୫ । (ଜୈମିନିଙ୍କ) ମୀମାଂସା ଶାସ୍ତ୍ର—5. The system of Hindu philosophy founded by Jaimini. ୬ । (ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନ) ଚତୁର୍ବିଂଶତି ତତ୍ତ୍ୱ—6. (Bedānta philosophy) The 24 essential principles which are the foundation of true knowledge. ୭ । ଆଲୋଚନା—7. Discussion. ୮ । ଅନୁସନ୍ଧାନ—8. Investigation. ୯ । ଅନ୍ୱେଷଣ—8. Search.

ସମୀକ୍ଷିତ—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ଈକ୍ଷ୍ ଧାତୁ = ଦେଖିବା + କର୍ମ. ତ)—Samīkshita ୧ । ସମ୍ୟକ୍ ଦୃଷ୍ଟ; ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷିତ—1. Observed. ୨ । ଅନ୍ୱେଷିତ—2. Searched. ୩ । ଆଲୋଚିତ—3. Discussed. ୪ । ଭ୍ରମରୂପେ ପରୀକ୍ଷିତ (ହିସାବ)—4 Audited (account).

ସମୀକ୍ଷୀକରଣ—ସଂ. ବି—ବିବାହ ପରେ ବର ଓ କନ୍ୟାଙ୍କର ପରସ୍ପର Samīkhīkaraṇa ମୁଖାବଲୋକନପୂର୍ବକ ବୈଦିକ ମନ୍ତ୍ରୋଚ୍ଚାରଣ-ରୂପ କର୍ମ—The ceremony of the bride and the bride-groom confronting each other and chanting vedic formulae after marriage.

ସମୀକ୍ଷ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ଈକ୍ଷ ଧାତୁ = ଦେଖିବା + କର୍ମ ଯ)—Samīkshya ସମୀକ୍ଷ (ଦେଖ)—Samīksha (See) ସଂ. ବିଣ—ସମୀକ୍ଷଣ ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be observed or discussed. ସଂ. ଅସମାପିକା କ୍ରିୟା—ପୂର୍ବାପର ବିବେଚନା କରି—After considering carefully; after due deiberation.

ସମୀକ୍ଷ୍ୟକାରିତା—ସଂ. ବି (ସମୀକ୍ଷ୍ୟ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଣିନ୍ + ଭାବ. Samīkshyakāritā ତା)—୧। ପୂର୍ବାପର ବିବେଚନାପୂର୍ବକ କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା—1. Habit of acting after carefully weighing the consequences. ୨ । ପରିଣାମଦର୍ଶିତା—2. Foresight; prudence; providence.

ସମୀକ୍ଷ୍ୟକାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମୀକ୍ଷ୍ୟ = ପୂର୍ବାପର ବିବେଚନା କରି + Samīkshyakārī କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଣିନ୍, ୧ମା.୧ବ.)—୧। ବିବେଚନା ପୂର୍ବକ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—1. Acting after (ସମୀକ୍ଷ୍ୟକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) due deliberation. ୨ । ପରିଣାମଦର୍ଶୀ—2. Prudent; prudential; provident.

ସମୀକ୍ଷ୍ୟବାଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମୀକ୍ଷ୍ୟ = ପୂର୍ବାପର ବିବେଚନା କରି Samīkshyabādī + ବଦ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଣିନ୍ ୧ମା.୧ବ) (ସମୀକ୍ଷ୍ୟବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସମୀକ୍ଷ୍ୟବାଦିତା—ବି) ଯେ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ବିବେଚନା ପୂର୍ବକ କଥା କହେ—Speaking out after due deliberation.

ସମୀଚ—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ଈ ଧାତୁ ଗମନ କରିବା + ଅଚ୍ କରଣ ବା Samīcha କର୍ମ ଚ; ଯେଉଁଠାକୁ ନଦୀମାନେ ଯାଆନ୍ତି)—ସମୁଦ୍ର—The sea; ocean.

ସମୀଚକ—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ଈ ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା + ଅଚ୍ କର୍ତ୍ତା) — Samīchaka ମୈଥୁନ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—Copulation.

ସମୀଚୀ - ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସମ୍ + ଈ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ + ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—୧। Samīchī ମୃଗୀ (ଭରଣାଦିକୋଷ)—1 A she—deer; a roe. ୨ । (+କର୍ତ୍ତା ଅ + ଈ) ବନ୍ଦନା; ପୂଜା (ନିର୍ବାଣତନ୍ତ୍ର)—2. Worship. ୩ । ସ୍ତୁତି—3. Prayer.

ସମୀଚୀନ—ସଂ. ବି (ସମ୍ୟଚ୍ = ସତ୍ୟ + ଈନ, ଉପାଦାନ, ବା ସମ + Samīchīna ଅଞ୍ଚ ଧାତୁ = ଗତି କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଈନ)—୧। ଯଥାର୍ଥ—1. Right; correct. ୨ । ସତ୍ୟ—2. True ୩ । ସଙ୍ଗତ; ଉପଯୁକ୍ତ—3. Fit proper. ୪ । ଯଥାଯୋଗ୍ୟ—4. Befitting. ୫ । ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ—5 Reasonable. ୬ । ଉତ୍ତମ—6. Good. (ସମୀଚୀନତା; ସମୀଚୀନତ୍ୱ—ବି)

ସମୀଦ—ସଂ. ବି (ସମିତା ଶବ୍ଦର ବିକଳ୍ପ ରୂପ)—ସମିତା (ଶବ୍ଦ- Samīda କଳ୍ପଦ୍ରୁମ); ଗୋଧୂମ ଚୂର୍ଣ୍ଣ; ମଇଦା—Wheaten flour.

ସମୀନ—ସଂ. ବିଣ—୧। (ସମା = ବତ୍ସର + ଈନ) ବତ୍ସର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; Samīna ବାତ୍ସରିକ—1. Yearly; annual. ୨ । (ସ = ସହ + ମୀନ = ମତ୍ସ୍ୟ) ମତ୍ସ୍ୟ ସହିତ—2. Mixed with fish. ୩ । ମତ୍ସ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ—3. Having fish.

ସମୀନିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସମା = ବର୍ଷ + ଈନ + କ + ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—Samīnikā ସମାଂସମୀନା; ପ୍ରତିବର୍ଷ ପ୍ରସୂତା ଗୌ; ବର୍ଷ-ବୟାଣି ଗାଈ—A cow which bears a calf every year.

ସମୀପ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ = ସଙ୍ଗତ ଅର୍ଥାତ୍ ମୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି + ଅପ୍ = Samīpa ଜଳ ଯାହାର; ସମ୍ + ଅପ୍ + ଅ; ଉପାତ୍ତନ ସିଦ୍ଧ)—(ସମୀପତା, ସାମୀପ୍ୟ—ବି) ୧। ସନ୍ନିହିତ—1. Adjacent. ୨ । ଉପକଣ୍ଠବର୍ତ୍ତୀ—2. Near; at hand.

ସମୀପଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମୀପ + ଗମ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—ନିକଟସ୍ଥ Samīpaga ଗମନକାରୀ—Proceeding near.

[ସମୀପଗାମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ] [ସମୀପଗା, ସମୀପଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସମୀପତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି (ସମୀପ + ଭାବ ତା, ତ୍ୱ)—ସାମୀପ୍ୟ; ନୈକଟ୍ୟ- Samīpatā(twa) Nearness; propinquity.

[ଦୂରତା—ବିପରୀତ]

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଏ	ଏ	ଦ୍ୱିମାତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଜ	ଇସ୍	ଉଅ	ଲ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଘ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଜ	ନ

ସମୀପତଃ—ଅ. ଅ (ସମୀପ+ତସ୍ ବିଭକ୍ତିରେ ତସ୍)—ନିକଟରୁ;ପାଖରୁ—
Samīpatah From; from the side of.

ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ—ସ. ବିଣ (ସମୀପ+ବୃତ ଧାତୁ=ଥିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍)
Samīpabartti (ମା. ୧ବ) ସମୀପବର୍ତ୍ତିନ୍ ଶବ୍ଦ—ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ—
(ସମୀପବର୍ତ୍ତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ—ବିପରୀତ) Adjoining.

ସମୀପରେ—କ୍ରି. ଅବ୍ୟୟ—ନିକଟରେ; ପାଖରେ—Near; at hand.
Samīpare [ଉ—ଲୋହିତ ସାଗରର ସମୀପେ ପାଣ୍ଡୁସ୍ତମ୍ଭେ
समीपे समीपमें କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ—ଅଦି]
[ସମୀପେ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସମୀପସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ (ସମୀପ+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧ । ନିକଟସ୍ଥ-
Samīpastha 1. Adjoining. ୨ । ସମୀପରେ ଅବସ୍ଥିତ—
[ସମୀପସ୍ଥିତ—ଅନ୍ୟରୂପ] 2. Situated close at hand.
ସମୀପସ୍ଥା } ସ୍ତ୍ରୀ [ଦୂରସ୍ଥ—ବିପରୀତ]
ସମୀପସ୍ଥିତା }

ସମୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ସମ+ଈୟ)—ସମସମ୍ବନ୍ଧୀ; ତୁଲ୍ୟକାରଣଜ—
Samīya Resulting from the same cause.

ସମୀର—ସଂ. ବ (ସମ୍+ଈର ଧାତୁ=ପ୍ରେରଣ କରିବା; ଗମନ
Samīra କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧ । ବାୟୁ (ଅମର)—1. Wind;
air. ୨ । ଶମୀବୃକ୍ଷ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. The name of
a tree; Acacia Suma

ସମୀରଣ—ସଂ. ବ (ସମ+ଈର ଧାତୁ ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅନ)
Samīrana ୧ । ବାୟୁ; ପବନ (ଅମର)—1. Air; wind.
୨ । ମରୁବକ [ଅମର]; ମରୁଆ ଗଛ—2. Sweet
Marjoram (plant). ୩ । ପଥିକ (ମେଦିନୀ)—
3. Traveller; a wayfarer. ୪ । (ସମ+ଈର୍
ଧାତୁ=ପ୍ରେରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅନ)—ପ୍ରେରଣ—
4. Sending. ୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ ଅନ) ପ୍ରେରକ [ଦୂତଦଣ୍ଡ]
5. Sender.

ସମୀରିତ—ସଂ. ବିଣ [ସମ୍+ଈର୍ ଧାତୁ=ପ୍ରେରଣ କରିବା,
Samīrita ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା+କର୍ମ ତ]—୧ । ଉଚ୍ଚାରିତ-
1. Uttered ୨ । ସମ୍ୟକ୍ ରୂପେ ପ୍ରେରିତ—2. Sent
forth; specially sent; deputed.

ସମୀହନ—ସଂ. ବ—୧ । (ସମ୍+ଈହ ଧାତୁ=ଚେଷ୍ଟା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ
Samīhana ଅନ)—ସମ୍ୟକ୍ ପ୍ରକାରେ ଚେଷ୍ଟା—1. Great
endeavour. ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ ଅନ)—(ବିଷ୍ଣୁ ସହସ୍ର
ନାମୋକ୍ତ) ବିଷ୍ଣୁ—2 A name of Bishnu.

ସମୀହା—ସଂ. ବ (ସମ୍+ଈହ ଧାତୁ=ଇଚ୍ଛା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ+
Samīhā ଆ)—୧ । ଇଚ୍ଛା—1. Desire; wish. ୨ ।
[ସମୀହିତ—ବିଣ] ସମ୍ୟକ୍ ଚେଷ୍ଟା; ଉଦ୍ୟମ—2. Great
effort. ୩ । ସନ୍ଧାନ—3. Investigation;
search.

ସମୀହିତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଈହ୍ ଧାତୁ+ଚେଷ୍ଟା କରିବା; ଇଚ୍ଛା
Samīhita କରିବା+କର୍ମ ତ)—୧ । ଚେଷ୍ଟିତ; ଉଦ୍ୟୁକ୍ତ-
1. Endeavoured. ୨ । ଅଭିଷ୍ଟ; ବାଞ୍ଛିତ—
2. Wished for; longed; desired.
ବ. ୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ ତ)ସମ୍ୟକ୍ ଚେଷ୍ଟା—1 Effort.
୨ । ଇଚ୍ଛା—2. Desire.

ସମୁଖ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ମୁଖ)—୧ । ମୁଖ
Samukha ବିଶିଷ୍ଟ—1. Faced; having a face. ୨ ।
[ସମୁଖା—ସ୍ତ୍ରୀ] ବାଚାଳ; ବପଡ଼—2. Talkative. ବେ. ବ.
ବାଗ୍ମୀ—Speaker; orator. ଗ୍ରା. ବ. (ସଂ ସାମ୍ମୁଖ୍ୟ)
ସୁମୁଖ ସମ୍ମୁଖ समुख ୧ । ସମ୍ମୁଖ—1. Front. ୨ । ପ୍ରସନ୍ନତା
(ବିମୁଖର ବିପରୀତ)—2. Good cheer. [ଉ—
ଜାଇବଣରୁ ହେଉଛି ଦୁଃଖ ମୁଖ, ଜାଳ ଘେନ ହେଉଛି
ସମୁଖ ବିମୁଖ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି)

ସମୁଖରେ—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ—ସାମନାରେ=
Samukhare In front of; before.
ସୁମୁଖେ समुखमें (ସମ୍ମୁଖରେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସମୁଖାସମୁଖି—ଗ୍ରା. ବିଣ. ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ସାମନାସାମନି; ପରସ୍ପରର
Samukhāsamukhi ସମ୍ମୁଖବର୍ତ୍ତୀ—Facing each
ସୁମୁଖାସୁମୁଖି सामनेसामने other; being face
to face with each other.

ସମୁଚୟ—ଦେ ବିଣ (ସଂ. ସମ୍ଚୟ)—ସମୁଦାୟ—All; whole;
Samuchaya entire. ବ—ସମାହାର—Aggre-
समुदाय समुच्चय, समुचा gate. କ୍ରି. ବିଣ—
(ସମୁଚ୍ଚ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—Fully.

ସମୁଚିତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍=ସମ୍ୟକ୍+ଉଚିତ; ନିତ୍ୟସମାସ)—
Samuchita ୧ । ଉପଯୁକ୍ତ—1. Befitting; proper.
୨ । ଯୋଗ୍ୟ—2. Fit. ୩ । ସମଞ୍ଜସ—
3. Similar.

ସମୁଚିତ ଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ଦୋଷର ବା ଅପରାଧର ଉପଯୁକ୍ତ
Samuchita danda ଦଣ୍ଡ—Condign or fit punish-
ment.

ସମୁଚ୍ଚ—ସଂ. ବ (ସମ୍=ସମ୍ୟକ+ଉଚ୍ଚ)—ଅତ୍ୟୁଚ্চ—
Samuchha (ସମୁଚ୍ଚତା—ବ) Very high; lofty.

ସମୁଚ(ଚା)ୟ—ସ. ବ (ସମ୍+ଉଚ୍+ଚ ଧାତୁ=ଚୟନ କରିବା+
Samuchcha(chchā)ya କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ସମାହାର—
1. Aggregate. ୨ । ସମୂହ—2. Multitude.
୩ । ସଂଗ୍ରହ—3. Collection. ୪ । ରାଶି—
4. Heap. ୫ । ଗଣନା; ସଂଖ୍ୟା—5. Counting;

'ସାଧାରଣ ଲେଖେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ପର୍ଶ ଏଠଲ୍ଲିଖିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଠଲ୍ଲିଖିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଠଲ୍ଲିଖିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚହ୍ନିର ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଠଲ୍ଲିଖିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଈ' ଖୋଜିବେ; 'ମୃତ' ନ ମିଳିଲେ 'ମୃତ' ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗର୍ଗ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଗ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବଟ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବଟ୍' ଦେଖିବେ'

estimate. ୬ । (ବ୍ୟାକରଣ) ବହୁ ପଦାର୍ଥର ଏକ କ୍ରିୟାରେ ଅନ୍ୱୟ (ଏବଂ, ଚ, ତଥା ଆଦି ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଏହା କରାଯାଏ)—6. (grammar) Many words being governed by a single verb (by using the words and, also, or, too). ୭ । ଅର୍ଥାଲଙ୍କାରବିଶେଷ—7. A figure of speech. [ଦ୍ର—ଯେଉଁଠାରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଗୋଟିଏ କ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ ହୋଇ ପାରେ ସେଠାରେ ଏକାଧିକ କ୍ରିୟାର ପ୍ରୟୋଗ ହେଲେ ଏହି ଅଲଙ୍କାର ହୁଏ; ଯଥା—'ଏବେଇ କାଳୀ, ପିନ୍ଧିଛି କାଚ କୋଚଳି ମାଳୀ, ପିନ୍ଧିଅଛି ସେହି ନେତିଅ ଶାଢ଼ୀ, ଜହ୍ନିକ ହୋଇଛି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣା ପାଳ—ଭଗ । ଏ ସ୍ଥଳରେ କାଳୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ପ୍ରଥମତଃ ଦେଖିବାକୁ ଅସୁନ୍ଦର, ଏଥିରେ ପୁଣି ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧିଛି କାଚ କୋଚଳି ମାଳ, ଏଥିରେ ପୁଣି ପରିଧାନ ନେଲିଅ ଶାଢ଼ୀ, ଫେର୍ ସେ ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣା ପାଳ ହୋଇଥିବାରୁ ତା ଦେହ ଓ ଲୁଗାପଟା ଯାକରେ ହାଣ୍ଡି କଳା ଲାଗିଅଛି । ଅତଏବ ଉକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଅତି କୁତ୍ସିତା ଦେଖା ଯାଉଅଛି; ଯେଉଁଠାରେ କାରଣ ସକଳ ମିଳିତ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ ବିଶେଷ ଉତ୍ପାଦନ କରେ ସେଠାରେ ସମୁଚ୍ଚୟ ଅଳଙ୍କାର ହୁଏ—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

ସମୁଚ୍ଚର—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଉତ୍+ଚର୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ Samuchchara ଭାବ. ଅ)—୧ । ସମ୍ୟକ୍ ଉଚ୍ଚାରଣ— 1. Distinct or special utterance. ୨ । ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଉଠିବା; ଉତ୍ପତନ—2. Springing up; leaping up; ascending. ୩ । ପରିବର୍ତ୍ତନ; ପରିତ୍ୟାଗ—3. Abandonment. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (+ ଚଲ୍ଲି. ଅ)—ସଞ୍ଚରଣଶୀଳ; ବିଚରଣଶୀଳ—Moving.

ସମୁଚ୍ଚରତ୍—ସଂ. ବି [ସମ୍+ଉତ୍+ଚର୍ ଧାତୁ+ଚଲ୍ଲି. ଅତ୍ Samuchcharat (ଶତୃ)]—୧ । ଉଚ୍ଚାରକ—1. Uttering. (ସମୁଚ୍ଚରନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଉତ୍ପତନଶୀଳ—2. Springing up; ascending.

ସମୁଚ୍ଚାର—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ (ସମ୍+ଉତ୍+ଚର୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ— Samuchchāra ସମୁଚ୍ଚର (ଦେଖ)—Samuchchara (See) (ସମୁଚ୍ଚାରଣ—ଅନ୍ୟ ବି. ରୂପ)

ସମୁଚ୍ଚିତ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଉତ୍+ଚି ଧାତୁ=ଚୟନ କରିବା+କର୍ମ Samuchchita ତ)—୧ । ସମ୍ପୃକ୍ତ—1. Collected; (ସମୁଚ୍ଚୟ—ବି) compiled. ୨ । ସ୍ତୂପୀକୃତ— 2. Heaped up.

ସମୁଚ୍ଛନ୍ନ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସମୁତ୍ସନ୍ନ)—ସମୁତ୍ସନ୍ନ (ଦେଖ) Samuchchhanna Samutsanna (See)

ସମୁଚ୍ଛଳନ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଉତ୍+ଶଳ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)— Samuchchhalana ଚାରିଆଡ଼େ ଖେଳେଇ ହୋଇଯିବା; ପରିବ୍ୟାପ୍ତି—Diffusion.

ସମୁଚ୍ଛଳିତ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଉତ୍+ଶଳ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ Samuchchhalita କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ପରିବ୍ୟାପ୍ତ; ସମନ୍ତାତ୍ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ; ସ୍ଥଳ ହୋଇ ଯାଇଥିବା; ଛଇଲଟ ହୋଇଥିବା— 1. Diffused; spread on all sides. ୨ । ପ୍ଲାବିତ—2. Flooded; inundated. ୩ । (ଜଳାଧାରରୁ) ଉଛଳି ପଡ଼ିବା— 3. Overflowing from the receptacle.

ସମୁଚ୍ଛୁକ—ପ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ସମୁତ୍ସୁକ)—ସମୁତ୍ସୁକ (ଦେଖ) Samuchchhuka Samutsuka (See)

ସମୁଚ୍ଛେଦ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଉଚ୍ଛେଦ)—୧ । ବିନାଶ; ଧ୍ୱଂସ— Samuchchheda 1. Destruction; ruin. ୨ । ଉନ୍ମୂ- (ସମୁଚ୍ଛେଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଳନ—2. Uprooting; eradi- (ସମୁଚ୍ଛେଦିତ—ବିଣ) cation. ୩ । ସମୂଳ ବିନାଶ— 3. Extermination.

ସମୁଚ୍ଛ୍ୱସିତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଉତ୍+ଶ୍ୱସ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । Samuchchwasita ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଶ୍ୱାସଯୁକ୍ତ; ଉଚ୍ଛ୍ୱାସଯୁକ୍ତ— 1. Panting; gasping; deeply sighing. ୨ । ପୁନରୁଜ୍ଜୀବିତ—2. Enlivened; restored to life; resusciated. ୩ । ବିଶେଷରୂପେ ଫୁଲିଥିବା; ସ୍ଫୀତ—3. Swollen up; bloated.

ସମୁଚ୍ଛ୍ୱାସ—ସଂ. ବି (ସମ+ଉତ୍+ଶ୍ୱସ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । Samuchchhwāsa ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଶ୍ୱାସ; ପ୍ରବଳ ନିଃଶ୍ୱାସ—1. Gasp; deep sigh; heavy sigh. ୨ । ସ୍ଫୀତି; ବିଶେଷ ଫୁଲା—2. Swelling; bloating. ୩ । ନିଃଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସ—3. Inhalation and exhalation; breathing. ୪ । ସ୍ଫୁରି; ସ୍ଫୁରଣ—4. Sparkling.

ସମୁଚ୍ଛ୍ରା(ଚ୍ଛ୍ରା)ୟ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଉତ୍+ଶ୍ରି ଧାତୁ=ସେବା କରିବା Samuchchhra(chchhrā)ya +ଭାବ. ଅ)—୧ । ଅଭ୍ୟୁ- ନ୍ନତି—1. Elevation. ୨ । ଉଚ୍ଚତା—2. Height. ୩ । ଅତି ଉଚ୍ଚ ହୋଇ ଫୁଲିବା; ସ୍ଫୀତି—3. Swelling. ୪ । ବୃଦ୍ଧି—4. Increase. ୫ । କଳହ— 5. Quarrel. ୬ । —ବିରୋଧ 6. Dispute; opposition.

ସମୁଚ୍ଛ୍ରିତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ+ଉତ୍+ଶ୍ରି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । Samuchchhrita ବର୍ଦ୍ଧିତ—1. Increased. ୨ । ଅଭ୍ୟ- (ସମୁଚ୍ଛ୍ରିତ—ବି) ନ୍ନତ—2. Elevated. ୩ । ଫୁଲି ଯାଇଥିବା—3. Swollen.

ସମୁଜ୍(ଜ)—ଦେ. ବି—ସମଜ (ଦେଖ) Samuj(ja) Samaja (See)

ସମୁଜ୍ଜିହୀର୍ଷୁ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଉତ୍+ହୃ ଧାତୁ+ଉଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍+ Samujjihirshu ଉ)—ସମ୍ୟକ୍‌ରୂପେ ଉଦ୍ଧାର କରିବାକୁ (ସମୁଜ୍ଜିହୀର୍ଷା—ବି) ଇଚ୍ଛୁକ—Desirous of delivering.

ସମୁଜ୍ଜିତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଉଜ୍ଝିତ=ତ୍ୟକ୍ତ)—ପରିତ୍ୟକ୍ତ; Samujjhita ପରିବର୍ଜିତ—Abandoned; relinquished'

ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍=ସମ୍ୟକ୍+ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ)—ଅତି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ— Samujjwala Very bright; radiant. (ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସମୁଜ୍ଜ୍ୱଳତା—ବି)

ସମୁଡ୍ଡୀନ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଉଡ=ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ+ଡୀ ଧାତୁ=ଉଠିବା Samuḍḍīna +କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ଯେ ଉଡ଼ି କରି ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଉଠି (ସମୁଡ୍ଡୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଛି; ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱାକାଶକୁ ଉଡ଼ିଥିବା—Risen to the sky; risen high in the air (by flying).

ସମୁତ୍କ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ସମ୍+ଉତ୍ କ)—ସମ୍ୟକ୍ ଅଭିଳାଷୀ— Samut-ka Very desirous. (ସମୁତ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସମୁତ୍କଣ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍+ଉତ୍କଣ୍ଠ)—ବିଶେଷଭାବରେ Samut-kaṇṭha ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ବା ବ୍ୟଗ୍ର—Very eager or (ସମୁତ୍କଣ୍ଠିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) anxious. (ସମୁତ୍କଣ୍ଠା, ସମୁତ୍କଣ୍ଠିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସମୁତ୍କଣ୍ଠା—ବି)

ସମୁତ୍କୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଉତ୍କୀର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ବିଦ୍ଧ; ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ— Samut-kīrṇṇa 1. Pierced through; bored; (ସମୁତ୍କୀର୍ଣ୍ଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) perforated, ୨ । ଭଗ୍ନ—2. Broken. ୩ । ଖୋଦିତ—3. Engraved. ୪ । ବିକୀର୍ଣ୍ଣ; ବିକ୍ଷିପ୍ତ—4. Scattered.

ସମୁତ୍କ୍ରମ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଉତ୍କ୍ରମ)—୧ । ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗମନ; ଉପରକୁ Samut-krama ଉଠିବା—1. Rising high; upward (ସମୁତ୍କ୍ରାନ୍ତ—ବି) motion; going up. ୨ । ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ସମୁତ୍କ୍ରମଣ } ଅନ୍ୟରୂପ ଡେଇଁବା—2. Leaping up, ସମୁତ୍କ୍ରାମଣ } high jump.

ସମୁତ୍କ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଉତ୍କ୍ରାନ୍ତ)—୧ । ଉଚ୍ଚକୁ ଗତି Samut-krānta କରିଥିବା—1. Risen high up. ୨ । ପ୍ରାଣୀ ଯାହା ଉପରକୁ ଡେଇଁ ଯାଇଥାଏ—2. (a thing) Over which an animal has leapt up, leaped or jumped over; scaled over.

ସମୁତ୍କ୍ରୋଶ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଉତ୍+କ୍ରୁଶ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା Samut-krośa +ଭାବ. ଅ)—୧ । ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ—1. Loud sound. ୨ । ଗର୍ଜ୍ଜନ—2. Roar. ୩ । ଚିତ୍କାର— 3. Hallcoing. ୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) କୁରର ପକ୍ଷୀ— 4. Osprey. ୫ । ଇଗଲ ପକ୍ଷୀ—5. Eagle.

ସମୁତ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଉତ୍+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । Samuttha ଉଦ୍ଭବ; ଉତ୍ପନ୍ନ—1. Produced. ୨ । ଉଠିଥିବା; (ସମୁତ୍ଥାନ—ବି) ଉଦିତ—2. Risen up.

ସମୁତ୍ଥାନ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଉତ୍ଥାନ)—୧ । ଉଦୟ—1. Rising Samutthāna up. ୨ । ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗମନ; ଉପରକୁ ଉଠିବା— 2. Ascent. ୩ । ବୃଦ୍ଧି—3. Increase. ୪ । ଉତ୍ତୋଳନ—4. Raising up; lifting. ୫ । ଠିଆ ହେବା; ଗାଧୋଇବା; ବସିବା ଜାଗାରୁ ଉଠିବା—5. Standing up; getting up. ୬ । ବିଛଣାରୁ ଉଠିବା—6. Rising up from the bed. ୭ । ବ୍ୟାଧି ନିର୍ଣ୍ଣୟ (ମେଦିନୀ)—7. Diognosis. ୮ । ରୋଗଶଯ୍ୟାରୁ ଉଠିବା; ରୋଗମୁକ୍ତ—8. Recovery; a bed—ridden patient's getting up from the sick-bed. ୯ । ବିଶେଷ ଉଦ୍‌ଯୋଗ—9. Great effort; preparation. ୧୦ । ବିଦ୍ରୋହାଚରଣପୂର୍ବକ ଉତ୍ଥାନ—10. Resurrection. ୧୧ । ଉନ୍ନତି—11. Improvement; rise.

ସମୁତ୍ଥିତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଉତ୍ଥିତ)—ସମୁତ୍ଥ (ଦେଖ) Samutthita Samuttha (See)

ସମୁତ୍ପତନ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଉତ୍ ପତନ)—ଉଡ଼ିଯିବା; ଉପରକୁ Samut-patana ଉଡ଼ିବା—Flying up; rising up (ସମୁତ୍ପତିତ—ବିଣ) in the sky.

ସମୁତ୍ପତ୍ତି—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଉତ୍ପତ୍ତି)—୧ । ସମୁତ୍ଥାନ (ଦେଖ) Samut-patti 1. Samutthāna (See) ୨ । ଉଦ୍ଭବ; (ସମୁତ୍ପନ୍ନ—ବିଣ) ଉତ୍ପତ୍ତି; ଜନ୍ମ—2. Production; birth. ୩ । ଉପସ୍ଥିତି—3. Presence; arrival.

ସମୁତ୍ପାଟ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଉତ୍ପାଟ)—ସମୂଳ ଉତ୍‌ପାଟନ; Samut-pāṭa ଉନ୍ମୂଳନ—Eradication; uprooting. (ସମୁତ୍ପାଟିତ, ସମୁତ୍ପାଟନୀୟ—ବିଣ) (ସମୁତ୍ପାଟନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସମୁତ୍ପାତ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଉତ୍ପାତ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉପଦ୍ରବ— Samut-pāta Great harassment or disturbance; oppression.

ସମୁତ୍ପାଦନ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଉତ୍ପାଦନ)—୧ । ଜନ୍ମାଇବା— Samut-pādana 1. Bringing forth; producing. ୨ । ଉତ୍ପତ୍ତି—2. Production; birth. (ସମୁତ୍ପାଦିତ, ସମୁତ୍ପାଦ୍ୟ, ସମୁତ୍ପାଦନୀୟ—ବିଣ)

ସମୁତ୍ପିଞ୍ଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍+ଉତ୍+ପିଞ୍ଜ୍ ଧାତୁ=ବଧ Samut-piñja କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆକୁଳ (ସମୁତ୍ପିଞ୍ଜା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) (ହେମଚନ୍ଦ୍ର); ଅତିଶୟ ବ୍ୟାକୁଳ— Much agitated; distracted.

ସଂ. ବି—ଛିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବ୍ୟାକୁଳ ସୈନ୍ୟ (ଅମର)— Distracted or routed army.

ସମୁତ୍ପୀଡ଼ନ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଉତ୍ପୀଡ଼ନ)—ସମ୍ୟକ୍ ଅତ୍ୟାଚାର— Samutpīḍana Great oppression. (ସମୁତ୍ପୀଡ଼ିତ—ବିଣ)

ସମୁତ୍ଫାଳ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଉତ୍ଫାଳ)—୧ । ତରଙ୍ଗାୟିତ ଗମନ Samutphāla (ଛଳକୋଚ)—1. Wavy motion. ୨ । ଅଶ୍ୱର ଅସ୍ଫାଳନ ସହ ଗମନ; ଦୁଲକି—2. Canter of a horse. ୩ । ଦେହକୁ ଦୋହେଲାଇ କରି ଗତି

(ବିଶ୍ୱକୋଷ)—3. Motion by waving the body.

ସମ୍‌ତ୍‌ଫୁଲ୍ଲ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍ + ଉତ୍ + ଫୁଲ୍ଲ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ—
Samut-phulla Much delighted.
(ସମୁତ୍‌ଫୁଲ୍ଲା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସମ୍‌ତ୍‌ସନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ + ଉତ୍‌ସନ୍ନ)—୧ । ବିନାଶିତ—
Samut-sanna 1. Ruined; exterminated.
(ସମୁତ୍‌ସାଦିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଉନ୍ମୂଳୀକୃତ—2. Eradicated; uprooted.

ସମ୍‌ତ୍‌ସାହ—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ଉତ୍‌ସାହ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ସାହ—
Samut-sāha Great encouragement.
(ସମୁତ୍‌ସାହିତ—ବିଣ)

ସମ୍‌ତ୍‌ସୁକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍ + ଉତ୍‌ସୁକ)—ବିଶେଷ ବ୍ୟଗ୍ର ବା
Samut-suka ଉତ୍କଣ୍ଠିତ—Very anxious; all agog.
(ସମୁତ୍‌ସୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସମୁତ୍‌ସୁକତା—ବି)

ସମ୍‌ତ୍‌ସୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ + ଉତ୍‌ସୃଷ୍ଟ)—ପରିତ୍ୟକ୍ତ—
Samut-sṛushṭa Abandoned.
(ସମୁତ୍‌ସର୍ଗ, ସମୁତ୍‌ସର୍ଜନ—ବି)

ସମ୍‌ଦକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ = ସମ୍ୟକ୍ + ଉତ୍ = ଉପରକୁ + ଅକ୍ତ୍ ଧାତୁ = ଯିବା + ତ)—୧ । ଉତ୍ଥିତ—
Samudakta 1. Taken up. ୨ । (କୂପାଦିରୁ) ଉତ୍ତୋଳିତ—2. Lifted up (from a well or pit).

ସମ୍‌ଦୟ—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ଉଦୟ)—୧ । ସମୂହ (ଅମର)—
Samudaya 1. Multitude. ୨ । ସମଗ୍ର; ସକଳ—2. Whole; all. ୩ । ଯୁଦ୍ଧ (ମେଦିନୀ)—3. Fight; conflict. ୪ । ସମ୍ଭବମ (ମେଦିନୀ)—4. Sprouting up. ୫ । ଦିବସ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାକର)—5. Day. ୬ । ଅଭ୍ୟୁଦୟ; ଉନ୍ନତି—6. Rise; prosperity improvement. ୭ । ସମୁତ୍ଥାନ—7. Rise. ୮ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଗଣନାଡ଼ୀଚକ୍ରାନ୍ତର୍ଗତ ୪ର୍ଥ ନାଡ଼ୀ—8. (Astrology) The movement of the sun's; entrance into a sign of the zodiac. [ଦ୍ର—ଜନ୍ମ ନକ୍ଷତ୍ରଠାରୁ ଅଷ୍ଟାଦଶ ନକ୍ଷତ୍ରକୁ ସମୁଦୟ ନାଡ଼ୀ ବୋଲାଯାଏ ।] ୯ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଲଗ୍ନ—
ସମୁଦାୟ 9. (astrology) Lagna. ଦେ. ବିଣ—ସମୁଦାୟ;
ସମୁଦାୟ ସବୁ—All; whole; entire.

ସମ୍‌ଦ(ଦୁ)ର—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି (ସଂ. ସମୁଦ୍ର)—ସମୁଦ୍ର (ଦେଖ)
Samuda(du)ra Samudra (See)
ସମୁଦ୍ଦୁର ଦରିଆ

ସମ୍‌ଦାଗମ—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ଉତ୍ + ଆଗମ)—୧ । ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନ
Samudāgama (ତ୍ରିକାଣ୍ଡ ଶେଷ)—1. Deep knowledge. ୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚେତନା—2. Full consiousness.

ସମ୍‌ଦାଚାର—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ଉତ୍ + ଆଚାର)—୧ । ଅଭିପ୍ରାୟ;
Samudāchāra ଅଭିଳାଷ (ତ୍ରିକାଣ୍ଡ ଶେଷ)—1. Intention. ୨ । ଅଭିଳାଷ—2. Desire; wish. ୩ । ସମ୍ୟକ୍ ଆଚାର—3. Special custom; peculiar conduct. ୪ । ଶିଷ୍ଟାଚାର—4. Etiquette. ୫ । ନମସ୍କାର; ଅଭିବାଦନ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—5. Obeisance; salutation.

ସମ୍‌ଦାୟ—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ଉତ୍ + ଇ ଧାତୁ = ଯିବା + ଘଞ୍ + ଅ)—
Samudāya ୧ । ସମୂହ (ଅମର)—1. Multitude. ୨ । (+ କର୍ମ.ଅ) ଯୁଦ୍ଧ (ଅମର)—2. Battle; conflict; fight. ୩ । (+ କର୍ତ୍ତୃ, ଅ) ପୃଷ୍ଠସ୍ଥାୟୀ ବଳ (ଅଜୟ)—3. The army at the rear of the main army; rear guard. ୪ । ସମୁଚ୍ଛ୍ରୟ (ମେଦିନୀ) (ଦେଖ)—4. Samuchchhraya (S.) ୫ । ସକଳ; ସମଗ୍ର—5. All; whole. ୬ । (+ ଭାବ.ଅ) ଉତ୍ଥାନ; ଉଦୟ—6 Rise. ଦେ. ବିଣ—୧ । ସମଗ୍ର; ସବୁ; ସକଳ—
ସମୁଦାୟ 1. All. ୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—2 Whole; entire.

ସମ୍‌ଦା ସମ୍‌ଦି—ଦେ. ବି—ସମଧା ସମଧି (ଦେଖ)
Samudā samudi Samadhā samadhi (See)

ସମ୍‌ଦାହାର—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ଉତ୍ + ଆ + ହୃ ଧାତୁ + ଘଞ୍ ଅ)—
Samudāhāra କଥୋପକଥନ—Conversation; talk.

ସମ୍‌ଦି(ଧି)—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ସମ୍ବନ୍ଧୀ)—ବୈବାହିକ; ଅପଣାର ପୁତ୍ର
Samudi(dhi) ଯାହାଙ୍କ କନ୍ୟାକୁ ବିଭା ଅପଣାର କନ୍ୟା ଯାହାଙ୍କ
(ସମ୍‌ଦୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୁତ୍ରକୁ ବିବାହ କରିଥାଏ; ଅପଣାର ପୁଅର ବା
ବେଆ(ହା)ଇ ଝିଅର ଶ୍ୱଶୁର—A person whose son
ସମଧୀ has married one's daughter and vice versa; the father-in-law of one's son or daughter. [ଭ୍—ସମ୍ବନ୍ଧ, ସମ୍ବନ୍ଧ, ଇଷ୍ଟ ମିତ୍ର, ସାଥୀ ପଡ଼ିଶା ସ୍ନେହ ଚିହ୍ନ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚ ମୃତ ।] [ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଭାଷାରେ ସମ୍ବନ୍ଧୀର ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଶଳା, ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାରେ ସମ୍ବନ୍ଧୀର ଅର୍ଥ ବୈବାହିକ ବା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସମ୍ବନ୍ଧ । ବଙ୍ଗଳାରେ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କୁ ବେଆଇ ବା ବେହାଇ ଏବଂ ଶାଶୁଙ୍କୁ ବେଆଇନ୍ ବା ବେହାଇନ କହନ୍ତି ।]

ସମ୍‌ଦିତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ + ଉଦିତ)—୧ । ଉତ୍ଥିତ—1. Risen;
Samudita ascended. ୨ । ସମ୍ୟକ୍ ଉଦିତ ବା
[ସମୁଦ(ଦା)ୟ—ବି] ଉତ୍ଥିତ—2. Fully risen; risen up. ୩ । ସମୁତ୍ପନ୍ନ; ସମୁଦ୍ଭୂତ—3. Produced. ୪ । ଉନ୍ନତ—4. Lofty. ୫ । ସମ୍ୟକ୍‌ରୂପେ କଥିତ—5. Specially spoken. ୬ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ କଥିତ—6. Uttered loudly.

ସମ୍‌ଦୀରଣ—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ଉତ୍ସାରଣ = ଉଚ୍ଚାରଣ)—୧ । ଉଚ୍ଚାରଣ—
Samudīraṇa 1. Utterance. ୨ । ସମ୍ୟକ୍ କଥନ—
(ସମୁତ୍ସାରିତ; ସମୁତ୍ସାରିତ—ବିଣ) 2. Special speech.

ସମୁଦୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସମ୍ବନ୍ଧୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ଅପଣାର ପୁଅର ବା ଝିଅର
Samudunī ଶାଶୁ—The mother-in-law of one's
ବେୟାଇନ समधिनी son or daughter.

ସମୁଦୁର—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ସମୁଦ୍ର) —ସମୁଦ୍ର (ଦେଶ)
Samudura Samudra. (See)
ସମୁଦ୍ଦୁର ଦରିୟା

ସମୁଦ୍ଗ—ସଂ. ବିଶ (ସ=ସହ+ମୁଦ୍ଗ=ମୁଗ)—ମୁଗମିଶ୍ରିତ—
Samudga Mixed with Moong grain.

ସମୁଦ୍ଗ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଉତ୍+ଗମ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Samudga ୧ । ସମ୍ପୁଟକ; ଫରୁଅ (ଦେଶଜ) ପେଡ଼ା
(ସମୁଦ୍ଗକ—ଅନାବୃତ) (ଅମର)—1. A casket. ୨। ପତର-
ଦୋନା; ଠୋଙ୍ଗା—2. A pot made of leaves. ୩।
ଯେଉଁ ପାତ୍ରର ଉପର ଢାଙ୍କ ବା ଢାଙ୍କା ଖୋଲାଯାଇ
ପାରେ—3. A box with a removable cover.
ସଂ. ବିଣ—ମୁଦ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ -Having moong grain.

ସମୁଦ୍ଗତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଉତ୍ଥିତ)—୧ । ସମୁତ୍ଥିତ (ଦେଶ)—
Samudgata 1. Samutthita. (See) ୨ । ସମୁଦିତ—
(ସମୁଦ୍ଗମ—ବି) 2. Samudita. (See). ୩ । ଉତ୍ପନ୍ନ—
3. Produced.

ସମୁଦ୍ଗମ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଉତ୍ଗମ)—୧ । ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନ; ଉଦୟ—
Samudgama 1. Rising up; ascent. ୨। ଉତ୍ପତ୍ତି—
2. Birth.

ସମୁଦ୍‌ଗାର—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଉଦ୍‌ଗାର)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ବମନ—
Samud-gāra Violent vomiting.

ସମୁଦ୍ଗୀତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଉତ=ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ+ଗୀତ)—
Samudgita ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଗୀତ—Sung
loudly.

ସମୁଦ୍ଗୀରଣ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଉଦ୍ଗୀରଣ)—୧ । ଉଦ୍‌ବମନ—
Samudgīraṇa 1. Vomiting forth. ୨ ।
(ସମୁଦ୍ଗୀର୍ଣ୍ଣ—ବିଣ) ଉତ୍ତୋଳନ—2. Lifting up. ୩ ।
ଉଚ୍ଚାରଣ; କଥନ—3. Speaking; utterance.

ସମୁଦ୍ଗୀର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଉଦ୍+ଗୃ ଧାତୁ+କର୍ମ.ତ)—୧। ବମିତ
Samudgīrṇṇa 1. Vomited forth. ୨ ।
ଉତ୍ତୋଳିତ—2. Lifted up. ୩ । କଥିତ—
3. Spoken. ୪ । ଉଚ୍ଚାରିତ—4. Uttered.

ସମୁଦ୍ଦିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ)—୧। ସମ୍ୟକ୍ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ;
Samuddishṭa ଖୁଜାଯାଇଣ—1. Striven after.
(ସମୁଦ୍ଦେଶ—ବି) ୨ । ଅନ୍ୱେଷିତ—2. Searched
for; investigated.

ସମୁଦ୍ଧତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଉତ୍+ହତ୍ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Samuddhata ତ)—୧ । ଅଶିଷ୍ଟ; ଅବିନୀତ (ଅମର)—
1. Ill-mannered; rude. ୨ । ଗର୍ବିତ—
2, Arrogant; proud; puffed up with
pride, ୩ । ଉତ୍‌କ୍ଷିପ୍ତ—3. Thrown up. ୪ ।
ସମୁଦ୍ଗୀର୍ଣ୍ଣ (ଦେଶଜ) (ଦେଶ)—4. Samud-
girṇṇa (See)

ସମୁଦ୍ଧରଣ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଉଦ୍ଧରଣ)—୧ । ଓପାଡ଼ିବା; ଉନ୍ମୂଳନ—
Samuddharaṇa 1. Uprooting. ୨ । ଉତ୍ତୋଳନ—
(ସମୁଦ୍ଧାର—ଅନାବୃତ) 2. Lifting up. ୩ । ଉନ୍ମୂଳନ
(ସମୁଦ୍ଧୃତ—ବିଣ) (ଅମର)—3. Raising up. ୪ ।
ମୋଚନ; ଉଦ୍ଧାର କରିବା—4. Loosening; liberation; deliverance. ୫ । ବମନ; ଉଦ୍‌ବିରଣ—
5. Vomiting. ୬ । ବାନ୍ତାନ୍ନ (ଅମର)—
Vomited food.

ସମୁଦ୍ଧର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍+ଉତ୍+ଧୃ ଧାତୁ=ଧାରଣକରିବା+
Samuddhartta କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ ୧ମା.୧ବ.)—୧ । ଉଦ୍ଧାରକର୍ତ୍ତା—
(ସମୁଦ୍ଧର୍ତ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Delivering. ୨ । ଉନ୍ମୂଳନକର୍ତ୍ତା—
2. Uprooting; eradicating. ୩ । ଋଣପରିଶୋଧ-
କର୍ତ୍ତା—3. Liquidating one's loan.

ସମୁଦ୍ଧସ୍ତ—ସଂ ବି (ସମ୍+ଉତ୍+ହସ୍ତ)—ହାତଦ୍ୱାରା ପୋଛିପକାଇବା
Samuddhasta (ଚିହ୍ନଦୋଷ)—Wiping out with
the hand.

ସମୁଦ୍ଧାର—ସଂ.ବି (ସମ୍+ଉଦ୍ଧାର)—୧ । ମୁକ୍ତି; ପରିତ୍ରାଣ; ମୋଚନ—
Samuddhāra 1. Deliverance; salvation.
(ସମୁଦ୍ଧୃତ—ବିଣ) ୨ । ଉନ୍ମୂଳନ—2, Eradication;
uprooting. ୩ । ଉତ୍ତୋଳନ—3. Lifting up.

ସମୁଦ୍ଧୃତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଉଦ୍ଧୃତ)—୧ । ଉତ୍ତୋଳିତ—
Samuddhruta 1. Drawn up; lifted up; raised up. ୨ । ମୋଚିତ; ଉଦ୍ଧାର;
ସମୁଦ୍ଧରଣ } —ବି
ସମୁଦ୍ଧାର } 2. Delivered; rescued. ୩ । ଉଦ୍ଗୀର୍ଣ୍ଣ
ବାନ୍ତ; ବମିତ—3. Vomited forth; emitted.
୪ । ଉନ୍ମୂଳିତ (ଚିହ୍ନଦୋଷ)—4. Uprooted. ୫ ।
ଅସଦ୍‌ବ୍ୟବହାରପ୍ରାପ୍ତ (ଚିହ୍ନଦୋଷ)—5. Ill-treated.
୬ । ଅଂଶୀକୃତ—6. Divided into shares.
୭ । ଗୃହୀତ—7. Taken. ୮ । ଅଧିକୃତ—
8. Taken possession of.

ସମୁଦ୍‌ବହ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଉତ୍+ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Samudbaha ୧ । ଉଦ୍‌ବହନକର୍ତ୍ତା; ଉତ୍ତୋଳକ—
1, Lifting. ୨ । ବହନକାରୀ—2. Carrying. ୩ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—3. Chief; principal.

ସମୁଦ୍‌ବାହ—ସଂ. ବି—୧ । ସମ୍ୟକ୍ ପ୍ରକାରେ ବହନ—
Samudbāha 1. Carrying. ୨ । ବିବାହ
(ଚିହ୍ନଦୋଷ)—2, Marriage.

ସମୁଦ୍‌ବେଗ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଉଦ୍‌ବେଗ)—ସମ୍ୟକ୍ ଉଦ୍‌ବେଗ—
Samudbega Great anxiety.
(ସମୁଦ୍‌ବିଗ୍ନ—ବିଣ)

ସମୁଦ୍ଭବ—ସଂ. ବ (ସମ୍ + ଉଦ୍ଭବ)—୧ । ଉତ୍ପତ୍ତି—1. Production. ୨ । ଜନ୍ମ—2. Birth; origin. ୩ । ହୋମାଗ୍ନିର ନାମଭେଦ—3. Name of one of the sacrificial fires.
Samudbhaba
(ସମୁଦ୍ଭୂତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ସମୁଦ୍ଭୂତ—ବିଣ) ବିଣ—ଉଦ୍ଭୂତ; ଉତ୍ପନ୍ନ—Born; produced from.

ସମୁଦ୍ଭାସିତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ + ଉଦ୍ଭାସିତ)—୧ । ପ୍ରକାଶିତ—Samudbhāsita 1. Lighted; illuminated. ୨ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳୀକୃତ—2. Brightened. ୩ । ଶୋଭିତ—3. Decorated; shining.

ସମୁଦ୍ଭୂତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ + ଉଦ୍ଭୂତ)—୧ । ଜାତ—1. Born of. ୨ । ଉତ୍ପନ୍ନ—2. Produced from; originating from.
Samudbhūta

ସମୁଦ୍ୟତ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସମ୍ + ଉଦ୍ୟତ)—ଉଦ୍ୟତ; ଉଦ୍ୟୁକ୍ତ—Samudyata Striving; ready for; prepared for.

ସମୁଦ୍ୟମ—ସଂ. ବ (ସମ୍ + ଉଦ୍ୟମ)—୧ । ସମ୍ୟକ୍ ଉଦ୍ୟମ—Samudyama 1. Great striving. ୨ । ବିଶେଷ ଚେଷ୍ଟା—2. Great endeavour. ୩ । ଆରମ୍ଭ—3. Beginning.
(ସମୁଦ୍ୟତ—ବିଣ)

ସମୁଦ୍ର—ସଂ. ବ (ସମ୍ = ସମ୍ୟକ୍ + ଉନ୍ଦ୍ ଧାତୁ = କ୍ଲିନ୍ନ ହେବା + ଅଘାଦାନ. ର, ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ଦ୍ୱାରା ସହିତ୍ରୁ ଜଳସମୂହ କ୍ଲିନ୍ନ ହୁଏ, କିମ୍ବା ସ = ସହିତ + ମୁଦ୍ରା = ମର୍ଯ୍ୟାଦା, ସୀମା; ଯାହା ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବା ସୀମାଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଅବସ୍ଥିତ; କିମ୍ବା ସ = ସହିତ + ମୁଦ୍ରା = ମଣିରତ୍ନାଦି; ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା ରତ୍ନାକର ଅଟେ । କିମ୍ବା ସମ୍ = ସମ୍ୟକ୍ + ଉଦ୍ରେକ : ଜଳପ୍ଲାବନ-ସିଦ୍ଧ; ଏଥିରେ ଜଳର ସମୁଦ୍ରେକ ବା ବାହୁଲ୍ୟ ହୁଏ; କିମ୍ବା ସମ୍ = ସମ୍ୟକ୍ + ଉଦ୍ଗତ + ର = ଅଗ୍ନି ଯହିଁରୁ)—୧ । ସାଗର; ପୃଥିବୀର ବେଷ୍ଟନ କରିଥିବା ଜଳରାଶି—1. The sea; ocean. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସମୁଦ୍ର ପରି ବିଶାଳକାୟ ଓ ଅସୀମ ଗଭୀର ବସ୍ତୁ—2, A thing illimitable and unfathomable as the ocean. ୩ । ସାମୁଦ୍ରକ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ମୁନିବିଶେଷ—3. Name of a sage who compiled a book on chiromancy. ୪ । ଏକ ବଡ଼ା ବଡ଼ଡର ସାତ ଭାଗରୁ ଭାଗେ—4. One-seventh part of a courie. ୫ । ଚାରି ସଂଖ୍ୟା—5. The number four.

[ସାମୁଦ୍ରକ, ସାମୁଦ୍ରୀୟ, ସାମୁଦ୍ର—ବିଣ] (Apte) ୨ । ଶିବ—6. An epithet of Śiba. (Apte) ସଂ. ବିଣ—(ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ + ମୁଦ୍ରା + ଅ)—ମୁଦ୍ରିତ; ମୁଦ୍ରା-ଯୁକ୍ତ—Sealed. (Apte) [ବ୍ର—ପୁରାଣ ମତରେ ମେରୁର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଅବସ୍ଥିତ ଔଜକେନ୍ଦ୍ରକ ସାତଗୋଟି ଦ୍ୱୀପ ଓ ୭ଗୋଟି ଦ୍ୱୀପକୁ ବେଢ଼ି ୭ ଗୋଟି ସମୁଦ୍ର ଅଛି । ପୁରାଣ ମତରେ ସମୁଦ୍ର ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ନେତ୍ରରୁ ଜାତ ହୋଇ ଥିଲା । ପୁରାଣାନ୍ତର ମତରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଔରସରେ ବରଜାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜାତ ୭ଟି ପୁତ୍ର ୭ ସମୁଦ୍ର ହେଲେ । ଲବଣାମ୍ବୁଧି ସର୍ବକନିଷ୍ଠ । ସପ୍ତ ସମୁଦ୍ରର ନାମ—ଲବଣ, ଇକ୍ଷୁ, ସୁରା, ସର୍ପିଃ, ଦଧି, ଦୁଗ୍ଧ, ଜଳ । ପୁରାଣାନ୍ତର ମତରେ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ସଗର ରାଜାଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଯଜ୍ଞର ଅଶ୍ୱକୁ ଇନ୍ଦ୍ର ହରଣ କରିବାରୁ ସଗରଙ୍କର ୨ ହଜାର ପୁତ୍ର ଉକ୍ତ ହୃତ ଅଶ୍ୱକୁ ଖୋଜିବାକୁ ଭୂମି ଖୋଳିବାରୁ ଉକ୍ତ ଖାଲ ସାଗରରୂପରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଏଥିପାଇଁ ସମୁଦ୍ରର ଅନ୍ୟ ନାମ ସାଗର ।

ପୂର୍ବ ଯୁଗମାନଙ୍କରେ ଦ୍ୱିଜାତିମାନେ ସମୁଦ୍ରଯାତ୍ରା କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କଳିଯୁଗରେ ଦ୍ୱିଜାତିମାନଙ୍କର ସମୁଦ୍ର-ଯାତ୍ରା ନିଷିଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି । ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱର ଦେବତା ଓ ଅସୁରମାନେ ଅମୃତଲାଭାର୍ଥ ମନ୍ଦର ଗିରିକୁ ଖୁଆ ଓ ବାସୁକିକୁ ଦଉଡ଼ି କରି ସମୁଦ୍ରକୁ ମନ୍ଥିବାରୁ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରୁ କାଳକୂଟ ହଳାହଳ ବିଷ [ଏହାକୁ ମହାଦେବ ପାନ କଲେ], ଉଚ୍ଚୈଃଶ୍ରବା ଅଶ୍ୱ, ଐରାବତ ଆଦି ଅଷ୍ଟଦିଗ୍ଗଜ, ଓ ଅଠଗୋଟି କରିଣୀ, କୌସ୍ତୁଭମଣି, ପାରିଜାତପୁଷ୍ପ, ଅପ୍ସରାମାନେ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ବାରୁଣୀ ଅର୍ଥାତ୍ ସୁରା [ଏହାକୁ ଅସୁରମାନେ ଗ୍ରହଣ କଲେ], ଧନ୍ୱନ୍ତରି, ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅମୃତ ବାହାରିଲେ । ଏହି ଅମୃତକୁ ଭଗବାନ ମାୟାରଚନାପୂର୍ବକ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଖୁଆଇଲେ । ପୁରାଣ ଅନୁସାରେ ସମୁଦ୍ରର ଅଧିପତି ଦେବତା ବରୁଣ ଓ ତାଙ୍କର ରାଜଧାନୀ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ । ସମୁଦ୍ର ଜଳ ଲବଣାକ୍ତ । ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟମତରେ ଏହି ଜଳର ଗୁଣ ବିସ୍ରତ୍ୱ, ରକ୍ତାମୟପ୍ରଦତ୍ୱ, ଉଷ୍ଣତ୍ୱ, ବୈକଣ୍ଡଦୋଷଜନକତ୍ୱ, ଦାହାର୍ତ୍ତିପିତ୍ତକାରକତ୍ୱ ।

ପୂର୍ବେ ଉତ୍କଳୀୟମାନେ ସମୁଦ୍ର ଲଙ୍ଘନ କରି ଯାବା, ବାଲି, ସିଂହଳ ଦ୍ୱୀପ ଆଦିରେ ବାଣିଜ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ସମୁଦ୍ରଗାମୀ ଜାହାଜମାନଙ୍କୁ ବୋଇତ ବୋଲି ଯାଉଥିଲା ଓ ଜାହାଜର ନାବିକ ବା କାପ୍ତାନଙ୍କୁ ବୋଇତଥଳ ବୋଲି ଯାଉଥିଲା ।]

ସମୁଦ୍ରକ ପାଣି ଚଳୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ନ୍ୟାୟ) (ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଋଷି ମହାପ୍ରତାପୀ ଥିବାରୁ ତତ୍ପ୍ରଭାବରୁ ସମୁଦ୍ରର ସମସ୍ତ ଜଳକୁ ଅପଣା ଗଣ୍ଡୁଷ ମଧ୍ୟରେ ରଖି ପିଇଥିଲେ ।) ଅସମ୍ଭବ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସାହସ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଏ ଭଳି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ—

Samudraka pāṇi chalu karibā

A proverb meaning 'He is going to quaff the whole ocean empty.

ସମୁଦ୍ରକଫ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମୁଦ୍ରଫେନ (ତ୍ରିକାଣ୍ଡ ଶେଷ) (ଦେଖ)

Samudra kapha [Samudra phena (See).

ସମୁଦ୍ର କଲ୍ଲୋଳ (ଗର୍ଜନ)—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ସମୁଦ୍ରର ଲହରୀ-ମାନଙ୍କର ପରସ୍ପର ସହିତ ଓ କୂଳ ସହିତ ଅଘାତପ୍ରତିଘାତଜନିତ ଜାତ ଶବ୍ଦ—

Samudra kallola (garjana)

The roar of the sea.

ସମୁଦ୍ର କାଞ୍ଚୀ—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା; ସମୁଦ୍ର ଅଛେ କାଞ୍ଚି ପରି ଯାହାର)—ପୃଥିବୀ—The (sea-girt) earth.

Samudra kāñchī

ସମୁଦ୍ର କାନ୍ତା—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ନଦୀ—1. River. ୨ । ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ୁଥିବା ନଦୀ (ହଳାୟୁଧ)—2. A river falling in the sea. ୩ । ପୁନ୍ନାଗ; ପିଡ଼ଙ୍ଗ ଶାକ (ରାଜ ନିଘଣ୍ଟୁ)—3. A species of potherb; the trigonella herb.

Samudra kāntā

ସମୁଦ୍ରକୁ ଶଙ୍ଖେ ପାଣି—ଦେ. ପ୍ରବଚନ (ନ୍ୟାୟ) [ଦ୍ର—ଗୋଟିଏ ସମୁଦ୍ରକୁ ଶଙ୍ଖେ ପଣା / ସମୁଦ୍ରରେ ବିନ୍ଦୁପାତ—ଅନ୍ୟରୂପ] ଶଙ୍ଖରେ ଅତି ଅଳ୍ପ ପରିମିତ ଜଳ ସମାଏ । ସମୁଦ୍ରରେ ଜଳର ପରିମାଣ ଅପରିମିତ; ସମୁଦ୍ର ଜଳରେ ଏକ ଶଙ୍ଖ ପରିମିତ ଜଳ ମିଶାଇଲେ ବା ବିଶାଳ ସମୁଦ୍ରରେ ଜଳର ସାମାନ୍ୟ ବିନ୍ଦୁପାତ ହେଲେ ତାହା ବହୁ ନୁହେ ।] ବହୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଅତି ସାମାନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ସାଗରକେ ଏକବିନ୍ଦୁ ଜଳ ଦେଓୟା ବା ଖାଦ୍ୟ ଦେବା ଭଳି ମହା-

Samudraku śaṅkhe pāṇi

सागरको एक बुन्दा पानि देना ଅତ୍ୟନ୍ତସ୍ଥଳରେ ସାମାନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଦେବା ନ୍ୟାୟ—An analogy meaning the same as the English proverb 'A drop in the ocean'.

ସମୁଦ୍ରକୁ ଡେଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସମୁଦ୍ର ଜଳକୁ ଲମ୍ଫ ଦେବା—

Samudraku ḍeiñbā

समुद्रमे झाँप देओया

समुद्रमे कुदना

1. To jump into the ocean. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସଙ୍କଟ ବା ବିପଦ ମଧ୍ୟରେ ଅତ୍ୟସମର୍ପଣ କରିବା; ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ବକ ବିପଦକୁ ବରଣ କରିବା—(figurative) To voluntarily jump into danger; to court danger.

ସମୁଦ୍ରକୁ ପେଲି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସମୁଦ୍ର ଜଳରେ ବୁଡ଼ି ମରିବା

Samudraku peli debā

समुद्रमे डकेलना

ଘାଇଁ (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ) ଠେଲିଦେବା

1. To push a person to the sea. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିପଦ ସଙ୍କୁଳ ସ୍ଥାନକୁ ବା ଅବସ୍ଥାକୁ ଛାଡ଼ିଦେବା—(figurative) To consign a man to a dangerous predicament.

ସମୁଦ୍ର ମଝିକୁ(କି) ପେଲିଦେବା / ସମୁଦ୍ରକୁ ମେଲିଦେବା / ସମୁଦ୍ରେ ଭସା(ସେ)ଇ ଦେବା } —ଅନ୍ୟରୂପ

ସମୁଦ୍ର କୂଳ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମୁଦ୍ର ତଟ (ଦେଖ)—

Samudra kūla Samudra taṭa (See)

ସମୁଦ୍ରଗ—ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ବୋଇତଅଳି; ନାବିକ—1. Sailor, mariner. ୨ । ପୋତ ବଣିକ—2. A merchant trading with ships; maritime trader, ବିଣ—ସମୁଦ୍ରଗାମୀ (ଦେଖ)

Samudraga

(ସମୁଦ୍ରଗାମୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସମୁଦ୍ରଗା / ସମୁଦ୍ରଗାମିନୀ } —ସ୍ତ୍ରୀ

Samudragāmī (See)

ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସମୁଦ୍ରର ଅଭ୍ୟନ୍ତର; ସମୁଦ୍ରର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ଜଳ ଥାଏ—1. The bed of the ocean; the inside of the ocean. ୨ । ଯୁଆରର ଜଳତମ ସୀମା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସମୁଦ୍ର—2. The bed of the ocean upto the highest water-mark.

Samudra garbha

ସମୁଦ୍ରଗା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସମୁଦ୍ରଗ+ଆ)—ନଦୀ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—

Samudragā A river. ବିଣ-ସ୍ତ୍ରୀ—ସମୁଦ୍ରଗର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine form of samudraga.

ସମୁଦ୍ରଗାମୀ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମୁଦ୍ର+ଗମ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଯାହା (ଯେଉଁ ନଦୀ ଆଦି) (ସମୁଦ୍ରଯାୟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସମୁଦ୍ର ଆଡ଼କୁ ଯାଉଥିବା—

Samudra gāmī

ସମୁଦ୍ରଗାମିନୀ / ସମୁଦ୍ର ଯାୟିନୀ } ସ୍ତ୍ରୀ

1. (River) Going or running towards the sea; falling into the ocean. ୨ । ଯାହା (ଯେଉଁ ନୌକା ଆଦି) ସମୁଦ୍ରରେ ଗମନାଗମନ କରେ—2. Sea-going; ocean-going. ୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସମୁଦ୍ରପଥରେ ଗମନାଗମନ କରେ—3. Sea-faring. ୪ । ସମୁଦ୍ର ସ୍ଥିତ (ପ୍ରକୃତବାଦ)—4. Situated in the ocean.

ସମୁଦ୍ର ଗୁପ୍ତ—ଦେ. ବ ନାମ—୪ର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀର ଅର୍ଦ୍ଧାବଶିଷ୍ଟ ମଗଧ ରାଜ୍ୟର ଜନୈକ ନରପତି—Name of a king of northern India in the 4th century A. D.

Samudra gupta

समुद्र गुप्त

[ଦ୍ର—ଏ ପ୍ରଥମ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କର ପୁତ୍ର ଥିଲେ ଓ ୩୨୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ରାଜ୍ୟସୀମା କେବଳ ଓଡ଼ିଶା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇଥିଲା । ମଗଧର ରାଜଧାନୀ ପାଟଳିପୁତ୍ରଠାରୁ ଅଣ୍ଟାହାବାଦର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଚୌଶାମଗ୍ରା ବା କୁସୁମପୁରକୁ ଏ ନିଜର ରାଜଧାନୀ ଉଠାଇ ନେଇଥିଲେ ।]

ସମୁଦ୍ର ଗୃହ—ସଂ. ବ (ରୂପକ କର୍ମଧା)—୧ । ବରୁଣାଳୟ—1. The sea which is the abode of the

Samudra gṛuha

Hindu God Baruṇa. ୨ । ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୃହ—
2. A house with a contrivance to fill it with water so as to be used as a place of resort during summer.

ସମୁଦ୍ର ଚୁଳୁକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସମୁଦ୍ର+ଚୁଳୁକ+ଗଣ୍ଡୂଷ; ବହୁବ୍ରୀହି; ଯେ ସମୁଦ୍ରକୁ ଚଳ କରିଥିଲେ)—
Samudra chuluka ଅଗସ୍ତ୍ୟ ମୁନି—Sage Agastya.

ସମୁଦ୍ର ଚୌର—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ପେଣ୍ଡୁ ଚୋର ବା ଜଳାବତମାନେ ସମୁଦ୍ରଗାମୀ ପୋତ
Samudra chaura ଆଦିକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ଲୁଣ୍ଠନ କରନ୍ତି—
ସମୁଦ୍ର ଚୋର Pirate; corsair.

ସମୁଦ୍ର ଚୌର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ସମୁଦ୍ରଗାମୀ
Samudra chaurjya ଜାହାଜରୁ ଧନାଦି ଲୁଣ୍ଠନ କରିବା ବୃତ୍ତି
ସମୁଦ୍ରେ ଚୋରି ସମୁଦ୍ର ଚୌର୍ଯ୍ୟ —Piracy.

ସମୁଦ୍ରଜ—ସଂ. ବିଣ (ସମୁଦ୍ର+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସମୁଦ୍ର-
Samudraja ଜାତ; ସମୁଦ୍ରରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ; ସାମୁଦ୍ରିକ; ସମୁଦ୍ରରୁ
(ସମୁଦ୍ରଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମିଳିବା—Sea-born; got from the sea. ବି—୧ । ସମୁଦ୍ର ଲବଣ; ପଞ୍ଚାଲୁଣ—
1. Sea salt. ୨ । ପ୍ରବାଳ ମୁକ୍ତାଦି ରତ୍ନ—
2. Coral, pearl etc found in the sea.

ସମୁଦ୍ର ଜନ୍ତୁ—ସଂ. ବି—ସମୁଦ୍ର ଜୀବ (ଦେଖ)
Samudra jantu Samudra jība (See)

ସମୁଦ୍ରଜା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସମୁଦ୍ର+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+
Samudrajā ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ସମୁଦ୍ରଜର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Samudraja.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଲକ୍ଷ୍ମୀ—Goddess Lakshmī.

ସମୁଦ୍ର ଜାତ—ସଂ. ବିଣ (୫ମୀ ତତ୍)—ସମୁଦ୍ରରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—
Samudra jāta Produced or got from the ocean.

ସମୁଦ୍ର ଜୀବ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମୁଦ୍ରରେ ବାସ କରୁଥିବା
Samudra jība ଜନ୍ତୁ; ସାମୁଦ୍ରିକ ଜୀବ—Creatures living in the sea; marine animals.

ସମୁଦ୍ର ଢେଉ—ଦେ. ବି—ସମୁଦ୍ରରେ ଉଠିବା ଢେଉ ବା ତରଙ୍ଗ;
Samudra dheu ସମୁଦ୍ର ଲହରୀ—The waves of the
ସମୁଦ୍ରେର ଢେଉ ସମୁଦ୍ର ଢେଉ sea; billows.

ସମୁଦ୍ର ତଟ(ତୀର, ବେଳା, କୁକ୍ଷି)—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମୁଦ୍ରର
Samudra taṭa(tīra, belā, kukshi) ଉଚ୍ଚନୀଚ ଦେଶ;
ଉପକୂଳ—Sea-shore; sea coast.

ସମୁଦ୍ର ତନୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କ୍ଷୀରୋଦ୍ଭବ ତନୟା; ଲକ୍ଷ୍ମୀ—
Samudra tanayā Goddess Lakshmī; the daughter of the ocean.

ସମୁଦ୍ର ତଳ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମୁଦ୍ରର ଜଳମଗ୍ନ ଭୂମି—
Samudra taḷa The bed or floor of the ocean.

ସମୁଦ୍ର ଦୟିତା(ପତ୍ନୀ, ଯୋଷିତ୍)—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Samudra dayitā (patnī, joshit) ନଦୀ—River.

ସମୁଦ୍ର ନବନୀତ—ସଂ. ବି (ସମୁଦ୍ରର ନବନୀତ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—
Samudra nabanīta 1. Moon. ୨ । ଅମୃତ—
2. Nectar.

ସମୁଦ୍ର ନେମି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ସମୁଦ୍ର ଅଛି ନେମି=ପରିଧି
Samudra nemi ଯାହାର)—ପୃଥିବୀ—The earth.

ସମୁଦ୍ର ପୀଡ଼ା—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ଇଂରାଜୀ ବ୍ୟବହାରମୂଳକ
Samudra pīrdā ପ୍ରୟୋଗ)—ଜାହାଜରେ ବସି ସମୁଦ୍ରରେ
ସମୁଦ୍ର ପୀଡ଼ା ଯାତ୍ରା କଲେ ଜାହାଜର ଆନ୍ଦୋଳନ ଯୋଗୁଁ
ସମୁଦ୍ର ପୀଡ଼ା ମୁଣ୍ଡ ବ୍ୟଥା, ବାନ୍ତି ଓ ଜ୍ୱର ଆଦି ହେବା ରୁଗ୍ଣ
ପୀଡ଼ା—Sea sickness.

ସମୁଦ୍ର ପୋକ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଡାଙ୍ଗ ପତ୍ର ଫଣ୍ଡିକା—A
Samudra poka kind of twig-like grasshopper.
ସମୁଦ୍ରେର ପୋକା ସମୁଦ୍ରକା କୀଡ଼ା

ସମୁଦ୍ର ଫଳ—ସଂ. ବି—୧ । ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଫଳ; ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ (ସ୍ଥଳକଦମ୍ବ)
Samudra phala —1. Name of a medicinal tree.
[ଦ୍—ଏହା କଟୁ, ଉଷ୍ଣକର, ବାତଦୋଷ ନାଶକ, ବ୍ରଣ ନିରୋଧକାରୀ, କଫ ଓ ଭ୍ରମବର୍ଦ୍ଧକ (ସ୍ଥଳକଦମ୍ବ); ଏଥିର ପତ୍ରର ପ୍ରଲେପ ଦେଲେ ଚର୍ମରୋଗ ନଷ୍ଟ ହୁଏ; ଏଥିର ମୂଳ ବାତନାଶକ ଓ ସ୍ନାୟୁ ଦୌର୍ବଲ୍ୟରେ ହିତକର, ବାତଘ୍ନ, ଲୁତା ବିଷ ନାଶକ, ଶ୍ରୀଦୋଷଘ୍ନ, କଫ ଓ ଭ୍ରାନ୍ତି ନାଶକ (ଭ୍ରମ ପ୍ରକାଶ) ।] ୨ । କପିତ୍ଥ ଫଳ; କଇଥ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—2. Elephant-apple.

ସମୁଦ୍ର ଫେଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସମୁଦ୍ରଫେନ)—ସମୁଦ୍ରଫେନ (ଦେଖ)
Samudra phena Samudra phena (See)
ସମୁଦ୍ର ଫେନା ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଧାନ—
ସମୁଦ୍ର ଫେନ A species of paddy.

ସମୁଦ୍ର ଫେନ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସମୁଦ୍ରର ତେଉମାନଙ୍କ
Samudra phena ଅଘାତ ପ୍ରତିଘାତରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଫେଣ
ସମୁଦ୍ରଫେନା —1. Sea-foam. ୨ । ସମୁଦ୍ରସ୍ଥ
ସମୁଦ୍ରଫେନ ଶମ୍ବୁକାଦିବର୍ଗର ପ୍ରାଣିବିଶେଷର କଙ୍କାଳ-
ଫା. କଫେଦରିୟା 2. Sepia Officinalis; cuttle-
ଆ. ଜବଦୁଲ୍‌ବହର୍ fish bone. [ଦ୍—ଏହା ଶୀତଳ,
ଇଂ. ସାମୁଦ୍ରନାଲକେ କଷାୟ, ନେତ୍ରରୋଗହର, କଫଘ୍ନ ଓ
[ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ— କଣ୍ଡୁମୟୁଘ୍ନ, ରୁଚିକର ଓ ବିଷଦୋଷ
ଧନ୍ୱାର, ଫେନ, ଅର୍ଣ୍ଣବ- ଏବଂ କର୍ଣ୍ଣଶୂଳ ରୋଗର ଔଷଧ ।
ଜ ମଳ, ଅବ୍ଧିକଫ,ସମୁଦ୍ର- ଏହା ଶଙ୍ଖ ପରି ବହୁଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ, କିନ୍ତୁ
କଫ, ଜଳହାସ ଫେନକ, ଠାଣୁଆ ଥିବାରୁ ରଙ୍ଗ ଲଗାଇବା
ଅବ୍ଧିଫେନ,ବାର୍ଦ୍ଧି ଫେନ, ପୂର୍ବରୁ ପାଲିସ କରିବାପାଇଁ କାଠର
ପୟୋଧିକ, ସୁଫେନ, ଅସବାବ୍ ଉପରେ ରଙ୍ଗଲଗାଇବା-
ଅବ୍ଧିହଣ୍ଡୀର, ସାମୁଦ୍ର] ସ୍ଥାନେ ସମୁଦ୍ର ଫେଣ ଘଷନ୍ତି ।]

ସମୁଦ୍ର ବକ୍ଷଃ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମୁଦ୍ରର ଉପରିଭାଗ—
Samudra bakshaḥ The surface of the sea.
(ସମୁଦ୍ରବକ୍ଷ—ଦେ. ରୂପ)

ସମୁଦ୍ର ବଚନ—ସଂ. ବ—ସାମୁଦ୍ରବଚନ (ଦେଖ)
Samudra bachana Sāmudra bachana (See)

ସମୁଦ୍ର ବଲୟ—ସଂ. ବ (ରୂପକ ସମାସ)—ମନୁଷ୍ୟର ହାତର ବଳୟ ବେଢ଼ିଥିବା ପରି ପୃଥିବୀକୁ ବେଢ଼ିଥିବା ସମୁଦ୍ର—The sea surrounding the sea like a bangle encircling the hand.
ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସମୁଦ୍ର ହୋଇଛି ବଳୟ ଯାହାର) [ସମୁଦ୍ରମେଖଳ—ଅନ୍ୟ ବଣ. ରୂପ] —ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସମୁଦ୍ର-ସମୁଦ୍ରବଳୟା, ସମୁଦ୍ର ମେଖଳା—ସ୍ତ୍ରୀ ବଣ. ଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟିତ—Surrounded by the sea; sea-girt; ocean-girt.

ସମୁଦ୍ରବହ୍ନି—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବଡ଼ବାନଳ—
Samudra bahni Submarine fire.

ସମୁଦ୍ରବାସୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସମୁଦ୍ର+ବସ୍. ଧାତୁ+ଣିନି. ଇନ୍, ୧ମା ୧ବ; ତୁଳନାକରେ ଗଙ୍ଗାବାସୀ = ଗଙ୍ଗା-କୂଳବାସୀ)—୧ । ସମୁଦ୍ରତୀରରେ ବାସ କରୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି) (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—1. (Person) Residing on the shore of the sea. ୨ । ସମୁଦ୍ରରେ ବାସକାରୀ (ପଶୁ—ଜୀବ)—2. Living in the ocean.

ସମୁଦ୍ର ବେଳା—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମୁଦ୍ରତୀର—
Samudra belā Sea-shore.

ସମୁଦ୍ରମତ୍ସ୍ୟ—ସଂ. ବ—ସାମୁଦ୍ରିକ ମାଛ; ଲୁଣିମାଛ—
Samudra matsya Seafi-sh,
[ସମୁଦ୍ର, ମାଛ—ଦେଶଜ ରୂପ]

ସମୁଦ୍ରମଥ(ନ୍ଥ)ନ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଦେବତା ଓ ଅସୁରମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ସମୁଦ୍ରର ଅଲୋଡ଼ନ—The churning of the ocean by the Gods and the demons as described in the Hindu mythology. [ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ଶାପରୁ ଇନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରୀହୀନ ହେବାରୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଯାଇ ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭରେ ବାସ କଲେ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଉପଦେଶ ଅନୁସାରେ ମନ୍ଦର ପର୍ବତକୁ ମନ୍ଥନ ଦଣ୍ଡ ଓ ବାସୁକୀକୁ ମନ୍ଥନ ରଜ୍ଜୁ କରି ଦୁଇର ଏକ ପାଖକୁ ଦେବତାଗଣ ଓ ଅନ୍ୟ ପାଖକୁ ଅସୁରମାନେ ଠାଣି ସମୁଦ୍ରକୁ ମୋହିଲେ । ଦେବାସୁର ମଥନର ଫଳରେ ପ୍ରଥମେ ହଳାହଳ ବିଷ ବାହାରିଲା । ଏ ବିଷର ଜ୍ୱାଳାରେ ସମସ୍ତେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ମହାଦେବଙ୍କୁ ସ୍ତବ କରିବାରୁ ସେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଉକ୍ତ ବିଷକୁ ପାନ କଲେ । ତତ୍‌ପରେ ପୁଣି ମନ୍ଥନ ଚାଲିଲା । ଏଥିରୁ ଚନ୍ଦ୍ର, ପାରିଜାତ, ଉଚ୍ଚୈଶ୍ରବା ଅଶ୍ୱ, ଐରାବତ ଗଜ, ଓ ସୁରଭୀ ଗାଈ ବାହାରିଲେ ଓ ଧନ୍ୱନ୍ତରୀ ଅମୃତ ଭାଣ୍ଡ ସହିତ ବାହାରିଲେ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବାହାରିଲେ । ଅସୁରମାନେ ଅମୃତ ଭାଣ୍ଡ ହରଣ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବାରୁ ବିଷ୍ଣୁ ମୋହିନୀ ରୂପ ଧରି ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚନା କରି ଦେବତା-ମାନଙ୍କୁ ଉକ୍ତ ଅମୃତ ଦେଲେ । ଏଥି ଯୋଗୁଁ ଦେବ ଓ ଅସୁରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭୟଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଲା । ନାରଦ ଆସି ଏ ଯୁଦ୍ଧ ନିବାରଣ କଲେ । ଦେବତାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହତ ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ଅସ୍ତ୍ରଲୁରୁ ଶୁଦ୍ଧ ବଞ୍ଚାଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତର ଅଷ୍ଟମ ସ୍କନ୍ଧରେ ୬ଷ୍ଠ ଠାରୁ ୧୨ଶ ଅଧ୍ୟାୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନର ବିବରଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ-ଅଛି—ବିଶ୍ୱକୋଷ]

ସମୁଦ୍ର ମାଳୀ—ସଂ. ବଣ (ସମୁଦ୍ର+ମାଳା+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସମୁଦ୍ର ଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟିତ—Sea—girt.
Samudra mālī
[ସମୁଦ୍ରମାଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ସଂ. ବ—ପୃଥିବୀ—The earth.

ସମୁଦ୍ର ମେଖଳ——ସଂ. ବଣ) (ବହୁବ୍ରୀହି; ସମୁଦ୍ର+ମେଖଳା+ଅ)-ସମୁଦ୍ର ଦ୍ୱାରା ବେଷ୍ଟିତ—Sea-girt.
Samudra mekhala
ସମୁଦ୍ରବସନ, ସମୁଦ୍ରାମ୍ବର, ସମୁଦ୍ରବସନ } ଅନ୍ୟରୂପ (ଯଥା ସମୁଦ୍ରମେଖଳ ଦ୍ୱୀପ)
ସମୁଦ୍ରମେଖଳା; ସମୁଦ୍ରବସନା, ସମୁଦ୍ରାମ୍ବରା, ସମୁଦ୍ରବସନା } —ସ୍ତ୍ରୀ

ସମୁଦ୍ର ମେଖଳା—ସଂ. ବ—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ସମୁଦ୍ର ଏହାର ସ୍ୱରଅଟେ ବେଢ଼ିଥାଏ) ପୃଥିବୀ—The earth.
Samudra mekhalā
ସମୁଦ୍ରବସନା; ସମୁଦ୍ରାମ୍ବରା—ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । (ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ) ମନୁଷ୍ୟର କଟିଦେଶକୁ ମେଖଳା ବେଢ଼ିଥିବା ପରି ପୃଥିବୀକୁ ବେଢ଼ିଥିବା ସମୁଦ୍ର—2. The sea surrounding the earth like a girdle. ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସମୁଦ୍ର ମେଖଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ-Feminine of Samudra-mekhala.

ସମୁଦ୍ର ଯାତ୍ରା—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦେଶାନ୍ତରକୁ ଯିବାପାଇଁ ସମୁଦ୍ର-ଭ୍ରମଣ — Sea voyage.
Samudra jātrā
[ପୂର୍ବେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ସମୁଦ୍ରଯାତ୍ରା କରୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ କଳି-ଯୁଗରେ ସମୁଦ୍ର ଯାତ୍ରା କେତେକ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିଷିଦ୍ଧ ହୋଇ-ଅଛି । ମନୁ (୩ । ୧୫୮) ସମୁଦ୍ରଯାତ୍ରାକାରୀମାନଙ୍କୁ ଅପାଙ୍କ୍ତେୟ କହିଅଛନ୍ତି । ପୂର୍ବେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ସମୁଦ୍ର-ଯାତ୍ରା କରୁଥିବା ବିଷୟ ଏହି ନିଷେଧ ବଚନରୁ ଜଣାଯାଏ । କେହି କେହି କହିଅଛନ୍ତି ଯେ, ତୀର୍ଥଯାତ୍ରା, ଧର୍ମତୀର୍ଥଯାତ୍ରା, ବାଣିଜ୍ୟ ଓ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷାର୍ଥ ସମୁଦ୍ରଯାତ୍ରା କରି ଯାଇ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସମୁଦ୍ରଯାତ୍ରା କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବା ଉଚିତ । ଐତି-ହାସିକ ଯୁଗରେ ଭାରତୀୟ ଓ କଳିଙ୍ଗ ବାସୀମାନେ ଯାବା, ବାଲି ଆଦି ଦ୍ୱୀପକୁ ବାଣିଜ୍ୟ ଓ ଉପନିବେଶ ସ୍ଥାପନାର୍ଥ ଓ ଧର୍ମପ୍ରଚାରାର୍ଥ ଯାଇ ଥିବାର ବହୁ ପ୍ରମାଣ ମିଳେ—ବିଶ୍ୱକୋଷ]

ସମୁଦ୍ର ଯାନ—ସଂ. ବ (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା)—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)
Samudra jāna ଅର୍ଣ୍ଣବ ପୋତ; ଜାହାଜ; ବୋଇତ—1. Ship; ocean going vessel. ୨। (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ସମୁଦ୍ର ଯାତ୍ରା—2. A voyage.

ସମୁଦ୍ର ଲବଣ—ସଂ. ବ—ସମୁଦ୍ରର ଜଳରୁ ଜାତ ଲବଣ; ଜରଜତ ଲୁଣ-
Samudra labaṇa Sea salt.
(ସମୁଦ୍ରଲୁଣ—ଦେ. ରୂପ)

ସମୁଦ୍ରଲହଡ଼ା(ଡ଼ି)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସମୁଦ୍ର+ଲହରୀ)—ସମୁଦ୍ରଲହରୀ
Samudra labarḍā(rḍi) (ଦେଶ)—Samudra lahari
ସମୁଦ୍ରର ଢେଉ ସମୁଦ୍ର ଲହର (See)

ସମୁଦ୍ରଲହରୀ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମୁଦ୍ରର ଉତ୍ତାଳ ତରଙ୍ଗ;
Samudra lahari ସମୁଦ୍ର ପାଣିର ପରସ୍ପର ଅଘାତରୁ ଜାତ
ସମୁଦ୍ରତରଙ୍ଗ, ସମୁଦ୍ରୋର୍ମି, ସମୁଦ୍ରୋଚ୍ଛ୍ୱାସ } ଅନ୍ୟରୂପ ବଡ଼ ବଡ଼ ଢେଉ—
Big waves; billows; the waves of the sea.

ସମୁଦ୍ର ସୁଭଗା—ସଂ. ବ—ଗଙ୍ଗାନଦୀ—
Samudra subhagā The river Ganges (Apte).

ସମୁଦ୍ର ସ୍ନାନ—ସଂ. ବ (୭ମୀ ତତ୍)—ସମୁଦ୍ର ଜଳରେ ଗାଧୋଇବା—
Samudra snāna Sea bath.

ସମୁଦ୍ରା—ସଂ. ବ—୧ । ଅମ୍ବ ଅଦା; ଅମ୍ବକଚିଆ ଗଦ—1. The
Samudrā plant Zedoary (Apte). ୨ । ଶମୀବୃକ୍ଷ—
2. Acacia Suma (tree).

ସମୁଦ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସମୁଦ୍ରକୂଳ—1. The
Samudrānta sea shore (Apte). ୨ । ଜାଇଫଳ—
2. Nutmeg (Apte). ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—
ସମୁଦ୍ରଦ୍ୱାରା ସୀମାବଦ୍ଧିତ—Bounded by the sea.

ସମୁଦ୍ରାନ୍ତା—ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—୧ । ପିଡ଼ଙ୍ଗ ଶାଗ; ଶ୍ରୁତା—
Samudrāntā 1. A potherb; Trigonella Corniculata; ୨ । କାର୍ପାସୀ; କପାଗଛ—2. Cotton
plant; Gossypium Herbaceum. ୩ । କୁବ୍ଜଲତା—3. A thorny shrub; Albagi Mauro-
rum. ୪ । ପୃଥିବୀ—4. The earth.

ସମୁଦ୍ରାରୁ—ସଂ. ବ (ସମୁଦ୍ର+ଅ+ରୁ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+
Samudrāru କ୍ତିଃ. ଉ)—୧ । କୁମ୍ଭୀର—1. Crocodile.
୨ । ଉମିଙ୍ଗିଳ ମତ୍ସ୍ୟ—2. A large fabulous animal; devourer of whales. ୩ । ସେତୁବନ୍ଧ;
ରାମଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ସମୁଦ୍ର ସେତୁ—3. Adam's bridge constructed by Rāmachandra.

ସମୁଦ୍ରୀ(ଦ୍ରି)ୟ—ସଂ. ବଣ (ସମୁଦ୍ର+ଇୟ; ଇୟ)—୧ । ସାମୁଦ୍ରିକ;
Samudrī(dri)ya ସମୁଦ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to
(ସମୁଦ୍ର୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) the sea; maritime; marine.
oceanic. ୨ । ସମୁଦ୍ରଜାତ—2. Born of the
sea.

ସମୁଧା ସମୁଧି—ଦେ. ବ—ସମଧା ସମଧି (ଦେଖ)
Samudhā samudhi Samadhā samadhi (See)

ସମୁଧୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସମ୍ବନ୍ଧୀ)—ସମଧି (ଦେଖ)—
Samudhī ବେଆଇ ସମଧୀ Samudi (See)
[ସମୁଧୁଣୀ, ସମୁଧଅଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସମୁନାଥ—ଗ୍ରା. ବ (ନାମ) (ସଂ. ସୋମନାଥ)—ସୋମନାଥର ଡାକ
Samunātha ନାମ—Name for calling Somanātha.
(ସମୁନାଥିଅ—ଅନାଦରାର୍ଥକରୂପ)

ସମୁନାଥ ବ୍ରତ—ଗ୍ରା. ବ—ସୋମନାଥ ବ୍ରତ (ଦେଖ)
Samunātha brata Somanātha brata (See)

ସମୁନ୍ଦନ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ଉନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ଓଦା କରିବା; ଓଦା ହେବା
Samundana +ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଓଦା କରିବା—
1. Moistening (Apte). ୨ । ଆର୍ଦ୍ରତା—
2. Wetness; moisture (Apte).

ସମୁନ୍ଦୀ(ନ୍ଧୀ)—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସମ୍ବନ୍ଧୀ)—ସମଧି (ଦେଖ)—
Samundī(ndhī) Samudī (See) [ଉ—ଜନ୍ୟା ଜାତ
ବେଆଇ ସମଧୀ ଭୂ ରଜ ଦେଇ । ସମୁନ୍ଧୀ ତରଣେ ବିନୋଦୀ—
ଭୂଷଣ. ପ୍ରେମସଞ୍ଜୀବନ ।]
[ସମୁନ୍ଧ(ନ୍ଧ)ଅଣୀ, ସମୁନ୍ଦ(ନ୍ଧ)ଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସମୁନ୍ନ—ସଂ. ବଣ (ସମ୍+ଉନ୍ଦ ଧାତୁ=ଓଦା ହେବା+କ୍ତଃ. ତ)—
Samunna ଆର୍ଦ୍ର; ଓଦା—Moist; wet (Apte).

ସମୁନ୍ନତ—ସଂ. ବଣ (ସମ୍+ଉନ୍ନତ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ—1. Very
Samunnata high; lofty; elevated. ୨ । ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ—
[ସମୁନ୍ନତ, ସମୁନ୍ନମନ—ଅନ୍ୟରୂପ] 2. Of high position
exalted. ୩ । ମହତ୍—3. Great; noble;
sublime. ୪ । ଉନ୍ନତ ପ୍ରାପ୍ତ; ସମୃଦ୍ଧ—4. Prosperous; improved. ୫ । ଉପରକୁ ଟେକା ଯାଇ-
ଥିବା; ଉତ୍ତୋଳିତ—5. Lifted up; upraised.
(Apte). ୬ ଗର୍ବିତ—6. Proud (Apte)
୭ । ନ୍ୟାୟପ୍ରବୃତ୍ତି—7. Upright; just (Apte)
୮ । ଠେଲାକୁ ବାହାରିଥିବା—8. Projecting (Apte).

ସମୁନ୍ନତି—ସଂ. ବ (ସମ୍+ଉନ୍ନତି)—୧ । ବିଶେଷ ଉନ୍ନତି; ସମୃଦ୍ଧି—
Samunnati 1. Much improvement; prosperity.
୨ । ଉଚ୍ଚ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତି—2. Elevation; exaltation. ୩ । ଉଚ୍ଚତା—3. Height; loftiness.
୪ । ଉତ୍ତୋଳନ—4. Lifting; raising (Apte).
୫ । ଉଚ୍ଚ ଅବସ୍ଥା—5. Eminence; high position (Apte). ୬ । ସମ୍ମାନ; ମର୍ଯ୍ୟାଦା—6. Dignity (Apte). ୭ । ବୃଦ୍ଧି—7. Increase
(Apte). ୮ । ସଫଳତା—8. Success (Apte).
୯ । ଗର୍ବ—9. Pride; arrogance (Apte).

ସମୁନ୍ନଦ୍ଧ—ସଂ. ବଣ (ସମ୍+ଉତ୍+ନହ୍ ଧାତୁ=ବାନ୍ଧିବା+କ୍ତଃ.
Samunnaddha ତ)—୧ । ଗର୍ବିତ—1. Bloated with
pride; arrogant. ୨ । ପଣ୍ଡିତଂମନ୍ୟ—2. Thinking one's self as very learned; conceited. ୩ । ପ୍ରଧାନ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ—3. Principal;
supreme. ୪ । ଉଡ଼ିବନ୍ଧ—4. Bound down;
hung up; suspended. ୫ । ବନ୍ଧ—5. Bound.

୨ । ସଂଚ; ସଂଲଗ୍ନ—6. Elevated; exalted (Apte). ୨ । ସ୍ଫୀତ—7. Swollen (Apte). ୮ । ପୂର୍ଣ୍ଣ—8. Full (Apte)

ସମୁନ୍ନୟନ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ଉନ୍ନୟନ)—୧ । ଦୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଉଚ୍ଚ
Samunnayana ଜାଗାଇବା—1. Act of elevating.
(ସମୁନ୍ନୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଉପରକୁ ଉଠାଇବା; ଉତ୍ତୋଳନ—
2. Lifting or raising up. ୩ । ଉଦ୍ଭାବନ-
3. Invention. ୪ । ଉତ୍କ୍ଷେପଣ; ଉପରକୁ
ଫୋପାଡ଼ିବା—4. Throwing up. ୫ । ପ୍ରାପ୍ତି—
5. Getting; obtaining (Apte). ୬ । ଘଟଣା—
6. Occurence; event (Apte).

ସମୁନ୍ମୂଳନ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ଉନ୍ମୂଳନ)—ଉପାଡ଼ି ଦେବା;
Samunmūlana ନିର୍ମୂଳୀକରଣ—Uprooting;
(ସମୁନ୍ମୂଳିତ—ବିଣ) eradication.

ସମୁପଗମ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ଉପଗମ)—୧ । ନିକଟକୁ ଆସିବା;
Samupagama ନିକଟାଗମନ—1. Approach
(ସମୁପଗତ—ବିଣ) (Apte). ୨ । ସଂସ୍ପର୍ଶ—2. Contact
(Apte).

ସମୁପଚିତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଉପ+ଚି ଧାତୁ=ଚୟନ କରିବା,
Samupachita ଜମାକରିବା+କର୍ମ. ତ)—୧ । ସମ୍ୟକ୍
(ସମୁପଚୟ—ବ) ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ—1. Much enlarged
or increased. ୨ । ବହୁଳୀକୃତ—2. Magni-
fied.

ସମୁପଜୋଷସ୍—ସଂ. ଅ (ସମ୍+ଉପ୍+ଜୁଷ୍ ଧାତୁ=ସେବାକରିବା
Samupajoshas +ଭାବ. ଅସ୍)—୧ । ଇଚ୍ଛାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
ଅନୁକୂଳରେ—1. Entirely according to
wish (Apte) ୨ । ସୁଖରେ; ଆନନ୍ଦରେ—
2. Happily (Apte).

ସମୁପଧାନ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ଉପ+ଧା ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+
Samupadhāna ଭାବ. ଅନ)—୧ । ସମୁତ୍ପାଦନ—
(ସମୁପହିତ—ବିଣ) 1. Producing. ୨ । ସ୍ଥାପନ—
2. Placing. ୩ । ରକ୍ଷାକରିବା—3. Saving.

ସମୁପବେଶ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ଉପ+ବିଶ୍ ଧାତୁ ଭାବ. ଅ)—
Samupabeśa ୧ । ଉପବେଶନ—1. Sitting.
(ସମୁପବିଷ୍ଟ—ବିଣ) ୨ । ଅଭ୍ୟର୍ଥନା—2. Welcoming;
entertaining. ୩ । ଏକତ୍ର ବସିବା—3. Sitt-
ing down together.

ସମୁପବେଶନ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ଉପ+ବିଶ୍ ଧାତୁ+ଣିଚ୍. ଅନ)—
Samupabeśana ୧ । ଗୃହ; ବାସସ୍ଥାନ—1. Residence;
habitation (Apte). ୨ । (ସମ୍+ଉପ+ବିଶ୍.
ଧାତୁ ଣିଚ୍+ଭାବ. ଅନ)—୨ । ବସାଇଦେବା—
2. Setting down.

ସମୁପଯୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଉପଯୁକ୍ତ)—ସମ୍ୟକ୍ ଉପଯୁକ୍ତ—
Samupajukta Befitting.
(ସମୁପଯୋଗ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସମୁପସ୍ଥିତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଉପସ୍ଥିତ)—୧ । ଉପସ୍ଥିତ; ପହଞ୍ଚିଥିବା-
Samupasthita 1. Present; arrived.
(ସମୁପସ୍ଥାନ, ସମୁପସ୍ଥିତି—ବ) ୨ । ସମୁପେତ (ଦେଖ)
2. Samupeta (See). ୩ । ଘଟିଥିବା—
3. Happened; occurred. ୪ । ନିକଟସ୍ଥ—
4. Near; proximate.

ସମୁପାର୍ଜନ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ଉପାର୍ଜନ)—୧ । ଏକତ୍ର ଅର୍ଜନ—
Samupārjana 1. Acquiring together.
(ସମୁପାର୍ଜିତ—ବିଣ) ୨ । ଏକସମୟରେ ଅର୍ଜନ—
2. Simultaneous acquisition.

ସମୁପେତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଉପେତ)—୧ । ସମାଗତ; ଏକତ୍ର ଉପସ୍ଥିତ-
Samupeta 1. Come together; assembled.
୨ । ଉପସ୍ଥିତ—2. Arrived at (Apte). ୩ । (ଦ୍ୱାରା)
ଅଧ୍ୟୁଷିତ—3. Inhabited by (Apte). ୪ । ଯୁକ୍ତ;
ବିଶିଷ୍ଟ—4. Furnished with; possessed of
[Apte].

ସମୁପେୟିବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍+ଉପ+ଇ ଧାତୁ=ଯିବା+
Samupeyibān କ୍ତ୍ୱି. ବସ୍; ଏମୁପେୟିବସ୍ ୧ମା. ୧ବ)—
(ସମୁପେୟୁଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ସମୁପସ୍ଥିତ (ଦେଖ)—1, Samupa-
sthita. (See) ୨ । ସମୁପେତ (ଦେଖ)—
2. Samupeta. (See)

ସମୁପୋଢ଼—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଉପ+ବହ୍. ଧାତୁ=ବହନ କରିବା+
Samupordha କର୍ମ. ତ)—୧ । ଦମିତ—1. Controll-
ed; checked; restrained. ୨ । ସଂଯତ;
ସମୁତ୍ପନ୍ନ—2. Produced; born. ୩ । ସମାସନ୍ନ—
3. Impending. ୪ । ସମୁଦିତ; ଉପରକୁ ଉଠିଥିବା—
4. Risen; gone upwards. ୫ । ସଂଗତ—
5. Assembled; collected. ୬ । ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ;
ବର୍ଦ୍ଧିତ—6. Increased. (Apte). ୭ । ଆରବ୍ଧ—
7. Begun. (Apte). ୮ । ନିକଟକୁ ଆଣିତ—
8. Brought near. (Apte).

ସମୁର୍ବ(ର୍ବ)ର—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଉର୍ବର)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉର୍ବର—Very
Samurba(rbba)ra fertile. (ଉ—× × × କରେ
ସମୁର୍ବର, ଶ୍ରମ-ଉତ୍ତ-ପ୍ରୀତି-ଜଳେ ହୃଦୟ-ଉପରେ ।
ଚିନ୍ତାମଣି. ବିବମାଦିତ୍ୟ ।)

ସମୁଲ୍ଲ(ଲ୍ଲା)ସିତ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ଉଲ୍ଲସିତ; ଉଲ୍ଲାସିତ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ
Samulla(llā)sita ଆନନ୍ଦିତ; ସମୁତ୍ଫୁଲ୍ଲ—1. Rejoic-
(ସମୁଲ୍ଲାସ—ବ) ing; over-joyed; greatly delighted;
exhilarated. ୨ । ଶୋଭିତ—2. Shining;
looking beautiful. ୩ । କ୍ରୀଡ଼ାଶୀଳ—3. Play-
ful. ୪ । ଅତି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—4. Very brilliant.

ସମ୍ମୁଲ୍ଲସିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ)—ସମ୍ମୁଲ୍ଲସିତ ହେବା—To be glad
Samullasibā or delighted. (ଉ—ହୃଦ ସଦନ ବଉବ
সম্মুল্লসিত হওয়া **समुल्लसित होना** ସମୁଲ୍ଲସି ଥରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଂଗୀତ ।)

ସମୁଲ୍ଲାସିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସମ୍ମୁଲ୍ଲସିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—ଉଲ୍ଲାସିତ
Samullāsibā କରିବା; ଆନନ୍ଦିତ କରାଇବା—To delight.
সমুল্লাসিত করা (ଉ—କଦେ ବସୁଦୁର୍ଗେଶ ଅହେତୁକଭାବେ
समुल्लसित करना ଶତ୍ରୁଗଣରେ ସମୁଲ୍ଲାସିଲ ରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।)

ସମୁଲ୍ଲେଖ—ସଂ. ବ. (ସମ୍ + ଉଲ୍ଲେଖ)—୧ । ସମ୍ୟକ୍ ଉଲ୍ଲେଖ—
Samullekha 1. Special mention. ୨ । ଖନନ; (ସମୁଲ୍ଲେଖନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଖୋଦନ—2. Engraving. ୩ । [ସମୁଲ୍ଲିଖିତ, ସମୁଲ୍ଲେଖିତ—ବଣ] ଚିହ୍ନ ଟାଣିବା—3. Scratching. ୪ । ଚୁଣ୍ଟିବା—4. Scraping. ୫ । କଥନ—5. Talking, speaking.

ସମୂଢ଼—ସଂ. ବଣ (ସମ୍ + ବହ୍. ଧାତୁ = ବହନ କରିବା + କର୍ମ.ତ)—
Samūrdha ୧ । ଉଢ଼; ବିବାହିତ—1. Married. ୨ । ଧୃତ—2. Caught. ୩ । ରାଶୀକୃତ—3. Heaped up; accumulated. ୪ । ଶୋଧିତ—4. Rectified; purified. ୫ । ଭଗ୍ନ; କୁବ୍ଜୀକୃତ—5. Bent; crooked. ୬ । ସଦ୍ୟୋତ୍ପାଦିତ—6. Produced afresh. ୭ । ପରିଷ୍କୃତ—7. Cleansed. ୮ । ଦମିତ—8. Restrained. ୯ । ଅନୁପଦ୍ରୁତ—9. Tranquilised. ୧୦ । ସଙ୍ଗତ—10. Associated. ୧୧ । ଏକତ୍ରୀକୃତ—11. Assembled. (Apte) ୧୨ । ସଂଗୃହୀତ—12. Collected. (Apte) ୧୩ । ଚାରିଆଡ଼େ ଅଚ୍ଛନ୍ନ—13. Enveloped. (Apte). ୧୪ । ବାହିତ—14. Borne along. (Apte) ୧୫ । ନୀୟମାନ—15. Led; conducted. (Apte)

ସମୂରୁ(ରା)—ସଂ. ବ (ସମ୍ = ଶୋଭନ + ଉରୁ ପାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Samūru(ra) ଏକପ୍ରକାର ମୃଗ—A species of deer.
(ସମ୍ମୂରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସମୂଳ—ସଂ. ବଣ (ସ = ସହ + ମୂଳ)—୧ । ମୂଳ ସହିତ—
Samūla 1. With the root; with the root (ସମୂଳକ—ଅନ୍ୟରୂପ) attached to it. ୨ । କାରଣ ସହିତ; [ନିର୍ମୂଳ, ଅମୂଳକ—ବିପରୀତ] ସକାରଣ—2. Having foundation; well-founded. ୩ । ସହେତୁକ—3. Having cause. ଦେ. କ. ବଣ (ସଂ. ସମୂଳଂ)—
ସମୂଳ ସମୂଳେ (ଦେଖ)—Samūle (See). ଦେ. ବଣ—
समूल ନିଶ୍ଚିତ; ସ୍ଥିତ—Ascertained (ଉ—ବନ୍ଦୀ କରିଛ
ସ୍ଥିର **स्थिर** ଜେ ରମଣୀମଣିକି ସମୂଳ କରିବା ତାହା । ଭକ୍ତ. ଦେବୀଦେଉଳଶବଳାସ ।)

ସମୂଳେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ସମୂଳଂ)—୧ । ମୂଳ ବା ଚେର
Samūle ସହିତ—1. With root. ୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—
ସମୂଳେ 2. Completely. ୩ । ଆଦ୍ୟରୁ ନିଶାନ—3. Inclusive including the beginning. ୪ । ଆଦ୍ୟରୁ ଆରମ୍ଭ
समूल କରି—4. From the beginning. ୫ । ମୂଳଘୋଡ଼ି କରି—5. From the very root; by tearing up the root.

ସମୂଳେ(ସମୂଳରେ) ନାଶ(ନଷ୍ଟ, ବିନାଶ, ନିର୍ମୂଳ) ହେବା (ପାଇବା,
ଲଭିବା)—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୂଳ ଲୋପ ହେବା—1. To be
Samūle(samūlare) nāśa extinct. ୨ । ମୂଳ ସହିତ
(nashṭa, bināśa, nirmūla) ଉଚ୍ଛେଦପ୍ରାପ୍ତ ହେବା;
hebā (pāibā, labhibā) ସମୁତ୍ପାଟିତ ହେବା—2. To be
ସମୂଳେ ନିର୍ମୂଳ (ନଷ୍ଟ; ନାଶ) ହଓୟା eradicated. ୩ । ବିଧ୍ୱସ୍ତ
समूल नाश होना ହେବା—3. To be exterminated.

ସମୂଳେ ନିର୍ମୂଳ—ଦେ. ବ (ସଂ. ବାକ୍ୟ "ସମୂଳଂ ବିନଶ୍ୟତି"=
Samūle nirmūla ମୂଳ ସହିତ ନାଶ ହେବା)—
(ସମୂଳେ ବିନଶ୍ୟ[ଶ ତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । ମୂଳୋଚ୍ଛେଦ;
ସମୂଳେ ନିର୍ମୂଳ ବିନାଶ—1. Eradication; extinction.
समूल नाश ୨ । ମୂଳ ଲୋପ—2. Extinction; extermination.

ସମୂହ—ସଂ. ବ (ସମ୍ + ବହ୍ ଧାତୁ = ବହନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Samūha ୧ । ସମୁଦାୟ; ସମସ୍ତ—1. All; whole; entirety. ୨ । ରାଶି—2. Heap; collection. ୩ । ବିବହ; ଗଣ; ସମାହାର—3. Multitude; assemblage; aggregate. ୪ । ଦଳ—4. Flock; troop; (Apte). ୫ । (ସମ୍ + ଊହ୍ ଧାତୁ = ତର୍କ କରିବା + ଭାବ ଅ)—ସମ୍ୟକ୍ ତର୍କ—5. Special argument. ୬ । ବହୁତ ତର୍କ—6. Much argument. ୭ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ଦେହ—7. Great doubt. ଦେ. ବିଣ.—୧ । ସମୁଦାୟ—1. All; entire; whole. ୨ । ବହୁ; ଅନେକ—2. Many; much. ୩ । ଏକ ଜାତୀୟ ବହୁ—3. Many of the same class or species. ୪ । ବିସ୍ତର; ଅତ୍ୟନ୍ତ; ଅତ୍ୟଧିକ—4. Excessive. [ଦ୍ — ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲେ ବହୁବଚନ ସୂଚନା କରେ । ଯଥା—ପ୍ରାଣି ସମୂହ ।]

ସମୂହ **समूह** ଦେ. ବ—ଗ୍ରାମର ବା ସମାଜର ସମ୍ମିଳିତ
ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ ବା ସଙ୍ଘ—All the members of a community acting jointly. [ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ସମୂହ, ସମୁଦାୟ, ଅଧିକାଂଶ ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ କେବଳ ବିଶେଷ୍ୟ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆରେ ଏସବୁ ଶବ୍ଦ ବିଶେଷ୍ୟ ଓ ବିଶେଷଣ ଦୁଇ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ ।]

ସମୂହ କ୍ଷତି—ସଂ. ବ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷତି—Much loss. ୨ ।
Samūha kshati ସବୁ ଦିଗରେ କ୍ଷତି—2. Loss on all sides. ୩ । ଯେଉଁ କ୍ଷତି ସମସ୍ତ ସମାଜର ଅଟେ—3. General loss. [ବ୍ୟ—ଏହିପରି ସମୂହ ବିପଦ, ସମୂହ ଲାଭ ସମୂହହତ, ସମୂହ ମଙ୍ଗଳ ଇତ୍ୟାଦି ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ସମୂହନ—ସଂ. ବ (ସମ୍ + ବହ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)-୧ । ଏକତ୍ରୀ କରଣ-
Samūhana 1. Bringing together. ୨ । ସଙ୍କଳନ-2. Collection; compilation.

ସମୂହନୀ—ସଂ. ବ [ସମୂହ=(ଅଳିଆର) ରାଶି + ନୀ ଧାତୁ=ନେବା
Samūhanī + କର୍ତ୍ତୃ ଅ + ଈ ଈ]—ଝାଡ଼ୁ—Broom; sweeping brush.

ସମୂହରେ କାମ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବହୁଲୋକ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ
Samūhare kāma karibā କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—To act conjointly.
समूहमें काम करना

ସମୂହାବଲମ୍ବନ ଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବ (ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର)—ବହୁତା ବା ସମାହାର
Samuhābalambana jñāna ସଂବନ୍ଧୀୟ ଜ୍ଞାନ—(philosophy) Perception of simultaneity or entity.

ସମୂଭ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସମ୍ + ବହ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଯ)-୧ । ଯଜ୍ଞୀୟ ଅଗ୍ନି-
Samūbya ବିଶେଷ—1. A kind of sacrificial fire. ୨ । ଯଜ୍ଞାଗ୍ନିର ସଂସ୍କାର ବିଶେଷ—2. A kind of vedic ritual for consecration of fire. ସ. ବିଣ (ସମ୍ + ଉହ ଧାତୁ + କର୍ମ ଯ)—ବିଚାର୍ଯ୍ୟ—Arguable.

ସମୃଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ + ଋଧ୍ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Samṛuddha ୧ । ସମ୍ୟକ୍ ବୃଦ୍ଧି ପ୍ରାପ୍ତ—1. Much in-
(ସମୃଦ୍ଧି—ବ) creased; full grown. ୨ । ସମୁନ୍ନତ—2. Exalted; elevated. ୩ । ବିତ୍ତବଶାଳୀ; ସଂଦ୍ଧିବାନ୍; ଧନପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Rich; wealthy. ୪ । ସମୃଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ; ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ—4. Prosperous; thriving; flourishing. ୫ । କଲ୍ୟାଣ ଯୁକ୍ତ—5. Auspicious; blessed; blissful. ୬ । (+କର୍ମ. ତ) ଉତ୍ପନ୍ନ; ଜାତ—6. Born; produced. ୭ । ସୁଖୀ—7. Happy. ୮ । ଭାଗ୍ୟବାନ୍—8. Fortunate. ୯ । ଫଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ—9. Fruitful (Apte). ୧୦ । ପୂର୍ଣ୍ଣ—10. Full; complete; entire (Apte). ୧୧ । ବିପୁଳ; ପ୍ରଚୁର—11. Copious; abundant (Apte).

ସମୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବ (ସମ୍ + ଋଧ୍ ଧାତୁ=ବଢ଼ିବା + ଭାବ. ତି)—
Samṛuddhi ୧ । ସମ୍ୟକ୍ ବୃଦ୍ଧି—1. Increase; great growth. ୨ । ସମୁନ୍ନତି; ଉନ୍ନତି—2. Great improvement. ୩ । ସଂପତ୍ତି; ବିତ୍ତ—3. Riches; wealth; affluence; opulence. ୪ । କଲ୍ୟାଣ; ଶ୍ରେୟଃ; ମଙ୍ଗଳ—4. Weal. ୫ । ସୁଖ—5. Happiness; bliss. ୬ । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—6. Prosperity. ୭ । ଉତ୍ପତ୍ତି—7. Production. ୮ । ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ—8. Exuberance; profusion; abundance (Apte). ୯ । ଶକ୍ତି—9. Power. ୧୦ । ପ୍ରଭୁତ୍ୱ—10. Supremacy (Apte).

ସମୃଦ୍ଧିମନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସମୃଦ୍ଧିମତ୍)—ସମୃଦ୍ଧିମାନ୍ (ଦେଖ)
Samṛuddhi manta Samṛuddhimān (See)
(ସମୃଦ୍ଧିମାନ୍—ସଂ ରୂପ) [ବ୍ୟ—ମହା ସଂପତ୍ତିରେ ସେ ଯୁକ୍ତ, ସମୃଦ୍ଧିମନ୍ତ ସମୃଦ୍ଧିମାନ ରାଧାକାନ୍ତ । ପ୍ରାଚୀ. ଦୁଷ୍ଟଭମ
समृद्धिमन्त ତନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।]

ସମୃଦ୍ଧିମାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମୃଦ୍ଧିମତ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ)—
Samṛuddhimān ୧ । ସମୃଦ୍ଧିବିଶିଷ୍ଟ; ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ—
(ସମୃଦ୍ଧିମତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Grand; prosperous; thriving.
(ସମୃଦ୍ଧିମତ୍—ବ) ୨ । ଉନ୍ନତିଶୀଳ—2. Improving. ୩ । ଧନଶାଳୀ—3. Rich; opulent.

ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମୃଦ୍ଧିଶାଳିନ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ)—
Samṛuddhiśālī ସମୃଦ୍ଧିମାନ୍ (ଦେଖ)
(ସମୃଦ୍ଧିଶୀଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) Samṛuddhimān (See)
(ସମୃଦ୍ଧିଶାଳିନୀ, ସମୃଦ୍ଧିଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ସମୃଦ୍ଧିଶାଳିତା, ସମୃଦ୍ଧିଶୀଳତା—ବ)

ସମୃଦ୍ଧି ସଂପନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମୃଦ୍ଧିମାନ୍ (ଦେଖ)
Samṛuddhi sampanna Samṛuddhimān (See)
(ସମୃଦ୍ଧି ସଂପନ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସମେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ଦେଖ) (ସଂ. ସମମ୍)—୧ । ସମାନ ସଂଖ୍ୟା-
Same ବିଶିଷ୍ଟ ଦଳରେ—1. In equal batches.
ସମାନେ [ବ୍ୟ—ସମେ ହୋଇଲେ ଗୁଣ ଭାଗ, ଖୋଜନ୍ତି ବନ
समानमें ଗୁଣ ଭାଗ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।] ୨ । ସମାନ ରୂପରେ—2. Equally. [ବ୍ୟ—ସମେ ପ୍ରକାଶ ସର୍ବଠାରେ, ଜଳୁଛି ବହ୍ନି ଅଭ୍ୟନ୍ତରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।]

ସମେତ୍—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସମେତ)—ସମେତ; ସହିତ—
Samet With; associated with; including.
ସମେତ **समेत**

ସମେତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ + ଅ + ଇ ଧାତୁ=ଯିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Sameta ୧ । ସହିତ—1. Together with; accompanied by. ୨ । ସହିତ ଯୁକ୍ତ; ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ—2. Conjoined or associated with; combined with. ୩ । ସଂଗତ; ସଂଯୁକ୍ତ-3. Joined; attached. ୪ । ପ୍ରାପ୍ତ—4. Got; received. ୫ । ଉପସ୍ଥିତ—5. Present. ୬ । ସମୁପସ୍ଥିତ—6. Arrived at. ୭ । ଏକତ୍ର ମିଳିତ—7. Come or met together; united (Apte). ୮ ।

ନିକଟରୁ ଆଗତ—8. Come near; approached (Apte). ୯ । ହାତୁଡ ପାଇଥିବା—9. Come into collusion with; encountered by (Apte). ୧୦ । ଏକମତ; ସ୍ୱୀକୃତ—10. Agreed upon (Apte). ୧୧ । (ଅମୁକରୁ) ସିଶାଇ—11. Including.

ସମେତେ—ଗ୍ରା. ଅ—ସହିତ—With. [ଉ—ଗୋବିନ୍ଦ ମୁଖ୍ୟ
Samete ଆଦି କରି, ଭୁଣ୍ଡୀ ସମେତେ ଯେତେ ନାରୀ । ସେ ଧର୍ମ
ସମେତ(ତେ) ଅନ୍ତରେ ଜାଣିଲେ, ମନ୍ତ୍ରନେ କରି ନ ବୋଇଲେ—
समेत ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ—ସମସ୍ତେ—
All.

ସମେତେଣ—ଗ୍ରା. ଅ (ପଦ୍ୟ)—ସହିତ—With. [ଉ—
Sameteṇa ବସନ୍ତ ମଳୟ ପବନ, ପଙ୍କଜରୁଚି ସମେତେଣ ।
ସମେତେ(ତ) ଲୋଭ ମୋହ ମଦ ମତ୍ସର, ସଙ୍ଗେ ଘେନି ଚଳ ସତ୍ୱର
समेत —ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ସମେଧିତ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଇଧ୍ ଧାତୁ=ଜଳିବା; ଣିଚ୍ ଏଧି ଧାତୁ
Samedhita +କର୍ମ. ତ)—୧ । ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ—1. Enkindled; lighted; ignited. ୨ । ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧିତ—2. Greatly increased. ୩ । ଉନ୍ନତ—3. Elevated. ୪ । ଉତ୍ତେଜିତ—4. Raised up. ୫ । ସବଳ; ବଳବାନ୍—5. Strong (Apte). ୬ । ସଂଯୁକ୍ତ—6. United (Apte).

ସମେଲେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ସମ୍ମିଳିତ)—୧ । ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇ—
Samele 1. Together; together with. [ଉ—
समेले ବନାଇ ସୁମିତ୍ରାସୁତ, ଚାରିଭାଇ ରାମ ମିଶି । ଅଞ୍ଜନେୟ
मिलकर କପିଗୋତ୍ର, ଯୁତ ସମେଲେ—ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶ-
ବିଳାସ ।] ୨ । ସମଭିବ୍ୟାହାରରେ—
2. Accompanied by.

ସମୋଦକ—ସଂ. ବି—୧ । (କର୍ମଧା; ସମ+ଉଦକ) ସମ ପରିମିତ
Samodaka ଜଳ—1. An equal quantity of water.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ସମ ପରିମିତ ଉଦକ ଯହିଁରେ) ସମ-
ପରିମିତ ଜଳଯୁକ୍ତ ଦଧି; ଯେଉଁ ଘୋଳରେ ଅଧେ ଦହି ଅଧେ
ପାଣିଥାଏ; ମଥିତାର୍ଦ୍ଧାମ୍ବୁ ଦଧି—2. Churned curd containing whey and water in equal proportions; a mixture of half buttermilk and half water (Apte).

ସମୋପମା—ସଂ. ବି—ଉପମାଲଙ୍କାର ବିଶେଷ—
Samopamā A class of simile.

ସମ୍ପକ୍ୱ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ପକ୍ୱ)—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ ପାଚିଥିବା—
Sampakwa 1. Fully riped. ୨ । ଉତ୍ତମରୂପେ ପାକ
(ସଂପକ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) କରା ଯାଇଥିବା—2. Well cooked.

ସମ୍ପତ୍ ପ୍ରଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍ପଦ୍+ପ୍ର+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Sampat prada ଯେ ସମ୍ପତ୍ତି ଦିଅନ୍ତି—Bestowing affluence or bliss.
(ସମ୍ପତ୍ ପ୍ରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସମ୍ପତ୍ ପ୍ରଦା ଭୈରବୀ—ସ ବ—ସମ୍ପତ୍ ପ୍ରଦାଣୀ ଭଗବତୀରୂପା
Sampat pradā bhairabī ଭୈରବୀବିଶେଷ—Name of a Goddess worshipped by the Tantrikas.

ସମ୍ପତ୍ଶାଳୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍ପଦ୍+ଅଳ୍ ଅର୍ଥରେ ଣିନି)—
Sampat-śālī ସମ୍ପତ୍ତିଶାଳୀ (ଦେଖ)—Sampattiśālī
(ସଂପତ୍ଶାଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) (See)
(ସମ୍ପତ୍ଶାଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସମ୍ପତ୍ଶାଳିତା—ବ)

ସମ୍ପତି—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ସମ୍ପତ୍)—୧ । ସମ୍ପତ୍ତି—1. Property.
Sampati ୨ । ଅବଲମ୍ବନ; ବ୍ୟବସାୟ—2. Occupation;
सम्पति resort. [ଉ—ବାଣ୍ଡ ମାଇପର ବ ସମ୍ପତି ।
ସିନ୍ଦୁର ଫରୁଅ ଚଳଲପାଣି—ଭଗ ।]

ସମ୍ପତ୍ତି—ସଂ. ବି (ସମ୍+ପଦ୍. ଧାତୁ=ଯାଇବା, ଣିଚ+କର୍ମ. କ)—
Sampatti ୧ । ଧନ; ଜାଏଦାଦ୍—1. Wealth; riches; (ସମ୍ପତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) property. ୨ । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ; ବିଭବ; ଧନ-[ବିତ୍ତ—ବିତ୍ତଶାଳୀ] ବୃଦ୍ଧି—2. Prosperity; affluence; (ସମ୍ପନ୍ନ—ବିଣ) opulence. (ଉ—ଘୋଡ଼ାଚଢ଼ା ଠଉଁ ସମ୍ପତ୍ତ ନାହିଁ, ଘରପୋଡ଼ିଠଉଁ ବିତ୍ତ ନାହିଁ । ଭଗ ।) ୩ । ଶୋଭା—3. Beauty. ୪ । ଗୁଣୋତ୍କର୍ଷ—4. Excellence of quality. ୫ । ଗୌରବ—5. Glory; greatness. ୬ । ବିଭୂତି—6. Majesty. ୭ । ସୁଖ—7. Happiness; bliss. (ଉ—ଶ୍ରୀ ତ ସତ୍ତ୍ୱଭୁଣ୍ଡୀ ସମ୍ପତ୍ତ ନ ସହେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।) ୮ । ସୌଭାଗ୍ୟ—8. Good fortune. (ଉ—ଏଣୁ ରାଜ୍ୟ ଭୁଲେ ପାଇବ ପ୍ରିୟବନ୍ତ, ପୁତ୍ରକଳତ୍ର ସୁଣିଟି ଭୁଞ୍ଜିବ ସମ୍ପତ୍ତ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୯ । ସାଫଲ୍ୟ—9. Success; fulfilment; accomplishment.(Apte) ୧୦ । ଉପଯୁକ୍ତ ଅବସ୍ଥା-10. Suitable state. (Apte) ୧୧ । ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ—11. Exuberance; plenty. (Apte) ୧୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣତା—12. Perfection. (Apte) ଦେ. ବ—
ସମ୍ପତ୍ତି **सम्पत्ति** ଭୂସମ୍ପତ୍ତ—Landed property.

ସମ୍ପତ୍ତି ଅରଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧନ ଅର୍ଜନ କରିବା—
Sampatti arajibā To acquire or earn riches.
ସମ୍ପତ୍ତି କ(କା)ମାନ **सम्पत्ति अरजना**
(ସମ୍ପତ୍ତ ଅରଜନ କରିବା, ସମ୍ପତ୍ତ କମା[ମେ]ଇବା, ସମ୍ପତ୍ତ ଅର୍ଜିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସମ୍ପତ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସମ୍ପତ୍ତଶାଳୀ; ଧନବାନ୍; ଧନୀ—
Sampattiā (ସମ୍ପତ୍ତବାଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) Wealthy.
ସମ୍ପତ୍ତିଶାଳୀ **सम्पत्तिवाला**

ସମ୍ପତ୍ତିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍ପତ୍ତ+କ)—ସମ୍ପତ୍ତଶାଳୀ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)
Sampattika [ସମ୍ପତ୍ତିକା—ସ୍ତ୍ରୀ] Affluent.

ସମ୍ପତ୍ତି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସମ୍ପତ୍ତ ଅର୍ଜନ କରିବା—1. To
Sampatti karibā earn riches; to acquire

সম্পত্তি করা wealth. ୨ । ଧନ ଜମାଇବା—2. To
सम्पत्ति करना amass wealth. ୩ । ଧନ ଦ୍ୱାରା ଭୂସମ୍ପତ୍ତି
କିଣିବା—3. To acquire or purchased land-
ed property.

ସମ୍ପତ୍ତି କ୍ଷୟ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଧନର ନାଶ—1. Loss
Sampatti kshaya of property. ୨ । ବିପତ୍ତି—
2. Adversity.

ସମ୍ପତ୍ତି ଗମା(ମେ)ଇବା—୧ । ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଅପବ୍ୟୟ କରିବା—1. To
Sampatti gamā(me)ibā squander away pro-
ସମ୍ପତ୍ତି ଖୋୟାନ perty. ୨ । ବହୁ ବ୍ୟୟ ଓ ଦେଣା ଆଦ
सम्पत्ति गमाना ଯୋଗୁଁ ସ୍ୱସମ୍ପତ୍ତିଚ୍ୟୁତ ହେବା—2. To lose
(ସମ୍ପତ୍ତି ହରା[ରେ]ଇବା, ସମ୍ପତ୍ତି ଟଳା[ଳେ]ଇବା-ଅନ୍ୟରୂପ) one's
[ସମ୍ପତ୍ତି ଜମା(ମେ)ଇବା—ବିପତ୍ତିତ] property.

ସମ୍ପତ୍ତି ନାଶ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଧନର ନାଶ—1. Loss
Sampatti nāśa of property. ୨ । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ କ୍ଷୟ; ବିଭବ
ନାଶ—2. Adversity.

ସମ୍ପତ୍ତି ବାଜ୍ୟାପ୍ତି—ଦେ. ବ (କଚରଅ)-କୌଣସି ଦୋଷର ଦଣ୍ଡସ୍ୱରୂପ
Sampatti bājyāpti ରାଜକୀୟ ବିଧାନ ଅନୁସାରେ କୌଣସି
ସମ୍ପତ୍ତି ବାଜେୟାପ୍ତ ଲୋକର ସମ୍ପତ୍ତି ତାହାଠାରୁ ଛଡ଼ାଇ ନିଆଯାଇ
सम्पत्ति वाज्याफति ସରକାରଙ୍କ ଖାସ୍ ଦଖଲକୁ ନିଆଯିବା—
Forfeiture of property.

ସମ୍ପତ୍ତିବାନ୍—ଦେ. ବିଣ—ଧନବାନ୍—
Sampattibān Rich; well-to-do.
ସମ୍ପତ୍ତିବାନ୍ **सम्पत्तिवान्** (ସମ୍ପତ୍ତିବନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସମ୍ପତ୍ତି ବିଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବ (ଅଧୁନିକ)—ସମ୍ପତ୍ତିଶାସ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Sampatti bijñāna Sampattiśāstra. (See)

ସମ୍ପତ୍ତି ବେଳ(ଳା)—ଦେ. ବ—ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟର ସମୟ; ଯେଉଁ ସମୟରେ
Sampatti bela(lā) ମନୁଷ୍ୟର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ହେଉଥାଏ—
ସମ୍ପତ୍ତିରବେଳା, ସମ୍ପଦେର ବେଳା Time of prosperity.
सम्पत्तिका बकत (ଉ—ସମ୍ପତ୍ତିବେଳେ ଗର୍ବ ନ କରିବ,
ବିପତ୍ତିବେଳେ କାତର ନ ହେବ—ଉଗ ।)

ସମ୍ପତ୍ତି ଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ. (ଅଧୁନିକ)—ଧନ ବିଜ୍ଞାନ—
Sampatti śāstra Economics; the science of
property.

ସମ୍ପତ୍ତି ହୀନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍)—୧ । ଧନହୀନ—
Sampatti hīna 1. Having no property.
(ସମ୍ପତ୍ତିବିହୀନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଗରିବ—2. Poor.
(ସମ୍ପତ୍ତିହୀନା, ସମ୍ପତ୍ତିବିହୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସମ୍ପଦ୍—ସଂ. ବ (ସମ୍ + ପଦ୍ ଧାତୁ=ଯିବା, ଯାଇବା + କର୍ମ. କ୍ୱିପ୍;
Sampad ୩ୟା. ୧ବ)—୧ । ସମ୍ପତ୍ତି (ଦେଖ)—
(ସଂପଦ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Sampatti (See)
(ବିପଦ୍—ବିପତ୍ତି) ୨ । ଅଳଙ୍କାରଣ—2. Decoration.
(Apte). ୩ । ମୁକ୍ତାର ହାର—3. A necklace
of pearls (Apte). ୪ । ଯଥୋଚିତ ପ୍ରଣାଳୀ—
4. Right method (Apte).

ସମ୍ପଦ୍‌ବର—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ସମ୍ପଦ୍ + ସଂଜ୍ଞାର୍ଥ ବର)—ରାଜା; ଭୂପତି—
Sampad-bara King.

ସମ୍ପଦ୍‌ବିନିମୟ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପତ୍ତିର
Sampad-binimaya ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ—Exchange
of riches between each other.

ସମ୍ପଦ୍‌ବିପଦ୍—ସଂ. ବ (ସମାହାର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ସମ୍ପଦ୍ + ବିପଦ୍)—ସମ୍ପତ୍ତି ଓ
Sampad-bipad ବିପତ୍ତିର ସମାହାର (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
Aggregate of prosperity and
[ସମ୍ପତ୍ତି ବିପତ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ] adversity.

ସମ୍ପଦ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସଂପଦ୍)—ସମ୍ପତ୍ତି (ଦେଖ)—
Sampada ସମ୍ପଦ **सम्पद्** Sampatti (See)
(ବିପଦ—ବିପତ୍ତି) ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସମ୍ + ପଦ)—
ଯୁକ୍ତ ପଦରେ ଠିଆହେବା (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—Standing
with the legs joined together.

ସମ୍ପଦ୍ ଲକ୍ଷଣ—ସଂ. ବ (ସମ୍ପଦ୍ + ଲକ୍ଷଣ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Sampad-lakshaṇa ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟର ଚିହ୍ନ—The sign of
[ସମ୍ପଲ୍ଲକ୍ଷଣ—ଅନ୍ୟରୂପ] prosperity (Apte).

ସମ୍ପଧି—ପ୍ରା. ବ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ସମ୍ପଦ୍)—ସମ୍ପତ୍ତି (ଦେଖ)—
Sampadhi Sampatti (See) (ଉ—ଜନପଦ
କାଳରେ କଲ୍ପ ବିପତ୍ତି ବୃଦ୍ଧି, ଅଦଭୁତେ ହରାଇଲ୍
ଏତେକ ସମ୍ପଧି—ସାରଳା ଦାସ ମହାଭାରତ ସଭା)

ସମ୍ପନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍ + ଷଦ୍ ଧାତୁ=ଯିବା, ଯାଇବା + କ୍ତ୍ତି.ତ)-
Sampanna ୧ । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଯୁକ୍ତ; ସମ୍ପତ୍ତିଶାଳୀ—
(ସଂପନ୍ନ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Prosperous; affluent;
(ସମ୍ପନ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ) thriving. ୨ । ଧନୀ—2. Wealthy;
(ସମ୍ପନ୍ନତା—ସ୍ତ୍ରୀ) rich. ୩ । (+କର୍ମ ତ) ସମ୍ପାଦିତ;
ନିଷ୍ପନ୍ନ—3. Accomplished; effected; brought
about. ୪ । ସମାପ୍ତିତ; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—4. Complet-
ed; finished. ୫ । ସଙ୍ଗରେ ଯୁକ୍ତ—5. Join-
ed with; possessed of; having. [ଦ୍ର—
ଏହି ଅର୍ଥରେ 'ସମ୍ପନ୍ନ' ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ
ହୋଇଥାଏ । ଯଥା—ବିଦ୍ୟାଧନସମ୍ପନ୍ନ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ
ସମ୍ପନ୍ନ ।] ୬ । ସୌଭାଗ୍ୟବାନ୍—6. Fortu-
nate (Apte). ୭ । ସୁଖୀ—7. Happy (Apte).
୮ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବଢ଼ିଥିବା; ଯୋଗତ; ପାକଳ—
8. Full-grown; mature (Apte). ୯ । (ଅମୁକ)
ବିଶିଷ୍ଟ; ଯୁକ୍ତ—9. Endowed with; possessed
of. (ଯଥା—ବିଦ୍ୟାଧନସମ୍ପନ୍ନ) ୧୦ । ପ୍ରକୃତ; ଠିକ୍—
10. Right; correct (Apte).

ସମ୍ପରାୟ—ସଂ. ବ (ସମ୍ + ପରା + ଇ ଧାତୁ=ଯିବା + ଅଧିକରଣ ଅ).
Samparāya ୧ । ଯୁଦ୍ଧ—1. Fight; conflict.
(ସଂପରାୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଉତ୍ତରକାଳ; ଭବିଷ୍ୟତ୍; ଅଯୁତ—
2. Future. ୩ । ଆପଦ—3. Calamity. ୪ ।
(+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ସନ୍ତାନ (ବିଶ୍ୱକୋଷ) —4. Offspring.

ସମ୍ପରାୟ(ୟି)କ—ସଂ. ବ(ସମ୍ପରାୟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ; +ଇକ)—ସମ୍ପରାୟ
Samparāya(yi)ka (ଦେଖ)—Samparāya (See.)

ସମ୍ପରିଗ୍ରହ—ସଂ. ବ. (ସମ୍+ପରିଗ୍ରହ)—୧ । ଗ୍ରହଣ—1. Acc-
Samparigraha eptance. ୨ । ସ୍ୱୀକାର—2. Con-
sent. ୩ । ବିବାହ—3. Marriage.

ସମ୍ପର୍କ—ସଂ. ବ (ସମ୍=ସହିତ+ପୃଚ୍ ଧାତୁ=ଯୁକ୍ତ ହେବା+
Samparka ଭାବ ଅ)—୧ । ସମ୍ବନ୍ଧ; ସଂସ୍ରବ—1. Rela-
(ସଂପର୍କ—ଅନ୍ୟରୂପ) tion; connection. ୨ । ସଂସର୍ଗ—
2. Contact; association; society. ୩ ।
ସଂଯୋଗ; ମିଳନ—3. Union; mixture. ୪ ।
ବିବାହ ବା ରକ୍ତାଦି ଜନିତ ବନ୍ଧୁତା—4. Relation-
ship by marriage or blood. ୫ । ସ୍ତ୍ରୀ ସଂସର୍ଗ;
(ସମ୍ପୃକ୍ତ, ସମ୍ପର୍କୀ, ସମ୍ପର୍କୀୟ—ବିଣ) ମୈଥୁନ—5. Coition;
sexual union. ୬ । ସ୍ପର୍ଶ—6. Touch; con-
tact (Apte). ଦେ. ବ—ବନ୍ଧୁତାର ଦୂର ସମ୍ପର୍କ;
ସଂପର୍କ **सम्पर्क** Distant relationship. [ଉ—
ସେ ମୋର ସମ୍ପର୍କରେ ଭାଇ ଅଟନ୍ତି ।]

ସମ୍ପର୍କବର୍ଜ୍ଜିତ—ସଂ. ବିଣ (ଅସ୍ତି ଭବ)—ସମ୍ବନ୍ଧଶୂନ୍ୟ—
Samparka barjjita Unconnected; having no
ସମ୍ପର୍କଶୂନ୍ୟ } ଅନ୍ୟରୂପ connection.
ସମ୍ପର୍କହୀନ

ସମ୍ପର୍କ ରଖିବା—ଦେ. କ—କୌଣସି ଲୋକ ସଙ୍ଗେ ବା କାର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗେ
Samparka rakhibā ଅଥବାର ସଂସ୍ରବ ରଖିବା—
ସଂପର୍କରଖା To have any connection with a
सम्पर्करखना person or thing.

ସମ୍ପର୍କୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସମ୍ପର୍କ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧କ)—
Samparkī ସମ୍ବନ୍ଧଯୁକ୍ତ; ସମ୍ବନ୍ଧୀ—Connected with;
(ସମ୍ପର୍କିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) related to.

ସମ୍ପର୍କୀୟ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ସମ୍ପର୍କ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଈୟ)—୧ । ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ;
Samparkīya ସମ୍ବନ୍ଧ—1. Relating to; connec-
(ସମ୍ପର୍କୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ted with. ୨ । ବନ୍ଧୁତା ଦ୍ୱାରା ଆବଦ୍ଧ—
2. Related with. ୩ । ରକ୍ତ ସଂପର୍କଯୁକ୍ତ ବା
ବିବାହ ସଂପର୍କଯୁକ୍ତ—3. Related by marriage
or kinship.

ସମ୍ପର୍ଦ୍ଦା(ର୍ଦ୍ଦା)—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସମ୍ପ୍ରଦାୟ)—୧। କୀର୍ତ୍ତନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ; କୀର୍ତ୍ତନ
Samparddā(rdā) ଦଳ—1. A company of hymn-
ସମ୍ପ୍ରଦା singers and players; a company of
सम्प्रदा chanters of hymns with music.
୨ । ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସମାଜ—2. Sect of
ascetics.

ସମ୍ପର୍ଦ୍ଦାନ—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସମ୍ପ୍ରଦାନ)—ସମ୍ପ୍ରଦାନ (ଦେଖ)
Samparddāna Sampradāna (See)
ସମ୍ପ୍ରଦାନ **सम्प्रदान**

ସମ୍ପା—ସଂ. ବ (ସମ୍+ପଚ୍ ଧାତୁ=ପଡ଼ିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Sampā ବିଦ୍ୟୁତ୍; ବଜ୍ରାଲୋକ—Lightning. ଦେ. ବ—
(ସଂପା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । (ସଂ. ସମ୍ପାତ)—ଗାଳି ଦେବା—
ସଂପା, ସାଁପା 1. Abusing. ୨ । ଅଭିଶାପ ଦେବା—
अभिशाप 2. Cursing. ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ଗାଳି
ସଂପା ଦେବାରେ ଓ ଅଭିଶାପ ଦେବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ବା ପାରଗ-
शाप देनेवाला 1. Given to cursing and rebuk-
(ସମ୍ପୀ, ସମ୍ପ୍ରେଷ—ସ୍ତ୍ରୀ) ing, ୨ । (ସଂ. ସମର୍ପିତ) ସମର୍ପିତ;
ସଂପା **संपना** ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ—2. Made over; consigned.

ସମ୍ପା(ମ୍ପେ)ଇବା—ଦେ. କ—ସମ୍ପିବା କ୍ରିୟାର ପ୍ରୟୋଜକ ରୂପ;
Sampā(mpe)ibā ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଗାଳି ଦିଅଇବା—
ସଂପାନ The causative form of Sampibā; to
शाप दिलाना cause to be rebuked.

ସମ୍ପାକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍+ପଚ୍ ଧାତୁ=ପାକ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)
Sampāka ୧ । ଲମ୍ପଟ (ଧରଣୀ)—1. Lecherous;
(ସଂପାକ—ଅନ୍ୟରୂପ) lewd. ୨ । ଧୃଷ୍ଟ (ମେଦନୀ)—
2. Arrogant. ୩ । ଦୁଷ୍ଟ; ଅତିମାତ—
3. Wicked; wanton. ୪ । ତାର୍କିକ (ମେଦନୀ)—
4. Argumentative; reasoning well.
୫ । ଅଳ୍ପ (ଧରଣୀ)—5. Little. ୬ । ଚତୁର—
6. Cunning; subtle (Apte). ୭ । କାମୁକ—
7. Lustful. ୮ । କ୍ଷୁଦ୍ର—8. Small. ଦେ. ବ—
୧ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଅଭିଷ୍ୟନ୍ଦ; ସୁକାର ଗଛ—1. A tree;
Cassia Fistula. ୨ । ଉତ୍ତମରୂପେ ପକ୍ୱ ହେବା
ଅବସ୍ଥା—2. Matured condition.

ସମ୍ପା କଟା—ଦେ. ବ (ସଂପାକ)—ଅଭିଶାପ ଦିଅ ଓ ଗାଳି ଦିଅ—
Sampā kaṭā Cursing and abusing.
ସଂପା କାଟା **गाली शाप**

ସମ୍ପାଗ—ଦେ. ବ—ସଂପାଗ (ଦେଖ)
Sampāga Sampāga (See)

ସମ୍ପାଗୀ—ସଂ. ବିଣ—ସଂପାଗୀ (ଦେଖ)
Sampāgī Sampāgī (See)

ସମ୍ପା ଗଉରୀ—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସମ୍ପା+ଗୌରୀ)—ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପରି
Sampā gauri ଗୌର ବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟା—(a woman) Of a
ସମ୍ପା ଗଉରୀ bright colour or complexion (as that
सम्पा गउरी of the lightning).
(ସମ୍ପା ଗୋରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସମ୍ପା ଗୌର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍ପା ଯଦି ଗୌର)—ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ
Sampā gaura ବିଶିଷ୍ଟ—Of a dazzling bright
(ସମ୍ପା ଗୌରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) complexion.

ସମ୍ପାଟ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ପଟ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Sampāṭa ୧ । ଚକ୍ର; ତାକୁଡ଼ (ଶବ୍ଦମାଳା)—1. Spindle.
(ସଂଘାଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (+ଭାବ. ଅ) ପରସ୍ପରକୁ କାଟିବା—
2. Intersection.

ସମ୍ପାତ—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ପତ୍‌ଧାତୁ = ଟପିବା + ଭାବ. ଅ)—୧ । ପତନ-
Sampāta 1. Falling. ୨ । ସମୂହ—2. Multitude.
(ସଂପାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଅଭିସମ୍ପାତ; ଅଭିଶାପ—3. Curse.
୪ । ଉଡ୍ଡୟନ—4. Flying. ୫ । ଗମନ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)
—5. Going. ୬ । ପ୍ରବେଶ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
6. Entrance. ୭ । ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଗତି ବିଶେଷ;
ଚଢ଼େଇମାନଙ୍କର ଉପରୁ ତଳକୁ ଖସି ପଡ଼ିବାର ଗତି—
7. A kind of bird's motion; a bird's
sudden dropping down.

ସମ୍ପାତ ଜଳଧାରା ଦେ. ବି—ଜଳଧାରା—Shower of rain.
[ଉ—ହୋଇ ଭୂମେ ଉତ୍ପତିତ ନ କରି ସମ୍ପାତ ପାତ
ନ ଦେଇ ତ ନଭସ୍ତତ ସ୍ଥିତଃ ।
—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାବ୍ଧି]

ସମ୍ପାତ ବଚନ—ସଂ. ବି—ଅଭିଶାପ ବାକ୍ୟ—
Sampāta bachana A curse; imprecatory words.
[ସମ୍ପାତ ବାକ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସମ୍ପାତି—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଅରୁଣ ପୁତ୍ର; ଜଟାୟୁର ବଡ଼ ଭାଇ—
Sampāti Name of a son of Aruna.
[ସମ୍ପାତି—ଅନ୍ୟରୂପ] [ଦ୍ର—ଅରୁଣଙ୍କ ଝିଅଙ୍କ ନାମ ଶ୍ୟେନ ଓ
ଦୁଇ ପୁତ୍ର ଯଥାକ୍ରମେ ସମ୍ପାତି ଓ ଜଟାୟୁ । ରାମାୟଣ
କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟା କାଣ୍ଡରେ ୫୨ ସର୍ଗଠାରୁ ୬୨ ସର୍ଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଏମାନଙ୍କ ବିବରଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବଜ୍ର
ବୃତ୍ରାସୁରର ବଧ ପରେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଜୟୀ ଜଟାୟୁ
ସମ୍ପାତି ଓ ଜଟାୟୁ ସ୍ୱର୍ଗପୁରକୁ ଗଲେ । ଯୁବା ବୟସରୁ
ଏମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲେ । ଜଟାୟୁ
ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରଖର କିରଣ ସହ୍ୟ କରି ନ ପାରି ସନ୍ତପ୍ତ
ହେବାରୁ ସମ୍ପାତି ଜଟାୟୁକୁ ପକ୍ଷଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦନ କଲା ।
ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣରେ ସମ୍ପାତିର ପକ୍ଷ ପୋଡ଼ି ଗଲା ଓ ସେ
ବିନ୍ଧ୍ୟ ପର୍ବତରେ ପତିତ ହେଲା । ବାନରଗଣ ସୀତାଙ୍କ
ଅନ୍ୱେଷଣରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବାବେଳେ ରାବଣଦ୍ୱାରା ସୀତା-
ହରଣ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ସମ୍ପାତିଠାରୁ ଶୁଣିଲେ—
—ବିଶ୍ୱକୋଷ]

ସମ୍ପାତିକ—ସଂ. ବି (ସମ୍ପାତି + ସ୍ୱାର୍ଥେ.କ)—ସମ୍ପାତି (ଦେଖ) (ଶବ୍ଦମାଳା)
Sampātika Sampāti (See

ସମ୍ପାତୀ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍ + ପତ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)
Sampātī ସମ୍ୟକ୍ ପତନଶୀଳ—Falling.
(ସମ୍ପାତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସମ୍ପାଦ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ସମ୍ବାଦ)—୧ । ପୁରାଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ବିଷୟ ବା
Sampāda ଘଟନା—1. Any mythological epi-
ସଂବାଦ sode. [ଉ—ଏ ଅଧ୍ୟା ପଦର ସମ୍ପାଦ,
ସଂବାଦ ଶବ ଅଠଗୁଣିଣ ପଦ । ପ୍ରାଚୀ. ଜର୍ମ୍ମଣ
[ସଂପାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ] ମାହାତ୍ମ୍ୟ] ୨ । ସମ୍ବାଦ; ଖବର—2. News;
intelligence. ୩ । ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଦୁଇଜଣଙ୍କର
କଥୋପକଥନ-3. Dialogue between two persons described in a mythological work. [ଉ-ତୋହର ମୋହର ସମ୍ପାଦ ଏହି, ଏକମନ ହୋଇ ଶୁଣିବ ଯେହି । ପ୍ରାଚୀ. ନଳଚରିତ] ୪ । (ଚରିତ୍ରଅ) କେତେଖର ଏହାଙ୍ଗିସ୍‌ଖାନାରେ ରକ୍ଷିତ ନଥିରେ ଥିବା ବିଷୟର ଖବର-
4. Information about the contents of any record in a public record-room.
୫ । କିରଣ—5. Rays. [ଉ—ବାୟୁକ ଅରୁଣ ସହମିଳ ସଂପାଦରେ ହୃଦୟଦ୍ୱ ତୋଷିଲେ ।—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ] ୬ । ସଂଘର୍ଷ—6. Collision. [ଉ—ବିଗ୍ରହନ୍ତ ଯେ ଶିଲେ ଜଳ୍ପାଳନ୍ତ ସକଳେ ସୁଖେ ଶୁରେ ଶୁରେ ସମ୍ପାଦ ।—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୭ । ସମ୍ପାଦନ; ଉଦ୍ଯାପନ—7. Performance. [ଉ-ଶୁଣ ମୋ ଜନନୀ ପିଅର ଅସ୍ତ୍ରା ଯଗ୍ୟ ସମ୍ପାଦ କର ।—ପ୍ରାଚୀ. ଜର୍ମ୍ମଣ ମାହାତ୍ମ୍ୟ] ବେ. ବିଣ—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—Finished.

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ [ଉ—ଦୁଇଣ ଚଉବିଂଶ ପଦ, ଏ ଅଧ୍ୟ ହୋଇଲା ସମ୍ପାଦ । —ପ୍ରାଚୀ. ଜର୍ମ୍ମଣମାହାତ୍ମ୍ୟ] ସଂ. ବି. (ସମ୍ + ପଦ ଧାତୁ + ଭାବ ଅ)—୧ । ସମ୍ୟକ୍ ନିଷ୍ପାଦନ-
(ବିଶ୍ୱକୋଷ) । 1. Completion; accomplishment. (Apte) ୨ । ଅର୍ଜନ—2. Acquisition (Apte).

ସମ୍ପାଦକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍ + ପଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ = କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Sampādaka ସମ୍ପାଦନକାରୀ; କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହକ—Acco-
(ସଂପାଦକ—ଅନ୍ୟରୂପ) mplishing; performing;
(ସମ୍ପାଦିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) superintending. ସଂ. ବି. ପୁଂ—
(ସମ୍ପାଦକତା, ସଂପାଦକତ୍ୱ—ବ) ୧ । ସଭାର କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନକର୍ତ୍ତା;
ସଭାର କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହକ—1. Secretary to an association. ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସଂବାଦପତ୍ରର ବା ସାମୟିକ ପତ୍ରିକାର ପ୍ରବନ୍ଧାଦି ସମ୍ପାଦନ ପୂର୍ବକ ପ୍ରକାଶିତ କରନ୍ତି; ପତ୍ରିକାର ସଂକଳୟିତା ବା ପରିଚାଳକ—
2.Editor to any newspaper or magazine.
(ସମ୍ପାଦକୀୟ—ଭିଣ) ୩ । ବିଦ୍ୟାଳୟର ବା କୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନର କାର୍ଯ୍ୟପରିଚାଳନାଧ୍ୟକ୍ଷ—3. Secretary to a school or an institution.

ସମ୍ପାଦକତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି (ସମ୍ପାଦକ + ଭାବେ. ତା, ତ୍ୱ)—
Sampādakatā(twa) ୧ । ସମ୍ପାଦକଙ୍କ କର୍ମ—
1. Editorship; secretaryship. ୨ । ସମ୍ପାଦନ-
2. Accomplishment.

ସମ୍ପାଦକୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ପାଦକ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଈୟ)—ସମ୍ପାଦକ-
Sampādakīya ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Editorial.

ସମ୍ପାଦକୀୟ ମନ୍ତବ୍ୟ—ସଂ. ବି (ଅପୁ.ତ)—ସଂବାଦପତ୍ର ବା ସାମୟିକ
Sampādakīya mantabya ପତ୍ରିକାରେ ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ସ୍ୱଲେଖନୀ-
(ସମ୍ପାଦକୀୟ ଟିପ୍ପଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରସୂତ ମନ୍ତବ୍ୟ ବା ଟିପ୍ପଣୀ—

Editorial remarks; the editor's notes in a newspaper or magazine.

ସମ୍ପାଦକୀୟ ସ୍ତମ୍ଭ Sampādakīya stambha —ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ)—ସମ୍ପାଦପତ୍ର ବା ସାମୟିକ ପତ୍ରିକାର ଯେଉଁ ସ୍ତମ୍ଭରେ ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ମନ୍ତବ୍ୟ ସ୍ଥାନ ପାଏ—Editorial column in a newspaper or magazine.

ସମ୍ପାଦ ଦରଖାସ୍(ସ୍ତ) Sampāda darkhās(sta) —ଦେ. ବି (ଫାରସୀ)—ଫାରସର ମହାଫିସ୍‌ଖାନାରେ ରକ୍ଷିତ ନଥିରୁ କୌଣସି ସଂବାଦ ଦରଖାସ୍ତ ସମ୍ପାଦ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଲିଖିତ ପ୍ରାର୍ଥନା ପତ୍ର—**सम्वाद दरखास्त** Application for certain information from a record stored in a public record-room.

[ଦ୍ର—ଏହି ଦରଖାସ୍ତ ସଙ୍ଗେ ମହାଫିସ୍‌ଖାନାରୁ ଲୋଡ଼ାଯିବା ନଥି ଖୋଜିବାରେ ନିଯୋଜିତ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ପାରିଶ୍ରମିକ ନିମନ୍ତେ ଦରଖାସ୍ତକାରୀଙ୍କଠାରୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମୂଲ୍ୟର କୋର୍ଟ୍‌ଫିସ୍ ନିଆଯାଏ । ଏହି କୋର୍ଟ୍‌ଫିସ୍‌କୁ 'ଭଲସି ଫିସ୍' ବୋଲାଯାଏ ।]

ସମ୍ପାଦନ Sampādana —ସଂ. ବି (ସମ୍+ଣିଜନ୍ତ ପଦ ଧାତୁ ବା ପାଦ ଧାତୁ=ଗତି କରାଇବା+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ସମାଧାନ; (ସଂପାଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସମାପନ; ନିଷ୍ପାଦନ—1. Accomplishment; completion. ୨ । ଗ୍ରନ୍ଥାଦିର ସଂକଳନ ଓ (ସମ୍ପାଦକୀୟ, ସମ୍ପାଦ୍ୟ, ସମ୍ପାଦିତବ୍ୟ, ସମ୍ପାଦିତ—ବିଣ) ସମ୍ପାଦନ—2. Editing or publication of any book. ୩ । ଉପାର୍ଜନ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—3. Acquisition; earning.

ସମ୍ପାଦନ କରିବା Sampādana karibā —ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସମ୍ପାଦକରୂପେ ସମ୍ବାଦପତ୍ରାଦି ଚଳାଇବା—1. To edit a paper. ୨ । ସମାଧା କରିବା—2. To accomplish. ୩ । ସମ୍ପାଦିବା (ଦେଶ)—3. Sampādibā (See)

ସମ୍ପାଦନୀୟ Sampādanīya —ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଣିଜନ୍ତ ପଦ. ଧାତୁ=ପାଦ. ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)-ସମ୍ପାଦିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be accomplished.

ସମ୍ପାଦୟିତା Sampādayitā —ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ପଦ. ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—ସମ୍ପାଦନକାରୀ—Accomplishing. (ସମ୍ପାଦୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସମ୍ପାଦି (ଧାତୁ) Sampādi (root) —ସଂ. (ସମ୍+ଣିଜନ୍ତ ପଦ୍. ବା ପାଦ ଧାତୁ)—ସମାପନ କରିବା—To accomplish.

ସମ୍ପାଦିତ Sampādita —ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ପାଦ. ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । କୃତ- ସମ୍ପାଦନ; ସମାପିତ; ନିର୍ବାହିତ; ନିଷ୍ପାଦିତ—(ସଂପାଦିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Accomplished; finished. ୨ । (ସମ୍ବାଦପତ୍ରାଦି) ସଂପାଦିତ—2. Edited.

ସମ୍ପାଦିବା Sampādibā —ଦେ. କ୍ରି (ସମ୍ପାଦଧାତୁ)—୧ । ସମାଧାନ କରିବା—1. To accomplish. (ଉ-ଅନ୍ତେଷ୍ଟି ସମ୍ପାଦ ବାନ୍ଧବଙ୍କେ ସମାଧାନ କରା ଶୂନ୍ୟ ମନେ ସକଳେ । ରାଧାନାଥ. ଉପା ।) **समाधान करना** ୨ । ସାଇତିବା; ଯତ୍ନପୂର୍ବକ ରକ୍ଷା କରିବା; ଯତ୍ନକରେ ରାଖା ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ କରିବା—2. To preserve; to **हिफाजत करना** store with care; to keep in custody. (ଉ—ଯତ୍ନେ ସମ୍ପାଦିବା ଚିନ୍ତାମଣି ଅବା ମୋ କରେ ଦେଲ ସୁଖାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବିଶୋଷିତମ୍ଭ. 'ଯ' ଗୀତ । ୩ । ସଂଗ୍ରହ କରିବା—3. To gather; to collect. ୪ । ମନରେ ସ୍ଥାନ ଦେବା—4. To entertain in the mind. (ଉ-ତନ୍ମଧ୍ୟ ବିଶୋଷ, ମନ୍ତ ବେଇ ଗାସୋର, ସେ ସ୍ନେହ ସମ୍ପାଦୁଛ ଭାର ଭାର । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।) ୫ । ଚିନ୍ତା କରିବା—5. To brood over a matter. (ଉ—ଚକ୍ଷା ବହନା ଜଗତ ବହନାକୁ ସମ୍ପାଦିବ ସିନା ଏସନ । ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନରୀ ।) ୬ । କାମନା କରିବା; ମନାସିବା; ବାଞ୍ଛା କରିବା—6. To wish. [ଉ—ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ସେ ସମ୍ପାଦ ମଙ୍ଗଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।] ୭ । ଘଟାଇବା; ଫଳରେ ଘଟାଇବା—7. To bring about; to cause a thing to take place. [ଉ—ସରସେ ପିଟିବେ ଉଦା । ସମ୍ପାଦିବୁ ଏତେ ଏବା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବିଶୋଷ ଚକ୍ଷୁ ସ ଗୀତ ।] ୮ । ଖୋଜିବା; ଲୋଡ଼ିବା—8. To inquire after; to search. [ଉ—ବନ୍ଧୁଭାବ ଯେ, ଅଲ୍ପକେ ଭଜେ, ମଳନ ନ ସମ୍ପାଦ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୯ । (ଅର୍ଥ ଅବଦ୍ଧ) ବୁଝାଇବା—9. To denote; to convey (a meaning). [ଉ—ବେଳ ଅର୍ଥ ଯେଣୁ ନ ସମ୍ପାଦେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୧୦ । ବିଧାନ କରିବା—10. To make provision for. [ଉ—ସମ୍ପାଦିବା ଲାଗି ଜନତାର ପ୍ରୀତି, ଭୋଜ ଘରେ ଭୋଜ ଦେଉଅଛ ନିତ—ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।] ୧୧ । ସ୍ତ୍ରୀର ଗର୍ଭରେ ଜନ୍ମାଇବା—11. To cause to conceive; to impregnate. [ଉ—ତାହାର ଗର୍ଭେ ଗୁରୁ ସୁତ, ଧର୍ମେ ସମ୍ପାଦ ପଣ୍ଡିତ । ଭୂମାର ଜନ୍ମେଜୟ ଅଦ, ସକଳ ଗୁଣେ ସେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୧୨ । (କୌଣସି କର୍ମ) କରିବା—12. To perform; to do (any act). [ଉ—ପଣ୍ଡିତଜନ ଯାର ପାଦେ । ସେବା ସମ୍ପାଦ ଅପ୍ରମାଦେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ] ୧୩ । ଭବିଷ୍ୟତ୍‌ରେ କାମରେ ଲାଗିବା ପାଇଁ ଅର୍ଜନ କରିବା—13. To earn for future use [ଉ—ଯେ ପ୍ରାଣୀ ତପ ଦାନ କରେ । ଯଜ୍ଞ ସମ୍ପାଦ ଏ ସଂସାରେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ] ୧୪ । ସଞ୍ଚିବା; ସଞ୍ଚୟ କରିବା—14. To store. ୧୫ । ଜାତ କରିବା—15. To produce

ସମ୍ପାଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ + ପାଦ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—ସମ୍ପାଦନୀୟ—
Sampādya Fit to be accomplished; accompli-
(ସଂପାଦ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) shable. ସଂ. ବି (ଜ୍ୟାମିତି)—
(ଉପପାଦ୍ୟ—ବିପରୀତ) କୌଣସି ସତ୍ୟର ସମ୍ପାଦନ ବା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ କରାଯିବା ଜ୍ୟାମିତିକ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ବା ସମସ୍ୟା—(geometry) A problem. [ଦ୍—ଜ୍ୟାମିତିର ପ୍ରତିଜ୍ଞାମାନ ସାଧାରଣତଃ ୨ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ । ୧ । ସମ୍ପାଦ୍ୟ; ୨ । ଉପପାଦ୍ୟ । ଯେଉଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞାରେ କୌଣସି ସତ୍ୟର ସମାଧାନ କରାଯାଏ କିମ୍ବା କୌଣସି କ୍ରିୟା ସମ୍ପାଦନ କରିବାର ଅକଣ୍ଟକତା ଥାଏ, ତାହା ସମ୍ପାଦ୍ୟ । ଯଥା—'ଗୋଟିଏ ସରଳରେଖା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ସମଦ୍ୱିବାହୁ ତ୍ରିଭୁଜ ଅଙ୍କିତ କରିବାକୁ ହେବ' । ଯେଉଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞାରେ ଦତ୍ତ ବିଷୟ ପ୍ରମାଣିତ କରିବାକୁ ହୁଏ, ତାହା ଉପପାଦ୍ୟ । ଯଥା—'ଏକ ସରଳରେଖା ଅନ୍ୟ ସରଳରେଖା ଉପରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହେଲେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ରେଖାର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ କୋଣଦ୍ୱୟର ସମଷ୍ଟି ଦୁଇ ସମକୋଣର ସମଷ୍ଟି ସଙ୍ଗେ ସମାନ' ।]

ସମ୍ପି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ସମର୍ପଣ)—ସମର୍ପଣ କରିବା—
Sampi debā 1. To make over; to make over
ସଁପା, ସଁପେ ଦେଓୟା charge of. ୨ । ଅନ୍ୟର ହସ୍ତରେ ବଢ଼ାଇ
ସୌଁପ ଦେନା ଦେବା—2. To hand over.

ସମ୍ପିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସଂ. ସମ୍ଶାପ) ଅଭିସମ୍ପାତ କରିବା—
Sampibā 1. To curse; to imprecate. ୨ । ଗାଳି
ସଁପା, ସଁପା ଦେବା—2. To call names; to abuse.
ଶାପ ଦେନା [ଉ—ସମ୍ମୁଖରେ ଯହିଁ ସଖୀ ଶମ୍ପିଲା, ଦୁଃଖଗତ ବଳ ଯେଣୁ—ଜଳଦଗୋଳ. ଶମ୍ପିଲା ।] ୩ ।
ସଁପେ ଦେଓୟା (ସଂ. ସମର୍ପଣ) ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା—3. To
ସୌଁପ ଦେନା commit a thing to the charge of; to offer; to dedicate. [ଉ—ସ୍ୱ ଭୁଜର ହୁତେ ପିତୃସତ୍ୟ ହୁତେ ସମ୍ପିଲେ ଜୀବନ ମନ—ଜଳଦଗୋଳ. ଶମ୍ପିଲା ।]

ସମ୍ପୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଗାଳିଦେବାରେ
Sampī ବା ଅଭିଶାପ ଦେବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତା—
ଯେ ସ୍ତ୍ରୀ ଗଳାଗାଳୀ ଦେଇ ଶାପଦେନେବାଳୀ Termagant;
(ସମ୍ପେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) shrewish; (a woman) given to cursing; foul-mouthed (woman).

ସମ୍ପୀଡ଼୍ (ଧାତୁ)—ସଂ. (ସମ୍ + ପୀଡ଼୍)-୧ । ନିଷ୍ପୀଡ଼ନ କରିବା; ଚୁପୁଡ଼ିବା
Sampīrd (root) 1. To press; to wring out by pressing. ୨ । ପୀଡ଼ାଦେବା; ଉତ୍ପୀଡ଼ନ କରିବା-2. To oppress; to harass; to torture. ୩ । ପ୍ରେରଣ କରିବା—3. To send forth. ୪ । ଚପିବା—4. To compress; to squeeze together (Apte) ୫ । ଆଲୋଡ଼ନ କରିବା; ଘାଣ୍ଟିବା—5. To agitate; to disturb. ୬ । ଗଣନା କରିବା-6. To compute; to reckon. (Apte). ୭ । ବୁଡ଼ାଇପକାଇବା; ଘୋଡ଼ାଇପକାଇବା—7. To obscure; to eclipse.

ସମ୍ପୀଡ଼ନ—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ପୀଡ଼୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ) —୧ । ଚପିବା
Sampīrdana କର୍ମ; ନିଷ୍ପୀଡ଼ନ – 1. Pressing; squeezing
(ସମ୍ପୀଡ଼ନ—ଅନ୍ୟରୂପ) together. ୨ । ଚୁପୁଡ଼ିବା କର୍ମ—
2. Wringing out by pressing ୩ । ଉତ୍ପୀଡ଼ନ, ପୀଡ଼ାଦାନ; ଅତ୍ୟାଚାର—3. Oppressing; oppression; harassment; torture.
(ସମ୍ପୀଡ଼ିତ, ସମ୍ପୀଡ଼ନୀୟ, ସମ୍ପୀଡ଼ୟମାନ—ବିଣ) ୪ । ପ୍ରେରଣ—
4. Transmission; sending forth; directing (Apte) ୫ । ଚପିବା—5. Compression. ୬ । ଘଣ୍ଟାଘଣ୍ଟି—6. Agitating; stirring up; disturbing. (Apte) ୭ । ଦଣ୍ଡ ଦେବା—
7. Punishment; castigation. (Apte)

ସମ୍ପୀଡ଼ନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ + ପୀଡ଼୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନୀୟ) —୧ ।
Sampīrdanīya ସମ୍ପୀଡ଼ିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—
1. Fit to be squeezed or compressed. ୨ । ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—2. Deserving to be oppressed. ୩ । ଦଣ୍ଡନୀୟ—
3 Punishable.

ସମ୍ପୀଡ଼ା—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ପୀଡ଼ା) —ଉତ୍ପୀଡ଼ନ—
Sampīrdā Torment (Apte).

ସମ୍ପୀଡ଼ିତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ + ପୀଡ଼୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ ।
Sampīrdita ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ—1. Oppressed. ୨ ।
(ସମ୍ପୀଡ଼ିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ନିଷ୍ପୀଡ଼ିତ; ଚୁପୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା—
2. Squeezed; pressed. ୩ । ଚପା ହୋଇଥିବା—
3. Compressed.

ସମ୍ପୀଡ଼ୟମାନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍ + ପୀଡ଼୍ ଧାତୁ + କର୍ମ ଅନ)—
Sampīrdyamāna ୧ । ଯାହାକୁ ଚପା ଯାଉଥାଏ—
(ସମ୍ପୀଡ଼ୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Being pressed or squeezed.
୨ । ଯାହାକୁ ଉତ୍ପୀଡ଼ିତ କରା ଯାଉଥାଏ—
2. Being oppressed or harassed.

ସମ୍ପୀତି—ସଂ. ବି (ସମ୍ = ଏକତ୍ର + ପା ଧାତୁ = ପିଇବା + ଭାବ. ତି)—
Sampīti କିମ୍ବା ଲୋକଙ୍କର ଏକତ୍ର ପାନ—
Drinking together; a drinking bout; compotation.

ସମ୍ପୁଟ—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ପୁଟ୍ ଧାତୁ = ଲଗ୍ନ ହେବା + ଅଧି. ଅ)—
Sampuṭa ୧ । ପେଡ଼ା; କାଠ ପେଡ଼ି—1, A wooden
[ସଂପୁଟ—ଅନ୍ୟରୂପ] case. ୨ । ପେଡ଼ି; ଦୁଇଫାଳ ଯୁକ୍ତ ପେଟରା—2, A box with a lower part and a removable upper lid; a case with a cover; covered box. ୩ । ଘରୁଆ; କରଣ୍ଡ—3. Casket. ୪ । ପୋଟଳା; ପୁଡ଼ା-4, Bundle; packet

୫ । ଏକପ୍ରକାର ପ୍ରେମାଲିଙ୍ଗନ; ରତିବନ୍ଧ ବିଶେଷ—5. A form of amatory embrace during coition. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପୁରୁଷ ଉଭୟ ପାଦକୁ ସଂପ୍ରସାରିତ କରି ଶଯ୍ୟାଉପରେ ଶୋଇ ରମଣ କରେ—ରତିମଞ୍ଜରୀ ।] ୬ । (ବୈଦ୍ୟକ)—ଭୂରବକ; ଦାସଦେରେଣ୍ଟା ଗୁଳ୍ମ—6. Barlaria Cristata plant. ୭ । ଗାତ; ଖୋଲ—7. A cavity (Apte). ସଂ. ବିଣ (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ମିଳିତ; ଯୁକ୍ତ—1. Joined together. ୨ । ଏକଜାତୀୟ ଦୁଇ ପଦାର୍ଥର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ—2. Placed within two things of the same kind. ୩ । କୌଣସି ମନ୍ତ୍ରକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ଳୋକର ପୂର୍ବରେ ଓ ପରେ ଉଚ୍ଚାରଣ ପୂର୍ବକ ବୋଲିବା (ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ)—3. (Purāṇa) Of which every sloka is preceded and followed by the utterance of a particular formula.

ସମ୍ପୁଟକ(କା)—ସଂ. ବ (ସମ୍ପୁଟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ+ଅ)—ସମ୍ପୁଟ Sampuṭaka(kā) (ଦେଖ)—Sampuṭa (See) (ସମ୍ପୁଟିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସମ୍ପୁଟ କର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୃତାଞ୍ଜଳି—With Sampuṭa kara the hands folded; having the palms folded. (ସମ୍ପୁଟ ପାଣି—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସମ୍ପୁଟକରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସମ୍ପୁଟ ଚଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବ—ଚଣ୍ଡୀ ବା ଦେବୀ ପୁରାଣର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ଳୋକ Sampuṭa chaṇḍī ପାଠ କରିବା ସମୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ଳୋକର ପୂର୍ବେ ଓ ପରେ କୌଣସି ବିଶେଷ ମନ୍ତ୍ର ବା ପ୍ରାର୍ଥନାକୁ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି (ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶ୍ଳୋକକୁ ସମ୍ପୁଟ କରି) ପାଠ କରାଯିବା ଚଣ୍ଡୀ—Reciting every Śloka of the Chaṇḍī Purāṇa by uttering a certain formula before and after every Śloka.

ସମ୍ପୁଟ ଜପ—ସଂ. ବ—କୌଣସି ମନ୍ତ୍ରକୁ କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ବଚନ ବା Sampuṭa japa ସଂକଳ୍ପ ବାକ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପୁଟିତ କରି ଜପ କରିବା—Utterance of a certain mantra by prefixing and suffixing it with a certain formula. [ଦ୍ର—ତନ୍ତ୍ରସାରରେ ଲିଖିତ ଅଛି ଯେ, ସକାମ ବ୍ୟକ୍ତି କାମନାସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ଇଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ରକୁ ସମ୍ପୁଟ କରି ଜପ କରିବେ ଓ ନିଷ୍କାମ ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ପୁଟ ବ୍ୟତୀତ ଜପ କରିବେ । କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ର ବା ବଚନ ବା ଶ୍ଳୋକ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପୁଟ କରି ଚଣ୍ଡୀ ପାଠ କଲେ ଇଷ୍ଟ ଫଳଲାଭ ହୁଏ—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

ସମ୍ପୁଟିତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ପୁଟ୍ ଧାତୁ=ଲଗାଯିବା+କର୍ମ. ତ)—Sampuṭita ୧ । ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ପେଡ଼ା ପରି ଯୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା—1. Joined together as to form a hollow case. ୨ । ଉପରେ ଓ ତଳେ ଘୋଡ଼ଣୀ ଥିବା—2. Enclosed by an upper and a lower lid.

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ(ଣ୍ୟ, ର୍ଣ)—ପ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ)—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ (ଦେଖ)—Sampunna(nya, rna) Sampūrṇṇa (See) [ଦ୍ର—ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ **सम्पूर्ण** ସମସ୍ତ ଗୁଣରେ ସେ ଅଟନ୍ତି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।]

ସମ୍ପୂଜନ—ସଂ.ବ (ସମ୍+ପୂଜ ଧାତୁ ଭାବ. ଅନ)—ସମ୍ୟକ୍ ପୂଜା—Sampūjana (ସମ୍ପୂଜା—ଅନ୍ୟରୂପ) Great adoration or (ସମ୍ପୂଜିତ, ସମ୍ପୂଜନୀୟ, ସମ୍ପୂଜ୍ୟ—ବିଣ) worship

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ପୃ. ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ କିମ୍ବା ସମ୍+ପୃ Sampūrṇṇa ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Filled (ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) up. ୨ । ସମାପ୍ତ—2. Finished; (ସମ୍ପୂର୍ତ୍ତି—ସ୍ତ୍ରୀ) completed. ୩ । ଉଦ୍‌ଯାପିତ—3. Accomplished. ୪ । ସମସ୍ତ—4. Full; whole; all; entire. ସଂ. ବ (ସଙ୍ଗୀତ) ୧ ।—ସପ୍ତସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ ରାଗ—1. (music) A melody or mode of music in which all the notes of the gamut are used. [ଦ୍ର—ପଞ୍ଚସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ ରାଗକୁ ଓଡ଼ବ, ଷଡ଼ସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ ରାଗକୁ ଷାଡ଼ବ ଓ ସପ୍ତସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ ରାଗରାଗିଣୀକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା—ନଟ ବସନ୍ତ ରାଗ—ସଙ୍ଗୀତ ଦାମୋଦର ।] ୨ । ଶୂନ୍ୟ—2. Ether ସଂପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ (Apte). ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ ଓ ବିଣର ବିଣ—**सम्पूर्णरूपसे** ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—Wholly; quite; completely; totally; entirely.

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତୟା—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ (ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଶବ୍ଦର ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତିରେ Sampūrṇṇatayā ରୂପ; ସଂସ୍କୃତଭାଷାଣଭିଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ (ଦେଖ) Sampūrṇṇarūpe (See)

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତର—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ+ଅତିଶୟାର୍ଥେ ତର)—ସମ୍ୟକ୍ Sampūrṇṇatara ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ—Full to the brink.

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ (ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ+ଭାବେ. ତା,ତ୍ୱ)—୧ । ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା—1. Fullness; perfection. ୨ । ସମଗ୍ରତା—2. Completeness; entirety. ୩ । ସମାପ୍ତି—3. Completion. Sampūrṇṇatā(twa)

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୂର୍ଚ୍ଛା—ସଂ. ବ—୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଜ୍ଞାନ ଅବସ୍ଥା—1. Complete fainting. ୨ । ମୃତ୍ୟୁ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—2. Death. Sampūrṇṇa mūrchchhā (ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ—ବିଣରୂପ)

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ—1. Fully. Sampūrṇṇarūpe ୨ । ସମଗ୍ରରୂପରେ—2. Completely. ସଂପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ **सम्पूर्णरूपसे**

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟର ଦୁଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପୂର୍ବରୁ ଆରବ୍ଧ ହୋଇଥିବା ଏକାଦଶୀ—Name of the 11th day of the lunar fortnight which begins two Muhūrttas before sunrise. [ତ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ କାଳର ପୂର୍ବ ମୁହୂର୍ତ୍ତଦ୍ୱୟ ବିଶିଷ୍ଟ ଏକାଦଶୀକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣା; ଅନ୍ୟ ଏକାଦଶୀକୁ ବିଦ୍ଧା ବୋଲାଯାଏ—ତିଥିତତ୍ତ୍ୱ ।]
Sampūrṇṇā

ସମ୍ପୂର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବି (ସମ୍+ପୂର୍ତ୍ତି)—ସମ୍ୟକ୍ ପୂର୍ତ୍ତି—Completion.
Sampūrtti (ସଂପୂର୍ତ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସମ୍ପୃକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ପୃଚ୍ ଧାତୁ=ମିଳିତ ହେବା+କର୍ମ. ତ)—
Sampṛukta ୧ । ସମ୍ବନ୍ଧ; ସଂସୃଷ୍ଟ; ସଂଜାତ—1. Related. (ସଂପୃକ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଏକତ୍ର ମିଶ୍ରିତ; ମିଳିତ—(ସମ୍ପର୍କ—ବି) 2. Mixed up with; blended. ୩ । ସଂଯୁକ୍ତ—3. Connected; joined. ୪ । ଗ୍ରଥିତ—4. Strung; sewn. ୫ । ଜଡ଼ିତ; ସଂଲଗ୍ନ—5. Affixed. ୬ । ଖଚିତ—6. Set; inlaid (Apte). ୭ । ସ୍ପର୍ଶ କରିଥିବା—7. Touching.

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବିଣ (ସମ୍+ପୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣତାପ୍ରାପ୍ତ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—1. Which has attained completion. ୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣ କରାଯାଇଥିବା—2. Filled up.
Sampṛuṇa

ସମ୍ପେଇ ଦେବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ସମର୍ପଣ କରିବା—To make over.
Sampei deba

ସମ୍ପେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସମ୍ପିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପିବା କ୍ରିୟା କରାଇବା—Causative of Sampiba.
ସଂପାନ ଶାପ ଦିଲାନା

ସମ୍ପେଷ—ସ. ବି (ସମ୍+ପିଷ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ସମ୍ୟକ୍ ପେଷଣ (ସମ୍ପେଷଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) —1. Careful grinding; pulverisation. ୨ । (+କର୍ମ. ଅ) ଉତ୍ତମ ରୂପେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା ଚୂର୍ଣ୍ଣ (ସମ୍ପିଷ୍ଟ, ସମ୍ପେଷିତ—ବିଣ) —2. Very fine powder.
Sampesha

ସମ୍ପୋଡ଼—ଦେ. ବି (ସମ୍ପ୍ରଠ=ଆଲିଙ୍ଗନ)—୧ । କ୍ରୀଡ଼ା; କୌତୁକ—1. Amusement; sport. ୨ । ଆଲିଙ୍ଗନ—2. Embrace.
Samporda
ସମ୍ପୁଟ କୌତୁକ
ଆଲିଙ୍ଗନ ଆଲିଙ୍ଗନ

ସମ୍ପୋଡ଼େ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଅବଲୀଳାକ୍ରମେ; ଅନାୟାସରେ; ସହଜରେ—Easily; as in sport.
Samporde
ଅନାୟାସେ ଅନାୟାସମେ

ସମ୍ପୋଷ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ସମ୍+ପୋଷ୍ୟ)—୧ । ଅଭାବପୂରଣ ଯୋଗ୍ୟ (ସଂପୋଷ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) —1. Sufficient for filling up a want. ୨ । ଜୀବନଯାତ୍ରା ନିର୍ବାହ (ସମ୍ପୋଷଣ—ବି) ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ—2. Sufficient for one's livelihood. ୩ । ଯଥେଷ୍ଟ; ଅଣ୍ଟିବାର ଯୋଗ୍ୟ—3. Sufficient. ୪ । ପୋଷାହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—4. Fit to be supported; maintainable.
Samposya

ସମ୍ପ୍ରକ୍ଷାଳନ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ପ୍ରକ୍ଷାଳନ)—୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ନାନ; ଧୋଇବା—1. Complete ablution; bathing. ୨ । ପ୍ଲାବନ—2. Inundation.
Samprakshālana
(ସମ୍ପ୍ରକ୍ଷାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ସମ୍ପ୍ରକ୍ଷାଳନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସମ୍ପ୍ରଣେତା—ସଂ.ବି.ପୁଂ (ସମ୍+ପ୍ର+ଣୀ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା.୧ବ)—
Sampraṇetā ୧ । ଶାସକ—1. A ruler (Apte). ୨ । ବିଚାରପତି—2. A judge (Apte).
(ସଂପ୍ରଣେତା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ସମ୍ପ୍ରଣେତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସମ୍ପ୍ରତର୍ଦ୍ଦନ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ପ୍ର+ତର୍ଦ୍ଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Sampratarddana (ବିଷ୍ଣୁ ସହସ୍ରନାମୋକ୍ତ) ବିଷ୍ଣୁ—A name of Bishṇu.
(ସଂପ୍ରତର୍ଦ୍ଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସମ୍ପ୍ରତାପନ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ପ୍ରତାପନ)—୧ । ତତାଇବା—1. Heating (Apte) ୨ । ପୋଡ଼ିବା—Burning (Apte). ୩ । ଜର୍ଜ୍ଜରୀକରଣ—3. Torturing; tormenting (Apte). ୪ । ନରକଭେଦ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—4. Name of a hell.
(ସଂପ୍ରତାପନ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସମ୍ପ୍ରତାପନୀୟ } ବିଣ
ସମ୍ପ୍ରତାପିତ

ସମ୍ପ୍ରତି—ସଂ. ଅ (ସମ୍+ପ୍ରତି; ସମ୍ ଓ ପ୍ରତି ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱୟର ସମାହାର, ବିଶ୍ୱକୋଷ)—୧ । ଇଦାନୀଂ; ଅଧୁନା; ବର୍ତ୍ତମାନ; ଅଳ୍ପ କାଳ—1. Now; at present. ୨ । ଏହିକ୍ଷଣି; ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ—2. At the present moment. ୩ । ଅଳ୍ପକାଳ ପୂର୍ବରୁ—3. Lately; recently. ସଂ.ବି (ନାମ)—୧ । ଅଗ୍ରତ-ଜଲୀୟ ଉପସ୍ପର୍ଶୀ ଶାଖାର ଚତୁର୍ବିଂଶ ଅର୍ହତ୍ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—1. Name of a Jaina saint. ୨ । ଅଶୋକଙ୍କ ଜଣେ ପୌତ୍ର; କୁଣାଳଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—2. Name of a grandson of Aśoka.
(ସଂପ୍ରତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସମ୍ପ୍ରତିପତ୍ତି—ସଂ. ବି (ସମ୍+ପ୍ରତିପତ୍ତି)—୧ । ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନ—1. Comprehension; complete understanding. ୨ । (ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି) ଏକ୍‌ରାର; ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅପରାଧ ସ୍ୱୀକାର (ମନୁ ୫।୧୮)—2. (Hindu law) Confession; admission of an accused person. ୩ । (ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି) ପ୍ରତିବାଦୀର ଏକ୍‌ରାରି ଜବାବ—3. A statement of the defendant admitting plaintiff's claim. ୪ । ସ୍ୱୀକାର—4. Consent; acknowledgement. ୫ । ଚୁକ୍ତି—5. Agreement; contract. ୬ । ସାହଚର୍ଯ୍ୟ—6. Companionship; co-operation. ୭ । ଉପସ୍ଥିତି—7. Presence; attendance. ୮ । ଆକ୍ରମଣ—8. Attack; assault. ୯ । ସମ୍ପାଦନ—9. Accomplishment; performance. ୧୦ । ଘଟଣା—10. Occur-

rence (Apte). ୧୧ । ଅପୋଷ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)— 11. Mutual agreement.

ସମ୍ପ୍ରତିପାଦନ—ସଂ. ବ (ସମ୍ + ପ୍ରତିପାଦନ)—୧ । ସମ୍ୟକ୍ ରୂପେ ପ୍ରତିପାଦନ—1. Proving be-
Sampratipādana yond doubt. ୨ । ଅନ୍ୟକୁ
(ସମ୍ପ୍ରତି ପାଦିତ—ବିଣ) କୌଣସି ବସ୍ତୁର ପ୍ରଦାନ—2. Delivering over (Apte). ୩ । ଦାନ—3. Giving; granting; bestowal. (Apte)

ସମ୍ପ୍ରତିରୋଧକ—ସଂ. ବ (ସମ୍ + ପ୍ରତିରୋଧକ)—୧ । ପ୍ରତିବନ୍ଧକ;
Sampratirodhaka ବିଘ୍ନ—1. Obstacle. ୨ । ସମ୍ୟକ୍
ରୂପେ ବାଧା—2. Complete obstruction (Apte . ୩ । କାରାବନ୍ଧନ—3. Confinement; imprisonment (Apte). ସଂ. ବିଣ—୧ । ଯାହା ସମ୍ୟକ୍ ବାଧା ଦିଏ—1. Completely obstructing. ୨ । ଯାହା ଅବରୁଦ୍ଧ କରେ—2. Confining.

ସମ୍ପ୍ରତିଷ୍ଠା—ସଂ. ବ (ସମ୍ + ପ୍ରତିଷ୍ଠା)—୧ । ସ୍ଥିତି; ଅବସ୍ଥିତି—
Sampratishṭhā 1. Existence. ୨ । ସମ୍ୟକ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠା—
(ସମ୍ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—ବିଣ) 2. Establishment.

ସମ୍ପ୍ରତିସଞ୍ଚର—ସଂ. ବ (ସମ୍ + ପ୍ରତି + ସଞ୍ଚର)—ପ୍ରଳୟ ବିଶେଷ;
Sampratisañchara ବ୍ରାହ୍ମ ପ୍ରଳୟ—A kind of universal dissolution. [ବ୍ରହ୍ମ—ଏ ପ୍ରଳୟରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ବିନାଶ ହୁଏ ।]

ସମ୍ପ୍ରତୀକ୍ଷା—ସଂ. ବ (ସମ୍ + ପ୍ରତୀକ୍ଷା) —୧ । ସମ୍ୟକ୍ ରୂପେ ବା ଧୈର୍ଯ୍ୟ
Sampratīkshā ସହକାରେ ପ୍ରତୀକ୍ଷା—1. Patient waiting. ୨ । ଆଶା—2. Expectation; hope (Apte).
ସମ୍ପ୍ରତୀକ୍ଷଣୀୟ, ସମ୍ପ୍ରତୀକ୍ଷ୍ୟ, ସମ୍ପ୍ରତୀକ୍ଷିତ } ବିଣ

ସମ୍ପ୍ରତୀତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ସମ୍ୟକ୍‌ରୂପେ ପ୍ରତୀତ; ଯାହା ହୃଦୟଙ୍ଗମ
Sampratīta ହୋଇଥାଏ—1. Fully comprehended; well understood. ୨ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ନିଃସନ୍ଦେହୀକୃତ—2. Fully convinced (Apte). ୩ । ପ୍ରମାଣିତ—3. Proved (Apte). ୪ । ସ୍ୱୀକୃତ—4. Admitted (Apte). ୫ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ-5. Renowned (Apte); notorious. ୬। ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ସ୍ଥିରୀକୃତ—6. Fully ascertained.

ସମ୍ପ୍ରତୀତି—ସଂ. ବ (ସମ୍ + ପ୍ରତୀତି)—୧ । ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନ—1. In-
Sampratīti timate or full knowledge. ୨ । ପ୍ରତ୍ୟୟସିଦ୍ଧ ଜ୍ଞାନ—2. Knowledge based on belief. ୩ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ୱାସ—3. Full belief. ୪ । ପ୍ରସିଦ୍ଧି; ଖ୍ୟାତି—4. Renown; celebrity; notoriety (Apte).

ସମ୍ପ୍ରଦା—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସମ୍ପ୍ରଦାୟ)—୧ । ବୈଷ୍ଣବ ବା ବୈରାଗୀ-
Sampradā ମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଦଳ; ଅଖଡ଼ା—1. Sect of
मम्प्रदा सम्प्रदा anchorites. ୨ । ଖୋଳ କରତାଳ ସହ ବା ସଂଗୀତ କରିବା ଦଳ—2. A company of choristers for singing hymns with music. ୩ । ଖୋଳ କରତାଳ ସହ ନାମ ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ—3. Chanting of hymns along with music.

ସମ୍ପ୍ରଦାତା—ସଂ. ବିଣ. ସଂ (ସମ୍ + ପ୍ର + ଦା ଧାତୁ=ଦେବା + କର୍ତ୍ତୃ
Sampradātā ତୃ; ୧ମା ୧ବ)—ସମ୍ପ୍ରଦାନ କର୍ତ୍ତା—
(ସମ୍ପ୍ରଦାତା—ଅନ୍ୟରୂପ) Giving away; bestowing.
(ସମ୍ପ୍ରଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବ—ଦାତା; ଦାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
Doner; giver; bestower.

ସମ୍ପ୍ରଦାନ—ସଂ. ବ (ସମ୍ + ପ୍ରଦାନ) —୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଦାନ;
Sampradāna ସମର୍ପଣ; ସ୍ୱ ସ୍ୱତ୍ୱ ଧ୍ୱଂସ ପୂର୍ବକ ପରସ୍ୱତ୍ୱର
(ସମ୍ପ୍ରଦାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉଦ୍ଭବ ହେବା ପାଇଁ ଦାନ—
1. Act of giving away; bestowing; donation; a gift out and out. ୨ । ବରକୁ କନ୍ୟାଦାନରୂପ କର୍ମ—2. The act or ceremoney of giving away a daughter in marriage to the bridegroom. ୩ । (ସଂସ୍କୃତ—ବ୍ୟାକରଣ) ଚତୁର୍ଥୀ ବିଭକ୍ତିର କାରକ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦାନ କରାଯାଏ ତତ୍‌ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କାରକ—3. (Sanskrit grammar) The dative case. [ଦ୍ର—ଦାତାର ସ୍ୱତ୍ୱତ୍ୱ ଲୋପ କରି ଦତ୍ତ ବସ୍ତୁରେ ଦାନଗ୍ରହୀତାଙ୍କ ସ୍ୱତ୍ୱର ଉଦ୍ଭବ କରାଯିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦାନ କରିବା କ୍ରିୟା ସ୍ଥଳରେ ସମ୍ପ୍ରଦାନ କାରକ ଚତୁର୍ଥୀ ବିଭକ୍ତି ହୁଏ; ଯଥା ରାଜା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଗୋରୁ ଦାନ କଲେ—ଏଠାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ସମ୍ପ୍ରଦାନ କାରକ ଚତୁର୍ଥୀ ବିଭକ୍ତି ହେଲା; କିନ୍ତୁ ଯେଉଁଠାରେ ଦାତାଙ୍କ ସ୍ୱତ୍ୱତ୍ୱ ଲୋପ ନ ହୁଏ ସେଠାରେ ସମ୍ପ୍ରଦାନ କାରକ ଚତୁର୍ଥୀ ବିଭକ୍ତି ହୁଏ ନାହିଁ । ଯଥା ସେ ଧୋବାକୁ କାପଡ଼ାକୁ ଲୁଗ ଦେଲେ । ଏଠାରେ 'ଧୋବାକୁ' ସମ୍ପ୍ରଦାନ କାରକ ହେବ ନାହିଁ । ସଂସ୍କୃତରେ କର୍ମ କାରକ ଓ ସମ୍ପ୍ରଦାନ କାରକର ଚିହ୍ନ ପୃଥକ୍; ଓଡ଼ିଆରେ ଏ ଦୁଇ କାରକର ଚିହ୍ନ 'କୁ'; ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣରେ ରୁଚ୍ ଧାତୁ (ରୁଚିବା), ଧାରଧାତୁ (ଧାରିବା), ଶ୍ଳାଘ ଧାତୁ (ପ୍ରଶଂସା କରିବା), ଜ୍ଞ ଧାତୁ, ଶପଧାତୁ ଅବର ପ୍ରୟୋଗ ସ୍ଥଳରେ ସମ୍ପ୍ରଦାନ କାରକ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଆରେ ଏ ସବୁର ବ୍ୟବହାର ନାହିଁ ।] ୪ । ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଦାନ—4. Excellent gift. ୫ । ଦାୟାଦ ବ୍ୟକ୍ତି; ଯାହାକୁ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଦାନ କରାଯାଏ—
5. Donee.
ସମ୍ପ୍ରଦତ୍ତ, ସମ୍ପ୍ରଦାୟକ, ସମ୍ପ୍ରଦାତା } —ବିଣ

ସମ୍ପ୍ରଦାନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ + ପ୍ର + ଦା ଧାତୁ + କର୍ମ ଅନୀୟ)—
Sampradānīya ୧ । ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ସମ୍ପ୍ରଦାନ କରା-

ଯିବାର ଯୋଗ୍ୟ ବା ସମ୍ପ୍ରଦାନ କରାଯିବା ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ—
(ସଂପ୍ରଦାୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. (A thing) Fit to be given away or dedicated to be given away. ୨ । (+ସମ୍ପ୍ରଦାନ ଅର୍ଥରେ) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଦାନ କରିବା ପାଇଁ ସଂକଳ୍ପ କରା ଯାଇଥାଏ—2. (A person) To whom any thing is proposed to be given away. ୩ । (+କର୍ମ ଅର୍ଥରେ) ସମ୍ପ୍ରଦାନର ଯୋଗ୍ୟ—3. Fit to be donated. ସଂ. ବି ଦାନ—A gift; donation (Apte)

ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ପ୍ର+ଦା ଧାତୁ=ଉପଦେଶ ଦେବା+
Sampradāya କର୍ମ ଅ, ଯ ଆଗମ)—୧ । ଗୁରୁପରମ୍ପରା-
(ସଂପ୍ରଦାୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗତ ଉପଦେଶ—1. Instruction
(ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ—ବିଣ) transmitted from a preceptor to a disciple for generations; (Apte); traditions handed down from generation to generation of teachers. ୨ । ଗୁରୁ ପରମ୍ପରା କ୍ରମେ ପ୍ରଚଳିତ ଧର୍ମ ମତବାଦ—2. Traditional religious doctrines; a peculiar system of religious teaching. ୩ । ସମାଜ—3. Sect; community. ୪ । ଦଳ; ଗୋଷ୍ଠୀ—4. A company; band, a troupe. ୫ । ସଦାଚାର; ରୀତି—5. Established custom; usage (Apte). ୬ । ଏକ ଜାତି ବା ସମାଜ ବା ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବିଶିଷ୍ଟ ମତାବଲମ୍ବୀ ବା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦେବପୂଜକଦଳ ବା ଶାଖା—6. Subsect; sub caste. [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନେ ବୈଷ୍ଣବ ଶୈବ, ଶାକ୍ତ, ଗାଣପତ୍ୟ, ସୌର ଆଦି ନାନା ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ବିଭକ୍ତ । ଏହି ସମ୍ପ୍ରଦାୟମାନେ ପୁଣି ନାନା ଉପସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ବିଭକ୍ତ । ଯଥା—ବୈଷ୍ଣବମାନେ ରାମାନୁଜୀ ଆଦି, ଗୌଡ଼ୀୟମାନେ ଶ୍ରୀ ଆଦି ନାନା ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବା ଉପସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ବିଭକ୍ତ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନମାନେ ପ୍ରୋଟେଷ୍ଟାଣ୍ଟ, ରୋମାନ୍ କାଥଲିକ୍; ଗ୍ରୀକ୍ ଚର୍ଚ୍ଚ ଓ ଯିହୁ ଆଦି ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ବିଭକ୍ତ । ମୁସଲମାନମାନେ ମଧ୍ୟ ସୀଆ, ସୁନ୍ନି ଆଦି ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ବିଭକ୍ତ ।] ଦେ. ବି.—ସମ୍ପ୍ରଦା

ସମ୍ପ୍ରଦା ସମ୍ପ୍ରଦ୍ଦା (ଦେଖ)—Sampradā (See)

ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଭୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍)—ଏକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର
Sampradāya bhukta ଅନ୍ତର୍ଗତ—Included in a sect;
(ସମ୍ପ୍ରଦାୟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) being a member of a sect.

ସମ୍ପ୍ରଧାରଣ(ଣା) ସଂ. ବି (ସମ୍+ପ୍ର+ଣିଜନ୍ ଧୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ;
Sampradhāraṇa(ṇā) +ଆ)—୧ । ସୂକ୍ଷ୍ମାସୂକ୍ଷ୍ମ ବିବେ-
ଚନା; ସଦସଦ୍ ବିବେଚନା; ଉଚିତାନୁଚିତ ନିଶ୍ଚୟ—1. Disicriminati n; making disitinction between right and wrong; determining the propriety or otherwise of anything. ୨ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟାବଧାରଣ; କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ—2. Moral judgment; ascertainment of one's duty. ୩ । ଅବଧାରଣ; ନିର୍ଣ୍ଣୟ—3. Ascertainment.

ସମ୍ପ୍ରପଦ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ପ୍ର+ପଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ଭ୍ରମଣ;
Samprapada ପର୍ଯ୍ୟଟନ—Travelling; roaming about.

ସମ୍ପ୍ରପନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ପ୍ରପଦ୍)—୧ । ଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ—
Samprapanna 1. Arrived at (Apte). ୨ । ବିଶିଷ୍ଟ—2. Endowed with; possessed of (Apte). ୩ । ପ୍ରବିଷ୍ଟ—3. Entered; fallen into (Apte).

ସମ୍ପ୍ରବଦନ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ପ୍ରବଦନ)—କଥାବାର୍ତ୍ତା—
Samprabadana Conversation; dialogue (Apte).

ସମ୍ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟାରମ୍ଭ—
Samprabarttana 1. Beginning. ୨ । କାର୍ଯ୍ୟରେ
ସମ୍ପ୍ରବୃତ୍ତ } ବିଣ ହସ୍ତକ୍ଷେପଣ—2. Undertaking.
ସମ୍ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ }

ସମ୍ପ୍ରବୃଷ୍ଟି(ଷ୍ଟୀ)—ସଂ. ବି (ସମ୍+ପ୍ରବୃଷ୍ଟି)—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଷା—
Samprabṛushṭa(shṭi) Complete rainfall (Apte).

ସମ୍ପ୍ରବେଶ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ପ୍ରବେଶ)—ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପ୍ରବେଶ; ଉପରକ୍ତ
Samprabeśa ପ୍ରବେଶ—Complete entrance; intro-
[ସମ୍ପ୍ରବିଷ୍ଟ, ସମ୍ପ୍ରବେଶିତ—ବିଣ] duction (Apte).

ସମ୍ପ୍ରଭିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ପ୍ରଭିଦ)—୧ । ଚିରି ଯାଇ ମେଲି ବସି
Samprabhinna ଯାଇଥିବା—1. Split open; cleft (Apte). ୨ । ମତ୍ତ (ହସ୍ତୀ ଆଦି)—
2. (an animal) In rut (Apte).

ସମ୍ପ୍ରମାଦ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ପ୍ରମାଦ)—ମୋହ; ଭ୍ରାନ୍ତି (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
Sampramāda [ସମ୍ପ୍ରମତ୍ତ—ବିଣ] Delusion.

ସମ୍ପ୍ରମୋଦ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ପ୍ରମୋଦ)—ଅତୀବ ଆନନ୍ଦ (ବିଶ୍ୱ-
Sampramoda କୋଷ)—Excessive joy; jubilee
[ସମ୍ପ୍ରମୋଦିତ—ବିଣ] (Apte).

ସମ୍ପ୍ରମୋଷ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ପ୍ରମୋଷ)—୧ । ଚୌର୍ଯ୍ୟ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
Sampramosha 1. Theft. ୨ । ବିନାଶ—2. Destruction (Apte), ୩ । କ୍ଷତି—3. Loss (Apte). ୪ । କାଢ଼ିନେବା—4. Abstraction (Apte),

ସମ୍ପ୍ରଯୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ପ୍ର+ଯୁଜ୍ ଧାତୁ=ଯୋଗ କରିବା+
Samprajukta କର୍ମ. କ)—୧ । ଏକତ୍ର ଯୋଗ୍ୟ ଯିବା—
1. Yoked together. ୨ । ଲାଭ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବିନିଯୋଜିତ (ଧନ)—2. Invested for profit. ୩ । ଶରୀରେ କୃତସଙ୍ଗମ—3. Sexually united (Apte). ୪ । କୃତସଂକଳ୍ପ—4. Intent upon. ୫ । (ବ୍ୟସନରେ) ଆସକ୍ତ—5. Addicted to.

ସମ୍ପ୍ରୟୋ(ଯ୍ୟୋ)ଗ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ପ୍ର+ଯୁଜ୍ ଧାତୁ=ଯୋଗ କରିବା
Samprajo(yo)ga +ଭାବ.ଅ)—୧ । ବିନିଯୋଗ; ପ୍ରୟୋଗ—
[ସଂପ୍ରୟୋ(ଯ୍ୟୋ)ଗ ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ] 1. Application.
ସମ୍ପ୍ରଯୁକ୍ତ, ସମ୍ପ୍ରୟୋଜିତ (ଣିଜ୍) } ବିଣ
ସମ୍ପ୍ରୟୋଜକ, ସମ୍ପ୍ରୟୋଗୀ } ବିଣ
୨ । ଧନାଦିର ବୃଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ପ୍ରୟୋଗ; ଧନ ପ୍ରୟୋଗ; ଲାଭପାଇଁ ବା ସୁଧପାଇଁ ଟଙ୍କା ଖଟାଇବା—2. Investment of money. ୩ । ମାରଣ, ବଶୀକରଣ,ଉଚ୍ଚାଟନ ଆଦି ତାନ୍ତ୍ରିକ କ୍ରିୟା—3. Tāntric or esoteric or mesmeric rites employed to control the action of other persons. ୪ । ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ; କୁହୁକ—4. Magic; the black art. ୫ । ସାପେକ୍ଷତା—5. Corelation; mutual dependence. ୬ । ସମ୍ବନ୍ଧ—6. Relationship. ୭ । ସଂଯୋଗ—7. Connection. ୮ । ଯୌନ ସଙ୍ଗମ; ସଂସର୍ଗ; ରମଣ; ମୈଥୁନ—8. Cohabitation; mutual sexual intercourse; sexual union. ୯ । ଲମ୍ପଟତ୍ୱ—9. Lechery. ୧୦ । ସଂଯୋଗ; ମିଳନ—10. Union; meeting (Apte). ୧୧ । ଧାରା—11. Connected series or order. ୧୨ । ତାନ୍ତ୍ରିକ ଅଭିଚାର (ଯଥା—ମାରଣ, ବଶୀକରଣ, ଉଚ୍ଚାଟନ) ର ପ୍ରୟୋଗ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—12. Application of Tantric charms against persons. ୧୩ । ଦୁଇ ପଦାର୍ଥକୁ ଯୋଡ଼ିବା ପଦାର୍ଥ ବା ମୁଦ୍ରଥ—13. A connecting link; fastener (Apte).

ସମ୍ପ୍ରୟୋଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍+ପ୍ର+ଯୁଜ ଧାତୁ=ଯୋଗ
Samprajogī କରିବା+ଣିନି, ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—୧ ।
(ସମ୍ପ୍ରୟୋଗିଣୀ – ସ୍ତ୍ରୀ) ସମ୍ପ୍ରୟୋଗକାରୀ—1. Investing; employing. ୨ । ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ; ତାନ୍ତ୍ରିକ ଅଭିଚାର ପ୍ରୟୋଗକାରୀ—2. Practising magic; conjurin. ୩ । କାମୁକ; କଳାକେଳି—3. Amorous; wanton. ୪ । ଲମ୍ପଟ—4. Adulterous; lecherous. ସଂ. ବ—୧ । ଧନ ଖଟାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—1. Investor. ୨ । ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ—2. Magician; a conjurer. ୩ । ଲମ୍ପଟ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A lecher; a libertine. ୪ । ଅନୈସର୍ଗିକ ଉପାୟରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ତୃପ୍ତାର୍ଥକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A catamite (Apte).

ସମ୍ପ୍ରୟୋ(ଯ୍ୟୋ)ଜକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍+ପ୍ର+ଣିଜନ୍ତ ଯୁଜ୍
Samprajo(yo)jaka ଧାତୁ ବା ଯୋଜ ଧାତୁ=ଯୋଗ କରି-
(ସମ୍ପ୍ରୟୋ[ଯ୍ୟୋ]ଜିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଇବା+ଣ୍ୱୁଲ୍. ଅକ)—୧ । କାମୁକ; ଲମ୍ପଟ—1. Wanton; addicted to sexual intercourse (Apte). ୨ । ସମ୍ପ୍ରୟୋଗ ଘଟାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—2. Bringing about samprajoga. ସଂ. ବ—୧ । ଦଲାଲ—1. Broker; tout. ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଓ ପୁରୁଷକୁ ସଙ୍ଗମାର୍ଥ ମିଳିତ କରାଏ—2. Bawd; panderer; procurer. ୩ । ସଂଯୋଗ କାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A joiner; uniter (Apte).

ସମ୍ପ୍ରୟୋ(ଯ୍ୟୋ)ଜନ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ପ୍ର+ଣିଜନ୍ତ ଯୁଜ୍ ଧାତୁ ବା
Samprajo(yo)jana ଯୋଜ ଧାତୁ=ଯୋଗ କରାଇବା+ଭାବ.
ସମ୍ପ୍ରୟୋ(ଯ୍ୟୋ)ଜିତ } ବିଣ
ସମ୍ପ୍ରୟୋ(ଯ୍ୟୋ)ଜ୍ୟ } ବିଣ
ଅନ)—ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ସମ୍ପ୍ରୟୋଗ ଘଟାଇବା—Bringing about Samprajoga.

ସମ୍ପ୍ରସାଦ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ପ୍ର+ସଦ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରସନ୍ନ ହେବା+
Samprasāda ଭାବ. ଅ)—୧ । ପ୍ରସନ୍ନତା—1. Favour.
(ସମ୍ପ୍ରସନ୍ନ—ବିଣ) ୨ । ବିଶ୍ୱାସ—2. Trust. ୩ । ସୁଷୁପ୍ତି; ଗଭୀର ନିଦ୍ରା—3. Slumber; sound sleep. ୪ । ଯୋଗ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଚିତ୍ତର ନିର୍ମଳତାସଂପାଦକ ପରୁ-ବିଶେଷ—4. (Jōga) A trial for bringing about peace or contentment of mind.

ସମ୍ପ୍ରସାରଣ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ପ୍ରସାରଣ)—୧ । ବିସ୍ତାରଣ—
Samprasāraṇa 1. Extending. ୨ । ବିସ୍ତାର—
(ସମ୍ପ୍ରସାରିତ—ବିଣ) 2. Extension. ୩ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଇ, ଉ, ଋ, ଌ, ସ୍ଥାନରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଯ, ୱ, ର, ଲ ଆଗମ ହେବାକୁ—3. (grammar) The substitution of the letters Ja, Wa, Ṛa, Ḷa in the place of the letters I, U, Ṛu, Ḷu. ୪ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ମେଲାଇ ଦେବା—
4. Complete spreading out.

ସମ୍ପ୍ରସ୍ଥିତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ+ପ୍ରସ୍ଥିତ)—୧ । ପ୍ରସ୍ଥାନୋଦ୍ୟତ—
Samprasthita 1. Ready to start. ୨ । ଗତ; ଗତ
(ସମ୍ପ୍ରସ୍ଥିତ, ସମ୍ପ୍ରସ୍ଥାନ—ବ) ଯାଇଅଛି—2. Gone; departed.

ସମ୍ପ୍ରହାର—ସଂ. ବ (ସମ୍+ପ୍ରହାର)—୧ । ସମ୍ୟକ୍ ପ୍ରହାର; ବିଶେଷ
Samprahāra ପ୍ରହାର—1. Sound beating. ୨ ।
ସମ୍ପ୍ରହତ } ବିଣ
ସମ୍ପ୍ରହାରୀ } ବିଣ
ହନନ; ମାରଣ (ଧରଣୀ)—2. Slaughter. ୩ । ଗମନ (ଗତିକରି)—3. Going; motion. ୪ । ଯୁଦ୍ଧ (ଅମର)—4. Fight; battle. ୫ । ମାଡ଼ ମରାମରି; ପିଟାପିଟି—
5. Mutual striking; a strife.

ସମ୍ପ୍ରହାସ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ପ୍ରହାସ)—ଉପହାସ; ବିଦ୍ରୂପ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)
Samprahāsa Ridicule.

ସମ୍ପ୍ରାପତ—ଭା. ବିଣ (ପଦ୍ୟ)—ସମ୍ପ୍ରାପ୍ତ (ଦେଖ)—Samprāpta.
Samprāpata (See) (ଉ—ଏକା ବଳରେଟି ଯୁକ୍ତ, ସଦା ସମ୍ପ୍ରାପ୍ତ ସମ୍ପ୍ରାପ୍ତ ସ୍ୱରୂପ ସମ୍ପ୍ରାପତ । ଗୀତା. ପୂର୍ଣ୍ଣତମ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।)

ସମ୍ପ୍ରାପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ପ୍ରାପ୍ତ)—୧ । ସମ୍ୟକ୍ ଲବ୍ଧ—
Samprāpta 1. Specially obtained; received.
(ସମ୍ପ୍ରାପ୍ତି—ବ) acquired; attained. ୨ । ସମାଗତ; ଉପସ୍ଥିତ—2. Arrived.

ସମ୍ପ୍ରୀତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ପ୍ରୀତ)—୧ । ସନ୍ତୁଷ୍ଟ -1. Satisfied; content. ୨ । ଅତି ତୁଷ୍ଟ; ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରୀତିଯୁକ୍ତ— (ସଂପ୍ରୀତ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Much pleased; gratified; [ସମ୍ପ୍ରୀତି—ବି] delighted; overjoyed. ୩ । ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ପ୍ରୀତ—3. Mutually loving; on good terms with each other.

Samprita

ସମ୍ପ୍ରେକ୍ଷଣ—ସଂ. ନ (ସମ୍+ପ୍ରେକ୍ଷଣ)—୧ । ସମ୍ୟକ୍ ଦର୍ଶନ; ଭଲୋଦର୍ଶନ—1. Observation. (ସଂପ୍ରେକ୍ଷଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ସମ୍ପ୍ରେକ୍ଷିତ—ବିଣ] ୨ । ଅନୁସନ୍ଧାନ— 2. Investigation; inquiry.

Sampreksha ṇa

ସମ୍ପ୍ରେଷ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ପ୍ର+ଇଷ୍. ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ ଭାବ. ଅ)—୧ । ନିଯୋଗ; ବିଧି— 1. Rule. ୨ । ପ୍ରେରଣ—2. Sending away. (Apte). ୩ । ସଂବାଦ ପ୍ରେରଣ—3. Sending of message. (Apte)

Sampresha

ସମ୍ପ୍ରୋକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ପ୍ରୋକ୍ଷଣ)—୧ । ସମ୍ୟକ୍ ଜଳସେଚନ— 1. Thorough sprinkling. ୨ । (ସମ୍ପ୍ରୋକ୍ଷିତ—ବିଣ) ବଳିଦାନ ପୂର୍ବରୁ ପଶୁ ବଧ ସ୍ଥାନରେ ପଶୁ ଉପରେ ମନ୍ତ୍ରପାଠପୂର୍ବକ ଜଳସେଚନ—2. Consecration of the victim by sprinkling water over it by uttering some formulas.

Samprokshaṇa

ସମ୍ପ୍ଲବ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ପ୍ଲୁ. ଧାତୁ=ଯିବା+ଭାବ. ଅ)— ୧ । ସମ୍ୟକ୍ ପ୍ଲାବନ; ବନ୍ୟା; ଜଳର ଅତିଶୟ (ସଂପ୍ଲବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୃଦ୍ଧି—1. Inundation; flood. [ସମ୍ପ୍ଲୁତ, ସମ୍ପ୍ଲାବିତ—ବିଣ] ୨ । ପ୍ରଳୟକାଳୀନ ବନ୍ୟା— 2. Deluge. ୩ । ଚଞ୍ଚଳତା; ସଂକ୍ଷୋଭ—3. Restlessness. ୪ । ଇତସ୍ତତଃ ପତନ; ଚାରିଆଡ଼େ ବର୍ଷଣ (ତୀରକୋପ)—4. Showering on all sides. ୫ । ବିନାଶ; ବିନଷ୍ଟି—5. Falling into ruin; destruction (Apte).

Samplaba

ସମ୍ଫାଳ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଫଲ୍. ଧାତୁ=ଫଳ ଧାରଣ କରିବା+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ୧ । ମେଘ—1. Cloud. ୨ । ମେଷ (ସଂଫାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଛେମଚନ୍ଦ୍ର)—2. Ram.

Samphāla

ସମ୍ଫୁଲ୍ଲ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍=ସମ୍ୟକ୍+ଫୁଲ୍ଲ୍. ଧାତୁ=ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ)—୧ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ— (ସଂଫୁଲ୍ଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Delighted. ୨ । ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ; ବିକଶିତ—2. Full blown; expanded.

Samphulla

ସମ୍ଫେଟ—ସଂ. ବି (ନାଟ୍ୟୋକ୍ତିରେ)—୧ । ଅସ୍ଫାଳନ; ରୋଷପୂର୍ବକ କଥନ—1. Angry discourse. ୨ । ଦୁଇ ଜଣ କ୍ରୁଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଭେଟାଭେଟି—2. Encounter between two angry persons. (Apte).

Sampheṭa

ସମ୍ବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଗତି କରିବା—1. To go; to move. (Apte) ୨ । ଗଦା କରିବା; ସଂଗ୍ରହ (ସଂବ. ସମ୍ବ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା—2. To accumulate; to heap up; to collect.

Samb (root)

ସମ୍ବ—ସଂ. ବି (ସମ୍ବ. ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଭାବ. ଅ)— ୧ । ଦୁଇ ଥର ଚଷିବା; ଦୁଇ ଓଡ଼ ଚାଷ—1. Repeated cultivation; ploughing twice. (Apte) ୨ । ପ୍ରତିକୋମାକର୍ଷଣ; ବିପରୀତ ଦିଗରୁ ଚେଷ୍ଟିବା—2. Cultivating or ploughing from the opposite side. ୩ । ଜମିକୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ଚଷିବା—3. Ploughing of a field for the second time. (Apte) ୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଜଳ—4. Water.

Samba

ସମ୍ବତ୍—ସଂ. ବି (ସମ୍+ବଦ୍. ଧାତୁ=କହିବା+ କର୍ମ. କ୍ୱିପ୍)— ୧ । ସମ୍ବତ୍ସର, ବର୍ଷ—1. Year. ୨ । ରାଜା ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ (ସବତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଅବ୍ଦ—2. The era promulgated by king Bikramāditya. [ଦ୍ର— ଖ୍ରୀଷ୍ଟଜନ୍ମର ୫୭ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଏ ଅବ୍ଦ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ଅସିଅଛି । ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ୫୭ ସଂଖ୍ୟା ଯୋଗ କଲେ ସମ୍ବତ୍ ଅବ୍ଦର ସଂଖ୍ୟା ମିଳେ । 'ସନ' ଶବ୍ଦ ତଳେ ଟିପ୍ପଣୀ ଦେଖ ।

'ଅମରକୋଷ' ଅଧ୍ୟାନରେ 'ସମ୍ବତ୍' ଶବ୍ଦ ଅବ୍ୟୟରୂପେ ପରିଗଣିତ ହୋଇଅଛି ।]

Sambat

ସମ୍ବତ୍ସର—ସଂ. ବି (ସମ୍+ବତ୍ସର)—ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକ ବର୍ଷ; ବାର ମାସ— A year; a twelve month. (ସଂବତ୍ସର—ଅନ୍ୟରୂପ)

Sambatsara

ସମ୍ବଦନ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ବଦ୍. ଧାତୁ=କହିବା+ଭାବ. ଅନ)— ୧ । କଥନ—1. Speaking. ୨ । ଉଚ୍ଚାରଣ— (ସଂବଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Uttering. ୩ । (+କର୍ମ. ଅନ) ସମ୍ବାଦ—3. News; intelligence. ୪ । ସଦୃଶୀକରଣ—4. Act of making similar; equalisation.

Sambadana

ସମ୍ବଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ବନ୍ଧ୍. ଧାତୁ=ବାନ୍ଧିବା+କର୍ମ. କ)— ୧ । ସମ୍ବନ୍ଧଯୁକ୍ତ—1. Having relation (ସଂବନ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ) or connection; related to. ୨ । [ସମ୍ବନ୍ଧ—ବି] ଦୃଢ଼ବଦ୍ଧ; ପରସ୍ପର ସହିତ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା— 3. Well tied; bound; fastened together. ୩ । ସଂଯୁକ୍ତ; ସମ୍ମିଳିତ—3. Associated; joined to; united with; connected with. ୪ । ଅବରୁଦ୍ଧ (ଦ୍ୱାରାଦି)—4. Closed; shut. (Apte) ୫ । ବିଶିଷ୍ଟ—5. Endowed with. (Apte). ୬ ।

Samba ddha

(ବ୍ୟାକରଣ) ଅର୍ଥ ବା ରଚନା ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଶିଷ୍ଟ—
6. Connected in sense; grammatically connected (Apte)

ସମ୍ବନନ—ସଂ. ବ (ସମ୍ + ବନ୍ ଧାତୁ=ଯାଚ୍ଞା କରିବା, ଅଧୀନ କରିବା + ଭାବ. ଅନ) —୧ । ଆଲୋଚନା—
Sambanana 1. Discussion; debating. ୨ । ବଶୀକରଣ—2. Subjugating; bringing under control. ୩ । ମନ୍ତ୍ରୌଷଧି ଦ୍ୱାରା ମୁଗ୍ଧ କରିବା—3. Fascinating; infatuating; charming.

ସମ୍ବନ୍ଧ—ସଂ. ବ (ସମ୍ + ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—୧ । ସମ୍ପର୍କ—
Sambandha 1. Relationship. [ଦୃ—ଦୁଇ (ସଂବନ୍ଧ ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘଟିବା (ସମ୍ବନ୍ଧୀ, ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ, ସମ୍ବନ୍ଧ—ବଣି) ସମ୍ବନ୍ଧ ୩ ପ୍ରକାରର; ଯଥା—
(୧) ବିଦ୍ୟାଜ ସମ୍ବନ୍ଧ (ଯଥା—ଗୁରୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଶିଷ୍ୟର ସଂବନ୍ଧ; ଦୁଇ ଗୁରୁ ଭାଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ବନ୍ଧ) ।
(୨) ପ୍ରୀତିଜ ସମ୍ବନ୍ଧ (ଯଥା—ମିତ୍ରତାଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ସମ୍ବନ୍ଧ) ।
(୩) ଯୋନିଜ ସମ୍ବନ୍ଧ (ଯଥା—ରକ୍ତ ବା ଜନ୍ମ ଓ ବିବାହାଦି ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ସମ୍ବନ୍ଧ)] । ୨ । ସଂସର୍ଗ—2. Connection; association. [ଦୃ—ଏ ସଂସର୍ଗ ପ୍ରତିଯୋଗୀ, ଅନୁଯୋଗୀ, ଆଧାର, ଆଧେୟ, ବିଷୟ ଓ ବିଷୟୀ ଭାବ-ରୂପ—ବିଷୟକୋଷ ।] ୩ । ଏକ ପଦାର୍ଥ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥର ସଂଯୋଗ—3. Connection or union of one thing with another. (ଉ—ରତନର ସମ୍ବନ୍ଧେ ଯାତେସ୍ତ ପଡ଼ିଛି—କୃଷ୍ଣକିହ ମହାଭାରତ ସଭା ।) ୪ । ମିଳନ—4. Union. ୫ । ସଂଘଟନ—5. Combination. ୬ । ସମୀଚୀନତା; ଉପଯୁକ୍ତତା; ଯୋଗ୍ୟତା—6. Propriety; fitness. ୭ । (+ କରଣ ଅ.) ଆତ୍ମୀୟତା; ବନ୍ଧୁତା; ମିତ୍ରତା; ସଖ୍ୟ—7. Friendship; friendly connection. ୮ । ଜ୍ଞାତିତ୍ୱ—8. Kinship, (ଉ—ବାବୁ, ଭାଇ, ପୁଅ ଯେ ସମ୍ବନ୍ଧ ବାନ୍ଧବ, ଦ୍ୱାରଲେଟି ଯୁଧିଷ୍ଠିର ନରଧବ—କୃଷ୍ଣକିହ ମହାଭାରତ ଅଦି ।] ୯ । କାର୍ଯ୍ୟକାରଣତା ବା ଜନ୍ୟଜନକତା ଭାବ—9. Relationship of cause and effect. ୧୦ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଷଷ୍ଠୀବିଭକ୍ତିଯୁକ୍ତ କାରକ—10. [grammar] The genitive case; the 6th case. [ଦୃ—ସମ୍ବନ୍ଧ ଅନେକ ପ୍ରକାରର; ଯଥା—ଆଧାର ସଙ୍ଗେ ଆଧେୟର ସମ୍ବନ୍ଧ; ପ୍ରତିଯୋଗ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ଅନୁଯୋଗ୍ୟର ସମ୍ବନ୍ଧ, ବିଷୟ ସଙ୍ଗେ ବିଷୟୀର ସମ୍ବନ୍ଧ ଇତ୍ୟାଦି ।] ୧୧ । ବିବାହଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ବନ୍ଧୁତ୍ୱ-11. Relationship by marriage; matrimonial alliance. ୧୨ । ସମୃଦ୍ଧି—12. Affluence; prosperity. ୧୩ । ବନ୍ଧୁ—13. A relative (Apte) ୧୪ । ଜ୍ଞାତି; ସଗୋତ୍ର—14. Kinsman (Apte). ୧୫ । ବିବାହ ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧୁତ୍ୱ ସ୍ଥାପନ—15. Establishment of relationship by marriage. ଦେ. ବିଣ—୧ । ସମର୍ଥ 1. Able; capable. ୨ । ଉପଯୁକ୍ତ; ସମୀଚୀନ—2. Proper right. ୩ । ମିଳିତ—3. United; joined together; combined.

ସମ୍ବନ୍ଧ ସମ୍ବନ୍ଧ

ସମ୍ବନ୍ଧ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବଂଶ ସଙ୍ଗେ ଆପଣା ବଂଶର କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ବୈବାହିକ ସମ୍ବନ୍ଧର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା—To form matrimonial alliance with any person or family.
Sambandha karibā
ସମ୍ବନ୍ଧ କରା ସମ୍ବନ୍ଧ କରନା

ସମ୍ବନ୍ଧ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଦୁଇ ବଂଶ ମଧ୍ୟରେ ବୈବାହିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ଘଟିବାର ସମ୍ବନ୍ଧେରକଥା ଚାଲାନ ସମ୍ବନ୍ଧ ଚଲାନା ପ୍ରସ୍ତାବ କରିବା—To propose a matrimonial alliance between 2 persons or 2 families.
Sambandha pakā(ke)ibā

ସମ୍ବନ୍ଧ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୈବାହିକ ସମ୍ବନ୍ଧର ପ୍ରସ୍ତାବ ବା କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚଳିବା—The mooting of a proposal for marriage relationship.
Sambandha pardibā
ସମ୍ବନ୍ଧର କଥା ଚଳା ସମ୍ବନ୍ଧ ଚଲନା

ସମ୍ବନ୍ଧ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ, କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବଂଶ ସଙ୍ଗେ ଆପଣା ବଂଶର ବୈବାହିକ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିବା—To form a marriage relationship between one's family and another's.
Sambandha bāndhibā
ସମ୍ବନ୍ଧ ବାନ୍ଧା ସମ୍ବନ୍ଧ ବାନ୍ଧନା

ସମ୍ବନ୍ଧରେ—ଦେ. ଅ—୧ । ସମ୍ପର୍କରେ—1 In relation to; in connection with. ୨ । ବିଷୟରେ—2. About; in respect of; in the matter of; in regard to. [ଦୃ—ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଶବ୍ଦର କରଣିଅ ସାଙ୍କେତିକ । ସ୍ଥ । ବା ସ୍ଥଳେ ଅଟେ ।]
Sambandhare
ସମ୍ବନ୍ଧେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସମ୍ବନ୍ଧେ ସମ୍ବନ୍ଧମେ

ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଷଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି—ଦେ. ବ. (ବ୍ୟାକରଣ)—ଦୁଇ ବସ୍ତୁ ବା ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ବା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଷଷ୍ଠି ବିଭକ୍ତି ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ବା ଗୁଣର ସମ୍ବନ୍ଧ ଥିଲେ ପ୍ରଥମ ବସ୍ତୁର ବା ବ୍ୟକ୍ତିର ହେବା ଷଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି—Genitive case based on relationship or connection.
Sambandhare shashṭhi bibhakti
ସମ୍ବନ୍ଧେ ଷଷ୍ଠି ବିଭକ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧେ ଷଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି
[ଉ—ଘରର କଥା—ଘର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କଥା ।]

ସମ୍ବନ୍ଧା ସମ୍ବନ୍ଧୀ—ଦେ. ବ—ସମଦା ସମଦି (ଦେଶ)—
Sambandhā sambandhi Samadā samadi (See)
ବେଆଏ ବେଆଏ କୋଳାକୁଳି ସମ୍ବନ୍ଧା ସମ୍ବନ୍ଧୀ

ସମ୍ବନ୍ଧୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍ବନ୍ଧ+ଇନ୍ଦ୍ରି. ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ)—୧ । **Sambandhī** ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଶିଷ୍ଟ—1. Having relation (ସମ୍ବନ୍ଧୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମିଳିତ—2. Joined; associated. ୩ । ବନ୍ଧୁତା ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପର୍କ ଯୁକ୍ତ—3. Related to. [ଉ—ଶତ୍ରୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀରେ ଅବୃତ ହୁଏ ହୋଇ । —କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା] ୪ । ସଦ୍‌ଗୁଣ ବିଶିଷ୍ଟ—4. Possessing good qualities. ୫ । ଉପଯୁକ୍ତ-5. Fit; befitting. ୬ । ସମର୍ଥ—6. Capable. ୭ । ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—7. Relating to; belonging to. ୮ । ବହୁଗୁଣ ବିଶିଷ୍ଟ—8. Possessing many qualities (Apte). ୯ । ବିଦ୍ୱାନ୍ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—9. Learned. ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । କୁଟୁମ୍ବ—1. Kinsman. ୨ । ବିବାହ ବନ୍ଧନ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A marriage relation. ୩ । ମିତ୍ର (ଶବ୍ଦକୋଷ)—3. A friend. ଦେ. ବି. ପୁଂ.—ସମ୍ବନ୍ଧୀ; ଅପଣା (ସମ୍ବନ୍ଧୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୁତ୍ରର ବା କନ୍ୟାର ଶ୍ୱଶୁର—The father-ବେଆଇ **समधी** in-law of one's off spring. [ଦ୍ର—ସ୍ୱଯୋଧନ ତୁମ୍ଭର ସମ୍ବନ୍ଧୀ ଅଟେ, ତାକୁ ଶତ୍ରୁ ଏହାଙ୍କ ଘେନ ନ ପୋଗାଇ ।—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।]

[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଳାରେ ଶଳାକୁ 'ସମ୍ବନ୍ଧୀ' ବୋଲାଯାଏ ।]

ସମ୍ବନ୍ଧିନୀ—ସଂ. ବି—ସ୍ନେହ ଉଦ୍ଦୀପନାର ବିକାଶ ବିଶେଷ—A phase **Sambandhinī** of kindling of affection or love. (ଉ—ଏହିଭଳି ସମ୍ବନ୍ଧିନୀ ଅଛାଦିନୀ, ବିକାର ତତ୍ତ୍ୱ ଗୁଣ ଅଛି ଘେନ । ସାମନ୍ତସିଂହାର. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।) ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସମ୍ବନ୍ଧୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sambandhī.

ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ବନ୍ଧ+ଇୟ) ସମ୍ବନ୍ଧଯୁକ୍ତ; ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—**Sambandhīya** Related to; relating to; pertaining to.

ସମ୍ବର—ସଂ. ବି (ସମ୍ ଧାତୁ=ଗମନକରିବା+ଉଣ୍ଡି. ଅର; ବିମ୍ବା ସମ୍ **Sambara** +ବୃ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+ଉଣ୍ଡି. ଅ)-(ଫଳର ଲତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୧ । ଜଳ—1. Water. ୨ । ପର୍ବତ—2. Mountain. ୩ । ପର୍ବତବିଶେଷର ନାମ—3. The name of a mountain. ୪ । ସେତୁ—4. Bridge; dam. ୫ । ବୌଦ୍ଧ-ବ୍ରତବିଶେଷ (ମେଦନୀ)—5. Name of a Buddhist religious observance. ୬ । (+ଭାବ ଅ) ସଂଯମ (ନିର୍ବାଣଶେଷ)—6. Self control; self-restraint. ୭ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦମନ—7. Controlling of the sense-organs. ୮ । ସମ୍ବରଣ—8. Controlling. ୯ । ଦମନ—9. Checking. ୧୦ । ସମ୍ବର ହ୍ରଦ (ଦେଖ)—10. Sambara hrada (See) ୧୧ । ସମ୍ବର ମତ୍ସ୍ୟ (ଦେଖ)—11. Sambara matsya (See) ୧୨ । ଶମ୍ବର ୧ (ଦେଖ)—12. Sambara. (See) ୧୩ । ଶମ୍ବର ୧୩ (ଦେଖ)—13. Sambara 13 (See). ଦେ. ବି. ସମ୍ବର ଦଶମୀ (ଦେଖ)—Sambara daśamī (See)

ସମ୍ବରଣ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ବୃ ଧାତୁ=ଆବରଣ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)-**Sambaraṇa** ୧ । ଆବରଣ—1. Covering. ୨ । ଲୁଚାଇବା ସଗୋପନ; ଗୋପନ—2. Concealing. ୩ । ଦମନ—3. Checking. repression. suppressing. ୪ । ସମ୍ଭାଳିବା; ସଂଯମନ—4. Controlling; restraining. ୫ । ବରଣ—5. Selecting. ୬ । ବରମାଳାଦାନ—6. The act of selecting one's husband by presenting him with a garland. ୭ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂଯମ—7. Controlling of the passions. ୮ । ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀୟ ଜନୈକ ରାଜା—8. Name of a king of the Lunar dynasty. [ଦ୍ର—ଏ ପଞ୍ଚାଳରାଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରାଜିତ ହୋଇ ରାଜ୍ୟ ହରାଇଥିଲେ; ପରେ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କୁ ପୁରୋହିତ କରି ବହୁ ଚେଷ୍ଟାରେ ରାଜ୍ୟ ପାଇଲେ । ଏ ସୂର୍ଯ୍ୟନନ୍ଦିନୀ ତପତୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବାକୁ ଲାଳାୟିତ ହେବାରୁ ବଶିଷ୍ଠ ସୂର୍ଯ୍ୟଲୋକକୁ ଯାଇ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଅନୁମତି ଗ୍ରହଣପୂର୍ବକ ତପତୀଙ୍କୁ ଏହାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିବାହିତା କରାଇଲେ ଓ ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ କୁରୁର ନାମକ ବିଖ୍ୟାତ କୁମାର ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।]

ସମ୍ବରଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସମ୍ଭାଳିବା; ଦମନ କରିବା—**Sambaraṇa karibā** To restrain; to check. ସମ୍ବରଣ କରା **सम्बरण करना**

ସମ୍ବର ଦଶମୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶାମ୍ବ ଦଶମୀ)—ପୌଷ ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀରେ **Sambara daśamī** ଅନୁଷ୍ଠିତ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ବ୍ରତ ବିଶେଷ; (ସମ୍ବର ଦଶେଇଁ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) (ଏହି ବ୍ରତକୁ ଅଖଣ୍ଡାଳ ସବୁ ଜାତି ସମ୍ବର ଦଶମୀ ପାଳନ କରନ୍ତି)—A Hindu festival of **सम्बर दशमी** worshipping the Sun-god on the 10th day of the bright lunar fortnight of the month of Pausha, observed by all classes of people. [ଦ୍ର—ଏହି ଦିନ ପିଷ୍ଟକ, ନାରିକେଳ, କଦଳୀ, ଶର୍କରା ଆଦି ନୈବେଦ୍ୟ ଅର୍ପଣ କରି ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ପୂଜା କରାଯାଏ । ଏଥିର ବାକ୍ୟ—"ପୌଷେ ମାସି ସିତେ ପକ୍ଷେ ଦଶମ୍ୟାଂ ଧର୍ମ ଦେବତାଂ ଘୃତପାଚିତ ପୁରାଦ୍ୟୈଃ ପୂଜୟେଦ୍ଧଳ୍ଲାଭ୍ୟଃ ।" କେହି କେହି ଉଦୟ କାଳରେ, ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ ଓ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ପୂଜା କରନ୍ତି । ଏହି ତିନିଥର ପୂଜାରେ ନୈବେଦ୍ୟ ବଦଳେ ।]

ସମ୍ବର ଦୈତ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଶମ୍ବର ୧୩ (ଦେଖ) **Sambara daitya** Sambara 13 (See)

ସମ୍ବର ମତ୍ସ୍ୟ—ସଂ.ବ—ବୃହତ୍ସାମ୍ବ ସାମୁଦ୍ରିକ ମତ୍ସ୍ୟ ବିଶେଷ; ଶିଶୁମାର ?
Sambara matsya —A species of big sea fish; gangetic porpoise ?

ସମ୍ବର ମୃଗ—ସଂ. ବ—ଶମ୍ବର ୧ (ଦେଖ)
Sambara mṛuga Sambara 1 (See)

ସମ୍ବର ସିଂଘା—ଦେ. ବ—ଘଣ୍ଟି ୩ (ଦେଖ)
Sambara singhā Ghaṇṭi 3 (See)
ଘଣ୍ଟା ଘଂଟୀ

ସମ୍ବର ରିପୁ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —ମଦନ; କାମଦେବ—
Sambara ripu Cupid (Apte).

ସମ୍ବର ହ୍ରଦ—ସଂ. ବ—ରାଜପୁତାନା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଲବଣାକ୍ତ ହ୍ରଦ ବିଶେଷ—The Sambara lake in
Sambara hrada Rājputānā (from the water of which salt is extracted by evaporation). (ଉ—ଅସନ୍ତ ସମ୍ବରକୁଳ ବୈରାଟ ପଦାତ ପ୍ରାଂଶୁତନୁ । ରାଧାନାଥ ମହାଯାତ୍ରା ।) [ଦ୍ର—ଏହି ହ୍ରଦର ଜଳକୁ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣରେ ଶୁଖାଇ ତହିଁରୁ ଲବଣ ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଏ ।]

ସମ୍ବରାରି—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —ମଦନ; କାମଦେବ—
Sambarāri A name of the Cupid.
[ଦ୍ର—କାମ ସମ୍ବରାସୁରକୁ ବଧ କରିଥିଲେ ।]

ସମ୍ବରାସୁର—ସଂ. ବ—ଶମ୍ବର ୧୩ (ଦେଖ)
Sambarāsura Śambara 13 (See)

ସମ୍ବରି—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ସାମ୍ବରୀ)—ସମ୍ବର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating
Sambari to sambara. (ଉ—ସମ୍ବର ଚମ, ସମ୍ବରଲକ୍ଷଣ)
ସମ୍ବରି **सम्बरकी**

ସମ୍ବରି ଚମ(ଚମଡ଼ା)—ଦେ. ବ—ସମ୍ବର ମୃଗର ଚର୍ମ—The hide
Sambari chama(chamardā) or skin of the
ସମ୍ବରି ଚାମଡ଼ା **सम्बरकी चमड़ा** Sambara deer.

ସମ୍ବରିତ—ସଂ. ବଣ (ସମ୍+ଣିଜନ୍ତ ବୃ ଧାତୁ ବା ବରି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ
Sambarita —୧ । ଆବୃତ—1. Covered over. ୨ ।) (ସମ୍ବରଣ—ବ) ଗୋପିତ—2. Concealed. ୩ । ଦମିତ—
3. Controlled; restrained; checked. ୪ । ବରିତ—4. Selected.

ସମ୍ବରି ଲୁଣ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସମ୍ବରୀ ଲବଣ)—ସମ୍ବର ହ୍ରଦର ଜଳରୁ
Sambari luṇa ଉତ୍ପନ୍ନ ଲବଣ—Salt extracted
ସମ୍ବରି ନୂନ from the water of the Sambara lake.
साम्बर नमक

ସମ୍ବରିବା—ଦେ. କି (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ସମ୍ବରଣ)—ଲୁଚାଇବା; ଗୋପନ
Sambaribā କରିବା—To conceal. [ଉ—ଅହେ
ସମ୍ବରଣ କରା ଯେଉଁଥାଲ । କିଶୁଳ ଭୂମ୍ବର ରଖିଲ କାହିଁ ସମ୍ବର—
रोकना ରାଧାନାଥ ପାବଂଗ ।]

ସମ୍ବରୀ—ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ) (ସମ୍ବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତି. ର+ଈ)—
Sambarī ୧ । ବୃହଦ୍ଦନ୍ତୀ ନାମକ ଔଷଧ ଦ୍ରବ୍ୟ—1. Croton
(ଶମ୍ବରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) seeds. ୨ । ଶତାବରୀ (ଶତଚକ୍ରିକା)—
2. Asparagos Racemosus. ୩ । ମୂଷିକପର୍ଣ୍ଣୀ; ଆଳକୁଣୀ (ଅମର)—3. Ipomoea Renuiformis (weed).

ସମ୍ବର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ବୃତ୍ ଧାତୁ—ହେବା+କ୍ତ. ଅ)—୧ ।
Sambartta କଳ୍ପାନ୍ତ ମହାପ୍ରଳୟ—1. The universal
(ସମ୍ବର୍ତ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) Deluge at the end of a Kalpa or age. ୨ ।(+କର୍ତ୍ତି. ଅ) ବହୁ ଜଳବର୍ଷୀ ମେଘବିଶେଷ; ଚାରି ପ୍ରକାର ମେଘରୁ ଏକତମ—
2. The name of one of the four classes of clouds, which rains much. ୩ । ପ୍ରଳୟ କାଳୀନ ଏହି ମେଘରୁ ଏକତମ—3. Name of a kind of cloud raining during the Dissolution of the universe. ୪ । ମୁନିବିଶେଷ—
4. Name of a sage. [ଦ୍ର—ଏ ମହର୍ଷି ଅଙ୍ଗିରାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ସାଳ ଭାଇ । ବୃହସ୍ପତିଙ୍କର ଏହାଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଦ୍ୱେଷ ଥିବାରୁ ଏ ଗୃହତ୍ୟାଗ କରି ବହୁ ଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଔରସେହିତ୍ୟରେ ମରୁତ୍ତ ରାଜା ନିର୍ବିଘ୍ନରେ ଯଜ୍ଞ ସମ୍ପାଦନ କରିବାରୁ ଇନ୍ଦ୍ର, ଉକ୍ତ ଯଜ୍ଞରେ ବିଘ୍ନ ଘଟାଇବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୋଇ ଶେଷରେ ମରୁତ୍ତଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଖ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ଏହି ଋଷି ତପସ୍ୟାଦ୍ୱାରା ବିଶେଷ ଅଟ୍ଟାଳିକା ଲାଭ କରିଥିଲେ ।] ୫ । କର୍ପୂର ଫଳ ବୃକ୍ଷ--5. Name of a fruit-bearing tree. ୬ । (+ଭାବ. ଅ) (କୌଣସି) ଆଡ଼କୁ ବୁଲିବା—
6. Turning towards Apt e ୭ । (+
କର୍ତ୍ତି. ଅ) ମେଘ—7. A cloud (Apte). ୮ ।
ବର୍ଷ— A year (Apte). ୯ । (+ଅପୂ. ଅ)
ସମୂହ—9. Collection; multitude.

ସମ୍ବର୍ତ୍ତକ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ଣିଜନ୍ତ ବୃତ୍ ଧାତୁ ବା ବର୍ତ୍ତ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.
Sambarttaka ଅକ)—୧ । ବଳଦେବଙ୍କ ଲାଙ୍ଗଳ—
1. The plough of Baladeba. ୨ । (+କର୍ତ୍ତି. ଅକ) ବଳଦେବ; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ—2. The elder brother of Śrīkṛushṇa. ୩ । (+
କର୍ତ୍ତି. ଅକ) ବଡ଼ବାନଳ—3. The oceanic fire; the submarine fire. ୪ । ମେଘବିଶେଷ—
4. A kind of cloud. ୫ । କଳ୍ପାନ୍ତକାଳୀନ ଅଗ୍ନି—
5. The fire of destruction at the end of a Kalpa.

ସମ୍ବର୍ତ୍ତକୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସମ୍ବର୍ତ୍ତକ+କର୍ତ୍ତି. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Sambarttakī ସମ୍ବର୍ତ୍ତକ ନାମକ ଲାଙ୍ଗଳଧାରୀ ବଳଦେବ—
An epithet of Baladeba who held a plough named Sambarttaka.

ସମ୍ବର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବ (ସମ୍+ଣିଜନ୍ତ ବୃତ୍ ଧାତୁ ବା ବର୍ତ୍ତି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତି.
Sambartti ଇ)—୧ । ପଦ୍ମର କେଶର ସମୀପସ୍ଥ ଦଳ—
(ସମ୍ବର୍ତ୍ତିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. The lotus petal near the

filaments. ୨ । ପଦ୍ମାଦିର ନବ ପତ୍ର—2. The new petals of lotus. ୩ । ବତୀ; ପ୍ରଦୀପବଳୀର ବର୍ତ୍ତିକା—3. Wick of a lamp.

ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍+ବୃଧ୍ ଧାତୁ=ବଢ଼ିବା+ଣ୍ୱୁଲ୍. ଅକ)
Sambarddhaka —୧ । ସମ୍ୟକ୍ ବୃଦ୍ଧିକାରକ—1. Augmenting. ୨ । ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା-
(ସଂବର୍ଦ୍ଧକ ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା—ସ୍ତ୍ରୀ) କାରକ; ସମ୍ମାନକାରକ; ଅଭ୍ୟର୍ଥନାକାରୀ—2. Welcoming; paying homage; honouring.

ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନ(ନା) – ସଂ. ବି. (ସମ୍+ବୃଧ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ବର୍ଦ୍ଧି ଧାତୁ=ବଢ଼ା-
Sambarddhana(nā) ଇବା+ଭାବ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
୧ । ସମ୍ୟକ୍ ବୃଦ୍ଧି କରାଯିବା; ବଢ଼ାଇବା—1. Augmenting; enhancing; augmentation. ୨ । ସମ୍ମାନନ; ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା—2. Act of paying respects; or doing homage. ୩ । ଅଭ୍ୟର୍ଥନା—3. Welcoming. ୪ । (ସମ୍+ବୃଧ୍ ଧାତୁ=ବଢ଼ିବା+ଭାବ. ଅନ+ଆ) ସମ୍ୟକ୍ ବୃଦ୍ଧି—4. Increase. ୫ । (+ଣ୍ୱୁଲ୍. ଅନ) ସମୃଦ୍ଧି; ସମ୍ପତ୍ତି—5. Prosperity. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (+ଣ୍ୱୁଲ୍ ଅକ)—ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧକ (ଦେଖ)—Sambarddhaka (See)

ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧିତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ବୃଧ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ମ. ତ)—୧ ।
Sambarddhita ସମ୍ୟକ୍ ବୃଦ୍ଧି ପ୍ରାପିତ—1. Augmented; enhanced. ୨ । ସମ୍ମାନିତ—2. Honoured. ୩ । ଅଭ୍ୟର୍ଥିତ—3. Welcomed.

ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧିତ କେଶ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଅତିଶୟ ବଢ଼ିଥିବା କେଶ;
Sambarddhita keśa ବଢ଼ା ଯାଇଥିବା କେଶ; ଯେଉଁ କେଶ ଖିଅର ବା କଟୁରା ନ ହୋଇଥିବାରୁ ବଢ଼ି ଯାଇଥାଏ—Hairs suffered to grow very long.
(ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧିତ କେଶା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—
ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଖିଅର ନ ହୋଇ ବା କେଶନାଶକ ଔଷଧାଦି ପ୍ରୟୋଗ ନ କରି ଅପଣାର କେଶକୁ ବଢ଼ାଇଥାଏ—(a person) Who has caused his hairs to grow very long.

ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧିତ ବେଗ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ବୃଦ୍ଧି ପ୍ରାପିତ ବେଗ—
Sambarddhita bega Augmented velocity.
(ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧିତ ବେଗା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—
ଯାହାର ବେଗ ଅତିଶୟ ବଢ଼ା ଯାଇଅଛି—
Having one's velocity enhanced.

ସମ୍ବର୍ମି(ର୍ମ୍ମି)ତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ବର୍ମିତ)—ବର୍ମିତାବତ; ସମସ୍ତ
Sambarmi(rmmi)ta ଦେହରେ ସାଞ୍ଜୁ ପିନ୍ଧିଥିବା—
(ସଂବର୍ମିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) Completely clad in armour.

ସମ୍ବଲ—ସଂ. ବି (ସମ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କରଣ. ଅଲ)—
Sambalr ୧ । ପାଥେୟ; ବାଟ ଖରଚ—1. Travelling.
ସଂବଲ ଇତ୍ୟାଦି } ଅନ୍ୟରୂପ expenses. ୨ । ବାଟରେ ଚଲିବା ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ—
ଶମ୍ବଲ
2. Provisions for a journey. [ତୁ—ବନଜ ନାଳ ସମ୍ବଲ କରି—ଭଜ. ବୈଦେହୀଶପରିଳାସ ।] ୩ । ଜୀବିକା; ଜୀବନଧାରଣୋପାୟ; ସଂସ୍ଥାନ—3. Means of subsistence; resources; livelihood. ୪ । ଧନ—4. Riches. ୫ । ପାଣ୍ଠି; ବ୍ୟବସାୟାଦିର ମୂଳଧନ—5. Capital of a trade. ୬ । ପୁଞ୍ଜି—6. Hoard. ୭ । (+ଣ୍ୱୁଲ୍. ଅ) ଜଳ—7. Water.

ସମ୍ବଲପୁର – ଦେ. ବି (ନାମ)—ଉତ୍କଳର ପଶ୍ଚିମପ୍ରାନ୍ତସ୍ଥ ଜିଲ୍ଲାର ଓ
Sambalapura ନଗରର ନାମ—Name of a western
ସମ୍ବଲପୁର ସମ୍ବଲପୁର District and town of Orissa; Sambalpur. [ତୁ—ଏହି ର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ 'ସମ୍ବଳା' ବା 'ସମ୍ବରଳା' ଥିବା ଜଣାଯାଏ । ଜଗଦ୍ବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।

ଏହି ଜିଲ୍ଲା ପୂର୍ବେ ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ନବ-ଓଡ଼ିଶାପ୍ରଦେଶର ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା । ଏ ଜିଲ୍ଲାର ରାଜଧାନୀ ସମ୍ବଲପୁର ମହାନଦୀର କୂଳରେ ଦ୍ରାଘିମା ୨୧-୩୧ ଉତ୍ତର ଓ ୮୩-୫୭ ପୂର୍ବ ଅକ୍ଷାଂଶରେ ଅବସ୍ଥିତ । ପୂର୍ବେ ମହାନଦୀ ବାଟେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଡଙ୍ଗା ଦ୍ୱାରା ସମ୍ବଲପୁର ସଙ୍ଗେ ଚଟ୍ଟଳର ଧାନ, ଗୁଡ଼ଜଳ, ଶସ୍ୟ, ମଠା, ଝିଟିର, ଲୁଣ, ନଡ଼ିଆ ଆଦିର କାରବାର ଚଳୁଥିଲା ।

୧୮୦୩ ସାଲର ସନ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ମରହଟ୍ଟାମାନେ ଏହା ଇଂରେଜଙ୍କୁ ଦେଲେ । ଦୁଇ ବର୍ଷ ପରେ ଇଂରେଜମାନେ ଏହାକୁ ନାଗପୁରର ଭୋଂସଲାଙ୍କୁ ଫେରାଇ ଦେଲେ । ୧୮୧୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଶେଷ ମରହଟ୍ଟା ଯୁଦ୍ଧରେ ଭୋଂସଲା ପରାସ୍ତ ହେବାରୁ ସମ୍ବଲପୁର ପୁଣି ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ଅଧିକାରଭୁକ୍ତ ଅସିଲା । ଏହା ପୂର୍ବେ ଚୌହାନବଂଶୀୟ କ୍ଷତ୍ରିୟ ରାଜାଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ଶେଷ ରାଜା ନାରାୟଣସିଂହ ଅପୁତ୍ରକ ହୋଇ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିବାରୁ ୧୮୪୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଏହାକୁ ଖାସ୍ କଲେ । ପ୍ରଥମେ ଏହା ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଅଧୀନ ଥିଲା । ପରେ ୧୯୦୫ରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ସାମିଲ ହେଲା । ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟିଏ କେ-ଆଇନ ଜିଲ୍ଲା (Non-regulation District; Partially excluded area) ଅଟେ । ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ହୀରା ଜନ୍ୟେ ସମ୍ବଲପୁର ଉତ୍କଳରେପରେ ବିଖ୍ୟାତ ଥିଲା । ୧୯୩୧ ସାଲର ଲୋକଗଣନା ଅନୁସାରେ ଏହି ଜିଲ୍ଲାର ଲୋକସଂଖ୍ୟା ପ୍ରାୟ ୯ ଲକ୍ଷ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଠାରେ ଭଲ ମଠା ବୁଣାଯାଏ । (ହୀରା ଦେଖ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।)]

ସମ୍ବଲପୁର—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସମ୍ବଲପୁର ସଂବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to Sambalpur. ୨ । ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ (ସମ୍ବଲପୁରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜାତ ବା ପ୍ରସ୍ତୁତ—2. Produced or manufactured in Sambalpur. ୩ । ବିଣ ଓ ବି (ପୁଂ) ସମ୍ବଲପୁରର ଅଧିବାସୀ; ସମ୍ବଲପୁରବାସୀ—3. Resident of Sambalpur.

Sambalpurī

ସମ୍ବଲପୁରିଣୀ—ଦେ.ବିଣ-'ସମ୍ବଲପୁର' ବା 'ସମ୍ବଲପୁରିଆ'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Sambalpurinī Feminine of 'Sambalpuri' or 'Sambalpurinī', ଦେ. ବି—ସମ୍ବଲପୁର ଅଧିବାସିନୀ ସ୍ତ୍ରୀ—A female of Sambalpur.

Sambalpurī

ସମ୍ବଲପୁରିଆ ପୋକ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି) ବି—ଅସରପା (ପୋକ)—Sambalpurinī poka Cockroach.

ସମ୍ବଲପୁରୀ ଭାଷା—ଦେ. ବି—ସମ୍ବଲପୁରରେ ପ୍ରଚଳିତ ଓଡ଼ିଆଭାଷା—Sambalpurī bhāshā The Oriya language of Sambalpur. [ଦ୍ର—ସମ୍ବଲପୁରୀ ଭାଷାରେ ହିନ୍ଦୀଭାଷା-ପ୍ରଭାବିତ ଅନେକ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଏବଂ ବଙ୍ଗଳା-ଭାଷା ପରି ଅନେକ ଶବ୍ଦ ଶେଷରେ ହଳନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଏ ଓ କ୍ରିୟାମାନ ମଧ୍ୟ ହଳନ୍ତଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ । ଯଥା—ହଟ୍‌ଲ୍, ଉଠ୍‌ଲ୍, ବସ୍‌ଲ୍ । ଏହା ଛଡ଼ା ଳ ସ୍ଥାନରେ ଲ, ଣ ସ୍ଥାନରେ ନ ଉଚ୍ଚାରଣ ହୁଏ । ପୁଣି 'ଅଛନ୍ତି' ସ୍ଥାନରେ 'ଛନ୍' (ଯଥା—ଶୁଛନ୍ = ଶୋଇଛନ୍ତି) ଓ 'ଓ' ସ୍ଥାନରେ 'ଉ' (ଯଥା—ଶୋଇବା ସ୍ଥାନରେ ଶୁଇବା) ଉଚ୍ଚାରଣ ଏବଂ 'ଅଛି' ସ୍ଥାନରେ 'ଅଛେ'—ଏହିପରି ଅନେକ ପ୍ରାଦେଶିକ ବିଶେଷତ୍ୱ ସମ୍ବଲପୁରୀ ଭାଷାରେ ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ।

ସମ୍ବଲପୁରୀ ଭାଷାର ଗୋଟିଏ ନମୁନା :—

"ଗୁଟେ ଲୋକର ଯୁଡ଼େ ଗୋ ଥିଲେ । ସେଥୁଁ ସାନ୍ ଗୋ ବାପ୍‌କେ କହେଲ—'ହେ ଗୋ ବାପା ! ସମ୍ପତ୍ତିଥି ମୋର ଯାହା ଭାଗ୍ ପଡ଼୍‌ବା, ସେଟା ମତେ ଭାଗ୍ କରିଦେ ।' ବାପ୍ ଏହା ଶୁଣି କରି ନିଜର ସମ୍ପତ୍ତିକେ ଦୁହି ଗୋକେ ବାଣ୍ଟି ଦେଲା । କେତେ ଦିନ ଗଲା । ସାନ୍ ଗୋଟା ତାର ଭାଗେ ପଡ଼୍‌ବା ସମ୍ପତ୍ତିଯାକ ଗୁଟେ ଠାନେ କରି ବିଦେଶ୍‌କେ ବାହାରିଗଲା । ସେ ଠାନେ ଯାହା ଯାର୍‌ଲା, ଖରଚ୍ କରି କେତେକ୍ ଦିନେ ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତିକେ ଉଡ଼ାଇ ଦେଲା । ଏନ୍ତାବେଲ୍‌କେ ସେ ଦେଶେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପଡ଼୍‌ଲା ବେଲ୍‌କେ ସେ ପିଲା ଖାଇବାକୁ ନାଇ ପାଇ ଉପାସେ ଦୁଖ୍ ପାଇଲା ।" (ଗ୍ରିଅର୍‌ସନ୍)

ସମ୍ବଲ ହୀନ—ସଂ. ବିଣ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ନିରସମ୍ବଳ; ସଂସ୍ଥାନ ହୀନ—1. Resourceless; having no capital; without capital. ୨। ଧନହୀନ—2. Poor.

Sambala hīna

ସମ୍ବଳା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ସମ୍ବଳା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Sambalā (etc) Sambhalā etc. (See)

ସମ୍ବଳା(ଳି)—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସମ୍ବାଳୁଆ; ସଁଆଳୁଆ—Sambalā(lā) Caterpillar; wooly bear.

ସମ୍ବଳା(ଳେ)ଇ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ସମ୍ବଲପୁରର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ—Sambalā(le)ī The Goddess presiding over Sambalpur. ସମ୍ବଳାଈ ସମ୍ବଳାଇ (ସମ୍ବଲେଶ୍ୱରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସମ୍ବଳା(ଳେ)ଇ ଗଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—ସମଲାଇ ଗଣ୍ଡ (ଦେଖ) Sambalā(le)ī gaṇḍa Samalāī gaṇḍa. (See)

ସମ୍ବଳିତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ + ବଳ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ ମିଳିତ—Sambalita 1. Joined to; associated with. ୨। (ସଂବଳିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଳପ୍ରାପ୍ତ—2. Strengthened. ୩। ସଂଯୋଜିତ—3. Conjoined to. ୪। ସହିତ—4. Along with. ୫। ବେଷ୍ଟିତ—5. Surrounded by. ୬। ଚୂର୍ଣ୍ଣିତ—6. Pounded; powdered; reduced to powder. ୭। ସଙ୍ଗେ ଥିବା; ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା—7. Accompanied with; provided with; comprising of. ୮। (ଅମୁକର) ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ—8. Included in.

ସମ୍ବସଥ—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ବସ୍ ଧାତୁ = ବାସ କରିବା + ଅଥକରଣ, ଅଥ)—1. Residence; habitation. (ସଂବସଥ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ବସତି; ଗ୍ରାମ—2. Village. ୩। ପଲ୍ଲୀ—3. Hamlet.

Sambasatha

ସମ୍ବହ—ସଂ. ବି (ସମ୍ = ସମ୍ୟକ୍ + ବହ୍ ଧାତୁ = ବହନ କରିବା + ଭାବ. ଅ)—୧। ସମ୍ୟକ୍ ବହନ—1. Carrying; wafting. ୨। (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ବାୟୁ ବିଶେଷ; ମେଘବାହୀ ୫ ଗୋଟି ବାୟୁରୁ ଏକତମ—2. Name of one of the 5 winds, which wafts or carries the clouds to and fro. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବାୟୁ ମେଘମାନଙ୍କୁ ଇତସ୍ତତଃ ସଂଚାଳନ କରେ ଓ ଆକାଶରେ ବିମାନାଦିକୁ ଚଳାଏ, ତାହାର ନାମ ସମ୍ବହ ବାୟୁ । ଅନ୍ୟ ୪ ଗୋଟି ବାୟୁର ନାମ ଉଦ୍‌ବହ, ବିବହ, ଅବହ ଓ ପ୍ରବହ ।]

Sambaha

ସମ୍ବହିକା—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ) (ସମ୍ବହ + କ + ଆ)—ଶୃଙ୍ଗାଟକ; ସିଙ୍ଘଡ଼ା—The throny fruit of an aquatic creeper; Trapa Bicornus.

Sambahikā

ସମ୍ବା(ମ୍ବେ)ଇବା—ଦେ. କ—ସମ୍ବାଇବା (ଦେଖ) Sambā(mbe)ibā Sambhāibā (See)

ସମ୍ବାକୃତ—ସଂ. ବିଣ—ଦ୍ୱିତୀୟ ବାର କର୍ଷିତ (ଭୂମି)—Sambākṛuta (Land) Ploughed for the 2nd time. ସଂ. ବି—ଦୁଇ ଓଡ଼ (ସମ୍ବାକୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚାଷ ହୋଇଥିବା ଜମି; ଦୋଓଡ଼ ଚାଷ

(ସକୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ପାଇଥିବା ଖେତ—A field which has been ploughed twice.

ସମ୍ବାଦ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ବଦ୍ ଧାତୁ—କହିବା+କର୍ମ. ଅ)—Sambāda ୧ । ଖବର; ବାର୍ତ୍ତା, ସମାଚାର—(ସମ୍ବାଦ ଇତ୍ୟାଦି—ଅଳ୍ପରୂପ) 1. News; tidings; intelligence; report. ୨ । ଲୋକ ମୁଖରେ ପ୍ରଚାରିତ ସମାଚାର—2. Report or news spread from mouth to mouth. ୩ । ବୃତ୍ତାନ୍ତ—3. Information; detailed account. ୪ । ସାଦୃଶ୍ୟ—4. Resemblance; similarity. ୫ । ସମ୍ଭାଷ; ସମ୍ଭାଷଣ; କଥୋପକଥନ—5. Conversation; discourse. ୬ । ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଥାଭାଷା—6. Dialogue. ୭ । ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ କଥୋପକଥନ—7. A dialogue between two persons as reported in the mythology. (ଉ—ମନ୍ତ୍ର ବୋଲିଲେ ଅହେ ବଳ ଶୁକଙ୍କର, ଏ ବିଷୟେ ସମ୍ବାଦ ଅଛି ଦ୍ୱିଜବର—କୃଷ୍ଣଦ୍ୱୈପାୟନ ମହାଭାରତ ଅନୁଶାସନ ।) ୮ । ପୁରାଣବର୍ଣ୍ଣିତ ଘଟନା ବା ବିଷୟ—8. A mythological episode. ଦେ. ବ (କଚରଅ) କଚରରେ ସଞ୍ଚିତ ନଥିରେ ଥିବା କୌଣସି ବିଷୟର ସମାଚାର; ସମ୍ବାଦ—Information regarding the contents of any public record.

ସମ୍ବାଦ ଦରଖାସ(ସ୍ତ)—ଦେ. ବ (କରଣଅ)—କଚରର ନଥିରେ ଥିବା Sambāda darakhāsa(sta) କୌଣସି ବିଷୟର ସମ୍ବାଦ ପାଇବା ସମ୍ବାଦ ଦରଖାସ୍ତ ସଂବାଦ ଦରଖାସ୍ତ ପାଇଁ ଦିଆଯିବା ଦରଖାସ୍ତ—Application for getting any information from a public office.

ସମ୍ବାଦଦାତା—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ସମ୍ବାଦ+ଦା+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା ୧ବ)· Sambādadātā ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି ସମ୍ବାଦ ଦିଏ—(ସମ୍ବାଦଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Supplying or giving any news. ସଂ ବ (ଅଧୁନିକ)—ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ପାଇଁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରରୁ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରେରକ ବ୍ୟକ୍ତି—A correspondent of any newspaper.

ସମ୍ବାଦ ଦେବା—ଦେ. କ—୧ । ସମ୍ବାଦ ପଠାଇବା, କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ Sambāda deba ନିକଟକୁ କୌଣସି ସମ୍ବାଦ ପଠାଇବା—ସମ୍ବାଦ ଦେଓୟା ସମ୍ବାଦ ଦେନା 1. Te send any information. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି ଖବର ଜଣାଇବା; ଏତଲା ଦେବା—2. To give or lodge any information.

ସମ୍ବାଦ ନେବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବା ବିଷୟର ଖବର Sambāda neba ବୁଝିବା ବା ଜାଣିବା—To be informed ସମ୍ବାଦ ନେଓୟା ସଂବାଦ ଲେନା or to enquire about any person or matter.

ସମ୍ବାଦ ପଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ବା ପତ୍ରଦ୍ୱାରା Sambāda pathā(the)ibā ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରେରଣ ସମ୍ବାଦ ପାଠାନ ସଂବାଦ ପଠାନା କରିବା—To send news.

ସମ୍ବାଦ ପତ୍ର(ପତ୍ରିକା)—ସଂ. ବ (ଅଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ପେଛେ Sambāda patra(patrikā) ପତ୍ରିକାରେ ଦେଶର ନାନାବିଧ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରଚାରିତ ହୁଏ—Newspaper.

[ସମ୍ବାଦ ପତ୍ର ।

ସନ୍ଦର୍ଭ ଲେଖକ—ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଜଗନ୍ନାଥ ମିଶ୍ରାଠୀ ବିଏ, ବିଟି.
ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟର କଟକ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ ସ୍କୁଲ୍

ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ର ବା ଛପାକଳର ଉଦ୍ଭାବନ ଦ୍ୱାରା ମାନବସମାଜର ଯେତେ ଉପକାର ହୋଇଅଛି ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନାତୀତ । କାରଣ, ପୁସ୍ତକ ଏବଂ ସମ୍ବାଦ ପତ୍ରମାନଙ୍କର ପ୍ରଚାର ଦ୍ୱାରା ମାନବସଭ୍ୟତା ଯେତେ ଦ୍ରୁତବେଗରେ ଗତି କରୁଅଛି, ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ର ଅଭାବରେ ତାହା ହୋଇ ପାରନ୍ତା ନାହିଁ । ବହୁକାଳ ପୂର୍ବରୁ ଚୀନ ଦେଶର ଲୋକମାନେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ କାଠଖଣ୍ଡମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଅକ୍ଷର ଛପିବାକୁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ଏହି ପ୍ରଣାଳୀରେ ବିଶେଷ ସୁବିଧା ହେଉ ନ ଥିଲା । ଅଜକୁ ପ୍ରାୟ ୫୦୦ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଜର୍ମାନୀ ଦେଶର ଅନ୍ତର୍ଗତ ମେଞ୍ଜ୍ (Mainz) ନଗର-ବାସୀ ଗୁଟେନବର୍ଗ (Guttenburgh) ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକୃତ ଛପାକଳ ଉଦ୍ଭାବିତ ହୋଇଥିଲା । ଅଜିକାଲି ଛପାକଳ ସାହାଯ୍ୟରେ ସବୁ ବିଷୟର ଇତିହାସ ଲିପିବଦ୍ଧ ହେଉଅଛି । ମାତ୍ର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବିଷୟ, ଛପାକଳର ଇତିହାସ ବିଷୟରେ ସାଧାରଣଙ୍କ ବିଶେଷ କିଛି ଜଣା ନାହିଁ । ଖଣ୍ଡିଏ କାଠରେ ଅକ୍ଷରମାନ ଖୋଳି ଲୋକେ କିଛି ଛପିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ମାତ୍ର ସେହି ଖୋଳାକାଠ ଘଷି ହୋଇଯିବାରୁ ତଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ବହି ଛପା ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ଲୋକେ ଭାବିଲେ, ଯଦି ସେମାନେ ଧାତୁ ଦ୍ୱାରା ଅକ୍ଷର(ଟାଇପ୍)ମାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ପାରିବେ, ତାହାହେଲେ ସେହି ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ବହି ଛପା ସାରିବା ପରେ ତଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ବହି ମଧ୍ୟ ଛପି ହୋଇ ପାରିବ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ମହାତ୍ମା ଗୁଟେନ୍‌ବର୍ଗ୍ ଜଣେ ଧାତୁ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରଥମେ ଚଳନଶୀଳ ଅକ୍ଷର ବା ଟାଇପ୍ ଉଦ୍ଭାବନ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ କୌଣସି ଅକ୍ଷରର ଛାଞ୍ଚ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ତହିଁରେ ତରଳ ଧାତୁ ଢାଳିବା ଦ୍ୱାରା ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ସେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଟାଇପ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିପାରିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟଧର୍ମର ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ବାଇବଲ୍ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଲାଟିନ୍ ଭାଷାରେ ଏହି ଟାଇପ୍ ଦ୍ୱାରା ମୁଦ୍ରିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହାହିଁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜଗତର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଛପା ପୁସ୍ତକ । ଏଥିରେ ବହୁ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟିତ ହୋଇଥିଲା ସତ୍ୟ, ମାତ୍ର ଏହାଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀରେ ଛାପାକଳର ଜୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା ।

ଏହାର ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ଇଉରୋପର ବିଭିନ୍ନ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଛାପାକଳମାନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା । କାକ୍ସଟନ୍ (Caxton) ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରଥମେ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଛାପାକଳ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିଥିଲେ । ଛାପାକଳ ସାହାଯ୍ୟରେ ପୁସ୍ତକମାନ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ମାତ୍ର କାଳକ୍ରମେ ଲୋକମାନେ ସମ୍ବାଦମାନ ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିବାରୁ ସମ୍ବାଦପତ୍ରର ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ପୃଥିବୀର ସର୍ବପ୍ରଥମ ସମ୍ବାଦପତ୍ର Frankfurter Journal (ଫ୍ରାଙ୍କଫୋର୍ଟର ପତ୍ରିକା) ଜର୍ମାନୀ ଦେଶରୁ ସାପ୍ତାହିକରୂପେ ଖ୍ରୀ: ୧୬୧୫ ସାଲରେ ମୁଦ୍ରିତ ହେଲା । ତତ୍ପରେ ୧୬୧୬ ସାଲରେ ବେଲଜିଅମ୍ ଦେଶର ଆଣ୍ଟ୍ୱର୍ପ୍ ସହରରୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ୧୬୨୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଲଣ୍ଡନରୁ Weekly News (ସାପ୍ତାହିକ ସମ୍ବାଦ) ନାମକ ପ୍ରଥମ ଇଂରାଜୀ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ତାହାପରେ ଇଉରୋପର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସହରମାନଙ୍କରେ ପ୍ରକାଶିତ କେତେକ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କ ତାଲିକା କ୍ରମରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲା ।

ସହର	ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ବର୍ଷ
ଫ୍ରାନ୍ସର ପାରିସ୍	୧୬୩୧
ନରୱେର ଷ୍ଟକ୍‌ହଲ୍ମ	୧୬୪୦
ସ୍କଟଲଣ୍ଡର ଏଡିନ୍‌ବର୍ଗ୍	୧୬୬୦
ରୁସିଆର ସେଣ୍ଟପିଟରସ୍‌ବର୍ଗ୍	୧୭୦୨
ଇଟାଲୀର ରୋମ୍	୧୭୧୬
ସ୍ପେନର ମାଡ୍ରିଡ୍	୧୭୨୬

ପ୍ରଥମ ସାପ୍ତାହିକ ଇଂରାଜୀ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ୧୬୨୨ ରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଇଂରାଜୀ ଦୈନିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର The Daily Courant, (ଦୈନିକ ବାର୍ତ୍ତା-ବହ) Queen Anne (ରାଣୀ ଅନ୍ନା)ଙ୍କ ରାଜତ୍ୱକାଳରେ ୧୭୦୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା ।

ଭାରତରେ ଇଂରାଜୀ ଶାସନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା ପରେ ୧୭୮୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ କଲିକତା ନଗରରୁ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଇଂରାଜୀ ସମ୍ବାଦପତ୍ର Bengal Gazette (ବେଙ୍ଗଲ୍ ଗେଜେଟ୍) ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ୧୭୮୯ ସାଲରେ Bombay Herald (ବମ୍ବେ ହେରାଲ୍ଡ) ଏବଂ ୧୭୯୦ ସାଲରେ Bombay Courier (ବୋମ୍ବେ କୋରିୟର) ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ଶେଷୋକ୍ତ ସମ୍ବାଦପତ୍ରଟି ୧୮୩୮ ସାଲରେ Bombay Times (ବୋମ୍ବେ ସମୟ) ନାମ ଧାରଣ କଲା ଏବଂ ୧୮୬୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଏହାର ନାମ Times of India (ଭାରତର ସମୟ) ହେଲା । ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତରେ ଗୋଟିଏ ବିଖ୍ୟାତ ଦୈନିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଏବଂ ଏହାର ଅଫିସ୍‌ରୁ The Illustrated Weeklyof India (ଭାରତର ସଚିତ୍ର ସାପ୍ତାହିକ) ନାମକ ବିଖ୍ୟାତ ସଚିତ୍ର ସାପ୍ତାହିକ ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଅଛି ।

୧୭୮୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ Calcutta Gazette (କଲିକତା ଗେଜେଟ୍) ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ତତ୍ପରେ ବଙ୍ଗଳା ଅକ୍ଷରରେ ଟାଇପ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାରୁ ୧୮୧୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଲର୍ଡ୍ ହେଷ୍ଟିଙ୍ଗସ୍ (Lord Hastings) ଭାରତର ବଡ଼ ଲାଟ ଥିବାବେଳେ 'ସମାଚାର ଦର୍ପଣ' ନାମକ ସର୍ବପ୍ରଥମ ବଙ୍ଗଳା ସମ୍ବାଦପତ୍ର ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହା ଶ୍ରୀରାମପୁରର ପାଦ୍ରୀମାନଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ତତ୍ପରେ ୧୮୨୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ 'ବମ୍ବେ ସମାଚାର' ନାମକ ଭାରତୀୟ ଭାଷାରେ ମୁଦ୍ରିତ ଅନ୍ୟ ଏକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନଦେଶୀୟ ଭାଷାରେ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । 'ଉତ୍କଳ ପତ୍ରିକା' ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସର୍ବପ୍ରଥମ ସାପ୍ତାହିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ର । କ୍ରମରେ ଭାରତବର୍ଷର କେତେକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କ ତାଲିକା ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲା —

ଇଂରାଜୀ ଦୈନିକ ପତ୍ରିକା

1. Advance—କଲିକତା, 2. Advocate of India—ବମ୍ବେ, 3. Amrit Bazar Patrika—କଲିକତା, 4. Bombay Chronicle—ବମ୍ବେ, 5. Civil and Military Gazette—ଲାହୋର, 6. Star of India—କଲିକତା, 7. Hindu—ମାଦ୍ରାଜ, 8. Hindustan Times—ଦିଲ୍ଲୀ, 9. National Call—ଦିଲ୍ଲୀ, 10. Indian Daily Telegraph—ଲକ୍ଷ୍ନୌ, 11. Leader—ଅଲାହାବାଦ, 12 Madras Mail—ମାଦ୍ରାଜ, 13. Pioneer—ଲକ୍ଷ୍ନୌ, 14. Rangoon times—ରେଙ୍ଗୁନ, 15. New Orissa—ବ୍ରହ୍ମପୁର, ଓଡ଼ିଶା, 16. Search Light—ବାଙ୍କିପୁର, 17. Statesman—କଲିକତା, 18. Tribune—ଲାହୋର, 19. The Observer—କଟକ ।

ଇଂରାଜୀ ସାପ୍ତାହିକ ପତ୍ରିକା

1. Orient—କଲିକତା, 2. The Illustrated Weekly of India—ବମ୍ବେ, 3. Marhatta—ପୁନା, 4. People—ଲାହୋର, 5. Dipali—କଲିକତା, 6. Dharmarajya—ଦିଲ୍ଲୀ ।

ଇଂରାଜୀ ମାସିକ ପତ୍ରିକା

1. Modern Review—କଲିକତା, 2. Indian Review—ମାଦ୍ରାଜ, 3. Calcutta Review—କଲିକତା, 4. Baitarani—କଟକ, 5. Theosophy of India—ବନାରସ ।

ବଙ୍ଗଳା ଦୈନିକ ପତ୍ରିକା

୧. ଆନନ୍ଦ ବଜାର ପତ୍ରିକା—କଲିକତା, ୨. ବସୁମତୀ—କଲିକତା, ଯୁଗାନ୍ତର—କଲିକତା ।

ବଙ୍ଗଳା ମାସିକ ପତ୍ରିକା

୧. ପ୍ରବାସୀ—କଲିକତା, ୨. ବସୁମତୀ—କଲିକତା, ୩. ଚିତ୍ରା—କଲିକତା, ୪. ଉତ୍ତରା—କଳାବସ, ୫. ଭାରତବର୍ଷ—କଲିକତା ।

ବଙ୍ଗଳା ସାପ୍ତାହିକ ପତ୍ରିକା

୧. ବସୁମତୀ—କଲିକତା, ୨. ଦୀପାଳୀ—କଲିକତା ।

ଓଡ଼ିଆ ଦୈନିକ ପତ୍ରିକା

୧. ଅଶା—ବ୍ରହ୍ମପୁର, ୨. ସମାଜ—କଟକ, ୩. ଦେଶକଥା—କଟକ ।

ଓଡ଼ିଆ ସାପ୍ତାହିକ ପତ୍ରିକା

୧. ସମାଜ—କଟକ, ୨. ଉତ୍କଳୀୟ ବାସିନ୍ଦା—ତାଳଚେର, ୩. କୃଷକ—କଟକ, ୪. ଅଶା—ବ୍ରହ୍ମପୁର, ୫. ଓଡ଼ିଆ—ବ୍ରହ୍ମପୁର, ୬. ଲୋକମତ—କଟକ, ୭. ଜନ୍ମଭୂମି—ବ୍ରହ୍ମପୁର, ୮. ଉତ୍କଳ ବାର୍ତ୍ତା—ପୁରୀ ।

ଓଡ଼ିଆ ମାସିକ ପତ୍ରିକା

୧. ସହକାର—କଟକ, ୨. ନବଭାରତ—କଟକ, ୩. ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ—କଟକ, ୪. ଭକ୍ତ ପ୍ରଚାର—ଚାରପଦା । ଏହାଛଡ଼ା କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସାମୟିକ ପତ୍ରିକା ଉତ୍କଳର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରୁ ଓ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରୁ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଅଛି ।

ସମ୍ବାଦ ପତ୍ରମାନ ଦୈନିକ, ସାପ୍ତାହିକ, ଅର୍ଦ୍ଧସାପ୍ତାହିକ, ଦ୍ୱିମାସିକ, ପାକ୍ଷିକ, ସାମୟିକ ଅଦି ବିଭିନ୍ନ ରୂପେ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ । ସମ୍ବାଦ ପତ୍ରର ସଂକଳୟିତାଙ୍କୁ 'ସଂପାଦକ' (Editor), ସଂବାଦ ପତ୍ରରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ପାଇଁ ସଂବାଦ ଯୋଗାଇବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ 'ସଂବାଦଦାତା' ବା 'ପତ୍ରପ୍ରେରକ' (News agent ବା correspondent) ଓ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଗୁନା ଦେଇ ପତ୍ରିକା ନେଇ ପଢନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ 'ଗ୍ରାହକ' (Subscriber) କହନ୍ତି । ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟ ଜଗତରେ ସମ୍ବାଦ ପତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଲୋକମତ ଗଠିତ ଓ ପ୍ରଗୁରିତ ହୁଏ ।]

ସମ୍ବାଦ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଖବର ପାଇବା;
Sambāda pāibā କୌଣସି ବିଷୟର ଖବର ଜାଣିବା—
ସଂବାଦ ପାଓୟା **सम्बाद पाना** To get any news.

ସମ୍ବାଦ ପ୍ରାପ୍ତି—ସଂ. ବି—କୌଣସି ବିଷୟର ସମ୍ବାଦ ପାଇବା—
Sambāda prāpti Receipt of any news.

ସମ୍ବାଦ ବହ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି ପୁଂ (ସମ୍ବାଦ=ବହ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)
Sambāda baha — ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଖବର ବିଅଅଣା କରେ—
(ସମ୍ବାଦ ବାହକ, ସମ୍ବାଦବାହୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Carrier of [ସମ୍ବାଦବହା, ସମ୍ବାଦବାହକା, ସମ୍ବାଦବାହୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] news; messenger.

ସମ୍ବାଦ ବାହିକା ନାଡ଼ି(ଡ଼ୀ)—ଦେ. ବି—(ମନୋବିଜ୍ଞାନ) ଶରୀରର
Sambāda bāhikā nārḍi(rḍī) ଯେଉଁ ନାଡ଼ିମାନ
ସଂବାଦବାହିକା ନାଡ଼ି ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗ୍ରାହ୍ୟ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
सम्बादवाहिका नाड़ी ଜ୍ଞାନକୁ ମସ୍ତିଷ୍କରେ ପହଞ୍ଚାନ୍ତି—
(Psychology) Sensory nerves; the nerves which carry messages of the outside world to brain centre.

ସମ୍ବାଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍+ବଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Sambādī ୧ । ଗାନକାରୀ—1. Singing. ୨ । ଉଚ୍ଚାରଣ-
(ସମ୍ବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କାରୀ; କଥନକାରୀ—2. Speaking; uttering. ୩ । ଏକରୂପ ସମ୍ଭାଷଣକାରୀ—3. Speaking similarly. ୪ । ତୁଲ୍ୟ; ଏକରୂପ—4. Similar, ସଂ. ବି—(ସଙ୍ଗୀତ) ବାଦ୍ୟସ୍ୱରର ସହଗାମୀ ସ୍ୱର—
A tune accompanying a principal, tune; paraphonia.

ସମ୍ବାଧ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ବାଧ୍ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ନ କରିବା+ଭାବ. ଅ;
Sambādha ସମ୍+ବାଧା+ଅ)—୧ । ସମ୍ୟକ୍ ବାଧା;
(ସଂବାଧ ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଶେଷ ବିଘ୍ନ—1. Impediment; serious obstacle. ୨ । ଭିଡ଼; ଜନତା—
2. Crowd. ୩ । ଭଗ; ଯୋନିମାର୍ଗ (ମେଦିନୀ)—
3. The female organ; the vulva. ୪ । ସଙ୍କଟ (ମେଦିନୀ)—4. Critical condition; a narrow pass. ୫ । ଭୟ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—5. Fear; dread. ୬ । ମହାବିପଦ—6. Great danger; difficulty. ୭ । ସଂଘର୍ଷ—7. Collision. ୮ । ନରକର ଦ୍ୱାର (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—8. The door leading to hell. ୯ । ଉପରକୁ ମାଡ଼ିଅସିବା—9. Pressing on (Apte). ୧୦ । ଆଘାତ କରିବା—
10. Striking; hurting (Apte). ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସମ୍+ବାଧା+ଅ)—୧ । ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ; ଅପ୍ରଶସ୍ତ—
1. Narrow. ୨ । ଜନତାପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Crowded.
୩ । ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁଦ୍ୱାରା ରୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା; ନିରୁଦ୍ଧ—3. Blocked up (Apte . ୪ । ଉପରକୁ ମାଡ଼ି ଅସୁଥିବା—
ପୂର୍ଣ୍ଣ 4. Pressing. ଦେ. ବିଣ—ପୂର୍ଣ୍ଣ; ବହୁଳ—Full
ପୂର୍ଣ୍ଣ of; replete with. [ଉ—ସେ ପୁଣି ଲଢ଼ଇ ତୋ ସଙ୍ଗ ସୁଧା । ସମ୍ବାଧ ବିମ୍ବାଧର ଲସ ରାଧା—ପ୍ରାଚୀ. ଉସବାରଣ ।]

ସମ୍ବାଧନ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ବାଧ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବାଧା
Sambādhana ଦେବା—1. Obstructing, ୨ । (+
କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ମଦନ ଦ୍ୱାର; ଯୋନି ଦ୍ୱାର (ମେଦିନୀ)—
2. Vaginal orifice; the vulva. ୩ । ଦ୍ୱାରପାଳ (ମେଦିନୀ)—3. Door-keeper. ୪ । ଶୂଳାଗ୍ର (ମେଦିନୀ)—4. The point of a pin or

spit. ୫ । (+ଭାବ. ଅନ) ବାଟ ଅବ ବନ୍ଦ କରିବା—5. Blocking up (Apte). ୬ । ଚପିବା 6. Compressing (Apte). ୭ । (+କରଣ. ଅନ) ଫାଟକ—7. Gate (Apte). ୮ । ବାଡ଼; ଅଟକାଇବା ପାଇଁ ଦିଆଯିବା ବାଡ଼—
8. Barrier (Apte); fencing.

ସମ୍ବାର—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ସୋମବାର)—ସୋମବାର—Monday.
Sambāra ସୋମବାର सोमवार

ସମ୍ବାରିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସୋମବାରରେ ଘଟିବା—1. Happening on or relating to monday.
Sambāriā
ସୋମବରିୟା [ଉ—ସମ୍ବାରିଆ ହାଟ, ସମ୍ବାରିଆ ଜଣିଷ ।] ୨ ।
सोमवारका (ପୁଂ) ସୋମବାର ଦିନ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିବା—
(ସମ୍ବାରିଣୀ) 2. (a male) Born on monday. ୩ । (ପୁଂ) ସୋମବାର ବ୍ରତ ପାଳିଥିବା—3. (masculine) Observing fast on monday. ଦେ.ବି. ପୁଂ—
ସମ୍ବାରି ସୋମବାର ଦିନ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା କୌଣସି କୌଣସି
सोमवारिआ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—1. A name given to a person born on a Monday. ୨ । ସୋମବାର ଦିନ ଉପବାସ ବା ବ୍ରତ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A person who observes fast on Monday.

ସମ୍ବାଳ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ସମ୍ଭାଳ (ଦେଶ)
Sambāla Sambhāla (See)

ସମ୍ବାଳି(ଳୁ)ଆ—ଦେ. ବି—ସୁଅଁ ବାଳ ପୋକ—
Sambāli(lu)ā Caterpillar; the wooly bear.
ସୋଆଁ ପୋକା भूआ (ସଂ ବାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସମ୍ବାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସମ୍ଭାଳିବା (ଦେଶ)
Sambālibā Sambhālibā (See)

ସମ୍ବାସ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ବସ୍ ଧାତୁ+ଅଘ୍. ଅ)—୧ । ବାସସ୍ଥାନ—
Sambāsa 1. Residence; abode. ୨ । (+ଭାବ. ଅ) (ସଂବାସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅବସ୍ଥିତି—2. Residence; living; staying. ୩ । (+ଅଧି. ଅ) ଅନାବୃତ ବିହାର ସ୍ଥାନ—3. A park; an open space for recreation. ୪ । ସଭା; ସମାଜ—4. Assembly; meeting; association.

ସମ୍ବାହ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ବହ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ବାହ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—
Sambāha ୧ । ଅଙ୍ଗ ମର୍ଦ୍ଦନ; ଅନ୍ୟର ଦେହ ହାତରୁ (ସଂବାହ ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଙ୍ଗୁଳି ଘଷା କରିବା; କ୍ଲାନ୍ତି ନିବାରଣାର୍ଥ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ହାତ ଗୋଡ଼ ଅଦିକୁ ଚପିବା ବା ଦଳିବା—1. Shampooing; squeezing and rubbing of another person's limbs. ୨ । ଭାରବହନ—2. Carrying or conveying of a load.

ସମ୍ବାହକ—ସଂ. ବିଣ; ପୁଂ (ସମ୍+ବହ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ବାହ ଧାତୁ+
Sabāhaka କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ବାହକ; ବହନକାରୀ—
(ସମ୍ବାହିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Conveying; carrying. ୨ । ଅଙ୍ଗ ମର୍ଦ୍ଦନକାରୀ; ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ହାତ ଗୋଡ଼ ଅଦି ଘଷା ମୋଡ଼ା କରେ—2. Shampooing. ୩ । (ଜଳବିଜ୍ଞାନ) (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ) ଯାହା ଏକ ପଦାର୍ଥର ଉତ୍ତାପ ବା ବିଦ୍ୟୁତ୍‌କୁ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ବହନ କରେ—3. (physics) Conveying or conducting heat or electricity from one body to another. ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଗୋଡ଼ଘଷା ଭୃତ୍ୟ—1. A servant who shampoos the master's legs etc. ୨ । (ଜଳବିଜ୍ଞାନ) ପଦାର୍ଥରୁ ପଦାର୍ଥାନ୍ତରକୁ ଉତ୍ତାପ ଅଦି ବହନକାରୀ ବସ୍ତୁ—
2. Conductor of heat or electricity.

ସମ୍ବାହନ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ବହ୍ ଧାତୁ, ଣିଚ୍+ଭାବ. ଅନ)—
Sambāhana ୧ । ସମ୍ବାହ (ଦେଖ)—1. Sambāha (See)
(ସମ୍ବାହିତ—ବିଣ) ୨ । (ଜଳବିଜ୍ଞାନ) ଜଳ ବା ବାୟୁଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ତାପ ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ବାହିତ ହେବା—
2. (physics) Convection of heat by water or air.

ସମ୍ବାହିତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ+ବାହିତ)—୧ । ମର୍ଦ୍ଦିତ—1. Sham-
Sambāhita pooed. ୨ । ବାହିତ—2. Conveyed; convected.

ସମ୍ବିଗ୍ଧ(ଗ୍ନ)—ସଂ.ବି (ସମ୍+ବିଜ୍. ଧାତୁ=ଭୀତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ.ତ)—
Sambigdha(gna) ୧ । ଭୀତ; ତ୍ରସ୍ତ—1. Terrified. ୨ । ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ—2. Anxious; concerned; agitated.

ସମ୍ବିତ୍(ଦ୍)—ସଂ. ବି (ସମ୍+ବିଦ୍. ଧାତୁ=ଜାଣିବା+ଭାବ. କ୍ୱିପ୍;
Sambit(d) ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଜ୍ଞାନ; ବୁଦ୍ଧି—1. Under-
(ସମ୍ବିତ୍[ଦ୍] ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) standing; intellect; wisdom; knowledge; perception. ୨ । ପରିଚୟ—2. Acquaintance. ୩ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା—
3. Promise; vow. ୪ । ଚୁକ୍ତିର ସର୍ତ୍ତ—
4. Condition of an agreement. ୫ । ନିୟମ; ବିଧି—5. Rule; regulation. ୬ । ପ୍ରାକୃତିକ; ବିଧି—6. Law of nature. ୭ । ଧର୍ମ-ବିଧି—7. A religious observance. ୮ । ଆଚରଣ—8. Conduct; practice; usage. ୯ । ଯୁଦ୍ଧ ସ୍ଥଳରେ ଚିତ୍କାର ଧ୍ୱନି—9. A battle-cry; war-cry. ୧୦ । ସଂକେତ—10. Sign; signal. ୧୧ । ସାଂକେତିକ ପଦ; ଠାର—11. A watch-word; cypher. ୧୨ । ସମାଧି—12. Burial; deep contemplation; mental abstraction. ୧୩ । ସମ୍ଭାଷଣ—
13. Discourse; conversation. ୧୪ ।

ସନ୍ତୋଷ—14. Satisfaction; contentment. ୧୫ । (+କର୍ମ. ବ୍ୟ) ଶଣ ଗୁଳ୍ମ—15. A plant; Crotolaria Juncea. ୧୬ । ଯୁଦ୍ଧ—16. War; fight. ୧୭ । ନାମ—17. Name. ୧୮ । ଗଞ୍ଜାଇ ଗଛ—18. The Indian intoxicating hemp plant; Cannabis Indica. ୧୯ । ଭାଙ୍ଗ—19. An intoxicating drink made from Ganjā.

ସମ୍ବିତ୍ତି—ସଂ. ବ (ସମ୍+ବିଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ.ତି)-୧ । ଅନୁଭବ; ଅନୁଭୂତି—Sambitti 1. Experience. ୨ । ଚେତନା—2. Perception. ୩ । ବୁଦ୍ଧି—3. Intelligence. ୪ । ପୂର୍ବ ସ୍ମୃତି—4. Recollection. ୫ । (ମନୋବିଜ୍ଞାନ) ଇନ୍ଦ୍ରିୟଲବ୍ଧ ଜ୍ଞାନର ପ୍ରଥମ ସ୍ତର—5. (Psychology) Sensation. [ଦ୍ର—ଏହା ମନୋବିଜ୍ଞାନର ପାରିଭାଷିକ ଶବ୍ଦ । ଇଂରାଜରେ ଏହାକୁ ସେନ୍ସେସନ୍ (Sensation) କହନ୍ତି । ସଂବିତ୍ତି ବାହ୍ୟ ବସ୍ତୁର କ୍ରିୟା ଓ ମାନସ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ୱାରା ଉଦ୍‌ଭୂତ ହୁଏ । ବସ୍ତୁଜଗତ୍ ପ୍ରଥମତଃ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ରୂପରେ ଆଘାତ କରେ ଏବଂ ଇଚ୍ଛା ଆଘାତ ମସ୍ତିଷ୍କ ପ୍ରଦେଶରେ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ହୋଇ ମାନସଶକ୍ତିର ଚେତନା ଜାଗ୍ରତ କରାଇଲେ 'ସଂବିତ୍ତି' ଜନ୍ମେ । ସଂବିତ୍ତି ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଏତିକି ମାତ୍ର ଜାଣୁଁ ଯେ, ଗୋଟିଏ ଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ ପଦାର୍ଥ ବିଦ୍ୟମାନ;କିନ୍ତୁ ଉକ୍ତ ପଦାର୍ଥ କେଉଁ କେଉଁ ଗୁଣରେ ଭୂଷିତ, ଅର୍ଥାତ୍ ତାହାର 'ରୂପ', 'ଖଣ୍ଡ', ପରିମାଣ ପ୍ରଭୃତି ବିଷୟ ବା କେତେ, ତାହା କେତେ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ, ଏ ପ୍ରକାର ଜ୍ଞାନ ଜନ୍ମିଲେ ବସ୍ତୁ-ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜନ୍ମେ । ସମ୍ବିତ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଜ୍ଞାନର ମୂଳବିନ୍ଦୁ । ସମ୍ବିତ୍ତି ସାହାଯ୍ୟରେ ବାହ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ମାତ୍ର ଅନୁଭୂତ ହୁଏ; ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସାହାଯ୍ୟରେ ବାହ୍ୟ ବସ୍ତୁର ପରିଚୟ ଘଟେ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର; ଏଣୁ ସମ୍ବିତ୍ତି ମଧ୍ୟ ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର; ଯଥା—ଦର୍ଶନ-ସମ୍ବିତ୍ତି, ଶ୍ରବଣ-ସମ୍ବିତ୍ତି, ସ୍ପର୍ଶ ସମ୍ବିତ୍ତି, ଘ୍ରାଣ-ସମ୍ବିତ୍ତି ଓ ସ୍ୱାଦ-ସମ୍ବିତ୍ତି । ପଦାର୍ଥର ବିଭିନ୍ନ ଗୁଣଧର୍ମ ଜ୍ଞାନ ବିଭିନ୍ନ ସଂବିତ୍ତି-ସାପେକ୍ଷ; ଯଥା—ପଦାର୍ଥର 'ରୂପ' 'ଖଣ୍ଡ' ଦର୍ଶନ-ସଂବିତ୍ତି ସାହାଯ୍ୟରେ, ପଦାର୍ଥର 'ଗନ୍ଧ' ଘ୍ରାଣ-ସଂବିତ୍ତି ସାହାଯ୍ୟରେ ସମାହୃତ ହୁଏ ।

ସନ୍ଦର୍ଭ ଲେଖକ—

ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀ ବିପିନବିହାରୀ ରାୟ, ଏମ୍. ଏ.]

ସମ୍ବିଦା—ସଂ. ବ (ସମ୍+ବିଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)—ସମ୍ବିତ୍ (ଦେଖ) Sambidā (See) Sambit.

ସମ୍ବିଦା ମଞ୍ଜରୀ—ସଂ. ବ (ସମ୍ବିଦା=ଗଞ୍ଜେଇ+ ମଞ୍ଜରୀ)—ଗଞ୍ଜେଇ; ଗଞ୍ଜା ଗଛର ମଞ୍ଜରୀ ବା ବଲ୍ଲ— The spike of the flowers of the Indian hemp; Cannabis Sativa. [ଦ୍ର—ଏହା ମାଦକ, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ, ହୃତ୍ପୋଷକ, ବଳ୍ୟ, କାମୋଦ୍ଦୀପକ, ନିଦ୍ରାକାରକ, ଗର୍ଭପାତକ, ବେଦନା ଓ ଅଜୀର୍ଣ୍ଣନାଶକ । ଏହା ବାତ୍ୟାୟାମ, ଅନ୍ତର୍ବାୟାମ, ବିସୂଚିକା, ମଦାତ୍ୟୟ, ଶୂଳ, ଅମ୍ଳପିତ୍ତ, ଅଗ୍ନିମାନ୍ୟ, ଅତିପ୍ରବୃତ୍ତ-ରକ୍ତଶୋଣିତ ଓ କୁକ୍ଷିରୋଗ ଦଂଶନଜନିତ ଜଳାତଙ୍କ ରୋଗରେ ଉପକାରୀ । ଏହାକୁ କେହି କେହି ବାଟି କରି, କେହି କେହି ନିଆଁ ଲଗାଇ ଚିଲମ ଦ୍ୱାରା ଧୂଆଁ ଓ ପୁଣି କେହି ମୋଦକରେ ମିଶାଇ ଖାଆନ୍ତି । ଗଞ୍ଜାଇମଞ୍ଜରୀର ଅଠାକୁ 'ଚରସ' ବୋଲାଯାଏ ।]

ସମ୍ବିଦିତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ବିଦିତ)—୧ । ପରିଜ୍ଞାତ—Sambidita 1. Known. ୨ । ପ୍ରତିଶ୍ରୁତ—2. Promised. ୩ । ସୁପରିଚିତ; ଉତ୍ତମରୂପେ ଜଣାଶୁଣା—3. Well acquainted; well-known.

ସମ୍ବିଦ୍ୟତିକ୍ରମ—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଲଙ୍ଘନ—Sambidbyatikrama Infringement or breach of promise; violation of promise. (ସମ୍ବିଦ୍‌ବ୍ୟତିକ୍ରମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସମ୍ବିଧା—ସଂ. ବ (ସମ୍+ବି+ଧା. ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କରଣ. ଅ+ଆ)—୧ । ଅଳଂକାର—1. Ornament. (ସଂବିଧା, ସମ୍ବିଧାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସାଜସଜ୍ଜା—2. Dress; fittings. ୩ । ରଚନା; ସଜ୍ଜା—3. Arrangement; orderly arrangement of parts; toilet; decoration. ୪ । ସଂଘଟନ; ଘଟନା—4. Event; affair. ୫ । ଆୟୋଜନ—5. Preparation. ୬ । ବୈଚିତ୍ର୍ୟ—6. Variety. ୭ । ସେବାର ସାମଗ୍ରୀ—7. Articles used in service. ୮ । ଭେଟି—8. Articles presented as a token of respect.

ସମ୍ବିଭକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ବିଭକ୍ତ)—ପୃଥକୀକୃତ—Sambibhakta Divided; separated. (ସଂବିଭକ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସମ୍ବିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ବିଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ନିଦ୍ରିତ; ସୁପ୍ତ—Sambishta 1. Asleep; sleeping. ୨ । ନିବିଷ୍ଟ—2. Engaged in; devoted to. (ସଂବିଷ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସମ୍ବେଶ—ବି)

ସମ୍ବୀକ୍ଷଣ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ବୀକ୍ଷଣ)—୧ । ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ—Sambīkshaṇa 1. Observation. ୨ । ଅନ୍ୱେଷଣ—2. Searching; enquiry; (ସମ୍ବୀକ୍ଷଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସମ୍ବୀକ୍ଷିତ—ବିଣ) ୩ । ଦର୍ଶନ; ଭେଟ—3. Seeing; interview.

ସମ୍ବୀତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ବ୍ୟେ ଧାତୁ—ଘୋଡ଼ାଇବା+କର୍ମ. ତ) Sambita ୧ । ଆବୃତ; ଆଚ୍ଛାଦିତ—1. Covered. (ସଂବୀତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଗୋପିତ—2. Concealed;

hidden. ୩ । ବଦ୍ଧ—3. Confined; bound. ୪ । (ସମ୍ + ବନ୍ଧ + କ୍ତ ଧାତୁ=ଫିକା + କର୍ତ୍ତୃ ତ)— ସମ୍ମିଳିତ—4. United; joined together. ୫ । ଏକତ୍ରୀଭୂତ—5. Collected.

ସମ୍ବୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ + ବୁଧ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ ତ)—୧ । Sambuddha ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ; ଜାଗରିତ—1. Awakened. (ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଚେତନାଯୁକ୍ତ; ଚୈତନ୍ୟ ବିଶିଷ୍ଟ—2. Sentient; conscious. ୩ । ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନୀ—3. Very wise. ସଂ. ବି— ବୁଦ୍ଧାବତାର—The incarnation of Bishnu as the Buddha.

ସମ୍ବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ବୁଧ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+ଭାବ. କ)— Sambuddhi ୧ । ଆହ୍ୱାନ; ସମ୍ବୋଧନ—1. Calling; addressing. ୨ । ଜାଗରଣ—2. Awakening. ୩ । ଆମନ୍ତ୍ରଣ—3. Invitation. ୪ । ଦର୍ଶନ- 4. Seeing; sight. ୫ । (ବ୍ୟାକରଣ) ସମ୍ବୋଧନ- 5. (grammar) Vocative case. ୬ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ଞାନ—6. Perfect knowledge. ୭ (ବ୍ୟାକରଣ) ସମ୍ବୋଧନର ଏକବଚନ—7. (Grammar) The singular number of the vocative case.

ସମ୍ବୃତ—ସଂ.ବିଣ (ସମ୍ + ବୃ ଧାତୁ=ଆବୃତ କରିବା + କର୍ମ.ତ)—ଗୁପ୍ତ- Sambṛuta Concealed.

ସମ୍ବୃତି—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ବୃ ଧାତୁ=ଘୋଡ଼ାଇବା + ଭାବ ତି)— Sambṛuti ୧ । ଗୋପନ—1. Concealment. ୨ । (ସଂବୃତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆଚ୍ଛାଦନ—2. Covering. ୩ । (+ କରଣ. ତି) ଘୋଡ଼ଣୀ—3. A cover; a lid.

ସମ୍ବୃତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ + ବୃତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ବା କର୍ମ ତ)— Sambṛutta ୧ । ନିଷ୍ପନ୍ନ; ସମ୍ପାଦିତ—1. Accomplished- (ସଂବୃତ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) ed; finished. ୨ । ଜାତ- 2. Born. ୩ । ଗୋପିତ—3. Hidden. ସଂ. ବି— ବରୁଣଦେବ—The Indian Neptune; the Seagod.

ସମ୍ବୃତ୍ତି—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ବୃତ୍)—୧ । ଗୋପନ— 1. Concealment. ୨ । ନିଷ୍ପତ୍ତି—2. Completion; settlement. ୩ । ସିଦ୍ଧି—3. Accomplishment; success.

ସମ୍ବୃହଣ—ସଂ. ବି.—ବଳ ସମ୍ବିଧାନ (ରକ୍ଷା)— Sambṛuhaṇa Conservation or accumulation of strength.

ସମ୍ବେଗ—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ବିଜ୍ ଧାତୁ=ଭୀତ ହେବା + ଭାବ. ଅ; Sambega ସମ୍ + ବେଗ)—୧ । ଭୟ—1. Fear. (ସଂବେଗ ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଭୟଜନିତ ତ୍ୱରା — (ସମ୍ବିଗ୍ନ—ବିଣ) 2. Fright; haste due to fear. ୩ । ଅତି ବେଗ—3. Violent force; fury. ୪ । ଅତିବେଗ; ଉଦ୍‌ବେଗ—4. Anxiety.

ସମ୍ବେଜନ—ସଂ. ବି—ଅତ୍ୟନ୍ତ କମ୍ପନ (ସ୍ପନ୍ଦିତ)— Sambejana Shiver; violent trembling.

ସମ୍ବେଦ—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ବିଦ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା + ଭାବ ଅ)— Sambeda ୧ । ଅନୁଭବ—1. Experience; cogni- (ସଂବେଦ ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) sance. ୨ । ଜ୍ଞାନ— 2. Knowledge; comprehension; perception. ୩ । ବୋଧ—3. Understanding.

ସମ୍ବେଦନ(ନା)—ସଂ. ବ (ସମ୍ + ବିଦ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା + ଭାବ ଅନ; Sambedana(nā) +ଆ) ୧ । ଅନୁଭବଜନିତ ଜ୍ଞାନ— 1. Experimental knowledge; experience. ୨ । ଅନୁମାନ—2. Supposition; guess; inference. ୩ । (+ କରଣ. ଅନ)—ଛିଙ୍କା (ବିଶ୍ୱକୋଷ); ଛିଙ୍କ—3. Sneezing.

ସମ୍ବେଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ + ବିଦ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା + କର୍ମ. ଯ)— Sambedya ୧ । ଜ୍ଞେୟ—1. Cognizable, ୨ । ଅନୁଭବ- (ସମ୍ବେଦନୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯୋଗ୍ୟ—2. Fit to be experienced.

ସମ୍ବେଶ—ସଂ. ବ (ସମ + ବିଶ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରବେଶ କରିବା, ଭିତ କରିବା, Sambeśa ଖେଳିବା + ଭାବ. ଅ)—୧ । ନିଦ୍ରା— [ସଂବେଶ ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ] 1. Sleep. ୨ । ବିଶ୍ରାମ 2. Repose. ୩ । (+ ଅଧି ଅ) ପୀଠ;ଆସନ;ବଇଠକ— 3. A stool; a pedestal. ୪ । (+ ଭାବ ଅ) ଉପବେଶନ—4. Act of sitting. ୫ । ସୁରତ; ରତି —5. Coition. ୬ । (+ ଅଧି.ଅ) ଶଯ୍ୟା—6. Bed. (ଉ—ସମ୍ବେଶ ଅଶନ ବିରତିରେ —କଦର୍ଯ୍ୟ କଶୋଷ୍ଣତମ୍ଭ୍ ନ ଗୀତ) ୭ । ସ୍ୱପ୍ନ—7. Dream. (ଉ - ଶୁଣ ଅହେ ସୁମନେ ଜଦ୍ରାକଶେ ସୁମନେ ସଂବେଶ ଅବେଶ ଶ୍ରୀରାମ— ଭଞ୍ଜ.ବୈଦେହୀଶବିଳାସ) ୮। ରତିବନ୍ଧବିଶେଷ (ବିଶ୍ୱକୋଷ) 8.A posture during copulation. ୯। ଉପଭୋଗ ସ୍ଥାନ—9. Place of enjoyment. ୧୦। (ଭାବ.ଅ)- ଶୟନ (ବିଶ୍ୱକୋଷ); ଶୋଇବା—11. Sleeping.

ସମ୍ବେଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ + ବିଷ ଧାତୁ ଶିତ୍+କର୍ମ. ତ)— Sambeshṭa ୧ । ସମ୍ୟକ୍ ବେଷ୍ଟିତ—1. Surrounded. (ସଂବେଷ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ବସ୍ତ୍ରାଚ୍ଛାଦିତ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)— (ସମ୍ବେଷ୍ଟନ—ଅନ୍ୟ. ବି. ରୂପ) 2. Covered with cloth. ସଂ. ବ (+ ଭାବ. ଅ)—ବେଷ୍ଟନ; ଘେରିବା— Surrounding.

ସମ୍ବୋଧ—ସଂ. ବ (ସମ୍ + ବୁଧ୍ ଧାତୁ=ବିନାଶ କରିବା + ଭାବ. ଅ)— Sambodha ୧ । ନାଶ (ଜୟପାଳ)—1. Destruction. (ସଂବୋଧ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କ୍ଷେପ; ନ୍ୟାସ (ମେଦିନୀ)— 2. Deposit. ୩ । ବୋଧନ (ମେଦିନୀ)— 3. Awakening; explaining.

ସମ୍ବୋଧନ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ବୁଧ୍ ଧାତୁ; ଣିଚ୍+ଭାବ. ଅନ)—Sambodhana ୧ । ଆମନ୍ତ୍ରଣ—1. Invitation. ୨ । (ସମ୍ବୋଧନ—ଇତ୍ୟାଦି, ଅନ୍ୟରୂପ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ମନୋଯୋଗ ଆକର୍ଷଣାର୍ଥ ଆହ୍ୱାନ—2. Address to draw attention. ୩ । ଆହ୍ୱାନ—3. Calling. ୪ । (ବ୍ୟାକରଣ) କାରକବିଶେଷ—4. (grammar) The vocative case. [ଦ୍ର—ବ୍ୟାକରଣରେ ସମ୍ବୋଧନ ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ହୁଏ—ବିଶ୍ୱକୋଷ]

ସମ୍ବୋଧନ, ସମ୍ବୋଧ, ସମ୍ବୋଧନୀୟ, ସମ୍ବୋଧନ-ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ } ବିଣ

ସମ୍ବୋଧନ ଚିହ୍ନ—ଦେ. ବ (ଅଧିକ)—ସମ୍ବୋଧନ ସୂଚକ Sambodhana chihna ପୁସ୍ତକାଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ ସଂକେତ—ସଂବୋଧନ ଚିହ୍ନ Note of admiration or vocation. **सम्बोधन चिह्न** [ଦ୍ର—ଏହା '!' ଏହିପରି ବାକ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ (ସମ୍ବୋଧନ ସୂଚକ ଚିହ୍ନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଲେଖାଯାଏ ।]

ସମ୍ବୋଧିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ)—ସମ୍ବୋଧନ କରିବା; ଡାକିବା—Sambodhiāb To address. ସଂବୋଧନ କରା [ଉ—ପୁଣି କୁରୁଯୋଧକ ସମ୍ବୋଧି ବୃକୋଦର । **सम्बोधन करना** ରଧାନାଥ. ବେଣୀସଂହାର ।]

ସମ୍ବ୍ୟାନ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ବ୍ୟେ ଧାତୁ=ଆଚ୍ଛାଦନ କରିବା+କରଣ. ଅନ)—୧ । ବସ୍ତ୍ର—1. Cloth. ୨ । ଉତ୍ତରୀୟ (ସଂବ୍ୟାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବସ୍ତ୍ର—2. The upper garment.

ସମ୍ଭ୍ୟୁଢ଼—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ବ୍ୟୁଢ଼)—୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ—1. Pounded; Sambhyūrdha bruised. ୨ । ଏକତ୍ର ମିଶ୍ରିତ—(ସମ୍ଭ୍ୟୁଢ଼, ସମ୍ଭ୍ୟୁଢ଼ନ—ବ) 2. Mixed together.

ସମ୍ଭ୍ରାତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ପ୍ରଚୁର (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—1. Enough; Sambrāta copious. ୨ । ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ—2. Numerous.

ସମ୍ଭବ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ଭୂ ଧାତୁ=ହେବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଉତ୍ପତ୍ତି; Sambhaba ଜନ୍ମ—1. Birth; origin. ୨ । (+ (ସଭବ ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) କର୍ମ. ଭ) ହେତୁ; କାରଣ—2. Reason; cause. ୩ । ଅନୁମାନ—3. Guess. ୪ । ସମ୍ଭାବନା—4. Probability. ୫ । ସମୀଚୀନତା—5. Propriety. ୬ । ଯୁକ୍ତି—6. Argument. ୭ । ଯୋଗ୍ୟତା—7. Fitness; ability; proficiency. ୮ । ସଙ୍କେତ—8. Sign; signal. ୯ । କ୍ଷମତା; ଶକ୍ତି—9. Power; ability; might. ୧୦ । ପରିଚୟ—10. Acquaintance. ୧୧ । ସଖ୍ୟ—11. Friendship. ୧୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ବର୍ତ୍ତମାନ କଳ୍ପର ତୃତୀୟ ଜୈନାବତାର—12. Name of the third incarnation of the Jainas in the modern age. ୧୩ । (+ଭାବ. ଅ) କ୍ଷତି; ଧ୍ୱଂସ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—13. Ruin; loss. ଦେ. ସଂଭବ ବିଣ—୧ । ସମ୍ଭବ୍ୟ; ସମ୍ଭାବନା ଯୋଗ୍ୟ; ସମ୍ଭବପର—**सम्भव** 1. Possible. ୨ । ଯାହା ଘଟିଥାରେ—2. Probable. (ଅସମ୍ଭବ—ବିପରୀତ) ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସମ୍ଭବତଃ—ସଂଭବ **सम्भव** Possibly; probably.

ସମ୍ଭବ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନୁମାନ କରିବା—To guess. Sambhaba karibā **सम्भव करना**

ସମ୍ଭବତଃ—ସଂ. ଅ (ସମ୍ଭବ+ତସ୍)—୧ । ବୋଧ ହୁଏ—1. Pro- Sambhabatah bably. ୨ । ଅନୁମିତ ହୁଏ ଯେ—2. It seems.

ସମ୍ଭବନ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ଭୂ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଉଦ୍ଭାବନ Sambhabana (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—1. Inventing. ୨ । ଉତ୍ପାଦନ—2. Producing.

ସମ୍ଭବପର—ସଂ. ବିଣ—ସମ୍ଭବ୍ୟ (ଦେଖ)—Sambhabya (See) Sambhabapara [ଉ—ତପସ୍ୟାରେ ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରସନ୍ନ ହେବ ବର । ଅଜ୍ ହେଉ ଉପାୟ ହୁହେ ସମ୍ଭବପର—ମହାଭାରତ ବିରାଟପର୍ବ. ଭୁଲସୀ. ବିନୟ ରାମାୟଣ ।]

ସମ୍ଭବ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବିଷୟ ସମ୍ଭବ୍ୟ ବୋଧ ହେବା—S mbhaba lāgibā To seem possible. ସମ୍ଭବ ଲାଗା **सम्भव मालुम होना**

ସମ୍ଭବ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ବିଷୟ) ସମ୍ଭବ୍ୟ ବୋଧ ହେବା; Sambhaba heba ସମ୍ଭାବିତ ହେବା; ଅନୁମିତ ହେବା—ସମ୍ଭବହୁଏ (anything) To be thought possible; **सम्भव होना** to seem probable.

ସମ୍ଭବାତୀତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଅସମ୍ଭବ୍ୟ—1. Improbable Sambhabātīta ୨ । କାରଣଶୂନ୍ୟ—2. Groundless. ୩ । ଯୋଗ୍ୟତା ରହିତ—3. Unfit.

ସମ୍ଭବିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ସମ୍ଭବ)—୧ । ଜାତ ହେବା—Sambhabibā 1. To be born. [ଉ—ଦେବଙ୍କାରୁ ସମ୍ଭବା, ସମ୍ଭବ ହୁଏ ପୈଦା ହୋନା ସମ୍ଭବିଲେ ଦୁର୍ବାସ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସମ୍ଭବ ହୁଏ ଘଟନା କରିବା ।] ୨ । ଘଟିବା—2. To happen. [ଉ—ଘୁମାଇବାର ସମ୍ଭ-ବିଲାହିଁ ଅମ୍ଭ-ସୁଯୋଗ ସିନା କହି ଅଇଲ୍ ରେ । ବିଶୋରୀଚରଣ ଘ ଗୀତ] ସମ୍ଭବପର ହୁଏ ୩ । ସମ୍ଭବପର ହେବା—3. To be possible. **सम्भव होना** [ଉ—ନବଗୀତ ଚିହ୍ନ ମୁହୁ ଦେହେ ଚାହିଁ ସମ୍ଭବିଲ ଏ ବଦନ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବିଶୋରୀଚରଣ ଞ ଗୀତ]

ସମ୍ଭବିଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଭୂ ଧାତୁ+ଇଷ୍ଣୁ) —ଉତ୍ପାଦନଶୀଳ—Sambhabishṇu Productive.

ସମ୍ଭବୀ—ଦେ. ବିଣ—(ଅମୁକ କୁଳରୁ) ସମ୍ଭୂତ; ଜାତ—Born of Sambhabī (such a family). [ଉ—ଅହି ମୁନିଙ୍କର ସମ୍ଭୂତ ଗୋତ୍ର ସମ୍ଭବୀ । ଭୁଦେବ ଗ୍ରୟଗ୍ରରୁ ଜନ୍ମିଲେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. **पैदा हुआ** ଜନ୍ମିବା ।]

ସମ୍ଭବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଭୂ ଧାତୁ=ହେବା+କର୍ମ. ଯ)—Sambhabya ୧ । ସମ୍ଭାବନୀୟ; ଯାହା ଘଟି ପାରେ ବୋଲି (ଅସମ୍ଭବ୍ୟ—ବିପରୀତ) ଅନୁମାନ କରାଯାଏ—1. Possible;

probable. ୨ । ବିଶ୍ୱାସ ଯୋଗ୍ୟ—2. Credible. ୩ । ଉତ୍ପନ୍ନ ଯୋଗ୍ୟ—3. Fit to be produced. ସଂ. ବ—କପିତ୍ଥ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—Wood apple.

ସମ୍ଭର—ସଂ. ବ (ସମ୍+ଭୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ଅଙ୍ଗରଣ; Sambhara ସଂଗ୍ରହ—1. Collecting. ୨। ସମ୍ୟକ୍ ଭାର—2. Big load or responsibility.

ସମ୍ଭର(ବ)—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସମାରୋହ)—୧ । ସମାରୋହ; ଅଡମ୍ବର; Sambhara(rba) ଜାଜଜମକ—1. Pomp; show; ସମାରେହ **समारोह** grandeour. [ଉ—ଅତ ସମ୍ଭରେ (ସମ୍ଭରବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଜସ୍ୱେ ଅଖିଳ ମଙ୍ଗଳ—ଶିଶୁଶଙ୍କର. ଚୃଷାଉଲାଷ ।] ୨ । ଉତ୍ସବ—2. Festival. ୩ । ଚକଚକ୍ୟ—3. Brilliance; brilliant display.

ସମ୍ଭରଣ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ଭୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ପୂର୍ଣ୍ଣତା Sambharana ପ୍ରାପଣ—1. Bringing to completion or fulfilment. ୨ । (ସମ୍ଭରଣୀୟ, ସମ୍ଭୃତ—ବିଣ) ସମ୍ୟକ୍ ପୂର୍ଣ୍ଣକରଣ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—2. Filling up.

ସମ୍ଭରବେ—ଗ୍ରା, କ୍ରି. ବିଣ—ସମାରୋହରେ; ଅଡମ୍ବର ସହକାରେ— Sambharabe With pomp. [ଉ—ବିଶ୍ୱକର୍ମା ସୃତ ବହୁ- ସମାରୋହେ ମନ୍ତ୍ର କପି ପତ ସୁନ୍ଦ ସମ୍ଭରବେ ଆରମ୍ଭେ ତୁମୁଳ ଯେ— **समारोहसे** ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ସମ୍ଭରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ସମ୍ଭରଣ)—ସମ୍ଭାଳିବା (ଦେଖ) Sambharibā Sambhālibā (See) (ଉ—ସମ୍ଭର ନ ପାର ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ । ଫାଟିଣ ଗଲା ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ପିଣ୍ଡ—ପ୍ରାଚୀ. ମୁଣ୍ଡିତମ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।)

ସମ୍ଭଳ—ସଂ. ବ—୧ । (ନାମ) (ସମ୍+ଭଲ୍ ଧାତୁ=ବିରୂପଣ Sambhala କରିବା+କର୍ମ ଅ) ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀକ୍‌ମାନଙ୍କର ପୂର୍ବ- (ସଂଭଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରାନ୍ତସ୍ଥ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ନାମ—1. A Buddhist name for Selucia or Bactriana, the eastern empire of the ancient Greeks. ୨ । କନ୍ୟାର୍ଥୀ ପୁରୁଷ (ଅଥର୍ବବେଦ)—
2. A person disirous of getting a bride.

ସମ୍ଭଳା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସମ୍ଭରଣ) —୧ । ସମ୍ଭାଳିବା (ଦେଖ)— Sambhalā 1. Sambhālibā (See) ୨ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ- ସାମଲାନ, ସାମାଲ **संभाल** 2. Patience. ୩ । ସହିବା— (ଅସମ୍ଭଳା—ବିପରୀତ) 3. Bearing; enduring.
ଦେ. ବିଣ—ସମ୍ଭାଳ (ଦେଖ)—Sambhāla (See).

ସମ୍ଭଳା ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସମ୍ଭାଳ ହେବା (ଦେଖ) Sambhalā pardibā Sambhāli hebā (See) ସାମଲାନ **सम्भाल पड़ना**

ସମ୍ଭଳା ଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି—ସହ୍ୟ ହେବା— Sambhalā ji(he)bā To be borne. ସାମାଲ ହଓୟା **सम्भालजाना**

ସମ୍ଭଳି—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସମ୍+ଭଲ୍ ଧାତୁ=ବିରୂପଣ କରିବା+ଇଣ୍ଟ Sambhali ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଭୁଟ୍ଟିନୀ; ଭୁଗ (ଅମର)— (ସଂଭଳି—ଅନ୍ୟରୂପ) A procuress; a bawd.

ସମ୍ଭା(ମ୍ଭେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି (ସଂ. ସମ୍ଭବ)—୧ । ସମ୍ଭବ ଜଣା ହେବା— Sambhā(mbhe)ibā 1. To be thought probable ସମ୍ଭାବିତ ହଓୟା ୨ । ପ୍ରବେଶ ହେବା; ପ୍ରବେଶ କରିବା—2. To **सम्भावित होना** enter into. [ଉ—ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଯାହା ଉଦରେ ସେ ଧୋନ ପ୍ରଳୟେ ସମ୍ଭାଇ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]
ସମାନା ୩ । ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଯିବା—3. To be contained inside. [ଉ-ସେ ବ୍ରହ୍ମା ସୁଭଦ୍ରା ହୋଇଲେ,ରାଧାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ଭାଇଲେ । ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।] ୪ । ଯଥେଷ୍ଟ ହଓୟା ଯଥେଷ୍ଟ ହେବା; କୌଣସି ପାତ୍ରର ଆକାରକୁ ଗ୍ରହଣ **यथेष्ट होना** ଯଥେଷ୍ଟ ହେବା—4. To suffice for the capacity of any pot; to be capable of being contained in it [ଯଥା—ଏ ଟୋକେଇରେ ୫ ଗୌଣୀ ଧାନ ସମ୍ଭାଇବ, ଅଇ ବେଶୀ ଧାନ ସମ୍ଭାଇବ ନାହିଁ ।]

ସମ୍ଭାବ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ଭୁ ଧାତୁ)—ଅବସ୍ଥା; ଦଶା (ରାମାପୃଣ)— Sambhāba Condition; predicament.

ସମ୍ଭାବନ(ନା)—ସଂ. ବ (ସମ୍+ଭୁ ଧାତୁ ଣିଚ=ଭାବ ଧାତୁ=ଚିନ୍ତା Sambhābana(nā) କରିବା+ଭାବ. ଅନ; +ଆ)— [ସଂଭାବନ(ନା), ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ] ୧ । ଚିନ୍ତା— (ବିଣ—ସମ୍ଭାବନୀୟ, ସମ୍ଭାବିତ, ସମ୍ଭବ୍ୟ, ସମ୍ଭାବ୍ୟ) 1. Thought. ୨ । ଧ୍ୟାନ—2. Meditation. ୩। ପୂଜା; ସତ୍କାର— 3. Worship. [ଉ—ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଦେଖିଣ ଦେବତା ଗଣଙ୍କେ, ବହୁତ ସମ୍ଭାବନା କଲେ ତାଙ୍କୁ ଭାବେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ, ବନ ।] ୪। ଗୌରବ; ସମ୍ମାନ— 4. Honour; respect. [ଉ—ସମ୍ଭାବନା ଗଉରବ କରିବାକୁ ଜଣେ ମାନିକ ନ ଯେପିଲା—ସୁଲକ୍ଷଣା ।] ୫ । ଯୋଗ୍ୟତା—5. Fitness; proficiency. ୬ । ଘଟିବାର ଆଶା—6. Expectancy. ୭ । ଉତ୍କଟ- କୋଟିକ ସଂଶୟ; ଉଚ୍ଚସ୍ଥାପିତ ସନ୍ଦେହ—7. Great chance; possibility; probability; contingency. (ଦ୍ର—ଧୂମ ଦେଖା ଗଲେ ଅଗ୍ନିର ଜ୍ଞାନକୁ ସମ୍ଭାବନା ବୋଲାଯାଏ ।) ୮ । ସଂପାଦନ—8. Accomplishment. ୯ । ଅନୁଗ୍ରହ—9. Favour. ୧୦ । ସୁଖ୍ୟାତି—10. Reputation. ୧୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) କ୍ରିୟାରେ ଯୋଗ୍ୟତା ବା ଅଧ୍ୟବସାୟ; କୌଣସି କ୍ରିୟାରେ କୌଣସି ଯୋଗ୍ୟତାର ଆରୋପଣ—11. (grammar) Capability or fitness of a verb to express some action; attributing of a capacity to a verb. ୧୨ । କାବ୍ୟାଳଙ୍କାର ବିଶେଷ— 12. A figure of speech. [ଦ୍ର—ଯେଉଁଠାରେ

କରି ବର୍ଣ୍ଣିତ ବିଷୟରେ ସମ୍ଭାବନାର ଅବ୍ଦେଶ କରିଥାନ୍ତି, ସେଠାରେ ଏହି ଅଳଙ୍କାର ହୁଏ ।] ୧୩ । ସ୍ୱୀକାର (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—13. Consent; agreement.

ସମ୍ଭାବନା—ଦେ. ବି (ସଂ.ସମ୍ଭାବନା)—ସମ୍ଭାବନ—Showing
Sambhābanā respect. [ଉ—ଚୈତ୍ରେ ବାବୁ ଭୁଲେ
ସମ୍ଭାବନା କରନ୍ତି ସମ୍ଭାବନା, ନ କରନ୍ତି କିଛି କଥା ହେ
ମାନ ମହାମନା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ସମ୍ଭାବନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସମ୍ଭାବ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରିବା—
Sambhābanā karibā 1. To think it probable
ସମ୍ଭାବନା କରା or likely. [ଉ—ବନାଲୀ ପ୍ରଭୁ କରିଣ କର
ଖୟାଲ କରନା ସମ୍ଭାବନା । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]
୨ । ସମ୍ମାନିତ କରିବା—2. To honour.

ସମ୍ଭାବନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ + ଭୂ ଧାତୁ, ଣିଚ୍ + କର୍ମ. ଅନୀୟ)—
Sambhābanīya ୧ । ଚିନ୍ତନୀୟ—1. Thinkable. ୨ ।
(ସମ୍ଭାବୟିତବ୍ୟ—ବିଣ) କଳ୍ପନୀୟ—2. Conceivable
possible. ୩ । ପୂଜନୀୟ—3. Adorable. ୪ ।
ସମ୍ମାନନୀୟ—4. Respectable. ୫ । ପ୍ରଶଂସନୀୟ—
5. Praiseworthy.

ସମ୍ଭାବିତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ + ଭୂବ ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । ଖ୍ୟାତ;
Sambhābita ବିଖ୍ୟାତ; ପ୍ରସିଦ୍ଧ—1. Famous; reputed;
ଜାତ celebrated. ୨ । ପ୍ରଶଂସିତ—2. Praised.
ପିଦାହୁଆ ୩ । ପୂଜିତ; ସତ୍କୃତ—3. Adored; honoured
୪ । ବହୁମତ; ସମ୍ମାନିତ—4. Respected. ୫ । ଚିନ୍ତିତ
5. Thought of; contemplated. ୬ । ଯାହା ଘଟିବ ବୋଲି ସମ୍ଭବ କରାଯାଏ—6. Possible; probable; likely to happen. ୭ । ତର୍କିତ—
7. Inferred; guessed. ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସମ୍ଭୂତ)
ଜାତ—Born. [ଉ—ବୋଇଦା ରମଣୀମଣି ଏବେ
ସମ୍ଭାବିତ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ସମ୍ଭାବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ + ଭୂବଧାତୁ + କର୍ମ. ଯ)—୧ । ସମ୍ଭାବ୍ୟ;
Sambhābya ପ୍ରତର୍କ୍ୟ—1. Possible; probable. ୨ ।
ପ୍ରଶଂସନୀୟ; ଶ୍ଳାଘ୍ୟ—2. Priseworthy.

ସମ୍ଭାର—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ଭୃ ଧାତୁ = ଧାରଣ କରିବା + ଭାବ. ଅ)—
Sambhāra ୧ । ସାମଗ୍ରୀ; ଉପକରଣ; ଦ୍ରବ୍ୟଜାତ—
(ସଂଭାର—ଅନୟରୂପ) 1. Materials. ୨ । ସଂଗ୍ରହ—
2. Collection. ୩ । ଦ୍ରବ୍ୟୋତ୍କର; ସଂଗୃହୀତ
ପଦାର୍ଥ ସମୂହ—3. Collected things. ୪ ।
ରାଶି; ଗଦା—4. Heap; assemblage. ୫ ।
ସମୂହ—5. Multitude. ୬ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣତା; ପରି-
ସମାରୋହ ପୂର୍ଣ୍ଣତା—6. Fullness; completeness. ୭ । ପୁଷ୍ଟି
ସମାରୋହ ସାଧନ; ପୋଷଣ—7. Nourishment; mainten-
ସମ୍ଭାର ance. ଦେ. ବି (ସଂ. ସମାରୋହ)—୧ । ସମାରୋହ—
ଭାର 1. Pomp; show; grandeour. ୨ । (ସଂ.ସମ୍ଭାର)
ବନ୍ଧୁ ଘରକୁ ଏକତ୍ର ପ୍ରେରିତ ଅନେକ ଭାର ବେଭାର—
2. An assemblage of presents sent to a relative with pomp. (ଉ—ଜେମା ସିଏ
ଶାଶୁଘର, ଜେବେ ସମ୍ଭାର ଯେ—ଜେମାଦେଇ ବାନ ।)

ସମ୍ଭାରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସମାରୋହରେ; ଆଡ଼ମ୍ବରରେ—With
Sambhāre pomp; ostentatiously.
ସମ୍ଭାରେ ସମାରୋହମେ (ଉ—ବର ବିଭାବରୀ ଥାଇଁ ଯେ
ବେଭାରେ ସମ୍ଭାରେ ସୈନ୍ୟ ଅଣାଇ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ-
ବିଳାସ ।)

ସମ୍ଭାଳ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସଂବରଣ)—୧ । ସମ୍ବୃତ; ଆବୃତ—
Sambhāla 1. Covered. ୨ । ଯାହା ସହାଯାଏ—
ସାମାଳ ସାମଳାନ **ସଂବରଣ ସଂମାଳନା** 2. Borne.
ଅସମ୍ଭାଳ } —ବିପରୀତ ୩ । ବିରୁଦ୍ଧ; ରୁଦ୍ଧନିରୋଧ—
ବେସମ୍ଭାଳ } 3. Checked; restrained.
୪ । ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ—4. Patient. ୫ । ସହନଶୀଳ-
ସାମାଳ **ସହିଷ୍ଣୁତା** ଯୁକ୍ତ—5. Forbearing. ଦେ. ବି.
୧ । ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳତା—1. Patience. ୨ । ସହନଶୀଳତା-
2. Forbearance.

ସମ୍ଭାଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସମ୍ଭାଳିବା (ଦେଶ)—Sambhāliba
Sambhāla karibā (See) (ଉ—ଗୁରୁ ଧର୍ମ ଭଣ୍ଡି
ସାମଳାନ **ସଂମାଳନା** ଦୋଇଭଣ୍ଡ ଅଧିକାରୀ, ସମ୍ଭାଳ
କରୁଅଛନ୍ତି ଅଳ୍ପ ଶିରେ ଧରି—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମବିରୁପଣ
ଗୀତା ।)

ସମ୍ଭାଳନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ—ରକ୍ଷାକାରୀ—Protecting. (ଉ—
Sambhālantā ମୋତେ ସମ୍ଭାଳନ୍ତା ଥିଲ ଜଣେକ, ତାହା
ସାମଳାନେଓ୍ୱଲା **ସମ୍ଭାଳନେବାଲା** ପରି କେ ହୋଇବ ଖଣେକ-
ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।)

ସମ୍ଭାଳି(ଳୁ)ଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସଂବରଣ)—୧ । ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ—
Sambhāli(lu)ā 1. Patient. ୨ । ସହନଶୀଳ—
ସାମଳା, ସାମାଇଁ **ସମ୍ଭାଳନେବାଲା** 2. Forbearing.
୩ । ସମ୍ଭାଳିବାବାଲା; ଚୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ ବା ଭାର
ଗ୍ରହଣ କରି ତାହାକୁ ସୁସମ୍ପନ୍ନ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ବା
ଦକ୍ଷ—3. Capable of managing any
ଝୁଆପୋକା **ସୁଆ** undertaking ଦେ. ବି—(ସଂ. ଚୁକ)—
ସମ୍ଭାଳିଆ; ସଂବାଳିଆ; ଶୁଆଁବାଳ ପୋକ—Cater-
pillar.

ସମ୍ଭାଳି ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସମ୍ଭାଳିବା (ଦେଶ)—
Sambhāli nebā Sambhālibā (See)
ସାମଳେନେଓ୍ୱା **ସମ୍ଭାଳନେବା**

ସମ୍ଭାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସଂବରଣ; ପ୍ରାକୃତ—ସମ୍ଭଲ୍ ଧାତୁ; ତୁଳନା
Sambhālibā ଭବ ମ. ସମ୍ଭାଳ ଓ ଅସାମୀ. ସାମର)—
ସାମଳା ସମାଳାନ **ସମ୍ଭଳନା ସମ୍ଭାଳନା** ୧ । (ଦେହରେ
ବସ୍ତ୍ରାଦି) ଆବରଣ କରିବା—1. To cover the
body with clothes. (ଉ—ଗୋପିକା ସମ୍ଭାଳ
ବସନ, ଲଜ୍ଜିତ ଜାନୁ ଯଉବନ—ଭୂଷଣ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ) ।

୨ । ନିବାରଣ କରିବା—2. To prevent. (ଉ—ପ୍ରଭୁ ହୋଇ ଯେବେ ଦୃଅଇ ଅବହେଳା, ଲୁବ୍ଧ ହେବେ ତାହାକୁ ସମ୍ଭାଳି ପାରେ କି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୩ । (ବୋଧ, ଲୋଭ ଆଦି) ସମ୍ବରଣ କରିବା; ନିରୋଧ କରିବା; ନିବାରଣ କରିବା—3. To check or restrain (one's passions). ୪ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ ସହିତ ସହ୍ୟ କରିବା—4. To bear with patience. ୫ । (ବାକ୍ୟକୁ, ଜିହ୍ୱାକୁ) ସଂଯତ କରିବା—5. To control (one's tongue); to hold (the tongue). ୬ । (ବେଗ, ଆଘାତ ବା ଦାବୁ) ସହିବା—6. To bear the brunt of (an attack or impact or force). ୭ । ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବା—7. To preserve or defend one's self. ୮ । (ପରିବାର, ଦ୍ରବ୍ୟ, ମହତ୍ତ୍ୱ) ଯତ୍ନପୂର୍ବକ ରକ୍ଷା ବା ପାଳନ କରିବା—8. To maintain or preserve (any thing or family). (ଉ—ସମ୍ଭାଳ ମୋର ଆତୁର, ସବୁ ପରି ତୁ ମୋର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କିଶୋରୀ ଚରଣ ଗୀତ ।) ୯ । (ଧୈର୍ଯ୍ୟ) ଚ୍ୟୁତ ନ ହେବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା—9. To try for not losing (one's patience) (ଉ—କେମନ୍ତେ ସମ୍ଭାଳିବ ଧୃତିକ ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।) ୧୦ । ସବୁରୁଦ୍ଧ କରିବା; କିଛିକାଳ ଅପେକ୍ଷା କରିବା—10. To wait for some time. ୧୧ । ରକ୍ଷା କରିବା—11. To protect; to save. (ଉ—ବାଳକ ମୁଁ ସତେ, ତୁ ବୁଝାଇ ମୋତେ, କେ ଭୋଗେ ସମ୍ଭାଳୁ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୧୨ । (ମଳ ମୂତ୍ରାଦିର ବେଗ) ଧାରଣ କରିବା ବା ନିରୋଧ କରିବା—12. To bear with fortitude (calls or nature); to check the propensity or impulse (of easing one's self), ୧୩ । (ନିଦ, ସ୍ରୋତ) ନିଜର ମଧ୍ୟରେ ଧାରଣ କରିବା; ସମ୍ଭାଳିବା—13, To be able to contain within one's self. (ଉ—ଦେବ ଗୋ ! ପ୍ରାବୃଟେ ଭରିଗଲା ଯେସନେ ନ ପାରେ ବାରି ସମ୍ଭାଳି—ରାଧାନାଥ. ପାବଙ୍ଗ ।) ୧୪ । ସ୍ଥିର ଓ ଅଟଳ ରଖିବା—14. To keep firm. (ଉ—ନାହିଁ ବୋଲିବା କଥା ଜାଣିବୁ ତ ସବୁଥା ଆଜି ତ ସମ୍ଭାଳିବୁ ଧୃତିକ ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।)

ସମ୍ଭାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ, ପୁଂ (ସଂ. ସମ୍ବରଣଶୀଳ)—୧ । Sambhāliā ଅପେକ୍ଷାକାରୀ—1. Waiting. ୨ । ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ—(ସମ୍ଭାଳେ[ଲି]ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Patient. ୩ । ସହନଶୀଳ—(ଅସମ୍ଭାଳିଆ—ବିପରୀତ) 3. Forbearing. ସାମଳା, ସାମାଇୟେ **सम्भालनेवाला**

ସମ୍ଭାଳି ଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଧୈର୍ଯ୍ୟଧାରଣ ପୂର୍ବକ ଅପେକ୍ଷା କରିବା—1. To wait patiently. ୨ । ଆତ୍ମନିରୋଧ କରିବା—2. To restrain or check one's self, to exercise self-restraint. Sambhāli jī(he)bā **सँभलयाना**

ସମ୍ଭାଷ(ଷା)—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଭାଷ୍ ଧାତୁ=କହିବା+ଭାବ. ଅ; + ଷ୍ଟ୍ରୀ ଆ)—୧ । ଆଳାପ; ପରସ୍ପର [ସଂଭାଷ(ଷା) ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ] କଥୋପକଥନ—1. Talk; conversation; discourse. [ସମ୍ଭାଷଣ(ଣା)—ଅନ୍ୟରୂପ] (ସମ୍ଭାଷୀ—ପୁଂ, ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଣ) ୨ । ଅଭ୍ୟର୍ଥନା—2. Welcome. ଦେ. ବି (ସଂ. ସମ୍ବାଦ)—୧ । ଖବର—1. News; intelligence. ୨ । ପରିଚୟ—2. Recognition. Sambhāsha(shā) **सम्भाषा, सम्भाषण, सम्भाष्य, संवाद, सम्बाद** [ଉ—ମୁହିଁ କେମନ୍ତେ ହୋଇ ଚହିଁବି ସିନ୍ଧ ? ଜନ୍ୟା ବୋଲି କାହାକୁ ସମ୍ଭାଷଣ ଦେବ ? ପ୍ରାଚୀ. ନଳଚରିତ ।]

ସମ୍ଭାଷଣା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନନ୍ଦରେ କଥା କହିବା—To talk in joy. Sambhāshaṇā debā **सम्भाषणा देना** [ଉ—ସତେ କି ସୁନ୍ଦର ! ହସି ସମ୍ଭାଷଣା ଦେବ । ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରଭାସ. ଶଶିସେଣା ।]

ସମ୍ଭାଷିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ)—ସମ୍ଭାଷଣ କରିବା; କଥୋପକଥନ କରିବା—To converse with. Sambhāshibā **सम्भाषण करना** [ଉ—ସମ୍ଭାଷିଲେ ହନୁକୁ ତରୁ ଉପରେ । ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।]

ସମ୍ଭାଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍+ଭାଷ୍ ଧାତୁ=କହିବା+କର୍ତ୍ତା. ଇନ୍; ଷ୍ଟ୍ରୀ ୧୩. ୧ବ)—ଆଳାପକାରୀ—Talking; conversing; discoursing. Sambhāshī (ସମ୍ଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସମ୍ଭିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଭିଦ୍ ଧାତୁ=ଭେଦ କରିବା+କର୍ମ. କ)—୧ । ସଂକ୍ଷୋଭିତ; ଆଲୋଡ଼ିତ—1. Churned; agitated. ୨ । ଚାଳିତ—2. Moved ୩ । ମିଳିତ—3. Joined; united. ୪ । ମର୍ଦ୍ଦିତ 4. Pressed; pounded. ୫ । ମିଶ୍ରିତ—5. Mixed up; combined. ୬ । ପ୍ରସ୍ଫୁଟିତ—6. Full-blown. ୭ । ଭଗ୍ନ (ଭଗ୍ନକୋଷ)—7. Broken. Sambhinna (ସଂଭିନ୍ନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସମ୍ଭୂ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଭୂ ଧାତୁ=ହେବା+କର୍ତ୍ତା. କ୍ତ)—ଯାହା ଜାତ ହୁଏ—Born (M. W.) Sambhū (ସଂଭୂ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସମ୍ଭୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ=ଖାଇବା+କର୍ମ. କ)—ଉପଭୁକ୍ତ ୧ । ସଂଗମିତ; ରମିତ—1. Enjoyed. ୨ । ସଂଗମିତ; ରମିତ—2. Cohabited; ravished. Sambhukta (ସଂଭୁକ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସମ୍ଭୋଗ—ବି)

ସମ୍ଭୂତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଭୂ ଧାତୁ=ହେବା+କର୍ତ୍ତା. କ)—ଜାତ; ଉତ୍ପନ୍ନ—Born; produced. ଦେ. ବି (ସଂ. ସମ୍ଭୂତି)—ଜନ୍ମ—Birth. Sambhūta [ସଂଭୂତ ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ]

(ସମ୍ଭୂତ, ସମ୍ଭବ—ବା) [ଉ—ଅସ୍ମାରୁ ଅସ୍ମାର ସମ୍ଭୂତ, ଏ ବେଦ ସମ୍ଭୂତ ବାକ୍ୟ ଅନୁମତ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ. ।]

ସମ୍ଭୂତ ବିଜୟ—ସଂ. ବି (ତାମ) – 'ଶ୍ରୁତ କେବଳ' ସଂଜ୍ଞକ ଜୈନ
Sambhūta bijaya ବିଶେଷ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର) – Name of a class of Jaina saints.

ସମ୍ଭୂତି—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ଭୂ ଧାତୁ = ହେବା + କ୍ତିନ୍. ତି)—
Sambhūti ୧ । ଉତ୍ପତ୍ତି; ଜନ୍ମ; ଉଦ୍ଭବ—1. Birth. ୨ । ବିଭୂତି; ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—2. Majesty. ୩ । ସମ୍ପତ୍ତି; ଶକ୍ତି (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—3. Power.

ସମ୍ଭୂୟ କାରୀ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି. ପୁଂ (ସମ୍ + ଭୂ ଧାତୁ + କ୍ତ୍ୱା. ୟ = ଭୂ
Sambhūya kārī ଧାତୁ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଏକ ସଙ୍ଗେ (ସମ୍ଭୂୟକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ; ଏକତ୍ର ମିଳିତ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ-କାରୀ—1. Coadjuter; acting in unision. ୨ । ସହକର୍ମୀ—2. Colleague; working jointly. ୩ । ଅଂଶୀଦାର—3. Co-partner; carrying on joint business.

ସମ୍ଭୂୟ ସନ୍ଧାନ—ସଂ. ବି (ସମ୍ଭୂୟ = ଏକତ୍ର ହୋଇ + ସନ୍ଧାନ =
Sambhūya sandhāna ସନ୍ଧି ସ୍ଥାପନ) —ମିଳିତ ସନ୍ଧିକରଣ—A joint treaty; league.

ସମ୍ଭୂୟ ସମୁତ୍ଥାନ—ସଂ. ବି (ସମ୍ଭୂୟ = ଏକତ୍ର ହୋଇ + ସମୁତ୍ଥାନ
Sambhūya samutthāna = ଉଠିବା)—୧ । ସମ୍ମିଳିତ ଉତ୍ଥାନ—1. A joint rising. ୨ । ଯୌଥ କାରବାର, ବହୁ ଅଂଶୀଦାରଙ୍କ ସମ୍ମିଳିତ ମୂଳଧନରେ ହେବା କାରବାର; ବହୁ ଲୋକଙ୍କର ଏକତ୍ର ମିଳିତ ହୋଇ ବାଣିଜ୍ୟକରଣ—2. Joint stock business; fellowship in trade. [ଦ୍ର—ଏହି କାରବାରରେ ଲାଭ ବା କ୍ଷତି ଘଟିଲେ ତାହା ଅଂଶୀଦାର-ମାନେ ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜର ଅଂଶ ଅନୁଯାୟୀରେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ।] ୩ । ଅଂଶୀଦାରୀ—3. Partnership. ୪ । ଯୌଥ କାରବାରରେ ଅଂଶୀଦାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ବିବାଦ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—4. Any dispute between the cosharers in a joint stock business.

ସମ୍ଭୃତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ + ଭୃ ଧାତୁ = ଭରଣ କରିବା + କ୍ତ. ତ)—
Sambhṛuta ୧ । ସମ୍ୟକ୍ ପୁଷ୍ଟ—1. Brought up with care; fully developed.
(ସଂଭୃତ ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସମ୍ଭୃତି—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯତ୍ନ ସିଦ୍ଧ—2. Accomplished after much care. ୩ । ଦତ୍ତ—3. Given; bestowed. ୪ । ଲବ୍ଧ—4. Got; received. ୫ । ସଂଚିତ—5. Stored. ୬ । ବର୍ଦ୍ଧିତ—6. Increased; lengthened. ୭ । ଜନିତ—7. Produced. ୮ । ପୂର୍ଣ୍ଣ—8. Full; filled up. ୯ । ସଂକଳିତ; ସଂଗୃହୀତ—9. Collected; compiled. ୧୦ । ପ୍ରସ୍ତୁତ 10. Prepared.

ସମ୍ଭୃତାଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. ବହୁ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ପୁଷ୍ଟାଙ୍ଗ—Having the
Sambhṛutāṅga body fully developed.
(ସମ୍ଭୃତାଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସମ୍ଭୃତି—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ଭୃ ଧାତୁ = ଭରଣ କରିବା + କ୍ତି. ତି)—
Sambhṛuti ୧ । ସମ୍ୟକ୍ ପୋଷଣ—1. Bringing up with care. ୨ । ବର୍ଦ୍ଧନ—2. Increasing. ୩ । ପ୍ରସ୍ତୁତକରଣ—3. Preparation.

ସମ୍ଭେଦ—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ଭିଦ୍ ଧାତୁ = ପ୍ରବେଶକରିବା + ଘଞ୍. ଅ)—
Sambheda ୧ । ମିଳନ—1. Union; meeting. ୨ । ନଦୀଦ୍ୱୟର ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥଳ—2. The meeting place of two rivers. ୩ । ସ୍ଫୁଟନ; ଭେଦନ—3. Piercing through. ୪ । ନଦୀର ଓ ସାଗରର ସଙ୍ଗମ—4. Confluence; estuary of a river. ୫ । ବିଧାନ; ଘଟନା—5. Happening. ବିଡ଼ମ୍ବନା—6. Mockery; disappointment. ୭ । ଆସାମଅନ୍ତର୍ଗତ ତୀର୍ଥବିଶେଷ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—7. Name of a place of Hindu pilgrimage. [ଦ୍ର—ଏ ତୀର୍ଥରେ ଶୁଭବାସିନୀ ଦେବୀ ବିଦ୍ୟମାନା ।]

ସମ୍ଭୋକ୍ତା—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି. ପୁଂ (ସମ୍ + ଭୁଜ ଧାତୁ + କ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା.
Sambhoktā ୧ବ)—ସମ୍ଭୋଗକାରୀ—Enjoying.
(ସମ୍ଭୋକ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସମ୍ଭୋଗ—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ଭୁଜ୍ ଧାତୁ = ଭୋଗ କରିବା + ଘଞ୍. ଅ)—
Sambhoga ୧ । ଉପଭୋଗ; ସମ୍ୟକ୍ ଭୋଗ କରିବା—1. Enjoyment. ୨ । ହର୍ଷ—2. Delight. ୩ । ରତି-କ୍ରୀଡ଼ା; ସଙ୍ଗମ; ରମଣ—3. Sexual enjoyment; dalliance; ravishment; coition. [ଦ୍ର—ନାଗର ନାଗରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ଅନୁରାଗପୂର୍ଣ୍ଣ ଦର୍ଶନ, ସ୍ପର୍ଶନ, ଆଲିଙ୍ଗନ, ଚୁମ୍ବନ, ଅଧର ପାନ, ବନବିହାର, ଜଳକେଳି ଓ ମୈଥୁନକୁ ସମ୍ଭୋଗ ବୋଲାଯାଏ ।] ୪ । ଶୃଙ୍ଗାରଭେଦ—4. A kind of making love. [ଦ୍ର—ସାହିତ୍ୟ ଦର୍ପଣ ୨୨୫। ୨୨୬ରେ ଅଛି ଯେ,ଶୃଙ୍ଗାର ୨ ପ୍ରକାର; ଯଥା—କରୁଣ ବିପ୍ରଲମ୍ଭାଖ୍ୟ ଶୃଙ୍ଗାର ଓ ସମ୍ଭୋଗାଖ୍ୟ ଶୃଙ୍ଗାର ।

ସମ୍ଭୁକ୍ତ, ସମ୍ଭୋଗୀ, ସମ୍ଭୋଗ୍ୟ } ବିଣ

ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବିଳାସୀ ବିଳାସିନୀ ଦର୍ଶନ ଓ ସ୍ପର୍ଶନାଦିଦ୍ୱାରା ଅନୁରକ୍ତ ହୋଇ ପରସ୍ପରକୁ ବିଜନ୍ତା କରନ୍ତି ତାହା ସମ୍ଭୋଗାଖ୍ୟ ଶୃଙ୍ଗାର । ଚୁମ୍ବନ, ଆଲିଙ୍ଗନ, ଅଧରପାନ, ଜଳକେଳି, ବନବିହାର, ଚନ୍ଦ୍ରିକା ରଜନୀରେ ମିଳନ ଆଦି ଏଥିର ଅଙ୍ଗ ।

ବିପ୍ରଲମ୍ଭ ଅର୍ଥାତ୍ ବିରହଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭୋଗ ପୁଷ୍ଟି ଲାଭ କରେ ନାହିଁ, ନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କ ମିଳନ ପରେ ବିଚ୍ଛେଦରେ ପରସ୍ପର ପ୍ରେମ-ଚିନ୍ତାକୁ ବିପ୍ରଲମ୍ଭାଖ୍ୟ ଶୃଙ୍ଗାର ବୋଲାଯାଏ] ୫ । (+ କ୍ତି. ଅ) କେଳିନାଗର—5. A gallant; a lover; paramour.

ସମ୍ଭୋଗ ଶୃଙ୍ଗାର—ସଂ. ବି—ନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କର ପରସ୍ପର ମିଳନ—
Sambhoga śṛuṅgāra Amorous enjoyment or
(ବିପ୍ରଲମ୍ଭ ଶୃଙ୍ଗାର—ବିପରୀତ) dalliance between
lovers.

ସମ୍ଭୋଗୀ—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ ୧ମା.୧ବ)—
Sambhogī ୧ । ଉପଭୋଗକାରୀ; ସଂଭୋଗକାରୀ—1. Enjoy-
(ସମ୍ଭୋଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ing. ୨ । ସଙ୍ଗମକାରୀ—2. Cohabi-
ting. ସଂ. ବି. ପୁ—କେଳିକାରର—
Paramour; a gallant

ସମ୍ଭୋଜନ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଭୋଜନ)—୧ । ମିଳିତାସାଦନ;
Sambhojana ଗୋଷ୍ଠୀଭୋଜନ—1. Dining in-
company. ୨ । ଜାତିଅଣ ଭୋଜ—
2. Social feast; caste-dinner.

ସମ୍ଭ୍ରମ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ଭ୍ରମ୍ ଧାତୁ=ଭ୍ରମଣ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Sambhrama ୧ । ଭ୍ରମଣ—1. Walking. ୨ । ଘୂର୍ଣ୍ଣନ
(ସଭ୍ରମ ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) —2. Whirling. ୩ ।
(ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ—ବିଣ) ମହାଭ୍ରମ; ଭ୍ରାନ୍ତି—3. Error. [ଉ—
ତେବେ ଦ୍ୱିଜ ଭାବ ଯାଇ, ଶୋକ ସମ୍ଭ୍ରମ ଥରି ବାହି—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୪ । ଭୟ—4. Fear.
[ଉ—କିସ ସମ୍ଭ୍ରମ ତୋର କୃଷ୍ଣ ଭୁଲେ—ପ୍ରାଚୀ. ରସ-
ବାରିଧି ।] ୫ । ଭୟ ବା ଆନନ୍ଦଜନିତ ଆବେଗ;
ଉଦ୍‌ବେଗ—5. Flurry; excitement due to
fear or joy. ୬ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା; ସମାଦର; ଆଦର;
ସମ୍ମାନ; ଗୌରବ; ଖାତିର—6. Respect; regard;
honour; reverence. [ଉ—ବସିଁ। ବସିଛୁ, ପୁଣି
ପରି ସମ୍ଭ୍ରମେ ପରିଚମ୍ବଣ ନ ଦେଇ—ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି]
୭ । ଭଦ୍ରତା—7. Civility; manners. ୮ ।
ଭକ୍ତିଜନିତ ବ୍ୟସ୍ତତା ବା ଉତ୍‌କଣ୍ଠା; ଭୟ ମିଶ୍ରିତ ଭକ୍ତି—
8. Awe; confused mental condition due
to devotion. ୯ । ଆସ୍ଥା; ବିଶ୍ୱାସ; ବ୍ୟବସାୟରେ
ବା ସମାଜରେ ସାଧାରଣଙ୍କର ଆସ୍ଥା—
9.Credit in business or society;trust.

ସମ୍ଭ୍ରମ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସମ୍ମାନ କରିବା; ଆଦର କରିବା—
Sambhrama karibā 1. To show regard or
ସଂଭ୍ରମ କରା reverence; to pay one's respects.
सम्भ्रम करना ୨ । ଭକ୍ତି ସହିତ ଭୟ କରିବା—
2. To look up with awe.

ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ଭ୍ରମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ସମ୍ଭ୍ରମ-
Sambhrānta ଯୁକ୍ତ—1. Respectful. ୨ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା-
(ସଂଭ୍ରାନ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବନ୍ତ; ମାନନୀୟ; ଆଦରଣୀୟ—
ସମ୍ଭ୍ରମ } —ବି 2. Respectable; honorable. ୩ ।
ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ } ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ—3. Agitated; con-
fused. ୪ । ଭଦ୍ର—4. Gentle; noble.

ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ତନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଭଦ୍ର ବା ଉଚ୍ଚବଂଶୀୟ
Sambhrānta tantra ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟ ଶାସନ—
rule by the Oligarchy; aristocracy.

ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବଂଶୀୟ—ସଂ. ବିଣ—ଭଦ୍ରକୁଳରେ ଜାତ; କୁଳୀନ—Born
Sambhrānta baṁśīya of a noble or respectable
family.

ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ସଭା—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ବିଲାତ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟର
Sambhrānta sabhā ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତବଂଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା
ଗଠିତ ଶାଖା—The House of Lords of the
British Parliament.

ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ସମାଜ—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଭଦ୍ରବଂଶୀୟ
Sambhrānta samāja ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—The aristocracy;
the nobility.

ସମ୍ମତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ମନ୍ ଧାତୁ=ବୋଧ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Sammata ୧ । ଅନୁମତ—1. Approved; admi-
(ସଂମତ ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) tted. ୨ । ସ୍ୱୀକୃତ—
(ସମ୍ମତି—ବି) 2. Agreed; consented. ୩ ।
ଅଭିପ୍ରେତ—3. Wished for. ୪ । ପ୍ରିୟ—
सम्मति 4. Dear. ଦେ. ବି—ସମ୍ମତି; ସ୍ୱୀକୃତି—Consent.
सम्मति [ଉ—ରଜା ବୋଲିଲେ ଅହେ ଶୁଣ ପୁରୋହିତ । ଏରୁପେ
କର ମୋର ହୋଇଲା ସମ୍ମତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ;
ବନ ।]

ସମ୍ମତ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସ୍ୱୀକୃତ ହେବା—1. To agree;
Sammata hebā to consent. ୨ । ଏକମତ ହେବା—
सम्मत होना 2.To be of the same opinion.
सहमत होना

ସମ୍ମତି—ସଂ. ବି (ସମ୍+ମନ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ସ୍ୱୀକାର—
Sammati 1. Consent; agreement. ୨ । ଅନୁଜ୍ଞା;
(ସମ୍ମତ ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅନୁମତି—2. Permission. ୩ ।
ମଞ୍ଜୁର; ମତ—3. Assent. ୪ । ଆଦେଶ—
4. Order. ୫ । ଇଚ୍ଛା; ବାସନା—5. Wish;
desire. ୬ । ସମ୍ମାନ—6. Respect. ୭ । ମତ—
7. Opinion. ୮ । ଅଭିପ୍ରାୟ—8. Intention. ୯ ।
ଐକ୍ୟମତ୍ୟ—9. Concensus of opinion. ୧୦ ।
ଆତ୍ମବୋଧ; ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ (ବିଶ୍ୱବୋଧ)—10. Know-
ledge of the soul. ଦେ. ବି—(ବିବାହ ସମାଜ)
ପାକାଦେଖା ସନମତ; ବରକର୍ତ୍ତା ଓ କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ
सिद्धान्त ସ୍ଥିରକରେ ଚିହ୍ନ ବା ମହାପ୍ରସାଦ ବିନିମୟ—Solemn
betrothal between the bride's and the
bridegroom's guardians. ଦେ. ଅ (ସଂ. ସମ୍ମତ)
ତୁଲ୍ୟ—Like. (ଉ—ବାସ୍ତୋଷ୍ପତି ପ୍ରଭୃତି ଦିଗପତି
ସମ୍ମତ ସ୍ତ୍ରୀବ ଅତ ହେଲେ ହତ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶ-
ବିଳାସ ।)

ସମ୍ମତି ଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ମଞ୍ଜୁର
Sammati grahaṇa ନେବା—Taking permission from or getting consent of a person.

ସମ୍ମତି ଗ୍ରହୀତା—ସଂ. ବିଣ. ଓ ବି. ପୁଂ—ଅନ୍ୟଠାରୁ ମଞ୍ଜୁର ନେବା
Sammati grahītā ବ୍ୟକ୍ତି—One who has taken permission from another.
(ସମ୍ମତିଗ୍ରହୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସମ୍ମତି ଦାତା—ସଂ. ବିଣ. ଓ ବି. ପୁଂ—ଯେ ମଞ୍ଜୁର ଦିଏ—
Sammati dātā Grantor; giver of consent.
(ସମ୍ମତିଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସମ୍ମତି ଦାନ—ସଂ. ବି—ମଞ୍ଜୁର ଦେବା—
Sammati dāna Giving of consent or permission.
(ସମ୍ମତି ପ୍ରଦାନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସମ୍ମତି ଦେବା—କ୍ରି. କ୍ରି—୧ । ଅନୁକୂଳ ମତ ଦେବା; ମଞ୍ଜୁର
Sammati deba ଦେବା—1. To consent; to give assent. ୨ । ଅନୁମତି ଦେବା—2. To give
सम्मति देना permission; to permit.

ସମ୍ମଦ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ମଦ୍, ଧାତୁ=ହୃଷ୍ଟ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—
Sammada ୧ । ଅହ୍ଲାଦ; ଆନନ୍ଦ; ହର୍ଷ—1. Delight.
(ସମ୍ମଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଆମୋଦ—2. Merriment. ୩ । ବିଷ୍ଣୁ ପୁରାଣୋକ୍ତ ଗଭୀରଜଳସଞ୍ଚାରୀ ବହୁ ସନ୍ତାନଯୁକ୍ତ ମତ୍ସ୍ୟ ବିଶେଷ (ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣ ୪ । ୧ । ୧୯)—3. Name of fabulous big fish. ଦେ. ବି—ଗର୍ବ—Pride. (ଉ—ବିପୁଳ ମେଘନାଦେ ଘନାଘନ ଅଷ୍ଟଦେ ବଢ଼େ ନିଶାଚର ସମ୍ମଦେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ସଂ. ବିଣ—ସୁଖୀ; ଆନନ୍ଦିତ—Happy; pleased.

ସମ୍ମର୍ଦ(ର୍ଦ୍ଦ)—ସଂ. ବି (ସମ୍+ମୃଦ୍, ଧାତୁ=ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା+ଭାବ.
Sammarda(rdda) ଅ)—୧ । ସଂଘର୍ଷ—1. Collision.
(ସଂମର୍ଦ[ର୍ଦ୍ଦ]—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଘଡ଼; ଜନତା—2. Crowd.
[ସମ୍ମର୍ଦୀ(ର୍ଦ୍ଦୀ)ତ—ବିଣ] ୩ । ପେଷଣ—3. Pounding. ୪ । (+ଅଧିକରଣ. ଅ) ଯୁଦ୍ଧ; ସଂଗ୍ରାମ—4. Fight; battle; affray.

ସମ୍ମାତୁର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସତ୍+ମାତୃ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ; ନିପାତନ)—
Sammātura ଭଦ୍ରମାତୁର; ସତୀସ୍ତ୍ରୀ; ପତିବ୍ରତା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପୁତ୍ର—
(ସମ୍ମାତା—ଅନ୍ୟରୂପ) The son of a chaste or virtu-
[ସମାତୁର, ସମ୍ମାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ous mother.

ସମ୍ମାଦ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ମଦ୍, ଧାତୁ=ଗର୍ବ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—
Sammāda ୧ । ମତ୍ତତା—1. Intoxication. ୨ । ଉନ୍ମାଦ—
(ସଂମାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Madness. ୩ । ଅତି ରୋଷ—3. Fury of anger; rage. ୪ । (ନାମ) ବିଷ୍ଣୁ-ପୁରାଣୋକ୍ତ ମହାମତ୍ସ୍ୟପତି—4. Name of a mythological king of fishes described in the Bishṇu Purāṇa.

ସମ୍ମାନ—ସଂ. ବି—୧ । (ସମ୍+ମନ. ଧାତୁ=ପୂଜା କରିବା+ଭାବ.
Sammāna ଅ)—୧ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା; ଗୌରବ; ସମାଦର; ପୂଜା—
(ସମ୍ମାନିତ—ବିଣ) 1. Respect; regard; honour;
[ସଂମାନ ଇତ୍ୟାଦି-ଅନ୍ୟରୂପ] esteem; homage. ୨ । (ସମ୍+
(ସମ୍ମିତ—ବିଣ) ମା. ଧାତୁ=ମାପିବା+ଭାବ. ଅନ) ସମ୍ୟକ୍ ପରିମାଣ—2. Measuring.

ସମ୍ମାନ କରିବା—କ୍ରି. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସମାଦର ବା ମର୍ଯ୍ୟାଦା
Sammān karibā କରିବା—To respect a person;
(ସମ୍ମାନ ଦେଖା[ଖେ]ଇବା, ସମ୍ମାନ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) to tender
ସମ୍ମାନକରା, ସମ୍ମାନଦେଖାନ, ସମ୍ମାନଦେଓୟା homage; to
सम्मान करना, सम्मान दिखाना honour a person.

ସମ୍ମାନନ(ନା)—ସଂ. ବି (ସମ୍+ମନ୍. ଧାତୁ=ପୂଜା କରିବା+
Sammānana(nā) ଭାବ. ଅନ+ଅ;+ଆ)—୧ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା
ସମ୍ମାନିତ
ସମ୍ମାନନୀୟ } —ବିଣ ଦେଖାଇବା; ସମ୍ମାନ କରିବା—
ସମ୍ମାନ୍ୟ
1. Rendering of respects, paying of homage. ୨ । ପରିମାଣ କରିବା—2. Measuring.

ସମ୍ମାନ ନାଶ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ହାନି—
Sammāna nāśa 1. Loss of honour
୨ । ସୁନାମର ହାନି—2. Loss of prestige.

ସମ୍ମାନନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍+ମନ ଧାତୁ=ପୂଜା କରିବା+କର୍ମ
Sammānanīya ଅନୀୟ)—ସମ୍ମାନିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—
(ସମ୍ମାନନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Fit to be honoured; respectable.

ସମ୍ମାନ ପାଇବା—କ୍ରି. କ୍ରି—ସମ୍ମାନିତ ହେବା—
Sammāna pāibā To be respected or treated
ସମ୍ମାନପାଓୟା सम्मानपाना with respect,

ସମ୍ମାନ ପାତ୍ର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମ୍ମାନାସ୍ପଦ (ଦେଖ)
Sammāna pātra Sammānāspada (See)

ସମ୍ମାନ ପୁରଃସର ନିବେଦନ ମିଦଂ—(ସଂସ୍କୃତବାକ୍ୟ)—(ମାନନୀୟ
Sammāna purahsara nibedana midam ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ
ସମ୍ମାନପୂର୍ବକ
ସମ୍ମାନାନନ୍ତର } ନିବେଦନ ମିଦଂ—ଅନ୍ୟରୂପ] ଲେଖିବା ଅଦ୍ୟରେ ଲେଖାଯିବା
ବାକ୍ୟ)—ଏଥିର ଅର୍ଥ 'ପ୍ରଥମେ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପ୍ରକାଶ କରେ ଏହି ନିବେଦନ'—A sentence written at the beginning of a letter, meaning—I beg to make this submission after tendering my regards to you.

ସମ୍ମାନ ପ୍ରାପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ପୁଂ) (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମ୍ମାନିତ [ଦେଖ]
Sammāna prāpta Sammānita. [See]

ସମ୍ମାନ ପ୍ରାପ୍ତି—ସଂ. ବି [୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍]—ସମ୍ମାନଲାଭ [ଦେଖ]
Sammāna prāpti Sammāna labha. [See]

ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷା—ସଂ. ବି [୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍]—ମହତ୍ତ୍ୱ ରକ୍ଷିବା—
Sammāna rakshā Keeping one's honour intact.

ସମ୍ମାନ ଲାଭ—ସଂ. ବ [୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍]—ନୂତନ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପ୍ରାପ୍ତି—
Sammāna lābha Acquisition of honour.

ସମ୍ମାନ ହାନି—ସଂ. ବ [୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍]—ସମ୍ମାନ ନାଶ [ଦେଖ]
Sammāna hāni Sammāna nāśa. [See]

ସମ୍ମାନାନନ୍ତର—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସମ୍ମାନ ବା ମର୍ଯ୍ୟାଦା କରିବା ପରେ (ନିବେଦନ କରିବା)—After
Sammānānantara
सम्मानानन्तर सम्मानानन्तर paying respects.
(ସମାନାନନ୍ତର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସମ୍ମାନାର୍ହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଉପପଦତତ୍)—ସମ୍ମାନଯୋଗ୍ୟ; ସମ୍ମାନ
Sammānārha ପାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be
honoured respectable; honourable.
(ସମ୍ମାନାହ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସମ୍ମାନାସ୍ପଦ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସମ୍ମାନ ପାଇବାର ଉପଯୁକ୍ତ
Sammānāspada ବ୍ୟକ୍ତି—1. A person fit to
be honou r. ୨ । ସମ୍ମାନଯୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Respectable man.

ସମ୍ମାନିତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ + ମାନ୍ ଧାତୁ + କର୍ମ ତ)—୧ । ସମାଦୃତ—
Sammānita 1. Respected. ୨ । ସତ୍‌କୃତ;
[. ସମ୍ମାନ, ସମାନନ(ନା)—ବ] ପୂଜିତ—2. Venerated;
honoured; adored.

ସମ୍ମାର୍ଗ—ସଂ. ବ—ସତ୍ ମାର୍ଗ (ବିଶ୍ୱକୋଷ).
Sammārga Honest way.

ସମ୍ମାର୍ଜ(ର୍ଜ୍ଜ)କ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍ + ମୃଜ୍ ଧାତୁ=ଶୁଦ୍ଧ କରିବା +
Sammārja(rjja ka କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—୧ । ପରିଷ୍କାରକ—
(ସମ୍ମାର୍ଜିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Clearing. ୨ । ଶୋଧକ—
[ସମାର୍ଜ(ର୍ଜ୍ଜ)କ—ଅନ୍ୟରୂପ] 2. Rectifying.
୩ । ଯାହା ସଫା କରେ—3. Cleansing; sweeping.
ସଂ. ବ (+ କରଣ ଅନ)—୧ । ଯାହାଦ୍ୱାରା ସଫା
କରାଯାଏ; ସମ୍ମାର୍ଜନୀ—1. Brush. ୨ । (ପୁଂ)
(+ କର୍ତ୍ତୃ ଅନ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସଫା କରେ—
2. Sweeper.

ସମ୍ମାର୍ଜ(ର୍ଜ୍ଜ)ନ(ନା)—ସଂ. ବ (ସମ୍ + ମୃଜ୍ ଧାତୁ=ଶୁଦ୍ଧ କରିବା +
Sammārja(rjja)na(nā) ଭାବ ଅନ + ଆ)—୧ । ସଂଶୋଧନ-
[ସଂମାର୍ଜ(ର୍ଜ୍ଜ)ନ(ନା) ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ] 1. Correction.
୨ । ବିଶୋଧନ—2 Rectifying. ୩ । ପରିଷ୍କାର
ସମ୍ମାର୍ଜିତ } ବିଣ— କରଣ—3. Act of cleansing;
ସମ୍ମାର୍ଜନୀୟ } cleansing. ୪ । ଓଲାଇବା; ପର୍ହିରିବା
4. Act of sweeping or brushing.
୫ । ଶୁଦ୍ଧ କରିବା—5 Purifying. ୬ ।
କୌଣସି ଲିଖିତ ପୁସ୍ତକ ବା ପାଣ୍ଡୁଲିପିର ତ୍ରୁଟିପୂର୍ଣ୍ଣ
ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପରେ, ଆବଶ୍ୟକସ୍ଥଳରେ ତହିଁର
ସଂଶୋଧନ, ସଂଯୋଜନ, ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଦି ପ୍ରକ୍ରିୟା;
ଉଦ୍ଧରଣ—6. Revision of any book of
written matter.

ସମ୍ମାର୍ଜ(ର୍ଜ୍ଜ)ନୀ—ସଂ. ବ (ସମ୍ମାର୍ଜନ + ଇ)—ଝାଡୁ; ଶୁଣ୍ଢୁଣା; ବର୍ଦ୍ଧନୀ; ବଡ଼ିଣା
Sammārja(rjja)nī —Broomstick; a broom;
[ଏଥିର ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଶୋଧନୀ, ଉହନୀ, cleansing brush.
ସମ୍ମୁହନୀ, ବହ୍ନକାର, ବର୍ଦ୍ଧନୀ] [ଦ୍ର—ଗୃହସ୍ଥର ପଞ୍ଚ ସୂନା
ମଧ୍ୟରେ ଏହା ଏକ । ଗୃହସ୍ଥ ପ୍ରତିଦିନ ପଞ୍ଚ ସୂନାର
ବ୍ୟବହାର ଯୋଗୁଁ ବହୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ପ୍ରାଣୀଙ୍କୁ ନାଶ କରେ । ଏ
ପାପରୁ ମୁକ୍ତି ଲାଭ ପାଇଁ ପ୍ରତିଦିନ ପଞ୍ଚ ଯଜ୍ଞର ବିଧାନ
ଅଛି ।]

ସମ୍ମିତ—ସଂ: ବିଣ (ସମ୍ + ମା ଧାତୁ=ମାପିବା + କର୍ମ ତ)—୧ ।
Sammita ସତ୍ତୁଶ—1. Similar. ୨ । ତୁଲ୍ୟ ପରିମାଣ-
(ସଂମିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଶିଷ୍ଟ—2. Of equal quantity or
(ସମ୍ମିତତ୍ୱ—ବ) measure; commensurate.

ସମ୍ମିଳନ(ନୀ)—ସଂ. ବ (ସମ୍ + ମିଳନ=ମିଶ୍ରଣ)—୧ । ବହୁ ବସ୍ତୁର
Sammilana(nī) ଏକତ୍ର ମିଶ୍ରଣ—1. Mixing up of
(ସମ୍ମିଳନ[ନୀ]—ଅନ୍ୟରୂପ) many things. ୨ । ସଂଯୋଗ
ସମ୍ମିଳନୀୟ, } ବିଣ —2. Union. ୩ । ବିବାଦ
ସମ୍ମିଳିତ, ସମ୍ମିଳ୍ୟ } କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ମିଳନ—
3. Reconciliation. ୪ । ଏକତ୍ର ହେବା—
4. Gathering together. ଦେ. ବ (ସଂ.
सम्मिलनी ସମ୍ମେଳନ, ସମ୍ମେଳନୀ)—ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସମ୍ମିଳିତ ସଭା—
सम्मेलन Congress; assembly; a conference. [ଦ୍ର—
ସମ୍ମିଳନୀ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଏକତ୍ର ମିଳନ;
ସମ୍ମେଳନୀର ଅର୍ଥ ଯେଉଁ ଠାରେ ବା ଯେଉଁ ସଭାରେ
ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ମିଳିତ ହୁଅନ୍ତି—ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ରାଟ୍ ମହାତ୍ମା
ବଙ୍କିମ ଦେବ ।]

ସମ୍ମିଳନୀ ମଣ୍ଡପ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ମଣ୍ଡପରେ ସମ୍ମିଳନୀର ଅଧିବେଶନ
Sammilanī mandapa କରାଯାଏ—The pandal of
सम्मिलनी मण्डप सम्मेलन मण्डप a conference.

ସମ୍ମିଳନୀର ଅଧିବେଶନ—ଦେ. ବ—ସମ୍ମିଳନୀର ବୈଠକ—
Sammilanīra adhibeśana A session of a
सम्मिलनीर अधिवेशन सम्मेलनका अधिवेशन conference.

ସମ୍ମିଳିତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ + ମିଳିତ)—୧ । ଏକୀଭୂତ—
Sammilita 1. Combined; amalgamated.
(ସମ୍ମିଳିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସଂଯୋଜିତ—2. Associated;
(ସମ୍ମିଳନ—ବ) united; joined. ୩ । ଏକ ସ୍ଥାନରେ
ଉପସ୍ଥିତ—3. Assembled; come together.

ସମ୍ମିଳିତ ଚେଷ୍ଟା—ସଂ. ବ—ବହୁ ଲୋକଙ୍କର ଏକୀଭୂତ ଉଦ୍ୟମ—
Sammilita cheshṭā Joint endeavour; combi-
ned endeavour.

ସମ୍ମିଳିତ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଏକତ୍ର ହେବା—1. To be
Sammilita hebā assembled together. ୨ । ଏକ-
सम्मिलित होना ଜୋଟ ହେବା—2. To combine.
सम्मिलित होना

ସମ୍ମିଶ୍ର—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ + ମିଶ୍ର ଧାତୁ = ମିଶିବା + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧ । ଏକତ୍ର ମିଶ୍ରିତ—1. Mixed up.
Sammiśra
(ସମ୍ମିଶ୍ର ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ)
୨ । ଏକତ୍ର ମିଳିତ—2. Commingled; combined. ୩ । ସଂଯୁକ୍ତ—3. Joined together.

ସମ୍ମିଶ୍ରଣ—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ମିଶ୍ରଣ)—୧ । ଏକତ୍ର ମିଳନ—
Sammiśraṇa
(ସମ୍ମିଶ୍ରିତ—ବିଣ)
1. Amalgamation; commingling. ୨ । ବହୁ ପଦାର୍ଥର ମିଶ୍ରଣ—2. Compound; mixture. ୩ । ଏକତ୍ର ମିଶାଇବା—3. Mixing up together.

ସମ୍ମୀଳନ—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ମୀଳ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ମୁଦ ହୋଇଯିବା; ବୁଜ ହୋଇଦିବା—1. Closing up (Apte).
Sammīlana
(ସମ୍ମୀଳିତ—ବିଣ)
୨ । ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଇବା—2. Enveloping; covering (Apte).

ସମ୍ମୁଖ—ସଂ ବିଣ (ମୁଖର ସମୀପ = ସମ୍ମୁଖ; ଉପସମାସ)—୧ ।
Sammukha
(ସାମ୍ମୁଖ୍ୟ—ବି)
ସାମନା ସାମନି; ଅଭିମୁଖ; ସମକ୍ଷ—1. Front; in the front of. ୨ । ଆଗ—2. Fore. ୩ । କୌଣସି ଅଡ଼ରୁ ମୁହଁ କରିଥିବା—3. Facing; confronting. ୪ । ମୁହାଁମୁହିଁ—4. Facing each other. ୫ । ସମର୍ଥ—5. Capable.

ସମ୍ମୁଖା, ସମ୍ମୁଖୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
୬ । ଏକ ଅଡ଼ରୁ ମୁହଁ କରି ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଅବସ୍ଥିତ—6. Opposite (Apte). ୭ । ଅମୁକ ଅଡ଼ରୁ ସିଧା କରି ଚାହିଁଥିବା—7. Looking towards (Apte). ୮ । (ଅମୁକରୁ) ଭେଟିଥିବା—8. Encountering; meeting (Apte). ୯ । ଅନୁକୂଳ—9. Propitious (Apte). ସଂ. ବି (ସର୍ବ + ମୁଖ) ସମସ୍ତ ମୁଖ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—The whole face. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ସମ୍ମୁଖ)—୧ । ସାମନାରେ—1. In front of; before. ୨ । ସାମନା ସାମନି—2. Face to face. ୩ । (ଅମୁକଙ୍କ) ଉପସ୍ଥିତିରେ—3. In the presence of [ଦ୍ର—ଏହାର ଅପଭ୍ରଂଶ ଭାମୁ ଓ ସମୁଖ ।]

ସମ୍ମୁଖ ଦନ୍ତ—ସଂ. ବି—ପାଟିର ସାମନାରେ ଥିବା ଦାନ୍ତ, ଭାମୁଦାନ୍ତ—
Sammukha danta
Front teeth.

ସମ୍ମୁଖବର୍ତ୍ତୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍ମୁଖ + ବୃତ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ସାମନାରେ ଥିବା—
Sammukhabartti
(ସମ୍ମୁଖବର୍ତ୍ତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
1. Being in front of; front. ୨ । ସାମନା ପାଖର—2. Fore.

ସମ୍ମୁଖ ଯୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବି (ମ. ଷ. ତତ୍ପୁ)—ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ଦୁଇ ଯୋଦ୍ଧା ବା
Sammukha juddha
ଦୁଇ ଯୋଦ୍ଧଦଳ ମଧ୍ୟରେ ହେବା

ସମ୍ମୁଖ ରଣ, ସମ୍ମୁଖ-ସଂଗ୍ରାମ, ସମ୍ମୁଖ ସମର } ଅନ୍ୟରୂପ
ଯୁଦ୍ଧ; ମୁହାଁମୁହିଁ ଯୁଦ୍ଧ—Hand to hand fight; fighting at close quarters. (ଦ୍ର—ଉଭୟ ସମ୍ରାଟ ବିରାଟ ବାହିନୀ ସହିତେ ସମ୍ମୁଖ ରଣ—ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।)

ସମ୍ମୁଖରେ—କ୍ରି. ବି. ବିଣ—୧ । ସାମନା ସାମନି; ସାମନାରେ;
Sammukhare
ଅଗରେ—1. In front of; before.
सम्मुखे
୨ । ଉପସ୍ଥିତିରେ—2. In the presence of.
सम्मुखमें (ସମ୍ମୁଖେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସମ୍ମୁଖ ସମର—ସଂ. ବି—ସାମନା ସାମନି ଲଢ଼େଇ, ପେଟ୍ଟ ଯୁଦ୍ଧରେ
Sammukha samara
ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଯୋଦ୍ଧାମାନେ ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ କରନ୍ତି—Hand to hand fight; a fighting in close quarters.

ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ—ସାମନାରେ ଥିବା—
Sammukhastha
Lying in front of.

ସମ୍ମୁଖା ସମ୍ମୁଖୀ—କ୍ରି. ବିଣ—ଘରାଣିର ସମ୍ମୁଖବର୍ତ୍ତୀ; ସାମନା ସାମନି—
Sammukhā sammukhī
सामने सामने
Facing each other.

ସମ୍ମୁଖୀ—ସଂ. ବି (ସମ୍ମୁଖ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଦର୍ପଣ—
Sammukhī
Mirror (Apte).

ସମ୍ମୁଖୀନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍ମୁଖ + ଇନ)—ସମ୍ମୁଖବର୍ତ୍ତୀ—
Sammukhīna
Front; standing in front.
(ସମ୍ମୁଖୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା—କ୍ରି—୧ । ସାମନାକୁ ଆସିବା—1. To
Sammukhīn hebā
confront; to encounter.
सम्मुखीन हुआ सम्मुखीन होना
୨ । ଭେଟିବା—2. To meet.

ସମ୍ମୁଗ୍ଧ—ସଂ.ବିଣ.(ସମ୍ + ମୁଗ୍ଧ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୋହିତ; ବିମୋହିତ—
Sammugdha
1. Charmed; fascinated. ୨ । (ସମ୍ମୁଗ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜଡ଼ୀଭୂତ—2. Stupefied.

ସମ୍ମୂର୍ଚ୍ଛ—ସଂ. ବିଣ.(ପୁଂ)(ସମ୍ + ମୂର୍ଚ୍ଛ) ୧ । ଅଜ୍ଞାନ—1. Ignorant.
Sammūrchha
୨ । ରାଗାଦି ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ଧୀଭୂତ—2. Blinded
(ସମ୍ମୂର୍ଚ୍ଛ—ଅନ୍ୟରୂପ)
by passion. ୩ । କାମ ବା (ସମ୍ମୋହ—ବି) ସ୍ନେହାଦିଦ୍ୱାରା ଅନ୍ଧୀଭୂତ; ସମ୍ୟକ୍ ମୋହଯୁକ୍ତ—3. Infatuated; stupefied. ୪ । ମୂର୍ଚ୍ଛାଯୁକ୍ତ—4. Fainted; swoening. ୫ । ନିର୍ବୋଧ—5. Stupid; indolent. ୬ । ରାଶୀକୃତ, (ବିଶ୍ୱକୋଷ) 6. Heaped up. ୭ । ଭଗ୍ନ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—7. Broken. ୮ । ଶୀଘ୍ର ଜାତ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—8. Born soon.

ସମ୍ମୂର୍ଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ତୃଣାଦି—
Sammūrchchhada
Grass.

ସମ୍ମୂର୍ଚ୍ଛନ(ନା)—ସଂ. ବି (ସମ୍ + ମୂର୍ଚ୍ଛ, ମୂର୍ଚ୍ଛନା)—୧ । ଅଚୈତନ୍ୟ;
Sammūrchchhana(nā)
ମୂର୍ଚ୍ଛା—1. Fainting; fit;
[ସଂମୂର୍ଚ୍ଛନ(ନା)—ଅନ୍ୟରୂପ]
loss of consciousness.
୨ । ବୃଦ୍ଧି—2. Increase. ୩ । ସର୍ବତଃ ବ୍ୟାପ୍ତି—3. Diffusion. ୪ । ବ୍ୟାପ୍ତି—4. Spreading out. ୫ । ବିସ୍ତାର; ପ୍ରସାର—5. Extension; extent.

୨ । ଉଚ୍ଚତା; ଉଚ୍ଚତ୍ୱ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—6. Elevation; height,

ସମ୍ମୂର୍ଚ୍ଛନୋଦ୍ଭବ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମତ୍ସ୍ୟାଦି—
Sammūrchchhanodbhaba Fishes.

ସମ୍ମୂଳ—କେ. ବିଣ (ସଂ. ସମ୍ମୂଳ)—ସମ୍ମୂଳ; ଆଦ୍ୟ ସହିତ; ଆଦ୍ୟରୁ
Sammūla ଆରମ୍ଭକରି—From the beginning.
ସମୂଳ ସମୂଳ (ଉ—ସର୍ବ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନାମ ଉହ, ସମ୍ମୂଳକରି ନୁହେ କହ—ଭୂପତି ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।)

ସମ୍ମୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍+ମୃଷ୍ଟ)—୧ । ସଂଶୋଧିତ—
Sammṛushṭa 1. Rectified. ୨ । ପରିଷ୍କୃତ; (ସଂମୃଷ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ନିର୍ମଳୀକୃତ—2. Cleansed. ୩ । ଚଢ଼ାଇ ହୋଇଥିବା (ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି)—3. (curry) Flavoured by frying. ୪ । ସମ୍ମାର୍ଜିତ—4. Polished; swept.

ସମ୍ମେଳନ(ନି)—ସଂ.ବି(ସମ୍+ମିଲ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ମିଳିତ କରାଇବା+ଲ୍ୟୁଟ
Sammelana(ni) ଅନ;+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ)—୧ । ଏକତ୍ର କରାଇବା;ମିଳିତ [ସମ୍ମେଳନ(ନି)ଅନ୍ୟରୂପ] କରାଇବା-1. Mixing up; gathering. ୨। (+ଅଧିଅନ;+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—ମେଳା; ସଭା; ସମିତି—2. Conference. [ଦ୍ର—କେହି ମିଳନ କ୍ରିୟା ବୁଝାଇଲେ ଏ ଶବ୍ଦର ଆକାର ସମ୍ମିଳନ ଓ ମେଳା, ସଭା, ସମିତି ଅର୍ଥ ବୁଝାଇଲେ ସମ୍ମେଳନ ହୁଏ ବୋଲି ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ରାଟ୍ ମହାରାଜା ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ମତ ଅଟେ । ତେବୁ ଅପ୍ରେ, ବିଶ୍ୱକୋଷ ଆଦି ଅଭିଧାନରେ ଏ ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟବହାର ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

ସମ୍ମୋଦ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ମୋଦ)—୧ । ଆମୋଦ; ପ୍ରୀତି—
Sammoda 1. Delight. ୨ । ପ୍ରମୋଦ—[ସଂମୋଦ—ଅନ୍ୟରୂପ] 2. Merriment.

ସମ୍ମୋହ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ମୋହ)—୧ । ଅଜ୍ଞତା—1, Ignorance.
Sammoha ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୋହ—2. Fascination; (ସଂମୋହ ଇତ୍ୟାଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) stupefaction. (ସମ୍ମୁଗ୍ଧ; ସମ୍ମୋହିତ—ବିଣ) ୩ । ବିମୁଗ୍ଧ କରିବା—3. Enchanting; fascinating. ୪ । ରାଗାଦି ଜନିତ ଅନ୍ଧତା—4. Blindness due to passion. ୫ । ମୂର୍ଚ୍ଛା—5. Swoon.

ସମ୍ମୋହକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସମ୍ୟକ୍ ମୋହ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ—
Sammohaka Causing stupefaction, (ସମ୍ମୋହକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୬ଂ. ବି—ସନ୍ନିପାତ ଜ୍ୱରବିଶେଷ—A kind of malignant fever. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ବେଦନା, କମ୍ପ, ଜଡ଼ାଳାଣ, ବିଷ୍ମୟ, ଦାହ, ପିପାସା, ଉଷ୍ଣତା, ଘର୍ମ, ପ୍ରଳାପ, ମୋହ, ମୂର୍ଚ୍ଛା, ଭ୍ରମ, ବାମ ବା ଦକ୍ଷିଣ ଅଙ୍ଗର ଅବସନ୍ନତା ହୁଏ—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

ସମ୍ମୋହନ—ସଂ. ବି (ସମ୍+ମୁହ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ମୋହ. ଧାତୁ—
Sammohana ମୁଗ୍ଧ କରିବା+ଲ୍ୟୁଟ୍ ଅନ)—୧ । ବିମୁଗ୍ଧ
ସମ୍ମୋହିତ
ସମ୍ମୋହିନୀ } —ବିଣ
ସମ୍ମୋହିତ-ବ୍ୟକ୍ତି ବାଣ କରିବା—1. Fascinating; stupefying. ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ) କନ୍ଦର୍ପର ବାଣବିଶେଷ (ଯଦ୍ୱାରା କାମାତୁର ବ୍ୟକ୍ତି ସମ୍ମୋହ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ)—2. Name of one of the 5 stafts of Cupid (by which a lover is fascinated). ସଂ. ବିଣ—ମୋହଜନକ—Fascinating; stupefying.

ସମ୍ୟକ୍—ସଂ. ଅ ଓ କ୍ରି. ବିଣ (ସମ୍+ଅଞ୍ଚ୍. ଧାତୁ=ଯିବା+କ୍ୱିପ୍.
Samyak କ୍ୱିପ୍)—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ—1. Excellently; well. ୨ । ଘନିଷ୍ଠରୂପେ—2. Intimately. ୩ । ପ୍ରକୃତରୂପେ—3. Rightly; correctly. ୪ । ସଂପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—4. Fully; perfectly; entirely; thoroughly. ୫ । ବିଶିଷ୍ଟରୂପେ—5. Specially. ୬ । ସର୍ବପ୍ରକାରେ-6. In all manners. ସଂ. ବିଣ—(ସମ୍+ଅଞ୍ଚ୍. ଧାତୁ+କ୍ୱିପ=ସମ୍ୟକ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ) ମନୋଜ୍ଞ—1. Beautiful. ୨ । ଯୋଗ୍ୟ; ଉପଯୁକ୍ତ—2. Befitting; fit. ୩ । ଶୁଦ୍ଧ—3. Pure; correct; right. ୪ । ସମୁଦାୟ—4. Whole; entire. ୫ । ସତ୍ୟ—5. True. ୬ । ସଙ୍ଗତ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—6. Reasonable. ସଂ. ବି- ସତ୍ୟବଚନ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—Truth; true words. ବିଣ.ର ବିଣ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—1. Very; much. ୨ । ସର୍ବତୋଭାବରେ—2. In every respect.

ସମ୍ୟକ୍(ଗ୍) ଦୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି (ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା କ୍ ସ୍ଥାନରେ ଗ୍)—ଉତ୍ତମରୂପେ
Samyak(g)-drusti ଦେଖିବା; ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ—Observation.

ସମ୍ୟକ୍ ଯୋଗ—ସଂ. ବି—ସମାଧି (ଦେଖ)
Samyag-jōga Samādhi (See)

ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସମ୍ରାଜ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ସମ୍ରାଟ୍ ପଦରେ
Samrāji ଅଧିଷ୍ଠିତା ସ୍ତ୍ରୀ—1. Empress. ୨ । ସମ୍ରାଟଙ୍କ (ସମ୍ରାଟ୍—ପୁଂ) ପତ୍ନୀ—2. The wife of an Emperor. [ଦ୍ର—କେହି କେହି କହନ୍ତି 'ସମ୍ରାଟ୍' ଶବ୍ଦ ଉଭୟ ଲିଙ୍ଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ—ବେ ଓ ବୈଦିକ ସଂ.ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ ସମ୍ରାଜ୍ଞ)—ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ; ସସାଗରା
Samrajnī ଧରାର ଅଧୀଶ୍ୱରୀ—Empress. [ଦ୍ର—ଅଥର୍ବ ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ ବେଦ, ଋଗ୍‌ବେଦ ଓ ଐତରେୟ ବ୍ରାହ୍ମଣରେ 'ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ ଶବ୍ଦ ରାଣୀ ବା ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥା ସ୍ତ୍ରୀ ବା ସ୍ୱାମିନୀ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି—M. W.)

ସମ୍ରାଟ୍—ସଂ. ବି. ପୁଂ [ସମ୍=ସମ୍ୟକ୍+ରାଜ୍ ଧାତୁ=ଶୋଭା ପାଇବା
Samrāṭ +କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ସମ୍ରାଜ୍ ଶବ୍ଦ, ୧ମା. ୧ବ; ଯେ
(ସମ୍ରାଜ୍—ସ୍ତ୍ରୀ) ସମ୍ୟକ୍ ରୂପେ ଭୂବଳୋକରେ (ରାଜ୍ୟ ଶାସନ

(ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ—ବୈଦିକ ସ୍ତ୍ରୀ) ଦ୍ୱାରା) ଓ ପର ଲୋକରେ (ରାଜସୂୟ ଯଜ୍ଞାନୁଷ୍ଠାନର ଫଳରୂପ ଦ୍ୱାରା) ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପାଅନ୍ତି]—ରାଜାଧିରାଜ; ରାଜରାଜେଶ୍ୱର; ସାର୍ବଭୌମ; ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ; ବାଦଶାହା—An emperor, a king of kings; a paramount sovereign. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ରାଜା ଚତୁରବ୍ଧି ବେଷ୍ଟିତ ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀ ଅଧୀଶ୍ୱର, ଯେ ଦ୍ୱାଦଶ ରାଜମଣ୍ଡଳର ଅଧିପତି ଏବଂ ଯାହାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଅଧୀନ ନୃପତିମାନେ ନିଜ ନିଜର ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କରନ୍ତି ଏବଂ ଯେ ରାଜସୂୟ ଯଜ୍ଞର ଅନୁଷ୍ଠାନ କରନ୍ତି, ତାହାଙ୍କୁ 'ସମ୍ରାଟ୍' କୋହାଯାଏ ।

ଭାଷାରେ 'ସମ୍ରାଟ୍' ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର ହେଉଥିବା 'ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ' ଶବ୍ଦ ଲୌକିକ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ-ସମ୍ମତ ନୁହେ । 'ସମ୍ରାଜ୍' ଶବ୍ଦର ପୁଂଲିଙ୍ଗ ୧ମା ୧ ବଚନ 'ସମ୍ରାଟ୍' ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ ୧ବ ବଚନରେ 'ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ' । ଏହିପରି 'ପରିରାଟ୍' ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ 'ପରିରାଜ୍ଞୀ' । କେବଳ ବୈଦିକ ସଂସ୍କୃତରେ 'ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ' ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖା-ଯାଏ । କେହି କେହି ସମ୍ରାଟଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ 'ସମ୍ରାଟ୍ ପତ୍ନୀ' କହନ୍ତି, କିନ୍ତୁ 'ସମ୍ରାଜ୍-ପତ୍ନୀ' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟାକରଣ ସିଦ୍ଧ । ବୈଦିକ ସଂସ୍କୃତରେ ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଅଛି । ସମ୍ରାଟଙ୍କ ରାଜ୍ୟକୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ (Empire) କୋହାଯାଏ ।]

ସମ୍ରାଟ—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ସମ୍ରାଟ୍) — ସମ୍ରାଟ୍ (ଦେଖ)
Samrāṭa Samrāṭ (See)

ସମ୍ଲିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ + ମ୍ଲେଚ୍ ଧାତୁ = ମିଳିତ ହେବା + କ୍ତ.ତ)
Samlishṭa —ସମ୍ମିଳିତ (ଦେଖ)—Sammilita (See)

ସୟ୍ (ଧାତୁ) —ସଂ—ଗତି କରିବା—
Say (root) To go; to move (Apte)

ସଯତନ(ତ୍ନ)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ସଯତ୍ନଂ; ସ=ସହିତ + ଯତ୍ନ)—
Sajatana(tna) ଯତ୍ନ ପୂର୍ବକ—Carefully.
सयत्न सयत्न

ସଯତନେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ସଯତ୍ନ) —ସଯତ୍ନ (ଦେଖ)
Sajatane Sajatna (See)
सयतने सयत्नमें

ସୟାଁ—ଦେ. ବିଣ—ଧର୍ଦ୍ଦ ରୋଗୀ; ଯେ ସବୁ ବେଳେ ଟର୍ସର୍ସ ହୋଇ
Sayāṁ କାସ ମାରୁଥାଏ; ଶ୍ୱାସରୋଗୀ—Asthmatic.
हाँपानी रोगी, हाईपेंरे **साँसिया**
[ସର୍ଦ୍ଦ ଆ(ୟାଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସୟୁଥ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସ+ଯୁଥ+ଯ)—କୌଣସି ଦଳର ବା ଗୋଷ୍ଠୀର
Sajuthya ଜଣେ—One of the same flock or
(ସୟୁଥ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) tribe (Apte).

ସଯୋନି—ସଂ. ବି (ସ=ସହ + ଯୋନି = ଭଗ)—୧ । (ସହସ୍ର ଯୋନି
Sajoni ବିଶିଷ୍ଟ; ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି)—ଇନ୍ଦ୍ର—1. Indra.
[ଦ୍ର—ଗୌତମଙ୍କ ଅଭିଶାପରୁ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଦେହଯାକ ଯୋନି-ଚିହ୍ନମୟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ 'ସହସ୍ର ଯୋନି' ।] ୨ । ଏକ ମାତାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ଭାଇ—2. One's whole or uterine brother (Apte). ୩ । ଦୁଇଟି ବାହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ସୁଆଳାଇ 3. A pair of clippers for cutting betel-nut (Apte). ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ=ସମାନ ଅଟେ ଯୋନି=ଉତ୍ପତ୍ତି ସ୍ଥାନ ଯାହାର)—୧ । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଉତ୍ପତ୍ତି ସ୍ଥାନ ଏକ=1. Of the same origin. ୨ । (ସ=ସମାନ ଅଟେ ଯୋନି ଉତ୍ପତ୍ତି ସ୍ଥାନ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଏକ ମାତାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ (ମାତାଙ୍କ ଗର୍ଭ ଦ୍ୱାରା ପରସ୍ପର ସଂପୃକ୍ତ—Having the same womb, born of the same mother, uterine (brother or sister) (Apte) ୩। ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ)—3. Closely related to. (Apte)

ସର୍—ବୈଦେ. ଅ (ଇଂ. ସର୍)—୧ । ଭଦ୍ରଲୋକମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନାର୍ଥକ
Sar ସମ୍ବୋଧନ—1. (vocative) Sir ! Oh Sir !
ସ୍ୟାର୍, ସାର୍ **सर, सार** ୨ । ଶିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଗୁରୁମାନଙ୍କର ସମ୍ମାନାର୍ଥକ ସମ୍ବୋଧନ—2. Sir, a word addressed to a teacher by a student. ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ସର୍) — ୧ । ଇଂଲଣ୍ଡରେ ରାଜଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ; ନାଇଟ୍ (ଭଦ୍ରବଂଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି) ମାନଙ୍କ ଉପାଧି— 1. Sir, a title of knights in England, ୨ । ଭାରତବାସୀ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଇଂରେଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ପଦତ୍ତ ଉପାଧି—2. Sir, an honorary title granted to distinguished Indians by the British Government. ୩ । (ଗୁରୁମାନଙ୍କ ଭାଷା) ନିଜ ନିଜର ଶିକ୍ଷକ— 3. A student's own teacher or master. (ଯଥା—ଆଜି ଆମ ସର୍ ଘରକୁ ଯାଇଅଛନ୍ତି ।)

ସର୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଅନବରତ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଧାରାରେ ତଳକୁ
Sar ପଡ଼ୁଥିବା ଜଳ ବା ଦୁଗ୍ଧାଦି ଜନିତ ଶବ୍ଦ—
(ସର୍‌ର୍, ସର୍‌ରସେଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) (Onomatopoeic)
ସରସର **सरसर** The sound of water or milk falling into a pot in a slender continuous flow.

ସର୍‌କୁ(ଓ)ତା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ହି. ସରୌତା;
Sar-u(o)tā ସଂ. ସାର = ଲୌହ + ପତ୍ର; ପ୍ରା. ସାରବତ୍)
(ସରୌତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସୁଆଳାଇ—Betel-nut-cutter.

ସର୍‌କଲ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ସର୍କଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sar-kal (etc) Sarkal etc (See)

ସର୍‌କୁ(କ୍ୟୁ)ଲ(ଲା)ର୍ ଇତ୍ୟାଦି—ବୈଦେ. ବି [ଇଂ]—ସର୍କୁଲର୍
Sar-ku(kyu)la(lā)r etc ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Sarkular etc (See).

ସର୍ ଗମ୍—ଦେ· ବ—ସରଗମ (ଦେଖ)
Sar-gam Sarigama (See)

ସର୍ ଗରମ୍—ବୈଦେ. ବଣ—ସରଗରମ୍ (ଦେଖ)
Sar-garam Saragaram (See)
(ସର୍ଗରମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସର୍‌ଜନ୍ ଇତ୍ୟାଦି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ସର୍ଜନ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sar-jan etc Sarjan etc (See)

ସର୍ ଜନ୍ ହୁବାକ୍—ବୈଦେ. ବ (ନାମ)—ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶର ପ୍ରଥମ
Sar-jan hubbāk ଗଭର୍ଣ୍ଣର୍—The first Governor of the Orissa Province. [ଦ୍—ଏହାଙ୍କ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନାମ ଓ ଉପାଧି ମାନ୍ୟବର ସର୍ ଜନ୍ ହୁବାକ୍ ଏମ. ଏ., କେ· ସି. ଏସ. ଆଇ., ଆଇ, ସି· ଏସ·। ଏ ନବ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ପ୍ରଥମ ଗଭର୍ଣ୍ଣର୍। ଇଣ୍ଡିଆନ ସିଭିଲ୍ ସର୍ଭିସ୍‌ର ଶାସନ ଶାଖା (Executive branch) ର ଏ ସଦସ୍ୟ। ଏ ଇଂଲଣ୍ଡର ଆନ୍ତ୍ରିଜ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଏମ. ଏ. ପାସ୍ କରି ପ୍ରଥମେ ଜଏଣ୍ଟ୍ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ରୂପେ ୨୪।୧୦।୧୯୦୨ ରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି କ୍ରମଶଃ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ଓ କମିସନର୍ ଓ ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ଶାସନ ସମିତି (Executive Council) ର ସଭ୍ୟ ଓ ଅର୍ଥସଦସ୍ୟ ହୋଇ ଶେଷରେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ହେଲେ। ୧।୩।୧୯୩୮ ସୁଦ୍ଧା ଏହାଙ୍କର ସରକାରୀ କର୍ମରେ ୩୫ ବର୍ଷ ୬ ମାସ ୨୬ ଦିନ ବିତିଅଛି। ଓଡ଼ିଶାର କମିସନର୍ ହେବା ପରେ ଏ ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ବାଙ୍କିଙ୍ଗ୍ ଏନ୍‌କ୍ୱାଇରୀ କମିଟିର ସଭାପତି ଓ ପରେ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରାଦେଶିକ ଶାସନସଂକ୍ରାନ୍ତ କମିଟିର ସଭାପତି ହୋଇଥିଲେ। ଏ ଜଣେ ପଣ୍ଡିତ ଅଟନ୍ତି। ଗଣିତ, ଜ୍ୟୋତିଷ ଓ ଉଦ୍ଭିଦ୍‌ତତ୍ତ୍ୱରେ ଏହାଙ୍କର ଖୁବ୍ ଅଭିଜ୍ଞତା ଅଛି। ଓଡ଼ିଶାର କମିସନରରୂପେ ଏହି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷପ୍ରତି ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଏ ଅଭିପ୍ରାୟ କରି ଉକ୍ତ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କଠାରୁ ଶିକ୍ଷା ସାହାଯ୍ୟ ଲାଭ କରାଇଥିଲେ। ଏହାଙ୍କ ନାମରେ ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରଥମଖଣ୍ଡି ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି। ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଓ ସାହିତ୍ୟର ଏ ଜଣେ ପ୍ରେମିକ ଅଟନ୍ତି। ବିଲାତର ପ୍ରାଚ୍ୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ [London College of Oriental Studies]ର ପୁସ୍ତକାଗାରକୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପୁସ୍ତକମାନ ଯୋଗାଇବା ପାଇଁ ଏ ଖୁବ ଯତ୍ନବାନ୍ ଅଟନ୍ତି। ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ୧ ବର୍ଷକାଳ ଓଡ଼ିଶାପ୍ରଦେଶ ଶାସନ କରି ୧।୪।୧୯୩୭ଠାରୁ ନିର୍ବାଚିତ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଏ ଓଡ଼ିଶା ଶାସନ କରୁଅଛନ୍ତି। ଓଡ଼ିଶାରେ ଗୋବଂଶର ଉନ୍ନତି, କୁଷ୍ଠରୋଗ ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟପଥର ପ୍ରତୀକାର ପାଇଁ ଏ ବହୁ ଯତ୍ନ କରିଅଛନ୍ତି। ଏ ସ୍ୱୟଂ ମଧ୍ୟ ଭାଷାକୋଷକୁ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି। ଏହାଙ୍କ ଜୀବନର ଅନ୍ୟ ଘଟନା ଓ ବିବରଣ ପାଇଁ 'ହୁବାକ୍' ଶବ୍ଦ ତଳେ ଦେଖନ୍ତୁ।]

ସର୍‌ଜନିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଲରିଆ) ବ—ଉଚ୍ଚବଂଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
Sar-janiā A person of high caste.

ସର୍‌ଡ଼ି(ଲି) ପଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର—ସର୍ଡ଼ିପଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Sar-rdi(li) pardibā Sarrdi pardibā (See)

ସର୍ ତାଳ—ବୈଦେ. ବ (ହି. ସର୍ ତାଲ)—ସର୍ ତାଳ ଜମିର
Sar-tāla ତୃତୀୟ ଜରିବ—The third
ସରତାଳ **सरताल, सरताल** measurement of a land after the second measurement.

ସର୍‌ପୀସ୍—ପ୍ରାଦେ (ଖଡ଼ିଆଳ) ବଣ—ମିଥ୍ୟାବାଦୀ—Lying; un-
Sar-pīñs truthful. ବ—୧। ମିଥ୍ୟା—1. Lie; falsehood. ୨। ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A liar.

ସର୍‌ପୁନି—ଦେ. ବ—ଡେଙ୍ଗ ବେଜାରି (ଦେଖ)
Sar-puni Deṅga bejāri (See)

ସର୍ ପ୍ରତାପ ଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ଦେବ(ଓ)—ଦେ. ବ (ନାମ)—ମୟୂରଭଞ୍ଜର
Sar pratāp chandra bhañja deba(o) ମହାରାଜା—Sir Pratāp Chandra Bhanj Deo, K. C. I. E; name of the present Mahārajā of Mayurbhanj State.
[ଦ୍—ଏ ସ୍ୱର୍ଗତ ମହାରାଜା ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ସ୍ୱର୍ଗତ ମହାରାଜା ପୃଥ୍ୱୀଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର କନିଷ୍ଠ ସହୋଦର। ଏହି ଭାଷାକୋଷ ଗ୍ରନ୍ଥର ଏ ଜଣେ ମୌଳିକ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଓ ଅର୍ଥସାହାଯ୍ୟକାରୀ।]

ସର୍ ବାସୁଦେବ ସୁଡ଼ଲ ଦେବ—ଦେ· ବ (ନାମ)—ବାମଣ୍ଡାର ସ୍ୱର୍ଗତ
Sar bāsudeba sudhala deba ଭାରତପ୍ରସିଦ୍ଧ ରାଜା—The late Sir Bāsudeb Sudhal Deb C.I.E, late Raja of Bamrā State.
[ଦ୍—ଏ ଜଣେ ସଂସ୍କୃତଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ। ଏହାଙ୍କ ରଚିତ 'ଅଳଙ୍କାର ବୋଧୋଦୟ' ନାମକ ଅଳଙ୍କାର ପୁସ୍ତକ ଏବଂ 'ଗୀତରାମ' ଓ 'ଚନ୍ଦ୍ରୋପଳା' କାବ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାରେ ସୁପରିଚିତ। ତତ୍କାଳୀନ ରାଧାନାଥ, ମଧୁସୂଦନ ପ୍ରଭୃତି କବି ଓ ପଣ୍ଡିତମାନେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ଉତ୍ସାହ ପାଇଥିଲେ। ତାଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ ଅନେକ ଅଗ୍ରସର ହୋଇଅଛି। ସେ ନିଜ ରାଜ୍ୟରେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଖଣିରେ ଅନେକ ଗବେଷଣା ଓ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରି ରାଜ୍ୟର ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି ସାଧନରେ ଅସାଧାରଣରୂପେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଥିଲେ। ତାହାଙ୍କ ସୁଯୋଗ୍ୟ ପୁତ୍ର ସ୍ୱର୍ଗତ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ଜିତୁବନ ଦେବ ମଧ୍ୟ ପିତାଙ୍କ ତୁଲ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର, ମାତୃଭୂମିର ଓ ପ୍ରଜାଙ୍କର ସେବାରେ ଆତ୍ମ ବିନିୟୋଗ କରି ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କର ପ୍ରୀତିଭାଜନ ହୋଇଥିଲେ।] (ଦ୍—ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦଙ୍କର ଓ ଏହାଙ୍କର ଜୀବନୀ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅନ୍ୟ ବିବରଣ ପାଇଁ ସୁଡ଼ଲ ଦେବ ତଳେ ଦେଖନ୍ତୁ।)

ସର୍ ବୀର ମିତ୍ରୋଦୟ ସିଂହ ଦେବ—ଦେ. ବ ନାମ—ସୋନପୁରର
Sar bīra mitrodaya simha deba ସ୍ୱର୍ଗତ ମହାରାଜା
ମହାରାଜା ସର୍ ବୀର ମିତ୍ରୋଦୟ ସିଂହ ଦେବ, କେ. ସି. ଆଇ. ଇ., ଧର୍ମନିଧି, ଜ୍ଞାନଗୁଣାକର (ସୋନପୁର ଗଦ୍ଦି ଟୀକା ଦେଖ)—The late Maharaja Sir Bira Mitrodaya Singha Deb K. C. I. E. Dharmanidhi, Gyānagunākara, the late Ruling Chief of Sonepur State.

ସରଭି(ଭେ)ଅର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ସର୍ଭେଅର୍ (ଦେଖ)
Sar-bhi(bhe)ar Sarbhear (See)

ସର୍ଭେ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ. (ଇଂ) – ସର୍ଭେ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sar-bhe (etc) Sarbhe etc. (See)

ସର୍ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ନାରାୟଣ ଭଞ୍ଜ ଦେବ—ଦେ. ବ (ନାମ)—କନିକାର
Sar rājendra nārāyaṇa bhañja deba ରାଜା ବାହାଦୁର
Sir Rajendra Narayan Bhanj Deo, Raja Bahadur of Kanika Estate of Orissa.
[ଦ୍—ଏ ମହାଶୟ ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ଶାସନ ସଭାର ଅର୍ଥ ସଦସ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ।]

ସର୍ର ସାଇଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ତରଳ ପଦାର୍ଥର
Sar-ra sāiṁ ଅବିରତ ସରୁ ଧାରା ପତନର ଶବ୍ଦ—1. Sound
(ସର୍ରେ ହେଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) of liquid falling down in
ସର୍ସର୍ narrow current. ୨। ଟିନର ସାଇଁଶଗଡ଼ ନାମକ
ସରରସେଁ ଖେଳନାର ଘୂର୍ଣ୍ଣନ ଶବ୍ଦ—2. The sound produced by whirling a toy-cart made of tin.

ସର୍ସର୍—ଦେ. ଅ—ସର ସର (ଦେଖ)
Sar-sar Sara sara (See)

ସରସିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଖଡ଼ିଆଳ) ବଣ (ସଂ. ସଦୃଶ)—ସମାନ; ସଦୃଶ—
Sar-sia Equal; similar. ବ—୧ । ସୋରଷିଆ;
କବାଟରେ ଲାଗିଥିବା ଶିକଳିର ମୂଳ ଅଂଶ, ଯାହା କବାଟରେ ମରାଯାଇ ଥାଏ—1. The hasp of a door chain. ୨ । କବାଟରେ ବା ସିନ୍ଦୁକରେ ମରାଯାଇ ଥିବା ଶିକଳିର କୁନ୍ଦୁଣ୍ଡା, ଯାହା ଚଉକାଠରେ ମରାଯାଇ ଥାଏ—2. The staple of a door chain.

ସର—ସଂ. ବ (ସୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧ । ଶର
Sara (ଦେଖ)—1. Sara (See) ୨ । ସରୋବର; ପୋଖରୀ (ଶବ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରାବଳୀ)—2. Tank; pond; lake. ୩ । ଭୂଷଣ ବିଶେଷ—3. A kind of ornament. ୪ । ମଧୁ—4. Honey. ୫ । ମାଲ୍ୟ—5. Garland. ୬ । ହାରର ଡୋରି—6. String of garland or necklace. ୭ । ଲବଣ—7. Salt (Apte). ୮ । ଝରଣା—8. Waterfall (Apte); cascade. ୯ । ଜଳ—9. Water (Apte). ୧୦। (+ଭାବ. ଅ) ଗତି—10. Motion; movement (Apte).
ସଂ. ବିଶ (ସୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
୧ । ଗମନକାରୀ; ଗତି କରୁଥିବା (ଏ ଅର୍ଥରେ 'ସର' ଶବ୍ଦ ପରେ ପ୍ରାୟ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ଯଥା—ଅଗ୍ରସର, ଅବସର ଇତ୍ୟାଦି)—1. Moving; going. ୨ । ସାରକ; ଭେଦକ; ଯାହା କୋଷ୍ଠଶୁଦ୍ଧି କରାଏ—2. Laxative; cathartic. ଦେ.ବ (ସ୍ତ୍ରୀ) (ସ.ସରସ୍ୱତୀ)—୧ । ଶବ୍ଦାରେ ବାଳକାଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—1. Name for calling Saraswatī in fondness. ୨ । (ସଂ. ସରଃ) ସର
(ସର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଘରୁ; ଲଙ୍ଗ; (ବିଶେଷତଃ) ଛେଳି, କୁକୁର, ଷଣ୍ଢ, ଘୋଡ଼ା, ମାଙ୍କଡ଼ ଆଦି ପଶୁଙ୍କର ଉତ୍ତେଜିତ ଲିଙ୍ଗର ଅଗ୍ରଭାଗ)—2. Penis; the fore part of the erect penis (specially of a goat, dog, bull, horse or monkey). ୩ । (ସଂ. ସରଃ) ତରଳୀୟ ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ପଡ଼ିବା ଘନସ୍ତର—3. A thick layer of scum formed over any liquid. [ଦ୍—ସେ ପରି ପାଣି ଉପରେ ସର ସଜାଇବା ଲୋକ ।] ୪ । ସରଃ ୩ (ଦେଖ)—4. Sarah 3 (See) ୫ । ସରଃ ୪ (ଦେଖ)—5. Sarah 4 (See) ୬ । ନୌକାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଦ୍ଧାର ଦଣ୍ଡ-ଅଂଶ—6. The pole portion of an oar. ୭ । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ପୁରୀ ସହର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହ୍ରଦବିଶେଷ—7. Name of a lake in the Puri district near the Puri town. [ଦ୍—ଏହା ପୁରୀ ନଗରର ଉତ୍ତର-ପୂର୍ବରେ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ପୂର୍ବ ପଶ୍ଚିମରେ ଏହା ୪ ମାଇଲ୍ ଓ ଉତ୍ତର ଦକ୍ଷିଣରେ ୨ ମାଇଲ୍ । ଏହା ଭାର୍ଗବୀ ନଦୀର ଜଳରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ; ହ୍ରଦ ଓ ସମୁଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚ ବାଲି ଢିବି ଅଛି—ଏହାର ସ୍ଥାନୀୟ ନାମ ସମଗର୍ଭ ଘାଟ ।]

ସର
ସ୍ୱର ଛା. ବ (ସଂ. ସ୍ୱର)—ସ୍ୱର—Voice.
(ଉ—ଯେତେ ବୋଲି ଯେତେ ସରେ, ପ୍ରବେଶ ଫୁଲ ବନରେ—ପ୍ରତାପ, ଶଶିଶେଣା ।)

ସରଉ(ଓ)ତା—ଦେ. ବ (ଦ୍. ସରୌତା)—ଗୁଆବାଟ—
Sarau(o)tā ଜାତି **सरौता** Nut-cracker.

ସରଃ—ସଂ. ବ (ସୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା + ଅଧି. ଅସ୍)—୧ । ପୁଷ୍କରିଣୀ;
Sarah ପୋଖରୀ; ସରୋବର; ତଡ଼ାଗ (ଶବ୍ଦସାଗର)—
(ସରସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Pond; tank; lake. ୨ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଜଳ (ଜଟାଧର)—2. Water. ୩ । ଦଧିଗ୍ର; ଦହି ଦହିର ଉପରେ ପଡ଼ିବା ମୋଟ ସ୍ତର (ରତ୍ନ-ମାଳା)—3. The film formed over curd. ୪ । ଅଉଟା ଦୁଧ ଉପରେ ପଡ଼ିବା ଘନ ଆବରଣ; ଦୁଗ୍ଧର ସାରଭାଗ—4. Cream of milk; the film formed on the surface of milk cooled after boiling. ୫ । (+ଭାବ. ଅ) ଗତି (ମେଦିନୀ)—5. Motion. ୬ । (+ କର୍ତ୍ତୃ.ଅ) ବାଣ; ତୀର (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)

—6. Arrow. ୭ । ବାଣତୃଣ; ଏକପ୍ରକାର ତୃଣ; ଶରତୃଣ—7. A kind of reed; Saccharum Arundinaceum. ୮ । ଲବଣ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—8. Salt. ୯ । ନିର୍ଝର (ଭରତ)—9. A water-spring. ୧୦ । ମହାପିଣ୍ଡୀ ତରୁ (ରାଜନିଘଣ୍ଟୁ)—10. Name of a tree. ସଂ. ବିଣ—ସର (ଦେଖ) Sara (See)

ସରଃ କାକ—ସଂ.ବି.ପୁଂ (ସରୋବଳାସୀ କାକ; ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧା)—Sarah kāka ହଂସ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—Swan. (ସରଃ କାକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସରକ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ (ସୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କ୍ତ୍ରି. ଅକ)—Saraka ଗମନଶୀଳ; ଗତିବିଶିଷ୍ଟ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—Moving. (ସରକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି—୧ । ସରୋବର (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—1. Tank; lake. ୨ । ଅକାଶ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୌମୁଦୀ)—2. The sky. ୩ । ଶୀଧୁ ପାତ୍ର; ମଦ୍ୟ ପାତ୍ର(ମେଦିନୀ)-3. A wine glass; goblet. ୪ । ଶୀଧୁ ପାନ; ମଦ୍ୟପାନ (ମେଦିନୀ)—4. Drinking of wine. ୫ । ଇକ୍ଷୁ ଶୀଧୁ; ଅଖୁ ରସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ (ମେଦିନୀ)—5. Wine distilled from sugarcane juice. ୬ । ଅଛିଦ୍ର ଅଧ୍ୱଗ୍ରଙ୍ଗ୍ରୁ; ଅଖଣ୍ଡିତ ବହୁ ପଥ; ସଡ଼କ (ମେଦିନୀ)—6. A continuous line of road. ୭ । ମଦ୍ୟ ପରିବେଶନ (ଭରତ)—7. The serving of wine to drinkers; distribution of spirituous liquor. ୮ । ସୁରା; ମଦ୍ୟ—8. Spirituous liquor; spirits (Apte). ୯ । (+ଭାବ. ଅକ) ଗତି; ଗମନ—9. Going. ୧୦ । (+କର୍ମ. ଅକ) ସ୍ୱର୍ଗ—10. Heaven (Apte). ଦେ. ବି—୧ । ପଣ୍ୟବସ୍ତୁତୟ—1. Merchandise. [ଉ—ତାର ଜଜର କୋଡ଼ିଏ ସରକ ବାରଗୋଡ଼ିଅ, ପଦର ଗୋଡ଼ିଅ କୁଶଳୀ, ଚକ୍‌ଚକ ନାଥ ଅଛି । କର୍ତ୍ତା ଦିନେ ସେଥିରେ ସଉକ ନେ ଅଛ କରେ—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।) ୨ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରରୁ ପଣ୍ୟବସ୍ତୁତୟ ବହନ କରିବାର ଥର; ଖେପ—2. A trip of conveying merchandise.

ସରକଟ—ଦେ. ବିଣ—ଖୁବ୍ ବର୍ଷାଯୁକ୍ତ (ସମୟ)—(a time) Of Sarakaṭa plentiful rain. (ଉ—କରକଟ ସରକଟ, ସିଂହ ଶୁଖାଏ, କନ୍ୟେ ଜାନେ ଜାନ । ବନ୍ଦ ବନ୍ଦ ଭୁଲେ ବରଷିଲେ ଜାହିଁ ରଖିବୁ ଧାନ—କୃଷିବଚନ ।)

ସର କଢ଼ା—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଅଉଟା ଦୁଧର ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା Sara kardhā ସରକୁ ବାହାର କରି ଦିଆ ଯାଇଥାଏ—ସର ତୋଳା (milk) From which cream has पटाया हुआ been removed. ଦେ. ବି—ଖୁଣି ବିଦ୍ୟା ବା ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଗାଈର ଦୁଗ୍ଧକୁ ସର-ଶୂନ୍ୟ କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା—Causing the milk of a cow to be devoid of cream by employing black magic. [ଉ—ଯେଉଁ ଗାଈ ପ୍ରତି 'ସର କଢ଼ା' ପ୍ରୟୋଗ କରା ଯାଇଥାଏ, ତାହାଠାରୁ ଦୁହାଁ ହେବା ଦୁଧକୁ ଅଉଟିଲେ ସେ ଦୁଧରେ ଅଦୌ ସର ପଡ଼େ ନାହିଁ ।]

ସରକଲ୍—ବୈଦେ. ବି—ସର୍କଲ୍ (ଦେଖ)—Sarkal (See) Sarakal सारकेल सरकल

ସର କଲମ—ଦେ. ବି—ଲେଖନୀ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଶରତୃଣର କାଠି—Sara kalama Reed of 'Sara' grass used as pen; reed-pen. सर कलम सरकण्डाका कलम

ସରକସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ସର୍କସ୍ (ଦେଖ)—Sarkas (See) Sarakas सार्कास सरकस

ସରକା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ସରୋକାର୍)—୧ । ସମ୍ବନ୍ଧ; ସଂସର୍ଗ—Sarakā 1. Connection; relation. ୨ । ଅଂଶ; ହିସ୍ସା—2. Share. ପ୍ରାଦେ. (ଘାଟଣା)—सरोकार ଭୁଟା ଅଦର ଲୁଣ୍ଡା—A wisp of straw for igniting fire.

ସରକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ସୃ ଧାତୁ)—୧ । ଏକପାଖକୁ ଘୁଞ୍ଚାଇବା—1. To remove a thing सरान to one side. ୨ । ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିବା—सरकाना 2. To remove a thing.

ସର କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଉଟା ଦୁଧ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ସରକୁ Sara kardhibā ଉଠାଇ ନେବା—1. To remove the सरतोला मलाई निकालना layer of cream from [ସରକାଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ] boiled milk. ୨ । ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ଗାଈର ଦୁଧକୁ ସରଶୂନ୍ୟ କରିବା—2. To cause the milk of a cow to be devoid of cream by the employment of black magic. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ସାର ଅଂଶକୁ ବାହାର କରିନେଇ ଅକାମିକା ଅଂଶକୁ ଛାଡ଼ିଯିବା—3. (figurative) To take away the essential part out of a thing and to leave the husk only.

ସରକାର୍(ର)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ସରକାର୍) ୧ । ପ୍ରଭୁ—1. Lord; Sarakār(ra) master. ୨ । ସ୍ୱାମୀ; ମାଲିକ—2. Owner; सरकार सरकार lord. ୩ । ଦେଶର ରାଜା—3. The king of a country. ୪ । ଦେଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନସୂଚକ ବଚନ—4. His Highness. [ଉ—ସରକାରଙ୍କୁ କହି କଥା ଅଛପା ନାହିଁ ।] ୫ । ଦେଶର ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ—5. The Government of a country. ୬ । ଦେଶର ଶାସନକର୍ତ୍ତା—6. Governor of a country. ୭ । ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱରେ ଦେଶର ରାଜସ୍ୱ ଅଦାୟର ସୁବିଧା ନିମନ୍ତେ ଗଠିତ ବିଭାଗ;

ସ୍ୱବା—7. A fiscal division of a Province during Mahomedan rule. [ଦ୍ର—୧ । ଗୁଡ଼ିଏ ସରକାର ସମଷ୍ଟିରେ ପ୍ରଗନ୍ନା ଏବଂ ଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରଗନ୍ନାର ସମଷ୍ଟିରେ ଗୋଟିଏ ସରକାର୍ ହେଉଥିଲା ।
୨ । ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ରାଜତ୍ୱରେ 'ଦଣ୍ଡପାଟ' ପରିବର୍ତ୍ତରେ 'ସରକାର' ନାମ ହେଲା । ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ] ୮ । ଦେଣଦାରଙ୍କ ଠାରୁ ପାଉଣା ଟଙ୍କା ଅଦାୟକାରୀ—8. A collector of dues from debtors or persons who are liable to pay. [ଦ୍ର—ସହଲବାସୀଙ୍କଠାରୁ ଟିକସ ଅଦାୟକାରୀ, ଦୋକାନଦାର ବା ମହାଜନଙ୍କ ନିଯୁକ୍ତ ଦେଣାଅଦାୟକାରୀ ଓ ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ରାଜସ୍ୱ ଅଦାୟକାରୀମାନଙ୍କୁ 'ସରକାର' କହନ୍ତି ।]
୯ । ଘରର ଜମା ଖରଚ ପରିଦର୍ଶକ କର୍ମଚାରୀ; ଗୃହର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ—9. Superintendent of a household. ୧୦ । ବଙ୍ଗଦେଶର ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ 10. A family title in Bengal (ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଦେଶରେ ମୁସଲମାନ୍ ରାଜତ୍ୱ ସମୟରେ ଲେଖାପଢ଼ା ଜାଣୁଥିବା ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନଙ୍କୁ ନବାବ ଏହି ଉପାଧି ଦେଉଥିଲେ ଏବଂ ତାହା କାଳକ୍ରମେ ବଂଶଗତ ଉପାଧିରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଇଅଛି ।] ୧୧ । ମୋଗଲ ରାଜତ୍ୱକାଳରେ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ପୂର୍ବ ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ କେତେକ ଅଞ୍ଚଳର ନାମ 11. A name formerly given to the seaside tracts on the east coast of South India; the Sircars. [ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ଯଥା—
୧ । ଉତ୍ତର ସରକାର (The Northern Sircars), ଅର୍ଥାତ୍ ଆଧୁନିକ ଗଞ୍ଜାମ, ବିଶାଖାପଟ୍ଟଣା, ଗୋଦାବରୀ ଓ କୃଷ୍ଣା ଜିଲ୍ଲାମାନ ।
୨ । ଦକ୍ଷିଣ ସରକାର (The Southern Sircars) ଅର୍ଥାତ୍ ଉତ୍ତର ସରକାରର ଦକ୍ଷିଣରୁ ଲାଗିଥିବା ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଉପକୂଳାଂଶ ।]

ବୈଦେ. ଅ—ରାଜା ଓ ହାକିମମାନଙ୍କୁ ଅନୁଗତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ସଂବୋଧନ; ହେ ମହାଶୟ ! ହେ ପ୍ରଭୋ ! ହେ ସ୍ୱାମିନ୍ !—A word used in addressing kings and higher personages e. g. 'Your Honour' ! My Lord ! Your Highness. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲାଣି ।]

ସରକାର୍ ବାହାଦୁର—ବୈଦେ. ବ ('ସରକାର' ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ Sarakār bāhādur ସମ୍ମାନାର୍ଥକ 'ବାହାଦୁର' ଶବ୍ଦର ସରକାରବାହାଦୁର **ସରକାରବାହାଦୁର** ଯୋଗ)—ମାନନୀୟ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ—The Hon'ble Government.

ସରକାର ଉମେଶଚନ୍ଦ୍ର—ଦେ. ବ (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ସର୍ବପ୍ରଥମ Sarakāra Umeśa Chandra ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉପନ୍ୟାସ-ଉମେଶଚନ୍ଦ୍ର ସରକାର **उमेशचन्द्र सरकार** ଲେଖକ—The first novel writer of modern Orissa; the late Babu Umeschandra Sircar. [ଦ୍ର—ଏ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପ୍ରଥମେ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିଥିଲେ । ତାହାଙ୍କ ଲିଖିତ "ପଦ୍ମମାଳୀ" ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଐତିହାସିକ ଉପନ୍ୟାସ ୧୮୮୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଢେଙ୍କାନାଳଠାରୁ ପ୍ରକାଶିତ । ଗାଲଗିରି ରାଜ୍ୟର କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପାଞ୍ଚଗଡ଼ ଅଭିଯାନ ଓ ହରିହର ଭ୍ରମରବରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗାଲଗିରି ଅଭିଯାନ ଏହି ଦୁଇଗୋଟି ଐତିହାସିକ ଘଟଣା ଅବଲମ୍ବନରେ ଲିଖିତ ଓ ପ୍ରସଙ୍ଗକ୍ରମେ ଗାଲଗିରି ରାଜ୍ୟର ଇତିବୃତ୍ତ ଓ ପାଞ୍ଚଗଡ଼ ଗାଲଗିରିର ଅଧିକାରରୁ ଚ୍ୟୁତ ହୋଇ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ଭୁକ୍ତ ହେବା ବିଷୟମାନ ଏଥିରେ ସନ୍ନିବେଶିତ । ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜରେ ଏହି ପୁସ୍ତକଖଣ୍ଡି ଯଥେଷ୍ଟ ସମାଦର ଲାଭ କରିଥିଲା ଏବଂ ଏଥିର ଭାଷା ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଓ ଦୋଷବର୍ଜିତ ଥିବାରୁ କଟକସ୍ଥ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରୂପେ ଏହା ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲା । "ପଦ୍ମମାଳୀ"ର ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ୧୯୧୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ତାଳଚେର ଜଡ଼ଠାରୁ ଏବଂ ତୃତୀୟ ସଂସ୍କରଣ ୧୯୩୦ ରେ କଟକ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ପ୍ରେସରୁ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟର ଶ୍ରୀବିବର୍ଦ୍ଧନ ଓ ଉତ୍କଳୀୟ ଜନସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାଦନ ଉମେଶଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା ।

ଉମେଶଚନ୍ଦ୍ର ୧୮୫୨ ମସୀହାରେ ପୁରୀ ଧାମରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତାହାଙ୍କ ପିତା ଈଶ୍ୱରଚନ୍ଦ୍ର ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଅଧୀନରେ କମିଶନ ଦାରୋଗାରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ପିତାଙ୍କର ଦୁଇ ପୁତ୍ର ଓ ଏକ କନ୍ୟା ମଧ୍ୟରୁ ଉମେଶଚନ୍ଦ୍ର ସର୍ବକନିଷ୍ଠ । ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ବସନ୍ତରୋଗରେ ଈଶ୍ୱରଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହେବାରୁ ଦୁଇବର୍ଷବୟସ୍କ ବାଳକ ଉମେଶଚନ୍ଦ୍ର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତା, ଭଗିନୀ ଓ ଜନନୀଙ୍କ ସହିତ କଟକସ୍ଥ ଅସି ବାଜିବଜାରରେ ଅଗ୍ରଜ ଭ୍ରାତୃଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ବି. ଏ. ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଶାର କମିଶନର୍ ସାହେବଙ୍କ ଅଫିସ୍‌ରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ତାହାଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି, ବିବେଚନା ଓ କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷତା ହେତୁ ସେ କ୍ରମେ ଢେଙ୍କାନାଳରେ ଅସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ୍ ମାନେଜର, ତାଳଚେରର ଓ କଟକର ମାନେଜର ପଦମାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ଉକ୍ତ ରାଜ୍ୟମାନ କୋର୍ଟ୍ ଅଫ୍ ୱାର୍ଡ୍‌ସ୍‌ଙ୍କ ଅଧୀନ ଥିଲା ଏବଂ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ସ୍ୱୟଂ ଉକ୍ତ ରାଜ୍ୟମାନ ପରିଚାଳନ କରୁଥିଲେ । ଢେଙ୍କାନାଳରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ସମୟରେ ୧୮୮୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ତାହାଙ୍କ ରଚିତ

"ପଦ୍ମମାଳୀ" ପ୍ରଥମେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ଜଳକାରେ ଥିବା ସମୟରେ ଅସୁସ୍ଥତା ହେତୁ ତାହାଙ୍କୁ ସ୍ୱକାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲା (୧୮୯୯) । ରୋଗର ଉପଶମ ହୁଅନ୍ତେ ସେ କଟକ କାଜିବଜାରସ୍ଥ ସ୍ୱୀୟ ବାସ-ଭବନରେ ଥାଇ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ସେବାରେ ମନୋଯୋଗୀ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ତହିଁର ଫଳସ୍ୱରୂପ "ଯଶୋଧର୍ମ ସ୍ତୋତ୍ରଯୁଃ" ନାମକ ଓଡ଼ିଆ ଐତିହାସିକ ନାଟକ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଛଦ୍ମନାମ ଗ୍ରହଣ କରି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଚଗମାଳିକା, ମହିମ୍ନସ୍ତବ ନାମକ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ପୁସ୍ତିକା ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ମୁକୁର ନାମକ ଓଡ଼ିଆ ମାସିକ ପତ୍ରିକାର ସେ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ଲେଖକ ଥିଲେ । ସେଥିରେ ସେ "ଉଦାସୀ" ଏହି ଛଦ୍ମ ନାମ ଗ୍ରହଣ କରି "କେନ୍ଦୁଝର ବିଦ୍ରୋହ" ନାମକ ଏକ ଐତିହାସିକ ଉପନ୍ୟାସ ଧାରାବାହିକରୂପେ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପାରି ନ ଥିଲା ।

ଇଂରାଜୀରେ ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଉମେଶଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଯଥେଷ୍ଟ ପାରଦର୍ଶିତା ଥିଲା ଏବଂ ସେ ଇଂରାଜୀରେ ମଧ୍ୟ କେତେ-ଖଣ୍ଡି ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ । ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ସହଜ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ୧ମ ଭାଗ (Easy way to learn English, Part I) Temple of Truth, Speaking the truth ଓ ଉପୋଷଦେଶର ଇଂରାଜୀ ପଦ୍ୟାନୁବାଦ (ଅର୍ଥାତ୍‌ବିନା ଅପ୍ରକାଶିତ) ଉଲ୍ଲେଖ-ଯୋଗ୍ୟ । ଶେଷ ବୟସରେ ଅର୍ଥାଭାବ ହେତୁ ତାହାଙ୍କୁ ପୁଣି ତାଳଚେର ରାଜାଙ୍କର 'ଅଡିଟର୍' ପଦ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା (୧୯୧୧) ଏବଂ ସେହିଠାରେ ସେ ଅମାଶୟ ରୋଗରେ ୧୯୧୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଇହଲୀଳା ସମ୍ବରଣ କଲେ ।

ତାହାଙ୍କର ତିନି ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ଶ୍ରୀ ଅପୂର୍ବ କୃଷ୍ଣ ସରକାର ବି. ଏ. ଶିକ୍ଷାବିଭାଗରେ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଅଧୀନତାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ତାହାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତି ଅନୁରାଗ ଅଛି ଏବଂ ସେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ 'ଇଂଲଣ୍ଡର ଇତିହାସ' ୧ମ ଭାଗ ଓ ୨ୟ ଭାଗ ନାମକ ଦୁଇଖଣ୍ଡି ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଣୟନ କରିଅଛନ୍ତି—ସନ୍ଦର୍ଭଲେଖକ ଡାକ୍ତର କୈଳାସଚନ୍ଦ୍ର ରାଓ ।]

ସରକାର ମୁଦେଇ—ବୈଦେ. ବି (କଟକିଆ)—ଗୁରୁତର ଫଜ୍‌ଜିଦାରୀ ମକଦ୍ଦମାରେ ଅଭିଯୋକ୍ତା ରୂପେ ଠିଆ ହୋଇ ଥିବା ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ—The Crown as complainant in serious criminal cases.

Sarakāra mudei
ସରକାର ମୁଦ୍ଦେଇ
सरकार मुदेई

ସରକାରୀ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା.)—୧ । ସରକାର ବା ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to Government; official. ୨ । ରାଜକୀୟ—2. Relating to (ସରକାରିଅ—ଦେ. ରୂପ) the king; royal. ୩ । ଯହିଁର (ବେସରକାରୀ—ବିପରୀତ) ମାଲିକ ରାଜା ବା ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ସ୍ୱୟଂ ଅଟନ୍ତି—3. Belonging to the King or the Government. ୪ । ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ଯୋଗ୍ୟ ବା ଯହିଁରେ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କର ଅଧିକାର ଅଛି—4. Open to the public; used by the public. ୫ । ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତି ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କର ନୁହେଁ—5. Not private; public (property).

Sarakārī
ସରକାରୀ
सरकारी

ସରକାରୀ ଓକିଲ—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସରକାରୀ + ଓକିଲ) —ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ପ୍ଲିଡର ; ଯେଉଁ ଓକିଲ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ମକଦ୍ଦମା ଚଳାନ୍ତି—Government pleader.

Sarakārī okila
ସରକାରୀ ଉକିଲ
सरकारी वकील

ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ—ଦେ. ବ—ସରକାରୀ ଚାକର (ଦେଖ) Sarakārī chākara (See)

Sarakārī karmachārī
ସରକାରୀ କର୍ମ୍ମଚାରୀ
सरकारी कर्मचारी

ସରକାରୀ କାଗଜ—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—୧ । ରାଜକୀୟ ନଥି ଆଦି—1. Government record; public records. ୨ । ରାଜକୀୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ କାଗଜ—2. Papers intended for use in Government service. (ସରକାରୀ କାଗଜ ପତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସରକାରୀ କାଗଜାତ୍—ବହୁବଚନ)

Sarakārī kāgaja
ସରକାରୀ କାଗଜ
सरकारी कागज

ସରକାରୀ କାମ(ର୍ଯ୍ୟ)—ଦେ. ବ—୧ । ରାଜକୀୟ କର୍ମ—1. Government service. ୨ । ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଅଧୀନ ଚାକରି—2. Service under the Government.

Sarakārī kāma(rjya)
ସରକାରୀ କାଜ
सरकारी काम

ସରକାରୀ ଚାକର—ବୈଦେ. ବ—ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଅଧୀନତାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଭୃତ୍ୟ—Government servant; a public servant. [ଦ୍ର—ସରକାରୀ ଚାକରିଅ, ସରକାରୀ ନଉକର, ସରକାରୀ ନୌକର } ଅନ୍ୟରୂପ ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀର ରାଜକୀୟ ଭୃତ୍ୟଙ୍କୁ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀ ଓ ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଭୃତ୍ୟଙ୍କୁ ସରକାରୀ ଚାକର ବୋଲାଯାଏ ।]

Sarakārī chākara
ସରକାରୀ ଚାକର
सरकारी नौकर

ସରକାରୀ ଚାକ(କି)ରୀ—ବୈଦେ. ବ—ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଅଧୀନ ଚାକରି —Government service.

Sarakārī chāka(ki)rī
ସରକାରୀ ଚାକରୀ
सरकारी नौकरी
(ସରକାରୀ ନୌକରୀ[ନଉକରୀ]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସରକାରୀ ଚିଟି(ଠି)—ଦେ. ବ—୧ । ରାଜକୀୟ ପତ୍ର—1. A Government letter. ୨ । ରାଜକୀୟ କର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପତ୍ର—2. An official letter.

Sarakārī chiṭi(ṭhi)
ସରକାରୀ ପତ୍ର
सरकारी चिट्ठी

ସରକାରୀ ସିରସ୍ତା—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ରାଜକୀୟ ଅଫିସ୍—Government office.

Sarakārī sirastā
ସରକାରୀ ସେରସ୍ତା
सरकारी सिरस्ता

ସରକାସ୍—ବୈଦେ. ବ (ସଂ. ସର୍କସ୍)—ସର୍କସ୍ (ଦେଖ)
Sarakās Sarkas (See)

ସରକିଟ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ—ସର୍କିଟ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sarakiṭ (etc) Sarkiṭ etc (See)

ସର(ରି)କିଦାର ବୈଦେ, ବ (ଫା)-ସରିକ୍‌ଦାର୍; ଅଂଶୀଦାର; କୌଣସି
Sara(ri)kidāra ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଂଶର ମାଲିକ—A cosharer.
ସରୀକଦାର **ସରୀକ**

ସରକିବା—ଦେ. କ୍ରି ଫା. ସରକ୍‌ନା—ଘୁଞ୍ଚିବା—To move off.
Sarakibā **ସରା** **ସରକନା**
(ସରକି ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସରକା[ଚେ]ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ)

ସରକୁଲ—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବ—ସର୍କଲ୍ (ଦେଖ)
Sarakula Sarkal (See)

ସରକୁ କ୍ୟୁ)ଲ(ଲା)ର—ବୈଦେ. ବ—ସର୍କୁଲର୍ (ଦେଖ)
Saraku(kyu)la(lā)r Sarkular (See)

ସରଖତ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଘର ଭଡ଼ା ଦିଆଯିବାର ଶର୍ତ୍ତମାନ
Sarakhat ଲେଖାଥିବା ଦସ୍ତାବିଜ—A deed in which
ଘରଭାଡ଼ା ପାଟା କବୁଲିୟତ the conditions of the lease
ସରଖତ of a house are recorded.

ସରଗ—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସ୍ୱର୍ଗ)—୧ । ସ୍ୱର୍ଗ—1. Heaven. ୨ ।
Saraga ଆକାଶ—2. The sky.
ସ୍ୱରଗ **ସରଗ**

ସରଗ ଚାନ୍ଦ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ୱର୍ଗ + ଚନ୍ଦ୍ର)—୧ । ସ୍ୱର୍ଗର ଚନ୍ଦ୍ରମା—
Saraga chānda 1. The moon in the sky. ୨ ।
ସ୍ୱର୍ଗର ଚାନ୍ଦ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଚନ୍ଦ୍ରମା ତୁଲ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତି—
ସରଗ ଚାଁଦ 2. [figurative] A person or thing as beautiful as the moon. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଚନ୍ଦ୍ରମା ତୁଲ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟର ଅପ୍ରାପ୍ୟ ବସ୍ତୁ—3. [figurative] A thing as unattainable as the moon.

ସରଗ ତ(ତା)ରା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ୱର୍ଗ + ତାରା)—୧ । ସ୍ୱର୍ଗର ତାରା—
Saraga ta(tā)rā 1. A star in the sky. ୨ ।
ସ୍ୱର୍ଗର ତାରା (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ତାରା ପରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପଦାର୍ଥ—
ସରଗ ତାରା 2. (figurative) A shining thing. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ତାରକା ପରି ଅପ୍ରାପ୍ୟ ବସ୍ତୁ —
3. (figurative) Any unattainable thing.

ସରଗ ପଥର—ଦେ. ବ—ଭୂଅପଥର—Hail-stone.
Saraga pathara **ଶିଳ** **ଓଳା**

ସରଗ ଫଳ—ଦେ. ବ—ଭୂଅପଥର—Hail-stone. ଗ୍ରାଦେ.
Saraga phala (ଗଡ଼ଜାତ)ବ—ମାଇପଙ୍କର ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ
ଶିଳ **ଓଳା** ସ୍ଥାପନ କରିବା ବନ୍ଧୁତା—A kind of god-relationship amongst women.

ସରଗମ୍—ଦେ. ବ (ସଂ. ସା. ରେ. ଗା. ମା. ବମ୍ବା ସ୍ୱରଗ୍ରାମ)—
Saragam ୧ । (ସଙ୍ଗୀତ) ସ୍ୱରଗ୍ରାମ; ସପ୍ତସ୍ୱରର କ୍ରମଗତ—
ସାରିଗାମା 1. (music) Musical gamut. ୨ ।
ସରଗମ ସଙ୍ଗୀତର ମୌଳିକ ସ୍ୱରମାନ—2. The elementary tunes of music. (ଯଥା—ତାକୁ ତ ସରଗମ୍ ଜଣା ନାହିଁ; ସେ ପୁଣି ଓସ୍ତାଦ୍ ହେବାକୁ ଦୁରାଶା କରୁଛି ।)

ସରଗରମ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ସର୍‌ଗରମ୍)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗରମ
Saragaram ବା ଉଷ୍ଣ—1. Very hot or warm.
ସରଗରମ **ସରଗର୍ମ** ୨ । ଉତ୍ତେଜିତ—2. Excited. ୩ ।
(ସରଗରମୀ—ବି) ଅତ୍ୟନ୍ତାଗ୍ରହୀ; ଅତି ବ୍ୟସ୍ତ—3. Very eager. ୪ । ବେଗାନ୍ୱିତ; ଶୁଭ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ; ତେଜସ୍ୱୀ—4. Energetic; vigorous. ୫ । ଜାକଜମକଆ; ଆଡ଼ମ୍ବରମୟ—5. Showy. ୬ । ହୋଲାହଲପୂର୍ଣ୍ଣ—6. Full of ado. ୭ । ଲୋକପୂର୍ଣ୍ଣ; ଜନତାପୂର୍ଣ୍ଣ—7. Crowded. ୮ । ପ୍ରେମବିହ୍ୱଳ—8. Mad with love. ୯ । ଉତ୍ସାହ; ଉତ୍ସାହାନ୍ୱିତ—9. Full of promptness or energy. ୧୦ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ବେଶି ଚାହିଦା ହେବାରୁ ତହିଁର ମୂଲ୍ୟ ବା ଚାହିଦା ବଢ଼ି ଯାଇଥିବା (ଅବସ୍ଥା)—10. The state of the market in which the price of a particular commodity has been rising very high. (ଯଥା—ଏ ମାସରେ ଅନେକ ବିବାହ ଉତ୍ସବ ଥିବାରୁ ଲୁଗାର ବଜାର ସରଗରମ ହୋଇ ଯାଇଛି ।)

ସରଗରୁ ତୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ନ ଥିବା ବସ୍ତୁକୁ
Saragaru tolibā ବା ଅସମ୍ଭବ ବସ୍ତୁକୁ କଳ୍ପନାପ୍ରସୂତ ସ୍ୱାର୍ଥ
ଆକାଶ କୁଁଡ଼େ ତୋଳା ଅଣିବା—(figurative) To
ସରଗସେ ତୋଡ଼ନା produce a non-existing or
(ସରଗରୁ ତୋଳ ଅଣିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) physically impossible thing by stretch of imagination.
[ଉ—ତଳରେ ଦର ଗଢ଼ିବ, ନା ସରଗରୁ ତୋଳ ଅଣିବ ?—ଭୁଜଳାଭୁମାଣ୍ଡ. ନଅଭୁଣ୍ଡୀ ।]

ସରଗରୁ ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବଣ—୧ । ଯାହା ଆଶା କରାଯାଇ ନ ଥାଏ—
Saragaru pardibā 1. Unexpected. ୨ । ଅଚମ୍ଭିତ—
ସ୍ୱର୍ଗଥେକେ ପଡ଼ା **ସରଗସେ ଗିରା ହୁଆ** 2. Wonderful.
ସ୍ୱରଗ ଥେକେ ପଡ଼ା ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉପରୁ ଖସି ପଡ଼ିବା—
ସରଗସେ ଗୀରନା 1. To fall down from high.
[ଉ—ସରଗରୁ ପଡ଼ିଲେ ପଞ୍ଚପ୍ରାଣରେ, ମାର ବନବାସ ଗଲେ —ଭଗ ।] ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତରୂପରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ବା ଘଟିବା—2. [figurative] To happen unexpectedly.

ସରଗୀ—ଗ୍ରାଦେ. ବ—୧ । (ସିଂହଭୂମି) ଶାଳୁଆ କାଠ—1. Sāla
Saragī timber. ୨ । (ବଲାହାଣ୍ଡି) ଶାଳୁଆ ଗଛ—
2. Sāla tree. [ଦ୍ର—ସରଗୀ ଗାଲ=ଶାଳୁଆ ଗଛ ବହୁଳ ଅଠମଲ୍ଲିକସ୍ଥ ଗ୍ରାମବିଶେଷର ନାମ ।]

ସରଗୁଣା—ଦେ. ବ—ସାରଗୁଣା; ଏକପ୍ରକାର ବୀଣା; ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ
Saraguṇā A kind of musical instrument; a
ବୀଣା **ବୀଣାବିଶେଷ** kind of harp

ସରଗୁଜା—ଦେ. ବ—୧ । ଛୋଟନାଗପୁର ବିଭାଗର ଜିଲାବର୍ତ୍ତୀ-
Saragujā ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—1.Name of a Ruling

ସରଗୁଜା ସରଗୁଜା State near the Chotanagpur
ସରଗୋଜା, ସରଗୁଜା Division; Sarguja, ୨ । ରାମତିଳା;
रामतिल ସୋମବଜ୍ୟାଦି ବର୍ଗର କୃଷିଜାତ ବର୍ଷାୟୁଃ ଶାକ-ବିଶେଷର ତୈଳବୀଜ—2. Niger seed; Guizotia Abyssinica. [ଦ୍ର—ଏହାର ଆଦିବାସ ଆଫ୍ରିକା; କିନ୍ତୁ ମଧ୍ୟମାନ ଭାରତର ସର୍ବତ୍ର ଏହାର ଚାଷ ହେଉଅଛି । ଏଥିରେ ଶୀତ ଦିନେ ହଳଦିଆ ଫୁଲ ଫୁଟେ । ଏହାର ମଞ୍ଜି ଚେପ୍ଟା । ଏଥିର ତେଲ ରାନ୍ଧିବାରେ, ଦେହରେ ଲଗାଇବାରେ, ଜଳାଇବାରେ ଓ ରଙ୍ଗରେ ମିଶାଇବାରେ ଲାଗେ । ଏହା ସୋରିଷ ତେଲ ଅପେକ୍ଷା ପତଳା ।]

ସରଗୁଞ୍ଜା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ)ବି—ଲମ୍ବାକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ରାଶି (ତିଳ)—
Saraguñjā A species of long sesame.

ସର ଘର—ଦେ. ବି (ସଂ. ସାର+ଗୃହ)—ଭଣ୍ଡାର ଘର; ଆହାର୍ଯ୍ୟ
Sara ghara ସାମଗ୍ରୀ ସଞ୍ଚିତ ହେବାର ଗୃହ—Store-room
ଭାଣ୍ଡାର ଘର भण्डार घर for victuals.

ସର ଘରି(ରୁ)ଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଘର ଘରର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ଭୃତ୍ୟ;
Sara ghari(ru)ā ଭଣ୍ଡାର ରକ୍ଷକ—A store keeper;
ଭାଁଡାରୀ भण्डारी the servant in charge of the
(ସରଘରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) store room

ସରଘା—ସଂ. ବି (ସୃ ଧାତୁ+ଅ=ସର=ଗମନକାରୀ+ହନ୍ ଧାତୁ=
Saraghā ଅଘାତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମଧୁମକ୍ଷିକା; ମହୁମାଛି
—Bee.

ସରଘା ପଟଳ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମହୁମାଛିର ଦଳ—
Saraghā paṭala A multitude of bees.

ସରଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ସୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଙ୍ଗ)—୧ । ଚତୁଷ୍ପଦ ଜନ୍ତୁ—
Saraṅga 1. A quadruped (Apte). ୨ । ପକ୍ଷୀ—
2. A bird (Apte).

ସର ଚ(ଚେ)କି—ଦେ. ବି (ସଂ. ସର+ଚକ)—କରେଇରେ ଆଉଟା
Sara cha(che)ki ହେବା ଦୁଧ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ଚକାକାର
(ସରଚକ୍ଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସରକୁ ଉଠାଇ ଅଣି ପରସ୍ତ ପରସ୍ତ କରି
ସର ଚାକତି ସଜାଇ ଚକ୍ଳ ପରି ଯେଉଁ ପିଠା ଉଆର
ମଲାଇ ରାବଡ଼ି କରାଯାଏ—Round thin flakes of cream formed ov r boiling milk and taken out and placed one over the other to make one thick layer.

ସରଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ସର୍ଜ୍)—ଏକପ୍ରକାର ପଶମୀ ଲୁଗା—
Saraj Serje; a kind of woolen cloth.
ସାର୍ଜ ସର୍ଜ

ସରଜ—ସଂ. ବି (ସର=ଦଧିଘ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Saraja ୧ । ଦୈନ୍ୟଙ୍ଗବୀନ; କାଲିର ଦୁଧରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଘିଅ—
1. Ghee prepared from yesterday's milk. ୨ । ନବନୀତ; ଲହୁଣୀ—2. Butter. ସଂ. ବିଣ—ମଳିନ (ରୁଗଦତ)—Dirty. ଗ୍ରା. ବି (ସଂ.ସରୋଜ)—ପଦ୍ମ—Lotus. ବୈଦେ. ବି—ସରଜ୍ (ଦେଖ)
Saraj (See)

ସରଜଃ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ରଜସ୍)—ସରଜସ୍କା
Sarajaḥ (ଦେଖ)—Sarajaskā (See) ସଂ. ବି—
ପଙ୍କଜ, ପଦ୍ମ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—Lotus.

ସରଜକ—ଗ୍ରା. ବି (ପଦ୍ୟ)—ସର୍ଜକ (ଦେଖ)
Sarajaka Sarjaka (See)
ସର୍ଜକ [ଦ୍ର—ସରଜକ ଭୁମ୍ବେ ତ ରସର । ଅଉମନ୍ତ୍ୟ. ବଦଶ୍ର
सर्जक ଚକ୍ରାମଣି ।]

ସରଜ(ଜେ)ଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ସର୍ଜଣ୍ଟ)—ସର୍ଜଣ୍ଟ (ଦେଖ)
Saraja(je)nṭ Sarjanṭ (See)

ସରଜତ—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ରଜତ)—ରଜତ ବିଶିଷ୍ଟ;
Sarajata ରୌପ୍ୟଯୁକ୍ତ—Having silver.

ସରଜନ୍—ବୈଦେ. ବି (ସଂ. ସର୍ଜନ୍)—ସର୍ଜନ୍ (ଦେଖ)
Sarajan Sarjan (See)

ସରଜନ (ନା)—ଗ୍ରା. ବି (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ସର୍ଜନ)—୧ । ସର୍ଜନ (ଦେଖ)
Sarajana(nā) 1. Sarjana (See) [ଦ୍ର—ଦେବତା-
ମାନଙ୍କର ଦିବ୍ୟ ସୁରମାନ, ବଡ଼ାଇ ହୋଇ କଲେ ସେହି ସରଜନ । କୃଷ୍ଣଦ୍ୱିଜ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।]

ସରଜମିନ୍(ନି)—ବୈଦେ. ବି (ତତ୍ରଅ) (ଫା. ସର୍=ପ୍ରଧାନ+
Sarajamin(ni) ଜମିନ୍=ସ୍ଥାନ; ସରେଜମିନ୍=ସମସ୍ତ ଭୂମି)
सरजमिन —୧ । ଭୂପୃଷ୍ଠ—1. The surface of the
सरजमीन earth. ୨ । ସ୍ଥାନ—2. Place. ୩ । ମକଦମା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସ୍ଥାନ—3. The spot or locality connected with a case. [ଦ୍ର—ଅଧୀନ × × × ସର ଜମିନରେ ପହଞ୍ଚି ବସ୍ତୁର ମୂଲ୍ୟାଦିକ ଅସାମୀ ଘର × × ଶାଳତଲାସ କରି ବହୁତ ଭୁସିଅରରେ ଅସାମୀକୁ ଗ୍ରେପ୍ତାର କଲା—ଫୌଜଦାରୀ ମୋହନ. ଇମାଣ ଅଠରୁଣ୍ଣ ।] ୪ । ଉତ୍ପତ୍ତି ସ୍ଥଳ 4. Place of occurrence.

ସରଜମିନ୍ ତଦନ୍ତ(ତଦାରଖି[ଖା])—ବୈଦେ.ବି (ତତ୍ରଅ)—ମକଦମା
Sarjamin tadanta(tadārakhi[khā]) ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସ୍ଥାନରେ
सरजमिन तदन्त ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ସେଠାରେ କରିବା ଅନୁସନ୍ଧାନ—
सरजमीन तहकिकात A local investigation; local enquiry; local inspection.

ସରଜରି—ବୈଦେ.ବି (ଇଂ. ସର୍ଜେରି)—ଡାକ୍ତରି ଅସ୍ତ୍ର-ଚିକିତ୍ସା ବିଦ୍ୟା—
Sarajari सार्जरी सर्जरी Surgery.

ସରଜସା—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ+ରଜସ୍+ଅ)—ସରଜସ୍କା
Sarajasā (ଦେଖ)—Sarajaskā (See)

ସରଜସ୍କ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ=ସହିତ+ରଜସ୍+କ)—
Sarajaska ରଜୋବିଶିଷ୍ଟ; ଧୂଳିଯୁକ୍ତ—Dusty.
(ସରଜାଃ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସରଜସ୍କା, ସରଜାଃ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସରଜସ୍କା—ସଂ. ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ (ସରଜସ୍କ+ଆ)—୧ । ରଜସ୍ୱଳା; ରଜୋ-
Sarajaskā ବିଶିଷ୍ଟା—1. Menstruated. ୨ । ଋତୁ;
(ସରଜାଃ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଋତୁମତୀ—2. In her menses.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଋତୁମତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. A menst-

ruated woman; a woman during her menses. ୨ । ପ୍ରାପ୍ତରଜସ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—2. A woman who has attained puberty.

ସରଜା—ଗ୍ରା. କ (ଶବ୍ଦ) (ସଂ. ସୃଜ୍ ଧାତୁ)—ସର୍ଜନ (ଦେଖ)—
Sarajā Sarjana (See)
ସରଜନ **सरजन**

ସରଜାଇବା—ଗ୍ରା. କ (ଶବ୍ଦ)—'ସରଜିବା' କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Sarajāibā Causative form of 'Sarajibā'.
ସରଜାନ **सरजाना**

ସରଜା(ଞ୍ଜା, ଜା)ମ—ବୈଦେ. କ (ଫା. ସର୍+ଅଞ୍ଜାମ୍; ଯାହାଦ୍ୱାରା
Sarajā(ñjā,dā)ma ସମସ୍ତ କର୍ମର ଅଞ୍ଜାମ ବା ସମାଧାନ
ସରଂଜାମ **सरंजाम, सरअंजाम** ହୁଏ)—୧ । ଆବଶ୍ୟକ ଉପକରଣ; ସାମଗ୍ରୀ—1. Requisite articles; materials; appurtenances. (ଉ—ଠାକୁରଙ୍କୀଙ୍କ ଠାରେ ପୂଜା ସରଞ୍ଜାମ କାହିଁ ଅଛି ?—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ୍ଠ ।) ୨ । ଅସବାବ୍; ଗୃହର ଉପକରଣ—2. Furnitures. ୩ । ସାଜସଜ୍ଜା—3. Equipments. ୪ । ବସ୍ତୁଚୟ—4. Articles; things.

ସରଜିବା—ଗ୍ରା. କ (ଶବ୍ଦ)—(ସଂ.ସୃଜ୍ ଧାତୁ)—୧। ସର୍ଜନ କରିବା—
Sarajibā 1. To create. [ଉ—ଭୂପ୍ରା କରେ ମୁଁ
ସରଜା **सरजना** ଧାତାକୁ କାହିଁକି ସରଜ ଜାଲୁ ଚିତ୍ରପୁ ରଖିଲି ଜଗତରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଦ୍ଭବମ୍ କ ଗୀତ] ୨ । ଜାତ କରିବା; ଜନ୍ମାଇବା—2. To cause; to produce. (ଉ—ବ୍ରହ୍ମଅସ୍ତ୍ର କରି ଦୈତ୍ୟକୁ ପୋଡ଼ି-ଦେଲେ, ସବୁ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ଅନନ୍ତ ସରଜିଲେ—ଭୂପ୍ରସିଦ୍ଧ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୩ । କ୍ଷେପଣ କରିବା—3. To throw. (ଉ—ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟରେ ଦୁହେଁ ସରଜି ଶରମାଳା, ଯୁଝିଲେ କଟାକଟି ହେବାପାଇଁ ଗଲା—ଭୂପ୍ରସିଦ୍ଧ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।)

ସରଜୁ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ)—'ସରୋଜିନୀ'ର ଡାକ ନାମ—
Sarajū The name for calling Sarojinī.

ସରଜୋର୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ସର୍ଜୋର୍)—୧ । ଜବରଦସ୍ତ—
Sarajor 1. Using force; making use of
ସରଜୋର **सरजोर** force; forcible. ୨ । ଉଦ୍ଦଣ୍ଡ;
(ସରଜୋର—ବ) ଦୁର୍ଦ୍ଧମ—2. Invincible; redoubtable. ୩ । ଅତି ଦୁଷ୍ଟ—3. Very wicked.

ସରଞ୍ଜାମ ପତ୍ର— ଦେ. ବ (ଜରୁର୍ଥକ ୨ୟ ସହଚର)—୧ । ନାନାପ୍ରକାର
Saranjāma patra ସରଞ୍ଜାମ—1. Various articles.
ସରଂଜାମପତ୍ର **सरंजाम, बमेसरअजाम** ୨ । ନାନାପ୍ରକାରର ଉପକରଣମାନ—2. Various necessary materials.

ସରଞ୍ଜାମୀ—ଦେ. ବ—ସରଞ୍ଜାମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Sarañjāmī Relating to materials.
ସରଞ୍ଜାମୀ **सरंजामी**

ସରଞ୍ଜାମୀ ଖରଚ—ଦେ. ବ (ଜରୁର୍ଥ)—ଜମିଦାରଙ୍କ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ
Sarañjāmī kharacha ପ୍ରଜାମାନେ ଦେବା ଖରଚ—
ସରଞ୍ଜାମି ଖରଚ **सरंजामी खरच** An abwab paid to a zamindar's tahsildar.

ସରଟ୍—ସଂ. ବ (ସୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଟ୍)—୧ । ବାୟୁ—1. Air;
Sarat wind ୨ । ମେଘଖଣ୍ଡ—2. A cloud
(Apte) ୩ । ଟିକିପିଟି—3. A lizard (Apte).
୪ । ମହୁମାଛି—4. A bee (Apte) ୫ । ଏଣ୍ଡୁଅ—5. Chameleon.

ସରଟ(ଟୁ)—ସଂ. ବ (ସୃ ଧାତୁ=ଗମନକରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅଟ, ଅଟୁ)—୧ ।
Sarata(ṭu) ବୃକଲାସ; ଏଣ୍ଡୁଅ—Chameleon;
Lacertilia. (ଉ—ଶବ୍ଦ ହୋଇଲା ମୟୂର ସରଟ ହେଲା ଭୂବେର—ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।) [ଉ—ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ଖଇରା ଓ ଚର୍ମରେ କଳା ଡୋରା ଥାଏ; ଦେହ ପାଞ୍ଚ ଛଅ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ, ଏବଂ ଲାଙ୍ଗୁଳ ଦେହର ଦୁଇଗୁଣ; ଏମାନେ ଗଛରେ ଚଳପ୍ରଚଳ ହୁଅନ୍ତି ।] ୨ । ଟିକିପିଟି—2. House lizard. ୩ । ବାୟୁ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—3. Air.

ସରଟି—ସଂ.ବ (ସୃ ଧାତୁ=ଗମନକରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅଟି)—୧ । ବାୟୁ—
Sarati 1. Wind; air. ୨ । ମେଘ—
2. Cloud.

ସରଡ଼ିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବଙ୍ଗଳୀର ପାଠଣା) ବିଣ—ପିଚ୍ଛଳ; ଖସଡ଼ା—
Sararḍiā Slippery.

ସରଡ଼ି ଜିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବଙ୍ଗଳୀର ପାଠଣା) କ—ଖସିଯିବା—
Sararḍi jibā To slip.

ସରଣ—ସଂ.କ (ସୃ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଘୂରିବା;
Saraṇa ଗମନ; ଗତି—1. Moving; going;
motion. ୨ । ଧୀରଗତି (ହ୍ରସ) —2. Slow motion. ୩ । ଲୌହମଳ—3. Rust of iron; scoria. ୪ । ମାଧବୀ ସୁରା (ବୈଦ୍ୟକ କର୍ଣ୍ଣ)—4. Wine made from honey. ସଂ. ବିଣ (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଗମନଶୀଳ; ଗତିଶୀଳ—Moving. ଦେ. ବ (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—A family title of Brāhmaṇas in Orissa.

ସରଣା—ସଂ. ବ (ସରଣ+ଆ)—(ବୈଦ୍ୟକ)—୧ । ପ୍ରସାରଣୀ
Saraṇā ଲତା; ପସାରୁଣୀ ଲତା—1. Foetida;
ପ୍ରଥମ ଅର୍ଥରେ Paederia Foetide
ଅଳ୍ପ ସଂସ୍କୃତ ନାମ— (creeper) ୨ । ଶ୍ରୀବୃକ୍ଷ;
ପ୍ରସାରଣୀ, ଗୁଜବଳା, ଭଦ୍ରପର୍ଣ୍ଣୀ, ପ୍ରତାପଗ୍ର, ସରଣୀ, ସାରଣୀ, ଭଦ୍ରା, ଭଦ୍ରକ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—2. Ipomoea Turpethum (plant) ଦେ. ବ—

ବଲା, କଟମଗ୍ଗ ସରଣାପୁଁଟି ବଡ଼ୀପୋଠୀ ସେରଣା ମାଛ; ମହାଶଫର; ବୃହତ୍ ଶଫର ମତ୍ସ୍ୟ; ଛୋଟ କେଉଁଣ୍ଡୀ—A kind of fish; Barbus Sarana.

ସରଣି(ଣୀ)—ସଂ.ବ (ସୃ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+ଅଥିକରଣ, ଅନି;+ ଈ; ଯହିଁରେ ଗମନ କରାଯାଏ— [ଶରଣି(ଣୀ)—ଅନ୍ୟରୂପ] Sarani(ṇī) ୧ । ପଥ; ବାଟ—1. Way; course. ୨ । ମାର୍ଗ; ସଡ଼କ—2. Road. ୩ । ଶ୍ରେଣୀ; ପଙ୍କ୍ତି—3. Row. ୪ । ରୀତି—4. Mode. ୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଗଳରୋଗବିଶେଷ—5. A sort of disease of the throat. ୬ । ପ୍ରସାରଣୀ ଲତା; ପସାରୁଣୀ ଲତା—6. Foetida Paederia (creeper). ୭ । (+କର୍ତ୍ତୃ, ଅ) ସିଧା ବା ଅଖଣ୍ଡିତ ରେଖା—7. Straight or continuous line (Apte). ୮ । ବ୍ୟବସ୍ଥା; ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—8. Arrangement (Apte). ୯ । ଲୋକେ ଯେଉଁ ରାସ୍ତାରେ କେବଳ ଚାଲନ୍ତି, ଅର୍ଥାତ୍ ଯହିଁରେ ଗାଡ଼ି ଅବ ଚଳେ ନାହିଁ (ହି. ଣ)—9. Footpath.

ସରଣି କକୁଭ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଯିବାର ବା Sarani kakubha ଆସିବାର ବାଟର ଦିଗ—The direction of a person's path; the direction from which a person comes or to which a person goes. [ଉ—ଗୃହିଁ ଗୃହିଁ ତୋ ସରଣି-କକୁଭରେ ଉରୁଣୀ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବିଶୋଷରମ୍ଭ. ଚ ଗୀତ ।]

ସରଣୀ ବରଣୀ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସରଣୀ=ପଥ+ବରଣ)—୧ । ବାଟ Sarani baraṇī ବରଣ; ବିବାହ କରିବାକୁ କନ୍ୟା ଘରକୁ ଆସୁଥିବା ବରଙ୍କୁ କନ୍ୟାମୁହର ବିଛ ଦୁରକୁ କନ୍ୟା କଢ଼ି ଯାଇ ଅର୍ଘ୍ୟ ଆଦି ଦେଇ ବରଣ ବା ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି କନ୍ୟା ଗୃହକୁ ଆଣିବାରୂପ କର୍ମ—1. The ceremonial welcome extended to the coming bridegroom by the bride's father before he reaches the bride's house for marriage. [ଉ—ମୀନକେତୁ ନାମ କୁମରକୁ ପଠିଥାଇ, ଅଣାଇଲେ ସରଣୀ ବରଣୀ କରି ତହିଁ—ଉଷ. ଲାବଣ୍ୟ-ବତୀ ।] ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଆସୁଥିବା ବିଶିଷ୍ଟ ଅତିଥିଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡଦୂର ଆଗକୁ ଯାଇ ଯାତ୍ରୋଟି ଆଣିବା—2. Welcoming a guest by meeting him at some distance and accompanying him to his destination.

ସରଣ୍ଡ—ସଂ. ବ (ସୃ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଣ୍ଡ)—୧ । ପକ୍ଷୀ Saranda 1. A bird [Apte]. ୨ । ବିଟପୁରୁଷ; କାମୁକ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A libertine; a dissolute person [Apte]. ୩ । ସରଟ; ଏଣ୍ଡୁଆ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—3. Chameleon. ୪ । ଟିକଟିକି—4. Lizard [Apte]. ୫ । ଶଠ ବ୍ୟକ୍ତି; ଧୂର୍ତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—5. A rogue [Apte]. ୬ । ଏକପ୍ରକାର ଅଳଙ୍କାର (ବିଶ୍ୱ-କୋଷ)—6. A sort of ornament [Apte].

ସରଣ୍ଡା—ଦେ. ବ (ନାମ)—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ବାଙ୍କୀ ରାଜ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଗତ Saranda ଓ ମହାନଦୀର ଉତ୍ତରତୀରବର୍ତ୍ତୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ପର୍ବତବିଶେଷ —Name of a hill on the north bank of the Mahānadī in the estate of Banki in the Cuttack district. [ଉ—ଏ ସରେ ସରଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡେ ସରୁଚଣ୍ଡେ ଜଠିବ ବହ୍ନ-ମୟୂଖ—ରାଧାନାଥ. ପାଙ୍କଗ ।]

ସରଣ୍ୟୁ—ସଂ. ବ (ସୃ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ୍ୟୁ)—୧ । Saranyu ବାୟୁ—1. Air. ୨ । ଅଗ୍ନି—2. Fire. (ଶରଣ୍ୟୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ମେଘ—3. Cloud. ୪ । ଜଳ—4. Water. ୫ । ବସନ୍ତ—5. The spring season. ୬ । ଯମଦେବ—6. A name of Jama (Deity) [Apte].

ସର(ରେ)ତ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ଶର୍ତ୍ତ)—କୌଣସି କଥାବାର୍ତ୍ତାର ବା Sara(re)t ଚୁକ୍ତିର ଅନୁଷଙ୍ଗିକ ନିୟମ ବା ଅଙ୍ଗ—Condition ସର୍ତ୍ତ of any contract. [ଉ—ଦିଓହେ ସଦା ତବସ ସରତ ଶର୍ତ୍ତ ଦାସ ହେବ—ଉଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ସଂ. ବଣ [ସୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅତ୍ (ଶତୃ)]—ଗମନ କରୁଥିବା—Moving. ସଂ. ବ—ସୂତ୍ର (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—Thread.

ସରତା—ଯାଜପୁର (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ସରୋତା (ଦେଖ) Sarata Sarota (See)

ସରତ୍ନ—ସଂ. ବଣ (ସ=ସହିତ+ରତ୍ନ)—ରତ୍ନ ସହିତ ବର୍ତ୍ତମାନ— Saratna Accompanied with gem.

ସରତ୍ନି—ସଂ.ବ (ସୃ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+କରଣ.ଅନି)—୧। ମୁଷ୍ଟିବଦ୍ଧ Saratni କର; ମୁଠା କରି ଯାଇଥିବା ହାତ—1. The hand with closed fist. ୨ । ମୁଠୁଣି ପରିମାଣ; କନୁଣି-ଠାରୁ ହାତ ମୁଠାର ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାପ; ରତ୍ନି—2. A kind of cubit measure of length from the elbow-joint upto the end of the fisted palm. [ଦ୍ର—କନୁଣି ମୁଣ୍ଡଠାରୁ ମୁଷ୍ଟିବଦ୍ଧ ହସ୍ତର କାଣି ଅଙ୍ଗୁଠିର ମଝି ପର୍ବର ମୂଳଭାଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରିମାଣକୁ ରତ୍ନି ବା ସରତ୍ନି ବୋଲାଯାଏ ।]

ସରଥ—ସଂ. ବଣ.ସୂ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି;ସ+ରଥ)—୧। ରଥାରୋହୀ— Saratha 1. Mounting a chariot. [ଉ—ବିଜ୍ ପିଶାଚ ଗଲେ ସରଥେ ତରୁ ଗୈଲେ ଧୂମ୍ରାକ୍ଷ ଗୃହିଁ ଧାଇଁ ଯେ—ଉଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ରଥବିଶିଷ୍ଟ— 2. Having a car. ସଂ. ବ. ସୂ—ରଥାରୋହୀ ଯୋଦ୍ଧା—A warrior riding on a chariot (Apte).

ସରଦ(ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ସର୍ଦ)—ସର୍ଦ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sarada etc Sarda (etc) (See)

ସରଦଙ୍ଗା—ସ୍ତ୍ରୀଦେ. (ବଲ୍ଲଙ୍ଗିର ପାଠଣା) ବି – ମେଳା—
Saradaṅgā A congregation; a gathering; a fair.

ସରଦଳ(ଳି)—ଦେ. ବି (ସଂ: ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ)—କବାଟର ଚଉକାଠ
Saradala(li) ଉପରେ ରଖିବା କାଠର ଚଉଡ଼ା ପଟା—
ସାରଦୋଳ A broad plank put over the door-
सरदल frame.

ସରଦା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ସର୍ଦ୍; ଏହା ଖାଇଲେ ସର୍ଦ ହୁଏ)—
Saradā କାବୁଲରୁ ଆସୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ତରଉଜ—
ସରଦା A kind of excellent water melon imported
सरदा from Kābul.

ସରଦାର(ର) (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ—ସର୍ଦ୍ଦାର ଇତ୍ୟାଦି
Saradār(ra) (etc) (ଦେଖ)—Sarddāra. etc (See)
(ସରଦାରଣୀ—ଦେ. ସ୍ତ୍ରୀ) [ଉ—ବାପ ସରମାଣିକ ଥିଲା ବୋଲି ହୁଣ୍ଡାଟାକୁ ସରଦାର କରି ସବୁ ତନ୍ତ୍ରୀଗୁଡାକ ତାକୁ ଚୁଡ଼ାଉଛନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।]

ସରଦାରୀ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ସର୍ଦ୍ଦାରୀ)—ସର୍ଦ୍ଦାରି (ଦେଖ)
Saradārī Sarddāri (See)

ସରଦି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ସର୍ଦ୍ଦି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Saradi (etc) Sarddi etc. (See)

ସରଦିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସର୍ଦ୍ଦିଆ (ଦେଖ)
Saradiā Sarddiā. (See)

ସରଦି ଗରମୀ—ଦେ. ବିଣ—ସର୍ଦ୍ଦି ଗରମୀ (ଦେଖ)
Saradi garamī Sarddi garamī. (See)

ସଦ୍ବାନ୍—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ନାମ) (ସରବୃତ ଶବ୍ଦ)—୧ । ଗୌତମ ମୁନି
Saradbān (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—1. A name of Sage
Gautama. ୨ । ଗୌତମ ମୁନିଙ୍କ ପୁତ୍ର (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
2. Name of the son of Sage Gautama.

ସରଧା (ଇତ୍ୟାଦି)—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି (ସଂ. ଶ୍ରଦ୍ଧା)—ଶରଧା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Saradhā (etc) Śaradhā etc. (See)

ସରଧି—ସଂ. ବି (ସର=ଜଳ+ଧା. ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+
Saradhi କିଞ୍ଚି. ଇ)—ସମୁଦ୍ର—The sea. [ଉ—ବଣୀଣ୍ଡି ସରଧି ଶରଧି ଅଭୁଟ କାଣ୍ଡ କାଣ୍ଡ ଉଚ୍ଛୋଳିତ । ଭଟ୍ଟ. ବୈଦେଭୀଶବିଳାସ ।] ସ୍ତ୍ରୀ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଶ୍ରଦ୍ଧାମୟୀ ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—Name for calling a woman
named Śraddhāmayī.

ସର(ରେ)ନଉ(ଓ)—ବୈଦେ. ବିଣ (ତତ୍ତ୍ୱଭବ) (ଫା. ସରେନଓ)—
Sara(re)nau(o) ସରେନ (ଦେଖ)—Sarena. (See)

ସରନାମ୍(ମି)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ସର୍ ନାମ୍)—ପ୍ରସିଦ୍ଧ (ହି. ଶ)
Saranām(mi) Celebrated; famous.

ସରନାମା—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ସର୍ ନାମାହ୍)—୧ । ଗ୍ରନ୍ଥ ବା ପ୍ରବନ୍ଧ-
Saranāmā ଦର ଶିରୋନାମା—1. The heading of a
ଶିରନାମା letter or written article. ୨ । ଚିଠିରେ
सरनामा ଅଗ୍ରେତ ବିଷୟ ଲେଖାଯିବା ପୂର୍ବରୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀମାନଙ୍କ ନାମ ଓ ବିଶେଷଣ ଆଦି ଯୁକ୍ତ ଅବତାରଣା—2. The addressing portion before the beginning of the writing of the main contents of a letter. ୩ । ପତ୍ରାଦିରେ ଉପରେ ଲେଖାଯିବା ସମ୍ବନ୍ଧୀମାନଙ୍କ ନାମ ଓ ବାସସ୍ଥାନ ଆଦି—3. Superscription or name and address of the addressee of a letter.

ସରନ୍ତା(ନ୍ତି)—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯାହା ସରିଯାଏ—1. Exhaus-
Sarantā(nti) tive. ୨ । ଶେଷ; ସର୍ବଶେଷ; ସବୁ ଶେଷ—
शेष शेषहोनेवाला 2. Last; latest. [ଉ—ସରନ୍ତି [ଅସରନ୍ତା, ଅସରନ୍ତି—ଉପଯୁକ୍ତ] ସୋମବାର ।]

ସରନ୍ତା(ନ୍ତି) ଭଣ୍ଡାର—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଭଣ୍ଡାରର ଧନ ବ୍ୟୟ
Sarantā(nti) bhaṇḍāra ଦ୍ୱାରା ସରିଯାଏ—1. A store-
ଖର୍ଚ୍ଚିତ ଭଣ୍ଡାର house of which the contents are
शेषहोनेवाला भण्डार exhausted by being spent up.
(ଅସରନ୍ତା[ନ୍ତି] ଭଣ୍ଡାର—ଉପଯୁକ୍ତ) ୨ । ଯେଉଁ ଭଣ୍ଡାରରେ କାରବାରି ଭଣ୍ଡାର ରଖିତ ଧନରୁ ଚଳନ୍ତି ଖରଚ ଚଳେ; କାରବାରୀ
कारबारी भण्डार ଭଣ୍ଡାର—2. Treasury or store from which amounts are drawn from time to time for current expenses.

ସରନ୍ତା(ନ୍ତି) ସୋମବାର—ଦେ. ବି—ବୈଶାଖ ମାସର ଶେଷ
Sarantā(nti) somabāra ସୋମବାର—The last
(ସରନ୍ତା[ନ୍ତି] ସର୍ଅ[ମ]ବାର, Monday of the month
ସରନ୍ତା[ନ୍ତି] ସଁବାର—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) of Baiśākha. ୨[ଦ୍ର—
ଶେଷ ସୋମବାର ଏହି ସୋମବାର ଦିନ ଶିବମନ୍ଦିରମାନଙ୍କରେ,
अन्तिम सोमवार ବିଶେଷତଃ ପୁରୀ ଷେତ୍ରର ବାଲୁକେଶ୍ୱରନାଥଙ୍କ ଠାରେ ପଞ୍ଚଦୋଣୀ ଲୋକଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ମେଳା ପ୍ରତିବର୍ଷ ହୁଏ ।]

ସରନ୍ତା(ନ୍ତି) ସୋମବାର ମେଳା—ଦେ. ବି—ବୈଶାଖ ମାସର
Sarantā(nti) somabāra melā ସର୍ବଶେଷ ସୋମବାର ଦିନ
ଶେଷ ସୋମବାର ମେଳା ପୁରୀର ଲୋକନାଥଙ୍କ ଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବା ବାର୍ଷିକ ମେଳା—A gathering at the shrine of Lokanātha (in the Puri town) held annually on the last Monday of Baiśākha.

ସରନ୍ଧ୍ର—ସଂ. ବି (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ରନ୍ଧ୍ର)—ଛିଦ୍ରବିଶିଷ୍ଟ—
Sarandhra Having holes; perforated.
[ସରନ୍ଧ୍ରତା—ବି]

ସରପ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ସର୍ପ)—ସର୍ପ (ଦେଖ)—Sarpa. (See)
Sarapa [ଉ—ଚନ୍ଦନ ବୋଲା ବାହୁଗଣ ମାରଗଣ, ଛିଣ୍ଡା ସରପ ସର୍ପ **सरप** ପରି ଚେଷ୍ଟା କଲେ ଜାଣ । ବୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. (ସରପା—ଅନାଦରାର୍ଥକ ରୂପ) ଭୀଷ୍ମ ।] ୨। (ଆଦରାର୍ଥକ) ସର୍ପେଶ୍ୱରର

[ସରପି(ପୁ)—ଆଦରାର୍ଥକ ରୂପ] ଡାକ ନାମ—2. Name for calling 'Sarpeśwara' in fondness.

ସରପଞ୍ଚ—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—୧ । ପଞ୍ଚାୟତର ସଭାପତି—1. The
Sarapañch President of a Pañchāyet. ୨। ଚଉକିଦାରୀ
ସରପଞ୍ଚ ବାଟ ଇଉନିୟନ୍‌ର ପଞ୍ଚାୟତମାନଙ୍କ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ; ହେଡ୍-
सरपंच ପଞ୍ଚାୟତ—2. The President of the Panchā-
yet of a Chowkidāri village-union. ୩ ।
ଗ୍ରାମ୍ୟ ସହଯୋଗ ସମିତିର ସଭ୍ୟ ବା ପଞ୍ଚାୟତମାନଙ୍କ
ସଭାପତି—3. The President of a village-
Co-operative Society.

ସରପଟ୍—ଦେ. ବିଣ—ଜରଜର; ସରସର—Saturated; dren-
Sarapaṭ ched. ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—
ଆବୁଇଝୁଁଟି **जरजर** 1. Fully. ୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଆର୍ଦ୍ର ହେବା
ଆବୁଇଝୁଁଟି **सम्पूर्णरूपसे** ପ୍ରକାରର—2. In a fully dren-
ସରପଟ **सरपट** ched condition. ଦେ. ବ (ସ. ସର୍ପଣ)—
ଘୋଡ଼ା ପୁଚ୍ଛି ଉଠାଇ ଦଉଡ଼ିବା; ଥରଥରକେ ଦୁଇ ଅଗ
ଗୋଡ଼କୁ ଓ ପୁଣି ଦୁଇ ପଛ ଗୋଡ଼କୁ ଉଠାଇ
ଦଉଡ଼ିବା—Running of a horse on all fours;
horse's gallop.

ସର ପଠା—ଦେ. ବ—ସରତୃଣ ଜନ୍ମିଥିବା ନଦୀଗର୍ଭସ୍ଥ ଭୂଦ—
Sara paṭhā A land on the bed of a river
ସରେରଟିପି **सरपतकी दीयर** on which grow the
'Sara' reeds.

ସର ପଣା—ଦେ. ବ (ସ. ସର + ପ୍ରପାନକ)—ଦୁଧସରମିଶ୍ରିତ ମିଷ୍ଟ
Sara paṇā ପ୍ରପାନକ—A sweet drink mixed
ସରେର ପାନା **मलाई सरबत** with cream.
(ଉ—ଛଣା ସୁଧା ସରପଣାରୁ ମଧୁର ଲାଗୁଥିଲା ଶ୍ୟାମ-
ପ୍ରୀତି ଗୋ—ଜଗସୁନ୍ଦର ସଙ୍ଗୀତ ।)

ସର ପତ୍ରିକା—ସ. ବ (ସର=ଜଳ+ପତ୍ର+କ+ଆ; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ ।
Sara patrikā ପଦ୍ମପତ୍ର—1. Lotus leaf. ୨ । ପଦ୍ମ
(ବିଶ୍ୱକୋଷ)—2. Lotus.

ସର ପର୍ପଟୀ—ସଂ. ବ—ଶରଭଜା (ଦେଖ)—
Sara parpaṭī Śarabhajā (See)

ସରପା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ଶସ୍ତା—
Sarapā Cheap.

ସର ପାଟ(ହ୍ରଦ)—ଦେ.ବ (ନାମ)—ପୁରୀର ଚକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଗସ୍ତ୍ୟର ହ୍ରଦ—
Sara pāṭa(hrada) The shallow Sara lake near
hte Puri town. (ଉ—ସରପାଟୁ ଉଡ଼ି ସୁଖେ ଭାସି ଭାସି
ତରଳ ଶଶି-ମୟୂଖେ—ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।)

ସର ପାପ(ପୁ)ଡ଼ି—ଦେ .ବ (ସ. ସର + ପର୍ପଟୀ)—ଶରଭଜା (ଦେଖ)—
Sara pāpa(pu)ṛdi Śarabhajā [See]

ସରପୁଲି—ଦେ. ବ—ଶରପୁଲ (ଦେଖ)—Śarapuli [See]
Sarapuli ସର ପୁରିଆ [ଉ—ଗୋରସ ଘୃତ
ସରପୁଲି, ନାନା ପିଷ୍ଟକେ ଖଣ୍ଡ ବୋଲ—ଜଗନ୍ନାଥ.
ଭାଗବତ ।]

ସରପେଚ୍[ଞ୍ଚ]—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସର୍ ପେଚ୍)—ପଗଡ଼ି ଉପରେ
Sarapech[ñch] ଲଗାଯିବା ରତ୍ନଖଚିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାରବିଶେଷ
ଶରପେଚ **सरपेच** —An ornament set with gems
attached to the turban.

ସରପେଶ୍ୱର—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ (ସଦ୍ୟ)—ସର୍ପେଶ୍ୱର (ଦେଖ)
Sarapeśwara Sarpeśwara [See]

ସରପୋଶ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସର୍‌ପୋଷ୍)—୧ । ଗ୍ଲାସ୍ ଆଦିର ଉପରସ୍ଥ
Sarapoś ଢାଙ୍କଣୀ—1. The lid or cover of a
ସରପୋଶ **सरपोश** glass or pot. [ଉ—
ଢୁକା ଉପରେ ସାନ ଥଟିକା ପରି ଚିଲମ, ତହିଁ ଉପରେ
ସରପୋଶ—ଫକୀରମୋହନ. ଚମାଣ ଅଠଗୁଣ ।] ୨ ।
ଉପଭୋଜନାଦି ପଠାଯାଉଥିବା ଥାଳିର, ଡାଲିର, ହାଣ୍ଡି
ଆଦିର ଉପରେ ଘୋଡ଼ାଯିବା ବସ୍ତ୍ର ବା ରୁମାଲ—
2. A napkin or piece of cloth covering
a plate or tray in which any present is
sent out.

ସରଫ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଷ୍ରଫ୍; ଫା.ସରଫ୍)—୧ । ଟଙ୍କା ଆଦି ବଙ୍କା-
Saraph ଲିବା ବ୍ୟବସାୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଯୋଦାର—
ସର(ରା)ଫ **सराफ** 1. A shroff; a money-
changer ୨ । ସରକାରୀ ଖଜଣାଖାନା ଓ
ବ୍ୟାଙ୍କ ଆଦିରେ ଦାଖଲ ହେବା ଟଙ୍କା ଆଦି ମୁଦ୍ରାକୁ
ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—2. A person
who tests coins while they are paid
to the treasury of Government or of a
bank.

ସରଫ୍ ବେଶି—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ [ଫା. ସରଫ୍‌ବେଶ୍]—
Saraph beśi ମହାଜନକୁ ଲୁଣ ମାପିକରି ଦିଆଯିବାବେଳେ
ମାପିବା ପରେ ବଳିପଡ଼ିବା ଲୁଣ—Excess quantity
of salt found on final weighment on
delivery to a trader. [ଉ—କେହି କେହି
ଚୁଲିଆ ସରଫ୍‌ବେଶି ବାବଦରେ ମଧ୍ୟ କିଛି କିଛି ପ୍ରାପ୍ତ
ହୁଅନ୍ତି—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।] [ଦ୍—ଅଳ୍ପକାଳ
ହେଲା ମରି ଯାଇଥିବା ଭଟକା ଲୁଣରୁ ପରେ ପାଣି
ଶୁଖିଗଲେ ତାହା ଓଜନରେ କମି ହୋଇଯିବ, ଏହି
ଥଣକାରେ ମହାଜନକୁ ଦିଆଯିବା ପାଇଁ ଲୁଣ ଆଣିବା-
ବେଳେ ଚୁଲିଆ [ଲୁଣ ତିଆରି କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି] ଲୁଣ-
ଗୋଲାରୁ ଆବଶ୍ୟକ ପରିମାଣ ଅପେକ୍ଷା କିଛି ବେଶି ଲୁଣ
ଆଣିଥାଏ । ପୁଣି ଲୁଣକୁ ମହାଜନକୁ ଦେବା ସମୟରେ
ଶେଷବାର ମାପ ହେବାବେଳେ ଯେଉଁ ବଳିବା ଲୁଣ
ବାହାରେ ତାହାକୁ 'ସରଫ୍‌ବେଶି' କୁହାଯାଏ ।]

ସରଫ୍‌ରାଜ୍ (ଜ)—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା—ସରଫ୍‌ରାଜ୍)—୧। ଗର୍ବୀ;
Saraphrāj (ja) ଗର୍ବିତ—1. Arrogant; proud. ୨ ।
ଅସ୍ଫାଳନ କାରୀ—2. Boastful,
bragging. ୩ । ଖୁସି; ଆନନ୍ଦିତ—3. Glad.

ସରଫ୍‌ରାଜ ସରଫରାଜ ୪ । ଧନ୍ୟ—4. Praiseworthy. ୫ । କୃତାର୍ଥ (ହ. ଶ)—5, Having one's aim fulfilled. ୬ । ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ—6. Occupying a high position. ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ସରଫ୍‌ରାଜ=
ସରଫରାଜୀ ସରଫରାଜି ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥତା)—୧ । ଗର୍ବ—1. Pride. ୨ । ଦାମ୍ଭିକତା; ସ୍ପର୍ଦ୍ଧା—2. Arrogance. ୩ । ଅସ୍ଫାଳନ—3. Boasting; bragging. ୪ । (ପୁଂ) ମୁସଲମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମବିଶେଷ—4. A name given to Mahomedans.

ସରଫରାଜ୍ ଖାଁ—ବୈଦେ.ବ (ଫା.)--ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ବଙ୍ଗର
Sarapharāj khāñ ଜଣେ ମୁସଲମାନ୍ ନବାବ—Name of a Nabob of Bengal of the eighteenth century A. D. (ଦ୍ର—ଏ ବଙ୍ଗ, ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ସୁବାଦାର୍ ବା ନବାବ୍ ସୁଜା ଉଦ୍ଦୌଲା ବା ସୁଜା ଉଦ୍ଦିନ୍ ଖାଁଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ନବାବ ମୁର୍ଶିଦ୍ କୁଲଖାଁଙ୍କ ଦୌହିତ୍ର; ଏହାଙ୍କର ନାମ ଅଲାଉଦ୍ଦୌଲା ଥିଲା । ମୁର୍ଶିଦ୍ କୁଲ ଖାଁ ନିଜର ଜାମାତା ସୁଜାଉଦ୍ଦିନ ଖାଁଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ନାୟେବ୍ ଦେୱାନ୍, ପରେ ନାୟେବ୍ ନାଜିମ୍ ଓ ତତ୍ପରେ ଓଡ଼ିଶାର ଶାସନକର୍ତ୍ତା ନିଯୁକ୍ତ କରିଥିଲେ । ନବାବ ମୁର୍ଶିଦ କୁଲଖାଁଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସରଫ୍‌ରାଜ ଖାଁ ତାଙ୍କ ମାତାମହଙ୍କ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ହେବା ପାଇଁ ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ସୁଜାଉଦ୍ଦିନ୍ ନବାବ୍ ପଦ ଅଧିକାର କରିବାକୁ ରାଜଧାନୀ ମୁର୍ଶିଦାବାଦକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ସରଫ୍‌ରାଜ୍ ଏହା ଦେଖି ପିତା (ସୁଜାଉଦ୍ଦିନ୍)ଙ୍କୁ ନବାବ ପାଦ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ । ସୁଜାଉଦ୍ଦିନ୍ ସରଫ୍‌ରାଜଙ୍କୁ ବାଦସାହା ଦେୱାନ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ କରି ନିଜେ ନବାବ୍ ହେଲେ । ୧୭୩୯ ଖ୍ରୀ. ରେ ସୁଜାଉଦ୍ଦିନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହେବାରୁ ଏ ସରଫ୍‌ରାଜ୍ ନାମ ଗ୍ରହଣ କରି ନବାବ୍ ହେଲେ । ଏ ରାଜ୍ୟ ଶାସନରେ ମନୋଯୋଗୀ ନ ଥାଇ ଧର୍ମ କର୍ମ ଓ ଲୌକିକାଚାରରେ ସର୍ବଦା ନିଯୁକ୍ତ ରହୁଥିଲେ । ଏକ ବର୍ଷ ଦୁଇ ମାସ କାଳ ନବାବ୍ ହେବା ପରେ ତାହାରର ଶାସନ-କର୍ତ୍ତା ଆଲିବର୍ଦ୍ଦି ଖାଁ ସରଫ୍‌ରାଜ ଖାଁଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁଦ୍ଧଯାତ୍ରା କଲେ । ଭାଗୀରଥୀ କୂଳରେ ଯୁଦ୍ଧରେ ସରଫ୍‌ରାଜ ନିହତ ହେଲେ ଓ ଆଲିବର୍ଦ୍ଦି ଖାଁ ନବାବ୍ ହେଲେ—ଇଷ୍ଟକୋଷ ।]

ସରଫ୍(ଫ)ରାଜ— ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସରଫ୍‌ରାଜ୍ ==ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥତା) —
Saraph(pha)rāji ୧ । ଅହମ୍ବିକା; ବୃଥା ଅସ୍ଫାଳନ—1. Boas-
ସରଫରାଜି ting; bragging. ୨ । ଗର୍ବିତା—2. Arro-
ସରଫରାଜୀ gance. ୩ । ଆନନ୍ଦ—3. Joy.

ସରଫା—ବୈ. ବିଣ — ଶସ୍ତା —
Saraphā ଶସ୍ତା ସସ୍ତା Cheap.

ସରାଫୀ ବୈଦେ. ବ (ଅ. ସରାଫାହ୍)—୧ । ସରଫର କର୍ମ—
ସରାଫା 1. The act or post of a shroff. ୨ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବା ବଜାରରେ ଟଙ୍କା ଓ ନୋଟ୍ ଅଦଳ ବଦଳାଯାଏ —2. Money-changer's market.

ସରଫୀ—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ସରଫ୍‌ର କର୍ମ ବା ଚାକିରି—
Saraphī The act or post of a shroff.
ସରାଫୀ ସରାଫୀ

ସରବ୍‌ଜାନ୍—ଗ୍ରାଦେ. (ଉଲ୍ଲଙ୍ଘିର ଘାଟଣା) ବ—ସର୍ବଜ୍ଞ—
Sarab-jāna All-knowing.

ସରବ—ଗ୍ରା. (ସର୍ବନାମ, ପଦ୍ୟ) (ସ. ସର୍ବ)—ସର୍ବ (ଦେଖ)
Saraba ସରବ ସରବ Sarba (See) [ଉ—ଦୋଇଲ ! ସର୍ବ ସରବ ଗଲ ଏମେ ଗୁରୁକ ବଇକ । ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ଉଡ଼ି ଭୁଡ଼ି (ସରବା, ସରବୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜଣାଅ ସରବ ଲୋ—ବାଳକୃଷ୍ଣ. ଅବାଳ ଦୋଇଲ ।) ବୈ. ବ (ନାମ)—ସର୍ବେଶ୍ୱରର ଡାକ ନାମ—Name for calling Sarbeswara.

ସରବ ଜାଣ—ଗ୍ରା. ବ ଓ ବିଣ—ସର୍ବଜ୍ଞାଣ (ଦେଖ)
Saraba jāṇa Sarbajñāṇa (See)

ସରବଜ୍ଞ—ଗ୍ରା. ବ ଓ ବିଣ (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ସ. ସର୍ବଜ୍ଞ)—ସର୍ବଜ୍ଞ
Sarabajña (ଦେଖ)—Sarbajña (See) (ଉ—ସରବଜ୍ଞ ନିୟନ୍ତା ଅବତ୍ୟ ବରନ । ପ୍ରକୃତିରୁ ପର ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ଚିରନ୍ତନ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ।)

ସରବତ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସର୍‌ବତ୍)—ସର୍ବତ୍ (ଦେଖ)
Sarabat Sarbat (See)

ସରବତି—ବୈଦେ. ବିଣ — ସର୍ବତି (ଦେଖ)
Sarabati Sarbati (See)

ସରବଥା—ଗ୍ରା. ଅ (ପଦ୍ୟ) (ସ. ସର୍ବଥା)—ସର୍ବଥା (ଦେଖ)
Sarabathā Sarbathā (See) (ଉ—ସପରି ଲଜ୍ଜା
ସରବଥା ଥିଲେ ଘର ଭଲ କଥା । ନିନ୍ଦା ନ କରିବ ହେ ଦ୍ୱିଜ
ସରବଥା ସରବଥା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ସରବଦା—ଗ୍ରା. ଅ (ପଦ୍ୟ) (ସ. ସର୍ବଦା)—ସର୍ବଦା (ଦେଖ)
Sarabadā ସରବଦା ସରବଦା Sarbadā (See)

ସରବନ—ବୈ. ବ (ନାମ) (ସ. ଶ୍ରବଣ)—ଅନ୍ଧକ ମୁନିଙ୍କ ପୁତ୍ର—
Sarabana Name of the son of a blind sage.
ସରବନ [ଦ୍ର—ଏ ପୁତ୍ର ନିଜର ଅନ୍ଧ ପିତାମାତାଙ୍କୁ ଭାରରେ ବୋହି
ସରବନ ତୀର୍ଥ ଅଣ୍ଟା କରୁଥିଲା । ଏ ସରଯୂ ନଦୀରେ ଜଳସ୍ତ ବୁଡ଼ାଇବାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଦଶରଥ ଏ ଶବ୍ଦକୁ ବଣ ହାତୀର ଗର୍ଜନ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରି ଶବ୍ଦଭେଦୀ ଶରଦ୍ୱାରା ଏହାକୁ ମାରିଥିଲେ । ରାମାୟଣରେ ଏ ମୁନିକୁମାରର ନାମ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବୌଦ୍ଧ ଶ୍ୟାମଜାତକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଅନ୍ଧ ମୁନିଙ୍କ ପୁତ୍ରକୁ ଜଣେ ରାଜା ଶବ୍ଦଭେଦୀ ଶରଦ୍ୱାରା ମାରିଥିବା ଓ ସେ ପୁତ୍ରର ନାମ ସରବନ ଥିବା ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ।

ଅନ୍ଧ ମୁନି ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦେବାରୁ ଏକ ଦେବୀ ପୂର୍ବ ଅବତୁଣ୍ଡା ହୋଇ ମୃତ ପୁତ୍ରକୁ ଜୀଅଁଇ ଦେଲେ । ସରବନର ପିତୃଭକ୍ତିର ଗୀତ ଗାଇବା ବାଲି ଏକ ଉତ୍ତୁକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଅଯୋଧ୍ୟା ଅଞ୍ଚଳରେ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି—ହିନ୍ଦି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ସରବ ନାଶ—ଗ୍ରା. ବ (ସଦ୍ୟ) (ସଂ. ସର୍ବନାଶ)—ସର୍ବନାଶ
Saraba nāśa (ଦେଖ)—Sarbanāśa (See)
सरबनाश सरबनाश

ସରବ ନାଶୀ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ସର୍ବନାଶୀ (ଦେଖ)—Sarba-
Saraba nāśi सरबनाशी सरबनाशी nāśi (See)
(ସର୍ବନାଶିଆ—ଅନ୍ୟ ପୁଂ ରୂପ)

ସରବନ୍ଦ୍(ନ୍ଧ୍)—ଦେ. ବ (ଫା. ସର୍ବନ୍ଦ=ସଂ. ଶିରୋବନ୍ଧନ)—ଷଗଡ଼
Saraband(ndh) —Turban. ବୈଦେ. ବ ଓ ବିଣ—
सरबन्द सरबन्ध ସରବନ୍ଦୀ (ଦେଖ) Sarabandi (See)

ସରବନ୍ଦୀ(ନ୍ଧୀ)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସରବନ୍ଦୀ)—ଧନୁର୍ଦ୍ଧର; ପୋଷା;
Sarabandi(ndhi) ଗୋଲନାଜ (ହି. ଶ)—Bowman.
सरबंधी ବିଣ—ଧନୁର୍ଦ୍ଧର—Armed with a bow.
सरबंधी

ସରବର—ଗ୍ରାଦେ. (ବଲ୍ଲଙ୍ଗିର ପାଃଣା) ଅ—ସରସର—Well-
Sarabara saturated; from which any liquid is dripping; drenched.

ସରବରା—ଦେ. ବ—ଚିଲ୍କାରେ ମିଳୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—
Sarabarā A class of fish found in the Chilkā.

ସରବରା (ଇତ୍ୟାଦ)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସର୍ବରାହ୍)—ସର୍ବରା
Sarabarā (etc) ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)—Sarbarā etc
(ସରବରାହ—ଅନ୍ୟରୂପ) (See) [ଉ—ବରଗୀ ଓଡ଼ିଶା କଲେ
ଅମଳ । ସରବରା ଦେଇଥିଲେ ଭୂପାଳ—ବ୍ରଜନାଥ.
ସମରତରଙ୍ଗ ।]

ସରବରି(ରୀ) (ଇତ୍ୟାଦ)—ବୈଦେ. ବ ଓ ବିଣ (ଲଂ. ସର୍ବେ)—ସର୍ବରି
Sarabari(rī) (etc) ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)-Sarbari etc (See)

ସରବସ୍ୱ[ସ]—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସର୍ବସ୍ୱ)—ସର୍ବସ୍ୱ (ଦେଖ)—Sarbaswa
Sarabaswa[sa] सरबस्व सरबस्व (See)

ସରବି(ବେ, ଭି, ଭେ)ଅ(ୟ)ର—ବୈଦେ. ବ (ଲଂ. ସର୍ବେଅର୍)—
Sarabi(be, bhi, bhe)a(ya)ra ସର୍ବେଅର (ଦେଖ)
सर्भियर सरबीअर Sarbheara (See)

ସରବି(ବେ, ଭି, ଭେ)ଅ(ୟ)ରି—ଦେ. ବ—ସର୍ବେଅରି (ଦେଖ)
Sarabi(be, bhi, bhe)a(ya)ri Sarbhe-ari (See)
सर्वेयारी सरबीअरी

ସରବେ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଦ୍ୟ) (ସଂ. ସ[illegible] —୧ । ସମସ୍ତେ—1. All.
Sarabe [ଉ—ବିଷ୍ଣୁ ସରବେ ହେଲେ ରାଜାଙ୍କ ବଚନେ—
सर्वे सर्वे ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।] ୨ । ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. All men; all persons. [ଉ—ଚୋଇଲ ।
ଥାଇବାକୁ ମନ ଯେବେ ଭବେ, ଥମ୍ବେ ଦେଖ ହୁଡେ
ମନ, ଦିଅନ୍ତୁ ସରବେ ଲେ—ବାଳକୃଷ୍ଣ. ଅଜାଲ.
सर्वे सर्वे ଚୋଇଲ ।] ବୈଦେ. ବ (ଲଂ. ସର୍ବେ)—ସର୍ବେ
[ଦେଖ]—Sarbhe [See]

ସରବେଶ୍ୱର—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସର୍ବେଶ୍ୱର)—ସର୍ବେଶ୍ୱର [ଦେଖ]
Sarabeśwara सर्वेश्वर Sarbeśwara [See]
सरवेश्वर [ସରବେଶ୍ୱର—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସରବ୍ୟ—ସଂ. ବ (ଶରବ୍ୟର ଅନ୍ୟରୂପ)—ଶରବ୍ୟ [ଦେଖ]
Sarabya Śarabya [See]

ସରଭଜା—ଦେ. ବ—ଶରଭଜା [ଦେଖ]
Sarabhajā सरभाजा Śarabhajā [See]

ସରଭିସ୍(ସି) ଇତ୍ୟାଦ—ବୈଦେ. (ଲଂ. ସର୍ଭିସ୍)—ସର୍ଭିସ୍ ଇତ୍ୟାଦ
Sarabhis(si) etc ଦେଖ]—Sarbhis etc [See]
सार्भिस सरबिस

ସରଭେ (ଇତ୍ୟାଦ)—ବୈଦେ. ବ (ଲଂ. ସର୍ଭେ)—ସର୍ଭେ ଇତ୍ୟାଦ
Sarabhe (etc) [ଦେଖ]—Sarbhe etc [See]

ସରମ୍ ମ)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସର୍ମ୍)—୧ । ଲଜ୍ଜା—1. Shame.
Saram(ma) ୨ । ମାନ; ସମ୍ଭ୍ରମ—2. Respects; regard.
सरम शरम ୩ । ଅପମାନ—3. Humiliation. ୪ ।
ସଙ୍କୋଚ—4. Delicacy; coyness; modesty.
[ଉ—ନ ରସେ ରସବତ୍ତ ରମଣ ଚିତ୍ତ । ରସାଇ ଅନୁରାଗ
କରେ ଦ୍ୱିପିତ—ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।] ଗ୍ରା. ବ
(ସଂ. ଶ୍ରମ)—ଶରମ ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
śarama etc [See]

ସରମ୍ କଥା—ଦେ. ବ—ଲଜ୍ଜାର ବିଷୟ—A matter of shame;
Saram kathā a shameful affair.
सरम कथा शरमकी बात

ସରମ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲଜ୍ଜା ବୋଧ କରିବା; ସଙ୍କୋଚ ବୋଧ
Saram karibā କରିବା—To feel coy; to feel shy.
सरम करा शरम करना

ସରମ୍ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଲଜ୍ଜିତ ହେବା—1. To be put
Saram pāibā to shame; to be ashamed.
सरम पाउया ୨ । ଅପମାନିତ ହେବା—
शरम पाना 2. To be humiliated.

ସରମ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲଜ୍ଜିତ ହେବ ।
Saram hebā To be put to shame.
सरम हउया सरमिंदा होना

ସରମା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ=ଗ୍ରହ+ରମ୍ ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+କ୍ରିଡ଼ି.
Saramā ଅ+ଅ)—୧ । କୁକୁରୀ; କୁତ୍ତୀ—1. A bitch.
[ଉ—କୁକୁରଙ୍କର ମାତା ସରମା ସ୍ତ୍ରୀଶ୍ରୀ । ପେଟ ପିଲା
ଖାଇଲା ହୋଇଣ ଲାଳସୀ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ]
୨ । (ନାମ) କଶ୍ୟପ ପତ୍ନୀବିଶେଷ—2. Name of
one of the wives of sage Kāśyapa, who
gave birth to bees and insects. [ଉ—
ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଭ୍ରମରାଦ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ।] ୩ ।
(ନାମ) (ସର=ସରୋବର+ମା=ନାହିଁ) ଗନ୍ଧର୍ବରାଜ
ଶୈଳୂଷଙ୍କ କନ୍ୟା ଓ ରାବଣଭ୍ରାତା ବିଭୀଷଣଙ୍କ ପତ୍ନୀ—
3. Name of the wife of Bibhīshaṇa; the
younger brother of Rāvaṇa. [ଉ—ସରମା
ମାନସରୋବର କୂଳରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବା. ସମୟରେ ଚକ୍ର
ସରୋବରର ଜଳ ବଢ଼ିଲା ଏବଂ ନବଜାତା ଶିଶୁର ଦେହକୁ

ବଡ଼ି ପାଣି ଲଚିବାର ଭୃପତ୍ନୀ ହେବାରୁ ସରମାଙ୍କ ମାତା ଉକ୍ତ ସରୋବରକୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି ଡାକ ପକାଇଲେ, 'ସରଃ ! ମା ବର୍ଦ୍ଧସ୍ୱ' (ଅର୍ଥାତ୍ 'ହେ ସରୋବର ! ତୁ ଅତି ବଡ଼ ହୁଅ)' । ଏଥିପୋଷ୍ୟ ଏହି ବାକ୍ୟର ଅଦ୍ୟ ଦୁଇଟି ପଦକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି କନ୍ୟାର ନାମକରଣ ହୋଇଥିଲା । ସରମା ଧର୍ମପରାୟଣା ଥିଲେ ଓ ରାବଣଦ୍ୱାରା ହୃତା ଓ କାରାବନ୍ଦୀ ସୀତାଙ୍କୁ ସରମା ସର୍ବଦା ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଉଥିଲେ । ରାବଣର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ବିଭୀଷଣ ଲଙ୍କାର ରାଜା ହେଲେ ଓ ସରମା ରାଜମହିଷୀ ହେଲେ । ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ର ତରଣୀସେନ ମଧ୍ୟ ଧର୍ମଶୀଳ ଓ ସାଧୁ ଥିଲେ ।]

ଲାଜୁକ ଶର୍ମିଲା ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—ଲଜ୍ଜାଶୀଳ—Modest.
(ସରମିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସରମୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସରମାତ୍ମଜ—ସଂ. ଷ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —୧ । ବିଭୀଷଣଙ୍କ ଔରସରେ
Saramātmaja ସରମାଙ୍କ ପୁତ୍ର; ତରଣୀସେନ—1. Son of Saramā. ୨ । ଅଣ୍ଡିରା ବୃହଦ୍ରଥ—
2. Male puppy.

ସରମିଆ(ଆ)—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—ଲଜ୍ଜାଶୀଳ—Modest; coy.
Saramiā(nā) ଲାଜୁକ ଶର୍ମିଲା

ସରମି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇଯିବା—To shrink;
Sarami jibā to be contracted. ପ୍ରାଦେ (ବଳଙ୍ଗିର) ସଂକୁଚିତ ହଓୟା ପାଟଣା) କ୍ରି—ଅଚେତ ହେବା—
ଶର୍ମିଲା ହୋନା To become unconcious.

ସରଜୁ—ସଂ. ବ (ସୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଜୁ) —ବାୟୁ
Saraju (ଅଭିଧାନ ଶେଷ)—Air; wind.

ସରଯୂ(ଯୂ)—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସର=ମାନ ସରୋବର+ଯା ଧାତୁ=
Sarajū(jū) ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ, ଊ; ବିକଳ୍ପ ସୃ ଧାତୁ =ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅୟୁ; ଅଯୁ)—ଅଯୋଧ୍ୟା ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ନଦୀବିଶେଷ—Name of a river in Oudh, on which the town of Ajodhyā stands.

[ଦ୍ର—ଋଗ୍ବେଦ, ମହାଭାରତ ଓ ରାମାୟଣରେ ଏ ନଦୀର ନାମୋଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ମାନସରୋବରରୁ ଏହି ନଦୀ ନିଃସୃତ ହୋଇ ହିମାଳୟକୁ ଭେଦ କରି ଗଙ୍ଗାରେ ମିଶିଅଛି । ଅଯୋଧ୍ୟା ଜଗତ୍ର ଏହି ନଦୀ କୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ସମୁଦାୟ ନଦୀର ନାମ ଘର୍ଘରା ବା ଗୋଗରା; ମାତ୍ର ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ଏ ନଦୀର ଯେଉଁ ଅଂଶ ପ୍ରବାହିତ ତାକୁ ସରଯୂ ବୋଲାଯାଏ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଓ ତତ୍ପରେ ଭ୍ରାତାମାନେ ଏହି ନଦୀରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଯୋଗାବଲମ୍ବନ ପୂର୍ବକ ଦେହ ତ୍ୟାଗ କରି ଥିଲେ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହି ନଦୀର ଜଳ ସ୍ୱାଦୁ ଓ ବଳପୁଷ୍ଟିପ୍ରଦାୟକ ଅଟେ ।] ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ନାମ—A name given to females.

ସରଯୂ ପ୍ରସାଦ—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ନାମ)—ପଶ୍ଚିମାମାନଙ୍କର ନାମ ବିଶେଷ
Sarajū prasāda Name of males in N. W. India.
ସରଯୂ ପ୍ରସାଦ ସରଯୁ ପ୍ରସାଦ

ସରଳ—ସଂ. ବ (ସୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଳ)—
Sarala ୧ । ଶାଳ ଗଛ (ଦେଖ)—1. Sāla gachha (See) ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଦେବଦାରୁ ଗଛ—2. A sort of pine; Pinus Longifolia.

[ଦ୍ର—ଏହି ଗଛର କାଠ ଦୃଢ଼ଦଅ ଓ ସୁଗନ୍ଧ ବିଶିଷ୍ଟ । ଏଥିର କାଠକୁ ସିଝାଇଲେ ତାରପିନ୍ ତେଲ ବାହାରେ ଏବଂ ଏହାର ନିର୍ଯ୍ୟାସ ଶୁଖି ଗଲେ ତାହା ରଜନ୍ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ମଧୁର, ତିକ୍ତରସ, କଟୁବିପାକ, ଲଘୁ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ରକ୍ତପିତ୍ତ । ଏହା କଣ୍ଡୁ ରୋଗ, କଣ୍ଠ ରୋଗ, ନେତ୍ରରୋଗ, କଫ, ବାୟୁ, ଦାହ, କାଶ, ମୂର୍ଚ୍ଛା, ଶୋଥ, କଣ୍ଡୁ ଓ ବ୍ରଣର ବିନାଶକ ଅଟେ ।] ୩ । ବୁଦ୍ଧ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
3. The Buddha. ୪ । ଅଗ୍ନି (ଧରଣୀ)—4. Fire
ସଂ. ବିଶ—୧ । ଋଜୁ; ଅବକ୍ର; ସିଧା—1. Straight. ୨ । ସହଜ—2. Easy. ୩ । ସହଜସାଧ୍ୟ—3. Easy of solution. ୪ । ଉଦାର—4. Liberal-minded. ୫ । ମସୃଣ—5. Smooth. ୬ । ନିଷ୍କପଟ—6. Frank; artless; guileless. ୭ । ସାଧୁ; ସତ୍ତ; ନ୍ୟାୟପର—
(ସରଳତା, ସରଳତ୍ୱ; ସାରଲ୍ୟ—ବ) (ସରଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) 7. Honest; righteous; upright.
ଦେ. ବ—ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—A kind of ornament. [ଦ୍ର—ତାଡ଼, ମୁଖ୍ୟା, ସରଳ, ବାହୁଟି, ଜଗଦଳ। —ସାରଳା. ମହାଭାରତ, ସଭା ।]

ସର ଲଗା—ଦେ. (ବସ୍ତ୍ର) ବିଶ—ଅକ୍ଲାନ୍ତ—
Sara lagā Unfatigued.

ସରଳ ଚିତ୍ତ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ନିଷ୍କପଟ ହୃଦୟ—
Sarala chitta Frank mind.
(ସରଳଚିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସରଳ ଚେତାଃ
(ଦେଖ)—Sarala chetāh (See)

ସରଳ ଚେତାଃ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସରଳ+ଚେତସ୍
Sarala chetāh ଯାହାର)—ନିଷ୍କପଟ ହୃଦୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(ସରଳ ଚେତା—ଦେଶଜ ରୂପ) Frank-hearted (person).

ସରଳ ଝାଡ଼ା—ଦେ.ବ--କୋଷ୍ଠଶୁଦ୍ଧି—Free movement of the
Sarala jhārdā ସରଳଦାସ୍ତ ଖୁଲାସା ପାଖାନା bowels.
[ସରଳ ଦ(ଦା)ସ୍ତ, ସରଳ ଗୋଖରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସରଳତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ (ସରଳ+ତ୍ୱବେ. ତା, ତ୍ୱ)—୧ । ଋଜୁତା—
Saralatā(twa) 1. Straightness. ୨ । ନିଷ୍କପଟତା—
2. Frankness; sincerity. ୩ । ନ୍ୟାୟପରତା—
3. Uprightness; rectitude.

ସରଳ ତୃଣ—ସଂ. ବ - ଭୂସ୍ତୃଣ (ଦେଖ)
Sarala tṛuṇa Bhustṛuṇa (See)

ସରଳ ଦ୍ରବ(ନିର୍ଯ୍ୟାସ)—ସଂ. ବି (ଶ୍ରୀ ତତ୍) (ବୈଦ୍ୟକ)—ସରଳ Sarala draba(nirjyāsa) ବୃକ୍ଷର ରସ; ଚାପିନ୍; ଗନ୍ଧବିରଜା; ଶ୍ରୀପିଷ୍ଟ (ଦେଖ)—Śrīpishṭa (See)

(ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ—ପାୟସ, ଶ୍ରୀବାସ, ବୃକଧୂପ, ଶ୍ରୀବେଷ୍ଟ, ତୈଳ-ପର୍ଣ୍ଣୀ, ଶ୍ରୀପିଷ୍ଟ, ଶ୍ରୀବେଷ୍ଟ, ଶ୍ରୀବେଶ, ସରଳାଙ୍ଗ, ଯାସ, ଯବାସ, ଘୃତ-ହସ୍ୟ, ଦଧ୍ୟାହ୍ୱସ୍ୟ, କ୍ଷୀରହସ୍ୟ, ଅବକ, କ୍ଷୀରଶ୍ରୀ, ବାୟୁସ, ସରଳସ୍ରାବ)

ସରଳଦ୍ରୁ—ସଂ. ବି—ସରଳ ଗଛ; ଏକ ପ୍ରକାର ଦେବଦାରୁ ଗଛ—Saraladru A sort of pine; Pinus Longifolia. (ସରଳ ଦ୍ରୁମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସରଳ ପ୍ରକୃତି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ଉଦାର ପ୍ରକୃତି—Sarala prakṛuti 1. Liberal nature. ୨ । ଋଜୁପଟ ପ୍ରକୃତି; କପଟତାଶୂନ୍ୟ ସ୍ୱଭାବ—2. Frank nature. ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସରଳ ପ୍ରକୃତିକ (ଦେଖ) Sarala prakṛutika (See)

ସରଳ ପ୍ରକୃତିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଋଜୁପଟ ପ୍ରକୃତି-Sarala prakṛutika ବିଶିଷ୍ଟ—Of frank nature. (ସରଳ ପ୍ରକୃତିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସରଳ ପ୍ରଶ୍ନ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । କପଟତାଶୂନ୍ୟ ଅପସନ୍ଧି-Sarala praśna ରହିତ ପ୍ରଶ୍ନ—1. Frank question. ୨ । ସହଜସାଧ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନ—2. Easy question.

ସରଳ ପ୍ରାଣ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—କପଟତାଶୂନ୍ୟ ହୃଦୟ—Frank Sarala prāṇa heart; guileless mind. (ସରଳପ୍ରାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସରଳ ଚେତାଃ (ଦେଖ)—Sarala chetāḥ (See)

ସରଳ ବିଶ୍ୱାସ—ସଂ. ବିଣ (କର୍ମଧା)—ଋଜୁପଟ ବିଶ୍ୱାସ—Frank Sarala biśwāsa faith; good faith; bonafides. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସରଳ ବିଶ୍ୱାସୀ (ଦେଖ) Sarala biswāsi (See)

ସରଳ ବିଶ୍ୱାସୀ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ ଲୋକ ମନରେ Sarala biswāsi ଦୌଣସି କପଟ ବା ସନ୍ଦେହ ନ ରଖି ଅନ୍ୟ ଠାରେ ବା ଅନ୍ୟର କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ ସ୍ଥାପନ କରେ—Of good faith; bonafide.

ସରଳ ବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—କପଟତାଶୂନ୍ୟ ବୁଦ୍ଧି ବା ମନ—Sarala buddhi Intelligence or understanding (ସରଳମତି—ଅନ୍ୟରୂପ) free from crookedness; frank mind. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)—[କୁଟିଳବୁଦ୍ଧି, କୁଟିଳମତି—ବିପରୀତ] ୧ । ଋଜୁପଟ—1. Frana. ୨ । ସରଳହୃଦୟ—2. Frank-hearted.

ସରଳ ରେଖା—ସଂ. ବି—ଋଜୁ ରେଖା; ସିଧା ରେଖା—Sarala rekhā Straight line.

ସରଳ ସ୍ରାବ (ସ୍ୟନ୍ଦ, ରସ)—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା) (ବୈଦ୍ୟକ)—ଶ୍ରୀପିଷ୍ଟ Sarala srāba (syanda, rasa) (ଦେଖ)—Śrīpishṭa (See)

ସରଳ ହୃଦୟ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ସରଳ ଚିତ୍ତ (ଦେଖ)—Sarala Sarala hṛudaya chitta. (See) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—[ସରଳହୃଦୟା—ସ୍ତ୍ରୀ] (ବହୁବ୍ରୀହି) ସରଳଚେତାଃ (ଦେଖ)—Sarala chetāḥ. (See)

ସରଳା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ [ସରଳ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ]—ସରଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Saralā Feminine of Sarala. ସଂ. ବି—୧ । [ବୈଦ୍ୟକ] ଶ୍ୱେତ ଶ୍ୱେତ; ଚିତ୍ରମୂଳ; ଶ୍ୱେତ ଶ୍ୱେତ—1. White species of Ipomoea Turpethum (plant and root). ୨ । ନଦୀ ବିଶେଷ—2. Name of a river. ୩ । କପିଳ ଦ୍ରାକ୍ଷା (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—3. Brown grape. ୪ । କୃଷ୍ଣପତ୍ରତୁଳସୀ (ବୈଦ୍ୟକ ନିଘଣ୍ଟୁ)—4. Black-leaved Basil plant. ୫ । ମଲ୍ଲିକା (ହ, ଶ)—4. Jasmine. ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସରଳା ସରଳା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to females.

ସରଲ୍ଲ—କ୍ରିଦେ. (ବଲ୍ଲଙ୍ଗିର ଗଠଣ) କ୍ରି—ସରଗଲା—Saralā (ସରଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) Finished; ended.

ସରଳା ଦେବୀ—ଦେ. ବି—ଉତ୍କଳର ବିଦୁଷୀ ଜାତୀୟମହିଳା ଶ୍ରୀମତୀ Saralā debi ସରଳା ଦେବୀ, ଏମ. ଏଲ୍. ଏ—Śrimati Saralā Debi, M. L. A., the educated public-spirited lady of modern Orissa.

[ଡ—ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମ—ଖ୍ରୀ. ୧୯୦୪, ଜନ୍ମସ୍ଥାନ—କଟକ ଜିଲ୍ଲା । ପିତାଙ୍କ ନାମ—ଶ୍ରୀ ବାସୁଦେବ ଜାନୁନ୍‌ଗୋ । ମାତାଙ୍କ ନାମ—ଶ୍ରୀମତୀ ପଦ୍ମାବତୀ ଦେବୀ । ଶ୍ରୀମତୀ ସରଳା-ଦେବୀଙ୍କ ଜନ୍ମ ହେବା ଦିନଠାରୁ ତାଙ୍କର ଖୁଲ୍ଲତାତ ସ୍ୱର୍ଗତଃ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବାଳମୁକୁନ୍ଦ ଜାନୁନ୍‌ଗୋ ଓ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ହେମନ୍ତକୁମାରୀ ଦେବୀ ତାଙ୍କୁ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ରଭାବରେ ଲାଳନ-ପାଳନ କରୁଥିଲେ । ✓ ବାଳମୁକୁନ୍ଦ ଜାନୁନ୍‌ଗୋ ବିହାର ଓ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ଜଣେ ଡେପୁଟି କଲେକ୍ଟର୍ ଥିଲେ । ସରଳାଦେବୀଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଭାଗୀରଥି ମହାପାତ୍ର ଏମ୍. ଏ, ବି. ଏଲ୍. କଂଗ୍ରେସର ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ନେତା ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ କଟକ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟିର ଚେୟାରମାନ୍ । କଟକ ଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜଗତସିଂହପୁର ଥାନାର ଗୁଣ୍ଡା ଗ୍ରାମରେ ତାଙ୍କର ନିବାସ । ଭାଗୀରଥି ବାବୁ ୧୯୨୧ ସାଲର ଅସହଯୋଗ ଆନ୍ଦୋଳନ ବେଳେ ଓଡ଼ିଆଲିଖ ଥିଲେ ଏବଂ ଦୁଇ ବର୍ଷ କାରାଗାର ମଧ୍ୟ ବରଣ କରିଥିଲେ ।

ସରଳା ଦେବୀ ଇଂରାଜୀ ମେଟ୍ରିକ ଶିକ୍ଷା ଶେଷ କରି ସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ିଥିଲେ । ସେ ନିଜେ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ କରି ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା, ହିନ୍ଦି ଓ ଇଂରେଜୀ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା କରିଅଛନ୍ତି ।

ସେ ପ୍ରାୟ ୧୭।୧୮ ବର୍ଷ ହେଲା ଦେଶସେବା କରି ଆସୁଅଛନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ସେ ପରଦା ପ୍ରଥାକୁ ଲଙ୍ଘନ କରି ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାରିଲେ ସେତେବେଳେ ଆମ ଓଡ଼ିଶାର ହିନ୍ଦୁ ଘରର ମାଆ ଭଉଣୀମାନେ କବାଟ ଦିଶରେ ଥଣ୍ଡି ରହୁଥିଲେ; ସେମାନଙ୍କର ଦୌଣସି ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ

ଯୋଗଦାନ କରିବା ଦୂରେ ଥାଉ, ସେମାନେ ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାରିବାକୁ ସାହସ କରୁ ନ ଥିଲେ । ସରଳାଦେବୀ ଜୁଲୁଲର ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ମାଆ ଭଉଣୀଙ୍କର ଅନ୍ଧକୋଠୁଲୀ ଅଗ ଖୋଲିଛନ୍ତି, କହିଲେ ଚଳେ । ୧୯୨୪ ସାଲରେ କଟକରେ ଅଗ୍ନିଶ୍ରୀ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲଚନ୍ଦ୍ର ରାୟଙ୍କ ସଭାପତିତ୍ୱରେ ଯେଉଁ ସଭା ହୋଇଥିଲା ସେଠାରେ ସରଳାଦେବୀଙ୍କ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ଓ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାର ଫଳରେ ହିନ୍ଦୁ ଘରର ଝିଅ ବୋହୂମାନେ ପ୍ରଥମେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ସାଧାରଣ ସଭାକୁ ଆସିଥିଲେ । ତହିଁ ପୂର୍ବରୁ କେବେହେଲେ ପୁରୁଷ-ମାନଙ୍କ ସଭାକୁ ହିନ୍ଦୁ ଓଡ଼ିଆଣୀମାନେ ଯାଇ ନ ଥିଲେ । ସେହିଦିନଠାରୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଭା ସମିତିରେ ହିନ୍ଦୁ ମାଆ ଭଉଣୀମାନେ ଯୋଗ ଦେଉଥିବା ଦେଖାଯାଉଅଛି । ଗତ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ପ୍ରଥମେ ସରଳାଦେବୀ ସୈନିକବାହିନୀରେ ନାମ ଲେଖାଇଥିଲେ । ଆଇନ୍ ଅମାନ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଉତ୍ତରେ ସେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ କାରାଦଣ୍ଡ ବରଣ କରିଥିଲେ । ନିଖିଳ ଭାରତ କଂଗ୍ରେସର ଅଧିବେଶନ ୧୯୩୧ ସାଲରେ ସୁରାଟରେ ହେବ ବୋଲି ସ୍ଥିର ହୋଇଥିଲା । ସେ କରାଚୀ କଂଗ୍ରେସରେ ବକ୍ତୃତା ଦେଇ କଂଗ୍ରେସକୁ ଓଡ଼ିଶାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲେ । ଏଥି ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି ଓଡ଼ିଆ ମହିଳା ନିଖିଳ ଭାରତ କଂଗ୍ରେସ ମହାସଭାରେ ବକ୍ତୃତା ଦେଇ ନ ଥିଲେ । ୧୯୩୧ ସାଲରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ଭେଲୋରଠାରେ ଯେଉଁ ପ୍ରାଦେଶିକ ତାମିଲ ମହିଳା ସମ୍ମେଳନୀ ବସିଥିଲା ତହିଁରେ ସରଳାଦେବୀ ସଭାପତି ପଦରେ ବରିତ ହୋଇ ଥିଲେ । ତହିଁ ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି ଓଡ଼ିଆଣୀ ବା ଓଡ଼ିଆ ଏତେ ବଡ଼ ସମ୍ମେଳନରେ ଓ ବିଦେଶରେ ସଭାପତି ହୋଇ-ନ ଥିଲେ । କଟକ ସମବାୟ ବାଙ୍କରେ ସେ ଅନେକ ବର୍ଷ ହେଲା ଡିରେକ୍ଟର ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଅସୁଅଛନ୍ତି । ଏଥି ପୂର୍ବେ ଓଡ଼ିଶାରେ କୌଣସି ମହିଳା ଡିରେକ୍ଟର ହୋଇ ନ ଥିଲେ । ସରଳାଦେବୀ ଡିରେକ୍ଟର ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଭାରତର ଅନ୍ୟ ପ୍ରଦେଶମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ମହିଳା ବାଙ୍କ ଡିରେକ୍ଟର ହୋଇ ନ ଥିଲେ । ୧୯୩୮ରେ ନାରୀମଙ୍ଗଳ ସମିତିର ସଭାପତିରୂପେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇ ବାଲ୍ୟବିବାହ ନିରୋଧ, ବିଧବାବିବାହ ପ୍ରଭୃତି ସାମାଜିକ ସୁଧାରକର୍ମରେ ସେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଅସୁଅଛନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ୨୦ ବର୍ଷ ହେଲା ସେ କଟକ ପଦର ଲୋକାଲ୍‌ବୋର୍ଡର ମେମ୍ବର ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଏଥି ପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଶାର କୌଣସି ମହିଳା ଲୋକାଲ୍‌ବୋର୍ଡର ସଭ୍ୟା ହୋଇ ନ ଥିଲେ । ୧୯୩୧ ରେ ଯେଉଁ ଜୁଲୁଲ ଯୁବକସଙ୍ଘ ଗଠିତ ହୋଇଥିଲା ସେଥିରେ ସେ ସଭାପତି ହୋଇଥିଲେ । ସେ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ ଛାତ୍ରମାଳାର ସମ୍ପାଦନ ଭାର ଗ୍ରହଣ କରି ଅନେକ ପୁସ୍ତକ ସମ୍ପାଦନ କରିଅଛନ୍ତି । 'ସବିତା' ନାମକ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ସମ୍ପାଦିତ ହେଉଥିଲା । ସେ ଇଂରେଜୀ, ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳାରେ ଅନେକ ପ୍ରବନ୍ଧ ଭାରତର ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ପତ୍ରିକାମାନଙ୍କରେ କରିବାର ଲେଖି ଅସୁଅଛନ୍ତି । ଜୁଲୁଲ ସମ୍ମେଳନୀର ସାଫଲ୍ୟ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ସେ ଅନେକକାର୍ଯ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି । ସମ୍ମେଳନୀର ସାଧା-ରଣ ପରିଷଦର ସେ ଜଣେ ସଭ୍ୟ । ଦେଶମିଶ୍ରଣ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସେ ଅନେକ ପରିଶ୍ରମ କରିଅଛନ୍ତି । 'ନିଖିଳ ଭାରତ ପରିଭ୍ୟକ୍ତ ଅଞ୍ଚଳ ସମ୍ମେଳନୀ'ରେ ଜୁଲୁଲର ପ୍ରତିନିଧି ରୂପେ ସେ ସଭ୍ୟା ଅଛନ୍ତି । ଜୁଲୁଲ ପ୍ରାଦେଶିକ କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ଓ କଟକ ଜିଲ୍ଲା କଂଗ୍ରେସ କମିଟିର ସଭ୍ୟା ରୂପେ ସେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଅସୁଅଛନ୍ତି । ସେ ତାଙ୍କର ମନ ପ୍ରାଣକୁ କଂଗ୍ରେସ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଓ ଜନସେବାରେ ଓ ବିଶେଷତଃ ନାରୀ ଜାତିର ପ୍ରଗତିରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଅଛନ୍ତି । କଂଗ୍ରେସ ତରଫରୁ ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଶା ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସଭାରେ ନାରୀ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳରୁ ପ୍ରତିନିଧି ରୂପେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ବାଲ୍ୟବିବାହ ନିରୋଧ ଆଇନର ସଂଶୋଧନ, ଯୌତୁକ ପ୍ରଥା ନିରୋଧ Anti-slavery ବା Concubinage Bill (ଦାସୀ ବା ଗୋଇଲା ପ୍ରଥା ନିରୋଧକ ବିଲ୍), ପଶୁ ରକ୍ଷା ପ୍ରଭୃତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତୋଟି ବିଲ୍ ସେ ଓଡ଼ିଶା ଅସେମ୍ବ୍ଲିରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଅଛନ୍ତି । ଦେଶର ହିତଦୃଷ୍ଟିରୁ ଓ ବିଶେଷତଃ ନାରୀ ସମାଜର ମଙ୍ଗଳ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ସେ ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସଭାରେ ପାଶ୍ କରାଇ ପାରି ଅଛନ୍ତି । ଦେଶର ମୁଖ୍ୟ ପାଲିଟି ଓ ଲୋକାଲ୍ ବୋର୍ଡକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇ ସେ ବହୁତ ଭଲ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି । ଅନେକ ଲୋକହିତକର ଅନୁଷ୍ଠାନ ସହିତ ସେ ସଂପୃକ୍ତା । ଦେଶସେବା ଓ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପରତା ଯୋଗୁଁ ଆଜି ଓଡ଼ିଶାରେ କାହିଁକି, ଭାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ସେ ସମ୍ମାନିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି—ସନ୍ଦର୍ଭ ଲେଖକ- ଶ୍ରୀ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲଚନ୍ଦ୍ର ପଟ୍ଟନାୟକ ।]

ସରଳାଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଶ୍ରୀପିଷ୍ଟ (ଦେଖ)
Saralāṅga Śrīpishṭa (See)

ସରଳାନ୍ତଃକରଣ—ସଂ. ବି(କର୍ମଧା, ସରଳ + ଅନ୍ତଃକରଣ)—ସରଳ ଚିତ୍ତ
Saralāntaḥ karaṇa (ଦେଖ)—Sarala chitta (See)
ସଂ. ବହୁ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସରଳ ଚେତାଃ (ଦେଖ)
(ସରଳାନ୍ତଃକରଣା—ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ) Sarala chetāḥ (See)

ସରଲି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଶରାଳି (ଦେଖ)
Sarali Śarāli (See)

ସରଲି—ଦେ. ବି—ପଲସଠାରୁ କ୍ଷୁଦ୍ରତର ଓ ଗଭୀରତର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପଲମ—
Sarali A concave crucible or pan smaller
ମାଳସା and deeper than an ordinary one.
କୋହି [ଦ୍ର—ଏ ଥିରେ ଦହିରୁ ଛେନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।]
(ସରଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସରଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ସରଳ)—୧ । ସରଳ; ନିଷ୍କପଟ—
Saraliā 1. Frank. ୨ । ଢେଙ୍ଗା ଓ ପତଳା; ସରୁ ଓ
(ସରଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଲମ୍ବ—2. Tall and thin; slender

(ଉପଟିଆ—ଉପଗ୍ରତ) and long. ୩ । ସହଜ—3. Easy.
ସରଳ ୪ । (ଅଳଙ୍କାର ଆଦି) ଯାହା ସହଜରେ ଅଙ୍ଗରେ ଗଳି
ସରଲ ଯାଏ—4. (any ornament) Which easily fits into any limb. ଦେ. ବ—ସରଳ (ଦେଶ) Sarali (See)

ସରଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଜଳାହାଣ୍ଡି) ବ—ତେଲୁଲିଆବଣ୍ଟ—
Saraliā Centiped.

ସରଲିଆ ଝାଡ଼ା—ଦେ. ବ—କୋଷ୍ଠ ଶୁଦ୍ଧି—Easy evacuation;
Saraliā jhārdā free movement of the
ସରଳ ବାହ୍ୟ, ସରଳ ଦାସ୍ତ୍ ଖୁଲାସା ଟହ୍ଲୀ bowels.
[ସରଲିଆ ଦ(ଦା)ସ୍ତ, ସରଲିଆ ଯୋଖଣ୍ଡ, ସରଲିଆ ବାହାରକୁ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସରଲିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସରଳ)—ଖଣ୍ଡାକୁ ଖାପରୁ କାଢ଼ି ହାତରେ
Saralibā ଖଣ୍ଡାର ପତ୍ରକୁ ସଳଖିବା—To straighten
ସୋଜା କରା the blade of a sword after un-
ସିଧା କରନା sheathing it. [ଉ—ଘାଉକେ ଫରମାନ ଅଣ୍ଡରେ କରୁଛଲେ, ସରଳ ଧୂପ ଖଣ୍ଡାମାନ ଉଠାଇଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ସରଲୋନ୍ନତ—ସଂ. ବ (ସରଳ ଅଥଚ ଉନ୍ନତ; କର୍ମଧା)—
Saralonnata ସିଧା ଭାବରେ ଉଚ୍ଚ; ଡେଙ୍ଗା—Straight and high; tall.

ସରଶିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ସର୍ଶିଆ (ଦେଶ)
Sarasiā Sarśiā (See)

ସରଶୁଆ(ଆଁ)ରି(ଲି)—ଦେ. ବ—ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବିଶେଷ—Name of a
Sarasuā(āñ)ri(li) sweetmeat enclosing cream in it. [ଉ—ଏହା ଗହମ ଅଟା, ଘିଉ ଓ ଦୁଧ ସରରେ ମିଶ୍ରିତ ଓ ଘୃତପକ୍ୱ ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏଥିମଧ୍ୟରେ ସରର ପୁର ମଧ୍ୟ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ ।]

ସରସ୍—ସଂ. ବ—ସରଃ (ଦେଶ)—Sarah (See)
Saras ଦେ. ବଣ—ସରସ (ଦେଶ)—Sarasa (See)

ସରସ—ସଂ. ବ (ସୃ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+ଅଧ୍ୟ. ଅସ୍; ବିକ୍ରା ସ—
Sarasa ସହ+ରସ=ଜଳ)—ସରୋବର—Tank;
ସାରସ } ବିପରୀତ lake; pond. ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି;
ସାରସ } ସ=ସହ+ସରସ)—୧ । ରସଯୁକ୍ତ; ରସୁଆଳ-
1. Juicy; luscious. ୨ । ସ୍ୱାଦୁ; ମଧୁର—2. Sweet; agreeable to the taste. ୩ । ନୂତନ; ତାଜା; ଭଠିଆ—3. New; fresh; blooming (Apte). ୪ । ରସିକତାପୂର୍ଣ୍ଣ—4. Full of wit; humorous. ୫ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ; ହାସ୍ୟଯୁକ୍ତ—5. Smiling; joyous. ୬ । ଆର୍ଦ୍ର; ଓଦା—6. Moist. ୭ । ସୁନ୍ଦର—7. Beautiful; charming; lovely (Apte). ୮ । ପ୍ରେମମୟ—8. Full of love; impassioned (Apte). ୯ । କବିତାମୟ—9. Expressive of poetical sentiment (Apte). ଦେ. ବିଣ—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—1. Excellent.
ସରସ ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟତର—2. Superior. [ଉ—ସରସ ଶବ୍ଦେ
(ସାରସ—ବିପରୀତ) ରସ, ସ୍ୱାଦ । ସ-ଅନୁପ୍ରାସ, ସମ୍ବଳଗତ ଚିତ୍ତାକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ସନ୍ତୋଷ—ଗୋଲୋକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।] ୩ । ରସିକତା-ପୂର୍ଣ୍ଣ; ରସିକ; ରସଜ୍ଞ—3. Witty; humorous; appreciative of wit and humour. ୪ । ନାଗରତା ପୂର୍ଣ୍ଣ—4. Full of gallantry. ୫ । ସ୍ୱଗୁଣଗ୍ରାହକ—5. Appreciative of good qualities in others. ଦେ. ବ—ସରସା (ଦେଶ) Sarasā (See).

ସରସ କଥା—ସଂ. ବ—୧ । ରସିକତାଯୁକ୍ତ ବାକ୍ୟ—1. Witty or
Sarasa kathā humorous words. ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ
(ସରସ ବଚନ—ଅନ୍ୟରୂପ) କଥା—2. Excellent words.

ସରସତା(ତ୍ୱ)—ସଂ.ବ (ସରସ+ତ୍ୱ/ତା,ତ୍ୱ)—ସରସ ହେବାର ଭାବ—
Sarasatā(twa) The state of being Sarasa.

ସରସତୀ—ପ୍ରା. ବ (ସଂ. ସରସ୍ୱତୀ; ପ୍ରା. ସରସଇ)—୧ । ସରସ୍ୱତୀ
Sarasatī ଦେବୀ—1. The Goddess Saraswati.
ସରସତୀ [ଉ—ସରସତୀଙ୍କ ବାହନ ଭଳେ । ଖଗ ମୃଗ ଦେଖା
ସରୋସତୀ, ସରସଇ ପ୍ରଭେ. ଶିଶୁବଚନ ।] [ଉ—ମକର ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ବାହାନ ଥିବାରୁ ଶିଶୁମାନେ ଜଳରେ ଭୁମ୍ବୀରକୁ ଦେଖିଲେ ଏହି ପଦ ବୋଲି ଥାଆନ୍ତି ।] ୨ । ସରସ୍ୱତୀ ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—
2. A nick name for calling Saraswati.

ସରସ ପଣ(ପଣିଆ)—ଦେ.ବ—ସରସତା—The state of being
Sarasa paṇa(paṇiā) ସରସତା ସରସାହ Sarasa.

ସରସ ବଦନ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ମୁଖ; ହର୍ଷଯୁକ୍ତ ମୁଖ—
Sarasa badana Laughing or smiling face.
(ସରସ ମୁଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ହାସ୍ୟ-
(ସରସ ମୁହଁ—ବ ଦେଶଜରୂପ) ମୁଖ; ସହର୍ଷ ବଦନ—Having
(ସରସ ମୁହାଁ—ବିଣ ଦେଶଜରୂପ) a smiling face.
(ସରସ ବଦନା, ସରସ ମୁଖା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସରସ ବଦନିଆ—ଦେ. ବିଣ. ସୁଂ—ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ମୁଖଯୁକ୍ତ; ହାସ୍ୟମୁଖବିଶିଷ୍ଟ
Sarasa badaniā Having a smiling or laughing
ସରସ ବଦନ · ହଁସମୁହ face.
(ସରସ ମୁଖା[ହାଁ]—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ସରସ ବଦନା; ସରସ ମୁଖୀ[ଖୀ]—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସରସର—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଜୁଡ଼ୁଜୁଡ଼ୁ; ଜରଜର; ବିଶେଷଭାବରେ
Sarassara ତୈଳାଦିଦ୍ୱାରା ଜର୍ଜରିତ ବା ଲେପିତ; ଅତି ଆର୍ଦ୍ର—
ସପ୍ ସପ୍ 1. Copiously anointed or drenched
ଜର୍ଜର, ସରାବୋର with oil or ghee. ୨। ଯାହା ଦେହରୁ କୌଣସି ଜଳୀୟ ବସ୍ତୁ ବୋହି ପଡ଼ୁଥାଏ—2. From which a liquid is dripping; much besmeared with. [ଉ—ଘାଣି ସରସର ।] ୩ । ଅମୁଭବରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ—

3. Full of. [ଯଥା—ସଳ ସରସର ।] ଦେ. ଅ (ସ. ସୀତ୍କାର)—୧। ଶତର ବା ବ୍ରଣର ବ୍ୟଥା କରକା ଅବସ୍ଥା; ସିରୁସିରୁ—1. The aching condition of a boil or sore. ୨ । ସଲସଲ; ଗଲଗଲ ହେବ ଅବସ୍ଥା—2. Tickling sensation. ୩ । ଦେହ ଖରାପାନ୍ତ ବୋଧ ହେବା ଅବସ୍ଥା—3. A feeling of being unwell. ୪ । ଖଟା ଖାଇବା ଯୋଗୁଁ ଦାନ୍ତ ସଡ଼ ଚଢ଼ିବା—4. An uneasy sensation felt in the teeth on taking too much sour things. ଦେ. ବିଣର ବିଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ—Very much. (ଯଥା—ରକ୍ତସରସର ।) କ୍ରି. ବିଣ—ବାରଂବାର—Repeatedly. [ବ୍ର—ସରସର ବିଦ୍ଧର ଲୁପ୍ତସର ।]

ଟନଟନ
ସରସର

ସରସରି—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ସରସରି)—ସର୍ସରି (ଦେଖ)
Sarasari Sarsari (See)

ସରସରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସରସର ବିଣ (ଦେଖ)
Sarasariā Sarasara adj (See)

ସରସା—ସଂ. ବିଣ (ସରସ+ଆ) (ବୈଦ୍ୟକ)—ଶ୍ୱେତକ୍ରିବୃତ୍; ଧଳା ଇପୁଡ଼ି—White species of Ipomoea Turpethum. ଦେ. ବିଣ—ସରସ (ଦେଖ)
Sarasā Sarasa (See)
ସରସ, ସରେସ
ସରସ

ସୁସିର—ପାନିସରା, ଦାନ୍ତର ଗୋଡ଼ା ଫୋଲା ଦେ. ବ—ଦନ୍ତ ରୋଗବିଶେଷ—A sort of tooth disease resulting in the looseness of teeth and bleeding of the gums. [ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ଦାନ୍ତର ମୂଳ ଢୁଲୁଢୁଲା ହୁଏ ଏବଂ ସାମାନ୍ୟ ଆଘାତରେ ଦାନ୍ତ ହଲେ ଓ ଦାନ୍ତ ମଳରୁ ରକ୍ତ ବହେ ।]

ସରସା ଦନ୍ତା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ସରସା ଦାନ୍ତିଆ (ଦେଖ)—
Sarasā dantā Sarasā dāntiā (See)
(ସରସା ଦାନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସରସା ଦାନ୍ତ—ଦେ. ବ—ସରସା ରୋଗଯୁକ୍ତ ଦାନ୍ତ—Tooth affected with the disease (looseness and bleedig of the gums).
Sarasā dānta
ପାନସେ ଦାଁତ ସୁସିର ଦାଁତ
ସରସା ଦାନ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦନ୍ତରୋଗ ଅଛି—Suffering from looseness and bleeding in the teeth or gingivitis.
Sarasā dāntiā
ପାନସେ ଦେଁତୋ
ସୁସିର ଦାଁତ ବାଲା
(ସରସାଦାନ୍ତୀ, ସରସା ଦାନ୍ତେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସରସି—ପ୍ରାଦେ (ଖଡ଼ିଆଳ) ବ—ବଡ଼ାଇ; ବାହାଦୁରୀ;ଅତିପ୍ରଶଂସା—Self-applause.
Sarasi
ସରସିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସରସ (ଦେଖ)—Sarasa (See)
Sarasiā ସରେସ ସରସ

ସରସିଆଁ ମାଳି—ପ୍ରାଦେ. (ଖଡ଼ିଆଳ) ବ—ସୋରିଷ ପରି ଗୋଟୀରେ ଅଥବା ହୋଇଥିବା ସୁନାର ହାର; ସୋରିଷିଆ (ଶ୍ୱେତଖୋ ମିଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ହାର—A necklace of mustardshaped beads.
Sarasiā mālī

ସରସି(ସୀ)କା—ସଂ. ବ—ସାରସ ପକ୍ଷୀ—Crane (bird) (Apte).
Sarasi(sī)ka

ସରସିଜ—ସଂ. ବ (ସରସି=ସରୋବରରେ+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଅଲୁକ୍ ସମାସ)—ପଦ୍ମ; ସରୋରୁହ; ସରୋଜ—Lotus.
Sarasija

ସରସିତ—ଦେ. ବିଣ (ପଦ୍ୟ)—ରସଯୁକ୍ତ—withy. [ବ୍ର—ସରସିତ ଚତ୍ର ପୁଣି ବିଷୟ ସରସୀ । ଅଶେଷ ଗାଳୋ- ପୂଳକ ଯହିଁ ସରକାଶି—ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।]
Sarasita
ସରସିତ ସରସିତ

ସରସୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୃ ଧାତୁ ଗମନ କରିବା+ଅଧି. ଅସ୍+ଈ. ଈ)—ସରୋବର; ପୁଷ୍କରିଣୀ—Tank; pond.
Sarasī
[ବ୍ର—ସରସୀ ବିନାରେ ସାରସ ପରିହାଣ । ଅନଠାରେ ଅଛ ହେ ଜହ ନରବଣ !—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ ।]

ସରସୀକା—ସଂ. ବ—ସାରସ ପକ୍ଷୀ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—A sort of Indian crane.
Sarasīka

ସରସୀରୁହ—ସ. ବ (ସରସୀ=ସରୋବର+ରୁହ୍ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ସରୋରୁହ; ସରୋଜ; ପଦ୍ମ—1. Lotus. ୨ । ସାରସ ପକ୍ଷୀ—2. The crane (bird) (Apte).
Sarasīruha

ସରସୀରୁହେକ୍ଷଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସରସୀରୁହ ପରି ଈକ୍ଷଣ= ନୟନ ଯାହାର)—ପଦ୍ମ ପରି ସୁନ୍ଦରନେତ୍ର- (ସରସୀରୁହେକ୍ଷଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଶିଷ୍ଟ—Having eyes beautiful or charming as the petals of a lotus flower.
Sarasīruhekshana

ସରସୋଁ—ପ୍ରାଦେ. (ବିକୃତ) ବ—(ସଂ. ସର୍ଷପ) ସୋରିଷ—Mustard seed.
Sarasoñ

ସରସ୍ତ—ପ୍ରା. ବିଣ (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ସ୍ରସ୍ତ)—ଶିଥିଳ—Slack. [ବ୍ର—ହସ୍ତେ ସରସ୍ତ ବିଳାସ ରସ ବଣୀ ସଙ୍ଗୀତେ ନୃତ୍ତଇ ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗ । ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରଧି ।]
Sarasta
ଢିଳା ଶିଥିଳ

ସରସ୍ୱତୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସରସ୍=ଜଳ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍+ଈ. ଈ)—୧ । ବାଗ୍‌ଦେବୀ; ବିଶ୍ୱକର ଏକତ୍ର ପତ୍ନୀ- ବିଦ୍ୟାର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ—1. The Hindu Goddess of learning and speech. [ବ୍ର—ପୁରାଣ ମତରେ ଏ ଧର୍ମଦେବଙ୍କ ବାମ ପାର୍ଶ୍ୱରୁ ଆବିର୍ଭୂତା ହୋଇଥିଲେ । ଏ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ, ମକର ବା ହଂସାରୁଢ଼ା, ଶ୍ୱେତପଦ୍ମାସନା, ବୀଣା ପୁସ୍ତକଧାରିଣୀ ଓ ବିଦ୍ୟାର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ । ମାଘ ଶୁକ୍ଳପଞ୍ଚମୀ ବା ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ ଦିନ ଓ ଶିଶୁଙ୍କ ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ କାଳରେ ଏହାଙ୍କର ପୂଜା କରାଯାଏ । ବ୍ରହ୍ମ- ବୈବର୍ତ୍ତ ପୁରାଣରେ ଏ ଦେବୀଙ୍କ ଉତ୍ପତ୍ତି ବିଷୟରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ମୁଖରୁ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣା, ବୀଣାଧାରିଣୀ ଓ କୋଟିଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଭା ଦେବୀ ଆବିର୍ଭୂତା ହେଲେ । ଏ ଦେବୀ ଶ୍ରୁତି ଓ ଶାସ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠା ଓ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ଜନନୀ ।
Saraswatī

ଏ ବାଗ୍ଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ । ଏହି ପୁରାଣରେ ଗଣେଶ ଖଣ୍ଡରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ସୃଷ୍ଟିକାଳରେ ପ୍ରଧାନାଶକ୍ତି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ପଞ୍ଚଧା ବିଭକ୍ତା ହେଲେ, ଯଥା—ରାଧା, ପଦ୍ମା, ସାବିତ୍ରୀ, ଦୁର୍ଗା ଓ ସରସ୍ୱତୀ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବାଗ୍ଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ, ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନଦାୟିନୀ, କୃଷ୍ଣକଣ୍ଠୋଦ୍ଭବା ଦେବୀ ସରସ୍ୱତୀ ଜଣେ ଅଟନ୍ତି । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପ୍ରଥମେ ଏ ଦେବୀଙ୍କ ପୂଜା କଲେ । ଏ ଦେବୀଙ୍କ ଆରାଧନାରେ ମୂର୍ଖ ପଣ୍ଡିତ ହୁଏ । ମାଘ ମାସର ଶୁକ୍ଳପଞ୍ଚମୀରେ ଓ ଶିଶୁଙ୍କ ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭକାଳରେ ଏ ଦେବୀଙ୍କର ପୂଜା କରାଯାଏ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଉପଦେଶକ୍ରମେ ଏ ଦେବୀ ନାରାୟଣଙ୍କୁ ଭଜନା କଲେ । ମାଘ ମାସ ଶୁକ୍ଳ-ପଞ୍ଚମୀର ସରସ୍ୱତୀ ପୂଜା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ । ବିଶ୍ୱ-କୋଷ ।] ୨ । ବାଣୀ; ବାକ୍ୟ; କଥା—2. Word; speech. [ଉ—ବାଳାସ୍ନେହ-ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ପାଳ, ବହନ ସରସ୍ୱତୀରେ ସେ ମିଳ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୩ । ସ୍ତ୍ରୀରତ୍ନ; ଉତ୍ତମା ସ୍ତ୍ରୀ (ମେଦିନୀ)—3. An excellent lady. ୪ । ସୋମଲତା (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—4. The 'Soma' creeper. ୫ । ମନୁପତ୍ନୀବିଶେଷ (ମେଦିନୀ)—5. One of the wives of Manu. ୬ । ଗୋ; ଗାଈ (ମେଦିନୀ)—6. Cow. ୭ । ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟୁ)—7. A creeper. ୮ । ବ୍ରାହ୍ମୀ (ରାଜ-ନିର୍ଘଣ୍ଟୁ)—8. A pot-herb. ୯ । ମଣ୍ଡୁକପର୍ଣ୍ଣୀ; ଥାଲକୁଡ଼ି—9. The Indian pennywort. ୧୦ । ଦୁର୍ଗା—10. The Goddess Durga. [ଉ—ଦେବୀ-ଭାଗବତରେ ଅଛି ଯେ, ଅନନ୍ତଶକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମା ବିଷ୍ଣୁ ମହେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ସରସ୍ୱତୀ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ କାଳୀ ଏହି ତିନି ଶକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କଲେ । ଅନନ୍ତଶକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ କହିଲେ ଭୂମେ ଏହି ଦିବ୍ୟରୂପା, ଗୁରୁବାସିନୀ, ରାଜୋଗୁଣଯୁକ୍ତା ଶ୍ୱେତାମ୍ବରଧାରିଣୀ, ଶ୍ୱେତ ସରୋଜବାସିନୀ ମହାସରସ୍ୱତୀ ନାମ୍ନୀ ଶକ୍ତିଙ୍କୁ କ୍ରୀଡ଼ାସହଚରୀ-ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କର । ବିଶ୍ୱକୋଷ ।] ୧୧ । ଅର୍ଯ୍ୟାବର୍ତ୍ତର ନଦୀ ବିଶେଷ -11. Name of a river, a branch of the Ganges. [ଉ—ସରସ୍ୱତୀ-ସମୁଦ୍ର-ସଙ୍ଗମରେ ସ୍ନାନ, କଲେ ସର୍ବ ନୋହେ ସହସ୍ର ଗାଈ ଦାନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।] [ଉ—ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣୋକ୍ତ ପୁଣ୍ୟସଲିଳା ୭ଟି ନଦୀ (ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା, ଗୋଦାବରୀ, ସରସ୍ୱତୀ, ନର୍ମଦା, ସିନ୍ଧୁ, କାବେରୀ) ମଧ୍ୟରୁ ଏହା ଗୋଟିଏ । ଦେବ ପୂଜାକାଳରେ ପୂଜାର୍ଥଜଳରେ ଏହି ସାତୋଟି ନଦୀର ଜଳକୁ କଳସ କରି ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ପୂଜା କରାଯାଏ । ମନୁ ଲେଖିଛନ୍ତି ଯେ, ସରସ୍ୱତୀ ଓ ଦୃଷଦ୍ବତୀ ନାମ୍ନୀ ଦେବନଦୀଦ୍ୱୟର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶକୁ ବ୍ରହ୍ମାବର୍ତ୍ତ ଏବଂ ଏହି ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ଆଚାରକୁ ସଦାଚାର ବୋଲାଯାଏ । ମହାଭାରତ ଓ ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ପୁରାଣରେ ସମୁଦାୟ ନଦୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ନଦୀ ଅତି ପବିତ୍ର ବୋଲି କଥିତ । ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ପୁରାଣରେ ଏ ନଦୀର ଉତ୍ପତ୍ତି ବିବରଣ ନିମ୍ନଲିଖିତରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ସରସ୍ୱତୀ ଓ ଗଙ୍ଗା ବିରପ୍ରିୟା ଥିଲେ । ଏକଦା ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ପ୍ରତି ବେଶି ପ୍ରେମ ଥିବା ଦେଖି ସରସ୍ୱତୀ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଉପରେ ରାଗ କରି ଅଭିଶାପ ଦେଲେ; ସେହି ଅଭିଶାପ ଫଳରେ ଗଙ୍ଗା ନଦୀରୂପ ଧାରଣ କଲେ । ଗଙ୍ଗା ଏଥିରେ କୁପିତ ହୋଇ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କୁ ଶାପ ଦେବାରୁ ସରସ୍ୱତୀ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ନଦୀ ହେଲେ । ବେଦ ଓ ପୁରାଣାଦିରୁ ଦେଖାଯାଏ ଯେ, ଏକାଧିକ ଅଞ୍ଚଳରେ ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀର ଅବସ୍ଥାନ କଳ୍ପିତ ହୋଇଥିଲା । ବୈଦିକ ଯୁଗର ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଉତ୍ତର-ପଶ୍ଚିମ ଭାରତରେ ସିନ୍ଧୁନଦୀ କୂଳରେ ପଞ୍ଚନଦ ପ୍ରଦେଶରେ ଉପନିବେଶ କଲେ । ତତ୍ପରେ କ୍ରମଶଃ ପୂର୍ବଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ପୁଣ୍ୟସଲିଳା ସରସ୍ୱତୀ ତୀରରେ ବାସକଲେ । ଋଗ୍ବେଦ ସଂହିତାରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଏ ନଦୀ ମଧ୍ୟଏସିଆରୁ ବାହାରି ଆର୍ଯ୍ୟ-ମାନଙ୍କ ଉପନିବେଶ ନିମିତ୍ତେ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିଲା ଓ ଏହି ନଦୀଜଳର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଶସ୍ୟାଦି ଉତ୍ପାଦନ କରି ସମୃଦ୍ଧିମନ୍ତ ହୋଇ ଏ ନଦୀକୁ ଦେବନଦୀ ରୂପେ ପୂଜା କରୁଥିଲେ । ତତ୍ପରେ ସେମାନେ ଅଦୂର ପୂର୍ବକୁ ଆସି ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ନଦୀକୁ ସରସ୍ୱତୀରୂପେ ପୂଜା କଲେ । ତତ୍ପରେ ପୁଣି ଅଦୂର ପୂର୍ବକୁ ଆସି ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ନଦୀର ସରସ୍ୱତୀ ନାମ ଦେଲେ ବୋଲି ଜଣାଯାଏ । ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀ ଅଧୁନାବାଦ (ପ୍ରୟାଗ) ଠାରେ ଗଙ୍ଗା ଓ ଯମୁନା ସଙ୍ଗେ ମିଳିତ ହୋଇ ତ୍ରିବେଣୀ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀର ଚିହ୍ନ ପ୍ରୟାଗଠାରେ ମିଳେ ନାହିଁ । ବେଦୋକ୍ତ ସରସ୍ୱତୀ ନାମ୍ନୀ ନଦୀ ସିମଲା ଦକ୍ଷିଣସ୍ଥ ସିରମୁର ରାଜ୍ୟର ପର୍ବତମାଳାରୁ ବାହାରି ଭୂରୁଷେଣ ବାଟେ କର୍ଣ୍ଣାଲ ଜିଲ୍ଲା ଓ ପଟିଆଲା ରାଜ୍ୟବାଟେ ସିର୍ସା ଜିଲ୍ଲାର ଚାଗାର (ଦୃଷଦ୍ବତୀ) ନଦୀରେ ମିଶି ରାଜପୁତାନାର ମରୁ ପ୍ରଦେଶରେ ବିଲୀନ ହୋଇଅଛି । ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଏ ନଦୀ ବହିଯାଇ ପ୍ରୟାଗଠାରେ ଗଙ୍ଗାଯମୁନାସଙ୍ଗମରେ ଗଙ୍ଗାରେ ପଡ଼ୁଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ସରସ୍ୱତୀ ଅନ୍ତଃସଲିଳା (ଅଦୃଶ୍ୟ) ହୋଇଅଛି, ପୁରାଣରେ ସେ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କୁ ବିନଶନ ବୋଲାଯାଏ । ଆଉ ଗୋଟିଏ ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀ ରାଜପୁତାନାର ଆବୁ ପାହାଡ଼ରୁ ବାହାରି ପାଲନପୁର ଓ ରାଧନପୁର ରାଜ୍ୟବାଟେ ବୋହି ଯାଇଅଛି (ସ୍କନ୍ଦପୁରାଣ ରେବାଖଣ୍ଡ) । ଆଉ ଗୋଟିଏ ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀ ବଙ୍ଗଦେଶର ହୁଗଲି ଜିଲ୍ଲାର ସପ୍ତଗ୍ରାମବାଟେ ଯାଇ ଗଙ୍ଗାରେ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟିଏ ନାଳର ଆକାର ଧାରଣ କରିଅଛି । ଏ ନଦୀ ଗଙ୍ଗାରେ ଜୈହାଟ ଜିଲ୍ଲାରେ ପଡ଼ିବା ସ୍ଥାନରେ ତିନୋଟି ସ୍ରୋତ ମିଳିତ ହୋଇଥିବାରୁ ଏ ସ୍ଥାନର ନାମ ମଧ୍ୟ ତ୍ରିବେଣୀ ଓ ଏହା ତୀର୍ଥରୂପେ ପରିଚିତ । ଋଗ୍ବେଦରେ ସରସ୍ୱତୀ ସମୁଦ୍ରଗାମିନୀ ବୋଲି ଲେଖା ଅଛି ଓ ବୈଦିକ କାଳରେ ଏ ଦେବତାରୂପେ

ଶୁଭ୍ରତା ହେତୁଥିଲେ । ବେଦର ପରବର୍ତ୍ତୀ ବାଜସନେୟୀ ସଂହିତା ଓ 'ବ୍ରାହ୍ମଣ' ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କୁ ବାଗ୍‌ଦେବୀ ବୋଲି ଯାଇଅଛି । ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ କନ୍ୟା ଓ କେତେକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ମହାଭାରତରେ ଦକ୍ଷପ୍ରଜାପତିଙ୍କ କନ୍ୟା ବୋଲି ଲେଖାଯାଇଅଛି ।

(ବିଶ୍ୱକୋଷ)

ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀର ଜଳ ସ୍ୱାଦୁ, ଲଘୁପାକ, ରୁଚିକର, ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ, ପବିତ୍ର ଓ ସର୍ବରୋଗହର ଅଟେ ।] ୧୨ । ସାୟଂ-ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଗାୟତ୍ରୀ ଜପକାଳରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଧ୍ୟେୟା ଦେବୀ—12. The Goddess contemplated by the Brāhmaṇas during the evening prayers. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା, କୃଷ୍ଣାବର୍ଣ୍ଣ ଦେହ, କୃଷ୍ଣାମ୍ବର, ବୃଷବାହନ ଓ ତିନି ଲୋଚନ ଅଟେ । ଏହାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ତ୍ରିଶୂଳ ଓ ଡମରୁ । ଏ ରବିମଣ୍ଡଳମଧ୍ୟସ୍ଥା ଓ ରୁଦ୍ରଦେବତାରୂପେ ବନ୍ଦିତା ।] ୧୩ । ରୁଦ୍ରାଣୀ—13. The wife of Śiba. ୧୪ । ବ୍ରହ୍ମାଣୀ—14. The wife of Brahmā. [ଦ୍ର—ବେଦ ଭାଗବତ ମତରେ ସରସ୍ୱତୀ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ, କିନ୍ତୁ ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତପୁରାଣ ଅନୁସାରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ସରସ୍ୱତୀ ଉଭୟେ ନାରାୟଣଙ୍କ ପତ୍ନୀ । କୌଣସି କୌଣସି ପୁରାଣରେ ଅଛି ଯେ, ସରସ୍ୱତୀ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ କନ୍ୟା । କିନ୍ତୁ ଏକ ସମୟରେ ବ୍ରହ୍ମା ସ୍ୱୀୟ କନ୍ୟାଙ୍କୁ ଦେଖି କାମମୋହିତ ହେଲେ; ପରେ ଅତି କଷ୍ଟରେ କାମବେଗ ଦମନ କରି କାମଦେବଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦେଲେ । ଉକ୍ତ ଅଭିଶାପ ଫଳରେ ପରେ ମହାଦେବଙ୍କ ନୟନାନଳରେ କାମଦେବ ଭସ୍ମୀଭୂତ ହେଲେ । ବିଶ୍ୱକୋଷ ।] ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଜୈନଦେବୀ ବିଶେଷ—1. A female Deity worshipped by the Jainas. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ ନାମ—2. A name given to females. ୩ । (ପୁଂ) ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଉପାଧି ବିଶେଷ—3. A title bestowed on pandits. [ଦ୍ର—ସ୍ୱର୍ଗତ ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତିଙ୍କୁ କାମଣ୍ଡାର ସ୍ୱର୍ଗତ ରାଜା ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ତ୍ରିଭୁବନଦେବ ସରସ୍ୱତୀ ଉପାଧି ଦେଇଥିଲେ ।]

ସରସତୀ
सरस्वती

ସରସ୍ୱତୀ କଣ୍ଠାଭରଣ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସରସ୍ୱତୀ + କଣ୍ଠ + ଆଭରଣ) Saraswatī kaṇṭhābharaṇa —୧ । କଳ୍ପିତ ସରସ୍ୱତୀ ଦେବୀଙ୍କର ବା ସରସ୍ୱତୀ ମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ କଣ୍ଠର ହାର—1. The necklace of the Deity Saraswatī. ୨ । (ନାମ) ଷାଠିଏ ତାଳ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ (ହ. ଶ)—2. Name of one of the 60 musical cadence. ୩ । ଭୋଜରାଜ କୃତ ଅଳଙ୍କାର ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ (ହ. ଶ)—3. Title of a Sanscrit work on rhetoric by king Bhoja. ୪ । ପ୍ରମାର ବଂଶୀୟ ରାଜା ଭୋଜଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଧାରାନଗରସ୍ଥ ବିଦ୍ୟାଳୟର ନାମ—4. Name of a school started by king Bhoja.

ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ବର ପୁତ୍ର—ଦେ. ବି—ମହା ପଣ୍ଡିତ ବା ମହା କବି—Saraswtīṅka bara putra A gifted poet or very learned person. [ଦ୍ର—ଚାଳ-
सरस्वतीका वर पुत्र ଚାସ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ବର ପୁତ୍ର ବୋଲି ବିଖ୍ୟାତ ହୋଇଥିଲେ ।]

ସରସ୍ୱତୀ ପୁତ୍ର (କୁଟୁମ୍ବ)—ସଂ. ବି—ପଣ୍ଡିତ ବା ବିଦ୍ୱାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତି—Saraswatī putra (kuṭumba) A pandit or learned man.

ସରସ୍ୱତୀ ପୂଜା—ସଂ. ବି—ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ପଞ୍ଚମୀ ବା ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀଦିନ ବିଦ୍ୟାଧି-Saraswatī pūjā ଷ୍ଠାଣୀ ସରସ୍ୱତୀ ଦେବୀଙ୍କ ପୂଜା—The worship of the Goddess of learning; Saraswatī on the 5th day of the bright lunar fortnight of the month of Māgha.

ସରସ୍ୱତୀ ବାଳବାଣୀ—ସଂ. ବି—ବାଳ କଥିତ ଭାଷା (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—Saraswatī bālabāṇī The laugnage used by children. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ର ଓ ଳ ସ୍ଥାନରେ ଲ, ଶ ସ୍ଥଳରେ ଛ ଉଚ୍ଚାରଣ ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ।]

ସରସ୍ୱତୀ ବିଳାସ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ଉତ୍କଳର ରାଜା ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର Saraswatī bilāsa ଦେବଙ୍କ ସଂକଳିତ ସ୍ମୃତି ସ୍ମୃତି ଗ୍ରନ୍ଥ—
सरस्वती विलास Name of a treatise on Hindu law and usage by king Pratāparudra Deba of Orissa. [ଦ୍ର—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ଏହା ପ୍ରାମାଣିକ ସ୍ମୃତି ଗ୍ରନ୍ଥରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ।]

ସରସ୍ୱାନ୍—ସଂ. ବି (ସରସ୍ = ଜଳ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତୁ; ୧ମା. ୧ବ)—Saraswān ୧ । ସରୋବର—1. Tank; lake. ୨ । ନଦ—2. River. ୩ । ସମୁଦ୍ର—3. The ocean. ୪ । ମହିଷ—4. A buffalo. ସଂ. ବିଣ—ରସଯୁକ୍ତ—Juicy.

ସର(ରି)ହଦ୍(ଦ୍) (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ସର୍‌ହଦ୍)—Sara(ri)had(dd) (etc) ସର୍ହଦ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
सरहद सरहद् Sarhad etc (See)

ସରହସ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ = ସହିତ + ରହସ୍ୟ)—୧ । Sarahasya ସମ୍ବନ୍ଧିତ; ମନ୍ତ୍ର ସହିତ—1. Joined with mystic formulae. ୨ । ଉପନିଷଦ୍—2. Joined with Upanishad. ୩ । ରହସ୍ୟଯୁକ୍ତ—3. Mystical; magical.

ସରୁ—ସଂ. ବି (ସୃ ଧାତୁ = ଗତି କରିବା + ଉ + ଅ)—୧ । ଝରଣା—Sarū 1. A spring. ୨ । (ବୈଦ୍ୟକ)—ପସାରୁଣୀ ଲତା; ଗନ୍ଧରାଜ; ପ୍ରସାରିଣୀ—2. Pæderia Foetida (creeper). ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ସର)—ସରି;
सरु ଏକାଧିକ ଖିଅଯୁକ୍ତ ମାଳା ଆଦିର ଖିଅ; ସୋତ—1. String (of garlands etc). ୨ । (ସଂ

ସରା ସରାବ) ଶବ୍ଦ (ଦେଖ)—2. Sarā (See) [ଉ—
सराई; कसौरी ବୁଦ୍ଧି ମଦେ ସ୍ଫୀତ ହୋଇ ଦେହ । ଇଜଉ ଅଭୁଲ
ମଣି ଧର୍ମ ମଣେ ସର୍ବ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା] ବୈଦେ
ବ—୧ । ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର ଦାୟାଧିକାର ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର—
1. The law of inheritance of the Mahamedans; the Mahomedan law-book of
सराई succession. ୨ । (ଅ. ସରାଇ) ସରାଇ; ଯାତ୍ରୀ-
सराय ନିବାସ; ଚଟ୍ଟୀଘର—2. Inn. ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅନ୍ୟ
ইজত খোয়া ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ; ଯଥା—ମହତସର୍ବ; ଇଜତ-
खोनेवाला ସର୍ବ)—୧ । ଯାହାଦ୍ୱାରା (ମହତ୍ତ୍ୱ ଆଦି) ସର୍ବନାଶ
ବା ନଷ୍ଟ ହୁଏ; ନଷ୍ଟକାରୀ—1. Causing loss of
(reputation, honour). (ଯଥା—ନାମ ସର୍ବ,
=ସୁନାମ ନଷ୍ଟକାରୀ ।) ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସାରି ଦିଏ—
2. (a person) Causing loss of. (ଉ—ଇଜତ
ସର୍ବ ଲୋକ ।)

ସର୍ବ(ରେ)ଇ—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ସରାଇ)—୧ । ଯାତ୍ରୀଶାଳା; ବାଟରେ
Sarā(re)i ପଥିକମାନଙ୍କର ବିଶ୍ରାମ କରିବାର ସ୍ଥାନ; ଚଟ୍ଟୀ—
सराई 1. Caravanserai; an inn; serai. ୨ ।
सराय(इ) ପାନଶାଳା; ମଦଶାଳି—2. A drinking house; a
ये खोयाय tavern. ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ)
खोनेवाली —ସର୍ବର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine form of
Sarā. ପ୍ରାଦେ. (ପାଠଣା) ବ—ଅଟିକା—A small
earthen cooking pot.

ସର୍ବଇକ(କେ)ଲା—ଦେ. ବ (ନାମ)—ବଙ୍ଗଳାରେ ଷଡ଼ାଇକଳା
Sarāika(ke)lā ନାମର ଅପଭ୍ରଂଶ ଆକାର; ଷଡ଼େଇକଳା ଗଡ-
जात—Sareikela (of the Orissa States).
[ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ଷୋଡ଼ଶକଳା ଶବ୍ଦ ବଙ୍ଗଳାରେ ସର୍ବଇ-
କ(କେ)ଲା ଓ ଇଂରାଜିରେ ସେରାଇକେଲା (Seraikela)
ହୋଇଅଛି । ଫିହିରୁମି ଚଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

ସର୍ବ(ରେ)ଇ ଦେ(ନେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁବାଦ)—
Sarā(re)i de(ne)bā ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିବା; ଘୁଞ୍ଚାଇ ଦେବା—
सरिये देओया (नेओया) हटा देना (लेना) To remove.

ସର୍ବ(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସୃ. ଧାତୁ ଣିଚ୍; ସାରି ଧାତୁ)—
Sarā(re)ibā ୧ । ସାରିବା (ଦେଖ)—1. Sāribā (See)
सरान शेष करना (ଉ—ସର୍ବଇକ ଭାଷ ଅଙ୍ଗଦେଶର—
हारान खोना ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।) ୨ । ହରାଇବା—
2. To lose. (ଉ—ଅଡ଼େଇ ଦିନକୁ ବଡ଼େଇ ଘରେ
सरान ମହତ ସରେଇଲା—ଭଗ) ୩ । (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁବାଦ)
हटाना ସରାଇବା; ଘୁଞ୍ଚାଇବା—3. To remove.

ସର୍ବଏ—ଦେ. ବିଣ ଓ ବ—୧ । (ହାରଅଦିର) ଏକ ସରି ମାତ୍ର—1.
Sarāe One string only (of a necklace).
एकसरा [ଦ୍ର—ବିଶେଷଣ ପ୍ରୟୋଗରେ ସର୍ବଏ ଶବ୍ଦ ବିଶେଷ୍ୟର
एकछड़ ପୁରରେ ଲାଗେ । ଯଥା—ସର୍ବଏ ସୂତା; ବିଶେଷ୍ୟ
ପ୍ରୟୋଗରେ ଅନ୍ୟ ବିଶେଷ୍ୟର ପରେ ଲାଗେ ।ଯଥା—ହାର
ସର୍ବଏ ଘୁଞ୍ଚି ଦିଅ ।] ୨ । ଏକ ସର୍ବ ପରିମିତ—2.
One Sarā (small earthen saucer) of.
(ଯଥା—ବିଶେଷଣରେ ସର୍ବଏ ଘୁଡ଼, ବିଶେଷ୍ୟରେ ଘୁଡ଼
ସର୍ବଏ ।')

ସର୍ବକ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଶାବକ)—ସିଂହଭୂମି ଓ ଉତ୍କଳର ଗଡ଼ଜାତ-
Sarāka ବାସୀ ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ତନ୍ତୀଜାତିବିଶେଷ—A class
सराक of Oriya-speaking weavers of
सराक, सराबग Singhbhum and northern Orissa
States. | ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ବଂଶୋତ୍ପତ୍ତି ଦେବତା ।
ଏମାନେ ଜୈନଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ । ଏମାନେ କହନ୍ତି ଯେ,
ଏମାନଙ୍କ ବହୁପୂର୍ବ ପୁରୁଷ ବଙ୍ଗଦେଶରୁ ବାଣିଜ୍ୟାର୍ଥ
ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଥିଲେ । ଏମାନେ ମାଛ ମାଂସ ଖାଆନ୍ତି
ନାହିଁ ।] ଦେ. ବ ଓ ବିଣ—ସର୍ବଏ (ଦେଖ)
Sarāe (See)

ସର୍ବକତ୍(ତି)—ବୈଦେ. ବ (କରିଅ) (ଫା. ସର୍ବକତ୍, ଅ. ସିର୍ବକତ=
Sarākat(ti) ଯୋଗ; ସମ୍ପର୍କ)—୧ । ହିସ୍ସାଦାରୀ; ଅଂଶୀଦାରୀ;
स(सु)राकत ସହଭାଗୀ—1. Copartnership; copar-
सराकत cenary. ୨ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କର ଏକତ୍ର
ବ୍ୟବସାୟ—2. Partnership in business;
joint stock business, ୩ । ସମ୍ପର୍କ—3.Connection. ୪ । ହିସ୍ସାଦାର—4. Cosharer. ୫ ।
ହିସ୍ସା; ଅଂଶ—5. Share. ବୈଦେ. ବିଣ—ସର୍ବକତ୍
ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to joint busines or
partnership.

ସର୍ବକତ୍(ତି) ନାମା—ବୈଦେ. ବ (କରିଅ) (ଫା)—ଯେଉଁ
Sarākat(ti) nāmā ଦସ୍ତାବିଜଦ୍ୱାରା ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଏକତ୍ର
सराकत नामा ବ୍ୟବସାୟ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି—A deed of partner-
ship.

ସର୍ବକତିଆ—ଦେ. ବିଣ (କରିଅ) (ଅ. ସିର୍ବକତି)—ସର୍ବକତ୍
Sarākatiā ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to copartner-
सराकति सराकतका ship.
(ସର୍ବକତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସର୍ବକତ କାରବାର—ବୈଦେ. ବ (କରିଅ) (ଫା. ସର୍ବକତ +
Sarākati kārabāra କାରବାର)—Joint stock busi-
स(सु)राकति कारबार ness; partnership business.
सराकत कारबार

ସରାଗ—ସଂ. ବିଣ (ସ=ସହିତ + ରାଗ=ସ୍ନେହ; ସହାର୍ଥ. ବହୁବ୍ରୀହି)—
Sarāga ୧ । (ଅମୁକ ପ୍ରତି) ଅନୁରକ୍ତ—1. Attached to;
passionate for. ୨ । (ଅମୁକ ପ୍ରତି) ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ
ସ୍ନେହଯୁକ୍ତ—2. Affectionate; fond of. ୩ ।
ଲାଳାୟିତ—3. Hankering after. ୪ । ଅଭି-
ଲାଷୀ—4. Desirous of. ୫ । ରଞ୍ଜିତ—
5. Coloured. ୬ । ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—6. Red.
सराग ଦେ. ବିଣ—୧ । କ୍ରୋଧଯୁକ୍ତ; କ୍ରୁଦ୍ଧ—1. Angry;
सराग enraged. ୨ । ଉତ୍କଣ୍ଠାଯୁକ୍ତ—2. Anxious.
୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତାଭିଳାଷୀ—3. Eager. ୪ । ସ୍ଫୁରୁଦ୍ଦୀପ୍ତ—

4. Vigorous. ୫ । ହର୍ଷଯୁକ୍ତ—5. Joyous. ୬ । ସରସ; ରସିକତାଯୁକ୍ତ—6. Gallant; witty. ୭ । ହାସ୍ୟଯୁକ୍ତ—7. Smiling. ୮ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—8. Bright; splendid. ବେ. ବ—୧ । ସ୍ନେହ—

ସରାଗ **सराग** 1. Affection; fondness; doting. [ଉ—ପୂଜା କର ଯଦୁଙ୍କୁ ଅତି ସରାଗରେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୨। ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି—2. Vigour. [ଉ—କର୍ମଣ କରିଛନ୍ତି ବହୁ ସରାଗରୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।] ୩। ସୁଖ—3. Happiness. [ଉ—ଏହା ଜାଣି ସିନା ଦୋଲିଛି ମହାଭାଗ, ପାଣ୍ଡବେ କଢ଼ାଇବେ ଯମଙ୍କ ସରାଗ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୪ । ଔତ୍ସୁକ୍ୟ; ଆଗ୍ରହ—4. Eagerness. [ଉ—ଆରମ୍ଭ କଲେ ହୃଦେ ବହୁଣ ସରାଗ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୫ । ଇଚ୍ଛା; ମମତା—5. Liking. [ଉ—ଏହା ଶୁଣି ଯାଅ ହେ ଯଦୁଂଶ ସରାଗ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୬ । ସଉଦ; ପ୍ରିୟତା—6. Fondness. [ଉ—ଶଲ ଭାହାଙ୍କୁ ଦେଲେ ବହୁଣ ସରାଗ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।] ୭ । ଅନୁରାଗ; ଲାଳସା—7. Desire; hankering. [ଉ—ଚନ୍ଦ୍ର ଭୁବନେ ଯେହ୍ନ ଅପୂର୍ବ ଭାହାରେ ବଳଲ ସରାଗ । ଶିଶୁଶଙ୍କର. ଉଷାଅଭିଳାଷ ।]

ସରା ଗାତ—ବେ. ବ—ଜାନୁ ଉପରେ ବା ଭୂଇଁ ତଳେ ଝଟକା ପରସା ଲୁଗ୍ଲି କରି ରଖିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ସରା ଉପରେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସରାର ମୁହଁ ମଡ଼ା ହୋଇ ରଖାଯିବା ପାଇଁ କରା ଯାଇଥିବା ଗର୍ତ୍ତ—A hole or recess made under the ground or inside a wall to conceal a Sarā with its cover for keeping money secretly.

Sarā gāta चोरी गर्त्त चोरी ताक

ସରାଗୀ—ବେ. ବଣ. ପୁଂ (ସଂ. ସରାଗ)—୧ । ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ; ହର୍ଷଯୁକ୍ତ—1. Merry; joyful. ୨ । ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତିଯୁକ୍ତ—2. Vigorous; energetic. [ଉ—ସରାଗୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୩ । ଉତ୍ସୁକ; ବ୍ୟଗ୍ର—3. Eager; hankering after.

Sarāgī सरागी सरागी (ସରାଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସରାଟି(ଡ଼, ଡି, ରି)—ବେ. ବ—ଶରାଟି (ଦେଖ)

Sarāṭi(ṛḍi, ti, ri) Śarāṭi (See)

ସରାଣୀ—ବେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାଜାନ୍ତଃପୁରରେ ସର ଘରର ଭାରପ୍ରାପ୍ତା ଗୃହରାଣୀ—A maid servant in charge of the store room of a Rajā's harem.

Sarāṇī भाण्डारिणी, भण्डारेन

ସରାପ(ବ)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ଶରାବ୍; ମୂଳ. ସଂ. ସୁରା)—୧ । ମଦ—1. Wine. ୨ । ଭଟ୍ଟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ—2. Spirituous liquor.

Sarāpa(ba) सराप(ब) सराब

ସରାପ(ବ) ଖାନା—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ଶରାବ୍‌ଖାନା)—ମଦ୍ୟଶାଳା; ସେଠାଠାରୁ ଲୋକେ ମଦ କିଣି ଖାଆନ୍ତି—A wine-shop; a place where people assemble for drinking wine; grogshop.

Sarāpa(ba) khānā सराप खाना सराब खाना

ସରାପ(ବ) ଖୋର୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ଶରାବ୍‌ଖୋର୍)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ମଦ୍ୟ ପାନାନୁରକ୍ତ; ପାନାସକ୍ତ; ସୁରାପାୟୀ—Addicted to drink; drunkard.

Sarāpa(ba)khor सराप खोर सराबखोर

ସରାପୀ—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—ସରାପ ଖୋର୍ (ଦେଖ)

Sarāpī सरापी सराबी Sarāpa khor (See)

(ସରାପିଅ—ବେ. ରୂପ)

ସରାଫ୍(ଫା, ଫୀ)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ସରଫ୍(ଫା, ଫୀ) (ଦେଖ)

Sarāph(phā, phī) Saraph(phā, phī (See)

ସରାବ—ସଂ. ବ (ସର=ଜଳ + ଅବ୍ ଧାତୁ=ରକ୍ଷା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ-ଅ)—ଶରାବ (ଦେଖ)—Śarāba (See)

Sarāba

ବୈଦେ. ବ (ଫା. ଶରାବ୍)—ସରାପ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Sarāpa etc. (See)

ସରାବକ—ସଂ. ବ (ସରାବ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)— ଶରାବକ (ଦେଖ)

Sarābaka Śarābaka (See)

ସରାବ ସଂପୁଟ—ସଂ. ବ—ଅଗ୍ନି ଉତ୍ତାପରେ ଔଷଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ପାଇଁ ପରସ୍ପରର ମୁହଁ ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ବନ୍ଦ କରା ଯାଇଥିବା ପାତ୍ର—A contrivance consisting of 2 shallow dishes with the mouths sealed to each other, used in preparing some medicines over fire. ବେ. ବଣ (କଦୁଗ୍ରୀହ)—ଯେଉଁ ପାତ୍ରର ଉପରେ ବା ମୁହଁରେ ଶରା ଘୋଡ଼ିଆ ହୋଇଥାଏ—(a pot) Covered with a flat dish as its lid.

Sarāba sampuṭa

ସରାବିକା—ସଂ. ବ (ସରାବ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ + ଷ୍ଟ୍ରୀ ପ୍ରତ୍ୟୟ. ଆ)—ଛୋଟ ସରା—A smaller shallow earthen dish.

Sarābikā

ସରା ମୁହାଁ—ବେ.ବଣ. ପୁଂ (ଅନାଦରାର୍ଥ)—ସରାର ମୁହଁ ପରି ଚଉଡ଼ା ଓ ଚକର ମୁହଁ (ସରା ମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

Sarā muhāṅ गोमदा मुखो चकर मुहाँ

ଅସୁନ୍ଦର ମୁଖବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—(a person) Having a flat and wide face; flat faced.

ସରାଳ(ଳି)—ବେ. ବ (ସଂ. ସରାଳ, ସରାଳି)—ଶରାଟି (ଦେଖ)

Sarāla(li) Śarāṭi (See)

[ଉ—ଝଙ୍କାରିତ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ, ଅକାଶେ ଉଡ୍ଡୀନ, ସରାଳ-ଭୂଳ-ଝଙ୍କାରେ । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତିକେଶରୀ ।]

ସରାସର୍—ବୈଦେ. ଅ (ଫା. ସର୍ ଅ ସର୍ = ଏକ ମୁଣ୍ଡରୁ ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ)—୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ; ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ—1. Fully; completely. ୨ । ସ୍ଥୂଳତଃ—2. Summarily.

Sarāsar सरासर सराखर

ସରାସରି—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା· ସରାସରୀ)—୧ । ସମାନ୍ତରାଳ—
Sarāsari 1. Parallel. ୨ । ଏକ ମୁଣ୍ଡରୁ ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ସରାସରି ବିସ୍ତୃତ—2. Extending from one end to
ସରାସର the other. ୩ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତ; ସ୍ଥୂଳ; ମୋଟାମୋଟି; ସର-
ସର—3. Summary; cursory. ବୈଦେ. ବ—
୧ । ସ୍ଥୂଳ ବିଚାର—2. Summary consideration.
୨ । ଅନୁମାନ; ଅନ୍ଦାଜ—2. Inference. ୩ ।
ସରାସରି ମକଦ୍ଦମା (ଦେଖ)—3. Sarāsari
makaddamā. (See) ୪ । (ଫା· ସର୍=ମୁଣ୍ଡ)
ସରାସ୍‌ରି (ମୁସଲମାନ ଅଳଙ୍କାର) କପାଳରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଙ୍କାର;
ମାଂଗଟୀକା ଅଳକା—4. An ornament for the brow
worn by Mahomadan ladies. ବେ. ଅ—
୧ । ବରାବର; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—1. Absolutely;
completely. ୨ । ଏକମୁଣ୍ଡରୁ ଅନ୍ୟମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—
ବରାବର 2. From one end to the other. ୩ । ସମା-
ବରାବର ନ୍ତରାଳ ରୂପରେ—3. Parallelly. ୪ । ସ୍ଥୂଳବିଚାର
ଫଳରେ; ସ୍ଥୂଳତଃ; ମୋଟାମୋଟି—4. Summarily;
ଶେଷର cursorily. ବେ. ବଣ—ଶେଷବେଳଥ; ସରନ୍ତ—
ଶେଷକା Waning; concluding. [ଉ—ସରାସରି ମାପଲତ;
ହାଟ ସରାସରି ବେଳ ।]

ସରାସରି ଅଦାଲତ—ବୈଦେ. ବ (କଚରଥ)-୧ । ଯେଉଁ ଅଦାଲତରେ
Sarasari adālata ସକଦ୍ଦମାମାନ ସରାସରି ବିଚାର ହୁଏ
ସରାସରି ଆଦାଲତ (ଯଥା—ଫଉଜଦାର ଓ ରାଜସ୍ୱ ଓ ସ୍ମଲ୍ କାଜ-
ସରାସରି ଅଦାଲତ କୋର୍ଟ)—1. A court for summary
trial. ୨ । ବାକି ଖଜଣା ଅଦ ପାଇଁ ସକଦ୍ଦମାର ବିଚାର
ଯେଉଁ ଅଦାଲତରେ ହୁଏ—2. Rent court.

ସରାସରି ବିଚାର—ବେ. ବ—୧ । (କଚରଥ) ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବିଚାର; ଯେଉଁ
Sarāsari bichāra ବିଚାର କାଳରେ ପ୍ରମାଣ ଆଦି ସ୍ଥୂଳଭାବରେ
ସରାସରି ବିଚାର ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ—1. Summary trial.
ସରାସରି ବିଚାର ୨ । ସ୍ଥୂଳ ବିଚାର—2. Cursory view.

ସରାସରି ମକଦ(ଦ)ମା—ବୈଦେ. ବ (କଚରଥ)—୧ । ଯେଉଁ
Sarāsari makada(dda)mā ଫଉଜଦାର ମକଦ୍ଦମାରେ ସାକ୍ଷୀ
ସରାସରି ମକଦ୍ଦମା ଆଦିଙ୍କ ଜବାନବନ୍ଦି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଲେଖା ନ ଯାଇ
ସରାସରି ମୁକଦ୍ଦମା ସ୍ଥୂଳତଃ ତହିଁର ମର୍ମ ନିଆ ଯାଏ—1. A case
of summary trial before a magistrate.
୨ । ବାକି ଖଜଣା ପାଇଁ ଜମିଦାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଜାମାନଙ୍କରେ
ମାଲ ଅଦାଲତରେ ଦାୟର କରାଯିବା ମକଦ୍ଦମା—2. Rent
suit; suit for arrears of rent. ୩ । ଯେଉଁ
ଦେଓାନୀ ମକଦ୍ଦମାରେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଦାବୀମାନ ବୁଝାଯାଏ—
3. Small Cause Court cases.

ସରି(ରୀ)—ସଂ.ବ--(ସୃ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+ଇ.ଉ;+ଈ)—ଝରଣା;
Sari(rī) ନିର୍ଝର—A spring; fountain.
ବେ. ବ—୧ । (ସଂ. ସରି) ହାର ବା ମାଳ ବା ସୂତା
ନର୍ ଛଡ଼ ଅଥବା ସୋତ—1. A string (of garland or
necklace or thread). ୨ । (ସଂ. ସର=ବାଣ)
ସରିଘାତ; ଲିଙ୍ଗ (ବିଶେଷତଃ ପଶୁ ଆଦିଙ୍କ ଲିଙ୍ଗ)—
2. Penis (specially of beasts). ୩ । (ସଂ ସର=
ମାଳା) ଧାଡ଼ି; ଶ୍ରେଣୀ—3. Row; line. ୪ । (ସଂ ସଦୃଶ)
ସଦୃଶ ସରିସ, ସରି ଉପମା; ତୁଳନା—4. Comparison.
୫ । (ସଂ. ସୃଧାତୁ=ଗମନ କରିବା) ଶକଟ ଚକ ଦ୍ୱାରା
ଲିଖିତ ଭୂମିରେ ଅଙ୍କିତ ଚିହ୍ନ—5. The track of
a cart wheel left on the ground.
ସଦୃଶ ସରିସ, ସରି ବେ. ବଣ—୧ । ସଦୃଶ—1. Similar.
[ଉ—ଶିଶୁ ହେଲେହେଁ ତୁମ୍ଭେ କଲବ ସରି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—
କଣୋଷ୍ଠ ଚମ୍ପୂ—ସ ଗୀତ ।]
[ଗୁଣ ଅଛି ଯେବେ ଦେହେ ଗୋ ! ରୂପ ଯଉବନ ଭେଦ
ବା ଭୂଷଣ ସରି ତା ସଙ୍ଗରେ ନୁହେ ଗୋ—ବାଳକୃଷ୍ଣ—
ଫୁଲ ବଉଳବେଣୀ]
୨ । ସମାନ—2. Equal. [ଉ—ଅସୂକ୍ଷ ବ୍ୟୟ ମୋର
ଅଛି ସରି ହୋଇ ।—କୃଷ୍ଣସିଂହ—ମହାଭାରତ, ବନ ।]
୩ । ତୁଲ୍ୟ—3. Alike; similar. [ଉ—ବଳରେ
ତ ସରି ଜଗତେ ନାହିଁ ମୋତେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ—ମହାଭାରତ,
ସଭା ।] ୪ । ଯୋଗ୍ୟ; ଉଚିତ—4. Proper; fit.
[ଉ—ଯାହା ପାଦେ ଲକ୍ଷା, ଲେଖୁଥିଲେ ଶତୀ-ନାହା ପଦ
ଭୁଜ କରି, ତାହା ପରି ରମ୍ୟ ପଦାର୍ଥକୁ ଯାହା, ପରି ସରି—
ବିବ ସରି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ—ସଙ୍ଗୀତ ।]
୫ । (ଏତେ, ସେତେ, ତେତେ ଓ ଯେତେ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ)
ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ; ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ—5. Having attained
such condition. [ଉ—ତେ ବ ଦେଲ ଅବା
ମୁଁ ଏକା ନ ଦେବା ଯେତେ ଏତେ ସରି ହେଲି, ହେ
ମହାପ୍ରଭୁ !—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଜଣାଣି] ବେ. ଅ—୧ ।
ସମାନ ସରିସ ଭଳି; ପରି—1. Like; same as; similar to. [ଉ—କମଳେ ରବି-ବିଭା ତା ସରି ବ ସେ ?
—ରାଧାନାଥ ମେଘଦୂତ] ୨ । (ଅମୁକ ସ୍ଥାନ) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ;
ସରିକି—2. Up to (a place) ୩ । (ଅମୁକକାଳ)
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—3. Till (a time) ୪ । (ଅମୁକ
ଅବସ୍ଥା) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—4. To (such condition.)
[ଉ—ବିଷରେ ପୀଯୂଷ ବୃଦ୍ଧି କରିବାର ଫଳ
ହେଲା ଏତେ ସରି ।—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ] ପ୍ରାଦେ.
(ଗଣ୍ଡାମ) ଅ.—୧ । (ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତବୋଧକ) ଏହାହିଁ ଯଥେଷ୍ଟ
ବା ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ହେବ—1. (Interjection denoting),
That will do; This is enough; Enough !
[ଉ—ଭାତ ଖାଉଥିବା ଲୋକର ପତ୍ରରେ ପରିବେଷା ଯିବା
ଅଳ ଅଦ ଯଥେଷ୍ଟ ହୋଇଗଲେ, ଖାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି ପରିବେ-
ଷୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କହନ୍ତି—'ସରି', ଅର୍ଥାତ୍ 'ଯଥେଷ୍ଟ'
ହେଲା, ଆଉ ଦିଅନାଁ] ୨ । ଏହା ଅନନ୍ତର ବିଷୟ

ହେବ—2. (Interjection denoting) This is well; This will be all right; This will be a matter for congratulation. [ଉ—ଅଦୃଷ୍ଟ ବଳ କଶୋଷ, ଅଙ୍ଗୀକାର କଲେ ସରି । —କବିସୂର୍ଯ୍ୟ କଶୋଷ ଚମ୍ପୂ ଣ ଗୀତ

ସରିଅ(ୟେ)ତ୍—ବୈଦେ.ବ. (ଫା. ସର୍ତ୍ତ)—ସର୍ତ୍ତ; ଚୁକ୍ତିର ଉଲ୍ଲେଖିତ ଅଂଶ
Saria(ye)t —Conditions of an agreement.
ସର୍ତ୍ତ ଶର୍ତ ବୈଦେ. ବିଣ. (ଫା. ସର୍ତ୍ତୀୟତ୍)—ମୁସଲମାନଙ୍କ ସର୍ତ୍ତ
ସରୀୟତ ସରୀୟତ୍ ବା ଦାୟାଧିକାର ଶାସ୍ତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the Mahomedan law of inheritance.

ସରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସୋର ବା ମାଳଯୁକ୍ତ—(used in a com-
Sariā pound word after a word denoting
ନରୀ number,-as in three-stringed necklace)
ଛଡ଼ୀ —Stringed; having (so many) strings. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦସରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ତିନିସରିଆ ହାର; ଚାରିସରିଆ ଚନ୍ଦ୍ରହାର ।]

ସରିଆଣୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସରାଣୀ (ଦେଖ)
Sariāṇī Sarāṇī (See)

ସରି ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ବା ସମୟ) ଶେଷ ହୋଇ
Sari āsibā ଆସିବା; ଶେଷ ହେବାର ପୂର୍ବ ଅବସ୍ଥାରେ ବା ଅସର
ଶେଷ ହୋଇଆସା ଅବସ୍ଥାରେ ପହଞ୍ଚିବା—To approach the
ଖତମ ହୋ ରହନା end; about to end. [ଉ—ଚତୁର୍ଦ୍ଦ ବର୍ଷ ବନବାସ ସରି ଆସିଥିଲା । ଗାଳଚଣ୍ଡ—ପିଲାଙ୍କ ଚମ୍ପୂ]

ସରିକ୍(କି)—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ସରିକ୍=ଭାଗଦାର) ୧ । ଅଂଶ; ଭାଗ;
Sarik(ki) ହିସ୍ସା— 1. Share; partnership. ୨ । ଅଂଶୀ-
ସରିକ୍ ସରୀକ ଦାର—2. Cosharer; partner.

ସରିକ୍(କି)ଦାର—ବୈଦେ. ବ (ଅ) କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଂଶୀଦାର
Sarik-(ki)dāra —Cosharer; copartner. (ଉ—
ସରିକଦାର ସରୀକଦାର ଏଥିର ଜଣେ ୨୮ ମାଣିଆ ସରିକଦାର ଥିବାରୁ ଜଜ ଅଦାଲତରେ ଅପିଲ ଦାୟର ଅଛି । ଫକିର ମୋହନ—ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ ।)

ସରିକ୍(କି)ଦାରି—ଦେ. ବ—ସରିକ୍‌ଦାରର ଅବସ୍ଥା—Partner-
Sarik-(ki)dāri ship; the state or condition of
ସରିକଦାରୀ being a co-sharer. ଦେ. ବିଣ—ସରିକ୍‌ଦାରିଆ
ସରୀକଦାରୀ (ଦେଖ)— Sarik-dāria. (See)

ସରିକ୍(କି)ଦାରିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସରିକ୍‌ଦାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Sarik-(ki)dāriā 1. Relating to a cosharer. ୨ ।
ସରିକାନୀ ଯହିରେ ଅଂଶୀଦାରମାନଙ୍କର ସ୍ୱାମିତ୍ୱ ଥାଏ—
ସରୀକଦାରକା 2. Owned by many cosharers. [ଦ୍ର—ସରିକଦାରିଆ ମାହାଲ=ଯେଉଁ ଜମିଦାରୀରେ ଅନେକ ଅଂଶୀଦାର ଜମିଦାର ଥାଆନ୍ତି ।]

ସରିକ—ସଂ, ବିଣ. ପୁଂ (ସୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ)—ଗମନକାରୀ; ଗନ୍ତା
Sarika (ସରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—Going; moving

ସରିକଣ୍ଠ—ଦେ. ବିଣ—ପରସ୍ପର ସହିତ ମାପରେ ସମାନ; ସମତୁଲ; ସର
Sarikanṭa ସମାନ—Equal in measurement;
ବରାବର ଠିକ୍ ସମାନ exactly equal to each other in quantity or measurement. ଦେ. ବ—ଠୁଙ୍ଗ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଅନୁଯାୟୀ ଯଥାସମୟ; ଠିକ୍ ନିରୂପିତ ବେଳ—
Just the fixed or appointed time.

ସରିକା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୃ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ+
Sarikā ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଗତିକାରିଣୀ; ଗମନକାରିଣୀ—(Femi-
(ସରିକ, ସରିକ—ପୁଂ) nine) Moving. ସଂ. ବ—
୧ । (ବୈଦ୍ୟକ) ହୁଙ୍ଗ ଲତା—1. Name of a herb. ୨ । ମୋତିର ସରି ବା ଏକମାଳ (ହି. ଶ)—2. A string of beads. ୩ । ମୋତି; ମୁକ୍ତା (ହି. ଶ)—3. Pearl. ୪ । ଛୋଟ ପୋଖରୀ (ହି. ଶ)—4. A small tank. ୫ । ରତ୍ନ (ହି. ଶ)—5. Gem.

ସରୀକ ବୈଦେ. ବ—୧ । (ଅ. ସରିକ୍) ହିସ୍ସା; ଅଂଶ;
ସରିକାନି ଭାଗ—1. Share. ୨ । (ଫା. ସରୋକାର) ସମ୍ପର୍କ—
ସରୋକାର 2. Connection. ୩ । ସଂବନ୍ଧ—3. Relation. ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ— ସମାନ; ସଦୃଶ—Similar; like.

ସରିକି—ଦେ. ଅ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ; ଯଥା—ଏ ସରିକି
Sariki ଦେଉଁ ସରିକି)—୧ । (ଅମୁକ ସୀମା) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ; ଯାଏଁ;
ଦୂର, ଅବଧି ଯାଏ—1. Upto (a limit) (ଉ—ଝଙ୍କାର
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ ଶ୍ରବା ସରିକି ବାସବ କୋଦଣ୍ଡରୁ ଚଣ୍ଡ ଧନୁ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ; କଶୋଷଚମ୍ପୂ. ୫ ଗୀତ ।) ୨ । (ଅମୁକ ସ୍ଥାନ) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—2. Upto (a place). (ଉ—ଲାସକୁଞ୍ଜ ପୁଞ୍ଜ ସରିକି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋଷଚମ୍ପୂ. ଚ ଗୀତ ।) ୩ । (ଅମୁକ ସମୟ) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—3. Upto or till (a time). (ଉ—ଅକ ସରିକି ତାହା କହିବ ମୁଁ କେତେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ୟୋଗ ।) ୪ । (ଅମୁକ ଅବସ୍ଥା) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—4. To the condition of; to the extent of. (ଯଥା—ଭାଙ୍ଗ ରୋଗ ଏ ସରିକି ହେଲାଣି, ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ବୈଦ୍ୟ ଡକାଉ ନାହାନ୍ତି ।) ୫ । ବ; ମଧ୍ୟ;
ଓ ମି ସୁଦ୍ଧା—5. Even. (ଉ—ଘଟି ସରିକି କରେ, ନାହିଁକି ବିବେକରେ, ମହାଣ୍ଡିକରେ ଅବଗାହିଲ ଗୋ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋଷଚମ୍ପୂ. ଘ ଗୀତ ।) ୬ । ଠାରେ; ଗୃହ—6. At; near. (ଉ—ବାସର ସରିକି ଜର କି ଲାଜ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।) ବୈଦେ. ବ (ଅ. ସରିକ୍)—
ସରିକ୍ (ଦେଖ)—Sarik. (See)

ସରିକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଏକ ସୋର ବିଶିଷ୍ଟ—Having one
Sarikiā string only; single-stringed. ୨ ।
ଏକନରି ଏକଛଡ଼କା (ଫା ସରିକ୍) ସରିକ୍ ବା ହିସ୍ସା
ସରିକାନି ସରୀକଦାରୀକା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to

a cosbarer. ୩ । ସରିକ୍‌ଦାରିଆ (ଦେଶ)—3. Sarik-dāriā (See)

ସରିକ ସରି—ଦେ. ଅ·—ସରିସରି (ଦେଶ)—
Sariki sari Sari sari (See)

ସରିଗମ—ଦେ. ବ—ସାରିଗାମାପାଧାନ; ସଙ୍ଗୀତର ସପ୍ତସ୍ୱର; ସ୍ୱରଗ୍ରାମ—
Sarigama The notes of the gamut; Solfa.
(ସରିଗମପଧନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସାରିଗାମା **सरिगम**

ସରିଘର(ରା)—ଦେ. ବ—(ସ. ଶର)—୧ । ଲିଙ୍ଗ—1. Penis.
Sarighara(rā) ୨ । ପଶୁ ଅଦଙ୍କର ଉଦ୍ରୁକ୍ତ ଲିଙ୍ଗ—2. The
ଧନ **लिंग** erect penis of beasts.

ସରିତ୍—ସଂ. ବ (ସୃ ଧାତୁ=ବହିବା+କ୍ତି ଇତ୍) ୧ । ନଦୀ—
Sarit 1. River. ୨ । ସୂତ୍ର—2. String; thread.
୩ । ଦୁର୍ଗା—3.Goddess Durgā.

ସରିତ୍‌କଫ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନଦୀର ଫେଣ (ହ. ଶ)—
Sarit-kapha The foam of the waters of a river.

ସରିତ୍-ପତି—ସଂ.ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମୁଦ୍ର—The sea (litterally
Sarit-pati the lord of rivers).
(ସରିତ୍‌ପତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସରିତ୍ ପ୍ରବାହ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନଦୀର ସ୍ରୋତ—
Sarit-prabāha The current of a river.
(ସରିତପ୍ରବାହ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସରିତ୍-ସୁତ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —ଗଙ୍ଗାପୁତ୍ର ଭୀଷ୍ମ—
Sarit-suta Bhishma, the son of the Ganges.
(ସରିତ୍‌ସୁତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସରିତ୍-ସ୍ରୋତଃ—ଦେ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନଦୀର ସ୍ରୋତ—
Sarit-srotaḥ The current of a river.
(ସରିତ୍‌ସ୍ରୋତଃ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସରିତ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସରିତ୍)—ସରିତ୍; ନଦୀ—River. [ଉ-
Sarita ଭୁରତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳା ସରିତ ବହିଲା ଦମ୍ଭ-ଦ୍ରୁମ ଗଲ
ସରିତ **सरित** ଭୂମି—ଭବସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।]

ସରିତ ଈଶ—ଦେ. ବ (ଯଦ୍ୟ)—ସମୁଦ୍ର—The sea. (ଉ—
Sarita īśa ବଜ୍ରଜଳ ଘାପେ ପେ ସରିତଈଶ ସରି—ଭଣ୍ଡ
ସରିତଈଶ **सरितईश** ବୈଦେହୀଶବଳାର ।)

ସରିତପତି—ଦେ· ବ (ସ ସରିତ୍+ପତି)—ସମୁଦ୍—
Saritapati ସରିତପତି **सरितपति** The sea.

ସରିତାଂନାଥ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସରିତାଂ=ନଦୀମାନଙ୍କର+ନାଥ;
Saritāmnātha ଅଲୁକ୍ ସମାସ)—ସରିତ୍‌ପତି; ସମୁଦ୍ର—
(ସରିତାଂପତି, ସରିତାଂପ୍ରିୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) The sea.

ସରିତାମ୍ବରା—ସ. ବ (ସରିତାଂ=ନଦୀମାନଙ୍କର + ବରା=ଶ୍ରେଷ୍ଠା;
Saritāmbarā ଅଲୁକ୍ ସମାସ)—ଗଙ୍ଗା—The
(ସରିଦ୍‌ବରା—ଅନ୍ୟରୂପ) Ganges (literally, the best of the rivers).

ସରିତୁଳ—ଦେ. ବଣ (ସ. ସଦୃଶ+ତୁଲ୍ୟ)—୧ । ସରିତୁଲ (ଦେଶ)
Saritula 1. Saritula (See) ୨ । ଓଜନରେ
ସମତୁଲ **बराबर** ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ସମାନ—2. Equal to each other in weight.

ସରିତୁଲ—ଦେ. ବଣ (ସ. ସଦୃଶ+ତୁଲ୍ୟ)—୧ । ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ
Saritula ସମାନ - 1. Exactly similar to each
ସମତୁଲ **बराबर** other. (ଉ—ସରି ବର୍ତ୍ତି
ସରିତୁଲ, ଫିଟେଇଦେଲେ ମଲ୍ଲଫୁଲ—ନାଥ ଦଥ;ଉତ୍ତର—
ନଡ଼ିଆ ।) ୨ । ସମତଳ—2. Level. ୩ । ସମାନ-
ତଳବିଶିଷ୍ଟ—3. Of the same level.

ସରିତ୍ତଟ—ସ. ବ (ସରିତ୍—ନଦୀ+ତଟ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନଦୀର କୂଳ—
Srittaṭa The bank or shore of a river.

ସରିତ୍ୱାନ୍—ସଂ· ବ (ସରିତ୍+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସମୁଦ୍ର.
Saritwān The sea.

ସରିଦ୍‌ବରା—ସ.ବ (୭ମୀ ତତ୍; ସରିତ୍‌ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବରା)—ଗଙ୍ଗା—
Sarid-barā The Ganges.
(ସରିତ୍‌ବରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସରି ଦେବା—ଦେ· କ୍ରି—ଉପମା ଦେବା; ତୁଳନା କରିବା—To
Sari debā compare with. [ଦ୍ର—ଅଇ ସାଦଲ୍ ବି
ଉପମା ଦେଓୟା **तुलना करना** ଦେବା ସରି—ଭଣ୍ଡ. ଦୋଟି
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସ୍ପନ୍ଦ ।]

ସରିନ୍ନାଥ—ସ.ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସରିତ୍+ନାଥ)—ସରିତ୍‌ପତି; ସାଗର—
Sarinnātha The sea; ocean.

ସରି ପଟ—ଦେ. ବଣ—୧ । ସରିତୁଲ—1. Exactly equal
Sari paṭa with each other. ୨ । ସମାନପୁରୁ—
ସମତୁଲ **बराबर** 2. Of the same or similar posi-
ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ **विपक्ष** tion or status. ୩ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ—
3. Rival.

ସରିଫ—ବୈଦେ· ବ (ଇଂ. ଶେରିଫ୍)—ସହରର ପ୍ରଧାନ ମଣ୍ଡଳ ବା
Sariph ନେତା—Sheriff; the headman of a town
ଶେରିଫ୍ ବୈଦେ. ବ (ଅ) —ମାନନୀୟ; ପୂଜ୍ୟ—
शेरिफ् Honourable; adorable.

ସରିବରି—ଦେ. ବ—୧ । ବୌଣସି ବିବାଦର ସମାଧାନ—1. Settle-
Saribari ment of a dispute. ୨ । ସମତା—2. Equa-
ସମାଧାନ **समाधान** lity. ଦେ. ବଣ—୧ । ସମାହିତ—1. Settled.
୨ । ସଦୃଶ—2. Similar.

ସରିବା—ଦେ· କ୍ରି (ସ. ସୃ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା)—୧ । ନିଃଶେଷିତ
Saribā ହେବା; ସମାପ୍ତ ହେବା— 1. To be exhausted.
ଫୁରାନ (ଉ—ସରୁ ସରଲଣି ସରେଜପତିର—ଜଳସୂର୍ଯ୍ୟ.
खतम होना ସଙ୍ଗୀତ ।) ୨ । ଶେଷ ହେବା;
ସାରିବା } ଶିଜନ୍ତରୂପ ସମାପ୍ତ ହେବା—2. To be fini-
ସରାଇବା } shed; to come to the end.
(ଉ—ମୋ କଥାଟି ସରିଲା, ଫୁଲ ଗଛଟି ମରିଲା—ଭଗ୍ନ।)
୩ । ଚୁରିବା; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—3. To be comple-

ted. (ଉ—ପିତା ନିଦେଶେ ବନବାସ । ସରିଲା ଚନ୍ଦ୍ର ବରଷ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୪ । (ଧନାଦି) ବ୍ୟୟିତ ହେବା—4. To be spent up. (ଉ—ଭୁକାଇ ଦେଲେ ତୃପ୍ତିତ, ତଦୋର ଚଞ୍ଚଳେ ଶୀତ । ଜନୁଚନ୍ଦ୍ରକାଳୁ ବନ୍ତ । ଯାଏ ବହ ସରିବ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚିଶୋଷଚକ୍ଷୁ. ଚ ଗୀତ ।) ୫ । (ସମୟ) ଅତିବାହିତ ହେବା—5. To be spent; to be passed (said of time). (ଉ—ଶବଂଶ୍ୱ ନିଦ୍ରା ବିନା ଗଲା ବି ସରି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚିଶୋଷଚକ୍ଷୁ ଶଂଗୀତ ।) ୬ । ଆଉ ଲୋଡ଼ା ନ ହେବା—6. Not to be needed any longer; to be done with. ୭ । (ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ) ଟପି ଯିବା ବା ଗତ ହେବା—7. To pass by; to expire. (ଉ—ଗୁମାନ ଧରି ସରି ଯାଉଛି, ଭୁଚିତ ବି, ନିଭୁଣେ ମଣ୍ଡ ମଣ୍ଡିବା ସମୟ ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉତ୍ତାଳଚକ୍ଷୁ ।) ୮ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ) ବିଦ୍ୟମାନ ନ ଥିବା—8. Not to exist. (ଉ—ଗଣ ଦେବାକୁ ମୋତେ ତା ବିନା ହରେ—ଭଞ୍ଜ, ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।) ୯ । ସମାପ୍ତ ହେବା—9. To be accomplished. ୧୦ । ନଷ୍ଟ ହେବା; ବିନଷ୍ଟ ହେବା—10. To be destroyed or damaged. (ଉ—ଅଚ୍ଛର ସରିବ ମୋର ଜାଇଁ ଲେହେଁ ମଜିଟି-କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚିଶୋଷଚକ୍ଷୁ. ଣ ଗୀତ ।) ୧୧ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ସର୍ବନାଶ ଘଟିବା; (ବ୍ୟକ୍ତି) ଉତ୍ସନ୍ନ ହେବା—11. To be done for; to be involved in ruin; to be ruined. (ଉ—ନୋହିଲେ ଗଲଟି ସରି ବୋଲି କର ଯୋଡ଼ିବ ରେ—ମଧୁସୂଦନ. ସଙ୍ଗୀତମାଳା ।) ୧୨ । ଅବସ୍ଥା ସାଂଘାତିକ ହେବା—12. To reach a serious (or mortal) condition. (ଉ—ସେ ରୋଗରେ ସରିଗଲାଣି ।) ୧୩ । ହ୍ରାସ ହେବା; ହ୍ରାସ ହେବା—13. To decrease; to be diminished. (ଉ—ନାଆଁ ସରିବ, ହେଲେ ପେଟ ପୂରିବ ନାହିଁ ।) ୧୪ । ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହେବା—14. To be financially ruined. (ଉ—ମଙ୍ଗଳାଙ୍କୁ ପଚାର, ଆପଣଙ୍କ ନଅର ବନାରେ କେତେ ଟଙ୍କା ଲାଗିଲା ? ଉତ୍ତର,—ତେର୍ ଟଙ୍କା, ତେର୍ ଟଙ୍କା; ମୁଁ ତ ସେଥିରେ ସରିଗଲି—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ ।) ୧୫ । ଅତିଅଗାଧ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବା—15. To suffer terribly. (ଉ—ଟାଣ ଖୁଣ୍ଟା ଗୁରୁଜନ ଗଞ୍ଜଣାରୁ ମୋ ପ୍ରାଣ ସରି, ସରିବ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚିଶୋଷଚକ୍ଷୁ ଟ ଗୀତ ।) ୧୬ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ମହତ୍ତ୍ୱ ହାନି ଘଟିବା—16. To suffer in position or honour. (ଉ—ଲଉ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ କରି ଲୋକହସାରେ ଯେବେ ଯିବି ସରି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଚିଶୋଷଚକ୍ଷୁ ଲ ଗୀତ ।) ୧୭ । (ଦମ୍ଭ, ଦର୍ପ, ଅଭିମାନ, ଗୁମାନ ଆଦି) ଲୋପ ପାଇବା; ଲୁପ୍ତ ହେବା—17. To disappear. (ଉ—ସବେ ଯେହି ଅବସରେ ସରୁ, ସହ, କରେ ଯେତେ ହଇଗଣ ଗୋ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।) ୧୮ । (ବାସନ ଆଦି) ବ୍ୟବହୃତ ହେବା—18. To be used. (ଉ—ଏ ନୂଆ ଥାଳୀଟି ବର୍ଷେ ହେଲା ସରୁଛି, ତଥାପି ତା ତେଜ ମଳିଲା ନାହିଁ ।) ୧୯ । (କୌଣସି ବିଷୟରେ) ଶେଷ ସୀମାକୁ ଯିବା—19. To go to the extreme. (ଉ—ବଗଡ଼ପଣେ ସରିଛି ରାମ, ଗୋବିନ୍ଦ ବଡ଼ ଗୃଷ୍ଟ—ବାଳକୃଷ୍ଣ ଦାସ. ନୂଆପାଠ ।) ୨୦ । ଅନ୍ତିମ ସୀମାର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବା—20. To approach the destination. (ଉ—ବାଟ ତ ସରି ଆସିଲାଣି, ହେଲା ! ପହଞ୍ଚିଲଇଁ ବୋଲି ।) ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କି. (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ଘୁଞ୍ଚିବା; ଘୁଞ୍ଚିଯିବା—To move away. (ଉ—ଏହି କ୍ରିୟାର ବର୍ତ୍ତମାନ ସାମୀପ୍ୟ ଭୂତକାଳର ରୂପ 'ସରଲି' ସ୍ଥଳରେ 'ସଲଲି' ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।) [ସରିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସରି ବାଏଦ୍—ପ୍ରାଦେ (ଖଡ଼ିଆଳ) ବିଣ (ସଂ. ସଦୃଶ+ବାଦ)—Sari bāed ବାଦ ବିବାଦରେ ପରସ୍ପର ସମାନ—Equal to each other in the matter of dispute.

ସରିମା—ସଂ. ବି (ସୃ. ଧାତୁ+ଭାବେ ଇମନ୍; ସରିମନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—Sarimā ୧ । ଗମନ—1. Going. ୨ । ଗତି—2. Motion; movement.

ସରିମାନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସଦୃଶ+ମାନ)—ସଙ୍ଗୀତର ତାଳ ବିଶେଷ—Sarimāna Name of a musical cadence.

ସରିଯାଏ(କେ)—ଦେ. ଅ (ଏକାର୍ଥକ ଦ୍ୱିରୁକ୍ତ)—ସରିବ; ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—Sarijāe(ke) Upto; till. [ଉ—କଣ୍ଠ ସରିଯାଏ ଲାଗିଛି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲାଗି । ଘନକୃଷ୍ଣ. ଉସକଟଶ୍ଳୋକ ।]

ସରିଲ—ସଂ. ବି (ସୃ. ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଲ; ସଲିଲର Sarila ଅନ୍ୟରୂପ)—ସଲିଲ; ଜଳ; ପାଣି [ଉରତ]—Water.

ସରିଶ(ସା)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସଦୃଶ; ପ୍ରା. ସରିଶା)—Sariśa(sā) ୧ । ସଦୃଶ; ସମାନ; ତୁଲ୍ୟ—1. Similar; alike. ୨ । ସମାନ ସମାବସ୍ଥାପନ୍ନ—2. Of the same condition; of similar condition; of equal position.

ସରିସ

ସରିଷପ—ସଂ. ବି—ସର୍ଷପ; ସୋରିଷ (ବିଜାତିଶେଷ)—Sarishapa Mustard seed.

ସରିସ—ପ୍ରାଦେ (ଲରିଆ)—ବି. ଓ ବିଣ—ଶେଷ—Sarisa End.

ସରି ସମ (ସମାନ)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସଦୃଶ+ସମ ବା ସମାନ)—Sari sama (samāna) ୧ । ପରସ୍ପରର ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ସମତୁଲ୍ୟ ସମାନ—1. Exactly similar to each other. ହୁବହୁ ସମାନ [ଉ—ତପସ୍ୱୀ ଶରୀରକୁ ତପତ ସୁନାର. ସରିସମ ସମତଳ ଜଳେ ହୋଇଣ ଯାଇ ଶର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ.

ବରାବର ଅଦ ।] ୨ । ସମତଳ; ଅବନ୍ଧୁର; ଯାହା ଉଚ୍ଚନୀଚ ନୁହେଁ— 2. Even; of the same level. [ଉ—ମୃଗ ଯେ ଖାଲ ଛିପ ସରସମ ଭୂମି—ମାନଙ୍କେ ପଳାଇଲ ସେ ତ ବେଗଗାମୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।]

ସରି ସରି—ଦେ. ଅ—୧ । ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ—1. In rows. ୨ । ହାର ହାର ହୋଇ—2. In strings. [ଉ—
Sari sari
ସାରିସାରି ଦଳେ ଜଳ ସରି ସରି ମାଳତୀ ଜଳଖି ବର ଧଲ୍ୟାଁ ଲେଖ ଧାରୀଧାରୀ ପ୍ରଗାଢ଼ ସାର । ଭଜ. ପ୍ରେମ ପ୍ରଧାନଦ୍ୱ ।] ୩ । ପ୍ରସ୍ତ ନରେନରେ; ଥାକେଥାକେ ବହୁତ ଛଡାକା ପ୍ରସ୍ତ ହୋଇ—3. In layers.
ଥାକେଥାକେ ନୀଚେ ଉପର

ସରି ହାତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସଦୃଶ+ହସ୍ତ)—ସରସମ; ସମାନ—
Sari hāta Equal; similar.
ସମତୁଲ୍ୟ ବରାବର

ସରିସୃପ—ସଂ. ବି [ସୃପ୍ ଧାତୁ (ଗତି କରିବା)ର ଯଙ୍ଗ୍ ଲୁଗନ୍ତରୂପ, ସରି
Sariṣṛupa
ସୃପ୍ ଧାତୁ=ପୁନଃ ପୁନଃ ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ପୁନଃ ପୁନଃ ବା ଭଙ୍ଗ ଦେଇ ବା କୁଟିଳଭାବରେ ଗମନ କରେ]—୧ । (ବେଙ୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି) ଯେଉଁ ଜନ୍ତୁ-ମାନେ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଚାଲନ୍ତି—1. Leaping animals; reptiles. ୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) କର୍କଟ, ବୃଶ୍ଚିକ ଓ ମୀନରାଶି—2. (astrology) The astrological signs of the Crab, the Scorpion and the Fishes.

ସରୁ—ସଂ. ବି (ସୃ. ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ) —ଖଡ୍ଗ
Saru
ଅସ୍ତ୍ରର ମୁଠି—The handle of weapons. ଦେ. (ଉସରୁ, ସରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ—(ସଂ. ଶୀର୍ଣ୍ଣ; ବା 'ଶର', ଶର
ସରୁ ପତଳା ତୃଣଦଣ୍ଡ ସର ଶୀର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ପତଳା—1. Thin. (ମୋଟ, ଗରୁ—ବିପରୀତ) (ଉ—ସରୁ ଗାର ।) ୨ । କ୍ଷୀଣ; କୃଶ—2. Slender; lean. (ଉ—ସରୁକଟୀ; ସରୁ ଜଙ୍କାଳୀ ।) ୩ । ଶୀର୍ଣ୍ଣ—3. Emaciated. ୪ । ସୂକ୍ଷ୍ମ—4. Fine; delicate. (ଉ—ପିଣ୍ଡିଅଙ୍ଗୁଳି ବାଳ ସରୁ ଝୀନ ବାସ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦ ।) ୫ ।
ବାରୀକ କୋମଳ—5. Soft. (ଉ—ସରୁ ଚୁମ୍ବଳ ।)

ସରୁ ଅଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—ସରୁ କଟୀ (ଦେଖ)
Saru aṇṭā Saru kaṭī (See)
ସରୁ କୋମର ପତଳା କମର

ସରୁ ଅନ୍ନ—ଦେ. ବି—ସରୁ ଭାତ (ଦେଖ)
Saru anna ସରୁ ଭାତ ମିହି ଭାତ Saru bhāta. (See)
[ବିପରୀତ—ମୋଟ ଅନ୍ନ, ଜଗଡ଼ା ଅନ୍ନ]

ସରୁଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଶୀର୍ଣ୍ଣ)—ସରୁ (ଦେଖ)
Saruā ସରୁ ପତଳା Saru. (See)

ସରୁଆ ମୋଟା (ମୋଟିଆ)—ଦେ. ବିଣ (ବିପରୀତାର୍ଥ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—ସରୁ
Saruā moṭā (moṭiā) ମୋଟ (ଦେଖ)—Saru moṭa. (See)

ସରୁଆ ସଜ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—କୃଶ ଦେହ ବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—(a
Saruā saja person) Having a very slender body.
ପାତଳା ଗା ଦୁବଳା ପତଳା [ଉ—ମତେ ବୋଲୁଥାଉ ସରୁଆ ସଜ, ତୁ କାହିଁଗାଇଁ ବାଜ୍ ?—ଭଗ]

ସରୁ ଜଙ୍କାଳୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଜଙ୍କାଳ ବା ଶରୀରର
Saru kaṅkālī ପାର୍ଶ୍ୱଦ୍ୱୟ କ୍ଷୀଣ—(A woman) Having
ସରୁ କାଁକାଳୀ ପତଳା କମରବାଳୀ a slender body.

ସରୁ କଜ(ଜ୍ୱ)ଳ—ଦେ. ବି—ଅଖିରେ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ଜଜ୍ୱଳର ସରୁ
Saru kaja(jjwa)la ଗାର—A slender or fine line
ସରୁ କାଜଳ ପତଳା କାଜଳ of collyrium drawn on the lower eye-lids.

ସରୁ କଟୀ—ଦେ. ବି—କୃଶ ଅଣ୍ଟା—
Saru kaṭī Slender waist. ('ତରୁ ଯେବେ ସରୁ କଟୀ
ସରୁ କଟୀ ଭାଜିବାରୁ, ସମର୍ଥ ମୋ ଜରେ ଭୂତ ଭୂମ୍ନ'—ପ୍ରାଚୀନ
ପତଳା କମର ସଙ୍ଗୀତ) ଦେ. ବିଣ—କୃଶ କଟି ବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
ସରୁ କାଁକାଳୀ (A woman) Having a slender
ପତଳା କମରବାଳୀ waist

ସରୁ କନା—ଦେ. ବି—ପତଳା କନା—
Saru kanā A thin piece of rag.
ସରୁ କାନୀ ପତଳା ଚୀଥଡ଼ା

ସରୁ(ରୋ)କା(ଖ୍ଖା)—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ସରୋକାର୍)—୧ । ସମ୍ପର୍କ—
Saru(ro)kā(kkā) 1. Connection. ୨ । ସମ୍ବନ୍ଧ—
ସରୋକା ସରୋକାର 2. Relation.

ସରୁ ଗଗୁଆ—ପ୍ରାଦେ—(ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । ଖୁବ୍ ଛୋଟ ଛୋଟ ଏବଂ
Saru gaguā ଅତ୍ୟ ମାଛ ସହିତ ମିଶା ହୋଇ ନ ଥିବା ଗଗୁଆ ମାଛ—Very small species of Gaguā fish, not mixed with other kinds of fish. ୨ । ଏକ ଜାତୀୟ ସରୁ ଧାନ—2. A species of fine paddy.

ସରୁ ଗଳା—ଦେ. ବି—୧ । କ୍ଷୀଣ ସ୍ୱର—1. Slender tone.
Saru gala ୨ । କୋମଳ ସ୍ୱର—2. Soft voice.
ସରୁଗଳା ମହୀନ ଆବାଜ

ସରୁ ଗୋଡ଼ୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଚଳାଥ) ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ଗୋଡ଼ ସରୁ—
Saru gordi (A woman) Having tender or thin
ସରୁପାୟୀ . ପତଳା ପୈରବାଳୀ legs.—[ଉ ଏପରି ସ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ୟ ଦେଶର ଦୃଷ୍ଟିରେ ସୁନ୍ଦର ନୁହନ୍ତି) ଦେ. ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଜଙ୍କର
ମିହୀ କାଂକର ମହୀନକଙ୍କର —Tiny gravels.

ସରୁଚ୍—ସଂ.ବିଣ—(ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ରୁଚ୍)--ଶୋଭାଯୁକ୍ତ (ହ.ଶ)
Saruch Beautiful; graceful.

ସରୁ ଚକୁଲି—ଦେ. ବି—ପତଳା ଚକୁଲି ପିଠା—
Saru chakuli Thin pastry cake.
ସରୁ ଚାକଲୀ ପତଳା ପୁରୀ

ସରୁ ଚାଉଳ—ଦେ. ବି—ସୂକ୍ଷ୍ମ ଚାଉଳ—
Saru chāula Fine rice. [ଉ—ଏହିପରି ସରୁ ଧାନ]
ସରୁ ଚାଲ, ମିହୀ ଚାଲ ବାରୀକ ଚାବଲ ସରୁ ଚଉଳ ଅଦ ହୁଏ ।

ସରୁ ଗୁଣ୍ଡା(ଡା)—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—କାଶମର୍ଦ୍ଦ (ଦେଖ)—
Saru chākunḍā(ndā) Kāsa mardda (See).

ସରୁ ଚି(ଚୁ)ଙ୍ଗୁଡ଼ି—ଦେ. ବ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଛୋଟ ମାଛଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶା ପାଇ ଥିବା ଖୁବ୍ ଛୋଟ ଛୋଟ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି
Saru chi(chu)ṅgurḍi [ଚୁନାଚ(ଚୁ)ଙ୍ଗୁଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ] ମାଛ—Very small
ସରୁ ଚିଙ୍ଗଡ଼ି; କୁଚୋ ଚିଙ୍ଗଡ଼ି, ଘୁଷୋ ଚିଙ୍ଗଡ଼ି shrimps not
पतला चिंगड़ा mixed with other kinds of fish.
[ଚୁ—ବଜାର ହାଟରେ ଏହା ସହିତ ଅନ୍ୟ ଚୌଣସି ଛୋଟ ମାଛ ସାଧାରଣତଃ ମିଶି ନ ଥାଏ ।]

ସରୁ ଚୁମ୍ବନ—ଦେ. ବ—କୋମଳ ଚୁମ୍ବନ; ଯେଉଁ ଚୁମ୍ବନରେ ଚୁମ୍ବନ ଦିଆ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଓଷ୍ଠଦ୍ୱୟ ଚୁମ୍ବିତ ହୁଏ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଅଧରକୁ ବା
Saru chumbana (ସରୁ ଚୁମ୍ବ, ସରୁ ଚୁମ୍ବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସରୁ ଚୁମ୍ବନ୍ୟ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) ଗଣ୍ଡଦେଶକୁ ଶ୍ରୀଣରୂପେ ସ୍ପର୍ଶ
सरु चुमा कोमल चुम्बन, हलका चुमन କରେ ଓ ଯେଉଁ ଚୁମ୍ବନର ଶବ୍ଦ ଶ୍ରୀଣ—Soft kiss; tender kiss. [ଚୁ—ଗୃହିଣୀ ବ ସନ୍ତୋଷ ହେବ, ସରୁ ଚୁମ୍ବନ ମୁଁ ଦେବି; ନେବ ମୁଖ ଅଡ଼େ କରି, ଚଡ଼ୁରେ ଘୁଲିବ ଘର—ଭୁଜ ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।]

ସରୁଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି)—ରୁଗ୍ଣ; ରୋଗବିଶିଷ୍ଟ—
Saruja (ସରୁଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) Ailing; sick.

ସରୁଟା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ଭୁଲ ହ.ସରୌଟା)—ଘୁଅଟାଇ—
Sarutā Nut-cracker.

ସରୁ ଦଉଡ଼ା(ଡ଼ି)—ଦେ. ବ—ଶ୍ରୀଣ ରଜ୍ଜୁ—Slender rope.
Saru daurḍā(rḍi) ସରୁ ଦଡ଼ି पतली रसी

ସରୁ ଦି(ଦେ)ହ—ଦେ. ବ—ଶ୍ରୀଣ ବା କୃଶ ଶରୀର—Slender or
Saru di(de)ha lean body. ଦେ. ବିଣ—ଶ୍ରୀଣକାୟ
ସରୁ ଗା पतला देह (ବ୍ୟକ୍ତି)—(a person) Having
ପାତଳା पतला a slender body.

ସରୁ ଧଡ଼ି—ଦେ. ବ—ସୂକ୍ଷ୍ମ ଧଡ଼ି—
Saru dhardi Fine border of a cloth.
ସରୁ ପାଡ଼ पतला कोर

ସରୁଧଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସୂକ୍ଷ୍ମ ଧଡ଼ିବିଶିଷ୍ଟ (ଲୁଗା)—
Saru dhardiā Fine-bordered (cloth)
ସରୁପେଡ଼େ पतला कोरवाला

ସରୁ ଧାନ—ଦେ. ବ—ସୂକ୍ଷ୍ମ ଧାନ୍ୟ—
Saru dhāna ସରୁ ଧାନ पतला धान Fine paddy.

ସରୁ ନାଞ୍ଜି—ଦେ. ବ—ସରୁ ଲଞ୍ଜି (ଦେଖ)
Saru nāñji Saru lāñji (See)

ସରୁ ପଖାଳ—ଦେ. ବ—ସରୁ ଚାଉଳର ଅନ୍ନର ପଖାଳ—
Saru pakhāla Boiled fine rice soaked with water.

ସରୁ ପତରିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ସାନ ହାତି (ଦେଖ)
Saru patariā Sāna hāti (See)

ସରୁପତ୍ରିଆ ଶୋଲ—ଦେ. ବ—ଗାଇଆ ଶୋଲ (ଦେଖ)
Sarupatriā śola Gāiā śola (See)

ସରୁ ପାଚକ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଭାଙ୍ଗ ପାଣି ବା ମସଲା ପାଣି ଅଳ୍ପ ପରିମାଣ ଓ ବେଶି ମସଲା ସଂଯୋଗରେ ତିଆରି
Saru pāchaka ସରୁ ପାଚକ हलका ठंडक ହୋଇଥାଏ—A drink made up of a little quantity of Ganja leaves and a larger quantity of spices.

ସରୁ ପାଡ଼—ଦେ. ବ (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—(ଲୁଗାର) ସରୁ ଧଡ଼—Fine border (of a cloth).
Saru pārda
ସରୁ ପାଡ଼ पतला कोर
ସରୁ ପେଡ଼େ ଦେ. ବିଣ—ସୂକ୍ଷ୍ମ ଧଡ଼ ବିଶିଷ୍ଟ (ଲୁଗା)—
पतला कोरवाला (a cloth) Having fine border.
(ସରୁ ପାଡ଼ଦାର, ସରୁ ପାଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟ ବିଣ ରୂପ)

ସରୁ ବଚନ—ଦେ. ବ—୧ । କୋମଳ ଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ବଚନ—
Saru bachana 1. Softly uttered word. ୨ । ମଧୁର
ମିଠା ବଚନ मिठीबात ବାକ୍ୟ—2. Sweet words.

ସରୁ ବଚନିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ କୋମଳ ବାକ୍ୟ କହେ; କଥାଳ
Saru bachaniā କୁହା—Speaking softly.
ମିଠା ବଚନି मिठी बातवाला (ସରୁ ବଚନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସରୁ ବାଲି—ଦେ. ବ—ସୂକ୍ଷ୍ମ ବାଲୁକା—
Saru bāli Fine sand. (ଉ—ଏତ ସୁନ୍ଦର ସରୁବାଲି]
ସରୁ ବାଲି पतला बालु ଭୁପତି—ପ୍ରେମପୀୟୂଷ ।

ସରୁ ବେକ—ଦେ. ବ—କୃଶ ଗଳଦେଶ—
Saru beka ସରୁ ଘାଡ଼ पतला गला A narrow neck.

ସରୁ ବେକା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—କୃଶ ଗଳଦେଶ ବିଶିଷ୍ଟ—
Saru bekā Having a narrow neck.
ସରୁ ଘେଡ଼ୋ पतला गलावाला (ସରୁ ବେକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସରୁ ଭାତ—ଦେ. ବ—ସରୁ ଚାଉଳର ଅନ୍ନ—
Saru bhāta ସରୁ ଭାତ पतला भात Fine boiled rice.

ସରୁ ମଧ୍ୟା—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସରୁ କଟୀବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Saru madhyā Slender-waisted (woman).
ସରୁ ମଧ୍ୟା पतली कमरवाली (ଉ—ବାଣୀ ମୋର ନାମେ ଗାହ ବିଳାସିନୀ ସରୁମଧ୍ୟା ଖିରୁ ଭୟ ବହ । ଭଞ୍ଜ—ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।]

ସରୁ ମାଧେ(ଧୋ)ଇ—ଦେ. ବ—ଉଚ୍ଚ ଚଢ଼ୀ ଧାନ ଘର ଅଗ୍ରଭାଗରେ ଅଳ୍ପ କଳା ହୋଇଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଧଳା ଧାନ—A sort of fine black-tipped white paddy.
Saru mādhe(ddo)i
(ସରୁ ମାଧୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସରୁ ମୋଟ(ଟା)—ଦେ. ବିଣ (ବିପରୀତ ସହଜର) —ପତଳା ଓ ସ୍ଥୂଳ—
Saru moṭa (ṭā) Thin and thick.
ସରୁ ମୋଟା **पतलामोटा** ଦେ. ବ—କ୍ଷୀଣ ଓ ସ୍ଥୂଳବସ୍ତୁମାନ—
Lean and thick things.

ସରୁ ଲାଞ୍ଜି—ଦେ. ବ—ନୟନ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଅଙ୍କିତ କଜ୍ଜଳର ସରୁଗାର—
Saru lāñji A fine line of collyrium drawn
କାଜଳେର ସରୁ ରେଖା **पतली काजलकी रेखा** beyond the ends of the eyes.

ସରୁ ଲୁଗା—ଦେ. ବ—ପତଳା ଲୁଗା; ସୂକ୍ଷ୍ମ ବସ୍ତ୍ର—
Saru lugā Fine or thin cloth.
ସରୁ କାପଡ଼ **पतला कपड़ा**

ସରୁ ସୂତା—ଦେ. ବ—ସୂକ୍ଷ୍ମ ସୂତ୍ର—
Saru sūtā Thin piece of thread; fine thread.
ସରୁ ସୂତୋ **पतला सूत**

ସରୁପ—ବିଶ. ପୁଂ (ସ=ସମାନ+ରୂପ ପାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି) ୧ । ଏକ ରୂପ ବିଶିଷ୍ଟ—1. Of the same shape. [ଉ—(ସରୂପା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଗଙ୍ଗା ଗୟା ଗୋଦାବରୀ ତୀର୍ଥସରୁପୀ, ଭଗତ (ସରୂପତା, ସାରୂପ୍ୟ—ବ) କାରଣେ ଦେବା ଜଗତେ ବ୍ୟାପି—(ସରୂପୀ—ଦେ. ରୂପ) ପ୍ରାଚୀ. ଭକ୍ତସଂମଞ୍ଜରୀ ।) ୨ । (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି) ରୂପବିଶିଷ୍ଟ—2. Embodied, having shape. ଦେ. ବିଣ— ସ୍ୱରୂପ; ତୁଲ୍ୟ; ସଦୃଶ
ସରୁପ **मानक** Similar; equal.
(ଉ—ରୂପପାରୁଣେ ବେଦ ପୁଣ, ପାବନ୍ତ ସରୁପରେ ଜାଣ—ଯଶୋବନ୍ତ ପ୍ରେମଭକ୍ତିବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।)

ସରୁପକ—ସ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ=ସହିତ+ରୂପକ)—
Sarūpaka ରୂପକାଳଂକାର ସହିତ—With the figure of simile. (ଉ—ବାର୍ତ୍ତା କହେ ସରୁପକେ ସତାନନ୍ଦ, ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଗୁରୁ ସଙ୍ଗେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର । ଭଜ. ବୈଦେହୀଶ-ବିଳାସ ।)

ସରେ—ଦେ. ଅ—ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—Till the end. (ଉ—ବାର
Sare ତରୁ ସରୁ ଫୁଲ ସରେ ମଣ୍ଡନ । ଭଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ
ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ **शेषतक** ସ୍ମରନ୍ତି ।) ଦେ. କ୍ରି (ସରବା କ୍ରିୟାର
ଫୁରାୟ **आखीरहोता** ଭବିଷ୍ୟତ୍ବର୍ତ୍ତମାନ କ୍ରିୟା ପୁରୁଷ ଏକ
ବଚନରେ ରୂପ 'ସରଇ' ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟରୂପ)—
Is finished

ସଃ ରେ(ରେଃ)— ଦେ. ବ (ଜଟିଳଅ, ସାଙ୍କେତିକ)—ସବ୍ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରର୍—
Saḥ re(reḥ) (abbreviation for) Sub-Registrar.
ସଃ: ରେଃ **सः रे**

ସରେଇ—ଦେ. ବ. ଓ ବିଣ—ସରାଇ (ଦେଖ)—Sarāi. (See)
Sarei [ଉ—କଟକ ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନରେ ସରେଇ ଘର ଜମିଣ ଓ
ସରାଈ **सराय** ଦୋକାନ ବସାଇଦେଲେ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପ-
ସ୍ଥଳ ।] ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—୧ । ମଧ୍ୟଚଳିତ
ଅଣ୍ଟିଆ—1. Medium-sized earthen pot.
୨ । ଖୋରେଇ—2. A kind of long narrow-
necked pitcher.

ସରେତ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସର୍ତ୍ତ୍)—ସର୍ତ୍ତ—
Saret Condition or term of a contract or
ସର୍ତ୍ତ **शर्त्त** agreement.

ସରେନ (ନୋ, ନୌ)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଜଟିଳଅ) (ଫା. ସରେନଓ)
Saren (no, nau) —୧। ମୌଳିକ—1. Original.
(ସରେନଉ[ଓ]—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ପ୍ରଥମିକ—
ସରେନଓ **सरेनओ; पहला** 2. Primary.

ସରେନ(ନୋ,ନୌ) ଅଦାଲତ (କୋଟ୍, କୋର୍ଟ୍)—ବୈଦେ. ବ.
Sarena(no,nau) adālata(koṭ,korṭ) (ଜଟିଳଅ)—
[ସରେନଉ(ଓ)ଅଦାଲତ(କୋଟ୍,କୋର୍ଟ୍)—ଅନ୍ୟରୂପ] ମକଦମାର
ସରେନଓ ଆଦାଲତ **पहला अदालत** ପ୍ରଥମେ ବିଚାର
କରିଥିବା ଅଦାଲତ—The original court for the trial of a suit.

ସରେନ(ନୋ,ନୌ) ମକଦ(ଦ)ମା—ବୈଦେ. ବ (ଜଟିଳଅ)—
Sarena(no,nau) makada(dda)mā କୌଣସି ଦାବୀ
[ସରେନଉ(ଓ)ମକଦ(ଦ)ମା—ଅନ୍ୟରୂପ] ସମ୍ବନ୍ଧେ ଦାବୀ
ସରେନଓ ମୋକଦମା **पहला मकदमा** ପ୍ରତିବାଦୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
ଦେବାକୁ ଅଦାଲତରେ ପ୍ରଥମେ ଦାୟର ହୋଇ ବିଚାର
ହେବା ମକଦମା—Original civil suit.

ସରେ ହାଲ—ବୈଦେ.ବ(ଫା.)—କୌଣସି ବିଷୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସମସ୍ତ ବିବରଣ
Sare hāl —All particulars about any matter.
ସରେ ହାଲ **पूरा हाल**

ସରୋକା(କ୍ଷା)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସରୋକାର୍)—୧ । ସମ୍ପର୍କ—
Saroka(kkā) 1. Connection. ୨ । ସମ୍ବନ୍ଧ—
[ସରୋକାର୍—ଅନ୍ୟରୂପ] 2. Relationship. ୩ ।
[ଅ. ଶରୀକ୍]—ହିସା; ଅଂଶ—3. Share.

ସରୋଜ—ସ, ବ [ସରଃ=ଜଳ, ସରୋବର+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା
Saroja +କର୍ତ୍ତୃ ଅ]—ପଦ୍ମ—Lotus.

ସରୋଜ ନୟନ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ [ଉପମିତ ବହୁବ୍ରୀହି]—ପଦ୍ମ ପରି ସୁନ୍ଦର
Saroja nayana ନେତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ—Lotus-eyed.
[ସରୋଜନେତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ] ସଂ. ବ [ଉପମିତ କର୍ମଧାରୟ]—
[ସରୋଜନୟନା; ସରୋଜନେତ୍ରା—ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ] ପଦ୍ମ ପରି ସୁନ୍ଦର ନେତ୍ର
—Eye as graceful as the lotus.

ସରୋଜନୟନୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ [ସ. ସରୋଜନୟନା]—ପଦ୍ମ ପରି
Sarojanayanī ସୁନ୍ଦରନେତ୍ରବିଶିଷ୍ଟା [ସ୍ତ୍ରୀ]—Lotus-
[ସରୋଜନେତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ] eyed (female).
ସରୋଜନୟନା **सरोजनयनी**

ସରୋଜନ୍ମା—ସଂ. ବ (ସରଃ+ଜନ୍ମନ୍, ୧ମା.୧ବ]—ସରୋଜ (ଦେଖ)
Sarojanmā Saroja (See).

ସରୋଜ ବଦନ—ସଂ. ବ [ଉପମିତ କର୍ମଧାରୟ]—ପଦ୍ମମୁଖ—
Saroja badana A face as graceful as the lotus. ସଂ. ବିଣ ପୁଂ [ଉପମିତ ବହୁବ୍ରୀହି]—ପଦ୍ମ ପରି ସୁନ୍ଦର ମୁଖ ବିଶିଷ୍ଟ—(Masculine) Having the face as graceful as the lotus.
[ସରୋଜବଦନା—ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ]

ସରୋଜବଦନୀ—ଦେ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସରୋଜବଦନା)—ପଦ୍ମ ପରି
Saroja.badanī ସୁନ୍ଦର ମୁଖ ବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—(a female)
सरोजवदनी **सरोजबदनी** Having the face as a beautiful as the lotus.

ସରୋଜିନୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସରୋଜ=ପଦ୍ମ+ଅସ୍ତି ଯାହାର, ଏହି
Sarojinī ଅର୍ଥରେ ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—୧। ପଦ୍ମଗଛ; ପଦ୍ମ ଲତା—1. The lotus creeper. ୨। ପଦ୍ମ-ସମୂହ—2. A collection of lotus flowers. ୩। ପଦ୍ମବହୁଳ ପୁଷ୍କରଣୀ—3. A tank full of lotus. ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସରୋଜର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sarojī. ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ-
सरोजिनी **सरोजिनी** ଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to females.

ସରୋଜିନୀ ନାଇଡୁ—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ଭାରତର ପ୍ରସିଦ୍ଧା ନାରୀ-
Sarojinī nāidu ନେତ୍ରୀ—Sarojinī Naidu—the famous Indian lady-leader. [ବ୍ର—ଏ ବର୍ତ୍ତମାନ ସରକାରରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ମାଦ୍ରାଜର ତେଲୁଗୁ ଡାକ୍ତର ପି. ଅର୍. ଡି. ନାଇଡୁଙ୍କ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଏ ଦେଶସେବା ବ୍ରତରେ ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଅଛନ୍ତି; ଏ ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧା କବି । ଇଂରାଜି ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ଏହାଙ୍କ କବିତା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ କରିଅଛି । ଭାରତୀୟ ସମସ୍ତ (କଂଗ୍ରେସ, ସ୍ୱଦେଶୀ, ସ୍ୱରାଜ୍ୟ, ହିନ୍ଦୁ-ମୁସଲମାନ ମିଳନ ଆଦି) ଜାତୀୟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଏ ଅଗ୍ରଣୀ ହୋଇ ବାହାରିଛନ୍ତି । ଏହାଙ୍କ ପରି ବିଦୁଷୀ ମହିଳା ଅଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ନାରୀସମାଜରେ ଦୁର୍ଲଭ । ଆଫ୍ରିକାରେ ଥିବା ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ମୋଚନାର୍ଥେ ଏ ଥରେ ଆଫ୍ରିକା ଯାଇଥିଲେ । ୧୯୨୫ ସାଲରେ ଏ ଭାରତୀୟ କଂଗ୍ରେସର ସଭାପତି ନିର୍ବାଚିତା ହୋଇଥିଲେ ।]

ସରୋଜୀ—ସଂ ବ (ସରୋଜ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ)—
Sarojī ବ୍ରହ୍ମା—The God Brahmā. ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ସରୋଜିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପଦ୍ମ ବିଶିଷ୍ଟ—Having lotus.

ସରୋ(ରୌ)ତା—ପ୍ରା. ଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ହିନ୍ଦୀରୁ ଅନୁକୃତ)—୧।
Sarc(rau)tā ଛିଲକାଟି—1. A small folding knife. ୨। ଗୁଅକାଟି—2. Nut-cracker.

ସରୋତ୍ସବ—ସଂ. ବ (ସରଃ=ସରୋବରରେ ଉତ୍ସବ=ବିହାର ଯାହାର
Sarotsaba ବହୁବ୍ରୀହି)—ସାରସ ପକ୍ଷୀ—A species of crane.

ସରୋଦୟ—ପ୍ରା. ବ ସଂ. ସ୍ୱରୋଦୟ)—ସ୍ୱରୋଦୟ (ଦେଖ)—
Sarodaya ସରୋଦୟ **सरोदय** Swarodaya (See)

ସରୋଧ—ସଂ. ବିଶ (ସ=ସହ+ରୋଧ)—ରୁଦ୍ଧ—
Sarodha Confined; restrained.

ସରୋବର—ସଂ ବ (ସରଃ+ବର)—୧। ପୁଷ୍କରଣୀ; ପୋଖରୀ—
Sarobara Tank. ୨। ପଦ୍ମାଦି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳାଶୟ (ପ୍ରକୃତବାଦ) A tank full of lotus.

ସରୋରୁହ(ହ୍)—ସଂ. ବ (ସରଃ=ପୋଖରୀ+ରୁହ୍ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା
Saroruha(ṭ) ଡଡ଼ି ଅ; +ଡଡ଼ି କ୍ୱପ)—ସରୋଜ; ପଦ୍ମ—Lotus.

ସରୋରୁହାସନ—ସଂ. ବ (ସରୋରୁହ=ପଦ୍ମ ଅଟେ ଆସନ ଯାହାଙ୍କର,
Saroruhāsana ବହୁବ୍ରୀହି)—ବ୍ରହ୍ମା—The God Brahmā (who is represented as seated on a lotus.

ସରୋଷ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ସ=ସହ+ରୋଷ=କ୍ରୋଧ;ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି)
Sarosha (ସରୋଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସକ୍ରୋଧ; କ୍ରୁଦ୍ଧ—Angry.

ସରୋସ୍ଥକ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସହ+ଓଷ୍ଠ୍ୟ)—କାବ୍ୟରେ ଶବ୍ଦଯୋଜନା
Sarosthaka ବିଶେଷ—A kind of Composition. (ଯେଉଁ କାବ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅକ୍ଷର ଓଷ୍ଠ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ, ସେଠାରେ ଏହି ଅଳଙ୍କାର ହୁଏ) [ବ—ବାମା ବିଭ୍ରା ପ୍ରେମପ୍ରଭ୍ରା ବିଭ୍ରବ ବିଭ୍ରମ ବାମା ବାମା ବିଭ୍ରା ବିଭ୍ରବିବ ଭ୍ରାଭ୍ର ମମ—ଗୋଲକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା]

ସର୍କ—ସଂ. ବ (ସୃ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+ଡଡ଼ି କ)—୧। ବାୟୁ—
Sarka 1. Air. ୨। ମନ; ଚିତ୍ତ—2. Mind; heart. ୩। ପ୍ରଜାପତି—3. Butterfly. ୪। ଏକ ପ୍ରଜାପତିଙ୍କ ନାମ (ହ. ଶ)—4. Name of a Progenitor of the created beings.

ସର୍କଟା(ଟେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଶକ୍ତିକରି ବାନ୍ଧିବା—
Sarkaṭā(ṭe)ibā To tie tightly.

ସର୍କ(ର୍କୁ)ଲ୍—ଦେ ଦେ. ବ (ଇଂ. ସର୍କଲ୍)—ଶାସନ ସୌକର୍ଯ୍ୟାର୍ଥ
Sarka(rku)l ଗଠିତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମା ବିଶିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳ—A
सर्कल **सर्कल** Circle (formed for admini strative convenience). [ବ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଇଂରେଜି ଶବ୍ଦମାନ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇ ଉକ୍ତ ଅଞ୍ଚଳର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ନାମକରଣ ହୁଏ; ଯଥା—ସର୍କଲ୍ (ସର୍କ୍—ଅନ୍ୟରୁପ) ଅଫିସର୍, ସର୍କଲ୍ ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍ଟର୍ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ସର୍କସ୍—ଦେ ଦେ. ବ (ଇଂ ସର୍କସ୍)—୧। ଲୋକମାନଙ୍କ ମନୋ-
Sarkas ରଞ୍ଜନାର୍ଥ ଅଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ବ୍ୟାୟାମ ଓ ଶିକ୍ଷିତ ପଶୁ-
सरकस् **सरकस, सर्कस** ମାନଙ୍କ କ୍ରୀଡ଼ା ଦେଖାଇବା ପାଇ ଗଠିତ ଦଳ—1. Circus; a troupe of gymnasts and trained beasts which show performances for public recreation. ୨। ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଅଭ୍ୟସ୍ତ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ବ୍ୟାୟାମ; କସରତ—2. Athletic feats or gymnastics performed for being witnessed by the public.

ସର୍କସ୍ କରିବା—ଦେ ଦେ—କସରତ କରିବା—
Sarkas kariba To perform athletic feats.
सरकस् करना **सरकसकरना**

ସର୍କା—ଦେ ଦେ. ବ—୧। (ଫା ସରୋକାର୍)—ସରୋକା (ଦେଖ)—
Sarkā Sarokā (See) ୨। ସର୍କା (ଦେଖ)—2.

ସରୋକା **सरोकार** Sarkā (See) ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି —ଘର ଲିପିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମାଟିଗୋବରର ଲୁଣ୍ଡା— A rag smeared with clay mixed with cowdung, used in smearing floors.

ସର୍କା(ର୍କେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ. କ୍ରି—(ବାଲେଶ୍ୱର)—ସର୍କିବାର ଣିଜନ୍ତ Sarkā(rke)ibā ରୂପ)-ଘୁଞ୍ଚାଇବା; କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ସରାନ **सरकाना** ଘୁଞ୍ଚାଇବା—To remove a thing from a place.

ସର୍କା ଫାନ୍ଦ୍ (ଫାଁଦ୍)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଘୁଆ ଫାଶ; Sarkā phānd (phāñd) ଦଉଡ଼ିରେ ପକାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଗଣ୍ଠି, ଯାହାକୁ ଟାଣି ଦେବା ମାତ୍ରେ ସେ ଗଣ୍ଠି ଦୃଢ଼ତର-ରୂପେ ଘଡ଼ି ହୋଇଯାଏ—A kind of tight knot; clove hitch; reefknot.

ସର୍କାର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ସର୍କାର୍)—ସରକାର ଇତ୍ୟାଦି Sarkār (etc) (ଦେଖ)—Sarakāra etc (See)

ସର୍କାର୍ ପାଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (କରିଅ)—ଜିଲ୍ଲାରେ Sarkār pāṭā ଅସିଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି (ଭୂମି)ଉପରେ ସରକାରଙ୍କର ବା କୋର୍ଟଙ୍କ ତରଫରୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମୂଲ୍ୟ-A valuation set by the court or the Government on a property going to be sold by public auction.

ସର୍କାରୀ (ଇତ୍ୟାଦି)— ଦେ. ବିଣ—ସରକାରୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Sarkārī (etc) Sarakārī etc (See)

ସର୍କିଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ସର୍କିଟ୍)—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥାୟୀ ମକଦ୍ଦମାମାନ ବିଚାର କରିବା ପାଇଁ ବିଚାରପତିମାନଙ୍କ Sarkiṭ ଗସ୍ତ—1. Circuit of judges for hearing ସର୍କିଟ or trying cases in the locality. ୨। ବଡ଼ ବଡ଼ ରାଜକର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଗସ୍ତ—2. Tour of high Government officials. **सरकिट**

ସର୍କିଟ୍ କୋର୍ଟ୍(ର୍ଟ)— ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ସର୍କିଟ୍ କୋର୍ଟ୍)—ଓଡ଼ିଶାର Sarkiṭ koṭ(rṭ) ମକଦ୍ଦମାମାନ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ପାଟନା ହାଇ-ସର୍କିଟ କୋର୍ଟ କୋର୍ଟର ଜଜମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଦୁଇ ଜଣ ବର୍ଷକ **सरकिट कोर्ट** ମଧ୍ୟରେ ୨।୩ ଥର କଟକକୁ ଅସି ସେଠାରେ ବିଚାର କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଅଦାଲତ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଅଛି--The Circuit Court of the Patna High Court which is held at Cuttack to hear cases of Orissa. [ଦ୍ର—ହାଇକୋର୍ଟର ଜଜମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ବା ଦୁଇ ଜଣ ଜଜ ପ୍ରଦେଶର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନଗରକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ସ୍ଥାୟୀ ମକଦ୍ଦମାମାନ ଶୁଣିବାର ପ୍ରଥା ଭାରତବର୍ଷରେ ନ ଥିଲା । ବିହାର-ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶରେ ସ୍ଥାପିତ ପାଟନା ହାଇକୋର୍ଟର 'କଟକ ସର୍କିଟ' ଭାରତରେ ନୂତନ ଅଟେ । କଟକରେ ଏହି ସର୍କିଟ୍ କୋର୍ଟର ବିଚାର ପାଇଁ ଯେଉଁ ଜଜମାନେ ଆସନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ 'ସରକିଟ୍ ଜଜ' ବୋଲାଯାଏ । ଜଜମାନେ ବର୍ଷକେ ଏକାଧିକ ଥର ଅସି ଶୁଣାଣି ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମକଦ୍ଦମାମାନ ଶୁଣି ରାୟ ଦେଇ ପୁଣି ପାଟଣାକୁ ଫେରି ଯାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କଟକନଗରରେ ସର୍କିଟ୍ କୋର୍ଟର ଅଫିସ୍ ବରାବର ରହିଅଛି । କଟକରେ ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ଜଜ ଜଣେ ସର୍କିଟ୍ କୋର୍ଟର 'ରେଜିଷ୍ଟ୍ରାର୍' ଓ ଜଣେ ଖାସ୍ ମୁନସିଫ୍ ଜଣେ କୋର୍ଟର 'ଅସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ୍ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରାର୍' କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ଏବଂ କଟକରେ ଦାୟର ହେବା ଅପିଲ ଓ ମୋସନ୍‌ମାନ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରାର୍ ଗ୍ରହଣ କରି ଶୁଣାଣି ପୂର୍ବରୁ ଜଣେ ମକଦ୍ଦମା-ମାନଙ୍କର ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାମାନ କରି ମକଦ୍ଦମାମାନଙ୍କ ଶୁଣାଣି ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖନ୍ତି । ସର୍କିଟ୍ ଜଜମାନେ କଟକକୁ ଅସି ସେଗୁଡ଼ିକ ଫାଏସଲ କରନ୍ତି ।]

ସର୍କିଟ୍ ଜଜ୍—ବୈଦେ ବି (ଇଂ)—ଯେଉଁ ଜଜମାନେ ସରକିଟ୍ Sarkiṭ jaj କୋର୍ଟରେ ବସି ବିଚାର କରନ୍ତି—The judges ସର୍କିଟ ଜଜ **सरकिट जज** of the Circuit Court.

ସର୍କିଟ୍ ହାଉସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ ସର୍କିଟ୍ ହାଉସ୍)—ମଫସଲକୁ Sarkiṭ hāus ଗସ୍ତରେ ଅସିବା ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ରହିବା ପାଇଁ ସର୍କିଟ ହାଉସ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସରକାରୀ ପ୍ରାସାଦ—Circuit House. **सरकिट हाउस**

ସର୍କିଦାର—ବୈଦେ. ବି—ସରକିଦାର (ଦେଖ) Sarkidār Sarakidāra (See)

ସର୍କିଦାରି—ଦେ. ବି—ସରକିଦାର (ଦେଖ) Sarkidāri Sarakidāri (See)

ସର୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସରକିବା (ଦେଖ) Sarkibā Sarakibā (See)

ସର୍କୁଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ସର୍କଲ୍)—ସର୍କଲ (ଦେଖ) Sarkul Sarkala (See)

ସର୍କୁ(ର୍କ୍ୟୁ)ଲ(ଲା)ର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ସର୍କୁଲାର୍)—ବିଭାଗୀୟ Sarku(rkyu)la(lā)r ଅଧସ୍ତନ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଅବଗତି ସରକ୍ୟୁଲାର ନିମିତ୍ତ ପ୍ରଚାରିତ ଲିପିବିଶେଷ ଆଦେଶ—Circular. **सरक्युलर**

ସର୍କୁଲ(ଲା)ର୍ ରୋଡ୍—ଦେ. ବି (ନାମ)—କଲିକତାର ଗୋଟିଏ Sarkula(lā)r road ରାସ୍ତାର ନାମ—Circular Road; ସରକ୍ୟୁଲାର ରୋଡ name of a road of Calcutta. **सरक्युलर रोड**

[ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ—ଅପର ସର୍କୁଲାର୍ ରୋଡ୍ ଓ ଲୋଅର୍ ସର୍କୁଲାର୍ ରୋଡ୍ । ଇଂରେଜୀରେ 'ସର୍କୁଲାର' (Circular) ବିଶେଷଣ ପଦର ଅର୍ଥ ବୃତ୍ତାକାର । ଉକ୍ତ ରାସ୍ତାର ଆକୃତି ଗୋଲ ଥିବାରୁ ତାହାର ଏପରି ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି ।]

ସର୍ଗ—ସଂ. ବି (ସୃଜ୍ ଧାତୁ—ତ୍ୟାଗ କରିବା; ଜନ୍ମିଣ କରିବା+ଭାବ, Sarga ଅ)—୧। ସୃଷ୍ଟି (ଅମର)—1. Creation. ୨। (+କର୍ମଅ) ବିଶ୍ୱ; ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ—2. The universe. ୩। (+କର୍ତ୍ତୃଅ) ସ୍ୱଭାବ; ପ୍ରକୃତି (ଅମର)—3. Nature. ୪। (+କରଣ. ଅ) ନିୟମ—4. Rule

ତ୍ୟାଗ—5. Giving up. ୬ । ନିଶ୍ଚୟ; ନିଶ୍ଚିତତା [ଅମର]—6. Certainty. ୭ । ମୋକ୍ଷ [ଅମର]—7. Liberation. ୮ । ମହାକାବ୍ୟର ଅଧ୍ୟାୟ [ଅମର]—8. Canto of a lyrical poem. ୯ । ଗ୍ରନ୍ଥର ପରିଚ୍ଛେଦ—9. Chapter of a book. ୧୦ । (ଭୂବ+ଅ) ଜନ୍ମ; ଉତ୍ପତ୍ତି—10. Birth. [ଭୂ—ସର୍ଗ, ବିସର୍ଗ, ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ । ଗୋପଣ ଭୂତ ପରିମାଣ ॥ × × × ଅଣ୍ଡଜ ପିଣ୍ଡ ଦଶଗୁଣ । ଏ ଭଗବତର ଲକ୍ଷଣ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।] ୧୧ । ମୋହ [ମେଦିନୀ]—11. Delusion; infatuation; fainting. ୧୨ । ପ୍ରଯତ୍ନ; ଚେଷ୍ଟା—12. Attempt. ୧୩ । ଉତ୍ସାହ [ମେଦିନୀ]—13. Effort; energy. ୧୪ । ଅନୁମତି [ହେମଚନ୍ଦ୍ର]—14. Permission. ୧୫ । ଚୁକ୍ତି; ମତ—15. Consent; contract. ୧୬ । ମଳ ତ୍ୟାଗ—16. Evacuation of the bowels. ୧୭ । ପୁରାଣର ଦଶ ଲକ୍ଷଣ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—17. One of the ten peculiarities of a Purāṇa. [ଭୂ—ବସ୍ତୁ ନିର୍ଗୁଣ ନିରାକାର, ଯିଏ ଗୁଣେ ଯୁକ୍ତ ସେ ମାୟାର, ତହିଁ ମହତ ଅହଂକାର, ପଞ୍ଚ ମହାଭୂତ ସଞ୍ଚାର । ଶବ୍ଦାଦି ତନ୍ମାତ୍ର ପଞ୍ଚ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଏକାଦଶ ସଞ୍ଚ । ଏମାନଙ୍କର ଭୂତପଞ୍ଚ, ଏ ସବେ ସର୍ଗ ଯେ ବୋଲନ୍ତି । ଜଗନ୍ନାଥ ଭଗବତ ।] ୧୯ । (+ଚତୁର୍ଥୀ ଅ)—ଶିବଙ୍କର ଏକ ନାମ (ହ. ଶ)—19. A name of Śiba. ଗ୍ରା. ବ (ସ. ସ୍ୱର୍ଗ)—୧ । ସ୍ୱର୍ଗ—1. Heaven. [ଭୂ—ଅନନ୍ତ ଅଂଶ ଏ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ, ସର୍ଗ ପାତାଳ ପଞ୍ଚ ଖଣ୍ଡ । ଯଶୋଦନ୍ତ. ପ୍ରେମ ଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।] ୨ । ଆକାଶ—2. Sky; ether. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶାଳ ଗଛ; ଗଜା ଶାଳ ଗଛ—Young Śāla tree.

ସର୍ଗ

ସରଗ

ସର୍ଗ ବଦ୍ଧ—ସ. ବିଣ (ଶ୍ୟା ତତ୍; ସର୍ଗ ଦ୍ୱାରା ବଦ୍ଧ)—ଉନ୍ନ ଉଦ୍ଧ ସର୍ଗ ବା ଅଧ୍ୟାୟରେ ବିଭକ୍ତ (ଗ୍ରନ୍ଥ)—Divided into cantos; arranged in chapters.

Sarga baddha

ସର୍ଗ ବନ୍ଧ—ସ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଅଧ୍ୟାୟ ବିଶିଷ୍ଟ ଗ୍ରନ୍ଥ—1. A book arranged into cantos. ୨ । ମହାକାବ୍ୟ—2. An epic.

Sarga bandha

ସର୍ଗମ୍—ଦେ. ବ ('ସାରଗାମାର' ଚଞ୍ଚଳ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ସାରଗାମା(ଦେଖ)

Sargam Sārigāmā (See)

ସର୍ଗୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଝିଲ୍ଲୁମ, ସମ୍ବଲପୁର, ବସ୍ତର, ଗଡ଼ଜାତ)—ଶାଳ (ଗଛ)—Sāla (tree).

Sargī

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦରୁ ସର୍ଗୀପାଲ୍ଲି ଗ୍ରାମର ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

ସର୍ଚ୍ଚ୍(ର୍ଚ୍ଚ)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସର୍ଚ୍ଚ୍)—୧ । ଅନ୍ୱେଷଣ—1. Search.

Sarch(rchch)

୨ । ହଜିଥିବା ବା ଚୋରି ସାର୍ଚ୍ଚ୍ ଜାଁଚ ଯାଇଥିବା କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଇଁ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୱେଷଣ—2. Search after a lost or stolen thing. ୩ । (କଚରିଅ) ଖାନତଲାସି; ଅପରାଧ ଘଟିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଖୋଜିବା ନିମନ୍ତେ ପୋଲିସ କର୍ମଚାରୀଙ୍କର ସନ୍ଦେହୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଘର ଖୋଜିବା କ୍ରିୟା—3. Search by the police for any article connected with some offence. ୪ । (କଚରିଅ) ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ବା ସନ୍ଦେହୀ ବା କାରାଦଣ୍ଡପ୍ରାପ୍ତବ୍ୟକ୍ତିର ଶରୀରର ଉଲଙ୍ଗ ଅଙ୍ଗ ଓଢ଼ିବାସ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୱେଷଣ; ତଲାସୀ—4. Search of the body and clothes of an accused or a suspect or a convict.

ସାର୍ଚ୍ଚ୍ ଜାଁଚ

ସର୍ଚ୍ଚ୍ ଓ୍ୱାରଣ୍ଟ୍(ୱାରଣ୍ଟ୍) – ବୈଦେ.ବ (କଚରିଅ) (ସ. ସର୍ଚ୍ଚ୍ ଭାରଣ୍ଟ୍)

Sarch uārant(wārant) —କୌଣସି ସ୍ଥାନ ଖୋଜିବା ପାଇଁ ସାର୍ଚ୍ଚ ଓ୍ୱାରଣ୍ଟ୍ ପୁଲିସ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ପ୍ରତି ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ସ୍ୱାକ୍ଷରିତ ହୁକୁମ ନାମା—Search warrant.

ସର୍ଚ୍ଚ ୱାରଣ୍ଟ

ସର୍ଚ୍ଚ୍ ଉଇଟନେସ୍(ଉଇଟ୍‌ନେସ୍)—ବୈଦେ. ବ (କଚରିଅ) (ଇଂ. ସର୍ଚ୍ଚ୍

Sarch uitnes(witnes) ଉଇଟ୍‌ନେସ୍)—ଖାନତଲାସି ସମୟରେ ସାର୍ଚ୍ଚ ଉଇଟନେସ୍ ଉପସ୍ଥିତ ସାକ୍ଷୀ—Search-witness.

ସର୍ଚ୍ଚ ଉଇଟନେସ

ସର୍ଚ୍ଚ୍ ଲାଇଟ୍—ବୈଦେ.ବ (ଇଂ. ସର୍ଚ୍ଚ୍ ଲାଇଟ୍)—ଅନ୍ଧକାରରେ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ

Sarch lāit ବସ୍ତୁ ବା ଶତ୍ରୁ ପକ୍ଷର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବା ଓ ସାର୍ଚ୍ଚ ଲାଇଟ୍ ଖୋଜିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଆଲୋକ—Searchlight.

ସର୍ଚ୍ଚ ଲାଇଟ

ସର୍ଚ୍ଚିଙ୍ଗ୍ ଫିସ୍—ବୈଦେ.ବ (କଚରିଅ) (ଇଂ. ସର୍ଚ୍ଚିଙ୍ଗ୍ ଫିସ୍)—ସରକାରୀ

Sarching phis ମହାଫିସଖାନାରୁ କୌଣସି ଦଲିଲର ନକଲ ସାର୍ଚ୍ଚିଙ୍ଗ୍ ଫିସ୍ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଉକ୍ତ ଦଲିଲ ଖୋଜିବାର ଖର୍ଚ୍ଚ ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ଫିସ୍ ଦାଖଲ କରେ—Searching fees (deposited for a document of which a persons wants a copy from a record-room).

ସର୍ଚ୍ଚିଙ୍ଗ ଫୀସ

(ସର୍ଚ୍ଚିଙ୍ଗ୍ ଫୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସର୍ଜ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ଅର୍ଜନ କରିବା (କବି କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—To earn.

Sarj (root)

ସର୍ଜ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସର୍ଜ୍)—ଏକ ପ୍ରକାର ଘଶମି ଲୁଗା—Serge (cloth).

Sarj

ସାର୍ଜ ·ସାରଜ, ସର୍ଜ

ସର୍ଜ(ର୍ଜ)—ସ. ବ (ସୃଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଅଜକର୍ଣ୍ଣ ବା ଶାଳ ଗଛ—1. Shorea Robusta; Śal tree. (ଶର୍ଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଶାଳ ରସ; ଫୁଣା—2. Resin. ୩ । ବଣିକ୍ (ମେଦିନୀ)—3. Merchant. ୪ । ଅସନ ବୃକ୍ଷ (ହ. ଶ)—4. Buchanonia Latifolia tree ୫ । ଶଳ୍ଲକୀ ବୃକ୍ଷ (ହ. ଶ)—5. A kind of wild tree exuding resin.

Sarja (rjja)

ସର୍ଜ(ର୍ଜ)କ—ସ. ବ (ସର୍ଜ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—୧ । ପୀତଶାଳ; ପିଅଶାଳ (ଅମର)—1. The Indian Kino tree.

Sarja(rjja)ka

୨ । ଶାଳ ଗଛ (ଜଟାଧର)—2. Shorea Robusta (tree). ୩ । ସର୍ଜ ରସ; ଝୁଣା—3. Yellow resin. ୪ । ଅସନ ଗଛ—4. The Asana tree; Buchonania Latifolia (tree).

ସର୍ଜ ଖାର—ଦେ. ବ—ସାଚି ଖାର (ଦେଖ)
Sarja khāra Sāchi khāra (See)

ସର୍ଜ ଗନ୍ଧା—ସଂ. ବ—ରାସ୍ନା (ଉତ୍ତମାଳା)—A herb; Vanda
Sarja gandhā Roxburghii.

ସର୍ଜ(ର୍ଜେ)ଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସର୍ଜେଣ୍ଟ୍)—୧ । ୟୁରୋପୀୟ ଚକ୍ରଷ୍ଟବଳ—1. Sergeant; a European constable. ୨ । ବିଲାତର ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ଆଇନ୍ ବ୍ୟବସାୟୀ—2. Surgeant-at-law (in Britain).
Sarja(rje)ṇṭ
ସାର୍ଜେଣ୍ଟ୍
सर्जेंट, सर्जंट

ସର୍ଜ(ର୍ଜେ)ଣ୍ଟ୍ ମେଜର୍—ବୈଦେ. ବ—ୟୁରୋପୀୟ ଦେହ ଚକ୍ରଷ୍ଟବଳ—Surgeant major.
Sarja(rje)ṇṭ mejar
ସାର୍ଜେଣ୍ଟ୍ ମେଜର୍
सर्जेंट मेजर

ସର୍ଜ(ର୍ଜ) ତରୁ—ସଂ. ବ—ସର୍ଜକ ୧, ୨, ୪ (ଦେଖ)
Sarja(rjja) taru Sarjaka 1, 2, 4 (See)

ସର୍ଜନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସର୍ଜନ୍)—୧ । ଅସ୍ତ୍ର ଚିକିତ୍ସକ—1. A surgeon. ୨ । (ଇଂ. ସର୍ଜେଣ୍ଟ) ସର୍ଜେଣ୍ଟ୍ (ଦେଖ)—2. Sarjaṇṭ (See)
Sargan
ସାର୍ଜନ୍
सार्जन

ସର୍ଜନ୍ ମେଜର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସର୍ଜନ୍ ମେଜର) ସୈନିକ ବିଭାଗରେ ନିଯୁକ୍ତ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଉପାଧି ବିଶେଷ—Surgeon Major.
Sarjan mejar
ସାର୍ଜନ୍ ମେଜର୍
सर्जन मेजर

ସର୍ଜନ୍ ଜେନେର(ରା, ରେ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସର୍ଜନ୍ ଜେନେରାଲ୍)—ପ୍ରାଦେଶିକ ଚିକିତ୍ସା ବିଭାଗର ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ—Provincial Head of the Medical Department; Surgeon General. [ଦ୍ର—କେବଳ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ, କଲିକତା ଓ ବମ୍ବେର ଚିକିତ୍ସାବିଭାଗର ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ଏହି ପଦବୀ ଦିଆଯାଏ । ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଦେଶିକ ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ "ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍ଟର୍ ଜେନେରାଲ୍" (Inspector-General of civil Hospitals) କହନ୍ତି ।]
Sarjan jenera(rā,re)l
ସାର୍ଜନ୍ ଜେନେରଲ୍
सर्जन जेनरल

ସର୍ଜ(ର୍ଜ)ନ—ସଂ. ବ (ସୃଜ୍. ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ସୃଷ୍ଟିକର୍ମ—1. Creation. ୨ । ତ୍ୟାଗ; ବିସର୍ଜନ—2. Giving up; abandonment. ୩ । (+କର୍ମ. ଅନ) ସୈନ୍ୟର ପଶ୍ଚାଦ୍‌ଭାଗ—3. The rearguard of an army. ୪ । (+ଭାବ. ଅନ) ଫିଙ୍ଗିବା—4. Throwing out; emitting. ୫ । (+କର୍ମ. ଅନ) ସୃଷ୍ଟ ବସ୍ତୁଚୟ—5. The creation. ୬ । ଶାଳ ନିର୍ଯ୍ୟାସ (ହି. ଶ)—6. Resin.
Sarja(rjja)na

ସର୍ଜ(ର୍ଜ)ନା—ସଂ. ବ (ସର୍ଜନ + ଆ)—ସୃଷ୍ଟି—Creation. ଦେ. Sarja(rjja)nā ବ (ଚରିତ୍ର)—ମିଥ୍ୟା ପ୍ରମାଣ ବା ମକଦମା ସଜ୍ଜନ ଗଢ଼ିବା; ରଚନା—Fabrication of false evidence or false case. ଦେ. ବଣ (ଚରିତ୍ର)—ରଚା, ସାଜାନ ମିଥ୍ୟା ବା ଗଢ଼ା (ମକଦମା)—Got up or fabricated (case).
गढ़न्त
गढ़ाहुआ

ସର୍ଜନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସୃଜ୍. ଧାତୁ)—୧ । ସୃଷ୍ଟି କରିବା; Sarjanā karibā ଗଢ଼ିବା—1. To create. ୨ । (ଚରିତ୍ର) ସାଜାନ ମିଥ୍ୟା ମକଦମା ବା ପ୍ରମାଣ ଗଢ଼ିବା—2. To fabricate a case or evidence.
गढ़ना

ସର୍ଜନାମୂଳକ—ଦେ. ବଣ (ଚରିତ୍ର)—୧ । ଗଢ଼ା ହୋଇଥିବା ସାଜାନ (case). ୨ । ମିଥ୍ୟା ବା ଗଢ଼ା ପ୍ରମାଣ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ (ମକଦମା)—2. (case) Based on fabricated or false evidence.
Sarnāmūlaka
गढ़ाहुआ

ସର୍ଜ ନିର୍ଯ୍ୟାସ—ସଂ. ବ—୧ । ସର୍ଜରସ (ଦେଖ)—1. Sarja rasa. (See)
Sarja nirjyāsa
[ସର୍ଜ ନିର୍ଯ୍ୟାସକ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସର୍ଜନୀ—ସଂ. ବ (ସୃଜ୍. ଧାତୁ + କରଣ. ଅନ + ଈ)—ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରର ବଳିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବଳି (ଯେଉଁଦ୍ୱାରାରେ ମଳ ଓ ଅପାନ ବାୟୁ ଆଦି ବହିର୍ଗତ ହୁଏ—ହି. ଶ)—One of the sprials inside the anus.
Sarjanī

ସର୍ଜ(ର୍ଜ)ନୀୟ—ସଂ. ବଣ (ସୃଜ୍. ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ଯାହା ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇ ପାରେ—Capable of being created
Sarja(rjja)nīya

ସର୍ଜମଣି—ସଂ. ବ—୧ । ଧୂନକ; ସର୍ଜରସ; ଝୁଣା (ହିଙ୍ଗୁଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—1. Resin. ୨ । ମୋଚରସ; ଶିମିଳିଗଛର ଆଠା (ହି. ଶ)—2. The resin of silk-cotton tree.
Sarjamaṇi

ସର୍ଜମିନ୍(ନି) (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସରେଜମିନ୍)—ସ୍ୱଚକ—Sarjamin(ni) (etc) ଜମିନ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Sarajamin etc (See).

ସର୍ଜ(ର୍ଜ) ରସ—ସଂ. ବ—ଶାଳଗଛର ରସ; ଝୁଣା—Yellow resin; Memosa Rubicaulis.
Sarja(rjja) resa
ଧୂନା [ଦ୍ର—ଏଥିଦ୍ୱାରା ଧୂପ ଦିଆଯାଏ ଓ ଏଥିରେ ବାର୍ଣ୍ଣିସ୍ ତିଆରି ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଗୁରୁ, ତିକ୍ତ ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ—ଅଗ୍ନିଳ, ରାଳ, ଶାଳନିର୍ଯ୍ୟାସ, ସର୍ଜ୍ୟ, ବହ୍ନିରୂପ, ଦେବଧୂପ, ଶାଳସାର, ଯଷ୍ଟିଧୂପ, ବହ୍ନିବଲ୍ଲଭ, ସର୍ଜମଣି, ଶାଳବେଷ୍ଟ, ଧୂନକ, ସର୍ଜନିର୍ଯ୍ୟାସ । ଫା. ଲାଲମଗ ରେବା ଆ. ବଦବର୍, ଚୈ ସର୍ଜରସମ୍ । କଷାୟରସ ଓ ଧାରକ । ଏହା ବାତାଦି ଦୋଷହରୁ, ରକ୍ତଦୁଷ୍ଟି, ସ୍ୱେଦ, ବିସର୍ପ, ଜ୍ୱର, ବ୍ରଣ, ବିଷାକ୍ତତା, ଗ୍ରହଦୋଷ, ଉଦ୍ଗାରେକ, ଅଗ୍ନିଦଗ୍ଧତ, ଅଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଶୂଳ ଓ ଅତିସାର ନାଶକ ଅଟେ ।]
Sarja(rjja) resa rasin; Memosa Rubicaulis.

ସର୍ଜରି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସର୍ଜରି)—ଅସ୍ତ୍ରଚିକିତ୍ସା—Surgery.
Sarjari
सार्जरि
सर्जरी

ସର୍ଜାମ୍—ବୈଦେ. ବ—ସରଜାମ୍ (ଦେଖ)
Sarjām Sarajām. (See)

ସର୍ଜି(ର୍ଜ୍ଜି,ର୍ଜ୍ଜୀ,ର୍ଜ୍ଜୀ)—ସଂ. ବ (ସୃଜ. ଧାତୁ+କର୍ମ. ଇ,ଈ)—ସର୍ଜିକ (ଦେଖ)—Sarjika. (See)
Sarji(rjji,rjī,rjjī)

ସର୍ଜି(ର୍ଜ୍ଜି)କ[କା]—ସଂ. ବ (ସୃଜ୍. ଧାତୁ+ଅକ;+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Sarji(rjji)ka[kā] ୧ । ସର୍ଜିକାକ୍ଷାର; ସାଚକ୍ଷାର; ସାଜ ମାଟି—1. Fuller's earth; netron; alkali; soda. ୨ । ନଦୀ ବିଶେଷ—2. Name of a river.

ସର୍ଜି(ର୍ଜ୍ଜି)କା କ୍ଷାର—ସଂ. ବ (ସର୍ଜିକା ଜଳର କ୍ଷାର)—୧ । ସାଚକ୍ଷାର; ସାଜମାଟି—1. Fuller's earth. ୨ । ସୋରା—2. Nitre.
Sarji(rjji)kā kshāra
(ସର୍ଜିକ୍ଷାର—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—କାଚପାତ, ସୁଖବର୍ଚ୍ଚିକ, ସୌବର୍ଚ୍ଚିକ, ରୁଚକ, ସ୍ମୃଚକା କ୍ଷାର, ଶର୍ଜିକା, ସ୍ମର୍ଜିକା, ସ୍ମୁର-ବର୍ଚ୍ଚିକ, ସ୍ମୁବର୍ଚ୍ଚିକ, ସ୍ମୁରବର୍ଚ୍ଚୀ, ସ୍ମୁରବର୍ଚ୍ଚା, ସର୍ଜିକ, ସ୍ମୁଖୋଦ୍ଭବ ।
[ଉ—ଏହା ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରାନୁସାରେ କଟୁ, ଉଷ୍ଣ, କଫବାତୋଦରବିଦ୍ରଧିନାଶକ, ଗୁଲ୍ମଶ୍ଳେହର, ଅମ, ଶ୍ଳେଷ୍ମ, କାସ, ଗଳାମୟ, ପାଣ୍ଡୁ, ଅର୍ଶ, ଗ୍ରହଣୀ ଓ ପ୍ଲୀହାର ନାଶକ ଅଟେ ।]

ସର୍ଜିକା(ଓକେ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଇଂ. ସର୍ଜିକାଲ୍)—ଅସ୍ତ୍ର ଚିକିତ୍ସା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Surgical.
Sarjikā(ke)l
[ଉ—ଡାକ୍ତର-ସାର୍ଜିକାଲ ଖାନାର ଯେଉଁ ବିଭାଗରେ ଅସ୍ତ୍ର ଚିକିତ୍ସା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସର୍ଜୀକାଲ କାର୍ଯ୍ୟମାନ କରାଯାଏ, ତାକୁ ସର୍ଜିକାଲ୍ ୱାର୍ଡ୍ (Surgical ward) କୁହାଯାଏ ।]

ସର୍ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଦ୍ୟ) (ସଂ. ସୃଜ୍ ଧାତୁ)—୧ । ସର୍ଜନ କରିବା; ସୃଷ୍ଟି କରିବା—1. To create.
Sarjibā
[ଉ—ଖାର ସର୍ଜା ସର୍ଜନା ତାକ ସର୍ଜ୍ଜ ଅତ ଟାଣ ।] ୨ । ଘଟାଇବା—[ଇର୍ଜାଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ] 2. To cause. [ଉ—ଯମଦଗ୍ନି ସ୍ମୃତ ପର୍ଶୁରାମ ଥିଲେ । କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ବଧରୁ ସର୍ଜିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।]

ସର୍ଜିତ—ଦେ. ବିଣ—ସୃଷ୍ଟ—Created.
Sarjitā
[ଉ—ବିଷ୍ଣୁର ସର୍ଜିତ ସଂସାର । ଅନ୍ୟ ଦେବଙ୍କ ଅଗୋଚର—ଜଗନ୍ନାଥ. ସୃଷ୍ଟ ସର୍ଜିତ ଭଗବତ ।]

ସର୍ଜୁ—ସଂ. ବ (ସର୍ଜ ଧାତୁ=ଉପାର୍ଜନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Sarjū ୧ । ବଣିକ୍—1. Merchant. ୨ । ବିଦ୍ୟୁତ୍ (ମେଦିନୀ)—2. Lightning. ୩ । (+କର୍ମ. ଉ) ହାର (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—3. Necklace. ୪ । ଅଭିସାର (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—4. A love-assignment; a secret meeting of lovers.

ସର୍ଜ୍ଜ ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସରୋଜିନୀର ଡାକ ନାମ—
ସର୍ଜ୍ଜୁ Name for calling Sarojinī.

ସର୍ଜ୍ଜ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସୃଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ସର୍ଜନୀୟ—Capable
Sarjjya of being created. ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ସର୍ଜରସ; ଝୁଣା—Resin.

ସର୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ ସର୍ଟର୍)—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୋଥମାନଙ୍କ
Sartar ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ପୁଞ୍ଜ କରି ବାଛେ—1. Sorter. ୨ ।
ସର୍ଟାର ସର୍ଟର ଡାକଘରର କର୍ମଚାରୀବିଶେଷ, ଯେ ଡାକ ଚିଠିମାନଙ୍କୁ ଠିକଣା ମୁତାବକ ପୃଥକ ପୃଥକ କରେ—2. A postal sorter.

ସର୍ଟିଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ ସର୍ଟିଙ୍ଗ୍)—୧ । ଚିଠି ଓ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କ
Sartiṅg ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀ କରି ବାଛିବା—1. Sorting.
ସର୍ଟିଂ ସର୍ଟିଙ୍ଗ ୨ । ଡାକ ବାକ୍ସରେ ପଡ଼ିଥିବା ଚିଠିମାନଙ୍କ
[ସର୍ଟିଂ—ଅନ୍ୟରୂପ] ଉପରେ ଲେଖା ଥିବା ଠିକଣା ଅନୁସାରେ ଚିଠିମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ କରି ବାଛିବା—2. Sorting of postal letters.

ସର୍ଦ୍ଦି ପଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ [ସମ୍ବଲପୁର] ଦି—ଭୂମିରେ ପାଦ ଓସିବାରୁ
Sardi pardibā ପଡ଼ିଯିବା—To fall down by the feet sliding on the ground.

ସର୍ତ୍ତ୍(ର୍ତ୍ତ୍)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସର୍ତ୍ତ୍)—ସମ୍ମତି; ଦଲିଲର ବା ଚୁକ୍ତିର
Sart(rtt) ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଅଙ୍ଗ ବା ନିୟମ—Conditions of a
ସର୍ତ୍ତ ସର୍ତ୍ତ contract or document. ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳ ଅଞ୍ଚଳ). ବ—ସମୁଦ୍ର-ଜଳକୂଳସ୍ଥ ଝର, ଯାହାରୁ ମଇଁଷିମାନଙ୍କ ପିଇବାପାଇଁ ପାଣି ନିଆଯାଏ—Springs in the seacoast from which water is taken for buffaloes.

ସର୍ଦ୍ଦ(ର୍ଦ୍ଦ)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସର୍ଦ୍ଦି)—କଫ; ଥଣ୍ଡା; ଶୀତଜନିତରୋଗ-
Sarda(rdda) Cold; catarrh. ବୈଦେ. ବିଣ
ସର୍ଦ୍ଦି ସର୍ଦ୍ଦୀ (ଫା ସର୍ଦ୍ଦ)—୧ । ଲେଥାର—1. Sluggish.
ସର୍ଦ୍ଦ ସର୍ଦ୍ଦ ୨ । ଥଣ୍ଡା; ଶୀତଳ—2. Cold. ୩ । ମନ୍ଦା-3. Slow.

ସର୍ଦ୍ଦ କ(ଧ)ରିବା—ଦେ. ବ—ଶୀତଜନିତ ରୋଗ ଧରିବା—
Sarda ka(dha)ribā Catching cold.
(ସର୍ଦ୍ଦ ଲାଗିବା, ସର୍ଦ୍ଦ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସର୍ଦ୍ଦିକ(ଧ)ରା, ସର୍ଦ୍ଦି ଲାଗା, ସର୍ଦ୍ଦି ହଓୟା ସର୍ଦ୍ଦୀ କରନା, ସର୍ଦ୍ଦୀ ହୋନା

ସର୍ଦ୍ଦ ଗରମ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା)—ଥଣ୍ଡା ଓ ଗରମ—Cold and
Sarda garama hot. ଦେ. ବ—୧ । ଥଣ୍ଡାଜନିତ
ସର୍ଦ୍ଦିଗରମି ସରଦ୍‌ଗରମ ରୋଗ ଓ ଗରମଜନିତ ରୋଗ—
ସର୍ଦ୍ଦିଗରମି ସରଦ୍‌ଗରମୀ 1. Disease due to cold and disease due to heat. ୨ । ଦେହରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଥଣ୍ଡା ଲାଗିବାପରେ ହଠାତ୍ ଗରମ ଲାଗିଲେ କିମ୍ବା ଗରମ ଲାଗିବା ପରେ ହଠାତ୍ ଥଣ୍ଡା ଲାଗିଲେ ଯେଉଁ ଭୟଙ୍କର ମାରାତ୍ମକ ରୋଗ ଜନ୍ମେ—2. Apoplexy due to sudden change from heat to cold or vice versa; coup de soleil; sunstroke.

ସର୍ଦ୍ଦ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିଷ୍ଠେଜ ହେବା—1. To become
Sarda pardibā slack. ୨ । ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ହରାଇବା
(ସର୍ଦ୍ଦ ପଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. To lose vigour

ସର୍ଦି ପଡ଼େଯାଓୟା **सर्द होना** or zeal; to become sluggish. ୩ । ବେଗ କମାଇବା—3. To slacken one's speed. [ଉ—ଚଞ୍ଚଳ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ଥିର ହେଲେ ବା ଫୁର୍ତ୍ତି କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଫୁର୍ତ୍ତି ବନ୍ଦକଲେ କହନ୍ତି, 'ସେ ସର୍ଦ ପଡ଼ିଗଲା ।']

ସର୍ଦମିଜା(ଞ୍ଜା)ଜ୍(ସ୍) —ବୈଦେ- ବ (ଫା; ସର୍ଦ୍+ମିଜାଜ୍)— Sarda mijā(ñjā)j(s) ୧ । ଉତ୍ସାହହୀନ ପ୍ରକୃତି—1. Un ସର୍ଦିମେଜାଜ **सर्दिमिजाज** energetic nature. ୨ ।ଥଣ୍ଡା

ସର୍ଦମିଜା(ଞ୍ଜା)ଜ(ସ୍)ଅ } ସର୍ଦମିଜା(ଞ୍ଜା)ଜୀ(ସ୍ତ୍ରୀ) } —ବିଶେଷଣ ପ୍ରକୃତି—2. Cool temper.

ସର୍ଦା—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—କାବୁଲରେ ମିଳୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଲମ୍ବା Sardā ତରବୁଜ—A kind of long water melon of ସର୍ଦା **सर्दा** Kabul.

ସର୍ଦାମ୍(ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ—ସରଜାମ (ଦେଖ)— Sardām(etc) Sarajāma (See)

ସର୍ଦା(ର୍ଦ୍ଦା)ର—ବୈଦେ. ବ. ସୁଂ [ଫା]—୧ । ବହୁଲୋକ ବା ଦଳ Sardā(rddā)ra ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି; ଅଧିପତି ବା ମୁଖ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି-

[ସର୍ଦା(ର୍ଦ୍ଦା)ରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] 1. The headman of a [ବିରାଦର—ଅପେକ୍ଷିତ ବିଶ୍ୱସ୍ତ] group of persons. ୨ । ସର୍ଦାର **सरदार** ଦଳପତି; ଦଳର ନେତା—The leader of a group. [ଉ—ସଜ ହୋଇ ସ୍ତ୍ରୀ ସରଦାର ଅବା ଅସେ ।—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଷ୍ଠ ଚମ୍ପୂ ସ. ଗୀତ] ୩ । ଜାତିର ମୁଖ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—3. The headman of a caste. ୪ । ଗ୍ରାମର ମଣ୍ଡଳ—4. The headman of a village. ୫ । କୁଲିମାନଙ୍କର ନାୟକ—5. The headman of a gang of a coolies or labourers. ୬ । ଚାକରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ ଚାକର—6. The headman or chief amongst the servants; butler; steward. ୭ । ଭାରତର ଉତ୍ତର-ପଶ୍ଚିମ ସୀମାନ୍ତସ୍ଥ ଅଳ ଉନ୍ନ ଜାତୀୟ ମୁସଲମାନ୍ ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କର ସାମନ୍ତ ରାଜା—7. A Chief of the Mahammedans of the N. W. Frontier of india. ୮ । ଜମାଦାର; ଚଉକିଦାରଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ ଚଉକିଦାର—8. The head of the watchmen. ୯ । ମିଶର ଦେଶରେ ପଲଟଣମାନଙ୍କ ସେନାପତିଙ୍କ ଉପାଧି ବିଶେଷ—9. A title of Generals in Egypt. [ଉ—ଏହି ଉପାଧି ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗୃହୀତ ହୋଇଅଛି ଏବଂ ମିଶର ଦେଶର ଶ୍ୱେତାଙ୍ଗ ସେନାପତିମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏ ଉପାଧି ଦିଆଯାଏ । ଏହି ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀରେ ଠିକ୍ ଏହି ଆକାରରେ (Sirdar) ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ୧୦ । ଦେଶାନ୍ତରସ୍ଥ କୁଲି ସରବରାହକାରୀ—10. A recruiter of indentured labour. ପ୍ରାଦେ [ତାଳଚେର]—ବ—ରାଜାଙ୍କ ଅଧୀନ ଜମିଦାରଙ୍କ ଉପାଧି ବିଶେଷ—A title of Zamindars in the Talcher State.

ସର୍ଦାର ଚାକର—ଦେ. ବ—ଚୌଣସି ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅଧୀନ ଭୃତ୍ୟମାନଙ୍କ Sardāra chākara ଉପରସ୍ଥ ଭୃତ୍ୟ—The head ser- ସର୍ଦାର ଚାକର vant of an establishment. **सरदार नौकर**

ସର୍ଦାର ବାହାଦ(ଦୁ)ର—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ମିଶର ଓ ଭାରତର Sardāra bāhāda(du)ra ଉତ୍ତର-ପଶ୍ଚିମ ସୀମାନ୍ତର ବିଶିଷ୍ଟ ସର୍ଦାର ବାହାଦୁର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧି- **सरदार बाहादुर** ବିଶେଷ—A honorary title given to eminent persons in Egypt and N. W. Frontier of India.

ସର୍ଦାର ବିରାଦର—ବୈଦେ. ବ (ବିଶ୍ୱସ୍ତାର୍ଥ ସହୋଦର) (ଫା)— Sardāra birādara ୧ । ଦଳର ନେତା ଓ ଦଳର ଅନ୍ୟ ସର୍ଦାର ବେରାଦର ସମସ୍ତ ଅଧସ୍ତନ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—1. The leader **सरदार बिरादर** of a tribe and the members forming a brotherhood. ୨ । ଦଳର ସମସ୍ତେ— 2. All the men of a band including the leader and the followers.

ସର୍ଦାର ମେଲିଆ—ଦେ. ବ—ମେଳିଆ ବା ଚକ୍ରାନ୍ତକାରୀମାନଙ୍କର ନେତା— Sardāra meliā The leader of combined plo- ମେଲି ସର୍ଦାର tters; the leader of a plot; **सरदार मेलिया** ring-leader.

ସର୍ଦା(ର୍ଦ୍ଦା)ରି—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—ସର୍ଦାର ସଂବନ୍ଧୀୟ— Sardā(rddā)ri Relating to a Sirdar. (ସର୍ଦାରିଅ—ଅନ୍ୟ ବଣ. ରୂପ) ବୈଦେ. ବ (ଫା)—୧ । ସର୍ଦାରର ସର୍ଦାରିୟା ପଦବୀ ବା କର୍ମ—1. The position or author- **सरदारी** ity of a Sirdār. ୨ । ସର୍ଦାରର ପ୍ରାପ୍ୟ ବା ସର୍ଦାରି ବେତନ—2. The remuneration or per- **सरदारी** quisites payalele to a Sirdar.

ସର୍ଦା(ର୍ଦ୍ଦା)ରଣୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଫା. ସର୍ଦାରିନ୍)—ନେତ୍ରୀ; ଦଳର Sardā(rddā)riānī ମୁଖ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ— ସର୍ଦାରନୀ A female chief or leader. **सरदारनी** ୨ । ସରଦାରଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—2.The wife of a Sirdar.

ସର୍ଦାରି ଲାଇସେନ୍(ସ୍,ନ୍ସ୍)—ଦେ. ବ—ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରୁ କୁଲି ସଂଗ୍ରହ Sardāri lāisen[ni,ns] କରିବା ପାଇଁ ଚୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସର୍ଦାରି ଲାଇସେନ **सरदारी लाईसेनस** ଦିଆଯିବା ଲାଇସେନ୍ସ୍— Sirdari license to recruit labourers from villages.

ସର୍ଦି( )(ଇତ୍ୟାଦି)— ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ସର୍ଦ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Sardi[rddi] (etc) Sarda etc [See]

ସର୍ଦି(ର୍ଦ୍ଦ)ଅ—ଦେ. ବଣ—୧ । ସର୍ଦସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating Sardi[rddi]ā to cold. ୨ । ଲେଥାର୍ଗ— ସର୍ଦିୟା **सर्दिया** 2. Sluggish. ୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ) (ସର୍ଦେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସର୍ଦ ରୋଗ ଦ୍ୱାରା

ସର୍ବଦା ଅଜାନ୍ତ ହୁଏ—3. Habitually suffering from cold. ୪ । ସର୍ଦ୍ଦି ରୋଗର ଆକ୍ରମଣ ପାଇଁ ଅନୁକୂଳ(ଦେହ)—4. (constitution) Prone to catch cold.

ସର୍ଦ୍ଦ (ର୍ଦ୍ଦ)ଆ(ଆ)ଲି—ବୈଦେ. ବ—ସର୍ଦ୍ଦେଉଆଲି (ଦେଖ)
Sardi(rddi)ā(bā)li Sardeuāli. (See)

ସର୍ଦ୍ଦେ(ର୍ଦ୍ଦେ,ଧେ,ର୍ଦ୍ଧେ)ଇ—ବୈ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଡାକ ନାମ—
Sarde(rdde, rdhe, rddhe)ī Name for calling 'śradhā'.

ସର୍ଦ୍ଦେ(ର୍ଦ୍ଦେ,ର୍ଦ୍ଦି,ର୍ଦ୍ଦ) ଉଆଲ୍(ଲି) - ବୈଦେ. ବ (ଫା. ଚହର ବଦାର୍)—ହଜାର ଗୁଣ [ସର୍ଦ୍ଦେ(ର୍ଦ୍ଦେ, ର୍ଦ୍ଦି, ର୍ଦ୍ଦ)ବା(ଆ)ଲ୍(ଲ)—ଅନ୍ୟରୂପ] ପାଖରେ ସରଦେଓୟାଲ ନିର୍ମିତ ପାଚୀର ବା କାନ୍ଥ—Compound wall.
ଚାହାରଦିବାଜୀ[ରୀ]

ସର୍ନଉ(ଓ)—ବୈଦେ, ବ (ଫା. ସରେନଉ)—ସରେନଉ (ଦେଖ)
Sarnau(o) Sarenau. (See)

ସର୍ପ—ସଂ. ବ (ସୃପ୍ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ କୁଟିଳ ଗତି କରେ)—୧ । (ପୁଂ) ସାପ; ଭୁଜଙ୍ଗ—1. Serpent. [ସର୍ପୀ, ସର୍ପିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] [ଦ୍ର—ପ୍ରତି ମାସର ପଞ୍ଚମୀ ଦିନ ସର୍ପମାନଙ୍କୁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ପୂଜା କରିବାର ବିଧି ଅଛି । ବିଶେଷତଃ ଶ୍ରାବଣ, ଭାଦ୍ର ଓ ଅଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ପଞ୍ଚମୀ ଦିନ ସର୍ପପୂଜା କରାଯାଏ । କାର୍ତ୍ତିକ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ୫ମୀ ଯୁକ୍ତ ଚତୁର୍ଥୀକୁ ନାଗ ଚତୁର୍ଥୀ (ନାଗଲ ଚତୁଠି) ବା ନାଗପଞ୍ଚମୀ ମଧ୍ୟ କୋହାଯାଏ । ସର୍ପ ନାନାପ୍ରକାରର । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ନାଗ ପ୍ରଧାନ । ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନାଗ ଆଠ ଜାତିର ଥିବାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଯଥା—ଅନନ୍ତ, ବାସୁକି, ତକ୍ଷକ, କର୍କୋଟ, ପଦ୍ମ ବା ପଦ୍ମନାଭ, ମହାପଦ୍ମ, ଶଙ୍ଖ ବା ଶଙ୍ଖପାଳ ଓ କୁଳିକ । ସର୍ପମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣତଃ ବିଷଧର ଓ ନିର୍ବିଷ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଏ । ସାପମାନେ ସମସ୍ତେ ଅଣ୍ଡଜ । କେବଳ କୋଡ଼ା ସାପ ମାଆ ପେଟରୁ ଜନ୍ମ ହୋଇ ଜନ୍ମେ ।] ୨ । (+ଭାବ. ଅ) ଗମନ; ଗତି କରିବା—2. Going; moving. ୩ । (ବୈଦ୍ୟକ) ନାଗକେଶର (ରେଣୁମାଳା)—3. Mesua Ferra tree. ୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କାଳସର୍ପ ପରି କ୍ରୂର ଓ ଅନିଷ୍ଟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A very wicked and evil person. ୫ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ଶ୍ମଶ୍ରୁଧାରୀ ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଜାତିବିଶେଷ—5. Name of a non-Hindu bearded tribe of ancient India. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏମାନେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କ ସଗର ରାଜା ବେଦଯାଗାଦିରେ ଅଧିକାରୀ କରିଥିଲେ—ମହାଭାରତ, ହରିବଂଶ ୨୪୫ ଅଧ୍ୟାୟ ।] ୬ । ଏଗାର ରୁଦ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ହି. ଶ)—6. One of the eleven Rudra Deities. ୭ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଏକପ୍ରକାର ମନ୍ଦ ଯୋଗ (ହି. ଶ)—7. A kind of inauspicious astrological conjunctions.

ସର୍ପ କଙ୍କାଳିକା—ସଂ. ବ—ସାପ କଙ୍କାଳିଆ ଗୁଳ୍ମ; ଏକପ୍ରକାର ରାସ୍ନା, ସର୍ପାକ୍ଷୀ ୧ (ଦେଖ) (ଶଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—
Sarpa kaṅkālikā Ophiorrhiza Mungos (plant). (ସର୍ପକଙ୍କାଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) । ଦ୍ର—ଏ ଗୁଳ୍ମ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ପର୍ବତ, ଆସାମ, ବ୍ରହ୍ମଦେଶ, ଲଙ୍କା ଆଦିରେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ପତ୍ର ସମବର୍ତ୍ତୀ, ୨ ଠାରୁ ୫ ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ଓ ୧ ବା ୧½ ଇଞ୍ଚ ଚଉଡ଼ା ଅଣ୍ଡାକାର ଓ ମୃଦୁ ଅର୍ଥ; ଡାଳ ଅଗରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଫଳ ଧରେ । ବୀଜ ଛୋଟ ଓ ତିନିକୋଣିଆ; ଏ ଗୁଳ୍ମ ଶୀତ ଓ ରାଗା । କଥିତ ଅଛି ସର୍ପଦ୍ୱାରା ଦଂଶିତ କୁକୁର ଏ ଗୁଳ୍ମକୁ ଖାଏ । ଏହାର ମୂଳ ସର୍ପବିଷହାରକ ବୋଲି ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏଥିର ପାତନ ପେଟ ଦରଦରେ ଉପକାରୀ—ହି. ଶ ।]

ସର୍ପ ଗତି—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସର୍ପର ଚାଲି ବା ଚଳନ—
Sarpa gati 1. Movement of the serpent. ୨ । କୁଟିଳ ଗତି—2. Tortuous movement.

ସର୍ପଗନ୍ଧା—ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—୧ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ; ରାସ୍ନା—1. A plant; Vanda Roxburghi. ୨ । ସର୍ପାକ୍ଷୀ (ଦେଖ) (ହି. ଶ)—
Sarpagandhā 2. Sarpākshī (See) ୧ମ ଅର୍ଥର ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ରାସ୍ନା, ରସନା, ରଶା, ଯଳଙ୍କଷା, ରାସ୍ନା, ସୁଗନ୍ଧା, ନାଗୁଳୀ, ସୁରସା, ସୁଭୁରସା, ରସ୍ୟା, ସୁବହା, ଏଳାପର୍ଣ୍ଣୀ, ଶ୍ରେୟା । ୩ । ନାଗଦମନୀ ଗୁଳ୍ମ (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—3. Indian worm wood.

ସର୍ପ ଗୃହ (ଛିଦ୍ର, ଗର୍ତ୍ତ)—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସାପର ଗାତ—
Sarpa gṛuha (chhidra, gartta) The hole of a serpent.

ସର୍ପ ଘଟ—ସଂ. ବ—ସର୍ପ ମାଣ୍ଡ—Serpent-test of an accused's innocence in vogue in India formerly.
Sarpa ghaṭa [ଓ—ଜଳ ଅଦ୍ଭୁତ ଭୂମେ ସର୍ପ ଘଟ । ଭୁଲ ଶବର ବଦ୍ଧନ କରଟ—ଜଳସ୍ପର୍ଶ ସର୍ପୀଳ ।]

ସର୍ପଘାତ—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସର୍ପଦଂଶନ; ସାପ କାମୁଡ଼ା—
Sarpaghāta Snake-bite.

ସର୍ପଘାତିନୀ—ସଂ. ବ—ସର୍ପକଙ୍କାଳୀ ଭେଦ—
Sarpa ghātinī A sort of plant.
(ଏହାର ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ସର୍ପସହା, ସର୍ପନାଶା, ସର୍ପମାଳା, ସର୍ପାଙ୍ଗୀ ।)

ସର୍ପଚ୍ଛତ୍ରକ—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଏକପ୍ରକାର ଛତୁ; ଭୁଇଁ ଛତୁ—
Sarpachhatraka A kind of mushroom. [ଦ୍ର—ସାପ ଛାତା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଛାତା ଏହାକୁ ତରକାରୀ କରି ଖାଆନ୍ତି; ଏହା ମଧୁରରସ, ଶୀତଳ, ରୁକ୍ଷ, ବିଷନାଶୀ ଓ ମଳଭେଦକ ଅଟେ ।]

ସର୍ପଟ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତୁର) ବି—ଘୋଡ଼ାର ଦଉଡ଼—Horse-race;
Sarpaṭ the running of a horse.

ସର୍ପଣ—ସଂ. ବି (ସୃ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଗତି; ଗମନ—
Sarpaṇa 1. Going. ୨ । ଉତ୍ସୃଷ୍ଟ ଶରର ଭୂମି ଉପରେ ଗମନ (ହି. ଶ)—2. Movement of a discharged arrow along the ground.

ସର୍ପତୃଣ—ସଂ. ବି—୧ । (ସର୍ପ ଅଟେ ତୃଣ, ଅର୍ଥାତ୍ ତୃଣବତ୍ ଭୁଇ
Sarpa tṛuṇa ଯାହା ପଶିଲେ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ନକୁଳ; ନେଉଳ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—1. Ichneumon. ୨ । ନକୁଳକନ୍ଦ (ହି. ଶ)—2. A kind of medicinal root.

ସର୍ପଦଂଷ୍ଟ୍ର—ସଂ. ବି—୧ । ଦନ୍ତୀ ବୃକ୍ଷ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—1. Croton
Sarpadaṁshṭra tree. ୨ । ସାପର ଦାନ୍ତ (ହି. ଶ)—2. The fangs of a serpent.

ସର୍ପଦଂଷ୍ଟ୍ରା—ସଂ. ବି—୧ । ବୃଶ୍ଚିକାଳୀ; ବିଛୁଅଙ୍ଗା (ରତ୍ନମାଳା)—
Sarpadaṁshṭrā 1. The stinging nettle; Fragia Involucrata. ୨ । ସାପର ଦାନ୍ତ—2. The fangs of a serpent.
୧ମ ଅର୍ଥର ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ବୃଶ୍ଚିକାଳୀ, ବୃଶ୍ଚିପତ୍ରୀ, ବିଷଘ୍ନୀ, ନାଗଦନ୍ତୀକ, ଅମରା, କାଳୀ ।

ସର୍ପଦଂଷ୍ଟ୍ରିକା—ସଂ. ବି—ଭଡ଼ଭାଶୃଙ୍ଗୀ; ଅଜଶୃଙ୍ଗୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sarpadaṁshṭrikā A plant; Rhus Succedarea
(ଏହାର ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଭଡ଼ଶୃଙ୍ଗୀ, ଶୃଙ୍ଗୀ, କୁଳୀର ବିଷଶିକା, ଅଜଶୃଙ୍ଗୀ, ଚକ୍ରା, ଭଡ଼ଶାଖା ।)

ସର୍ପଦଂଷ୍ଟ୍ରୀ—ସଂ. ବି—୧ । ବୃଶ୍ଚିକାଳୀ (ହି. ଶ); ବିଛୁଅଙ୍ଗା—
Sarpa daṁshṭrī 1. The stinging nettle. ୨ । ଦନ୍ତୀ (ହି. ଶ) (ଦେଖ)—2. Dantī (See). ୩ । ବିଛା (ହି. ଶ)—3. Scorpion.

ସର୍ପଦଂଶନ—ସଂ. ବି—ସାପ କାମୁଡ଼ା—Snake bite. [ଦ୍ର—
Sarpa daṁśana ପରୀକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ଦେଖା ଯାଇଅଛି ଯେ ସର୍ପଦଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଣ୍ଡ, କପାଳ, ଦେହ, ଛାତି ଓ ନାଭିରେ ତୁଳସୀ ପତ୍ର ରସ ମାଲିସ କଲେ ଓ ଝଞ୍ଜା ଲଭ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ପିନ୍ଧିଥିବାରେ ଅରେ ଏକ ଗୁମଚ ଲେଖାଏଁ ଚନ୍ଦଲୀ ବାସୁଙ୍ଗା (ଗ୍ରେଚଡ଼ା)ର ରସ ପିଥିଲେ ବିଷ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ । ତୁଳସୀ ପତ୍ର ଅଭାବରେ ପଦ୍ମମୂଳ, ଘିଉଁଶ ଓ କଥା ଗଛର ରସ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରେ ।]

ସର୍ପଦଣ୍ଡା(ନ୍ତା)—ସଂ. ବି—ସିଂହଳୀ (ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sarpa daṇḍā(ntā) A kind of plant.

ସର୍ପଦଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବି—ନାଗବଳା; ଗୋରକ୍ଷୀ (ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sarpa daṇḍī Sida Spinosa (plant).

ସର୍ପଦନ୍ତୀ(ପୁଷ୍ପୀ)—ସଂ. ବି—ନାଗଦନ୍ତୀ (ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sarpa dantī (pushpī) A kind of plant.

ସର୍ପଦମନୀ—ସଂ. ବି—ବନ୍ଧ୍ୟା କର୍କୋଟକୀ; ଦାଉଅ ଦାଉଡ଼ (ରାଜ
Sarpa damanī ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—A creeper and its fruit; Memordica Dioicicamale.

ସର୍ପଦଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍)—ଯାହାକୁ ସାପ କାମୁଡ଼ି ଥାଏ—
Sarpa dashṭa Bitten by a snake.

ସର୍ପଦେବୀ—ସଂ. ବି—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥ ବିଶେଷ—A sacred
Sarpa debī place of the Hindus.
[ଦ୍ର—ସର୍ପ ଦେବୀଙ୍କେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ ଜପ କରେ, କରନ୍ତି ପୂଜା ତାକୁ ନାଗଙ୍କ ଲୋକରେ । ବୃଷସିଂହ- ମହାଭାରତ, ବନ ।]

ସର୍ପଦ୍ୱିଷ—ସଂ. ବି (ସର୍ପ + ଦ୍ୱିଷ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୟୂର (ହି. ଶ)
Sarpa dwisha —Peacock.

ସର୍ପନାମା—ସଂ. ବି—ସର୍ପ ଘାତିନୀ (ଦେଖ)
Sarpa nāmā Sarpa ghātinī (See)
(ସର୍ପମାଳା, ସର୍ପସହା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସର୍ପନେତ୍ରା—ସଂ. ବି—ସର୍ପାକ୍ଷୀ (ଦେଖ)
Sarpa netrā Sarpākshī (See)

ସର୍ପପତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଶେଷ ନାଗ; ବାସୁକୀ—A name
Sarpa pati of the King of serpents.

ସର୍ପପ୍ରିୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଚନ୍ଦନ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶ)—
Sarpa priya The Sandal wood tree.

ସର୍ପଫଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସାପର ଫେଣା—The expand-
Sarpa phaṇa ed hood of a serpent.

ସର୍ପଫଣଜ—ସଂ. ବି—ସର୍ପ ଫଣଜାତ ମଣି—A gem got from
Sarpa phaṇaja the hood of a serpent.

ସର୍ପଫେଣ(ନ)—ସଂ. ବି—ଅହିଫେନ; ଅଫିମ (ହି. ଶ)—
Sarpa pheṇa(na) Opium.

ସର୍ପବନ୍ଧ—ସଂ. ବି—୧ । କୁଟିଳ ଗତି (ହି. ଶ)—1. Tortuous
Sarpa bandha conduct. ୨ । ଚିତ୍ର ରଚନାବିଶେଷ; କୁଣ୍ଡଳାକାର ସର୍ପର ଆକାର ଅନୁସାରେ ଅକ୍ଷର ସନ୍ନିବେଶିତ ହୋଇଥିବା ରଚନା ବିଶେଷ—2. A kind of artistic composition in which letters are put in the shape of the coil of a serpent.

ସର୍ପବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ)—ବିଷଧର ସର୍ପକୁ ଧରିବା ଓ ବଶ
Sarpa bidyā କରିବା ବିଦ୍ୟା—The art of catching and controlling serpents.

ସର୍ପବ୍ୟୂହ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ)—ସର୍ପ ଆକାରରେ ରଚିତ ସେନା-
Sarpa byūha ବ୍ୟୂହ—An array for battle formed in the shape of a coiled serpent.

ସର୍ପଭୟ—ସଂ. ବି—ସର୍ପ ଦଂଶନର ଭୟ—
Sarpa bhaya Fear of snake bite.

ସର୍ପଭୁକ୍(ଜ୍)—ସଂ. ବିଣ (ସର୍ପ + ଭୁଜ୍ ଧାତୁ—ଖାଇବା + କର୍ତ୍ତୃ.
Sarpa bhuk(j) କ୍ୱିପ୍)—ଯେ ସାପକୁ ଖାଏ; ସର୍ପଖାଦକ—
(ସର୍ପ ଭକ୍ଷକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Feeding on serpents.
ସଂ. ବି—୧ । ମୟୂର—1. Peacock. ୨ । ଗରୁଡ଼—

2. The mythological King of birds. ୩ । ନେଉଳ; ନକୁଳ—3. Ichneumon; mongoose. ୪ । ସାରସ ପକ୍ଷୀ—4. A kind of snake-eating wading bird.

ସର୍ପମାଣ୍ଡୁ—ସଂ. ବ—୧ । ଘଟରେ ସର୍ପ ପୂରାଇ ତହିଁରେ ହାତ
Sarpa māṇḍu ପୂରାଇବା ପରେ ସର୍ପଘାତ ନ ହେଲେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷତା ପ୍ରମାଣ ହେବା ରୂପ ଶପଥ—1. A kind of oath taken by thrusting one's hands into a jar in which there is a serpent. ୨ । ସର୍ପମାଣ୍ଡୁ ଦ୍ୱାରା ହଲଫ—2. Oath by means of 'Sarpamāṇḍu.'

ସର୍ପଯଜ୍ଞ(ଯାଗ, ସତ୍ର)—ସଂ. ବ—ତକ୍ଷକ ସର୍ପ ଦ୍ୱାରା ଦଂଶ ହୋଇ ମୃତ
Sarpa jajña(jāga,satra) ହୋଇଥିବା ପରୀକ୍ଷିତ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଜନମେଜୟଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠିତ ସର୍ପ ବଂଶ କ୍ଷୟକର ଯାଗ ବିଶେଷ—A sacrifice performed by King Janamejaya to kill all the serpents in revenge for his father having been bitten to death by a serpent named 'Takshaka.'

ସର୍ପରାଜ—ସଂ. ବ—୧ । ବାସୁକି (ଅଗଦ)—1. The Serpent-
Sarpa rāja king. ୨ । ଅନନ୍ତ ଦେବ—2. The elder brother of Bishṇu in the shape of a serpent.

ସର୍ପଲତା(ବଲ୍ଲୀ)—ସଂ. ବ—ନାଗବଲ୍ଲୀ; ପାନ (ରାଜ ନିଘଣ୍ଟୁ)—
Sarpa latā(ballī) The betel creeper.

ସର୍ପସତ୍ରୀ—ସଂ. ବ (ସର୍ପସତ୍ର+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—ସର୍ପଯଜ୍ଞର ଅନୁଷ୍ଠାତା;
Sarpa spatrī ପରୀକ୍ଷିତ-ପୁତ୍ର ଜନମେଜୟ ରାଜା—A name of King Janamejaya.

ସର୍ପହା—ସଂ. ବ (ସର୍ପ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ସର୍ପାକ୍ଷୀ
Sarpahā (ଦେଖ) (ହ. ଶ)—1. Sarpākshī (See) ୨ । ନକୁଳ; ନେଉଳ—2. Ichneumon. ସଂ. ବିଶ—ସର୍ପ ଘାତକ—Destroyer of serpents; killing serpents.

ସର୍ପା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସର୍ପ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ସର୍ପିଣୀ (ହ. ଶ)
Sarpā A female serpent.

ସର୍ପାକ୍ଷ—ସଂ. ବ—ରୁଦ୍ରାକ୍ଷ (ଦେଖ)
Sarpāksha Rudrāksha. (See)

ସର୍ପାକ୍ଷୀ—ସଂ. ବ—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର, ଗୁଳ୍ମ, ବିଷଦଂଷ୍ଟ୍ରା, ବିଷାଯହା, ସହା, ଗଣ୍ଡାଳୀ, ନାଡ଼ୀକଘାଳକ, ସର୍ପକରାଳୀ, ବିଷନାଶିନୀ, ଭୁଜଗୀ, ଭୋଗୀ, ଚୂଣ୍ଡଳୀ, ଯବଗା, ଫଣୀ । ଏହା ବିଷଘ ଓ ବ୍ରଣ-ପାନ୍‌ଶିଉଳୀ, ଗନ୍ଧନାକୁଳୀ ସରହଂଟୀ, ଗଣ୍ଡୀନୀ
Sarpākshī (ରାଜନିଘଣ୍ଟୁ) [ସର୍ପକରାଳିଆ ଦେଖ]—1. A plant; Opheorrhiza Mungos. [ଦ୍ର—ଏହା ଚଟୁଳକ ରସ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ସର୍ପ ବିଷନାଶକ ଅଟେ । ବର୍ଦ୍ଧକ ।] ୨ । ରକ୍ତପୁଷ୍ପଯୁକ୍ତ ବନବନା—2. Red-flowered Banabanā.

ସର୍ପାଖ୍ୟ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସର୍ପ+ଅଖ୍ୟା+ଅ)—୧ । ମହିଷ କନ-
Sarpākhya ଦେଖ (ରାଜନିଘଣ୍ଟୁ)—1. A plant with bulbous root. ୨ । ନାଗକେଶର—2. Mesua Ferra tree. ସଂ.ବିଶ.-ସର୍ପନାମକ; ସର୍ପନାମଧାରୀ—Bearing the name of a serpent.

ସର୍ପାଘାତ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସର୍ପଦଂଶନ; ସାପକାମୁଡ଼ା—
Sarpāghāta Snake bite. [ଦ୍ର—ଗଳସ୍ଥ ମଣିଲେ ଭଗତ, ବୃଷ୍ଣର ଦେହେ ସର୍ପାଘାତ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।]

ସର୍ପାଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବ—୧ । ସର୍ପଘାତିନୀ (ଦେଖ) [ଉତ୍ପଳମାଳା]—
Sarpāngī 1. Sarpaghātinī. (See) ୨ । ଦୈଂହୁଲୀ (ରାଜନିଘଣ୍ଟୁ)—2. A plant.

ସର୍ପାଦନୀ—ସଂ. ବ—ନାକୁଳୀ (ଦେଖ)
Sarpādanī Nākulī. (See)

ସର୍ପାବାସ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀତତ)—୧ । ସର୍ପର ବାସସ୍ଥାନ—1. The
Sarpābāsa abode of snakes ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଚନ୍ଦନ ବୃକ୍ଷ—2. Sandal wood. ୩ । ସାପ ଗାତ—3. Snake hole.

ସର୍ପାରାତି—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସାପର ଶତ୍ରୁ—1. The
Sarpārāti enemy of serpents. ୨ । ଗରୁଡ଼—[ସର୍ପାରି—ଅନ୍ୟରୂପ] 2. The king of birds (who eats serpents). ୩ । ମୟୂର—3. Peacock. ୪ । ନେଉଳ—4. Ichneumon.

ସର୍ପାଶନ—ସଂ.ବିଶ ଓ ବ(ବହୁବ୍ରୀହି;ସର୍ପ ଅଟେ ଅଶନ=ଖାଦ୍ୟ ଯାହାର)
Sarpāśana —ସର୍ପଭୁକ୍ (ଦେଖ)—Sarpabhuk. (See)

ସର୍ପାହତ—ସଂ. ବିଶ (୩ୟା ତତ୍)—ସର୍ପଦଷ୍ଟ; ଯାହାକୁ ସାପ କାମୁଡ଼ି
Sarpāhata ଅଛି—Bitten by a snake.

ସର୍ପିଃ—ସଂ ବ (ସୃପ୍. ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇସ୍)—
Sarpiḥ ଘୃତ; ଅଳ୍ପ—Ghee; clarified butter.

ସର୍ପିକା—ସଂ. ବ (ସର୍ପ+କ+ଆ)—ଛୋଟ ସାପ (ହ. ଶ)
Sarpikā Small serpent.

ସର୍ପିଣୀ—ସଂ.ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସର୍ପ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ, ଇନ୍ ଅଗମ)—୧ । ମାଈ
Sarpiṇī ସାପ; ସାପୁଣୀ—1. A she-serpent. ୨ । (ସର୍ପୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସର୍ପାକ୍ଷୀ ୧ (ଦେଖ)—Sarpākshī [ସର୍ପ—ସୁଂ], (See) ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସର୍ପନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ) 'ସର୍ପୀ' ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ; ଗମନକାରିଣୀ—(Feminine) Moving. ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଅତି କ୍ରୂର ନାରୀ— A very cruel or wicked woman.

ସର୍ପିତ—ସଂ. ବ (ସର୍ପ+କ୍ତ)—ସର୍ପଘାତଜନିତ କ୍ଷତ (ହ. ଶ)—
Sarpita The sore or wound cansed by snake-bite.

ସର୍ପୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ପ୍. ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା, ୧ବ)—
Sarpī ଗମନକାରୀ; ଗମନଶୀଳ; ଜଙ୍ଗମ—Moving. ସଂ. ବି.
(ସର୍ପିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ସ୍ତ୍ରୀ—(ସର୍ପ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ମାଈ ସାପ—
A she-serpent.

ସର୍ପୀ(ର୍ପେ)ଷ୍ଟ—ସଂ. ବି (ସର୍ପୀ ବା ସର୍ପର ଇଷ୍ଟ=ପ୍ରିୟ)—ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡ
Sarpī(rpe)shṭa ଚନ୍ଦନ (ଋତୁମାଳା)—A species of
sandal wood.
[ଦ୍ର—ଚନ୍ଦନ ଗଛରେ ବହୁ ସର୍ପ ରହନ୍ତି ବୋଲି ଜନ-
ପ୍ରବାଦ ଓ କବିପ୍ରସିଦ୍ଧି ଅଛି ।]

ସର୍ପେଶ୍ୱର—ସଂ ବି—ସର୍ପରାଜ; ଗରୁଡ଼—
Sarpeśwara The king of serpents.

ସର୍ପେଶ୍ୱର ଦେ.ବି. ୧ । ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ମହାଦେବଙ୍କ ନାମ—1. Name
ସର୍ପେଶ୍ୱର of a nimage of Lord Śiba. ୨ । ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କ
ନାମ—2. A name of males. ୩ । ଅଠଗଡ଼
ଅନ୍ତର୍ଗତ ଶ୍ରୀ ପର୍ବତର ନାମ—3. Name of a hill
in the Athgarh State. [ଦ୍ର—ଏହି ପାହାଡ଼ର
ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପାହାଡ଼କୁ ଧାଙ୍ଗାକୋଟ ପାହାଡ଼ ବୋଲିପାଏ]
(ଉ—ଉତ୍ତରେ ବିରାଜେ ଶୈଳ ସର୍ପେଶ୍ୱର । ରାଧାନାଥ—
କନ୍ଦକେଶ୍ୱରୀ ।) ୪ । ଏହି ପାହାଡ଼ ନିକଟରେ ଥିବା
ଶିବ ଲିଙ୍ଗ—4. Name of an image of Śiba
in the Athgarh State. [ଦ୍ର—ଏ ଦେବଙ୍କ ବିଗ୍ରହ-
ଗୁଳିକୁ ଅସି ଦଳପ ଧରି ମିଛ କହିଲେ ଶୀଘ୍ର ମିଥ୍ୟାବାଦୀକୁ
ଦୈବୀଦଣ୍ଡ ହୁଏ ବୋଲି ଲୋକେ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ।]

ସର୍ପେଶ୍ୱରୀ—ଦେ. ବି—ଅଠଗଡ଼ର ପ୍ରଧାନ ନଦୀ, ସାପୁଆ ନଈ—Name
Sarpeśwari of a small river in the Athgarh
ସର୍ପେଶ୍ୱରୀ ସର୍ପେଶ୍ୱରୀ state. (ଉ—ଉତ୍ତରେ ବିରାଜେ ଶୈଳ
ସର୍ପେଶ୍ୱର, ସର୍ପେଶ୍ୱରୀ ଯାର ଧୁଅଇ ପୟର । ରାଧାନାଥ—
କନ୍ଦକେଶ୍ୱରୀ) (ଦ୍ର—ଏ ନଦୀ ସର୍ପେଶ୍ୱର ପାହାଡ଼ ବାଟେ
ବହି ଅଠଗଡ଼ ରାଜଧାନୀ ତଳେ ବହି ଯାଇ ମହାନଦୀରେ
ପଡ଼ିଅଛି ।)

ସର୍ପୋନ୍ମାଦ—ସଂ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ଉନ୍ମାଦ ରୋଗ—
Sarponmāda A kind of madness.
(ଦ୍ର—ଏଥିରେ ରୋଗୀ ସର୍ପ ପରି ଭୂମିରେ ଲୋଟେ, ଜିଭ
ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ କରେ, ଓ ଭାରି କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୁଏ । ରୋଗୀର ଗୁଡ଼,
ଦୁଧ ଅଦି ଖାଇବାକୁ ଭାରି ଲାଳସା ହୁଏ (ହି. ଶ)

ସର୍ପୋଶ୍—ବୈଦେ. ବ—(ଫା.) ସରପୋଶ (ଦେଖ)—
Sarpoś Sarapoś (See)

ସର୍ଫ୍—ବୈଦେ. ବିଣ—(ଫା)—ବ୍ୟୟିତ
Sarph ସର୍ଫ Spent.

ସର୍ଫ୍ ବେଶି—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—(ଫା. ସରଫ୍ ବେଶି)
Sarph beśi ସରଫ୍‌ବେଶି (ଦେଖ)—Saraph beśi (See)

ସର୍ଫ୍ ରାଜ—ବୈଦେ. ବ—(ଫା.) ସରଫ୍‌ରାଜ୍ (ଦେଖ)
Sarph rāj Saraph rāj (See)

ସର୍ଫରାଜି—ଦେ. ବ—ସରଫ୍‌ରାଜ (ଦେଖ)
Sarphrāji Saraph-raji (See)

ସର୍ବ(ଧାତୁ)—ସଂ—ଗମନ କରିବା
Sarb(root) To go; to more.

ସର୍ବ(ର୍ବ)—ସଂ. ବିଣ—(ସର୍ବ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ) ୧ । ସବୁ; ସମସ୍ତ;
Sarba(rbba) ସକଳ—1. All. ୨ । ପ୍ରତ୍ୟେକ—2. Each;
every. ୩ । ସମଗ୍ର; ସମୁଦାୟ—3. Whole; entire.
୪ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—4. Complete. ସଂ ସର୍ବନାମ—୧ ।
ସମସ୍ତେ—1. All. ୨ । ପ୍ରତ୍ୟେକେ—2. Each. [ଦ୍ର—
ଏହି ସର୍ବ ଶବ୍ଦର ବହୁବଚନ ପୁଂଲିଙ୍ଗ 'ସର୍ବେ' ମଧ୍ୟ
ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ସର୍ବେ ଚଲିବେ
କାଳକଳେ ।] ସଂ.ବି.—(ସୃ ଧାତୁ+କରଣ ବନ୍) ୧ । ଶିବ;
ମହାଦେବ (ଅମର)—1. Śiba. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ (ସହସ୍ରନାମ)
—2. A name of Lord Bishṇu.

ସର୍ବଂ(ର୍ବଂ)ସହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବଂ=ସବୁ ବିଷୟକୁ+ସହ ଧାତୁ+
Sarbaṁ(rbbaṁ)saha କର୍ତ୍ତୃ ଅ) ସହନଶୀଳ; ଯେ ସବୁ ବିଷୟ
(ସର୍ବଂସହା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସହ୍ୟ କରେ—Bearing every thing;
very patient; very forbearing.

ସର୍ବଂ(ର୍ବଂ)ସହା—ସଂ.ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସର୍ବଂସହ+ଆ)—ବସୁନ୍ଧରା; ପୃଥିବୀ—
Sarbaṁ(rbbaṁ) sahā The earth.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସର୍ବଂସହର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—Feminine of
Sarbaṁsaha (See)

ସର୍ବକର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଭୂତପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ)—୧ । ସବୁ ବସ୍ତୁର
Sarbakarttā ସ୍ରଷ୍ଟା—1. The creator of all. ୨ ।
ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରଭୁ—2. Lord of all. ୩ । ଈଶ୍ୱର—
3. God. ୪ । ବ୍ରହ୍ମା (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—
4. Brahmā.

ସର୍ବ କର୍ମ(ର୍ମ୍ମ)—ସଂ. ବ—ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ—
Sarba karma(rmma) All acts.

ସର୍ବ କର୍ମ(ର୍ମ୍ମ)କ୍ଷମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସର୍ବକର୍ମୀ (ଦେଖ)
Sarba karma(rmma)kshama Sarbakarmī (See)
[ସର୍ବକର୍ମକ୍ଷମା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସର୍ବକର୍ମ(ର୍ମ୍ମ) ଫଳତ୍ୟାଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ନିଜକୃତ ସମସ୍ତ
Sarbakarma(rmma) phalatyāgī କର୍ମର ଫଳ ପାଇଁ
ଆଶା ନ ରଖି କର୍ମର ଫଳକୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରେ ଅର୍ପଣ
କରେ—Leaving the result of all his
(ସର୍ବକର୍ମଫଳତ୍ୟାଗ—ବି) actions to God.

ସର୍ବକର୍ମୀ(ର୍ମ୍ମୀ)—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବକର୍ମ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Sarbakarmī(rmmī) ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ କ୍ଷମ—
(ସର୍ବକର୍ମ୍ମୀଣ—ଅନୀରୂପ) Fit to do all work.
[ସର୍ବକର୍ମ୍ମିଣୀ, ସର୍ବକର୍ମ୍ମୀଣା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସର୍ବକାମ—ସଂ. ବି—୧ । (କର୍ମଧା) ସମସ୍ତ କାମନା—1. All
Sarbakāma desires. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ମହାଦେବ
[ହି. ଶ]—2. Śiba. ୩ । ଏକ ଅର୍ହତ୍‌ଙ୍କ ନାମ

(ହି. ଶ)—3. Name of a Buddha. ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି) ୧ । ସମସ୍ତ କାମନାକାରୀ (ହି. ଶ)—1. Wishing all things. ୨ । ସବୁ ଇଚ୍ଛା ପୂରଣକାରୀ—2. Fullfilling all wishes.

ସର୍ବକାମଦ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ସର୍ବକାମ+ଦା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—Sarbakāmada ସର୍ବକାମନାପୂରଣକାରୀ—Fullfilling all desires. [ସର୍ବକାମଦା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସର୍ବକାଳ—ସଂ. ବି—୧ । ସକଳ ସମୟ—1. All times. ୨ । ଚିର କାଳ—2. Eternity.
Sarbakāla

ସର୍ବକାଳୀନ—ସଂ. ବିଶ (ସର୍ବକାଳ+ଇନ)—ସବୁକାଳରେ ଘଟିବା—Of all ages; eternal.
Sarbakālīna

ସର୍ବକେଶର—ସଂ. ବି—ବକୁଳ ବୃକ୍ଷ ଓ ପୁଷ୍ପ (ହି. ଶ)
Sarbakeśara The Bakula tree and flower.

ସର୍ବକ୍ଷୟ—ସଂ. ବି—ସର୍ବନାଶ (ଦେଖ)
Sarbakshaya Sarbanāśa. (See)

ସର୍ବକ୍ଷାର—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—୧ । ସାବୁନ୍; ଶାଢ଼ ପ୍ରକାର କ୍ଷାରର ମିଶ୍ରଣରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଳପରିଷ୍କାରକ ସାବାନ୍ ସାବୁନ ପଦାର୍ଥ (ସ୍ୱଳ୍ପଗର୍ଦ୍ଧ)—1. Soap. ତେ—ସବୁକ୍ଷାର [ଦ୍ର—ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ କ୍ଷାରଗୁଣଯୁକ୍ତ, ମଳକର୍ତ୍ତକ୍ଷାର, ସମୁଦ୍ରକ୍ଷାର, ମୂତ୍ରଶୋଧକ, ଉଷ୍ଣ ଉତ୍ତେଜକ, କ୍ଷାରମେଳକ, ସ୍ତ୍ରୋମକ୍ଷାର, ବସ୍ତ୍ରଶୋଧକ; ଚୂନ ଓ ଉଦାବର୍ତ୍ତ ମହାକ୍ଷାର, ମଳାର ରୋଗର ଉପକାରକ ଏବଂ ବାହ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗରେ ଏହା ଗାତ୍ର ଓ ବସ୍ତ୍ରାଦିର ପରିଷ୍କାରକ ।] ୨ । ମୁଷକ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶ); ପାଟଳ ଗନ୍ଧ—2. Stereospermum Suaveolens (tree).

ସର୍ବଗ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ସର୍ବ+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ସର୍ବତ୍ର ଗାମୀ; ଯେ ସବୁ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଏ—1. Going everywhere. ୨ । ସର୍ବବ୍ୟାପୀ—2. Pervading everywhere. ସଂ. ବି—୧ । ଶିବ; ମହାଦେବ—1. Śiba. ୨ । ବାୟୁ—2. Air. ୩ । ଜଳ—3. Water. ୪ । ଆତ୍ମା—4. Soul. ୫ । ବ୍ରହ୍ମ—5. The Divine Essence.
Sarbaga (ସର୍ବଗା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସର୍ବଗତ—ସଂ. ବିଶ (ସର୍ବ+ଗତ)—୧ । ସର୍ବତ୍ର ସ୍ଥିତ—1. Omnipresent. ୨ । ସର୍ବଗ (ଦେଖ)—2. Sarbaga (See) ୩ । ସର୍ବବ୍ୟାପୀ—3. All pervading.
Sarbagata

ସର୍ବଗନ୍ଧ—ସଂ. ବି—ଚତୁର୍ଜାତକ, କକ୍ଷୋଳ, ଲବଙ୍ଗ, କର୍ପୂର, ଅଗୁରୁ ଓ ଶିଳ୍ଲକ—(ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା; ସ୍ୱରପ୍ରକାଶ]—A compound of various scented articles.
Sarbagandha

ସର୍ବଗା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସର୍ବଗ+ଆ)—ସର୍ବଗର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Sarbagā Feminine of Sarbaga. ସଂ. (ସର୍ବଗ—ପୁଂ) ବି—୧ । ଶ୍ୟାମାଲତା—1. A creeper; Panicum Frumentaceum. ୨ । କଙ୍ଗୁଧାନ୍ୟ—2. A sort of grain; Panicum Italicum. ୩ । ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ ବୃକ୍ଷ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—3. A kind of tree; Aglaia Roxburghiana.
Sarbagā

ସର୍ବଗାମୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ସର୍ବ+ଗମ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା; ୧ବ)
Sarbagāmī ସର୍ବଗ (ଦେଖ)—Sarbaga (See) (ସର୍ବଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସର୍ବଗିଆଁ—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଶ (ସଂ. ସର୍ବଜ୍ଞ ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—Sarbagiañ ସର୍ବଜ୍ଞ (ଦେଖ)—Sarbajña (See) ସର୍ବଜ୍ଞ ସର୍ବଜ୍ଞ (ସର୍ବଜ୍ଞ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସର୍ବଗୁଣାକ(ଧା)ର—ସଂ. ବିଶ ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସର୍ବଗୁଣର ଆକର ବା ଆଧାର)—ସବୁ ଗୁଣର ଆଶ୍ରୟ; ସବୁ ଗୁଣ ଯୁକ୍ତ—Possessed of all qualities.
Sarbagunāka(dhā)ra

ସର୍ବଗୁଣାନ୍ୱିତ—ସଂ. ବିଶ ପୁଂ (କର୍ମଧାରୟ ଓ ଶ୍ୟା ତତ୍)—ଯାହାଠାରେ ସବୁ ଗୁଣ ଥାଏ—Possessing all attributes. (ସର୍ବଗୁଣାନ୍ୱିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)
Sarbagunānwita

ସର୍ବଗ୍ୟଁ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି. ଓ ବିଶ (ସଂ. ସର୍ବଜ୍ଞ)—ସର୍ବଜ୍ଞ (ଦେଖ) Sarbagyañ Sarbajña (See) [ଦ୍ର—ସର୍ବଗ୍ୟଁ ସର୍ବଜ୍ଞ ସର୍ବଜ୍ଞ ଚନ୍ଦ୍ରର ଚନ୍ଦ୍ରମା, ସକଳଗୁଣେ ଅନୁପମା—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ]

ସର୍ବଗ୍ରନ୍ଥି—ସଂ. ବି—ପିପ୍ପଳିମୂଳ (ସ୍ୱଳ୍ପଗର୍ଦ୍ଧ)—The root of piper; piper root. [ଦ୍ର—ଏହା (ସର୍ବଗ୍ରନ୍ଥିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗ୍ରନ୍ଥିଯୁକ୍ତ ଥିବାରୁ ଏହାର ଏପରି ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି]
Sarbagranthi

ସର୍ବଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବି—୧ । ସବୁ ପଦାର୍ଥକୁ ନେବା—1. Acceptance of all things. ୨ । ସର୍ବଗ୍ରାସ ୨ (ଦେଖ)—2. Sarba grāsa 2 (See).
Sarbagrahaṇa

ସର୍ବଗ୍ରହାପହା—ସଂ. ବି—ନାଗଦମନୀ (ହି, ଶ)—Sarbagrahāpahā Indian wormwood.

ସର୍ବଗ୍ରାସ—ସଂ. ବି—୧ । ସମୁଦାୟ ପଦାର୍ଥକୁ ଖାଇବା—1. Eating up of all things. ୨ । ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ ବା ସୂର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ ସମୟରେ ଚନ୍ଦ୍ରର ବା ସୂର୍ଯ୍ୟର ସମୁଦାୟ ଅଂଶ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା ଅବସ୍ଥା—2. Total eclipse.
Sarbagrāsa

ସର୍ବଗ୍ରାସୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁକୁ ଗ୍ରାସ କରେ—1. All-eating; devouring every thing. ୨ । ଯେ ସବୁ ପଦାର୍ଥକୁ ଆତ୍ମସାତ୍ କରେ—2. Appropriating every thing to oneself. [ଦ୍ର—ଏ ଭାବଧାରାରେ ସର୍ବଗ୍ରାସୀ କାଳ-କାଳ୍ୟା ବଢ଼େ ଅବିରତ—ରାଧାନାଥ. ଗାଙ୍ଗ ।]
Sarbagrāsī (ସର୍ବଗ୍ରାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସର୍ବଘୋଟ—ଦେ. ବିଶ—ସର୍ବାଘୋଟ (ଦେଖ)
Sarba ghoṭa Sarbāghoṭa (See.)

ସର୍ବଘୋଟ ଦିବାକର—ଦେ. ବ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୋଳମାଳ—
Sarbaghoṭa dibākara Utter confusion.

ସର୍ବଘୋଟ ଦିବାକର ବିଣ—ଯେ ଜାତିବେଦ ଇତ୍ୟାଦି ମାନେ ନାହିଁ ଓ ସବୁ ଖାଦ୍ୟ ଖାଏ—(a person) Who does not observe the Hindu caste system and food restrictions.

ସର୍ବଙ୍କଷ—ସଂ. ବିଣ (ସର୍ବଂ=ସମସ୍ତଙ୍କୁ+କଷ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଅଲୁକ୍‌ସମାସ)—୧ । ସର୍ବାତିକ୍ରାମକ—(ସର୍ବଂକଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Passing over everything. ୨ । ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. Chief; pre-eminent. ୩ । ପାପୀ—3. Sinful. ସଂ. ବ—ପାପ—Sin.
Sarbaṅkasha

ସର୍ବଚର୍ମୀ(ର୍ମ୍ମୀ)ଣ—ସଂ. ବିଣ (ସର୍ବ+ଚର୍ମ+ଇନ)—୧ । ସକଳ ଚର୍ମନିର୍ମିତ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କୌମୁଦୀ)—1. Made of all hides. ୨ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁର ସମୁଦାୟ ଅଂଶ ଚର୍ମ ନିର୍ମିତ—2. Of which every part is made of hide.
Sarbacharmī(rmmī)ṇa

ସର୍ବଜନ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ—
Sarbajana All men.

ସର୍ବଜନ ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କର୍ମଧା ଓ ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସବୁ ଲୋକର ପ୍ରିୟ—Universally loved; dear to all; popular. [ସର୍ବଜନ ପ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ] [ସର୍ବଜନ ପ୍ରିୟତା—ବ]
Sarbajana priya

ସର୍ବଜନ ବୋଧ୍ୟ—ସଂ ବିଣ (କର୍ମଧା ଓ ୩ୟା ତତ୍)—ଯାହାକୁ ସମସ୍ତେ ବୁଝିପାରନ୍ତି—Understood by all; comprehensible by all.
Sarbajana bodhya

ସର୍ବଜନ ସ୍ୱୀକୃତ—ସଂ. ବିଣ (କର୍ମଧା ଓ ୩ୟା ତତ୍)—ସମସ୍ତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ—Admitted by all.
Sarbajana swīkṛuta

ସର୍ବଜନାନୁମତ—ସଂ. ବିଣ (କର୍ମଧା ଓ ୩ୟା ତତ୍)—ସମସ୍ତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ—Approved by all; universally approved. (ସର୍ବଜନାନୁମୋଦିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
Sarba janānumata

ସର୍ବଜନୀନ—ସଂ ବିଣ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୌମୁଦୀ) (ସର୍ବଜନ+ଇନ)—୧ । ସର୍ବଜନସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to all men; universal. (ସାର୍ବଜନୀନ, ସାର୍ବଜନିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସର୍ବଲୋକହିତକର—2. Beneficial to all. ୩ । ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରସିଦ୍ଧ—3. Universally celebrated; universally known.
Sarbajanīna

ସର୍ବଜୟା—ସଂ ବ—୧ । ସ୍ୱାମୀପୁତ୍ରଙ୍କୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ଦ୍ୱାଦଶମାସ-ବିଶିଷ୍ଟାଦି ବ୍ରତବିଶେଷ—1. A religious vow practised by females for a year. [ଦ୍ର—ଏ ବ୍ରତକୁ ମାର୍ଗଶିର ମାସ ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ ସଂକ୍ରାନ୍ତିଠାରୁ ଆରମ୍ଭକରି ୧ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଳିବାକୁ ହୁଏ । ଏହି ବ୍ରତ କଲେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ମନୋରଥ, ସୌଭାଗ୍ୟ, ପୁତ୍ର, ପୌତ୍ର, ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଧାର ଓ ଦେହାନ୍ତେ ବିଷ୍ଣୁଲୋକ ପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ । ଏହି ବ୍ରତରେ ପ୍ରଥମେ ନବ ଗ୍ରହ ପୂଜା କରି ହରଗୌରୀଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏହି ବ୍ରତାରମ୍ଭରେ ମାର୍ଗଶିରରେ ଶାକ, ପୌଷରେ ଲବଣ, ମାଘରେ ତୈଳ, ଫାଲ୍‌ଗୁନରେ ଘୃତ, ଚୈତ୍ରରେ ପୁଷ୍ପ, ବୈଶାଖରେ ଛତ୍ର, ଜ୍ୟୈଷ୍ଠରେ ଧାନ୍ୟଜଳ, ଅଷାଢ଼ରେ ଦଧି, ଶ୍ରାବଣରେ ଦୁଗ୍ଧ, ଭାଦ୍ରରେ ବ୍ୟଞ୍ଜନ, ଆଶ୍ୱିନରେ ଘୃତ, କାର୍ତ୍ତିକରେ ଶସ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କରିବେ ଏବଂ ବ୍ରତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଭୋଜନ ଓ ଦକ୍ଷିଣା ଦେବେ ।] ୨ । ହରିଦ୍ରାଦି ବର୍ଗର ପୁଷ୍ପ ଶୁପରିବିଶେଷ; ଉତ୍ତଫଳର ଗଛ—2. The Indian shot plant; Canna Indica. (ଦ୍ର—ଏହି ଗଛର ମୂଳରେ ଥିବା ଜଳ ପିଆଜ ପରି ଓ ସେଥିରୁ ଅନେକ ସରୁ ବାହାରି ସେ ସ୍ଥାନ ଘାଲୁମୟ ହୋଇଯାଏ । ଫୁଲର ଶୋଭା ପାଇଁ ଏ ଗଛକୁ ଲୋକେ ବଗିଚାରେ ଲଗାନ୍ତି । ଏଥିର ଫୁଲ ଚୋଫା ଓ ଫଳା, ହଳଦିଆ, ନାଲି ଓ ଚିତ୍ରିତ ଅଦି ଅନେକ ବର୍ଣ୍ଣର ହୁଏ । ଏଥିର ଫଳ କାଙ୍କଡ଼ ପରି ଓ ମଞ୍ଜି କଳାକଳା, ବଣିଆଙ୍କ ରତ୍ନ ପରି ।]
Sarbajayā

ସର୍ବଜୟା ବ୍ରତ—ସଂ. ବ—ସର୍ବଜୟା ୧ (ଦେଖ)
Sarbajayā brata Sarbajayā 1. (See)

ସର୍ବ ଜାଣ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସର୍ବଜ୍ଞ)—ସର୍ବଜ୍ଞ (ଦେଖ)—
Sarbajāṇa Sarbajña (See) [ଉ—ଭାଷ ଦେବ ସର୍ବଜ୍ଞ ମୁହିଁ, ସର୍ବଜାଣ ଭୁହ, ଦେଉଛ ତତେ ଅହାର । ଜନ ସରବଜ୍ଞ କିଏ ଜାହିଁ, ଅଧ ବାଟେ ଥାଇଁ, ଅମ୍ବଭନ୍ତ ଅମ ଘର—ପୀତାମ୍ବର ଦେବ. ଭୁଞ୍ଚ ଜଳିତା; ସୁକୁମାର ଶିଟା ।]
ଦେ. ବ—ସର୍ବଜ୍ଞ (ଦେଖ)—Sarbajña (See).

ସର୍ବ ଜାଣତ(ତା, ନ୍ତ, ନ୍ତା)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସର୍ବଜ୍ଞ)—ସର୍ବଜ୍ଞ (ଦେଖ)—Sarbajña (See).
Sarba jāṇata(tā, nta, ntā)
ସର୍ବ ଜାନତା ସରବଜ୍ଞ

ସର୍ବ ଜାୟା—ଦେ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ସର୍ବଜୟା ୨ (ଦେଖ)—
Sarba jāyā Sarbajayā 2. (See) [ଦ୍ର—ଏହି ଗଛର ମୂଳ ବାଟି ଲେପନ କଲେ ବିଷ ବାମୁଡ଼ା ବିଷ ନଷ୍ଟ ହୁଏ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ. କଲ୍ପଦ୍ରୁମ ।]
ସର୍ବଜୟା ବଜ୍ରାଣୀ

ସର୍ବଜିତ୍—ସଂ. ବିଣ (ସର୍ବ+ଜି ଧାତୁ=ଜୟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜୟ କରେ—Victorious over all. [ସର୍ବଜିତ—ଦେ. ରୂପ] [ଉ—ଯେଉଁ ଯାଗ ପ୍ରାନ୍ତରେ ହେଲେ ଅଭିଷେକ । ସର୍ବଜିତ ବୋଲାଏ ଯାଗ କଲ ଲୋକ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।] ସଂ. ବ—୧ । କାଳଚକ୍ରର ଏକବିଂଶ ବର୍ଷ—1. The 21st year of the cycle of time. ୨ । ମୃତ୍ୟୁ; କାଳ (ହି. ଣ)—2. Death. ୩ । ଯଜ୍ଞବିଶେଷ (ହି. ଣ)—3. Name of a vedic sacrifice.

ସର୍ବଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବ+ଜ୍ଞ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସକଳଜ୍ଞତା; ଯେ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଜାଣେ—All-knowing; omniscient. [ସର୍ବଜ୍ଞ—ସ୍ତ୍ରୀ] ସଂ. ବ—୧ । ଶିବ [ଅମର]—1. Siba. ୨ । ବୁଦ୍ଧ [ଅମର]—2. The Buddha. ୩ । ବ୍ରହ୍ମା—3. Brahmā.
ସର୍ବଜ୍ଞତା } ବ
ସର୍ବଜ୍ଞତ୍ୱ }

୪ । ସର୍ବେଶ୍ୱର—4. God. ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ତନ୍ତ୍ରାଦି ବିଦ୍ୟା ସାଧନଦ୍ୱାରା ଗୁପ୍ତ ବିଷୟର ବା ହଜିଥିବା ବା ଅପହୃତ ଦ୍ରବ୍ୟର ତଥ୍ୟ କହି ପାରନ୍ତି—A person who can divine into true facts regarding secret, stolen or lost things.

सर्वज्ञान सर्वज्ञ

ସର୍ବଜ୍ଞତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ (ସର୍ବଜ୍ଞ+ଭାବାର୍ଥେ. ତା; ତ୍ୱ)—ସର୍ବଜ୍ଞର ଭାବ ବା ଧର୍ମ—Omniscience.

Sarbajñatā(twa)

ସର୍ବଜ୍ଞା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସର୍ବଜ୍ଞ+ଆ)—ସର୍ବଜ୍ଞର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sarbajña. ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦୁର୍ଗା—Goddess Durgā.

Sarbajñā

ସର୍ବଜ୍ଞତା(ତା)—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବ+ଜ୍ଞ ଧାତୁ+କ୍ତି, ତ୍ୱ; ୧ମା ୧ବ; ସର୍ବଜ୍ଞନ+ଅଣ୍ ଅର୍ଥରେ ଭବ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସର୍ବଜ୍ଞ (ଦେଖ)—Sarbajña (See)

Sarbajñatā(nī)

ସର୍ବଜ୍ଞର୍ଷି } ସ୍ତ୍ରୀ
ସର୍ବଜ୍ଞନିଗ }

ସର୍ବଜ୍ୟା(ହା)ନି—ସଂ. ବ—ସର୍ବନାଶ; ସବୁ ବସ୍ତୁର ନାଶ (ହ. ଶ)—Loss of all things.

Sarbajyā(hā)ni

ସର୍ବତ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ପଣା; ମିଠା ମିଶ୍ରିତ ପାନୀୟ—Sweetened drink; syrup.

Sarbat

सर्बत सरबत

ସର୍ବତଃ—ସଂ. ଅ (ସର୍ବ+୫ମୀ ଓ ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ସ୍ଥାନରେ ତସ୍)—Sarbataḥ ୧ । ସବୁଆଡ଼େ; ସବୁଆଡେ; ସମସ୍ତାତ୍—1. On all sides. ୨ । ସବୁଆଡ଼ୁ—2. From all sides. ୩ । ସବୁପ୍ରକାରେ—3. In all ways. ୪ । ସବୁ ବିଷୟରେ—4. In all matters. ୫ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ—5. Wholly; totally; completely; fully.

ସର୍ବତଃ ଶୁଭା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବୈଦ୍ୟକ)—ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ) Sarbataḥ śubhā Priyaṅgu bṛuksha (See)

ସର୍ବ ତନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବିଣ (କର୍ମଧା.ତତ୍ପୁ)—୧ । (ପୁଂ) ସକଳ ତନ୍ତ୍ରାଧ୍ୟେତା—Sarba tantra 1. Versed or learned on all systems. ୨ । ଯେଉଁ ବିଷୟ ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରସିଦ୍ଧ, ଅର୍ଥାତ୍ ପାହା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ଅବଶ୍ୟକ ହୁଏ ନାହିଁ—2. Self-evident. ୩ । ସର୍ବ ଶାସ୍ତ୍ର ସମ୍ମତ (ହ. ଶ)—3. Approved by all religious books. ସଂ. ବ—୧ । (ସ୍ତ୍ରୀ ତତ୍) ସାଧାରଣ ତନ୍ତ୍ର ଶାସନ—1. Republic; democracy. ୨ । (କର୍ମଧା) ସବୁପ୍ରକାର ତନ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ର—2. All Tantra-treatises.

ସର୍ବ ତାପକ(ନ)—ସଂ.ବିଣ (ସର୍ବ+ତପ୍ ଧାତୁ+କ୍ତି.ଣକ,+ଅନ)—Sarba tāpaka(na) ୧ । ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ତାପିତ କରେ—1. Heating all. ୨ । ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ଦିଏ—2. Oppressing or affecting all. ସଂ. ବ—୧ । କାମଦେବ—1. Cupid. ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହ. ଶ)—2. The sun.

ସର୍ବତି—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା) —ପଣା ପରି ମିଠା—Sweet as Sarbati syrup. [ଉ—ସର୍ବତି କମଳା; ସର୍ବତି ଲେମ୍ବୁ ।]

सर्बति सरबतके जैसा

ସର୍ବ ତିକ୍ତା—ସଂ. ବ—୧ । କାକମାଚୀ, ଚୁଣଚୁଣିଆ ଶାକ ଗୁଳ୍ମ (ସ୍ୱଳ୍ପ ବିଦ୍ୟାଳ)—1. Nightshade; Solanum Nigrum. ୨ । ଭଣ୍ଟାଗି (ହ. ଶ); ବାଇଗଣ—2, Brinjal; Solanum Melongana.

Sarba tiktā

ସର୍ବତେ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ସର୍ବତଃ)—୧ । ସବୁ ପ୍ରକାରେ—1. In all ways. ୨ । ସବୁଠାରେ; ସମସ୍ତଙ୍କ ବିଷୟରେ—ସବ ରକମେ, ସବାତେ 2. In all matters. [ଉ—ହାନ ଲାଭ ଚଉରି ସର୍ବତେ ସବୁ ଭାବ । କାହାର ଠାରେ ସନ୍ତ ନୋହେ ଅବେଭାବ—ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟ-ମଞ୍ଜରୀ ।]

सर्बतहसे, सबमें

ସର୍ବତୋବୃତ୍ତ—ସଂ.ବିଣ (ସର୍ବତଃ+ବୃତ୍ତ)—ସର୍ବତଃ ବ୍ୟାପକ (ହ.ଶ)—All-pervading.

Sarbatobṛutta

ସର୍ବତୋଭଦ୍ର—ସଂ. ବିଣ (ସର୍ବତଃ=ସବୁଆଡ଼େ+ଭଦ୍ର=ମଙ୍ଗଳ ବା ଶୋଭାଯୁକ୍ତ)—୧ । ସର୍ବତଃ ମଙ୍ଗଳ-ଦାୟକ—1. Auspicious in all ways. ୨ । (ପୁଂ) ଯାହାର ମୁଣ୍ଡ, ମୁଛ, ଦାଢ଼ି, ସବୁ କେଶ ମୁଣ୍ଡିତ ହୋଇଅଛି (ହ. ଶ)—2. Wholly shaven. ସଂ. ବ—୧ । ଦେବାଳୟବିଶେଷ (ଅମର)—1. A sort of temple having four varandas and four doors. [ଦ୍ର—ଏ ପ୍ରକାର ଦେବାଳୟର ଚାରିଆଡ଼େ ପିଣ୍ଡା ଓ ଚାରିଆଡ଼େ ଦ୍ୱାର ଥାଏ ।] ୨ । ରାଜାଙ୍କ ବ୍ୟବହାରାର୍ଥ ନିର୍ମିତ ଗୃହ ବିଶେଷ—2. A kind royal room. ୩ । ବିଷ୍ଣୁ ରଥ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—3. Name of the car of Bishṇu. ୪ । ବ୍ୟୂହ ବିଶେଷ (ଅମରଟୀକା)-4. A kind of battle-array. ୫ । ସର୍ବତୋଭଦ୍ର ମଣ୍ଡଳ (ଦେଖ)—5. Sarbatobhadra maṇḍala. (See) ୬ । ନିମ୍ବ ଗଛ (ଅମର)—6. The Neem tree. ୭ । ବାଉଁଶ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—7. Bamboo. ୮ । ଯାତ୍ରା, ଦାନ, ବିବାହାଦି ସମୟରେ ଶୁଭାଶୁଭ ଜ୍ଞାପକ ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଗ୍ରହ ଚକ୍ର ବିଶେଷ (ଜ୍ୟୋତିଷତତ୍ତ୍ୱ)—8. An astronomical circle. [ଦ୍ର—ଏହା ଚତୁରସ୍ର ଓ ଏଥିରେ ୮୧ (୯×୯) ଟି ବର୍ଗକ୍ଷେତ୍ରଯୁକ୍ତ ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ଥାଏ ।] ୯। ବିଚିତ୍ର ଅକ୍ଷର ବିନ୍ୟାସଯୁକ୍ତ ଚିତ୍ରକାବ୍ୟ ବିଶେଷ—9. A sort of picture sque composition of Ślokas. [ଯଥା—ମାଘ କବିଙ୍କ କାବ୍ୟର ୧୯ଶ ସର୍ଗରେ ଶ୍ଳୋକ—

ସଦାର ନାନାରବକାସ
ବାୟୁସାଦ ଦଶାୟୁକା
ରଥାଦ୍ରିକା ବାହସାର
ନାଦ ବ.କ ଦନାଦନା ।

ସ	କା	ର	ନା	ନା	ର	କା	ସ
କା	ସ୍ୱ	ସା	ଦ	ଦ	ସା	ସ୍ୱ	କା
ର	ସା	ହ	ବା	ବା	ହ	ସା	ର
ନା	ଦ	ବା	ଦ	ଦ	ବା	ଦ	ନା

ଏହି ଶ୍ଳୋକକୁ ଅଦ୍ୟୀରୁ ଶେଷକୁ ଓ ଶେଷରୁ ଅଦ୍ୟୀକୁ, ପୁଣି ବାମ ମୁଣ୍ଡରେ ଉପରୁ ତଳକୁ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ମୁଣ୍ଡରେ ତଳୁ ଉପରକୁ ପଢ଼ିଗଲେ ଏକାରକମ ପଢ଼ାଯାଏ ।

ଓଡ଼ିଆ କାବ୍ୟମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ବିରଳ ନୁହେ । ଯଥା—

ବ	ର	ହେ	ବ	ବ	ହେ	ର	ବ
ର	ସ	ବ	ହେ	ହେ	ବ	ସ	ର
ହେ	ବ	ର	ସ	ସ	ର	ବ	ହେ
ବ	ହେ	ସ	ଦା	ଦା	ସ	ହେ	ବ

ଗୋଲୋକ. ଇନ୍ଦ ରେଖା ।] ୧୦ । ଏକ ପ୍ରକାର ପ୍ରହେଳିକା (ହି. ଶ)—10. A class of conundrum. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଶବ୍ଦାକ୍ଷରମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଅଲଗା ଅଲଗା ଅର୍ଥ ଗୃହୀତ କରାଯାଏ—ହି. ଶ] ୧୧ । ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ ବିଶେଷ (ହି.ଶ)—11. Name of a kind of scent. ୧୨ । ଯେଉଁ ଗୃହର ଚାରିପାଖେ ପରିକ୍ରମା କରିବାକୁ ସ୍ଥାନ ଥାଏ (ହି. ଶ)—12. A house which has a broad path on all sides. ୧୩ । ହଠଯୋଗରେ ଆସନ ଓ ମୁଦ୍ରା ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—13. Name of a posture of sitting and pose of the fingers during Haṭha Jōga exercise.

ସର୍ବତୋଭଦ୍ରକଚ୍ଛେଦ—ସଂ. ବି (ସର୍ବତ୍ରାବସ୍ଥେ=ଛେ)—ଭଗନ୍ଦର ରୋଗର ଚିକିତ୍ସା ପାଇଁ କରାଯିବା ଚତୁଷ୍କୋଣ ଅସ୍ତ୍ରକ୍ଷତ (ସୁଶ୍ରୁତ)—A square cut made for theoperation of fistula.
Sarbatobhadrakachchheda

ସର୍ବତୋଭଦ୍ର ମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି—ଶାରଦୀୟ ଦୁର୍ଗାପୂଜା, ବ୍ରତ, ଉତ୍ସୋ- ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଉପଲକ୍ଷରେ ପଞ୍ଚବର୍ଣ୍ଣ ମୁରୁଜ ଦ୍ୱାରା କୁମ୍ଭସ୍ଥଳେ ଅଙ୍କିତ ଚମ୍ପା ବସ୍ତ୍ରରେ ରଞ୍ଜିତ ପଦ୍ମଯୁକ୍ତ ଚତୁଷ୍କୋଣମଣ୍ଡଳ ବିଶେଷ—A square figure drawn on the ground with 5 coloured powders or painted on a piece of cloth on the 8th day of the bright lunar fortnight of Āswina for the worship of Durgā or for some other religious rites. [ଦ୍ର—ଏହା ଚତୁରସ୍ର, ଚତୁଃକୋଣ ଓ କୋଣଶୃଙ୍ଗଚତୁଷ୍ଟୟଯୁକ୍ତ ଅଟେ ।]
Sarbatobhadra mandala

ସର୍ବତୋଭଦ୍ରା—ସଂ. ବି—୧ । ଗମ୍ଭାରି ଗଛ [ମେଦିନୀ] (ଦେଶ)—1. A timber tree; Gambhari tree; Gmelina Arborica ୨ । ନଟଯୋଷିତ୍ [ମେଦିନୀ]; ନର୍ତ୍ତୀ—2. A dancing girl; an actress.
(ସର୍ବତୋଭଦ୍ରକା—ଅନ୍ୟରୂପ)
Sarbatobhadrā

ସର୍ବତୋଭାବରେ—କ୍ରି. ବିଶ—୧ । ସବୁପ୍ରକାରେ—1. In all ways. ୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—2. Fully.
[ସର୍ବତୋଭାବେ—ଅନ୍ୟରୂପ]
Sarbatobhābare
सर्वतोभावे सर्वतोभावसे

ସର୍ବତୋମୁଖ—ସଂ ବିଶ. ପୁଂ [ସର୍ବତଃ=ସବୁଆଡ଼େ+ମୁଖ ଯାହାର ବହୁଗ୍ରହ]—୧ । ସର୍ବଦିଗଭିମୁଖୀ; ସବୁଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରିଥିବା—1. Facing all sides. ୨ । ସର୍ବଦିଗବର୍ତ୍ତୀ—2. Situate in all directions. ୩ । ସର୍ବତ୍ର ସ୍ଥିତ—3. Omnipresent. ୪ । ସର୍ବତ୍ର ବ୍ୟାପକ—4. All-pervading ସଂ. ବି—୧ । ଆକାଶ [ମେଦିନୀ]—1. The sky. ୨ । ସ୍ୱର୍ଗ (ଶବ୍ଦମାଳା)—2. Heaven. ୩ । ଜଳ [ଅମର]—3. Water. ୪ । ଶିବ (ମେଦିନୀ)—4. God Śiba. ୫ । [ଚତୁର୍ମୁଖ] ବ୍ରହ୍ମା [ମେଦିନୀ]—5. The Creator Brahmā. ୬ । ଆତ୍ମା (ମେଦିନୀ)—6. Soul. ୭ । ଅଗ୍ନି—7. Fire. ୮ । ବ୍ରାହ୍ମଣ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—8. A Brāhmaṇa. ୯ । ବ୍ୟୁହରଚନା ବିଶେଷ (ହି. ଶ.)—9. A kind of battle-array. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗୁରୁଆଡ଼କୁ ବ୍ୟୁହସ୍ଥ ସୈନ୍ୟମାନେ ମୁହଁ କରି-ଥାଆନ୍ତି ।
Sarbatomukha

ସର୍ବତୋମୁଖୀ ପ୍ରତିଭା—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ)—ଯେଉଁ ପ୍ରତିଭା ସବୁ ଦିଗରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—All-comprehensive or all-round genius or talents.
Sarbatomukhī pratibhā

ସର୍ବତ୍ୟାଗ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସବୁ ବିଷୟର ବର୍ଜନ—Renunciation of all things.
Sarba tyāga

ସର୍ବତ୍ୟାଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବ+ତ୍ୟାଗ+ଇନ୍, ୧ମା ୧ବ)—
Sarba tyāgī ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଯାବତୀୟ ବିଷୟଭୋଗ ବର୍ଜନ
(ସର୍ବତ୍ୟାଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କରିଥାଏ—Renouncing
the enjoyment of all worldly
affairs.

ସର୍ବତ୍ର—ସଂ. ଅ (ସର୍ବ+୭ମୀ ବିଭକ୍ତିରେ ତ୍ର)—୧ । ସବୁଠାରେ; ସବୁ
Sarbatra ସ୍ଥାନରେ; ପ୍ରତି ସ୍ଥାନରେ—
1. Everywhere; at all places. ୨ । ସବୁ
ଦେଶରେ—2. In all countries. ୩ । ସବୁ
କାଳରେ—3. At all times. ୪ । ସବୁଆଡ଼େ—
4. On all sides.

ସର୍ବତ୍ରଗ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ସର୍ବତ୍ର+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତା ଅ)—
Sarbatraga ୧ । ସର୍ବଗ; ଯେ ସବୁଠାକୁ ଯାଏ—
[ସର୍ବତ୍ରଗା—ସ୍ତ୍ରୀ] 1. Going everywhere. ୨ ।
ଯାହାର ସବୁଠାକୁ ଅବାଧ ଗତି—2. One who is
admitted everywhere. ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ ।
ବାୟୁ—1. Wind; air. ୨ । ମନୁଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର
(ହ. ଶ)—2. The name of a son of King
Manu. ୩ । ଭୀମସେନଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହ.ଶ)—
3. One of the sons of King Bhsenamaī.

ସର୍ବତ୍ରଗାମୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବତ୍ର+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତା ଇନ୍;
Sarbatragāmī ୧ମା; ୧ବ)—୧ । ସର୍ବତ୍ରଗ (ଦେଖ)—
(ସର୍ବତ୍ରଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Sarbatraga (See) ସଂ. ବି.
୧ । ବାୟୁ—1. The air. ୨ । ପରମାତ୍ମା—2.
The Divine Essence.

ସର୍ବତ୍ରୈବ—ସଂ. ଅ (ସର୍ବତ୍ର+ଏବ)—ସବୁଠାରେହିଁ—
Sarbatraiba Certainly everywhere.

ସର୍ବଥା—ସଂ. ଅ (ସର୍ବ+ପ୍ରକାରାର୍ଥେ ଥା)—୧ । ସବୁ ପ୍ରକାରେ—
Sarbathā 1. In all ways. ୨ । ଅତିଶୟ; ଅତ୍ୟନ୍ତ.
2. Much; very much. ୩ । (ପ୍ରତିଜ୍ଞାର୍ଥକ) ହଁ—
3 (Denoting promise) Yes! I promise.
୪ । (ହେତ୍ୱର୍ଥକ)—4. (Denoting cause) Yes!
୫ । (ସ୍ୱୀକାରାର୍ଥକ)—5. (Denoting admission)
Yes! I admit. ୬ । (ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ) ନିଶ୍ଚୟ—
6. (Denoting certainty) Certainly. [ଉ—
କାଲି ପ୍ରଭାତେ ତୋର କଥା ତଂସକୁ କହିବୁ ସର୍ବଥା ।
—ଭୂପତି ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ]

ସର୍ବଦ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି. ପୁଂ (ସର୍ବ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତା ଅ)—ସବୁ
Sarbada ଦାନକାରୀ—Bestower of all things.
(ସର୍ବଦାତା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସର୍ବଦା, ସର୍ବଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସର୍ବଦମନ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି. ପୁଂ (ସର୍ବ+ଦମି ଧାତୁ=ଦମନ କରିବା
Sarbadamana +କର୍ତ୍ତା. ଅନ]—୧ । ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ
[ସର୍ବଦମନା—ସ୍ତ୍ରୀ] ଦମନ କରେ—1. Controlling or
restraining all. ୨ । ସମସ୍ତଙ୍କର ଶାସକ—
2. Ruler of all.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—ରାଜା ଦୁଷ୍ମନ୍ତଙ୍କ ଔରସରେ ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କ
ଗର୍ଭଜାତ ପୁତ୍ର ରାଜା ଭରତଙ୍କ ଶିଶୁକାଳୀନ ନାମ—
The name given during his infancy to
King Bharata, the son of Raja
Dushmanta. [ଉ—ରାଜା ଦୁଷ୍ମନ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ଫେରି
ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରୂପ ସଂକଳ୍ପରେ କଣ୍ୱଋଷି ମୁନିଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ ଶକୁନ୍ତଳା
ସମୟରେ ସେଠାରେ ଦୁଷ୍ମନ୍ତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମୁଦ୍ରାରୁ ପ୍ରତ୍ୟା-
ଖ୍ୟାତା ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ଜନ୍ମ ଔରସ ଶିଶୁ କୁମାରକୁ
ଦେଖିଲେ । ଉକ୍ତ କୁମାର ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ସିଂହର
ଉପସ୍ଥିତିରେ ତା ଶାବକକୁ ଧରି ତା ଦାନ୍ତ ଗଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲା । ତତ୍ପରେ ଦୁଷ୍ମନ୍ତ
ନିଜ ପୁତ୍ରକୁ ଚିହ୍ନିଲେ ଓ ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପୁନର୍ମିଳିତ
ହେଲେ । ସେହି ମୁନି ଆଶ୍ରମରେ ଦୁଷ୍ମନ୍ତ-କୁମାର ସିଂହ ଆଦି
ଦୁଷ୍ଟ ଶ୍ୱାପଦଙ୍କୁ ଦମନ କରୁଥିବା ଦେଖି ମୁନିମାନେ
କୁମାରଙ୍କୁ ସର୍ବଦମନ ନାମ ଦେଇଥିଲେ । ପରେ ଏହି
କୁମାର ଭରତ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ହେଲେ ।]

ସର୍ବଦର୍ଶନ ସଂଗ୍ରହ—ସଂ. ବି—ମାଧବାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ କୃତ ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥ-
Sarba darśana saṁgraha ବିଶେଷ—The title of
a Sanskrit work by Mādhabāchārjya,
which is a compendium of all the
schools of Hindu philosophy. [ଉ—
ଏଥିରେ ସବୁ ପ୍ରକାରର ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର ଅଲୋଚିତ ହୋଇ-
ଅଛି ।]

ସର୍ବଦର୍ଶୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବ+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ=ଦେଖିବା+କର୍ତ୍ତା.
Sarba darśī ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଯେ ସବୁ ବିଷୟ
(ସର୍ବଦ୍ରଷ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେଖି ପାରେ; ସର୍ବଦ୍ରଷ୍ଟା—1. Omni
ସର୍ବ ଦର୍ଶିନ୍ } ସ୍ତ୍ରୀ scient; seeing everything; all-
ସର୍ବଦ୍ରଷ୍ଟ୍ରୀ } seeing. ୨ । ସର୍ବଜ୍ଞ—2. All-know-
ing. ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଈଶ୍ୱର—1. God. ୨ ।
ବୁଦ୍ଧଦେବ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—2. The Buddha.

ସର୍ବଦଳ ସମ୍ମି(ମ୍ମେ)ଳନୀ—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର ଇଂରେଜରୁ
Sarbadala sammi(mme)lani ଅନୁଦିତ)—ସର୍ବବିଧ
ମତବାଦୀଙ୍କର ଏକତ୍ର ମିଳନ ବା ସଭା—All parties-
conference.

ସର୍ବଦ୍ୱାରିକ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି. ପୁଂ (ସର୍ବଦ୍ୱାର+ଇକ)—ଦଶଦିଗଜୟୀ—
Sarbadwārika Conquerer of kingdoms in all
the points of the compass.

ସର୍ବଦା—ସଂ. ଅ (ସର୍ବ+କାଳାର୍ଥେ ୭ମୀ ବିଭକ୍ତିରେ ଦା)—୧ । ସବୁ
Sarbadā ବେଳେ—1. Always. ୨ । ସବୁ କାଳରେ—
2. At all times. (ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ)—ସର୍ବଦର
ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of sarbada.

ସର୍ବ ଦୁଃଖ କର—ସଂ. ବିଣ—ସର୍ବ ଦୁଃଖ ପ୍ରଦ (ଦେଖ)
Sarba duḥkha kara Sarba duḥkha prada (See)
(ସର୍ବଦୁଃଖହର—ବିପରୀତ).

ସର୍ବ ଦୁଃଖ କ୍ଷୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମସ୍ତ ଦୁଃଖର ନାଶ—
Sarba duḥkha kshaya The end or extinction of all sorrow or trouble.

ସର୍ବ ଦୁଃଖ ପ୍ରଦ—ସଂ. ବିଣ. ସୁଂ—ଯେ ସବୁ ଦୁଃଖ ଦିଏ—Giving
Sarba duḥkha prada all sorts of trouble; [ସର୍ବ ଦୁଃଖଦ—ଅନ୍ୟରୂପ] productive of much trouble.
[ସର୍ବ ଦୁଃଖ ପ୍ରଦା, ସର୍ବ ଦୁଃଖଦା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସର୍ବ ଦେବ—ସଂ. ବି—ସବୁ ଦେବତାମାନେ—
Sarba deba All the Deities.

ସର୍ବ ଦେବ ନମସ୍କାର—ସଂ. ବି—ସବୁ ଦେବତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ—Obei-
Sarba deba namaskāra sance made to all the Deities.

ସର୍ବ ଦେବ ମୁଖ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଗ୍ନିରେ ଆହୁତି ଦେଲେ ସବୁ
Sarba deba mukha ଦେବତା ପାଆନ୍ତି)—ଅଗ୍ନି (ଜଟାଧର)
—Fire.

ସର୍ବ ଦେଶମୟ—ସଂ. ବିଣ—ସକଳ ଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ସକଳ ଦେଶୀୟ
Sarba deśamaya —Relating to all countries.
[ସର୍ବ ଦେଶୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସର୍ବ ଦ୍ରଷ୍ଟା—ସଂ. ବିଣ. ଓ ବି. ସୁଂ (ସର୍ବ+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ତୃ; ୧ମା.
Sarba drashṭṛā ୧ବ)—ସର୍ବଦର୍ଶୀ (ଦେଖ)
[ସର୍ବଦ୍ରଷ୍ଟ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] Sarbadarśī (See)

ସର୍ବ ଧର୍ମ—ସଂ. ବି—ସବୁ ପ୍ରକାରର ଧର୍ମ—
Sarba dharma All sorts of religion.

ସର୍ବ ଧର୍ମ ସମନ୍ୱୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମମତମାନ
Sarba dharm samanwaya ଆଲୋଚନା କରି ତହିଁରେ ଲକ୍ଷିତ ମତଭେଦମାନ ଖଣ୍ଡନପୂର୍ବକ ସବୁ ଧର୍ମର ଏକମତତ୍ତ୍ୱର ପ୍ରତିପାଦନ—Reconciliation of the apparent differences amongst all religions and establishment of their unity.

ସର୍ବ ଧାତୁକ—ସଂ. ବି (ସର୍ବ ଧାତୁ+କ)—ତମ୍ବା (ହ. ଶ)—
Sarba dhātuka Copper.

ସର୍ବ ଧାରୀ(ରି)—ସଂ. ବି—କାଳଚକ୍ରର ଦ୍ୱାବିଂଶ ବର୍ଷ—The 22nd
Sarba dhārī(rī) year of the cycle of time.

ସର୍ବ ଧୁରୀ ବହ—ସଂ. ବିଣ—(ସର୍ବ+ଧୁରୀ=ଭାର+ବହ୍ ଧାତୁ+
Sarba dhurī baha କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ ସବୁ ପ୍ରକାରର ଭାର
[ସର୍ବ ଧୁରୀଣ—ଅନ୍ୟରୂପ] ବହେ—Carrying all sorts of loads. ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ପଶୁ (ଘୋଡ଼ା, ବଳଦ ଆଦି) ଗାଡ଼ି, ରଥ, ଲଙ୍ଗଳ ପ୍ରଭୃତି ଟାଣେ ଏବଂ ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ଓ ବୋଝ ଆଦି ବୁହେ—Beasts wich are accustomed to every sort of load or daftr.

ସର୍ବନା(ନାଁ)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଶ୍ରବଣା; ଏହା ଶ୍ରାବଣ
Sarbanā(nāñ) ମାସରେ ବା ବର୍ଷା ଋତୁରେ ଜନ୍ମେ) —ବର୍ଷା ଋତୁରେ ଧାନକ୍ଷେତରେ ମନକୁ ଜନ୍ମିବା ଅନାମନା ବା ବାଉଁଶା ତଣ—A medley of weeds growing in the paddy fields during the rains.
[ଉ—ଖେତ ନଶାଏ ସର୍ବନା । ଗାଁ ନଶାଏ ବାଁମନା—ଉଗ ।]

ସର୍ବନାଭ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ସର୍ବ+ନାଭ+ଅ)—ଏକପ୍ରକାର
Sarbanābha ଅସ୍ତ୍ର (ହ. ଶ)—A kind of weapon of offence.

ସର୍ବ ନାମ—ସଂ. ବି (ସର୍ବ+ନାମନ୍; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସମସ୍ତଙ୍କର
Sarba nāma ନାମ—1. Name of all. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) (ବ୍ୟାକରଣ) ଯେଉଁ ସବୁ ଶବ୍ଦ (ଆମ୍ଭେ, ମୁଁ, ତୁମ୍ଭେ, ତୁ, ଏ, ସେ, ତାହା, ଯେ, ସର୍ବ, ସବୁ ଇତ୍ୟାଦି) ବିଶେଷ୍ୟ ପଦ ପରିବର୍ତ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—2. (grammar) A pronoun. [ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣରେ ସର୍ବନାମକୁ ସାଧାରଣତଃ ୫ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି—୧ । ସର୍ବାଦି—ଯଥା; ସର୍ବ, ବିଶ୍ୱ, ଉଭୟ, ଏକ, ଏକତର; ୨ । ଅନ୍ୟାଦି—ଯଥା; ଅନ୍ୟ, ଅନ୍ୟତର, ଇତର, କତର, କତମ, ଏକତମ, ୩ । ପୂର୍ବାଦି—ଯଥା; ପୂର୍ବ, ପର, ଅପର, ଅବର, ଅଧର, ଦକ୍ଷିଣ ଓ ସ୍ୱ; ୪ । ଯଦାଦି—ଯଥା;ଯଦ୍, ତଦ୍,ଏତଦ୍, ତ୍ୟଦ୍ ଓ ଇମ୍; ୫ । ଇଦମାଦି—ଯଥା; ଇଦମ୍, ଅଦସ୍, ଯୁଷ୍ମଦ୍, ଅସ୍ମଦ୍ । ଅସ୍ମା ଓ ଅସ୍ମୀୟ ଅର୍ଥରେ ସ୍ୱ ଶବ୍ଦ ସର୍ବନାମ ।

ସଂସ୍କୃତରେ ସର୍ବନାମ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ପୁଂଲିଙ୍ଗ, ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ଓ କ୍ଲୀବଲିଙ୍ଗରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଆକାର ଅଛି; କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆରେ ନାହିଁ ।

ସଂସ୍କୃତରେ କଥା କହୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ସର୍ବନାମ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ତାହାର ଉତ୍ତମ ପୁରୁଷ (ଯଥା—ମୁଁ, ଆମେ, ଅମ୍ଭେ);

ଯାହାଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ କରୁଆଅନ୍ତି ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟମ ପୁରୁଷର ସର୍ବନାମ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ (ଯଥା—ତୁ, ତୁମ୍ଭେ, ଆପଣ);

ଏହା ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁକୁ ପ୍ରତି ତୃତୀୟ ବା ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷର ସର୍ବନାମ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।

କିନ୍ତୁ କେତେକ ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟାକରଣକାର ସଂସ୍କୃତର ଉତ୍ତମ ପୁରୁଷକୁ ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷ, ମଧ୍ୟମ ପୁରୁଷକୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁରୁଷ ଓ ତୃତୀୟ ବା ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷକୁ ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ ବୋଲି ଉଲ୍ଲେଖ କରିଅଛନ୍ତି ।]

ସର୍ବ ନାଶ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସବୁ ପଦାର୍ଥର ବା ବସ୍ତୁର
Sarba nāśa ବା ବିଷୟର ଧ୍ୱଂସ—1. Destruction of all things. ୨ । ସମୂଳ ବିନାଶ—2. Extinction or ruin; complete loss. ୩ । ପ୍ରଳୟ—3. Universal Dissolution.

ସର୍ବ ନାଶିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ଗାଳ)—ଯେ ସର୍ବନାଶ ଘଟାଏ—Sarba nāśiā Causing or bringing about ruin; ସର୍ବନାଶୀ, ସର୍ବ ନେଶେ **सर्व नाशी** ruinous. [ସର୍ବନାଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସର୍ବ ନାଶିନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସର୍ବନାଶିନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ସର୍ବନାଶୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—The feminine form of Sarbanāśī. ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମହାକାଳୀ—The Goddess Mahākālī. [ସର୍ବ ନାଶୀ—ପୁଂ]

ସର୍ବ ନାଶୀ—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବନାଶ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ସର୍ବ ଧ୍ୱଂସକାରୀ; ଯେ ସର୍ବନାଶ ଘଟାଏ—1. Causing total ruin. ୨ । ସର୍ବନାଶକାରୀ—2. Destroying everything. ୩ । ପ୍ରଳୟକାରୀ—3. Causing utter dissolution. ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସର୍ବନାଶିଆର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sarba nāśiā. (ସର୍ବନାଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସର୍ବନାଶେ ସମୁତ୍ପନ୍ନେ ଅର୍ଦ୍ଧଂ ତ୍ୟଜତି ପଣ୍ଡିତଃ'—ସ. ପ୍ରବଚନ—ପଣ୍ଡିତ ବା ଜ୍ଞାନୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେଉଁଠାରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ସର୍ବନାଶ ଘଟିବା ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ବୋଲି ଦେଖନ୍ତି, ସେଠାରେ ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁର ଅର୍ଧେ ବା ଅଂଶ ତ୍ୟାଗ କରି ଅନ୍ୟ ଅଂଶକୁ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି—A Sanskrit proverb meaning "A wise man is content to give up a part (literally, a half) where he finds that he is about to lose the whole".

ସର୍ବ ନିୟନ୍ତା—ସ. ବିଣ (ସର୍ବ+ନି+ଯମ୍ ଧାତୁ=ସଯମ କରିବା+ତୃ ପ୍ରତ୍ୟୟ, ୧ମା. ୧ବ)—ସକଳ ବିଷୟର (ସର୍ବନିୟନ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପରିଚାଳକ—Guiding or controlling everything. Sarba niyantā

ସର୍ବନ୍ଦମ—ସ. ବିଣ ଓ ବି. ପୁଂ (ସର୍ବଂ=ସମସ୍ତଙ୍କୁ+ଦମ୍. ଧାତୁ=ଦମନ କରିବା+ଘଞ୍. ଅ; ଅଲୁକ ସମାସ)—(ସର୍ବଦମନ, ସର୍ବଂଦମ, ସର୍ବଂଦମନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସର୍ବ ଦମନ (ଦେଖ)—Sarba damana. (See) Sarbandama

ସର୍ବ ପଥଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବପଥ+ଜ୍ଞା. ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତା. ଅ)—ଯେ ସବୁ ବାଟ ଜାଣେ—Knowing all the roads. (ସର୍ବପଥଜ୍ଞ—ସ୍ତ୍ରୀ) Sarba pathajña

ସର୍ବପଥୀନ—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବ+ପଥ+ଇନ)-୧। ସର୍ବପଥଗାମୀ—1. Going on all ways. ୨ । ସର୍ବପଥଜ୍ଞ—2. Knowing all the ways. ୩ । ସର୍ବ ପଥବ୍ୟାପୀ—3. Occupying the whole breadth of the road. ସଂ. ବି—୧ । ରଥ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—1.Car; chariot. ୨ । ଯେଉଁ ରଥ ସବୁପ୍ରକାର ପଥରେ ଯାଇ ପାରେ—2. A car which can be used in all sorts of roads. ୩ । ଯେଉଁ ରଥ ରାସ୍ତାର ସବୁ ଅଂଶକୁ ଅଧିକାର କରେ (ଯଥା—ଉଙ୍ଗରାଜ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ରୁକ୍ମିଣୀ ରଥ)—3. A very stupenduous car which occupies the whole breadth of the road. (ସର୍ବପଥୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସର୍ବପା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବଳିରାଜ ପତ୍ନୀ—The name of the wife of king Bali. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସର୍ବ+ପା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତା. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)—୧ । ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ପାନକର୍ତ୍ତ୍ରୀ—1. (female) Drinking everything. ୨ । ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଳନକର୍ତ୍ତ୍ରୀ—2. (female) Maintaining or saving all. (ସର୍ବପା—ପୁଂ. ବିଣ)

ସର୍ବପାଚକ—ସଂ. ବି (ସର୍ବ+ଣିଚ. ଧାତୁ. ଣିଚ=ପାଚ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତା. ଅକ; ଯାହା ସମସ୍ତ ଧାତୁକୁ ପାକ କରେ)—ସୁହାଗା; ଟଙ୍କଣଖାର (ଇ. ଶ)—Borax. Sarbapāchaka

ସର୍ବ ପ୍ରକାର—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ସବୁ ରକମ—All sorts. ଦେ. ସବରକମ **सबतरह** Of all sorts. Sarba prakāra

ସର୍ବ ପ୍ରଧାନ—ସଂ. ବିଣ (୭ମୀ ତତ୍)—୧ । ସର୍ବାଗ୍ରଗଣ୍ୟ—1. Utmost. ୨ । ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ; ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Superior to all others. ୩ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ—3. Head or Chief of all. ୪ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୁଖ୍ୟ—4. Pre-eminent. Sarba pradhāna

ସର୍ବ ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ—୧। (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମସ୍ତଙ୍କର ବଲ୍ଲଭ; ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରିୟ; ସମସ୍ତେ ଯାହାକୁ ସ୍ନେହ କରନ୍ତି—1. Dear to all; beloved by all. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ସମସ୍ତେ ଯାହାର ପ୍ରିୟ—2. Benevolent; catholic; all-loving. ୩ । ସମସ୍ତଙ୍କର ରୁଚିକର (କର୍ମ)—3. Pleasing to all. Sarba priya

ସର୍ବପ୍ରିୟା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସର୍ବବଲ୍ଲଭା (ଦେଖ)—Sarba ballavā Sarbapriyā (See) ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସର୍ବପ୍ରିୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sarbapriya.

ସର୍ବ ବନ୍ଦନ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସର୍ବବନ୍ଦନୀୟ)—ସର୍ବବନ୍ଦନୀୟ; ସମସ୍ତଙ୍କ ପୂଜନୀୟ—Adorable by all. [ଉ—ସର୍ବବନ୍ଦନ ସର୍ବବନ୍ଦନ ତୁ ଠାକୁର, ତୋତେ ମୋହର ନମସ୍କାର । ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।] **सर्बबंदन** Sarba bandana

ସର୍ବ ବନ୍ଦନୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମସ୍ତଙ୍କ ପୂଜନୀୟ—Adorable by all. (ସର୍ବବନ୍ଦ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ସର୍ବବନ୍ଦନୀୟା, ସର୍ବବନ୍ଦ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ] Sarba bandanīya

ସର୍ବବର୍ଣ୍ଣିକା—ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ଗମ୍ଭାରି ଗଛ—Gmelina Arborea (tree) Sarbabarṇṇikā

ସର୍ବବଲ୍ଲଭ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସର୍ବପ୍ରିୟ (ଦେଖ) Sarbapriya. (See) (ସର୍ବବଲ୍ଲଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) Sarbaballabha

ସର୍ବବଲ୍ଲଭା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ – ଅସତୀ ନାରୀ (ଧରଣୀଧର); ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
Sarbaballabhā An unchaste woman; an adulteress. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସର୍ବବଲ୍ଲଭର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine form of 'Sarbaballabha'.

ସର୍ବବାଦି ସମ୍ମତ—ସଂ. ବିଣ (ସର୍ବବାଦିନ୍+ସମ୍ମତ; ୭ମୀ ତତ୍)—
Sarbabādi sammata ୧ । ସକଳ ମତବାଦୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ—1. Approved by all; universally acknowledged. ୨ । ସବୁ ସଂପ୍ରଦାୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ—2. Admitted by all the different sects. ୩ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ—
3. Unanimously agreed; agreed to by all.

ସର୍ବବାଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବ+ବଦ୍ ଧାତୁ=କହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, ୧ମା ୧ବ)—୧ । ସବୁ ପ୍ରକାରର ମତ ଅବଲମ୍ବନ-
(ସର୍ବବାଦିନୀ – ସ୍ତ୍ରୀ) କାରୀ—1. Holding all sorts of views. ୨ । ବିଭିନ୍ନ ମତାବଲମ୍ବୀ—2. Holding different views. ୩ । ସବୁ ସଂପ୍ରଦାୟର—
3. Belonging to all sects. ସଂ. ବି – ଶିବଙ୍କର ଏକ ନାମ (ହି. ଶ)—A name of Śiba.

ସର୍ବବାଧା ପ୍ରଶମନ—ସଂ ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ସବୁ ବାଧାର ନିବାରଣ—
Sarbabādhā praśamana Assuagement of all
(ସର୍ବବାଧାପ୍ରଶମନ—ବିଣ. ପୁଂ) grief or obstacles.

ସର୍ବବିତ୍—ସଂ ବିଣ (ସର୍ବ+ବିଦ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ) —
Sarbabid ସର୍ବଜ୍ଞ (ଦେଖ)—Sarbajña (See). ସଂ ବି—
୧ । ପରମେଶ୍ୱର—1. God. ୨ । ଓଁକାର (ହି. ଶ)—
2. The mystic syllable 'Om'.

ସର୍ବବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି (କର୍ମଧାରୟ)—ସବୁପ୍ରକାରର ବିଦ୍ୟା—
Sarbabidyā All branches of learning.

ସର୍ବବିଦ୍ୟା ବିଶାରଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (କର୍ମଧା ଓ ୭ମୀ ତତ୍)—
Sarbabidyā biśārada ସବୁ ବିଦ୍ୟାରେ ପାରଦର୍ଶୀ—
(ସର୍ବବିଦ୍ୟାବିଶାରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) Proficient in all branches of learning.

ସର୍ବବୀର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବହୁପୁତ୍ରଯୁକ୍ତ (ହି. ଶ)
Sorbabīra Having many sons.
(ସର୍ବବୀରା - ସ୍ତ୍ରୀ)

ସର୍ବବେଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବ+ବିଦ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)-
Sarbabeda ୧ । ସର୍ବଜ୍ଞ (ଦେଖ)—1. Sarbajña (See)
୨ । ସବୁବେଦମାନ—2. All the Vedas.
(ସର୍ବବେଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସର୍ବବେଦାଧ୍ୟେତା ବ୍ରାହ୍ମଣ—A Brāhmaṇa learned in all the Bedas.

ସର୍ବବେଦସ—ସଂ. ବି—ସକଳ ସମ୍ପତ୍ତି (ହି. ଶ)
Sarbabedasa All property.

ସର୍ବବେଦା(ଦାଃ)—ସଂ ବି- ପୁଂ (ସର୍ବ+ବିଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅସ୍=
Sarbabedā(dāh) ସର୍ବବେଦସ୍, ୧ମା ୧ବ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସର୍ବସ୍ୱଦକ୍ଷିଣ ଯାଗ ସମ୍ପାଦନ କରିଅଛନ୍ତି (ଅମର)—
A person who has performed Sarbaswadakshina sacrifice.

ସର୍ବବେଶୀ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବବେଶ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ)
Sarbabeśī ସବୁ ପ୍ରକାରର ବେଶଧାରୀ—
(ସର୍ବବେଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Assuming all sorts of dress. ସଂ ବି—୧ । ନଟ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—
1. An actor. ୨ । ବହୁରୂପୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A person who assumes different masks at different times.

ସର୍ବ ବୈନାଶିକ—ସଂ ବି [ସର୍ବ+ବୈନାଶିକ]—ଅସ୍ତି ଅବ ସମସ୍ତଙ୍କ
Sarba bainā̄sika ବିନାଶଶୀଳ ବୋଲି ଯେ କହେ; ବୌଦ୍ଧ
(ହି. ଶ)—A Buddhist.

ସର୍ବ ବ୍ୟାପକ(ବ୍ୟାପୀ)—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବ+ବ୍ୟାପକ)—ଯାହା ସବୁ
Sarba byāpaka(byāpī) ଅଂଶକୁ ବା ବସ୍ତୁକୁ ବ୍ୟାପି ଥାଏ—
Extending over all; all-pervading. ସଂ
(ସର୍ବବ୍ୟାପିକା, ସର୍ବବ୍ୟାପିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି—୧ । ଈଶ୍ୱର—1. God.
୨ । ଶିବ—2. Śiba. ୩ । ବ୍ରହ୍ମା—3. Brahmā.

ସର୍ବ ଭକ୍ଷ(ଷୀ)—ସଂ. ବି (ସର୍ବ+ଭକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ;+କର୍ତ୍ତୃ.
Sarba bhaksha(kshī) ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ହୁତାଶନ;
ସର୍ବଭକ୍ଷା } ବିଣ.ସ୍ତ୍ରୀ ବହ୍ନି—Fire. ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ—ଯେ
ସର୍ବ ଭକ୍ଷିଣୀ } ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ ଭକ୍ଷଣ କରେ—
(ସର୍ବଭକ୍ଷକ—ଅନ୍ୟରୂପ) All eating; omnivorous.

ସର୍ବ ଭକ୍ଷା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସର୍ବଭକ୍ଷ+ଆ)—ଛାଗୀ (ହେମମୟ)—
Sarba bhakshā She-goat.
ସଂ. ବିଣ, ସ୍ତ୍ରୀ—ସର୍ବ ଭକ୍ଷର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sarbabhaksha.

ସର୍ବ ଭକ୍ଷ୍ୟ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ (ସର୍ବ ଅଟେ ଭକ୍ଷ୍ୟ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Sarba bhakshya ସର୍ବ ଗ୍ରାସୀ (ଦେଖ)
(ସର୍ବ ଭକ୍ଷ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Sarba grāsī (See)

ସର୍ବ ଭବୋଦ୍ଭବ—ସଂ. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହି. ଶ)—
Sarba bhabodbhaba The sun.

ସର୍ବ ଭାବନ—ସଂ. ବି—ଶିବ (ହି. ଶ)—
Sarba bhābana Śiba.

ସର୍ବ ଭୁକ୍—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସର୍ବ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.କ୍ୱିପ)—
Sarba bhuk ସର୍ବ ଗ୍ରାସୀ (ଦେଖ)—Sarba grāsī (See)
ସଂ. ବି—ଅଗ୍ନି; ବହ୍ନି—Fire.

ସର୍ବ ଭୂତ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀ; ଜଗତର ପ୍ରାଣିଗଣ—
Sarba bhūta All beings.

ସର୍ବଭୂତ ହିତ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମସ୍ତ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ—
Sarbabhūta hita The bliss or good of all
(ସର୍ବଭୂତହିତକର—ବିଣ. ପୁଂ) beings.

ସର୍ବଭୂମିକ—ସଂ. ବି [ସର୍ବଭୂମି+କ]—ଦାରୁଚିନି [ହି. ଶ]
Sarbabhūmika Cinnamon,

ସର୍ବ ଭୋଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବ+ଭୋଜିନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—
Sarba bhogī ୧ । ସର୍ବଭକ୍ଷ—1. Omnivorous. ୨ ।
[ସର୍ବ ଭୋଗିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ସମସ୍ତ ଭୋଗକାରୀ—
2. Enjoying everything.

ସର୍ବ ମଖ(ଖା)ସା—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବି—ଚିରସ୍ଥାୟୀ ଜାଗିର—
Sarba makha(khā)sā Permanent Jaighir.

ସର୍ବ ମଙ୍ଗଳ—ସଂ. ବି—୧ । ସର୍ବ ଶୁଭ; ସବୁ ବିଷୟରେ ମଙ୍ଗଳ—
Sarba mangala 1. Happiness in everything.
୨ । ମୋକ୍ଷଦାତା—2. Saviour. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—
[ସର୍ବ ମଙ୍ଗଳା—ସ୍ତ୍ରୀ] ୧ । ସବୁ ପ୍ରକାରର ମଙ୍ଗଳ ବିଧାତା—
1. Bringing about all sorts of happiness.
[ଉ—ସର୍ବମଙ୍ଗଳ ଜଗନ୍ନାଥ ।]

ସର୍ବ ମଙ୍ଗଳକର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସବୁ ପ୍ରକାରର ମଙ୍ଗଳବିଧାୟକ—
Sarba mangalakara Giving all sorts of bliss
(ସର୍ବମଙ୍ଗଳକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) or happiness.

ସର୍ବ ମଙ୍ଗଳମୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସବୁ ମଙ୍ଗଳର ଆଧାର—Full of
Sarba mangalamaya all sorts of happiness or
[ସର୍ବ ମଙ୍ଗଳମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] bliss; blissful.

ସର୍ବ ମଙ୍ଗଳା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସକଳ ପ୍ରକାରର ମଙ୍ଗଳକୁ ଯେ ବିଅନ୍ତି—
Sarba mangalā ୧ । ଦୁର୍ଗା—1. Goddess Durgā.
୨ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ (ହ. ଶ.)—2. Goddess Lakshmī.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସର୍ବମଙ୍ଗଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine
of Sarbamangala.

ସର୍ବ ମନ୍ଦିରା—ଦେ: ବି—ଏକଜାତୀୟ ପ୍ରାଚୀନ ଅର୍ଣ୍ଣବ ପୋତ (ଭୋଜ-
Sarba mandirā ରାଜ ପ୍ରଣୀତ 'ଯୁକ୍ତିକଳ୍ପତରୁ' ଗ୍ରନ୍ଥ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ
ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ)—A kind of ship used
in ancient time.

ସର୍ବମୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବ+ଚରିତାର୍ଥରେ ମୟ) — ୧ । ସର୍ବା-
Sarbamaya ପକ; ଯାହା ସବୁଠାରେ ଘୋଷିଅଛି; ସର୍ବବ୍ୟାପକ—
[ସର୍ବମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] 1. All-pervading. ୨ । ଯାହାର
କ୍ଷମତା ସର୍ବତ୍ର ବିସ୍ତୃତ—2. Very influential. ୩ ।
ସର୍ବଜ୍ଞ ସର୍ବକ୍ଷମଶାଳୀ—3. Omnipotent.

ସର୍ବମୟ କର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବି. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର କ୍ଷମତା ବା ଅଧିକାର
Sarbamaya kartta ସର୍ବବ୍ୟାପୀ—One who is the
all powerful head of an institution
(ସର୍ବମୟୀକର୍ତ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) or place.

ସର୍ବ ମୂଲ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ସର୍ବ=ସବୁ ପଦାର୍ଥର ମୂଲ୍ୟରୂପେ
Sarba mūlya ଯାହା ଅବଦାନରୂପରେ ବିଚାରାଯାଇ ପାରେ) —
୧ । କପର୍ଦ୍ଦକ; କଉଡ଼ି—2. Shell money. ୨ ।
କୌଣସି କ୍ଷୁଦ୍ର ମୁଦ୍ରା (ହ. ଶ)—
2. Any small coin.

ସର୍ବ ମେଧ—ସଂ. ବିଣ (ସର୍ବ=ମେଧ୍ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା, ସର୍ବ
Sarba medha କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ସର୍ବ ସଂହାରକ;
ସର୍ବନାଶୀ—1. Destroying everything; all-
destroying. ୨ । ସର୍ବସଙ୍ଗୀ—2. Accompanying all. ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ସର୍ବପ୍ରକାରର
ଯଜ୍ଞ—1. All sorts of Vedic sacrifices.
୨ । ସାର୍ବଜନିକ ଯଜ୍ଞ (ହ. ଶ)—2. A vedic
sacrifice open to all. ୩ । ଦଶଦିନ କୃତ୍ୟ
ସୋମଯାଗବିଶେଷ (ହ. ଶ)—
3. A sort of Soma sacifice.

ସର୍ବୟ—କ୍ରି. ଅ—ସବୁଠାରେ—Everywhere. [ଉ—ଶ୍ଳୋକ
Sarbaya ବଳ୍ଗା ଜଣ୍ଡା ପିଣ୍ଡା ଦେଉଛି ସର୍ବୟ—ପ୍ରାଚୀ.
ସବ ଜାଗାୟ ସବଜଗହମେଁ ବ୍ରଜ୍ଜନରୁପଣ ଗୀତା ।]

ସର୍ବ ଯମକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସର୍ବ+ଯମକ)—କାବ୍ୟାଳଙ୍କାରବିଶେଷ—
Sarba jamaka A figure of speech. [ଦ୍ର—ଏହି
ସର୍ବ ଯମକ ଶବ୍ଦାଳଙ୍କାରରେ ପ୍ରଥମ ପଦ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ପଦର ଶବ୍ଦ-
ସର୍ବ ଯମକ ବିନ୍ୟାସ ଏକା ଭଳି କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥ ବିଭିନ୍ନ ।] [ଉ—
ଅହ୍ନ ମଦର ତାପ ନାଶେ ଶୋଭ ସାରସ ଚରେ । ଅହ୍ନମ-
ଦର ତାପ ନାଶେ ଶୋଭ ସାରସ ଚରେ—ଭକ୍ତ ଲବଣ୍ୟବତୀ]

ସର୍ବ ଯୋଗୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍ତ୍ୱ)—ଶିବ (ହ. ଶ)—
Sarbajogī Śiba.

ସର୍ବ ରକ୍ଷକ—ସଂ. ବିଣ (ସର୍ବ+ରକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଯେ
Sarba rakshaka ସମସ୍ତଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରେ—Protecting
[ସର୍ବରକ୍ଷକ, ସର୍ବରକ୍ଷାକର—ଅନ୍ୟରୂପ] or saving all.

ସର୍ବ ରକ୍ଷଣ କବଚ—ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ପୁରାଣୋକ୍ତ (କୃଷ୍ଣ ଜନ୍ମ
Sarba rakshana kabacha ଖଣ୍ଡ ୧୨ଶ ଅଧ୍ୟାୟ) ବିଷ୍ଣୁ
ସ୍ତବବିଶେଷ—Name of a prayer (lit. protecitive armour) invoking Bishnu for
one's protection. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଭକ୍ତାର
ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅବୟବକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
ଉଦ୍ଦ ନାମରେ ଆହ୍ୱାନ କରାଯାଏ ।]

ସର୍ବ ରସ—ସଂ. ବି—୧ । ଧୂନକ; ଧୁଣା (ଅମର)—1. Resin.
Sarba rasa ୨ । ବାଦ୍ୟଭାଣ୍ଡ; ବୀଣାଭେଦ; ଏକପ୍ରକାର ବୀଣା
(ମେଦିନୀ)—2. A kind of harp. ୩ । ପୁରୁ;
ପଣ୍ଡିତ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—3. A learned man.
୪ । ଲବଣ ରସ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—4. Saline taste.
୫ । ଲବଣ; ଲୁଣ (ହ. ଶ.)—5. Salt.
[ସର୍ବରସା—ସ୍ତ୍ରୀ] ସଂ. ବି. ପୁଂ—ସବୁ ବିଦ୍ୟାରେ ନିପୁଣ (ବ୍ୟକ୍ତି)
(ହ. ଶ)—Skilled in all the arts.

ସର୍ବ ରସା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସର୍ବରସ+ଆ)—ସର୍ବ ରସର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Sarba rasā Feminine in Sarba rasa. ସଂ. ବି—
ଖଇ ମଣ୍ଡ (ହ. ଶ)—A food-paste prepared
by sifting boiled fried paddy.

ସର୍ବ ରସୋତ୍ତମ—ସଂ. ବି—ଲବଣ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—
Sarba rasottama Salt.

ସର୍ବରା—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସର୍‌ବରାହ୍‌=ରାଜାଙ୍କ କର୍ମ ନିର୍ବାହ; ରାଜସ୍ୱ ଉପକରଣ ସଂଗ୍ରହ)—୧ । ରାଜସ୍ୱ—
Sarbarā — 1. Revenue. ୨ । ଜମିର ଖଜଣା—
ଖାଜନା **ମାଲଗୁଜାରୀ** 2. Land-rent. ୩ । ପେଣ୍‌ଡସ୍‌—3 Revenue paid by a Feudatory Chief.

ସର୍ବରା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୌଣସି ଜମିକୁ ପ୍ରଜାସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
Sarbarā karibā — ଖଜଣାରେ ଜମିଦାରଠାରୁ ପଟ୍ଟା ନେବା—
ଖାଜାନାର ଲଓୟା, ପଟ୍ଟା ନେଓୟା To take lease of a piece
ପଟ୍ଟା ଲେନା of land on rent.

ସର୍ବରାକାର୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସର୍ବରା+ସଂ. ପ୍ରତ୍ୟୟ, କାର)—
Sarbarākār — ୧ । ଯେଉଁ କର୍ମଚାରୀ ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଖଜଣା
ତହସିଲଦାର ଅସୁଲ କରି ଜମିଦାର ବା ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ନିକଟରେ
ସର୍ବରାକାର ଦାଖଲ କରନ୍ତି—1. A rent-collecting officer. [ଦ୍ର—ଏହି କର୍ମଚାରୀ ନିଜର ସିହନ୍ତୁଳା ପାଇଁ ଜମିର କମ୍ବା ଅସୁଲ ଟଙ୍କାରୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅଂଶ (ମାଲିକାନା) ପାଅନ୍ତି ।] ୨ । ଖୋରଧା ଖାସମହାଲର ରାଜଙ୍କଠାରୁ ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟ କରି ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କଠାରେ ଦାଖଲ କରିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A rent-collecting agent of the Government in the Khurda Government estate; a Sarbarakar of the Government estate.
[ଦ୍ର—ଖୋରଧା ସରବରାକାରଙ୍କ ଇତିହାସପାଇଁ ପରିଶିଷ୍ଟ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ]

ସର୍ବରାକାରୀ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା)—ସର୍ବରାକାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating
Sarbarākārī — to Sarbarākār. ଦେ. ବ—ସର୍ବରାକାରର
ସର୍ବରାକାରୀ **ସର୍ବରାକାରୀ** ପଦ—The post or service of a Sarbarākār.

ସର୍ବରାତ୍ର—ସଂ. ବ—ରାତ୍ରିର ସମସ୍ତ ଅଂଶ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କୌମୁଦୀ)—The
Sarba rātra — whole night; all night.

ସର୍ବରାହ—ବୈଦେ. ବ—୧ । ଫରମାସୀ ଜିନିଷ ଯୋଗାଇବା କର୍ମ—
Sarbarāha — 1. The act of supplying articles on
ସରବରାହ order; order-supplying. ୨ । ଅନ୍ୟ
ସର୍ବରାହ ଦ୍ରବ୍ୟର ଆମଦାନୀ—
2. Importing of commodities.

ସର୍ବରି—ବୈଦେ. ବିଣ (ଇଂ ସର୍ଭେ)—(ଆଧୁନିକ) ସରକାରୀ ସର୍ଭେ
Sarbari — ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the modern
ସାର୍ବିୟାରି **ସର୍ବିକା** Surveying operation.
ସାର୍ଭେୟାରି ବୈଦେ. ବ—ସର୍ଭେଅର୍ ବା ମାପିବା କର୍ମଚାରୀଙ୍କ
ସର୍ବିକା କାମ କର୍ମ—Surveyorship; the work or post of a surveyor.

ସର୍ବରି ଇଲାକା—ବୈଦେ.ବ (ଇଂ.ସର୍ଭେ+ଫା. ଇଲାକା)—ସରକାରଙ୍କ
Sarbari ilākā — ଭୂମି ମାପ ବିଭାଗ—The Survey
ସାର୍ବିୟାରି ଏଲାକା **ସର୍ବିକା ଇଲାକା** Department of Government.

ସର୍ବରି ମାଣ—ଦେ. ବ—୨୪ ଦସ୍ତି ପଦକାରେ ୧ ମାଣ; ଆଧୁନିକ
Sarbari māṇa — ସର୍ଭେ ଦ୍ୱାରା ମାପ ହୋଇଥିବା ଏକର୍—
ଏକର An acre of English measure; one
ସର୍ବିକା ଏକର 'māṇa' measured bythe 24 the dasti rod according to modern Survey.
[ଉ—ଶଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାଳର ସର୍ବରା ପଦର ମାଣ ଗୃହ ଜମି ଥିଲା । ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।] [ଦ୍ର—ଖୁବେ ଏ ଦେଶର ୧୨ ଦସ୍ତି, ୧୪ ଦସ୍ତି, ୧୫ ଦସ୍ତି ଓ ତତ୍ରିଶ ଦସ୍ତି ପଦକା ଦ୍ୱାରା ଘର ଘର ଅଞ୍ଚଳରେ ଜମି ମାପ ଦ୍ୱାରା 'ମାଣ' ସ୍ଥିରୀକୃତ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଇଂରାଜ ସରକାର ସର୍ଭେ (Survey) ଓ ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ (Settlement) ସମ୍ପର୍କରେ ମାପ କରାଇ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳର ସାବେକ 'ମାଣ' ବା ପରମାଣକୁ 'ସର୍ବରା ମାଣ' ବା ଏକର୍ ଓ ଡେସିମଲ୍ (Acre and decimal) ରେ ପରିଣତ କରି ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କାଗଜ (Record of Rights) ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଅଛନ୍ତି ଇଂରାଜୀ ସର୍ଭେ ମାପର ଏକ ଏକର=୨୪ ଦସ୍ତି ପଦକାର ୧ ମାଣ ଥିବାରୁ ଏବଂ ସରକାରୀ ସର୍ଭେ ଓ ସେଟଲମେଣ୍ଟରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦସ୍ତି ପଦକାର ମାଣକୁ ଏକରରେ ହିସାବ କରାଯାଇଥିବାରୁ ଏକରକୁ 'ସର୍ବରା ମାଣ' କହନ୍ତି ।].

ସର୍ବରି ମାପ—ଦେ. ବ—ଆଧୁନିକ ବା ଇଂରାଜୀ ଧରଣରେ ଜମିର ମାପ-
Sarbari māpa — Surveying or measuring of land
ସାର୍ବିୟାରି ମାପ according to modern survey.
ସର୍ବିକା ମାପ

ସର୍ବରୀ(ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବ (ସୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଉରୀ, କରି)—
Sarbarī(etc) — ରାତ୍ରି; ରାତ୍ରି; ଶର୍ବରୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
(ଶର୍ବରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Night; Śarbarī etc (See).

ସର୍ବରୀ କର—ସଂ. ବ (ସର୍ବରୀ=ରାତ୍ରି+କର=କରେ ଯେ; ଉପପଦ
Sarbarī kara — ତତ୍)—ନିଶାକର; ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

ସର୍ବର୍ତ୍ତୁ—ସଂ. ବ (ସର୍ବ+ଋତୁ; କର୍ମଧାରୟ)—ସବୁ ଋତୁ—
Sarbarttu — All the seasons of the year.

ସର୍ବର୍ତ୍ତୁ ପରିବର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବ—ବତ୍ସର (ଜଟାଧର)—
Sarbarttu paribartta — Year.

ସର୍ବର୍ତ୍ତୁ ଫଳ—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସର୍ବ ଋତୁରେ ଜାତ ଫଳମାନ
Sarbarttu phala — 1. Fruits produced in all the seasons of the year. ୨ ।
(ବହୁବ୍ରୀହି) ନାରିକେଳ ଗଛ—2. The cocoanut tree.
ସଂ. ବିଣ—ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷ ସବୁ ଋତୁରେ ଫଳ ଦିଏ—
Producing fruits in all the seasons of
(ସର୍ବର୍ତ୍ତୁ ଫଳା—ଣୀ) the year.

ସର୍ବଲ(ଳା, ଳୀ)—ସଂ. ବ (ସର୍ବ=ସମସ୍ତ+ଲ ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା
Sarbala(lā, lī) — +ଉରୀ.ଅ;+ଅ;+ଇ)—୧। ତୋମରାସ୍ତ୍ର—
1. A sort of weapon; javellin. ୨ । ସାବଳ; ଲୌହର ମୋଟ ଓ ଲମ୍ବ ଦଣ୍ଡ—2. A crowbar.

ସର୍ବ ଲିଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବ+ଲିଙ୍ଗ=ଚିହ୍ନ+ଇନ୍, ଅସ୍ତି
Sarba lingī — ଅର୍ଥରେ; ୧ମା. ୧ବ)—ସକଳ ଚିହ୍ନଧାରୀ—

(ସର୍ବ ଲିଙ୍ଗିନ୍—ଣ୍ଣୀ) Having or wearing all marks
ସ.ବ—୧ । ପାଷଣ୍ଡ (ଅମର); ନାସ୍ତିକ—1. Atheist: an unbeliever. ୨ । ବେଦ ବିରୋଧାତ୍ମା ଓ ସର୍ବ-ବର୍ଣ୍ଣର ଚିହ୍ନଧାରୀ, ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସରହିତ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A person who has no fixed religious belief and who wears the insignia of all religious sects. ୩ । ବେଦ ବିରୋଧୀ ବୌଦ୍ଧ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—3. A Buddhist recluse not believing in Godhead. ୪ । ଧୂର୍ତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A wicked person. ୫ । ପାମର ବ୍ୟକ୍ତି—5. A reprobate.

ସର୍ବ ଲୋକ—ସଂ. ବ—୧ । ଜଗତ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ—1. The whole universe. ୨ । ସମୁଦାୟ ସୃଷ୍ଟି—2. The whole creation. ୩ । ସମସ୍ତ ସକଳ ପ୍ରାଣୀ—3. The animal or living beings of the universe.
Sarba loka

ସର୍ବ ଲୋକ ପିତାମହ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସର୍ବ ଲୋକଙ୍କର ପିତାମହ; ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଅଦେଶରେ ତତ ସ୍ୱଜ ସ୍ୱାୟମ୍ଭୁବ ମନୁ ପାବତୀସ୍ୱ ଜୀବଜନ୍ତୁ ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛନ୍ତି) —ବ୍ରହ୍ମା—Brahmā (literally the grandfather of all created beings).
Sarba loka pitāmaha

ସର୍ବ ଲୋକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (କର୍ମଧାରୟ; ୭ମୀ ତତ୍)—ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ; ଯାହାକୁ ବିଶ୍ୱବାସୀ ଜାଣନ୍ତି—Universally celebrated; world-famous.
Sarba loka praśiddha
(ସର୍ବ ଲୋକ ଖ୍ୟାତ, ସର୍ବ ଲୋକ ବିଖ୍ୟାତ, ସର୍ବ ଲୋକ ବିଦିତ, ସର୍ବ ଲୋକ ବିଶ୍ରୁତ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସର୍ବ ଲୋକ ପ୍ରସିଦ୍ଧି, ସର୍ବ ଲୋକ ଖ୍ୟାତି, ସର୍ବ ଲୋକ ବିଖ୍ୟାତି, ସର୍ବ ଲୋକ ବିଶ୍ରୁତି—ବ)

ସର୍ବ ଲୋକେଶ—ସଂ. ବ—୧ । ଶିବ—1. Śiba. ୨ । ବ୍ରହ୍ମା—2. Brahmā. ୩ । ବିଷ୍ଣୁ—3. Bishṇu. ୪ । କୃଷ୍ଣ (ହି. ଶ)—4. Kṛushṇa.
Sarba lokeśa

ସର୍ବ ଲୋହ—ସଂ. ବ—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଲୌହମୟ ବାଣ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର) —1. An arrow made of iron. ୨ । (କର୍ମଧା) ସବୁ ଧାତୁ—2. All metals.
Sarba loha

ସର୍ବ ଲୌହ—ସଂ. ବ—୧ । ତମ୍ବା (ହି. ଶ)—1. Copper. ୨ । ବାଣ; ତୀର (ହି. ଶ)—2. Arrow.
Sarba lauha

ସର୍ବଶଃ—ସଂ.ଅ.ବିଣ (ସର୍ବ+ପ୍ରକାରାର୍ଥେ ଶସ୍)—୧। ସବୁ ପ୍ରକାରେ—1. In all ways. ୨ । ସାଧାରଣ ରୂପେ—2. Ordinarily.
Sarbaśaḥ

ସର୍ବଶକ୍ତିମତ୍ତା(ତ୍ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ (ସର୍ବ ଶକ୍ତିମତ୍+ତା; ତ୍ୱ)—ସମସ୍ତ ଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଅବସ୍ଥା—All-powerfulness; omnipotence.
Sarba śaktimattā(ttwa)

ସର୍ବ ଶକ୍ତିମୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବ ଶକ୍ତି+ଅଣ୍ ଅର୍ଥରେ ମୟ) — ସର୍ବ ଶକ୍ତିମାନ୍ (ଦେଖ) (ସର୍ବ ଶକ୍ତିମୟୀ—ଣ୍ଣୀ) Sarba śaktimān (See)
Sarba śaktimaya

ସର୍ବ ଶକ୍ତିମାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବ+ଶକ୍ତି+ମତ୍; ୧ମା-୧ବ)—ସକଳ ଶକ୍ତିର ଅଧିକାରୀ; ସବୁ ପ୍ରକାରେ ବଳଶାଳୀ—Almighty; omnipotent. ସଂ. ବ—ପରମେଶ୍ୱର—The Almighty.
Sarba śaktimān
(ସର୍ବ ଶକ୍ତିମତୀ—ଣ୍ଣୀ) (ସର୍ବ ଶକ୍ତିମତ୍ତ୍ୱ—ବ)

ସର୍ବ ଶାନ୍ତି କୃତ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସର୍ବଶାନ୍ତି+କୃ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ସକଳ ବିଷୟରେ ଶମ ଭାବକ—Assuaging every thing; bringing peace to every thing. ସ. ବ—ଦୁଷ୍ୟନ୍ତ ଓ ଶକୁନ୍ତଳା ପୁତ୍ର ଭରତରାଜ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ). (ଏହାଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନାମ ସର୍ବଦମନ)—A name of King Bharata, son of Śakuntalā.
Sarba śānti kṛut

ସର୍ବ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବ ଶାସ୍ତ୍ର+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍ ଅ)—ସର୍ବ ଶାସ୍ତ୍ର ଦର୍ଶୀ (ଦେଖ)—Sarba śāstra darśi (See)
Sarba śāstrajña
(ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞା, ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞତା, ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞତ୍ୱ—ବ) (ସର୍ବ ଶାସ୍ତ୍ର ଜ୍ଞତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ରଦର୍ଶୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ର+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍ ଇନ୍, ୧ମା ୧ବ)—ଯେ ସବୁ ଶାସ୍ତ୍ର ଜାଣେ—Versed in all the śāstras.
Sarba śāstra darśi
(ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ରଦ୍ରଷ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ରଦର୍ଶିନୀ, ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ରଦ୍ରଷ୍ଟ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ରଦର୍ଶିତା; ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ରଦ୍ରଷ୍ଟୃତା—ବ)

ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ରବିତ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସର୍ବ ଶାସ୍ତ୍ର+ବିଦ୍ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ସର୍ବ ଶାସ୍ତ୍ରଦର୍ଶୀ (ଦେଖ)—Sarba śāstra darśi (See)
Sarba śāstrabid
ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ରବେତ୍ତା—ପୁଂ, ସର୍ବଶାସ୍ତ୍ରବେତ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ } ଅନ୍ୟରୂପ

ସର୍ବଶୁଚି—ସଂ. ବ (ସର୍ବ=ସକଳ+ଶୁଚି=ପବିତ୍ର; ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଶୁଚି କରନ୍ତି; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun. ୨ । ଅଗ୍ନି—2. The fire.
Sarba śuchi

ସର୍ବଶୁଭ—ସଂ. ବିଣ—(୭ମୀ ତତ୍)ସକଳ ବିଷୟରେ ମଙ୍ଗଳସୂଚକ—Auspicious or blissful in every way. ସଂ. ବ—ସକଳ ବିଷୟରେ ମଙ୍ଗଳ—Bliss or happiness in every matter.
Sarba śubha

ସର୍ବଶୂନ୍ୟ ବାଦୀ—ସଂ. ବ—ବୌଦ୍ଧ (ହି. ଶ)—A Buddhist.
Sarbaśūnya bādī

ସର୍ବ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍)—୧ । ସର୍ବପ୍ରଧାନ (ଦେଖ) ୨ । ସର୍ବୋତ୍ତମ—2. Best.
Sarba śreshṭha 1. Sarba pradhāna (See)
(ସର୍ବ ଶ୍ରେଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସର୍ବ ଶ୍ରେଷ୍ଠତା—ବ)

ସର୍ବସଂଗତ—ସଂ. ବ—ଶରତ ଧାନ୍ୟ (ହି. ଶ)—A kind of autumnal paddy. ସ. ବିଣ—ସର୍ବ ସଙ୍ଗତ (ଦେଖ)—Sarbasaṅgata (See)
Sarba saṁgata

ସର୍ବ ସଂସର୍ଗ ଲବଣ—ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ଔଷଧକ; ଔଷଧ ସର୍ବ ଲବଣ ବା ଦ୍ରୋଣୀ ଲବଣ;
Sarba saṁsarga labaṇa

ସୋରା; ଖାର ଲୁଣ (ରାସାୟନିକ)—Carbonate of soda; nitre; saltpetre.

ସର୍ବ ସଂହାର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସମସ୍ତଙ୍କର ବିନାଶ—Sarba samhāra 1. Destruction of all. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କାଳ—2. Time personfied. ୩ । ମୃତ୍ୟୁ ଦେବତା—3. Death personified. (ସର୍ବସଂହାରକ, ସର୍ବସଂହର୍ତ୍ତା—ବିଣ. ପୁଂ)

ସର୍ବ ସଙ୍ଗତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ସର୍ବ ପ୍ରକାରେ ଉଚିତ—1. Proper Sarba sangata in every way. ୨ । ସର୍ବତ୍ର; ଉଚିତ—2. Proper everywhere. ସଂ. ବ—ଶସ୍ତିକଧାନ୍ୟ—A kind of autumnal paddy.

ସର୍ବ ସତ୍ତ୍ୱ ରକ୍ଷିତ—ଦେ. ବିଣ—ସର୍ବ ସ୍ୱତ୍ୱ ରକ୍ଷିତ (ଦେଖ)—Sarba satwa rakhita Sarba swatwa rakshita (See) (ସର୍ବସ୍ୱ ସ୍ୱରକ୍ଷିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
सर्वसत्व रक्षित सर्वसत्वरक्षित

ସର୍ବ ସନ୍ନହନାର୍ଥକ—ସଂ. ବ—ସର୍ବାଭିସାର (ଦେଖ)—Sarba sannahanārthaka Sarbābhisāra (See)

ସର୍ବ ସମକ୍ଷ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମସ୍ତଙ୍କର ସମ୍ମୁଖ—Front Sarba samaksha of all; sight of all; public gaze.

ସର୍ବ ସମତା—ସଂ. ବ—ସମସ୍ତଙ୍କଠାରେ ସମଜ୍ଞାନ—Equality in Sarba samatā or equal regard to all matters.

ସର୍ବ ସମେତ—ଦେ. କ୍ରି ବିଣ—୧ । ସବୁ ସୁଦ୍ଧା—1. Altogether. Sarba sameta ୨ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମିଶାଇଲେ—2. Totally; taking all together.
सर्वसमेत सबमिलाकर

ସର୍ବ ସମ୍ମତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍)—ସମସ୍ତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ—Sarba sammata Universally admitted.

ସର୍ବ ସମ୍ମତି—ସଂ. ବ—ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଙ୍ଗୀକାର—Unanimity; universal acknowledgment. Sarba sammati

ସର୍ବ ସମ୍ମତିକ୍ରମେ ଗୃହୀତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ ସର୍ବ ସମ୍ମତିକ୍ରମେ ଗୃହୀତଂ) Sarba sammatikrame gruhita ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସର୍ବ ସମ୍ମତିକ୍ରମେ ଗୃହୀତ ଅନୁମୋଦିତ—Unanimously accepted or passed; unanimously resolved.
सर्वसम्मतिसे स्वीकृत

ସର୍ବସହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସର୍ବଂସହ (ଦେଖ)—Sarbamsaha Sarba saha (see) ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ଗୁଗୁଳ (ସର୍ବସହା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ରତ୍ନମାଳା)—Indian bdellium.

ସର୍ବ ସହନିକ(ସହନୀ)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ସବୁ ବିଷୟ ସହ୍ୟ କରେ—Forbearing; bearing every treatment. Sarba sahanika(sahani)
सर्वसहा सर्वसहा (ସର୍ବସହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସର୍ବ ସାକ୍ଷୀ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସର୍ବ+ସାକ୍ଷିନ୍; ୧ମା ୧ବ; ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖୁଅଛି)—୧ । ଈଶ୍ୱର—1. God. ୨ । ଅଗ୍ନି—2. The fire. (ହ. ଶ) ୩ । ବାୟୁ (ହ. ଶ)—3. Air. Sarbasākshi

ସର୍ବ ସାଧନ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ (ହ. ଶ)—1. Gold. Sarba sādhana ୨ । ଶିବ (ହ. ଶ)—2. Siba.

ସର୍ବ ସାଧାରଣ (ସାମାନ୍ୟ)—ସଂ. ବ—ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକମାନେ; Sarba sādhārana (sāmānya) ଜନତା ଓ ବହୁ ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକେ—The public. ବିଣ.—୧ । ଜନ ସାଧାରଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the public; public. ୨ । ସାମୁଲି—2. Ordinary.

ସର୍ବ ସାର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସବୁ ପଦାର୍ଥର ସାର—1. Extract or essence of all things. ୨ । ସବୁ ପଦାର୍ଥର ସାରାଂଶ—2. The summary or substance of all things. ସଂ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସବୁ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ସାର ବା ପ୍ରଧାନ—Most substantial of all things.

ସର୍ବ ସିଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (୭ମୀ ତତ୍)—୧ । ଯେ ସବୁ ବିଷୟ ସାଧନ-କ୍ଷମ—1. Adept in everything. ସଂ. ବ—୧ । ଶିବଙ୍କ ଭୃତ୍ୟ ବିଶେଷ—1. Name of an attendant of Siba. ୨ । ଶ୍ରୀଫଳ (ପ୍ରକୃତବାଦ)—2, The Bael fruit and tree. Sarba siddha

ସର୍ବ ସିଦ୍ଧା—ସଂ. ବ—ଚତୁର୍ଥୀ, ନବମୀ ଓ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ତିଥିଦ୍ୱୟ (ହ.ଶ) Sarbasiddhā Epithet of the 4th, 9th and 14th days of the lunar fortnight.

ସର୍ବ ସିଦ୍ଧି—ସଂ. ବ (୭ମୀ ତତ୍)—୧ । ସବୁ ବିଷୟରେ ସିଦ୍ଧି—Sarbasiddhi 1. Accomplishment or success in everything. ୨ । ଶ୍ରୀଫଳ; ବେଲ (ଶବ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରିକା)—2. Marmalus fruit. ୩ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ତର୍କ (ହ. ଶ)—3. Complete argument.

ସର୍ବ ସୁଦ୍ଧା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ମୋଟରେ; ସର୍ବସମେତ—Sarbasuddhā Altogether.
सर्वसुद्ध सबमिलाकर

ସର୍ବ ସ୍ୱ—ସଂ. ବ (ସର୍ବ+ସ୍ୱ=ଧନ, ବିଭବ)—ସମୁଦାୟ ଧନ; ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି—All property. Sarbaswa [ଉ—ଶତ୍ରୁଜିତ ପାଣ୍ଡବେ ହାରିଣ ସର୍ବସ୍ୱ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ସଭା ।]

ସର୍ବ ସ୍ୱତ୍ୱ—ସଂ. ବ—ସବୁ ପ୍ରକାରର ସ୍ୱତ୍ୱ ବା ଅଧିକାର—Sarba swatwa All the rights concerning any thing.

ସର୍ବ ସ୍ୱତ୍ୱ ରକ୍ଷିତ—ସଂ. ବିଣ—ଯେଉଁ ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ସରକାରଙ୍କ ଜିମାରେ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି କରା ଯାଇଥାଏ ଓ Sarbaswatwa rakshita (ସର୍ବସ୍ୱତ୍ୱରକ୍ଷିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଯାହାରୁ ଗ୍ରନ୍ଥକାରଙ୍କ ବିନା ଅନୁମତିରେ ଅନ୍ୟ କେହି ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି ଅଂଶ ଉଦ୍ଧାର ବା ବ୍ୟବହାରପୂର୍ବକ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ—A book or publication of which all rights (including the right of extracting, quoting, translating and copy right) are reserved for the author or other particular indi vidual and registered under law.

ସର୍ବସ୍ୱଦକ୍ଷିଣ—ସଂ. ବିଣ (ସର୍ବସ୍ୱ+ଦକ୍ଷିଣା; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ
Sarbaswadakshina ଯାଗରେ ଯଜମାନ ନିଜର ସର୍ବସ୍ୱ ଦକ୍ଷିଣାରୂପେ ଦାନ କରନ୍ତି—(A vedic sacrifice) In which the performer gives away all his properties as present to Brāhmans. ସଂ. ବି—ବିଶ୍ୱଜିତ୍ ନାମକ ଯଜ୍ଞ—Name of a kind of vedic sacrifice.

ସର୍ବସ୍ୱନାଶ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା ଓ ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିର ବିନାଶ-
Sarbaswanāśa Loss of all property.

ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା ଓ ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସର୍ବସ୍ୱ+ଅନ୍ତ)—ସର୍ବସ୍ୱ
Sarbaswānta ନାଶ (ଦେଖ)—Sarbaswanāśa (See)
(ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସର୍ବସ୍ୱ ହୋଇଅଛି ଅନ୍ତ ଯାହାର)—ଯାହାର ସର୍ବସ୍ୱ ନଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି—Having all the properties exhausted.

ସର୍ବସ୍ୱୀ—ସଂ, ବି (ସର୍ବସ୍ୱ+ଇନି ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ)—ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର
Sarbaswī ଜାତିବିଶେଷ (ନାପିତ ଔରସରେ ଗୋପକନ୍ୟା ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ—ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତପୁରାଣ ବ୍ରହ୍ମଖଣ୍ଡ ୧୦ମ ଅଧ୍ୟାୟ)—Name of a mixed caste born of a cowherd woman and barber.

ସର୍ବସ୍ୟ—ପ୍ରା. ସର୍ବ—ସମସ୍ତଙ୍କର—Of all. (ଉ—ଜାଣ ଏ
Sarbasya ସମୟେ ହୋଇ ପ୍ରଶ୍ନ ଯେ ସର୍ବସ୍ୟ—ପ୍ରାଚୀ.
ସବାର ସବକା ଶିବସ୍ୱରୋଦୟ ।)

ସର୍ବହର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବ+ହୃ ଧାତୁ+ଖଚ୍ ଅ)—ଯେ ସବୁ
Sarbahara ହରଣ କରେ—One who takes away
(ସର୍ବହାରା—ଅନ୍ୟ ବିଣ ରୂପ) all or everything.

ସର୍ବହର } ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ— ସଂ. ବି—୧ । ମୃତ୍ୟୁ—
ସର୍ବହାରଣୀ } 1. Death. ୨ । କାଳ—
2. Time personified. ୩ । ଶିବ—3. Śiba.
୪ । ଯମ—4. The God of death.

ସର୍ବହିତ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସମସ୍ତଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ—
Sarba hita 1. The good of all; universal weal
୨ । ମରିଚ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. Black pepper.
(ସର୍ବହିତକର—ଅନ୍ୟ ବିଣ ରୂପ) ସଂ ବିଣ-ସମସ୍ତଙ୍କ ମଙ୍ଗଳକର-Beneficial to all.

ସର୍ବା—ଦେ. ବି. ପ୍ରଂ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ସର୍ବେଶ୍ୱରର ଡାକ ନାମ—
Sarbā Nick name of "Sarbeswara"
(ସବୁ । ଆଦରାର୍ଥକ)

ସର୍ବାଂଶ—ସଂ ବି—ସମୁଦାୟ ଅଂଶ—
Sarbāmsa All parts.

ସର୍ବାକ୍ଷ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ସର୍ବ=ସର୍ବଜ+ଅକ୍ଷି ଯାହାର)—
Sarbāksha ରୁଦ୍ରାକ୍ଷ (ଦେଖ)—Rudrāksha (See)

ସର୍ବାଖ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି, ସର୍ବ +ଅଖ୍ୟା+ଅ)—ପାରଦ (ହି. ଶ)
Sarbākhya —Mercury.

ସର୍ବାଘୋଟ—ଦେ. ବିଣ—ସର୍ବଜ ଘୋଟିଥିବା—Enveloping
Sarbāghoṭa everything; overclouding. [ଉ—
ଘୁଟିଘୁଟେ ଜଳଦ ହୋଇଥାଏ ସର୍ବାଘୋଟ । ତପଳା ଖେଳୁଥାଇ
ସର୍ବାଘୋଟ ଝଟଝଟ—ବିଦଗ୍ଧ. ସଙ୍ଗୀତ ।]

ସର୍ବାଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗ; ସମୁଦାୟ ଦେହ—
Sarbāṅga 1. All limbs of the body; the whole body. ୨ । ସମସ୍ତ ଅଂଶ—2. All parts. ୩ । ସମସ୍ତ ବେଦାଙ୍ଗ—3. All the Bedāṅgas.

ସର୍ବାଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସର୍ବାଙ୍ଗ ଅର୍ଥେ ସୁନ୍ଦର
Sarbāṅga sundara ଯାହାର)—୧ । ଯାହାର ସମସ୍ତ ଅବୟବ ସୁନ୍ଦର—1. (a person) Having all the limbs graceful or symmetrical. ୨ । ଯାହା ଦେହରେ କୌଣସି ଖୁଣ ନାହିଁ—2.(a person) Having no blemish in any limb of the body. ୩ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁର ସମସ୍ତ ଅଂଶ ସୁନ୍ଦର—3. Nice or faultless in every respect.
[ସର୍ବାଙ୍ଗସୁନ୍ଦର ରସ—ଅନ୍ୟରୂପ] ୪ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଦି ଧାତୁ ଘଟିତ ଅମୃତବେଦୋକ୍ତ ଔଷଧବିଶେଷ (ରେ ପଜ୍ୟ ରତ୍ନାବଳି)—4, Name of a medicinal preparation. [ଉ—ପାରଦର, ଗନ୍ଧକର, ଟାଙ୍କଣାର, ମୁକ୍ତାର, ପ୍ରବାଳର, ଶଙ୍ଖର, ସୁନାର ଭସ୍ମମାନ ଏକତ୍ର କେମ୍ବୁ ରସରେ ଘୋଟି ଗଜପୁଟରେ ଉତ୍ତପ୍ତ କରି ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ଏବଂ ଅନୁପାନ ବିଶେଷ ସହ ଏହା ବାତଜ, ଶ୍ଳେଷ୍ମଜ, ପିତ୍ତଜ ସନ୍ନିପାତ, ଅର୍ଶ, ଗ୍ରହଣୀ, ମେହ, ଗୁଳ୍ମ, ଭଗନ୍ଦର ରୋଗରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ।]

ସର୍ବାଙ୍ଗନାବଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସର୍ବାଙ୍ଗ ଅର୍ଥେ ଅନବଦ୍ୟ ବା
Sarbāṅgānābadya ଅନବଦ୍ୟ ଯାହାର)—ସର୍ବାଙ୍ଗସୁନ୍ଦର—
(ସର୍ବାଙ୍ଗନ ବଦ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Having all the limbs graceful and symmetrical or faultless.

ସର୍ବାଙ୍ଗୀଣ—ସଂ. ବିଣ (ସର୍ବାଙ୍ଗ +ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇନ)—୧ । ସର୍ବାଙ୍ଗ
Sarbāṅgīṇa ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to all the limbs. ୨ । ସର୍ବାଙ୍ଗର ହିତକର—2. Beneficial to all the limbs. ୩ । ସର୍ବାଙ୍ଗ ବ୍ୟାପକ—3. Pervading through all the limbs. ୪ । ନିଖୁଣ—4. Faultless. ୫ । ସମସ୍ତ ଅବୟବ ଯୁକ୍ତ—5. Having all the limbs whole.

ସର୍ବାଙ୍ଗୀଣ ଉନ୍ନତି—ସଂ. ବ—ସବୁ ବିଷୟରେ ଉନ୍ନତି—
Sarbāṅgīṇa unnati Improvement in all respects.

ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ (ସର୍ବାଙ୍ଗୀଣର ଅଶୁଦ୍ଧ ବନାନ)—
Sarbāṅgīna (etc) ସର୍ବାଙ୍ଗୀଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ Sarbāṅgīṇa etc (See)

ସର୍ବାଣୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସର୍ବ=ମହାଦେବ+ଣୀ. ଈ; ଅନ୍. ଅଗମ;
Sarbāṇī ଇପାଣିନ)—ସର୍ବ ପତ୍ନୀ; ଭବାନୀ; ଦୁର୍ଗା—
Goddess Durgā.

ସର୍ବାତିଥି—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସବୁ ଅତିଥିଙ୍କ
Sarbātithi ସତ୍କାର କରେ (ହି. ଶ)—(a person)
Extending hospitality to all comers; hospitable to all.

ସର୍ବାତ୍ମା—ସଂ. ବ (ସର୍ବ+ଆତ୍ମନ୍; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍.; ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱର ଆତ୍ମା)—
Sarbātmā ୧ । ପରବ୍ରହ୍ମ (ହି. ଶ)—1. The Universal Soul. ୨ । ଶିବ (ହି. ଶ)—2. Śiba. ୩ । ଜିନ; ଅର୍ହତ୍ (ହି. ଶ)—3. Jaina saint.

ସର୍ବାଦ୍ରୁତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍)—ସମସ୍ତଙ୍କଦ୍ୱାରା ଆଦୃତ—
Sarbādṛuta Esteemed by all.
[ସର୍ବାଦ୍ରୁତା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସର୍ବାଧିକାର—ସଂ. ବ—୧ । (୭ମୀ ତତ୍) ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ—1. Full
Sarbādhikāra mastery; mastery in all matters.
୨ । (କର୍ମଧା) ସମସ୍ତ ଅଧିକାର—
2. All Sorts of authority.

ସର୍ବାଧିକାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବାଧିକାର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ ।
Sarbādhikārī ସବୁ ଅଧିକାର ସମ୍ପନ୍ନ—1. Having all authority or full mastery. ୨ । ଯାହାର ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ ଅଧିକାର ଥାଏ; ମନ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରଭୃତି
2. Having authority over all. ୩ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରସ୍ଥ ହାକିମ—3. Highest authority. ସଂ. ବ—ବଙ୍ଗ ଦେଶୀୟ କାୟସ୍ଥଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—
(ସର୍ବାଧିକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) A family-title in Bengal.

ସର୍ବାନନ୍ଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବ=ସକଳ ବିଷୟରେ ଆନନ୍ଦ ଯାହାର;
Sarbānanda ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ସବୁ ବିଷୟରେ ଆନନ୍ଦ—
[ସର୍ବାନନ୍ଦା—ସ୍ତ୍ରୀ] One who is happy or glad under all circumstances and in all matters.
ସଂ. ବ. ପୁଂ—ଭୈରବବିଶେଷ—
Name of an attendant of Śiba.

ସର୍ବାନୁକାରିଣୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସର୍ବାନୁକାରୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Fe
Sarbānukāriṇī nine form of Sarbānukārī
ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ (ଶାଳପର୍ଣ୍ଣ) (ଦେଖ)
Śālaparṇṇī (See)

ସର୍ବାନୁକାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବ+ଅନୁ+କୃ ଧାତୁ+ଣିନି,
Sarbānukārī ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅନୁକରଣ
[ସର୍ବାନୁକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] କରେ—Imitating all.

ସର୍ବାନୁକୂଳ—ଦେ. ବ—ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟାରମ୍ଭ—Beginning of all
Sarbānukūla works. [ଉ—ହଂସା ବସ୍ତ୍ର ଭୂରେ ଚେତ । ସର୍ବାନୁକୂଳେ ଭୂଷ୍ଟ ବଇ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]
ସଂ. ବିଣ—ସମସ୍ତଙ୍କର ଅନୁକୂଳ—Favourable to all.

ସର୍ବାନୁଭୂତି—ସଂ. ବ—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ସକଳ ବିଷୟରେ ଅନୁ-
Sarbānubhūti ଭୂତି ବା ବୋଧ—1. Experience or cognisance of all matters. ୨ । ଜୈନ ସନ୍ନ୍ୟାସି-ବିଶେଷ (୨୪ ପ୍ରକାର ଜୈନ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ)
2. One of the 24 classes of Jaina ascetics. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବ=ସକଳ ବିଷୟରେ ଅନୁଭୂତି ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାତା—
Knowing the Great Truth.

ସର୍ବାଯମକ—ଦେ. ବ—ସର୍ବଯମକ (ଦେଖ)
Sarbājamaka Sarbajamaka. (See)

ସର୍ବାର୍ଥ—ସଂ. ବ—୧ । ସମସ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନ—1. All necessity
Sarbārtha or requirements. ୨। ସମସ୍ତ ବ୍ୟବହାର—
2. All use. ୩। ସବୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—3. All aims.
(ସର୍ବାର୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି; ସର୍ବ ହୋଇଅଛି ଅର୍ଥ ଯାହାର)—ଚରିତାର୍ଥ—One who has attained his aims.

ସର୍ବାର୍ଥ ସାଧକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ସମସ୍ତ ଇଷ୍ଟସିଦ୍ଧି କରେ—
Sarbārtha sādhaka 1. One who fulfils all the desires of persons. ୨ । ସମସ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନ ସାଧକ—2. Fulfilling all requirements. ୩ । ସିଦ୍ଧିଦାୟକ—3. Causing success. ବ. ପୁଂ—ଇଷ୍ଟସିଦ୍ଧିକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—Granter or fulfiller of
(ସର୍ବାର୍ଥ ସାଧିକା—ସ୍ତ୍ରୀ one's desires.

ସର୍ବାର୍ଥ ସାଧନ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସବୁ ପ୍ରୟୋଜନ ବା
Sarbārtha sādhana ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ସିଦ୍ଧି—Fulfilment of all requirements or desires or aims.

ସର୍ବାର୍ଥ ସାଧିକା(ନୀ)—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦୁର୍ଗା—Goddess Durgā.
Sarbārtha sādhikā(nī) ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସର୍ବାର୍ଥ ସାଧକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sarbārtha sādhaka. (See)

ସର୍ବାର୍ଥ ସିଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବ ଅର୍ଥ ହୋଇଅଛି ସିଦ୍ଧ ଯାହାର;
Sarbārtha siddha ବହୁବ୍ରୀହି)—ପୂର୍ଣ୍ଣମନସ୍କାମ; ଯାହାର
(ସର୍ବାର୍ଥସିଦ୍ଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସକଳ ବାଞ୍ଛା ସିଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି; ସିଦ୍ଧାର୍ଥ—
One who has all his aims or desires fulfilled. ସଂ. ବ—୧ । ସିଦ୍ଧାର୍ଥ; ବୁଦ୍ଧଦେବ (ଅମର)—1. The Buddha. ୨ । (ନାମ) ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ ସମୟର ଜଣେ ଋଷିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
2. Name of a Brahman living in the reign of king Rāma. [ଉ—ଏ ଗୋଟିଏ ଭୂତରକୁ ଅଘାତ କରିବାରୁ ଭୂତଟି ଯାଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ	ଶ,ଷ	ଜ	ଇସ୍	ଉଅ	ଉ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଜ	ନ୍ଦ

ଜଳଟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନାମରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲ । ହନୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅତିଥି ବୋଲି ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ପରାମର୍ଶ ଦେବାରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଭକ୍ତ ବୁହର ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ—"ଏ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ବୁଲପତ୍ର ପଦ ପ୍ରଦାନ କର ଏହାଙ୍କୁ ଚାଲନ୍ତିର ଅଞ୍ଚଳର ଅଧିପତି କରନ୍ତୁ ।"

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏପରି ଅଦ୍ଭୁତ ପ୍ରାର୍ଥନାର କାରଣ ପଚାରିବାରୁ ବୁହର କହିଲେ, "ମୁଁ ପୂର୍ବ ଜନ୍ମରେ ଏହି ପଦରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ସତ୍କର୍ମ କରିଥିଲି; କିନ୍ତୁ ଭକ୍ତ ପଦର ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ପାପାଚରଣ ଯୋଗୁଁ ଏ ଜନ୍ମରେ ବୁହର ହୋଇ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଅଛି ।]

ସର୍ବାର୍ଥସିଦ୍ଧି—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସବୁ ପ୍ରୟୋଜନ ବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟର ସଫଳତା—Fulfilment of all aims or desires.
Sarbārthasiddhi

ସର୍ବାଣୀ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବ+ଅଣ୍. ଧାତୁ=ଶାସନ+ କର୍ତ୍ତୃ. ଲଟ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସର୍ବଭକ୍ଷ (ଦେଖ)—(ସର୍ବାଣିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Sarbabhaksha. (See)
Sarbāsi

ସର୍ବାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ତ୍ରିଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସକଳ ଅସ୍ତ୍ରଯୁକ୍ତ—Armed with all sorts of weapons. (ସର୍ବାସ୍ତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ)
Sarbāstra

ସର୍ବାସ୍ତ୍ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଜୈନମତରେ ଷୋଡ଼ଶ ବିଦ୍ୟାଦେବୀଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଦେବୀ ବିଶେଷ—One of the sixteen Deities mentioned in the Jaina Tantras.
Sarbāstrā

ସର୍ବାନ୍ତଃକରଣରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ମନର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବ ସହିତ; ସର୍ବାନ୍ତଃକରଣେ ସର୍ବାନ୍ତଃକରଣସେ ହୋଇ—With a full heart.
Sarbāntahkaranare

ସର୍ବାନ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି, ସର୍ବ+ଅନ୍ତ୍ୟ)—ଯେଉଁ ପଦ୍ୟର ଚାରି ଚରଣର ଅନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଏକ ଅଟେ (ହ. ଶ)—A poem having the same letter at the end of its four feet or lines.
Sarbānty a

ସର୍ବାନ୍ନ ଭକ୍ଷକ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ (ସର୍ବାନ୍ନ+ଭକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—ଉଦର ପିଶାଚ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସମସ୍ତଙ୍କ ହାତରେ ଅନ୍ନ ଭକ୍ଷଣ କରେ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—(a person Who takes food at the hands of all persons.
Sarbānna bhakshaka [ସର୍ବାନ୍ନୀନ—ଅନ୍ୟରୂପ]
ସର୍ବାନ୍ନ ଭକ୍ଷିକା, ସର୍ବାନ୍ନୀନା } ସ୍ତ୍ରୀ

ସର୍ବାନ୍ନ ଭୋଜୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସର୍ବାନ୍ନ ଭକ୍ଷକ (ଅମର) (ଦେଖ)
Sarbānnabhoji Sarbānna bhakshaka (See)

ସର୍ବାବସର—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ର (ଦିବାଶେଷ)—Midnight.
Sarbābasara

ସର୍ବାଭିସନ୍ଧୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ବ+ଅଭି+ସମ୍+ଧା.ଧାତୁ=ଲକ୍ଷ୍ୟ ବିଦ୍ଧା+କର୍ତ୍ତୃ. ଲଟ୍ ୧ମା ୧ବ)—୧ । ସର୍ବାଭିସନ୍ଧିନୀ, ସର୍ବାଭିସନ୍ଧିକା } ସ୍ତ୍ରୀ ସକଳଙ୍କୁ ପ୍ରତାରଣା କରିଥିବା; ସବୁ ପ୍ରକାର ବଞ୍ଚନା ଯୁକ୍ତ—1. Full of all kinds of deceit. ୨ । ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଉପହାସ କରେ—2. Jeering at all. ୩ । ଯେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଧୋକା ଦିଏ (ମନୁ)—3. Inveigling all persons. ସଂ. ବି—ଛଦ୍ମ ତାପସ; ବୈଡ଼ାଳବ୍ରତିକ (ଅମର)—A false ascetic.

ସର୍ବାଭିସାର—ସଂ. ବି—ଚତୁରଙ୍ଗ ସୈନ୍ୟସମାହାର; ଚତୁରଙ୍ଗ ସେନା ସଜ୍ଜିତ (ଅମର)—Battle array formed with the four classes of soldiers.
Sarbābhisāra

ସର୍ବାମାତ୍ୟ—ସଂ. ବି—ପରିବାରର ବା ଗୃହର ସବୁ ବ୍ୟକ୍ତି (ଭୃତ୍ୟ ପରିଜନାଦି)—All the persons of a household (including servants and dependants).
Sarbāmātya

ସର୍ବାହ୍ନ—ସଂ. ବି (ସର୍ବ+ଅହନ୍)—ସମସ୍ତ ଦିନ; ଦିନ ତମାମ୍—The whole day.
Sarbāhna

ସର୍ବିଅର—ବୈଦେ. ବି—ସର୍ଭେଅର୍ (ଦେଖ)
Sarbiar Sarbhear (See)

ସର୍ବିଅରି—ବୈଦେ. ବି—ସର୍ଭେଅର (ଦେଖ)
Sarbiari Sarbeari (See)

ସର୍ବିସ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ସର୍ଭିସ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sarbis (etc) Sarbhis etc (See)

ସର୍ବୀୟ—ସଂ. ବିଣ. ତ୍ରିଂ (ସର୍ବ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଈୟ)—ସର୍ବ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ [ସର୍ବୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ] Relating to all.
Sarbīya

ସର୍ବୁ—ଦେ. ବି—(ଅଦରାର୍ଥକ) ସର୍ବେଶ୍ୱରର ଡାକ ନାମ—Nickname for Sarbeśwara.
Sarbu

ସର୍ବେ—ଦେ. ସର୍ବ (ସଂ. ସର୍ବ ଶବ୍ଦର ପୁଂଲିଙ୍ଗ ନିତ୍ୟ ବହୁବଚନ)—
Sarbe
୧ । ସମସ୍ତେ—1. All. ୨ । ସବୁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ—ସର୍ବେ, ସକଳେ ସବ 2. All men. ୩ । ସବୁ ପ୍ରାଣୀମାନେ—ସାର୍ଭେ ସର୍ବ 3. All beings. ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ସର୍ଭେ) —ସର୍ଭେ (ଦେଖ)—Sarbhe (See)

ସର୍ବେଅର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ସର୍ଭେୟର୍)—ସର୍ଭେଅର୍ (ଦେଖ)
Sarbear Sarbhear (See)
ସାର୍ଭେୟାର ସର୍ବୀଆର

ସର୍ବେଇବ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ସର୍ବୈବ)—ସର୍ବୈବ (ଦେଖ)
Sarbe-iba ସର୍ବେବ ସବହୀ Sarbaiba (See)

ସର୍ବେବ—ଦେ. ଅ (ସଂ; ସର୍ବୈବ)—ସର୍ବୈବ (ଦେଖ)—
Sarbeba ସର୍ବେବ ସବହୀ Sarbaiba (See)

ସର୍ବେଶ୍ୱର—ସଂ.ବି.ପୁଂ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସର୍ବ+ଈଶ୍ୱର)—୧ । ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରଭୁ; ଏକାଧିପତି—1. The Lord of all. ୨ । ସାର୍ବଭୌମ (ଦେଖ)—2. Sārbabhauma
Sarbeśwara

'ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅଯଥା ପୃଷ୍ଠାରେ ସ୍ୱରବିହୀନ ଦ୍ୱିତୀୟ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳେ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚିହ୍ନିତ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ'ଖୋଜିବେ; 'ମୂତ' ନ ମିଳିଲେ 'ମୂତ'ଖୋଜିବେ; 'ବଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗୀ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ

(See) ୩ । ମହାଦେବ; ଶିବ—3. God Śiba

ସର୍ବେଶ୍ୱର ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
सर्वेश्वर A name given to males.

ସର୍ବେସର୍ବା—ଦେ. ବିଣ (ସ୍ୱ. ସର୍ବେ=ସର୍ବ ଶବ୍ଦର ପୁଂ. ବହୁବଚନ
Sarbesarbā + ସର୍ବା=ସର୍ବ ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀ. ବହୁବଚନ)—
सर्वेसर्वा ୧ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ କର୍ତ୍ତା; ଏକାଧିପତି—1. Master or lord over all; the supreme lord;
सर्वेसर्वा overlord. ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନର ବା ବିଷୟର ଏକମାତ୍ର କର୍ତ୍ତା ବା ନାୟକ—2. The supreme master or leader in a concern or place. ୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଏକମାତ୍ର ଆଶ୍ରୟ ବା ଅବଲମ୍ବନ—
3. The only refuge of a person.

ସର୍ବୈବ—ସ. ସର୍ବ. (ସର୍ବେ+ଏବ କିମ୍ବା ସର୍ବ+ଏବ)—ସବୁହିଁ;
Sarbaiba ସମସ୍ତେ—All; everything. ଦେ. ଅ—ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ—Totally; fully. [ଜ—ଚଳିତଅ ଭାଷାରେ 'ବାପର ଦାନ୍ତ ସର୍ବୈବ ପିଅ୍ୟା ଓ ଫରେବ ଅଟେ' ବୋଲି ଲେଖାଯାଏ ।]

ସର୍ବୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବ (କର୍ମଧା)—ସକଳ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—All magni-
Sarbaiswarjya ficence or prosperity.

ସର୍ବୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ବିଧାତା—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସର୍ବୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ+ବି-
Sarbaiswarjya bidhātā ଧାତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—ଯେ
[ସର୍ବୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ବିଧାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ସକଳ ସମ୍ପଦ ଦିଅନ୍ତି—
Bestowing all sorts of magnificence or supremacy. ବି. ପୁଂ—ସକଳ ସମ୍ପଦଦାତା—
Giver of all sorts of magnificene.

ସର୍ବୋତ୍ତମ—ସ. ବିଣ (୭ମୀ ତତ୍)—ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ତମ—
Sarbottama The best; the best of all.
[ସର୍ବୋତ୍ତମତା—ବି]

ସର୍ବୋତ୍ତର—ସ. ବିଣ (୭ମୀ ତତ୍)—ସର୍ବପ୍ରଧାନ—Chief.
Sarbottara [ସର୍ବୋତ୍ତରତା—ବି]

ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ—ସ. ବିଣ—ସମସ୍ତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—Best of all;
Sarbotkrushṭa [ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟା—ସ୍ତ୍ରୀ] most excellent.
[ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ—ଅବ୍ୟୟୀଭୂତ] [ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟତା—ବି]

ସର୍ବୋପର(ରେ)—ଦେ. ଅ (ସ୍ୱ. ସର୍ବୋପର)—୧ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଉପରେ
Sarbopara(re) —1,Over all. ୨। ସମସ୍ତଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଉଚ୍ଚ;
सर्वोपरि **सर्वोपरि** ଉତ୍କୃଷ୍ଟତମ—2. Uppermost highest.

ସର୍ବୋପରି—ସ. ଅ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସର୍ବୋପର (ଦେଖ)—
Sarbopari Sarbopara (See)

ସର୍ବୌଘ—ସ. ବି (ସର୍ବ+ଓଘ)—୧ । ଚତୁରଙ୍ଗ ସୈନ୍ୟ ସଜ୍ଜାଦ
Sarbaugha (ଅମଳ)—1. Battle-array consisting of all classes of soldiers. ୨ । ଗୁରୁ ବେଗ (ମେଦନୀ)—2. Great force or velocity.

ସର୍ବୌଷଧି—ସ. ବ—ଜୁଷ୍ଟି, ମୁସ୍ତାମାଂସୀ, ଜଟାମାଂସୀ, ହରିଦ୍ରା, ଦାରୁ-
Sarbaushadhi ହରିଦ୍ରା, ଶୈଳେୟ, ବଚ, ଚମ୍ପକ, ଶଠୀ ଓ ମୁସ୍ତା, ଏ ଦଶ ଦ୍ରବ୍ୟର ସମାହାର—A mixture consisting of ten herbs and used in mixing with bath-water. [ଦ୍ର—ଏହି ଦଶଟି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ବାଟି, ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ କ ଲସୀରେ ମିଶାଇ ମଲ୍ଲିଭୂତ କରି ସେହି ଜଳରେ ସ୍ନାନ କଲେ ସର୍ବ ଗ୍ରହଦୋଷ ଉପଶମିତ ହୁଏ । ମତାନ୍ତରରେ ଜୁଷ୍ଟି, ଜଟାମାଂସୀ, ହରିଦ୍ରା, ବଚ, ଶୈଳେୟ, ଚନ୍ଦନ, ମୁସ୍ତା, ଉଶୀରଚନ୍ଦନ, କର୍ପୂର ଓ ମୁଥାକୁ ସର୍ବୌଷଧି ବୋଲାଯାଏ—ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ ।]

ସର୍ବୌଷଧିଗଣ—ସଂ. ବ—ମୁସ୍ତାମାଂସୀ ଆଦି ଔଷଧିସମୂହ—The
Sarbaushadhigana herbs consisting of Sarbaushadhi. [ଦ୍ର—ଏଥିର ଶ୍ଳୋକ—ମୁସ୍ତାମାଂସୀ ବଚ ଜୁଷ୍ଟିଂ ଶୈଳେୟଂ ବଳଜା ହ୍ୱୟଂ । ଶଠୀ ଚମ୍ପକ ମୁସ୍ତାଶ୍ଚ ସର୍ବୌଷଧିଗଣଃ ସ୍ମୃତା—ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା ।] [ଦ୍ର—ପଦ୍ମପୁରାଣ ଉତ୍ତରଖଣ୍ଡ ୧୦୨ ଅଧ୍ୟାୟରେ ୭୨ ଗୋଟି ଦ୍ରବ୍ୟର ସମବାୟକୁ ସର୍ବୌଷଧିଗଣ ବୋଲି କୁହା ଯାଇଅଛି ।]

ସର୍ବୌଷଧି ଜଳ—ସଂ. ବ (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧା)—ବଟା ହୋଇ-
Sarbaushadhi jala ଥିବା ସର୍ବୌଷଧି ଗୋଳା ଯାଇଥିବା ସ୍ନାନାର୍ଥ ଜଳ—Water mixed with the pasted Sarbaushadhi for bathing. [ଦ୍ର—ଏ ଜଳରେ ସ୍ନାନ କଲେ ଗ୍ରହଦୋଷ ଶମିତ ହୁଏ ବୋଲି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲିଖିତ ହୋଇଅଛି ।]

ସର୍ଭରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଣ ଓ ବ—ସର୍ବରି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sarbhari (etc) Sarbari etc (See)

ସର୍ଭାଇଭର୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ବିଚିତ୍ରଅ. ଇଂ.)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ
Sarbhāibhar ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାଙ୍କ ଅଧୀନସ୍ଥ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
सर्भाइभर ତାଙ୍କ ଏକାଇବର୍ତ୍ତୀ ପରିବାରରେ ଜୀବିତ ଥାଆନ୍ତି —A survivor in a joint Hindu family. [ଦ୍ର—ମିତାକ୍ଷରା ସ୍ମୃତି ଲିଖିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁସାରେ ଏକାଇବର୍ତ୍ତୀ ଭାଇମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଭାଇ ଅଯୁତକ ହୋଇ ମଲେ ତାହାର ହିସାବ ତା ସର୍ଭାଇଭର-ମାନେ ପାଆନ୍ତି ।]

ସର୍ଭା(ର୍ଭେ)ଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସର୍ଭେଣ୍ଟ୍)—ଭୃତ୍ୟ—Servant.
Sarbhā(rbhe)nt ସାର୍ଭେଣ୍ଟ **सरभेंट**

ସର୍ଭିଅର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ସର୍ଭେଅର୍ (ଦେଖ)
Sarbhiar Sarbhear (See)

ସର୍ଭିଅରି—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ—ସର୍ଭେଅର (ଦେଖ)
Sarbhiari Sarbheari (See)

ସର୍ଭିସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସର୍ଭିସ୍)—୧। ଚାକିରି—1. Service.
Sarbhis ୨। ସରକାରୀ ଚାକିରି—2. Public service; service under the Government. ୩। ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟର କାର୍ଯ୍ୟ—3. Government business. ୪। ଧର୍ମମନ୍ଦିରରେ ଉପାସନା—4. Prayer or service in a church or temple. ୫। ଭଡ଼ା ମଟର ଆଦି ନେଇ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳକ୍ରମରେ ଗମନାଗମନ—5. Motor or lorry service; regular plying of conveyance for hire from one place to another.
ସାର୍ଭିସ
सरभिस

ସର୍ଭିସ୍ କାର୍ଡ୍(ର୍ଡ)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂରାଜୀ) (ଇଂ. ସର୍ଭିସ୍ କାର୍ଡ)
Sarbhis kārd(rd) —ସରକାରୀ କର୍ମ ସମ୍ପର୍କରେ ଲେଖାଯିବା ପୋଷ୍ଟକାର୍ଡ—Service card.
ସାର୍ଭିସ କାର୍ଡ
सरभिस कार्ड [ସର୍ଭିସ୍ ପୋଷ୍ଟ କାର୍ଡ(ର୍ଡ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସର୍ଭିସ୍(ସି) ଟିକ(କେ)ଟ—ବେଦେ. ବ (ଇଂରାଜୀ) (ସର୍ଭିସ୍ ଟିକେଟ)-
Sarbhis(si)ṭika(ke)ṭa ସରକାରୀ କର୍ମରେ ପଠାଯିବା (ସର୍ଭିସ୍ ପୋଷ୍ଟେଜ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚିଠି ଉପରେ କରାଯିବା ଡାକ
ସର୍ଭିସ୍(ସି)ଟିକଲ } ଅନ୍ୟରୂପ ଟିକଟ—Service ticket;
ସର୍ଭିସ୍(ସି)ଟିକ୍ଲ } postal service-tickets or
ସାର୍ଭିସ ଟିକଟ **सरभिस टिकट** postage stamp.

ସର୍ଭିସ୍(ସି) ବହି—ଦେ. ବ (ଇଂରାଜୀ)—ଯେଉଁ ଖାତାରେ ଚୌକିଦାର କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଚାକିରିର ଧାରାବାହିକ ଇତିହାସ
Sarbhis(si) bahi (ସର୍ଭିସ୍ ବୁକ୍—ବୈଦେ ରୂପ) ଲେଖା ହୋଇ ରହେ—
ସାର୍ଭିସ ବହି Service book of a servant kept in
सरभिस किताब the place of his work.

ସର୍ଭେ—ବୈଦେ.ବ (ଇଂରାଜୀ)(ଇଂ)—ଜମି ମାପ—Survey. [ଦ୍ର—
Sarvey ସର୍ଭେ ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଯଥା—୧। ଚେନ୍ ସର୍ଭେ
ସାର୍ଭେ (chain survey)—ଆଧୁନିକ ଯନ୍ତ୍ରରେ ଲୁହାର ଶିକଳି
सर्भे (୬୬ ଫୁଟ ବା ୧୦୦ ଫୁଟ ଲମ୍ବ) ଦ୍ୱାରା ଜମି ମାପ।]
୨। ଟ୍ରିଗନମେଟ୍ରିକାଲ୍ ସର୍ଭେ (Trigonometrical survey)—ଆଧୁନିକ ତ୍ରିକୋଣମିତିକ ରୀତି ଅନୁସାରେ ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲ ଓ ପାହାଡ଼ ଆଦିର ମାପ।
୩। ଫରେଷ୍ଟ୍ ସର୍ଭେ (Forest survey)—ଜଙ୍ଗଲର ମାପ।
୪। କାଡାଷ୍ଟ୍ରାଲ୍ ସର୍ଭେ (Cadastral survey)—ସରକାରୀ ରେକର୍ଡ଼ସବୁ ଆଦିରେ ପୂରଣ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କରାଯିବା ମାପ।
୫। ଟପୋଗ୍ରାଫିକାଲ୍ ସର୍ଭେ (Topographical survey)—ଦେଶର ଘଣ୍ଟ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଥିବା ନଦୀ, ପର୍ବତ, ବୃକ୍ଷ, ଗୃହ ଆଦିର ଅବସ୍ଥିତି ଦେଖାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କରାଯିବା ମାପ।
୬। ରେଭିନ୍ୟୁ ସର୍ଭେ (Revenue survey)—ଭୂମି ପାଇଁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କୁ ଦେୟ ରାଜସ୍ୱ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାପାଇଁ କରାଯିବା ମାପ।
୮। ମିଲିଟେରି ସର୍ଭେ (Military survey)—ସାମରିକ ସୁବିଧା ନିର୍ଣ୍ଣୟାର୍ଥ କରାଯିବା ମାପ।
୯। ପ୍ଲେନ୍‌ଟେବଲ ସର୍ଭେ (Plaintable survey)—ପ୍ଲେନ୍ ଟେବଲ୍ ନାମକ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ କରାଯିବା ମାପ।
୧୦। କଣ୍ଟୁର ସର୍ଭେ (Contour survey)—ଚୌଣସି ଅଞ୍ଚଳର ବିଶିଷ୍ଟ ସୀମା ରେଖା ନିରୂପଣାର୍ଥ ମାପ।

ସର୍ଭେ ଅ(ଆ)ପି(ଫି)ସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂରାଜୀ) (ଇଂ. ସର୍ଭେ ଅଫିସ୍)
Sarbhe a(ā)pi(phi)s —ଯେଉଁ କଚେରୀରେ ସର୍ଭେ
ସାର୍ଭେ ଆଫିସ ବିଭାଗର କାଗଜ ପତ୍ର ରହେ ଓ କର୍ମଚାରୀମାନେ
सर्भे ओफिस କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି—Office of the Survey Department.

ସର୍ଭେ ଅପି(ଫି)ସର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂରାଜୀ) (ଇଂ. ସର୍ଭେ ଅଫିସର୍)-
Sarbhe api(phi)sar ସର୍ଭେ ବିଭାଗର ଜିଲ୍ଲାର ଉଚ୍ଚତମ
ସାର୍ଭେ ଆଫିସର କର୍ମଚାରୀ—Survey Officer of a district.
सर्भे ओफिसर [ଦ୍ର—ରାଜ୍ୟର ରାଜସ୍ୱ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣାର୍ଥ କରାଯିବା ସର୍ଭେର ଉଚ୍ଚତମ କର୍ମଚାରୀ ଯେବେ ରାଜସ୍ୱ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ବିଭାଗର ଉଚ୍ଚତମ କର୍ମଚାରୀ ହୋଇ ଆଅନ୍ତି ତାଙ୍କୁ Survey and Settlement Officer (ସର୍ଭେ ଆଣ୍ଡ ସେଟଲମେଣ୍ଟ ଅଫିସର) ବୋଲାଯାଏ। ସର୍ଭେ ଅଫିସରଙ୍କ ଅଧସ୍ତନ ସହକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ (Assistant Survey Officer) ଅସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ସର୍ଭେ ଅଫିସର୍ ବୋଲାଯାଏ।]

ସର୍ଭେ ଅମିନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂରାଜୀ) (ଇଂ. ସର୍ଭେ+ଫା. ଅମିନ୍)—
Sarbhey amin ଜମି ମାପ କରିବା କର୍ମଚାରୀ—
ସାର୍ଭେ ଆମିନ୍ **सर्भे अमीन** The Survey Amin.

ସର୍ଭେଅର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସର୍ଭେଅର)—ଜମି ମାପ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି
Sarbhear —Surveyer.
ସାର୍ଭେୟାର **सर्भेअर**

ସର୍ଭେଅର୍ ଜେନ୍(ନେ)ର(ରା)ଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂରାଜୀ) (ଇଂ.
Sarbhear jen(ne)ra(rā)l ସର୍ଭେୟର ଜେନେରାଲ)—
ସାର୍ଭେୟାର ଜେନେରାଲ ସରକାରଙ୍କ ମାପ ବିଭାଗର ପ୍ରଦେଶର ବା
सर्भेअर जेनेरल ସମସ୍ତ ରାଜ୍ୟର ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ—Survey General.

ସର୍ଭେଅରି—ଦେ. ବ (ଇଂ. ସର୍ଭେଅର୍ସିସ୍)—ସର୍ଭେଅରର କର୍ମ ବା
Sarbheari ଚାକିରି—The work or post of a sur-
ସାର୍ଭେୟାରି veyer. ବେ. ବିଣ—୧। ସର୍ଭେଅର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
सर्भेअरी 1. Relating to a surveyer. ୨। ସର୍ଭେ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to survey.
(ଯଥା—ସର୍ଭେଅର ମାଣ।)

ସର୍ଭେଅରି ମାଣ—ଦେ. ବ (ଇଂରାଜୀ)—ଇଂ ସରକାରଙ୍କର ସର୍ଭେ
Sarbheari mā̃na ମାପ ଅନୁସାରେ ମାପ କରାଯିବା ୨୪ ଦଣ୍ଡ

ଏକର ପଦକାଠି ମାଣ; ଏକର୍; ସର୍ବର ମାଣ—Acre; a Māna
ଏକର measured by the 24 dasti rod.

ସର୍ଭେ ଆଇନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂରାଜୀ) (ଇଂ. ସର୍ଭେ+ଫା. ଆଇନ୍)
Sarbhe āin —ଯେଉଁ ଆଇନରେ ଜମି ମାପ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଷୟ-
(ସର୍ଭେ ଆଇନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ମାନ ଲେଖା ଥାଏ—The Sur-
ସାର୍ଭେ ଆଇନ vey Act; the law relating to
ସର୍ଭେ କାନୁନ (ସର୍ଭେଅକ୍ଟ, ସର୍ଭେଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) survey.

ସର୍ଭେଇଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସର୍ଭେଇଙ୍ଗ) —
Sarbheing ଜମି ମାପ କରିବା କାର୍ଯ୍ୟ—Surveying.
(ସର୍ଭେଇଂ—ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ ଓ ଲିଖନ) ସାର୍ଭେଇଙ୍ଗ୍ ସର୍ଭେଇଂଗ

ସର୍ଭେ ଇଲାକା—ବୈଦେ. ବ (ଇଂରାଜୀ) (ଇଂ. ସର୍ଭେ+ଫା. ଇଲାକା)
Sarbhe ilākā —ସର୍ଭେ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ୍ (ଦେଖ)
ସାର୍ଭେ ଏଲାକା Sarbhe dipārtment (See)
ସର୍ଭେ ଇଲାକା

ସର୍ଭେ ଇସ୍କୁଲ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସର୍ଭେ ସ୍କୁଲ୍)—ଯେଉଁ
Sarbhe iskula ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଜମିର ମାପ ଆଦି
ସାର୍ଭେ ଇସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ—Survey school; a
ସର୍ଭେ ଇସ୍କୁଲ school for the training of students
in surveying.

ସର୍ଭେ ଡିପାର୍ଟ(ର୍ଟ)ମେଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂରାଜୀ) (ଇଂ.)—ଜମି ମାପ
Sarbhe dipārt(rt)ment କରିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ସରକାରୀ
ସାର୍ଭେ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ୍ ବିଭାଗ—The Survey Department.
ସର୍ଭେ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ [ଦ୍ର—ଏହି ବିଭାଗର ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀଙ୍କର
ଇଂରେଜ ନାମ ଅଛି । ଯଥା—ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ,
ଅସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ, ଅପିସର୍, ଅମିନ, ସୁପର୍-
ଭାଇଜର୍ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ସର୍ଭେ ନକ୍ସା—ବୈଦେ. ବ (ଇଂରାଜୀ)—(ଇଂ. ସର୍ଭେ+ଫା. ନକ୍ସା)—
Sarbhe naksā ଜମିମାପର ବିବରଣ ଯେଉଁ ନକ୍ସାରେ
(ସର୍ଭେ ନକସା—ଦେ. ରୂପ) ଅଙ୍କିତ ହୋଇଥାଏ—A survey
ସାର୍ଭେ ନକ୍ସା map; a map prepared or published in
ସର୍ଭେ ନକସା connection with the Survey opera-
(ସର୍ଭେ ମା[ମେ,ମ୍ୟା]ପ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) tions of a tract of
country- [ଦ୍ର—କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳରେ ସରକାରୀ ସର୍ଭେ
ହୋଇଗଲେ ଉକ୍ତ ସମସ୍ତ ଅଞ୍ଚଳର ମଜିମୁନ୍ ନକ୍ସା ଓ
ପ୍ରତ୍ୟେକ ମହଲାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନକ୍ସାମାନ ଛାପି କରାଯାଏ
ଓ ଉକ୍ତ ଅସଲ ନକ୍ସାମାନଙ୍କରୁ ଲିଥୋଗ୍ରାଫ୍ ପ୍ରଣାଳୀରେ
ମୁଦ୍ରିତ ନକ୍ସାମାନ ଛାପି କରାଯାଇ ତାହା ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କୁ
ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମୂଲ୍ୟରେ ବିକ୍ରି କରାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜିଲ୍ଲାର
କଲେକ୍ଟରମାନଙ୍କ ସିରସ୍ତାରେ ଏ ନକ୍ସାମାନ ବିକ୍ରି
ପାଇଁ ରଖା ଯାଇଥାଏ ।]

ସର୍ଭେ ନ(ଲ)ମ୍ବର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂରାଜୀ) (ଇଂ. ସର୍ଭେ ନମ୍ବର)—
Sarbhe na(la)mbar ସର୍ଭେ ମାପରେ ବିଭକ୍ତ ଜମି ଚିହ୍ନିତ
(ସର୍ଭେ ନ[ଲ]ଅ[ଲ]ମ୍ବର—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) କରିବା ପାଇଁ ନକ୍ସାରେ
ସାର୍ଭେ ନମ୍ବର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜମି(ପ୍ଲଟ୍)ରେ ଚିହ୍ନିତ ହୋଇଥିବା ସଂଖ୍ୟା—
ସର୍ଭେ ନମ୍ବର The Survey-number of a plot of land.

ସର୍ଭେ ପାଟି(ଟି)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସର୍ଭେ ପାର୍ଟି)—ଜମି ମାପ
Sarbhe pāti(rti) କରିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଦଳ—
ସାର୍ଭେପାଟି ସର୍ଭେପାର୍ଟି A surveying party.

ସର୍ଭେ ମା(ମେ,ମ୍ୟା)ନୁ(ନ୍ୟୁ)ଅ(ଏ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସର୍ଭେ ମାନ୍ୟୁ-
Sarbhe mā(me,myā)nu(nyu)a(e)l ଅଲ)—ସର୍ଭେ
ସାର୍ଭେମ୍ୟାନୁଅଲ୍ ବିଭାଗର କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ବ୍ୟବହାରାର୍ଥ ଲିଖିତମେଣ୍ଟଙ୍କ
ସର୍ଭେ ମ୍ୟାନୁଏଲ ସଙ୍କଳିତ ସର୍ଭେ ସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ ଆଇନ୍ ଓ ବିଷୟ
ମାନ ଥିବା ପୁସ୍ତକ—A manual of Survey.

ସର୍ଭେ ଯନ୍ତ୍ର—ବୈ. ବ—ଜମି ମାପ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ର—
Sarbhe jantra Surveying instrument.
ସାର୍ଭେଯନ୍ତ୍ର ସର୍ଭେ ଯନ୍ତ୍ର

ସର୍ଭେ ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସର୍ଭେ ସେଟ୍‌ଲ୍‌ମେଣ୍ଟ)—
Sarbbe setalment ଜମିର ମାପ ଓ ରାଜସ୍ୱ ନିରୂପଣାର୍ଥ
ସାର୍ଭେ ସେଟେଲମେଣ୍ଟ୍ ସରକାରୀ ବିଭାଗ ଓ କର୍ମ ପ୍ରଣାଳୀ ଦ୍ୱୟ—
ସର୍ଭେ ସେଟଲମେଣ୍ଟ The Survey and Settlement
Departments and operations.

ସର୍ଭେ ସ୍କୁଲ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସର୍ଭେ ସ୍କୁଲ୍)—ସର୍ଭେ ଶିକ୍ଷା ଦିଅ
Sarbhe skula ଯିବା ବିଦ୍ୟାଳୟ—Survey school.
ସାର୍ଭେ ସ୍କୁଲ ସର୍ଭେ ସ୍କୁଲ

ସର୍ଭେ ହାକିମ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସର୍ଭେ+ଫା. ହାକିମ)—ସର୍ଭେ
Sarbhe hākima ବିଭାଗର ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ—An official
ସାର୍ଭେ ହାକିମ ସର୍ଭେ ହାକିମ of the Survey Depart-
ment.

ସର୍ମ—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ଶରମ୍)—ଶରମ୍ (ଦେଖ)
Sarma Saram (See)
ଦେ. ବ (ସଂ. ଶ୍ରମ)—ଶ୍ରମ; ପରିଶ୍ରମ—Labour.

ସର୍ଲା—ପ୍ରାଦେ (ଲରଥ) ବିଣ—ପିଚ୍ଛିଳ; ଖସଡ଼ା—
Sarlā Slimy; slippery.

ସର୍ଲି ପଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ସର୍ଦ୍ଦି ପଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Sarli pardibā Sardi pardibā. (See)

ସର୍ଲି ମାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଘାଟଣା) କ୍ରି—ସୁ ସୁ ଶବ୍ଦ କରିବା—
Sarli māribā To produce a hissing sound.

ସର୍ଲି ଯିବା—ପ୍ରାଦେ (ଘାଟଣା) କ୍ରି—ଗୋଡ ଖସି ଯିବାରୁ ଘଡ଼ିଯିବା—
Sarli jibā To trip or stumble on account of
the feet slipping on a slippery road or
thing.

ସର୍ଶିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—୧ । ସମକାଳୀନ; ସମବୟସ୍କ—
Sarsiā 1. Contemporary. ୨ । ସମବୟସ୍କ—2. Of
the same age coeval. ୩ । ସମକକ୍ଷ—
3. Rival; equal.

ସର୍ଷପ—ସଂ. ବ (ସୃ. ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ଷ. ଅପ; 'ଷ'
Sarshapa ଆଗମ)—୧ । ଷୋଡ଼ଶ ନାମକ ତୈଳବୀଜ ଓ
ସରିଷା, ସରିଷ ତହିର ଗୁଳ—1. Mustard;
ସର୍ଷୀ,ରାଇ,କାଳିରାଇ,ସରସୋଁ,ଲାହି; rape seed; Brassica
ବନାସିରାଇ,ଜାଗ୍‌ରାଇ, ଘୋର୍‌ରାଇ Nigra; Brassica Napus.
ଫା. ସର୍ଷ୍ଟ୍ [ଦ୍ର—ଏହା କୃଷିଜାତ ଗୁଳ

ବହାର, ତୋଷ୍ଣ
ଅ. ଜ୍ରେଅବୟ୍ୱଦ୍
ତୈ. ଗ୍ର ଗ୍ର ଅଶ୍ଚାଲ୍ଲ, ଅବାଲ୍ଲ
ମ. ମୋହ୍ରଷ୍ଟ
ସଂସ୍କୃତ ପର୍ଯ୍ୟାୟ—କଟୁକ, ସ୍ନେହ; ତନ୍ତୁକ, କଦମ୍ବକ, ସରପଥ, ତନ୍ତୁକ, କଟୁସ୍ନେହ, ସର୍ଷପ, ସ୍ୱଜଷ୍ଟକକ, ଗ୍ରହଘ୍ନ, କୃମିନାଶକ ।

ଅଟେ । ଏଥିର ଫୁଲ ହଳଦିଆ ଓ ଛୁଇଁ ସରୁ । ଛୁଇଁ ମଧ୍ୟରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ମଞ୍ଜି ଥାଏ । ଏହି ଗଛର ପତ୍ରର ଢେଙ୍ଗ ଓ ଲୋମ ନାହିଁ । ଏ ଗଛର ବର୍ଣ୍ଣ ଭାଲ । ଏ ଗଛକୁ ଘଣାରେ ପେଡ଼ିଲେ ଏଥିରୁ ତେଲ (ସୋରିଷ ତେଲ, ସର୍ଷପତୈଳ) ବାହାରେ । ଏହି ତେଲକୁ ନାଡିଦଣ୍ଡିରେ ଓ ପାଦ ତଳରେ ଘଷିଲେ ଶର୍ଦ୍ଦି ଭଲ ହୁଏ; ନାନା ଜାତିର ସୋରିଷ ଅଛି । ଯଥା—

(୧) ଗୁଇ ସୋରିଷ (ସଂ. ଗୌଡ଼ିକା, ଗୌରସର୍ଷପ); ଏହି ସୋରିଷ ଛୋଟ ଏବଂ ନାଲି ଓ ଖଇରା ରଙ୍ଗର । ଏହାର ପତ୍ରର ମୂଳ ଅଗ ଅପେକ୍ଷା ସରୁ ।

(୨) ଧଳା ସୋରିଷ (ସଂ. ଶ୍ୱେତିକା, ଗୌର, ସିଦ୍ଧାର୍ଥ ବା ଶ୍ୱେତ ସର୍ଷପ)—

ଏହାର ଗଛ ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ ।

(୩) ରକ୍ତ ସର୍ଷପ ବା ସାଧାରଣ ସୋରିଷ ।

ଏହି ସବୁ ଜାତିର ସୋରିଷର ଗଛକୁ ପେଡ଼ିଲେ ସେଥିରୁ କଟୁ ବା ଝାଝିଆ ତେଲ ବାହାରେ । ଏ ତେଲ ଦେହରେ ଲଗାଇବା, ଜାଳିବା, ଭାଅଣ, ଭଜା ଓ ଅଗୁର ପ୍ରଭୃତିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଗୁଇ ସୋରିଷରୁ ତେଲ ବେଶୀ ବାହାରେ । ସୋରିଷ କଟାକୁ ବେସର ବୋଲିପାଏ ଏବଂ ଏହା ଭାଅଣରେ ଓ ଅଗୁରରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ତିକ୍ତ, କଟୁରସ, କଟୁ-ବିପାକ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଉଷ୍ଣ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, କଫବାତଘ୍ନ, ରକ୍ତପିତ୍ତ ଓ ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ, କଣ୍ଡୁ, କୁଷ୍ଠ, କୃମି ଓ ଗ୍ରହଦୋଷନାଶକ ଅଟେ ।] ୨ । ୨ ଲଖ୍ୟା ପରିମାଣ—2. A very small standard of weight.

ସର୍ଷପ ତୈଳ—ସଂ. ବ (ସର୍ଷପ + ସ୍ନେହାର୍ଥେ ତୈଳ)—ସର୍ଷପରୁ
Sarshapa taila ଜାତ ତୈଳ; ସୋରିଷ ତେଲ—
Mustard oil.

ସର୍ଷପାରିଲା—ବୈଦେ. ବ (ଲଂ ସାର୍ଷପାରିଲା)—ଚେମିଡ଼ି ଲତା ମୂଳ
Sarshapārilā ଅଦଦ୍ୱାରା ଓଦିଷ୍ଟକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରକ୍ତ-
ସାର୍ଷପାରିଲା ସାର୍ସାପାରିଲା ଶୋଧକ ଘାସୟୁ ଔଷଧ-
ବିଶେଷ—Sarsapa rilla; a medicinal decoction made from the dried root of certain plants.

ସର୍ଷପୀ—ସଂ ବ—ଟେଙ୍ଗନିକା; ଖଞ୍ଜନପକ୍ଷୀ; ଜଳପାଣ୍ଡିଜାତୀୟ ଚଢ଼େଇ
Sarshapi [ଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀ—The blue wagtail (bird).

ସର୍ସରି—ବେ. ବିଣ ଓ ଅ—ସରସର (ଦେଖ)
Sarsara Sarasara (See)

ସର୍ସରି—ବୈଦେ. ବିଣ—ସରସର (ଦେଖ)
Sarsari Sarāsari (See)

ସର୍ହଦ୍—ବୈଦେ. ବ (ଜଟରଥ)—(ଅ. ସର୍‌ହଦ)—୧ । ସୀମା—
Sarhad 1. Boundary. ୨ । କୌଣସି ସ୍ଥାନର
ସରହଦ ସରହଦ ଚତୁଃସୀମା—2. The boundary of a place on all sides.

ସର୍ହଦ୍ ଖୁଣ୍ଟ(ଣ୍ଟି)—ବେ. ବ (ଜଟରଥ)—ସୀମାଜ୍ଞାପକ ସ୍ତମ୍ଭ—
Sarhad khunṭa(nṭi) A boundary pillar.
ସରହଦ ଖୁଣ୍ଟୋ ସରହଦ ଖୁଂଟୀ

ସର୍ହଦ୍ ବିବାଦ—ବେ. ବ (ଜଟରଥ)—ସୀମା ବିଷୟ ଘେନି ବିବାଦ—
Sarhad bibāda A boundary dispute.
(ସର୍ହଦ୍ ମନାକଶା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସରହଦ ବିବାଦ ସରହଦ ବିବାଦ

ସର୍ହଦ୍ ସୀମା(ସୀମାନା)—ବେ. ବ—ଜମିର ସୀମା ରେଖା—
Sarhad sīmā(simānā) Boundary line.
ସରହଦ ସୀମା ସରହଦ ସୀମା

ସଲ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଶୀଘ୍ର ଗମନ କରିବା—
Sal(root) To go swiftly.

ସଲ୍—ବେ. ବ. (ହେତୁ ନାମ)—ବାଇବଲ୍ ଲିଖିତ ରାଜା
Sal ଡାଉଡ୍‌ଙ୍କ ଶ୍ୱଶୁର—Saul, the father-
ସଲ୍ ସଲ in-law of King David.
[ଦ୍ର—ସଲ୍ ବାଇବଲ୍‌ର ପୁରାତନ ଶାସ୍ତ୍ର (Old Testament) ର ୧ମ ଖଣ୍ଡ ସାମୁଏଲ୍ (Samuel)ରେ ଲିଖିତ ଇସ୍‌ରେଲ୍ (Israil) ବାସୀମାନଙ୍କ ରାଜା । ଏହାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ କିସ୍ (Kish) । ଈଶ୍ୱରଦେଶ ଅନୁସାରେ ସାମୁଏଲ୍ ଏହାଙ୍କୁ ଈଶ୍ୱରପୂଜକ ଇସ୍‌ରେଲ୍‌ବାସୀଙ୍କ ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷ ବା ରାଜାରୂପେ ଅଭିଷିକ୍ତ କରିଥିଲେ । ଏ ଦୁଅମେ ଇସ୍‌ରେଲ୍‌ବାସୀଙ୍କୁ ପ୍ରତିମାପୂଜକ ଫିଲିଷ୍ଟାଇନ୍ (Philistines) ମାନଙ୍କଠାରୁ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ଡାଉଡ୍ ନାମକ ଜଣେ ଈଶ୍ୱରଭକ୍ତ ବୀରଙ୍କୁ ସଲ୍ ନିଜର ଗୋଟିଏ କନ୍ୟାକୁ ଦାନ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପରେ ଡାଉଡ୍‌ଙ୍କ ଯଶୋ-ବିସ୍ତାରରେ ସଲ୍ ଈର୍ଷାନ୍ୱିତ ହୋଇ ଡାଉଡ୍‌ଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ନାନା ଚେଷ୍ଟା କରି ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ । ପରେ ଈଶ୍ୱରଦେଶରେ ସଲ୍ ରାଜପଦରୁ ଚ୍ୟୁତ ହେଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସ୍ଥଳରେ ଡାଉଡ୍ (David) ରାଜପଦରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହେଲେ । ଅବଶେଷରେ ପ୍ରତିମାପୂଜକମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧରେ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ସଲ୍ ନିଜେ ଗୋଟିଏ ଖଡ୍‌ଗ ଉପରେ ପଡ଼ି ଆତ୍ମହତ୍ୟା କଲେ ।]

ସଲ୍‌ଟଣ(ଣ)—ବେ. ବ—ସଲ୍‌ଟଣ (ଦେଖ)
Sal-ṭaṇa(na) Salṭaṇa. (See)

ସଲ୍‌ତା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବଳତା; ସଳତା—
Sal-tā A lamp-wick.

ସଲ୍‌ତା ବାଟ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ଭଲପୁର) କ୍ରି—ବଳତା ବଳବା—To
Sal-tā bāṭ-bā twist pieces of rags into wicks.

ସଲ୍‌ମା—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସଲ୍‌ମା)—ସୁନା, ରୁପା ବା ଟିଲ୍‌ଟିରେ
Sal-mā ତିଆରି ଗୁଡ଼ିଆ ହୋଇଥିବା ଚକଚକିଆ ଗୋଲ ତାର—
ସଲମା Circular bits or spirals of tinfoils; a foil
ସଲମା of tin. [ଦୃ—ଏହା ଟୋପି ଓ ଶାଢ଼ୀ ଆଦିରେ ନକ୍‌ସା
ତିଆରି ହେବାରେ ସିଧାଁ ଯାଏ ।]

ସଲ—ଦେ. ବ. ଓ ବଣ (ସଂ. ଶଲ୍ୟ)—ଶଲ (ଦେଖ)—
Sala Śala. (See)
[ଉ—ଭଲ ଭଲ ଲୋକେ ଯାହା କହୁଥିଲେ ମଣିଲି ତାହା
ମୁଁ ସଲ ହେ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।]

ସଳ—ସ: ବ (ସଲ୍ ଧାତୁ=ଶୀଘ୍ର ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Sala ଜଳ; ବାରି; ପାଣି—Water. ଗ୍ରା. କ୍ରି ବଣ—ସହଳ;
ଶୀଘ୍ର ଜଲଦି ଶୀଘ୍ର; ତତ୍ପର—Soon. ଗ୍ରା. ବଣ—
ସରଳ ସରଳ (ସଂ. ସରଳ)—ସରଳ—Easy; straight.

ସଲଉଜ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସେଲେଜ୍ଜ)—ସଲୋଜ (ଦେଖ)—
Salauja Saloja (See)

ସଲ(ଲ୍ଲ)କି—ଦେ. ବ (ସଂ. ଶଲ୍ଲକୀ)—ଝିଙ୍କ ପଶୁ—Porcupine.
Sala(lla)ki [ଉ—ଭଡ଼ି ସଲକି ସଲ ଶ୍ୱାନହୁଁ ହଂସେ ଯେ
ସଜାରୁ ସାହି —ଭଞ୍ଜ. ଲବଣ୍ୟବତୀ]

ସଲକ୍ଷଣ—ଦେ. ବଣ—୧ । ମନୋହର—1. Beautiful. ୨ ।
Salakshaṇa ଉତ୍ତମ ଲକ୍ଷଣ ବିଶିଷ୍ଟ—2. Having good
ସଲକ୍ଷଣ ସଲକ୍ଷଣ signs. ଦେ. ବ—୧ । (ସଂ. ସୁ-
ଲକ୍ଷଣ)—ଉତ୍ତମ ଲକ୍ଷଣ—1. Good internal indication. ୨ । ସଧବା ଲକ୍ଷଣ—2. The sign of wifehood. [ଉ—ବୋଲ ସପତ୍ନୀ ସହରେ ସଲକ୍ଷଣ
ଅଙ୍ଗଦରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଣ ସ୍ତ୍ରୀବେ ଗନ୍ଧବହ ଯେ ।—
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେଶ୍ୱରବିଳାସ]

ସଲଖ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ସରଳ; ଅ. ସହଲ୍=ସହଜ)—ସରଳ;
Salakha ସିଧା; ଅବକ୍ର—Straight. [ଉ—ନାଉଠାରୁ
ସୋଜା ସୀଧା ମେରୁଦଣ୍ଡ କରିବ ସଲଖ ।—ପ୍ରାଚୀ. ଗୁରୁ-
(ବଙ୍କା—ବିପରୀତ) ଭକ୍ତିଗୀତା] ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ ।
ସହଜଭାବେ ସୀଧାହୋକର ସରଳ ଭାବରେ; ସିଧା ହୋଇ—
1. In a straightforward course. ୨ । ଅବିଳମ୍ବେ; ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍—2. Straightway.
[ଉ—ମିଥିଳା ଅଣାରେ ଗଲେ ଫିରିବେଗେ ସଲଖେ ଧାଇ
—ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।]

ସଲଖା—ଦେ. ବଣ—ସଲଖ; ସିଧା—Straight. [ଉ—ବାସ
Salakhā ବଙ୍କା ଗୁଅ ସଲଖା, ନାଉ ଟୋକା ଭାର ତରିବା—
ସୋଜା ସୀଧା ପହେଲିକା; ଉତ୍ତର—ବାଟୁଳଖଡ଼ା ବା ଧନୁ]

ସଲଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସଲଖିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Salakhā(khe)ibā Causative form of the verb
ସୋଜାକରାନ ସୀଧାକରାନା to straighten.

ସଲଖା ସଲଖି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ସିଧାଏ ସିଧାଏ; ସିଧା ସିଧା—
Salakhā salakhi Straightly; straightfor-
ସୋଜାସୋଜି ସୀଧାସୀଧା wardly.

ସଲଖି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ (ପଦ୍ୟ)—ସଲଖେ; ସିଧା ହୋଇ—Stra-
Salakhi ightly. [ଉ—ବାଳ ହୃଦଦେଶେ ସଲଖି
ସୋଜାକରିଯା ଗଳ ଗଳ, ଅଡ଼ଜୁଅଡ ପର ହୋଇଣ ରହିଲ ।
ସୀଧାହୋକର —କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ]

ସଲଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବକ୍ର ପଦାର୍ଥକୁ ଋଜୁ କରିବା; ସିଧା କରିବା
Salakhibā 1. To straighten. [ଉ—ଝଟିତ
ସୋଜାକରା ସୀଧାକରନା ଅକାଶରେ ଗୋଟି ତହିଁ ଗଲେ,
କଟିଟିତ ଧର ପିଠିଟି ସଲଖିଲେ ।—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହା-
ସୋଜାସୋଜାଯାଓନ୍ନା ସୀଧାଜାନା ଭାରତ ଆଦି] ୨ ।
ସିଧାଏ ସିଧାଏ ଯିବା; ସରଳରେଖାରେ ଗତି କରିବା—
2. To go straight. [ଉ—ଯେ କଟକରୁ ଏକ-
ଦମ ଘୁଣ୍ଟକ ସଲଖିଲେ ।] ୩ । ସିଧା ହୋଇ ବସିବା—
ସୋଜା ହୟେବସା ସୀଧାବୈଠନା 3. To sit upright.
୪ । ଗୋଟିଏ ସିଧା ପଦାର୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—4. To
ସୋଜାକରା ସୀଧାକରନା prepare a straight
thing. [ଉ—ମୁଁ ତା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ମେଖ ସଲଖିଛି
(ଅର୍ଥାତ ତା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ସିଧା ମେଖ ତିଆରି କରୁଛି,
ଅର୍ଥାତ୍ ତାକୁ ଜବତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି) ।]
୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦୁଷ୍ଟ ବା ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦଣ୍ଡାଦି
ଦ୍ୱାରା ସଂଯମିତ କରିବା—5. To teach a lesson
to an offender; to bring an offender or
a wicked person to book. ୬ । (ଭାଗ୍ୟ)
ଉଦୟ ହେବା; (ଭଲଦଶା) ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—
6. To dawn (said of good luck); to be
in the ascendant. (ଯଥା—ବର୍ତ୍ତମାନ ତା ଭାଗ୍ୟ
ସଲଖିଛି ।]

ସଲଖି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସ୍ୱୟଂ ସଲଖ ବା ସିଧା ହେବା—
Salakhi hebā 1. To become straight. [ଉ—
ସୋଜାହଓନ୍ନା ସୀଧାହୋନା ବାର ବରଷରେ କୁକୁରଲାଙ୍ଗୁଡ଼
ସଲଖି ହୁଏ ନାହିଁ—ଚଗ] ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦୁଷ୍ଟ
ବା କୁରୁ ପ୍ରକୃତି ତ୍ୟାଗ କରି ସ୍ୱସ୍ୱଭାବ ହେବା—
2. To improve; to give up one's crooked or wicked ways and become good.

ସଲଖେ ସଲଖେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧। ସିଧାଏ ସିଧାଏ; ଋଜୁଭାବରେ—
Salakhe salakhe 1. Straight; in a straight
ସୋଜା ସୋଜା, ସୋଜା ସଜି manner; straightfor-
ସୀଧାସୀଧା wardly. ୨ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ; ଅନ୍ୟର ଅପେକ୍ଷା
ନ କରି—2. Directly. (ଯଥା; ଜମିଦାର ମୋ
ଉପରେ ଜୁଲୁମ କରିବାରୁ ମୁଁ ସଲଖେ ସଲଖେ ଥାନାକୁ
ଚାଲିଗଲି ।)

ସଲଗ—ସଂ ବିଣ (ସଂ. ସଲଗ୍ନ)—୧ । ସଲଗ୍ନ; ଲଗାଲଗି—1. Adjoining. ୨ । ସଂଯତ—2. Restrained; controlled; regulated. ୩ । ସମ୍ବଦ୍ଧ—3. Connected.
Salaga लागालागि संलग्न

ସଲଗଡ଼—ଦେ. ବିଣ—ସଲଗ (ଦେଖ)—Salaga (See.
Salagarda [ଉ—ସେ ଅଲଗଡ଼ ସଲଗଡ ବର ଗୁଡ଼ାଏ ବଡ
लागालागि संलग्न (ଅଲଗଡ଼—ବିପରୀତ) ଗଲ ।]

ସଲଗା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—(ଚୌଲଙ୍ଗ ଶବ୍ଦ) ୧ । ୨୦ ଗୁଣ୍ଡା ବା ଏକ ପଣ ବସ୍ତୁ—1. An aggregate of eighty articles ୨ । ୨୦ ମାଣ ପରିମିତ ଶସ୍ୟାଦି—2. A measure of 20 pots of grain etc.
Salagā

ସଲଗ(ଗେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—୧ । ସଜାଡ଼ିଦେବା—1. Salagā (ge) ibā To set right. ୨ । ସୁସଂଯତ କରିବା—2. To regulate. ୩ । ସଲଗ୍ନ କରିବା—3. To attach; to fasten.

ସଲଗେ—ଦେ. ଅ—ଲଗାଲଗି ହୋଇ—Lying closely. [ଏ-
Salage ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛେ ମନ ଲୋଚନ ସଲଗେ ପ୍ରସାଦ ବେଳ
लागालागिहरूये संलग्नहोकर ରଚିତ ।—ଭକ୍ତ କୋଟି-
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦର]

ସଲଗ୍ନ—ସଂ. ବିଣ—(ସ+ଲଗ୍ନ; ବହୁବ୍ରୀହି) ଲଗ୍ନ ସହିତ—Accom-
Salagna panied with the 'Lagna'. ପ୍ରା: ବିଣ—ସଂଲଗ୍ନ संलग्न (ସଂ.ସଲଗ୍ନ)ସଲଗ୍ନ (ଦେଖ) Samlagna (See).

ସଲଗ୍ନି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସଲଗ୍ନ)—୧ ।ନିକଟ ରକ୍ତ ସମ୍ପର୍କୀୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)
Salagni —1. Closely related by blood. ୨ । କୁଟୁମ୍ବର
कुटुम संलग्न ବା ଜ୍ଞାତିର (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Agnatic.
[ସଲଗ୍ନିକ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସଲଘ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଶ୍ଳାଘ୍ୟ)—୧ । ସୁନ୍ଦର—1. Beautiful.
Salagha ୨ । ଉତ୍ତମ—2. Good. ୩ । (ସଂ. ସଂଲଗ୍ନ)
सुन्दर सुघड़ ସୁସଂଯତ—3. Well regulated or restrained. ୪ । ସୁରଚିତ—4. Well composed.
[ଉ—ବରଚି ପଦଓଡ ବୟାଲିଶ ସଲଘ ଉପଲବ୍ଧ ଚିତ୍ତ
ଅନଘ ସେ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ସଲଙ୍ଗି—ପ୍ରାଦେ. (ଗାଃଣା ବଜ୍ରଙ୍ଗିର) ବି—ଶାର୍ଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)
Salaṅgi Shardṅgi (See)

ସଲଜ(ଜ୍ଜା)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ସଲଜ୍ଜ)—୧ । ସଲଜ୍ଜ; ଲଜ୍ଜାଯୁକ୍ତ—
Salaja(jā) 1. Modest; bashful. ୨ । ଲଜ୍ଜିତ—
लाजुक सलज 2. Ashamed. [ଉ—ସଲଜ ବାଏ ଶଲଜ
[ଶଲଜ—ବିପରୀତ] ଗାଏ, ଅତି ଅଲଜୁକ ଜାତିନାତି ଯାଏ-ଭଗ]
[ସଲଜ୍ଜୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସଲଜ୍ଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ=ସହିତ+ଲଜ୍ଜା)—ସଲଜ୍ଜ;
Salajja ଲଜ୍ଜାଯୁକ୍ତ—Modest.
[ସଲଜ୍ଜା—ସ୍ତ୍ରୀ] [ନିର୍ଲଜ୍ଜ—ବିପରୀତ]

ସଲତା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଅଳ୍ପ ଅର୍ଦ୍ଦ୍ର—1. Slightly wet or
Salatā moist. ୨ । ଥଣ୍ଡା—2. Cold.
सँ्यात्सँते हाल

ସଲତେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଳ୍ପ ଜଳଯୁକ୍ତ କରିବା—To make
Salateibā slightly watery. [ଉ—ଉଅଣକୁ ସଲ-
अल्प जल देखना सींचना ତେଇ କରିଗ୍ରହ ।]

ସଲନ୍ତ—ଦେ. ବି—୧ । ଈଷତ ଅର୍ଦ୍ଦ୍ରତା—1. Slight wetness.
Salanta सँ्यात्सँते ୨ । କୌଣସି ବିଷୟର ଈଷତ ଅଂଶ—2. A
हाल slight part of any matter; a particle or
सँ्यात्सँते touch of anything. ଦେ. ବିଣ—ଅଳ୍ପ
थोडा हाल ଅର୍ଦ୍ଦ୍ର; ଈଷତ୍ ଓଦା—Slightly wet or moist.
[ସଲନ୍ତଅ—ଅନ୍ୟ ବିଣ. ରୂପ]

ସଲପ—ଦେ. ବି—ସର୍ଦ୍ଦପ (ଦେଖ)
Salapa Shardapa (See)

ସଲପତ୍ର—ସଂ. ବି—ଦାରୁଚିନି (ଇ. ଶ)—
Salapatra Cinnamon.

ସଲ ପଶିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଉଳା ପଶିବା—
Sala pasibā Stitching pain.

ସଲ ବଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସୁଗ୍ଧ) ବିଣ—(ଅନ୍ୟତ୍ର କୌଣସି ବିଷୟ
Sala bala ଦେଖି) ବିମର୍ଷ—Dejected.

[ସାଲ୍‌ବାଲ୍—ଅନ୍ୟ ଅବ୍ୟୟ ରୂପ] ଦେ. ଅ—୧। କୌଣସି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ
गजगजे खद्‌बद ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ଜିନିଷର ବହୁଳ ମିଶ୍ରଣ—
1. The profuse mixing of one article
with another definite article. ୨ । ଏକ
ଜାତୀୟ ବହୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବଙ୍କର ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚରଣ ପ୍ରକାରେ;
साल् साल् (ଦେଖ)—2. Sālu sālu (See)
[ଉ—ଏଠାରେ ତେଲ୍ଲଣୀ ପୋକଗୁଡ଼ାକ ସଲ ବଲ
ହେଉଅଛନ୍ତି; ମୁଣ୍ଡରେ ଉକୁଣି ସାଲ୍ ସାଲ୍ ହେଉଅଛନ୍ତି ।]

ସଲ ମୁଦି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବଜ୍ରକାପଡ଼ା ମୁଦି—A ring
Salá mudi made of the scales of the pangoline.

ସଲ(ଲ୍ଲ)ରା—ଦେ. ବି—ଶଳରା (ଦେଖ)—Salarā (See)
Sala(lla)rā करेला गन्दा

ସଲରି—ଦେ. ବି—କାଦୁଅଖୁଣ୍ଟୀ ପକ୍ଷୀ—A species of small
Salari wading bird; the bar-tailed god-wit
कादा खोंचा Limosa Lapponica.
[ଦ୍ର—ଏହି ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଗୋଡ ଲମ୍ବ ଓ ଥଣ୍ଟ ବଡ଼ ।
ଏମାନେ ଛୁଟାରେ ଗୁରି ଗାଛ ଲମ୍ବ ଓ ଲମ୍ବରେ ଉଡ଼ ଅଛି
ବଡ଼ନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଲେଜଡ଼ ଅତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଏମାନେ
କାଦୁଅ ଜାଗାରେ ବୁଲି ଥଣ୍ଟଦ୍ୱାରା ଖୁଣ୍ଟି କାଦୁଅରୁ ପୋକ
ଜୋକ ଖେଣ୍ଡା ଆଦି ଧରି ଖାଆନ୍ତି ଏବଂ ଏମାନେ 'ଖୀ'
'ଖୀ' ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି ।]

ସଲ ସଲ —ଦେ. ଅ —ଦେହ ଉପରେ ମୁଚା ବା ଲୁଚା ଅବ ହାଲକା।
Sala sala ଭାବରେ ସ୍ପର୍ଶ କଲେ ଯେଉଁ କଣ୍ଡୁ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ;
ସଡ଼ ସଡ଼ ଗଲ ଗଲ୍—Tickling sensation felt on the
ସଲସଲ body when a light article is passed over it.

ସଲ ସଲ କରିବା—ଦେ. କି — କୌଣସି ଅଙ୍ଗରେ ବା କାନର ଛିଦ୍ରରେ
Salasala karibā ହାଲୁକାଭାବରେ କାଠି ବୁଲାଇବାଦ୍ୱାରା
ସଡ଼ ସଡ଼ କରା ସେଠାରେ ଗଲ୍ ଜନ୍ମାଇବା—To produce a
ସଲସଲାନା tickling sensation on any part of the body by moving some light and slender thing (e. g. feather) over it.
[ସଲ(ଲେ) ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସଲ ସଲିଆ —ଦେ. ବିଶ—୧ । ଯାହା ସଲ ସଲ କରେ—1. Tick-
Sala saliā ling. ୨ । ସଲ ସଲ ବୋଧ ହେଉଥିବା—
ସଡ଼ସଡ଼େ **ସଲସଲିଆ** 2. Ticklish.

ସଲା —ବୈଦେ. ବ (ଅ. ସଲ୍ଲହ୍)—୧ । ପରାମର୍ଶ; ମନ୍ତ୍ରଣା—
Salā 1. Consultation. ୨ । ଉପଦେଶ—2. Advice.
ସଲା **ସଲାହ** ୩ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—3. Conspiracy; plotting.
୪ । ପକ୍ଷରେ ରଖିବା—4. Winning over to one's side. [ଉ—ମହାନ୍ତ ସଲ୍ଲରେ ରଖିବାକୁ ହେବ —ଫକିରମୋହନ. ଗଳ୍ପସଲ୍ଲ ।]

ଶଳାକା, ଶଳା ଦେ. ବ—୧ । (ସଂ. ଶଲାକା) ଶଳାକା—
ସଲାଇ 1. A long slender rod. ୨ । ଶଲାଇ (ଦେଖ)—
2. Salāi (See)

ସଲ୍ଲ(ଲେ)ଇ—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍କଳ ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଦିଆସିଲି—
Slā(le)i Match. ଦେ. ବ—ଶଲାଇ (ଦେଖ)—
ଶଳା **ସଲାଇ** Salāi (See)

ସଲ୍ଲ(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କି—୧ । ସଲ ସଲ କରିବା—1. To excite
Salā(le)ibā a tickling sensation. ୨ । ସଲ ସଲ
ସଡ଼ସଡ଼ାନ **ସଲସଲାନା** ବୋଧ ହେବା—2. To feel a tickling sensation.

ସଲ୍ଲ(ଲେ)ଇ ହେବା—ଦେ. କି—(କାନ ଭିତର ବା ଅଙ୍ଗାଦି) ସଲ ସଲ
Salā(le)i hebā ହେବା—To have a tickling sensa-
ସଡ଼ସଡ଼ାନ, ସଡ଼ସଡ଼ କରା **ସଲସଲ ହୋନା** tion.

ସଲ୍ଲା କରିବା—ଦେ. କି (ଅ. ସଲ୍ଲହ୍)—୧ । ମନ୍ତ୍ରଣା କରିବା—
Salā karibā 1. To consult. ୨ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରିବା—
ସଲା କରା **ସଲାହ କରନା** 2. To conspire; to plot

ସଲ୍ଲା ଚାହିବା—ଦେ. କି (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)— ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ
Salā chāhibā ପରାମର୍ଶ ଲେଉଡ଼ିବା—To ask or seek
ସଲା ଚାଓ୍ୱା **ସଲାହ ଚାହନା** advice from a person.
[ସଲ୍ଲ ମାଗିବା, ସଲ୍ଲ ଲୋଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସଲ୍ଲଜ—ଦେ. ବିଶ. ସଂ (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ) (ସଂ. ସଲଜ୍ଜ)—
Salāja ସଲଜ୍ଜ (ଦେଖ)—Salajja (See)
ସଲାଜ **ସଲଜ** [ସଲଜ୍ଜିତ—ଅନ୍ୟରୂପ]
[ସଲ୍ଲଜ, ସଲ୍ଲଜ୍ଜା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସଲ୍ଲା ଦେବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେବା—
Salā debā To give advice to a person.
ସଲା ଦେଓ୍ୱା, ସଲା **ସଲାହ ଦେନା**

ସଲ୍ଲା ନେବା—ଦେ. କି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ପରାମର୍ଶ ନେବା—
Salā nebā To take advice from any one.
ସଲାହ ଲେନା ସଲା ଲଓ୍ୱା

ସଲ୍ଲାମ୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ସଲ୍ଲାମ୍ ବା ଅସ୍‌ସଲ୍ଲାମ୍=କୁଶଳ; ସୁଖଶାନ୍ତି)—
Salām ୧ । ମୁସଲମାନୀ ନମସ୍କାର ବା ଅଭିବାଦନ—1. Maho-
ସେଲାମ medan form of greeting; salutation.
ସଲାମ [ଦ୍ର—ଡାହାଣ ହାତର କବଜଳକୁ କପାଳରେ ଲଗାଇ 'ସଲ୍ଲାମ' ବା 'ଅସ୍‌ସଲ୍ଲାମ୍ ଅଲେକୁମ୍' ବା 'ସଲ୍ଲାମ ଅଲେକୁମ୍' ଉଚ୍ଚାରଣ କରାଯାଏ ।] ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରଶଂସାସୂଚକ ନମସ୍କାର— 2. Greeting; praise.
[ଉ—ଫୁଲ ମଞ୍ଜୁଳା ଲୋ ଲଲ୍ଲମ ଚରିତ ସଲ୍ଲାମ ସହସ୍ରେ-
ଥର ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।] ବୈଦେ. ଅ (ଅ.
ସେଲାମ ସଲ୍ଲାମ୍ ଅଲେକୁମ୍=ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଦୟାରୁ ଆପଣଙ୍କର ସୁଖ
ସଲାମ ଅଲେକୁମ୍ ହେଉ)—ମୁସଲମାନୀ ନମସ୍କାର କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର
ସଲ୍ଲାମ୍ ଅ(ଆ)ଲେକୁମ୍, ସଲ୍ଲାମ-ଲେକୁମ୍, ସଲ୍ଲାମ୍ ଅଲେକୁମ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ ପରସ୍ପର ଅଭିବାଦନ-ସୂଚକ ବଚନ—
(like 'Good morning' in English) A term used by Mahomedans in greeting each other.

ସଲ୍ଲାମ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କି-୧। (ମୁସଲମାନୀ) ନମସ୍କାର କରିବା—
Salāma uṭhā(ṭhe)ibā 1. To bow to a person. ୨ ।
ସଲ୍ଲାମ ଦେବା, ସଲ୍ଲାମ କରିବା, ସଲ୍ଲାମ ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟ
ସେଲାମ କରା ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର କରିବା—2. To admit one-
ସଲାମ କରନା self as inferior or subordinate to another. (ଉ—ଏକ ସଲ୍ଲାମ ନ କରି ବିଶ୍ (ଦିଶ, ଶହେ) ସଲ୍ଲାମ କରିବା । ଭଗ ।) ୩ । (ତାଲିମ କରା ଯାଇଥିବା ହାତୀ) ହାକିମଙ୍କୁ ଦେଖି ଶୁଣ୍ଡକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଇବା—3. (a trained elephant) To raise its trunk as a sign of obeisance.

ସଲ୍ଲମତ୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ସଲ୍ଲମତ୍=ସବୁ ପ୍ରକାର ଅପଦରୁ
Salāmat ରକ୍ଷିତ)—୧ । ସୁଖ—1. Happiness. ୨ ।
ସେଲାମତ୍ ମଙ୍ଗଳ; କୁଶଳ—2. Bliss. ୩ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—
ସଲାମତ 3. Health. ୪ । ଶାନ୍ତି—4. Peace. ୫ । ମୁକ୍ତି—
5. Liberation. ୬ । ସବୁ ପ୍ରକାର ଅପଦରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ଅବସ୍ଥା—6. The state of being protected from all danger. ବୈଦେ. ଅ—
(ତାହାଙ୍କଅ ଭାଷା) ସଲ୍ଲମ୍ (ଦେଖ)—Salām. (See)
[ଉ—ଭଣ୍ଡେଲ—"ସାହେବ, ସଲ୍ଲମତ୍"
ଖଲ୍ଲସି—"ଏ, ସ୍ୱ ।"
ଫକିରମୋହନ ଗଳ୍ପସଲ୍ଲ ।]

ସଲାମୀ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ)—୧ । ସଲାମ ସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ—1. Relat-
Salāmī ing to obeisance or salutation. ୨ ।
ସେଲାମୀ ସମ୍ମାନସୂଚକ—2. Salutatory. ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—
ସଲାମୀ ୧ । ରାଜା ଆଦିଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ଦର୍ଶନ ସମୟରେ ଭେଟିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଦେବା ଉପହାର; ଭେଟୀ; ଦର୍ଶଣୀ; ଦକ୍ଷିଣା—1. A present given to a landlord or king by a visitor on the occasion of the first visit. ୨ । ନଜର୍; ନଜରାନା; ଜମିର ଖରିଦଦାର କିମ୍ବା ପ୍ରଜା ଦ୍ୱାରା ଜମିଦାରଙ୍କ ଉପହାରରୂପେ ପ୍ରଦତ୍ତ ନଗଦ ଟଙ୍କା—2. Cash present or premium paid to a landlord by a purchaser of a holding or a raiyat. [ଦ୍-ସ୍ୱଳ୍ପ ବା କର୍ଣ୍ଣାଟ୍ରେ ସମୟରେ ପ୍ରଜାମାନେ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ସଲାମୀ ଦିଅନ୍ତି । ଜମି ପଟା ନେଲାବେଳେ ବା କିଣିବାବେଳେ ପଥାକ୍ରମେ ପଟାଗ୍ରହୀତା ଓ ଖରିଦଦାର ଜମିଦାରଙ୍କୁ ସଲାମୀ ଦିଅନ୍ତି ।] ୩ । ନବାଗତ ସମ୍ମାନାର୍ହ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନାର୍ଥ ସ୍ୱାଗତ ସୂଚକ ତୋପଧ୍ୱନି-3. Salute of cannon or gun-fire in honour of distinguished persons. ୪ । କୌଣସି ରାଜଧାନୀରେ ବା ସ୍ଥାନରେ ରାଜା ବା ଉଚ୍ଚତମ ରାଜପ୍ରତିନିଧି ପଦାର୍ପଣ କରିବା ସମୟରେ ସମବେତ ସୁସଜ୍ଜିତ ସୈନିକ ଦଳ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନାର୍ଥ ପେଟ୍ରି ସାମରିକ ଅଭିବାଦନ କରନ୍ତି-4. A military salute made to the King or His Majesty's Representative by the army or police on his setting foot in a town or place. ୫ । କ୍ରମଶଃ ଉଚ୍ଚାଣିଆ ଗଡ଼ନ୍ତି—5. Gradual sloping. [ଦ୍-ସଲାମୀ ଏହି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଗଢ଼ା ହୋଇଥିବା ଜନ୍ମ ଶବ୍ଦମାନ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ଅଭିବାଦନ ସଲାମୀ, ପଟାସଲାମୀ, ଭେଟ(ଟି)ସଲାମୀ, ସ୍ୱଳ୍ପ ସଲାମୀ, ଦାଖଲଖାରିଜ ସଲାମୀ—ଇତ୍ୟାଦି ।]

ସଲା ସୁତ(ତୁ)ର(ରା)—ଦେ. ବି (ଅ. ସଲ୍‌ହା+ସଂ. ସୂତ୍ର; ସହଚର
Salā suta(tu)ra(rā) ଶବ୍ଦ ଯୁଗ୍ମ)—୧ । ମନ୍ତ୍ରଣା—1. Consultation.
(ସଲା ସୂତ୍ର[ତ୍ରା]—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଜ—ଉଡ଼ରେ ଉଡ଼ରେ ସଲାସୂତ୍ରର
ସଲା ପରାମର୍ଶ ବାହାରେ ଲାଗିଛି ଜଳ । ଭଗ ।) ୨ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—
ସଲାହ ସୁତର 2. Conspiracy, plot.

ସଲାହା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ସଲା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Salāhā (etc) Salā etc. (See)
(ସଲ୍ଲା, ସଲ୍ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସଲିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସରଳ)—ସରୁ ଓ ଢେଙ୍ଗା—
Salia Tall and thin; slender and long.
ସମୁୟା पतला लम्बा, सलाईकाएसा

ସଲି(ଡ଼ି)ଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ଶଳଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Sali(rdi)ṅga Śaliṅga. (See)

ସଲିତା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶଳୀ)—ଶଳିତା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Salitā (etc) Śalitā etc. (See)

ସଲିମ୍—ଦେ. ବି (ନାମ) (ଫା) —୧ । ଭାରତରେ ପଠାଣ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର
Salim ସମ୍ରାଟ୍ ସେରସାହାଙ୍କ ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁତ୍ର—1. Name
ସେଲିମ of a Pathāna Emperor of India. [ଦ୍—
ସଲୀମ ସେରସାହାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହେବାରୁ ଏ ଖ୍ରୀ ୧୫୪୬ ଠାରୁ ୧୫୫୪ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅତି ସ୍ୱଳ୍ପସମୟରେ ରାଜ୍ୟଶାସନ କରିଥିଲେ ।] ୨ । ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ୍ ଜାହାଙ୍ଗିରଙ୍କର ସିଂହାସନାରୋହଣ ପୂର୍ବର ନାମ; ଅକବରଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର-2. The original name of the Moghal Emperor Jāhāṅgir, son of Akbar, before he ascended the throne.

ସଲିଳ—ସଂ. ବି (ସଲ୍, ଧାତୁ=ଶୀଘ୍ର ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇଳ)—
Salila ଜଳ; ପାଣି—Water.

ସଲିଳ କୁନ୍ତଳ—ସଂ. ବି—ଶୈବାଳ; ଶିଳ୍ପଳ (ହିମାଣ୍ଡ ଶେଷ)—
Salila kuntala Moss.

ସଲିଳ କ୍ରିୟା—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ତତ୍ପୁରୁଷ; ସଲିଳ ଦ୍ୱାରା ନିଷ୍ପନ୍ନ କ୍ରିୟା)—
Salila kriyā ୧ । ଉଦକ କ୍ରିୟା; ତର୍ପଣାଦି; ଜଳାଞ୍ଜଳି—1. Offerings or libations of water to the spirits of one's deceased ancestors. ୨ । ଜଳ ସ୍ୱେଦ—2. Fomentation with water. ୩ । ଜଳଦ୍ୱାରା ଚିତାଭସ୍ମ ଧୌତ କରିବା; ଘଇ ଶୀତଳେଇବା—3. The rite of washing the embers of the cremation fire.

ସଲିଳଜ—ସଂ. ବିଣ (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ; ସଲିଳ+ଜନ୍. ଧାତୁ+
Salilaja କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଜଳଜ; ଜଳଜାତ—Born of
(ସଲିଳଜନ୍ମା—ଅନ୍ୟରୂପ) water; aquatic. ସଂ. ବି—
ପଦ୍ମ; ଅବ୍ଜ (ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—Lotus.

ସଲିଳଦ—ସଂ. ବିଣ (ସଲିଳ+ଦା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଜଳ
Salilada ଦାନକାରୀ—Bestowing or supplying water. ସଂ. ବି—ମେଘ (ହ. ଶ)—Cloud.

ସଲିଳଧରା—ସଂ. ବି (ସଲିଳ+ଧୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୁଥା (ହ. ଶ)
Salilādhara Tuberous grass-root.

ସଲିଳ ନିଧି—ସଂ. ବି (ସଲିଳ+ନି+ଧା. ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+
Salila nidhi କର୍ତ୍ତୃ. କି)—୧ । ସମୁଦ୍ର—1. The sea. ୨ । ସଂସ୍କୃତ ସରସି ଛନ୍ଦର ଏକ ନାମ (ହ. ଶ)—2. A name of the Sarasi metre.

ସଲିଳ ପତି (ରାଜ)—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବରୁଣ—1. The
Salila pati (rāja) Deity Baruṇa. ୨ । ସମୁଦ୍ର—2. The sea.

ସଲିଳ ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଶୂକର (ହ. ଶ)
Salila priya Hog.

ସଲିଳ ମୁଚ୍—ସଂ. ବ (ସଲିଲ + ମୁଚ୍, ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—ମେଘ—
Salila mūch Cloud.

ସଲିଳ ଯୋନି—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଜଳରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—
Salila joni Born of water.
ସଂ. ବ—ବ୍ରହ୍ମା (ହି. ଶ)—God Brahmā.

ସଲିଳାକର—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସଲିଳ + ଆକର)—ସମୁଦ୍ର—
Salilākara The sea.
[ସଲିଳାଳୟ, ସଲିଳାର୍ଣ୍ଣବ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସଲିଳାଶନ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସଲିଳ + ଅଶନ)—ଯେ ଜଳ
Salilāśana ମାତ୍ର ପିଇ ବଞ୍ଚେ—Subsisting on water.
[ସଲିଳାଶନା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସଲିଳାଶୟ—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଜଳାଶୟ; ପୁଷ୍କରିଣୀ—
Salilāśaya Tank.

ସଲିଳାହାର—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସଲିଳାଶନ (ଦେଖ)—
Salilāhāra Salilāśana. (See) ସଂ. ବ (ରୂପକ)—
କେବଳ ଜଳପାନପୂର୍ବକ ଜୀବନ ଧାରଣ—
Subsistence on water only.

ସଲିଳୀ—ସଂ. ବଣ (ସଲିଳ + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Salilī ୧ । ଜଳୀୟ—1. Aquatic. ୨ । ଜଳଧାରୀ—
2. Having water.

ସଲିଳେଚର—ସଂ. ବଣ (ସଲିଳେ + ଚର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଅଲୁକ୍ ସମାସ)-ଜଳଚର—Aquatic (animal).
Silechara

ସଲିଳେନ୍ଧନ—ସ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ବା ବହୁବ୍ରୀହି; ସଲିଳ + ଇନ୍ଧନ)—
Salilendhana ବାଡ଼ବାନଳ (ସମୁଦ୍ର ଶେଷ)—
Submarine fire.

ସଲିଳେଶ(ନ୍ଦ୍ର)—ସ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବରୁଣ—
Salilesa(ndra) The God Baruṇa.

ସଲିଳେଶୟ—ସ. ବଣ (ସଲିଳେ = ଜଳରେ + ଶି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ; ଅଲୁକ୍ ସମାସ)-ଜଳରେ ଶୟନକାରୀ—
Salileśaya Sleeping on or in water.

ସଲିଳୌକା—ସ. ବ (ସଲିଳ + ଓକସ୍ = ସଲିଳୌକସ୍; ୧ମା ୧ବ)—
Salilauka ଜଳୌକା; ଜୋକ—Leech.

ସଲିଳୌଦନ—ସ. ବ (ମ. ପ. ସମା; ସଲିଳରେ ପକ୍ୱ ଓଦନ)—
Salilaudana ଯବ ବା (ହି. ଶ)—Food or rice boiled in water.

ସଲୀ—ଦେ. ବ (ସ. ଶଲ୍ୟ)—୧ । ଶତ୍ରୁ—1. Enemy. (ଉ—
Salī କାମୀ-କାମିନୀ ବିଚ୍ଛେଦରେ ରଜନୀ ଦିବସ ଦୁଅଇ ସଲୀ—
ଶତ୍ରୁ ସଲ ଦୀନକୃଷ୍ଣ ରସକଲ୍ଲୋଳ ।) ୨ । ବିବାଦ-
2. Dispute. ୩ । ଶତ୍ରୁତା—3. Enmity.
୪ । ଦୁର୍ଘଟନା—4. Mishap. ୫ । ଅରିଷ୍ଟ—
5. Misfortune; woe. (ଉ—ବିବାଦଅରମ୍ଭ
ଭୂମ୍ଭ ଅମ୍ଭର ଏ ସାତଭୂମ୍ଭଭୂମ୍ଭସ୍ତମ୍ଭ ଦେଇପାଇଁ ସଲୀ—
ଭଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ସଲୀ(ଲୀ)ଳ—ସ. ବଣ (ସ = ସହ + ଲୀଳା ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଲୀଳା-
Salī(lī)la ଯୁକ୍ତ—1. Sportive. ୨ । ଭଙ୍ଗୀସହିତ-
2. Full of gestures. ୩ । କୌତୁକୀ; କୌତୁହଳୀ-
3. Curious; funny; full of curiousity.

ସଲୋ(ଲୌ)ଜ—ବୈଦେ. ବ—୧ । (ଇଂ ସେଲେରି)—ବନ୍ଧାକୋବି
Salo(lau)ja ପରି ଏକପ୍ରକାର ବିଲାତି ଶାଗ—
ସଲୋଜ, ସାଲାଦ୍ ସଲାଦ୍ 1. Lettuce.
[ଦ୍—ଏହାର ପତ୍ରକୁ ସାହେବମାନେ କଞ୍ଚା ଖାଆନ୍ତି । ଶୀତକାଳରେ ଅମ୍ଳ ଦେଶ ଲୋକେ କୋବି ଆଦି ସାଙ୍ଗେ ବଗିଚାରେ ଏହାକୁ ଲଗାନ୍ତି ଓ ତିଅଣ କରି ଖାଆନ୍ତି ।]
୨ । (ଇଂ ସାଲାଡ୍)—ଗାଜର, ମୂଳା, ପିଆଜ ଆଦିର ପତ୍ରର ସିର୍ଦ୍ଦାରେ ଛଣ୍ଡ ଦିନ କଚୁରି ହୋଇ ରଖାଯାଇ ତିଆରି କରାଯିବା ଅଚାର—2. Salad.

ସଲୋପୀ—ଦେ. ବ (ନାମ)—ରାମାୟଣୋକ୍ତ ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—
Salopī Name of a demon described in
ସଲୋପୀ the Rāmāyaṇa. (ଉ—ବେଦରେ ଯେ
ସଲୋପୀ ଅଲୋପୀ ସେ ବଣ୍ଟିଗ୍ରୁପ୍ତରୂପୀ, ସଲୋପୀ ସଲୋପି ସଦୃଶ—
ଭଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ସଲୋମନ୍—ବୈଦେ. ବ (ହେବ୍ରୁ ନାମ)—ବାଇବଲ୍‌ଅଣ୍ଡ ଜନୈକ ରାଜା
Saloman ପୁରୁଷ—Solomon—the Wise (Old
ସଲୋମନ୍ ସଲୋମନ Testament of the Book
of Proverbs and Songs of Solomon). [ଉ-
ଏହାଙ୍କ ଉକ୍ତ ପ୍ରବଚନ ଓ ଗୀତଗୁଡ଼ିକ ବାଇବଲରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି । ଏ ଡାଉଦ୍‌ଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିଲେ ।]

ସଲୋ ସଲୋ—ଛାଦେ (ପାଠଶା) କ୍ରି. ବିଣ—ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର—
Salo salo Quickly; promptly.

ସଲ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଲୁଣ—
Sal-ṭ ସଲ୍ଟ ନମକ (ସଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Salt.

ସଲ୍ଟ୍ ଇଲାକା—ବୈଦେ. ବ—ସରକାରଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ବିଭାଗ; ଲୁଣ
Sal-ṭ ilākā ଗୋଦାମରେ କେହି ମାରି ପାରିବେ ନାହିଁ,
ସଲ୍ଟ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ } —ଅନ୍ୟରୂପ ଏଥିପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା
ସଲ୍ଟ ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ } ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ସରକାରୀ
ସଲ୍ଟ ଏଲାକା (ଡିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ, ବିଭାଗ) ନମକ ଇଲାକା ବିଭାଗ-The Salt Department of the Government.
[ଦ୍—ଏହି ବିଭାଗର ନାନା ଶ୍ରେଣୀର କର୍ମଚାରୀଙ୍କର ଉପାଧିବାଚକ ଇଂରେଜୀ ଓ ଫାରସୀ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ସଲ୍ଟ୍ ଶବ୍ଦ ବସି ସଲ୍ଟ ବିଭାଗର ବିଭିନ୍ନ କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ବୁଝାଏ । ଯଥା—ସଲ୍ଟ୍ ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର, ସଲ୍ଟ ବାରୋଗା ।]

ସଲ୍ଟ ପିଅ(ଉ)ନ୍—ବୈଦେ. ବ-ସରକାରଙ୍କ ନିମ୍ନ ବିଭାଗର ପିଅଦା-
Salṭ pia(u)n A peon of the Salt Department.
[ଦ୍—ଏହିପରି ସଲ୍ଟ୍ ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍ଟର, ସଲ୍ ସବ୍

ଇନ୍‌ସପେକ୍ଟର୍, ସଲ୍ ଦାରୋଗା, ସଲ୍ ସୁପରଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍ ଆଦି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ସଲ୍‌ଟଣ—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ସଲ୍‌ତନତ୍=ବୀରତ୍ୱ, ରାଜ୍ୟ, ସାମ୍ରାଜ୍ୟ)—
Sal-tana ଶୋଭା ପାହାଦରେ ଚଳନ୍ତି ଅଡ଼ମ୍ବର—ଜାକଜମକ **ଧୂମଧାମ** Ado; splendour accompanying a procession; grandeur.

ସଲ୍ଲ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ଫା—ସଲ୍‌ହ୍)-ମନ୍ତ୍ରଣା—Consultation.
Salla ବଣ—ନିଶ୍ଚୟକରିଲା—Determined; resolved.
ଉ. ଶାଲ୍‌ହା (ଯଥା—ସେମାନେ ମୋତେ ଘରୁ ଉଠାଇ ଦେବାପାଇଁ ସଲ୍ଲ ହୋଇଛନ୍ତି ।]
ଫା. ସଲ୍‌ହା

ସଲ୍ଲକୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବି (ସଲ୍ ଧାତୁ+କ୍ତିନ୍. ଅଳ+ଇ)-(ଶଲ୍ଲକୀ ଅନ୍ୟରୂପ)—ଶଲ୍ଲକୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sallakī (etc) Sallakī etc. [See]

ସଲ୍ଲା(ଲ୍ଲା,ହ୍ଲା,ଲ୍ହା)—ବୈଦେ. ବି—ସଲ୍ଲ (ଦେଖ)
Sallā[lā,hlā,lhā] Salā [See]

ସଶ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ସଶ୍)—୧ । ଉଅଣ ଆଦରେ ବଥାଣିବା ମସଲାପାଣି—1. Sauce. ୨ । ବଲ୍ଲଭ ଚଟଣୀ—2. Sauce; chutnee.
Saś

ସଶ୍(ଶ)କାଳ(ଳେ)—ପ୍ରା. କ୍ରି. ବଣ (ସଂ. ସଦ୍ୟଃକାଳଃ ବା ତତ୍‌କାଳଂ)—ଶଶ୍‌କାଳ (ଦେଖ)
Saś[śa]kāla[le] Saś-kāla [See]

ସଶଙ୍କ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ=ସହ+ଶଙ୍କା)—୧। ଶଙ୍କାଯୁକ୍ତ; ଭୀତ—1. Frightened; terrified; apprehensive. ୨। ଶଙ୍କାଉତ୍ପାଦନକାରୀ—(ନିଃଶଙ୍କ—ବିପରୀତ) 2. Causing fear or apprehension.
Saśaṅka
(ସଶଙ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଶଙ୍କ ଚିତ୍ତ—ସଂ.ବି (କର୍ମଧା)—ଭୀତ ମନ—Frightened mind.
Saśaṅka chitta ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି) ଭୀତମନାଃ-(ସଶଙ୍କଚିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Frightened; terrified.

ସଶଙ୍କିତ—ପ୍ରା. ବଣ (ସଂ. ସଶଙ୍କର ଅଶୁଦ୍ଧ ବ୍ୟବହାର)—ସଶଙ୍କ (ଦେଖ)
Saśaṅkita Saśanka [See].
ସଶଙ୍କିତ **सशंकित**

ସଶଙ୍କିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ସଶଙ୍କ)—୧। ସଶଙ୍କହେବା—ସଶଙ୍କା **सशंकना** 1. To be apprehensive. ୨। ଭୟହେବା—2. To be frightened.
Saśankibā

ସଶବ୍ଦ—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଶବ୍ଦ)—ଶବ୍ଦଯୁକ୍ତ—Sounding.
Saśabda
(ନିଃଶବ୍ଦ—ବିପରୀତ

ସଶବ୍ଦରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ (ସଂ. ସଶବ୍ଦଂ)—ଶବ୍ଦ ସହିତ; ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା-Making a sound.
Saśabdare
ସଶବ୍ଦେ **सशब्दम्** (ସଶବ୍ଦେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସଶରୀର—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଦେହଯୁକ୍ତ—Corporeal; having a body; embodied.
Saśarīra
(ସଶରୀରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଶରୀରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ (ସଂ, ସଶରୀରଂ)—ଦେହ ସହିତ—Saśarīre with the body. [ଉ—ସେ ସଶରୀରରେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଗଲେ ।]
ସଶରୀରେ **सशरीरमैं**
(ସଶରୀରରେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସଶଲ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଶଲ୍ୟ)—୧। ଶଲ୍ୟବିଦ୍ଧ; ଶେଲବିଦ୍ଧ—1. Pierced with dart. ୨। ଯେଉଁ ଭୂମିତଳେ ଶଲ୍ୟ (ବା ଭୂଗର୍ଭରେ ଅସ୍ଥି ଆଦି) ଥାଏ—2. (land) Having bits of bone under the ground. ୩। କଣ୍ଟକବିଦ୍ଧ—3. Pierced with thorn. ୪। ପୀଡ଼ାଦାୟକ; କଷ୍ଟକର—4. Painful. ୫। ଦୁଷ୍କର—5. Difficult. ସଂ. ବି—ଭଲ୍ଲ (ହିଂ. ଶ)—Bear.
Saśalya
(ସଶଲ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଶସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସ+ଶସ୍ତ୍ର; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଶସ୍ତ୍ରଧାରୀ—Armed; armed with weapons.
Saśastra
(ସଶସ୍ତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଶସ୍ୟ—ସଂ: ବଣ. ପୁଂ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଶସ୍ୟ)—୧। ଶସ୍ୟଯୁକ୍ତ—1. Having corn. ୨। ଶସ୍ୟଶାଳୀ—2. Full of corn.
Saśasya
(ସଶସ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଶସ୍ୟା—ସଂ. ବି—୧। (ବୈଦ୍ୟକ) ନାଗଦନ୍ତୀ (ଉତ୍ପଳମାଳା);ବିଚ୍ଛଅଣ-1. Fragia Involucrata (plant). ୨। ସଶସ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine form of 'saśasya.'
Saśasya

ସଶାକ—ସଂ. ବଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି)—ଶାକଯୁକ୍ତ—Having śāka
Saśāka ସଂ. ବି—ଅଦା (ହିଂ. ଶ)—Ginger

ସଶ(ଶୀ)ଳ—ପ୍ରା. ବଣ (ପଦ୍ୟ)—ଶିଥିଳ—Loose; slack.
Saśa(śī)la (ଉ—ଗୋବିନ୍ଦ ପୀତାମ୍ବର ଝଡ଼ି, ସଶୀଳ କଲେ ଘାଳ ଶିଥିଳ **शिथिल** ଶାଢ଼ୀ । ଭୁପତି, ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।)

ସଶୋକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଶୋକ)—୧। ଶୋକ ଯୁକ୍ତ—1. Grieving; sorrowful. ୨। ରୋଦନ-ଭାବ—2. Lamenting.
Saśoka
(ସଶୋକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଶ୍ମଶ୍ରୁ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧। ଶ୍ମଶ୍ରୁଯୁକ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀ; ନରମାଳନ୍ତା (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—1. A bearded woman. ବି. ପୁଂ—୨। ଶ୍ମଶ୍ରୁଯୁକ୍ତ ପୁରୁଷ—2. A bearded man.
Saśmaśru
(ସଶ୍ମଶ୍ରୁକ—ଅନ୍ୟ ପୁଂ ରୂପ)
(ସଶ୍ମଶ୍ରୁ, ସଶ୍ମଶ୍ରୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଶ୍ରୀକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଶ୍ରୀ+କ)—ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବିଶିଷ୍ଟ—Having Lakshmī; possessing beauty, grace etc.
Saśrīka
(ସଶ୍ରୀକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସଷ୍ଟମ—ପ୍ରା. ବଣ (ପଦ୍ୟ)—ଷଷ୍ଠ (ଦେଖ)
Sashṭama Sashṭha (See)
ଷଷ୍ଠମ **षष्ठम** (ଉ—ସଷ୍ଟମ କାଳରେ ସ୍ୱର ହୋଇଛି ନମ୍ରଣ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।)

ସ(ସ୍ୱ)ଷ୍ଟିକ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ସ୍ଫଟିକ)—ସ୍ଫଟିକ—Crystal. [ଉ—ସ୍ଫଟିକ ପରି ଏଣେ ସ୍ପଷ୍ଟରେ ନ ଯାଏ । ପ୍ରାଚୀ. ଫଟିକ ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।] ପ୍ରା. ବଣ—୧। ସ୍ଫଟିକ ପରି ସ୍ୱଚ୍ଛ—1. Transparent as crystal. ୨। ସ୍ଫଟିକ ପରି ନିର୍ମଳ—2. Crystal-clear.
Sa(swa)shṭika
ଫଟିକ
सफटिक

ସ(ସ୍ୱ)ଷ୍ଟିକ ଜଳ(ପାଣି)—ପ୍ରା. ବ—ସ୍ଫଟିକ ପରି ନିର୍ମଳ ଓ ସ୍ୱଚ୍ଛ ପାଣି- Sa(swa)shṭika jala(pāṇi) Crystal-clear and
ଫଟିକ ଜଳ स्वच्छ जल pure water.

ସସ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ନିଦ୍ରା ଯିବା; ଶୋଇବା (ବିଶ୍ୱକୋଷ)— Sas (root) 1. To sleep. ୨ । ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବା—2. To dream.

ସସ୍ପେଣ୍ଟ୍(ଣ୍ଡ୍)—ବୈଦେ. ବ ଓ ବିଣ (ଇଂ)—ସସପେଣ୍ଟ୍ (ଦେଖ) Sas-pent(nd) Sasapent (See)

ସସଂଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ସଂଜ୍ଞା)—୧ । ସଂଜ୍ଞା- Sasamjña ଯୁକ୍ତ—1. Having definition. ୨ । ଚେତନା- (ସସଂଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯୁକ୍ତ—2. Sentient; conscious.

ସସଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ସହିତ; ସଙ୍ଗ ବିଶିଷ୍ଟ (ବିଶ୍ୱକୋଷ) Sasaṅga With companions. [ଦ୍ର—ଯାହାରଲେ
ସସଙ୍ଗୀ ଲକ୍ଷଣ ରାମ ଯେତେ, ବୃଶାନ୍ତରୁ ଯେ ସସଙ୍ଗ ସେନାରା ।
सङ्गीके साथ ଭଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ସସଜ୍ଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ସଜ୍ଜା) —୧ । ସଜ୍ଜିତ— Sasajja 1. Dressed; fitted up. ୨ । ସଜ୍ଜା ବିଶିଷ୍ଟ— (ସସଜ୍ଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Furnished.

ସସତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ସତ୍ତ୍ୱ=ଜନ୍ତୁ)— Sasattwa ପ୍ରାଣିଯୁକ୍ତ—Having animals.
(ସସତ୍ତ୍ୱା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସସତ୍ତ୍ୱା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ+ସହିତ+ସତ୍ତ୍ୱ=ଗର୍ଭସ୍ଥ ପ୍ରାଣୀ+ଆ; Sasattwā ବହୁବ୍ରୀହି)—ଗର୍ଭିଣୀ; ଅନ୍ତଃସତ୍ତ୍ୱା—Pregnant.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଗର୍ଭିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—Pregnant woman.

ସସନ—ସଂ. ବ ('ଶସନ'ର ରୂପାନ୍ତର)—ପଞ୍ଚାର୍ଥ ପଶୁ ହନନ (ଅମର Sasana ଟୀକା)—Killing of beasts for sacrifice.
(ଶସନ, ଶାସନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସସପେଣ୍ଟ୍(ଣ୍ଡ୍)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସସ୍‌ପେଣ୍ଟ୍)—କିଛିକାଳ ପାଇଁ Sasپent(nd) ଚାକିରିରୁ ଚ୍ୟୁତ ବା ରହିତ ହେବା; କର୍ମଚ୍ୟୁତି—
ସସ୍‌ପେଣ୍ଡ Suspension from service. ବୈଦେ. ବିଣ.
सस्पेंड (ଇଂ. ସସ୍‌ପେଣ୍ଡେଡ୍)—କିଛିକାଳ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ରହିତ ବା କର୍ମଚ୍ୟୁତ—Suspended from service.

ସସମ୍ଭ୍ରମ—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ସମ୍ଭ୍ରମ)—୧ । ସମ୍ଭ୍ରମ- Sasambhrama ଯୁକ୍ତ; ଭଦ୍ରତାବିଶିଷ୍ଟ—1. Respectful.
୨ । ତ୍ୱରା ବିଶିଷ୍ଟ; ଉଦ୍‌ବେଗ ବିଶିଷ୍ଟ—2. Hasty.

ସସମ୍ଭ୍ରମେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ସସମ୍ଭ୍ରମଂ) —୧ । ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ- Sasambhrame ପୂର୍ବକ—1. Respectfully. ୨ । ତ୍ୱରା
(ସସମ୍ଭ୍ରମରେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସହିତ—2. Hastily. ୩ । ସାଦରରେ;
ସସଂଭ୍ରମେ ସାଦରରେ—3. Cordially. ୪ । ଉଦ୍‌ବେଗ
सस संभ्रममें ସହକାରେ—4. Auxiously.

ସସମ୍ମାନ—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ=ସହିତ+ସମ୍ମାନ)— Sasammāna ସମ୍ମାନଯୁକ୍ତ—Respectful.

ସସମ୍ମାନେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ସସମ୍ମାନଂ)—ସମ୍ମାନ ସହିତ— Sasammāne Respectfully.
(ସସମ୍ମାନରେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସସମ୍ମାନେ ससम्मान

ସସାକ୍ଷିକ—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ସାକ୍ଷୀ+କ)—ଯେଉଁ Sasākshika ଦଲିଲରେ ସାକ୍ଷୀ ଦସ୍ତଖତ କରି ଥାଆନ୍ତି— Attested (document).
ସଂ. ବି (ବସ୍ତୁ ସହିତା)—ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ସ୍ୱାକ୍ଷର ଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନିତ ଲେଖା—Attested deed.

ସାଗର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ସାଗର)—ସାଗର- Sasāgara ଯୁକ୍ତ—With the ocean; including
(ସସାଗରା—ସ୍ତ୍ରୀ) the ocean.

ସସାଗରା ଧରା (ପୃଥିବୀ)—ସଂ. ବ—ସାଗର ସହିତ ପୃଥିବୀ—The Sasāgarā dharā (pṛuthibī) world including
the ocean.

ସସାଧ୍ୱସ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ+ସାଧ୍ୱସ=ଭୟ; ବହୁବ୍ରୀହି)— Sasādhwasa ୧ । ଭୟଯୁକ୍ତ; ସଭୟ—1. Fearful. ୨ ।
(ସସାଧ୍ୱସା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭୀତ; ତ୍ରସ୍ତ—2. Frightened; terrified.

ସସାନ—ପ୍ରା. ବ (ସଂ. ଶ୍ମଶାନ)—ମଶାଣି—
Sasāna शशान समशान Cremation ground.

ସସି ଠାର—ଦେ. ବ—ଶଶି ଠାର (ଦେଖ)
Sasi ṭhāra Śasi ṭhāra (See)

ସସିଦ୍ଧ—ସଂ. ବ—ବଡ଼ ଶାଳ ଗଛ; ସର୍ଜ ବୃକ୍ଷ (ହିଂ ଶ)— Sasiddha A species of big Shorea Robusta
(tree).

ସ(ସେ)ମିରା—ଦେ. ବ—ଚାରିଗୋଟି ଶ୍ଳୋକର ଆଦ୍ୟ ଅକ୍ଷର ଚାରିଟି Sasi(se)mirā ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ଶବ୍ଦ—A word com-
ସସିମିରା ससेमीरा posed of the four 1st
letters of four couplets.

[ଦ୍ର—ଏହା ଭୋଜରାଜ ଓ କାଳିଦାସଙ୍କ ଜୀବନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବେତାଳ ପଞ୍ଚବିଂଶତି ଗ୍ରନ୍ଥର ଗୋଟିଏ ଘଟନାମୂଳକ କାହାଣୀ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବନ୍ଧ । ଦିନେ ଭୋଜରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର ପାରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ଯାଇ ନଅରକୁ ଫେରି ଆସି ନ ପାରି, ରାତି ହେବାରୁ ନିବିଡ଼ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଅଟକିଯା ରହିଗଲେ ଏବଂ ରାତିରେ ଅରଣ୍ୟର ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁମାନଙ୍କଠାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଭାଲୁ ସଙ୍ଗେ ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପନ କଲେ । ରାଜପୁତ୍ର ଓ ଭାଲୁ ଦୁହେଁ ଗୋଟିଏ ଗଛ ଉପରେ ଚଢ଼ି ରାତି-ଯାପନ କଲେ । ରାତିର ପ୍ରଥମ ଅଂଶରେ ଭାଲୁ ତାହାର ଗୋଡ଼କୁ ଲମ୍ବାଇ ଗଛ ଡାଳରେ ବସିଲା ଓ ରାଜପୁତ୍ର ଭାଲୁର କୋଳରେ ସୁଖନିଦ୍ରା ଗଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଗଛ ତଳକୁ ବାଘ ଆସି ଭାଲୁକୁ ଡାକି କହିଲା, "ତୁ ଗୋଡ଼କୁ ଓସାଇଦେ; ରାଜାପୁଅ ତଳକୁ ପଡ଼ିଗଲେ ମୁଁ ତାକୁ ଖାଇବି ।" ତନ୍ତୁ ଭାଲୁ କହିଲା, "ମୁଁ ରାଜାପୁଅ ସଙ୍ଗେ ମିତ୍ର ହୋଇଛି । ମୁଁ ମିତ୍ରଦ୍ରୋହୀ ହେବି ନାହିଁ ।" ଏହା ଶୁଣି

ବାଘ ଫେରି ଗଲା; କିନ୍ତୁ ଗଲାବେଳେ ଭାଲୁକୁ କହିଗଲା "ଅରେ! ଦୁଇଗୋଡ଼ିଆ (ମନୁଷ୍ୟ ଜାତି)ଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ।"

ରାତିର ଶେଷ ଅଂଶକୁ ରଜାପୁଅ ଚେଇଁବ ଓ ଭାଲୁ ଶୋଇବ, ଏହିପରି କଥା ଅଗରୁ ଠିକ୍ ହୋଇ ଥିବାରୁ ରଜାପୁଅ ଜଦରୁ ଉଠି ଗଛ ଉପରେ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇ ବସିଲା ଓ ଭାଲୁ ତା କୋଡ଼ରେ ଶୋଇଲା। କିନ୍ତୁ ବାଘର ପୁଣି କଥିତ ଉପଦେଶକୁ ଭାଲୁ ମନେ ରଖି ରଜାପୁଅର ଅଜାଣତରେ ଆପଣା ନଖକୁ ଗଛର ଗଣ୍ଡିରେ ତିକ୍ତ କରି ରଜାପୁଅର କୋଳରେ ଶୋଇଲା। ଏହି ସମୟରେ ପୁଣି ବାଘ ଆସି ରଜାପୁଅକୁ କହିଲା, "ଅରେ! ଭାଲୁଟା ହିଂସ୍ର, କିନ୍ତୁ, ସେ ତତେ ଖାଇପିବ; ତୁ ଗୋଡ଼ ଛାଡ଼ ଦେ, ଭାଲୁ ଗଛ ଉପରୁ ଖସି ପଡ଼ୁ, ମୁଁ ତାକୁ ଖାଇବି।" ରଜାପୁଅ ଏହା ଶୁଣି ଗୋଡ଼କୁ ଖସାଇ ଦେଲା; କିନ୍ତୁ ଭାଲୁ ପୁଣିଥରୁ ତତ୍ପର ହୋଇ ଗଛର ଗଣ୍ଡିରେ ନଖକୁ ବିଦ୍ଧ କରି ଥିବାରୁ ତଳକୁ ଖସି ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ।

ତାପରେ ସକାଳ ହେବାରୁ ଭାଲୁ ରଜାପୁଅକୁ କହିଲା, "ବାଘର ଉପଦେଶକୁ ମୁ ନ ମାନି ତତେ ରଖିଥିଲି; ତୁ ମିତ୍ରଦ୍ରୋହୀ ହେଲୁ; କିନ୍ତୁ ମୁଁ ମିତ୍ରଦ୍ରୋହୀ ହେବି ନାହିଁ। ଏଥିପାଇଁ ତୋତେ ପ୍ରାଣରେ ନ ମାରି ଛାଡ଼ି ଦଉଛି।" ଏହା କହି ଭାଲୁ ରଜାପୁଅର ଜିଭ ଉପରେ 'ସେମିତ୍ର' ଏହି ୪ଟି ଅକ୍ଷର ନଖଦ୍ୱାରା ଲେଖିଦେଇ ବଣକୁଡ଼ିକୁ ଚାଲିଗଲା। ରଜାପୁଅ ପାଗଳ ହୋଇ ଏହି 'ସସେମିତ୍ର' ପଦକୁ ଦିନ ରାତି ଘୋଷୁ ଘୋଷୁ ଜଅରରେ ଅସି ପହଞ୍ଚିଲା। ସରୁବେଳେ ଏହି ପଦକ ସେ ଘୋଷି ହେଉଥାଏ; ତୋଷୁଅ ମୁହଁରେ ଅନ୍ୟ କଥା ନାହିଁ, ଏହା ଦେଖି ରୋଜରାଜା ବଡ଼ ଚିନ୍ତିତ ହେଲେ ଓ ଏହି ବାଉଳପଣ ବିଷୟ ଭଲ ହେବ, ଏଥିପାଇଁ ନାନା ପ୍ରକାର ଚେଷ୍ଟା କରି ବିଫଳମନୋରଥ ହେଲେ। ଅବଶେଷରେ ହତାଶ ହୋଇ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ, "ମୋ ପୁଅକୁ ଯେ ମାରୋଗ କରିଦେବ, ତାକୁ ରାଜ୍ୟରୁ ଅଧେ ପୁରସ୍କାର ଦିଆଯିବ।" ଏହା ଶୁଣି ମନ୍ତ୍ରୀ ଘରକୁ ଫେରି ତାଙ୍କ ଘରେ ସ୍ତ୍ରୀ-ବେଶ ଧାରଣ କରି ଲୁଚିକରି ରହୁଥିବା ଚାଣକ୍ୟଙ୍କୁ ଡାକିଆଣିଲେ ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀର ବେଶ କରାଇ ଅପଣାର ଝିଅ ବୋଲି ରାଜାଙ୍କୁ ପରିଚୟ ଦେଇ ରଜାପୁଅ ନିକଟକୁ ସ୍ତ୍ରୀବେଶଧାରୀ ଅବଗୁଣ୍ଠିତ ଚାଣକ୍ୟଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ଅଣି ପହଞ୍ଚାଇଲେ। ଅବଗୁଣ୍ଠିତ ଚାଣକ୍ୟ ରଜାପୁଅଙ୍କ କାନରେ 'ସସେମିତ୍ର'ର ଆଦ୍ୟ ଅକ୍ଷରବିଶିଷ୍ଟ ୪ଟି ପୂର୍ଣ୍ଣାବୟବଯୁକ୍ତ ଶ୍ଳୋକ ବୋଲିଲେ। ଯଥା—

ପ୍ରଥମ ଶ୍ଳୋକର ଆଦ୍ୟ 'ସ' ଅକ୍ଷର—

ସଦ୍‌ଭିର ପ୍ରଭବନ୍ତାନାଂ ବନ୍ଧନେ ବା ବଧେ ବଧିତା,
ଅଙ୍ଗମାରୁହ୍ୟ ସୁପ୍ତାନାଂ ହନ୍ତୁଃ କଂ ନାମ ପୌରୁଷମ୍?

[ଅର୍ଥ—ଯେଉଁମାନେ ଏକାନ୍ତ ବିଶ୍ୱସ୍ତ, ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତାରଣା କରିବା କି ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ? ଯେଉଁମାନେ ଅଙ୍କକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ଶୋଇ ଥାଆନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ମାରିଦେଲେ ହତ୍ୟା-କାରୀର ପୌରୁଷ ପ୍ରକାଶ ପାଏ କି?]

ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ଳୋକର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷର 'ମେ'—

ମେରୁଂ ଗତ୍ୱା ସମୁଦ୍ରସ୍ୟ ଗଙ୍ଗାସାଗର ସଙ୍ଗମମ୍
ବ୍ରହ୍ମହା ମୁଚ୍ୟତେ ପାପାତ୍ ମିତ୍ରଦ୍ରୋହୀ ନ ମୁଚ୍ୟତେ।

[ଅର୍ଥ—ମେରୁପର୍ବତ ସମେତ ସମୁଦ୍ରର ଓ ଗଙ୍ଗାସାଗର ସଙ୍ଗମକୁ ଗଲେ (ସେଠାରେ ସ୍ନାନାଦି କଲେ) ବ୍ରହ୍ମହା ପାପରୁ ମୁକ୍ତ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ମିତ୍ରଦ୍ରୋହୀ ମୁକ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ।]

ତୃତୀୟ ଶ୍ଳୋକର ଆଦ୍ୟ ଅକ୍ଷର 'ତି'—

ମିତ୍ରଦ୍ରୋହୀ କୃତଘ୍ନଶ୍ଚ ଯେ ଚ ବିଶ୍ୱାସଘାତକାଃ
ତେ ସର୍ବେ ନରକଂ ଯାନ୍ତି ଯାବଚ୍ଚନ୍ଦ୍ରଦିବାକରୌ।

[ଅର୍ଥ—ଯେଉଁ ନରମାନେ ମିତ୍ରଦ୍ରୋହୀ, କୃତଘ୍ନ ଓ ବିଶ୍ୱାସଘାତକ ଅଟନ୍ତି ସେମାନେ ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଥିବାଯାଏଁ ନରକକୁ ଯାଆନ୍ତି।]

ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ଳୋକର ଆଦ୍ୟ ଅକ୍ଷର 'ତ୍ତ'—

ତ୍ତଜଂସ୍ତ୍ୱଂ ନିଜ ପୁତ୍ରସ୍ୟ ଯଦି କଲ୍ୟାଣମିଚ୍ଛସି
ଦେହି ଦାନଂ ଦ୍ୱିଜାତିଭ୍ୟୋ ଦେବତାରାଧନଂ କୁରୁ।

[ଅର୍ଥ—ହେ ରାଜନ୍, ଯେବେ ତୁମ୍ଭେ ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ଇଚ୍ଛା କର, ତେବେ (ଏ ମିତ୍ରଦ୍ରୋହି ପାତକର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ପାଇଁ) ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଦାନ ଦିଅ ଓ ଦେବାରାଧନା କର।]

ରାଜପୁତ୍ର ସ୍ତ୍ରୀବେଶଧାରୀ ଚାଣକ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ଏହି ୪ଟି ଅକ୍ଷରର ଚାବି (Key) ସ୍ୱରୂପ ଏ ଶ୍ଳୋକ ୪ଟି ଶୁଣିଲା ମାତ୍ରକେ ତାଙ୍କର ବାଉଳପଣ ଛାଡ଼ିଗଲା ଏବଂ ରାଜପୁତ୍ର ଗତ ରାତିରେ ଅରଣ୍ୟରେ ଭାଲୁ ସଙ୍ଗେ ଘଟିଥିବା ଘଟଣା-ମାନ ସ୍ୱଜାତି ନିକଟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ। ରୋଜରାଜ ଏହା ଶୁଣି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହୋଇ ଉକ୍ତ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନବେଶଧାରୀଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ—

'ଗୃହେ ବସତି ଭୌମାତ୍ର! ଅଦ୍ୟାଂ ନୈବ ଗଚ୍ଛସି
ଉଷ୍ଟ୍ରବ୍ୟାଘ୍ର ମନୁଷ୍ୟାଣାଂ କଥଂ ଜାନାସି ଭାଷିତଂ?"

[ଅର୍ଥ—ହେ ଭୀମାତ୍ର! ତୁମ ଘରେ ବାସ କରୁ, କଣିକ ଯାଉନାହିଁ (ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ) ଭାଲୁ, ବାଘ ଓ ମନୁଷ୍ୟ-ମାନଙ୍କ କଥାବାର୍ତ୍ତା ତୁ କିପରି ଜାଣିଛୁ?]

ଏ ଶ୍ଳୋକର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତରରେ ଅବଗୁଣ୍ଠନଧାରୀ ସ୍ତ୍ରୀ-ବେଶଧାରୀ ଚାଣକ୍ୟ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—

'ଦେବଦ୍ୱିଜ ପ୍ରସାଦେନ ଜିହ୍ୱାଗ୍ରେ ମେ ସରସ୍ୱତୀ
ତେନାହଂ ନୃପ! ଜାନାମି, ଭାଷିତମ୍ୟାସ୍ତିଲଂ ଯଥା।

[ଅର୍ଥ—ହେ ନୃପ ! ଦେବତା ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହରୁ ମୋ ଭଳି ଅଗରେ ସରସ୍ୱତୀ ଅଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଏ ବିଷୟମାନ ଜାଣି ପାରୁଛି । ଆପଣଙ୍କ ରାଣୀ ଭାନୁମତୀଙ୍କ ଜଙ୍ଘରେ ଗୋଟିଏ ତିଳ ଚିହ୍ନ ଥିବା କଥା ମୁଁ ଯେଉଁପରି ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ କୃପାରୁ ଜାଣି ପାରିଥିଲି, ସେହିପରି ଏ କଥା ମଧ୍ୟ ଜାଣିଲି ।']

ତେବେ ତିନି ଦିନ ପୂର୍ବେ ରୋଜସ୍ୱାଳାଙ୍କ ରାଣୀ ଭାନୁମତୀଙ୍କ ରୂପକୁ ରାଜାଦେଶରେ ଜଣେ ଚିତ୍ରକର ଗୋଟିଏ ଚିତ୍ରପଟରେ ଅଙ୍କନ କରି ଆଣି ରାଜାଙ୍କୁ ଦେଖାଇବାରୁ ରାଜା ସେ ରୂପଟି ଭାନୁମତୀଙ୍କର ଅବିକଳ ପ୍ରତିରୂପ ହୋଇଥିବା ଦେଖି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ରାଜସଭାର ପଣ୍ଡିତ କାଳିଦାସ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ବର ଯୋଗୁଁ ସର୍ବଜ୍ଞ ଥିବାରୁ ସେ ଭାନୁମତୀଙ୍କ ଅଙ୍ଗରୁ କେବେ ହେଲେ ଦେଖି ନ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ଚିତ୍ରର ଦୋଷକୁ ବାହାର କରି କହିଲେ, 'ଭାନୁମତୀଙ୍କ ଜଙ୍ଘରେ ଗୋଟିଏ କୃଷ୍ଣ ତିଳ ବା ଖସା ଚିହ୍ନ ଅଛି; ତାହା ଚିତ୍ରକର ଏ ଚିତ୍ରପଟରେ ଅଙ୍କନ କରି ନାହିଁ ।' କୃଷ୍ଣ ତିଳ ଚିହ୍ନ ରାଣୀଙ୍କ ଜଙ୍ଘରେ ଅବସ୍ଥାନ କଥା ରାଜାଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କେହି ଜାଣି ନ ଥିଲେ; କାଳିଦାସ ସର୍ବଜ୍ଞ ଥିବାରୁ ଏହା ଜାଣିଲେ । ଏ ଚିତ୍ର କଥା ରଜାପୁଅ ପାଗଳ ହେବା ପୂର୍ବର ଘଟଣା; ରାଣୀଙ୍କ ଜାନୁର ତିଳ କଥା କାଳିଦାସ କହିବାରୁ ରାଜା ତାଙ୍କଠାରେ ରାଣୀଙ୍କ ଜାନୁ ଦେଖିଥିବା କଥା ସନ୍ଦେହ କରି କୁପିତ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡର ଆଦେଶ ଦେଇ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡବିଧାନାର୍ଥ ତାଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଜିମା କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ କରିବା ପାଇଁ ରାଜାଙ୍କ ନିକଟରେ ଅଙ୍ଗୀକାର କରି ରାଜାଙ୍କ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ମନ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କୁ ନେଇ ଆପଣା ଘରେ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀରୂପେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ବେଶରେ ରଖାଇ ଥିଲେ; ବୁଦ୍ଧିମାନ ରାଜାଙ୍କ ପୁଅ ପାଗଳ ହେବାରୁ କାଳିଦାସଙ୍କୁ, ଅବଗୁଣ୍ଠନବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ ବେଶରେ ଆଣି ରଜାପୁଅଙ୍କ ପାଖେ ଉପସ୍ଥିତ କରାଇଲେ । ଅବଗୁଣ୍ଠନ ଛଳେ କାଳିଦାସ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ଶେଷୋକ୍ତ ଶ୍ଳୋକଦ୍ୱାରା ସୂଚନା କରିବାରୁ ରୋଜସ୍ୱାଳା ଠିକ୍‌ରାଇ ନେଲେ ଯେ, ଏ ନାରୀବେଶଧାରୀ ସର୍ବଜ୍ଞ ଅନ୍ୟ କେହି ନୁହନ୍ତି, ଏ ହିଷ୍ଟେ କାଳିଦାସ । ଏହା ବିଚାରି କାଳିଦାସଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଓଢ଼ଣାଟି କାଢ଼ି ଦେଇକରି କାଳିଦାସଙ୍କ ନିଜ ରୂପ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ଏବଂ ରୋଜସ୍ୱାଳା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ କାଳିଦାସଙ୍କୁ ପ୍ରେମାଲିଙ୍ଗନ କଲେ ।]

ସସୀମ—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ସୀମନ୍ ; ୧ମା. ୧ବ)—
Sa-īma ୧ । ସୀମା ସହିତ—1. With the boundaries
୨ । ସୀମାର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ (ହୁ. ଶ)—2. Situated within the boundaries. ୩ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—3. Adjoining.

ସସୁକୁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ଇଉର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ଭୂଳ. ସଂ. ଶଷ୍କୁଲୀ)—
Sasukuli ତରଳପିଠା—Thin circular pancake.

ସସୁର—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ. ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । (ସ+ସୁର)—ଦେବତା
Sasura ସହ ବିଦ୍ୟମାନ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—1. Present with the Deities. ୨ । (ସ+ସୁରା+ଅ) ସୁରାବିଶିଷ୍ଟ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—2. Having spirituous liquor.
ଶ୍ୱଶୁର ପ୍ରା. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ଶ୍ୱଶୁର)—ଶ୍ୱଶୁର—Father-in-law.
ଶ୍ୱଶୁର (ଶ୍ୱାଶ୍ୱ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସସୈନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—ସେନା ସହିତ ବିଦ୍ୟମାନ—
Sasainya Accompanied with an army.

ସସୈନ୍ୟେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ସସୈନ୍ୟଂ)—ସେନା ସମଭିବ୍ୟା-
Sasainye ହାରରେ—Accompanied with an army,
ସସୈନ୍ୟେ **ସସୈନ୍ୟ** (ସସୈନ୍ୟରେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସସୌଷ୍ଠବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ସୌଷ୍ଠବ)—
Sasaushṭhaba ୧ । ପରମ ସୁନ୍ଦର—1. Very grace-
(ସସୌଷ୍ଠବା—ସ୍ତ୍ରୀ) ful; very symmetrical.
୨ । ବେଗଗାମୀ—2. Swift.

ସସ୍କାଳ(ଳେ)—ପ୍ରା- ଅ - ବିଣ (ସଂ. ସଦ୍ୟସ୍କାଳଃ ବା ତତ୍‌କାଳଂ)—
Saskāla(le) ୧। ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍—1. At once; immedi-
ତତ୍‌ଖୁନି, ସକାଳ ସକାଳ ately. ୨ । ଅତି ତରାଳ—2. Very
ସକାଳ early. ୩ । ଅତି ଶୀଘ୍ର—3. Very soon.

ସସ୍ତା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସ୍ୱସ୍ଥ)—ଶସ୍ତା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Sastā (etc) **ସସ୍ତା** **ସସ୍ତା** Sastā etc (See)

ସସ୍ତ୍ରୀକ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ସହାର୍ଥ. ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ସ୍ତ୍ରୀ. କ; ଅଗମ)—
Sastrika ସପତ୍ନୀକ—Accompanied by one's wife.
ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ସସ୍ତ୍ରୀକଂ)—ସ୍ତ୍ରୀ ସହିତ—With one's wife; accompanied by one's wife.

ସସ୍ତ୍ରୀକ ବିଦେଶ ବାସ—ଦେ. କ—ଆପଣା ସ୍ତ୍ରୀ - ସହିତ ବିଦେଶରେ
Sastrika bideśa bāsa ବାସ କରିବା—Living a-
ସସ୍ତ୍ରୀକ ବିଦେଶ ବାସ broad with one's wife.

ସସ୍ନେହ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ (ସହାର୍ଥ. ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ସ୍ନେହ)—୧ । ସ୍ନେହ
Sasneha ବା ପ୍ରୀତିବିଶିଷ୍ଟ—1. Affectionate. ୨ । ତୈଳ
(ସସ୍ନେହା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଶିଷ୍ଟ—2. Oily.

ସସ୍ପୃହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ+ସ୍ପୃହା; ସହାର୍ଥ. ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସ୍ପୃହା-
Saspṛuha ଯୁକ୍ତ; ସାଭିଳାଷ—1. Longing. ୨ । ଲୋଭ
(ସସ୍ପୃହା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯୁକ୍ତ; ଲୋଭାନ୍ୱିତ—2. Avaricious.

ସସ୍ମିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ସ୍ମିତ)—ଈଷତ୍
Sasmita ହାସ୍ୟଯୁକ୍ତ; ସହାସ୍ୟ—Smiling.
(ସସ୍ମିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସସ୍ମିତ ବଦନ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧାରୟ)—ସହାସ୍ୟ ମୁଖ—
Sasmita badana Smiling face.
[ସସ୍ମିତ ମୁଖ, ସସ୍ମିତାନନ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସସ୍ମିତମୁଖୀ[ଖୀ], ସସ୍ମିତ-ବଦନା, ସସ୍ମିତାନନା } ସ୍ତ୍ରୀ ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି) ହାସ୍ୟଯୁକ୍ତ ମୁଖ—Having a smiling face.

ସସ୍ମିତେ—ଦେ. ଜ. ବିଣ (ସଂ. ସସ୍ମିତଂ)—ହାସ୍ୟଯୁକ୍ତ ମୁଖରେ—
Sasmite ସସ୍ମିତେ सस्मिते With a smiling face.
[ସସ୍ମିତରେ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସସ୍ୱନ—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ସ୍ୱନ)—ସ୍ୱନ ବା ଶବ୍ଦ
Saswana ବିଶିଷ୍ଟ—Having sound.

ସସ୍ୱେଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସହାର୍ଥ. ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ସ୍ୱେଦ)—ସ୍ୱେଦ-
Sasweda ଯୁକ୍ତ; ଘର୍ମାକ୍ତ—Perspiring; full of sweat.
[ସସ୍ୱେଦା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସସ୍ୱେଦା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦୂଷିତା କନ୍ୟା (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—
Saswedā A ravished or deflowered girl.
୨। ସ୍ୱେଦଯୁକ୍ତା ନାରୀ—2. A perspiring woman.
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସସ୍ୱେଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sasweda.

ସସ୍ୟ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବି (ସଂ. ଶସ୍ୟର ଅନ୍ୟରୂପ; ସସ ଧାତୁ=ବିଦ୍ରା-
Sasya (etc) ପିତା+କରଣ) ଯ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ସ୍ୱଳଦ୍ରା ହୁଏ ।] ୧ । ଶସ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) କୃଷିଜାତ ଧାନ୍ୟାଦି (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—1. Grains. [ଦ୍ର—ଏହି ଅର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ ଯୌଗିକ ଶବ୍ଦ (ଯଥା—ସସ୍ୟଖେତ, ସସ୍ୟଗାଳ, ସସ୍ୟରକ୍ଷକ, ଇତ୍ୟାଦି)ମାନଙ୍କ ପାଇଁ 'ଶସ୍ୟ' ଶବ୍ଦ ପରେ ଦେଖ ।] ୨। ଧାନ୍ୟ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—2. Paddy. ୩। ବୃକ୍ଷାଦିର ଫଳ—3. Fruits of trees. ୪ । ଶସ୍ତ୍ର (ହିଂ. ଶ)—4. Weapon. ୫। ଗୁଣ (ହିଂ. ଶ.) 5. Quality. ୬। ଉତ୍କୃଷ୍ଟତା—6. Excellence. ୭। ଫଳାଦିର ଅଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ କୋମଳ ଅଂଶ—7. The kernel inside the seeds or fruits.

ସସ୍ୟକ—ସଂ. ବି (ସସ୍ୟ+କ)—୧ । ମଣିଭେଦ; ଏକପ୍ରକାର ମଣି
Sasyaka [ମେଦକ]—1. A kind of gem. ୨। ଅସି; ଖଡ୍ଗ—2. Sword. ୩। ନଡ଼ିଆ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା କୋମଳ ପଦାର୍ଥ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—3. The kernel inside the cocoanut. ୪। ଶାଳଧାନ (ହିଂ. ଶ) 4. Winter-paddy.

ସସ୍ୟମାରୀ—ସଂ. ବିଣ—ସସ୍ୟନାଶକ—Destructive of corn.
Sasyamārī ସଂ. ବି—ମହାମୂଷିକ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—ଏକ-
ପ୍ରକାର ବଡ଼ ମୂଷା; ବିଲଆ ମୂଷା; ମାଟିଆ ମୂଷା (ବିଶ୍ୱକୋଷ)
—A big species of brown rats destroying corns in the field.

ସସ୍ୟଳ—ସଂ. ବିଣ—ଶସ୍ୟଳ (ଦେଖ)
Sasyala Śasyala (See)

ସସ୍ୟଶୀର୍ଷକ—ସଂ. ବି—୧ । [୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍]—ନବନିର୍ଗତ ଶସ୍ୟର
Sasyasirshaka ମଞ୍ଜରୀ—1. Newly come out ear of corn. ୨। [ବହୁବ୍ରୀହି; ସସ୍ୟ ପରି ଶୀର୍ଷକ ଯାହାର]—କର୍ଣ୍ଣ [ହେମଚନ୍ଦ୍ର]—2. The ear.

ସସ୍ୟ ଶୂକ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଧାନ୍ୟାଦି ଶସ୍ୟର ଛେଣ୍ଟ ବା
Sasya śūka ଲମ୍ବ ଅଗ୍ରଭାଗ—The awn of corn.

ସସ୍ୟ ସମ୍ବର—ସଂ. ବି—ଶାଳ ବୃକ୍ଷ (ଅମର)
Sasya sambara The Śāla tree.

ସସ୍ୟ ସମ୍ବରଣ—ସଂ. ବି—ଅଶ୍ୱକର୍ଣ୍ଣ ବୃକ୍ଷ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଶାଳବୃକ୍ଷ—
Sasya sambaraṇa A kind of Sal tree; Shoria Robusta.

ସସ୍ୟହା—ସଂ. ବିଣ (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—(ସସ୍ୟ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ କ୍ୱିପ୍;
Sasyahā ସସ୍ୟହନ୍; ୧ମା ୧ବ)—ସସ୍ୟନାଶକାରୀ—
Destructive of corn. ସଂ. ବି—୧ । ମେଘ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—1. Cloud. ୨। (ନାମ) କଳି-କନ୍ୟା କର୍ମୋଷ୍ଣିକ ଗର୍ଭରେ ଦୁଃସହଙ୍କ ଔରସ ପୁତ୍ର—2. Name of a grandson of Kali.

ସସ୍ର—ଗ୍ରା. ବି—୧। (ସଂ. ସହସ୍ର)—ସହସ୍ର—1. Thousand.
Sasra [ଉ—ଗୋଳ ସସ୍ର ଶବ ଅଷ୍ଟ ଦିବ୍ୟ ପୁର ରମଣୀ
ସହସ୍ର सहस्र ଗୃହିଣ ବିଶେଷ—ଶିଶୁଶଙ୍କର ଉପାଖ୍ୟାନ ।]
ଶସ୍ତ୍ର शस्त्र ୨। (ସଂ. ଶସ୍ତ୍ର)—ଶସ୍ତ୍ର (ଦେଖ)—2. Śasra (See) ୩। ଉପାୟ—3. Means. ୪। ପ୍ରତିକାର—4. Remedy. ଗ୍ରା. ବିଣ—ସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟକ—Numbering a thousand. [ଉ—ସ୍ୱରଭଙ୍ଗ ବୋଇଲେ ହେ ସସ୍ର ପୁତ୍ର ଥାଉଁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ବନ ।]

ସସ୍ରାର୍ଜୁନ—ଗ୍ରା. ବି (ନାମ)—ସହସ୍ରାର୍ଜୁନ; କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟାର୍ଜୁନ [ଦେଖ]
Sasrā arjuna Kārttabīrjyārjuna. [See]
(ସସ୍ରାର୍ଜୁନ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ରାବଣ ସସ୍ରାର୍ଜୁନ ବାଣାସୁର ଆଦି
ସହସ୍ରାର୍ଜୁନ सहस्रार्जुन ବୀର ଅଛି ଯେତେ, ଧନୁ ନ ଭାଙ୍ଗି କନ୍ୟାକୁ ନେବା ବୋଲି ଦିଗ୍ଭରୁଅଛ କି ଚିତ୍ତେ ବା—ବିଶ୍ୱନାଥ ବିରହ ରାମାୟଣ ।]

ସସ୍ରେ—ଦେ. ବିଣ—ଏକ ସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟକ—Numbering one
Sasre thousand; a of thousand. ସଂ ବି, (ସସ୍ରେକ ଅନ୍ୟରୂପ) ଏକ ସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟା—
ସହସ୍ରେକ ऐकसहस्र One thousand.

ସହ୍ ଧାତୁ—ସଂ—ସହ୍ୟକରିବା; ସହିବା—
Sah root To bear; to suffer.

ସହ—ସଂ, ଅ (ସହ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ସହିତ—1. With; along with. ୨। ସଙ୍ଗେ, ଏକ ସଙ୍ଗରେ; ଏକତ୍ର ହୋଇ; ଯୁଗପତ୍—2. Together with; simultaneously with. ୩। ସମ-ଭିବ୍ୟାହାରରେ—3. Accompanied with. ୪। ପ୍ରତିଯୋଗୀରୂପେ ବା ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀରୂପେ—4. As a rival or competitor. [ଉ—ଶ୍ରୀରାମ ସହ ବାଳମାର ରାମ ଦଉଡ଼ିଲା ।] ୫। ଶତ୍ରୁରୂପେ ବା ବିପକ୍ଷରୂପେ—5. As an adversary or opantagonist. [ଉ—ରାବଣ ରାମଙ୍କ ସହ ଯୁଦ୍ଧ କଲେ ।] ୬। ସମାନାସନରେ ବା ଏକାସନରେ ଅବସ୍ଥିତ ହୋଇ—6. Occupying equal or the same seat or status. [ଉ—ସେ ମୋ ସହ

ସଂଗ୍ରହ ବୋଜନ କଲେ ।] [ଦ୍ର—ଏହି ଅବ୍ୟୟ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । (a preposition having the following senses ଯଥା:—୧ । ସାହଚର୍ଯ୍ୟ; ସାହଚ୍ୟ—Accompaniment. ୨ । ସାକଲ୍ୟ—2. Entirety. ୩ । ସାଦୃଶ୍ୟ—3. Similarity. ୪ । ବିଦ୍ୟମାନତା—4. Presence.

୫ । ସାମର୍ଥ୍ୟ—5. Competence; ability. ୬ । ସାଫଲ୍ୟ—6. Fruitfulness; fulfilment; success. ୭ । ସମୃଦ୍ଧି—7. Greatness; prosperity. ୮ । ସମ୍ବନ୍ଧ—8. Connection.] ସଂ. ବିଣ. ତ୍ରି°—

(ସହା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ସହିଷ୍ଣୁ—1. Enduring; forbearing; patient. ୨ । ସହନଶୀଳ—2. Capable of bearing. ୩ । ସମର୍ଥ; କ୍ଷମ—3. Able; competent. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସମାସ ହୁଏ । ଯଥା—କଷ୍ଟ ସହ, ଶ୍ରମ ସହ ।] ସଂ. ବି—୧ । ପାଂଶୁଲବଣ (ସ୍ରାବଣଦର୍ଦ୍ଧ)—1. Salt got from ashes. ୨ । ଅଗ୍ରହାୟଣ ମାସ (ଡେମଚନ୍ଦ୍ର); ମାର୍ଗଶିର ମାସ—2. The month of Mārgaśira. ୩ । ବଳ (ମେଦିନୀ)—3. Strength; power. ୪ । ଜ୍ୟୋତିଃ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—4. Lustre. ୫ । ମହାଦେବ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—5. Śiba. ବେ. ବି—୧ । ଗୁପ୍ତ ପରାମର୍ଶ—1. Secret consultation. ୨ । ଚକ୍ରମନ୍ତ୍ରଣା—2. Intrigue. ୩ । ପାପ ଦୋସ୍ତି; ଗୁପ୍ତ ପ୍ରଣୟ—3. Secret love; amorous intrigue. ୪ । (ବୈଦ୍ୟକ) ସହଦେବା ୨, ୩, ୪ । (ଦେଖ)—4. Sahadebā 2, 3, 4 (See) ୫ । (କଚରିଆ) ଭ୍ରମ—5. Mistake; oversight. [ଉ—ନବସିକା ସହକମେ ଏ ଦଲିଲରେ ମୌଜାର ନାମ ଲେଖି ନାହିଁ ।] ପ୍ରାଦେ. (ଲରିଆ) ବି—ଚିତାଗ୍ନି—Cremation fire.

ସହଃ—ସଂ. ବି (ସହ୍ ଧାତୁ + କରଣ ଅସ୍; ସହସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । Sahaḥ ଅଗ୍ରହାୟଣ ମାସ—1. The month of Mārgaśira. ୨ । ବଳ; ଶକ୍ତି (ମେଦିନୀ)—2. Power; might. ୩ । ତେଜଃ; ଜ୍ୟୋତିଃ—3. Lustre.

ସହ(ଅ)କ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ସକ୍)—ସକ୍ ଇତ୍ୟାଦି Saha(a)k (etc) (ଦେଖ)—Sak etc (See)

ସହ କରିବା—ବେ. କ୍ରି—୧ । ଗୁପ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଣା କରିବା—1. To intrigue. ୨ । ଗୁପ୍ତ ପ୍ରଣୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମନ୍ତ୍ରଣା କରିବା—2. To carry on love-intrigue.
Saha karibā
ଗୁପ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଣା କରା
କୁମେଲ କରନା

ସହକର୍ମୀ(ର୍ମ୍ମୀ, ର୍ମୀ, ର୍ମ୍ମୀ)—ସଂ, ବି ପୁଂ (ସହ + କର୍ମ୍ମନ୍; ସହ + Sahakarmā(rmmā, rmī, rmmī କର୍ମ୍ମନ୍ + ଇନ୍; ୧ମା.

ସହକର୍ମିଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ୧ବ)—ସହକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ଏକତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ
ସହକର୍ମିଣୀ } କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—Colleague; co-worker. ବିଣ. ପୁଂ—ଏକତ୍ର କର୍ମକାରୀ—Working in league.

ସହକାର—ସଂ. ବି (ସହ = ସୁଗନ୍ଧପତ୍ + କୃ ଧାତୁ = ବିଶେଷ କରିବା + Sahakāra କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ସୁଗନ୍ଧକୁ ସୁଗନ୍ଧପତ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ କରେ) — ୧ । ଅତି ସୁଗନ୍ଧ ଆମ୍ର ବୃକ୍ଷ—1. A fragrant mango tree. ୨ । ଆମ୍ର ପଲ୍ଲବ—2. The leaf of the mango tree. ୩ । (ସହ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତ.ଅ) ସାହାଯ୍ୟ—3. Help. ୪ । ସାହଚ୍ୟ—4. Accompaniment. ୫ । (+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—5. Assistant. ସଂ. ବିଣ—ସାହାଯ୍ୟକାରୀ—Assisting.

ସହକାରିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଗୁପ୍ତମନ୍ତ୍ରଣାକାରୀ—1. Intri-
Sahakāriā guing. ୨ । ଗୁପ୍ତ ପ୍ରଣୟକାରୀ—2. Carry-
ଗୁପ୍ତ ମନ୍ତ୍ରଣାକାରୀ ing or love-intrigue. ୩ । ସହକାରୀ
କୁମେଲିଆ (ଦେଖ)—3. Sahakārī (See) ଦେ.
ସହକାରୀ ବି—ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେ ମିଳନ
ସହକାରୀ ଘଟାଏ—A go-between.
(ସହକାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସହକାରିତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି (ସହକାରିନ୍ + ଭାବ. ତା, ତ୍ୱ)—୧ । Sahakāritā(twa) ସହାୟକତ୍ୱ—1. The state of being an assistant. ୨ । ସାହଚର୍ଯ୍ୟ—2. Co-operation. ୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବା ଅପରାଧରେ ସହାୟକାରିତା—3. Abetment of an offence or act. ୪ । (ନ୍ୟାୟ ଶାସ୍ତ୍ର) ଭିନ୍ନତ୍ୱ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ତତ୍ଜନ୍ୟଜନକତ୍ୱ—4. (Logic) Co-ordination as cause and effect in spite of dissimilarity.

ସହକାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ତ୍ରି° (ସହ + କୃ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ.ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ)—
Sahakārī ୧ । ସାହାଯ୍ୟକାରୀ—1. Helping; assisting;
(ସହକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) auxiliary. ୨ । (ନ୍ୟାୟ ଶାସ୍ତ୍ର) ଭିନ୍ନତ୍ୱ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ତତ୍ଜନ୍ୟଜନକ ସମ୍ବନ୍ଧଯୁକ୍ତ—2. (logic) Having the relation of cause and effect in spite of dissimilarity. ସଂ. ବି—୧ । କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନରେ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ—1. Abettor; helper; an assistant. ୨ । ପ୍ରତ୍ୟୟ; ସହଜ ଜ୍ଞାନ (ଜୈମିନି ଶେଷ)—2. Intuitive knowledge. ଦେ. ବିଣ—ସହକାରିଆର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminin of Sahakāriā.

ସହକାରୀ ସଭାପତି—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର; ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍ପୁରୁଷ)—
Sahakārī sabhāpati ସଭାପତିଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା କର୍ମଚାରୀ; ସଭାପତିଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ କର୍ମ କରିବା କର୍ମଚାରୀ—
Assistant President; vice-president; vice-chairman; deputy president.

ସହକାରୀ ସମ୍ପାଦକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ସମ୍ପାଦକଙ୍କ
Sahakārī sampādaka ସହକାରୀ କର୍ମଚାରୀ—
Assistant Secretary.

ସହକାରୀ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍—ଦେ. ବି—ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍ ବା କାର୍ଯ୍ୟ
Sahakārī suparintendent ପରିଦର୍ଶକଙ୍କ ସହକାରୀ—
সহকারী সুপরিন্টেণ্ডেণ্ট্ Assistant Superintendent.
सहकारी सुपरिंटेंडेंट [ଦ୍ର—ଏହିପରି ଅନ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ସହକାରୀ ଶବ୍ଦ ଲାଗି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ସହକୃତ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସହ + କୃ ଧାତୁ + କ୍ୱିପ୍. କ୍ୱିପ୍)—
Sahakṛut ସାହାଯ୍ୟକାରୀ; ସହାୟ—Helping; auxiliary.

ସହକୃତ୍ୱ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସହ + କୃ ଧାତୁ + କ୍ୱନିପ୍. କ୍ୱନିପ୍; ସହ-
Sahakṛutwā କୃତ୍ୱନ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ)—ସହକୃତ୍ (ଦେଖ)
(ସହକୃତ୍ୱା—ସ୍ତ୍ରୀ) Sahakṛut (See)

ସହ କ୍ରମେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ତତ୍ସମ)—ଭ୍ରମବଶତଃ; ଭୁଲ୍‌ରେ—
Saha krame By mistake or oversight.
ভুলকরে भूलसे

ସହ ଖଟ୍ୱାସନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସହ + ଖଟ୍ୱାସନ)—ଦୌଣସି
Saha khaṭwāsana ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଏକ ଖଟରେ ଶୟନକାରୀ
(ସହ ଖଟ୍ୱାସନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବା ଆସନରେ ଉପବେଶନକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(a person) Using the same bed or seat along with another.

ସହ ଗମନ—ସଂ. ବି (ସହ = ସଙ୍ଗେ + ଗମନ)—୧ । ସଙ୍ଗରେ ଯିବା—
Saha gamana 1. Going with; accompanying.
(ସହ ମରଣ—୨ୟ ଅର୍ଥରେ ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ମୃତ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଚିତାରେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଆରୋହଣରୂପ କ୍ରିୟା; ସହମରଣ—2. The act of self-immolation of a widow in the cremation pyre of her deceased husband.

ସହ ଗମ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—ଏକତ୍ର ଗମନୀୟ—Deserving to be
Saha gamya gone with or together.

ସହ ଗାମିନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସହଗାମିନ୍ + ଈ)—ସହଗାମୀର
Saha gāminī ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—The feminine form of
(ସହଗାମୀ—ପୁଂ) 'Sahagāmī'. ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ମୃତ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଶବ ସଙ୍ଗେ ଚିତାରୋହଣ କରନ୍ତି—
A woman who voluntarily ascends the funeral pyre of her deceased husband.

ସହ ଗାମୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ସହ = ସହିତ + ଗମ୍ ଧାତୁ + କ୍ୱିପ୍. ଇନ୍;
Saha gāmī ୧ମା. ୧ବ) — ଏକ ସଙ୍ଗେ ଗମନକାରୀ—Going
(ସହଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) with; accompanying.

ସହଚର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସହ = ସଙ୍ଗେ + ଚର୍. ଧାତୁ = ଗମନ
Sahachara କରିବା + କ୍ୱିପ୍. ଅ)—୧ । ସହଗାମୀ; ଏକତ୍ର
(ସହଚରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଗମନକାରୀ—1. Going with. ୨। ସଙ୍ଗୀ—
2. Acompanying. ୩. ବି—୧ । ସଙ୍ଗୀ—1. Companion. ୨ । ସାଥୀ; ଜୟୁଷ୍ୟ—2. Attendant; mate. ୩ । ପ୍ରତିବନ୍ଧକ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—
3. Obstacle. ୪ । ଦୋସ୍ତ; ସାଙ୍ଗ ସୁଖ—4. A confident; bosom friend. ୫ । ଅନୁଚର; ଭୃତ୍ୟ—5. A servant. ୬ । ଝିଣ୍ଟୀ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର); ଦାସକେରଣ୍ଟା ଗଛ; ଗୀତଝିଣ୍ଟୀ ଓ ଗାଳଝିଣ୍ଟୀ—6. A plant; Barlaria Cristata of two varieties. ଦେ. ବି (ତତ୍ସମ)—ବନ୍ଦୁକଧାରୀ ବନ୍ଧୁକର ମାଲିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବୋଝ ବହି ନେବା ଭୃତ୍ୟ, (ଯାହାର ନାମ ବନ୍ଦୁକ-ଲାଇସେନ୍ସରେ ଲେଖାଥାଏ)—
A retainer who carries a gun with the master (and whose name is noted in the gun-licence).
सहचर
सहचर

ସହଚରିତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସହ + ଚରିତ)—ଏକତ୍ର ବାସ
Sahacharita ଓ ଏକରୂପ ଆଚରଣଶୀଳ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
(ସହଚରିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Living together and acting similarly.

ସହଚରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସହଚର + ଙ୍ଗୀ. ଈ)—୧ । ସଙ୍ଗିନୀ—1. Fe-
Sahachari male companion. ୨ । ସଖୀ—2. A female confidant of a lady. ୩ । ସହଧର୍ମିଣୀ; ପତ୍ନୀ—3. Wife. ୪। (ବୈଦ୍ୟକ) ଗୀତ ଝିଣ୍ଟୀ (ଅମର) ଦାସକେରେଣ୍ଟା—4. A plant; Barlaria Cristata. (ଦ୍ର—[୧ ଓ ୪] ବିଷୟ ପ୍ରକୃତିର ସଙ୍ଗତି ସହଚରୀର ପୁର ଅଭିମୁଖହିଁ ହୋଇଛି । ଭଟ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ସହଚାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସହ + ଚର୍. ଧାତୁ = ଗମନ କରିବା +
Sahachāri କ୍ୱିପ୍. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସହଚର (ଦେଖ)—
(ସହଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ସହଚାରିତା(ତ୍ୱ)—ବି] Sahachara. (See)

ସହଜ—ସଂ. ବି (ସହ + ଜନ୍. ଧାତୁ + କ୍ୱିପ୍. ଅ)—୧ । ସହୋଦର;
Sahaja ଏକମାତୃଗର୍ଭଜ ଭ୍ରାତା (ଅମର)—1. Brother; uterine brother. ୨ । ଚରିତ୍ର; ସ୍ୱଭାବ (ମେଦିନୀ)—
2. Nature. ୩ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଜନ୍ମଲଗ୍ନଠାରୁ ତୃତୀୟ ସ୍ଥାନ—3. (astrology) The 3rd place from the Lagna or natal sign in one's horoscope. [ଦ୍ର—ଏହି ତୃତୀୟ ସ୍ଥାନରେ ଥିବା ଗ୍ରହଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଜାତକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଭାଇ, ଭଉଣୀ, ବିକ୍ରମ, ଦୁରପାଖା ଆଦି ବିଷୟ ସ୍ଥିରୀକୃତ ହୁଏ ।] ସଂ. ବିଣ—୧ । ସହଜାତ—
(ସହଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Born with. ୨ । ଏକତ୍ର ଜାତ—
2. Born together. ୩ । ସ୍ୱାଭାବିକ; ନୈସର୍ଗିକ;

ଅକୃତ୍ରିମ—3. Innate; natural; inborn; inherent. ୪ । ଅନାୟାସ ସିଦ୍ଧ—4. Instinctive. ୫ । ସୁଲଭ—5. Easily available. ଦେ. ବ—୧ । ପ୍ରେମ—1. Love. ୨ । ତନ୍ତ୍ରାଗ୍ନିଭେଦ—2. A sort of Tantric rite. ଦେ. ବିଣ—୧ । ସରଳ; ଅନାୟାସସାଧ୍ୟ—1. Easy; not difficult. ୨ । ଯାହା ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହାର କରିବା କଷ୍ଟକର ନୁହେଁ—2. Easy to deal with. ୩ । ସୁଗମ—3. Easily passable. ୪ । ସରଳ; ସିଧା—4. Straight. ୫ । ଯାହା ସମାଧାନ କରିବା କଷ୍ଟକର ନୁହେଁ—5. Easy of solution. ୬ । ସୁବୋଧ—6. Easily intelligible.

ସହଜ ଆସନ—ଦେ. ବ—ଯୋଗାସନବିଶେଷ—A sort of posture in Jōga. (ଉ—ସହଜ ଆସନ

ସହଜ ଆସନ **सहज आसन** କହିବା ଶୁଣ । ପ୍ରାଚୀ. ପରତେ ଗୀତା ।)

ସହଜ ଉପାୟ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସହଜୋପାୟ)—୧ । ସୁଗମ ପନ୍ଥା—

Sahaja upāya 1. Easy means. ୨ । ସରଳ ଓ ସୁଲଭ

ସହଜ ଉପାୟ **सहज उपाय** ଉପାୟ—2. Plain mode.

ସହଜ କଥା—ଦେ. ବ—ସରଳ ବିଷୟ—

Sahaja kathā Easy matter.

ସହଜ କଥା **सहज बात**

ସହଜନ୍ମା—ସଂ. ବିଣ (କର୍ମଧା.; ସହ+ଜନ୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—

Sahajanmā ୧ । ଯମଜ; ଏକତ୍ର ଜାତ—1. Born together; twin. ୨ । ସହୋଦର—2. Uterine.

ସହଜ ପନ୍ଥା—ଦେ. ବ—ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟରେ ଏକପ୍ରକାର ମତ—

Sahaja panthā A sectarian view held among the Buddhists. [ଦ୍ର—ସହଜଥ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ]

ସହଜ ପ୍ରବଣ—ଦେ. ବିଣ (ଜଡ଼ ବିଜ୍ଞାନ)—ଯେଉଁ ସକଳ ବସ୍ତୁକୁ

Sahaja prabaṇa ଅନାୟାସରେ ନତ କରାଯାଏ—

ସହଜ ପ୍ରବଣ (Physical science) Which can be

सहजलवनेवाला easily bent; malleable.

(ସହଜ ପ୍ରବଣତା—ବ)

ସହଜ ପ୍ରଶ୍ନ—ଦେ. ବ—ଅନାୟାସସାଧ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନ—

Sahaja praśna A question which is easy of

ସହଜ ପ୍ରଶ୍ନ **सहज प्रश्न** solution.

ସହଜ ବିଶ୍ୱାସ—ଦେ. ବ—୧ । ସ୍ୱାଭାବିକ ଧାରଣା—1. Inborn

Sahaja biswāsa faith; natural trust.

ସହଜବିଶ୍ୱାସ **सहजविश्वास** ୨ । ଅନାୟାସରେ ଜାତ ବିଶ୍ୱାସ—2. Easily attained faith; easy belief.

ସହଜ ବିଶ୍ୱାସୀ—ଦେ. ବିଣ—ଯେ କୌଣସି ବିଷୟକୁ ଅନାୟାସରେ

Sahaja biswāsī ବିଶ୍ୱାସ କରେ—Believing in

ସହଜବିଶ୍ୱାସୀ **सहजविश्वासी** anything easily; credulous.

ସହଜ ବୁଦ୍ଧି—ଦେ.ବ—ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ମନରେ ଜନ୍ମରୁ ଉଦୟ ହୋଇଥିବା

Sahaja buddhi ବୁଦ୍ଧି—Instinct.

ସହଜବୁଦ୍ଧି **सहजबुद्धि**

ସହଜମାରି—ଦେ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ବନ୍ୟ ତରୁବିଶେଷ—

Sahajamāri A kind of wild tree.

ସହଜମାରି **सहजमारी** [ଦ୍ର—ଏହା ୧୦।୧୨ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଏ ଗଛର ଛେଲି ବାଟିକରି ଖାଇଲେ ଗଣ୍ଠାଇ ଠାରୁ ବେଶି ଜଣା ଧରେ । ଏହି ଗଛର ଡାଳରେ ଭଙ୍ଗାଭୂମାନେ ଭଙ୍ଗ ଘୋଡ଼ା ଟେଙ୍ଗା କରନ୍ତି ।]

ସହଜ ମିତ୍ର—ସଂ. ବ—୧ । ସ୍ୱାଭାବିକ ମିତ୍ର—1. Born friends. ୨ ।

Sahaja mitra ଅପଣାର ଭଗିନେୟ, ଭୈଚ୍ଛ-ପୁତ୍ରୀୟ ଓମାତ୍ର ପୁତ୍ରୀୟାଦି ବନ୍ଧୁ (ପିତାଖସ୍ତ)—2. One's sister's son, and son of one's father's sister and of mother's sister. [ଦ୍ର—ପିତାଖସ୍ତ ଅଗ୍ରଭାଗରେ ସହଜ ମିତ୍ର ଓ ସହଜ ଶତ୍ରୁ, ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀର ଅତ୍ମୀୟ ପର ଗୃହୀତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଭଣଜା, ମାଉସୀ ପୁଅ ଭାଇ, ପିଉସୀ ପୁଅ ଭାଇ, ଏମାନେ ସହଜ ମିତ୍ର ଏବଂ ଖୁଡ଼ୁତା ପୁଅ ଭାଇ ଓ ଦେଉତା ପୁଅ ଭାଇ ସହଜ ଶତ୍ରୁ ଅଟନ୍ତି—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

ସହଜ ଯାନ—ଦେ.ବ—ସହଜଚନ୍ଦ୍ରାବଲମ୍ବୀ ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କର ଶାଖାବିଶେଷ

Sahaja jāna —A sect of Buddhists following the Sahaja panthā.

ସହଜ ଯାନ **सहजयान** [ଦ୍ର—ସହଜଥ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।]

ସହଜ ଲବ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ—ଅନାୟାସପ୍ରାପ୍ତ—

Sahaja labdha Easily got.

ସହଜ ଲଭ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—ଅନାୟାସଲଭ୍ୟ—

Sahaja labhya Easily attainable.

ସହଜ ଶତ୍ରୁ—ସଂ. ବ—୧ । ସ୍ୱାଭାବିକ ଶତ୍ରୁ—1. Natural enmy.

Sahaja śatru ୨ । ବୈମାତ୍ରେୟ, ପିତୃବ୍ୟ ଓ ପିତୃବ୍ୟ ପୁତ୍ର (ଏମାନେ ବିଷୟରେ ଅଂଶୀଦାର ଥିବାରୁ—ପିତାଖସ୍ତ)—2. One's step-brothers, paternal uncle and his son. [ଦ୍ର—ସହଜମିତ୍ର ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।]

ସହଜ ସାଧନ(ଭଜନ)—ଦେ. ବ (ସହଜଥ ଧର୍ମ ଦେଖ)—ରାଧାରୂପେ

Sahaja Sādhana(bhajana) କଳ୍ପିତା ଏକାନ୍ତ ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତା

ସହଜସାଧନ **सहजसाधन** ପରକୀୟା ନାୟିକାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମଧୁର ରସାବଲମ୍ବନ ଦ୍ୱାରା ଭକ୍ତିସାଧନର ମାର୍ଗବିଶେଷ; ଭୋଗ ମାର୍ଗ ଦେଇ ଯୋଗପଥକୁ ଗମନପୂର୍ବକ ଭକ୍ତିସାଧନ—Practice of devotion to God through satiation of lust with the help of a devoted lady.

ସହଜାତ—ସଂ. ବ, ପୁଂ—୧ । ସହୋଦର ଭାଇ—1. Brother;

Sahajāta uterine brother. ୨ । ଯମଜ—

(ସହଜାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Twins. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—

୧ । ଏକତ୍ର ଜାତ—1. Born together. ୨ । ସହୋଦର—2. Uterine.

ସହଜାଦିତ୍ୟ—ଦେ· ବ (ନାମ)—ଉତ୍କଳର ସାମନ୍ତରାଜବିଶେଷ—
Sahajāditya Name of a feudatory King of Utkal. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଉପାଧି ରାଜରାଜ ଦେବ; ୧୨୩୩ ସଂବତ୍‌ରେ ବୁଲନ୍ଦ ସହରରେ ଉତ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଅନଙ୍ଗଙ୍କ ଶିଳା ଫଳକରେ ଏ ତାହାଙ୍କ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ରାଜରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

ସହଜାଧିପତି—ସଂ· ବ (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଲଗ୍ନଠାରୁ ତୃତୀୟ ଗୃହର ଅଧିପତି ଗ୍ରହ—(Astrology)
ସହଜାଧିନାଥ, ସହଜାଧୀଶ, ସହଜେନ୍ଦ୍ର —ଅନ୍ୟରୂପ The planet presiding over the 3rd house from one's Lagna,

ସହଜାନନ୍ଦ—ଦେ· ବ—୧ । ବ୍ରହ୍ମ—1. The Supreme Soul.
Sahajānanda ୨ । ସହଜଅଧର୍ମମାର୍ଗାବଲମ୍ବୀଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ତ ଆନନ୍ଦବିଶେଷ
ସହଜାନନ୍ଦ सहजानन्द 2. The bliss enjoyed by the devotees engaged in the Sahajiā Dharma. (ଦ୍ର—ସହଜ ଅସଳ କହିବ ଶୁଣ, ସହଜାନନ୍ଦଙ୍କୁ ସହି ଦର୍ଶନ—ପ୍ରାଚୀ, ପରତେଉଁତା ।]
(ସହଜଅ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ)

ସହଜାରି—ସଂ. ବ—ସହଜଶତ୍ରୁ (ଦେଖ)
Sahajāri Sahaja satru (See)

ସହଜିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସହଜ; ସରଳ; ସୁଗମ; ଅନାୟାସସାଧ୍ୟ—
Sahajiā 1. Easy. ୨ । ସ୍ୱାଭାବିକ—2. Natural.
ସୋଜା सहज ଦେ. ବ- ୧ । (ବୈଷ୍ଣବସାହିତ୍ୟ) ସହଜଅଧର୍ମ ମାର୍ଗାବଲମ୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A person professing the Sahajiā Dharma. ୨ । ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମର ଏକ ଶ୍ରେଣୀ—2. A sect of
ସହଜିଆ सहजिआ Baishnabas. [ଦ୍ର—ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ସେମାନେ ଯେଉଁ ପଥ ଅବଲମ୍ବନ କରିଅଛନ୍ତି ସେଥିରେ ସହଜରେ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିପାରେ । ସହଜଅମାନେ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ମାନନ୍ତି ନାହିଁ । ଶରୀର ଭିତରେ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଲୀଳା ଅଭିନୀତ, ଓ ନିଜ ଶରୀରର ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣି ପାରିଲେ ମନୁଷ୍ୟ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିପାରେ—ଏହା ସହଜଅମାନଙ୍କର ମତ—ବିନୟକୁମାର ଚ. ସା. ଇତିହାସ ।]

[ଦ୍ର—ସହଜଅ—ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ସହଜଯାନଶାଖାରୁ ଉଦ୍ଭୂତ ସାଧନ ମାର୍ଗବିଶେଷ ।

ସହଜଯାନରେ ସାଧକ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରବୃତ୍ତିମାର୍ଗର ପଥିକ ହୋଇ ପରେ କ୍ରମଶଃ ଆନନ୍ଦ, ପରମାନନ୍ଦ, ସହଜାନନ୍ଦ ଓ ବିରମାନନ୍ଦ ଲାଭ କରନ୍ତି । ସହଜଯାନର ଏହି ବିରମାନନ୍ଦ ମହାଯାନ ପନ୍ଥାର ଶୂନ୍ୟ ବା ନିର୍ବାଣର ଅନୁରୂପ କହିଲେ ଚଳେ । କାଳକ୍ରମେ ଏହି ସହଜଯାନର ପ୍ରଭାବ ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରି ଯେଉଁ ନୂତନ ଏକ ଧର୍ମର ସୃଷ୍ଟି ଜାତ ହେଲା ତାହା ସହଜଭଜନ ବା ସହଜଅ ଧର୍ମ ନାମରେ କଥିତ । କାମାଶ୍ରୟ, ମନ୍ଦାଶ୍ରୟ, ସ୍ୱକାଶ୍ରୟ, ପ୍ରେମାଶ୍ରୟ ଓ ରସାଶ୍ରୟ ଓ ପରମାଶ୍ରୟ ଏ ଭଜନର କ୍ରମିକ ସୋପାନ । ସ୍ୱକୀୟ ଓ ପରକୀୟା ଭେଦରେ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀର ନାୟିକା ହେଲେହେଁ ପରକୀୟା ନାୟିକାର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଏହି ଭଜନର ବିଶେଷତ୍ୱ ଅଟେ । କିନ୍ତୁ ଉତ୍କଳୀୟମାନଙ୍କ ନିବୃତ୍ତିମାର୍ଗିକ ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମର ପ୍ରକୃତି ଏହି ସହଜୟା ଧର୍ମର ପ୍ରକୃତିଠାରୁ ଅନେକାଂଶରେ ପୃଥକ୍ । ସହଜୟା ଧର୍ମ ଯେଉଁପରି ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମରୁ ସାର ଗ୍ରହଣ କରି ପୁଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲା, କାଳକ୍ରମେ ସହଜଅ ଧର୍ମର ପ୍ରଭାବ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମ ଉପରେ ପତିତ ହୋଇଥିଲା —

ରାୟରାମାନନ୍ଦ ଅଭିନବଗୀତ – ପ୍ରାଚୀ ସମିତି ପ୍ରକାଶିତ ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟଦେବ ଗ୍ରନ୍ଥର ମୁଖବନ୍ଧ ।

ସହଜଅ ଧର୍ମସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳରେ ଗୌଡ଼ୀୟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଗୋଟିଏ ଜନ୍ମଶ୍ରେଣୀ ରୂପେ ଗଣ୍ୟ । ସାଧାରଣଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ, ଶ୍ରୀମଲ୍ଲିତ୍ୟାନନ୍ଦ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପୁତ୍ର ଈଶ୍ୱରଦତ୍ତ ଗୋସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଠାରୁ ଏହି ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଉଦ୍ଭବ । କିନ୍ତୁ ସହଜଅ ମତ ବହୁ ପୂର୍ବକାଳରୁ ଗୌଡ଼ମଣ୍ଡଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା, ଏଥିର ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ ମିଳିଅଛି । ମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ହରପ୍ରସାଦ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ନେପାଳରୁ ୯୧୦ ଶତାବ୍ଦୀ ପୂର୍ବର ପ୍ରାଚୀନ କାହ୍ନୁପାଦ, ଡୋମ୍ଭିପାଦ, ଶାନ୍ତିଦେବ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରାଚୀନ ପଦ ଓ ଦୋହା ସଂଗ୍ରହ କରି ପ୍ରକାଶ କରିଅଛନ୍ତି; ସେହି ପଦମାନଙ୍କରେ ସହଜଅମାନଙ୍କ ମୂଳଧର୍ମମତର ଯଥେଷ୍ଟ ଉପଲବ୍ଧି ରହିଅଛି । ସେ ପଦାବଳୀ ଅଲୋଚନା କଲେ ନିଃସନ୍ଦେହରେ ଜଣାଯିବ ଯେ, ବୌଦ୍ଧତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜରୁ ଏହି ସହଜଅ ମତର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିଲା । ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପ୍ରଥମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ମହାଯାନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ପ୍ରବଳ ହେଲା ଓ ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ମାଧ୍ୟମିକ ଓ ଯୋଗାଚାର ନାମରେ ଦୁଇ ମତ ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା । ମାଧ୍ୟମିକମାନେ ଶୂନ୍ୟବାଦ ଆଉ ମଧ୍ୟ ଏକାଧିକ ବୁଦ୍ଧ ଓ ବୋଧିସତ୍ତ୍ୱଙ୍କ ଉପାସନା ସ୍ୱୀକାର କଲେ । ଯୋଗାଚାର୍ଯ୍ୟମାନେ ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର ଚର୍ଚ୍ଚାର ଫଳରେ ଜୀବାତ୍ମା ଓ ପରମାତ୍ମାର ମିଳନ ସ୍ୱୀକାର କରି ଅନାତ୍ମବାଦୀ ମହାଜନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆତ୍ମବାଦ ପ୍ରଚାର କଲେ । ବିଭିନ୍ନ ବୁଦ୍ଧ ଓ ବୋଧିସତ୍ତ୍ୱଗଣଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା ଏବଂ ଏଥି ସଙ୍ଗେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଚତୁର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀରେ ମହାଯାନ ମଧ୍ୟରେ ମନ୍ତ୍ରଯାନର ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତୃତ ହେଲା ଓ ବୁଦ୍ଧ ଏବଂ ବୋଧିସତ୍ତ୍ୱଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ 'ଶକ୍ତି' କଳ୍ପିତ ହେଲେ । ମହାଯାନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସମ୍ଭୂତ ମନ୍ତ୍ରଯାନରେ ବିଭିନ୍ନ ଶକ୍ତିପୂଜା ସଙ୍ଗେ ସର୍ବାଙ୍ଗ ତାନ୍ତ୍ରିକତାର ଘୋଷଣା ହେଲା । ବିଭିନ୍ନ ମହାଯାନ

ବୋଧ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ଜ୍ଞାନଚିନ୍ତା, ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂଯମ ଓ ସନ୍ନ୍ୟାସବୈରାଗ୍ୟହିଁ ପ୍ରଥମେ ନିର୍ବାଣ ପଦଲାଭର ଉପାୟ ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲା । ବୁଦ୍ଧଶିଷ୍ୟ ଆନନ୍ଦ ନାରୀ ଜାତିକୁ ସନ୍ନ୍ୟାସର ଅଧିକାର ପ୍ରଦାନ କଲେ । କାଳକ୍ରମେ ବୌଦ୍ଧ ବିହାର ଓ ସଙ୍ଘାରାମମାନଙ୍କରେ ବହୁତର ଶ୍ରାବକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ସଙ୍ଘଙ୍କ ପରି ଶତ ଶତ ଶ୍ରାବିକା ଅଶ୍ରୟ ଲାଭ କଲେ । ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରଥମେ ଉଭୟଙ୍କର ନିବୃତ୍ତି ମାର୍ଗହିଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା । ତନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷଙ୍କର ଏତାଦୃଶ ଅବସ୍ଥାନର ବିଷମୟ ଫଳ (ଯୌନ ସ୍ୱାଧୀନତା) ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଜ୍ଞାନନିଷ୍ଠ ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ଶ୍ରାବକମାନେ କାମିନୀକାଞ୍ଚନର ତଥା ପ୍ରବୃତ୍ତି ମାର୍ଗର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିରୋଧୀ ଥିଲେହେଁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେହି କେହି ଅଳ୍ପଧୀ ପ୍ରବୃତ୍ତିସାଧକ ଦ୍ୱାରା ନିବୃତ୍ତି ବା ମୋକ୍ଷପଥର ଉପାୟ ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେଲେ । ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଭୋଗ-ସାଧନ ଦ୍ୱାରା ଯେ ସହଜାନନ୍ଦ ଲାଭ ହୁଏ ଓ ତଦ୍ୱାରା ନିର୍ବାଣ ଲାଭ ହୋଇ ପାରେ, ଏହି ନବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଅତି ଗୋପନରେ ଏହାହିଁ ପ୍ରଚାର କଲେ ଓ ନବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ 'ବଜ୍ରଯାନ' ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଲା ।

ପୂର୍ବତନ 'ମନ୍ତ୍ରଯାନ' ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଆଦି ବୁଦ୍ଧ ଓ ତାଙ୍କ ପ୍ରଜ୍ଞା ବା ଧର୍ମରୂପ ପାଞ୍ଚ ଧ୍ୟାନୀ ବୁଦ୍ଧ ଓ ଏହି ପାଞ୍ଚ ଧ୍ୟାନୀ ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ୫ ଶକ୍ତି ଓ ଏମାନଙ୍କର ପୁତ୍ର ସ୍ଥାନୀୟ ୫ ବୋଧିସତ୍ତ୍ୱଙ୍କୁ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କର ଉପାସକ-ମାନେ 'ବୋଧି ସତ୍ତ୍ୱ ଯାନ' ନାମରେ ପରିଚିତ ହୋଇ ଥିଲେ । ପ୍ରବୃତ୍ତିମାର୍ଗୀ ନବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବଜ୍ରସତ୍ତ୍ୱ ନାମକ ଶକ୍ତି ଧ୍ୟାନୀ ବୁଦ୍ଧ, ତାଙ୍କର ବଜ୍ରେଶ୍ୱରୀ ନାମ୍ନୀ ଶକ୍ତି ଓ ଘଣ୍ଟା-ପାଣି ନାମକ ବୋଧିସତ୍ତ୍ୱଙ୍କ କଳ୍ପନା କଲେ । ଏହି ନବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ 'ବଜ୍ରସତ୍ତ୍ୱ ଯାନ' ବା 'ବଜ୍ରଯାନ' ନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହେଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଅଗ୍ରର ପଦ୍ଧତି, ଖାଦ୍ୟ ପାନ ଅତି ଗୁହ୍ୟ ତାନ୍ତ୍ରିକ ତମସାଚ୍ଛନ୍ନ । ଯେଉଁ ସମ୍ଭୋଗ-ଲାଳସାକୁ ପୂର୍ବତନ ଧର୍ମ ପନ୍ଥୀମାନେ ଅତି ହେୟ ଓ ଘୃଣ୍ୟ ବୋଲି ବିବେଚନା କରି ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ, ବଜ୍ରଯାନ ଶ୍ରାବକମାନେ ତାହାକୁହିଁ ଶ୍ରେୟଃଲାଭର ଉପାୟ ବୋଲି ଘୋଷଣା କଲେ । ଏହି ଧର୍ମାଚରଣ ସହଜସାଧ୍ୟ ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ-ମନୋରମ ହେବାରୁ ଅପାମର ସାଧାରଣ ଏହାକୁ ସାଦରେ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ମହା ମହୋପାଧ୍ୟାୟ ହରପ୍ରସାଦ ଶାସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନେପାଳରୁ ସଂଗୃହୀତ ୮ ଶତ ବର୍ଷ ପୂର୍ବର ହସ୍ତ ଲିଖିତ 'ଚଣ୍ଡ ରୋଷଣ ତନ୍ତ୍ର'ର ଟୀକାରେ 'ସହଜ ତତ୍ତ୍ୱ'ର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଲେଖା ଅଛି । ସେଥିରେ ଆନନ୍ଦ ୪ ପ୍ରକାର ଲେଖାଅଛି,— ଆନନ୍ଦ, ପରମାନନ୍ଦ, ସହଜାନନ୍ଦ, ବିରମାନନ୍ଦ । ଆଲିଙ୍ଗନ, ଚୁମ୍ବନ, ସ୍ତନ ମର୍ଦ୍ଦନ ପ୍ରଭୃତି ଦ୍ୱାରା ଯଦ୍ଧାରୁଢ଼ ପରି ବଜ୍ର ଓ ପଦ୍ମ (ଲିଙ୍ଗ ଓ ଯୋନି) ସଂଯୋଗରେ ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦ ସମୁଦ୍ଭବ ହୁଏ ତାହା 'ଆନନ୍ଦ' । ତତ୍ପରେ ପଦାନ୍ତର୍ଗତ ବଜ୍ରର ଗଳନ ଦ୍ୱାରା ମଣିମୂଳ ବୋଧିଚିତ୍ତ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ତାହା 'ପରମାନନ୍ଦ' । ତତ୍ପରେ ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ମଣିମୂଳରୁ ପଦ୍ମୋଦୟ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଶେଷ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ ନ ହୁଏ ତାହା 'ସହଜାନନ୍ଦ' । ଏଥିରେ ଗ୍ରାହ୍ୟ ଗ୍ରାହକ ଓ ଗ୍ରହଣାଦିମାନ-ବର୍ଜିତ ପରମ ସୁଖ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଏଥିପରେ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ହୋଇ 'ମୁଁ ସୁଖ ଭୋଗ କରିଅଛି' ଏହି ରୂପ ଅନୁଭବକୁ 'ବିରମାନନ୍ଦ' ବୋଲିଯାଏ । ପୂର୍ବୋକ୍ତ ୪ ପ୍ରକାର ଆନନ୍ଦ ତ୍ୟାଗ ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଆନନ୍ଦର ଅନୁଭୂତି ହୁଏ ତାହା ବିରମାନନ୍ଦ । ଶୂନ୍ୟତାର ନାମହ ବିରମାନନ୍ଦ । ଏହାହିଁ ଅନାଦିନିଧନ ସହଜୈକସ୍ୱଭାବ ଜ୍ଞାନ ରୂପ ମହା ସୁଖ । ଏହି 'ସହଜାନନ୍ଦ' ରୂପ ମହାସୁଖ ବଜ୍ରଯାନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା । ଆଜି ମଧ୍ୟ ନେପାଳର ବୌଦ୍ଧ-ମାନେ ଏହି ବଜ୍ରଯାନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଭୁକ୍ତ । ଏକ ସମୟରେ ଗୌଡ଼ ବଙ୍ଗରେ ଏହି 'ବଜ୍ରଯାନ' ବିଶେଷ ପ୍ରବଳ ଥିଲା । ଗୌଡ଼ ବଙ୍ଗରେ ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମର ଅଧଃପତନ ଘଟିବାରୁ ସାଧାରଣଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଏହି ବଜ୍ରଯାନର 'ସହଜ ଧର୍ମ' ଏପରି ବଦ୍ଧମୂଳ ହୋଇଥିଲା ଯେ, ତାକୁ ଉତ୍ପାଟିତ କରିବା ଅସାଧ୍ୟ ବୋଲି ଉପଲବ୍ଧି କରି ଶୈବ ଓ ଶାକ୍ତଗଣ 'ଶକ୍ତିସାଧନ' ଓ ବୈଷ୍ଣବଗଣ 'ସହଜ ଭଜନ' ପ୍ରଚାର କଲେ । ଅତଏବ 'ଶକ୍ତି ସାଧନ' ଓ 'ସହଜିଆ ମାର୍ଗ' ବଜ୍ରଯାନର ନୂତନ ସଂସ୍କରଣ; ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ମହାପ୍ରଭୁ ଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ଅଭ୍ୟୁଦୟର ବହୁ ପୂର୍ବେ ବୈଷ୍ଣବ ତାନ୍ତ୍ରିକଗଣ 'ସହଜିଆ ମତ' ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଚଣ୍ଡୀ ଦାସଙ୍କ ପଦାବଳୀରେ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇଅଛି । ଯେଉଁ ବାଶୁଲୀ ଦେବୀଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟାଦେଶରେ ଚଣ୍ଡୀଦାସ 'ସହଜ ତତ୍ତ୍ୱ' ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ନାମୋଲ୍ଲେଖ ନାହିଁ । ନେପାଳର ବଜ୍ରଯାନର ଆଚାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବଜ୍ର ସତ୍ତ୍ୱର 'ଶକ୍ତି'ଙ୍କର ଯେଉଁ ଗୁହ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି ଅଙ୍କିତ ହୁଅନ୍ତି, ତାଙ୍କ ସହିତ ଚଣ୍ଡୀଦାସଙ୍କ ପୂଜିତା ନାନୁରର ବାଶୁଲୀ ମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କର ଅନେକ ସୌସାଦୃଶ୍ୟ ଅଛି । ବୈଷ୍ଣବ ସହଜିଆ ମାନଙ୍କର ଆଦି ଉପାସ୍ୟା 'ବାଶୁଲୀ' ଅଟନ୍ତି । ଗୌଡ଼ ବଙ୍ଗରୁ ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମର ପ୍ରଭାବର ବିଲୋପ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁଣ୍ଡିତକେଶ ବୌଦ୍ଧ ଶ୍ରାବକ ଓ ଶ୍ରାବିକା-ମାନେ ବୈଷ୍ଣବ ସମାଜର ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରି 'ନେଡ଼ା ନେଡ଼ୀ' (ଲଣ୍ଡା ଲଣ୍ଡୀ) ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଲେ । ପ୍ରଭୁ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦଙ୍କ ପୁତ୍ର ବୀରଭଦ୍ର ବହୁଶତ ନେଡ଼ା ନେଡ଼ୀଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରିଥିଲେ । ସମ୍ଭବତଃ ସେ ଏହିମାନଙ୍କଠାରୁ ବଜ୍ରଯାନ (ସହଜିଆ) ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣି ଥିବେ । ମହାଯାନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଜ୍ଞାନମାର୍ଗର ପଥିକ ଥିଲେ । ବଜ୍ରଯାନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ରସମାର୍ଗର ପଥିକ ହେଲେ । ଏହି ରସମାର୍ଗ-ପଥିକଙ୍କୁ ସହଜିଆମାନେ 'ରସିକ' ବୋଲି ଡାକିଥନ୍ତି । ଅତଏବ ଦେଖାଯାଏ ଯେ, ସହଜିଆମାନେ ଜ୍ଞାନ ମାର୍ଗରୁ ନ

ଭକ୍ତ ପ୍ରକୃତ ପୁରୁଷ (ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ)ଙ୍କ ମିଳନକୁ ପୁରୁଷାର୍ଥ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି ।

ପ୍ରେମଦାସ ରଚିତ ଅନନ୍ଦ ଭୈରବ, ଅରମସାର, ମୁକୁନ୍ଦଦାସ ରଚିତ ଅମୃତ ରତ୍ନାବଳୀ ଓ ଅମୃତ ରସାବଳୀ, ଏହି ୪ଟି ଗ୍ରନ୍ଥ 'ସହଜ ତତ୍ତ୍ୱ'ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ପ୍ରଧାନ ଗ୍ରନ୍ଥ । ଏହା ଛଡ଼ା ଗୌରଦାସ 'ନିଗୂଢ଼ାର୍ଥ ପ୍ରକାଶାବଳୀ' ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ଚତୁଷ୍ଟୟର ସାର ବୁଝାଇ ଅଛନ୍ତି । ଏହା ଛଡ଼ା ସହଜିଆ-ମାନଙ୍କର ଶତ ଶତ ପ୍ରାଚୀନ ବଙ୍ଗଳା ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଛି । ଏ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ପ୍ରମାଣ ମିଳେ ଯେ, 'ପରକୀୟା-ସାଧନା' ସହଜିଆ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଏହି ପରକୀୟା ସାଧନା କରୁ କରୁ କାମର ଧ୍ୱଂସ ହୋଇ ପ୍ରେମର ସଞ୍ଚାର ହୁଏ । ପରକୀୟା ନାୟିକାଙ୍କ ଦେହକୁ ଶ୍ରୀବୃନ୍ଦାବନ ଓ ପରୋକ୍ଷୀୟା ନାୟିକାଙ୍କଠାରେ ଶ୍ରୀ ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦର ଓ ରାଧାରାଣୀଙ୍କ ଅଧିଷ୍ଠାନ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରି ଏମାନେ ତାଙ୍କ ସେବା କରନ୍ତି । ସେମାନେ କହନ୍ତି, ପ୍ରେମ ବିନା ବ୍ରଜେନ୍ଦ୍ରନନ୍ଦନଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ତି ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ । ସେମାନେ କହନ୍ତି, ପରକୀୟା ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ଦେହ—ବୃନ୍ଦାବନରେ ବିଚରଣ କରି ଉକ୍ତ ବୃନ୍ଦା-ବନରେ ନିଜର ଜୀବନ, ଯୌବନ ଓ ଦେହ ଅର୍ପଣ ଓ ତାଙ୍କ ରତିରେ ନିଜ ରତି ମିଶାଇ ଭାବ ଓ ପ୍ରେମକୁ ଏକ କରି କାମଗନ୍ଧ କାମଗାୟତ୍ରୀଦ୍ୱାରା ସେହି କାମିଗଣଙ୍କ କାମ-ରତିକୁ ଉତ୍ତେଜିତ କରି ତାଙ୍କ ଅଧରାମୃତ ପାନ କରି ସାଧକ ଓ ପରକୀୟା ଦୁହେଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଲାଭ କରନ୍ତେ । ସ୍ୱକୀୟ ଏମାନଙ୍କ ମତରେ ଭଜନ ସାଧନ କରିବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରଥମତଃ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦରୀ, ନବଯୌବନସମ୍ପନ୍ନା ପରକୀୟା ରସିକା ରମଣୀ ଲୋଡ଼ା । ପରେ ଦୌଣସି ରସିକ ବନ୍ଧୁଙ୍କଠାରୁ ବା ଗୁରୁଙ୍କ ନିକଟରୁ ଗୁପ୍ତମତ ଉପଦେଶ ନେଇ ସେହି ନାୟିକାଙ୍କଠାରେ ଦେହ-ମନ ସମର୍ପଣ କରି ସାଧନ ଭଜନ କଲେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣପ୍ରାପ୍ତି ଘଟେ । ସହଜିଆମାନେ କହନ୍ତି ଯେ ଚୈତନ୍ୟ ମହାପ୍ରଭୁ ଏହା ରାଧାଭାବରେ ପ୍ରକାଶ ନ କରି ଅତି ଗୋପନରେ ରାୟ ରାମାନନ୍ଦ ଓ ସ୍ୱରୂପ ଦାମୋଦର ଆଦି କେତେକ ମର୍ମୀ ଭକ୍ତଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏହା ଆସ୍ୱାଦନ କରିଥିଲା କଥା ସ୍ୱରୂପ ଦାମୋଦରଙ୍କ 'କଡ଼ଚା' ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଅଛି । ରାୟ ରାମାନନ୍ଦ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦେବଦାସୀଙ୍କୁ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଚଣ୍ଡୀଦାସ ଧୋବଣୀ ରାମୀକୁ, ବିଦ୍ୟାପତି ଶିବସିଂହଙ୍କ ରାଣୀ ଲଖିମାଙ୍କୁ, ଜୟଦେବ ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ, ଶ୍ରୀରୂପ ଗୋସ୍ୱାମୀ ମୀରାବାଈଙ୍କୁ, ବିଲ୍ୱମଙ୍ଗଳ ଚିନ୍ତାମଣିଙ୍କୁ, କୃଷ୍ଣଦାସ କବିରାଜ ଶ୍ୟାମାଈଙ୍କୁ ପରକୀୟା ନାୟିକାରୂପେ ଭଜନା କରିଥିଲେ । ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେତା ନ ହେଲେ ଏ ରସ ସାଧନ କରିବା ଅସମ୍ଭବ । ସାଧକ ଓ ସିଦ୍ଧମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ରତି ନିଷିଦ୍ଧ । ପ୍ରବୃତ୍ତି ମାର୍ଗର ମଧ୍ୟ ଦେଇ କାମଗନ୍ଧହୀନ [ପ୍ରେମଲାଭ କରିବାହିଁ ସେମାନଙ୍କ ଉପଲବ୍ଧି ଅଟେ—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

ସହଜିଆ ମାର୍ଗ— ଦେ. ବି—ସହଜିଆ ୨ (ଦେଖ)
Sahajiā mārga Sahajiā 2 (See)

ସହଜେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ପ୍ରକୃତରେ; ସ୍ୱଭାବତଃ—1. Naturally. (ଭୁ—ସଂହର ଶୋଧ ଭୁଦୟ । ସହଜେ ସହଜେ ଭୁ ସହୁଦୟ—ଚବିପୁର୍ଣ୍ଣ. ସଙ୍ଗୀତ ।) ୨ । ଅନାୟାସରେ
सहजमें —2. Easily. (ଭୁ—ଶେଷ ପ୍ରକାରର ମାୟା । (ସହଜେଇ[ହିଁ]—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭୁଟିଲେ ସହଜେ—ରାଧାକାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।)

ସହଜେତର— ସ. ବିଣ (ସହଜଠାରୁ ଇତର=ଭିନ୍ନ; ୫ମୀ ତତ୍)—
Sahajetara ୧ । ଅସ୍ୱାଭାବିକ—1. Unnatural.
୨ । କୃତ୍ରିମ—2. Artificial.

ସହଜୋଦାସୀନ—ସ. ବି (ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି)—ସହଜ ଶତ୍ରୁ ଓ ସହଜ ମିତ୍ର
Sahajodāsina ଲକ୍ଷଣ ରହିତ ବନ୍ଧୁ ଓ କୁଟୁମ୍ବଗଣ (ମିତାକ୍ଷରା ।)
—(Hindu law) One's relatives and agnates who are not included in the definition of Sahaja mitra and Sahaja śatru.

ସହଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସହନ)—୧ । ସହିବା—1. Bearing.
Sahaṇa सहन सहन ୨ । ସହିଷ୍ଣୁତା—2. Forbearance;
ବିଲାତି କାପଡ଼ endurance. ୩ । ଏକପ୍ରକାର ମୋଟା ବିଲାତି
बिलायती कपड़ा, सहन ଜଳଲୁଗା—3. A kind of foreign
ଦାଦନ, ବାଡ଼ି mill-made coarse cloth. ୪ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
दादनी ସମୟରେ ଚେଷ୍ଟି ଋଣରେ ଧାନ ଅଧ ବିକି ହେଉଥିବ ତଦପେକ୍ଷା ବେଶି ଧାନ ପାଇବା ପାଇଁ ଟଙ୍କା ଅଗଉଡ଼ି ଋଣଦେବା ରୀତି—4. The mode of advancing money to a debtor on condition that the debtor will pay back the money in the shape of paddy at a rate cheaper than the then prevailing rate, on the stipulated date of repayment of the loan. ୫ । ଟଙ୍କାର ସୁଧ ପାଇଁ ପ୍ରଚଳିତ ଋଣ ଅପେକ୍ଷା ଯେଉଁ ଅତିରିକ୍ତ ଧାନ ଖାତକ ମହାଜନକୁ ଦିଏ—5. Excess paddy paid by the debtor to a creditor over and above the current selling rate in lieu of interest for money advanced on loan. ୬ । ଦେବ-
ମାନସିକ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ମାନସିକ ଭୋଗ ଅଦ—6. Offerings
मन्नत voewd to be given to a Deity.

ସହଣ ଲଗା(ଗେ)ଲବା—ଦେ.କ୍ରି—ଦେଣା ସୁଝିବା ବେଳେ ଅସଲ ଟଙ୍କା
Sahaṇa lagā(ge)ibā ପାଇଁ ପ୍ରଚଳିତ ଋଣ ଅନୁସାରେ ଯାହା
ଧାନ ବାଡ଼ି ଦେଓୟା ଧାନ ଦେଯ ହେବ ତହିଁ ଉପରେ ସୁଧ ପରିବର୍ତ୍ତେ
धानपर करज लगाना ଅଧିକା ଧାନ ଦେଇ କରଜ ସୁଝିବା ପାଇଁ ଖାତକ ସଙ୍ଗେ ଚୁକ୍ତି କରି ଖାତକକୁ ଟଙ୍କା କରଜ ଲଗାଇବା—To advance money [on loan to a debtor on condition that the debtor will repay] the debt by deliver-

ing paddy at the market rate on the stipulated day, together with a certain extra quantity of paddy for interest.

ସହଣା(ଣି)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସହନ)—୧ । ସହନ—1. Endu-
Sahaṇā(ṇi) ସହନ सहन rance. ୨ । ସହିଷ୍ଣୁତା—
ମାନସିକ 2. Forbearance. ୩ । ଦେବତାଙ୍କୁ ଦିଆଯାଇଥିବା
मन्नत ଭୋଗ ଅବ; ମାନସିକ—3. Offerings vowed
to be given to a Deity. (ଉ—ଅଜ୍ଞ
ଯେତେ ଦଅଁ ଦେବାଙ୍କୁ ସହଣି ଥିଲା, ତାହା ସବୁ
सहनशील ଦଅଗଲା—ଜେଶବ. ନାଏକବାବୁ ।) ଦେ. ବିଣ.
सहनमा ପୁଂ. (ସଂ. ଅହିଷ୍ଣୁ)—ସହିଷ୍ଣୁ—Forbearing.
(ସହଣିକ[ଣା]—ଅନ୍ୟ ବିଣ ରୂପ) (ସହଣା, ସହଣୀଣା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସହଣି କରିବା—ପ୍ର ଦେ. (ସିଂହଭୂମି ଓ ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ
Sahaṇi karibā ସିଦ୍ଧି ହେଲେ ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଜୌଣସି
मानसिक करना ଭୋଗ ବା ବଲି ଦେବା ପାଇଁ ମାନସିକ କରିବା—
मन्नत करना To vow to give some thing as offering to a Deity on the fulfilment of one's desire.

ସହଣ୍ଡୁକ—ସଂ. ବ—ମାଂସ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବିଶେଷ (ଭାବପ୍ରକାଶ); ଶରର ମୁଣ୍ଡ
Sahaṇḍuka ଭୁଟାଯାଇ ଓ ମାଂସ ଭୁଟିତ ଓ ଖଣ୍ଡିତ କରାଯାଇ
ରନ୍ଧାଯିବା ବ୍ୟଞ୍ଜନ—A curry of mutton.
[ଦ୍ର—ଛାଗାଦିର ଫଡ଼ିଆ ଆଦି ମାଂସକୁ ସ୍ଥାନର ମାଂସକୁ ଛୋଟ ଛୋଟ କରି କାଟି ଧୋଇ କରି ରଖିବ । କଡ଼େଇରେ ଘିଅରେ (ଅଭାବରେ ତେଲରେ) ହଳଦୀ ଓ ହେଙ୍ଗୁ ଭାଜ, ଘିଅରୁ ହଳଦି ଓ ହେଙ୍ଗୁକୁ କାଢ଼ି ମୃଦୁ ଅଗ୍ନି ଉପରେ ଉକ୍ତ ଘୃତରେ ମାଂସକୁ ଭାଜିବ । ମାଂସ ସିଦ୍ଧ ହେଲେ ଜଳ ଓ ଲବଣ ସଂଯୋଗ କରି ମଧ୍ୟାବସ୍ଥାରେ ମସଲା ବଟା ପକାଇ ଦେବ । ଏରୂପେ ପାକ କରାଯିବା ବ୍ୟଞ୍ଜନକୁ ସହଣ୍ଡୁକ କହନ୍ତି । ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ବଳକାରକ, ରୁଚିକର, ଅଗ୍ନିପ୍ରଦୀପକ ଓ ଧାତୁପୋଷକ—ଭାବପ୍ରକାଶ ।]

ସହତର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି ଓ ବିଣ (ସଂ. ସହସ୍ର)—ସହସ୍ର—
Sahatar Thousand.

ସହଦେବ—ସଂ. ବ (ନାମ)—୧ । ପାଣ୍ଡୁ ରାଜାଙ୍କ ପଞ୍ଚମ ପୁତ୍ର; ପଞ୍ଚମ
Sahadeba ପାଣ୍ଡବ—1. The fifth Pāṇḍaba
brother. [ଦ୍ର—ପାଣ୍ଡୁ ରାଜାଙ୍କ କନିଷ୍ଠା ପତ୍ନୀ ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଦ୍ୱୟଙ୍କ ଔରସ ଜାତ ନକୁଳ ସହଦେବ ନାମକ ଯମଜ ଭ୍ରାତୃଦ୍ୱୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକଜଣ ।

ମାଦ୍ରୀ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ସହମୃତା ହେବାରୁ ଏ ଦୁଇ ଭାଇ ବିମାତା କୁନ୍ତୀଙ୍କ ପତ୍ରରେ ଲାଳିତ ପାଳିତ ହୋଇ ଦୈମାତ୍ରେୟ ଭ୍ରାତାମାନଙ୍କ ସହିତ କୃପ ଓ ଦ୍ରୋଣାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଠାରୁ ଅସ୍ତ୍ର ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା କଲେ । ସହଦେବ ଅସ୍ତ୍ର-ମୁଷ୍ଟି ଧାରଣରେ ବିଶେଷ କୃତିତ୍ୱ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ଏହାଙ୍କ ଔରସରେ ଶ୍ରୁତସେନ ନାମକ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମିଥିଲେ । ଏ ଭ୍ରାତୃମଣ୍ଡଳୀ ନାମ୍ନୀ ଯଦୁ-ରାଜକୁମାରୀ ଜନ୍ୟାକୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ ଓ ଅଜ୍ଞାତବାସ ସମୟରେ ଏ ବିରାଟ ରାଜାଙ୍କ ତନ୍ତ୍ରୀପାଳ ନାମଧାରୀ ଗୋଶାଳାଧିପତି ରୂପରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ରାଜସୂୟ ଯଜ୍ଞ କାଳରେ ଏ ଦକ୍ଷିଣ ଅଞ୍ଚଳରେ ରାଜାମାନଙ୍କ-ଠାରୁ କର ଆଦାୟ କରିଥିଲେ । କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧର ଅଷ୍ଟାଦଶ ଦିବସରେ ଏ ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ହତ କରିଥିଲେ । ଏ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ମହାପ୍ରସ୍ଥାନରେ ସହଗାମୀ ହୋଇ ଅତ୍ୟଧିକ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟାଭିମାନ କରିବାରୁ ପାପ ଯୋଗୁଁ ସ୍ୱର୍ଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇ ନ ପାରି ସୁମେରୁ ଶିଖରରେ ପତିତ ହେଲେ । ୨ । ମଗଧରାଜ ଜରାସନ୍ଧଙ୍କ ପୁତ୍ର (ଭାଗବତ)—2. Name of the son of Jarāsandha. [ଦ୍ର—ଜରାସନ୍ଧଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଏ ମଗଧର ରାଜା ହୋଇଥିଲେ । କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ଯୁଦ୍ଧରେ ଏ କୌରବଙ୍କ ପକ୍ଷ ଗ୍ରହଣ କରି ଚତୁର୍ଥ ଦିବସରେ ଅଭିମନ୍ୟୁଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିହତ ହେଲେ ।]

୩ । ହର୍ଯ୍ୟଶ୍ୱ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର (ହରିବଂଶ)—3. Name of a son of King Harjyaśwa. ୪ । ସୋମ-ଦତ୍ତଙ୍କ ପୁତ୍ର (ହରିବଂଶ)—4. Name of a son of King Somadatta. ୫ । ଅଗ୍ନିଷ୍ଟୋମ, ବ୍ୟାଧିଚିକିତ୍ସା ଓ ଶାକୁନ ଶାସ୍ତ୍ର ରଚୟିତାଙ୍କ ନାମ—(ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ପୁରାଣ)—5. Name of an author of some Sanscrit works. ଦେ. ବ (ପୁଂ) ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.

ସହଦେବା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସହଦେବ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଶାରିବା (ମେଦଗ୍ନୀ)-
Sahadebā 1. Śāribā (See) ୨ । ସର୍ପାକ୍ଷୀ (ମେଦଗ୍ନୀ
ସାପ କଙ୍କାଳିଆ ଗୁଳ୍ମ)—2. A plant. ୩ । ନାକୁଳୀ; ଏକ ପ୍ରକାର ଗୁଳ୍ମ; ଗନ୍ଧଗୁଳ୍ମ—3. A plant; Ophio-xylon Serpentinum. ୪ । ପୀତ ଦଣ୍ଡୋତ୍ପଳା (ଜଳମାଳା)—4. The yellow variety of Daṇḍotpalā. ୫ । ବଳାଭେଦ; ମହାବଳା; ବଳ ମୂଳୀ—5. A plant; Sida Rhombifolia.

[୫ମ ଅର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ଜ୍ୟେଷ୍ଠବଳା, ମହାବଳା, ବଟମ୍ବଷ୍ଠା, ଜେଣାରୁହା, ଜେଣରବଳା, ମୃଗାଦନୀ, ବର୍ଷପୁଷ୍ପା, ଜେଣବଳ୍ଲୀ, ସ୍ୱଗୁପ୍ତିକା, ଦେବବଳା, ସାରଣୀ, ପୀତପୁଷ୍ପା, ଭେରାର୍ହା, ଗନ୍ଧବଳ୍ଲୀ, ମୃଗା, ମୃଗରସା ।]

[ଦ୍ର—ଏହା ହୃଦ୍ରୋଗ, ବାତ, ଅର୍ଶ ଶୋଥହର, ଶୁକ୍ରବୃଦ୍ଧିକର, ବଳ୍ୟ ଓ ବିଷମ ଜ୍ୱର ନାଶକ ।]

୬ । (ନାମ) ବସୁଦେବ ପତ୍ନୀ
6. A name of the wife of Basudeba.

ସହଦେବୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସହଦେବ+ଙ୍କୀ. ଈ)—ସହଦେବଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—
Sahadebī 1. Wife of Sahadeba. ୨ । ସର୍ପାକ୍ଷୀ (ଦେଶ)—2. Sarpakshī (See) ୩ । ସହଦେବା (*) (ଦେଶ)—3. Sida Rhombifolia (plant ୪ । ସହଦେବା (୪) ଦେଶ—4. Sahadebā 4 (see) ୫ । ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ (ଦେଶ)—5. Priyangu (See). ୬ । ମହାକାଳୀ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—6. The big variety of the Indigo plant.

ସହଦେବୀ ଗଣ—ସଂ. ବ—ଦେବ ପ୍ରତିଷ୍ଠାରେ ଦେବସ୍ନାନାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ
Sahadebī gaṇa ଔଷଧଗଣ [ଯଥା—ମହାବଳା, ବଳା, ଶତ-ମୂଳୀ, ଶତାବରୀ, କୁମାରୀ, ଗୁଡୂଚୀ, ସିନ୍ଦୀ, ବ୍ୟାଘ୍ରୀ ଗରୁଡ଼ପୁଷ୍ପଗଣ—A collection of herbs for bathing images during consecration.

ସହଧର୍ମ(ର୍ମା)ଚରଣ—ସଂ. ବ—ଏକ ସଙ୍ଗେ ଧର୍ମକର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ—
Sahadharma(rmā)charaṇa Performance of religious rites together.

ସହଧର୍ମଚାରିଣୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସହ+ଧର୍ମ+ଚର୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍+ଙ୍କୀ. ଈ)—ସହଧର୍ମିଣୀ (ଦେଶ)—Sahadharmiṇī. (See) ସଂ. ବଣ, ସ୍ତ୍ରୀ—ସହଧର୍ମଚାରୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Sahadharmachāriṇī Feminine of Sahadarmachārī.

ସହଧର୍ମଚାରୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସହ+ଧର୍ମ+ଚର. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ମ)—ଏକ ସଙ୍ଗେ ଧର୍ମକର୍ମର ଅନୁଷ୍ଠାତା—Performing religious acts together.
Sahadharmachārī (ସହଧର୍ମଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସହଧର୍ମା—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (କର୍ମଧା; ସହ+ଧର୍ମନ୍; ୧ମା ୧ବ)—ସଧର୍ମା—Professing the same faith; having the same qualities or attributes.
Sahadharmā

ସହଧର୍ମିଣୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସହଧର୍ମନ୍+ଇନ୍+ଙ୍କୀ. ଈ)—୧ । ବେଦ-ବିଧାନ ଦ୍ୱାରା ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ (ଅମର)—1. One's legally married wife. ୨ । ଗୃହିଣୀ—2. One's wife. [ଦ୍ର—ଜାଇଣ, ସହଧର୍ମିଣୀ ହୋଇ ଧର୍ମାଚରଣ କରିବ ବୋଲି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଉପଦେଶ ଅଛି ।]
Sahadharmiṇī

ସହନ—ସଂ. ବ (ସହ୍. ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ସହ୍ୟ କରିବା—
Sahana 1. Bearing; endurance. ୨ । ଶାନ୍ତି; କ୍ଷମା; ସହିଷ୍ଣୁତା; ତିତିକ୍ଷା—2. Forbearance; calm resignation. ୩ । ପ୍ରତୀକ୍ଷା (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—3. Waiting. ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ସହିଷ୍ଣୁ; ସହନଶୀଳ—Forbearing; enduring.

ସହ ନର୍ତ୍ତନ—ସଂ. ବ—୧ । ଏକତ୍ର ମଣ୍ଡଳାକାର ନୃତ୍ୟକରଣ—
Saha narttana 1. Dancing together in a ring.

ସହନର୍ତ୍ତକ—ପୁଂ } —ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ
ସହନର୍ତ୍ତକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ } ଯୋଡ଼ା ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ନାଚିବା—2. Ball dance.

ସହନଶୀଳ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସହନ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଶୀଳ)—ସହିଷ୍ଣୁ—Forbearing.
Sahanaśīla (ସହନଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) [ସହନଶୀଳତା—ବ]

ସହନୀୟ—ସଂ. ବଣ (ସହ୍. ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—୧ । ସହନ-ଯୋଗ୍ୟ; ସୋଢ଼ିବ୍ୟ—1. Bearable; tolerable. ୨ । ସହ୍ୟ; ଯାହା ସହ୍ୟ ହୁଏ—2. Which is endured.
Sahanīya

ସହନ୍ତା—ବେ. ବଣ (ସଂ. ସହିଷ୍ଣୁ)—ସହଣି; ସହିଷ୍ଣୁ—
Sahantā ଯେ ସହ୍ୟକରେ ସହନମା Forbearing.

ସହପକ୍ଷ—ବେ. ବଣ (ସଂ. ସପକ୍ଷ)—ଶାଢ଼ାପଖ (ଦେଶ)—Sāhā-paksha (See) (ନ୍ର—ବିଷ୍ଣୁ ବହିଲେ ବିଷ୍ଣୁ ସପକ୍ଷ ଏବେ ତାଙ୍କୁ ହୋଇଛନ୍ତି ସହପକ୍ଷ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।]
Sahapaksha paksha. (See) ସପକ୍ଷ

ସହପତ୍ନୀ—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ପତିପତ୍ନୀଯୁକ୍ତ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
Sahapatnī 1. (The husband and the wife) Going in company. ୨ । ପତିଙ୍କ ସମଭିବ୍ୟାହାରିଣୀ (ସ୍ତ୍ରୀ)—2. (the wife) Accompanied by the husband. ସଂ. ବ—ଦମ୍ପତି (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—Couple; a married pair.

ସହପାଂଶୁକ୍ରୀଳ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ସହ+ପାଂଶୁ+କ୍ରୀଳ୍. ଧାତୁ=ଖେଳିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପାଉଁଶରେ ବା ଧୂଳିରେ ଖେଳେ)—୧ । ଧୂଳିଖେଳରେ ସାଥୀ—1. One's playmate of childhood. ୨ । ବୟସ୍ୟ; ସଖା (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—2. Companion of the same age.
Sahapāṁsu kīlana (krīrdana)

ସହପାଂଶୁ କ୍ରୀଳନ (କ୍ରୀଡ଼ନ)—ସଂ. ବ (ସହ+ପାଂଶୁ+କ୍ରୀଳ୍. ଧାତୁ, କ୍ରୀଡ୍ ଧାତୁ=ଖେଳିବା+ଭାବ. ଅନ)—ପିଲାମାନଙ୍କ ଧୂଳିଖେଳ—Children's play by making houses of dust.
Sahapāṁsu kīlana (krīrdana)

ସହପାଠ—ସଂ. ବ—୧ । ଏକତ୍ର ପଠନ—1. Reading together. ୨ । (ଆଧୁନିକ) ବାଳକବାଳିକା-ମାନଙ୍କର ଏକତ୍ର ପାଠପଢ଼ା—2. Co-education.
Saha pāṭha

ସହପାଠୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସହ+ପଠ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ସହ ପାଠିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଏକତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନକାରୀ; ସହାଧ୍ୟାୟୀ—Reading together. ସଂ. ବ. ପୁଂ—ସାଙ୍ଗ ପଢୁଆ ପିଲା—Classmate.
Sahapāṭhī (ସହପାଠିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସହପାନ—ସଂ. ବ—୧ । ଏକତ୍ର ପାନୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ପାନ—1. A drinking of fluids in company. ୨ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କର ଏକତ୍ର ସୁରାପାନ (ଦେମରଜ)—
Sahapāna

2. A drinking (of wine) in company; drinking bout.

ସହପିଣ୍ଡ କ୍ରିୟା—ସଂ. ବ—ସପିଣ୍ଡୀକରଣ ଶ୍ରାଦ୍ଧ (ମନୁ ୩।୨୪୮)—
Sahapiṇḍa kriyā Sapiṇḍīkaraṇa. (See)

ସହ ପୀତି—ସଂ. ବ—ଏକତ୍ର ମଦ୍ୟପାନ ପାନ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)
Saha pīti A drinking in company.

ସହପୂର୍ବାହ୍ଣ—ସ. ଅ (ଅବ୍ୟୟୀଭାବ)—ପୂର୍ବାହ୍ଣ ସଦୃଶ (ମୁଗ୍ଧବୋଧ ବ୍ୟାକରଣ)—Like forenoon; similar to forenoon.
Saha pūrbāhṇa

ସହ ପ୍ରଜ୍ଞା(ସ୍ଥା)ୟୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ସହ+ପ୍ର+ଜ୍ଞା ଧାତୁ; ସ୍ଥା ଧାତୁ+ କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍, ୧ମା ୧ବ)—ଏକ ସଙ୍ଗେ ଗମନକାରୀ; ସହଗାମୀ—Going or walking together.
Saha prajñā(sthā)yī [ସହପ୍ରଜ୍ଞା(ସ୍ଥା)ୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସହବତ୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ସୋହ୍‌ବତ୍)—୧। ସମ୍ପର୍କ—1. Connection. ୨। ସମ୍ବନ୍ଧ—2. Connection. ୩। ସହଚରତା—3. Companionship, ୪। ସହବାସ—4. Cohabitation. ୫। ସମ୍ପର୍କଜ ଦୋଷ ଗୁଣ—5. Qualities which one attains as a result of companionship.
Sahabat ସୋହବତ୍ ସୋହ୍‌ବତ

ସହବତୀ—ବୈଦେ. ବ—୧। ସଙ୍ଗୀ—1. Companion. ୨। ସହକାରୀ—2. Assistant.
Sahabatī (ସହବତ୍‌ଅ—ଅବ୍ୟରୂପ)
ସୋହବତୀ ସୋହ୍‌ବତୀ

ସହବତ୍ସ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସବତ୍ସ; ବତ୍ସ। ସହିତ—
Sahabatsa Accompanied by the calf.
(ସହବତ୍ସା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସହ ବସତି—ସଂ. ବ—ଏକତ୍ର ଅବସ୍ଥାନ—
Saha basati Staying together.

ସହବାଦ—ସଂ. ବ—୧। ବାଦାନୁବାଦ; ତର୍କ ବିତର୍କ—1. Discussion. ୨। ମକଦମାରେ ସଓାଲ ଜବାବ—2. Argument in court.
Sahabāda

ସହବାସ—ସ.ବ (ସହ+ବସ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—୧। ପରସ୍ପର ସଂସର୍ଗ—1. Mutual conjunction; intercourse. ୨। ଏକସଙ୍ଗେ ଅବସ୍ଥାନ—2. Staying together. ୩। ପତିପତ୍ନୀ ରୂପେ ଏକତ୍ରାବସ୍ଥାନ—3. Living together as husband and wife. ୪। ଏକତ୍ରବାସ—4. Living together. ୫। ସଙ୍ଗମ—5. Association. ବୈ. ବ—ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷଙ୍କ ସଙ୍ଗମ; ମୈଥୁନ—Cohabitation; sexual intercourse.
Sahabāsa

ସହବାସ-ସମ୍ମତି-ଆଇନ୍—ବୈ. ବ—ବୌଣସି ବାଳିକା ଅପଣା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗମ କରିବାକୁ ପୁରୁଷକୁ ସହବାସ ସମ୍ମତି ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ଦେଲେ ବାଳିକାର ଯେଉଁ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
Sahabāsa sammati āin

ସହବାସ ସମ୍ମତି ଆଇନ୍ ବୟସ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ତାହା ଆଇନ ଅନୁସାରେ ବାଳିକାର ସମ୍ମତି ରୂପେ ଗୃହୀତ ହୁଏ ନାହିଁ, ଏହ ଆଇନ୍—The age-of-consent-law; the law which fixes the minimum age of a girl after which the girl will be considered to be free to give her legal consent to sexual union with a male.

ସହବାସୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସହ+ବସ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଏକତ୍ରବାସକାରୀ—Living together.
Sahabāsī (ସହବାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସହବ୍ରତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଏକତ୍ରବ୍ରତାଚାରୀ—Observing vows together.
Sahabrata (ସହବ୍ରତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସହବ୍ରତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସହବ୍ରତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)-ସହବ୍ରତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sahabrata.
Sahabratā ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସହଧର୍ମିଣୀ; ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ; ଧର୍ମପତ୍ନୀ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—One's wedded wife.

ସହଭାବୀ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ସହ+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.୧ବ)—
Sahabhābī ୧। ସହାୟ; ସାହାଯ୍ୟଦାତା (କ୍ରିୟାଣ୍ଡଶେଷ)—1. Help; abettor. ୨। ସହଚର—2. Companion. ୩। ସହୋଦର; ଓସୋଦର—3. Uterine brother. ବିଣ—୧। ସହଜ ଉତ୍ପନ୍ନ—1. Born with. ୨। ସାହାଯ୍ୟକାରୀ—2. Helping; abetting.
(ସହଭାବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସହଭୁଜ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସହ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+ କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Sahabhuj ଏକତ୍ର ଭୋଜନକାରୀ—Eating or dining together.

ସହଭୂ—ସଂ. ବିଣ (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ସହ+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ କ୍ୱିପ୍)—
Sahabhū ଏକତ୍ର ଉତ୍ପନ୍ନ—Produced or born together.

ସହଭୁଲ୍—ବୈ. ବ (କର୍ମଧା)—୧। ସାମଗ୍ରିକଭ୍ରମ—Mistake; oversight. ୨। କୌଣସି ବିଷୟ ଛାଡ଼ି ଯିବା—2. Omission.
Saha bhūl ସହଭୂଲ ଭୁଲଚୁକ

ସହ ଭୋଜନ—ସଂ. ବ—୧। ଏକତ୍ରଭୋଜନ; ସଗ୍ଧ (ଅମର)—1. Dining together. ୨। ସଂଭୋଜନ—2. Dining together in a row. ୩। ଏକତ୍ର ଭୋଗ କରିବା (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—3. Enjoyment together; simultaneous enjoyment.
Saha bhojana

ସହଭୋଜୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସହ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍ ୧ମା ୧ବ)
Sahabhojī ଏକତ୍ରଭୋଜନକାରୀ—Dining together.
(ସହଭୋଜିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସହମ—ସଂ ବ.—ଫଳିତଜ୍ୟୋତିଷମତେ ବର୍ଷ ପ୍ରବେଶ ବିଷୁବକାଳରେ
Sahama ବର୍ଷର ଫଳାଫଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ପାଇଁ ଓ ଜନ୍ମକାଳରେ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନର ଫଳାଫଳ ବୁଝିବା

ପାଇଁ ଗଣନା କରାଯିବା ତାଜକୋକ୍ତ ଯୋଗବିଶେଷ— The result of a kind of astrological calculation (according to the Tājaka method) for finding out what will happen in the coming year or what will happen to the life of a just born baby. [ଦ୍ର-ଜାତକଶାସ୍ତ୍ରରେ ତାଜକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସହମ ଗଣନା ପ୍ରଣାଳୀ ଉଲ୍ଲେଖିତ ହୋଇଅଛି । ଏହା ୫୦ପ୍ରକାର । ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ଫୁଟ, ରବିସ୍ଫୁଟ, ଲଗ୍ନସ୍ଫୁଟ, ବୃହସ୍ପତି ସ୍ଫୁଟ ଆଦିର ଯୋଗ ବିଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ସହମ ଅନୟୂନ କରାଯାଏ । ସହମ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି ଯେଉଁ ରାଶି ମିଳେ ସେହି ରାଶିର ଅଧିପତି ଗ୍ରହଙ୍କୁ ସହମାଧିପତି ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚ ଉନ୍ନତ ଅବସ୍ଥାନ, ବଳ ଓ ଦୃଷ୍ଟିର ଫଳରେ ଶୁଭ ବା ଅଶୁଭ ନିର୍ଣ୍ଣୀତ ହୁଏ । ସହମମାନଙ୍କ ନାମରୁ ତତ୍ତତ୍ ସହମର ଫଳ ସୂଚିତ ହୁଏ, ଯଥା—ପୁଣ୍ୟସହମ, ରୋଗସହମ, ଶତ୍ରୁସହମ, ବଳସହମ, ମୃତ୍ୟୁସହମ, ଯଶଃସହମ, କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧିସହମ, ପରଦେଶ ସହମ, ଜଳଯାତ୍ରାସହମ, ଦରିଦ୍ରତା ସହମ, ବାଣିଜ୍ୟସହମ, ଉଦ୍‌ବାହ ସହମ, ବନ୍ଧୁ ସହମ, ଜ୍ଞାନ ସହମ ଇତ୍ୟାଦି— ବିଶ୍ୱକୋଷ ।)

ସହ ମରଣ—ସଂ. ବି—ସହମରଣ; ମୃତ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଶବ ସହିତ ଜ୍ୱଳନ୍ତି ଚିତାରୋହଣପୂର୍ବକ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ମରଣ— Concremation; the act of self-immolation of a widow by ascending the burning funeral pyre of her deceased husband.

Saha maraṇa

[ଦ୍ର—ମୃତପତିଙ୍କ ଶବ ସଙ୍ଗେ ବିଧବା ପତ୍ନୀଙ୍କ ମରଣକୁ ସହମରଣ ବୋଲାଯାଏ । ଦୂର ଦେଶରେ ପତିଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ କିମ୍ବା ପତିଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭିଣୀ ବା ରଜସ୍ୱଳା ଥିଲେ ପତିଙ୍କ ଶବଦାହ ପରେ ତାଙ୍କର ଭୌଣସି 'ସନ୍ତତି'କୁ ଧରି ତାଙ୍କ ବିଧବାଙ୍କର ଚିତାଗ୍ନିରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଅନୁମରଣ ବୋଲାଯାଏ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ପତିଙ୍କ ସହଗମନ ବା ଅନୁମଗନ କରନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ସତୀ ବୋଲାଯାଏ । ମୃତପତିଙ୍କ ସହ ମରଣ ପ୍ରଥା ବେଦରେ ସୂଚିତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଏହା ବୈଦିକ ଯୁଗରେ ଅବଶ୍ୟକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଥିବାର ପ୍ରମାଣ ନାହିଁ । ଶିଶୁସନ୍ତାନବିଶିଷ୍ଟା, ଗର୍ଭିଣୀ ଓ ରଜସ୍ୱଳା ପକ୍ଷରେ ସହମରଣ ନିଷିଦ୍ଧ ଥିବା ବୃହସ୍ପତି ଆଦି ସ୍ମୃତିରୁ ଦେଖାଯାଏ । ମହାଭାରତରେ ସହମରଣର ବହୁ ଉଦାହରଣ ଅଛି । ମନୁ ସହମରଣର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନ କରି ବିଧବାଗଣଙ୍କର ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାବଲମ୍ବନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଅଛନ୍ତି । ସହମରଣ ପୂର୍ବରୁ ସତୀ ଯେଉଁ 'ସଙ୍କଳ୍ପ ବାକ୍ୟ' ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି, ସେଥିରୁ ଦେଖାଯାଏ ଯେ, ସତୀ ସ୍ୱେଚ୍ଛାରେ ଜ୍ୱଳନ୍ତିଚିତାରେ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତେ । ବିଧବା ସହମରଣ ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ନ କଲେ ସେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରନ୍ତେ । ଦୁଇ ହଜାର ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରୀସ୍ ଓ ରୋମ୍ ଦେଶର ପଣ୍ଡିତ ଓ ଐତିହାସିକମାନେ ଭାରତରେ ସହମରଣ ପ୍ରଥା ପ୍ରଚଳିତ ଥିବା କଥା ଲେଖି ଯାଇଅଛନ୍ତି । କାଳକ୍ରମେ ଅଳ୍ପବୟସ୍କା ବିଧବାଙ୍କୁ ଜବରଦସ୍ତି କରି ଲୋକେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଚିତାଗ୍ନିରେ ନିକ୍ଷେପ କଲେ । ଖ୍ରୀ ୧୮୨୮ ସାଲ ପୂର୍ବରୁ କେବଳ କଲିକତା ଓ ଭଲିକଟର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରତିବର୍ଷ ୫୦୦ଠାରୁ ୬୦୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସତୀଦାହ ହେଉଥିଲା । ରାଜା ରାମମୋହନ ରାୟଙ୍କ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାର ଫଳରେ ଭାରତର ବଡ଼ଲାଟ ଲର୍ଡ୍ ଉଇଲିଅମ୍ ବେଣ୍ଟିଙ୍କ୍ ୪ । ୧୨ । ୧୮୨୯ ତାରିଖରେ ସତୀଦାହକୁ ଦଣ୍ଡନୀୟ ଅପରାଧ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରି ଆଇନ୍ ଜାରି କଲେ ଓ ସତୀ ଦାହରେ ସହାୟତା କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଦଣ୍ଡିତ କଲେ । ତହିଁର ଫଳରେ ଭାରତର ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରୁ କ୍ରମଶଃ ସହମରଣ ପ୍ରଥା ହ୍ରାସ ହୋଇଅଛି । ପ୍ରାଚୀନ ଶାକଦ୍ୱୀପବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ, ଚୀନ ଦେଶର କେତେକ ଅଞ୍ଚଳରେ, କେତେକ ଭାରତୀୟ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ (ଯଥା—ବାଲି ଓ ଲମ୍ବକ ଦ୍ୱୀପ)ରେ ମୃତପତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିଧବାର ମରଣ ଓ ବଧ କଥା ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା ଓ ଅଛି । (ବିଶ୍ୱକୋଷ)]

ସହମାନ—ସଂ. ବିଣ—୧। (ସହ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅନ) —ସହ୍ୟକରୁଥିବା— Sahamāna (ସହମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Enduring; forbearing; patiently bearing. ୨ । (ସହ + ମାନ) ମର୍ଯ୍ୟାଦାସହିତ—2. With respect. ସଂ. ବି ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ୍ ଈଶ୍ୱର (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—The Omnipotent God.

ସହ ମୃତା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୃତ ପତିଙ୍କ ଚିତାରୋହଣ ପୂର୍ବକ ମୃତା(ସ୍ତ୍ରୀ)- Sahamṛutā (a woman) Immolating herself by ascending her husband's funeral pyre.

ସହ ଯାତ୍ରା—ସଂ. ବି—ଏକ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରସ୍ଥାନ— Saha jātrā Going together.

ସହଯାତ୍ରୀ— ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସହଯାତ୍ରିନ୍ ଶବ୍ଦ; ସହ + ଯାତ୍ରା + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍ ୧ମା; ୧ବ)—ଏକସଙ୍ଗେ ଗମନକାରୀ—Travelling together. ବି—୧ । ଏକ ସଙ୍ଗେ ଯାତ୍ରା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—1. A fellow-traveller. ୨ । ଯେଉଁ ଯାତ୍ରୀମାନେ ସଙ୍ଗହୋଇ ତୀର୍ଥକୁ ଯାତ୍ରା କରନ୍ତି- 2. Fellow-pilgrims.

Sahajātrī
ସହଯାତ୍ରିଣୀ
ସହଯାତ୍ରିକା } —ସ୍ତ୍ରୀ
[ସହଯାତ୍ରିକ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସହଯାୟୀ—ସଂ. ବିଣ (ସହଯାୟିନ୍ ଶବ୍ଦ; ସହ + ଯା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍ ୧ମା ୧ବ)—୧ । ଏକସଙ୍ଗେ ଗମନକାରୀ- 1. Going or travelling together. ୨ । ସହଯାତ୍ରୀ (ଦେଖ)—2. Sahajātrī (See) Sahajāyī [ସହଯାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସହଯୁଦ୍ଧ୍ୱା—ସଂ. ବିଣ (ସହ + ଯୁଧ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ କନ୍; ସହଯୁଦ୍ଧ୍ୱନ୍ ୧ମା. ୧ବ)—ଏକତ୍ର ଯୁଦ୍ଧକାରୀ—Fight- Sahajuddhwā

ing together. ବ—ସହଯୋଦ୍ଧା; ଏକତ୍ର ଯୁଝିବାକାରୀ—Co-warrior.

ସହଜେ—ଗ୍ରା. ଅ—ସହଜେ; ସ୍ୱଭାବତଃ—
Sahaje Naturally.
[ଉ—ଅପ୍ରୀତି ପ୍ରୟୋଜନ ଭାର
ଗୋବିନ୍ଦ ସହଜେ ଅନ୍ତର ।
ଭୂପତି. ପ୍ରେମ. ପଞ୍ଚାମୃତ ।]

ସହଯୋଗ—ସଂ. ବ (ସହ + ଯୋଗ)—୧ । ସଂଯୋଗ—1. Union.
Sahajoga ୨ । ମିଳନ—2. Meeting. ୩ । ସଙ୍ଗ—
[ଅସହଯୋଗ—ବିପରୀତ] 3. Company ୪ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ସହିତ ଯୋଗଦାନ—4. Cooperation with others. ୫ । ସମ୍ଭୋଗ; ମୈଥୁନ—Cohabitation.

ସହଯୋଗିତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ—(ସହଯୋଗିନ୍ + ତ୍ୱ ବା ତା)—ଅନ୍ୟ
Sahajogitā(twa) ସହିତ ଯୋଗ ଦେଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
(ଅସହଯୋଗିତା—ବିପରୀତ) Cooperation.

ସହଯୋଗୀ—ସଂ. ବଣ. ଣ୍ଟ (ସହଯୋଗିନ୍ ଶବ୍ଦ; ସହ + ଯୋଗ +
Sahajogī ଇନ୍)—୧ । ସହକାରୀ—1. Assisting.
[ସହଯୋଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ୨ । ସାହାଯ୍ୟକାରୀ—2. Helping.
୩ । ଏକତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—3. Cooperating; cooperative ବ—୧ । ସହକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1 An assistant. ୨ । ଏକ ସଙ୍ଗେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
[ଅସହଯୋଗୀ—ବିପରୀତ] 2 Colleague. ୩ । ସହଯୋଗ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—3. Cooperator. ଦେ. ବ—
ସହଯୋଗୀ **सहयोगी** (ଆଧୁନିକ ରାଜନୀତି) ସରକାରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସହଯୋଗ କରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—(Modern politics) A person who acts in cooperation with the Government.

ସହଯୋଗୀ ସମିତି—ଦେ. ବ—ବହୁଲୋକଙ୍କ ସମ୍ମିଳିତ ଧନ ଓ ଚେଷ୍ଟା
Sahajogī samiti ଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ବ୍ୟବସାୟ ସମିତି—
ସହଯୋଗୀସମିତି **सहयोगिसमिति** Cooperative society.

ସହଯୋଗୀ ଋଣ ସମିତି—ଦେ. ବ.—ବହୁ ଓଲାକଙ୍କ ସମ୍ମିଳିତ ଧନ ଓ
Sahajogī ṛuṇa samiti ଚେଷ୍ଟାଦ୍ୱାରା ସଂଘର ସଭ୍ୟମାନଙ୍କ
ସହଯୋଗୀ ଋଣ ସମିତି ଦରକାରବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅଳ୍ପ ସୁଧରେ
सहयोगी ऋण समिति ଋଣ ଦିଅଯିବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସଂଘ; କୃଷି ବାଙ୍କ—Co-operative Credit Society.
[ଦ୍ର—ଏହି ସମିତିମାନ ଅନେକ ଗ୍ରାମରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଏହାକୁ କୃଷି ବାଙ୍କ ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି । ଟଙ୍କାର ଅଭାବ ହେଲେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଗ୍ରାମର ମହାଜନଙ୍କଠାରୁ ଟଙ୍କା କରଜ କିଅନ୍ତି । ଏହି ମହାଜନମାନେ ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛାନୁଯାୟୀ ବହୁତ ସୁଧ ନିଅନ୍ତି । ଏହାଦ୍ୱାରା କେତେକ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଖାତକର ଦେୟ ଟଙ୍କା ଏତେ ବଢ଼ିଯାଏ ଯେ, ଯେଉଁ ଲୋକ ଋଣ ନେଇଥାଏ ସେ ଦେଣା ସୁଝି ପାରେ ନାହିଁ । ସମୟ ସମୟରେ ଏହି କରଜ ସୁଝିବାଲାଗି ଖାତକର ଜମି ବାନ୍ଧ ବନ୍ଧୀ ହୋଇଯାଏ । ମାତ୍ର କୃଷିବାଙ୍କର ସୁଧ ଅଳ୍ପ ହୋଇଥିବାରୁ କୃଷକମାନେ ସହଜରେ ତାହା ସୁଝି ପାରନ୍ତି ।

ଗ୍ରାମରେ ଯେଉଁ ସହଯୋଗ ବାଙ୍କ ଥାଏ ତାହା କେନ୍ଦ୍ର ବାଙ୍କଠାରୁ ଟଙ୍କା ଋଣ ଆଣିଥାଏ । ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଏହି ବାଙ୍କର ମେମ୍ବର ବା ସଭ୍ୟ ହୋଇପାରନ୍ତି । କୌଣସି ସଭ୍ୟ ଇଚ୍ଛା କଲେ ବାଙ୍କରେ ଟଙ୍କା ଜମା କରି ପାରନ୍ତି । ଏଥିଲାଗି ତାଙ୍କୁ ବାଙ୍କରୁ ସୁଧ ମିଳେ । ଯେଉଁମାନେ ଟଙ୍କା କରଜ କରନ୍ତି ସେମାନେ ଯେଉଁ ସୁଧ ଦିଅନ୍ତି ତାହା ବାଙ୍କରେ ଜମା ରହେ । ଏହିପରି ଗ୍ରାମ ବାଙ୍କର ପାଣ୍ଠି କ୍ରମେ କ୍ରମେ ବଢ଼େ । ଯଦି ଋଣ ନିଆଯାଇଥିବା ମୂଳ ଓ ସୁଧ ନିୟମିତ ରୂପେ ଅସୁଲ ହୁଏ ତାହାହେଲେ ବାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ସୁଗୁରୁରୂପେ ଚଳେ । ଏହା ହେବାଲାଗି ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଦାୟୀ । କାରଣ ସେମାନେ ନିଜେ ଗ୍ରାମବାଙ୍କର ସଭ୍ୟ । ସେମାନେ ଇଚ୍ଛା କଲେ କରଜ ଟଙ୍କା ମୂଳ ଓ ସୁଧ ଯଥା ସମୟରେ ସୁଝି ଦେଇ ପାରିବେ । ଏହା ଦ୍ୱାରା ବାଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ହେବ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଭଲ ହେବ । କାରଣ, ସେମାନେ ଟଙ୍କା ଯେତେ ଅଧିକ ସମୟ ଅପଣା ରୂପରେ ରାଖି ରଖିବେ ସେମାନଙ୍କୁ ସେତେ ଅଧିକ ସୁଧ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କର ମନେ ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ, ସେମାନେ ବାଙ୍କରୁ ଯେଉଁ ଟଙ୍କା କରଜ ନେବେ ସେ ଟଙ୍କା ଯେପରି କେବଳ କୃଷିର ଉନ୍ନତି କରିବାରେ ଖରଚ କରନ୍ତି । ତାହା ହେଲେ ସେମାନେ କୃଷିରୁ ଯେଉଁ ଲାଭ ପାଇବେ ତହିଁରୁ କରଜ ଟଙ୍କା ଅସଲ ଓ ସୁଧ ସୁଝି ପାରିବେ ଏବଂ କିଛି ଟଙ୍କା ମଧ୍ୟ ନିଜର ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ ବଳି ପାରିବ । ସୁତରାଂ ଏହି ଟଙ୍କାରେ କେହି ଭଲ ବଳଦ, କେହି ଭଲ ବିହନ, କେହି ଭଲ ସାର ଖରିଦ କରିପାରିବେ । କେହି ନିଜ ଜମିରୁ ଭୂରରୁ ପାଣି ଆଣିବାଲାଗି ନାଳ ଖୋଳି ପାରିବେ କିମ୍ବା ନିଜ ଜମିର ଚାରି ପାଖରେ ମାଟି ବନ୍ଧ ତିଆରି କରି ପାରିବେ । ଏହିସବୁ କାର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ଜମି ଏତେ ଉର୍ବର ହେବ ଯେ, ତହିଁରୁ ଦୁଇଗୁଣ ବା ତିନିଗୁଣ ଫସଲ ଆଦାୟ ହୋଇପାରିବ । ଏହି ଉପକାର ତୁଳନାରେ ବାଙ୍କ ଯେଉଁ ଅଳ୍ପ ସୁଧ ନିଏ ତାହା କିଛି ନୁହେଁ, କହିବାକୁ ହେବ । ସମୟ ସମୟରେ ଏତକାଳୀନ କିଛି ଧନ ଲଗାଇବାଦ୍ୱାରା ଜମିର ଯେଉଁ ଉପକାର ହୁଏ ତାହାଦ୍ୱାରା ଆଗାମୀ କେତେ ବର୍ଷ ଲାଗେ ଲାଗେ ଭଲ ଫସଲ ଆଶା କରାଯାଏ । ସମୟ ସମୟରେ ବାଙ୍କ ଲାଭକାରୀ କର୍ମଚାରୀମାନେ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କୁ ଆସି କୃଷି, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତି । ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କର ଏହି ଉପଦେଶ ସବୁ ମାନି ଚାଲି କରିବା ଉଚିତ ।

ଯେଉଁମାନେ କୃଷିର ଉପକାର କରିବାଲାଗି ବାଙ୍କରୁ ଟଙ୍କା ଆଣି ତାହା ଅନ୍ୟ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ବ୍ୟୟ କରି ଦିଅନ୍ତି, ସେମାନେ ବାଙ୍କରୁ କିଛି ଉପକାର ପାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ; କାରଣ,

ସେମାନଙ୍କ କୃଷିର ବହୁ ଉନ୍ନତି ହୋଇଥାରେ ନାହିଁ ଏବଂ ବାଲ୍ ଟକା ସୁଝିବା ଲାଗି ସେମାନଙ୍କୁ ବଡ଼ ଭୟଗ୍ରସ୍ତ ହେବାକୁ ହୁଏ । ଏବଂ ଶେଷକୁ ସେମାନେ ନିଃସ୍ୱ ହୁଅନ୍ତି । ଏଥିର ଉଦାହରଣ ଆମ ଦେଶରେ ବିରଳ ନୁହେଁ ।]

ସହଯୋଦ୍ଧା—ସଂ. ବି.—(ସହ+ଯୁଧ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ତୃ=ସହଯୋଦ୍ଧୃ ଶବ୍ଦ. ୧ମା. ୧ବ)—ସହଯୁଦ୍ଧା (ଦେଶ)
Sahajoddhā Sahajuddhwā (See)

ସହଯ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ସହ୍ୟ (ଦେଶ)
Sahajya ସହ୍ୟ ସହ୍ୟ Sahya (See)

ସହର୍‌ଗଇ(ହି)—ବୈଦେ.ବି (ଫା.)—ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରୋଜା
Sabargai (hi) (ଦିନତମାମ ଉପବାସ) ପାଳିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ରାତି
ସହରଗହୀ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଭୋଜନ—Meal taken by a
ସହରଗହୀ Mahomedan who observes fast
(ସର୍‌ଗଇ[ହି]—ଅନ୍ୟରୂପ) throughout the daytime
somehours before dawn.

[ଦ୍ର—ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ରମ୍‌ଜାନ୍ ମାସରେ ଯେଉଁ ରୋଜା ରଖନ୍ତି (ଉପବାସ ବ୍ରତ ପାଳନ୍ତି), ତହିଁରେ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟଠାରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଳଗ୍ରହଣ କରିବେ; ଏପରି କି, ସେ ସମୟରେ ତ୍ରେପ ତୋଳିଲେ ବା ଛାଲୁଟି ହେଲେ ରୋଜା ବିଫଳ ହୁଏ । ବ୍ରତଧାରୀମାନେ ରାତି ଭୋର୍ ୩ଟା ବେଳେ ଉଠି କିଛି ଖାଆନ୍ତି ଓ ଦିନସାରା ନିର୍ଜଳ ଉପବାସ କରନ୍ତି ।]

ସହର—ବୈଦେ.ବି (ଫା)—୧ । ନଗର—1. Town; city. ୨ ।
Sahara ରାଜଧାନୀ—2. Capital. ଦେ. ବି (ସଂ. ଶବର)
ସହର —ଓଡ଼ିଶାର ଅନାର୍ଯ୍ୟ କଣ୍ଡୁଆ ଜାତି ବିଶେଷ—
ସହର A class of wild nomadic tribes of
ସବର non-aryan origin found in Orissa.
ସବର [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଭ୍ରାତ ଜାତୀୟ ହନୁମାନଙ୍କ ଅନୁଗାମୀ ।
(ସହରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଏମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ପର୍ବ ଗଣ୍ଡା ପୁଣ୍ଡିମା । ସେ ଦିନ ଏମାନେ ଫଳ ମୂଳ ସଂଗ୍ରହ କରି ରାଜାଙ୍କୁ ଭେଟି ଦିଅନ୍ତି, ଓ ଘୁମୁରା ବଜାଇ ପୁରୁଷମାନେ ନାଚନ୍ତି ଓ ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି ଏମାନେ ଜଙ୍ଗଲରୁ କାଠ ଓ ଫଳ ମୂଳ ସଂଗ୍ରହ କରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି ।]

ସହରତ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ସୋହରତ୍)—୧ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ—
Saharat 1. Famous. ୨ । ପ୍ରକାଶ୍ୟ—2. Public.
ସହରତ୍ ସୋହରତ ୩ । ପ୍ରକଟିତ—3. Published.

ସହର ତଳି—ଦେ. ବି—ନଗରର ଉପକଣ୍ଠ—The suburbs
sahara tali of a town or city.
ସହର ତଳି ସହରକା ପ୍ରାନ୍ତ

ସହର ତଳିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ନଗରର ଉପକଣ୍ଠବାସୀ—
Sahara taliā 1. Resident of the suburbs of a
ସହର ତଳିୟା town. ୨ । ନଗରର ଉପକଣ୍ଠ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
ସହରପ୍ରାନ୍ତୀ 2. Suburban.

ସହର ପଲ୍ଲୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶବର ଓ ପଲ୍ଲୀ)—ଶବରପଲ୍ଲୀ; ଶବର-
Sahara palli ମାନଙ୍କର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗ୍ରାମ—A hamlet in-
ଶବରପଲ୍ଲୀ ସହରକୀ ପଲ୍ଲି habited by Sabaras.

ସହର ପାଖିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସହରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ—Adjacent
Sahara pākhiā to town; adjoining a city.
ସହରେର ପାଶେର [ଉ—ସହର ପାଖିଆ ନଥ ଭୁଲ ପ୍ରାୟ, ଦୁଇ
ସହର ପାସ ବାଳା ଦୋଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହାଟ ବସିଲା ପରି ଲୋକଙ୍କ ଗହଳ ଚହଳ ଲାଗିଥାଏ । ପରିଚୟମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।]

ସହର ବାସିନ୍ଦା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ନାଗରିକ—A townsman;
Sahara bāsindā resident of a town; citizen.
(ସହରବାସୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସହର ବାସିନ୍ଦା ସହର ବାସିନ୍ଦା

ସହରସା—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ବନ ମୁଗ; ମୃଦୁପର୍ଣ୍ଣୀ (ଶବ-
Saharasā ରତ୍ନାବଳୀ)—Phaseolus Trilobus.

ସହରା—ଦେ. ବି—୧ । ଏକଜାତୀୟ ମୋଟ ଶାରଦ ଧାନ—1. A
Sahara species of winter paddy. ୨ । ସୁ° (ସଂ.
ଶବର ସବରା ଶବର) ଶବରଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A person
(ଶବରା[ରୁ]ଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) of the Sabara cast.

ସହରାଜ—ଦେ. ବି—ସୋମରାଜ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ, ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) (ଦେଶ);
Saharāja ଔଷଧଗୁଣ ବିଶେଷ; ବାକୁଚ—Name of a
ସୋମରାଜ, ହାକୁଚ medicinal plant; Serratula An-
ବକୁଚୀ thelimintica.

ସହରାର୍ଦ୍ଦି(ଲି)—ଦେ. ବି—ଶରାଟି (ଦେଶ)—Śarāṭi (See)
Saharārdi(li) ଶରାଲ ଟିଟିହରୀ

ସହରି—ସଂ. ବିଣ (ସ=ସଦୃଶ+ହରି, ଅବ୍ୟୟୀଭାବ)—ହରିସଦୃଶ
Sahari (ସୁଖବୋଧ ବ୍ୟାକରଣ)—Similar to Hari.
ବି—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—1. The sun.
୨ । ବୃଷ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—2. Bull. ବୈଦେ. ବିଣ
ସହରେ ଓ ବି (ଫା.)—ସହରିଆ (ଦେଶ)—Sahariā (See)
ସହରୁ ବୈଦେ. ବି (ଅ.)—ସହର୍‌ଗଇ (ଦେଶ)...
Sahar-gai (See) ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଶବରଜାତି—Sabara caste.

ସହରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସହର ବା ନଗର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Sahariā Relating to a town; urban.
ସହରେ ସହରୁ

ସହରି ଜାଲ(ଲି)ମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା.) (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ସହରବାସୀ
Sahari jāla(li)m ବା ନାଗରିକଙ୍କ ଢଙ୍ଗ ବା ରୀତି—The
ସହରେଟ୍ ସହରୁ ଜାଲମ manners of a townsman.

ସହର୍ଷ—ସଂ. ବିଣ (ସ+ହର୍ଷ)—ହର୍ଷଯୁକ୍ତ—Delighted. ବି—
Sahersha ୧ । ହର୍ଷ (ଜିଜ୍ଞାସାଶେଷ)—1. Delight; joy.
(ସହର୍ଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସ୍ପର୍ଦ୍ଧନ; ଅହଙ୍କାର (ଜିଜ୍ଞାସାଶେଷ)—
2. Boasting; arrogance.

ସହଳ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ସଦ୍ୟଃକାଳ)—୧ । ଶୀଘ୍ର—1. Soon.
Sahala ୨ । ସତ୍ୱର; ଚଞ୍ଚଳ—2. Quickly; briskly.
ଶିଗ୍‌ଗିରି [ଉ—ଶାଉଳ ସହଳ, ପିଣ୍ଡିକ ମହଳ, ଦାଣ୍ଡ ଘର

ଜଲଦ୍ଦି ଖଣ୍ଡି ଅରୁଆଁ କର, ତେବେ ଓଡ଼ିଶାରେ କରିବ ଘର—
ତେବେ } ବିଶେଷତ ଭଗ ।] ୩ । ପ୍ରତ୍ୟୁଷରେ—3. Early. ବିଣ—
ସ୍ଥ } ୧ । ପ୍ରତ୍ୟୁଷରେ ଘଟିବା—1. Happening
ସକାଳ ସୁବହ early in the morning. ୨। ଫୁର୍ତ୍ତିଯୁକ୍ତ—
ସକାଳ, ସୁବହକା 2. Brisk. ୩ । ସତ୍ୱର—3. Quick.
ଫୁର୍ତ୍ତିବାଜ ଫୁର୍ତ୍ତିଲା [ଦ୍ର—ଭୁଲ ଅ. ସହଳ=ଶିଥିଳ, ଶ୍ଳଥ,
ଶସ୍ତା, ସହଜ; ବ. ସହଳ=ଶିଥିଳ—Slack; loose.
କୋମଳ ସ୍ପର୍ଶ=Soft ଭୁଲ. ହ. ସହଳ=ସରଳ,ସହଜ]

ସହଳ ଖିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେ ଶୀଘ୍ର ଭୋଜନ କିମ୍ବା ଶେଷ
Sahala khiā କରେ—1. One who finishes his
ସକାଳ ଖେକୋ(ଗୋ) meal quickly. ୨ । ଯେ ପ୍ରତ୍ୟୁଷରେ
ଜଲଦ୍ଦି ଖାନେବାଲା ବା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ପୂର୍ବରେ ଭୋଜନ
ସକାଲଖାଓୟା କରେ—2. One who takes
ଶୀଘ୍ର ଭୋଜନ, his meal early or whose time
ସୁବହମେ ଭୋଜନ of meal is earlier than others.
ବ—୧ । ଶୀଘ୍ର ଭୋଜନ—1. Quick eating.
୨ । ପ୍ରତ୍ୟୁଷ ଭୋଜନ—2. Early morning meal.
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ସହଳ ଗାଧୁଆ, ସହଳ ଶୁଆ ଆଦି ହୁଏ ।]

ସହଳ—ଦେ. ବିଣ (ଅ)—ସସ୍ତା—Cheap. [ଉ—ରାଜମହଳ !
Sahala ହାଟରେ ଶୁଣୁଅ ଭାରି ସହଳ—ଭଗ ।]
ଶସ୍ତା ବ (ସଂ. ଶଲ୍ୟ)—ଶଳ (ଦେଶ)
ଶସ୍ତା Sala (See)

ସହଳ ସ(ସା)ହଳ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅତି ଶୀଘ୍ର; ଜଲଦ ଜଲ୍‌ଦି-
Sahala sa(sā)hala 1. Very quickly. ୨ । ଅତି
ସକାଳ ସକାଳ ପ୍ରତ୍ୟୁଷରେ—2. Very early in the
ସୁବହ ସୁବହ morning.

ସହଳି—ପ୍ରାଦେ (ଛତିଶଗଡ଼) ବିଣ—ଶସ୍ତା—
Sahali Cheap.

ସହଳିଆ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସହଳ (ଦେଖ)—Sahalā (See)
Sahaliā ବିଣ—ସହଳ (ଦେଖ)—Sahala (See)
ଚଟ୍‌ପଟେ ଜଲଦ୍‌ବାଜ ୨ । ଯେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଶୀଘ୍ର ବା
(ସହଳେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପ୍ରତ୍ୟୁଷରେ ସମ୍ପାଦନ କରେ—2. Performing any act swiftly or early.

ସହଶଯ୍ୟାସନାଶନ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ସହ+ଶଯ୍ୟା+ଆସନ+ଅଶନ;
Saha śajyāsanāśana ବହୁବ୍ରୀହି)—ଏକତ୍ର ଶୟନ, ଉପ-
(ସହଶଯ୍ୟାସନାଶନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବେଶନ ଓ ଭୋଜନକାରୀ(ଭ୍ରାତୃବତ)—
Sleeping, sitting and dining together.

ସହସ୍—ସ. ବ—ସହଃ (ଦେଖ)—
Sahas Sahaḥ (See)

ସହସ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ=ସହିତ+ହସ=ହାସ୍ୟ)—୧ । ସହାସ୍ୟ;
Sahasa ହାସ୍ୟଯୁକ୍ତ—1. Smiling; laughing. [ଦ୍ର—
ମାଘ କାବ୍ୟର ୬ଷ୍ଠ ସର୍ଗରେ 'ସହସା' ଏହି ଅର୍ଥରେ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରେ
(ସହସା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ।] ସଂ. ବ—୧ । (ସହ୍ ଧାତୁ+
ଅଶ୍ୱକରଣ ଅସ) ମାର୍ଗଶିର ମାସ—1. The month of
Mārgaśira. ୨ । (+କର୍ମ. ଅସ୍) ବଳ; ଶକ୍ତି—
2. Power; strength. ୩ । ଜ୍ୟୋତିଃ; ତେଜ—3.
Lustre; vigour. ଦେ. ବ ଓ ବିଣ—ସହସହ
(ଦେଖ)—Saha saha (See)

ସହସମ୍ଭବ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ସହ+ସମ୍ଭବ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ସହଜାତ—
Saha sambhaba Born together.
(ସହସମ୍ଭବା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସହସହ—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ (ସଂ. ଶତଶତ) —୧ । ଶତଶତ; ବହୁ-
Sahasaha ଶତ—1. Hundreds. ୨ । ଅସଂଖ୍ୟ—
ଶତଶତ ସାସୌ 2. Myriads; innumerable.

ସହସା—ସଂ. ଅ (ସହ=ସହିତ+ସୋ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା+
Sahasā କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—୧ । ଅତର୍କିତ; ହଠାତ୍—
1. All at once. ୨ । ଅତର୍କିତ ଭାବେ—2.
Unexpectedly. ୩ । ପୂର୍ବରୁ ଚିନ୍ତା ବା ବିବେଚନା
ନ କରି—3. Without forethought. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ
(ସହସର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—ହାସ୍ୟକାରିଣୀ—Laughing
(female) [ଦ୍ର—ମାଘ କାବ୍ୟର ୬ ସର୍ଗ ୫୭
ଶ୍ଳୋକରେ ଏହି ଅର୍ଥରେ 'ସହସା' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ
ହୋଇଅଛି ।]

ସହସା ଦୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ—ହଠାତ୍ ଦେଖାଯାଇଥିବା—Unexpected-
Sahasā drushṭa ly seen. ବ (ପୁଂ) ଦତ୍ତକପୁତ୍ର (ଶବ୍ଦ
କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—Adopted son.

ସହସାନ—ସ.ବିଣ.ପୁଂ—(ସହ ଧାତୁ=ସହ୍ୟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅସାନ)—
Sahasāna ୧ । କ୍ଷମାଯୁକ୍ତ, (ଉଣାଦି କୋଷ)—1. Forgiving. ୨ । ସହିଷ୍ଣୁ—2. Forbearing. ବ—
୧ । ମୟୂର (ଉଣାଦି କୋଷ)—1. Peacock.
୨ । ଯଜ୍ଞ (ଉଣାଦି କୋଷ)—2. A Vedic sa-
(ସହସାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) crifice.

ସହସିତ—ସ. ବିଣ (ସ+ହସିତ=ହାସ୍ୟ)—ସହାସ୍ୟ—
Sahasita Smiling; laughing.

ସହସେବୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ଏକତ୍ର ସେବାକାରୀ—Serving or
Sahasebī tending together. ସ. ବ, ପୁଂ—
[ସହସେବିନୀ, ସହସେବିନ୍—ସ୍ତ୍ରୀ] ଏକତ୍ର ସେବାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
(ସହସେବକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Co-servant

ସହସୈନ୍ୟ—ଦେ. ବ—(ବାଇବଲ୍) ଏକତ୍ର ହୋଇ ଏକ ପକ୍ଷରେ
Sahasainya ଯୁଝ କରୁଥିବା ସୈନ୍ୟ—Soldiers
ସହସୈନ୍ୟ ସହସୈନ୍ୟ fighting on one side.

ସହସ୍ୟ—ସ. ବ (ସହ୍ ଧାତୁ=ସହ୍ୟ କରିବା+ଯ, ଭାବାଦିକ; କର୍ମ୍ମ
Sahasya ସହସ୍=ଅପ୍ରତ୍ୟୟ ମାସ+ସପ୍ତମୀ ଅର୍ଥେ ଯ)
ପୌଷମାସ—The lunar month of Paausha.

ସହସ୍ତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସ+ହସ୍ତ)—ହସ୍ତଯୁକ୍ତ—
Sahasta Having hands.
(ସହସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସହସ୍ର—ସଂ. ବ (ସ=ସମାନ+ହସ୍ ଧାତୁ=ହସିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ର)—
Sahasra ଦଶଶତ ସଂଖ୍ୟା; ହଜାର—Thousand. ବଣ.
୧ । ଦଶଶତ ସଂଖ୍ୟକ—1. Numbering a thousand. ୨। ଅସଂଖ୍ୟ—2. Innumerable; multitudinous. [ଦ୍ର—ସହସ୍ର ଶବ୍ଦର ପୂର୍ବେ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ଲାଗିଲେ ସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟାର ତେତେ ଗୁଣ ସଂଖ୍ୟା ବୁଝାଏ ଯଥା—ଏକ ସହସ୍ର, ସାର୍ଦ୍ଧ ସହସ୍ର, ଦ୍ୱିସହସ୍ର ଅନ୍ତର; ଅନ୍ତର ଶତସହସ୍ର ଇତ୍ୟାଦି ।] ସ୍ତ୍ରୀ ବ—(ସଂ. ଶସ୍ତ୍ର)—ଶସ୍ତ୍ର—Weapon.

ସହସ୍ର ଆଖି—ଦେ. ବ—ଇନ୍ଦ୍ର; ସହସ୍ରାକ୍ଷ—Indra, the king of
Sahasra ākhi the Gods. [ଦ୍ର—ଯଥାର୍ଥରେ ବହୁତ ସହସ୍ର ଆଁଖି ସହସ୍ରାକ୍ଷ, ସହସ୍ରନୟନ ପେ ସହସ୍ର ଆଖି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ସହସ୍ର କର—ସଂ. ବ (କର୍ତ୍ତୃବ୍ରହି; ସହସ୍ର=ଅସଂଖ୍ୟ ଅଟେ କର=
Sahasra kara କିରଣ ଯାହାର)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun.
୨ । (ସହସ୍ର ବାହୁ ଥିବାରୁ)—କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟାର୍ଜୁନ (ଦେଖ)
2. Kārttabīrjyārjuna (See)

ସହସ୍ର କାଣ୍ଡା—ସଂ. ବ—ଶ୍ୱେତଦୂର୍ବା (ରାଜନିଘଣ୍ଟୁ)—The white
Sahasra kāṇḍā variety of Dooba grass.

ସହସ୍ର କିରଣ—ସଂ. ବ (କର୍ତ୍ତୃବ୍ରହି; ସହସ୍ର+କିରଣ)—ସହସ୍ର କର;
Sahasra kiraṇa ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun.

ସହସ୍ର କୁମ୍ଭ—ସଂ. ବ—(ମ. ପ. ଲୋପ; ସହସ୍ର ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ କୁମ୍ଭ)—ବ୍ୟବହାର
Sahasra kumbha ଉପେକ୍ଷ ଓ ଦେବସ୍ନାନ ଉପଲକ୍ଷରେ ବ୍ୟବହୃତ ବହୁ ଛିଦ୍ରବିଶିଷ୍ଟ କୁମ୍ଭ—A pitcher with many holes used in the bath of Deities and kings.

ସହସ୍ର କୃତ୍ୱ(ତ୍ୱଃ)—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ (ସହସ୍ର+କୃତ୍; କୃତ୍ୱସ୍)—୧ ।
Sahasra kṛutwa(twaḥ) ହଜାରେ ଥର—1. A thousand times. ୨ । ଅସଂଖ୍ୟଥର—2. Innumerable times; times out of number. ୩ । ବହୁବାର; ବାରମ୍ବାର—3. Repeatedly.

ସହସ୍ରଗୁ—ସଂ. ବିଣ (ସହସ୍ର+ଗୋ, କର୍ତ୍ତୃବ୍ରହି)—ଯାହାର ହଜାରେ
Sahasragu ଗୋରୁ ଅଛନ୍ତି—Owning a thousand cows. ସଂ. ବ—ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହ: ଶ)—The sun.

ସହସ୍ର ଚକ୍ଷୁଃ—ସଂ. ବ (କର୍ତ୍ତୃବ୍ରହି; ସହସ୍ର+ଚକ୍ଷୁଃ)—ଇନ୍ଦ୍ର—Indra.
Sahasra chakshuḥ ସଂ. ବିଣ—ସହସ୍ର ନୟନଯୁକ୍ତ—
Thousand-eyed,

ସହସ୍ର ଚେତଃ(ଚିତ୍ତ,ଚରଣ)—ସଂ ବ (କର୍ତ୍ତୃବ୍ରହି)—ବିଷ୍ଣୁ (ହ. ଶ)—
Sahasra chetaḥ(chitta, charaṇa) Bishṇu.

ସହସ୍ରଣୀ—ସଂ. ବ (ଯେ ଯୁଦ୍ଧସ୍ଥଳରେ ସହସ୍ର ରଥୀଙ୍କୁ ଶତ୍ରୁ ହସ୍ତରୁ ରକ୍ଷା
Sahasraṇī କରି ପାରନ୍ତି)—ଭୀଷ୍ମ (ହ. ଶ)—
A name of Bhīshma.

ସହସ୍ରଣୁତ୍—ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ଚୁକ; ଖଟ୍ଟାଖାଇଲା ଶାଗ—
Sahasraṇut The common sorrel (plant).

ସହସ୍ରତମ—ସଂ. ବିଣ (ସହସ୍ର+ପୂରଣାର୍ଥେ ତମ)—ହଜାରେ ସଂଖ୍ୟାର
Sahasratama ପୂରଣ—One thousandth.

ସହସ୍ରଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଗୋସହସ୍ର ଦାତା—1. Giving
Sahasrada away 1000 cows. ୨ । ବହୁ ଦାନ—
(ସହସ୍ରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Bestowing much gift. ସଂ. ବ
ବାଲିଆ ମାଛ (ହ. ଶ)—3. The catfish.

ସହସ୍ର ଦଂଷ୍ଟ୍ର(ଷ୍ଟ୍ରୀ)—ସଂ. ବ (ସହସ୍ର ଦଂଷ୍ଟ୍ରକ୍ ଶବ୍ଦ)——ବୋଦାଳ
Sahasra damshṭra(shṭrī) ମତ୍ସ୍ୟ; ବାଲିଆ ମାଛ; ଖାଟୀନ.
ବୋୟାଲ ମାଛ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—A big scaleless
ବୋୟାରୀ, ପହୀନା fresh water fish; the catfish,
Wallago Atta. [ଦ୍ର—ଏହା ଶ୍ଳେଷ୍ମକର, ବଳବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ଶୁକ୍ରଜନକ । ଏହାଦ୍ୱାରା ରକ୍ତପିତ୍ତ ଦୂଷିତ ହୁଏ ଓ ବୃଷ୍ଟ ରୋଗ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଏହା ବିଦ୍ରାଳ ଓ ମାଂସରୋଗ ।]

ସହସ୍ର ଦକ୍ଷିଣ—ସଂ. ବ (କର୍ତ୍ତୃବ୍ରହି; ସହସ୍ର+ଦକ୍ଷିଣା)—ଯେଉଁ
Sahasra dakshiṇa ଯଜ୍ଞରେ ହଜାରେ ଗୋରୁ ବା ହଜାରେ ମୁଦ୍ରା ଦକ୍ଷିଣା ଦିଆଯାଏ—A Vedic sacrifice in which 1000 cows or coins are presented to Brāhmaṇas.

ସହସ୍ର ଦଳ—ସଂ. ବ—୧ । (ଦ୍ୱିତୀୟ) ହଜାରେ ପାଖୁଡ଼ା—1. One
Sahasra dala thousand petals. ୨ । (କର୍ତ୍ତୃବ୍ରହି)
(ପୁରାଣୋକ୍ତ) ସହସ୍ର ଦଳଯୁକ୍ତ ପଦ୍ମ—2. (mythological) Lotus with a thousand petals.
୩ । ବହୁ ଦଳବିଶିଷ୍ଟ ପଦ୍ମ (ବିଷ୍ଣୁକୋଷ)—3. Many-petalled lotus. ବିଣ—ହଜାରେ ପାଖୁଡ଼ାଯୁକ୍ତ—
Thousand-petalled.

ସହସ୍ର ଦୃକ୍(ଶ୍)—ସଂ.ବ ଓ ବିଣ (ସହସ୍ର+ଦୃକ୍=ଚକ୍ଷୁ ଯାହାର; ସହସ୍ର
Sahasra dṛuk(ś) +ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
ସହସ୍ରନୟନ (ଦେଖ)—Sahasra nayana
(See) ସଂ. ବ. ବିଷ୍ଣୁ (ପୁରୁଷସୂକ୍ତ)—
A name of Bishṇu.

ସହସ୍ର ଦୋଃ—ସଂ. ବ (କର୍ତ୍ତୃବ୍ରହି; ସହସ୍ର+ଦୋସ୍=ହସ୍ତ; ସହସ୍ର
Sahasra doḥ ଦୋସ୍ ଶବ୍ଦ)—କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟାର୍ଜୁନ (କୃଷ୍ଣଯଜ)
(ଦେଖ)—Kārttabīrjyārjuna (See)

ସହସ୍ରଧା—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ (ସହସ୍ର+ପ୍ରକାରାର୍ଥେ ଧା)—୧ । ହଜାର
Sahasradhā ପ୍ରକାରେ—1. In a thousand ways.
୨ । ହଜାର ଥର—2. A thousand times.
୩ । ହଜାରେ ଅଂଶରେ—3. Into a thousand parts. ୪ । ଅସଂଖ୍ୟଥର—
4. Many times; innumerable times.

ସହସ୍ର ଧାର—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବିଷ୍ଣୁ ଚକ୍ର—The circular Sahasra dhāra weapon of Bishṇu. ବଣ—ସହସ୍ର ଧାରଯୁକ୍ତ (ପାତ୍ର)—(a pot) From which water flows in thousands of streams.

ସହସ୍ର ଧାରା—ସଂ.ବ—ଦେବତା ସ୍ନାନାର୍ଥ ସହସ୍ର ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ପାତ୍ରରୁ ଗଳିତ Sahasra dhārā ଜଳଧାରା—Water flowing in a thousand lines from a thousand-bored pot on an Idol (as in a sprinkling bath or shower bath).

ସହସ୍ର ଧୀ(ବୁଦ୍ଧି)—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବୁଦ୍ଧିବିଶିଷ୍ଟ— Sahasra dhī(buddhi) Very keen-witted.

ସହସ୍ର ନୟନ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଗୌତମଙ୍କ ଅଭିଶାପରୁ Sahasra nayana ଏହାଙ୍କ ଦେହପାଇ ଅସଂଖ୍ୟ ନୟନ ପରି ଚିହ୍ନ ଥିବାରୁ)—ଇନ୍ଦ୍ର—God Indra. ବଣ. ପୁଂ— ସହସ୍ର ଚକ୍ଷୁର୍ଯୁକ୍ତ—Thousand-eyed.

ସହସ୍ର ନାମ—ସଂ. ବ (ସହସ୍ର+ନାମନ୍)—ବିଷ୍ଣୁ ବା ଶିବ ଆଦି Sahasra nāma ଦେବତାଙ୍କର ସହସ୍ର ନାମ ସମ୍ବଳିତ ସ୍ତୋତ୍ର— A prayer reciting a thousand different names of a Deity.

ସହସ୍ର ନେତ୍ର—ସଂ.ବଣ ଓ ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ସହସ୍ର ନୟନ (ଦେମ- Sahasra netra ଚକ୍ର) ଇନ୍ଦ୍ର—1. God Indra. ୨। ବିଷ୍ଣୁ (ଭଗବତ)—2. Bishṇu.

ସହସ୍ର ପତି—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସହସ୍ର ଲୋକଙ୍କ ଶାସନ- Sahàsra pati କର୍ତ୍ତା—1. A governer over a thousand subjects. ୨ । ସହସ୍ର ଗ୍ରାମର ଅଧିକାରୀ (ମନୁ ୭।୧୧୫)—2. The lord of a thousand villages. ୩ । ସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟକ ମୁଦ୍ରାର ଅଧିକାରୀ—3. The owner of one thousand coins.

ସହସ୍ର ପତ୍ର—ସଂ ବଣ—ସହସ୍ର ପାଖୁଡ଼ାଯୁକ୍ତ —Thousand-petal- Sahasra patra led. ବ—ସହସ୍ର ଦଳ (ଦେଖ) Sahasra dala (See)

ସହସ୍ରପାତ୍—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ହଜାରେ ପାଦଯୁକ୍ତ—Having Sahasrapāt a thousand feet. ବ—୧ । ବିଷ୍ଣୁ (ପୁରୁଷସୂକ୍ତ)—1. An epithet of Bishṇu. ୨ । ଋଷିବିଶେଷ—2. Name of a sage. (ଭ— ସହସ୍ରପାତ୍, ସ୍ଥୂଳକର୍ଣ୍ଣ, ଲମ୍ବକର୍ଣ୍ଣ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ସହସ୍ର ପାଦ—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସହସ୍ର ପାଦଯୁକ୍ତ—Thou- Sahasra pāda sand-legged, ବ—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ (ମେଦିନୀ)—1. The sun. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ (ମେଦିନୀ)— 2. Bishṇu. ୩ । କାରଣ୍ଡ ପକ୍ଷୀ; କାଳି ହଂସ— 3. An aquatic bird; a species of duck.

ସହସ୍ର ବଦନ—ସଂ ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସହସ୍ର ମୁଖଯୁକ୍ତ— Sahasra badana Thousand-faced. ବ—ବିଷ୍ଣୁ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—Bishṇu.

ସହସ୍ର ବାହୁ—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ହଜାରେ ବାହୁଯୁକ୍ତ— Sahasra bāhu Having a thousand arms. ବ— ୧ । କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟାର୍ଜୁନ (ଦେଖ)—1. Kārttabīrjyārjuna. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu. ୩ । ବଳିଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ବାଣରାଜ (ଭଗବତ)— 3. Name of a demon king, son of Bali.

ସହସ୍ର ବିଧ—ସଂ. ବ—୧ । ସହସ୍ର ପ୍ରକାର—1. Thousand Sahasra bidha kinds. ୨ । ବହୁପ୍ରକାର—2. Innumerable sorts. ବଣ—୧। ସହସ୍ର ପ୍ରକାରର— 1. Thousand kinds of. ୨। ଅସଂଖ୍ୟ ପ୍ରକାରର— 2. Of innumerable sorts.

ସହସ୍ର ବୀର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ପ୍ରଭୂତ ବଳଶାଳୀ— Sahasra bīrjya Very mighty.

ସହସ୍ର ବୀର୍ଯ୍ୟା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସହସ୍ର+ବୀର୍ଯ୍ୟ=ପ୍ରତାପ; ତେଜଃ+ Sahasra bīrjyā ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ; ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଦୁର୍ବା (ଅମର)— 1. The doob grass. ୨ । ମହାଶତାବରୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. Asparagus Racemsus (plant). ୩ । ନୀଳ ଦୁର୍ବା—3. The blue doob grass. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସହସ୍ର ବୀର୍ଯ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ— Feminine of Sahasra bīrjya.

ସହସ୍ର ବେଧ—ସଂ. ବ—୧ । ଶଠାଶାଳିଙ୍କ ଶାଗ—1. The Sahasra bedha common sorrel. ୨ । ତୁଷ; ଚାଉଳ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. Fermented rice-gruel. ୩ । ହିଙ୍ଗୁ (ହି. ଶ)—3. Assafoetida.

ସହସ୍ର ବେଧି—ସଂ. ବ—ହିଙ୍ଗୁ; ହେଙ୍ଗୁ (ମେଦିନୀ, ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)— Sahasra bedhi Assafoetida.

ସହସ୍ର ବେଧୀ—ସଂ. ବଣ (ସହସ୍ର ବେଧିନ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ)— Sahasra bedhi ଯାହା ସହସ୍ରକୁ ବେଧ କରେ—Piercing through a thousand. ବ—୧ । ଅମୃତବେତସ; ଜଳ ବେତ (ମେଦିନୀ)—1. A kind of water-ratan. ୨ । କସ୍ତୁରୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. Musk. ୩ । ହେଙ୍ଗୁ (ହି. ଶ)—3. Assafoetida.

ସହସ୍ର ଭିତ୍—ସଂ. ବଣ (ସହସ୍ର+ଭିଦ୍. ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍; ସହସ୍ର Sahasra bhit ଭିଦ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସହସ୍ରବେଧୀ (ଦେଖ)- Sahasrabedhī. (See) ବ—ସହସ୍ରବେଧୀ (ଦେଖ)- Sahara bedhī. (See)

ସହସ୍ର ଭୁଜ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ହଜାର ହସ୍ତବିଶିଷ୍ଟ— Sahasra bhuja Having a thousand hands or (ସହସ୍ରଭୁଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) arms. ବ—୧ । ବିଷ୍ଣୁ (ଭଗବତ)—

1. Bishṇu. ୨ । କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟାର୍ଜୁନ—2. Kārttabīrjyārjuna. ୩ । ବଳି ପୁତ୍ର ବାଣରାଜ—3. The demon Bāṇa.

ସହସ୍ର ଭୁଜା— ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମହିଷାସୁରମର୍ଦ୍ଦିନୀ ଦୁର୍ଗା—(ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣ ଦେବୀମାହାତ୍ମ୍ୟ)—The Goddess Durgā. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସହସ୍ରଭୁଜର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sahasra bhuja.

Sahasra bhujā

ସହସ୍ର ମୂର୍ଦ୍ଧା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସହସ୍ର+ମୂର୍ଦ୍ଧନ ; ୧ମା. ୧ବ)—ହଜାରେ ମସ୍ତକଯୁକ୍ତ—Having a thousand heads. ବ—ବିଷ୍ଣୁ (ଭାଗବତ)—Bishṇu.

Sahasra mūrddhā

ସହସ୍ର ମୁଲୀ—ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—୧ । ଦ୍ରବନ୍ତି; ବୃହଦ୍ଦନ୍ତୀ ବୃକ୍ଷ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟୁ)—1. Croton Polyandrum (plant). ୨। ଅଖୁକର୍ଣ୍ଣୀ (ଶବ୍ଦକୋଷ)(ଦେଖ)—2. Ākhukarṇṇī. (See)

Sahasra mūli

ସହସ୍ର ମୌଳି—ସଂ. ବିଣ. ଓ ବ—ସହସ୍ର ମୂର୍ଦ୍ଧା (ଦେଖ)

Sahasra mauli Sahasra mūrddhā. (See)

ସହସ୍ର ରଶ୍ମି—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସହସ୍ରକର; ସୂର୍ଯ୍ୟ—

Sahasra raśmi The sun.

ସହସ୍ର ଲୋଚନ—ସଂ. ବ ଓ ବିଣ—ସହସ୍ର ନୟନ (ଦେଖ)

Sahasra lochana Sahasra nayana. (See)

ସହସ୍ର ଶିଖର—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସହସ୍ର, ଶିଖର ବିଶିଷ୍ଟ—

Sahasra śikhara Having a thousand peaks. ସଂ.ବ—ବିନ୍ଧ୍ୟ ପର୍ବତ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—The Bindhya range of mountains.

ସହସ୍ର ଶୀରିଷ(ଷା)—ଭା.ବ (ସଂ. ସହସ୍ରଶୀର୍ଷା)—ବିଷ୍ଣୁ—Name of

Sahasra śirisha(shā) Bishṇu [ଦ୍ର—ସହସ୍ରଶୀରିଷା ନାମେ ସହସ୍ରଶୀର୍ଷା सहस्रशीर्षा ଦେବ ପୁରୁଷ । ପ୍ରାଚୀ. ଉପନିଷଦ୍ ।]

ସହସ୍ର ଶୀର୍ଷା—ସଂ. ବିଣ ଓ ବ (ସହସ୍ର+ଶୀର୍ଷନ୍ ; ୧ମା. ୧ବ)—ସହସ୍ର ମୂର୍ଦ୍ଧା (ଦେଖ)—Sahasra mūrddhā. (See)

Sahasra śirsha

ସହସ୍ର ଶ୍ରବଣ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବିଷ୍ଣୁ (ଭାଗବତ)—

Sahasra śrabaṇa Bishṇu.

ସହସ୍ର ହର୍ଯ୍ୟଶ୍ୱ—ସଂ. ବ—ଇନ୍ଦ୍ରରଥ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—

Sahasra harjyaśwa The car of Indra.

ସହସ୍ରା—ସଂ. ବ—୧ । ଅମୃଷ୍ଟା; ଅଜାନବିଦ୍ଧ ଲତା—1. Stephania Hernandifolia (creeper). ୨ । ଅମ୍ଳିକା ଶାଗ—2. Oxalis Corniculata (potherb). ୩। ମୟୂରଶିଖା ଗୁଳ୍ମ (ହ. ଶ)—3. Celesia Cristata (plant).

Sabasrā

ସହସ୍ରାଂଶୁ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସହସ୍ର+ଅଂଶୁ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—

Saharāṁsu The sun.

ସହସ୍ରାକ୍ଷ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଇନ୍ଦ୍ର (ଅମର)—1. Indra.

Sahasrāksha [ଦ୍ର—ଗୌତମ ମୁନିଙ୍କ ଅଭିଶାପରେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସର୍ବ ଶରୀର ସ୍ତ୍ରୀ-ଚିହ୍ନମୟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ପରେ ଉକ୍ତ ମୁନିଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହରୁ ଏହି ଚିହ୍ନ ସବୁ ଚକ୍ଷୁରେ ପରିଣତ ହେଲା, ତେଣୁ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ 'ସହସ୍ରାକ୍ଷ' 'ସହସ୍ର ନୟନ' ଇତ୍ୟାଦି ବୋଲାଯାଏ ।] ୨ । ବିଷ୍ଣୁ (ପୁରୁଷ ସୂକ୍ତ)—2. Bishṇu.

ସହସ୍ରାଣୀ(ନୀ)କ—ସଂ. ବ (ନାମ) (ସହସ୍ର ଅଟେ ଅଣୀକ=ସେନା ଯାହାର)—ଶତାନୀକ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର (ଅଗ୍ନି ପୁରାଣ)—Name of the son of king

Sahasrāṇī(nī)ka Śatānīka. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ପିତା ଶତାନୀକ ଯଜ୍ଞରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ସହସ୍ର ସହସ୍ର ଗଉ, ଗଜ ଅଶ୍ୱାଦି ଦାନ କରି ପୁତ୍ରଲାଭ କରିଥିବାରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଉକ୍ତ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଏହି ନାମ ଦେଇଥିଲେ ।]

ସହସ୍ରାଧିପତି—ସଂ. ବ—ସହସ୍ର ପତି (ଦେଖ)

Sahasrādhipati Sahasra pati. (See).

ସହସ୍ରାନନ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବିଷ୍ଣୁ (ଭାଗବତ)—

Sahasrānana Bishṇu.

ସହସ୍ରାର—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସହସ୍ର ଅଟେ ଆର=କୋଣ ଯାହାର)

Sahasrāra (ତନ୍ତ୍ର) ଶିରୋମଧ୍ୟସ୍ଥ ସୁଷୁମ୍ନା ନାଡ଼ୀସ୍ଥ କଳ୍ପିତ ଅଧୋମୁଖ ସହସ୍ରଦଳ ପଦ୍ମ—The thousand-petalled lotus said to exist inside the head. [ଦ୍ର—ଏହା ସାଧକମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ ।]

ସହସ୍ରାର୍ଜୁନ—ସଂ. ବ (ମ. ସ. ଲୋପ; ସହସ୍ରକରଯୁକ୍ତ ଅର୍ଜୁନ)—

Sahasrārjuna କାର୍ତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟାର୍ଜୁନ (ଦେଖ)—Kārttabīrjyārjuna (See).

ସହସ୍ରାସ୍ୟ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସହସ୍ର+ଅସ୍ୟ)-ସହସ୍ରବଦନ (ଦେଖ)

Sahasrāsya Sahasra badana (See).

ସହସ୍ରାହି—ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ମୟୂରଶିଖା ନାମକ ଗୁଳ୍ମ—

Sahasrāhi Celesia Cristata (plant). (ଅନ୍ୟ ସଂ ନାମ—ମୟୂରଶିଖା, ମଧୁଚ୍ଛଦା) [ଦ୍ର—ଏହା ଲଘୁ, ମଧୁର ଏବଂ ପିତ୍ତ, କଫ, ଅତିସାର, ମୁହଁଚୁଚୁ, ଓ କାଳରୋଗ-ନାଶକ ।]

ମୋରଶିଖା मोरशिखा

ସହସ୍ରୀ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ସହସ୍ର+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍ ; ୧ମା ୧ବ)—

Sahasrī ୧ । ସହସ୍ର ସେନାଧିପତି; ହଜାରୀ—1. The general over a thousand soldiers. ୨ । ସହସ୍ରପତି (ଦେଖ)—2. Sahasra pati (See) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ସହସ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ—1. Having a thousand. ୨ । ଯାହାର ସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟକ ଅଶ୍ୱ ଗଜାଦି ସୈନ୍ୟବଳ ଅଛି (ଶବ୍ଦକୋଷ)—2. Owning one thousand soldiers.

ସହସ୍ରେ—ଦେ. ବ. ଓ ବିଣ—୧ । ଏକ ସହସ୍ର—1. One thousand. ୨ । ଅସଂଖ୍ୟ—2. Innumerable.

Sahasre

(ସହସ୍ରେକ—ଅନ୍ୟରୂପ ହାଜାର ହଜାରୀ

ସହା—ସଂ.ବ (ସହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ+ଆ)—୧। ସର୍ବଂସହା; ପୃଥିବୀ—
Sahā 1. The earth. ୨। ଗୃହକୁମାରୀ (ଅମର)-
2. Aloe Indica. ୩। ମୃଦ୍‌ଗପର୍ଣ୍ଣୀ (ଅମର)—
3. Phaseolus Trilobus. ୪। ନଖୀ; ନଖ ଦେପଜ (ମେଦିନୀ)—4. A medicinal herb. ୫। ଦଣ୍ଡୋତ୍ପଳ (ମେଦିନୀ)—5. Canscora Decussta (plant). ୬। ଶୁକ୍ଳଦ୍ୱିଣ୍ଟୀ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା); ଦାସକେଶଣ୍ଟା ଗୁଳ୍ମ—6. Barlaria Crastata (plant) ୭। ସର୍ପକଳାଳା (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—7. Name of a plant. ୮। ବ୍ୟସ (ଋତୁମାଳା)—8. Vanda Roxburghii. ୯। ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଶୀଘ୍ର (ଋତୁମାଳା); କଣ୍ଟାଳୁସ୍ତମ୍ଭ; ଅଗସ୍ତ୍ୟଗୁଳ୍ମ—
9. A thorny plant; Gamboge Thistle. ୧୦। ପୀତଦଣ୍ଡୋତ୍ପଳ [ଋତୁମାଳା]—10. A species of 'Dandotpala'. ୧୧। ତରଣୀପୁଷ୍ପ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ସେବତୀ ଫୁଲ—11. Musk rose; Rosa Moschata. ୧୨। କୁଆମଲତା (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—12. Tricosanthes Cucumerina. ୧୩। (+କର୍ମ. ଅ+ଆ) ହେମନ୍ତଋତୁ (ହୁ. ଶ)—13. Early winter. ୧୪। ମାର୍ଗଶିର ମାସ (ହୁ. ଶ)—
14. The month of Margasira. ୧୫। ମେହେନ୍ଦି (ଦେଶ) ନଖରଞ୍ଜକ (ହୁ. ଶ)—15. Mehendi (See).

ସହା **सहना** ଦେ. ବ (ସହ ଧାତୁ)—୧। ସହନକା-
ସାହାୟ **सहाई(त)** 1. Enduring, bearing-
୨। ସହାୟ—2. Help. (ତୁ—ସହା ହୋଇ ବୃଷ୍ଟି ତୁଳରେ ତୁମ୍ଭେ ମୋର, ଥିବାଠାରେ ଦାସୀ ହୋଇଲି ମୁଁ ତାଙ୍କର—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ. ବନ।)

ସହାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସହିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—The causa-
Sahāibā tive form of 'Sahibā' (ତୁ—
ସହାନ **सहाना** ଏ ବାଳାକୁ ବନବାସ ସହାଇଲେ ବିଧି ଅହା ବ ବିଚାରେ—ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି।)

ସହାଃ—ସଂ.ବ (ସହସ୍ ଶବ୍ଦ; ସହ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ.ଅସ)—୧। ଅଗ୍ରହାୟଣ
Sahāḥ ମାସ; ମାର୍ଗଶିର ମାସ (ଅମର)—1. The month of 'Mārgasira'. ୨। ହେମନ୍ତ କାଳ (ମେଦିନୀ)—2. The beginning of winter or cold season.

ସହାଚର—ସଂ. ବ (ସହ୍+ଆ+ଚର୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—୧। ସହଚର
Sahāchara (ଦେଶ)—1. Sahachara (See)
୨। ପୀତଦ୍ୱିଣ୍ଟୀ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—2. The yellow-flowered species of Barlaria Crastata plant.

ସହାତି—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ସ୍ୱହସ୍ତ)—୧। ସ୍ୱହସ୍ତକୃତ—1. Done or
Sahāti performed by one's hands.
(ସହାତିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ସ୍ୱକୃତ—2. Done by (ସତହାତ—ବିଗ୍ରହ) one's self. (ଯଥା—
ନିଜେର ହାତେର **आपकेहातका** ସହାତି ଗୃପ=ଯେଉଁ କୃଷିକର୍ମ ମୁଲିଆ ଦ୍ୱାରା ବା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା କରା ନ ଯାଇ ନିଜେ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଏ।)

ସହାଧ୍ୟାୟୀ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ସହ+ଅଧି+ଇ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)
Sahādhyāyī ସହାଧ୍ୟାୟିନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—ଏକ
(ସହାଧ୍ୟାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସମୟରେ ଏକ ଗୁରୁଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଧୀନ ହୋଇ ପଢୁଥିବା ଶିଷ୍ୟ; ସହପାଠୀ—Fellow student.

ସହାନୁଗମନ—ସଂ. ବ—ସହ ଗମନ (ଦେଖ)
Sahānugamana Saha gamana (See)

ସହାନୁଭବ—ସଂ. ବ (ସହ+ଅନୁଭବ)—ଅପରର ସୁଖଦୁଃଖରେ
Sahānubhaba ତାଦୃଶ ଅନୁଭବ—Sympathy;
(ସହାନୁଭୂତି—ଅନ୍ୟରୂପ) fellow-feeling.

ସହାୟ—ସଂ. ବିଣ (ସହ+ଇ ଧାତୁ=ଯିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Sahāya ୧। ସହଚର; ଅନୁଚର—1. Attendant. ୨।
(ସହାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସାହାଯ୍ୟକାରୀ—2. Helper; ally. ୩ ସାହାଯ୍ୟ (ହୁ. ଶ)—3. Help. ଦେ. ବିଣ—୧। ଅବଲମ୍ବନ—
1. Support. ୨। ଆଶ୍ରୟ ସ୍ଥଳ—2. Refuge, patron. ୩। ସଙ୍ଗୀ—3. Companion.

ସହାୟ ଦେ. ବ—ବିହାରୀମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—
सहाय A family-title in Bihar.

ସହାୟକ—ସଂ. ବିଣ (ସହାୟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ସାହାଯ୍ୟକାରୀ—
Sahāyaka Helping. ବ (କରିବାଅ)—ଅପରାଧୀର
ସହାୟକ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—Abettor of an offence.
सहायक

ସହାୟତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ (ସହାୟ+ଭାବ. ତା; ତ୍ୱ)—୧। ସାହାଯ୍ୟ—
Sahāyatā(twa) 1. Help; assistance. ୨
ପୃଷ୍ଠପୋଷକତା—2. Abetment; patronage.
୩। ସଙ୍ଗିତା—3. Companionship.

ସହାୟତା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ସାହାଯ୍ୟ କରିବା—1. To
Sahāyatā karibā help. ୨। ଅନୁକୂଳ ହେବା—2. To
ସହାୟତା କରା befriend; to patronise. ୩ (କରିବାଅ)—
सहायता करना ଅପରାଧୀକୁ ଅପରାଧ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା—3. To abet an offence.

ସହାୟତାକାରୀ—ସଂ.ବିଣ—ସାହାଯ୍ୟକାରୀ—Helping; abetting.
Sahāyatākārī ଦେ. ବ (କରିବାଅ)—ଅପରାଧୀର ସାହାଯ୍ୟ-
(ସହାୟତା କାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କାରୀ—Abettor.

ସହାୟ ବଳ—ଦେ. ବ (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—(କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ
Sahāya bala ହେବା ପାଇଁ ଲୋଡ଼ା) ସହାୟ ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟ—
सहाय बल A patron or helper and strength (required for any work).

ସହାୟ ସମ୍ପତ୍ତି(ଦ)—ଦେ. ବ (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—(ଦାର୍ଶ ସାଧନ ପାଇଁ ଲୋକ) ବନ୍ଧୁ ବଳ ଓ ଧନ ବଳ; ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ବନ୍ଧୁ ଓ ଧନ—Friend and riches; the state of having a patron to support you and riches to enable you to do a thing.
Sahāya sampatti(da)
सहाय संपत्ति

ସହାୟ ସୌଷ୍ଠବ—ସ. ବ (୭ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସାହାଯ୍ୟର ଅଧିକ୍ୟ—Exuberance or sufficiency or excellence of help.
Sahāya saushṭhaba

ସହାୟ ହୀନ—ସଂ. ବଣ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିଃସହାୟ—Helpless.
Sahāya hīna (ସହାୟ ହୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସ(ସୁ)ହ୍ୟ ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସହିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ—Passive voice of verb to bear; to be borne.
Sa(su)hā jibā
सह्य होना

ସହାୟୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—ସହାୟ ବିଶିଷ୍ଟ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—Having assistance.
Sahāyī (ସହାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସହାର—ସଂ. ବଣ (ସ+ହାର)—ହାରଯୁକ୍ତ—Wearing neck-lace. (ଯଥା—ସହାର ବକ୍ଷ)। ବ (ସହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—୧। ଆମ୍ବ ବୃକ୍ଷ (ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର କୋଷ)—1. Mango tree. ୨। ମହା ପ୍ରଳୟ (ହଳାୟୁଧ)—2. Dissolution of the creation.
Sahāra

ସହାରୋଗ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସହ+ଆରୋଗ୍ୟ)—ନିରୁତ୍; ନିରୋଗ (ହେମ ଚନ୍ଦ୍ର)—Hale; healthy. (ସହାରୋଗ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)
Sahārogya

ସହାର୍ଦ୍ଦ—ସଂ. ବଣ (ସ+ହାର୍ଦ୍ଦ=ପ୍ରେମ)—୧। ପ୍ରେମଯୁକ୍ତ—1. Affectionate. ୨। ସପ୍ରେମ—2. Loving.
Sahārdda

ସହାସାର—ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ମୁସବର—The dried juice of aloes.
Sahāsāra

ସହାସ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ସ+ହାସ୍ୟ)—ହାସ୍ୟଯୁକ୍ତ—Smiling; laughing.
Sahāsya (ସହାସ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସହାସ୍ୟ ବଦନ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ସହାସ୍ୟ ମୁଖ—Smiling face. ବଣ. ପୁଂ—ହାସ୍ୟମୁଖ ଯୁକ୍ତ—Having a smiling face.
Sahāsya badana (ସହାସ୍ୟ ବଦନା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ)

ସହି—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ସହ୍ନ=ସ୍ୱାକ୍ଷର)—୧। ଦଲିଲରେ ବା ଲେଖାରେ ସ୍ୱାକ୍ଷର—1. Signature in a document. ୨। (ସ୍ୱାକ୍ଷର କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଇଚ୍ଛା କାର୍ଯ୍ୟରେ ସମ୍ମତି ଦେବା ଅର୍ଥରୁ—ସ୍ୱୀକାର; ରାଜି; ସମ୍ମତି—2. Consent; agreement. [ଇ—କହିଲା କରିବର ଦେବେ ସହି କଲେ ତା ପୁଣି ନହେଲ ସେଠାରୁ ବାହାରିଲେ। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା।] ଦେ. ବଣ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦସଙ୍ଗେ ଲାଗେ, ଯଥା—ଚଳନସହି; ମାପସହି) ୧। ଉପଯୁକ୍ତ; ଯୋଗ୍ୟ; ଯଥେଷ୍ଟ—1. Fit or sufficient for. ୨। ସଦୃଶ—2. Similar. ଗ୍ରାମ୍ୟ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ଅ—ସରି; ସମାନ—Like. (ଯଥା—ତା ସହିରେ ମୁଁ ଲୋକ ଦେଖି ନାହିଁ) ଦେ. ବ—ସଙ୍ଗତ (ଦେଖ)—Sangāta (See).
Sahi
सहि, सई

ସହି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଦଲିଲରେ ସ୍ୱାକ୍ଷର କରିବା—1. To sign a document. ୨। (ଯେଉଁ ସହିକରା ସ୍ୱାକ୍ଷରେ) ସନ୍ତୁଳ ଲାଗିବା—2. To put one's mark on a document (in the case of an illiterate person.) [ବ—ମୂର୍ଖଲୋକ ଦଲିଲରେ ଅପଣାର ସନ୍ତୁଳ ଲାଗିଦେଇ କିମ୍ବା ଦଲିଲରେ ଛୁଇଁ ଦେଇ ବା ଅପଣାର ଚିହ୍ନଚିହ୍ନ ଦେଖାଇ ଦେଇ; ଏବଂ ନିରକ୍ଷରିତା ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଲେଖି 'ଏ ଚିହ୍ନଚିହ୍ନ ବା ଅମୁକ ସନ୍ତୁଳ ଅମୁକ ବ୍ୟକ୍ତିର ସହି।ବ। (ଅର୍ଥାତ୍ ଦଲିଲର) ନିରକ୍ଷରିତା, ଲେଖିଦେଇ।] ୩। ଛିଦ୍ରାଦିରେ ଲମ୍ବା ପଦାର୍ଥ ପୁରାଇବା; ଭର୍ତ୍ତି କରିବା; ପୁରାଇବା—3. To thrust a long thing into a hole. [ଯଥା—ନଳାରେ ଚାଉଳ ସହି କରିବା] ୪। ସ୍ୱୀକାର କରିବା—4. To agree to. [ଇ—ଏହା ଶୁଣି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମାତା ସହି କଲେ, ପୁଣେ ଚହ ସେ ନାତି ଅଇ କରିଲେ। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ]
सहि करना
ভরা भरना
স্বীকারকরা स्वीकारकरना

ସହି(ଇ)କାରିଆ—ଦେ. ବଣ—୧। ଯଥୋପଯୁକ୍ତ—1. Fit; proper; befitting. ୨। ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ—2. Stout and strong.
Sahi(i)kāriā
যথোপযুক্ত यथोपयुक्त

ସହିତ—ସଂ. ବଣ (ସହ୍ ଧାତୁ=ସହିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ, ଇ ଆଗମ; ବିଂବା ସହ=ସଙ୍ଗେ+ଇ ଧାତୁ=ଯିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧। (ସାହିତ୍ୟ—ବ) ସମଭିବ୍ୟାହୃତ—1. Accompanied by. ୨। ଏକତ୍ର ସମ୍ପୃକ୍ତ; ମିଳିତ—2. Joined or united with. ୩। (ସ+ହିତ) ଇଷ୍ଟ ସାଧକ; ହିତକାରକ—3. Beneficial. ୪। (ସମ୍=ସମ୍ୟକ୍+ହିତ) ସମ୍ୟକ୍ ମଙ୍ଗଳକର (ମୁଗ୍ଧବୋଧ)—4. Sepcially beneficial. ଅ—୧। ସଙ୍ଗେ—1. With; together with. ୨। ସମଭିବ୍ୟାହାରରେ—2. In the company of. ୩। ଯୁକ୍ତହୋଇ—3. Joined with.
Sahita

ସହିତବ୍ୟ—ସଂ. ବଣ—(ସହ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—ସହିବାକୁ; ସୋଢ଼ିବା—Fit to be borne.
Sahitabya

ସହିତରେ—ଦେ. ଅ—ସହିତେ (ଦେଖ)—Sahite (See)
सहित साथमें

ସହିତା—ସଂ. ବଣ.—(ସହିତ ଶବ୍ଦ; ସହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ)—୧। (ସହିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସହନଶୀଳ; ସହିଷ୍ଣୁ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୌମୁଦୀ)—1. Forbearing. ୨। କ୍ଷମାଶୀଳ—2. Forgiving. ୩। ଯେ ସହେ; ସୋଢ଼ା—3. Enduring.
Sahitā

୪ । ପ୍ରତୀକ୍ଷାଶୀଳ—4. One who waits. ୫ । ଧୀର; ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ—5. Patient.

ସହିତେ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ସହିତ)—୧ । ସଙ୍ଗେ—1. With; together with. ୨ । ସଙ୍ଗ ହୋଇ—2. Accompanied by. ୩ । ସାଥିରେ—3. In the company of. ୪ । ମୋଟେ; ଥଦୌ—4. At all. [ଯଥା—ଚିଠି ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଦେଉଥିଲ ଯେ, ଏବେ ତାଇବ ସହିତେ ନାହିଁ] ୫ । ସୁଦ୍ଧା—5. Even. (ଯଥା—ମୁଁ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲି ଯେ, ତାଙ୍କ ଘରୁ ଅଣ୍ଡା କଢ଼ା ସହିତେ ସମସ୍ତେ ଅସିଥିଲେ)—୬ । ମଧ୍ୟ; ବି—6. Also. [ଉ—ମାତା ସହିତେ ନାହିଁ ଘରେ, ତେଣୁ ମୁଁ ବ୍ୟାକୁଳ ମନରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

Sahite — ସହିତ, ମୋଟେ; **साथमें**, **बिलकुल**

ସହିତେଣ—ଗ୍ରା. ଅ (ପଦ୍ୟ)—ସହିତେ ୧, ୨ ଓ ୩ (ଦେଖ)—Sahite 1, 2 and 3 (See)

Sahitena

ସହିତ୍ର—ସଂ. ବି (ସହ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଇତ୍ର)—ସହନର କରଣ; ଯାହା ଦ୍ୱାରା ସହନ କରାଯାଏ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—That which enables one to bear.

Sahitra

ସହିଥିଲ—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ଶୈଥିଲ୍ୟ)—୧ । ଶିଥିଳତା—1. Slackness. ୨ । ଶିଥିଳ—2. Slack.

Sahithila — ଶିଥିଳ, **शिथिल**

ସହି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚରଅ)—କୌଣସି କାଗଜରେ ଅସଣାର ଦସ୍ତଖତ କରିବା—To give or attach one's signature to a document or writing.

Sahi deba — ସହିଦେଓୟା, **सहीकरना**

ସହି ନେବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚରଅ)—କୌଣସି କାଗଜରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ଦସ୍ତଖତ କରାଇ ନେବା—To take a paper from a person after having it signed by him.

Sahi neba — ସହିନେଓୟା, **सहीलेना**

ସହି ପାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସହିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା—1 To be able to bear; to be capable of enduring. [ଯଥା—ମୁଁ ଆଉ ତା ଦାଉ ସହି ପାରିବ ନାହିଁ] ୨ । କୌଣସି ବିଷୟ ଦେଖିଲେ ବା ଶୁଣିଲେ ନ ଚିଡ଼ିବା—2. Not to resent at any thing; to forbear. ୩ । ପରଶ୍ରୀକାତର ନ ହେବା—3. Not to be spiteful. ୪ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ 'ସହି' ବସିବା—4. To form 'Sahi' friendship with a person.

Sahi pariba — ସହିତେପାରା, **सहसकना**, **दोस्ती करना**

ସହି ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବା ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ 'ସହି'ରୂପ ବନ୍ଧୁତା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା—To set up a relationship of Sahi with a person. [ଉ—ପରସ୍ପରକୁ ମହାପ୍ରସାଦ ବା ଭୋଗ ଦଅ ଦେଇ ହୋଇ ଦୁଇ ଜଣ 'ସହି' ବସନ୍ତି ।]

Sahi basiba — ସହିପାତା, **दोस्तीकरना**

ସହିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସହ୍ ଧାତୁ)—୧ । ସହ୍ୟ କରିବା; ସମ୍ଭାଳିବା—1. To bear. [ଉ—ସପତ୍ନି ମୋର ତେ; ସହ ସହା ଏହି ଅର ରେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଜଗୋତ୍ତରଖଣ୍ଡ. ଗୀତ ।] ୨ । ଅପେକ୍ଷା କରିବା—2. To wait. [ଉ—ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଭୁଜ ଦଣ୍ଡେ ରହ । ଭୁଷ୍ଟ ଦେଇବା ଯାଏ ସହ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।] ୩ । କ୍ଷମା କରିବା—3. To forgive. (ଯଥା—ଦୋଷ ସହିବା ।) ୪ । କଷ୍ଟ ବା ଦୁଃଖ ଆଦି ଭୋଗ କରିବା—4. To suffer. [ଉ—ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ ପାଇଁ ଗୋ, ଲକ୍ଷ୍ମୀନା ଗଞ୍ଜନା ସହିବାକୁ ହେଲେ ସହିପିବା ମଥା ନଇଁ ଗୋ—ବାଳକୃଷ୍ଣ. ଗୁରୁଲବଙ୍ଗଲତା ।] ୫ । ଅଙ୍ଗେ ଜଣାଇବା; ଅନୁଭବ କରିବା—5. To experience. (ଯଥା—ସେ ଅନେକ ଗାଳି ମାଡ଼ ସହିଲଣି ।) ୬ । ଭାର ବା ବୋଝ ଆଦି ବହନ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବା—6. To be able to support or carry a burden. (ଯଥା—ଭାର ସହିବା) ୭ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅନୁମୋଦନ କରିବା—7. To suffer another person to do a thing. (ଯଥା—ତା ଗରବକୁ ବିଧାତା ସହିଲେ ତ ହୁଏ ।) ୮ । ଅନ୍ୟର କୃତ ଅତ୍ୟାଚାରକୁ ନୀରବରେ ସହ୍ୟ କରିବା—8. To bear silently; to tolerate. (ଯଥା—କହିବା ଲୋକ ବଡ଼ ନୁହେଁ, ସହିବା ଲୋକ ବଡ଼ ।) ୯ । ଦେବ-ମାନସିକ କରା ତାଙ୍କୁ ପୂଜା ବା ଭୋଗ ଆଦି ମନାସିବା—9. To vow or promise any offering to a Deity. [ଉ—ଜକାମୁହାଁ ସହେ ଦେବୀମାନଙ୍କୁ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଜଗନ୍ନାଥବଲ୍ଲୋଳ ।] ୧୦ । ସୁଖକର ବୋଧ ହେବା—10. To be endurable. (ଯଥା—ଜଙ୍ଗଡ଼ାକୁ ଗୋଳ ଘାଣି ସହେ ।) ୧୧ । କୌଣସି ଦୁଃଖ ବା ବେଦନାଜନକ ଘଟଣା ବା ଅପରାଧର ବିଷୟ ଘଟିବାରେ ଅପତ୍ତି ନ କରିବା—11. To suffer a thing to happen. [ଉ—ଶିଖିପ୍ତ ଦେହା ଏହା ସହିଲ ରେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଜଗୋତ୍ତରଖଣ୍ଡ. ଘ ଗୀତ ।] ୧୨ । (କାଳ) ମେଣ୍ଟିବା—12. To suffice (said of time). [ଉ—ଶମ୍ଭୁ ପରପତ୍ନୀ ଭୃଣେ କେତେ ବାଣ ବହିଲ । ଶୃଙ୍ଗାର ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ଜିଣି ସମୟ ନ ସହିଲ—ଜଗନ୍ନାଥ. ସଙ୍ଗୀତ ।] ୧୩ । ଦାଉ ସମ୍ଭାଳିବା—13. To bear the brunt of.

Sahibā — ସହିବା, ସହାଇବା, ସ୍ପହାଇବା (ଅନ୍ୟରୂପ), **सहना**, **सहजाना**, **सहलाना**

ସହି ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସହ୍ୟ ବା ଭୋଗ କରିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହେବା—To be habituated to bear. [ଉ—ସହେ ଯାଓଟ୍ଟା ସହିଯା ରେ ମନ ସହିଯା, ଖଣ୍ଡିଆ ପଥୁର ଚାଟିଲା ମାଡ଼, ଦନାକେତେ ଖାଇ ରହିଯା—ଭଜ ।] [ଉ—ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ ପାଇଁ ଗୋ, ଲକ୍ଷ୍ମୀନା ଗଞ୍ଜନା ସହିବାକୁ

Sahi jiba — ସହିଜିବା

ହେଲେ ସହିବା ମଥା ନଇଁ ଗୋ—ବାଳକୃଷ୍ଣ. ଋତୁ-ଲବଙ୍ଗଲତା ।]

ସହ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ସହ୍ୟ (ଦେଖ)—Sahya (See)
Sahijya সহ্য সহ্য

ସହ୍ୟ କରିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ସହ୍ୟ କରିବା; ସହିବା—To bear; to
Sahijya karibā সহ্য করা সহ্য করনা endure.

ସହ୍ୟ ହେବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ସହ୍ୟ ହେବା—To be borne; to
Sahijya hebā সহ্য হওয়া সহ্য হোনা be endured.

ସହିଷ୍ଣୁ—ସଂ. ବିଣ (ସହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇଷ୍ଣୁ)—୧ । ସହନଶୀଳ—
Sahishṇu 1. Enduring. ୨ । କ୍ଷମାଶୀଳ—2. Forgiving; forbearing. ୩ । ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ—
3. Patient. ୪ । ପ୍ରତୀକ୍ଷାଶୀଳ—4. Waiting.

ସହିଷ୍ଣୁତା—ସଂ. ବି (ସହିଷ୍ଣୁ+ତ୍ୱ ଅର୍ଥେ. ତା)—ସହନଶୀଳତା—
Sahishṇutā Forbearance; endurance; tolerance.

ସହିସ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି (ଫା. ସାଇସ୍)—ଘୋଡ଼ାର ସେବକ ବା
Sahisa (etc) ଚାକର; ସଇସ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Groom
ସଇସ সাইস for a horse; syce. [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀରେ ସେଇସ୍ ରୂପରେ ଚଳିଛି ।]

ସହି ସଙ୍ଗାତ—ଦେ. ବି (ସହିରର)—ସହି ବା ସଙ୍ଗାତ ସମ୍ବନ୍ଧଯୁକ୍ତ
Sahi saṅgāta ବନ୍ଧୁ—Friends related to each
ସଇ ସଙ୍ଗାତ সংগীসংঘাত other as Sahi and Saṅgāta.

ସହି ସମ୍ଭାଳି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସହିବା ଓ ସମ୍ଭାଳିବା କ୍ରିୟା ଦ୍ୱୟର
Sahi sambhāli ଯୁକ୍ତରୂପ କ୍ରିୟା ସହିସମ୍ଭାଳିବାର ଅସମାପିକା
ସହେ ସାମଳେ ক্রিয়া; ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । କାଳ
ଠହରକର অপেক্ষাদুবঙ্গ—1. After waiting. ୨ । ଧୈର୍ଯ୍ୟଧାରଣପୂର୍ବକ—2. Patiently. (ଯଥା—ସହି ସମ୍ଭାଳି ସବୁ କାମ କଲେ ପରିଣାମ ଅନୁତାପ କରିବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ ।)

ସହି ସମ୍ଭାଳି(ଳୁ)ଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ—1. Pati-
Sahi sambhāli(lu)ā ent. ୨ । ସହିଷ୍ଣୁ—2. Endu-
ସହିଷ୍ଣୁ, ସବୁରେ সহনশীল; সহনমা ring; forbearing.
(ସହି ସମ୍ଭାଳି, ସହି ସମ୍ଭାଳେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସହି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସହିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟ)—ସହ୍ୟ ହେବା
Sahi hebā —To be borne. (ଯଥା—ତାର ଯୁଲମ ସହ୍ୟ ହେବା ଅର୍ଥ ଏଣିକି ସହି ହେବ ନାହିଁ ।)

ସଖୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସଖୀ)—୧ । ସଖୀ; ସହଚରୀ—1. A
Sahi female companion. ୨ । (ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)
ସଇ ସଖୀ, সহেলী ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କରାଯିବା ପ୍ରେମ ସମ୍ବନ୍ଧ—
2. An affectionate relationship set up between two persons. [ଦ୍ର—ଏପରି ସ୍ଥଳରେ ଉଭୟେ ପରସ୍ପରକୁ 'ସଖୀ' ବୋଲି ଡାକନ୍ତି ।] ୩ । ମହାପ୍ରସାଦ ବନ୍ଧୁ—3. God relation.

ସହୁରି—ସଂ. ବି (ସହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉରି)—୧। (ପୁଂ) ସୂର୍ଯ୍ୟ [ଉଣାଦ
Sahuri କୋଷ]—1. The sun. ୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ପୃଥିବୀ—
[ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୌମୁଦି]—2. The earth. ୩ । ଅର୍କ ବୃକ୍ଷ—
3. Calotropis Gigantea plant.

ସହୃଦୟ—ସଂ ବିଣ (ସ=ସହିତ+ହୃଦୟ)—୧ । ପ୍ରଶସ୍ତଚେତାଃ;
Sahṛudaya ପ୍ରଶସ୍ତମନାଃ (ଉଦାର); ଉଦାରମନାଃ—
[ସହୃଦୟା—ସ୍ତ୍ରୀ] Magnanimous; liberal-
[ସହୃଦୟତା—ବି] minded; high-minded.
୨ । ସାମାଜିକ—2. Social. ୩ । ବିଦ୍ୱାନ୍—
3. Learned. ୪ । କାବ୍ୟାର୍ଥଜ୍ଞାନାଧୀନ ପରିପକ୍ୱ ବୁଦ୍ଧି—4. Having the intellect ripened by studies. ୫ । ରସିକ—5. Witty; gallant.

ସହୃଲ୍ଲେଖ—ସଂ ବି (ସ+ହୃଲ୍ଲେଖ)—୧ । ବିରକ୍ତିଭାବ (ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ
Sahṛullekha ବିବେକ); ଯେଉଁ ଅନ୍ନ ସମ୍ବନ୍ଧେ ହୃଦୟରେ ବିତିଷ୍ଠା । ୨ । ସଂଶୟ ଜାତ ହୁଏ—1. Food regarding which one feels suspicious. ୨।ଦୂଷିତାନ୍ନ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—2. Contaminated food. [ଦ୍ର—ଏପ୍ରକାର ଅନ୍ନକୁ ଶାସ୍ତ୍ରକାରମାନେ ପୁରୀଷ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ବୋଲି ବିବେଚନା କରିଅଛନ୍ତି ।

ସହେ—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ (ସଂ. ଶତ)—ଏକଶତ—
Sahe স সৌ One hundred.

ସହେତୁ—ସଂ. ବିଣ (ସ+ହେତୁ)—୧ । ହେତୁ ସହିତ ବର୍ତ୍ତମାନ—
Sahetu 1. Existing with the cause.
[ସହେତୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ—
2. Having an aim.

ସହୋକ୍ତି—ସଂ. ବି (ସହ+ଉକ୍ତି)—ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ [ଯେଉଁ
Sahokti ଅଳଙ୍କାରରେ 'ସହ' ଶବ୍ଦାର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ ପଦ ଦୁଇଟି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବିଷୟର ବାଚକ ହୁଏ]—
A figure of speech. [ଦ୍ର—ଅଭିଶୟୋକ୍ତିକୁ ମୂଳୀଭୂତ କରି ଭଙ୍ଗୀକ୍ରମେ ସହାର୍ଥବାଚକ ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ଗୁଣ-କ୍ରିୟାଦିର ସାଦୃଶ୍ୟ ଅଥବା ସମକାଳୀନତ୍ୱ ପ୍ରତିପନ୍ନ କରେ ସହୋକ୍ତି ଅଳଙ୍କାର ହୁଏ ।
ଭୂଲମଣି. ଦାଶ ଅଳଙ୍କାରତରଙ୍ଗିଣୀ ।
ଉଦାହରଣ—
୧ । ଅନନ୍ତର ସ୍ୱେଦ ସଜଳ ସଙ୍ଗେ ଲଜ୍ଜା ବଗଳିତ ହେଲା—ଦାଦମଶ୍ର ।
୨ । ଶଙ୍କ କୁପି ରୋହିତାଶ୍ୱ ଶତ୍ରୁ ନାଶ ତଳେ, ଓଠାରନେଲେ ତା ମୁନ ଶତ୍ରୁ ପ୍ରାଣ ସହ—ମହାଯାତ୍ରା ।]

ସହୋଢ଼ଜ—ସଂ. ବି (ସହ+ଉଢ଼ଜ=ପର୍ଣ୍ଣଶାଳା; ଉଢ଼ଜ-
Sahoṭaja ସହ ବର୍ତ୍ତମାନ)—ମୁନିମାନଙ୍କ ପର୍ଣ୍ଣ-
ଶାଳା (ହାଉଳି)—The hut of a hermit.

ସହୋଢ଼—ସଂ. ବି (ପୁଂ)—୧ । (ସହ+ଊଢ଼ା=ବିବାହିତା+ଅ; ବହୁବ୍ରୀହି; ବିବାହିତା କନ୍ୟା ସହିତ ବର୍ତ୍ତମାନ)
Sahordha (ସହୋଢ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ) ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଦ୍ୱାଦଶବିଧ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ (ମନୁ); ବିବାହବେଳାରୁ ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇଥିବା କନ୍ୟାର ଗର୍ଭରୁ ବିବାହ ପରେ ଜାତ ପୁତ୍ର—1. A son born of a woman who was pregnant on the date of marriage. [ଦ୍ର—ଏ ସନ୍ତାନ ଜ୍ଞାତପିତୃକ ବା ଅଜ୍ଞାତପିତୃକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବିବାହିତ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସନ୍ତାନ ବୋଲି ପରିଗଣିତ ହୁଏ । (କୁଲ୍ଲୁକଭଟ୍ଟ) ।] ୨। (ସହ+ବହ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଡ, କିମ୍ବା ସ+ହୋଢ=ହୃତ ଧନ)—ଚୌର୍ଯ୍ୟଲବ୍ଧ ଧନ ବା ଦ୍ରବ୍ୟ ସହ ଧୃତ ଚୌର (ମନୁ ୯।୨୨୦)—2. A thief caught red-handed or with the stolen article.

ସହୋଢ଼ଜ—ସଂ. ବି. ଟ୍ଟ (ସହୋଢ଼ା+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Sahordhaja ବିବାହ ସମୟରେ ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇଥିବା (ସହୋଢ଼ଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) କନ୍ୟାର ଗର୍ଭଜ ସନ୍ତାନ—A child born of a bride who was pregnant on the date of marriage.

ସହୋଢ଼ା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସହ=ଗର୍ଭସ୍ଥ ଭ୍ରୂଣ ସହିତ+ଊଢ଼ା=
Sahordhā ବିବାହିତା)—ବିବାହ ସମୟରେ ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇଥିବା କନ୍ୟା—A pregnant bride; a bride who is pregnant on the date of marriage.

ସହୋତ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. (ସହ=ସଙ୍ଗେ+ଉତ୍+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—
Sahotthā ସହୋତ୍ଥାୟୀ (ଦେଖ)—Sahotthāyī (See) (ସହୋତ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସହୋତ୍ଥାୟୀ—ସଂ, ବିଣ. ପୁଂ (ସହୋତ୍ଥାୟିନ୍ ଶବ୍ଦ; ସହ=ସଙ୍ଗେ+
Sahotthāyī ଉତ୍+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଇନ୍ ୧ମା.୧କ)—[ସହୋତ୍ଥାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ସମକାଳେ ବା ଏକସଙ୍ଗରେ ଉଠିଥିବା—Risen simultaneously.

ସହୋତ୍ଥିତ—ସଂ, ବିଣ [ସହ+ଉତ୍+ସ୍ଥା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ]—
Sahotthita ସହୋତ୍ଥାୟୀ [ଦେଖ]-Sahotthāyī [See] (ସହୋତ୍ଥିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସହୋଦକ—ସଂ. ବି—ସମାନୋଦକ (ଦେଖ)
Sahodaka Samānodaka (See)

ସହୋଦର—ସଂ.ବି.ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସହ+ଉଦର=ମାତୃଗର୍ଭ)--ସେ ଦର;
Sahodara ଏକ ମାତୃ ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ—Uterine brother.
[ସହୋଦରା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସହୋଦର କଳ୍ପ—ସଂ, ବିଣ—ନିଜର ଭାଇ ପରି ସ୍ନେହଭାଜନ—
Sahodara kalpa Loved like a brother; brotherly.
[ସୋଦରପ୍ରତିମ—ଅନ୍ୟରୂପ]
(ସହୋଦରକଳ୍ପା, ସହୋଦରପ୍ରତିମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସହୋବଳ—ସଂ. ବି—(ସହସ୍+ବଳ)--ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
Sahobala Oppression.

ସହୋର—ସଂ. ବିଣ [ସହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅର; ଯେ ସବୁ ସହ୍ୟ
Sahora କରନ୍ତି)—୧ । ସାଧୁ (ଜଣାଦଳୋପ)—1. Honest; upright. ୨ । ଧର୍ମିଷ୍ଠ—2. Righteous.

ସହୋଷିତ—ସଂ. ବିଣ, ପୁଂ (ସହ+ଉଷିତ)—ଏକତ୍ରବାସକାରୀ—
Sahoshita Living together.

ସହ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ସହ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ସହନୀୟ; ସହନ-
Sahya ଯୋଗ୍ୟ; ସୋଢବ୍ୟ; ସହ୍ୟ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ (ମେଦିନୀ)—(ଅସହ୍ୟ—ବିପରୀତ) 1. Bearable; endurable; tolerable. (ସହ୍ୟତା—ବି) ୨ । ସୁମଧୁର (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ—2. Sweet.) ୩ । ସମାନ—3. Equal. ୪ । ଉପଯୁକ୍ତ—4. Fit. ୫ । ପ୍ରଚୁର—5. Abundant. ୬ । ମନୋଜ୍ଞ—6. Lovely. ୭ । ଶକ୍ତ; ସମର୍ଥ—7. Able; competent. ୮ । ପ୍ରିୟ (ମହାଭାରତ)—8. Dear; liked. ବି—୧ । ଆରୋଗ୍ୟ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—1. Health. ୨ । ସାମ୍ୟ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—2. Equality; equanimity. ୩ । ପଶ୍ଚିମ ଘାଟ ପର୍ବତ; ପୁନା ଅଞ୍ଚଳର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମସ୍ଥ ପର୍ବତ; ସହ୍ୟାଦ୍ରି 3. Name of a range of mountains; the Western Ghats of India.

[ଦ୍ର—ଏହି ପର୍ବତ ପୌରାଣିକ କୁଳାଚଳ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ; ଏହା ବୋମ୍ବେ ପ୍ରେସିଡେନ୍ସିରେ ଅବସ୍ଥିତ । ତାପ୍ତୀ ନଦୀଠାରୁ ପଣ୍ଡିଗାଲ ଅଧିକୃତ ଗୋଆ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ପର୍ବତମାଳା ବିସ୍ତୃତ । ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ପଶ୍ଚିମ ଘାଟ ପର୍ବତ । ଏହାର ପାଲଘାଟ ନାମକ ଶାଖା ପର୍ବତମାଳା ଏହି ପର୍ବତ ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଏ ପର୍ବତ ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣ କୋଙ୍କଣ ପ୍ରଦେଶର ପୂର୍ବ ସୀମା ରୂପେ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳର ସମାନ୍ତରାଳ ଭାବରେ ଅବସ୍ଥିତ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ରତ୍ନଗିରି ନାମକ ଜିଲ୍ଲା ଏହି ପର୍ବତର ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମାଂଶରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହି ପର୍ବତ ପୃଷ୍ଠ ସାଧାରଣତଃ ସମୁଦ୍ର ଅପେକ୍ଷା ୨୦୦୦ । ୩୦୦୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି କୌଣସି ପର୍ବତଶୃଙ୍ଗର ଉଚ୍ଚତା ୫୦୦୦ ଫୁଟ । ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଅଭ୍ୟୁଦୟ କାଳରେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀୟମାନେ ଏ ପର୍ବତ ଉପରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ଗିରିଦୁର୍ଗ ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । ଏଥିର ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ସୁମିଷ୍ଟ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରସ୍ରବଣମାନ ଅଛି । ସହ୍ୟାଦ୍ରି ପର୍ବତର ଉଚ୍ଚତମ ଅଞ୍ଚଳ (୪୭୧୭ ଫୁଟ)ରେ ବମ୍ବେ ଗଭର୍ଣ୍ଣରଙ୍କ ଗ୍ରୀଷ୍ମାବାସ ମହାବଳେଶ୍ୱରଠାରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଅଛି । ମହାବଳେଶ୍ୱରରେ ଇତିହାସପ୍ରସିଦ୍ଧ ପ୍ରାଚୀନ ଦୁର୍ଗ ଓ ଦେବମନ୍ଦିର ଅଛି । ଏ ପର୍ବତ କାଟି ହୋଇ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ରାସ୍ତା ଓ ରେଳପଥ ନିର୍ମିତ ହୋଇଅଛି । କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ଘୋର ଜୁଷ୍ଟିବଣ୍ଡି ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି । ସେଠାରେ ତୃଣ ଲତାଦି ଜନ୍ମେ ନାହିଁ ।

ତାହା ଛଡ଼ା ୪୦୦୦ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପର୍ବତରେ ସର୍ବତ୍ର ସୁନ୍ଦର ବୃକ୍ଷ ଲତାଦି ଦେଖାଯାଏ ଓ ମନେହୁଏ ଯେ ସବୁ ସ୍ଥାନରେ ଚିରବସନ୍ତ ବିରାଜିତ । ଦକ୍ଷିଣ-ପଶ୍ଚିମ ମୌସୁମି ବାୟୁପ୍ରବାହର ଆରମ୍ଭରେ ଓ ଶେଷରେ ଏଠାରେ ଖୁବ୍ ଝଡ଼, ବର୍ଷା ଓ ବଜ୍ରପାତ ହୁଏ—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

ସହ୍ୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସହିବା (ଦେଖ
Sahya karibā Sahibā (See)
सह्य करा सहन करना

ସହ୍ୟ ଗୁଣ—ଦେ. ବି—୧ । ସହିବା ଗୁଣ—1. Forbearance.
Sahya guṇa ୨ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ—2. Patience.
सह्य गुण सहन गुण

ସହ୍ୟ ପରି—ଦେ. ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ଦେହରେ ସହି ହେଲା ପରି; Sahya pari ସହନୀୟ ପ୍ରକାରେ—Tolerable; fit to be
सहनीय प्रकार borne. (ଯଥା—ପାଣିକୁ ସହ୍ୟ ମତ ଗରମ କର
सहनेके माफिक ଗାଧୋଇବ ।)
(ସହ୍ୟ ଭଳି, ସହ୍ୟ ମତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସହ୍ୟ ପର୍ବତ—ସଂ. ବି—ସହ୍ୟ ୩.ଶ (ଦେଖ)
Sahya parbata Sahya 3 (See)
(ସହ୍ୟାଦ୍ରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସହ୍ୟ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ବରଦାସ୍ତ ହେବା; ସହି ହେବା—
Sahya hebā To be borne or endured.
सह्य हुआ सहन होना

ସହ୍ୟାଦ୍ରି—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ସହ୍ୟ ନାମକ ଅଦ୍ରି)—ସହ୍ୟ (ବି) ୩
Sahyādri (ଦେଖ)—Sahya (noun) 3 (See)

ସହ୍ଲା (ଇତ୍ୟାଦି) ବୈଦେ. ବି—ସଲା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sahlā (etc) Salā etc (See)

ସା—ସଂ.ବି (ସୋ ଧାତୁ=ନାଶକରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ+ଆ)—୧। ଶାନ୍ତି—
Sā 1. Peace. ୨ । ଶ୍ରୀ; ଶୋଭା—2. Beauty; grace; grandeour. ୩ । (ସ ତତ୍ ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ଏକବଚନ=ସେହି ସ୍ତ୍ରୀ)—ଗୌରୀ; ପାର୍ବତୀ—(ଶଙ୍କରଜାୟା)—3. Goddess Pārbatī. ୪ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ (ଶଙ୍କରଜାୟା)—4. Goddess Lakshmī. [ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତ ସର୍ବନାମ 'ତତ୍' ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ଏକବଚନରେ 'ସା' ହୁଏ । ଓଡ଼ିଆରେ ତତ୍ ଶବ୍ଦର ପୁଂଲିଙ୍ଗ ଏକବଚନ 'ସେ' (ସଂସ୍କୃତ. ସଃ) ଓ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ଏକବଚନରେ 'ସେ' (ସଂ.ସା) ଏବଂ କ୍ଲୀବଲିଙ୍ଗରେ 'ତାହା ବା ସେ' (ସଂ. ତତ୍) ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ୫ । ହିନ୍ଦୁ ସଙ୍ଗୀତର ସପ୍ତ ସ୍ୱର (ସା, ରି, ଗ, ମ, ପା, ଧା, ନି) ର ପ୍ରଥମ ସ୍ୱର—5. The first note of the Hindu gamut or scale of music. [ଦ୍ର—ଏହା ଷଡ଼ଜ ବା ମୟୂରଧ୍ୱନିର ଅନୁକରଣ । 'ସ୍ୱର' ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।

ସ୍ୱରଲିପି କରିବାବେଳେ ଉଦାତ୍ତ ଗ୍ରାମର 'ସା' କୁ ମୁଦାତ୍ତ ଗ୍ରାମର 'ସା' କୁ ଓ ତାତ୍ତ ଗ୍ରାମର 'ସା' କୁ 'ସା' ଉପରେ ବିନ୍ଦୁ ଚିହ୍ନ ଦିଆଯାଇ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଏ । ଏହି 'ସା' ସ୍ୱର ଓ ଚେତ୍ରବର୍ତ୍ତୀ 'ରି' ସ୍ୱରର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଚିହ୍ନ ବା ମଧ୍ୟମ ସ୍ୱରକୁ 'ସା' ଉପରେ ଅନ୍ୟ ଚିହ୍ନ ଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଏ ।] ଦେ. ବିଣ (ଚରିତ୍ର)

ସାଂ ସାଃ (ଫା. ସାକିନ୍‌ର ସାଙ୍କେତିକ) (ଏହା କୌଣସି ସ୍ଥାନର ନାମ ପୂର୍ବେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲେ ଏଥିର ଅର୍ଥ) ଅମୁକ ସ୍ଥାନର ବା ଅମୁକ ସ୍ଥାନବାସୀ—(An abbreviation of the Persian word 'Sākin') — Resident of; of (so and so place). [ଦ୍ର—ଶ୍ରୀ ନରସିଂହ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ସା । ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରପୁର; ଲକ୍ଷ୍ମୀପ୍ରତ ବାହେଇ । ସା । କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରପୁର ।

ଏହି ସାଙ୍କେତିକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଦା । ବା । ଛା । ଲିଖିଲେ (ଦାଲ୍ ସାକିନ୍), ମ୍ବୋ ଏହା ପରେ । ଦା । ବା । । ଛା । (ସାକିନ୍ ଦାଲ) ଲିଖିଲେ ଏଥିର ଅର୍ଥ ଅମୁକ ସ୍ଥାନରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବାସ କରୁଥିବା (ଯଥା—ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ସା । ଛା । ଲୁପ୍ତାଡୋପ ଲେନ୍, କଟକ ।]

ସାଅନ୍ତ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. ସଂ—ସାଅନ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sā-anta (etc) Sā-ānta etc (See)

ସାଆ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ସାହା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sā-ā (etc) Sāhā etc (See)

ସାଙ୍କାର—ଦେ (ସାଙ୍କଣା) ବି—ସାହୁକାର (ଦେଖ)
Sā-ānkāra Sāhukāra (See)

ସାଅଜ—ଦେ. ବି—ସାହାଜ (ଦେଖ)
Sā-āja Sāhāja (See)

ସାଅଜାଦା—ଦେ. ବି. (ପୁଂ)—ସାହାଜାଦା (ଦେଖ)
Sā-ājādā (ସାଅଜାଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) Sāhājādā [See]

ସାଅଡ଼ା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ସାହାଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sā-ārdā (etc) Sāhārdā etc [See]

ସାଅଣ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—୧ । ସାହାଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sā-āṇa (etc) 1. Sāhāṇa etc [See]

ସାଅନ୍ତ—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ସାମନ୍ତ)—୧ । ପ୍ରଭୁ—1. Lord;
Sā-ānta master. [ଉ—ତୁମ୍ଭ ବିନୁ ସାଅନ୍ତ ମୋ ନୋହୁବଟ
सामन्त स्वामी ଦେହ । ଦଣ୍ଡିଲେ ଦଣ୍ଡିବ ମୋତେ ଅପେ ଭବତ୍ରାହ !
(ସାଅନ୍ତାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପ୍ରାଚୀ. ଉଦସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।] ୨ । ଭୃତ୍ୟର ଖାମିଦ—2. The master of a servant; an employer. ୩ । ଭର୍ତ୍ତା; ସ୍ୱାମୀ—
सामन्त 3. Husband. ୪ । ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କ ଉପାଧି—4. Title
सामन्त of a prince. (ଯଥା—ଗନ୍ଧିର ସାଅନ୍ତ, ଟିକାଏତ ସାଅନ୍ତ ଇତ୍ୟାଦି ।) ୫ । ରାଜବଂଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଉପାଧି—5. Title of persons of a Raj-family. (ଯଥା—ଶ୍ରେଷ୍ଠବ୍ର ସାଅନ୍ତ=ରାଜାଙ୍କ ତଳ ଭାଇ; ସର୍ବଭାଇ

ସାଅନ୍ତ ।) ୬ । (ସଂ. ସାମନ୍ତ—ସୈନ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ) କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି— 6. A family-title of Kshatriyas. (ଯଥା—ସର୍ଦ୍ଦାର ସାଅନ୍ତ ।) ୭ । ରାଜାଙ୍କ ରଖିତା ସ୍ତ୍ରୀଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ ଓ ତଦ୍‌ବଂଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ରାଜାଙ୍କ 'ଅନ୍ତର' ଶ୍ରେଣୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଉପାଧି—7. Persons born of a Rājā's concubines; title of the illegitimate sons of a Rājā and their descendants. ୮ । କୁଳୀନ କରଣ—8. A respectable Karaṇa. ୯ । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ସଦାଙ୍କ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନର କୁଳୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଉପାଧି—9. Title of high caste Brāhmaṇas of the Puri sāsana villages. [ଦ୍ର—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନମାନଙ୍କରେ ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଉପନିବେଶ ସ୍ଥାପନ କରିବା କାଳରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କୈଷ୍ଟିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ-ମାନଙ୍କୁ ବାଛି କରି ଓଡ଼ିଶାର ହିନ୍ଦୁ ରାଜାମାନେ 'ସାମନ୍ତ' ଉପାଧି ଦେଇଥିଲେ ଓ ଏମାନେ ଅନ୍ୟ ଶାସନ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା କୁଳୀନ ବୋଲି ଗୁଣିତ ହେଲେ । ଏହି 'ସାଅନ୍ତ' ବ୍ରାହ୍ମଣ ପ୍ରଧାନ ଚାରି ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ । ଯଥା—

୧ । ଉତ୍କଳାବତାରପଦାର—ନନ୍ଦ ସାଅନ୍ତ, ୨ । ବୀର ନରସିଂହପୁରର—ବସୁସ [ବସୁସ] ସାଅନ୍ତ, ୩ । ବୀର ହମ୍ବୀରପୁରର—ରୁଅନିଆ ସାଅନ୍ତ, ୪ । ବିଶ୍ୱନାଥପୁରର—ବାଜପେୟୀ ସାଅନ୍ତ ।

ଏମାନେ ସାଧାରଣ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଅଳ୍ପ ଖାଉ ନ ଥିଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କ ବଂଶରେ ବିବାହ କରୁ ନ ଥିଲେ । ସାଧାରଣ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ବଂଶଗତ ମର୍ଯ୍ୟାଦାକୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ଏମାନଙ୍କ ଘରେ ଅନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ସ୍ୱାଦୁ ଭୋଜନ କରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥଳରେ ଏ ପ୍ରଥାମାନ ରକ୍ଷିତ ହେଉନାହିଁ ।] ୧୦ । ସାମନ୍ତ ରାଜା; ରାଜାଙ୍କ ଅଧୀନ କ୍ଷୁଦ୍ର ରାଜା ବା ଜମିଦାର—10. A feudatory or tributary chief under a Rājā. ୧୧ । ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନାର୍ଥିତ ସମ୍ବୋଧନ—11. A title of respect used in addressing one's elders. (ଯଥା—ଦଦା [ଦଦେଇ] ସାଅନ୍ତ, ବାବା ସାଅନ୍ତ ।) ୧୨ । କରଣମାନଙ୍କ ବିବାହରେ ବରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବରଯାତ୍ରୀରୂପେ ଅସିଥିବା ବରପକ୍ଷୀୟ ନିକଟସ୍ଥ 'କରଣ' ବନ୍ଧୁ ବା ଜ୍ଞାତି—12. The principal ralatives of the bridegroom who accompany him to the marriage. [ଦ୍ର—କରଣମାନଙ୍କ ବିବାହରେ ବରଙ୍କ ଗହଣରେ ବରଯାତ୍ରୀ-ରୂପେ ଅସିଥିବା ନିକଟସ୍ଥ ସଖ୍ୟକ ଯେତେ ଜଣ 'ସାଅନ୍ତ'ଙ୍କ ପାଖ ଦୁଇରୁ ଜଣାକ ଛାଡ଼ିଥିବ ସେତେ ଜଣଙ୍କ ପାଇଁ କନ୍ୟା ପକ୍ଷରୁ ବିବାହ ବା ମର୍ଯ୍ୟାଦା ସ୍ୱରୂପ ଲୁଗା, ବାସନ ଓ ଟଙ୍କା ଉପହାର ଦେବା ପଥା ଦୁଇରୁ (ଅର୍ଥାତ୍ 'ସିଉଜାର' ବେଳେ) ଚାଲୁ ହୋଇଥାଏ ଓ ଉକ୍ତ 'ସାଅନ୍ତ ବିଦାକ' ବା 'ସାଅନ୍ତ ମର୍ଯ୍ୟାଦା' ବିଧ ନ ଦିଆ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବରଯାତ୍ରୀମାନେ କନ୍ୟା ଘରେ ଜଳ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏ ସବୁ ପ୍ରଥା ଏଣିକି କ୍ରମଶଃ ଅନାଦୃତ ହେଉଥିବା ସ୍ୱଖର ବିଷୟ ।] ୧୩ । ଅଗିରି (ଉତ୍କଳକ୍ଷତ୍ରିୟ)ଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—13. Family-title of the Āgirī caste. ୧୪ । ଧୋବା ବା ଭଣ୍ଡାରିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସେବିତ ଗ୍ରାମର ଅଧିବାସୀ ବ୍ରାହ୍ମଣଗଣ—14. The Brāhmaṇas of the village of which a washerman or barber is a common servant; a village-servant's master.

ସାଅନ୍ତ ଚାକର—ଦେ. ବ (ବିଷୟୀଭାବ ସହରର ଶବ୍ଦ)—ପ୍ରଭୁ ଓ ଭୃତ୍ୟ—Master and servant; the employer and the employee.
Sā-ānta chākara
ସାମନ୍ତ ଚାକର
ମାଲିକ ନୌକର (ସାଅନ୍ତ ଚାକରର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଅନ୍ତ ପଣ—ଦେ. ବ—୧। ପ୍ରଭୁତ୍ୱ—1. Mastership; lordship. (ଉ—ସାଅନ୍ତପଣକୁ ଯୋଗ୍ୟ ସାମନ୍ତପନା ନୁହନ୍ତି; ଓଲିକ ନ ହେଲେ କେତେ ରୁଷନ୍ତି—ଭଗ ।)
Sā-ānta pana
ସାମନ୍ତପନ୍ନ ୨ । ବଡ଼ପଣ—2. Greatness. ୩ । ଭୃତ୍ୟ (ସାଅନ୍ତପଣିଆ[ଆଁ]—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉପରେ ଶାସନ ହେବା ଅବସ୍ଥା—3. The state of being an employer.

ସାଅନ୍ତ ବାପ ପା) – ଦେ. ବ. ପୁଂ—ପିତାମହ—One's paternal grandfather. (ଉ—ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଠାକୁର ଦାଦା ସାଅନ୍ତ ବାପଙ୍କର ମଉଳାପୁଅ ଭାଇଙ୍କର ଉଣୋଇର ଦାଦା ମାଉସୀ ପୁଅ ଭାଇ ନବଦ୍ୱୀପ ଶାସ୍ତ୍ର ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ି (ସାଅନ୍ତ ମା, ସାଅନ୍ତ ମାଅ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅସିଥିଲେ—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।)
Sā-ānta bāpa(pā)

ସାଅନ୍ତ ବିଦାକ(ମର୍ଯ୍ୟାଦା)—ଦେ. ବ—କରଣମାନଙ୍କ ବିବାହରେ ବର-ଯାତ୍ରୀ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ମାନଙ୍କ କନ୍ୟା ପକ୍ଷରୁ ଦିଆଯିବା ବସ୍ତ୍ରାଦି ଉପଢୌକନ—Presents i. e. cloth etc given to the principal friends of the bridegroom who accompany him to the bride's house for the marriage.
Sā-ānta bidāki(marjyādā)
ବରାତକୀ ବିଦାଇ

ସାଅନ୍ତ ବିରାଦର—ଦେ. ବ (ସଂ. ସାମନ୍ତ+ଫା- ବେରାଦର) — ରାଜବଂଶର କୁଟୁମ୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—The kinsmen of a Raj family.
Sā-ānta birādara
ସାଆନ୍ତ ବେରାଦର
ସାମନ୍ତ ବିରାଦର

ସାଅନ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣ—ଦେ. ବ—ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଶା ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନର କୁଳୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣ —High caste Brāhmaṇa of the Sāsana villages, established by the ancient Rajas of Orissa.
Sā-ānta brāhmaṇa
କୁଳୀନବ୍ରାହ୍ମଣ ଓଡ଼ିଶ୍ୟବ୍ରାହ୍ମଣ

ସାଅନ୍ତ ଭାଇପୁଅ—ବେ ବ—ରାଜାଙ୍କର ଭାଇପୋମାନେ ଓ ଦାସୀଙ୍କ ଗର୍ଭ-
Sa-ānta bhāipua ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—Persons who
ସାମନ୍ତଭାଇପୋ **सामन्तभाइपो** are legitimate
and illegitimate sons of a Raja's
family.

ସାଅନ୍ତ ମଣି—ବେ. ବ—ପ୍ରଭୁ ବା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ସମ୍ବୋଧନ—
Sā-ānta maṇi An affectionate term of
ସାମନ୍ତମଣି **सरकार** endearment addressed to
one's master or husband. [ଉ—ବେହୁଁ
କଥା ଗାଇ ସାଅନ୍ତମଣି, ସାତଥୁଲେ ମଥାମଣି
ତ୍ରିଗ ।]

ସାଅନ୍ତରା—ବେ. ବ (ସଂ. ସାମନ୍ତ+ରାଜ)—ସାମନ୍ତରାୟ (ଦେଖ)—
Sā-āntarā Sāmantarāya (See) [ଉ—ଓଡ଼ିଶ
ପରର ପାଳଥିଁ, ତରଧୁରୁ ଝିଅ ବଳଥିଁ, ସାଅନ୍ତରା
ପୁଅ ବର, ଅଠର ଖଣ୍ଡ ବାଇଦ ବାଜେ ଭଙ୍ଗର ଭଙ୍ଗର—
ତ୍ରିଗ ।]

ସାଅନ୍ତରା ଚଉଧୁରି—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବ—ଯାଜପୁରର ଶାସନ-
Sā-āntarā chaudhuri ବାସୀ କୁଳୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଂଶ-
ବିଶେଷ—Title of a high class Brahman
family resident of the Sāsana villages
[ସାଅନ୍ତରା ଚୌଧୁରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ] of Jājpur.

ସାଅନ୍ତା(ନ୍ତେ)ଇ—ବେ. ବଣ—ସାଅନ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to a
Sā-āntā(nte)i Sā-ānta. ବ—୧ । ସାଅନ୍ତ ପଦ—
ସାମନ୍ତସମ୍ବନ୍ଧୀୟ **सामंतको** 1. The title or posi-
ସାମନ୍ତପନା **सामंतपन** tion of a Sā-ānta. ୨ ।
ସାମନ୍ତ ପଣ; ପ୍ରଭୁତ୍ୱ—2. Mastership; lord-
ship.

ସାଅନ୍ତାଣୀ—ବେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସାଅନ୍ତ ପରିବାରର ସ୍ତ୍ରୀ—
Sā-āntāṇī 1. A female of a 'Sā-ānta'
(ସାଅନ୍ତ—ଗୁ) family. ୨ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—
ସାମନ୍ତପତ୍ନୀ **मालिकिनी** 2. The wife of a
ଠାକୁରାନୀ **मालिकिनी** servant's master.
୩ । ଭୃତ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀ—ପ୍ରଭୁ; ମାଲକାଣୀ; ଗାଉଁଣୀ—
3. The mistress of a household. ୪ । ଗୃହର
କର୍ତ୍ତ୍ରୀ—4. The Mistress of a household.
୫ । ଭଦ୍ର-ପରିବାରର ବିଶିଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ-
ସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ—5. An endearing term
of address to the prominent ladies of a
noble family. (ଯଥା—ବୋହୂ ସାଅନ୍ତାଣୀ,
ଜେମା ସାଅନ୍ତାଣୀ; ମାଆ ସାଅନ୍ତାଣୀ ।) [ଦ୍ର—
ସାଅନ୍ତାଣୀଙ୍କ ବୟସ, ପରିବାରରେ ସ୍ଥାନ ଓ ଅଭାବ
ଅନୁସାରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ମୁଖରେ ବଡ଼, ବୁଢ଼ୀ, ମଝିଆଣୀ,
ସାଳ, ବୋହୂ, ମାଆ, ଜେଠୀ, ଓଡ଼ିଆରେ ଅବ ଶବ୍ଦ
ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ସାଅନ୍ତାଣୀ କଥା ବାସେ }
ଗୋଇଲା କଥା ଗଳାଏ } ନ୍ୟାୟ—

ସାଅନ୍ତାଣୀ ଅନ୍ୟାୟ ବା ମନ୍ଦ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ
ତାହାକୁ ଲୋକେ ଆଦର ସହିତ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ
ଗୋଇଲା ବା ଚାକରାଣୀ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ତାହାକୁ
ଲୋକେ ଘୃଣା ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖନ୍ତି । ଏହାର ସମାର୍ଥକ
ଛଗ—

'ଧୋବଧାଉଳିଆ ଗ୍ରେହ କରନ୍ତି,
ଉଙ୍କୁଣୀ ଦେଖିଲେ ମାର ଗୋଡ଼ାନ୍ତି ।]

୩ । ଦେବୀ—3. Goddess; a female Deity.
(ଉ—ଗୋଇଲା ! ଲୋକ ତକ ଉପୁନୁ ଦେଖର । ଲକ୍ଷ୍ମୀ
ସାଅନ୍ତାଣୀ ସୁଣି ଅସିବେଟି ଘର ଲୋ ଗୋଇଲା !—
ଜାଳକୃଷ୍ଣ. ଅଚାଳ ଗୋଇଲା !

ସାଅନ୍ତାଳ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବେ. ବ—ଶାନ୍ତାଳ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sā-āntāla [etc] Sāntāla etc [See]

ସାଅନ୍ତିଆ—ବେ. ବଣ—୧ । ସାଅନ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to
Sā-āntiā 'Sā-ānta'. ୨ । କରଣ ସମାଜ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
ସାମନ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ 2. Relating to the Karaṇa Society.
सामन्तका (ଯଥା—ସାଅନ୍ତିଆ ବାହା)

ସାଅପକ୍ଷ—ପ୍ରା. ବ—ସପକ୍ଷ (ଦେଖ
Sā-āpaksha Sāpaksha. (See)

ସାଅବ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବେ. ବ (ସଂ)—ସାହେବ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sā-āba (etc) Sāheba etc. (See)

ସାଅବାଣୀ—ବେ. ବ (ସ୍ତ୍ରୀ)—ସାହେବାଣୀ (ଦେଖ)
Sā-ābāṇī Sāhebāṇī. (See)

ସାଅବାନି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବେ. ବ ଓ ବଣ—ସାହେବାନି (ଦେଖ)
Sā-ābāni (etc) Sahebāṇī. (See)
(ସାଅବାନିଆ[ଆଁ]—ଅନ୍ୟ ବିକଳ୍ପ)

ସାଅ ଭରସା—ଓବେ. ବ—ସାହା ଭରସା (ଦେଖ)
Sā-ā bharasā Sāhā bharasā. (See)

ସାଅରା—ବେ. ବ—୧ । ସାହାରା (ଦେଖ)—1. Sāhārā. (See)
Sa-ārā ୨ । ସାହାଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—2. Sāhārdā
etc. (See)

ସାଅଲିଆ—ବେ. ବଣ—ଶାଉଳିଆ (ଦେଖ)
Sā-āliā Śāuliā. (See)

ସାଅଲ—ବେ. ବ (ଇଂ. ସ୍ଲେଜ୍)—ବରଫ ଉପରେ ଟଣା ହେବା ଚକ-
Sā-āla ବିହୀନ ଗାଡ଼ି—1. Sledge. [ଉ—ଏଣ୍ଟ ମୋମାନେ
ଚାକାହୀନ ଗାଡ଼ୀ ତରଲ ବରଫ ଉପରେ ସାଅଲ ଚଳାଇ ଯାଉ
ବରଫ ଗାଡ଼ୀ ନାହାନ୍ତି । ଦୈନିକ ଅଣା ।] ୨ । ସାହାଲ
(ଦେଖ)—2. Sāhāla. (See)

ସାଅଲମ୍—ବେ. ବ (ନାମ)—ଦିଲ୍ଲୀର ଶେଷ ଓ ନାମମାତ୍ର ମୋଗଲ
Saālam ସମ୍ରାଟ୍ ସାହାଆଲମ୍—The last nominal
ସାଆଲମ Moghul Emperor [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀ:

ସାହଆଲମ ୧୭୨୮, ସିଂହାସନାରୋହଣ ୧୭୬୧ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ୧୮୦୬ରେ ହୋଇଥିଲା । ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ଅଲି ଗୌହର୍ । ଏ ଶେଷ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ୍ ଥିଲେ । ଏ ଲର୍ଡ୍ କ୍ଲାଇବଙ୍କୁ ବଙ୍ଗ, ବିହାର, ଓଡ଼ିଶାର ଦେୱାନୀ (ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟର ଭାର) ରୂ ବାର୍ଷିକ ତିରିଶି ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଜମାରେ ପଟ୍ଟା ଦେଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ୧୮୦୩ ସାଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶା ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କ ହାତରେ ଥିଲା । ସେହି ସାଲରେ ଦେଓଗାଁ ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ଭୋସଲା ରାଜା ଓଡ଼ିଶାକୁ ଓ ଗାଜେଶକୁ ଇଂରାଜମାନଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରି-ଥିଲେ ।

ଏ ବଙ୍ଗ ଦେଶ ଅନ୍ତର୍ମଣ କରି ପ୍ରଥମେ ଇଂରାଜ-ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ପରେ ଇଂରାଜଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସନ୍ଧି ସ୍ଥାପନ କଲେ । ପରେ ମାଧେଜୀ ସିନ୍ଧିୟା ଏହାଙ୍କୁ ଦିଲ୍ଲୀର ରାଜସିଂହାସନରେ କିଛି ଦିନ ବସାଇବା ପରେ ରୋହିଲାମାନଙ୍କ ସର୍ଦ୍ଦାର ଏହାଙ୍କୁ ସନ୍ତ୍ରସ୍ତ କରି ଏହାଙ୍କ ଆଖି ଦୁଇଟି ଫୁଟାଇ ଦେଲେ ଓ ଏ ପୁଣି ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କ ଶରଣାପନ୍ନ ହେଲେ । ତୃତୀୟ ମରହଟ୍ଟା ଯୁଦ୍ଧ ପରେ ୧୮୦୩ ରେ ଇଂରାଜମାନେ ପୁଣି ଏହାଙ୍କୁ ଦିଲ୍ଲୀର ସିଂହାସନରେ ବସାଇଲେ, କିନ୍ତୁ ଏ ନାମ ମାତ୍ର ବାଦସାହା ଥାଇ ୧୮୦୬ ରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ ।]

ସାଅଳା—ଗ୍ରା- ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସାରଳା (ଦେଖ)—
Sā-ālā Sāralā (See)
(ସାଅଳା ଠାକୁରାଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଅସ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ସାହସ)—୧ । ସାହସ(ଦେଖ)—1. Sāhāsa
Sā-āsa (See). ୨ । (ଶ୍ୱାସ) ଶ୍ୱାସ (ଦେଖ)—2. Śwāsa
ସାହସ ସାହସ ଶ୍ୱାସ ସାଁସ (See).

ସାଅସ୍ତ୍ର—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଶାସ୍ତ୍ର)—ଶାସ୍ତ୍ର (ଦେଖ)—
Sā-āsra Śāstra (See)
ଶାସ୍ତ୍ର ସାସ୍ତର

ସାଇ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସହ ଶବ୍ଦ)—୧ । ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବାସ କରୁ-
Sāi ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଗୃହାବଳି; ଗୃହପଙ୍କ୍ତି—1. The
ପାଡା ଟୋଳା row of houses of the residents of
a certain place. ୨ । ପଙ୍କ୍ତି; ଧାଡ଼ି; ଶ୍ରେଣୀ—
2. Row; line. ୩ । ଗ୍ରାମର ବା ନଗରର ପଡ଼ା ବା
ଅଂଶ ବା ଗଳି—3. Part of a village.
or town; quarter; street or lane. [ଦ୍ର—
କଟକ ସହରର ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଅଂଶକୁ ବଜାର (ଯଥା—
ଗ୍ରେଧିର ବଜାର, ବାଲୁବଜାର) ବା ସାହି ବୋଲା-
ଯାଏ) ଯଥା—ଶଟ୍ଟନ୍ ସାହି, ଜୋଲ୍ଲାସାହି, ମଲ୍ଲା-
ସାହି, ପେଟୀନ୍ ସାହି ଇତ୍ୟାଦି ।)

ବାଲେଶ୍ୱର ସହରର ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଅଂଶକୁ 'ଗଞ୍ଜ' ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା—ମୋତିଗଞ୍ଜ, ମାଣିକ ଗଞ୍ଜ ।

ସମ୍ବଲପୁର ସହରର ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଅଂଶକୁ ପଡ଼ା ବୋଲାଯାଏ ଯଥା—ଶଟ୍ଟନାୟକ ପଡ଼ା, କଲେଜ ପଡ଼ା, ଝାଡ଼ୁପଡ଼ା, ନନ୍ଦପଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି ।

ପୁରୀ ସହରର ଉନ୍ନ ଉନ୍ନ ଅଂଶକୁ ସାଇ ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା—ଦୋଳମଣ୍ଡପ ସାଇ, ବାଲି ସାଇ, ହରିଚଣ୍ଡୀ ସାଇ, ଦେଉଗୋହୁଣ୍ଡ ସାଇ, ବାସେଳୀ ସାଇ, ଭୁଣ୍ଡେଇବେଣ୍ଟ ସାଇ ଇତ୍ୟାଦି ।]

୪ । ଗ୍ରାମର ବା ସହରର ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ଏକ ଜାତୀୟ ବା ଏକ ବ୍ୟବସାୟାବଲମ୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ବାସ କରନ୍ତି—4. The part of a town or village inhabited by people of one caste or profession. [ଦ୍ର—ଏକ ଜାତୀୟ ବା ଏକ ବ୍ୟବସାୟାବଲମ୍ବୀମାନେ ଏକତ୍ର ବାସ କରୁଥିବା ଅନୁସାରେ ସାଇର ନାମକରଣ ହୁଏ । ଯଥା—ଜେଲ୍ଲଟସାଇ, କାଉଣ୍ଡିସାଇ ।

ଦେବତାମାନଙ୍କ ନାମ ଅନୁସାରେ ମଧ୍ୟ ସାଇର ନାମ ହୁଏ । ଯଥା—ହରିଚଣ୍ଡୀସାଇ, ବାସେଳୀସାଇ, ଠାକୁରସାଇ । ନୂତନ ନୂତନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସାଇକୁ ନୂଆ ସାଇ ବୋଲାଯାଏ ।]

୫ । ଘଡ଼ାଗ୍ରାମ; ଖଣ୍ଡଗ୍ରାମ—5. A hamlet. [ଉ—ହାଡ଼ି ସାଇରେ ମାଣିକ ଘଡ଼ିଲେ ଗୋରୁହାଡ଼ ଘେନ ପିଟନ୍ତି । ଇଗ ।] ପ୍ରାଦେ (କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ତଳହଟ) ବି—ଅଗଣା—Court-yard. ପ୍ରାଦେ (ବଲାଙ୍ଗିର ପାଟଣା) ସର୍ବନାମ—ସେହି—That. ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର, ବଲାଙ୍ଗିର) ବି—(ଭୁଲ. ଡ଼. ସାହି)ଝିଙ୍କ—Procupine. ପ୍ର'ଦେ (ଅଳ) ବି—ବାସଗୃହ; ଘର—Home; residence.

ସାଇ ଅଣ୍ଡିରା(ମରଦ, ମର୍ଦ)—ଗ୍ରା. ବି (ଇତର) (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ)—ସାଇରେ
Sāi aṇḍirā(marada, marda) ବାସ କରୁଥିବା ପୁରୁଷ-
ପାଡ଼ାରମରଦ ଟୋଳିକାମର୍ଦ୍ଦୀ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ ଓ ବିଶେଷତଃ ଯୁବକ
ଗଣ—The males (specially the young
men) inhabiting a certain street or quarter
of a town or of a village.

ସାଇଆ—ଦେ.ବିଣ—ଗ୍ରାମର ବା ନଗରର କୌଣସିସାଇର ଅଧିବାସୀ—
Sāiā Inhabiting a certain street or part of a
ପାଡ଼ାଓୟାଲା ଟୋଳାବାଲା town or village.
ବୈଦେ (ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍) ବି—ସାୟା (ଦେଖ)—Sāyā(See).

ସାଇ ଆଖଡ଼ା—ଦେ. ବି—ସାଇ ଜାଗା (ଦେଖ)—
Sāi ākhardā Sāi jāgā (See)
ପାଡ଼ାରଆଖଡ଼ା ଟୋଳିକାଆଖାଡ଼ା

ସାଇଁ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ସ୍ୱାମୀ)—୧ । ପ୍ରଭୁ; ସ୍ୱାମୀ—1. Lord. [ଉ—
Saiñ ତୁମ୍ଭେ ତ ଜିଉବନ ଲୋକଙ୍କର ସାଇଁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହା
ସାଁଇ ସାଁଇ ଭାରତ. ବନ ।] ୨ । ଦେବତା—2.Deity.

୩ । ପରମେଶ୍ୱର—3. God. (ଉ—ଯାହା କରିବେ ସାଇଁ, ତାହା କାହାର ହାତରେ ନାହିଁ । ଭଗ) । ୪ । ରାଜା—4. King. [ଉ—ଦୁଇ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ମାର ଲଙ୍କ ସାଇଁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୫ । ବୃଢ଼ା ମୂଳା ଗଛରୁ ବାହାରିବା ପୁଷ୍ପଦଣ୍ଡ—5. Flower-stem which sprouts up from a grown up radish. ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ରର)ବ—ଝିଙ୍କ—Porcupine.

ସାଇ ପୁଞ୍ଜି—ପ୍ରାଦେ.(ଲରିଅ) ବ—ମୂଳଧନ—The capital of a business.
Sāiñ punji

ସାଇଁ ମୂଳା—ଦେ. ବ—ପେଟ୍ରୁ ମୂଳା ବୃଢ଼ା ହୋଇ ସେଥିରୁ ସାଇ ବାହାର ଥାଏ; ଓ ଯହିଁର ଶସ ଯାକ କଡାପରି ସାଇଁ ମୂଳା ବୁଢ଼ାମୁଳା ଚେମଡ଼ା ହୋଇଥାଏ—Fibrous radish.
Sāiñ mūlā

ସାଇଁ ମୂଷା—ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର-ଖଡ଼ିଅଳ) ବ—(ଭୁଲ.ଉ.ସାଗ)ଝିଙ୍କ—Porcupine.
Sāiñ mūshā

ସାଇଁଲୋରି ଗୀତ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର, ଖଡ଼ିଅଳ) ବ—ଖଡ଼ିଅଳ ଓ ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଲୋକ ଜନସମାଜରେ (ସାଇଁଲୋରିଆ ଗୀତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରଚଳିତ ଏକ ପ୍ରକାର ଗୀତ—A kind of popular song prevalent amongst the common people in Khariar and Sambalpur areas.
Sāiñlori gita

ସାଇଁ ଶଗ(ର)ଡ଼—ଦେ. ବ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ, ସାଇଁ + ଶକଟ)—ଏକ ପ୍ରକାର ଚକ ଯୁକ୍ତ କାଠର ବା ସାଇଁ ଶକଟ ଚରଚରୀ ଟିଣର ଖେଳନା (ଯାହାକୁ ବୁଲାଇଲେ ସାଇ ସାଇଁ ଶବ୍ଦ କରି ଚକ ବୁଲେ)—A sort of toy rattle made of tin or wood.
Sāiñ saga(ra)rda

ସାଇଁ ସାଇଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ସାଇଁ ସାଇଁ ଧ୍ୱନି ପ୍ରବଣ—Making a nasal hissing sound; smacking sound. [ବ—ଶ୍ୱାସ ରୋଗୀ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିଲେ, ଚାବୁକକୁ ବାରମ୍ବାର ଶୂନ୍ୟରେ ମାରିଲେ, ଧାଳ ଗଛ ପବନରେ ଲତାପ୍ରତାଃ ସଞ୍ଚାଳିତ ହେଲେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।]
Sāiñ sāiñ
ସାଇଁ ସାଇ ସନସନ

ସାଇକ(କେ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବ—(ଇଂ)—ବାଇ ସାଇକଲ୍; ଶୁଣ ଗାଡ଼ି—Bicycle; bike. [ବ—ସାଇକଲ ଦୁଇଟି ଚକ ଥିବା ସାଇକଲ୍‌କୁ ବାଇ ସାଇକଲ୍; (ସାଇକଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଓ ତିନିଗୋଟି ଚକଥିବା ସାଇକଲକୁ ଟ୍ରାଇସାଇକଲ୍ କୁହାଯାଏ ।]
Sāika(ke)l
ସାଇକଲ

ସାଇକଲ୍ ମାରି ପହଞ୍ଚିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସାଇକଲଦ୍ୱାରା ଗତି କରି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଶୀଘ୍ର ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—To bike to a certain place.
Sāikal māri pahañchibā
ସାଇକଲ ମାରି ପହୁଁଚା
ସାଇକଲ ମାରି ପହୁଁଚନା

ସାଇକ(କୋ)ଲଜି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ମନୋବିଜ୍ଞାନ—Psychology; science of mind.
Sāika(ko)laji
ସାଇକଲଜି ସାଇକଲଜି

ସାଇକୁ ଯିବା—ପ୍ରାଦେ (ଅଳ) କ୍ରି—ଘରକୁ ଯିବା—To go home.
Sāiku jibā

ସାଇକ୍ଲୋପିଡିଆ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଯେଉଁ ବଡ଼ କୋଷ-ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବର୍ଣ୍ଣମାଳାକ୍ରମେ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବହୁ ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ବିଷୟ ଥାଏ—Cyclopaedia.
Sāiklopidiā
ସାଇକ୍ଲୋପିଡ଼ିଆ
ସାଇକ୍ଲୋପିଡିଆ

ସାଇକ୍ଲୋଷ୍ଟାଇଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଅକ୍ଷର ଲେଖା ବା ଟାଇପ୍ ହୋଇଥିବା କାଗଜର ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ନକଲ କରିବା ଯନ୍ତ୍ର—Cyclostyle.
Sāiklostāil
ସାଇକ୍ଲୋଷ୍ଟାଇଲ
ସାଇକ୍ଲୋଷ୍ଟାଇଲ

ସାଇଙ୍ଗା(ଙ୍ଗ୍ୟା)—ପ୍ରା. ବ—ସଙ୍ଗା; ପାରିବାରିକ ପଦବୀ—One's family-title.
Sāiṅgā(ṅgyā)
ସଂଗ୍ୟା । ଉପନାମ

ସାଇଜ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—(ପଦାର୍ଥର) ଆକାର—Size.
Sāij
ସାଇଜ ସାଇଜ

ସାଇ ଜା(ଜେ)ଗା—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ ସହର) ବ—ସାଇ ଅଞ୍ଚଳ; ପୁରୀ ସହରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାଇରେ ଥିବା ବ୍ୟାୟାମ-ଶାଳା ଓ ସଙ୍ଗୀତ ଗୃହ—A common room or club room of a Sāi (in Puri town) where the inhabitants of the Sāi assemble for purposes of recreation and amusement.
Sāi jā(je)gā

ସାଇଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ଦୃଶ୍ୟ; ଦୃଷ୍ଟି—1. Sight. ୨ । ସ୍ଥାନ—2. Site.
Sāit
ସାଇଟ
ସାଇଟ

ସାଇଟ୍ ଘଣ୍ଟା(ଣ୍ଟି)—ଦେ. ବ—ରେଲ ଷ୍ଟେସନକୁ ଅସୁଥିବା ରେଲଗାଡ଼ି ଷ୍ଟେସନକୁ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଲେ ଷ୍ଟେସନ୍-କର୍ମଚାରୀମାନେ ଷ୍ଟେସନରେ ଉପସ୍ଥିତ ଯାତ୍ରୀ-ଅଧିକୁ ଏହା ଜଣାଇ ଦେବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଘଣ୍ଟା ବଜାନ୍ତି—The bell rung when the incoming train is in sight at a station the sight bell.
Sāit ghanṭā ṇṭi)
ସାଇଟ ଘଣ୍ଟା
ସାଇଟ ଘଣ୍ଟା

ସାଇଟ୍ ଭେନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । କମ୍ପାସ ମାପିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ କମ୍ପାସର ଅଂଶବିଶେଷ—1. Sight-vane of a prismatic compass. [ଦ୍ର—ଏହି ଯନ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅତି ସରୁ ସୂତା ବାଟେ ଦୂରସ୍ଥ ବସ୍ତୁକୁ ଚାହିଁବାକୁ ହୁଏ ।] ୨ । ବନ୍ଧୁକର ନଳ ଅଗରେ ଥିବା ସାଙ୍କେତିକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ଥିବା ଘର—2. Sight-vane of a gun.
Sāit bhen
ସାଇଟ ଭେନ
ସାଇଟ ଭେନ

ସାଇଟ୍ ହୋଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ବାହାରକୁ ଚାହିଁବା ପାଇଁ ଦୁର୍ଗ ପ୍ରାଚୀରରେ ବା ଘରର କାନ୍ଥରେ ଥିବା ଛିଦ୍ର ବା ଜଳା—Sight-hole; a peep-hole.
Sāit hol
ସାଇଟ ହଲ
ସାଇଟ ହୋଲ

ସାଇଡ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ପାଖ; ପାର୍ଶ୍ୱ—Side.
Sāid ସାଇଡ୍ साइड्

ସାଇଡ୍ ବ(ବା)କ୍ସ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଦର୍ଶକମାନେ ବସି ଅଭିନୟ
Sāid ba(bā)ksa ଦେଖିବା ପାଇଁ ଥିଏଟର ଘରର ପାର୍ଶ୍ୱରେ
ସାଇଡ ବକ୍ସ ଥିବା ଅବୃତ କ୍ଷୁଦ୍ର କୋଠରୀ—A side box
साइड बक्स in a theatre

ସାଇଡ୍ ବୋର୍ଡ୍(ର୍ଡ୍)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ବାସନ ଆଦି ସଜାଇ
Sāid bord(rd) ରଖିବା ପାଇଁ ଖାନା କାମରାର ପାଖରେ ରଖା
ସାଇଡ ବୋର୍ଡ ଯାଇଥିବା ଅଲମାରି—Sideboard.
साइड बोर्ड

ସାଇଡ୍ ରୁମ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଘରର ବଡ଼ କୋଠରି ପାଖରେ
Sāid rum ଥିବା ଛୋଟ କୋଠରି—Side room.
ସାଇଡ ରୁମ साइड रूम

ସାଇଡ୍ ଲାଇଟ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ରଙ୍ଗମଞ୍ଚର ଆଲୋକିତ କରିବା
Sāid lāit ପାଇଁ ମଞ୍ଚର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଜଳୁଥିବା ଆଲୁଅ—
ସାଇଡ ଲାଇଟ साइड लाइट Side light.

ସାଇଡ୍ ସାଡ୍ଲ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ମେମ୍‌ମାନେ ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ିବା
Sāid sādl ପାଇଁ ଯେଉଁ ଏକପାଖିଆ ଜିନ୍ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି—
ସାଇଡ ସାଡ଼ଲ साइड साडल Side saddle. [ଦ୍ର—ଏହି
ଜିନ୍ ଉପରେ ମେମ୍‌ମାନେ ଗୋଟିଏ ପାଟକୁ ଦୁଇ ଗୋଡ଼କୁ
ଲମ୍ବାଇ କରି ବସନ୍ତି ।]

ସାଇ ଡାକରା—ଦେ. ବ—ଏକ ସାଇର ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ବା ସବୁ ସାଇ-
Sāi dākarā ଭାଇମାନଙ୍କୁ ଭୋଜନାର୍ଥ ନିମନ୍ତ୍ରଣ—Invitation
ପାଡ଼ା ନିମନ୍ତ୍ରଣ to all the inhabitants of a parti-
टोलकी निमन्त्रण cular quarter of the town or
village to dinner.

ସାଇଡିଙ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ରେଲ୍ ଷ୍ଟେସନରେ ଅସଲ ରେଲ୍
Sāiding ଲାଇନ୍ ପାଖରେ ଥିବା ଅମ୍ବନ୍ଧା ଲାଇନ୍, ଯେଉଁ ଲାଇନ୍‌ରେ
ସାଇଡିଙ୍ଗ୍ ଅବ୍ୟବହୃତ ରେଲଗାଡ଼ିକୁ ଅଲଗା କରି ରଖାଯାଏ—
साइडिङ्ग The siding of a Railway station
(where detatched waggons are
(ସାଇଡିଂ—ଅଶୁଦ୍ଧରୂପ) kept).

ସାଇ ତଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ନଗରର ସାହର ବା ଗ୍ରାମର ସାହର
Sāi talia ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ—1. Adjoining any quarter
ପାଡ଼ାର କାଛେର of a town or village. ୨ । ନଗରର
गाँवके नजदीक वाला ସାହର ବା ଗ୍ରାମର ସାହର ଉପକଣ୍ଠରେ
ବାସକାରୀ—Residing in the outskrits of a
town or village.

ସାଇତା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ; ସଞ୍ଚିତ)—୧ । ସାଇତିବା; ସଞ୍ଚୟ
Sāita କରିବା—1. Act of storing. ୨ । ସଞ୍ଚିତ
ସାଇତକରା जमा ହେବା ଅବସ୍ଥା—2.The state of being
साइत हुए थाका stored. ବିଣ—ସାଇତା ଯାଇଥିବା; ସଞ୍ଚିତ—
जमा हुआ Stored up. [ଉ—ଧାନ ପାନ୍ଥ ସାତ ଉରଣ
ମଧ୍ୟ ଘରେ ସାଇତା ଅଛି—ଫକୀରମୋହନ. ଇମାଣ.
ଅଠରୁଣ ।]

ସାଇତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କି—୧। ସାଇତିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Sāita(te)ibā 1. The causative form of Sāitibā.
ସାଇତ କରାନ ୨ । ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ସୁରକ୍ଷିତ କରାଇବା—
जमा करना 2. To cause to be stored.

ସାଇତା ଥିବା—ଦେ. ବିଣ ଓ ବ—ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରକ୍ଷିତ—
Sāita thibā Stored up. ଦେ. ବ—ସଞ୍ଚିତ ଓ ରକ୍ଷିତ
[ସାଇତା ଯା(ହୋ)ଇଥିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ହୋଇଥିବା ଅବସ୍ଥା—
साइत हुए थाका The state of being stored up.
संचित होकर जमा हुआ [ଉ—ସାଇତା ଥିବାର, ଢୁଆ
ଲୋହାର, ଘାଇଁବାର ବଡ଼ ଦୁଃଖରେ ସଙ୍ଗୀତ—
କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।]

ସାଇତା ଜି(ହେ)ବା—ଦେ. କି—(ସାଇତିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ)—
Sāita ji(he)bā ସୁରକ୍ଷିତ ହେବା—To be stored.
साइत हुआ; जमा होना

ସାଇତା ସାଇତି—ଦେ. ବ—ସୁରକ୍ଷଣ ଓ ସଞ୍ଚୟ—Storing and
Sāita sāiti ସାଇତ ସୁଲୁକ जमा उमा preserving.

ସାଇତି—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଅନୁକୂଳ—Auspicious
Sāiti beginning.

ସାଇତିବା—ଦେ. କି—(ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ ବା ସଞ୍ଚିତ)—୧ । କୌଣସି
Sāitibā ପଦାର୍ଥକୁ ଯତ୍ନ ପୂର୍ବକ ସଞ୍ଚୟ କରିବା—1. To store
ସାଇତ କରା सजाकर रखना with care. [ଉ—ଗ୍ରୀଷ୍ମ
କୋଇଲେ ଏ ନୂତନ ଏ କାଳକୁ । ମାଣ୍ଡି, ଘରେ ସାଇତି
ରଖ ନେଇ ଯାହ । କୃଷ୍ଣକିହ. ମହାଭାରତ. ଗ୍ରୀଷ୍ମ ।]
୨ । ସୁରକ୍ଷିତ କରିବା—2. To preserve. ୩ ।
ଭବିଷ୍ୟତ୍ ବ୍ୟବହାରାର୍ଥ ସଞ୍ଚୟ କରିବା—3. To keep or
preserve a thing for future use. ୪ । ନିଜର
ଜିମାରେ ବା ହେପାଜତରେ ରଖିବା—4. To keep a
thing in one's custody. ୫ । ଯତ୍ନ ନେବା—
5. To take care of. ୬ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
ଭରଣପୋଷଣ ପୂର୍ବକ ଯତ୍ନରେ ରଖିବା; ପୋଷିବା—
राखा पालना 6. To maintain and take care of a
person.

ସାଇନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ଚିହ୍ନ—1. Sign. ୨। (ଅଧୁନିକ,
Sāin କ୍ରିକୋଣମିତି) ବୃତ୍ତ ଖଣ୍ଡର ଏକ ପ୍ରାନ୍ତରୁ ଟାଣା ଯାଇଥିବା
साइन ବ୍ୟାସ ଉପରକୁ ବୃତ୍ତ ଖଣ୍ଡର ଅନ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତ ବିନ୍ଦୁରୁ ଯେଉଁ
साइन ଲମ୍ବ ରେଖା ପାତିତ କରାଯାଏ—2. (Trigonometry)
The sine of an arc.

[ଦ୍ର—'ଚଖ' ବୃତ୍ତ ଖଣ୍ଡର ଏକ ପ୍ରାନ୍ତ 'ଖ' ଅଙ୍କ
ଯେଉଁ ବ୍ୟାସ 'ଖଗ' ଟାଣା ଗଲା, ଉକ୍ତ ବୃତ୍ତ ଖଣ୍ଡର
ଅନ୍ୟ ପ୍ରାନ୍ତ 'ଚ' ବିନ୍ଦୁରୁ ସେହି 'ଖଗ' ବ୍ୟାସ ଉପରେ
ପାତିତ ଲମ୍ବ ରେଖା 'ଚଘ'କୁ ଉକ୍ତ ବୃତ୍ତ ଖଣ୍ଡର 'ସାଇନ୍'

ବୋଲାଯାଏ । ଉକ୍ତ ବୃତ୍ତଖଣ୍ଡର ଅନ୍ୟ ଅଂଶ 'ଭଗଶ' ସମ୍ବନ୍ଧେ ଉକ୍ତ 'ଭଗ' ରେଖାକୁ 'କୋସାଇନ୍' ବୋଲାଯାଏ ସାଇନ୍ ଓ କୋସାଇନ୍ ଅପେକ୍ଷିକ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ ଅଟନ୍ତି ।] ୩ । (ତ୍ରିକୋଣମିତି) କୋଣର ଏକ ବାହୁର ଗୋଟିଏ ବିନ୍ଦୁରୁ ଅନ୍ୟ ବାହୁ ଉପରକୁ ଲମ୍ବ ହୋଇ ଟଣାଯିବା ରେଖା ଓ ଯେଉଁ ବାହୁର ବିନ୍ଦୁରୁ ଲମ୍ବ ଟଣା ହୋଇଥାଏ— 3. (Trigonometry) The sine of an angle. [ଦ୍ର—ବଶଗ କୋଣର ଭଗ ବାହୁର ଘ ନାମକ ଯେ କୌଣସି ବିନ୍ଦୁରୁ ଶ ଗ ଉପରେ ଘଚ ଲମ୍ବ ଟଣା ହୋଇଅଛି ଘଚ, ଶଘ କୁ ଘଶଚ ବା ବଶଗ କୋଣର 'ସାଇନ୍' ବୋଲାଯାଏ ।]

ସାଇନ୍ ବୋର୍ଡ୍(ର୍ଡ୍)—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଯେଉଁ ପଟାରେ ଦୋକାନ ଅଥବା ନାମ ବା ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ବିଷୟମାନ ଲେଖା ସାଇନ୍ ବୋର୍ଡ୍ ବା ଚିହ୍ନିତ ହୋଇ ଦୋକାନର ବା ଅଫିସ୍‌ର **ସାଇନ ବୋର୍ଡ** ସମ୍ମୁଖରେ ଟଙ୍ଗା ହୋଇଥାଏ—A sign-board of a shop or office.

ସାଇ ଜାତ—ଦେ. ବି—୧ । ସାଇ ଯାତ (ଦେଖ)—1. Sāi jāta Sāi nāṭa (See). ୨ । ସହରର ବା ଗ୍ରାମର କୌଣସି ସାଇରେ ଭେଦେ ନାଚ, ବାରୋୟାରି କରାଯିବା ନାଚ—2. Dancing per- **ଟୋଳେକା ନାଚ** formed in any quarter of the town.

ସାଇ(ଏ)ନ୍ସ—ବୈଦେ, ବି (ଇଂ)—ବିଜ୍ଞାନ—Science. Sāi(e)ns ସାଇନ୍ସ **ସାୟଂସ୍**

ସାଇ(ଏ)ନ୍ସ କ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷା Sāi(e)ns klās ଦିଆଯିବା ଶ୍ରେଣୀ—The science class ସାଇନ୍ସ କ୍ଲାସ of a school or college. **ସାୟଂସ କ୍ଲାସ** [ଦ୍ର—ଏହି ସାଇନ୍ସ୍ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲେକ୍‌ଚରର୍, ପ୍ରୋଫେସର, ଟିଚର୍, ଲେକ୍‌ଚରର୍ ଆଦି ଇଂରାଜି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ସାଇନ୍ସ ଲାବୋ(ବୋ)ରେଟରୀ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷଣା- Sāins lāba(bo)retarī ମନ୍ଦିର—Science laboratory. ସାଇନ୍ସ ଲାବୋରେଟାରୀ **ସାଇନ୍ସ ଲାବୋରେଟାରୀ**

ସାଇ ପଡ଼ିଶା—ଦେ. ବି—୧ । ଜଣ ସାଇରେ ବାସ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଓ Sāi pardiśā ଜଣର ପ୍ରତିବେଶୀ—1. The residents of ପଡ଼ା ପଡ଼ଶୀ, ପାଟ ପଡ଼ଶୀ one's quarter of the town **ଅଡ଼ୌଶ ପଡ଼ୌଶ, ଅରୋଶ ପରୋଶ** and one's close neigh- (ସାଇ ପଡ଼ୋଶୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) bours. ୨ । ଗ୍ରାମର ବା ସହରର [ସାଇ ପଡ଼(ଡ଼ୋ)ଶୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ଜଣ ସାଇରେ ବାସ କରୁଥିବା ପ୍ରତିବାସୀ—2. A neighbour of one's quarter of the town or village. [ଉ—ଲୋ ନାଥ ରଙ୍ଗିଆ ସାଇ, ମତେ ବୁଣିବୁ ଚପା ଭାଇ ! ହାତେ ଲମ୍ବରେ ଜାତିବ ଶିଂସା, ଶୁଭ ମରୁଥିବେ ସାଇ ପଡ଼ଶା— କୃଷ୍ଣବିଚନ ।]

ସାଇପ(ପି, ଫ, ଫି)ନ୍(ନି)—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ସାଇଫନ୍)—ବୃତ୍ତାକାର Sāipa(pi, pha, phi)n(ni) ଜେନାଲ୍ ଅଥବା ତଳେ ସଫେଇ [ସାଇପ(ପି, ଫ, ଫି)ନ୍(ନି)ପୋଲ—ଅନ୍ୟରୂପ] ନାଳର ବା ନଦୀ **ସାଇଫନ ପୁଲ** ଅଥବା ସ୍ରୋତ ଫିରାଇବା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇ ଓଲଟା **ସାଇଫନ ପୁଲ** ପୋଲ] —A syphon bridge (constructed) to let the current of another canal or river flow below the newly constructed or artificial canal.

ସାଇ ପିଲା—ଦେ. ବି—ଏକ ସାଇର ବାଳକ ବା ଶିଶୁଗଣ—The Sāi pilā boys or children of a particular ପାଡ଼ାର ଛେଳେ quarter of a town or village. **ଟୋଳେକା ଲଡ଼କା** (ସାଇପିଲାଏ—ବହୁବଚନ)

ସାଇବ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ସାହେବ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Sāiba (etc) Sāheba (etc) (See)

ସାଇବ ଚଣା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି (ଏହା ଚଣା ଜାତୀୟ ଓ ସାହେବଙ୍କ Sāiba chaṇā ଦେଶରୁ ଆସିଥିବାରୁ)—ମଟର—Pea.

ସାଇବାଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସାହେବାଣୀ (ଦେଖ) Sāibāṇī Sāhebāṇī (See)

ସାଇବାଣି—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ସାହେବାଣି (ଦେଖ) Sāibāṇi Sāhebāṇi (See) [ସାଇବାଣିଆ(ଆଁ)—ଅନ୍ୟ. ବିଣ. ରୂପ]

ସାଇ ବାଲା—ଦେ. ବିଣ—ସାଇର ଅଧିବାସୀ (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଗୃହସ୍ଥ)— Sāi bālā Residents of any quarter of a (ସାଇ ବୁଥଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) town or village. ପାଡ଼ାର **ଟୋଳା ବାଲା**

ସାଇ ବୁଲା—ଦେ. ବି—ଗ୍ରାମର ବା ନଗରର ସାଇମାନଙ୍କୁ ବୁଲିବାକୁ Sāi bulā ଯିବା—Paying a visit to any quarter ପାଡ଼ା ବେଡ଼ାନ of a town or village. [ଦ୍ର—ରଜସ୍ୱଳାରୁ **ଟୋଳେକା ଘୁମାବ** ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ସାଇ ବୁଲା ହୁଏ ।] (ସାଇ ବୁଲା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. (ପୁଂ)—(ଗାଳି)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଷ୍କର୍ମା ପାଡ଼ା ବେଡ଼ାନିଆ ହୋଇ ସାଇ ସାଇ ବୁଲୁଥାଏ—A do-noth- **ଟୋଳେମେ ଘୁମନେ ବାଲା** ing sort of person who passes his time by visiting different quarters of the village or town; a loafer.

ସାଇ ଭାଇ—ଦେ. ବି—୧ । ଜଣର ସାଇରେ ବାସ କରୁଥିବା ପୋଷ୍ୟ Sāi bhāi ଯେ ଅପଣାର ଭାଇ ଭାଗିନେୟ—1. Brethren of ପାଡ଼ାର ଭାଇ the same quarter of a town or **ଟୋଳା ପରୋସୀ** village. ୨ । (ସହରର ଶବ୍ଦ) ଅପଣା ସାଇର ସାଇ ଭାଇଆ } ଅନ୍ୟରୂପ ଅଧିବାସୀ ଓ ଅପଣାର ଜ୍ଞାତି— ସାଇ ଭାଇ } 2. One's neighbours and agnates. ୩ । ସାଇ ପଡ଼ିଶା (ଦେଖ)—3. Sāi pardiśā (See)

ସାଇ ଭେଣ୍ଡା (ଭେଣ୍ଡିଆ)—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ)—ଏକ ସାଇର ଯୁବକଗଣ—The young
Sāi bhenḍā (bhenḍiā) men of a particular quarter of a
ପାଡାର ଜୋୟାନ town or village.
ଟୋଲେକା ଜବାନ

ସାଇ ମଉଜ—ଦେ. ବ—ଏକ ସାଇର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠିତ
Sāi mauja ନୃତ୍ୟ ଗୀତ ଭୋଜନାଦି—Amusements and
ପାଡାର ଆମୋଦ picnics arranged amongst the
ଟୋଲେକା ଜଲସା inhabitants of any quarter.

ସାଇମନ୍ କମିସନ୍—ବେଦେ. ବ (ଇଂ)—ଭାରତର ଶାସନ ସଂସ୍କାର
Sāiman kamisan ବିଷୟ ଜାଣିବାକୁ (୧୯୨୮—୧୯୨୯ରେ)
ସାଇମନ୍ କମିଶନ୍ ଇଂଲଣ୍ଡରୁ ଆସିଥିବା ସାତ ଜଣ ବ୍ରିଟିଶ୍ ପ୍ରତିନିଧି
ସାଇମନ କମୀସନ (ସରଜନ୍ ସାଇମନ୍ ସାହେବ ଏହି କମିଟିର
ସଭାପତି ଥିଲେ)—Simon Commission.

ସାଇମନ୍ ସପ୍ତା—ଦେ. ବ (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ)—ସାଇମନ୍ କମିସନ୍‌ରେ ଅସି
Sāiman saptā ଥିବା ସାତ ଜଣ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
ସାଇମନ ସପ୍ତା ବ୍ୟବହୃତ ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ ଉକ୍ତି—Ironical name
ସାଇମନ ସପ୍ତା given to the seven members of the
Simon Commission. (ତୁଳନାକର—ଶନିସପ୍ତା)

ସାଇମନ୍ ସାତଭାୟା—ଦେ. ବ (ବ୍ୟଙ୍ଗ ଉକ୍ତି)—ସାଇମନ୍ କମିଶନ୍‌ର
Sāiman sātabhāyā ସାତ ଜଣ ସଭ୍ୟ—(Ironical) The
ସାଇମନ ସାତଭେୟେ seven members of the Simon
ସାଇମନ ସାତଭୈୟା Commission. (ଭୁଲ—ସାତଭାୟା ଗେଧ)

ସାଇ ମିଣିପ—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ଏକବଚନ)—ଏକ ସାଇର ଅଧିବାସୀ
Sāi miṇipa ପୁରୁଷ—Amale inhabitant of a
(ସାଇ ମିଣିପେ—ବହୁବଚନ) particular quarter of a
[ସାଇ ମାଇପି—ସ୍ତ୍ରୀ. ଏକବଚନ] town or village.
(ସାଇ ମାଇପେ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବହୁବଚନ)
ପାଡାର ମିନ୍‌ସେ ଟୋଲେକା ମର୍ଦ

ସାଇ ମୁଖିଆ—ଦେ. ବ—କୌଣସି ସାଇର ମୁଖ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି ବା ନେତା—
Sāi mukhiā The leader or principal person of
ପାଡାର ମୁଖ୍ୟବ୍ୟକ୍ତି ଟୋଲେକା ମୁଖ୍ୟଆଦମୀ a Sāi.
(ସାଇ ସରଦାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଇ ମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବ—ସାଇର ଶେଷଭାଗ—The extremity of
Sāi muṇḍa the rows of houses in a Sāi.
ପାଡାର ମାଥା (ଉ—ଚୂଡ଼ାଳ ବାହା ପରକୁ, ସାଇମୁଣ୍ଡ ଘର
ଟୋଲେକି ଆଖିର ଗେଲେକୁ । ଭଗ ।)

ସାଇ ମୁଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବଣ—ସାଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଅବସ୍ଥିତ—
Sāi muṇḍiā Situate at one end of a 'Sāi'.
ପାଡାର ଶେଷେ ଅବସ୍ଥିତ ଟୋଲେକି ଆଖିରବାଲା

ସାଇ ମୁଲିଆ—ଦେ.ବଣ—ସାଇ ସାଇ ବା ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ସଜ୍ଜିତ ବା
Sāi muliā ନିର୍ମିତ (ଘରବାଡ଼ି)—(Houses) Arranged
ସାରିବାନ୍ଧା ଧାରୀବାଲା or constructed in rows.

ସାଇ ମେଳ—ଦେ. ବ—ଏକ ସାଇର ଅଧିବାସୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକତା—
Sāi meḷa Unity amongst the inhabitants of a
ପାଡାର ମିଳ ଟୋଲେକା ମେଳ 'Sāi'.

ସାଇ ମେଳିଆ—ଦେ. ବ—ସାଇର ଅଧିବାସୀଙ୍କୁ ଏକତ୍ର ମେଳ କରାଇ
Sāi meliā ସଂଗଠନ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—A person who
ପାଡାର ସରଦାର instigates the inhabitants of a
ଟୋଲେକି ମେଳିଆ 'Sāi' to combine. ଦେ. ବଣ—ସାଇର
ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କୁ ମେଳ କରାଇବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Instigating the persons of a Sāi to combine.

ସାଇ ଯାତ—ଯାଦେ. (ପୁରୀ ସହର) ବ—୧ । ଗୋସାଣୀ ଯାତ; ପୁରୀ
Sāi jāta ସହରର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସାଇରୁ ଦଶହରା (ଶାରଦପୂଜା)
(ସାଇଯାତରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦୁର୍ଗାପୂଜା ଉତ୍ସବସରେ ବାହାରିବା
ଦେବୀମୂର୍ତ୍ତିମାନଙ୍କ ଶୋଭାଯାତ୍ରା—1. A procession
of the images of Durgā from the
different quarters of the town of Puri
during the Durgā Pujā festival. [ଦ୍ର—
ଏହି ସାଇ ଯାତରେ ଦେବୀମୂର୍ତ୍ତି ବା 'ଗୋସାଣୀ' ମୂର୍ତ୍ତି-
ମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ନାନାବିଧ ଦେବଦେବୀ ମୂର୍ତ୍ତି ଓ ଲୋକ
ନାନା ପ୍ରକାର ମଞ୍ଚ ଓ ନାଗାବେଶ ଧରି ପୁରୀର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ
ସାଇରେ ଭୁଲଣ୍ଡି ଓ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସିଂହଦ୍ୱାର ସାମନାରେ
ସବୁ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତିମାନଙ୍କର ମେଳନ ହୁଏ । ଏହି ନାଗାମାନେ
ଅନେକ ପ୍ରକାର ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ବିଭୂଷିତ ହୋଇ ଓ ଦେହରେ
ଗିଅନ୍ତା ବିଷଧର ସାପମାନ ଗୁଡ଼ାଇ ମଞ୍ଚକ୍ରୀଡ଼ା ଦେଖାନ୍ତି ।
ଏହି ଯାତ୍ରାରେ ଏକ ସାଇର ଯାତ୍ରା-ଦଳ ଅନ୍ୟ ସାଇକୁ
ଯାଇ ସେଠାରେ ଅଶ୍ଳୀଳ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅପବାଦସୂଚକ
ଗୀତମାଳ ବୋଲନ୍ତି ।] ୨ । ଚଳିତ ରାମନବମୀଠାରୁ
ଲୋକମାନେ ନୃସିଂହ, ରାମ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ସୀତା, ହାତହତଥର-
ବନ୍ଧାନାଗା, ମହାଦେବ, କାଳକା, ହରଜଣ୍ଡୀ ଆଦି ବେଶ
ହୋଇ ଅଶ୍ଳୀଳ ଗୀତ ଗାଇ ପୁରୀର ସାତ ସାଇରେ ବୁଲି
ପେଣ୍ଡି ଯାତ୍ରା କରନ୍ତି—2. A procession of
people assuming different masks during
the 'Rāma Nabamī' in the town of
Puri, visiting different parts of the
town, accompanied with music, rude
songs and athletic displays.

ସାଇଯ୍ୟ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବ—ସାହାଯ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sāijya (etc) Sāhājya etc. (See)

ସାଇରାତ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ସଇରାତ. (ଦେଖ)
Sāirāt Sairāt (See)

ସାଇଲକ୍—ଦେ. ବ (ନାମ)—୧ । ଇଂରାଜ କବି ସେକ୍ସପିଅରଙ୍କର
Sāilak ମର୍ଚ୍ଚେଣ୍ଟ୍ ଅଫ୍ ଭେନିସ୍ ନାମକ ନାଟକରେ
ସାଇଲକ୍ ସାଇଲକ ବର୍ଣ୍ଣିତ ସୁଦଖୋର ନିର୍ଦ୍ଦୟ ଇହୁଦି

ମହାଜନର ନାମ—1. Shyloek the Jew. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିର୍ମମ ସୁଦ୍‌ଖୋର ବ୍ୟକ୍ତି—2. A cruel usurer.

ସାଇଲ—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ସାଇବା କ୍ରିୟାର ଭୂତ ସାମୀପ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନକାଳର ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ ଅନାଦରାର୍ଥକ ଏକବଚନ (ସେ) ସାରିଲ ଖତମକିୟା 'ସାଇଲ'ର ଅନ୍ୟରୂପ—(ସାଇଲେ—ଆଦରାର୍ଥକରୂପ ଓ ବହୁବଚନରୂପ) The other form of 'Sāriläā, past tense the third person singular number of the verb Sāribā.

Sāilā

ସାଇଲୋ—ଦେ. ବ (ନାମ)—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଗନ୍ନାବିଶେଷ—The name of a Pergana in the district of Cuttack.

ସାଇଲୋ ସାଇଲୋ

ସାଇ ସାଇ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧। ଏକ ସାଇରୁ ଅନ୍ୟ ସାଇ, ଏହିପରି ବହୁ ସାଇ—1. From one quarter of a town or village to another; from quarter to quarter. ୨ । ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ, ଏହିପରି ବହୁ ସ୍ଥାନକୁ—2. From place to place. [ଉ—ସାଇ ସାଇ ହୋଇ ବୁଲନ୍ତି ଗୋରସ, ମଦ ବିକାଯାଏ ବସି—ଭଗ]

Sāi sāi

ପାଡ଼ାପାଡ଼ା ଟୋଲାଟୋଲା

(ସାଇ ସାଇ ମୁଖା—ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଦେଶିକରୂପ) ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର, ଖଡ଼ିଆଳ) କ୍ରି—Porcupine.

ସାଉ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବ—ସାହୁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Sāu (etc) Sahu etc (See)

ସାଉଁରିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍କଳ) ବିଣ—ଶ୍ୟାମଳବର୍ଣ୍ଣ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Of a dark complexion.

Sāuñriā

ସାଉଁଲିଆ ପୋକ—ଦେ. ବ—ମାଛିଙ୍କ ପରି ଏକଜାତୀୟ ପୋକ; ଅମ୍ବ ଡାହାଣୀ (ପୋକ)—A kind of flying insect. [ଉ—ମୋନେ ଅମ୍ବ ଅବ ଭୋଟାରେ ଆଅନ୍ତି । ବର୍ଷାଦିନେ ଭୋଟାରୁ ଉଡ଼ିଅସି ଘରର ଚହୁରେ ଲାଗନ୍ତି ।]

Sāuñliā poka

ଜାୟାପୋକା

ସାଉଁ ସାଉଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଘୁଷୁର ଅବ ଜନ୍ତୁ ମଲ୍ଲ ଅବ ଖାଇବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ଭଳି ନାସିକାଯୁକ୍ତ ଘୋଂତଘୋଂତ ଘଡ଼ଘଡ଼ ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି—(Onomatopoeic) Nasal sound made by hogs while eating offal.

Sāuñ sāuñ

ଘୋଂତଘୋଂତ ଘଡ଼ଘଡ଼

ସାଉ ଖାତ(ଖାତକ)—ଦେ. ବ (ସହଜର ଶବ୍ଦ)—ସାହୁ ଖାତକ (ଦେଖ)—Sāu khāta(khātaka) Sāhukhātaka [See]

ସାହୁଖାତକ ମହାଜନଖଦୁକା

(ଉ—ଅଗେ ଦୋଏ ମହାଜନ ଅଗେ ସଉ ଖାତ—ଗ୍ରାତ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମଭରୂପଣ ଗୀତା ।]

ସାଉ ଘର—ଦେ. ବ—ମାଲିକଙ୍କ ପରିବାର; ସାଅଭୁଙ୍କ ଘର—Master's house or family.

Sāu ghara

ମହାଜନର ବାଡ଼ି ମାଲିକକାଘର

(ଉ—ମୁଁ ସାଉ ଘର ଗୋରୁ ଖୋଳ ଅସିଥିଲି—ଫକୀରମୋହନ ଛମାଣ ଅଠରୁଣ ।)

ସାଉ(ଉ)ଟା—ଦେ. ବ—୧ । ସାଉଟିବା—Collecting; picking up. ୨ । ଇତସ୍ତତଃ ଭୂମିରେ ଗୁଟାନ ଇକଟା ଗଡ଼ିବା; ଭୂମିରେ ଲୁଣ୍ଠନ—2. Rolling or wallowing on the ground.

Sāu(uñ)ṭā

(ସାଉଁଣ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛତାନ ଲୋଟନା

(ଉ—ସିଆଳଙ୍କ ଭୂଲରେ ବାଡ଼ି ଅନ୍ତୁଗ୍ରଟା, ଘୋଡ଼ାମାନେ ଯେ ଦେଲେ ଧୂଳରେ ସାଉଁଟା—ଭୂଷଣ୍ଡିଂଦ ମହାଭାରତ କର୍ଣ୍ଣ)

ଗୁଟାନ ଇକଟ୍‌ଠାକିୟାହୁଆ ବିଣ—୧ । ସଂଗୃହୀତ—1. Gathered up. (ଉ—ସାଉଁଟା ଜାଣ ବ

(ସାଉଁଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) ସ୍ୱଣ ଭୂ ପାଏ ?) ୨ । ଯେ ଗୋଟାଏ—2. One who gathers up or collects [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲାଗେ । ଯଥା—ଘଣି ସାଉଁଟା, ଗୋବର ସାଉଁଟା; ଅମ୍ବ ସାଉଁଟା ।)

ସାଉ(ଉ)ଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସାଉଟିବାକ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—The causative form of Sāuṭibā—ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ସାଉଟିବା କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇବା—To collect through others.

Sāu(uñ)ṭā(ṭe)ibā

ଗୁଟାନ ଇକଟ୍ଠାକରନା

ସାଉ(ଉ)ଟା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଇତସ୍ତତଃ ଗଡ଼ିବା—To roll on the ground; to be strewn here and there.

Sāu(uñ)ṭā debā

(ସାଉଁଣ୍ଟାଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଛଡ଼ିୟେପଡ଼ା ଲୋଟନା

ସାଉ(ଉ)ଟି ସାଉ(ଉ)ଟି—ଦେ. ବ—ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କରି ଗୋଟାଇ ବହୁ ପଦାର୍ଥ ଗୋଟାଇବା, ଗୁଟିୟେ ଗୁଟିୟେ ଜଡ କରା କ୍ରିୟା—Act of gathering or picking up many things one by one.

Sāu(uñ)ṭi sāu(uñ)ṭi

ଇକଟ୍ଠା ଉକଟ୍ଠା

ସାଉ(ଉ)ଟି(ଟୀ)—ଦେ. ବ. (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—(ଯାହାକୁ ପିତାମାତା ଗୋଟାଇ ଗୋଟାଇ କରି ଅଣିଥାଅନ୍ତି; ଅତଏବ ଯାହାର (ସାଉଣ୍ଟି[ଣ୍ଟୀ]—ଅନ୍ୟରୂପ) ବହୁ ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ)—ଅପରୁଅଣୀଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଗୋଟିଏ ନାମ—A name given to children whose elders have predeceased their birth. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ଯଥା—ଘଣି ସାଉଁଟୀ)—ସଂଗ୍ରହକାରିଣୀ—ସାଉଁଟାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of words ending with 'Sāuṇṭā' a verbal adjective.

Sāu(uñ)ṭi(ṭī)

ଇକଟ୍ଠାକରନେବାଲୀ

ସାଉ(ଉ)ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ସମୁଦ୍ରାତ; ସ୍ୱାୟତ୍ତ) ୧ । ଇତସ୍ତତଃ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ପଦାର୍ଥକୁ ସଂଗ୍ରହ କରିବା—1. To collect things strewn here and there.

Sāu(uñ)ṭibā

ଗୁଟାନ ଇକଟ୍ଠାକରନା

[ଉ—ଯେଉଁସ୍ଥାନେ ନୃପ ଢୋଇଥିଲେ ଟିଅ
ସେ ସ୍ଥାନେ ଲୀଳା—ଚମତ୍କାର,
ପକାଇ ସାଉଁଟି ଅଣି ପୁଣି ଲେଣ୍ଟ
ବୋଇଲ ଗଣ୍ଡମଣ୍ଡଳ ।
ନନ୍ଦକିଶୋର—ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।]

୨ । ଭୂମିରୁ ଖୁଣ୍ଟିବା; ଗୋଟାଇବା—2. To pick up. ୩ । ଏକତ୍ର ଟେକି ଧରିବା—3. To hold up by lifting. [ଉ—ଫିଟି ପଡି ଥିବାରୁ ଅଯତ୍ନେ ଗାଈଟି, ଡେବରି କରେ ତାହା ବାଛଣ ସାଉଁଟି । ଭୂଷଣ୍ଡିକ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୪ । ଲୋଟିବା; ଭୂମିରେ ଗଡ଼ିବା—4. To roll on the ground.

ସାଉ(ଉଁ)ଟିବା(ଲା) କାଣ୍ଡ ଯୁଦ୍ଧକୁ ନ ପାଏ(ଯୋଗାଏ)—ଦେ. ପ୍ରବଚନ
Sāu(uñ)ṭibā(lā) kāṇḍa juddhaku na pāe (jogāe)
—ଅନ୍ୟର ବ୍ୟବହୃତ ବସ୍ତୁରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳେ ନାହିଁ—No work can be done with articles once used by som one and then picked up.

[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ଲୋକର ବ୍ୟବହୃତ କାଣ୍ଡ, ଯାହା ରଣଭୂମିରେ ପଡ଼ିଥାଏ, ତାକୁ ଯେବେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସଂଗ୍ରହ କରି ଅଣିଥାଏ, ଏପରି ଅକାମିକା ଶରଦ୍ୱାରା ଯୁଦ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟ ଚଳେ ନାହିଁ; ସେହିପରି ଗୋଟାଇ ଅଣିବ ପଦାର୍ଥରେ କାମ ଚଳେ ନାହିଁ ।

ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ବା ଯୋଦ୍ଧାର ନିଜର ଶରମୁଣ୍ଡାରେ ଶର ନ ଥାଏ ସେ ଯୁଦ୍ଧଭୂମିରେ ଅନ୍ୟ ଯୋଦ୍ଧାର ବ୍ୟବହୃତ ଓ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଶରକୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ଯୁଦ୍ଧ କରିବାରୁପ ଅସମ୍ଭବ ଓ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ଅବସ୍ଥାରେ ଏ ପ୍ରବଚନ ବୋଲାଯାଏ ।]

ସାଉଣ୍ଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗଞ୍ଜାମର ଉଦ୍ୟାନ ଖଣ୍ଡରେ ବାସ
Sāuṇṭiā କରୁଥିବା ଅଧମ ଅଧିବାସୀ ଶୂଦ୍ର ଜାତିବିଶେଷ—A class of Śūdras living in the Udyāna khaṇḍa of the Ganjam district. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଓ ଏମାନଙ୍କ ମାତୃଭାଷା ଓଡ଼ିଆ ଅଟେ ।]

ସାଉତା—ପ୍ରାଦେ. (ବଲାଙ୍ଗିର ପାଠଣା) ବଣ—ସାଇତା ଯାଇଥିବା—
Sāutā Stored up for future use.

ସାଉ(ଉ)ତି—ପ୍ରାଦେ (କେନ୍ଦୁଝର) ବି—ଗଡ଼ଜାତଅଧିବାସୀ ଅନାର୍ଯ୍ୟ
Sāu(uñ)ti ଜାତିବିଶେଷ—A class of non-aryan residents of the Orissa States. [ଦ୍ର—ଏମାନେ କେନ୍ଦୁଝର ରାଜ୍ୟରେ ଅଛନ୍ତି । ଉଚ୍ଚ ବର୍ଣ୍ଣର ହିନ୍ଦୁମାନେ ଏମାନଙ୍କ ହାତରୁ ଜଳ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଶାନ୍ତପ୍ରିୟ ଓ କୃଷିଜୀବୀ । ଏମାନଙ୍କର ଅଗ୍ରଣୀ ବ୍ୟବହାର, ଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟରେ ଅଭିଯୋଗ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବସା(ଡେରା)ଗୃହ, ଗ୍ରାମ ସମ୍ପର୍କୀୟ ପରାମର୍ଶ ସଭା, ଅବିବାହିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ରାତି ଯାପନ ପାଇଁ ମଣ୍ଡପ ବା ଦରବାର ଘର ଜମିଣ ଆଦି ଭୂୟାଁମାନଙ୍କ ପରି । କେନ୍ଦୁଝର 'ବୋଡ଼ା-ଜାଲ'ର ମହାପାତ୍ର ଜମିଦାର ଏମାନଙ୍କ ପ୍ରଧାନ ବଳପତି ।]

ସାଉତିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବଲାଙ୍ଗିର ପାଠଣା) କ୍ରି—ସାଇତିବା (ଦେଖ)
Sāutibā Sāitibā (See)

ସାଉଲ—ଦେ. ବଣ—ଖୋସାମଦିଆ—Flattering (person).
Sāulā [ଉ—ଗଙ୍ଗ ହଂସା କରି ସାଉଲ ମତ, ଖେଳନ୍ତି
ଖୋସାମୁଦେ ଖୁସାମଦ୍ରୀ ବୋଲି ଅଞ୍ଜନ ପ୍ରବୃତ୍ତ—ପ୍ରାଚୀ. ପରବେ-ଗୀତା ।]

ସାଉ(ଉଁ)ଲା—ଦେ.ବି (ସ.ସମତଳ)—୧। (ଦେଖ) ସାଉଁଳିବା କାମ—
Sāu(uñ)lā The act of smoothing up (the
ଚୁଲ ଆଁଚଡ଼ାନ, ସୀଟନା hair). ୨ । ଗୃଷ୍ଟୁ; ଚୋଖାମୋଦ—
ଖୋସାମୋଦ ଖୁସାମଦ 2. Flattery. ବଣ—୧। ପାଳଥରେ ଭୂଣ୍ଡିଆ
କିରାନ (ଚୁଲ) ସୀଟା ହୁଆ ଢୋଇ ମସୃଣ କରାଯାଇଥିବା (ଦେଖ)—
1. Combed and made smooth (hair). ୨। ଚିକଣ;
ମଖମଲ ପରି ମସୃଣ ଓ ସ୍ନିଗ୍ଧ—2. Oily and velvety.
ସାଉଁଳ ୩। (ଗୁଂ) ଶ୍ୟାମଳ ବା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—3. Of
ସଁବଲ black or blue colour. ୪। ଯେ କେଶବେଶାଦି
ସାଉ(ଉଁ)ଲା } ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରସାଧନଦ୍ୱାରା ନିଜକୁ ଭାଷ ଚିକଣ କରି-
ସାଉ(ଉଁ)ଲେଇ } ଥାଏ—4. A person who is
particular in his toilet and dress; beaux.
ଖୋସାମୁଦେ ୫। ସାଉଲିଆ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କୋମଳ ଓ ଖୋସାମଦିଆ
ଖୁସାମଦ୍ରୀ କଥା କହେ—5. Oily-tongued; smooth-tongued. ୬। ସାଉଲିଆ; କୋମଳ ଓ ଖୋସାମଦିଆ
(କଥା)—6. Smooth and flattering
(words).

ସାଉ(ଉଁ)ଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ସାଉଲିବା କ୍ରିୟାର
Sāu(uñ)lā(le)ibā ଣିଜନ୍ତରୂପ—1. The causative
ଖୋସାମଦ କରା form of Sāulibā. ୨। ସାଉଲେଇବା;
ଖୁସାମଦ୍ କରନା ଗୃଷ୍ଟୁତ୍ୱ କରିବା—2. To flatter.

ସାଉ(ଉଁ)ଲା କଥା—ଦେ. ବି—କୋମଳ ଓ ଗୃଷ୍ଟୁ ବାକ୍ୟ; ସାଉଲି
Sāu(uñ)lā kathā କଥା—Smooth and flattering
ଖୋସାମୁଦେ କଥା ଖୁସାମଦ୍ରୀ ବାତ words.

ସାଉ(ଉଁ)ଲିଆ—ଦେ. ବଣ (ସ. ଶ୍ୟାମଳ)—୧। ଶ୍ୟାମଳବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
Sāu(uñ)liā ଶ୍ୟାମଳ ସାଁବଲ 1. Dark complexioned
ଚିକ୍କଣ ଚିକ୍କନ ୨। (ସ. ସମ) ମସୃଣ ଓ ଚିକଣ—
[ସାଉ(ଉଁ)ଲା—ସ୍ତ୍ରୀ] 2. Smooth and oily.
ଖୋସାମୁଦେ ଖୁସାମଦ୍ରୀ ୩। ଗୃଷ୍ଟୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ(ବାକ୍ୟ)—3. Flattering.

ସାଙ୍ଗା ପ୍ରାଦେ (ପୂର୍ବ) ବି—ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ବଳଦର ସ୍ୱାମୀ ଦୁଇ
ସପଠଠୀ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ନିଜ ନିଜ ଜମିରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଦିନେ ଦିନେ
କରି ହଳ ବୁଲାଇବାର ପଦ୍ଧତି—The system of cultivating each other's lands under the arrangement that one man should lend his only bullock to the other and vice versa every alternate day. [ଦ୍ର—ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜମି ଅଛି ଓ ହଳ ଲଙ୍ଗଳ ଅଛି; କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ବଳଦ ଅଛି । ଅତ

ପ୍ରଥମ ବ୍ୟକ୍ତି ଜଣକ ଅନ୍ୟ ଜଣକଠାରୁ ବଳଦଟି ମାଗି ନେଇ ତାକୁ ଆପଣା ବଳଦ ସଙ୍ଗେ ଯୋଡି ନିଜ ଜମିରେ ହଳ କଲା; ତାଲ ପୁଣି ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ତା ଜମିରେ ପ୍ରଥମ ବ୍ୟକ୍ତିର ବଳଦ ଅଣି ଚାଷ କଲା । ଏହି ପଦ୍ଧତିକୁ ସାଉଁଲିଆ ବୋଲାଯାଏ ।]

ସାଉ(ଉଁ)ଲିବା—ଦେ.କ୍ରି (ସଂ.ସମତଳ)—୧। କେଶଗୁଚ୍ଛିକୁ ପାଣିଆ ଦ୍ୱାରା
Sāu(uñ)libā ବା କରତଳଦ୍ୱାରା ମସୃଣ କରିବା—1. To
ଚିକଣ କରା, ଚୁଲଫିରାନ smooth (the hair with the
चिकना करना comb or palm). ୨ । ତୈଳାକ୍ତ
କେଶକୁ ବୁଣ୍ଡାଇ ଚିକଣ କରିବା—2. To comb oiled
hair into smoothness. (ଉ—ସାଉଁଲିଲା
ସେକାଳେ ଜଣେ କେଶ ଧରି—ବୃଷ୍ଣସିଂହ- ମହାଭାରତ.
ଫୁସଲାନ ଥିବ ।) ୩ । କୋମଳ ଓ ଚାଟୁ କଥାଦ୍ୱାରା ମୁଗ୍ଧ କରିବା;
फुसलाना ସାଉଁଲେଇବା—3. To charm a person by
oily words and flattery. ୪ । ଗେଲ୍ଲା କରିବା
—4. To pet a person; to fondle.

ସାଉଲୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶଷ୍କୁଲୀ)—ଚଉଲୀ ପିଠା—
Sāulī Thin pastry cake.
साउली पूरी (ଯଥା—ମୃଗ ସାଉଲୀ ।)

ସାଉ(ଉଁ)ଲେଇ କରି କଥା କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୋମଳ ଓ
Sāu(uñ)lei kari kathā kahibā ମଧୁର ବାକ୍ୟ କହିବା-
ଫୁସଲାନ 1. To speak softly and sweetly; to
फुसलाकर बोलना inveigle. ୨ । ଚାଟୁ କରିବା—2. To
flatter. ୩ । ଗେଲ୍ଲ କରିବା—3. To pet; to
fondle.

ସାଏ—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—୧ । କାର୍ଯ୍ୟର ବା ପ୍ରସ୍ତାବର ଅନୁମୋଦନ—
Sāe 1. Approval of a proposal. ୨ । ସମାପ୍ତି—
ସାଏ 2. Completion; conclusion. (ଯଥା—ଶାଲ
साय ହୋଇଲା ସାଏ ।) ୩ । ସମ୍ମତି—3. Consent.
ସାଏ ବିଣ—୧ । ସମାପ୍ତ—1. Finished. ୨ । ସମ୍ମତ; ଅନୁ-
समाप्त ମୋଦିତ—2. Approved; agreed to.

ସାଏଁ କରି—ପ୍ରାଦେ. (ପାଟଣା) କ୍ରି. ବିଣ—ଝଟ୍ କରି; ଝଟିତି—
Sāeñ kari Very soon; quickly.

ସାଏଁ କଲା—ପ୍ରାଦେ. (ଲରଥ) କ୍ରି. ବିଣ—ଜଲଦି; ଶୀଘ୍ର—
Sāeñ kalā Quickly; very soon.

ସାଏଁ ସାଏଁ—ପ୍ରାଦେ. (ପାଟଣା) ଅ—ଶାଇଁ ଶାଇଁ (ଦେଖ)
Sāeñ sāeñ Śāiñ śāiñ (See)

ସାଏକ—ପ୍ରା. ବି (ସଂ. ସାୟକ)—ସାୟକ (ଦେଖ)
Sāeka Sāyaka (See)

ସାଏ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଥାକୁ ବା ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଅନୁମୋଦନ
Sāe karibā କରିବା—1. To approve of a propo-
ସାଏ ଦେଓୟା sal. ୨ । ଏକମତ ହେବା; କଥାକୁ 'ଏଜନ୍'
महमत होना କରିବା—2. To say 'ditto' to a thing.

ସାଏ କରା ୩ । ସମାପନ କରିବା—3. To finish or accom
समाप्त करना plish a matter.

ସାଏତ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅ. ସାଅତ୍=ଅବକାଶ; ସୁଅବସର;
Sāet dharibā ମୁହୂର୍ତ୍ତ)—୧। ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଗଣି ସ୍ଥିର କରିବା—
ସାଇତ ଧରା 1. To fix or find out an auspici-
साअत धरना ous time. ୨ । ସୁଅବସର ଠିକ୍ କରିବା—
2. To find out an opportune moment.
(ଉ—ଏହି ସମୟରେ ଗଣକ ଯାଇଁ ସାଏତ୍ ଧରି, କହିଲା
ଏହିଖଣି ପ୍ରୟାଣ କରିବେ ଶରବର କେଶରୀ । ବ୍ରଜନାଥ.
ସମର ଭରଙ୍ଗ ।)

ସାଏଦ୍(ଧ)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ସାଧ—
Sāed(dh) Controllable.

ସାଏଦ୍(ଧ) କରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ସାଧ କରିବା;
Sāed(dh) karibā ଅୟତ୍ତ କରିବା—1. To bring
under control. ୨ । ଦାଉ ସାଧିବା—2. To take
revenge. ୩ । ହଇରାଣ କରିବା—3. To put one
to trouble; to harass.

ସାଏ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ବା କଥାକୁ ଅନୁମୋଦନ
Sāe deba କରିବା—To approve of a proposal;
ସାଏ ଦେଓୟା **सम्मति देना** to pass a proposal.

ସାଏନ୍ତ—ପ୍ରା. ବି—ସାଅନ୍ତ (ଦେଖ)
Sāenta Sā-ānta (See)
(ଉ—ଘରେ ସାଏନ୍ତ ଜମିଅଛି ଯେବେ, ଏତେ ପରିଶ୍ରମ
ବାହିଁକି ତେବେ । ପ୍ରାଚୀ. ପରବେ ଗୀତା ।)

ସାଏନ୍ସ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ.ବି (ଇଂ)—ସାଇନ୍ସ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sāens (etc) Sāins etc. (See)

ସାଏପ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ଶାପ) —ଅଭିଶାପ—
Sāep Curse; imprecation.

ସାଏଲ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂରାଜୀ) (ଫା. ସାୟିଲ୍)—୧ । ଆପତ୍ତିକାରୀ—
Sāel 1. Objector. ୨ । ମକଦମା ସମ୍ପର୍କୀୟ ସମ୍ପତ୍ତିର
ସାଏଲ୍ ଦାବିଦାର—2. A claimant to the subject-
सायल् matter of dispute in a case.

ସାଏସ୍ତା ଖାଁ—ଦେ. ବି (ନାମ)—୧ । ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ୍ ଅରଙ୍ଗ-
Sāestā khāñ ଜେବଙ୍କର ଜନୈକ ସେନାପତି—1. Name
ସାଏସ୍ତା ଖାଁ of a Mahomedan general of the
सायेस्ता खाँ Moghal Emperor Aurangzeb.
[ଦ—ଏ ବଙ୍ଗଳାର ଜଣେ ବିଖ୍ୟାତ ମୋଗଲ ଶାସନକର୍ତ୍ତା ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ନାମ ତାଲିବ୍ ଓ ମିର୍ଜା ମୁହମ୍ମଦ୍ । ୧୬୬୧ ସାଲରେ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଇଙ୍ଗାର୍ ଅସଫ୍‌ଖାଁଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହେବାରୁ ସମ୍ରାଟ ସାହାଜାହାନ୍ ଏହାଙ୍କୁ ଇଙ୍ଗର୍ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ । ପୂର୍ବେ ଏ ବେରାର୍‌ର ଶାସନ-କର୍ତ୍ତା ଥିଲେ । ୧୬୫୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଏ ଗୁଜରାଟ ବିଜୟାର୍ଥ ପ୍ରେରିତ ହେଲେ ଓ ୧୬୫୮ ସାଲରେ ସାହାଜାହାନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ

ପରେ ଏ ମରକଟ୍ଟା ରାଜା ଶିବାଜିଙ୍କୁ ଦମନ କରିବା ଜନ୍ୟ ୧୬୫୯ ସାଲରେ ଅରଙ୍ଗଜେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମହାରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ପ୍ରେରିତ ହୋଇଥିଲେ । ପୁନାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବା ସମୟରେ ଶିବାଜି ରାତିକାଳରେ ହଠାତ୍ ଏହାଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲେ । ଏଥିରେ ବହୁତ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ସାଏସ୍ତା ପଳାଇ ଯିବା ସମୟରେ ଶିବାଜିଙ୍କ ତରବାରି ଆଘାତରେ ତାଙ୍କର ଗୋଟି ଆଙ୍ଗୁଠି ହରାଇଥିଲେ । ୧୬୬୬ ସାଲରେ ଏ ବଙ୍ଗଳାର ଶାସନକର୍ତ୍ତା ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ଓ ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ବଙ୍ଗଳାରେ ମୋଗଲଶାସନ ଦୃଢ଼ ହୋଇଥିଲା । ଏ ଭାବାରେ ବଙ୍ଗର ସୁବାଦାର ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଏକ ମହଣ ଗୁଡ଼ୁଳର ମୂଲ୍ୟ ଦୁଇ ଅଣା ଥିଲା । ଏ ଶୁଦ୍ ଚତୁର ଓ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ସାଧିକୁଶଳ ଥିଲେ । ୧୬୯୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ୯୩ ବୃଦ୍ଧ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଏହାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥିଲା । ସାଜାହାନଙ୍କ ରାଜତ୍ୱକାଳରେ ଏ ଆଗ୍ରାରେ ଓ ଅଲ୍ଲାହାବାଦରେ ଯଥାକ୍ରମେ ଜଦ୍ୟାନ ଓ ମସଜିଦ୍ ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ । ଅଲ୍ଲାହାବାଦର ମସଜିଦ୍ ୧୭୫୭ ସାଲର ସିପାହୀ ବିଦ୍ରୋହ ପରେ ଧ୍ୱସ୍ତ ହେଲା—ବିଶ୍ୱକୋଷ] ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଶାଳି ପରି ପ୍ରବଳ ପ୍ରତାପୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. (figurative) A very powerful or mighty personage (like Sāyesta Khāñ).

ସାଓ—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍କଳଗଡ଼) ବି—ତେଲି—
Sāo An oilman.

ସାଂଖ୍ୟ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବି—ସାଙ୍ଖ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sāṁkhya (etc) Sāṅkhya etc (See)

ସାଂଖ୍ୟ କାରିକା—ଦେ, ବି—କପିଳ ମୁନିଙ୍କ ସାଂଖ୍ୟ ଦର୍ଶନ—The system of Hindu philosophy of sage Kapila. (ଦ୍ର—ଏହି ସଂଖ୍ୟ କର ନାହିଁ, ସାଂଖ୍ୟକାରିକା ଅଛି କହ—ପ୍ରାଚୀ-ପୁଣ୍ଡିତମ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।)
Sāṁkhya kārikā
ସାଂଖ୍ୟକାରିକା

ସଂଗ୍ରାମିକ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି—ସାଙ୍ଗ୍ରାମିକ (ଦେଖ)
Saṁgrāmika Sāṅgrāmika (See)

ସାଂଘାତିକ—ସଂ. ବିଣ—ସାଙ୍ଘାତିକ (ଦେଖ)
Sāṁghātika Sāṅghātika (See)

ସାନ୍ଦ୍ରୁଷ୍ଟିକ—ସଂ. ବି—ସାନ୍ଦ୍ରୁଷ୍ଟିକ (ଦେଖ)
Sāṁdrushṭika Sāndrushṭika (See)

ସାମ୍ବତ୍ସରିକ(ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବିଣ—ସାମ୍ବତ୍ସରିକ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sāṁbatsarika (etc) Sāmbatsarika etc (See)

ସାମ୍ବାଦିକ—ସଂ. ବିଣ—ସାମ୍ବାଦିକ (ଦେଖ)
Sāṁbādika Sāmbādika (See)

ସାମ୍ବାଲି—ଦେ. ବି—ଶୁଆଁ ବାଲି ପୋକ—
Sāmbāli Caterpillar.
[ସାମ୍ବାଲ(ଳ)ଥ—ଅନ୍ୟରୂପ]
ସୁଆଁ ପୋକା ଶୁଆ

ସାମ୍ଯାତ୍ରିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମ୍ଯାତ୍ରା+ଇକ)—ଜାହାଜଦ୍ୱାରା ଦ୍ୱୀପାନ୍ତର ଗମନ—Going to another island in a vessel on a voyage.
Sāṁjātrika
(ସାମ୍ଯାତ୍ରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ବି—ପୋତବଣିକ (ଅମର)—A merchant trading with the help of ships; a voyaging merchant.

ସାଂଯୁଗୀନ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ (ସଂଯୁଗ=ଯୁଦ୍ଧ+ଭୁଶଳାର୍ଥେ ଇନ)—ଯୁଦ୍ଧ-କୁଶଳ—Dexterous in war; skilful in fight.
Sāṁjugīna
(ସାଂଯୁଗୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାମ୍ରାବିଣ—ସଂ. ବି (ସଂମ୍ରାବିନ୍+ଅ)—ହାଟରେ ଜାତ ହେବା ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ (ମୁଗ୍ଧବୋଧ ବ୍ୟାକରଣ)—The high sound rising from the crowd in a market.
Sāṁrābiṇa

ସାଂଶୟିକ—ସଂ.ବିଣ. ପୁଂ (ସଂଶୟ+ଇକ)—୧ । ସଂଶୟଯୁକ୍ତ;ସନ୍ଦିହାନ-Doubtful; doubting; suspicious; sceptic. ୨ । ଅସ୍ଥିରବୁଦ୍ଧି—2. Fickle-minded. ୩ । ଅକୃତପ୍ରତିଜ୍ଞ—3. Having formed no resolve. ୪ । ଅକୃତନିଶ୍ଚୟ—4. Unsettled; hesitating.
Sāṁśayika
(ସାଂଶୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାମ୍ଶ୍ରାବିଣ—ସଂ. ବି (ସଂସ୍ରାବିଣ+ଇନ)—ବୃକ୍ଷରୁ ବୃକ୍ଷକୁ ବ୍ୟାପିବାର ରସର ସମ୍ୟକ୍ ସ୍ରାବ (ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର)—Flow of juice or sap from one tree to another.
Sāṁsrābiṇa

ସାଂସର୍ଗିକ—ସଂ. ବିଣ (ସଂସର୍ଗ+ଇକ)—୧ । ସଂସର୍ଗ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to company. ୨ । ସଂସର୍ଗଜ—2. Born of association.
Sāṁsargika

ସାଂସାରିକ—ସଂ. ବି (ସଂସାର+ଇକ)—ସଂସାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the world; worldly.
Sāṁsārika
(ସାଂସାରିକତା—ବି)

ସାଂସିଦ୍ଧିକ—ସଂ. ବିଣ (ସଂସିଦ୍ଧି+ଇକ)—ସ୍ୱଭାବସିଦ୍ଧ—Natural; innate; congenital.
Sāṁsiddhika

ସାଂସ୍ଥାନିକ—ସଂ. ବିଣ (ସଂସ୍ଥାନ+ଇକ)—୧ । ସଂସ୍ଥାନସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to one's subsistence. ୨ । ସମାନଦେଶୀୟ; ଏକଦେଶୀୟ—2. Of the same place or country.
Sāṁsthānika

ସାଁଛିଲିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—୧ । ଉଛୁଳିବା—1. To scrape off. ୨ । ପାଲିସକରିବା-2. To polish. ୩ । ମସୃଣ କରିବା—3. To smooth.
Sāñuñlibā
ସାଁଛଲିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ସାଁଛ୍ଲିବା }

ସାଁକୁର୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ଭୁଲ.ଏହି ଅର୍ଥରେ ହିନ୍ଦୀ. ସାଂକର)
Sāñkur (ସଂ. ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ)—ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ; ଅପ୍ରଶସ୍ତ—Narrow.

ସାଞ୍ଜ୍ଞା(ଜ୍ଞ୍ୟା,ଜ୍ଞ୍ୟୀ)—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ସଜ୍ଞା)—ବଂଶୋପାଧି—Family title or cognomen.
Sāñjñā (ñgyā,yāñ)

ସାଁଚ୍—ପ୍ରାଦେ (ଲରଅ) ବିଣ—ସତ୍ୟ; ସତ୍ୟବାଦୀ—
Sāñchā Truthful.

ସାଁଜ—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ସନ୍ଧ୍ୟା; ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳ—
Sāñj Evening.

ସାଁଝ—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ସନ୍ଧ୍ୟା; ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳ—
Sāñjha Evening.

ସାଁତାଳ—ଦେ. ବି—ସାନ୍ତାଳ (ଦେଖ)
Sāñtāla Sāntāla (See)

ସାଁପ୍—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି (ଭୁଲ. ହିଂ ସାପ୍)—ସାପ—
Sāñp Snake; serpent.

ସାକଂ—ସଂ. ଅ (ସହ + ଅକ୍ ଧାତୁ = ଗତି + ଅମ୍)—ସହ; ସହିତ;
Sākam ସଙ୍ଗେ (ଅମର)—With; together with.
(ସାକମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହିଶବ୍ଦର କୀଦହାର ଓଡ଼ିଆରେ ଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

ସାକଟ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଶଠ; ଶାକ୍ତ)—୧ । ଶଠ—1. Deceitful.
Sākaṭa ୨ । ଦୁଷ୍ଟ—2. Wicked. (ଉ—ଦଯଷ୍ଟୀ
ଶଠ, ସାକଟ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଯେ ଲୋକ, ସାକଟ ପରେ ଯେ ହିଂସେକ—ଯଶୋଦନ୍ତ ପ୍ରେମଭକ୍ତିଚନ୍ଦ୍ରିକା ।]

ସାକଲ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସକଳ + ଭାବ, ଯ)—୧ । ସମୁଦାୟ—
Sākalya 1. Entirety; wholeness. ୨ । ହୋମାର୍ଥ
ମିଶ୍ରିତ ତିଳାଦିଦ୍ରବ୍ୟ—2. Sessamum and other articles mixed for the Homa.

ସାକାଙ୍କ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ + ଅକାଙ୍କ୍ଷା; ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି)—
Sākāṅksha ୧ । ଅକାଙ୍କ୍ଷାଯୁକ୍ତ; ସ୍ପୃହ—1. Desirous.
(ସାକାଙ୍କ୍ଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଲାଳାୟିତ—2. Hankering after.
(ନିରାକାଙ୍କ୍ଷ—ବିପରୀତ) ୩ । ଲୁବ୍ଧ—3. Covetous; lustful.

ସାକାର—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ = ସହିତ + ଆକାର) – ଆକାର-
Sākāra ଯୁକ୍ତ—Having shape or form; corporeal.
(ନିରାକାର—ବିପରୀତ)

ସାକାର ପୂଜକ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ ପୁଂ—ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ମୂର୍ତ୍ତିରୂପେ ଯେ
Sākāra pūjaka ପୂଜାକରେ—Idol worshipper.
(ସାକାରପୂଜକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାକାର ପୂଜା—ସଂ. ବି—ସାକାରୋପାସନା (ଦେଖ)—
Sākāra pūjā Sākāropāsanā (See)

ସାକାର ବାଦ—ସଂ. ବି—ଈଶ୍ୱର ଆକାର ବିଶିଷ୍ଟ ଅଟନ୍ତି, ଏହିଭୂତ ମତ-
Sākāra bāda The tenet that God has definite shapes; idolatry.

ସାକାର ବାଦୀ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. ପୁଂ—(ସାକାରବାଦିନ୍ ଶବ୍ଦ)—ସାକାର-
Sākāra bādī ବାଦ ମତାବଲମ୍ବୀ—A follower of the tenet of idolatry.
(ସାକାରବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାକାରୋପାସକ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. ପୁଂ—ସାକାରପୂଜକ (ଦେଖ)—
Sākāropāsaka Sākārapūjaka (See)
(ସାକାରୋପାସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାକାରୋପାସନା—ସଂ. ବି—ଈଶ୍ୱରଙ୍କୁ ମୂର୍ତ୍ତିରୂପରେ ପୂଜା କରିବା—
Sākāropāsanā Idol worship; idolatry.

ସାକି(ଖି)ନ(ନି)—ବୈଦେ. ବିଣ(କରିଅ) (ଅ. ସାକିନ=ନିବାସୀ)
Sāki(khi)n(ni) (ଅନ୍ୟଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଲାଗେ)—ଅମୁକ ସ୍ଥାନର
ସାକିନ ସାକିନ ନିବାସୀ—Inhabitant of; resident of.
(ପଥା—ସାକିନ୍ ସିକନ୍ଦରପୁର) [ଦ୍ର—ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ । ସା ।] ବି—ନିବାସ; ବାସସ୍ଥାନ—Residence; place where a man lives; a person's address. (ଉ—ହାଲ୍ ସାକିନ୍ କଟକ । ଫକିରମୋହନ ଛମାଣ. ଅଠଗୁଣ୍ଠ)

ସାକିନ୍(ନି) ହାଲ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (କରିଅ) (ଫା. ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନବାଚକ
Sākin(ni) hāl ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଲେଖାଯାଏ)—ହାଲ୍ ସାକିନ୍;
ସାକିନ ହାଲ ଅଧୁନା (ଅମୁକ ସ୍ଥାନରେ) ବାସ କରୁଥିବା—
ସାକୀନ ହାଲ At present residing at. [ଦ୍ର—ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ । ସା । ହା । ଚମ୍ବା । ସା । ଲ୍ଲା ।]

ସାକୀ—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ଅ)—୧ । ଯେଉଁ ଲୋକ ମଦ-
Sākī ପିଅଣ୍ଟିକୁ ମଦ ଅଣି ଯୋଗାଏ—1. One who
ସାକୀ provides wine to drinkers. ୨ । ପ୍ରେମିକ;
ପ୍ରେମିକା—2. Lovers.

ସାକୁଚ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ସାଙ୍କୁଚ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sākucha (etc) Sāṅkucha etc. (See)
ଶାଁକୋଚ ସାଂକୁଚ

ସାକୁ(କୁ)ତ—ସଂ. ବିଣ (ସ = ସହ + ଆକୂତ = ଅଭିପ୍ରାୟ)—
Sāku(kū)ta ଅଭିପ୍ରାୟଯୁକ୍ତ; ସାଭିପ୍ରାୟ—Having
(ସାକୁତା—ସ୍ତ୍ରୀ) intention or desire.

ସାକୁରୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sākurunḍa Name of a medicinal tree.
ଅନ୍ୟ ସଂ ନାମ—ଚ୍ଛିନ୍ନ ଫଳ, [ଦ୍ର—ଏହାର ଗୁଣ କଷାୟତ୍ୱ,
ବୃତୁଣ୍ଡ, ବିକଟ, ବସ୍ତ୍ରଭୂଷଣ, ରୁଚିକାରିତ୍ୱ, ପାପନାଶକତ୍ୱ, ସାରକତ୍ୱ,
କଟୁ ଫଳ । ଶ୍ଳେଷ୍ମାବାତନାଶିତ୍ୱ, ଲଘୁତ୍ୱ,
ବସ୍ତ୍ରରଞ୍ଜନତ୍ୱ । ଏ ଗଛକୁ ଗୁଜରାଟରେ 'ସକୁରୁଣ୍ଡ' ବୋଲାଯାଏ ।]

ସାକୁଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. କାକୁଲ)—୧ । ସାକୁଲଇବା (କର୍ମ ଦେଖ)—
Sākulā 1. Inveigling. (See) ୨ । କାକୁତି ମିନତି—
କକୁତିମିନତି 2. Soliciations. ବିଣ—୧ । କୋମଳ
ଠାଣି (କଥା)—1. Soft (words). ୨ । ଚାଟ (ଉକ୍ତି)—
2. Flattering. ୩ । (ପୁଂ) କାକୁତିମିନତିକାରୀ—
(ସାକୁଲା, ସାକୁଲେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) 3. Solicitous. ୪ । ସାକୁଲିଆ
(ଦେଖ)—4. Sākuliā. (See)

ସାକୁଲ(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୋମଳ କଥା କହି କୌଣସି
Sākulā(le)ibā ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମୁଗ୍ଧ କରିବା—1. To charm a
ବାବୁ ବାଛା କରା, ଗାଏ ହାତ person by soft words.
ବୁଲାନ, ସଲିଏ କଲିଏ କଥା ବଳା ୨ । ଚାଟ କରିବା—2. To

ଫୁସଲାନ, ଫୁସଲାନା flatter. ୩ । ଫୁସୁଲାଇବା—3. To inveigle. ୪ । କାକୁତି ମିନତି କରିବା—4. To pray humbly; to solicit.

ସାକୁଲି ସାକୁଲି—ଦେ. ବି—ଗୃଢ଼ ଓ ସ୍ନିଗ୍ଧ କଥା କହିବା—Inveigling. [ଉ—ଅଳ୍ପ ପାଖକ କଥା ଶୁଣି ଫୁସଲା ଫୁସଲି କଥା ଲ ସାକୁଲି ସାକୁଲି ଭଳି—ଫଣ୍ଡାଇମୋହନ· ଗଲ୍ପସ୍ଥଳ ।]
ফুসলা ফুসলী

ସାକୁଲିଆ—ଦେ. ବିଣ. ସୁ—୧ । ଯେ କୋମଳ କଥା କହେ—1. One who speaks soft and sweet words. ୨ । ମଧୁରଭାଷୀ—2. Sweet-speaking. ୩ । ସ୍ନିଗ୍ଧଭାଷୀ—3. Oily-tongued. ୪ । ଗୃଢ଼ଭାଷୀ—4. Flattering. ବିଣ—ସ୍ନିଗ୍ଧ; ମଧୁର (ଭାଷା)—Sweet; oily (words).
Sākuliā
মিষ্টভাষী
মিঠা বোলনে বালা

ସାକୁଲ୍ୟ } ସ୍ତ୍ରୀ
ସାକୁଲେଇ }

ସାକୁଲ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସକୁଳ+ଭାବ. ଯ)—ଏକ କୁଳରେ ଜାତ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପର୍କ—Agnatic relationship; relationship between two persons born in the same family.
Sākulya

ସାକେତ—ସଂ. ବି (ସ=ସହ+ଅ+କିତ୍ ଧାତୁ+ଅଧି. ଅ)—ଦଶରଥଙ୍କ ରାଜଧାନୀ; ଅଯୋଧ୍ୟାନଗର (ଶବ୍ଦ-ରତ୍ନାବଳୀ)—Another name for the town of Ajodhyā.
Sāketa
(ସାକେତନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାକେତକ—ସଂ. ବିଣ. ଓ ବି (ପୁଂ) (ସାକେତ+ବାସୀ ଅର୍ଥରେ କ)—ସାକେତବାସୀ; ଅଯୋଧ୍ୟାବାସୀ (ହ. ଶ)—Resident of Ajodhyā.
Sāketaka

ସାକ୍ତୁକ—ସଂ. ବି (ସକ୍ତୁ=ଇଚ୍ଛା+କ=ସକ୍ତୁକ+ଅ)—୧ । ସକ୍ତୁ ସମୂହ—1. A mass or quantity of corn flour. ୨ । ଯବ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କୌମୁଦ)—2. Barely. ବିଣ—ସକ୍ତୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to corn flour.
Sāktuka

ସାକ୍ଷ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ସାକ୍ଷ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sāksha (etc) Sākshya etc (See)

ସାକ୍ଷର—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଅକ୍ଷର)—୧ । ଅକ୍ଷର-ଯୁକ୍ତ—1. Having letters. ୨ । ଅକ୍ଷର ସମ୍ବଳିତ—2. Consisting of letters. ୩ । ପୁଂ. ବେଦଜ୍ଞ; ବିଦ୍ୱାନ୍—3. Literate; learned. ଦେ.ବି (ସ. ସ୍ୱାକ୍ଷର)—୧ । ସ୍ୱନାମ ଲିଖନ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—1. Signing of one's name. ୨ । ସହି; ସ୍ୱାକ୍ଷର—2. Signature.
Sākshara
(ସାକ୍ଷରା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ)

ସାକ୍ଷର କରିବା—ଦେ. କି (ସଂ. ସ୍ୱାକ୍ଷର+କୃ ଧାତୁ)—ନିଜର ନାମହି ଦସ୍ତଖତ କରିବା—To sign one's name.
Sākshara karibā
স্বাক্ষর করা দস্তখত করনা

ସାକ୍ଷସୂତ୍ର କମଣ୍ଡଳୁ—ସଂ. ବିଣ (ସ=ସହିତ+ଅକ୍ଷସୂତ୍ର+କମଣ୍ଡଳୁ)—ଅକ୍ଷସୂତ୍ର ଓ କମଣ୍ଡଳୁଧାରୀ (ସନ୍ନ୍ୟାସୀ)—(an anchorite) Holding a string of beads and a water-pot called Kamaṇḍalu.
Sākshasūtra kamaṇḍalu

ସାକ୍ଷାତ୍—ସଂ. ଅ (ସ=ସହ+ଅକ୍ଷି=ଚକ୍ଷୁ+ଅତ୍. ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କ୍ୱିପ୍; ଅକ୍ଷି ଶବ୍ଦ ସ୍ଥାନରେ ଅକ୍ଷ)—୧ । ସ୍ୱୟଂ—1. Self. ୨ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ; ସମ୍ମୁଖରେ (ଅମର)—2. Directly; in front; before one's eyes. ୩ । ମୁଖ୍ୟ—3. Direct; immediate. ୪ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷୀଭୂତ—4. (in person) Within one's veiw. ୫ । ସାମନା ସାମନି—5. Face to face. ୬ । ମୂର୍ତ୍ତିମାନ୍—6. Corporeal. ୭ । ସମାନ; ସଦୃଶ; ତୁଲ୍ୟ (ଅମର)—7. Equal; similar. ଦେ. ବି—୧ । ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର; ଭେଟ—1. Meeting; interview. ୨ । ଦେଖା; ଦେଖିବା; ଦର୍ଶନ—2. Seeing; visit.
Sākshat
সাক্ষাৎ
সাক্ষাত

ସାକ୍ଷାତ୍ କରିବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦେଖା କରିବା—To pay a visit to a person; to have an interview with a person.
Sākshāt karibā
সাক্ষাৎ করা সাক্ষাত করনা

[ଉ—ସାହେବମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସାକ୍ଷାତ୍ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରରେ ଥିବା ତପସ୍ୱୀ ହାତରେ ଦର୍ଶକଙ୍କ ନିଜର ନାମ ଓ ପରିଚୟ ଲେଖାଥିବା ଖଣ୍ଡେ ଦର୍ଶନ କାର୍ଡ଼ ପଠାଇବାକୁ ହୁଏ ।]

ସାକ୍ଷାତ୍ କର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବିଣ (ସାକ୍ଷାତ୍ କର୍ତ୍ତୃ. ଶବ୍ଦ)—ସାକ୍ଷାତ୍‌କାରୀ; ଯେ ଦେଖା କରେ—Having an interview with; visiting; interviewing.
Sākshāt-karttā
(ସାକ୍ଷାତ୍ କର୍ତ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର—ସଂ. ବି (ସାକ୍ଷାତ୍+କୃ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷୀ-କରଣ; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେଖା ବା ଭେଟ—Interview with any one.
Sākshāt-kāra

ସାକ୍ଷାତ୍ କାରଣ—ଦେ. ବି—ମୁଖ୍ୟ କାରଣ; ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କାରଣ—Direct cause; immediate cause.
Sākshāt kāraṇa
সাক্ষাৎ কারণ সাক্ষাত কারণ

ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର ଲାଭ—ସଂ. ବି—ଦର୍ଶନଲାଭ—Having an interview with
Sākshāt-kāra lābha

ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର ଲାଭ କରିବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଦର୍ଶନ ପାଇବା—To have access to a person for an interview.
Sākshāt-kāra lābha karibā
সাক্ষাৎকার লাভ করা সাক্ষাতকার হোনা

ସାକ୍ଷାତ୍‌କାରୀ—ସଂ. ବିଣ (ସାକ୍ଷାତ୍‌କାରିନ୍ ଶବ୍ଦ)—ସାକ୍ଷାତ୍ କର୍ତ୍ତା (ଦେଖ)—Sākshāt-karttā (See).
Sākshāt-kārī
[ସାକ୍ଷାତ୍‌କାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସାକ୍ଷାତ୍ ଘଟନା—ସଂ. ବ—ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷୀଭୂତ ଘଟନା—An event
Sākshāt ghaṭanā which has actually been seen by a person.

ସାକ୍ଷାତ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦେଖା ଦେବା—
Sākshāt debā To grant an interview to a person.
साक्षात् देओया **साक्षात देना**

ସାକ୍ଷାତ୍ ପାଇବା (ଲଭିବା)—ଦେ. କ୍ରି—ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର ଲାଭ କରିବା;
Sākshāt pāibā (labhibā) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଦେଖା
साक्षात पाओया ବା ଦର୍ଶନ ପାଇବା—To have access to
साक्षात पाना, साक्षात लाभकरना a person for an interview; to have an opportunity of having an interview with a person.
(ସାକ୍ଷାତ୍ ମିଳିବା [ହେବା]—ବିଶେଷୀକୃତ)

ସାକ୍ଷାତ୍ ପ୍ରମାଣ—ସଂ. ବ—ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷୀଭୂତ ପ୍ରମାଣ—
Sākshāt pramāṇa Direct evidence.

ସାକ୍ଷାତ୍ ଯମ—ଦେ, ବ (ସଂ. ସାକ୍ଷାତ୍ ଯମଃ)—୧ । ସ୍ୱୟଂ
Sākshāt jama ଯମଦେବ—1. The God of death
साक्षात् यम in person. ୨ । ଦେଖିବାକୁ ଠିକ୍ ଯମପରି ବିକଟ
साक्षात यम ଓ ଭୟଙ୍କର—2. Fierce in appearance like the God of death; an impersonation of the God of death. ୩ । ଯମପରି ନିଷ୍ଠୁର—3. Cruel as the God of dath.

ସାକ୍ଷାତ୍ ଲାଭ—ଦେ. ବ—ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର ଲାଭ—
Sākshāt lābha Having an interview with a
साक्षात् लाभ **साक्षात लाभ** person.

ସାକ୍ଷାତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧ—ଦେ. ବ—ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷୀଭୂତ ସମ୍ବନ୍ଧ—
Sākshāt sambandha Direct connection or
साक्षात् सम्बन्ध **साक୍ଷାତ ସମ୍ବନ୍ଧ** relation.

ସାକ୍ଷାତ୍ ହେବା—ଦେ. ବ—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଭେଟ
Sākshāt hebā ହେବା—1. Having an interview or meeting (with a person).
साक्षात् होना **साक୍ଷାତ ହୋନା** ୨ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ପରସ୍ପର ଭେଟ ହେବା—2. (Two persons) Meeting together; having an interview with each other.

ସାକ୍ଷାତ—ଦେ. ବ—ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର (ଦେଖ)—Sākshātkāra.
Sākshāta (See) କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସ୍ୱୟଂ—1. In
साक्षात person; personally. (ଉ—ଅନ୍ଧ ମନ୍ଦ ସହିତେ
साक्षात ସାକ୍ଷାତ ସେମାନେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)
୨ । ସମ୍ମୁଖରେ; ସାମନାରେ—2. In front of (ଉ—ସାକ୍ଷାତ ଦେଖିଲାପରି, ସାକ୍ଷୀ ହେବାକୁ ବାହାରି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉତ୍କଳିକା ଚମ୍ପୂ. ସ ଗୀତ ।)

ସାକ୍ଷାତରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ସାକ୍ଷାତ୍)—୧ । ସ୍ୱୟଂ—
Sākshātare 1. In person. ୨ । ସମ୍ମୁଖରେ—2. In
साक्षातमें front of. ୩ । ଉପସ୍ଥିତରେ—3. In the presence of. ୪ । ସାମନା ସାମନି—4. Face to face.

ସାକ୍ଷାତରେ କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ବିଷୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ)
Sākshātare kahibā ସ୍ୱୟଂ କହିବା—To tell any-
साक्षातमें कहना thing to anyone in person.
साक्षात बोलना

ସାକ୍ଷାତେ(ନ୍ତେ)—ଦେ. ଅ (ସଂ. ସାକ୍ଷାତ୍)—୧ । ସ୍ୱଚକ୍ଷୁରେ—
Sākshāte(nte) 1. With one's own eyes. (ଉ—
साक्षातें ଏହି ମତେ ସାକ୍ଷାତେ ଅମ୍ବେ ଦେଖିଅଛୁଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ.
साक्षाते ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୨ । ସ୍ୱୟଂ—2. In person. (ଉ—ସାକ୍ଷାତେ କୃଷ୍ଣ ହୋଇ ଦ୍ୱୈପାୟନ ରୂପ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।) ୩ । ଦେଖିବାକୁ ଠିକ୍ ସଦୃଶ—3. Exactly similar in appearance to (so and so); looking exactly like (so and so). ୪ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ—4. Directly; to one's direct knowledge. (ଉ—ଏବେ ସେହି କଥା ସାକ୍ଷାତେ ଗଲା ଜଣା, ବିକ୍ଷା ତୁମ୍ଭେ କାହିଁ କରୁଛ ବୁଦ୍ଧି ବଣା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ସାକ୍ଷାଦ୍‌ଦର୍ଶନ—ସଂ. ବ—୧ । ନିଜର ଆଖିରେ ଦେଖିବା—
Sākshāddarśana 1. Seeing with one's own
(ସାକ୍ଷାତ୍‌ଦୃଷ୍ଟି—ଅନ୍ୟରୂପ) eyes. ୨ । ସାମନା ସାମନି ଦେଖା—
2. Direct vision.

ସାକ୍ଷାଦ୍‌ଦର୍ଶୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସାକ୍ଷାତ୍ + ଦର୍ଶନ୍ = ସାକ୍ଷାଦ୍‌ଦର୍ଶିନ୍
Sākshāddarśī ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ)—ଯେ ସ୍ୱୟଂ ଦେଖିଥାଏ—
(ସାକ୍ଷାଦ୍‌ଦର୍ଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Having personally seen (anything); having a personal interview with.

ସାକ୍ଷାଦ୍‌ଦ୍ରଷ୍ଟା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସାକ୍ଷାଦ୍‌ଦ୍ରଷ୍ଟୃ ଶବ୍ଦ)—ସାକ୍ଷାଦ୍‌ଦର୍ଶୀ (ଦେଖ)
Sākshāddrashṭā Sākshāddarśī. (See)
(ସାକ୍ଷାଦ୍‌ଦ୍ରଷ୍ଟ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାକ୍ଷାଲ୍ଲାଭ—ଦେ. ବ—ସାକ୍ଷାତ୍‌କାର ଲାଭ; ଦେଖା ମିଳିବା—
Sākshāllābha Having an interiew with.
साक्षात् लाभ **साक्षात लाभ**

ସାକ୍ଷି—ଦେ. ବ (ଜଟିଳଅ) (ସଂ. ସାକ୍ଷୀ)—୧ । ସାକ୍ଷୀ (ଦେଖ)—
Sākshi 1. Sākshī. (See) ୨ । (ସଂ. ସାକ୍ଷ୍ୟ) ସାକ୍ଷ୍ୟ
साक्षी **गवाही** (ଦେଖ)— 2. Sākshya. (See)
साक्ष **गवाह**

ସାକ୍ଷି ଅଲଗଡ଼ା—ଦେ. ବ—ସାକ୍ଷୀ ପେଇଁ ଥିବାର ସ୍ଥାନରେ ଠିଆ
Sākshi alagardā ହୋଇ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦିଏ—The witness
साक्षिर काठगड़ा **गवाहीका कठघेरा** box.

ସାକ୍ଷି ଇଜା(ଝା)ର—ଦେ. ବ (ଜଟିଳଅ)—ସାକ୍ଷି ଜବାନବନ୍ଦି (ଦେଖ)
Sākshi ijā(jhā)ra Sākshi jabān bandi. (See)
(ସାକ୍ଷି ଇଜାହାର—ଅନ୍ୟରୂପ)
साक्षि एजाहार **गवाही ईकार**

ସାକ୍ଷି କରିବା—କ୍ରି. କ (କରିଅ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି
Sākshi karibā ଘଟଣାର ସାକ୍ଷୀରୂପେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ବା
ସାକ୍ଷି କରା ତଲବ କରିବା—1. To cite a person as a
गवाही करना witness. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି
ଦଲିଲରେ ସାକ୍ଷୀ ପକାଇବା—2. To have a
person as an attesting witness to a
document; to get a person to attest a
document.

[ଦୃ—ଏକ ସାକ୍ଷି ସାକ୍ଷି ନୁହେଁ, ଏକ ଅଶି ଅଶି
ନୁହେଁ—ପ୍ରବଚନ ।
ଯେଉଁପରି କଣା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଚକ୍ଷୁଷ୍ମାନ୍ ବୋଲିବା
ନାହିଁ, ସେହିପରି ଜଣେ ସାକ୍ଷୀଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବିଷୟ
ପ୍ରମାଣିତ ହେଲା ବୋଲି ବୋଲିପାରି ପାରେ ନାହିଁ ।]

ସାକ୍ଷି ଖରଚ(ଚା)—କ୍ରି. କ (କରିଅ)—ସମନ କରିବାକୁ ସାକ୍ଷିର
Sākshi kharacha(chā) ଯାତାୟାତ ଖରଚ ପାଇଁ ପକ୍ଷ ଦ୍ୱାରା
साक्षी खर्च ଦାଖଲ ହେବା ଧନ—Expenses depo-
गवाही खर्च sited in a court for summoning a
witness.

(ସାକ୍ଷି ଖର୍ଚ୍ଚ [ଚ୍ଚା]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାକ୍ଷି ଖୁ(ଖୋ)ରାକି—କ୍ରି. କ (କରିଅ)—ଅଦାଲତକୁ କୌଣସି
Sākshi khu(kho)rāki ସାକ୍ଷୀକୁ ସମନ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଉକ୍ତ
साक्षी खोराकी ସାକ୍ଷୀର ଖାଇବା ଖରଚ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଖରଚ
गवाही खोराकी ସମନ କଲାବେଳେ ଅଦାଲତରେ ଜମା କରେ
—Diet money deposited in court for a
witness whom a party summons.

ସାକ୍ଷି ଗଭା(ଗଭାଇ, ଗଭେଇ, ଗୁହା)—କ୍ରି. କ (କରିଅ; ଏକାର୍ଥକ
Sākshi gabhā(gabhāi, gabhei, guhā) ସହିତର
साक्षी सावुत ଶବ୍ଦ, ସଂ. ସାକ୍ଷୀ ଓ ଫା. ଗଭାଇ)—୧ । ସାକ୍ଷୀ—
साक्षी गवाही 1. Witness. ୨ । ସାକ୍ଷୀ ଓ ପ୍ରମାଣ—
2. Evidence and testimony of a witness.

ସାକ୍ଷି ଗୁଜାରିବା—କ୍ରି. କ (କରିଅ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅପଣାର
Sākshi gujāribā ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରିବା ପାଇଁ ଦ୍ୱାରମନ୍ତ
साक्षी गुजरान ସମ୍ମୁଖରେ ଜବାନବନ୍ଦି କରାଇବା—To cause
गवाही गुजारना a person to give evidence as
witness on one's behalf.

ସାକ୍ଷି ଗୁଜୁରିବା—କ୍ରି. କ (କରିଅ)—ଅଦାଲତରେ ସାକ୍ଷୀରୂପେ
Sākshi gujuribā ଜବାନବନ୍ଦୀ ଦେବା—To depose as
साक୍ଷୀ ଗୁଜରା गवाही गुजरना a witness in a case.

ସାକ୍ଷି ଗୋ(ଜୁ, ଜୋ)ଟା(ଟେ)ଇବା—କ୍ରି—କୌଣସି ମକଦମାର
Sākshi go(ju, jo)ṭā(ṭe)ibā ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ସଂଗ୍ରହ କରିବା—
साक्षी जोटान गवाही जुटाना To collect evidence
or witnesses for a case.

ସାକ୍ଷି ଜବାନବନ୍ଦ—କ୍ରି. ବ (କରିଅ)—୧ । ସାକ୍ଷୀ ଅଦାଲତରେ
Sākshi jabānabandi ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବା—1. Testimony
साक्षी जबानबंदी or deposition given by a wit-
गवाही जबानबंदी ness. ୨ । ଅଦାଲତଦ୍ୱାରା ଲିପିବଦ୍ଧ
ହୋଇଥିବା ସାକ୍ଷି-ପ୍ରଦତ୍ତ ପ୍ରମାଣ—2. Evidence or
deposition of a witness recorded by the
court.

ସାକ୍ଷି ଜେରା—କ୍ରି. ବ (କରିଅ)—ଯେଉଁ ପକ୍ଷ କୌଣସି ସାକ୍ଷୀକୁ
Sākshi jerā ତଲବ କରିଥାଏ ତାହାର ବିପକ୍ଷ ଓକିଲ
साक्षी जेरा ଅଦାଲତଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ସାକ୍ଷୀକୁ ପଚାରି ଯିବା କୂଟପ୍ରଶ୍ନ—
गवाहीकी जीरह Cross examination of a witness.

ସାକ୍ଷିଣ—କ୍ରି. ବ (ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ; ସଂ. 'ସାକ୍ଷିନ୍' ଶବ୍ଦର ୧ମା. ବହୁ
Sākshiṇa ବଚନ, ସାକ୍ଷିଣଃ)—ସାକ୍ଷୀ (ଦେଖ)—Sākshī
साक्षी गवाही (See). [ଉ—ସେ ପାପ ପୁଣ୍ୟରେ ସାକ୍ଷିଣ,
ତୋ ପାଦେ ପଶିଲି ଶରଣ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।]

ସାକ୍ଷି ତାଲିକା—କ୍ରି. ବ (କରିଅ)—ମକଦମାରେ ପକ୍ଷ ଦ୍ୱାରା ଦାଖଲ
Sākshi tālikā ହେବା ଜଣକର ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ନାମ—
साक्षी तालिका List of one's witnesses filed by a
गवाही तालिका party in court.

ସାକ୍ଷି ତାଲିମ୍ କରିବା—କ୍ରି. କ (କରିଅ)—ସାକ୍ଷୀ ଦେବା ସମୟରେ
Sākshi tālim karibā ସାକ୍ଷୀ କଅଣ କହିବ ତାହା ତାକୁ
साक्षी तालिम करा ବତାଇବା ବା ଶିଖାଇବା—
गवाही तालिम करना To coach a witness.

ସାକ୍ଷି ତିଆର(ରି) କରିବା—କ୍ରି.କ (କରିଅ)--ସାକ୍ଷୀ ସଜାଇବା (ଦେଖ)
Sākshi tiāra (ri)karibā Sākshī sajāibā (See)
साक्षी तैरि करा गवाही तैयार करना

ସାକ୍ଷି ଦେବା—କ୍ରି. କ (ସକର୍ମକ; କରିଅ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Sākshi deba କୌଣସି ଘଟଣାର ସାକ୍ଷୀରୂପେ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
साक्षी देओया 1. To cite a person as a witness.
गवाही देना [ଉ—ଗୁଳ ପାଉଥାଏ ଭରମକୁ, କଥା କହୁ-
ଥାଏ ଧରମକୁ, ମରମେ ମରମେ ଯାହା ହେଉଥାଏ ସାକ୍ଷି
ଦେଉଥାଏ ଧରମକୁ—ଭଗ ।] ୨ । (ଅକର୍ମକ)
ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବା; କୌଣସି ମକଦମାରେ ଜଣେ ସାକ୍ଷୀସ୍ୱରୂପ
ଜାଣିଥିବା ଘଟଣା ବା ବିବରଣ ଅଦାଲତକୁ କହିବା—
2. To depose as a witness in a case.

ସାକ୍ଷି ଦ୍ୱୈଧ—ସଂ. ବ (ସଂ. ସାକ୍ଷିନ୍+ଦ୍ୱୈଧ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଏକ
Sākshi dwaidha ଘଟଣା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସାକ୍ଷୀମାନେ
ଦୁଇ ପ୍ରକାର କଥା ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବା—1. Contradic-
tory versions of the same thing by
different witnesses. ୨ । ଏକ ଘଟଣା ସମ୍ବନ୍ଧେ
ବିପରୀତବାଦୀ ଦୁଇ ଜଣ ସାକ୍ଷୀ—2. Two witnesses
contradicting each other.

ସାକ୍ଷି ନେବା—କ୍ରି. କ (କଟକଅ)—କୌଣସି ମକଦମା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
Sākshi nebā ପ୍ରମାଣ ସାକ୍ଷୀଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଶୁଣିବା—To take
साक्षी लेना evidence from a person; to examine
गवाही लेना a witness.

ସାକ୍ଷି ପକା(କେ)ଇବା—କ୍ରି. କ (କଟକଅ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Sākshi pakā(ke)ibā କୌଣସି ଦଲିଲର ସାକ୍ଷୀରୂପେ ଦସ୍ତଖତ
साक्षी फेला କରାଇବା—1. To make or get a
गवाही बनाना person attest a deed. ୨ । (ଲେଖକ)
ନିରକ୍ଷର ସାକ୍ଷୀର ନାମ ଓ ସନ୍ତକ ଦଲିଲରେ ଲେଖିବା—
2. (the writer of a deed) To write out
the name or mark of an illiterate person
as a witness to a deed.

ସାକ୍ଷି ପଡ଼ିବା—କ୍ରି. କ (କଟକଅ)—କୌଣସି ସାକ୍ଷୀ ନିଜର ନାମ ବା
Sākshi pardibā ଦସ୍ତଖତ କୌଣସି ଦଲିଲରେ ଲେଖିବା
साक्षी पड़ा —To attest a document (by
गवाही होना signing one's name or putting
one's mark thereon.)

ସାକ୍ଷି ପ୍ରମାଣ—କ୍ରି. ବ (କଟକଅ; ସଂ. ସାକ୍ଷୀ ଓ ପ୍ରମାଣ)—୧ ।
Sākshi pramāṇa ସାକ୍ଷୀଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଘଟଣାର ପ୍ରମାଣ—
साक्षी प्रमाण 1. Proof of any matter by witness.
गवाही सबुत ୨ । (ସହଚର) ସାକ୍ଷୀଙ୍କଦ୍ୱାରା ଓ ଅନ୍ୟ ଉପାୟରେ
ଘଟଣାର ପ୍ରମାଣ—2. Proof of any matter by
evidence, oral and documently.

ସାକ୍ଷି ମାନିବା—କ୍ରି. କ (କଟକଅ)—ଆପଣା ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ ପାଇଁ
Sākshi mānibā କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସାକ୍ଷୀରୂପେ ଗଣନ
साक्षी मानना କରିବା—To cite a person as one's
गवाही मानना witness.

ସାକ୍ଷି ମିଆଦି—କ୍ରି. ବ (କଟକଅ)—ସାକ୍ଷୀଙ୍କ ଉପରେ ସମନ
Sākshi miādi ଜାରି କରିବାକୁ ପିଟା ପିଆଦାର ଖରଚ ପାଇଁ
साक्षी मेयादी गवाही मियादी ସମନ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନାକାରୀ
ପକ୍ଷ ଅଦାଲତରେ ଯେଉଁ କୋର୍ଟଫିସ୍ ଦାଖଲ କରେ—
Process fees deposited in court by
a person who prays for summoning a
witness.

ସାକ୍ଷି ମୁଚ (ଚ୍ଛ, ଚି, ଚେ) ଲ (ଲି) କା—କ୍ରି. ବ (କଟକଅ)—ଏକ
Sākshi mucha (chā, chi, che) la (li) kā ତାରିଖରେ
साक्षीमोचलका ଗବାହିମୁଚାଲିକା ଅଦାଲତରେ ଉପସ୍ଥିତ
ହୋଇଥିବା ସାକ୍ଷୀ ଅନ୍ୟ ଧାର୍ଯ୍ୟ ତାରିଖରେ ପୁନର୍ବାର
ସମନ କରି ନ ଯାଇ ମନକୁ ନିଜେ ଅସି ହାଜର ହେବା
ପାଇଁ ଯେଉଁ ସ୍ୱୀକାର ପତ୍ର ଅଦାଲତରେ ଦସ୍ତଖତ କରି
ଦିଅନ୍ତି—Personal recognisance taken
from a witness (who attends court)
to appear on the next date with-
out issue of fresh summons.

ସାକ୍ଷି ସଜା(ଜେ)ଇବା—କ୍ରି. କ—କୌଣସି ବିଷୟରେ ପ୍ରମାଣ ପାଇଁ
Sākshi sajā(je)ibā ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷୀ ଯୋଗାଡ଼ କରିବା—
साक्षिसाजान गवाहीतूलकरना To get up or fabri-
cate false witness.

ସାକ୍ଷି ସମନ—କ୍ରି. ବ (କଟକଅ)—(ସଂ. ସାକ୍ଷୀ ଓ ଇଂ. ସମନ୍ସ୍)
Sākshi samana ସାକ୍ଷୀଙ୍କର ଅଦାଲତରେ ହାଜର ହେବା
साक्षिसमन ପାଇଁ ଅଦାଲତଙ୍କ ମୋହରଯୁକ୍ତ ଆଦେଶ ଲିପି—
गवाहीसमन Summons to a witness.
(ସାକ୍ଷିସ୍ମନ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ସାକ୍ଷି ସାବି(ବୁ)ତ୍(ତା,ତି)—କ୍ରି. ବ (କଟକଅ)—(ସଂ. ସାକ୍ଷୀ ଓ ଫା.
Sākshi sābi(bu)t (tā,ti) ସବୁତ୍=ପ୍ରମାଣ)--ସାକ୍ଷୀ ପ୍ରମାଣ;
साक्षिसाबुत ସାକ୍ଷୀ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଘଟଣାକୁ ପ୍ରମାଣିତ କରାଇବା—
गवाहीसुबुत Evidence or proof of any matter
adduced by a witness.

ସାକ୍ଷି ହାଜିରା—କ୍ରି. ବ (କଟକଅ)—ଆପଣା ପକ୍ଷରୁ ଅଦାଲତରେ
Sākshi hājirā ହାଜର ହୋଇଥିବା ସାକ୍ଷିମାନଙ୍କ ତାଲିକା
साक्षीहाजिरा गवाहीहाजिरी (ଯାହା ପକ୍ଷ ଅଦାଲତରେ
ଦାଖଲ କରେ)—List of witnesses in atten-
dance in court, filed by a party.

ସାକ୍ଷୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ସାକ୍ଷାତ୍+ଇନ୍; ସାକ୍ଷାତ୍ ସ୍ଥାନରେ ସାକ୍ଷ;
Sākshī ସ=ସହିତ+ଅକ୍ଷି=ଚକ୍ଷୁ+ଅ+ଇନ୍, ୧ମା.
(ସାକ୍ଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ବ)—୧ । ବିଦ୍ୟମାନ, (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—
[ସାକ୍ଷ, ସାକ୍ଷିତ୍ୱ—ବି] 1. Cognisant of any matter
୨ । ଦେଖିଥିବା ବିଷୟର କଥକ—2. Bearing
testimony; giving evidence. ବି—୧ ।
ସାକ୍ଷାତ୍ଦ୍ରଷ୍ଟା ବ୍ୟକ୍ତି—1. Witness; eye-
witness. ୨ । ଯେ କୌଣସି ଘଟଣା ସ୍ୱଚକ୍ଷୁରେ
ଦେଖିଥାଏ; ଉପଦ୍ରଷ୍ଟା—2. A spectator; on-
looker. ୩ । ବିଦ୍ୟମାନ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A person
who is cognisant of the fact of
a case or event. ୪ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
ନିଜେ ଦେଖିଥିବା ଓ ଜାଣିଥିବା ବିଷୟ ଧର୍ମାଧି-
କରଣରେ ବିଚାରକଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରକାଶ କରେ—
4. A witness who deposes in court
as to the matters within his know-
ledge. [ଦ୍ର—ଅଦାଲତରେ ଯେଉଁ ପକ୍ଷ କୌଣସି
ସାକ୍ଷୀଙ୍କୁ ସମନ କରାଇ ଥାଏ, ସେହି ପକ୍ଷ ପ୍ରଥମେ
ଉକ୍ତ ସାକ୍ଷୀଙ୍କୁ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନ ବା ଜବାନବନ୍ଦୀ କରନ୍ତି ।
ତତ୍ପରେ ଅପର ପକ୍ଷ ଉକ୍ତ ସାକ୍ଷୀଙ୍କୁ କୂଟ ପ୍ରଶ୍ନ ବା
ଜେରା କରନ୍ତି ଓ ଜେରାରେ ପ୍ରକାଶ ହୋଇଥିବା
କୌଣସି ବିଷୟ ବୁଝାଇବା ପାଇଁ ସମନ କରିଥିବା ପକ୍ଷ
ତାକୁ ପୁନଃ ପ୍ରଶ୍ନ କରନ୍ତି ।]
୫ । ସାକ୍ଷି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—5. Sākshi etc
(See).

ସାକ୍ଷୀ ଗୋପାଳ—ଦେ. ବ—୧ । ସତ୍ୟବାଦୀ ଗୋପୀନାଥ (ଦେଖ)—
Sākshī gopāla 1. Satyabādī gopīnātha. (See)
ସାକ୍ଷୀ ଗୋପାଳ ୨ । ସତ୍ୟବାଦୀ (ଦେଖ)—2. Satyabādī
साक्षी गोपाल (See) ୩ । ବେଙ୍ଗଲ୍ ନାଗପୁର ରେଲୱେର ପୁରୀ ଶାଖା ନିକଟସ୍ଥ ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳ ମନ୍ଦିରର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ରେଲ ଷ୍ଟେସନ—2. Name of the B. N. Ry. station near the Sakhigopal temple on the Puri branch. [ଦ୍ର—ଏହି ଷ୍ଟେସନ ଠାରୁ ସାକ୍ଷୀ ଗୋପାଳଙ୍କ ମନ୍ଦିର ୧ ମାଇଲ୍ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଅଟେ; ଏଠାରେ ଡାକ୍ତରଖାନା, ପୋଷ୍ଟଅଫିସ୍, ଡାକଘର, ଡାକ ବଙ୍ଗଳା ଓ ଥାନା ଅଛି । ଏ ଗ୍ରାମର କେହି କେହି ସତ୍ୟବାଦୀ କହନ୍ତି ।] ୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ନିଷ୍କ୍ରିୟ ବା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ ସାକ୍ଷୀ—4. (Figurative) A do-nothing witness; a witness who virtually does nothing. ୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମୂକ ସାକ୍ଷୀ—5. (Figurative) A dumb witness. ୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯେଉଁ ସାକ୍ଷୀ ଦର୍ଶକ ମାତ୍ର ହୋଇଥାଏ; ଯେ ଦୃଷ୍ଟ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଫଳ ଅବଲମ୍ବନ ନ କରି କେବଳ ମାତ୍ର ଗୃହୀତ ରହିଥାଏ—6. (Figurative) A disinterested witness; a mere spectator. ୭ । ନିମିତ୍ତ ମାତ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି; ନାମତଃ ସାକ୍ଷୀ—7. A nominal witness.

ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳ କମି(ମେ)ଟି—ଦେ. ବ—ସତ୍ୟବାଦୀ କମିଟି (ଦେଖ)
Sākshīgopāla kami(me)ṭi Satyabādī kamiṭi.
(ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳ ମନ୍ଦିର କମିଟି—ଅନ୍ୟରୂପ) (See)

ସାକ୍ଷୀ ଗୋପୀନାଥ—ଦେ. ବ—ସତ୍ୟବାଦୀ ଗୋପୀନାଥ (ଦେଖ)
Sākshī gopīnātha Satyabādī gopīnātha. (See)

ସାକ୍ଷ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସାକ୍ଷିନ୍+ଷ୍ୟଞ୍. ଯ)—୧ । ସାକ୍ଷୀର କର୍ମ—
Sākshya 1. The act of a witness. ୨ । ଧର୍ମାଧିକରଣରେ ସାକ୍ଷୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ପ୍ରମାଣ—2. Testimony or evidence of a witness in a court of justice. ୩ । ସାକ୍ଷୀଠାରୁ ପ୍ରମାଣ ଗ୍ରହଣ—3. Taking evidence from a witness [ଦ୍ର—ମନୁସଂହିତାରେ ଅଛି, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜେ କୌଣସି ଘଟନା ଦେଖିଥାଏ ବା ଶୁଣିଥାଏ ବା ଅନୁଭବ କରି ଜାଣିଥାଏ, ତାହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ପ୍ରମାଣକୁ ସାକ୍ଷ୍ୟ ବୋଲାଯାଏ ।
ନାରଦ, ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ, ମନୁ, ବିଷ୍ଣୁ, କାତ୍ୟାୟନ, ବୃହସ୍ପତି ଆଦିଙ୍କ ରଚିତ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ 'ସାକ୍ଷୀ' ଦେବାର ପ୍ରଣାଳୀ ଓ ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବାର ଦଣ୍ଡ ଓ କେଉଁ ବିଷୟରେ ବିଚାର ସାକ୍ଷୀଙ୍କ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଗ୍ରାହ୍ୟ, ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟ ବିଷଦରୂପରେ ବିବୃତ ହୋଇଅଛି ଓ କେଉଁ ଶ୍ରେଣୀର ଅଭିଯୋଗକୁ ବିଚାର ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରମାଣିତ କରାଯିବ ଏହା ମଧ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।] ଦେ. ବ—

ସାକ୍ଷୀ ସାକ୍ଷୀ—Witness. (ଦ୍ର—ବିଷୟ ଫଳ ପକ୍ଷକି ଜାଣୁଥିବା ସାକ୍ଷୀ । ଭଗ୍ନ. ବୈଦେହୀଶବଳାସ ।)

ସାକ୍ଷ୍ୟ ଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସାକ୍ଷି ଦେବା; କୌଣସି
Sākshya grahaṇa ସାକ୍ଷୀର ଜଥିତ ବିଷୟକୁ ଶୁଣିବା ଓ ଲେଖିବା—Taking down the deposition of a witness; taking evidence.

ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦାନ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବା—Giving
Sākshya dāna evidence; bearing testimony. (ସାକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରଦାନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବା—ଦେ. କି (ଜଟିଳ)—ସାକ୍ଷୀରୂପେ କୌଣସି ବିଷୟ
Sākshya debā କହିବା—To testify to any
साक्ष्य देना matter; to bear testimony to any matter.

ସାକ୍ଷ୍ୟ ନେବା—ଦେ. କି (ଜଟିଳ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସାକ୍ଷ୍ୟ ଗ୍ରହଣ
Sākshya nebā କରିବା—To take down evidence
साक्ष्य लेना of a witness.

ସାକ୍ଷ୍ୟ ମଞ୍ଚ—ସଂ. ବ—ସାକ୍ଷୀ ଅଲଗଡ଼ା; ଅଦାଲତର ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ
Sākshya mañcha ଠିଆ ହୋଇ ସାକ୍ଷୀ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦିଏ—Witness box; a platform for witness while giving evidence.

ସାକ୍ଷ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ—ଦେ. ବିଣ—ଯେଉଁ ବିଷୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜେ
Sākshya lakshā ସ୍ୱଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥାଏ; (ସାକ୍ଷ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷୀକୃତ (ବିଷୟ)—
साक्ष्य लक्ष्य (A matter) Within one's direct
प्रतयक्ष knowledge; personally known (matter); realised; within one's cognisance. (ଦ୍ର—ବୋଲିଲେ ଶହର ସାକ୍ଷ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦେଖାଇ ବି (ସାକ୍ଷଲକ୍ଷ—ଗ୍ରା. ରୂପ) ଦେବା । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।)

ସାକ୍ଷ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବିଷୟକୁ ନିଜେ
Sākshya lakshya pratyakshya karibā ଦେଖି କରି
साक्ष्य लक्ष्य प्रत्यक्ष करना ଜାଣିବା—To know or become cognisant of any matter by seeing it with one's own eyes.

ସାକ୍ଷ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ—ଦେ. ବ—ନିଜେ ଦେଖିଥିବା ସାକ୍ଷୀର
Sākshya lākshya pratyaksha prāmāṇa ପ୍ରମାଣ—
प्रतयक्ष प्रमाण The testimony of a witness who has seen with his own eyes; direct evidence.

ସାକ୍ଷି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସାକ୍ଷୀ)—ସାକ୍ଷି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sākhi (etc) Sākshī etc (See)

ସାକ୍ଷି ଶବଦ—ଦେ. ବ—ପ୍ରତାରଣା କଥା—Imaginary things.
Sākhi śabada (ଦ୍ର—ସାକ୍ଷି ଶବଦଗୁଡ଼ାକ କହନ୍ତି, ରଙ୍ଗ ମନଗଢ଼ା କଥା ଦେଖାଇ ମନକୁ ମୋହନ୍ତି । ପ୍ରାଚୀ. ପରଦେ
गढ़न्त बात ଗୀତା ।)

ସାଖ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସଖି+ଯ) –ସଖ୍ୟ; ମିତ୍ରତା—Friendship.
Sākhya ପ୍ରା. ବ (ସଂ. ସାକ୍ଷ୍ୟ)—ସାକ୍ଷ୍ୟ (ଦେଖ)—Sākshya. (See)

ସାଗ୍‌ରଥ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ସାଗିରଥ୍ (ଦେଖ)
Sāg-rath sāgirath. (See)

ସାଗ—ପ୍ରାଦେ (ଲରଥ) ବ—ପତ୍ରବା—
Sāga Kitchen vegetables.
ଦେ. ବ—ଶାଗ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Śaga etc (See)

ସାଗର—ସଂ. ବ (ସଗର—ସୁର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ରାଜବିଶେଷ+ଡାକର ଏହା ଅର୍ଥରେ ଅ)—୧ । ସିନ୍ଧୁ; ସମୁଦ୍ର—1. The
Sāgara sea. [ଦ୍ର—ସଗର ରାଜାଙ୍କର ୬୦ ହଜାର ପୁତ୍ର ଅପହୃତ ଯଜ୍ଞଶ୍ୱକୁ ଖୋଜିବାକୁ ଭୂମି ଖୋଳିବାରୁ ସେହି ଖାଲ ସମୁଦ୍ରରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଏଥିଯୋଗୁ ସଗର ରାଜାଙ୍କ ନାମ ଅନୁସାରେ ଏହା ସାଗର ହୋଇଅଛି ।
ସ୍ୱବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ବା ବୃହତ୍ତର ସାଗରକୁ ମହାସାଗର କୋହୁଯାଏ । ସମୁଦ୍ର ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।] ୨ । ବଡ଼ ପ୍ରାକୃତିକ ହ୍ରଦ—2. A lake (ଯଥା—କାସ୍ପିୟାନ ସାଗର, କୃଷ୍ଣ ସାଗର ।) ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସାଗର ଯଦି ବହୁପରିମିତ ବସ୍ତୁର ଆଧାର; ଭଣ୍ଡାର—3. (metaphorical) Sea; ocean; a great storehouse. (ଯଥା—ଦୟା ସାଗର ।) ୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବହୁ ପରିମିତ ବସ୍ତୁ—4. (figurative) A very large quantity of anything or very large number of men. (ଯଥା—ଦାନ ସାଗର ।) ୫ । ଲୋକ ସାଧାରଣ; ଜନ ସାଧାରଣ—5. Public at large. (ଯଥା—ଏ କଥାଟା ସାଗର ମଧ୍ୟରେ ପଚାରି ଦେବା ।) ୬ । ସଂଖ୍ୟା ବିଶେଷ; ଦଶପଦ୍ମ ସଂଖ୍ୟା; ୧୪ ଶୂନ୍ୟଯୁକ୍ତ ସଂଖ୍ୟା—6. One hundred trillion. ୭ । ମୃଗ ବିଶେଷ—7. A species of deer. ୮ । ଚାରି ବା ସାତ ସଂଖ୍ୟା—8. The number four or seven (Apte). ଦେ. ବ—୧ । ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ନଗର ବିଶେଷ—1. Name of a town in Central India. ୨ । ବଡ଼ କୃତ୍ରିମ ଜଳାଶୟ—2. Big artificial tank. (ଯଥା—ଭୁବନେଶ୍ୱରର ବିନ୍ଦୁ ସାଗର ।)

ସାଗର କେଶରୀ—ଦେ. ବ (ଭୂଲକ୍ଷ୍ୟାର୍ଥ ବହୁଦ୍ରୀପ୍ତ; ସାଗରରେ କେଶରୀ
Sāgara kesarī ସ୍ୱରୂପ)—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜାହାଜ—A ship.
ସାଗର କେଶରୀ (ଉ—ସାଗର କେଶରୀ ସଞ୍ଚାଳ କେଶର, ଗରଜେ
ସାଗର କେଶରୀ ଯେ ଜାଳେ ଉଗାଇ ଅନଳ । ମଧୁସୂଦନ କବିତା ।)

ସାଗର ଗର୍ଭ—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମୁଦ୍ରର ଅଭ୍ୟନ୍ତର; ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭ
Sāgara garbha —The bed or inside of the ocean.

ସାଗର ଗାମିନୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସାଗରଗାମିନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ସ୍ରୋତସ୍ୱତୀ;
Sāgaragāminī ନଦୀ (ଯାହା ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ିଅଛି)—A river (flowing into the sea).
ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସାଗରଗାମୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sāgaragāmī.

ସାଗର ଗାମୀ—ସଂ. ବିଣ (ସାଗରଗାମିନ୍ ଶବ୍ଦ; ସାଗର+ଗମ୍ ଧାତୁ+
Sāgaragāmī କର୍ତ୍ତୃ. ଣିନ୍)—ସମୁଦ୍ରଗାମୀ (ଦେଖ)—
(ସାଗରଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Samudragāmī (See).

ସାଗରଜ—ସଂ. ବିଣ (ସାଗର+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସମୁଦ୍ରରୁ
Sāgaraja ଜାତ—Born of the sea.
ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ସାମୁଦ୍ର ଲବଣ—Sea-salt.

ସାଗର ନେମି (ମେଖଳା)—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସାଗର ଅଛି
Sāgara nemi(mekhalā) ନେମି ବା ପ୍ରାନ୍ତଭାଗ ଯାହାର)—
ଚାରିପାଖରେ ସମୁଦ୍ର ଦ୍ୱାରା ପରିବେଷ୍ଟିତ—Surrounded by the ocean; ocean-girt. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ପୃଥିବୀ—The earth.

ସାଗର ପେଶା—ବୈଦେ. ବ (ଫା—ଶାଗିର୍ଦ୍ ପେଶା)—୧ । ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର
Sāgara pesa ଜାତି ବିଶେଷ—4 A mixed caste.
ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ୨ । ଗୋଲାମଜାତି; କରଣଙ୍କର ଓ ଉତ୍କଳର ଉତ୍କଳବେଶୀ ବଙ୍ଗୀୟ କାୟସ୍ଥଙ୍କର ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନଙ୍କ ଜାତି—2. A caste of half breed born of concubines kept by Karanas and Bengalees who colonised in Orissa.

ସାଗର ବକ୍ଷଃ—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମୁଦ୍ରର ଉପରିଭାଗ—
Sāgara bakshaḥ The surface of the sea.
(ସାଗରବକ୍ଷ—ଦେ. ରୂପ)

ସାଗର ଶାଖା—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯେଉଁ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ସାଗରାଂଶ
Sāgara śākhā ସ୍ଥଳ ମଧ୍ୟକୁ ପଶି ଯାଇଥାଏ—
An arm of the sea; firth; frith.

ସାଗର ବାସୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ସାଗର ତୀରବାସୀ—
Sāgara bāsī 1. Living on the sea-shore.
(ସାଗରବାସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସାଗର ମଧ୍ୟରେ ବାସକାରୀ—2. Living in the sea.

ସାଗର ସଙ୍ଗମ—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯେଉଁଠାରେ ନଦୀ ସମୁଦ୍ରରେ
Sāgara sangama ପଡ଼ିଥାଏ; ନଦୀର ଓ ସମୁଦ୍ରର ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥାନ—
The mouth of a river; the place where a river falls into the sea; estuary.

ସାଗର ସିନ୍ଧୁ ସଙ୍ଗମ—ସଂ. ବ—୧ । ତୀର୍ଥବିଶେଷ—1. The name
Sāgara sindhu sangama of a sacred place.
(ଉ—ସାଗରସିନ୍ଧୁ ସଙ୍ଗମେ ବୁଡ଼ିଲେ ପ୍ରମୋଦେ, ଜନ ନ ପଡ଼ିଲ ଜାଣ କେବେହେଁ ବିପଦେ--କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୨ । ସିନ୍ଧୁନଦର ଅଭିବସାଗରରେ ପଡ଼ିଥିବାସ୍ଥାନ-2. The mouth of the Indus.

ସାଗର ସ୍ନାନ—ସଂ. ବ (୭ମୀ ତତ୍)—୧ । ସମୁଦ୍ରରେ ଗାଧୁଅ—
Sāgara snāna 1. A sea-bath. ୨ । ଶୁଭ
[ସାଗରସ୍ନାନଯୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ] ଯୋଗ ବିଶେଷ; ଯେଉଁ
ସାଗରସିନା(ଗ)ନ } —ଗ୍ରାମ୍ୟ ରୂପ ଯୋଗରେ ସମୁଦ୍ରରେ ସ୍ନାନ
ସାଗରସ୍ନାହାନ } କଲେ ମହା ପୁଣ୍ୟ ହୁଏ—
2. An auspicious period during which a bath in the sea is deemed very meritorious. ଦେ. ବ.—ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀ; ଦଶହରା—The 10th day of the bright lunar fortnight of Jyaishtha.

ସାଗରା—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସାଗର) —ସମୁଦ୍ର—The sea. [ଉ—
Sāgarā ଲଘୁ ଲକ୍ଷଣାଦ ସପତ ସାଗରା—ପ୍ରାଚୀରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ]
ସାଗର ସମୁଦ୍ର ସାଗର

ସାଗରାନୂପକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସାଗର+ଅନୂପ+କ)—
Sāgarānūpaka ସାଗରତୀରବାସୀ, (ମହାଭାରତ, ବିଶ୍ୱକୋଷ)
Living on the sea-shore.

ସାଗରାନ୍ତ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—ସମୁଦ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—Upto the ocean.
Sāgarānta [ଉ—ସାଗରାନ୍ତ ଜର ସେ କ୍ଷିତିର ଧର୍ମରେ,
ଜଳେ ପାଳନା ସେ ନୃପତି ନିରନ୍ତରେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ
ମହାଭାରତ. ଆଦି ।] ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—
ସାଗର ଯାହାର ସୀମା—Bounded by the sae;
having the sea as the limit.

ସାଗରାମ୍ବର—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସାଗର ହୋଇଅଛି ଅମ୍ବର=
Sāgarāmbara ଆଚ୍ଛାଦକ ବସ୍ତ୍ର ଯାହାର) —ସାଗରବେଷ୍ଟିତା
(ପୃଥିବୀ)—Sea-girt (earth).

ସାଗରାଳୟ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସାଗର ଅନ୍ତଃ ଆଳୟ=ବାସସ୍ଥାନ
Sāgarālaya ଯାହାର)—ବରୁଣ ଦେବ—
The God presiding over the sea.

ସାଗରୋତ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. (୫ମୀ ତତ୍)—ସମୁଦ୍ରରୁ ଜାତ—
Sāgarottha Born of the ocean.
ସଂ. ବ—ସାମୁଦ୍ର ଲବଣ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
The sea salt.

ସାଗରୋପମ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସାଗର+ଉପମା+ଅ)—ସମୁଦ
Sāgaropama ସଦୃଶ—Comparable to
(ସାଗରୋପମା—ସ୍ତ୍ରୀ) the ocean.

ସାଗସ୍—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଅଗସ୍)—ପାପବିଶିଷ୍ଟ—
Sāgas Sinful.
[ସାଗଃ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସାଗିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି [ସକର୍ମକ]—ଦେହର ମଧ୍ୟଭାଗକୁ ମୁଅଁଇବା—
Sāgideba To sag; to bend down the body
ବାଁକାନ ଲଚାନା, ଲଚକାନା in the middle.
(ତୁଳନୀୟ—ଇଂ.ଅକର୍ମକ To sag ସାଗ୍=ନଇଁ ଯିବା)
[ଦ୍ର—ଘୋଡ଼ା ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବେଳକୁ ତା ପିଠିକୁ
ସାଗିଦିଏ; ମନୁଷ୍ୟ ଅଳସ ଭଙ୍ଗିରେ ଚାଲିଲାବେଳକୁ ତା ପିଠିକୁ
ସାଗିଦିଏ ।]

ସାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସକର୍ମକ) ସାଗି ଦେବା (ଦେଖ)—
Sāgiba ବାଁକାନ ଲଚକାନା Sāgi deba (See)
ବେଁକେ ଯାଓୟା ଲଚକନା ୨ । (ଅକର୍ମକ) ସାଗି ଯିବା (ଦେଖ)
Sāgi jiba (See)

ସାଗି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଅକର୍ମକ) (କୌଣସି ଲମ୍ବ ସିଧା ବସ୍ତୁ)
Sāgi jiba ମଝିରେ ନଇଁ ଯିବା—1. To sag or become
ବେଁକେ ଯାଓୟା bent in the middle (said of a long
ଲଚକ ଜାନା and straight thing). [ଯଥା—ପାଳକି
ବାହଁଣ ଖସ୍ତ କର୍ଣ୍ଣା ଖାଇ ସାଗି ଗଲଣି ।] ୨ ।
କୁବ୍ଜପୃଷ୍ଠ ହେବା—2. To become hump-
backed in the middle.

ସାଗିରଥ(ଥି)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସାଗିର୍ଦ୍)—୧ । ଗୁରୁଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ—
Sāgirath(thi) 1. A disciple. ୨ । ଯେ ଓସ୍ତାଦ୍‌ଙ୍କଠାରୁ
ଚେଲା, ସାଗିରଦ୍ ମଲ୍ଲବିଦ୍ୟା ବା ସଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟା ଶିଖିଥାଏ—
ସାଗରେଦ 2. A pupil of an athlete or musician.

ସାଗି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସାଗିବାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ)—୧ । (ବାଙ୍କ
Sāgi heba ଲମ୍ବ ବସ୍ତୁ) ସଳଖି ହେବା—1. To become
ସୋଜା ହଓୟା straightened (said of a long and bent
ଲଚକନା thing). ୨ । କୁବ୍ଜପୃଷ୍ଠ ହେବା; କୁଜାହେବା—2. To
become hump-backed. ୩ । କ୍ରୁବ୍ଜପୃଷ୍ଠ ହେବା;
ନଇଁ ଯିବା—3. To become depressed in
the middle.

ସାଗୁ—ବୈଦେ. ବ (ମାଲୟ, ସାଗୁ; ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍ ସାଗୁ; ଇଂ. ସାଗୋ)
Sāgu —୧ । ତାଳ ବା ଖୁବାକାଦି ବର୍ଗର ଗୁଇଟାସ୍ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜର
ସାଗୁ ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—1. The sago palm; Metroxy-
ସାଗୁ lon Romphii. [ଦ୍ର—ଏହା ଗୁଅଗଛ ପରି
ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର ଓ ବାହୁଙ୍ଗାଯୁକ୍ତ, କିନ୍ତୁ ତାଳଗଛ ପରି
ମୋଟ । ଏଥିର ଗଣ୍ଡି ଉଭୟର ଶସ୍ୟକୁ କୁଟି ପଣିରେ
କରୁଥିଲେ ଭିତରୁ ମଣ୍ଡରୁ ଏକପ୍ରକାର ଧଳାଦାନା
ବାହାରେ ଓ ସେ ଦାନାକୁ ପାଣିଅ ପରି ଶିର କରାଯାଏ ଓ
ଏହି ଖାଦ୍ୟ ଅତି ଲଘୁ ବୋଲି ରୋଗୀମାନଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ
ଦିଆଯାଏ । ଏହା ଏ ଦେଶର ଗଛ ନୁହେଁ ଓ ଏହା
ସଭ୍ୟପରିଚ୍ଛଳାଗୁଯ । କେବେ ଏ ଗଛକୁ ଆଣି ସହରରେ
ବଗିଚାରେ ଲଗାନ୍ତି । ଏ ଗଛର ଫଳ ଖଜୁରିକୋଳି ପରି
ସାଗୁଦାନା ପେଣ୍ଡା ପେଣ୍ଡା ହୋଇ ଫଳେ ।] ୨ । ସାଗୁଦାନା
ସାଗୁଦାନା (ଦେଖ)—2. Sāgudāna (See). ୩ ।
ସାଗୁ ସାଗୁଦାନାଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ (ଦୁଗ୍ଧ ବା ଜଳ ମିଶ୍ରିତ) ଲଘୁ-
ସାଗୁ ପାକ ତରଳ ଖାଦ୍ୟ—3. A light liquid food
prepared with sago.

ସାଃ ଗୁଃ—ଦେ. ବ—(ଗଣିତ) 'ସାଧାରଣ ଗୁଣଖଣ୍ଡ'ର ସାଙ୍କେତିକ—
Sā: gu: (arithmetic) An abbreviation for

ସାଧାରଣ ଗୁଣନୀୟକ 'common multiple'. ଦ୍ର—ଗଃ ସାଃ ସାଃ ଗୁଃ ଗୁଃ ଗରିଷ୍ଠ ସାଧାରଣ ଗୁଣନୀୟକର ଓ ଲଃ ସାଃ ଗୁଃ ଲଘିଷ୍ଠ ସାଧାରଣ ଗୁଣିତକର ସାଙ୍କେତିକ ଅଟେ ।]

ସାଗୁଆ—ବେ. ବିଣ (ସଂ. ଶାକବର୍ଣ୍ଣ)—ଶାଗୁଆ; ସବୁଜବର୍ଣ୍ଣ; ସାବଜା— Sāguā Green.

ସାଗୁଆନ୍ (ନି, ଣ୍, ଣି)—ବେ. ବି—ଶାକତରୁ (ଦେଖ) Sāguān (ni, ṇ, ṇi) Śākataru (See)

ସାଗୁଣା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବେ, ବି (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ଶାଗୁଣା ଇତ୍ୟାଦି Sāguṇā (etc) (ଦେଖ)—Śāguṇā etc (See)

ସକୁନି ଗୀଧ [ଉ—ବଲ୍ଲଅ ସାଗୁଣାଙ୍କ ଖାଇବାର ଉରେ— ଜୁଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ସାଗୁଣା ପଡ଼ିବା—ବେ. କ—ଶବ ନିକଟରେ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ଶାଗୁଣା ଜମା ହେବା—The gathering of vultures near a dead body.

ସକୁନି ପଡ଼ା ଗୀଧା ଉତରନା

ସାଗୁଣା ବେକା—ବେ. ବିଣ (ପୁଂ)—ଯେଉଁ ପୁରୁଷର ଗଳା ସାଗୁଣାର ଗଳା ପରି ଲମ୍ବ ଓ ଅସୁନ୍ଦର—Vulture-necked (person); having a long neck.

Sāguṇā-bekā

ସକୁନେ ଗଳା ଗୀଧ ଗଳା ବାଳା [ସାଗୁଣା ବେକା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସାଗୁ ଦାନା—ବେ. ବି—ସାଗୁ ଗଛର ଶସ୍ୟରୁ ତିଆରି ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ୱାଳାକୃତି ବିଚ୍ଛୁଲାକାର ବସ୍ତୁବିଶେଷ—Sago particles; the grain of sago.

Sāgu dānā

ସାଗୁଦାନା ସାଗୁଦାନା

ସାଗୁନ୍—ପ୍ରାଦେ (ପାଠଣା) ବି—ସାବୁନ୍ (ଦେଖ)—Sābun (See).

Sāgun

ପ୍ରାଦେ. (ଖଡ଼ିଅଳ)—ଶାଗୁଅନ୍ (ଦେଖ) Śāguān (See)

ସାଗୁ ବାଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଉଠିଆ ବିଅଚ; ଉଠିଆ ଜମି—A cultivated field.

Sāgu bārḍi

ସାଗେଇବା—ବେ. କ୍ରି—୧ । (ସକର୍ମକ) ସାଗି ଦେବା (ଦେଖ)— Sāgeibā ବାଁକାନ ଲଚକାନା Sāgi debā (See)

ବେଁକେ ଯାଓୟା ୨ । (ଅକର୍ମକ) ସାଗି ଯିବା (ଦେଖ) ଲଚକନା Sāgi jibā (See)

ସାଗ୍ନି—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଅଗ୍ନି)—ଅଗ୍ନିବିଶିଷ୍ଟ— Sāgni Having five.

ସାଗ୍ନିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ=ସହିତ+ଅଗ୍ନି=ପଞ୍ଚାଗ୍ନି+କ) Sāgnika —ନିରନ୍ତର ପଞ୍ଚାଗ୍ନିର ରକ୍ଷାକାରୀ; ଅଗ୍ନି- [ନିରଗ୍ନିକ—ବିପରୀତ] ହୋତ୍ରୀ (ବ୍ରାହ୍ମଣ); ସ୍ମାତକ— (a Brāhmaṇa) Who daily performs vedic fire-worship and preserves the sacrificial fire at his house perpetually.

[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ସାଗ୍ନିକ ହେଉଥିଲେ । ଉପନୟନ ବେଳେ ଯେଉଁ ହୋମାଗ୍ନି ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହେଉଥିଲା, ଉପଗତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତାକୁ ଯତ୍ନପୂର୍ବକ ଦିନ ରାତି ଜଳାଇ ରଖି ସେଥିରେ ପ୍ରତିଦିନ ହୋମ କରୁଥିଲେ ଓ ସେହି ଅଗ୍ନିରେ ତାଙ୍କ ଶବ ଦାହ ହେଉଥିଲା ।]

ସାଗ୍ର—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଅଗ୍ର)—୧ । ଅଗ୍ରବିଶିଷ୍ଟ— Sāgra Having a top; topped. ୨ । ସମଗ୍ର (ବିଶ୍ୱ-କୋଷ)—2. Entire; whole.

ସାଗ୍ରହ—ସଂ. ବିଣ. (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଅଗ୍ରହ)—ଅତିଶୟ ଉତ୍ସାହୀ; Sāgraha ଅଗ୍ରହ ବିଶିଷ୍ଟ—Ardent.

[ସାଗ୍ରହା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସାଙ୍କ୍‌ଲିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଉଛୁଳିବା— Saṅk-llibā [ସାଙ୍କ୍ଲିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] To scrape off.

ସାଙ୍କଥିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଙ୍କଥା+ଇକ)—ସଙ୍କଥା ବା କଥୋପ- Śāṅkathika କଥନ ବିଷୟରେ ପଟୁ—

[ସାଙ୍କଥିକା—ସ୍ତ୍ରୀ] Skilful in conversation.

ସାଙ୍କରିକ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ (ସଙ୍କର+ଇକ)—ସଙ୍କର୍‌ବା ମିଶ୍ରବର୍ଣ୍ଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ- Śāṅkarika Relating to mixed or hybrid caste.

(ସାଙ୍କରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାଙ୍କର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସଙ୍କର+ଷ୍ୟ. ଯ)—୧ । ସଙ୍କରର ଭାବ— Śāṅkarjya 1. The state of being hybrid; hybridism. ୨ । ମିଶ୍ରଣ—2. Mixture.

ସାଙ୍କଳ୍ପିକ—ସଂ. ବିଣ (ସଙ୍କଳ୍ପ+ଇକ)—ସଙ୍କଳ୍ପସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— Śāṅkalpika Relating to Saṅkalpa.

ସାଙ୍କୁଚ-ବେ. ବି (ସଂ. ଶାଙ୍କୁଚୀ)—ଶାଙ୍କୁଚ ମାଛ— Śāṅkucha The stigray fish.

ସାଂକୋଚ ମାଛ ସାଂକୁଚ

ସାଙ୍କୁ(ଙ୍କୋ)ଚିବା—ବେ. କ୍ରି (ସଂ. ସଙ୍କୁଚିତ)—ସଙ୍କୁଚିତ କରିବା— Śāṅku(ṅko)chibā To contract.

ସଙ୍କୁଚିତ କରା ସକୁଚାନା

ସାଙ୍କୁ(ଙ୍କୋ)ଚି ଯିବା—ବେ. କ୍ରି (ଅକର୍ମକ)—ସଙ୍କୁଚିତ ହେବା— Śāṅku(ṅko)chi jibā To become contracted.

ସଙ୍କୁଚିତହୋଇଯା ସକୁଚନା

ସାଙ୍କୁଚୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଶାଙ୍କୁଚ ମାଛ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)— Śāṅkuchī The stingray fish.

ସାଙ୍କୁଡ଼୍(ଡ଼୍)ପାଙ୍କୁଡ଼୍(ଡ଼୍)—ବେ. ବିଣ (ସଂ. ଇକୁଚିତ)—୧ । ଶୀତ ବା ଭୟ ଯୋଗୁଁ ଯେ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ ସଙ୍କୁଚିତ କରିଥାଏ— Sāṅkurḍ(rḍu)pāṅkurḍ(rḍu) 1. Contracting the limbs (for fear or cold) ୨ । ସଙ୍କୁଚିତ—2. Contracted; drawn in.

ଜଡ଼ସଡ଼ ହୋଇଯା ସିକୁଡ଼ନେବାଲା
ଜଡ଼ସଡ଼ ହୋଇଯା ସିକୁଡ଼ାହୁଆ
ଜଡ଼ସଡ଼ ସିକୁଡ଼ାହୁଆ (ଆଦମୀ)

ବି—(ଶୀତାର୍ତ୍ତ ବା ଭୀତତ୍ରସ୍ତ) ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ ଯାବତୀୟ ବସିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—A person who sits by contracting or drawing in his limbs.

(ଯଥା—ସାଙ୍କୁଡ଼୍ ପାଙ୍କୁଡ଼୍ ପୁଣି ଏ—ଭୟ=ଶୀତରୁ ଓ ଭୟ; ଏହି ଦୁଇଟିରେ ଯେବେ ଶୀତ ଯୋଗୁଁ ଯାବତୀୟ ହୋଇ ବସନ୍ତି ।)

ସାଙ୍କୁଡ଼୍ ପାଙ୍କୁଡ଼୍ ହେବା—କ୍ରି. କ୍ରି (ଶୀତରେ ବା ଭୟରେ) ଯାକଯୁକ ହେବା; ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ ଜଡ଼ସଡ଼ ହଓୟା **সিকুড়না** ଯାକବା ବା ସଙ୍କୁଚିତକରିବା-
Sānkurd-pānkurd hebā
To contract or draw in one's limbs (on account of cold or fright).

ସାଙ୍କୁଡ଼ା—ବି. ବି, (ସଂ· ସଙ୍କୋଚନ)—ଅଙ୍ଗାଦିର ସଙ୍କୋଚନ—ଅଙ୍ଗାଦିର ଗୁଟାନ **সিকুড়ন** Contracting (of one's limbs); compressing; drawing in.
Sānkurda
ବି. ବିଣ—ସଙ୍କୁଚିତ—Contracted.

ସାଙ୍କୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—କ୍ରି. କ୍ରି—୧ । ସାଙ୍କୁଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—ଜଡ଼ ସଡ଼ କରାନ **সিকুড়ানা** 1. The causative form of 'Sankurdibā'
Sānkurdā(rde)ibā
୨ । ସଙ୍କୁଚିତ କରିବା—2. To contract. (ଉ—ପାଞ୍ଚଶ ବାଡ଼ ମାଡ଼ ଖାଇ ଅଧ କରି, ପିଟିଟି ଦେଇଅଛ ସାଙ୍କୁଡ଼ାଇ କରି—ଭୀମସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ସାଙ୍କୁଡ଼ିବା—କ୍ରି. କ୍ରି (ସଂ· ସଙ୍କୁଚିତ)—୧ । (ସକର୍ମକ)—(ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗାଦିକୁ) ସଙ୍କୁଚିତ କରିବା—ଜଡ଼ସଡ଼ କରା **সিকুড়না** 1. To contract; to draw in together one's limbs.
Sānkurdibā
୨ । (ଅକର୍ମକ)—ସଙ୍କୁଚିତ ହେବା—2. To become contracted or drawn in.
୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଭୟଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—3. (figurative) To be affrighted or terror-struck; [ଉ—ଛଅଣକୁ ଦେଖିବା କପୋତ ଘଣ୍ଟୀରୂପେ, ପରଶୁରାମଙ୍କୁ ଦେଖି ସାଙ୍କୁଡ଼ିଲେ ରୂପେ—ତୁଳସୀ ରକ୍ଷମରାମାୟଣ ।]

ସାଙ୍କୁଡ଼ି ଯି(ହେ)ବା—କ୍ରି. କ୍ରି [ସଂ· ସଙ୍କୁଚିତ]—୧ । [ସାଙ୍କୁଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର କର୍ମବାଚ୍ୟରେ ରୂପ]—ସଙ୍କୁଚିତ ହେବା—1. To become contracted. ଜଡ଼ସଡ଼ ହୟେଯାଓୟା **সিকুড়জানা**
Sānkurdi ji(he)bā
୨ । ଶୀତ ବା (ସାଙ୍କୁଡ଼ି ହୋଇଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭୟରେ ସାକଯୁକ ହେବା—2. To be shrivelled up or contracted with fear or cold.

ସାଙ୍କୁଣ(ନା,ନ୍ୟ)—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ଶକୁନ)—ଶକୁନ (ଦେଖ)—
Sānkuna(nā,nya) Sakuna (See)

ସାଙ୍କୁର୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ପାଟଣା)—ବି—ଶାଁକୁର (ଦେଖ)
Sānkur Sānkur [See]

ସାଙ୍କୁଲିବା—କ୍ରି. କ୍ରି.—୧ । ସାଙ୍କୁଡ଼ିବା (ଦେଖ)—ଶିକଳଦିୟେ ବାନ୍ଧା **সিকড়িবাঁধনা**
Sānkulibā
1. Sankurdibā [See].
୨ । ଶୃଙ୍ଖଳରେ ବାନ୍ଧିବା—2. To enchain.

ସାଙ୍କୃତି—ସଂ.ବି. ପୁଂ (ନାମ)—ବୈୟାଘ୍ରପାଦ୍ୟଗୋତ୍ରଜ ପ୍ରବରପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ମୁନିବିଶେଷ—Name of a sage
Sānkṛuti
who was the forefather of a Prabara.
[ବ୍ର—ବୈୟାଘ୍ରପାଦ୍ୟଗୋତ୍ରଜ ଓ ସାଙ୍କୃତିପ୍ରବରଜାତ ଅନୁଜ ଭ୍ରାତୃଦେବଙ୍କୁ ତର୍ପଣ କରାଯାଏ ।]

ସାଙ୍କୃତ୍ୟ—ସଂ. ବି· ପୁଂ (ସାଙ୍କୃତି+ଗୋତ୍ରାପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଯ)—ସାଙ୍କୃତି ମୁନିଙ୍କ ଗୋତ୍ରାପତ୍ୟ—A person born in the family or race of sage Sānkṛuti.
Sankṛutya
(ସାଙ୍କୃତ୍ୟାୟନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଙ୍କେତିକ—ସଂ· ବିଣ (ସଙ୍କେତ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ସଙ୍କେତ-ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to signal or symbol.
Sānketika
୨ । ସଙ୍କେତସୂଚକ—2. Symbolical.
୩ । ସଙ୍କେତକାରକ—3. Signalling.
୪ । ସଙ୍କେତ ଦ୍ୱାରା ସୂଚିତ—4. Indicated or expressed by means of symbols.
୫ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ରୂପାୟରେ ସମାହୃତ—5. Abbreviated.
୬ । [ଗଣିତ] ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ରୂପାୟରେ ଅଙ୍କସମସ୍ୟା ସାଧନକାରୀ (ବିଧି ବା ପ୍ରଣାଳୀ)—6. [Arithmetic] (a mode) Consisting of working out an arithmetical sum by a concise or short process.
୭। ବିଜ୍ଞାନଆଦରେ ସଂକ୍ଷିପ୍ତରୂପେ ଭାବ ବା ଅର୍ଥ ବା ଶବ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ (ଚିହ୍ନ)—
7. Conventional (signs or expressions).

[ବ୍ର—ଶବ୍ଦକୋଷ, ବିଜ୍ଞାନ, ଗଣିତ, ବ୍ୟାପ୍ତି, ବଲ୍ଲଭ ଲେଖା, ପ୍ରୁଫ୍‌ସିଟ୍ ସଂଶୋଧନ ଆଦରେ କୌଣସି ଶବ୍ଦକୁ ବା ବାକ୍ୟକୁ ପୁଣ୍ଡାଙ୍କରୂପେ ନ ଲେଖି ତାହା ଚିହ୍ନଦ୍ୱାରା ଲେଖିବା ଓ ବୁଝିବା ପାଇଁ ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନମାନ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ଗଣିତରେ କ ସଙ୍ଗେ ଖ ସମାନ ଅଟେ, ଏହା ନ ଲେଖି ସଂକ୍ଷେପରେ କ=ଖ ଲେଖାଯାଏ; ଏହିପରି ଯୋଗ +; ବିୟୋଗ — ; ଗୁଣନ ×; ହରଣ ÷; ବର୍ଗମୂଳ √; ଘନମୂଳ ∛; ଅତଏବ ∴; କୋଣ ∠; ତ୍ରିଭୁଜ △, ଏହିପରି ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନମାନ ଲେଖାଯାଏ । ବରଣୀ ଓ କଟରଥ ଭାଷାରେ ସାକ୍ଷର=। ସା ।; ପ୍ରଗରେ=। ପ୍ର ।; ମୁଖାବକ, ମୁକାମ, ମୁଖ୍ୟକ=। ମୁ ।, ବାବର=। ବା । ଦମ୍ମା । ଦ୍ରା ।; ଭୁ=ᴗ; ମଧ୍ୟରୁ=ᴗ̄; ସମ୍ବନ୍ଧେ=ସ; ବ-ବଲ୍ଲମ=। ବ ।; ନବସନ୍ଧା=। ନ ।; ଲେଖିତଂ=। ଲେ । ଦମ୍ମା । ଲ ।; ନମ୍ବର=। ନ ।; ସରେଜର୍ଣ=। ସ ।, ଲଖନ୍ଦର=। ଲ ।; ବାହେଲ=। ବା ।; ଭ୍ରତ୍ରୋତ୍ତର=। ଭ୍ର ।

ଓଡ଼ିଆରେ (ବରଣୀ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାର ସାଙ୍କେତିକ ଲେଖା ।

ଦଳଲରେ ଓ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଉଅରେ—ଉତ୍ତର=ଉ; ପୂର୍ବ=ପୂ; ପଶ୍ଚିମ=ପ; ଦକ୍ଷିଣ=ଦ; ଉରଣ=ଉ; ଗଉଣୀ=ଗୌ; ଟଙ୍କା=ଟ; କାହାଣ=କା; ଲସାଦ=ଲ; ସାର=ସା; ଗାଏ=ଗ୍ଏ ।

ଛପାଖାନାରେ ପ୍ରୁଫ୍ ସଂଶୋଧନର ଉଦାହରଣ—

ଚାଟିଦିଅ=ଗ; ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାନ ଛାଡ଼=H; ଅକ୍ଷରକୁ ଉପରକୁ ଉଠାଅ=[; ଅକ୍ଷରକୁ ତଳକୁ ଖସାଅ=_; ଧାଡ଼ିକୁ ସିଧା କର= =; ଦୁଇ ଅକ୍ଷର ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ଅକ୍ଷର ଯୋଗ କର=∧; ପୂର୍ଣ୍ଣଚ୍ଛେଦ=।; କମା=,]

ସାଙ୍କେତିକ ଧାରା—ବେ. ବ (ଗଣିତ)—ବଳଦିଅ ହିସାବ; ହିସାବ କରିବାର ଭିତର ଜଳ ବୋଧ୍ୟ ସରଳ
Sāṅketika dhārā ସାଙ୍କେତିକଧାରା(ନିୟମ) ସାଙ୍କେତିକଧାରା ପ୍ରଣାଳୀ—
A particular method of calculation which is practicable even for illiterate people.

ସାଙ୍କେତ୍ୟ—ସ. ବ (ସଙ୍କେତ+ଯ)—ମୂଳ ପ୍ରମାଣ ଶୂନ୍ୟ ପାଷଣ୍ଡୀ-
Sāṅketya ଗମ; ପାଷଣ୍ଡମାନଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ର (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
The books of authority of un-believers.

ସାଙ୍କୋଡ଼୍(ଡ଼ା)(ଇତ୍ୟାଦି)—ସାଙ୍କୁଡ଼୍ (ଡ଼ା) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Sāṅkor̲d̲(r̲d̲ā)(etc) Sāṅkur̲d̲(r̲d̲ā) etc (See)

ସାଙ୍କ୍ରାମିକ—ସଂ. ବିଣ (ସଂକ୍ରାମ+ଇକ)—ସଂକ୍ରମଶୀଳ—Contag-
Sāṅkrāmika ious, infectious (disease). ସ. ବ -
[ସାଙ୍କ୍ରାମିକ, ସାଂକ୍ରାମିକ—ଅନ୍ୟରୂପ] ଯେଉଁ ରୋଗ ରୋଗୀର ଦେହରୁ ଅନ୍ୟ ଦେହକୁ ସଂକ୍ରମଣ କରେ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
A contagious disease.

ସାଙ୍କ୍ଷେପିକ—ସଂ ବିଣ (ସଂକ୍ଷେପ+ଇକ)—୧ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)-
Sāṅkshepika 1. Abbreviated. ୨ । ସଂକ୍ଷେପ-
[ସାଂକ୍ଷେପିକ—ଅନ୍ୟରୂପ] କାରକ [ବିଶ୍ୱକୋଷ]—2. Ab breviating.

ସାଙ୍ଖ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସଂଖ୍ୟା=ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନ+ଅ)—ଜ୍ଞାନୀ—
Sāṅkhya 1. Wise. ୨ । ଜ୍ଞାନସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relat-
(ସାଙ୍ଖ୍ୟ, ସାଂଖ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ing to wisdom. ବି. କପିଳ ମୁନିଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ହିନ୍ଦୁ ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର—The system of Hindu philosophy of sage Kapila.

ସାଙ୍ଖ୍ୟଦର୍ଶନ—ସଂ. ବ—କପିଳ ଦର୍ଶନ; କପିଳ ମୁନିଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଦର୍ଶନ
Sāṅkhya darśana ଶାସ୍ତ୍ର—The system of philo
sophy propounded by Sage Kapila.
[ଦ୍ର—ସାଙ୍ଖ୍ୟ ଦର୍ଶନ ଅର୍ଥମାନଙ୍କ ଷଡ଼୍‌ଦର୍ଶନ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ । ମହର୍ଷି କପିଳ ଏହି ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରଣେତା । ସଙ୍ଖ୍ୟା ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ସମ୍ୟକ୍ ଜ୍ଞାନ ବା ସମ୍ୟକ୍ ବିବେକ । ଏ ଦର୍ଶନରେ ସମ୍ୟକ୍ ବିବେକ ଦ୍ୱାରା ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଜ୍ଞାନ ହୋଇ ଥିବାରୁ ଏ ଦର୍ଶନର ନାମ 'ସାଙ୍ଖ୍ୟ । (ସାଙ୍ଖ୍ୟ ଦର୍ଶନର ଭାଷ୍ୟକାର ବିଜ୍ଞାନ ଭିକ୍ଷୁ) । ଏଥିରେ ସଂଖ୍ୟା, ପ୍ରକୃତି ଓ ଚତୁର୍ବିଂଶତି ତତ୍ତ୍ୱର ବିବୃତ୍ତି ହୋଇଅଛି । କପିଳ ମୁନି ଜୀବଙ୍କ ଦୁଃଖ ବିମୋଚନ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରର ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ତହିଁର ନାମ 'ତତ୍ତ୍ୱ ସମାସ' । ଏହା ଅତି ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଥିଲା । ସେ ଏହାକୁ ଅସୁରି ମୁନିଙ୍କୁ ଓ ଅସୁରି ପଞ୍ଚଶିଖଙ୍କୁ ଦେଇଥିଲେ । ପଞ୍ଚଶିଖ ଏହା ସଂସାରରେ ପ୍ରଚାର କଲେ । ଭିନ୍ନ କାଳରେ କପିଳଙ୍କୁ ତେଣୁ ସମାସ ଲୁପ୍ତ ହେବାରୁ ବିଜ୍ଞାନ ଭିକ୍ଷୁ ସାଂଖ୍ୟ ତତ୍ତ୍ୱମାନଙ୍କୁ ବିସ୍ତୃତ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନ କଲେ । ପୁଣି ଈଶ୍ୱରକୃଷ୍ଣ, ନାମକ ପଣ୍ଡିତ କପିଳଙ୍କ ପ୍ରଚାରିତ ଜ୍ଞାନକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଆର୍ଯ୍ୟା ଛନ୍ଦରେ 'ସାଙ୍ଖ୍ୟକାରିକା' ନାମରେ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଣୟନ କଲେ । ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ ବର୍ତ୍ତମାନ ସାଙ୍ଖ୍ୟଦର୍ଶନର ସମୀଚୀନ ଓ ପ୍ରମାଣିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଟେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ୫ମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ପରମାର୍ଥ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତି ଚୀନ ଭାଷାରେ ସାଙ୍ଖ୍ୟକାରିକାର ଅନୁବାଦ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ସାଙ୍ଖ୍ୟସୂତ୍ର ଅପେକ୍ଷା ସାଙ୍ଖ୍ୟ କାରିକା ବିଶେଷ ଆଦର ଲାଭ କରିଥିଲା । ଷଡ଼୍‌ଦର୍ଶନର ଟୀକାକାର ବାଚସ୍ପତି ମିଶ୍ର ସାଙ୍ଖ୍ୟ ସୂତ୍ରର ଟୀକା ନ କରି ସାଙ୍ଖ୍ୟକାରିକାର ଟୀକା କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥର ନାମ ସାଙ୍ଖ୍ୟତତ୍ତ୍ୱ-କୌମୁଦୀ ଓ ଏହା ସାଙ୍ଖ୍ୟ ଦର୍ଶନ ବିଷୟକ ପ୍ରମାଣିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଟେ । ଅଧୁନା ପ୍ରଚଳିତ ସାଙ୍ଖ୍ୟଦର୍ଶନ ୬ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବିଭକ୍ତ ଓ ଏଥିରେ ୪୫୨ ଟି ସୂତ୍ର ଅଛି । ସାଙ୍ଖ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରର ୪ଟି ବ୍ୟୂହ— ହେୟ, ହାନ, ହେୟହେତୁ ଓ ହାନୋପାୟ । ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ଆଧିଭୌତିକ ଓ ଆଧିଦୈବିକ, ଏହି ତ୍ରିବିଧ ଦୁଃଖର ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିବୃତ୍ତିର ନାମ 'ହାନ' (କି ପରିତ୍ୟାଗ) । ପ୍ରକୃତି ଓ ପୁରୁଷର ଅବିବେକ ବା ଅବିବେକଜନିତ 'ହେୟ ହେତୁ' ଏବଂ ଏହି ତ୍ରିବିଧ ଦୁଃଖର ଅତି ନିବୃତ୍ତି ପାଇଁ ବିବେକଜ୍ଞାନ ସାଧନ ତେଣୁ ତାକୁ ହାନୋପାୟ ବୋଲାଯାଏ । ସାଙ୍ଖ୍ୟ ଦର୍ଶନରେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ପ୍ରମାଣ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ଏହାର ନାମ ନିରୀଶ୍ୱର ସାଙ୍ଖ୍ୟ । ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ କପିଳ ପ୍ରଣୀତ ସାଙ୍ଖ୍ୟକୁ ନିରୀଶ୍ୱର ସାଙ୍ଖ୍ୟ ଓ ପତଞ୍ଜଳି ପ୍ରଣୀତ ସାଙ୍ଖ୍ୟକୁ ସେଶ୍ୱର ସାଙ୍ଖ୍ୟ ନାମ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି । କପିଳଙ୍କ ମତରେ ଜ୍ଞାନ-ଦ୍ୱାରା ମୁକ୍ତି ଓ ପତଞ୍ଜଳିଙ୍କ ମତରେ ଯୋଗଦ୍ୱାରା ମୁକ୍ତି ଲାଭ ହୁଏ । କପିଳଙ୍କ ମତରେ 'ପ୍ରମାଣାଭାବରୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ସିଦ୍ଧ ହେଉ ନାହିଁ ।' ପ୍ରମାଣ ତିନି ପ୍ରକାର— ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ, ଅନୁମାନ ଓ ଶବ୍ଦ (ବା ଆପ୍ତବାକ୍ୟ, ଯଥା ବେଦ) । ସାଙ୍ଖ୍ୟ ମତରେ ତ୍ରିବିଧ ଦୁଃଖର ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିବୃତ୍ତି ହିଁ ମୁକ୍ତି । ଏକମାତ୍ର ବିବେକ ଜ୍ଞାନହିଁ ଏହି ଦୁଃଖ ନିବୃତ୍ତିର ଉପାୟ । ସାଙ୍ଖ୍ୟରେ ପଞ୍ଚବିଂଶତି ତତ୍ତ୍ୱର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଯଥା ପ୍ରକୃତି, ମହତ୍, ଅହଙ୍କାର, ପଞ୍ଚତନ୍ମାତ୍ର (ଶବ୍ଦ, ସ୍ପର୍ଶ, ରୂପ, ରସ, ଗନ୍ଧ), ଏକାଦଶ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ (ପଞ୍ଚ ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ରିୟ ପଞ୍ଚକର୍ମେନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ମନ), ପଞ୍ଚମହାଭୂତ (କ୍ଷିତି, ଅପ୍

ତେଜଃ, ମରୁତ୍, ବ୍ୟୋମ] ଓ ପୁରୁଷ । ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମୋକ୍ତ ୨୪ ଟି ତତ୍ତ୍ୱ ଜଡ଼ ଓ ପୁରୁଷ ଚେତନ । ପ୍ରକୃତିହିଁ ଜଗତର ମୂଳ କାରଣ ଅଟେ ଓ ଏହା ସତ୍ । [ପୁରୁଷ କେବଳ ସାକ୍ଷୀ [ବିଶ୍ୱକୋଷ] ।

ସାଙ୍ଖ୍ୟ ଯୋଗ—ସଂ. ବ ୧ । (ମ. ପ. ଲ୍ଲେ; ସାଙ୍ଖ୍ୟୋକ୍ତ ଯୋଗ)—
Sāṅkhya joga ସାଙ୍ଖ୍ୟ ଦର୍ଶନ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଜ୍ଞାନ ଯୋଗ; ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା, ଯହିଁରେ ଅଜ୍ଞାନର ନିବୃତ୍ତି ହୋଇ ସାଙ୍ଖ୍ୟ ବା ବେଦ ଜ୍ଞାନ ଦ୍ୱାରା ଜୀବର ମୁକ୍ତି ଲାଭ ହୁଏ—1. The system of attaining salvation by following the doctrines of the Sāṅkhya Philosophy. ୨ । ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାର ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ 'ସାଙ୍ଖ୍ୟ' ବା ଜ୍ଞାନ ଯୋଗ ଓ 'ଯୋଗ' ବା କର୍ମଯୋଗ—2. Two sorts of attaining salvation laid in the 3rd chapter of the Gita, viz, cultivation of True Wisdom and following one's Duty.

[ଦ୍ର—କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ସମବେତ କୁରୁପାଣ୍ଡବ ସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ଦେଖି ଅର୍ଜୁନ ବିଷଣ୍ଣ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବାରୁ ଭଗବାନ୍ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଗୀତାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବ୍ରାହ୍ମୀସ୍ଥିତି (ସାଙ୍ଖ୍ୟୋକ୍ତ ଯୋଗ ବା ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟା) ବିଷୟରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଲେ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟର ୩୮ଶ ଶ୍ଳୋକରେ କହିଲେ, ଯେ ସୁଖ ଦୁଃଖ, ଲାଭାଲାଭ, ଜୟାଜୟରେ ସମାନ ବୁଦ୍ଧି କରି ଯୁଦ୍ଧ କର, ତୁମ୍ଭକୁ ପାପ ହେବ ନାହିଁ । ୩୯ଶ ଶ୍ଳୋକରେ କହିଲେ, ଯେ 'ସାଂଖ୍ୟ' ଅନୁସାରେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଏ ବୁଦ୍ଧି କଥା କହି ବର୍ତ୍ତମାନ 'ଯୋଗ' ଅନୁସାରେ ବୁଦ୍ଧି କଥା କହିବି । ଏଠାରେ 'ସାଂଖ୍ୟ' ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା କପିଳ ମୁନିଙ୍କ 'ସାଂଖ୍ୟ ଦର୍ଶନ' ଓ 'ଯୋଗ' ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ପାତଞ୍ଜଳିଙ୍କ 'ଯୋଗଦର୍ଶନ' ଭଗବାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନଥିଲା । 'ସାଂଖ୍ୟ'ର ଅର୍ଥ 'ସନ୍ନ୍ୟାସମାର୍ଗ' ଓ 'ଯୋଗ'ର ଅର୍ଥ 'କର୍ମ ମାର୍ଗ' ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଗୀତାର ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟର ତୃତୀୟ ଶ୍ଳୋକରେ ଭଗବାନ୍ କହିଅଛନ୍ତି ଯେ, ପୂର୍ବକାଳରେ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଆମ୍ଭେ ସଂସାରରେ ଦୁଇପ୍ରକାର ନିଷ୍ଠାର କଥା କହିଅଛୁଁ—୧ । ସାଂଖ୍ୟମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ନିଷ୍ଠା ଓ ୨ । ଯୋଗୀମାନଙ୍କର କର୍ମଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ନିଷ୍ଠା । ନିଷ୍ଠା ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ମୋକ୍ଷ ଲାଭ କରିବାର ମାର୍ଗ । ଏ ଦୁଇ ମାର୍ଗାନୁଗାମୀଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ସାଂଖ୍ୟ ବା 'ସନ୍ନ୍ୟାସମାର୍ଗୀ' ଓ ଯୋଗ ବା 'କର୍ମଯୋଗମାର୍ଗୀ' ବୋଲାଯାଏ; ଗୀତାର ପଞ୍ଚମ ଅଧ୍ୟାୟର ଚତୁର୍ଥ ଓ ପଞ୍ଚମ ଶ୍ଳୋକରେ ଭଗବାନ୍ କହିଅଛନ୍ତି ଯେ, ମୂର୍ଖମାନେ 'ସାଂଖ୍ୟ' ଓ 'ଯୋଗ'କୁ ପୃଥକ୍ ବୋଲି କହନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ପଣ୍ଡିତମାନେ କହନ୍ତି ଯେ, ଏ ଦୁଇ ମାର୍ଗ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ମାର୍ଗକୁ ଅବଲମ୍ବନ କଲେ ଏକହିଁ ଫଳ (ମୋକ୍ଷ) ଲାଭ ହୁଏ । ଅତଏବ ଏ ଦୁଇ ମାର୍ଗ ଏକ । କିନ୍ତୁ ଯୋଗ (କର୍ମ) ବିନା ସାଂଖ୍ୟ (ସନ୍ନ୍ୟାସ) ପ୍ରାପ୍ତି କଠିନ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି କର୍ମଯୋଗଯୁକ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ତାଙ୍କର ଅବିଳମ୍ବେ ବ୍ରହ୍ମ ପ୍ରାପ୍ତି ବା ମୋକ୍ଷଲାଭ ହୁଏ । ସନ୍ନ୍ୟାସମାର୍ଗରେ ଜ୍ଞାନକୁ ପ୍ରଧାନ ମାନିଲେ ମଧ୍ୟ କର୍ମ ନ କଲେ ଜ୍ଞାନର ସିଦ୍ଧି ହୁଏ ନାହିଁ । ଅତଏବ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଜ୍ଞାନ କରି ଫଳକୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରେ ଅର୍ପଣ କରି ନିଷ୍କାମଭାବରେ କର୍ମ କରିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଏହାହିଁ ଭଗବଦ୍‌ଗୀତାର ପ୍ରତିପାଦ୍ୟ ଉପଦେଶ—ବାଳ ଗଙ୍ଗାଧର ତିଳକଙ୍କ ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା ରହସ୍ୟ ବା କର୍ମଯୋଗ ଶାସ୍ତ୍ର ।]

ସାଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ=ସହିତ+ଅଙ୍ଗ)—୧ ।
Sāṅga ଅଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ; ଅବୟବଯୁକ୍ତ—1. Having limbs. [ନିରଙ୍ଗ—ବିପରୀତ] ୨ । ସକଳାବୟବ ବିଶିଷ୍ଟ; ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ;ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—2. Full-limbed; complete. [ଉ—ସାଙ୍ଗ ହେଲା ଅତଠାରୁ ରାଜପଣ ମୋର—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା)

(ସାଙ୍ଗତା—ବ) ୩ । ଯାହାର କୌଣସି ଅଙ୍ଗ ଖଣ୍ଡିଆ ନ ଥାଏ; ଅବିକଳାଙ୍ଗ—3. Having all the parts or limbs complete. ଦେ. ବ (ସଂ. ସଙ୍ଗ)—୧ ।

ସଙ୍ଗ
ସଂଗ
ସଙ୍ଗୀ
ସଂଗୀ
ଶାଙ୍ଗ (ଦେଖ)—3. Śaṅga (See) ବିଣ—
ଶେଷ ଶୋଷ ୧ । ସମାପ୍ତ—1. Finished.
ସଙ୍ଗେ ଥାକା ୨ । ସାଙ୍ଗରେ ଥିବା—2. Accompanying;
ସଂଗମେ ରହନେ ବାଲା attending on. (ଯଥା—ଅଭ୍ୟାଗତଙ୍କ ସାଙ୍ଗ ଲୋକ ୫୦ ଜଣ ଭୋଜନ କଲେ ।) ପ୍ରାଦେ. (ସଂଭଲପୁରୀ) ବ—ସାଳ ଭଉଣୀର ବର—Husband of one's younger sister. [ଦ୍ର—ବଡ଼ ଭଉଣୀଙ୍କ ବରକୁ ଗଇଁ ଲୁହାଯାଏ ।] ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର, ଅଠମଲ୍ଲିକ, କୋଦ) ବ—ଭାଇ ଶଳା; ଭାଇଙ୍କ ଶାଳକ—One's brother's wife's brother.

ସାଙ୍ଗ କରିବା—ଦେ. କି—୧ । ସଙ୍ଗୀସ୍ୱରୂପ ଗ୍ରହଣ କରିବା—
Sāṅga karibā 1. To take any one as one's companion.
ସଙ୍ଗୀ କରା ସଂଗୀ କରନା
ସାଙ୍ଗ କରା ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—
ସାଂଗ କରା 2. To complete a work.

ସାଙ୍ଗକୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ସାଙ୍ଗେ (ଦେଖ)—1. Sāṅge (See)
Sāṅgaku ସଙ୍ଗେ ସଂଗମେ
ସଙ୍ଗେ ନଜଦୀକ ୨ । ନିକଟକୁ; ପାଖକୁ—2. To; near.

ସାଙ୍ଗ ଦଉଡ଼ା(ଡ଼ି, ରା,ରି)—ଦେ. ବ—ସାଙ୍ଗି ଦଉଡ଼ା (ଦେଖ)
Sāṅga daurdā(rdi, rā, ri) Sāṅgi daurdā (See)

ସାଙ୍ଗ ଧରିବା—ଦେ. କି—ସଙ୍ଗୀରୂପେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନୁସରଣ
Sāṅga dharibā କରିବା—To attend a person.
ସଙ୍ଗ ଧରା to be on the wake of a person;
ସଂଗ ପକଡ଼ନା

ସାଙ୍ଗ ପଢ଼ୁଆ—ଦେ. ବ (ପୁଂ)—ସହପାଠୀ—Classmate;
Sāṅga pardhuā ସଙ୍ଗୀ ପଢୁୟା schoolmate.
साथ पढ़ने वाला (ସାଙ୍ଗ ପଢ଼ୋଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାଙ୍ଗ ପରିହାସି—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ସଙ୍ଗୀ ଓ ପରିହାସ କରିବାର
Sāṅga parihāsi ଉପଯୁକ୍ତ (ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମୋର
ସମାନ ସଙ୍ଗୀ ସଙ୍ଗୀ ହେବା ଉପଯୁକ୍ତ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମୁଁ
संग दिल्लगी वाज ଥଟ୍ଟା ପରିହାସ କରି ପାରେଁ)—(a person)
With whom one can form companionship and with whom one can cut jokes.

ସାଙ୍ଗ ପାଙ୍ଗ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ସଙ୍ଗୋପାଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Sāṅga pāṅga Sāṅgopāṅga (See)

ସାଙ୍ଗ ବାଲା—ଦେ. ବ—ଏକ ଦଳଭୁକ୍ତ ସଙ୍ଗୀମାନେ—Members
Sāṅga bālā ସଙ୍ଗଓୟାଲା of the same company.
संग वाला (ସାଙ୍ଗବାଲା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାଙ୍ଗ ଭାଇ—ଦେ. ବ, ପୁଂ—୧। ଏକ ଦଳଭୁକ୍ତ ବା ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି;
Sāṅga bhāi ଭ୍ରାତୃସ୍ଥାନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Members of the
ସଙ୍ଗୀ ଭାଇ same class or profession; brethren.
संगी भाइ ୨। ସହକର୍ମୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Colleague.

ସାଙ୍ଗ ମଣି(ନି)ଷ—ଗ୍ରା. ବ—୧। ସାଙ୍ଗରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—
Sāṅga maṇi(ni)sha 1. Retinue. ୨। ପାର୍ଶ୍ୱଚର—
ସଙ୍ଗର ଲୋକ संगी लोक 2. Attendant.
(ସାଙ୍ଗ ଲୋକ, ସାଙ୍ଗ ମନୁଷ୍ୟ—ଦେ. ରୂପ)

ସାଙ୍ଗ ମେଲ(ଲି)—(ସ. ସଙ୍ଗୀ ଓ ମିଳନ)—୧। ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ସାହ-
Sāṅga mela(li) ଚର୍ଯ୍ୟ—1. Companionship of
ସଙ୍ଗୀଦେର ମେଳା friends. ୨। ବହୁ ସଙ୍ଗୀଙ୍କ ସମାଗମ—
संगी लोकोंका मेल 2. Gathering of many friends.
(ସାଙ୍ଗ ମେଳଆ—ବିଣ)

ସାଙ୍ଗ ମୋହ(ହୋ)ବତ୍—ଦେ. ବ—ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ଉପ-
Sāṅga moha(ho)bat ରୋଧ—Request of compani-
ସଙ୍ଗ ମୋହବତ संगी मुहबत ons.

ସାଙ୍ଗ ମୋହ(ହୋ)ବତିଆ—ଦେ. ବିଣ (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ଯେଉଁ ଲୋକ
Sāṅga moha(ho)batiā ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ଚଞ୍ଚଳତା ଏଡ଼ି ନ ପାରି
संगी मुहबत वाला କାମ କରେ—(a person) Acting
(ସାଙ୍ଗ ମୋହବତ—ଅନ୍ୟରୂପ) to please his companions.
(ସାଙ୍ଗ ମୋହବତେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାଙ୍ଗ ରୂପକ—ସ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ରୂପକ; ରୂପକ (ଦେଖ)
Sāṅga rūpaka A kind of simile; Rūpaka (See)

ସାଙ୍ଗରେ—ଦେ. ଅ—ସଙ୍ଗେ (ଦେଖ)—Saṅge (See)
Saṅgare (ସାଙ୍ଗେରେ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ସାଙ୍ଗରେ ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। (ଅମୁକର) ପକ୍ଷରେ ରହିବା—
Sāṅgare rahibā 1. To take one's side.
ପକ୍ଷେ ଥାକା पक्षमें रहना ୨। (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ)
ସଙ୍ଗେ ଥାକା ଗୋପନୀୟ ସମ୍ପର୍କ ରଖିବା—
साथ रहना 2. To be connected in an illicit way.

ସାଙ୍ଗ ସରି(ସରିସା)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସଙ୍ଗ ଓ ସଦୃଶ)—ସଙ୍ଗୀ ବା
Sāṅga sari(sarisā) ସମକକ୍ଷ ବ୍ୟକ୍ତି—Companion or
ସମାନ ବା ସମକକ୍ଷ ସଙ୍ଗୀ संगीसाथी equal.

ସାଙ୍ଗ ସାଥି (ସୁଖ)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସଙ୍ଗ ଓ ସଖା)—୧। ସଙ୍ଗୀ ଓ
Sāṅga sāthi(sukha) ସହଚର—1. Companion.
ସଙ୍ଗୀ ସାଥୀ ୨। କ୍ରୀଡ଼ା ସଙ୍ଗୀ—2. Playmate. ୩।
संगीसाथी ଆମୋଦ ସଙ୍ଗୀ—3. A companion in
amusements; a boon companion. ୪।
ସହଚରମାନଙ୍କ ସହିତ ଏକତ୍ର ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ—
4. Amusements enjoyed in the company of ones mate's.

ସାଙ୍ଗ ସୋବତ୍(ସୋହ୍[ହୋ]ବତ୍)—ଦେ. ବ (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସଂ.
Sāṅga sobat(soha[ho]bat) ସଙ୍ଗ ଓ ଫା. ସୋହ୍‌ବତ୍)—
ସଙ୍ଗୀ ସାଥୀ संगसोहबत ୧। ଏକସଙ୍ଗ ଓ ସହବାସରେ ଥିବା
(ସାଙ୍ଗସୁଜା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ—1. Persons who
live and move together.
୨। ଚର୍ମ ସହଚର—2. Boon companion.
ସଙ୍ଗୀଦେର ଉପରୋଧ୍ୟ। (ସୋହ୍‌ବତ ଅର୍ଥରେ ସୋହ୍‌ବତ୍ ଶବ୍ଦର ଭ୍ରମ
संग मुहबत ଜନିତ ପ୍ରୟୋଗ) ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ମୋହବତ; ସଙ୍ଗୀ-
ମାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ଉପରୋଧ—3. Ruquest of
one's friends. ୪। ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ରଖିଲିବା—
4. Susceptibility or sensitiveness to please one's friends. ୫। ସଙ୍ଗ ମେଳ; ସହ-
ଚରତ୍ୱ—5. Companionship; company of friends.

ସାଙ୍ଗ ସୋବତ୍(ସୋହ୍[ହୋ]ବତ୍)ରେ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧।
Sāṅga sobat(soha[ho]batre pardibā ସଙ୍ଗ ମେଳରେ
ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ା संग सोहबतमे पडना ପଡ଼ିବା ବା ଚଳିତହେବା
1. To be guided by the influence of one's companions. ୨। ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ରଖି-
ଲିବାକୁ ବା ଉପରୋଧକୁ ଜଗି କାମ କରିବା—
2. To act so as to please one's friends.

ସାଙ୍ଗସୋବତି(ସୋହ[ହୋ]ବତି)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧। ସାଙ୍ଗ
Sāṅgasobati(soha[ho]bati) ମୋହବତିଆ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
[ସାଙ୍ଗ ସୋହ(ହୋ)ବତିଆ—ଅନ୍ୟ ବିଣ ରୂପ]
(ସାଙ୍ଗ ସୋହ[ହୋ]ବତେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ଏଡ଼ି ନ ପାରି
ସଙ୍ଗୀଦେର ଉପରୋଧଓୟାଲା संगसोहबत वाला କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ;
ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ମୁହଁ ଚାହିଁ ଯାରେ ନାହିଁ—
1. A person who is prone to do acts to please his friends ୨। ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ
ମେଳରେ କାଳ କଟାଏ—2. A person who passes his time with his companions.
ଦେ. ବ—ସାଙ୍ଗ ସୋବତ୍ (ଦେଖ)—Sāṅga sobat (See).

ସାଙ୍ଗ ହେବା—ଦେ. କି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସହିତ ସହଚରତ୍ୱ
Sāṅga hebā ସ୍ଥାପନ କରିବା—1. To establish
ସଂଗୀ ହଓୟା **संगहोना** companionship
with any person. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ
ସମଭିବ୍ୟାହାରୀ ହେବା—2. To accompany a
person. ୩ । (କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ) ସରିବା; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣହେବା-
ସାଂ ହଓୟା **सांगहोना** 3. To be complet-
ed or finished. ୪ । (କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ)
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ ହେବା—4. (any work) To
be done without the omission of any
of its parts or limbs.

ସାଙ୍ଗା—୧ । ପ୍ରାଦେ (ବଲ୍ଲିଙ୍ଗିରପାଟଣା) ବି—ଗୃହ ଘରର ଛତ—
Sāṅgā The cross beams of a thatched house.
୨ । ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ ଗଡ଼ଜାତ; ତୁଳ ହି.
ସାଂଗା)—ବି—ନୀଚଶ୍ରେଣୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇଥରବିବାହ—
Widow marriage amongst the low
caste Hindus.

ସାଙ୍ଗି—ଦେ. ବି (ସ. ସଙ୍ଗୀ)—୧ । ସଙ୍ଗୀ (ଦେଶ)—
Sāṅgi ସଂଗୀ **संगी** 1. Saṅgi (See)
୨ । ଏକସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବସାୟ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି; ଅଂଶୀଦାର—
2. Partner; coparcener. ୩ । (ସ. ଶଙ୍କୁ)
ଶାଙ୍ଗ (ଦେଶ)—Śāṅga (See) ବିଣ—ସାଙ୍ଗିଆ
(ଦେଶ)—Sāṅgiā (See)

ସାଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସଙ୍ଗୀ)—ସଙ୍ଗୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Sāṅgiā Relating to companion.
ସଂଗୀଦେର **संगी** ବି—୧ । ସଙ୍ଗୀ—Companion.
୨ । (ପୁଂ) ଯେଉଁମାନେ ଶାଙ୍ଗୀଦ୍ୱାରା ଭାରବସ୍ତୁ ବହନ କରନ୍ତି
2. Persons who carry heavy loads
suspended from a strong pole.
ସଂଗୀ **संगी** ସ୍ତ୍ରୀ. ବି (ସଂ. ସଂଜ୍ଞା)—ସଂଜ୍ଞା;
ସଂଜ୍ଞା **उपनाम** କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବଂଶଗତ ଉପାଧି—
Family-title of a person.

ସାଙ୍ଗିଆଁ—ଦେ. ବି—ଶାଙ୍ଗିଆ ୨ (ଦେଶ)
Sāṅgiañ Śāṅgia 2 (See)

ସାଙ୍ଗି କରିବା—ଦେ. କି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Sāṅgi karibā ସଙ୍ଗୀରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା—1. To take
ସଙ୍ଗିକରା a person as one's companion or
संगी करना partner. ୨ । ସାଙ୍ଗ କରିବା (ଦେଶ)—
2. Sāṅga karibā. (See)

ସାଙ୍ଗି ଦଉଡ଼ା(ଡ଼ି,ରା,ରି)—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଦଉଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ଖୁବ୍ ଭାରି
Sāṅgi daurdā(rdi,rā,ri) ପଥର ଅଥବା ବାକ୍ସ ଝୁଲାଇ ଶାଙ୍ଗି
ସାଙ୍ଗି ଦଡ଼ି ବାଉଁଶ ଦ୍ୱାରା କାନ୍ଧେଇ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରାଯାଏ—A
सांगकी रस्सी rope or chord with the help of
which heavy things are removed from
one place to another, suspended in the
middle of a pole on the shoulders of
pairs of persons.

ସାଙ୍ଗିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) କି—କହିବା—
Sāṅgibā To tell; to speak.

ସାଙ୍ଗି ବାଉଁଶ—ଦେ. ବି (ସ. ସଙ୍ଗୀ+ବଂଶ)—ଯେଉଁ ମଜବୁତ
Sāṅgi bāuṅśa ବାଉଁଶର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଭାରି ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କୁ
ସାଙ୍ଗି ବାଁଶ ଦଉଡ଼ା ଦ୍ୱାରା ଝୁଲାଇ ଦୁଇ ବାଉଁଶର ଦୁଇମୁଣ୍ଡକୁ
साङ्गिका बाँस କାନ୍ଧେଇ କରି ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରାଯାଏ—
A strong pole with the help of which
heavy things are removed by pairs of
men shouldering it at both ends, while
the things are suspended at the
middle.

ସାଙ୍ଗି ଶିକୁଳା(ଳି)—ଦେ. ବି (ସ. ସଙ୍ଗୀ+ଶୃଙ୍ଖଳ)—ଯେଉଁ ଶିକୁଳି
Sāṅgi śikulā(li) ଦ୍ୱାରା ସାଙ୍ଗିରେ ଝୁଲା ହେବା ଭାରିଜିନିଷ
ସାଙ୍ଗି ଶିକଳ ବନ୍ଧାଯାଏ—A chain for tying and
साङ्गिका जंजीर suspending heavy things under
a pole which is shouldered at both
ends by pairs of men.

ସାଙ୍ଗୁଆ—ଦେ. ବିଣ. (ପୁଂ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କ ସମାଜରେ
Sāṅguā ଚଳିବାକୁ ସ୍ପୃହା ପାଏ; ସାମାଜିକ—Fond of
(ସାଙ୍ଗେ[ଗୋ]ଇ—ଆ) company; sociable; social.
ସଙ୍ଗପ୍ରିୟ ବି—୧ । ସଙ୍ଗୀ; ସହଚର—1. Companion; mate.
संगचाहनेवाला ୨ । ସାଥୁଆ; ଯେଉଁ ଯାତ୍ରୀ-ଘୁମାସ୍ତା ଅନ୍ୟ ପଣ୍ଡାଙ୍କ
ସଙ୍ଗୀ, ସହଚର ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗ ଧରି ଦୂର ଦୂରରୁ ତୀର୍ଥକୁ
सङ्गी ଅସିଥାଆନ୍ତି—2. A canvassing agent accom-
panying the pilgrims of some other
Paṇḍā than his (agent's) employer to a
shrine from a long distance. ୩ । ଯେଉଁ
ଲୋକମାନେ ସାଙ୍ଗି ବାଉଁଶ ଦ୍ୱାରା ଭାରି ଜିନିଷ କରି
ବୁହାନ୍ତି—3. Persons who carry loads by
means of Sāṅgi pole.

ସାଙ୍ଗେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସାଥିରେ; ସଙ୍ଗେ; ସଙ୍ଗରେ; ସମୟ-
Sāṅge ବ୍ୟାହାରରେ; ଏକ ସଙ୍ଗେ—1. Along with, in
ସଙ୍ଗେ, ସାଥେ the company of; accompanied by.
सङ्गमें ୨ । ସହିତ—2. With. ୩ । ଏକତ୍ର—
3. Together.

ସାଙ୍ଗେଇବା—ଦେ. କି—ସାଙ୍ଗି ବାଉଁଶ ଓ ସାଙ୍ଗି ଦଉଡ଼ା ଦ୍ୱାରା
Sāṅgeibā କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରକୁ ବୁହାଇବା—
ସାଂଗୀକରେ ଲଓୟା To carry a heavy thing by
साङ्गीसे ढोना suspending it from a pole.

ସାଙ୍ଗେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବଲ୍ଲିଙ୍ଗିର ପାଟଣା) ବି—ସାଞ୍ଜୁ—
Sāṅgen Armour.

ସାଙ୍ଗେ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—କ୍ରି. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସଙ୍ଗେ
Sāṅge lagā(ge)ibā କଳହ ବା ବିବାଦ କରିବା—1. To
(ସାଙ୍ଗରେ ଲଗା[ଗେ]ଇବା—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) quarrel or dis-
ସଙ୍ଗେ ଲାଗା pute with a person. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
ପୀଛେ ପଡ଼ନା ବିରକ୍ତ କରିବା—2. To tease a person.
୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତ କରିବା—3. To
irritate a person. ୪ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଷ୍ଟ
ବା ପୀଡ଼ା ଦେବା—4. To oppress or trouble a
person; to harrass a person: ୫ । କୌଣସି
ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନିଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା—5. To

ସଙ୍ଗେ ଲାଗାନ try to injure a person. ୬ । (ପ୍ରୟୋଜକ)
ସଂଗମେ ଲଗାନା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ପାଇଁ କୁକୁର
ଆଦିକୁ ଉତ୍ତେଜିତ କରିବା—6. To set (a dog)
to attack a per on. ୭ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
ହାକିମ ବା ମହାଜନଙ୍କ ନିକଟ ଆଣିବା ପାଇଁ ତା ନିକଟ
ପିଆଦା ପଠାଇବା—7. To depute a peon to
bring a person.

ସାଙ୍ଗେ ଲାଗିବା—କ୍ରି. କ୍ରି—୧ । ବହୁକାଳ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନିଷ୍ଟ
Sāṅge lāgibā ସାଧନ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା—1. To try
(ସାଙ୍ଗରେ ଲାଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) to harass a person for
ସଙ୍ଗେ ଲାଗା a long time. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଧାଗ୍-
ପିଛେପଡ଼ନା ବାଦାନୁବାଦ ବିବାଦ କରିବା—2. To go on
quarreling or disputing with a person.
୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିରକ୍ତ କରିବା—3. To tease
a person. ୪ । ଆକ୍ରମଣ କରିବାପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର
ବା ଜୀବର ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇବା—4. To chase a
person or animal; to set on an animal.
୫ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ହାକିମ ବା ମହାଜନ ନିକଟରେ
ଉପସ୍ଥିତ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ
(ପିଆଦା ଆଦି) ରହିବା—5. (e. g. a peon) To
closely follow a person and attend on
him to oblige him to attend a place
or court. ୬ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନିଷ୍ଟ ସାଧନ
କରିବା ପାଇଁ କିମ୍ବା ତାହାର ଗୋପନୀୟ ବିଷୟ ଜାଣିବା
ପାଇଁ ତା ପିଛା ଧରିବା ବା ତା ପ୍ରତି ଅବିରତ ଚକ୍ଷୁ ଦୃଷ୍ଟି
ରଖିବା—6. To shadow a person. ୭ । କୌଣସି
ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ଜୀବକୁ ପୋଷିବା ବା ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ଖୁବ୍
ଯତ୍ନ କରିବା—7. To take much care of a
person or animal; to bring up with
care. (ଯଥା—ମୋ ବଛା କୁକୁର ଛୁଆର ସାଙ୍ଗେ
ଲାଗି ଲାଗି ଛଅ ମାସରେ ତା କେମାର ବଳ ହେଲା ।)
୮ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଂଯୋଜିତ
ବା ଖଚିତ ହେବା—8. To be attached to
another thing. (ଯଥା—ଏ ଦକ୍ଷିଣୀ ଲୋଥ
ସଙ୍ଗେ ପେଣ୍ଡି ଲାଗିବାରୁ ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଗଲା ।)
୯ । ଗାଡ଼ି ଆଦିରେ (ଗୋଟିଏ ବଳଦ) ତାହାର ଯୋଡ଼ା
ଜୀବ ସଙ୍ଗେ ଯୋଡ଼ି ଯିବା—9. (a bullock) To
be yoked to a cart with its equal.

ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ—କ୍ରି. ବିଶ.—୧ । ସହିତ—1. With.
Sāṅge sāṅge ୨ । ସମବ୍ୟାହାରରେ—2. In
ସଙ୍ଗେସଙ୍ଗେ, ସାଥେସାଥେ **ସାଥେ ସାଥ** the company
of; along with. ୩ । ଏକତ୍ର—3. Together.
୪ । ଏକ ସମୟରେ; ଯୁଗପତ୍—4. Simul-
taneously; all at once. ୫ । ତତ୍
କ୍ଷଣାତ୍; ସେହିକ୍ଷଣି—5. Immediately; at
once.

ସାଙ୍ଗୋପାଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଶ (ସ+ଅଙ୍ଗ+ଉପାଙ୍ଗ)—୧ । ଅଙ୍ଗ
Sāṅgopāṅga ଉପାଙ୍ଗ ଯୁକ୍ତ; ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ—1. Having
(ସାଙ୍ଗୋପାଙ୍ଗତା—ବି) all the limbs complete.
୨ । ଯାହାର କୌଣସି ଅଂଶ ଖଣ୍ଡିଆ ବା ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
ରହି ନାହିଁ—2. Having none of the parts
left incomplete. ୩ । ଶାସ୍ତ୍ର ବା ବିଧି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ
ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗମାନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବା (କର୍ମ)—
(any rite) Performed without the
omission of any detail or part.

ସାଙ୍ଗୋପାଙ୍ଗ କରିବା—କ୍ରି. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ
Sāṅgopāṅga karibā କରି ସମ୍ପାଦନ କରିବା—
ସାଙ୍ଗୋପାଗୋକରା To complete any work with all
ସାଂଗୋପାଂଗକରା its details.

ସାଙ୍ଗୋପାଙ୍ଗ ବେଦ—ସଂ. ବି—(ଅଙ୍ଗ ଓ ଉପାଙ୍ଗ ସହିତ ବେଦ)—
Sāṅgopāṅga beda ଋକ୍, ଯଜୁଃ, ସାମ ରୂପ ତିନିଅଙ୍ଗ
ଓ ଶିକ୍ଷା କଳ୍ପ, ବ୍ୟାକରଣ, ନିରୁକ୍ତ, ଛନ୍ଦଃ, ଜ୍ୟୋତିଷ,
ରୂପ ଛଅ ଉପାଙ୍ଗଯୁକ୍ତ ସମଗ୍ର ବେଦ—All the Bedas
with all the secondary branches of
learning.

ସାଙ୍ଗ୍ୟା(ଙ୍ଗ୍ୟାଁ)—ପ୍ରା. ବି (ସଂ. ସଂଜ୍ଞା)—ସଂଜ୍ଞା (ଦେଖ)—
Sāṅgyā(ṅgyāñ) Saṅgña (See)

ସାଙ୍ଗ୍ରାମ—ପ୍ରା. ବି. (ସଂ. ସଂଗ୍ରାମ)—ସଂଗ୍ରାମ; ଯୁଦ୍ଧ—
Sāṅgrāma Fight.
ସଂଗ୍ରାମ **ସଂଗ୍ରାମ**

ସାଙ୍ଗ୍ରାମିକ—ସଂ. ବିଶ. (ସଂଗ୍ରାମ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଇକ)—୧ ।
Sāṅgrāmika ସଂଗ୍ରାମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to
battle. ୨ । ଯୁଦ୍ଧୋପଯୋଗୀ—2. Fit for
fight. ୩ । ରଣକୁଶଳ—3. Warlike. ବି—
ସେନାପତି—Commander; general.

ସାଙ୍ଘାତିକ—ସଂ. ବିଣ (ସଙ୍ଘାତ+ଇକ)—୧ । ମାରାତ୍ମକ; ପ୍ରାଣ-
Sānghātika ନାଶକ—1. Fatal. ୨ । ବିନାଶଜନକ-
2. Destructive; ruinous. ସଂ. ବି—ଜନ୍ମ-
ନକ୍ଷତ୍ର ଠାରୁ ଷୋଡ଼ଶ ନକ୍ଷତ୍ର—The 16th aster.
ism from one's natal star. ଦେ. ବି.—
(ପ୍ରାଣିତତ୍ତ୍ୱବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା) ସମଷ୍ଟିବଦ୍ଧ ଏକ ଜାତୀୟ
କ୍ଷୁଦ୍ର ଶାମୁକା—(Zoology) A species of
small shells clustering together.

ସାଞ୍ଜ୍ଞା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ସଜ୍ଞା)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପାରିବାରିକ ଉପାଧି-
Sānjnā Family-title of a person.
ଉପାଧି, ସଂଜ୍ଞା ଉପନାମ

ସାଚକ—ବୈଦେ. ବି(ଉର୍ଦ୍ଦୁ)—ମୁସଲମାନ ମାନଙ୍କ ବିବାହର ଅନୁପୂର୍ବିକ
Sāchak ସ୍ତ୍ରୀଆତ୍ମର ବିଶେଷ; ବିବାହ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିଘରୁ
ସାଚକ ସାଚକ କନ୍ୟା ଘରକୁ କନ୍ୟା ପାଇଁ ମେଢ଼େନ୍ଦ,
ସୁମିଷ୍ଟ ଫଳ (ମେଓ୍ୱା) ଓ ସୁଗନ୍ଧ ଅତର ପଠାଇବା ଅଚାର—
A rite amongst the Mahomedans
consisting of sending a present of
sweet fruits and scent etc to the bride's
house from the bridegroom's house.

ସାଚ୍ଚା(ଚ୍ଚା)—ଦେ. ବିଣ.(ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ସଂ. ସତ୍ୟ; ହି. ସଚ୍ଚା)—୧ । ସଚ୍ଚା
Sāchā(chchā) (ଦେଖ)—1. Sachchā (See) ୨ । ସତ୍ୟ -
ସାଚୀ(ଚ୍ଚୀ) } —ସ୍ତ୍ରୀ 2. True. ୩ । ସତ୍ୟବାଦୀ—
ସଚ୍ଚେ(ଚ୍ଚେ)ଇ } 3. Truthful ୪ । ସତ୍—
ସାଁଚ୍ଚା ସାଚ୍ଚା 4. Honest; moral. ୫ । ଖାଣ୍ଟି;
ଅବିମିଶ୍ର—5. Pure; genuine; unadulterated.

ସାଚ୍ଚା(ଚ୍ଚା) ପଣ—ଦେ. ବି—ସଚ୍ଚୋଟ୍‌ପଣ (ଦେଖ)—
Sāchā(chchā)paṇa Sachoṭ-paṇa (See)
ସାଁଚ୍ଚାପନା ସଚ୍ଚାପନ [ସାଚ୍ଚା(ଚ୍ଚା)ପଣିଆ(ଆ) — ଅନ୍ୟରୂପ]

ସାଚ୍ଚାର—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଆଚାର)—ଆଚାରବାନ୍; ସଦାଚାର-
Sāchāra ସମ୍ପନ୍ନ—Following approved usage.
(ସାଚାରା—ସ୍ତ୍ରୀ) [ସାଚାରବତ(ତ୍ମ)—ବି.

ସାଚି—ସଂ. ଅ (ସଚ୍ ଧାତୁ=ସେବା କରିବା+କର୍ମ ଇ)—୧ । ବକ—
Sāchi 1. Curved. ୨ । ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ; ତେରଛା—
2. Crooked; awry; oblique.
ଛାঁଚି ଦେ. ବି (ସଂ. ଶ୍ୱେତ ବା ସତ୍ୟ)—୧ । ପରିଷ୍କୃତ ଗୁଡ଼;
ସଫେଦ୍ ଚୀନି କଣ—1. Refined molasses; bleached
sugar. [ଉ—ସାଚ ଚିନି ଚଙ୍ଗଦାଣ ମିଶାଇ ପରିଷ୍କୃତ,
କର୍ପୂର ମରିଚ ଯୁକ୍ତ ସ୍ୱାଦରସ ବିଶେଷ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟ
ମଞ୍ଜରୀ ।] ୨ । ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—2. Sweetmeat. [ଉ—
ସୁମଧୁର ଅର୍ଦ୍ଧ-ଶୁଷ୍କ ମିଷ୍ଟ ଭୋଗ ଅଧିକୃତ କରି ସାଚ ।
ଖାଁଡ଼ ବିଧାନାଥ. ପାଦଗୀ ।] ୩ । ଖଣ୍ଡ; ନବାତ; କଣ—3.
ଶକ୍କର Brown sugar. ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ଶ୍ୱେତ)—୧। ଧଳା;
ଶ୍ୱେତ ଶ୍ୱେତ—1. White. (ଯଥା—ସାଚ ଖାଚ, ସାଚ ଧଡ଼ ।)

ସଫେଦ୍ ୨ । (ସତ୍ୟ) ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent. ୩ । ଅସଲ;
ଅବିମିଶ୍ର—3. Genuine; true; unadulterated.

ସାଚି ଉଖୁଡ଼ା—ଦେ. ବି—କଦରେ ବା ଚିନିରେ ଲଥର ଉଖୁଡ଼ା—
Sāchi ukhurdā Fried rice coated with white
ଚିନିର ମୁଡ଼କି ଲାଇ sugar.

ସାଚି କଖାରୁ—ଦେ. ବି (ଶ୍ୱେତ କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ ବା ସତ୍ୟ କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ)—(ଏହାର
Sāchi kakhāru ଉପର ଧଳା ଥିବାରୁ) ଶ୍ୱେତ କୁଷ୍ମାଣ୍ଡ; ସାଚି—
ଛାঁଚି କୁମ୍ଭଡା କଖାରୁ—Pumpkin; Beninoasa Cerifera.
ସାଚୀ କୁମ୍ହଡ଼ା

ସାଚି କୋରା—ଦେ. ବି—ଧଳା କଦ ବା ଚିନିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କୋରା—
Sāchi korā A ball of sweetmeat made with
ରସକୋରା ସଫେଦ୍ କୋରା white sugar.

ସାଚି କ୍ଷା(ଖା)ର—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ୱର୍ଜିକ୍ଷାର ବା ସ୍ୱର୍ଜିକାକ୍ଷାର; ଏହା ସାଚ
Sāchi kshā(khā)ra ବା ଶ୍ୱେତ ଥିବାରୁ)—୧ । ଖାର ମାଟି;
ସାଜି ଖାର, ସାଜି ମାଟି ସାଜି ମାଟି—1. Rhesoil. ୨ । ସୋଡ଼ା
ସଜ୍ଜୀ ଖାର — 2. Soda; sodium bicarbonate.
୩ । ସୋଡ଼ିଅମ୍ ବା ପୋଟାସିୟମ ଓ ଅଙ୍ଗାର ଘଟିତ କ୍ଷାର-
ବିଶେଷ—3. Carbonate of potash; carbon-
ate of soda.

ସାଚି ଧଡ଼ି—ଦେ.ବି—ଲୁଗାରେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ରେଶମର ଧଳା କନାର
Sāchi dhardi —White silk-border of a cloth.
ସାଦା ପାଡ ସଫେଦ୍ କୋର

ସାଚି ଧଡ଼ିଆ(କନାରୀ) —ଦେ. ବିଣ —ଧଳା ଧଡ଼ିଯୁକ୍ତ (ଲୁଗା) —
Sāchi dhardiā(kinārī) White bordered (cloth).
ସଚ୍ଚା ପେଡେ ସଫେଦ୍ କୋରଦାର

ସାଚି ପାନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସତ୍ୟ ବା ଶ୍ୱେତ+ପର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ଘାଚ କରି
Sāchi pāna ଧଳ ପଡ଼ି ଯାଇଥିବା ପାନ—1.Matured and
ଛାঁଚି ପାନ bleached betel leaf. ୨। ଏକ ପ୍ରକାର ସୁଗନ୍ଧ-
ସାଁଚୀ ପାନ ଯୁକ୍ତ ପାନ—2. A kind of scented betel
leaf. [ଉ—ଏହା ଖାଇବାକୁ ଅଣ୍ଡା ଲାଗେ ।]

ସାଚିବ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସଚିବ+ଭାବ. ଯ)—୧ । ମନ୍ତ୍ରିତ୍ୱ—
Sāchibya 1. Ministry. ୨ । ରାଜ୍ୟ ଶାସନ—
2. Administration of a kingdom. ଦେ.
ବି—୧ । ସାହାଯ୍ୟ—1. Help; assistance. ୨ ।
ପରାମର୍ଶ—2. Counsel; advice. ୩ । ମୂଲ୍ୟ-
ସୁଲଭତା—3. Cheapness.

ସାଚି ମାଟି—ଦେ. ବି—ସାଜି ମାଟି (ଦେଖ)
Sāchi māṭi Sāji māṭi (See)

ସାଚୀକରଣ—ସଂ. ବି (ସାଚ+ଅଭୂତ ଭାବେ ଚ୍ବି+କରଣ)—
Sāchikaraṇa ସିଧା ଜିନିଷକୁ ବକ୍ର କରିବା; ବକ୍ରୀକରଣ;
ନୁଆଁଇବା—Bending a straight thing.

ସାଚୀକୃତ—ସଂ. ବିଣ (ସାଚ+ଅଭୂତ ଭାବେ ଚ୍ବି+ଭୂତ)—
Sāchīkṛuta ବକ୍ରୀକୃତ—Bent.

ସାଜ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସଜ୍ଜା; ଫା. ସାଜ୍) – ୧ । ସଜ୍ଜା; ପୋଷାକ; ବେଶ-
Sāja 1. Dress; accoutrements. ୨ । ସଜ୍ଜିତ ହେବା
ସାଜ ସାଜ ଉପକରଣ—2. Equipments; fittings; trappings. ୩ । ଅଳଙ୍କାରର ଉପକରଣଦ୍ରବ୍ୟ—3. Materials for decoration. ୪ । ଅଳଙ୍କାର—4. Ornament. ୫ । ଘରର ଆସବାବ; ଗୃହସଜ୍ଜାର ଉପକରଣ—5. Furniture. ୬ । ସନ୍ନାହ; ବର୍ମ—6. Armour. ୭ । ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ରାଦି—7. Weapons. ୮ । ଅଳଙ୍କାରର ଏକ ସେଟ୍ ବା ଏକ ସାଜ—8. A set of ornaments. ୯ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ; ଶୋଭା—9. Beauty; grace. [ଉ—ଶତ ଶତ ମନ୍ଦିର ସୁନ୍ଦର, ଶୋଭିଲ ଅପରୂପ ସାଜେ । ମଧୁସୂଦନ. ଉତ୍କଳ ଗାଥା ।]

ସାଜ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସଜ କରିବା; ସଜ୍ଜିତ କରିବା; ସଜାଇବା—
Sāja karibā To decorate; to fit up; to equip.
ସାଜ କରା ସଜାନା

ସାଜ ଗୋଜ—ଦେ. ବି (ନିରର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ସାଜସଜ୍ଜା (ଦେଖ)
Sāja goja Sājasajjā (See)
ସାଜଗୋଜ, ସାଜସୋଜ
ସାଜବାଜ

ବିଣ—୧ । ସଜବାଜ; ସୁସଜ୍ଜିତ—1. Well dressed; dressed up. ୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ସଜ୍ଜିତ—2. Fully decorated or equipped.

ସାଜଣା(ଣି)—ଦେ. ବି—ସାଜିଣୀ (ଦେଖ)—
Sājaṇā(ṇi) Sājiṇī (See)

ସାଜ ପକା(କେ)ଇବା—୧ । (ଘୋଡ଼ା ଆଦିକୁ) ସାଜଦ୍ୱାରା ସଜ୍ଜିତ
Sāja pakā(ke)ibā କରିବା—1. To fit up or harness (a horse etc). ୨ । ଅଳଙ୍କାରାଦି ଦ୍ୱାରା
ସାଜ ଫେଲା
ସାଜ କରନା ସଜ୍ଜିତ କରିବା—2. To decorate with ornaments.
(ସାଜ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଜ(ଜି)ସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଚତୁର୍ଥ, ଫା. ସାଜିଶ୍)—୧ । (ମନାର୍ଥ)
Sāja(ji)s ମେଳ—1. Combination. ୨ । ଭୂମନ୍ତ୍ରଣା;
ସାଜୋସ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—2. Collusion; conspiracy. [ଦ୍—
ସାଜିସ ସାଧାରଣତଃ ଏହା ଯୋଗ ଶବ୍ଦ ପରେ ସହଚର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯୋସାଜସ୍ ।] ବୈଦେ. ବିଣ (ଚତୁର୍ଥ)
—ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ଜନିତ—Collusive.

ସାଜ(ଜି)ଶ୍ କରିବା —ଦେ. କ୍ରି—ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରିବା—To collude;
Sāja(ji)s karibā ସାଜୋସ କରା ସାଜିସ କରନା to plot.

ସାଜ(ଜି)ସି—ବୈଦେ. ବିଣ (ଚତୁର୍ଥ; ଫା. ସାଜିସ୍=ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର)—
Sāja(ji)si ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରଜନିତ—Collusive. (ଯଥା—ସାଜସି
ସାଜେସି ଜନ୍ମ ।) ଦେ. ବି (ଚତୁର୍ଥ)—ସାଜସ୍ (ଦେଖ)
ସାଜିସ କିୟା ହୁଆ Sājas (See)

ସାଜ ସଜ୍ଜା—ଦେ. ବି (ଫା. ସାଜ୍+ସଂ. ସଜ୍ଜା ସହଚର ଶବ୍ଦ)—
Sāja sajjā ୧ । ବେଶର ଉପକରଣସମୂହ—1. Materials
ସାଜସଜ୍ଜା for dress or decoration.

ସାଜସଜ୍ଜା, ସାଜସାମାନ, ସାଜବାଜ (ଉ—ଏ ପଦ ଗୌରବ ଏତେ ସାଜସଜ୍ଜା—ପ୍ରତି ଡାଳ ଜଳେ ନାହିଁ ଚନ୍ଦ୍ରଲେଖା—ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।) ୨ । ଆସବାବ; ଗୃହ ସଜ୍ଜା—2. Furniture.

ସାଜାତ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସଜାତି+ଭାବ. ଷ)—ସଜାତୀୟତା; ଏକ-
Sājātya ଜାତୀୟତା—The state of being of one class or caste.

ସାଜି—ଦେ. ବି—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—୧ । ମେଳ—1. Com-
Sāji bination. ୨ । ବ୍ୟବସାୟରେ ଏକାଧିକ ଲୋକଙ୍କର
ସାଜି ଯୋଗ—2. Partnership in business.
ସାଜୀ, ସାଝା ୩ । କୃଷିରେ ଭାଗଦାରୀ; ବଟର—3. Part-
ସାହାଯ୍ୟ nership in cultivation. ୪ । (ସଂ. ସାହାଯ୍ୟ)
ସହାଜ ସାହାଯ୍ୟ—4. Help; assistance.
ସମ୍ମତି ୫ । ସମ୍ମତି—5. Consent; agreement. (ଉ—
ସମତ ତାହା କେମନ୍ତ ମୁହିଁ କରିବ ସାଜି—ପିତାମ୍ବରୀ. ଛନ
ଏଜମାଲି ଜଗନ୍ନାଥ ।) ବିଣ—ଇଜ୍‌ମାଇଲ୍ (ଦେଖ)
ଇଜମାଲ Ij-māil (See)

ସାଜି ଖା(ଷା)ର—ଦେ. ବି (ସଂ. ସର୍ଜିକ କ୍ଷାର)—ସାଜିମାଟି (ଦେଖ)
Sāji khā(kshā)ra Sājimāṭi (See)

ସାଜ(ଜେ)ଣି—ଦେ. ବି (ସଂ. ସଜ୍ ଧାତୁ)—୧ । ସାଜସଜ୍ଜା; ସଜ୍ଜିତ
Sāji(je)ṇi କରଣ; ଅଳଙ୍କରଣ—1. Decorating. (ଉ—
ସାଜ ପୋଷାକ କଳେବ ସାଜେଣୀ ପାରିଜାତ ଫୁଲ ଗନ୍ଧ—ଭେଣକ.
ସଜାବଟ ରାମାୟଣ. ଆଦି ।) ୩ । ଅଳଙ୍କାର—3. Orna-
ments. ୪ । ପୋଷାକ—4. Dress. ୫ । ସଜ୍ଜା—5. Equipments.

ସାଜିଦାର୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା.)—ଯୌଥ ବ୍ୟବସାୟରେ ଅଂଶୀଦାର;
Sājidār ଭାଗଦାର—Partner (in business).
ଅଂଶୀଦାର ହିସ୍ସେଦାର, ସାମ୍ଭେଦାର

ସାଜିନି ଖେଳିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ଲମ୍ବ ଭୁଲିବା—
Sājini khelibā To cut somersault or capers.

ସାଜିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସଜ୍ ଧାତୁ)—୧। (ଅଳଙ୍କାର ଆଦିଦ୍ୱାରା)
Sājibā ନିଜେ ସଜ୍ଜିତ ହେବା; ସଜ ହେବା—1. To be
ସାଜା dressed up; to dress one's self. ୨ । (ଅନ୍ୟକୁ)
ସଜାନା ସୁସଜ୍ଜିତ କରିବା; ଅଳଙ୍କୃତ କରିବା—2. To decorate; to fit up (another). (ଉ—ଜେତେବେଳେ ବେଶସାଜିବ—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।) ୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ନିଜେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା—3. To be prepared or ready for a work. ୪ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—4. To prepare or fit up one's self for any thing. (ଉ—ଯୁବ ମନ ଅଜ ଅଜନମ ସୁଖି, ରାଜ ରାଜ-ଭୁଜ-ଦାୟି ବେଗେ ସାଜ ସାଜ ହେ—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।) ୫ । ସଜାଇବା; ସଜ୍ଜିତ କରିବା—5. To arrange; to equip. ୬ । ସାଇଲିବା

—7. To store up. (ଉ—ଗୋଟି ଛୁଇ ଭାବରାଜ ଗୋ । ଜାଗାସ୍ଥ ସାହତ୍ୟ କୋଠ ଭଣ୍ଡାରରେ ରଖିବା ଯତନେ ସାଜ ଗୋ—ବାଳକୃଷ୍ଣ.ଗୁରୁଲବଙ୍ଗଲତା ।) ୨ । ଉପଯୋଗୀ ହେବା— 7. To suit. (ଯଥା—ବୁଢ଼ ବାଳରେ ଫୁଲଧଡ଼ିଆ ଲାଗା ମୋତେ ସାଜିବ ନାହିଁ ।) ୮ । ଯଥୋ-ପଯୁକ୍ତରୂପେ ଶୋଭା ପାଇବା—8. To befit; to be becoming. ୯ । ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯିବା—9. To look smart; to appear beautiful. ୧୦ । ଶୋଭା ପାଇବା—10. To look well. (ଉ—ସହସ୍ର ଦୁଇ ପ୍ରାୟ ସାଜେ । ସୁରତ୍ନ କିରୀଟ ବିରାଜେ—ଜଗନ୍ନାଥ· ଭାଗବତ ।) ୧୧ । ଦୀପ୍ତି ପାଇବା—
11. To shine forth.

ସାଜି ମାଟି—ଦେ. ବି (ସଂ. ସର୍ଜ+ମୃତ୍ତିକା)—୧ । କ୍ଷାରଯୁକ୍ତ ମୃତ୍ତିକା—1. Fuller's earth; natron; rhesoil. ୨ । ସୋରା—2. Nitre; saltpetre. ୩ । ଲୁଣି ମାଟି ଯାଇଥିବା ମାଟି—3. Soil saturated with potassium or sodium.
Sāji māṭi
ସାଜିମାଟି
सज्जी

ସାଜିରେ ଚଷିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଏକାଧିକ କୃଷକ) ଭୂମିରେ ଭାଗଦାର ହୋଇ କୃଷି କରିବା—To cultivate a land in partnership.
Sājire chashibā
ସାଁଜାରେ ଚାଷ କରା
सामीमे चाष करना

ସାଜିସ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (କଚରିଆ)—ସାଜସ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Sājas etc. (See)
Sājis (etc)

ସାଜିସି—ବୈଦେ. ବିଣ ଓ ବି (କଚରିଆ)—ସାଜସି (ଦେଖ)
Sājisi
Sājasi See)

ସାଜି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟବସାୟରେ ବା କୃଷିରେ ଭାଗଦାର ହେବା—To go in as partner in a business.
Sāji hebā
ଅଂଶୀଦାର ହଓୟା हिस्सेदार होना

ସାଜୁ—ଦେ. ବି—ସଞ୍ଜୁ (ଦେଖ)—Sāñju. (See) ପ୍ରାଦେ. (ଲରିଆ) ବି—(ସଂ. ସଜ୍ଜା)—୧ । ସଜ୍ଜା; ଆବରଣ—(ସାଜୁଆ—ଅଳ୍ପ ଦେ. ରୂପ) 1. Fittings. ୨ । ଅଳଙ୍କାର—
2. Ornament.
Sāju

ସାଜେ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ଏକ ସେଟ୍; ଏକ ସାଜ—One set [ଯଥା—ସାଜେ ଅଳଙ୍କାର (ବିଣ); ଅଳଙ୍କାର ସାଜେ (ବି)] ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ବି—ଅସନ (କାଠ) (ଦେଖ)—Asana (wood) (See)
Sāje
ଏକସେଟ
एकसेट

ସାଜୋ—ପ୍ରାଦେ· (ପାଟଣା) ବି—(ସଂ· ସଜ୍ଜା)—ବେଶ; ଭୂଷଣ—Attire; decoration.
Sājo

ସାଞ୍ଚ(ଞ୍ଚି)—ଦେ. ବି—ଛାଞ୍ଚ (ଦେଖ)
Sāñcha (ñchi) ଛାଁଚ
साँच
Chhāñcha. (See)

ସାଞ୍ଚା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ· ବିଣ—ସାଚ୍ଚ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sāñchā (etc)
Sāchā etc. (See)

ସାଞ୍ଚାରିକ—ସଂ. ବିଣ (ସଞ୍ଚାର+ଇକ)—୧ । ସଞ୍ଚାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—(ସାଞ୍ଚାରିକା ସ୍ତ୍ରୀ) ଶୀଳ—2. Moving. ୩ । ସଞ୍ଚାର-ଯୋଗ୍ୟ—3. Fit to be moved; moveable.
Sāñchārika

ସାଞ୍ଜନ—ସଂ. ବି (ସ+ଅଞ୍ଜନ)—କୃକଲାସ; ଏଣ୍ଡୁଆ—Chameleon.
Sāñjana

ସାଞ୍ଜୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସନ୍ନା; ସନ୍ନନ)—୧ । ଯୋଦ୍ଧାର ଦେହରକ୍ଷକ ଯୋଗାଳ—1. Armour. (ଉ—ସହସ୍ର ଦଶ ଘୋଡ଼ା ସାଁଜୋୟା ଲଗାଇ ସାଞ୍ଜୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ବକତର ୨ । ତନୁତ୍ରାଣ; କବଚ; ବର୍ମ—2. Coat of mail; a protective armowr of a warrior. (ଉ—ଏବେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ସାଞ୍ଜୁ ଅଙ୍ଗରେ ଭର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।) ୩ । ପକ୍ଷ—3. Wing. (ଉ—ବଳ ଭୁମନ୍ତ ପବଂଚ ପ୍ରବଳ ବାତଜନିତ ହେବାରୁ ସାଞ୍ଜୁ ଉଡ଼ିତ ଭାଷସ ବଗେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)
Sāñju
सन्नाह
कवच
पंख

ସାଞ୍ଜୁଆ—ଦେ. ବି—ସାଞ୍ଜୁ (ଦେଖ)-Sāñju. (See) ବିଣ. (ପୁଂ)—ସାଞ୍ଜୁଅଳ (ଦେଖ)—Sāñjuāla (See). (ସାଞ୍ଜେ[ଞ୍ଜୋ]ଇ—ବିଣ, ସ୍ତ୍ରୀ)
Sāñjuā
सांजोया

ସାଞ୍ଜୁ(ଞ୍ଜୋ)ଆଳ—ଦେ. ବିଣ (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ବର୍ମାବୃତ—Armoured.
Sāñju(ñjo)āla
ସାଁଜୋୟାଳ कवचयुक्त, बकतरवाला

ସାଞ୍ଜୁଳାଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି (ସାଞ୍ଜୁଳବାର କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ—ଏକତ୍ର ଛନ୍ଦା ହେବା—To be tied up together, two or more with each other. (ଉ—ସାଧାରଣ ବନ୍ଦକ ସହିତ ଭାଳବନ୍ଦୀକୁ ସାଞ୍ଜୁଳା ଯାଇଛି । ବୈଜିକ ଥଣା ।)
Sāñjulā ji(he)bā
ଜୋଡ଼ା ବାଁଧା
जोड़ाजाना

ସାଞ୍ଜୁଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସଂଯୋଜନ)—୧ । ଦୁଇ ବା ତତୋଧିକ ବସ୍ତୁ (ଯଥା,କଡ଼ିଆ)କୁ ବା ଜୀବ (ଯଥା,ଗୋରୁ, ମେଣ୍ଢା, ଜୋଡ଼ା ବାଁଧା ବାଛୁରୀ)କୁ ଦଉଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ପରସ୍ପରସଙ୍ଗେ ଛନ୍ଦ ଦେବା—1. To tie up two or more things or animals with each other by means of a rope or string. ୨ । ଦୁଇ ବା ତତୋଧିକ ଜୀବକୁ ବା ବସ୍ତୁକୁ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ରଖିବା—2. To put two or more things or animals together.
Sāñjulibā
ଜୋଡ଼ନା
जोड़ना

ସାଞ୍ଜେ(ଞ୍ଜୋ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସସ୍ଜ୍ ଧାତୁ)—ସଜାଇବା; ସଜ୍ଜିତ କରିବା—To decorate.
Sāñje(ñjo)ibā
ସାଜାନ सजाना

ସାଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—କମିଜ—Shirt; ଦେ. ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ; ଅ—ଶଟ୍ (ଦେଖ)—Saṭ (See) -ବି—୧ । ସାଜସ୍ ସାଟ୍ ସଟ୍ ଶବ୍ଦ; କୁମନ୍ତ୍ରଣା—1. Collusion; conspiracy. ୨ । ଇଙ୍ଗିତ; ସଙ୍କେତ—2. Cypher; signal; gesture. ୩ । ଶଗଡ଼ ଦଣ୍ଡା ସଳାହ ଶକଟର କୀଳ ଦ୍ୱୟକୁ ଅଟକି ଧରିବାପାଇଁ ପଛ ପାଖର କୀଳା ଫଳର ମୁଣ୍ଡରେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା କାଠର ଖିଲ—
Sāṭ
सट
सट्
सट
सट्
सलाह
कीला

3. Wooden pins attached to the ends of the hindmost cross-piece to keep it attached to the posterior ends of the beams of a cart.

ସାଟ୍‌ଖିଲା(ଖୀଲ)—ଦେ. ବ—ସାଟ୍ ୩ (ଦେଖ)
Sāṭ-kīlā(khīla) Sāṭ 3 (See)

ସାଟ୍ କୋଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସହଜର ଶବ୍ଦ)—କମିଜ ଓ କୋଟ୍—
Sāṭ koṭ Shirt and coat.
ସାର୍ଟ୍ କୋଟ୍ सर्ट कोट

ସାଟ୍ ଦଉଡ଼ା(ଡ଼,ଗ,ରି)—ଦେ.ବ—ଶଗଡ଼ର ଦଣ୍ଡା ଦୁହିଙ୍କର ପଛ ମୁଣ୍ଡକୁ ଶେଷ ଫଳ ସଙ୍ଗେ ବାନ୍ଧି ରଖିଥିବା ଦଉଡ଼ି—A string tied round both the back ends of the beams of a cart to keep them attached to the hindmost cross-piece.
Sāṭ daurḍā(rḍi, rā, ri)

ସାଟ—ଦେ. ବ—୧ । ସାଠ (ଦେଖ)—1. Sāṭha (See)
Sāṭa ୨ । ଶାଣ୍ଠ (ଦେଖ)—Śāṇṭha (See)

ସାଟ(ଟି)ଣ୍(ଣି,ନ୍,ନି)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ.ସାଟିନ୍; ଚୀନ ଭାଷା. ଛାଟନ)
Sāṭa(ṭi)ṇ(ṇi,n,ni) ରେଶମନିର୍ମିତ ମୋଟା ଓ ଚିକ୍‌କଣ ଲୁଗା—
ସାଟିନ ଛାଲଟୀ Satin.

ସାଟ(ଟି)ଣ୍(ଣି,ନ୍,ନି) ଜିନ୍(ନି)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ସାଟିନ୍ ପରି ମସୃଣ ଭୁଲା ସୂତା ନିର୍ମିତ ଜିନା-
Sāṭa(ṭi)ṇ(ṇi,n,ni) jin(ni)
ସାଟିନ ଜିନ ଛାଲଟୀ ଜୀନ Satin jean (cloth).

ସାଟିପି(ଫି)କ(କେ)ଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ସାର୍ଟିଫିକଟ୍ (ଦେଖ)—
Sāṭipi(phi)ka(ke)ṭ Sārṭiphikaṭ (See)

ସାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସାଣ୍ଟିବା (ଦେଖ)
Sāṭibā Sāṇṭibā (See)

ସାଟେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସାଣ୍ଟେଇବା (ଦେଖ)
Sāṭeibā Sāṇṭeibā (See)

ସାଟୋପ—ସଂ. ବିଣ (ସ+ଅଟୋପ)—୧ । ଆଡ଼ମ୍ବର—1. Grand.
Sāṭopa ୨ । ଅହଙ୍କୃତ; ଗର୍ବ—2. Proud;
ଆଡ଼ମ୍ବର ସାଟୋପ arrogant. ୩ । ବିକଟାଳ—3. Ferocious.
ଦେ. ବ—୧ । ଗର୍ବ—1. Pride; arrogance.
୨ । ଆଡ଼ମ୍ବର—2. Pomp; grandeur.

ସାଟୋପେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଆଡ଼ମ୍ବର ସହକାରେ—
Sāṭope 1. With pomp; with grandeur.
ଆଡ଼ମ୍ବରେ ସାଟୋପମେଁ (ଉ—ଲଗିଲ ସାଟୋପେ ରଙ୍ଗେ ଅନନ୍ଦ ଉତ୍ସବ—ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି. ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ।)
୨ । ଗର୍ବ ସହକାରେ—2. Proudly.

ସାଠ—ଦେ. ବ—୧ । ଶାଣ୍ଠ (ଦେଖ)—Śāṇṭha (See)
Sāṭha, ୨ । (ସାଠ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥଘନ ସହଜର)—
ଧନ ଘନ ଯେଉଁ ବୁଦ୍ଧି ବା ବିଚକ୍ଷଣତା ପୁସ୍ତକରୁ ବା
(ପଢ଼ା)ଶୁନା ସାଠ ପାଠରୁ ମିଳି ନ ଥାଏ; ସାଂସାରିକ ଅଭିଜ୍ଞତା—2. Sharpness of intellect which is not derived from book-learning. worldly experience. (ଉ—ଏମାନେ ପାଠରେ ଯାହା ପଢ଼ିବେ ମୁଁ ସାଠରେ ତାହା ପଢ଼ିବି—ବ୍ୟଥାଳାଥ. ବିବେକ ।) ୩ । ସାଂସାରିକ ବିଷୟ ବୁଦ୍ଧି—
3. Commonsense. [ଦ—ସାଠ ଘର ପୁଅ ସାଠିଅ—ଦେ. ପ୍ରବଚନ । ଅର୍ଥାତ୍ ସାଂସାରିକବିଷୟବୁଦ୍ଧି-ସମ୍ପନ୍ନ ବଂଶରୁ ଜାତ ସନ୍ତାନମାନେ ସାଂସାରିକ ବିଷୟରେ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ହେବା ଦେଖାଯାଏ ।] ୪ । ବୁଦ୍ଧିର ବିଚକ୍ଷଣତା—4. Sharpness of intellect; intelligence.

ସାଠିଆ(ଏ) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବ ଓ ବିଣ—ସାଠିଅ(ଏ) ଇତ୍ୟାଦି
Sāṭhiā(e) (etc) (ଦେଖ)—Shāṭhia(e) etc. (See)

ସାଠ(ଟି)ଣ୍(ନ୍) (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ—ସାଟଣ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sāṭha(ṭhi)ṇ(n)(etc) Sāṭaṇ etc. (See)

ସାଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସାଣ୍ଟିବା (ଦେଖ)
Sāṭhibā Sāṇṭibā (See)
(ସାଠେଇବା—ପ୍ରୟୋଜକରୂପ)

ସାଠୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—1. Intelligent;
Sāṭhuā sharp of intellect; keen-witted.
[ସାଠେ(ଠା)ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ] ୨ । ସାଂସାରିକ ବିଷୟବୁଦ୍ଧିସମ୍ପନ୍ନ—
2. Having strong commonsense.

ସାଡ଼୍‌ଗାଦି—ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ପିଲା ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—An indoor game amongst children and females.
Sārd-gādi

ସାଡ଼ସାତି—ଦେ. ବ (ସଂ. ସାର୍ଦ୍ଧ ସପ୍ତ)—୧ । ସାର୍ଦ୍ଧ ସପ୍ତ—
Sārd-sāti 1. Seven and a half.
[ସାଡ଼େ(ଡ଼,ଢ଼େ)ସାତି—ଅଳ୍ପରୂପ] ୨ । ସାର୍ଦ୍ଧ ସପ୍ତ ବର୍ଷ—
ସାଢ଼େସାତ साढ़ेसाति 2. Seven years and a half.
୩ । ଶନିଙ୍କ ମନ୍ଦ ଦଶା ଭୋଗର ସମୟ; ସାର୍ଦ୍ଧ ସପ୍ତ ବର୍ଷ—
3. Seven and a half years, a period of bad influence of the Planet Saturn on the life of a person. [ଦ—ଶନିଗ୍ରହ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

ସା(ସ୍ୟା)ଡ଼—ଦେ. ବ—୧ । ସେଆଡ଼; ସେ ଦିଗ; ସିଆଡ଼—
Sā(syā)rḍda 1. That side. (ଉ—
ସ୍ୟାଡ଼ ଇଆଡ଼ } —ବିପରୀତ ଯେତେବେଳେ ସାଡ଼ ଫୌଜ ଅସି ପହଞ୍ଚିବେ ଏଠା ଫୌଜ ଯାଇ ଲଢ଼ାଇ
ଓଦିଗ ଉଥର ହୁବ—ବିଜାଇ. ଚିତ୍ରବିଜୟ ।)
[ସେ(ସି)ଆଡ଼—ଅଳ୍ପରୂପ] ୨ । ସେହି ସ୍ଥାନ—
2. That place.

ସା(ସ୍ୟା)ଡ଼ଳା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସେହି ଆଡ଼ର—1. Of that side.
Sā(syā)rḍakā ୨ । ସେହି ସ୍ଥାନର—2. Of that place.
ସା(ସ୍ୟା)ଡ଼କାର } —ଅଳ୍ପରୂପ
ସେ(ସି)ଆଡ଼କା }

(ଅଡ଼କା, ଇଅଡ଼କା, ସ୍ୟାଡ଼କା, ସ୍ୟାଡ଼କାର, ଇସ୍ୟାଡ଼କାର—ବିପରୀତ)
ଓଦିଗକାର **उधरका**

ସା(ସ୍ୟା)ଡ଼ରୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେହି ଅଡ଼ରୁ; ସିଅଡ଼ରୁ—
Sā(syā)rdaku 1. To that side. ୨ । ସେହି
ଓଦିଗେ(କେ) **उधर** ସ୍ଥାନରୁ—2. To that place.
[ସି(ସେ)ଅଡ଼ରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ] [ସ୍ୟାଡ଼ରୁ, ଇଅଡ଼ରୁ—ବିପରୀତ]

ସାଡ଼ ଦି(ଦେ)ଆ(ୱା, ବା)ଲି—ଦୈଦେ. ବ—ସଡ଼ ଦଅଲି (ଦେଖ)
Sārda di(de)ā(wā, bā)li Sarda diāli (See)

ସାଡ଼ ଡୁ(ଦୋ)ଲି—ଦେ. ବ (ସଂ. ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳୀ)—ସାର ଦୋଳି (ଦେଖ)
Sārda du(do)li Sāra doli (See)

ସାଡ଼ମ୍ବର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ+ଅଡ଼ମ୍ବର; ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି)—
Sārdambara **ଅଡ଼ମ୍ବର ଯୁକ୍ତ**—Grand; full of ado;
(ସାଡ଼ମ୍ବରା—ସ୍ତ୍ରୀ) pompous.

ସାଡ଼ମ୍ବର ରୀତି—ସଂ. ବ—ରୀତି ୧୨ (ଦେଖ)
Sārdambara rīti Rīti 12 (See)

[ଦ୍ର—ରୀତି ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ । ସାଡ଼ମ୍ବର ରୀତିର ଉଦାହରଣ—ବିଜନ ଶ୍ମଶାନସ୍ଥଳୀ, ବନଗଜବ୍ରଜ-କର୍ଣ୍ଣ ତାଳ କପୋଳପିଣ୍ଡ ଘର୍ଷଣେ କମ୍ପିତ, ଦ୍ରୁମାବଳୀ ଦେହୁଁ ଝରଇ ପ୍ରବାହେ, ସ୍ଫୁରଇ ଅରଣ୍ୟ ପୁଷ୍ପ ପୁଞ୍ଜ ପୁଞ୍ଜ ହୋଇ, ବନ-ଦେବୀଙ୍କର ବି ସେ ଅର୍ଘ୍ୟ ଲଜାଞ୍ଜଳି । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା]

ସାଡ଼(ଢ଼, ଡ଼େ, ଢ଼େ)ସାତି—ଦେ. ବ (ସଂ. ସାର୍ଦ୍ଧ ସପ୍ତ)—ଫଳିତ
Sārda(rdha, rde, rdhe)sāti ଜ୍ୟୋତିଷ ଅନୁସାରେ ଶନି
ସାଢ଼େ ସାତୀ ଗ୍ରହଙ୍କ ବିଶିଷ୍ଟ ଅବସ୍ଥାନ ଜନିତ ମନୁଷ୍ୟର ମନ୍ଦ ଦଶା
साढ़े साती (astrology) Evil extending over 7½ years in a man's life due to a very inauspicious position of the planet Saturn.

ସାଡ଼ା—ଦେ. ବ(ସଂ. ସ୍ୱର ବା ସଂଜ୍ଞା; ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—୧ । ସ୍ୱର;
Sārdā ଶବ୍ଦ; ଧ୍ୱନି—1. Sound. ୨ । ଚୈତନ୍ୟ—
ସାଡା 2. Sensibility; consciousness; sensitive-
आवाज ness. ୩ । ସ୍ପନ୍ଦନ—3. Vibration. ୪ । ଡାକର
ଜବାବ—4. Response to a call. ୫ । ଉଚ୍ଚୈ
ସ୍ୱରରେ ଉତ୍ତର—5. Loud reply. ୬ । ଅହ୍ୱାନ;
ଡାକ ହାକ—6. Call; halloo,

ସାଡ଼ା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—୧ । ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର
Sārdā deba ଦେବା—1. To give a reply. ୨ । ସ୍ପର୍ଶ-
ସାଡ଼ା ଦେଓୟା ବୋଧ ସୂଚକ ଭଙ୍ଗୀ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
आवाज देना 2. To respond to touch; to give indication of sensibility.

ସାଡ଼ା ଶବଦ(ସ୍ୱର, ସୋର)—ଦେ. ବ (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—
Sārdā śabada(swara, sor) ୧ । କୌଣସି ପ୍ରକାରର ଶବ୍ଦ
ସାଡ଼ା ଶବଦ ବା ଧ୍ୱନି—1. Any sound whatever. ୨ ।
आवाज ସ୍ପର୍ଶବୋଧ—2. Respouse to touch. ୩ । ଚୈତନ୍ୟ—3. Conciousness. ୪ । ଜୀବର ଅତି କ୍ଷୀଣ ପ୍ରାଣ ଥିବାର ପ୍ରମାଣ—4. Slight indication of life in an animal.

ସା(ସ୍ୟା)ଡ଼ୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେହି ଦିଗରୁ—1. From that
Sā(syā)rdu side. ୨ । ସେହି ସ୍ଥାନରୁ—2. From that
(ସିଅଡ଼ୁ, ସେ ଅଡ଼ୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) place. ପ୍ରାଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ,
ଓଦିଗ୍ ଥେକେ ଜଜ୍ଞାନ୍, ଅଞ୍ଚଳ) ବ—ସାରୁ—Taro.
उधरसे [ସ୍ୟଡ଼ୁ, ଇଅଡ଼ୁ—ବିପରୀତ]

ସା(ସ୍ୟା)ଡ଼େ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେ ଦିଗରେ; ତେଣେ—1. In that
Sā(syā)rde side. ୨ । ସେ ସ୍ଥାନରେ; ସେଠାରେ—
[ସି(ସେ)ଅଡ଼େ—ଅନ୍ୟରୂପ] 2. There. ବିଣ (ସଂ. ସାର୍ଦ୍ଧ)—
(ଇଅଡ଼େ—ବିପରୀତ) ସାର୍ଦ୍ଧ—One and a half times
ଓଦିଗେ **उधर** ସାଢ଼େ **साढे** as much.

ସାଡ଼େ(ଢ଼େ)ସାତି—ଦେ. ବ—ସାଡ଼ ସାତି (ଦେଖ)
Sārde(rdhe)sāti Sārda sāti (See)

ସାଢ଼ୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଲରଥ) ବ—ଦୁଗ୍ଧାଦିର ସର—Cream of
Sārdhī milk. ଦେ. ବ (ସଂ. ଶାଟିକା)—ଶାଟିକା; ସଧବା
ସାଡ଼ୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପରିଧେୟ ଧଡ଼ିଦାର ଲୁଗା; ସାଢ଼ୀ ଇତ୍ୟାଦି-
साडी (ଦେଖ)—Woman's cloth (having borders)

ସାଢ଼ୁ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ରର) ବ. (ପୁଂ.)—ସଢ଼ୁ (ଦେଖ)
Sārdhu Sardhu (See)

ସା(ସ୍ୟା)ଢ଼େ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସାର୍ଦ୍ଧ)—ସାର୍ଦ୍ଧ; ଏକ ମାତ୍ରା ଓ ପୁଣି
Sā(syā)rdhe ଅର୍ଦ୍ଧ ମାତ୍ରା—Half as much again; one
ସାଢ଼େ **साढे** and a half. [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଯଥା—ସାଢ଼େ ତିନି=୩½ ବା ୩୫; ସାଢ଼େ ଦଶ=୧୦½ ବା ୧୦୫]

ସାଣ(ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ (ସଂ. ଶାଣ)—୧। ଶାଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Sāṇa(etc) 1. Śāṇa etc (See) ୨। ସାହାଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
ସାଣ **झुँड** 2. Sāhāṇa etc (See)

ସାଣ୍ଠ(ଣ୍ଠ, ଣ୍ଠୁ)ଣ(ଣା)—ଦେ. ବ—ସଣ୍ଠଣ (ଦେଖ)
Sāṇṭa(ṇṭha, ṇṭhu)ṇa(ṇā) Saṇṭhaṇa (See)

ସାଣ୍ଠି(ଣ୍ଠି)ବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସନ୍ଧି ଧାତୁ=ହିଂସା କରିବା)—
Sāṇṭi(ṇṭhi)bā ୧। ଧାନ୍ୟାଦି କ୍ଷୁଦ୍ର ବସ୍ତୁକୁ ଏକତ୍ର ମିଶାଇବା—
ମିଶାନ 1. To mix up together small articles.
मिलाना ୨। ଫେଣ୍ଟିବା—2. To intimately mix to.
କାଁଡ଼ା, ଛାଁଟା gether. ୩। ଧାନ ଅଦିକୁ କାଣ୍ଡିବା—3. To
छाँटना cleanse rice of the husk by husking or
ଘା'ମାରା beating. ୪। ଅଘାତ କରିବା—4. To beat;
धकेलना, ढ़केलना to strike. ୫। ବଳପୂର୍ବକ ଠେଲିବା—
ମଳା 5. To push with vigour. ୬। ବଳପୂର୍ବକ
घसीटना ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଘଷିବା; ମଳିବା—6. To press re-
ସାଁଟା, ସେଁଟେ ଦେଓୟା peatedly and vigorously.
पेंठना ୭। ଅଣ୍ଟିବା; ସଂଲଗ୍ନ କରିବା—7. To fasten; to
ସାଁଟା **दुखाना** attach firmly. ୮। ଅତ୍ୟାଚାର କରିବା—

ସୋଜା କରା 8. To oppress. ୯ । ବିପନ୍ନ କରିବା; ବିପଦରେ
सिधा करना ପକାଇବା—9. To put a person to dan-
ସାଁଟା ger or difficulties. ୧୦ । ବଙ୍କା ହୋଇଥିବା
ठूसना ପିଠିକୁ ସିଧା କରିବା—10. To stiffen or straighten one's back. ୧୧ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ବହୁତ ଗୁଡ଼ାଏ ଖାଇବା—11. (irony) To eat much.

ସାଣ୍ଟେ(ଣ୍ଟେ)ଇବା—ଦେ· କ୍ରି—୧ । ସାଣ୍ଟିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—
Sāṇṭe(ṇṭhe)ibā 1. Causative of 'Sāṇṭibā.'
ସାଁଟାନ ୨ । ହତ୍ତବେତ୍ତେଇବା; ପରାସ୍ତ ହେବା—2. To be
मिलवाना overpowered; to break down.

ସାଣ୍ଟୋନାଇନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—କୃମିଘ୍ନ ଡାକ୍ତରୀ ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଶେଷ—
Sāṇṭonāin Santonine. [ଦ୍ର—ଏହାର ଗଛ ପଶ୍ଚିମ
ସାଣ୍ଟୋନାଇନ ହିମାଳୟରେ ଜନ୍ମେ (Artemisia Maritima);
सांटोनाइन ଏହି ଏ ଗଛ ବିଲାତକୁ ପଠାପାଇ ସେଠାରେ ତହିଁରୁ (ସାଣ୍ଟୋନିନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ରୈଷ୍ଣବିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ତିଆରି ହୋଇ ଭାରତକୁ ଆସେ ।]

ସାଣ୍ଡ୍ ଗ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ· ବି (ଇଂ)—ତଳେ ଛିଦ୍ର ଥିବା ବାଲିପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ର,
Sānd-glās ଯହିଁରୁ ବାଲି ଗଳିପଡ଼ିବାଦ୍ୱାରା ସମୟ ନିରୂପଣ
ସ୍ୟାଣ୍ଡ ଗାସ କରାଯାଏ; ଖୁର ଯନ୍ତ୍ର—Sand-glass.
सॉंड़ग्लास

ସାଣ୍ଡ୍ ପେପର୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—କାଠର ଓ ଧାତୁର ଜିନିଷ
Sānd pepar ପାଲିସ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ, ଅଠା ସାହାଯ୍ୟରେ
ସ୍ୟାଣ୍ଡ ପେପର କାଚ ଗୁଣ୍ଡା ଲଗା ଯାଇଥିବା କାଗଜ—
सॉंड पेपर Sand-paper.

ସାଣ୍ଡ—ଗ୍ରାମ୍ୟ (ବସ୍ତୁର) ବି—ଷଣ୍ଢ—
Sanda Bull.

ସାତ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ସୁଖୀ ହେବା—
Sāt (root) To be happy.

ସାତ—ସଂ. ଅ (ପ୍ରତ୍ୟୟ) (ଅନ୍ୟ ବିଶେଷ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ;
Sat [ଦ୍ର—ପରିଣତ ଓ ଦେୟ ଅର୍ଥର ଶବ୍ଦରୁ ଉତ୍ତର ଏହି ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୁଏ—ଜଳସାତ୍, ଅସ୍ତ୍ରସାତ୍, ପାଣିସାତ୍]—(ଅମୁକ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ) ଗୃହୀତ; ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ--Included in; taken into (a thing). ଦେ. ଅ (ସଂ. ସ୍ୟାତ୍)—
ଯଦିଓ ୧ । ସ୍ୟାତ୍; ଯଦିସ୍ୟାତ୍; ଯଦ୍ୟପି—1. If. ୨ । ପକ୍ଷା-
अगरचे ନ୍ତରରେ—2. On the other hand. ୩ । ଅଥବା
ସଙ୍ଗେ —3. Or. ୪ । (ସହ; ସହିତ) ସହିତ—4. With.
साथ [ଦ୍ର—ସାଥ ଗଲା ଗାତ୍, ତମ୍ବ ଗଲା ତାହା ସାତ୍—ଜଗ] ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍କଳୀୟ, ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ସାତ; ୨—
The number 7.

ସାତ—ସଂ. ବି (ସାତ୍ ଧାତୁ=ସୁଖୀ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—୧ ।
Sāta ସୁଖ—1. Happiness. ୨ । ମଙ୍ଗଳ—2. Bliss.
• । ହର୍ଷ—3. Pleasure; joy. ୪ । ସିଂହରୂପୀ ଜନ୍ମିଦ୍ଭିବିଶେଷ—4. Name of an aerial being in the form of a lion. ବିଣ—୧ । (ସନ୍ ଧାତୁ=ଦେବା+କର୍ମ. ତ) ଦତ୍ତ—1. Given; ୨ । (ସୋ
ସାତ ଧାତୁ=ନାଶ ପାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ.ତ) ନଷ୍ଟ—2. Spoiled;
सात destroyed. ଦେ. ବି (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ; ସଂ. ସପ୍ତନ୍,
ପ୍ରା. ସତ୍ତ)—୧ । ସପ୍ତ ସଂଖ୍ୟା—1. Seven,
ସାତା ୨ । ସତ୍ତା; ୭ ଟିପସୁକ୍ତ ଗଞ୍ଜପା ସାର—2. The card
सता containing 7 tips or points (Indian
ସାତ game of cards). ବିଣ—୧ । ସପ୍ତ ସଂଖ୍ୟକ—1.
सात Seven. (ଯଥା—ସାତ କଥାରେ ସତ୍ତା ଭୁଲେ ।) ପ୍ରା.ଅ—
ସାଥେ ସଙ୍ଗେ—With. [ଦ୍ର—ଭଗବାନଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ ସାତ
साथ ଗୋଟିଏ ରହସ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ସଂଖ୍ୟା । ଦିବ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି ସମ୍ପନ୍ନ ପ୍ରାଚୀନ ଋଷିମାନେ ଅନୁଭୂତିଦ୍ୱାରା ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ଏହି ଦୃଶ୍ୟମାନ ଜଗତ୍ ବ୍ୟତୀତ ଭଗବାନ୍ ଅଜ୍ ଛଅ ଗୋଟି ଲୋକ ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କୁ ସାତଲୋକ ବା ସପ୍ତଲୋକ ବୋଲି ଯାଏ । ସେମାନଙ୍କ ନାମ ଭୂଃ,ଭୁବଃ,ସ୍ୱଃ ଇତ୍ୟାଦି । ଏଥିମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ଭୂର୍ଲୋକ ବା ଜଡ଼ପୃଥିବୀ ଚର୍ମଚକ୍ଷୁର ବିଷୟୀଭୂତ ହୋଇଥାଏ । ଅନ୍ୟ ଛଅ ଗୋଟି ଲୋକ ସାଧାରଣ ଚକ୍ଷୁଦ୍ୱାରା ଦେଖା ଯାଏ ନାହିଁ । ଏଗୁଡ଼ିକ ସୂକ୍ଷ୍ମଲୋକ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ତହିଁର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଲୋକ ଅପେକ୍ଷା ସୂକ୍ଷ୍ମତର । ଅହୁରି ଅଣ୍ଟର୍ଯ୍ୟର ବିଷୟ ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ପୁଣି ସାତଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ଯଥା—ଭୂର୍ଲୋକ—କଠିନ, ତରଳ, ବାୟବୀୟ ଏବଂ ଅଜ୍ ୪ ଗୋଟି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ସୁତରାଂ ମନୁଷ୍ୟ ଚକ୍ଷୁଦ୍ୱାରା ଭୂର୍ଲୋକର କେତେକ କଠିନ ଓ ତରଳ ଅଂଶ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ୫ ଗୋଟି ଅଂଶ ଦେଖି ପାରେ ନାହିଁ । ଅତଏବ ମନୁଷ୍ୟର ଜ୍ଞାନ କେତେ ସୀମାବଦ୍ଧ ତାହା ସହଜରେ ବୁଝାଯାଏ । ଅବକାଶ ବେଳର ବାଣ୍ଡା ଯେଉଁ (Ether) ଇଥର୍ ମଧ୍ୟରେ ଯାତାୟାତ କରେ ତାହା ଭୂର୍ଲୋକର ସୂକ୍ଷ୍ମଭାଗ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ । ସୂର୍ଯ୍ୟରଶ୍ମିକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ, ଦେଖାଯାଏ ଏଥିରେ ସାତଗୋଟି ବିଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗର ରଶ୍ମି ମାନ ଅଛି । ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ମିଶ୍ରଣରେ ଧଳା ରଶ୍ମି ହୁଏ । ସଙ୍ଗୀତର ଧ୍ୱନି ମଧ୍ୟ ସାତ ସ୍ୱରରେ ବିଭକ୍ତ । ଏହିପରି ସୃଷ୍ଟିର ନାନା ଦିଗରେ ସାତ ସଂଖ୍ୟାର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ । ହିନ୍ଦୁମାନେ ଏହା ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରି ମାଙ୍ଗଳିକ କାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କରେ ଏଥିର ବ୍ୟବହାର କରି ଅଛନ୍ତି; ଯଥା—ସାତମଙ୍ଗଳା, ସାତପୋତ, ସାତ ସ୍ତ୍ରୀ ବିଦାପଦା କରିବା, ଭାଗବତ ସାତ ଦିନରେ ପଢ଼ି ଶେଷ କରିବା ଇତ୍ୟାଦି ।]

ସାତ ଅଲଗା—ଦେ· ବିଣ—୧ । ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ୍ ହୋଇ ଭିନ୍ନ
Sāta alagā ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ)—1.
ଛାଡ଼ାଛାଡ଼ି (many things or persons) Separated
सात अलग from each other. ୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପରସ୍ପର (ସାତ ଅଲଗା ଫଡ଼େ ଖାଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସମ୍ପର୍କରହିତ—
2. Totally unconnected.

ସାତ ଅହିଆ—ଦେ. ବ.(ସ୍ତ୍ରୀ)—ସାତଜଣ ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ; ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ
Sāta ahia ବନ୍ଦାପନା କରିବାରେ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ
ସାତ ଏୟୋ ଏକତ୍ର ହେବା ୨ ଜଣ ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀ—Seven
सात सोहागिनी women (who have their hus-
(ସାତ ଅହିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) bands living) who
are required in certain ceremonial rites
in connection with a marriage or other
auspicious function amongst the Hindus.

ସାତ ଉତ୍ତର ଶହେ(ଏ)—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ (ସଂ. ସପ୍ତୋତ୍ତର ଶତ)—
Sāta uttara śahe(e) ଏକ ଶହ ସାତ—One hundred
ଏକଶ ସାତ and seven. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ସାତ ଉତ୍ତର
एकसौ सात ଦୁଇଶ ଅଦି ଶବ୍ଦ ହୁଏ ।]

ସାତ କ(କୋ)ଣିଆଁ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସପ୍ତ ଓ କୋଣ)—ସପ୍ତ
Sāta ka(ko)ṇiañ କୋଣବିଶିଷ୍ଟ (ଚେହ); ସପ୍ତ ବାହୁବିଶିଷ୍ଟ—
ସାତ କୋଣା A figure having seven angles;
सात कोनिआ septagonal.

ସାତ କଥା—ଦେ. ବ—୧ । ନାନା କଥା—1. Many words.
Sāta kathā (ଯଥା—ଏ କଥାଟି ସାତ କଥାରେ କଥାଏ ।)
ସାତ କଥା सात बात ୨ । ନାନାପ୍ରକାରର ରିପୋର୍ଟ—
2. Various reports. [ଦ୍ର—ସାତକଥାରେ
ସତ୍ତା ଭୁଲେ—ପ୍ରବଚନ । ଅର୍ଥାତ୍, ଏକାଧିକ ପ୍ରଲୋଭନ
ବାକ୍ୟଦ୍ୱାରା ସତ୍ତା ସ୍ଥିର ମନ ମଧ୍ୟ ବିଚଳିତ ହୁଏ; କିମ୍ବା
ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନାମରେ ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଚୁଗୁଲି ଶୁଣିଲେ
ସତ୍ତା ସ୍ଥିର ମନ ମଧ୍ୟ ବିଚଳିତ ହୁଏ ।] ୩ । ବହୁ
କଟୁକ୍ତି—3. Various abuses. (ଯଥା—ମୁଁ ତାକୁ
ଆଜି ସାତ କଥା ଶୁଣାଇ ଦେବି ।)

ସାତକ ପଣିକିଆ—ଦେ. ବ—ସାତ ସଂଖ୍ୟାରେ ୧ ଠାରୁ ୧୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
Sātaka paṇikiā ଗୁଣାଯାଇ ଲେଖାଯିବା ପଣିକିଆର
ସାତେର ଘରେର ନାମତା सातका पहाड़ा ଗୁଣାମାନ—
The multiplication tables of 7 multiplied by 1 upto ten consecutively.

ସାତ କଥାରେ କଥାଏ—ଦେ. ବାକ୍ୟ—ଅନେକ କଥା ମଧ୍ୟରେ
Sāta kathāre kathāe ଗୋଟିଏ ସାର କଥନ—
ସାତ କଥାତେ ଏକ କଥା सार बात A pithy or
substantial saying out of many sayings. ୨ । ଅନେକ ବାଜେ କଥା ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ
ମୂଲ୍ୟବାନ୍ କଥା—2. A valuable saying
amongst a lot of things said.

ସାତ କାଣ୍ଡ—ଦେ. ବ—ରାମାୟଣର ସପ୍ତ କାଣ୍ଡ ବା ବିଭାଗ—
Sāta kāṇḍa The seven volumes or parts
ସାତ କାଣ୍ଡ सात कांड of the great epic the
Rāmāyaṇa. [ଦ୍ର—ବାଲ୍ମୀକିକୃତ ରାମାୟଣ-
ବର୍ଣ୍ଣିତ ବିଷୟମାନ ସାତ ଗୋଟି କାଣ୍ଡରେ ବା ବିଭାଗରେ
ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି । ରାମାୟଣ ତଳେ ନୋଟ୍
ଦେଖ ।]

ସାତ କାଣ୍ଡ ରାମାୟଣ—ଦେ. ବ—୧ । ରାମାୟଣ ପରି ବୃହତ୍ ଗ୍ରନ୍ଥ—
Sāta kāṇḍa rāmāyaṇa 1. A big book
ସାତ କାଣ୍ଡ ରାମାୟଣ सात कांड रामायण like the
Rāmāyaṇa. ୨ । ଅତି ବୃହତ୍ ବ୍ୟାପାର—
2. A very big matter. [ଦ୍ର—ସାତ
କାଣ୍ଡ ରାମାୟଣ ଶୁଣି, ପଗ୍ଭରୁଛ ସୀତା ମାଇ କି ଅଣ୍ଡିରା ।
ତଗ—ଏହା ଅମନୋଯୋଗୀ ବ୍ୟକ୍ତିପ୍ରତି ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ
ବାକ୍ୟ । ଯେଉଁ ଲୋକର ଅଗରେ ସାତ କାଣ୍ଡ ରାମାୟଣ
ପଢ଼ା ଯାଇଥାଏ ସେ ତଦ୍ଗତ ବିଷୟମାନଙ୍କପ୍ରତି ମନୋ-
ଯୋଗ ନ ଦେଇ ରାମାୟଣ ପାଠ ଶେଷ ହେବା ପରେ
'ସୀତା' କିଏ, ଏହା ଲକ୍ଷ କରି ନ ଥିବାରୁ ପଗ୍ଭରେ 'ସୀତା
ସ୍ୱରୂପ କି ସ୍ତ୍ରୀ ?" ସେହିପରି କୌଣସି
ବ୍ୟକ୍ତିର ନିକଟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ବିଷୟର ଉଲ୍ଲେଖ ଶେଷ ହେବା
ପରେ ସେ ଯଦି ମୂଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୁଝିବାପାଇଁ ପ୍ରଶ୍ନ କରେ,
ଏହିପରି ସ୍ଥଳରେ ଏ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ।]

ସାତ କାମୁଡ଼ା—ଦେ. ବ—୧ । ଏକପ୍ରକାର କଳା ଷଟ୍‌ପଦ ପକ୍ଷଶୂନ୍ୟ
Sāta kāmurḍā ପୋକ—1. A kind of biting
ସାତ ପୋକା सात कीड़ा insect [ଦ୍ର—ଏ
ପୋକ ଲମ୍ବରେ ୧ ଅଙ୍ଗୁଳ ଓ ଚେପ୍ଟା । ଏମାନଙ୍କର ଦେହ
୩ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ୨—ମୁଣ୍ଡ, ପେଟ ଓ ଲାଞ୍ଜ । ଲାଞ୍ଜରେ
ଦୁଇଟି ନାଡ଼ିଡ଼ି ଅଛି ଓ ମୁହଁରେ ଦୁଇଟି ନାଡ଼ିଡ଼ି ଅଛି ।
ଏମାନଙ୍କର କାମୁଡ଼ା ଜନ୍ୟ କାମୁଡ଼ା ପରି ବିଷପ୍ରଦ ।
ଏମାନଙ୍କର ଗୋଡ଼ ଦୁଇଗୋଟି; ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ, ଏହା ଥରେ
କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟକୁ କାମୁଡ଼ିଲେ ତାହାର ଅଙ୍ଗର ଅନ୍ୟ ୬
ଗୋଟି ଅଙ୍ଗର କାମୁଡ଼ାରୁ ବିରତ ହୁଏ ନାହିଁ ।] ୨। ଏକ
ପ୍ରକାର ପୋକ—2. The silver fish insect; a
ରୂପା ପୋକା species of insect; Lepisma
Saccharina (called also shiner, silver
witch, silver moth and furniture bug).
[ଦ୍ର—ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ଅଧ ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି; ଲାଞ୍ଜ
ପାଖେ ଦୁଇଟି ଓ ମୁହଁପାଖେ ଦୁଇଟି ବିଶ ଥାଏ । ଏମାନେ
ପୁରୁଣା ବହିରେ ଓ ଲୁଗାପଟାରେ ଲାଗନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଗୋଡ଼
ଦୁଇଗୋଟି । ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ଧଳା, ପାଖି ଶିଅ ଓ ଚକ-
ଚକିଆ । ଏମାନଙ୍କୁ ମଲି ଦେଲେ ଦେହରୁ ଏକପ୍ରକାର ଧଳା
ପାଉଁଶିଆ ଅତି ଛୋଟ କାଣ୍ଡ ବା ରେଣୁ ବାହାରେ ।
ଏମାନେ ପକ୍ଷଶୂନ୍ୟ । ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ଚେପ୍ଟା]

ସାତକୁ ସତର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବିଷୟକୁ ଅତିରଞ୍ଜିତ
Sātaku satara karibā କରି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା,
ସାତକେ ସତର କରା सातको सतर करना ଅର୍ଥାତ୍ ମିଛ
କଥା ପାନ୍ଦରେ କହିବା—To tell lies (literally, to)
describe seven as seventeen

ସାତକେ—ଦେ. ବି—୭ ରେ ୧ ଗୁଣିଲେ; ୭×୧—Seven
Sātake multiplied by one.
ସାତକେ ସାତ सातका सात

ସାତକୋଶିଆ ଗଣ୍ଡ—ଦେ.ବି—ପ୍ରାୟ ସାତ କୋଶ ଦୀର୍ଘ ମହାନଦୀର ଗଭୀର
Sāta kośiā gaṇḍa ଅଂଶର ନାମ—Name of a deep gorge of the Mahānadī river, about 14 miles long between Angul and Baudh State. [ଦ୍ର—ଏହି ଗଣ୍ଡ ବୌଦ ଅନ୍ତର୍ଗତ ସୁନାବୁଣିଆଠାରୁ ଦଶପଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ବଡମୂଳ ଘାଟୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ । ଏଠାରେ ମହାନଦୀର ଗର୍ଭ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଓ ଗଭୀର ଓ ଏଥିର ଦୁଇ ପାଖରେ ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ ପର୍ବତ ଓ ଜଙ୍ଗଲ । ଏଠାରେ ନଦୀର ସ୍ରୋତ ଅତି ଦ୍ରୁତ ଓ ନାଉରିଆମାନେ ଦୁଇପାଖର ପର୍ବତ କାନ୍ଥିରେ ଅଙ୍କୁଶି ମାରି ଡଙ୍ଗାକୁ ଅଟକାଇ ଅଟକାଇ ଚାଳିତ କରନ୍ତି । ଏଥିର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ପ୍ରାୟ ୧୪ ମାଇଲ୍ ଓ ପ୍ରସ୍ଥ ୨ ଶହ ହାତରୁ ୩ ଶହ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଏଥିର ଜଳରେ କୁମ୍ଭୀର ଓ ଦୁଇ ପାଖରେ ଜଙ୍ଗଲରେ ବାଘ ଆଦି ହିଂସ୍ର ଜନ୍ତୁ ଥିବାରୁ ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ସ୍ଥଳପଥରେ ଓ ଜଳପଥରେ ଯାତ୍ରା ବିପଦ୍‌ଜନକ ।]

ସାତଖୁଣ୍(ଣି) ମାଫ୍—ଦେ. ବି—ରାଜାନୁଗ୍ରହରୁ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କୁ ୭
Sātakhuṇ(ṇi) māph ଗୋଟି ନରହତ୍ୟା ଅପରାଧର ଦଣ୍ଡରୁ
ସାତଖୁନ୍ ମାଫ୍ ଅବ୍ୟାହତି ଦିଅଯିବାରୂପ ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରଥା—
ସାତଖୁନ ମାଫ A custom of yore by which certain favourites of the king were granted the privilege of being exempt from punishment to the extent of committing seven murders. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଧନ ବା ଅଧିକାର ବଳରେ ରାଜା କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହ ଯୋଗୁଁ ଅପରାଧ ବା ଦୋଷ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ଦଣ୍ଡିତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ବୋଲି ଦେଖାଗଲା, ତାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଏ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ବ୍ୟକ୍ତି ଦୋଷ କଲେ ମଧ୍ୟ ଦଣ୍ଡ ପାଇବେ ନାହିଁ ।]

ସାତ ଖୁରା—ଦେ. ବି—ପ୍ରଥମେ ଋତୁସ୍ନାତା ବାଳିକାର ପ୍ରଥମ ଋତୋ-
Sāta khurā ଦର୍ଶନର ସପ୍ତମ ଦିନ ସାତ ଜଣ ଅଦ୍ୟ ମାଇପଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଭୁକ, ବରକୋଳି ପତ୍ର ଓ ହଳଦିଆ ଗୁଣ୍ଡରେ ବନ୍ଦାପନା—A custom or rite of saluting a girl on the 7th day of her first
(ସାତାଖୁରା ବନ୍ଦାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) menses.

ସାତଗାତି ଖେଳ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚାଟିଗାତ ଖେଳ—
Sātagāti khela An indore game played by
ସାତଘଡ଼ା females by distributing and redistributing one by one in succession 12 seeds in each of 2 rows of 7 holes dug on the ground or on a plank. [ଦ୍ର—ଦୁଇଟି ଧାଡ଼ିରେ ଛଅ ଗୋଟି ଲେଖାଏଁ ଗାତ ଓ ଛଅ ମୁଣ୍ଡର ମଝିରେ ଅଦ୍ଭୁତ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଗାତ ଥାଏ । ଶେଷ ମୁଣ୍ଡର ଦୁଇ ଗାତକୁ 'ମାଇଗାତ' ବା 'ବୋଇତ' କହନ୍ତି । ଦୁଇ ଜଣ ଖେଳାଳି, ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ୬ଗୋଟି ଗାତ ଓ ଗୋଟିଏ ମାଇ ଗାତ ଏହିପରି ସାତ ଗୋଟି ଗାତ ଥାଏ । ମାଇ ଗାତ ଛଡ଼ା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗାତରେ ଏକାଦଶମେ ୧୨ ଗୋଟି ଲେଖାଏଁ ତେନ୍ତୁଳି ମଞ୍ଜି ବା ଗିଲ ମଞ୍ଜି ବା ଗୋଡ଼ି ଥାଏ । ସେହି ମଞ୍ଜିକୁ ପୁଷ୍ପର କହନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ଖେଳାଳି ତା ପାଖରଗୋଟିଏ ଗାତରୁ ୧୨ଟି ମଞ୍ଜିକୁ କାଢ଼ି ପରବର୍ତ୍ତୀ ଗାତମାନଙ୍କରେ ଓ ଆପଣା ମାଇଗାତରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ମଞ୍ଜି ପକାଇ ପକାଇ ଅଗ୍ରସର ହୁଏ । ଯେଉଁ ଗାତରେ ମଞ୍ଜି ଶେଷ ହୋଇଯାଏ ତାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଗାତରୁ ପୁଣି ମଞ୍ଜି କାଢ଼ି ନେଇ ପ୍ରତି ଗାତରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ମଞ୍ଜି ପକାଇ ଅଗ୍ରସର ହୁଏ । ଏହିପରି ମଞ୍ଜି ପକାଇ ଅଗ୍ରସର ହେଉ ହେଉ ଯେବେ ତା ନିଜର ମାଇ ଗାତରେ ମଞ୍ଜିତକ ଶେଷ ହୁଏ, ତେବେ ସେ ଖେଳାଳି 'ଟୁଟୁ, ଟୁଟୁ, ଟୁଟୋ' ହୁଏ । ପ୍ରଥମ ଖେଳାଳି 'ଟୁଟୋ' ହେଲାରୁ ଆର ଖେଳାଳି ପ୍ରଥମ ଦର କରୁ କରୁ ସେ ମଧ୍ୟ ଟୁଟୁ ହୁଏ । ଦୁହେଁଯାକ ଟୁଟୁ ହେଲାରୁ ଯାହାର ମାଇ ଗାତରେ ବେଶୀ ମଞ୍ଜିଥାଏ ସେ ଜିତେ । ଯାହା ଗାତରେ ମଞ୍ଜି କମ୍ ଥାଏ ସେ ହାରିଯାଏ । ଅନ୍ୟ ଥର ଖେଳକୁ ଯାହାର ମଞ୍ଜି ଯେତେ ଗାତକୁ ଜଅଣ୍ଡ ହେବା ଦେଖାଯାଏ, ସେ ସେତେ ଗାତ 'କାଣୀ' ହୁଏ ।]

ସାତଗୁଣା—ଦେ. ବି (ସଂ. ସପ୍ତ+ଗୁଣିତ)—ସାତ ଗୁଣ—Seven
Sātaguṇā fold. ବିଣ. (ସଂ. ସପ୍ତ ଗୁଣିତ)—୧। ସପ୍ତତନ୍ତ୍ରୀଯୁକ୍ତ
ସାତ ଗୁଣ सात गुण —1. Having seven strings. (ଉ
ସପ୍ତଗୁଣା सातगुनिआ —ସାତ ଛନ୍ଦ ଯାଗକୁ ପ୍ରତିପାଦିତ କରନ୍ତି, ସାତ ଗୁଣା ଗୁଣା ସାତୋଟା ମନ୍ଦ ଯାଉ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୨। ସାତଗୁଣ ବେଶି—2. Seventimes more.

ସାତ ଘଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି-ପୌଷ ମାସ ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀ ତିଥିରେ
Sāta ghardi ହେବା ଉପବାସ ଓ ପର୍ବ; ଶମ୍ବର ଦଶମୀ—
A fast and festival held on the 10th day of the bright lunar fortnight of the month of Pausha.

ସାତ ଘଡ଼ିଆ—ଦେ. ବି (ଏହା ଦିନ-ସାତ ଘଡ଼ି ବା ପ୍ରାୟ ଦ୍ୱିପ୍ରହରରେ
Sāta ghárdiā ଫୁଟିବାରୁ)—ବନ୍ଧୁକ ପୁଷ୍ପ; ବନ୍ଧୁକ ଫୁଲ;
(ସାତଘଡ଼ିଆ ଫୁଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦ୍ୱିପ୍ରହରିଆ ଫୁଲ—
ସଂ. ବନ୍ଧୁଜୀବ, ଅର୍ଦ୍ଧବନ୍ଧୁକ Pentapetes Phoenecia (a
ଦୁପହରିଆ, ରକ୍ତପୁଷ୍ପ । flower).
ବାନ୍ଧୁଲୀ गुलदुपहरिया ଡେ. ମାଙ୍କେଳା

ସାତ ଘର ଟପିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଦୂର ଭ୍ରମଣ
Sāta ghara ṭapibā କରିବା—To walk a long
ସାତ ଘର ଟପକେ ଯାଓୟା distance in a village.
सात घर कूदना

ସାତ ଘର ବୁଡ଼ା(ଭଙ୍ଗା)—ଦେ. ବିଣ. (ପୁଂ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନେକ
Sāta ghara burdā(bhaṅgā) ପରିବାରରେ ଅଶାନ୍ତି ବା
ସାତ ଘର ଭାଙ୍ଗା କଳହ ବା ବିନାଶ ଘଟାଏ—A person
सात घर डुबाने वाला who foments ruin or quarrel in several families.
(ସାତ ଘର ବୁଡ଼େଇ, ସାତ ଘର ଭଙ୍ଗେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାତ ଘର ବୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବହୁ ପରିବାରରେ କଳହ ଓ
Sāta ghara burdā(rde)ibā ଅଶାନ୍ତି ଆଣି ଲଢ଼ିବାର
ସାତ ଘର ଭେଙ୍ଗେ ଦେଓୟା କାରଣ ହେବା—To cause or
सातघर डुबाना foment trouble and dissension in many families.

ସାତ ଘର ଭଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା, ସାତ ଘର ଭୁଙ୍ଗିବା, ସାତ ଘର(ରେ) ଜଥଁ ଲଗାଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ସାତ ଘାଟରେ(ଭୁଠରେ) ପାଣି ପିଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମର୍ଦ୍ଦିଗ୍ରସ୍ତ
Sāta ghāṭare(tuṭhare) pāṇi piāibā ବାଳ ଗ୍ରବଣକୁ
ସାତ ଘାଟର ଜଳ ଖାଓୟାନ ପରସ୍ତ କରି ନିଜ ଲଙ୍ଗୁଡ଼ରେ ବାନ୍ଧି
सात घाटका पानी पिलाना ତାକୁ ସାତ ସମୁଦ୍ରର ଜଳ ଖୁଆଇଥିବା ବିଷୟକ ଘୌରଣିକ କଥାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନାନା ସ୍ଥାନକୁ ଯିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରି ହଇରାଣ କରିବା—To harass a person by obliging him to go from place to place.

ସାତ ଘାଟରେ ପାଣି ପିଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତ୍ୟନ୍ତ ହଇରାଣ ହୋଇ
Sāta ghāṭare pāṇi pi-ibā ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ,
ସାତ ଘାଟେ ଜଳ ଖାଓୟା ଏପରି ବହୁ ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ଅସିବା କରିବା
सात घाटका पानी पीना —To be much harassed and obliged to run from place to place.

ସାତ ଘୋ(ଭୋ)ରା—ଦେ. ବି—୧ । ସାତଥର ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ—1. Cir-
Sāta ghe(bhe)rā cumambulation 7 times.
ସାତ ଘୋରା (ଉ—ଉ ହଗି ନାହିଁ, ସାଧବାଣୀ ବୋହୂ ! ସାତ
सात फेरी ଘେରି ବୁଲି ଯାଅ ତ—ଶିଶୁ ଗଳ୍ପ)
୨ । ବିବାହ କାଳରେ ବର ଓ ବଧୂଙ୍କଦ୍ୱାରା ସାତଥର ହୋମାଗ୍ନି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ — 2. Circumambulation round the sacrificial fire by the birde and bridegroom together at the marriage alter.

ସାତ ଛିଣ୍ଡା(ଚିରା)—ଦେ. ବିଣ—ବହୁ ସ୍ଥଳରେ ଚିରା—Tattered
Sāta chhiṇḍā(chirā) or torn in many place.
ସାତ ଛେଡ଼ା (ଯଥା—ସାତ ଛିଣ୍ଡା ଖଜୁର ପଟି; ସାତ ଛିଣ୍ଡା ଲୁଗା)
सात छेद वाला

ସାତ ଜନମ(ଜନ୍ମ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ସପ୍ତ ଜନ୍ମ)—ସଂସାରରେ ବହୁ
Sāta janama(janma) ଜନ୍ମ ଜନ୍ମାନ୍ତର—Various
ସାତ ଜନମ rebirths in the world; being born
सात जनम and reborn many times in this world. [ଦ୍ର—ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ, କାଳିଦାସ ଗଳମୂର୍ଖ ଥାଇ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କଠାରୁ ଅସମାନ ଘାଇ ବିଦ୍ୟା-ବୁଦ୍ଧି ଲାଭ କରିବା ଆଶାରେ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ଶରଣାପନ୍ନ ହେଲେ; ସରସ୍ୱତୀ ଯୋଗବଳରେ ଜାଣିଲେ ଯେ, କାଳିଦାସଙ୍କ କପାଳରେ ଏ ଜନ୍ମ କଥା ଦୂରେ ଥାଉ, ସାତ ଜନ୍ମରେ ସୁଦ୍ଧା ବିଦ୍ୟାଲାଭ ନାହିଁ । ଏଣେ କାଳିଦାସଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନାତିଶୟରେ ବିଚଳିତା ହୋଇ ସରସ୍ୱତୀ ତାଙ୍କର ସାତ ଜନ୍ମ-ବ୍ୟାପି ମୂର୍ଖତା ଦୋଷ ଦୂରକରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ସାତଥର ସ୍ତ୍ରୀୟ ଗର୍ଭରୁ ନେଇ ସାତଥର ଜନ୍ମ କରିବା ପରେ ତାଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଲାଭରୂପ ବର ଦେଲେ ଓ ତହିଁ ଫଳରେ ମୂର୍ଖ କାଳିଦାସ ଅସାଧାରଣ ପଣ୍ଡିତ ହେଲେ ।]

ସାତ ଡଙ୍କିଆ—ପ୍ରାଦେ (ବାଙ୍କି ଓ ଡମରୁଡ଼ା) ବି—ଚାଟକ୍ଷା ଫୁଲ
Sāta ḍaṅkiā ଓ ଗଛ—Plumeria Acumenata;
Plumeria Acutifolia (tree and flower).

ସାତ ତାଳ ପାଣି—ଦେ. ବି—(ଏପରି ଗୋଟି ତାଳ ଗଛ ବୁଡ଼ି ଯିବା
Sāta tāla pāṇi ଭଳି) ଅତି ଗଭୀର ଜଳ—
ସାତ ପୁରୁଷ ଜଳ Very deep water (in which
सात ताल पानी seven palm trees will sink standing one over the other.

ସାତତ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସତତ + ଷ୍ୟଞ୍) —୧ । ଅବଚ୍ଛେଦ, ଅବ-
Sātatya ଚ୍ଛିନ୍ନତା—1. Continuity. ୨ । ସତତ ଘଟିବା
ଅବସ୍ଥା—2. Frequency.

ସାତ ଦୀପ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସପ୍ତ ଓ ଦୀପ)—ବର କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବଜାଇବା
Sāta dīpa ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସପ୍ତବର୍ତ୍ତି ଓ ସପ୍ତ ମୁଖଯୁକ୍ତ ପ୍ରଦୀପ—
ସାତ ଦୀପ A lamp with seven wicks and
चौमुख दीप seven mouths used in being waved before a newly married couple.

ସାତ ଦେଶ—ଦେ. ବି—୧ । ବହୁ ଦେଶ—1. Many countries.
Sāta deśa ୨ । ନାନା ଅଞ୍ଚଳ—2. Many places. ସ୍ଥା-
ସାତ ଦେଶ ବି—ହାଟ୍ଟଅ ଜାତିମାନଙ୍କର ବହୁ ଅଞ୍ଚଳରୁ ସମାଗତ
सात देश ପ୍ରତିନିଧିମାନଙ୍କ ପଞ୍ଚାୟତ ସଭା—A meeting of

ସାତ ରାଜ } ଅନ୍ୟରୂପ
ସାତ ରାଜ୍ୟ } castemen from various countries assembled to consider some important social questions.

ସାତ ନକଲ—ଦେ. ବି—ଅସଲ ପଦାର୍ଥର ନକଲରୁ ନକଲ କରାଯାଇ,
Sāta nakala ଏହିପରି ସାତଥର ନକଲ ହେବାର ଫଳରେ
ସାତ ନକଲ ଯେଉଁ ନକଲ କରାଯାଏ—1. Copy of a
सात नकल copy, being seven times removed from the original. ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅତି ବିକୃତ ନକଲ—2. Very distorted copy.
[ଦ୍ର—ସାତ ନକଲରେ ଅସଲ ଗାଏବ୍ ବା ଶାସ୍ତ୍ର-ପ୍ରବଚନ—ଅର୍ଥାତ୍ ଅସଲ ବସ୍ତୁରୁ କ୍ରମାଗତ ନକଲ କରାଯାଇ, ନକଲରୁ ପୁଣି ନକଲ କରାଯାଇ ଶେଷରେ ଯହା ବାହାରେ ତହିଁରେ ଅସଲ ମୂଳ ଲେଖାରେ ଥିବା

ବିଷୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ବିସ୍ମୃତ ଓ ଭ୍ରମପ୍ରମାଦପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯାଏ । ସେହିପରି କୌଣସି ସାର ବସ୍ତୁରୁ ଅନେକ ଥର ଜଳପାନ କାଢ଼ି ନିଆଗଲା ପରେ ଏହି ପ୍ରବଚନ ଲାଗେ ।]

ସାତନ[ଲ]ର୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ସପ୍ତ ଓ ଲହରୀ)—ସାତସରି; ହାର
Sāta na(la)r ଅଦର ସାତ ଗୋଟି ସୋର—Seven
ସାତ ନର **ସାତଛଡ଼ା, ସାତଲଡ଼, ସତଲଡ଼ା** strings (of a necklace).

ସାତ ନ(ଲ)ରି(ରୀ)—ଦେ. ବିଣ—ସାତ ସୋରଯୁକ୍ତ (ହାର)—
Sāta na(la)ri(rā) Seven-stringed (necklace).
(ସାତନ[ଲ]ରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସାତନରି **ସାତଛଡ଼ା, ସାତଲଡ଼ା, ସତଲଡ଼ା**

ସାତ ପଛ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ସପ୍ତ+ପଶ୍ଚାତ୍)—୧ । ସମସ୍ତଙ୍କ ପଛ—
Sāta pachha 1. Behind or after all. ୨ । ସମସ୍ତଙ୍କ
(ସାତ ପଛରେ—କ୍ରି. ବିଣ) ପରେ ଆଗତ—2. Arrived
[ସବା ଆଗ—ବିପରୀତ] after all. ୩ । ସମସ୍ତଙ୍କ ପରେ ଜାତ—
ସାତପିଛୁ **ସବସେପିଛି** 3. Youngest.

ସାତ ପତୁରିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସପ୍ତ ପତ୍ରିକା)—୧ । ସାତଟି ପତର
Sāta paturiā ହେଲେ ଯେଉଁ (ଲତା ବା ଲତାଣ୍ଡି) ଗଛ
(ସାତ ପତ୍ରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଫଳେ—1. The Luffa
ଥୋକଧୁନ୍ଦଳ creeper and lady's finger plant
ସାତପୁତି, ସତପୁତିଆ which bears fruit when it has only seven leaves from the time of sprouting. ୨ । (ସଂ ସପ୍ତ ପତ୍ରିକା) ସେଣ୍ଡି ଲତା; ଯେଉଁ ଲତା ଏକମ ସାତଟି ଫଳ ଧରେ—2. A kind of Luffa plant bearing clusters of fruits.

ସାତ ପର—ଦେ. ବି—୧ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନିଃସମ୍ପର୍କୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—
Sāta para 1. An outsider who has no relationship with a person. (ଉ—ଦୋଇଲା !
ସାତସେ ବାହାର ଘର ଧନ ନେଲେ ସାତ ପର, ଘୋଟିଲା ଚକ୍ରପାଣେ ଜାଲ ଉପକର ଯେ ଦୋଇଲା । ବାଲକୃଷ୍ଣ. ଅଜାଲ ଦୋଇଲା ।) ୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଅଜ୍ଞାତ ବ୍ୟକ୍ତି=
2. A complete stranger.

ସାତ ପହଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ଶିଶୁ ଖେଳ—1. A
Sāta pahaṇḍi. kind of game of children. (ଉ—
(ସାତ ପହଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଦର ଦେହ ଖେଳର ପଶା ନ୍ୟାୟ-ବଳ, ଗଣ୍ଡା ସାତପହଣ୍ଡି ଫୋପଡ଼ା ଗୁଣ୍ଡିମାଳ । ଶ୍ରୀଭାମ୍ବର. ନୃସିଂହ ପୁରାଣ ।) [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପିଲାମାନେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଗୁଡ଼ିଏ ବାଲି ଗଦା କରି ଓହିହ ବାଲିରେ ଗୁଡ଼ିଏ ବାଡ଼ି ଖୋଡନ୍ତି । ସେ ବାଡ଼ିଠାରୁ ସାତ ପାହୁଣ୍ଡ ଦୂରରୁ ଏକ ଦଗରେ ମାଟି ଚିହ୍ନଦେଇ ସେଠାରେ ଜଣେ ପିଲା ଠିଆ ହୁଏ, ବାଡ଼ିଠାରୁ ବିପରୀତ ଦଗରେ ୧୪ ପାହୁଣ୍ଡ ମାପି ଚିହ୍ନ ଦେଇ ସେଠାରେ ଆଉ ଜଣେ ପିଲା ଠିଆ ହୁଏ । ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନେ ଏ ସୀମାର ବାହାରେ ଆଉ ଭିନ୍ନ-ଥର ତାଳି ମାରନ୍ତି । ଉଭୟ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ପିଲାଟି ସାତ ପାହୁଣ୍ଡ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ଥାଏ ସେ ବାଲିଗଦା ନିକଟକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ ପୋତା ଯାଇଥିବା ବାଡ଼ ଖଣ୍ଡିକ ଧରି ଦଉଡ଼େ । ୩ଗୋଟି ତାଳି ମରି ହେବା ଶେଷ ସମୟରୁ ଯେବେ ୧୪ ପାହୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ପିଲାଟି ପ୍ରଥମ ପିଲାକୁ ଗୋଡ଼ାଇ କରି ଛୁଇଁବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ ତେବେ ବାଡ଼ି ଧରିଥିବା ପିଲାଟି ହାରିଯାଏ ଓ ତାହା ସ୍ଥାନ ଆଉ ଜଣେ ନୂଆ ପିଲା ଅଧିକାର କରେ ।] ୨ । ସାତ ଘେରା ୩ (ଦେଖ)—2. Sātagherā 3. (See)

ସାତ ପାଞ୍ଚ—ଦେ. ବି—୧ । ବହୁ ଲୋକ—1. Many persons.
Sāta pāñcha [ଦ୍ର—ସାତ ପାଞ୍ଚଙ୍କ ଲ(ଲ)ଟି, ଏକ ଜଣକୁ
ସାତ ପାଞ୍ଚ ବୋଝ । ପ୍ରବଚନ—ଯେଉଁ ଯଷ୍ଟିଖଣ୍ଡମାନ ପ୍ରତ୍ୟେକ
ସାତ ପାଁଚ ଲୋକ ଅନାୟାସରେ ହାତରେ ଧରି ପାରନ୍ତି, ବହୁ ଲୋକଙ୍କର ଉକ୍ତ ଯଷ୍ଟିମାନ ଏକତ୍ର କରାଗଲେ ଜଣେ ଲୋକକୁ ତାହା ଗୋଟିଏ ବୋଝ ହୁଏ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କର ଅନାୟାସସାଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଜଣକ ଉପରେ ପକାଇଲେ ତାହା ତାହାକୁ ଗୁରୁତର ହୁଏ । ଏପରି ସ୍ଥଳରେ ଏ ପ୍ରବଚନର ଉଦାହରଣ ଦିଆଯାଏ ।] ୨ । ମୀମାଂସାର ଅସ୍ଥିରତା—
2. Uncertainty of decision. ୩ । ଦ୍ୱୈଧୀଭାବ; ସନ୍ଦେହ—3. Hesitation. (ଯଥା—ସାତ ପାଞ୍ଚ କରିବା ।) ୪ । ଅନେକ ବିଷୟ—4. Many matters. (ଉ—ତହିଁ ଦଶରଥ କେତେ ସାତ ପାଞ୍ଚ ଭାବୁଛି ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କୁ କହିଲେ । ନୀଳକଣ୍ଠ. ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ ।)

ସାତ ପାଞ୍ଚ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥରେ ସାତ, ଥରେ ପାଞ୍ଚ, ଏହିପରି
Sāta pāñcha karibā ଭାବିବା; ଚିତ୍ତ ସ୍ଥିର କରି ନ ପାରିବା;
ସନ୍ଦିହାନ ହେବା; କୌଣସି
ସାତ ପାଞ୍ଚ କରା ମୀମାଂସାରେ ଉପସ୍ଥିତ ନ ହେବା—To hesi-
ସାତ ପାଁଚ କରନା tate; not to be able to decide a matter definitely.

ସାତ ପାତାଳ—ଦେ. ବି—ସପ୍ତପାତାଳ (ଦେଖ)
Sāta pātāla Saptapātāla. (See)
ସପ୍ତ ପାତାଳ **ସାତ ପାତାଳ**

ସାତ ପୁଅ—ଦେ. ବି—ଗଳ୍ପ ଓ କାହାଣୀରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଏକ
Sāta pua ପରିବାରରେ ଥିବା ସାତ ଗୋଟି ପୁଅ—Seven
ସାତ ଛେଲେ sons of a family narrated in
ସାତ ବେଟା folktales. [ଦ—ଏହି ପରି ସାତ ଭାଇ, ସାତ ଭଉଣୀ, ସାତ ଯାଆ ଓ ସୁନା ଜାଆ ଝିଅ ବୋଲି ଏକ ପରିବାରରେ ଜାତ ୨ ପୁଅ ଓ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଝିଅର ବିଷୟ କାହାଣୀରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।]

ସାତ ପୁଅ ମା—ଦେ. ବ—୧ । ଗ୍ରାମ ଦେବତା ବିଶେଷ—Name of Sāta pua mā a village Deity. ୨ । ସପ୍ତ ପୁତ୍ରଙ୍କ (ସାତ ପୁଅ ମାଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜନନୀ—2. The mother
ସାତଛେଲେର ମା of seven sons. ଦେ. ବିଣ—୧ । ସପ୍ତ
ସାତ ଲଡ଼କୋଁକୀ ମା ପୁତ୍ରଙ୍କ ଜନନୀ ପରି ଗର୍ବୀ ଓ ଅପ୍ରାଳନପ୍ରବଣ—
1. Full of pride and bragging (like the mother of seven sons). ୨ । ଆଡ଼ମ୍ବରପ୍ରବଣ—
2. Grand, accompanied with much ado.
(ପଥା—ଅଛି ସପ୍ତମ ଅଡ଼ୁ ମେଘ ସାତ ପୁଅ ମା ହୋଇ ଅବୃଷ୍ଟି ।)

ସାତ ପୁଡ଼ା(ଡ଼ି)—ଦେ. ବ—ଶିଶୁମାନଙ୍କ କ୍ରୀଡ଼ା ବିଶେଷ—
Sāta purḍā(ṛḍi) A game of children.
(ସାତ ପୁଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାତପୁରି—ଦେ. ବ (ସଂ. ସପ୍ତପୂରିକା)—ସାତପ୍ରକାରର ପୁର ଦିଆ
Sātapūri ଯାଇଥିବା ପିଠା, ଯାହା ସାତପୁର
ପୁଲିପିଠା **ପୁରୀ** ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ଦେବତାଙ୍କୁ ଭୋଗ
ଲଗାଯାଏ—A cake (containing seven kinds of Pūra) offered to a Deity on Sātapūri new-moon day.

ସାତପୁରି ଅମାବାସ୍ୟା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସପ୍ତପୁରିକା ବା ସପ୍ତପିତୃକା
Sātapūri amābāsyā ଅମାବାସ୍ୟା)—ଭାଦ୍ର ମାସର
ସାତପୁରି ଅମାସ୍ୟା } —ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ ଅମାବାସ୍ୟା—The new
ସାତପୁରି ଅମେଇସା } moon day of the
ସାତପୁଲି ଅମାବାସ୍ୟା **ସତପୁରୀ ଅମାବାସ୍ୟା** month of
'Bhādra' [ଦ୍ର—ଏହି ଅମାବାସ୍ୟାର ଅନ୍ୟ ନାମ
କୌଣୀ ଅମାବାସ୍ୟା । ଏ ଦିନ ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ଲଙ୍ଗଳଙ୍କ
ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ସାତପ୍ରକାରର ପୁରଦିଶିଷ୍ଟ (ମତାନ୍ତରରେ ସାତ
ପ୍ରକାରର) ପିଷ୍ଟକ ଭୋଗ କରାଯାଏ । ଏ ଦିନ ମଧ୍ୟ ପିତୃ-
ଲୋକଙ୍କୁ ପିଣ୍ଡ ଦେବାର ବିଧି ଅଛି । ଏ ଦିନ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ
ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ପୂଜା କଲେ ପୁତ୍ରବତୀ ହୁଅନ୍ତି ଓ ସାତ ଜନ୍ମ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଧବା ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ।]

ସାତପୁରିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ସାତଫେଣିଆ ୨ (ଦେଖ)
Sātapuriā Sātapheṇiā 2 (See)

ସାତପୁରୁଷ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସପ୍ତପୁରୁଷ)—୧ । ମନୁଷ୍ୟ ନିଜକୁ ମିଶାଇ
Sāta purusha ଉପରର ୩ ଓ ତଳର ୩ ପୁରୁଷ—
ସାତପୁରୁଷ **ସାତପୁରୁଷ** 1. Seven generations (including one's self as one) consisting of one's ancestors and descendants. ୨ । ସାତ
ସାତପୁରୁଷ **ସାତମନୁଷ** ମନୁଷ୍ୟର ଉଚ୍ଚତା ବା ଗଭୀରତା—2. Great depth or height.

ସାତପୁରୁଷି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସାତପୁରୁଷସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relat-
Sātapurushi ing to seven generations.
(ସାତ ପୁରୁଷିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ—
ସାତପୁରୁଷେ **ସାତପୁରୁଷୀ,ସାତପୁସ୍ତାନୀ** 2. Permanent
୩ । ବହୁପୁରୁଷାଗତ—2. Ancestral.

ସାତ ଫେଣିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସପ୍ତ ଫଣୀ (ଦେଖ)—Sapta phaṇī
Sāta pheṇia ସପ୍ତ ଫଣା **ସାତ ଫନି** (See)
(ସାତ ଫେଣା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ବ—୧ । ସପ୍ତ ଫଣା (ଉଦଗ୍ର)
ସପ୍ତ ଫଣା, ଫଣି ମନସା **ସାତ ଫେନୀ** 1. Sapta phaṇā (See)
ସାତପୁରିଆ ୨ । ଏକପ୍ରକାର ମହୁମାଛି (ଏମାନେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ
ସତପୁରିୟା ସପ୍ତ ଶାଖାଯୁକ୍ତ ଫଣା ବା ଚକ୍ର ଭିତର କରିଥାନ୍ତି)—
2. A species of bees; Apis Indica.
[ଦ୍ର—ମହୁମାଛି ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ ।]

ସାତ ବାର—ଦେ. ବ(ସଂ. ସପ୍ତ+ବାସର)—୧ ।ସପ୍ତାହର ସାତ ଦିନ—
Sāta bāra Seven week-days. [ଦ୍ର—ରବି, ସୋମ,
ସାତ ବାର ମଙ୍ଗଳ, ବୁଧ, ଗୁରୁ, ଶୁକ୍ର, ଶନି ଏମାନେ ୭ବାର ଅଟନ୍ତି]
ସାତ ବାରେ ୨ । ସାତଥର—2. Seven times.

ସାତ ବାହାନ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସାତ=ସିଂହରୂପୀ. ଗନ୍ଧର୍ବ+ବାହନ
Sāta bāhāna ଯାହାର)—ଶାଳିବାହନ ରାଜା (ବିକ୍ରମଚନ୍ଦ୍ର)—
King Sālibāhana. [ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ,
ଶାଳିବାହନ ଶୈଶବରେ ସାତ ନାମକ ସିଂହରୂପୀ ଗନ୍ଧର୍ବ
ରୂପରେ ଅନ୍ୱେଷଣ କରି ଭ୍ରମଣ କରୁଥିଲେ ।]

ସାତ ବେ(ମେ)ଣ୍ଟି—ଦେ. ବ—ପୁରାକାଳର ରାଜଦଣ୍ଡବିଶେଷ—A
Sāta be(me)ṇṭi sort of punishment by which
(ସାତ ବେ[ମେ]ଣ୍ଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] the offender's head
was shaved, leaving seven tufts of hair at 7 places on the head. [ଦ୍ର—ଦଣ୍ଡିତ
ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଣ୍ଡରେ ସାତ ଯାଗାରେ ବେଣି ବା କେଶଗୁଚ୍ଛ
ଛାଡ଼ି ବାକି ସାରା ଶିରର କରାଯାଉଥିଲା । ଏପରି ସାତ
ବେଣି ଯେଉଁ ଅଛି ଅପୁନର ଦେଖା ଯାଉଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ
ପ୍ରତି ବଜାରରେ ରାଜକର୍ମଚାରୀମାନେ ବୁଲାଉଥିଲେ ।]

ସାତ ଭଉଁରୀ(ଭୌଁରୀ)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସପ୍ତ+ଭ୍ରମୀ)—ସାତ ଘେରା ୨
Sāta bhauṅrī(bhauṅrī) (ଦେଖ)—Sāta ghera 2
ସାତ ଘୋରା **ସାତ ଭୌଁରୀ** (See)

ସାତ ଭାଇଆ—ଦେ. ବ—୧ । (ସଂ. ଜଳ) ଶାଖାତର ଚଞ୍ଚଳାଦ
Sāta bhā-iā ବର୍ଗର ଚଞ୍ଚଳ ପକ୍ଷିବିଶେଷ—1. The jungle
ସାତ ଭେୟେ, ଛାତାରିଆ Brabbler; chat; warbler;
ସାତ ମହ୍ୟା, ସତ ମହ୍ୟା Crateropus Canorus. [ଦ୍ର—
ଏମାନଙ୍କ ପୁଚ୍ଛ ଛତାକାରରେ ବିସ୍ତୃତ ଓ ଗୋଲ; ଧୂମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ
ପକ୍ଷ ଓ ଚୁଞ୍ଚ ସମସ୍ପର୍ଶ । ଏମାନଙ୍କ ଛାତି ଦଳବଦ୍ଧ ।
ଏମାନେ 'କେତେ କେତେ' ରବ କରନ୍ତି, ପଲ ପଲ ହୋଇ
ରହନ୍ତି ଓ ଶସ୍ୟ ଖାଆନ୍ତି ।] ୨ । (ସଂ. ସପ୍ତ ଓ ଭ୍ରାତୃ)
ସାତ ଭାୟା; ସାତ ଭେୟେ ସପ୍ତ ଭାଇକାୟକ୍ତ କୃତ୍ତିକା ନକ୍ଷତ୍ର—
ସତ ମହ୍ୟା 2. The Pleidas; the third asterism.

[ଦ୍ର—ଏ ସପ୍ତ ନକ୍ଷତ୍ରଙ୍କ ନାମ—ଅମ୍ବା, ଦୁଲା, ଜଳଜ୍ଜ୍ୱୀ, ଅଭ୍ରଯୂନ୍ତ୍ରୀ, ମେଘଯୂନ୍ତ୍ରୀ, ବର୍ଷଯୂନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଚୂଡ଼ାଲିକା । ନକ୍ଷତ୍ର ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।] ୩ । ବାଳମୂଳିଆ ପରି ଏକ-ପ୍ରକାର ବ୍ରଣ—3. A species of boil. [ଦ୍ର—ଏହା ଗୋଟିଏ ବାହାରିଲେ ଭୂପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୨ ଗୋଟା ଭିଟି ଭୟଙ୍କର ଯନ୍ତ୍ରଣା ହୁଏ ।] ୪ । ଅଣ୍ଡିରା ମାଈଙ୍କର ଦଳ—4. A herd consisting exclusively of male monkeys (which become very predatory. [ଦ—ଏ ଦଳରେ କେବଳ ଗୁଡ଼ିଏ ଅଣ୍ଡିରା ମାଈ ଥାଆନ୍ତି; ମାଈ ମାଈ ନ ଥାନ୍ତି । ଏମାନେ ଭାରି ଦୁର୍ବୃତ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।] ଦେ. ବିଣ—୧ । ବହୁ ସ୍ୱାମିକ (ସମ୍ପତ୍ତି,କର୍ମ)—1. (property or work) Pertaining to many persons or workers. ୨ । ଜଳମାଳ—2. Joint.

ସାତ ଭାଇଆ ଅଖଡ଼ା—ଦେ. ବ—ବହୁ ସ୍ୱାମିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ; ଯେଉଁଠାରେ
Sāta bhāiā ākhardā ବହୁ ଲୋକଙ୍କର ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ଥିବାରୁ
ବାରୋୟାରି କାହା ଆଦେଶ କେହ ମାନେ ନାହିଁ—
বহু মুখিয়া কাম An institution in which there are more than one master and where there are confusion and clash of authority.

ସାତ ଭାଇଆ ଗେଧ—ଦେ. ବ—ସାତ ଭାଇଆ ୪ (ଦେଖ)
Sāta bhāiā gedha Sāta bhāiā 4 (See)

ସାତ ଭୁବନ—ଦେ. ବ—ସପ୍ତ ଭୁବନ (ଦେଖ)—Sapta bhubana
Sāta bhubana ସାତ ଭୁବନ **সাত ভুবন** (See)

ସାତ ମଙ୍ଗ(ଙ୍ଗୁ)ଳା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସପ୍ତ ମଙ୍ଗଳ)—ସପ୍ତ ମଙ୍ଗଳା
Sāta maṅga(ṅgu)lā (ଦେଖ)—Sapta maṅgalā
(See) (ଉ—ବହୁ ମହୋତ୍ସବ ଭଳେ ଯେ, ସାତ-ମଙ୍ଗଳାହୁଁ ଗଲେ—ବିଶ୍ୱନାଥ ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।)

ସାତ ମାଇପି(ପେ)—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବଚନ)—ବିବାହାଦି ମଙ୍ଗଳ
Satā māipi(pe) କାର୍ଯ୍ୟ ଉପଲକ୍ଷରେ ଏକତ୍ର ହୋଇଥିବା ସାତ
ସାତ ମେୟେ ଜଣ ବା ବହୁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ—A gathering of
সাত স্ত্রী seven or many women on festive
(ସାତ ମଣିପି[ପେ]—ଗୁ°) social occasions.

ସାତ ମାସିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସପ୍ତ ମାସ ବୟସ୍କ (ଶିଶୁ)—1. (a
Sāta māsiā child) Aged 7 months. ୨ । ଗର୍ଭ
ସାତ ମାସେର ଧାରଣର ସପ୍ତମ ମାସରେ ଜାତ (ଶିଶୁ)—
সাত মাসা 2. (a child) Born in the 7th month of its mother's pregnancy. [ଦ୍ର—ଏ ଶିଶୁ ଅତି ଦୁର୍ବଳ ହୁଅନ୍ତି ।] ଦେ. ବ—ଚଉଉଣିଆ (ଦେଖ); ଗର୍ଭଧାରଣରେ ସପ୍ତମ ମାସ ପରେ ଗର୍ଭିଣୀ ପାଇଁ ପ୍ରେରିତ ପିଷ୍ଟକାଦିର ସାମଗ୍ରୀ ଓ ତତ୍ସମ୍ପର୍କୀୟ ବିଧାନମାନ—Present of materials for cakes etc sent to a pregnant woman after the 7th month of pregnancy.

ସାତୟ—ସଂ. ବିଣ (ସାତ—ସୌତ୍ର ଧାତୁ.=ତୁଷ୍ଟ ହେବା+ଯ; କର୍ମ।
Sātaya ସାତ=ସୁଖ+ଅ)—ସୁଖକର—
Pleasant; pleasing

ସାତଳା—ସଂ.ବ—୧ । (ସଂ.ସପ୍ତଳା)—ଚର୍ମକଷା (ଅମର); ସ୍ୱେତଶୁଣ୍ଡଭେଦ;
Sātalā ଏକପ୍ରକାର ସିଜୁ; ଦେଉଳିଆ ସିଜୁ
ପ୍ରଥମ ଅର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ ସଂ— —1. A kind of cactus;
ସପ୍ତଳା, ସାଗ୍ର, ବନ୍ଦୁଳା, Origaum Valgoris. [ଦ୍ର—
ବମଳା, ଅମଳା, ବହୁଫେଳା, ଏହା ଏକଜାତୀୟ ସିଜୁ । ଏହାର
ଚର୍ମକଷା, ଫେଳା, ସ୍ତ୍ରୀ, କ୍ଷୀର ଢଳଢଅ ଓ ଫୁଲ ହଳଦିଆ;
ବିଷାଣିକା, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପୁଷ୍ପୀ, ପଞ୍ଚଘନା ବିଦ୍ୱାନଙ୍କ ମତରେ ଏହା ବନ୍ୟ-
ଏକପ୍ରକାର ମନସା ଶ୍ରେଣୀ । ଏଥିର ଡାଳ ୧ ଠାରୁ
সাতলা ୩ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ହୁଏ ।
ଏଥିର ଡାଳରେ ରୋମ ଥାଏ । ବୈଦ୍ୟକମତରେ ସପ୍ତଳା ତିକ୍ତ ରସ, କଟୁବିପାକ, ବାୟୁବର୍ଦ୍ଧକ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ । ଏହା ଶୋଥ,କଫ,ଅନାହ, ପିତ୍ତ, ଉଦାବର୍ତ୍ତ ଓ ରକ୍ତଦୁଷ୍ଟି ନାଶକ ।]

୨ୟ ଅର୍ଥରେ ସଂ ନାମ— ୨ । ନବମାଳିକା; ନଥାଳ (ଶ୍ରେଣୀ
ସପ୍ତଳା, ନେପାଳୀ, ନବମାଳିକା, ଓ ଫୁଲ)—Jasminum
ବାସନ୍ତୀ । Arborescens; Jasminum
ନବମଲ୍ଲିକା Zambac; Floribus
বসন্তীনেবারী Multiplicatis. (plant
ମୋତିୟାବେଲା, ସାତଳା and flower) ଦେ. ବ—
তেহরাবেলী (ସଂ. ସପ୍ତଳା) ସୁଗନ୍ଧମଲ୍ଲୀ; ବହୁ-ଦଳମଲ୍ଲୀ—Many-petalled Jasmine.

ସାତଳ ଘୋଟ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ବାଟି ବା ବଉଡ଼ି ଖେଳରେ
Sātalā ghoṭa ବାଟିକୁ ମାରିବାର ସପ୍ତମ ଅଘାତ—The hitting of a cowrie by another cowrie for the 7th time in the game of cowries.

ସାତ ଶଯ୍ୟା—ଦେ. ବ—ସପ୍ତ ଶଯ୍ୟା (ଦେଖ)
Sāta śajyā Saptaśajyā. (See)

ସାତ ଶାଗ—ଦେ. ବ—ଦୁଖିଆ ଓଷା ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
Sāta śāga ସଂଗୃହୀତ ନାନାପ୍ରକାରର ଶାଗ—Various potherbs gathered by women on the occasion of Dutiā oshā festival.

ସାତ ଶାସନ—ଦେ. ବ—୧ । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଉସୁନାବରପଦା ନିକଟସ୍ଥ
Sāta śāsana ସାତ ଗୋଟି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନ—1. The seven Brahman villages near Usunā Barapadā in the Puri district. ୨ । ଯାଜପୁର ସହରର ସାତ ଗୋଟି କୁଳୀନ-ବ୍ରାହ୍ମଣ-ଶାସନ— 2 .The seven villages of Jajpur town inhabited by high caste Brāhmaṇas.

ସାତ ସଉତୁଣିଆ—ଦେ. ବ—ଶାଖାଚର କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷି-ବିଶେଷ—The
Sāta sautuṇiā minivet. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ପିଠିର
ସାତ ସଗ } —ଅନ୍ୟରୂପ ପଛଭାଗର ପକ୍ଷ କଣ୍ଠାପରି ଟାଣୁଆ;
ସାତ ସୁଥଳୀ } ଥଣ୍ଡ ଛୋଟ, ଶକ୍ତ ଓ ବଳା । ନାକରୁ

ସାତସତୀ, ସାତସୟାଳୀ ସର ଭାଙ୍ଗିଥାଏ; ପତ୍ର ଗାର୍ଦ୍ଧ ଓ ଅଗଲ୍ ସରୁ । ଏମାନେ ଗଛରେ ପଲ ପଲ ହୋଇ ରହନ୍ତି ଓ ଗୋଳଗୋଳ ଖାଆନ୍ତି; ୮ରୁ ୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗାର୍ଦ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନେ ଦୁଇ ଜାତିର ଅଛନ୍ତି ।

୧ । ବଡ଼ସୁଆଳୀ—୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବା, ମୁଣ୍ଡ ଚିକ୍କଣ କଳା, ପୁଚ୍ଛ ଅତ୍ୟନ୍ତ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ—Pericrocotus Specinus ବ. ବଡ଼ ସୟାଳ ।

୨ । ଟିକି ସୁଆଳୀ—୮ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ, ମୁଣ୍ଡ ଧୂସର, ଶରୀର ରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ—Pericrocotus Perigrinus. ବ. ବ. ଛୋଟ ସୟାଳ ।]

ସାତ ସତର—ଦେ. ବ—ସାତ ପାଞ୍ଚ (ଦେଶ)—Sātapañcha.
Sāta satara (See) ବଣ—ବହୁ; ଅନେକ—Many.
ସାତ ପାଞ୍ଚ **सात पांच**

ସାତ ସତର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସାତକୁ ସତର କରିବା (ଦେଶ)
Sāta satara karibā Sātaku satara karibā.(See)

ସାତ ସନ୍ଧି—ଦେ. ବ—ଅଗମ୍ୟ ବା ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନମାନ—
Sāta sandhi Very hidden or inaccessible places.
ସାତ ସନ୍ଧି **सात सन्धि**

ସାତ ସମୁଦ୍ର—ଦେ. ବ—ସପ୍ତ ସମୁଦ୍ର (ଦେଶ)
Sāta samudra Sapta samudra (See)
(ସାତ ସାଗର—ଅନ୍ୟରୂପ) ସାତସମୁଦ୍ର **सात समुद्र**

ସାତ ସମୁଦ୍ର ତେର ନଦୀ ପାର(ରି)—ଦେ. ବ—ସମୁଦ୍ରର ଅନ୍ୟ ପାଖରେ
Sāta samudra tera nadī pāra(ri) ବହୁ ଦୂରରେ
(ସାତ ସମୁଦ୍ର ଲଙ୍ଘା ପାର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଥିବା ଦେଶ—
ସାତ ସମୁଦ୍ର ତେର ନଦୀ ପାର A far off distant
सात समुद्र तेर नदी पार, सात समुद्र पार country beyond the (seven) seas.

ସାତ ସ(ସ୍ୱ)ରଗ—ଦେ. ବ—ସପ୍ତ ସ୍ୱର୍ଗ (ଦେଶ)
Sāta sa(swa)raga Sapta swarga (See)
(ସାତ ସ୍ୱର୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସାତ ସର୍ଗ **सात शरग**

ସାତ ସାଇ(ହି)—ଦେ. ବ—ପୁରୀ ସହରର ଆଦିମ ୭ ଗୋଟି ବସ୍ତି—
Sāta sāi(hi) The original 7 hamlets or quarters of the Puri town. [ଦ୍ର—ଦୋଳମଣ୍ଡପ ସାଇ, ଭୁଣ୍ଡେଇବେଣ୍ଟ ସାଇ, ମାର୍କଣ୍ଡେଶ୍ୱର ସାଇ, ଚୁଡ଼ଙ୍ଗ ସାଇ, ବାଲି ସାଇ, ହରଚଣ୍ଡୀ ସାଇ, ବାସେଳୀ ସାଇ । ପୁରୀ ସହରରେ ୭ ଗୋଟି ସାଇ ଓ ୪୨ ଗୋଟି ବନ୍ଦ ଥିବାର ପ୍ରବାଦ ଅଛି, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସାଇ ସଂଖ୍ୟା ତତୋଽଧିକ ହୋଇଅଛି ।]

ସାତାସାତ୍—ଦେ. ବ—ସାତେସାତ୍ (ଦେଶ)
Sātāsāt Sātesāt [See]

ସାତି—ସଂ. ବ (ସୋ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା+କ୍ତି ଭ)—୧ । ବିନାଶ—
Sāti 1. Destruction. ୨ । ଅବସାନ; ଶେଷ—2. End. ୩ । ପୀଡ଼ା—3. Sickness. ୪ । ଗାତ୍ର ବେଦନା—4. Pain; pang; aching. ୫ । (ସମ୍ ଧାତୁ=ଦାନକରିବା+କ୍ତି ଭ)—ଦାନ—
ସାଥୀ **साथि** 5. Gift; donation.
ଦେ. ବ—୧ । ସାଥି (ଦେଶ)—1. Sāthi (See)
(ଉ—କଷ୍ଟ ବନ୍ଧୁ ଏ ଯେପ୍ତେ ସମ୍ପଦର ସାଥି—
ଅଭାବ **अभाव** ନନ୍ଦକିଶୋର ନିର୍ଦ୍ଦୟଣୀ ।) ୨ । ଅଭାବ—
2. Want; lack. (ଉ—ବାପ ତେଲ ସାଥିରେ ଲଣ୍ଡା, ପୁଅ ଚୁଲେଇ ବେଣ୍ଟି ରଖୁଛି ! ଗଳ ।)
ସାଥେ **साथमे** ଅ—ସାଥିରେ; ସଙ୍ଗେ ସମଉଦ୍ୟାହାରରେ-
ସାତୀ **सातका** With; in the company of
ବଣ—ସାତସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to seven.

ସାତିକ—ଖ୍ରା. ବଣ (ସ. ସାତ୍ତ୍ୱିକ)—ସାତ୍ତ୍ୱିକ (ଦେଶ)
Sātika Sātwika (See)
ସାତିକ **सातिक**

ସାତିଶୟ—ସଂ. ବଣ (ସ+ଅତିଶୟ=ଅଧିକ)—ଅତ୍ୟଧିକ—
Sātiśaya Very much; excessive.

ସାତିସାର—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସ+ଅତିସାର)—ଅତିସାରରୋଗଯୁକ୍ତ;
Sātisāra ଅତିସାରୀ—A person suffering
(ସାତିସାର—ସ୍ତ୍ରୀ) from dysentery.

ସାତୀଳକ—ସଂ. ବ—(ସତୀଳ+ଅ+କ)ସତୀଳ (ଦେଶ)
Sātilaka Satila (See)

ସାତୁଆ—ଦେ. ବ. ପୁଂ—୧ । ସହଚର; ସାଥୁଆ; ସଙ୍ଗୀ—
Sātuā 1. Companion; colleague.
[ସାତେ(ତୋ)ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ] ୨ । ଭାଗଦାର—2. Co-
ସାଥୁଆ, ସେଥୋ **साथी** sharer. ୩ । ସହଯାତ୍ରୀ—
3. Fellow traveller.

ସାତୁଅଳ—ଦେ. ବଣ—ସପ୍ତମ—Seventh; 7th.
Sātuāla (ଉ—ଏବେ ମୁଁ ସାତୁଅଳ ଜନ୍ମେ ନାଉଦେଶ)
ସପ୍ତମ **सातवा** ପଦ୍ରୁ ଭୁମ୍ବଟି ହୋଇଲି ପ୍ରକାଶ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।)

ସାତୁକୀ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସାତ୍ତ୍ୱିକ)—ସାତ୍ତ୍ୱିକଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ-
Sātukī Having Sātwika qualities.
ସାତିକ **सातकी** (ଉ—ରାଧା ସାତୁକୀ ଗୁଳଶ୍ରୀ
ରୁକ୍ମିଣୀ, ଯାହା କହିଛି ବେଦ ଅଥବାଣୀ—ପ୍ରାଚୀ
ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ)

ସାତୁକ୍ୟ(ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ.ବଣ—ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଶ)
Sātukya(etc) Sātwika etc [See]

ସାତୁ(ତୋ)ଟା—ଖ୍ରା. ବ ଓ ବଣ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—୧ । ସାତଗୋଟା—
Sātu(to)ṭā 1. Seven in number.
[ସାତ(ଭୁ,ତୋ)ଟି—ଅନାଦରାର୍ଥକ]୨ । ଘଣ୍ଟାରେ ସାତ ବାଜିବା ବେଳ
ଘଣ୍ଟା **सात** 2. 7 o'clock [ଦ୍ର—ଟା,
ଟାଏ,ଟି ଅଦ୍ୟୁକ୍ତ ହେଲେ ଅକାରାନ୍ତ ଓ ଇକାରାନ୍ତ କେତେକ
ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଓ ଅନ୍ୟ ବିଶେଷ୍ୟ ଶବ୍ଦର ଶେଷ ଅକ୍ଷର ଉକାରାନ୍ତ

ହୋଇ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ: ଯଥା—ସାଙ୍ଗୁଠା, ସାଙ୍ଗୋଠା, ମଣିଷଠାବ, ଉଚ୍ଚୁଠା, ଉଚ୍ଚୋଠା, ଉଚ୍ଚୋଟି, ଘଚ୍ଚୁଠା ।]

ସାତେ—ଗ୍ରା. ଅ [ସଂ ସହିତ]—ସାଥେ; ସଙ୍ଗେ—With. [ଉ—ସାଥ ଗଲ ଗାତେ, ତମ ଗଲ ତାହା ସାତେ—ଭଗ ।]
Sāte
ସାଥେ **साथमे**

ସାତେସାତ୍—ଦେ. ଅ [ସଂ ସହିତ]—୧ । ସାଥେସାତ୍; ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ 1. Together with. ୨ । ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍—2. At once; immediately. ୩ । ଅତିଶୀଘ୍ର—3. Very soon.
Sātesāt
ସାଥେ ସାଥେ **साथेसाथे**

ସାତୋଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । କେତେ ପ୍ରାଚୀନ ଗଡ଼ଜାତର ରାଜବଂଶର ଉପାଧିବିଶେଷ—1. A title of some of the ancient ruling families of Orissa. ୨ । କେତେକ ପ୍ରାଚୀନ ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଉପାଧି—2. Title given to Rajas of small principalities.
Sātorḍā

ସାତୋଡ଼ାବେହେରା ମହାପାତ୍ର—ଦେ. ବି—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ରାଜାଙ୍କ ଅଧୀନ ମଫସଲର ରାଜକର୍ମଚାରିବିଶେଷ—Name of an official in the muffasil under the ancient kings of Orissa. [ଦ୍—ପୁରୁଣା ସନନମାନଙ୍କରେ 'ସାତୋଡ଼ାବେହେରା ମହାପାତ୍ର'ଙ୍କ ପ୍ରତି ଆଦେଶ ଦିଆଯାଇଛି ଯେ, ଅମୁକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଏ ଭୂମି ଚିରକାଳ ଈଶ୍ୱର ରୂପେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲା ।]
Sātorḍā beherā mahāpātra

ସାତ୍ତ୍ୱିକ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବିଣ—ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sāttwika (etc) Satwika etc. (See)

ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଅଭିନୟ—ସଂ. ବି—ସ୍ତମ୍ଭ ସ୍ୱେଦାଦି ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଭାବାଙ୍କ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପାତ୍ରମାନେ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଯେଉଁ ଅଭିନୟ ଦେଖାନ୍ତି—The exhibitin of sweating, prostration and other indications of attachment or amour by actors on certain occasions.
Sāttwika abhinaya

ସାତ୍ତ୍ୱିକାନୁଭାବ—ସଂ. ବି (ସାତ୍ତ୍ୱିକ+ଅନୁଭାବ; କର୍ମଧା)—ସତ୍ତ୍ୱ ଗୁଣରୁ ଯାହାର ଉତ୍ପତ୍ତି—Produced from Sattwa guṇa. ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଭକ୍ତି ବା ପ୍ରେମର ଅତିଶୟର ଫଳରେ ଶରୀରରେ ଜାତ କେତେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ—Some physical changes due to paroxysm of devotion or love. [ଦ୍—ସ୍ତମ୍ଭ, ସ୍ୱେଦ, ରୋମାଞ୍ଚ, ସ୍ୱରଭଙ୍ଗ, କମ୍ପଥୁ, ବୈବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ, ଅଶ୍ରୁ ଓ ପ୍ରଳୟ, ଏହି ଆଠ ଗୋଟିର ନାମ ସାତ୍ତ୍ୱିକାନୁଭାବ ଅଟେ ।]
Sāttwikānubhāba

ସାତ୍ତ୍ୱ—ସଂ. ବିଣ (ସତ୍ତ୍ୱ + ଅ)—ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ସାତ୍ତ୍ୱିକ (ହି.ଶ)
Sātwa Relating to satwa guṇa.

ସାତ୍ୱତ୍—ସଂ. ବି (ସାତ୍ୱ+ଅତ୍. ଧାତୁ=ସତତ ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ· କ୍ୱିପ୍)—୧ । ଯଦୁବଂଶୀୟମାନଙ୍କର ଶାସିତ ପ୍ରାଚୀନ ରାଜ୍ୟ ବିଶେଷ—Name of a kingdom ruled by the Jādu dynasty of ancient western India. ୨ । ଯଦୁବଂଶୀୟ ଲୋକ—2. A person of the Jādu clan. ୩ । (ସାତ ଧାତୁ=ସ୍ତୁତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ· କ୍ୱିପ୍) ଉପାସକ; ପୂଜକ—3. Worshipper.
Sātwat

ସାତ୍ୱତ—ସଂ. ବି (ସତ୍ତ୍ୱତ୍+ଅ)—୧ । ସାତ୍ୱତ୍‌ଦେଶୀୟ ଲୋକମାନେ (ବହୁବଚନ)—1. The inhabitants of the ancient Sātwat country. ୨ । ବଳଦେବ; ବଳରାମ (ଜ୍ୟେଷ୍ଠତ୍)—2. Balarāma, the elder step brother of Śrīkṛushṇa. ୩ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ 3. Śrīkṛushṇa. ୪ । ଯଦୁବଂଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି; ଯାଦବ (ହି· ଶ)—4. A generic name for a person of the Jādu dynasty. ୫ । ବିଷ୍ଣୁ (ତିନାଣ୍ଡ ଶେଷ)—5. Bishṇu. ୬ । (ସାତ୍ୱତ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ) ଶିଶୁପାଳ—6. Śisupāla. ୭ । ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ· ବିଶେଷ (ଯେଉଁ ଭକ୍ତ ଅନନ୍ୟ ମନରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କୁ ଭଜନ କରେ ଓ ସତ୍ୟକୁ ଏବଂ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣକୁ ସର୍ବଦା ଆଶ୍ରୟ କରିଥାଏ ଏବଂ କାୟମନୋବାକ୍ୟରେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ସେବାରେ ସର୍ବଦା ଲାଗିଥାଏ; ପଦ୍ମପୁରାଣ)—7. A devotee of Bishṇu who devotes himself solely to the service of Bishṇu. ୮ । ଯଦୁବଂଶୀୟ ଅଂଶୁରାଜଙ୍କ ପୁତ୍ର ଜଣେ ରାଜା—8. Name of a king of the Jādu dynasty. [ଦ୍—ଏ ଅଭିଶୟ ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ, ପ୍ରତାପୀ, ମହାତ୍ମା, ଦାନନିରତ, ଧନୁର୍ବେଦବିତ୍ ଥିଲେ ଓ କୃଷ୍ଣ ଗୋଳାଦି ସମ୍ବନ୍ଧେ ଏ ଗୋଟିଏ ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ସେହି ଶାସ୍ତ୍ର ଚଳୁଅଛି । ଏହାଙ୍କର ପାଞ୍ଚଗୋଟି ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଜଣକର ନାମ ଭୋଜ (କୂର୍ମପୁରାଣ)] । ୯ । ମନୁସଂହିତାରେ ଉକ୍ତ ବ୍ରାତ୍ୟ ବୈଶ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଜାତିବିଶେଷ (ହି· ଶ)—9. Name of an uninitiated Baisya caste according to Manu. [ଦ୍—ମନୁ ୧୦।୨୩ ରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ବ୍ରାତ୍ୟ ବୈଶ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ଝଲ୍ଲ, ମଲ୍ଲ, ନିଚ, କରଣ, ଖସ ଓ ସାତ୍ୱତ ଜାତ ହୋଇଥିଲେ ।]
Sātwata (ବହୁବଚନ)

ସାତ୍ୱତୀ—ସଂ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ (ସାତ୍ୱତ୍+ଈ ବି)—୧ । ନାଟକଚତୁର୍ବିଧ ବିଶେଷ; ନାଟକୀୟ ଉପାଦାନବିଶେଷ—1. Name of a dramatic style. [ଦ୍—ଏ ଚାରିର ବ୍ୟବହାର ବୀର, ରୌଦ୍ର, ଅଦ୍ଭୁତ, ଶୃଙ୍ଗାର ଓ ଶାନ୍ତ ରସରେ କରାଯାଏ । ଯେଉଁ ସ୍ଥଳରେ ନାୟକଙ୍କ ଉକ୍ତିରୁ ତାଙ୍କର ଶୂରତା, ଦାନଶୀଳତା, ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟ ଆଦି ଗୁଣ
Sātwati

ପ୍ରକଟିତ ହୁଏ, ସେଠାରେ ସାତ୍ୱତୀ ବୃତ୍ତି ହୋଇଥିବା ବୋଲାଯାଏ ।] ୨ । ଶିଶୁପାଳଙ୍କ ମାତା—2. Name of the mother of Śiśupāla. ୩ । ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କର ଏକ ନାମ (ହ. ଶ.)—3. A name of Subhadrā.

ସାତ୍ୱତୀ ବୃତ୍ତି—ସଂ. ବ—ସାତ୍ୱତୀ ୧ (ଦେଖ)
Sātwatī bṛutti Sātwatī 1 (See)

ସାତ୍ତ୍ୱିକ—ସଂ. ବଣ (ସତ୍ତ୍ୱ+ଇକ)—୧ । ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Sātwika 1. Relating to 'Satwa guṇa' (ସାତ୍ତ୍ୱିକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ପ୍ରଣୋଦିତ—2. Prompted by righteousness. ୩ । ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣଜାତ—3. Born of or resulting from 'Satwa guṇa' ୪ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ସତ୍ତ୍ୱ ଗୁଣ ପ୍ରଧାନ ଅଟେ; ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ପ୍ରଧାନ—4. (a person) In whom Satwaguṇa predominates. [ଦ୍ର—ଭଗବଦ୍ଗୀତା ୧୭ଶ ଓ ୧୮ଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ସାତ୍ତ୍ୱିକପ୍ରିୟ ଅହାର, ସାତ୍ତ୍ୱିକଯଜ୍ଞ, ସାତ୍ତ୍ୱିକତପ, ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଯୋଗ, ସାତ୍ତ୍ୱିକଜ୍ଞାନ, ସାତ୍ତ୍ୱିକକର୍ମ, ସାତ୍ତ୍ୱିକବୁଦ୍ଧି, ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଧୃତି ଓ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ସୁଖର ପ୍ରକାର ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ସାତ୍ତ୍ୱିକମାନେ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଭଜନ୍ତି; ରାଜସିକମାନେ ଯକ୍ଷ ରାକ୍ଷସାଦିଙ୍କୁ ଭଜନ୍ତି ଓ ତାମସିକମାନେ ପ୍ରେତ ଓ (ସାତ୍ତ୍ୱିକତା—ବ) ଭୂତାଦିଙ୍କୁ ଭଜନ୍ତି ।] ୫ । ସତ୍ୟ; ସାଧୁ—(ସାତ୍ତ୍ୱିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Honest; righteous; upright. ୬ । ସତ୍ୟ—6. True. ୭ । ଫଳାକାଙ୍କ୍ଷାରହିତ—7. Free from desire, ୮ । ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ—8. Selfless; unselfish. ବ—୧ । ମନରେ ଭକ୍ତି ବା ପ୍ରେମ ଯୋଗୁଁ ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣର ଉଦ୍ରେକ ହେଲେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଶାରୀରିକ ବିକାର ଅବସ୍ଥା ଘଟେ—1. Physical states or indications of a person who is overpowered with devotion or amour (they are eight in number). [ଦ୍ର—ଏହା ଅଷ୍ଟବିଧ-ସ୍ତମ୍ଭ, ସ୍ୱେଦ, ରୋମାଞ୍ଚ, ସ୍ୱରଭଙ୍ଗ, କମ୍ପ, ବୈବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ, ଅଶ୍ରୁ, ପ୍ରଳୟ ବା ମୂର୍ଚ୍ଛା ବା ପ୍ରଳାପ । ଯେଉଁ ଭକ୍ତ ବିଭୁପ୍ରେମରେ ବୁଡ଼ିଯାଇ ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି ଓ ଯେଉଁ ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକା କାମଦେବରେ ମତ୍ତ ହୋଇ ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କଠାରେ ଏହି ଲକ୍ଷଣମାନ ପ୍ରକାଶ ପାଇବା ଦେଖା ଅଛି ।] ୨ । ବ୍ରହ୍ମା (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—2. Brahmā, the Creator. ୩ । ସାତ୍ୱତୀ ୧ (ଦେଖ) (ହ. ଶ)—Sātwatī 1 (See) ୪ । ବିଷ୍ଣୁ (ହ. ଶ)—4. An epithet of Bishṇu.

ସାତ୍ତ୍ୱିକ କର୍ତ୍ତା—ସଂ. ବ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଫଳକାମନା ତ୍ୟାଗ କରି କାମ-କ୍ରୋଧାଦି ବର୍ଜିତ ଓ ସଙ୍ଗରହିତ ହୋଇ କର୍ମ କରେ (ଗୀତା)—Sātwika karttā A person who does things most disinterestedly.

ସାତ୍ତ୍ୱିକ କର୍ମ—ସଂ. ବ—ସଙ୍ଗରହିତ, କାମନା ରହିତ ଓ ରାଗଦ୍ୱେଷ-ରହିତ ହୋଇ କରାଯିବା କର୍ମ (ଗୀତା)—Sātwika karma Disinterested, dispassionate and righteous act.

ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବ—ସର୍ବଭୂତଠାରେ ଏକରୂପ ଜ୍ଞାନ ଓ ବିଭକ୍ତ ବସ୍ତୁରେ ଅବିଭକ୍ତ ଜ୍ଞାନ (ଗୀତା)—Sātwika jñāna Equal consideration in all things.

ସାତ୍ତ୍ୱିକ ତପଃ—ସଂ. ବ—ଅଫଳାକାଙ୍କ୍ଷୀ ଯୋଗୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ତପସ୍ୟା (ଗୀତା)—Sātwika tapaḥ The penance done by a devotee who has no motives.

ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଦାନ—ସଂ. ବ—ଉପଯୁକ୍ତ ଦେଶକାଳ ପାତ୍ରରେ ଅନୁପକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟପ୍ରେରଣାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଦାନ (ଗୀତା)—Sātwika dāna A gift made in a disinterested manner and prompted by a sense of duty.

ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଧୃତି—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ମନଃପ୍ରାଣେନ୍ଦ୍ରିୟ କ୍ରିୟାକୁ ଅବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ ଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଧୃତି ଧାରଣ କରେ (ଗୀତା)—Sātwika dhṛuti Composure or steadiness which always keeps the mind, body and organs regulated and controlled.

ସାତ୍ତ୍ୱିକ ପୁରାଣ—ସଂ. ବ—ବିଷ୍ଣୁ, ପୁରାଣ, ନାରଦୀୟ ପୁରାଣ, ଭାଗବତ, ଗରୁଡ଼, ପଦ୍ମ ଓ ବରାହ ପୁରାଣ, ଏହି ୬ ଗୋଟି ପୁରାଣ—Sātwika purāṇa Six Purāṇas classified as the best ones.

ସାତ୍ତ୍ୱିକ ପୂଜା—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ସାତ୍ତ୍ୱିକୀ ପୂଜା (ଦେଖ) Sātwika pūjā Sātwikī pūjā. (See)

ସାତ୍ତ୍ୱିକ ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବଣ—ସାତ୍ତ୍ୱିକ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରିୟ (ଯଥା—ଖାଦ୍ୟ)—Sātwika priya Dear to or loved by a 'Sātwika' person.

ସାତ୍ତ୍ୱିକ ପ୍ରିୟ ଖାଦ୍ୟ—ସଂ. ବ—ଯେଉଁ ଅହାର ଦ୍ୱାରା ଆୟୁ, ବଳ ଓ ସତ୍ତ୍ୱ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ (ସାତ୍ତ୍ୱିକ ପ୍ରିୟ ଅହାର—ଅନ୍ୟରୂପ) Sātwika priya khādya ["ଆୟୁଃସତ୍ତ୍ୱ ବଳାରୋଗ୍ୟ ସୁଖ ପ୍ରୀତି ବିବର୍ଦ୍ଧନାଃ, ରସ୍ୟା ସ୍ନିଗ୍ଧା ସ୍ଥିରା ହୃଦ୍ୟା ଅହାରାଃ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ପ୍ରିୟାଃ ।" ଗୀତା ୧୭ ଅଧ୍ୟାୟ]—A class of food which contributes towards one's physical and mental health.

ସାତ୍ତ୍ୱିକବନ୍ତ—ତ୍ରି. ବଣ—ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣ ଯୁକ୍ତ—Having the virtue of righteousness.

ସାତ୍ତିକ [ଦ୍ର—ସାତ୍ତ୍ୱିକବନ୍ତ ଲୋକ ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ, କ୍ରମରେ **ସାତ୍ତ୍ୱିକବନ୍ତ** ଅଧିକତ୍ୱ ଲାଭ ସେ ଭଲେ । କୁଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।]

ସାତ୍ତ୍ୱିକ ବିକାର—ସଂ. ବି—୧ । ସାତ୍ତ୍ୱିକ ୧ (ଦେଖ)
Sātwika bikāra 1. Sātwika 1 (See)
(ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଭାବ—ଅତ୍ୟନ୍ତୁପ) ୨ । ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କ ଅଙ୍ଗାଦରେ ଲକ୍ଷିତପ୍ରେମ ବା କାମାସକ୍ତି ଓ ଭକ୍ତ ଜନିତ ଅଷ୍ଟବିଧ ବିକାର--2. Eight kinds of physical manifestations of a person who is overpowered with devotion or amour.

[ଟି—ଏହି ଅଷ୍ଟବିଧ ବିକାରର ନାମ ଯଥା—୧—ସ୍ତମ୍ଭ, ୨—ବୈବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ, ୩—ରୋମାଞ୍ଚ, ୪—କମ୍ପ, ୫—ସ୍ୱେଦ, ୬—ଅଶ୍ରୁ, ୭—ସ୍ୱରଭଙ୍ଗ, ୮—ପ୍ରଳୟ ବା ମୂର୍ଚ୍ଛା ବା ଗଳାଯ । ଏହି ଅଷ୍ଟବିଧ ଲକ୍ଷଣ ନାୟକନାୟିକାଙ୍କ ଅଙ୍ଗରେ ଓ ଭକ୍ତଙ୍କ ଅଙ୍ଗରେ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ କ୍ରମରେ ପ୍ରକାଶ ପାଏ । କବିବର ରୂପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ଭଗ୍ନୁତ ଗୋଟି-ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ କାବ୍ୟର ୧୮ଶ ଶ୍ରୀଜର ୨୧ଶ ପଦରୁ ୨୯୫ ପଦରେ ଏହି ବିକାରମାନଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଅଛନ୍ତି । ନିମ୍ନରେ ତାହା ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲା—

୧ । ସ୍ତମ୍ଭିତ ଚକ୍ରୁ ଲୋଳିତ କର ଦ୍ୱିଗସ୍ତା ବୋଲେ
ହେମ ପିତୁଳାଟି ଭୁଲା ହେଲ ଜାନୁବଣ୍ଟି ଲା ଭୁଲେ ।
(ସ୍ତମ୍ଭ)

୨ । ଦେଖି ଦେଖି ଭଜେ ଚଣ୍ଡ ବର୍ଣ୍ଣିଲ ଯେ ଅପରୁ,
ଏ ଶୋଭସଦନ ମଦନ ସୁଧା ଲେପଲ ଯଗ୍ନ ।
(ବୈବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ)

୩ । ସୁଲକଜାଲକ ଗ୍ରହିଁ ଯେ ଅଦ୍ୟା ଚହଲ ବେଗେ,
ଚୁରଚକ ଚରୁ ଚରୁଣୀ ପୁଷ୍ପାକ୍ରେ ସର୍ବାଙ୍ଗେ ।
(ରୋମାଞ୍ଚ)

୪ । ମଧ୍ୟ ଭାଗେ ସତ ଚ୍ରସ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରସ୍ତରେ ଥିବ
ଶୋଭକର କର ଅଧର ନବ ପଲ୍ଲବ ପରି ।
(କମ୍ପ)

୫ । ଅନ୍ୟା ବୋଲେ ଜାତ ବିରହ-ଜାତବେଦ ସଲିଳେ
ଜଳେ ପ୍ରଳ୍ପେ ଅର୍ଦ୍ଧ ଭ୍ରୁ ଜଳେ ପୃଷ୍ଠ ତା ଏବେ
(ସ୍ୱେଦ)

୬ । ନୋହ୍ନ ନିବାର ନେତ୍ର ବାରି ଭ୍ରକ୍ତ ପ୍ରଥମା ଜରେ
ଗାଳାରେ ପ୍ରିଳିତ ମିଳନ ମକରନ୍ଦ ଉଦ୍‌ଗାରେ ।
(ଅଶ୍ରୁ)

୭ । ବଚନ ଚରନ୍ତେ ରଚନ ଅଧେ ଦ୍ୱିଗସ୍ତା ରୂପେ
କଳକଣ୍ଠ କଣ୍ଠ ଭଣ୍ଡେ ଶୋକ-ଘନ ପ୍ରକାଶେ ।
(ସ୍ୱରଭଙ୍ଗ)

୮ । ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନ ଚହ ବଶେ ଜାହା ଭ୍ରମସ୍ତା ଗ୍ରହିଁ
ପ୍ରକ୍ରିଲ ଶ୍ରୁତିକ ଭାବଲ ବଳ ଚେତନା ବହ ।
(ଅଚେତନ୍ୟତା ପ୍ରଳୟ)

ସାତ୍ତ୍ୱିକ ବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଯେଉଁ ବୁଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା ପ୍ରବୃତ୍ତି-ନିବୃତ୍ତି, Sātwika buddhi କାର୍ଯ୍ୟାକାର୍ଯ୍ୟ, ଭୟାଭୟ, ବନ୍ଧମୋକ୍ଷ ଜଣା ଯାଏ (ଗୀତା)—Intelligence which is able to distinguish good from bad.

ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଯଜ୍ଞ—ସଂ. ବି—କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରେରଣାରେ ବିଧିପୂର୍ବକ ଅନୁଷ୍ଠିତ Sātwika jajña ଫଳକାମନା ରହିତ ଯଜ୍ଞ (ଗୀତା)—A sacrifice performed with customary rites from a sense of duty.

ସାତ୍ତ୍ୱିକ ସ୍ମୃତି—ସଂ. ବି—ବଶିଷ୍ଠ, ଭାରତ, ବ୍ୟାସ, ପରାଶର, ଭରଦ୍ୱାଜ, Sātwika smṛuti ଜାଣ୍ଡିଲ୍ୟ ମୁନିମାନଙ୍କ କୃତ ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ର (ପଦ୍ମପୁରାଣ)—The codes of Hindu law compiled by 6 of the ancient law-givers of India.

ସାତ୍ତ୍ୱିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସାତ୍ତ୍ୱିକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଦୁର୍ଗା (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—Sātwikā A name of Durgā.

ସାତ୍ତ୍ୱିକାହାର—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଯେଉଁ ଆହାରଦ୍ୱାରା ସତ୍ତ୍ୱଗୁଣର Sātwikāhāra ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ; ସାତ୍ତ୍ୱିକପ୍ରିୟ ଆହାର—The food which improves the good qualities of the partaker.

ସାତ୍ତ୍ୱିକୀ—ସଂ. ବିଣ (ସାତ୍ତ୍ୱିକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Sātwikī The feminine of Sātwika. ବି—ଦୁର୍ଗା (ଶବରଭାଷାଳୀ)—Goddess Durgā.

ସାତ୍ତ୍ୱିକୀ ପୂଜା—ସଂ. ବି—୧ । ଜପଯଜ୍ଞ ଓ ଚରୁପିଷ ନୈବେଦ୍ୟ ଓ Sātwikī pūjā ସ୍ତବ ପାଠଦ୍ୱାରା ଚରୁପିଣ୍ଡା ପୂଜା—1. Worship of a Deity performed in a Sātwika manner. ୨ । ଫଳକାମନା ରହିତ ଦେବାରାଧନା—2. Worshipping a Deity without asking for any boon.

ସାତ୍ମକ—ସଂ. ବିଣ (ସ+ଆତ୍ମନ୍+କ)— ଆତ୍ମବିଶିଷ୍ଟ; ଆତ୍ମା ଦ୍ୱାରା ଯୁକ୍ତ Sātmaka (ହି. ଶ)—Joined with the soul. (ସାତ୍ମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାତ୍ମ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଆତ୍ମନ୍+ହିତାର୍ଥେ. ଯ=ଆତ୍ମ୍ୟ; ସ=ସହିତ Sātmya ବର୍ତ୍ତମାନ+ଆତ୍ମ୍ୟ)—୧ । ସୁଖଜନକ (ଭୈଷଜ୍ୟ ରତ୍ନାବଳୀ)—1. Producing happiness. ୨ । ସୁଖକର—2. Pleasant. ୩ । ମଙ୍ଗଳକର—3. Beneficial. ସଂ. ବି—୧ । ସାରୂପ୍ୟ; ସରୂପତା (ହି. ଶ)—1. The state of being corporeal. ୨ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଯେଉଁ ରସ ସେବନଦ୍ୱାରା ଶରୀରର ଉପକାର ହୁଏ ଓ ଯହିର ଫଳରେ ପ୍ରକୃତିବିରୁଦ୍ଧ କୌଣସି କର୍ମ କଲେ ଶରୀରର ଅନିଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ (ହି. ଶ)—2 Any food which is beneficial to the body. ୩ । ଋତୁ, କାଳ, ଦେଶ ଆଦିର

ଅନୁକୂଳ ଆହାର ବିହାରାଦି (ହ. ଶ)—3. Food and conduct befitting particular seasons and countries.

ସାତ୍ୟକି—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସତ୍ୟକ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଇ)—କୃଷ୍ଣଙ୍କ ସାରଥି; ଯଦୁବଂଶୀୟ ସାରବିଶେଷ—Name of the charioteer of Śrīkṛushṇa. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ ସତ୍ୟକ ଥିଲା । ଏହାଙ୍କର ଅପର ନାମ ଯୁଯୁଧାନ । ଏ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ଓ ବିଶେଷ ସ୍ନେହପାତ୍ର ଥିଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଓ ଅର୍ଜୁନଙ୍କଠାରୁ ଏ ଅସ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟା ଶିଖିଥିଲେ । କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରରେ ଏ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ପକ୍ଷ ଅବଲମ୍ବନ କରି ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଦିବସରେ କୁରୁସେନାଙ୍କ ବ୍ୟୂହ ଭେଦ କରି ଅନେକ ମହାରଥୀଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଶେଷରେ କୁରିଶ୍ରବା ଏହାଙ୍କୁ ପରାଜିତ କରିବାରୁ ଅର୍ଜୁନ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ କୁରିଶ୍ରବାଙ୍କ ଦକ୍ଷିଣ ବାହୁ ଛେଦନ କଲେ ଏବଂ ଏ କୁରିଶ୍ରବାଙ୍କୁ ବଧ କଲେ । ଯଦୁବଂଶ ଧ୍ୱଂସକାଳରେ ଏ ବିନାଶପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ । ଅଙ୍ଗଦ ନାମରେ ଏହାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ଥିଲା ।]

Sātyaki

ସାତ୍ୟଦୂତ—ସଂ. ବି—ସରସ୍ୱତୀ ଆଦି ଦେବୀଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋମ (ହ. ଶ)—Homa performed in honour of Saraswatī and other Goddesses.

Sātyadūta

ସାତ୍ୟବତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସତ୍ୟବତୀ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—ବ୍ୟାସଦେବ—The sage Byāsa. (ସାତ୍ୟବତେୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

Sātyabata

ସାତ୍ରାଜିତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସତ୍ରାଜିତ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ)—ରାଜା ଶତାନିକ—King Śatānika.

Sātrājita

ସାତ୍ରାଜିତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସତ୍ରାଜିତ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଏକତମା ମହିଷୀ ସତ୍ୟଭାମା—Queen Satyabhāmā.

Sātrājitī

ସାଥ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ସାର୍ଦ୍ଧଂ; ସହ; ସହିତ)—୧ । ସହିତ—1. With. [ଉ—ଭୁମ୍ଭେ ଏକା ଲାଗି ପାର ତାହାଙ୍କ ସାଥ ସାଥ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୨ । ସଙ୍ଗେ—2. In company of. ବି—ସଙ୍ଗ—Company. [ଉ—ଜଳଥାଏ ପୁଣି ପାଇ ସେ ଭୁଟା ସାଥ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

Sātha 1. With.

ସାଥ

ସାଥରେ—ଦେ. ଅ—ସଙ୍ଗରେ; ସଙ୍ଗେ; ସହିତେ—With; along with; in the company of. [ଉ—ସଙ୍ଗେ, ସାଥେ ବସିଲା ମୁହଁ ଯାଇ ମାତଲ ସାଥରେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. (ସାଥିରେ, ସାଥେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମହାଭାରତ. ବନ ।]

Sāthare

ସାଥେ

ସାଥା(ଥେ)ସାଥ(ଥି)—ଦେ. ଅ—ସାତେସାତ (ଦେଖ)—Sātesāt (See) ସାଥେ ସାଥେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ (ସାଥିସାଥି)

Sāthā(the)sāth(thi)

ସାଥେସାଥ

ସାଥି—ଦେ. ବି—୧ । ସଙ୍ଗ—1. Companionship. ୨ । ସଙ୍ଗୀ—2. Companion. [ଉ—ସମସ୍ତେ ସୁଖର ସାଥି, ଅଥର ଦାସ; ବେଳ ପଡ଼ିଲେ କେହି କାହାର ନୁହେଁ—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ, ଅଠରୁଣ ।] ୩ । ସହଯାତ୍ରୀ—3. A fellow-traveller. ୪ । ଭାଗଦାରି—4. Partnership. ୫ । ସହକର୍ମୀ—5. Colleague; fellow; associate. ୬ । ଦୁଃଖ ଓ ସୁଖଭୋଗରେ ସଙ୍ଗୀ—6. A companion in trouble and joy. ଅ—ସଙ୍ଗେ—With. (ଉ—ବଅଣ୍ଡ ବେଗା ମିଳ ଅନ୍ୟ ନଦୀ ସାଥି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ବିଣ—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଭଲ ମନରେ ସମାନଭାବରେ ଦାୟୀ—Equally responsible with any person; sharing the responsibility with any person.

Sāthi

ସାଥି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅପଣାର ସହଚରରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା—To take a person as one's companion.

Sāthi karibā

ସାଥି ଦାର୍—ଦେ. ବି—୧ । ଭାଗଦାର୍; ଭାଗୁଆଳୀ—1. Partner. ୨ । ସହଚର—2. Companion.

Sāthi dār

ଅଂଶୀଦାର ଭାଗୀଦାର ସାଥୀ

ସାଥି ଦାରି—ଦେ. ବି—ଭାଗଦାରି—Partnership.

Sāthi dāri

ଭାଗଦାରୀ ଭାଗଦାରୀ

ସାଥି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସହଚରରୂପେ ତାକୁ ଅନୁସରଣ କରିବା—To follow a person as companion.

Sāthi dharibā

ସାଥୀ ଧରା ସାଥ ଧରନା

(ସାଥି ଛାଡ଼ିବା—ବିପରୀତ)

ସାଥି ସଙ୍ଗ(ଙ୍ଗୀ)—ଦେ. ବି (ସହ ଚର ଶବ୍ଦ)—ସଙ୍ଗୀ—Associate. (ଉ—ଏକା ରହିଅଛି କାହିଁ ଜୋଡ଼େ ସାଥି ସଙ୍ଗ—ପ୍ରାଚୀ ଭୁଜଗରୂପଣ ଗୀତା ।)

Sāthi sanga(ṅgi)

ସଙ୍ଗୀ ସାଥୀ ସଂଗୀସାଥୀ

ସାଥୁଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ସଙ୍ଗୀ; ସହଚର—1. Companion. ୨ । ପଥପ୍ରଦର୍ଶକ ସହଚର—2. A guide. ୩ । ଯେଉଁ ଯାତ୍ରୀ ଗୁମାସ୍ତା ଅନ୍ୟ ପଣ୍ଡାର ଯାତ୍ରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦୂର ଦେଶରୁ ତୀର୍ଥକୁ ଆସିଥାଏ—3. A pilgrim-agent who accompanies another Panda's pilgrims from a long distance to the place of pilgrimage. ପ୍ରାଚୀ (ଫିଜିଭୂମି) ବି—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାର; ବଣିଆ—Goldsmith.

Sāthuā [ସାଥେ(ଥୋ)ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସାଥୁଆ, ସେଥୋ ସାଥୀ

ସାଥୋଡ଼ା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ସତୋଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Sathorda (etc) Satordā etc (See)

Sāthorda (etc)

ସାଦ—ସଂ ବି (ସଦ୍ ଧାତୁ=ଅବସନ୍ନ ହେବା+ଭାବ ଅ) ୧ । ବିଷାଦ—1. Grief. ୨ । ଗତି—2. Motion.

Sāda

୩ । ଶରଣ—3. Taking shelter. ୪ । ଅଳସ୍ୟ—4. Idleness; inertness. ୫ । କ୍ଷୀଣତା; କୃଶତା-5. Leanness. ୬ । ବିନାଶ—6. Destruction. ୭ । ହିଂସା—7. Malevolence. ୮ । ବିଶୁଦ୍ଧି—8. Purity. ୯ । ଇଚ୍ଛା (ପ୍ରବୃତ୍ତିବାଦ)-9. Desire. ୧୦ । ଗର୍ଭିଣୀର ଦ୍ରବ୍ୟଶେଚ୍ଛା; ଦୋହଦ (ପ୍ରବୃତ୍ତିବାଦ)—10. The desire of a pregnant woman for particular articles of food.

ସାଦତ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—୧। ଅଭ୍ୟାସ—1. Habit. ୨ । (ପୁଂ) ମୁସଲମାନ ନାମ—2. A name of Mahomedans.
ସାଦତ୍ **ଆଦତ**

ସାଦତ୍ ଅଲ୍ଲୀ—ଦେ. ବି (ନାମ)—୧ । ଅଯୋଧ୍ୟାର ନବାବ ବଂଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା—1. Name of the founder of the nabab family of Oudh. [ଦ୍ର—ଏ ଭାରତରୁ ଲୁଣ୍ଠନ ବାଣିଜ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଆସି ମୁସଲମାନ୍ ସେନା ମହମ୍ମଦ ସାଦାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅଯୋଧ୍ୟା ଓ ଅଲାହାବାଦର ନବାବପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ଓ ଘରେ ଆଗ୍ରା ଓ ବଙ୍ଗର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନ ନବାବ ହୋଇ ଖ୍ରୀ ୧୭୩୯ ସାଲରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ।] ୨ । ଅଯୋଧ୍ୟାର ଚତୁର୍ଥ ନବାବ—2. Name of a Nabab of Oudh. [ଦ୍ର—ଆସଫ୍‌ଉଦ୍ଦୌଲାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ସମୟରେ ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନରଲ୍ ସର୍ ଜନ୍‌ସୋର୍ ଲକ୍ଷ୍ନୌଠାରେ ଏହାଙ୍କୁ ୧୭୯୮ ରେ ନବାବ-ଗାଦିରେ ବସାଇଥିଲେ ।]
ସାଦତ୍ ଆଲ୍ଲୀ **ସାଦ୍‌ତ ଆଲୀ**

ସାଦନ—ସଂ ବି (ସଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ, ସାଦ ଧାତୁ + ଅଧିକରଣ ଅନ)—୧ । ସଦନ; ଗୃହ (ଘରଚ)—1. House; dwelling. ୨ । (+ଭାବ ଅନ)—ବିନାଶନ—2. Destroying. ୩ । ଅବସାଦ; ବିଷାଦ ଜନ୍ମାଇବା—3. Causing sorrow or grief. ୪ । ଦୂରୀକରଣ-4. Removing.

ସାଦନୀ—ସଂ ବି (ସଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍, ସାଦ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅନ+ଇ)—କଟୁକୀ (ରାଜବର୍ତ୍ତ); ଟିୟୁଙ୍ଗ—Black hellebore.
ସାଦନୀ

ସାଦଯସ୍ୱ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳୀୟ କବିବିଶେଷ—Name of an ancient Oriya poet.
Sādajaya
[ଦ୍ର—ଏ 'ଶାରଳାସ୍ତୁତ' ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ ।]

ସାଦର—ସଂ. ବି (ସ+ଆଦର; ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି)—ଆଦରଯୁକ୍ତ—Cordial; respectful; fond. ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ)—ବି—ଲାଞ୍ଚ ବା ବକ୍‌ସିସ୍—Bribe or illegal gratification or tip.
Sādara

ସାଦର ବଚନ—ସଂ ବି (କର୍ମଧା)—ଆଦରଯୁକ୍ତ ବାକ୍ୟ—Cordial words.
Sādara bachana

ସାଦର ସମ୍ଭାଷଣ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)୧—ଆଦରଯୁକ୍ତ କଥୋପକଥନ—Cordial conversation.
Sādara sambhāshana
୨ । ଆଦରଯୁକ୍ତ ସ୍ୱାଗତ ସମ୍ଭାଷଣ—2. Cordial welcome.

ସାଦରାଲିଙ୍ଗନ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ପ୍ରୀତିଯୁକ୍ତ ଆଲିଙ୍ଗନ—Cordial embrace.
Sādarālingana

ସାଦରି କୋଲ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—କେନ୍‌ଝର, ବାମଣ୍ଡା ଆଦି
Sādari kola
ଗଡ଼ଜାତରେ ଅନାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ କଥିତ ବିହାରିଭାଷା—The Bihari language spoken by the non-aryans of Keonjhar, Bamra and other northern Oriya States. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବିଶେଷ ପ୍ରଭାବ ଦେଖାଯାଏ ।]

ସାଦରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ସାଦର°)—ଆଦର ସହକାରେ—Cordially; fondly.
Sādare
ସାଦରେ **ସାଦ୍‌ରେ**

ସାଦା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ: ବିଣ—ସାଧା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sādā (etc) **Sādhā etc (See).**

ସାଦି—ସଂ. ବିଣ (ସଦ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ଅବସନ୍ନ—Pulled down; overpowered. ବି—୧ । ସାରଥି (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—1. Charioteer. ୨ । ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ବା ଗଜାରୋହୀ ବା ରଥାରୋହୀ ଯୋଦ୍ଧା (ଭିଣ୍ଡାଦ କୋଷ)—2. A warrior riding a horse or elephant or car. ୩ । ବାୟୁ (ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସାର)—3. The air.
Sādi

ସାଦିତ—ସଂ. ବି (ସଦ୍. ଧାତୁ ଣିଚ୍—ସାଦ. ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—
Sādita
୧। ବିଷାଦିତ—1. Aggrieved; afflicted with grief. ୨ । ଶରଣପ୍ରାପ୍ତିତ—2. Given shelter; having taken refuge. ୩ । ଗମିତ—3. Caused to go. ୪ । ଦୁର୍ବଳୀକୃତ—4. Emaciated.

ସାଦୀ—ସଂ. ବି (ସଦ୍. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ; ସାଦନ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ)—
Sādi
୧ । ଘୋଡ଼ସବାର; ଅଶ୍ୱାରୋହୀ (ଅମର)—1. A horseman; rider; jockey. ୨ । ଗଜାରୋହୀ (ମେଦିନୀ)—2. A warrior riding an elephant. ୩ । ରଥାରୋହୀ (ମେଦିନୀ)—3. A warrior riding a car. ୪ । ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସେନା—4. Cavalry soldier. ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସାଧବୀନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକନାମ—Nickname of 'Sādhabī'.
ସାଧୀ

ସାଦୃଶ(ଶେ)—ପ୍ରା. ଅ—ସଦୃଶ—Like. [ଉ—ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସାଦୃଶେ ବଦନ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମ ପଞ୍ଚାମୃତ ।]
Sādrusa(se)
ସାଦୃଶ **ସାଦ୍‌ଶ**

ସାଦୃଶ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସଦୃଶ + ଭାବ. ଯ)—୧ । ସଦୃଶତା; ତୁଲ୍ୟତା—1. Similarity; resemblance.
Sādrusya
୨ । ସମାନତା—2. Equality; likeness.

୩ । ଅଲେଖ୍ୟ; ଛବି; ମନୁଷ୍ୟର ରୂପ ସହ ଚିତ୍ର ବା ଫଟୋ—3. A portrait; a photo. ୪ । ମୃଗଙ୍କ; ମୃଗ (ହ୍ର. ଶ)—4. Deer.

ସାଧ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ସାଧନ କରିବା—1. To perform. ୨ । ନିଷ୍ପନ୍ନ କରିବା; ସିଦ୍ଧ କରିବା; ସମାଧାନ କରିବା—2. To accomplish. ୩ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନିର୍ମାଣ କରିବା—3. To build or make.

Sādha (root)

ସାଧ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ସାଦ; ଅଂବା ସ୍ୱାଦ, ବା ଶ୍ରଦ୍ଧା)—ଶାଧ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଶ)—Sādha etc. (See) ୧ । ଗର୍ଭିଣୀର ଦୋହଦ; ଗର୍ଭିଣୀର ଭୋଜନ କରିବାର ସ୍ପୃହା—2. The desire of a pregnant woman for a particular article of food. ୨ । ଗର୍ଭିଣୀର ବାଞ୍ଛିତ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—2. Particular article of food desired by a pregnant woman. ୩ । ଚଳନ୍ତି ଶିଆ; ଗର୍ଭର ସପ୍ତମ ମାସ ପରେ ଗର୍ଭିଣୀର ଭୋଜନାର୍ଥ ବନ୍ଧୁ ଅଦିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରେରିତ ମିଷ୍ଟାନ୍ନାଦି ଭୋଜନ ସାମଗ୍ରୀ—3. Victuals and sweets sent to a pregnant woman after the 7th month of her pregnancy. ୪ । ଅଭିଳାଷ; ବାଞ୍ଛା—4. Desire; wish. ୫ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ସଖ୍ୟତା—5. Fancy or fondness for any article.

Sādha (etc)

ସାଧ

ସାଧ

ସାଧକ—ସଂ. ବିଣ (ସାଧ୍. ଧାତୁ ଣିଚ୍—ସାଧ. ଧାତୁ=ସିଦ୍ଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ସାଧନକାରକ; ନିଷ୍ପାଦକ—[ସାଧିକା—ସ୍ତ୍ରୀ] 1. Accomplishing. ୨ । ନିପୁଣ; ଦକ୍ଷ—2. Expert; skilful. ୩ । ଅର୍ଚ୍ଚକ; ପୂଜକ—3. Worshipping. ୪ । ସହାୟକ—4. Helping. ୫ । ପୂର୍ଣ୍ଣକାରକ—5. Fulfilling. ୬ । କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧିରେ ସହାୟକ—6. Helping a person in the accomplishment of a work. ବି—୧ । ଦେବତାଙ୍କର ପୂଜକ—1. Worhshipper or devotee of a Deity. ୨ । କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧିରେ ସହାୟକ ବ୍ୟକ୍ତି—2. An associate or assistant. ୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମନ୍ତ୍ରାଦିରେ ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରିଥାଏ—3. A person who has succeeded in bringing a 'Mantra' to its fruition. ୪ । ଯୋଗୀ; ତପସ୍ୱୀ; ଯୋଗସାଧକ—4. A person practising austerities. ୫ । ମନ୍ତ୍ରାଦି ସାଧନରେ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—5. A person engaged in practising any esoteric formula. ୬ । ଯାହା ଦ୍ୱାରା କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧିତ ହୁଏ—6. A person or instrument with whose help a work is accomplished. ୭ । ଗୁଣିଆ; ଝଡ଼ିଆ (ହ୍ର. ଶ)—7. An exorcist. ୮ । ପୁତ୍ରଂଜୀବ ଗଛ (ହ୍ର. ଶ)—8. Putranjiba tree. ୯ । ଦଅଣା ଫୁଲ (ହ୍ର. ଶ)—9. Da-anā. (plant). ୧୦ । ପିତ୍ତ (ହ୍ର. ଶ)—10. Bile.

Sādhaka

ସାଧକା—ସଂ. ବି. [ସ୍ତ୍ରୀ]—(ସାଧକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ଯାହାଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ କଲେ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟର ସିଦ୍ଧି ହୁଏ)—ଦୁର୍ଗା—Goddess Durgā.

Sādhaka

ସାଧନ—ସଂ. ବି (ସାଧ୍. ଧାତୁ=କର୍ମ ନିଷ୍ପନ୍ନ କରିବା+କରଣ. ଅନ)—୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) ତୃତୀୟା ବିଭକ୍ତି; କରଣ କାରକ; ଯାହାର ସାହାଯ୍ୟରେ କ୍ରିୟା ସାଧିତ ହୁଏ—1. (Grammar) The 3rd or the instrumental case (applied in cases where an act is performed by or with the help of any thing or person). ୨ । (ନ୍ୟାୟ ଶାସ୍ତ୍ର) ହେତୁ—2. (Logic) What leads to a conclusion; sufficient reason. ୩ । (+ଭାବ. ଅନ) ସମ୍ପାଦନ; ନିଷ୍ପାଦନ—3. Accomplishment of a work. ୪ । ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଲାଭ—4. Attainment of an aim or object. ୫ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଧାତୁ ଅଦିର ଶୋଧନ କର୍ମ—5. The act or process of purifying metals for medicinal purposes. ୬ । ସିଦ୍ଧି ଲାଭ—6. Fruition; fulfilment. ୭ । କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନାର୍ଥ ନିଯୁକ୍ତ ଉପାୟ—7. Appliance; expedient; means employed to accomplish a work. ୮ । ହେତୁ; କାରଣ—8. Reason; cause. ୯ । ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ; ଗଣିତାଦିର ପ୍ରଶ୍ନ ସମାଧାନ—9. Solution of a problem. ୧୦ । ସାମଗ୍ରୀ; ଉପକରଣ—10. Materials. ୧୧ । ଉପାୟ (ମେଦିନୀ) 11. Resources; means. ୧୨ । ମାରଣ—12. Killing; slaughter. ୧୩ । ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି କ୍ରିୟା (ଅମର, ଭରତ)—13. Funeral rites; obsequies; disposal of a dead body. ୧୪ । ଅଗ୍ନିଦାନ; ଶବ ସତ୍କାର (ଅମର ଭରତ); ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶବ ଦାହ କ୍ରିୟା—14. Cremation; igniting or setting fire to a corpse. ୧୫ । ଗତି; ଗମନ (ଅମର; ଭରତ)—15. Going; movement. ୧୬ । ପଦାର୍ଥ; ଦ୍ରବ୍ୟ (ଅମର; ଭରତ)—16. Thing; article. ୧୭ । ସମ୍ପତ୍ତି; ଧନ (ଅମର, ଭରତ)—17. Riches; wealth. ୧୮ । ଅର୍ଥବିନିଯୋଗ (ଅମର, ଭରତ)—18. Investment of money. ୧୯ । ବିନାଶନ—19. Destroying. ୨୦ । ସୁଦ୍ଧୋପକରଣ (ମେଦିନୀ)—

[କଥା—ଘୋଡ଼ା, ହାତୀ, ରଥ, ଅସ୍ତ୍ର, ଶସ୍ତ୍ର, ଗୁଳିଗୋଳା] 20. The sinews of war. ୨୧ । ସୈନ୍ୟ (ମେଦନୀ)—21. Army. ୨୨ । ବାହନ (ମେଦନୀ)-22. Conveyance. ୨୩ । ଶିଶ୍ନ; ମେଢ଼ (ମେଦନୀ)-23. Penis; male organ. ୨୪ । ଉଧ (ଧେନୁଣୀ) ପଶୁମାନଙ୍କ ସ୍ତନ ବା ପଣ୍ଡା—25. Udder. ୨୫ । ମୈତ୍ରୀ (ଧରଣୀ)—25. Friendship. ୨୨ ସିଦ୍ଧୌଷଧ (ମେଦନୀ)—27. Infallible or effective medicine. ୨୮ । ଅନୁବର୍ତ୍ତନ; ଅନୁଗମନ (ଅମର, ଭରତ)—28. Following. ୨୯। ତପସ୍ୟା—29. Penance; religious austerities. ୩୦। ତପସ୍ୟା ଓ ଜପ ଓ ସପ୍ତମାଦଦ୍ୱାରା ମନ୍ତ୍ର ସିଦ୍ଧ କରଣ—30. Act of exercising or practising a spiritual formula to bring it to fruition. ୩୧ । ଉପାସନା; ଅରାଧନା—31. Worshipping. ୩୨ । କାରିଗରର ଯନ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ରାଦି—32. Implements or instruments of an artisan. ୩୩ । ଦଣ୍ଡ ଦେବା—33. Punishing. ୩୪ । ପ୍ରମାଣ (ହେ. ଶ)—34. Evidence. ୩୫ । ଋଣ ଅଦାନ ଶୋଧନ (ହେ. ଶ)—35. Liquidation of loan. ଦେ. ବ—୧ । ବ୍ୟାୟାମ; କୁସ୍ତି; କସରତ୍—1. Physical exercise; athletics. ୫ । ପଡ଼ିଆ ବା ଜଙ୍ଗଲ ଜମିକୁ ଆବାଦ କରିବା—2. Reclamation of waste or jungle land. ୩ । ସନ୍ତୋଷ ବିଧାନ କର୍ମ—3. Act of pleasing or satisfying a person. ୪ । ପଶୁ ଆଦିକୁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ତାଲିମ କରିବା—4. Training of animals etc. for work.

ସାଧନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିଷ୍ପନ୍ନ କରିବା—1. To accomplish. ୨ । ଫଳସିଦ୍ଧି ଘଟାଇବା—2. To bring about the fruition. ୩ । ମନ୍ତ୍ରସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ଅରାଧନାଦି କରିବା—3. To perform suitable rites for bringing a mystic formula to its fruition. ୪ । (ସମସ୍ୟାକୁ) ସମାଧାନ କରିବା—4. To solve (a ridle or problem). ୫ । କୁସ୍ତି ବା ଦଣ୍ଡ ଇତ୍ୟାଦି କରିବା—5. To perform athletic feats or exercises. ୬ । ତାନ୍ତ୍ରିକସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିବା—6. To attain success in Tantric rites. ୭ । ଦଣ୍ଡ ଦେବା—7. To punish. ୮ । ବଶକୁ କରିବା—8. To bring under control. ୯ । (ପତିତ ଜମିକୁ) ଆବାଦ କରିବା—9. To reclaim (waste land). ୧୦ । ଦୁଷ୍ଟ ଜୀବକୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦଣ୍ଡାଦି ଦ୍ୱାରା ଅସୁଦ୍ଧ କରିବା;ମଣ କରିବା—10. To train or break a wicked beast.

ସାଧନ କ୍ଷମ—ସଂ. ବିଣ (୭ମୀ ତତ୍; ସାଧନ ବିଷୟରେ କ୍ଷମ)—
Sādhana kshama ସାଧନ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ—Able to
(ସାଧନ କ୍ଷମା—ସ୍ତ୍ରୀ) accomplish.

ସାଧନନିଷ୍ଠ—ସ ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସାଧନ+ନିଷ୍ଠା+ଅ)—ସାଧନ
Sādhananishṭha ବିଷୟରେ ଏକାଗ୍ର ଚିତ୍ତ—
(ସାଧନନିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) Bent on accomplishing
(ସାଧନନିଷ୍ଠତା—ବି) anything.

ସାଧନ ନିଷ୍ଠା—ସ ବି (୭ମୀ ତତ୍) ସାଧନ କରିବା ବିଷୟରେ ତତ୍ପରତା-
Sādhana nishṭhā Eagerness in accomplishing any thing. ସ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସାଧନନିଷ୍ଠ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ)—ସାଧନନିଷ୍ଠର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sādhananishṭha.

ସାଧନ ଭଜନ—ଦେ. ବ (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର; ସଂ. ସାଧନ ଓ ଭଜନ)
Sādhana bhajana ଉପଜପ; ପୂଜା ଅରାଧନା—
ସାଧନ ଭଜନ **साधन भजन** Various acts of performing religious rites; worship and meditation.

ସାଧନା—ସଂ. ବ (ସାଧ୍ ଧାତୁ=ନିଷ୍ପାଦନ କରିବା+ଭାବ. ଅନ+ଆ)
Sādhanā ୧ । ସାଧନ (ଦେଖ)—1. Sādhana(See). ୨ । ସିଦ୍ଧିଲାଭ ପାଇଁ କରାଯିବା ଚେଷ୍ଟା ଓ ବହୁତ ପ୍ରକ୍ରିୟା—2. Expedients and means for accomplishing any act. ୩ । ସିଦ୍ଧି—3. Accomplishment. ଦେ. ବ—ତାଲିମ—Training.

ସାଧନୀ—ସଂ. ବ—ସମାଧାନକାରୀ (ପୁସ୍ତକାଦି)—(a book) In
Sādhanī which problems have been solved.

ସାଧନୀୟ—ସଂ. ବ (ସାଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—୧ । ଯାହା
Sādhanīya ସମ୍ପାଦନ କରି ସାରିପାରେ; ନିଷ୍ପାଦ୍ୟ—
(ସାଧନୀୟତା—ବି) 1. Practicable. ୨ । ସାଧନଯୋଗ୍ୟ-2. Capable of being accomplished. ୩ । ଅରାଧନୀୟ—3. Worshippable. ୪ । ସାଧିତ ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ—4 Fit to be accomplished.

ସାଧବ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସାଧୁ ଶବ୍ଦର ବହୁବଚନ ସାଧବଃ)—୧ । ସାଧୁ
Sādhaba ବ୍ୟକ୍ତି—1. An upright man.
(ସାଧବାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଉ—ଏଣୁ ସାଧବେ ଉତ୍ତେ ଶୁଣି,
ସାଧବ **साधव** ଅନନ୍ତପଣ ଗୁଣଭଣି—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।) ୨ । ପଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Learned person. (ଉ—ଯେନ ହେ ସାଧବ ବିଚାର ରସ, ଘନକେଶୀ ପୁଂସ ପ୍ରେମ ଅବେଶ—ଗୋଲକ ଲହୁରେଖା ।) ୩ । ସାଧୁତ; ମହାଜନ; ବଣିକ
ମହାଜନ **साहुकार** 3. A merchant.

[ଦ୍ର—ବାହାଣୀରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ରତ୍ୟରେ ବ୍ରତା, ମଲ୍ଲୀ, ଚଟ୍ଟଅଳ ଓ ସାଧବ ଏପରି ୪ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମୋଲ୍ଲେଖ ଥାଏ ଓ ସେମାନଙ୍କ ପୁଅମାନେ ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗାତ ବସିଥିବା ମଧ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଥାଏ ।] ୪ । ନୌବଣିକ; ବୋଇତଅଳ—4. A merchant trading by ships. ୫ । ମୂଳଧନାଧିପ; ସାହୁକାର—5. A capitalist. ୬ । ଲକ୍ଷପତି—6. A millionaire.

ସାଧବଘର ବୋହୂ—ଦେ. ବ—ଇନ୍ଦ୍ରଗୋପ; ପାଟ ପୋକ; ମଖମଲ ପୋକ । ଏହାଙ୍କର ଦୁଇଟି ଜଣ ଅଛି । ଏମାନେ ସ୍ତ୍ରୀଜାତୀୟ ପୋକ । ଅର୍ଦ୍ଧିକ ପୋକଙ୍କର ଦୁଇଟି ପକ୍ଷ ଅଛି ଓ ସେମାନେ ସ୍ତ୍ରୀପୋକଙ୍କଠାରୁ ଲମ୍ବା ଓ ସରୁ; ମୁଣ୍ଡଆଡ଼େ ଦୁଇଟି ଜଣ ଓ ଛଅ ପାଖେ ୨ଟି ସରୁ କେଶ ବାହାର ଥାଏ । ବର୍ଷାଦିନେ ଏମାନେ ପଡ଼ିଆ ଭୂଇଁରେ ଗୁଳି ଥାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଜଗଫେଣିଆ ଗଛରେ ବସା କରି ରହନ୍ତି । ସାଧବ ଘରର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ନାଲି ଘାଟଲୁଗା ପିନ୍ଧିଲାପରି ଏମାନେ ମଖମଲ ଆବରଣରେ ଆବୃତ ହୋଇ ଥିବାରୁ ଏମାନଙ୍କୁ ଏହି ନାମ ଦିଆଯାଇ ଅଛି ।] (ଉ—"ଶ୍ୟାମଳ ଦୁର୍ବାଦଳେ ଶୋଭିତ ମଖ, ସାଧବବୋହୂ ତଥିପରେ ଶୋଭଇ ଯେ—ବର୍ଣ୍ଣ. ମଧୁସୂଦନ ରାଓ ।) ୨ । ସାଧବ ବା ବଣିକ ବଂଶର କୁଳବଧୂ—2 The house-wife of a Sādhaba's family.

(ସାଧବବୋହୂ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧବାଣୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସାଧବର ସ୍ତ୍ରୀ—1. A female of the merchant class. ୨ । ସାଧବଘର ବୋହୂ (ଦେଖ)—2. Sādhabaghara bohū. (See)

Sādhabāṇī — ସାଧୁଣୀ, ସାଧୁଆଣୀ, ସାହୁକାରଣୀ, ସାଧୁର ବଉ, ବୀର ବହୁଟୀ, ସିନ୍ଦୂରେ ପୋକା

ସାଧବୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସାଧ୍ୱୀ)—୧ । ସାଧ୍ୱୀ; ସତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. A chaste woman. (ଉ—ଭଲ ସାଧବୀ ପତିବ୍ରତା, ସାଧ୍ୱୀ ସାଧନୀ ମତ୍ତ ହୋଇବେ ଅନ୍ୟେ ଭଣ୍ଡି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଏୟୋଷ୍ଟ୍ରୀ ସଧବା ଭଗବତ ।) ୨ । ଅଜ୍ଞ ସ୍ତ୍ରୀ; ସଧବାସ୍ତ୍ରୀ—2. A woman whose husband is alive. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—3. A name given to females.

Sādhabī — ସତୀ ସାଧ୍ୱୀ, ସତୀ ସାଧବୀ

ସାଧୟିତବ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ସାଧ ଧାତୁ + କର୍ମ ତବ୍ୟ)—ସାଧନୀୟ (ଦେଖ)

Sādhayitabya — Sādhanīya (See).

ସାଧୟିତା—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସାଧ ଧାତୁ + ତୃଚ୍ ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—ସାଧକ; ସାଧନକାରୀ—Accomplishing. (ସାଧୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

Sādhayitā

ସାଧର୍ମ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସଧର୍ମ୍ମ + ଷ୍ଟ୍ରଣ୍. ଯ)—୧ । ସାଦୃଶ୍ୟ—1. Similarity. ୨ । ଏକଧର୍ମିତ; ସଧର୍ମିତା—2. The state of having the same quality.

Sādharmmya

ସାଧା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବଣ. —ଶାଧା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)

Sādhā (etc) — Śādhā etc (See)

ସାଧା କପି—ଦେ. ବ (କରଣ)—ସରକାରୀ ଦଲିଲର ଯେଉଁ ନକଲରେ ମୋହର ମଧ୍ୟ ହୋଇ ନ ଥାଏ—A plain copy of any document of a court, which is not certified to be a true copy; an uncertified copy of a public document.

Sādhā kapi — ସାଦା କପି — साद्दा कौपी

ସାଧାରଣ—ସଂ. ବଣ (ସ + ଆଧାରଣ = ମାନ, ଆଧାର; କିମ୍ବା ସ + ଧାରଣା = ସଧାରଣା + ଅ)—୧ । ସମସ୍ତଙ୍କଠାରେ (ସାଧାରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଦ୍ୟମାନ—1. Common to all. ୨ । ସାମାନ୍ୟ; ଯାହା ସର୍ବତ୍ର ବା ସର୍ବତ୍ରରେ ଦେଖାଯାଏ—2. Ordinary; general. ୩ । ଇଜମାଲ, ଯାହାଁରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅଧିକାର ଥାଏ—3. Joint; owned by all. ୪ । ବହୁଭୋଗ୍ୟ—4. Enjoyable by many. ୫ । ସଦୃଶ; ତୁଲ୍ୟ; ଏକବିଧ—5. Similar. ୬ । ଅନେକ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—6. Relating to many. ୭ । ପ୍ରକାଶ୍ୟ—7. Public; manifest. ୮ । ସାର୍ବଜନିକ—8. Universal. ୯ । ସରଳ; ସହଜ (ଉ. ଶ)—9. Easy. ବ—୧ । (ନ୍ୟାୟ ଦର୍ଶନ) ହେତ୍ୱାଭାସ ବିଶେଷ—1. Name of a kind of general indication. ୨ । ଭୂବିଭାଗ ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ପ୍ରଦେଶରେ ବା ଅଞ୍ଚଳରେ ଜଙ୍ଗଲ, ଜଳ, ରୋଗ, ଶୀତ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମର ଆଧିକ୍ୟ ହୋଇଥାଏ (ଉ. ଶ)—2. A country where jungle, water, sickness, cold and heat are extensive. ୩ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ଦେଶର ଜଳ (ଉ. ଶ)—3. The water of the above country. ଦେ. ବ—ଜନ ସାଧାରଣ—The public. ବଣ—୧ । ସାଧା; ସାଧାରଣ ବିଶ୍ୱସ୍ତ—1. Frank; guileless. ୨ । ଗର୍ବହୀନ—2. Prideless; having no pride.

Sādhāraṇa — ସାଧାରଣ, ସାଧାରଣୀ, ସାଧାରଣ୍ୟ } ବ ୨ । ଅନେକ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—6. Relating to many. ୭ । ପ୍ରକାଶ୍ୟ—7. Public; manifest. ୮ । ସାର୍ବଜନିକ—8. Universal. ୯ । ସରଳ; ସହଜ (ଉ. ଶ)—9. Easy. ବ—୧ । (ନ୍ୟାୟ ଦର୍ଶନ) ହେତ୍ୱାଭାସ ବିଶେଷ—1. Name of a kind of general indication. ୨ । ଭୂବିଭାଗ ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ପ୍ରଦେଶରେ ବା ଅଞ୍ଚଳରେ ଜଙ୍ଗଲ, ଜଳ, ରୋଗ, ଶୀତ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମର ଆଧିକ୍ୟ ହୋଇଥାଏ (ଉ. ଶ)—2. A country where jungle, water, sickness, cold and heat are extensive. ୩ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ଦେଶର ଜଳ (ଉ. ଶ)—3. The water of the above country. ଦେ. ବ—ଜନ ସାଧାରଣ—The public. ବଣ—୧ । ସାଧା; ସାଧାରଣ ବିଶ୍ୱସ୍ତ—1. Frank; guileless. ୨ । ଗର୍ବହୀନ—2. Prideless; having no pride.

ସାଧାରଣ ଗୁଣ—ଦ. ବ—ଯେଉଁ ଗୁଣ ସର୍ବତ୍ରରେ ଦେଖାଯାଏ—Sādhāraṇa guṇa General or common quality or attribute.

ସାଧାରଣତଃ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ସାଧାରଣ୍ୟ + ତସ୍ = ସାଧାରଣ୍ୟତଃ)—୧ । ସର୍ବତ୍ରରେ—1. Generally; commonly. ୨ । ମୋଟାମୋଟି; ସ୍ଥୂଳତଃ—2. Roughly. ୩ । ସର୍ବତ୍ରରେ; ସର୍ବତ୍ର—3. Everywhere. ୪ । ସାମାନ୍ୟ ଭାବରେ—4. Ordinarily. ୫ । ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ବା ଘଟଣାରେ—

Sādhāraṇatah — ସାଧାରଣତଃ, ସାଧାରଣ୍ୟତଃ

5. In many places or instances. [ଦ୍ର— ସାଧାରଣ ଶବ୍ଦ ବିଶେଷଣ ଥିବାରୁ ସେଥିରେ ତସ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ ବିରୁଦ୍ଧ । ସାଧାରଣ ଶବ୍ଦରୁ ଚତୁର୍ଥ ସାଧାରଣ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଯଦି ତସ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟ ହେଲେ ସାଧାରଣ୍ୟତଃ ପଦ ହେବ;ସ୍ଥଳତଃ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ଅବ୍ୟାକରଣୀୟ ବ୍ୟବହାର ଅଟେ ।]

ସାଧାରଣ ତନ୍ତ୍ର—ଦେ. ବ—ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ନିର୍ବାଚିତ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ଶାସନ ତନ୍ତ୍ର—Democracy; republic.
Sādhāraṇa tantra
ସାଧାରଣ ତନ୍ତ୍ର **साधारण तन्त्र**

ସାଧାରଣ ଦେଶ—ସଂ. ବ—୧ । ଜାଙ୍ଗଳାକୀର୍ଣ୍ଣ ଜଳାଭୂମିବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ—1. Jungly and marshy country. ୨ । ସାଧାରଣ ୨ (ଦେଶ)—2. Sādhāraṇa 2 (See)
Sādhāraṇa deśa
ସାଧାରଣ ଦେଶ **साधारण देश**

ସାଧାରଣ ଧର୍ମ—ସଂ. ବ—୧ । ସାଧାରଣ ଗୁଣ (ଦେଶ) 1. Sādhāraṇa guṇa (See) ୨ । ଚାରିବର୍ଣ୍ଣର ପ୍ରତିପାଳ୍ୟ ଧର୍ମ—2. Observances observable by the 4 castes of the Hindu society. ୩ । ସାର୍ବଜନିକ ଧର୍ମ—3. Universal religion.
Sādhāraṇa dharma
ସାଧାରଣ ଧର୍ମ **साधारण धर्म**

ସାଧାରଣ ପଞ୍ଚାୟତ(ୟ)ଟ୍—ଦେ. ବ—ଚଉକିଦାରୀ ଇଉନିଅନ୍‌ର ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ମେମ୍ବର ଗଣ—The members of a Chawkidary Panchayet except the President.
Sādhāraṇa pañchāe(ya)t
ସାଧାରଣ ପଞ୍ଚାୟତ **साधारण पंचायत**

ସାଧାରଣ ପଥ(ମାର୍ଗ)—ସଂ. ବ—ସାଧାରଣଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ରାସ୍ତା—Public road; highway.
Sādhāraṇa patha (mārga)
ସାଧାରଣ ପଥ **साधारण पथ**

ସାଧାରଣ ପୁସ୍ତକାଳୟ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକାଳୟରେ ସର୍ବସାଧାରଣ ପୁସ୍ତକ ପାଠ କରନ୍ତି ସାଧାରଣ ପୁସ୍ତକାଳୟ ପାଠ ଅଧ୍ୟୟନ ଅଟନ୍ତି—Public library.
Sādhāraṇa pustakālaya
ସାଧାରଣ ପୁସ୍ତକାଳୟ **साधारण पुस्तकालय**

ସାଧାରଣ ସଭା—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ସଭାରେ ଜନସାଧାରଣ ଯୋଗଦେଇ ଥାନ୍ତି—Public meeting.
Sādhāraṇa sabhā
ସାଧାରଣ ସଭା **साधारण सभा**

ସାଧାରଣ ସମ୍ପତ୍ତି—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କର ଅଧିକାର ଅଛି—Public property.
Sādhāraṇa sampatti
ସାଧାରଣ ସମ୍ପତ୍ତି **साधारण संपत्ति**

ସାଧାରଣ ସ୍ତ୍ରୀ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା, ସାଧାରଣୀ+ସ୍ତ୍ରୀ)—ପଣ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ; ଗଣିକା; ବାରବନିତା (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—A public woman; a prostitute. (ସାଧାରଣ ଉପଗଣୀ, ସାଧାରଣ ବନିତା—ଅନ୍ୟରୂପ)
Sādhāraṇa strī
ସାଧାରଣ ସ୍ତ୍ରୀ **साधारण स्त्री**

ସାଧାରଣ ହିତ—ଦେ.ବ—ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ—Public weal; the benefit of all; public good.
Sādhāraṇa hita
ସାଧାରଣ ହିତ **साधारण हित**

ସାଧାରଣ ହିତକର—ଦେ. ବିଣ—ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ମଙ୍ଗଳକର—Beneficial to the public.
Sādhāraṇa hitakara
ସାଧାରଣ ହିତକର **साधारण हितकर**

ସାଧାରଣୀ—ସଂ. ବିଣ—ସାଧାରଣର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—The feminine of Sādhāraṇa. ବ—୧ । ଚାବି (ହେମଚନ୍ଦ୍ର); ଚାବି—1. A key. ୨ । କାଇଁ; ଗୁଞ୍ଜାଫଳ—2. A red seed; Abrus Precatorius. ୩ । (ନାମ) ଅପ୍ସରୋବିଶେଷ (ହ. ଶ)—3. Name of a heavenly nymph.
Sādhāraṇī
ସାଧାରଣୀ **साधारणी**

ସାଧାରଣେତର—ସଂ. ବିଣ (କର୍ମଧା ତତ୍; ସାଧାରଣ+ଇତର)—ଅସାଧାରଣ; ଅନନ୍ୟସାଧାରଣ—Extraordinary. [ଦ୍ର—ପଦ ନଖଦୋଳି ଦଣ୍ଡୁ, ଚକ୍ଷୁଦଗ୍ଧଣି ପଣ୍ଡୁ; ସାଧାରଣେତର ଗୁଣଭୁ, ବରଜ ଘାରବେ ନାହିଁ ଚୁଣନା—ଜଗନ୍ନାଥ. ସଙ୍ଗୀତ ।]
Sādhāraṇetara
ସାଧାରଣେତର **साधारणेतर**

ସାଧାରଣ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସାଧାରଣ+ଷ୍ୟଞ୍. ଯ)—୧ । ସାଧାରଣ ହେବାର ଭାବ; ସାଧାରଣତା—1. State of being common or ordinary. ୨ । ସାମ୍ୟ—2. Equality. ୩ । ଚାବି (ହେମଚନ୍ଦ୍ର); ଚାବି—3. A key. ୪ । ଏକଦେଶୀୟ ଜନସାଧାରଣ ବା ଜାତି; ଜନସମୂହ—4. A community; a people. ୫ । ଯେଉଁ ଦୋଷ ବା ଗୁଣ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରେ ଅଛି—5. Common quality (virtue or vice).
Sadharaṇya
ସାଧାରଣ୍ୟ **साधारण्य**

ସାଧା ସିଧା(ଦା)—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସରଳ ଓ ଛଳହୀନ; ସରଳମତି—Sādhā sidhā(dā) 1. Frank and guileless (person). ୨ । ଅନଳଙ୍କୃତ—2. Plain; unadorned.
ସାଦାସିଧା **सादासिधा**

ସାଧିକା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସାଧକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ; ବିକଳ୍ପେ ସାଧକା)—୧ । ସାଧକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—1. Feminine of Sādhaka. ବ—୧। ସୁଷୁପ୍ତି; ଗାଢ଼ ନିଦ୍ରା (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—1. Slumber; deep sleep. ୨ । ଶାସନକର୍ତ୍ରୀ—2. A female ruler; governess.
Sādhikā
ସାଧିକା **साधिका**

ସାଧିକାର—ସଂ. ବିଣ (ସ+ଅଧିକାର)—ଅଧିକାରଯୁକ୍ତ—Having authority.
Sādhikara
ସାଧିକାର **साधिकार**

ସାଧିତ—ସଂ. ବିଣ (ସାଧ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍+କର୍ମ ତ)—୧ । ନିଷ୍ପାଦିତ; ସମ୍ପାଦିତ—1. Effected; accomlipshed. ୨ । ସମାହିତ—2. Solved. ୩ । ବିନାଶିତ—3. Destroyed. ୪ । ଦଣ୍ଡିତ—4. Punished. ୫ । ପ୍ରମାଣଦ୍ୱାରା ବିଚାରିତ—5. Proved. ୬ । ଶୋଧିତ—6. Rectified. ୭ । ଦୀକ୍ଷିତ—7. Bestowed; invested. ୮ । ଶୋଧିତ (ହ. ଶ)—8. Purified. ୯ । ପରିଶୋଧିତ (ଋଣାଦି) (ହ. ଶ)—9, Liquidated (loan)

ସାଧିତାର୍ଥ—ସଂ. ବହୁ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସାଧିତ ହୋଇଅଛି ଅର୍ଥ ଯାହାର) Sadhitārtha —ଯାହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି— (ସାଧିତାର୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) One who has his aim or object accomplished.

ସାଧିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସାଧ୍ ଧାତୁ)—୧ । ସାଧନ କରିବା (ଦେଖ) Sādhibā 1. Sādhana karibā (See) [ଉ—ଇଚ୍ଛା ଯେବେ ସୁଖଭୋଗ ଗୋ । ଅଳସ୍ୟ ବିଳାସେ ପଦାଘାତ ସାଧ ସଦା କର୍ମଯୋଗ ଗୋ—ବାଳ- (ସାଧା[ଧେ]ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ) କୃଷ୍ଣ. ଫୁଲ ବଉଳବେଣୀ ।] ୨ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଚାନ୍ଦା ଭେଦା ଅର୍ଥ ଅଦାୟ କରିବା— 2. To collect subscription from many persons. ୩ । ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଧନ ଅଦାୟ କରିବା— 3. To collect money. (ଯଥା—ଭେଦାପଣ୍ଡା ସାଧିବା ।) ୪ । ପୁରାତନ ବୈର ଶୋଧନ କରିବା— 4. To be avenged. [ଉ—ସାଧିବାକୁ ମନ ଥିଲେହେଁ ପ୍ରାଣକୁ ବାଧିବା ଯାଏ ନ କଥା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ] ୫ । ଅନୁନୟ ବିନୟ କରିବା—5. To make solicitations; to make humble prayers. ୬ । ମନ୍ତ୍ର ଓ ଉପାସନାଦ୍ୱାରା ଦେବଦେବୀ ଆଦିଙ୍କୁ ବରପ୍ରଦ କରାଇବା—6. To obtain boons from Deities and spirits by the performance of esoteric rites. (ଉ—ସାଧିଅଛ ଏ ବ ସବୁଙ୍କ ଦେବୀକ ଏହାକୁ ପାରିବ ନେ ବଟ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଉତ୍ପାଦର ଚମ୍ପୂ ସଙ୍ଗୀତ ।) ୭ । ବଶୀଭୂତ କରିବା—7. To bring under control. (ଉ—ନେ ଶାଗ ଫଳ ମୂଳ ଖାଉଛନ୍ତି, ମନକୁ ନାନାପ୍ରକାର ସାଧନ୍ତି—ପ୍ରାଚୀ ପରିଚେଛୀତା ।) ୮ । ସାଧିକରିବା; ପତିତ ଜମିକୁ କୃଷି ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଆବାଦଯୋଗ୍ୟ କରିବା—8. To reclaim waste land and bring it under cultivation. ୯ । (ପ୍ରାଚୀନ)—ଶାସନ କରିବା (ମାଦଳା ପାଞ୍ଜି)—9. To govern; to rule. (ଉ—ଇନ୍ଦ୍ର ଆସନେ ବସି ତୋଷେ ନିଜେ ସାଧିଲେ ବଶେ—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।) ୧୦ । ଅତ୍ୟାଚାର କରିବା— 10. To oppress. ୧୧ । (ପରର ଅନିଷ୍ଟ, ମନ୍ଦ, ଅମଙ୍ଗଳ) କରିବା—11. To do; to commit (harm or evil to another). (ଉ-ଘନ ଚକ ଚକ ବାହିଁ ଅନିଷ୍ଟ ସାଧିବା ନାହିଁ—ବାଳକୃଷ୍ଣ. ରଜାସୁଅ ରଜାଝିଅ) ୧୨ । ଗଣିତର ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିବା— 12. To solve a mathematical problem. ୧୩ । ମଣ କରିବା—13. To train or break (an animal). (ଯଥା—ତୁ ଏ ଦାମୁଡ଼ିକୁ କହୁତ ସାଧିଲୁଣି, ସେ ଆଉ ସୁଧୁରିବ ନାହିଁ ।) ୧୪ । ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରିବା—14. To attain success. (ଉ—ସେ ଏଥରେ ଚଢ଼ି ସାଧିଲା ମନୋରଥ—କୃଷ୍ଣସଂହିତା ମହାଭାରତ ସଭା ।) ୧୫ । ଜିତିବା—15. To conquer. (ଉ—ବଡ଼ ଯୋଧା-ଦଳରେ ପାରିବ ନେ ସାଧୁ-ଭଙ୍ଗ ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।) ୧୬ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଗଣନାଦ୍ୱାରା କରି ଫଳାଫଳ ବାହାର କରିବା—16. (astrology) To determine the result by calculation. (ଯଥା—ଜାତକ ସାଧିବା ।)

ସାଧିମା—ସଂ. ବ (ସାଧୁ+ଭାବ ଇମନ୍; ସାଧିମନ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ)—ସାଧୁତା—Honesty; uprightness.

ସାଧିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ (ସାଧୁ+ଅତ୍ୟର୍ଥେ. ଇଷ୍ଠ)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାଧୁ— Sādhishṭha 1. Very honest. ୨ । ଅତି ନ୍ୟାଯ୍ୟ- 2. Very legitimate or proper. ୩ । ଯୋଗ୍ୟ; ଉପଯୁକ୍ତ—3. Fit. ୪ । କଠିନ—4. Hard. ୫ । (ବାଢ଼+ଭାବ. ଇଷ୍ଠ)—ଅତି; ଭୃଶ; ଅତ୍ୟନ୍ତ— 5. Excessive.

ସାଧିଷ୍ଠାନ—ସଂ. ବ (ସ+ଅଧିଷ୍ଠାନ)—(ତନ୍ତ୍ର) ଦେହମଧ୍ୟସ୍ଥ କଳ୍ପିତ Sādhishṭhāna ୬ ଗୋଟି ଚକ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଚକ୍ର; (ସାଧିଷ୍ଠାନ ଚକ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଲିଙ୍ଗ ଚକ୍ର—The 2nd of the 6 spirals (chakras) said to exist inside the human body.

ସାଧୀ—ପ୍ରାଦେ (ଭଣ୍ଡଣ ଗଡ଼) ବ—(ତୁଳ ହି. ସାଗ)—ବିବାହ— Sādhi Marriage.

ସାଧୀୟାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସାଧୀୟସ୍ ଶବ୍ଦ ୧ମା. ୧ବ; ସାଧୁ+ Sādhiyān ଅତିଶୟାର୍ଥେ. ଇୟସ୍)—ସାଧିଷ୍ଠ (ଦେଖ)— (ସାଧୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Sādhishṭha (See)

ସାଧୁ—ସଂ. ବିଣ (ସାଧ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—୧ । ସୁଶୀଳ; ସତ୍ସ୍ୱଭାବ; Sādhu ସଦାଶୟ—1. Virtuous; good. ୨ । ଧର୍ମାତ୍ମା; (ସାଧ୍ୱୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଧାର୍ମିକ—2. Pious; religious; godfearing. ୩ । ନିର୍ଲୋଭ—3. Honest. ୪ । ମହତ୍; ମହାଶୟ—4. Noble; magnanimous. ୫ । ଚାରୁ; ସୁନ୍ଦର—5. Graceful; beautiful. ୬ । କୁଳୀନ; ସଦ୍ବଂଶଜାତ—6. Of high birth. ୭ । ସମର୍ଥ— 7. Able. ୮ । ନିପୁଣ—8. Skilful. ୯ । ହିତକର— 9. Beneficial. ୧୦ । ଉଚିତ—10. Proper. ୧୧ । ଉତ୍ତମ—11. Good. ୧୨ । ପ୍ରଶଂସନୀୟ (ହି. ଶ)—12. Praiseworthy. ୧୩ । ଯୋଗ୍ୟ; ଉପଯୁକ୍ତ—13. Fit; capable. ବ—୧ । ମୁନି— 1. Sage; saint. ୨ । ମହାପୁରୁଷ—2. A great man. ୩ । କାର୍ପଣିକ; ମହାଜନ—3. Moneylender; usurer. ୪ । ବଣିକ; ମହାଜନ—4. A

merchant. ୪ । ଦେବତାଙ୍କ—5. A devotee. ୬ । ଶାକ୍ୟ ମୁନି; ବୁଦ୍ଧ—6. The Buddha. ୭ । ଜନ; ବୌଦ୍ଧ ଯତି; ଜୈନ ଯତି—7. A Buddhist or Jaina monk. ୮ । ସଦାଚାରୀ ଓ ସଦ୍‌ବ୍ୟକ୍ତି—8. A good person. [ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ପୁରାଣାଦି (ଯଥା—ଚତୁର୍ବିଧ ଭକ୍ତର ଶ୍ରେଣୀ, ଗରୁଡ଼ ପୁରାଣ, ବହ୍ନି ପୁରାଣ, ବଳି ପୁରାଣ, ବିଷ୍ଣୁ ପୁରାଣ)ରେ ସାଧୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବସମ୍ପର୍କରେ ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତ, ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ, ସଦାସନ୍ତୁଷ୍ଟ, ସମଚିତ୍ତ, ନିର୍ବୈର, ସଦସ୍ୟ, ଶାନ୍ତ, ଦମ୍ଭ ଓ ଅହଙ୍କାରବର୍ଜିତ, କାମ କ୍ରୋଧ ଲୋଭ ମୋହାଦିରହିତ ସହିଷ୍ଣୁ, ସର୍ବଜୀବ ସମଦର୍ଶୀ, ସତ୍ୟବାଦୀ, ପରୋପକାରୀ, ପ୍ରିୟବାଦୀ, ସଂଯତେନ୍ଦ୍ରିୟ, ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାବଲମ୍ବୀ, ଜିତୋଦ୍ଧରତ, ଶୁଦ୍ଧାତ୍ମା, ତାଙ୍କୁ ସାଧୁ ବୋଲାଯାଏ ।] ୯ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମନ୍ତ୍ର, ତନ୍ତ୍ରାଦି ସାଧନରେ ସିଦ୍ଧ ହୋଇଅଛନ୍ତି (ହି. ଶ)—9. A person who has succeeded in his spiritual exercise. ୧୦ । ଦମନକ; ଦଅଣା ଗଛ (ହି. ଶ) (ଦେଶ)—10. Damanaka. (see). ୧୧ । ବରୁଣ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶ) (ଦେଶ) — 11. Baruṇa tree. (See) ଅ—ସାଧୁ ସାଧୁ (ଦେଶ)—Sādhu sādhu. (See) (ଉ—ସାଧୁ ଶବଦ ଶୁଣେ ସ୍ତ୍ରୀ, ପୁଷ୍ପ ବରଷେ ଜଗନ୍ନାଥ ।) ବେ. ବ—୧ । ବାନପ୍ରସ୍ଥ; ବୈଷ୍ଣବ—1. A religious recluse. [ଦ୍ର— ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟାକୁ ଏତେ ଜଣ ସାଧୁ ବୋଲି ନ କହି ଏତେ ମୂର୍ତ୍ତି ସାଧୁ ବୋଲି ଲୋକେ କହନ୍ତି ।] ୨ । ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କ ଦିଆଯିବା ନାମ—2. A name given to males.

ସାଧୁ
ସାଧୁ

ସାଧୁକ—ସଂ. ବ—୧ । କଦମ୍ବ ଗଛ (ହି. ଶ)—1. Neuclea Sādhuka Cadamba; ୨ । ବରୁଣ ଗଛ (ଦେଶ)— 2. Baruṇa tree, (See).

ସାଧୁକାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସାଧୁକାରିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଉତ୍ତମ Sādhukārī କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—Performing good acts. (ସାଧୁକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାଧୁଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସାଧୁ+ଜନ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) —ଭଦ୍ର- Sādhuja ବଂଶୋଦ୍ଭବ; କୁଳୀନ—Of gentle or noble (ସାଧୁଜା—ସ୍ତ୍ରୀ) birth.

ସାଧୁ ଜନ—ସଂ. ବ—ଋଷିପ୍ରତିମ ବ୍ୟକ୍ତି— Sādhu jana A saintly person.

ସାଧୁ ଜାତ—ସଂ. ବିଣ—୧ । ସୁନ୍ଦର (ହି. ଶ) —1. Beautiful. Sādhu jāta ୨ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ (ହି. ଶ)—2. Bright.

ସାଧୁତ—ସ୍ତ୍ରୀ ବ—(ସଂ. ସାଧୁ)—ସାଧକ; ମହାଜନ; ବଣିକ— Sādhuta ସାଧୁ, ମହାଜନ ସାହୁକାର A merchant. (ପ୍ରାଚୀନ ବଂ. ସାଧକ) [ଉ—ସାଧୁତ ମନ୍ଦିରରେ ଜନ୍ମ ହେଉଥାନ୍ତି । ସ୍ତାଟୀ—ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା]

ସାଧୁତା (ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ—(ସାଧୁ+ଭାବ. ତା; ତ୍ୱ)—୧ । ଧାର୍ମିକତା— Sādhutā(twa) 1. Piety. ୨ । ଭଦ୍ରତା; ସୌଜନ୍ୟ; ଶିଷ୍ଟାଚାର—2. Gentlemanliness; courteousness. ୩ । ନ୍ୟାୟପରାୟଣତା—3. Righteousness. ୪ । ସଦାଚରଣ; ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର—4. Good conduct. ୫ । ଉତ୍ତମତା—5. Goodness.

ସାଧୁ ଧର୍ମ—ସଂ. ବ—ଜୈନମାନଙ୍କ ମତରେ ସାଧୁମାନଙ୍କ ଆଚରଣ— Sādhu dharma Conduct of a Jaina saint. [ଦ୍ର—ଏହା ୧୦ ପ୍ରକାର । ଯଥା—କ୍ଷାନ୍ତି, ମାର୍ଦ୍ଦବ, ଆର୍ଜବ, ଭୁକ୍ତି, ତପ, ସଂଯମ, ସତ୍ୟ, ଶୌଚ, ଅକିଂଚନ ଓ ବ୍ରହ୍ମ (ହି. ଶ)]

ସାଧୁ ଧୀ(ବୁଦ୍ଧି) —ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି, ସାଧୁ+ଧୀ,ବୁଦ୍ଧି)— Sadhu dhī(buddhi) ୧ । ସୁବୁଦ୍ଧିବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)— 1. High-minded; noble-minded. ୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ଶ୍ୱଶୁ; ଶାଶୁ (ଜାଉଁଳୀ)—2. Mother-in-law.

ସାଧ ପଙ୍ଗତ—ଦେ. ବ (ସ. ସାଧୁ ଓ ପଙ୍ଗତ୍ତି) —ସାଧୁ ବା ବୈଷ୍ଣବ- Sādhu paṅgata ମାନଙ୍କ ପଙ୍ଗତ୍ତି ଭୋଜନ—A dining ସାଧୁଦେର ପଙ୍ଗତ the assembled Sādhus. ସାଧୁଆଁକା ପଂଗତ

ସାଧୁ ପୁରୁଷ—ସଂ. ବ—ସାଧୁ ଜନ (ଦେଖ) Sadhu purusha Sādhu jana (See)

ସାଧୁ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବ—୧ । ସ୍ଥଳପଦ୍ମ (ଶଦମାଳା) (ଦେଖ)— Sādhu pushpa Sthalapadma (See) ୨ । ଉତ୍ତମ ପୁଷ୍ପ—2. A good or beautiful flower.

ସାଧୁ ପ୍ରକୃତି—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସତ୍ପ୍ରକୃତିବିଶିଷ୍ଟ— Sādhu prakṛuti Saintly. ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ସୁପ୍ରକୃତି— (ସାଧୁ ପ୍ରକୃତିକ=ଅନ୍ୟ ବିଣ ରୂପ) Good nature.

ସାଧୁ ପ୍ରୟୋଗ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—୧ । ଶିଷ୍ଟ ପ୍ରୟୋଗ (ଦେଖ) Sadhu prayoga Śishṭa prayoga (See) ୨ । (ସ. ଶ. ଲେ) ଶିଷ୍ଟସମାଜାନୁମତ ଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗ— 2. Approved application, style or language approved by polished society.

ସାଧୁ ବାଦ—ସଂ. ବ (ସାଧୁ+ବଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ସାଧୁ ! Sadhu bāda ସାଧୁ ! ଏହିପରି ବାକ୍ୟ; ପ୍ରଶଂସା; ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ (ଜନ ବାଦ—ଜନପ୍ରବାଦ) ପଦ; ଧନ୍ୟବାଦ—Praise; applause; eulogy.

ସାଧୁ ବାହ—ସଂ ବ. ପୁଂ (ସାଧୁ+ବହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଉତ୍ତମାଶ୍ୱ Sādhu bāha (ଦେମଚନ୍ଦ୍ର); ସୁଶିକ୍ଷିତ ଓ ଶାନ୍ତ ଅଶ୍ୱ—1. A trained and meek horse. ୨ । ଉତ୍ତମ ବାହନ —2. A good conveyance.

ସାଧୁବାହି—ସଂ. ବ (ସାଧୁ+ବହ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)— Sādhubāhi ସୁଶିକ୍ଷିତ ଓ ଉତ୍ତମ ଅଶ୍ୱ ଅମର)—A trained and gentle horse. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ

ପଶୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ବହନ କରେ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—
1. (a beast) Carrying the rider in a good manner. ୨ । (ସାଧୁ ବାହ + ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ) ସୁନ୍ଦର ଘୋଟକବିଶିଷ୍ଟ—
2. Owning or having a good horse.

ସାଧୁ ବୃକ୍ଷ—ସଂ. ବ—୧ । ସୁନ୍ଦର ବୃକ୍ଷ—1. A good tree. ୨ ।
Sādhu bṛuksha ୨ । କଦମ୍ବତରୁ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—
2. Anthocephalus Cadambo (a tree).
୩ । କରୁଣ ବୃକ୍ଷ (ବାଜନିଘଣ୍ଟୁ)—
3. Cratæva Religiosa (wild tree).

ସାଧୁ ବୃତ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସାଧୁ + ବୃତ୍ତ = ଚରିତ୍ର; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Sādhu bṛutta ସଚ୍ଚରିତ୍ର; ସତ୍‌ସ୍ୱଭାବ—
(ସାଧୁ ବୃତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) Of good conduct.

ସାଧୁ ବୃତ୍ତି—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—୧ । ଉତ୍ତମ ଜୀବିକା—1. A good
Sādhu bṛutti profession. ୨ । ଉତ୍ତମ ଆଚରଣ—
2. Good conduct.

ସାଧୁ ବୈଷ୍ଣବ—ଦେ. ବ (ସହଜର ଶବ୍ଦ)—ସାଧୁ ସନ୍ତ (ଦେଖ)
Sādhu baishṇaba Sādhu santha (See)
ସାଧୁ ବୈଷ୍ଟବ ସାଧୁ ବୈଷ୍ଣବ (ସାଧୁ ବୈଷ୍ଣବ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ସାଧୁ ଭାଷା—ଦେ. ବ—୧ । ସଂସ୍କୃତଶବ୍ଦପ୍ରଧାନ କଥିତ ଭାଷା—
Sādhu bhāshā 1. Spoken language abounding
ସାଧୁ ଭାଷା ସାଧୁ ଭାଷା in Sanskrit words. ୨ । ଶିଷ୍ଟ (ଅପଭ୍ରଂଶ ଭାଷା—ବିପରୀତ) ଶିକ୍ଷିତସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ ସଂସ୍କୃତମୂଳକ ଓ ଅପଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ ନ ଥିବା ଭାଷା—2. The vernacular language of the educated; the undefiled vernacular of the country, which is free from slang. ୩ । ଶୁଦ୍ଧ ଭାଷା; ଦୋଷଶୂନ୍ୟ ଭାଷା—3. Language free from any fault. ୪ । ଯେଉଁ ଭାଷା ଅଶ୍ଳୀଳ ନୁହେ—
4. Language which is not obscene.

ସାଧୁ ମଉଚ୍ଛ(ଚ୍ଛ)ବ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ମହୋତ୍ସବରେ ବା ମେଳାଟରେ
Sādhu ma-uchha(chchha)ba ବହୁ ସାଧୁ ବା ବୈଷ୍ଣବ
ସାଧୁ ମେଳା ସାଧୁ ମେଳା ମିଳିତ ହୁଅନ୍ତି—A gathering or feast of Baishṇabas.
(ସାଧୁ ମେଳା, ସାଧୁ ମଉଚ୍ଛ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଧୁ ଲକ୍ଷଣ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯେଉଁ ଚିହ୍ନ ବା ଲକ୍ଷଣ-
Sādhu lakshaṇa ମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ସାଧୁଜନ ଚିହ୍ନା ଯାଆନ୍ତି—
The marks or traits or characteristics distinguishing a saintly person from others. [ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ର ପୁରାଣାଦିରେ ସାଧୁବ୍ୟକ୍ତି-ମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଲକ୍ଷଣ କଥିତ ଅଛି; ସାଧୁ ଓ ସାଧୁ ଧର୍ମ ତଳେ ସ୍ଥୀକା ଦେଖ ।]

ସାଧୁ ଶୀଳ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସାଧୁ + ଶୀଳ—ସ୍ୱଭାବ)—ସଚ୍ଚରିତ୍ର;
Sādhu sīla ସତ୍‌ସ୍ୱଭାବବିଶିଷ୍ଟ—Of saintly character.
(ସାଧୁଶୀଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାଧୁ ସଙ୍ଗ(ସହବାସ)—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସାଧୁବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହିତ
Sādhu saṅga(sahabāsa) ବସବାସ କରିବା—
Company of virtuous men; companionship of or association with saintly persons.

ସାଧୁ ସନ୍ତ—ଦେ. ବ (ସହଜର ଶବ୍ଦ; ସାଧୁ + ସନ୍ତ୍ ଶବ୍ଦର ସ ବହୁବଚନ,
Sādhu santha ସନ୍ତଃ)—ସାଧୁ ବୈଷ୍ଣବ; ବାନପ୍ରସ୍ଥୀ ବୈଷ୍ଣବ—
Anchorites and recluses.

ସାଧୁ ସମ୍ମତ—ସଂ. ବ (୩ୟା ତତ୍)—ସଜ୍ଜନମାନ ମୋଦିତ; ସାଧୁବ୍ୟକ୍ତି-
Sādhu sammata ମାନଙ୍କ ଅନୁମୋଦିତ—Approved by good or saintly persons.

ସାଧୁ ସାଧୁ !—ସଂ. ଅ (ପ୍ରଶଂସା ବା ଅନୁମୋଦନାର୍ଥକ ଅବ୍ୟୟ)—
Sādhu sādhu ! ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ! ବାଃ ବାଃ ! —(interjection)
Bravo ! well done ! [ଉ—ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଜାଣ୍ଡ ନପାଇ ପାଣ୍ଡବ ସୈନ୍ୟ ସିନ୍ଧୁ । ପାଇ କରି ଡୋଇଲେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ସାଧୁ ସାଧୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ।]

ସାଧୁ ସେବା – ସଂ ବ—ସାଧୁବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପରିଚର୍ଯ୍ୟା—
Sādhu sebā Serving a saintly person.

ସାଧୃତ—ସଂ ବ (ସ = ସହିତ + ଅଧୃତ = ଧୃତ)—୧ । ମୟୂରସମୂହ
Sādhṛuta (ଜୟପାଳ)—1. A flock of peacocks.
୨ । ବଣ୍ୟବୀଥୀ; ହାଟ [ଜୟପାଳ]—2. Market.
୩ । ଅତପତ୍ର; ଛତା—(ଜୟପାଳ)—3. Umbrella.

ସାଧ୍ୱର—ସଂ ବିଣ (ସ + ଅଧ୍ୱର)—ଯଜ୍ଞ ସହିତ—Accompanied;
Sādhwara with vedic sacrifice.

ସାଧ୍ୱସ—ସଂ ବ (ସାଧୁ + ଅସ୍ ଧାତୁ = ଯେପଣକରିବା + କର୍ମ ଅ)—
Sādhwasa ୧ । ଭୟ; ତ୍ରାସ—1. Fear; alarm; fright; terror. ୨ । ଶଙ୍କା—2. Apprehension. ୩ । ସମ୍ଭ୍ରମ—3. Regard; awe. ୪ । ମନର ଆବେଗ; ବ୍ୟାକୁଳତା—4. Anxiety mental concern. ୫ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା—
5. Consternation; bewilderment.

ସାଧ୍ୱାଚାର—ସଂ ବ—୧ । ସାଧୁମାନଙ୍କ ଆଚରଣ—1. Conduct of
Sādhwāchāra saintly persons. ୨ । ଶିଷ୍ଟାଚାର (ଇ. ଶ)—2. Etiquette

ସାଧ୍ୱୀ—ସଂ ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସାଧୁ + ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—୧ । ସାଧୁଶୀଳା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Sādhwī 1. Saintly (woman). ୨ । ପତିବ୍ରତା; ସତୀ
(ସାଧୁ—ପୁଂ) —2. Chaste. ୩ । ସଚ୍ଚରିତ୍ରା—
3. (a woman) Of good conduct.
ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ପତିବ୍ରତା ସ୍ତ୍ରୀ—1. Faithful wife;

a chaste woman. ୨ । ପତିବ୍ରତପ୍ରାଣା ସ୍ତ୍ରୀ— 2. A woman devoted to her husband. [ଦ୍ର—ସାଧ୍ୱୀଙ୍କ ଲକ୍ଷଣ—ସ୍ୱାମୀ ଅର୍ଥ ହେଲେ ସେ ଅର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି, ହୁଷ୍ଟ ହେଲେ ମୃଦିତା ହୁଅନ୍ତି, ପ୍ରବାସୀ ହେଲେ ମଳିନା ଓ କୃଶା ହୁଅନ୍ତି, ମୃତ ହେଲେ ପଛେ ସହଗମନ କରନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ସାଧ୍ୱୀ ବୋଲିପାଏ । ହାରୀତ ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ର ।]

ସଂ ବି—୧ । ଦୁଗ୍ଧ ପାଷାଣ (ହ୍ର. ଶ)—1. A kind white stone. ୨ । ମେଦା ନାମକ ଅଷ୍ଟବର୍ଗୀୟ ଔଷଧୀ (ହ୍ର. ଶ)—2. Name of Medā, a rare herb.

ସାଧ୍ୟ—ସଂ ବିଣ (ସାଧ୍ ଧାତୁ ଣିଚ ସାଧ୍ୟ ଧାତୁ+କର୍ମ୍ମଣି)—୧ । ନିଷ୍ପାଦ୍ୟ
Sādhya —1. Accomplishable. ୨ । ମନୁଷ୍ୟ
(ସାଧ୍ୟା - ସ୍ତ୍ରୀ) ଯାହା ସମ୍ପାଦନ କରି ପାରେ—
(ଅସାଧ୍ୟ—ବିପରୀତ) 2. Practicable. ୩ । ସାଧନାର୍ହ—
(ସାଧ୍ୟତା—ବି) 3. Fit to be achieved. ୪ । (ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର) ଯେଉଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ସାଧନ ବା ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ହେବ; ପ୍ରତିପାଦ୍ୟ—4. (logic) (a pro position) To be proved, solved, deduced, established or inferred from certain data. ୫ । ସମାଧାନ ଯୋଗ୍ୟ— 5. Soluble. ୬ । (ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର)—ଯେଉଁ ରୋଗ ଔଷଧ ବା ଚିକିତ୍ସାଦ୍ୱାରା ଉପଶାନ୍ତ କରି ପାଇ ପାରେ; ପ୍ରତିକାରଣୀୟ—6. Curable (disease). ୭ ସହଜ; ସରଳ (ହ୍ର. ଶ)—7. Easy. ବି—୧ । ଦ୍ୱାଦଶ ପ୍ରକାର ଗଣଦେବତା—1 Name of a group of twelve Deities. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ନାମ ଯଥା—ମନଃ, ମନ୍ତ୍ରା, ପ୍ରାଣ, ନର, ଅପାନ, ସ୍ପର୍ଶକାରୁ, ବିନିର୍ଦ୍ଦୟ, ନୟ, ଦଂଶ, ନାରାୟଣ, ବୃଷ ଓ ପ୍ରମୁଖ; ଶାରଦୀୟ ନବରାତ୍ର ପୂଜାରେ ଏ ଗଣଦେବତାମାନଙ୍କର ପୂଜା କରାଯାଏ—ହ୍ର. ଶ] ୨ । (ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର) ଅନୁମିତ ବିଷୟ—2 (logic) An inferred mater. [ଦ୍ର-ପର୍ବତରୁ ଧୂଆଁ ବାହାରୁଛି, ଅତଏବ ଅନୁମିତ ହେଉଛି ଯେ, ପର୍ବତରେ ଅଗ୍ନି ଅଛି । ଏଠାରେ ଧୂଆଁର ଦର୍ଶନରୁ ଅଗ୍ନିର ଅବସ୍ଥିତି ସାଧ୍ୟ ହେଲା ।] ୩ । ଯୋଗବିଶେଷ— 3. Name of a class of spiritual communion. [ଦ୍ର—ଏହା ଜପ ହୋମଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ।] ୪ । ଦେବତା (ହ୍ର. ଶ)—4. Deity. ୫ । (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ବିଷ୍ଣୁ ଆଦି ୨୭ ଯୋଗ ମଧ୍ୟରୁ ଏକବିଂଶ ଯୋଗ—5. (astrology) The twentyfirst astrological conjunction. [ଦ୍ର—ଏ ଯୋଗ ବହୁତ ଶୁଭ । ଏ ଯୋଗରେ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲେ ତାହା ଉତ୍ତମରୂପେ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ଏ ଯୋଗରେ ଜାତ ଶିଶୁ ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ କରେ ଓ ବୀର, ଧୀର, ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଓ ବିନୀତ ହୁଏ—ହ୍ର. ଶ ।] ୬ । ତନ୍ତ୍ର ମତରେ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ଗୃହୀତୀୟ ୪ ପ୍ରକାର ମନ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଏକ (ହ୍ର. ଶ)— 6. One of the 4 kinds of Mantras with which a disciple is initiated by the preceptor. ଦେ. ବିଣ—୧ । (ଯେଉଁ ଜମି)

ସାଧ୍ୟ
ସାଧ୍ୟ ଆବାଦ କରାଯାଇ ପାରେ—1. Reclaimable (land) ୨ । ଦଣ୍ଡାଦିଦ୍ୱାରା କରାୟତ୍ତ; ଶାସିତ—2. Brought under control; tamed. [ଦ୍ର—ମୁଁ ସାଧ୍ୟ ଘୋଡ଼ାଙ୍କେ ଭିଅରଣରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।] ୩ । ତାଲିମ ବା ମଣ କରା ଯାଇଥିବା (ପଶୁ ଆଦି)—3. Trained; broken (animal)

ସାଧ୍ୟ
ସାଧ୍ୟ ବି—୧ । ଶକ୍ତି, କ୍ଷମତା; ସାମର୍ଥ୍ୟ—1. Power; capacity. (ଯଥା—ଅମ ଚଣ୍ଡୀ ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କ ଅଗରେ ଗୁଳିରଙ୍କର ଭୁଣ୍ଡ ଫିଟାଇବାର କ ସାଧ୍ୟ ଅଛି ।] ୨ । ସାଧନ—2. Accomplishment. [ଦ୍ର—ଏ ଧର୍ମ ସାଧ୍ୟ ଥାଇ ଦୂରେ । ଯେ ପ୍ରାଣୀ ଶୁଣି ଶ୍ରଦ୍ଧା କରେ— ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ସାଧ୍ୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦଣ୍ଡାଦିଦ୍ୱାରା ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜବ୍ଦ
Sādhya kariba କରିବା—1. To bring a wicked
ସାଧ୍ୟ କରା person under control. ୨ । ଶାସନ ଦ୍ୱାରା
ସାଧ୍ୟ କରନା ବଶରେ ଆଣିବା—2. To bring under control. ୩ । ପତିତ ଜମିକୁ କୃଷି ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଆବାଦ କରିବା—3. To reclaim waste land. ୪ । ବ୍ୟାୟାମ ଆଦିରେ ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରିବା—4. To succeed in practising athletic feats. ୫ । ଘୋଡ଼ା ଆଦି ପଶୁଙ୍କୁ ମଣ କରିବା— -
5. To break a horse or beast; to train.

ସାଧ୍ୟକ୍ରମେ—ପ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ—ସାଧ୍ୟମତ (ଦେଖ)—Sādhyamata
Sādhyakrame ସାଧ୍ୟମତ **ସାଧ୍ୟକ୍ରମସେ** (See)

ସାଧ୍ୟତା(ତ୍ୱ)—ସଂ ବି (ସାଧ+ତ୍ୱ. ତା,ତ୍ୱ)—ସାଧ୍ୟତାୟ ହେବାର ଅବସ୍ଥା
Sādhyatā(twa) —Practicability; the state of being capable of solution; feasibility.

ସାଧ୍ୟତାବଚ୍ଛେଦ—ସଂ. ବି (ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର)—ସାଧ୍ୟତାର ସ୍ଥିରୀକରଣ—
Sādhyatābachchheda (logic) Determination of the deduction or inference to be made from given propositions.

ସାଧ୍ୟତାବଚ୍ଛେଦକ—ସଂ. ବିଣ (ସାଧ୍ୟତା+ଅବଚ୍ଛେଦକ)—(ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର)
Sādhyatābachchhedaka ସାଧ୍ୟତାର ଅବଚ୍ଛେଦକ; ଅନୁମିତ ବିଧେୟତାବଚ୍ଛେଦକ—(logic) Determining the deduction to be made from proposition in a logical problems.

ସାଧ୍ୟ ପକ୍ଷ—ସଂ. ବି—୧ । (ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର) ଯେଉଁ ବିଷୟ ମୀମାଂସା ବା ସାଧନ
Sādhya paksha ହେବା ପାଇଁ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥାଏ—

1. (logic) Matter at issue; the proposition to be arrived at; that matter whose existence is predicated in the subject; the proposition sought to be established. ୨ । ସାଧିତ ହେବା ଯୋଗ୍ୟ ଅବସ୍ଥା—2. The state of being accomplishable.

ସାଧ୍ୟବସାନିକା—ସଂ. ବ—ସାହିତ୍ୟ ଦର୍ପଣ ଅନୁସାରେ ଏକପ୍ରକାର ଲକ୍ଷଣା—A kind of Lakshana in literary composition.
Sādhyabasānikā

ସାଧ୍ୟ ବହିର୍ଭୂତ—ଦେ.ବିଣ—(ସଂ.ସାଧ୍ୟତାବହିର୍ଭୂତ)-ସାଧ୍ୟାତିରିକ୍ତ(ଦେଖ)
Sādhya bahirbhūta Sādhyātirikta (See)

ସାଧ୍ୟ ମତ(ତେ)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଯଥାସାଧ୍ୟ; କ୍ଷମତାନୁସାରୀ—As far as practicable; as much as one can do.
Sādhya mata(te)
ସାଧ୍ୟମତ ଯଥାସାଧ୍ୟ

ସାଧ୍ୟ ସାଧନ—ସଂ.ବ—୧। (ନ୍ୟାୟ ଶାସ୍ତ୍ର) ସାଧ୍ୟ ଓ ସାଧନ—1. (logic) The data and the inference or conclusion. ୨ । (ନ୍ୟାୟ) ସାଧ୍ୟ ବିଷୟର ସମାଧାନ—2. (logic) The solution of a problem; the demonstration of a theorem. [ଦ୍ର—ନ୍ୟାୟ ଶାସ୍ତ୍ରରେ—ଯେଉଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ହେବ ତାହା 'ସାଧ୍ୟ' ଓ ଯାହାଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ପ୍ରମାଣରେ ଉପନୀତ ହେବାକୁ ହେବ ତାହା 'ସାଧନ' ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା—'ପର୍ବତୋ ବହ୍ନିମାନ୍ ଲିଙ୍ଗ ଧୂମାତ୍' ଅର୍ଥାତ୍ ପର୍ବତ ଉପରେ ଧୂଆଁ ଦେଖାଯିବାରୁ ପର୍ବତରେ ନିଶ୍ଚୟ ଅଛି ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଏ । ଏ ସ୍ଥଳରେ 'ଧୂମ' ହେଲା ସାଧନ 'ପର୍ବତ ବହ୍ନିମାନ୍' ହେଲା 'ସାଧ୍ୟ' ।] ୩ । ଯାହା ସାଧନ ହେବାର ସମ୍ଭବ ତହିଁର ସାଧନ—3, The doing or accomplishing of what is possible.
Sādhya sādhana

ସାଧ୍ୟ ସାଧନା—ଦେ. ବ—୧ । (ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ପାଇଁ) ନାନାପ୍ରକାର ଅନୁନୟ ବିନୟ—1.Urgent supplications; solicitations. ୨ । ତର୍କ ବିତର୍କ—2. Argument; reasoning.
Sādhya sādhanā
ସାଧ୍ୟ ସାଧନା

ସାଧ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ପାଦ—ସଂ. ବ (ଧର୍ମ୍ମ ଶାସ୍ତ୍ର, ହିନ୍ଦୁ ଆଇନ)—ବ୍ୟବହାରର ୪ର୍ଥ ଅଙ୍କ—The 4th stage of the pleading in a litigation. [ଦ୍ର—୧ମ ପାଦ ବା ଉତ୍ତରପାଦ=ପ୍ରତ୍ୟର୍ଥୀ ବା ପ୍ରତିବାଦୀର ସମ୍ମୁଖରେ ଲେଖନ । ୨ୟ ବା ଉତ୍ତରପାଦ=ଶ୍ରୁତାର୍ଥର ଉତ୍ତର ଲେଖନା । ୩ୟ ବା କ୍ରିୟାପାଦ=ଅର୍ଥୀର ସଦ୍ୟ ଲେଖନା । ଚତୁର୍ଥ ବା ସାଧ୍ୟସିଦ୍ଧି ପାଦ=ପୂର୍ବୋକ୍ତ ପାଦମାନଙ୍କରେ ସିଦ୍ଧ ହେବ ।]
Sādhya siddhi pāda

ସାଧ୍ୟ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଧୀନ ବା ଅୟତ୍ତ ହେବା—1. To be under control.
Sādhya hebā
ସାଧ୍ୟ ହଓୟା ସାଧ୍ୟ ହୋନା ୨ । ଦଣ୍ଡାଦି ଦ୍ୱାରା ବଶୀଭୂତ ହେବା—2. To be brought under control. (ଉ—ଦେ ବୋଲଇ ଦାସ ଦାସ ହୋଇଥାଅ, ଅଛ ଯାଗ କୃଷ୍ଣରେ ପଡ଼ ସାଧ୍ୟ ହୁଅ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ଅଦ ।) ୩ । ତାଲିମ ହେବା; ପଣ ହେବା – 3. To be trained.

ସାଧ୍ୟାତିରିକ୍ତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ ସାଧନାତିରିକ୍ତ)—କ୍ଷମତାରୁ ଅତିରିକ୍ତ—Beyond one's power or capacity.
Sādhyātirikta
(ସାଧ୍ୟାତିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସାଧ୍ୟାତିରିକ୍ତ ସାଧ୍ୟାତିରିକ୍ତ

ସାଧ୍ୟାନୁସାରୀ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଯଥାସାଧ୍ୟ; ସାଧ୍ୟମତେ—As far as possible; to the best of one's capacity; to the utmost of one's power.
Sādhyānujāyī
(ସାଧ୍ୟାନୁସାରେ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସାଧ୍ୟାନୁଯାୟୀ ଯଥାସାଧ୍ୟ

ସାଧ୍ୟାୟତ୍ତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସାଧନାୟତ୍ତ]—୧ । ଅୟତ୍ତାଧୀନ; କ୍ଷମତାର ଅଧୀନ—1. Within the range of one's power. controllable. ୨ । ନିଜର କ୍ଷମତା ମଧ୍ୟରୁ ଅଣ୍ଡତ- 2. Brought under one's control.
Sādhyāyatta
ସାଧ୍ୟାୟତ୍ତ ସାଧ୍ୟାୟତ୍ତ

ସାଧ୍ୟାସାଧ୍ୟ—ସଂ ବିଣ (ବିପନ୍ନତ ସଦୃଶର)—ସାଧ୍ୟ ଓ ଅସାଧ୍ୟ—(matters) Which are accomplishable and which are not so.
Sādhyāsādhya
ଆବାଦୀ ଅନାବାଦୀ ସାଧ୍ୟାସାଧ୍ୟ ଦେ, ବିଣ—ଆବାଦ ଯୋଗ୍ୟ ଓ ଆବାଦର ଅଯୋଗ୍ୟ—Culturable and unculturable (land)

ସାଧ୍ୟସାଧ୍ୟ ରକବା—ଦେ. ବ—କୌଣସି ମହଲା ବା ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଆବାଦ ଯୋଗ୍ୟ ଓ ଆବାଦୀ ଅନାବାଦୀ ରକବା—All lands within an area which are culturable and not so.
Sādhyāsādhya rakabā
ସାଧ୍ୟାସାଧ୍ୟ ରକବା ଆବାଦର ଅଯୋଗ୍ୟ ଜମି [ଦ୍ର—ସାବକ ସନନ୍ଦ ଓ ଗ୍ରେଜାରମାନଙ୍କରେ ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମସ୍ତ ସାଧ୍ୟାସାଧ୍ୟ ରକବା ପ୍ରତିଭାଗମାନଙ୍କୁ ଦଅଗଲ ବୋଲି ଲେଖା ଯାଇଥିବା ଦେଖାଯାଏ ।]

ସାନ୍‌ଲୀ—ପ୍ରାଦେ (କଳାହାଣ୍ଡି) ବ—ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହିତା ବା କନିଷ୍ଠ ପତ୍ନୀ—One's younger or second wife.
Sān-lī

ସାନ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ ସନ=ଶୀଣ, ସାମାନ୍ୟ=ଅଳ୍ପ; ତୁଳ. ଦ୍ରାବିଡ଼ ତେଲୁ)—୧ । ଛୋଟ; କ୍ଷୁଦ୍ର—1. Small; little.
Sāna
ଛୋଟ ଛୋଟ [ଉ—ଅଣ୍ଟି ବଡ଼ ଘେଃ

ସାନ—ପ୍ରବଚନ—ଯେଉଁ ଲୋକ ବେଶି ପରିମାଣରେ ଖାଦ୍ୟ ଖାଇ ପାରେ ନାହିଁ, ଅଥଚ ପକ୍ଷରେ ବେଶି ପରିମାଣରେ ଖାଦ୍ୟ ବଢ଼ାଏ ତା ପ୍ରତି ଏ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ଅତି ଭୁଲନାରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।] ୨ । ଶିଶୁ; ଅଳ୍ପବୟସ୍କ—2. Young in age. ୩ । ବୟସରେ କନିଷ୍ଠ—3. Younger in age. (ଉ— ସାନ ମରଇ ବଡ଼ ଥାଇ, ଏହାର ନିଦାନ ନ ଥାଇ— ଜଗନ୍ନାଥ. ବ୍ରହ୍ମବତ ।) ୪ । କ୍ଷୁଦ୍ରତର— 4. Smaller. ୫ । ନୀଚ—5. Low. (ଉ— ନ ମଣ ତାହାକୁ ସାନ ଗୋ ! ତୁବ ପଦ୍ମ ଘାସ ସାମାନ୍ୟ ହେଲେହେଁ, ଦେବ ଶିରେ ପାଏ ସ୍ଥାନ ଗୋ ! ବାଳକୃଷ୍ଣ. ଫୁଲ କଉଳକେଣୀ ।] ୬ । ନୀଚତର— 6. Lower. ୭ । କନିଷ୍ଠ—7. Inferior.

ସାନ ଶଠ—ଦେ. ବ—ଚେମା ଖେଳ; ୫ ଗୋଟି କଉଡ଼ିରେ ଖେଳା ଯିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଖେଳ—A kind of indoor game with cowries.
Sāna sāṭha

ସାନ କଥା—ଦେ. ବ—୧ । କନିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିର କଥା—1. The words from the mouth of a younger person. ୨ । ଛୋଟ ଛୋଟ କଥା ଲୋକର କଥା—2. The words from the mouth of a low person. ୩ । କନିଷ୍ଠ ବା କନିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପଦେଶ—3. The advice or counsel of a younger or lower person.
Sānakathā (ସାନକୁହା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଛୋଟକଥା
छोटीबात

ସାନକୁହା ମାନିବା—ଦେ. କ୍ରି—କନିଷ୍ଠ ବା କନିଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପଦେଶକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା—ଛୋଟକଥା ମାନା ଛୋଟୀବାତ ମାନନା To follow the advice of one's younger or inferior.
Sānakuhā mānibā

ସାନ କେରେଣ୍ଡା—ଦେ. ବ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—
Sāna kerendā Caressa Spinarum (Haines).

ସାନ କ୍ଷୀର(ରି) କୋଳି—ଦେ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ଔଷଧ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଲ୍ପଦ୍ରୁମ)—ସ. କ୍ଷୀରୀ, ଦୁଗ୍ଧିକା, ସ୍ୱାଦୁପର୍ଣ୍ଣୀ ଝରାଇ ଦୁଧୀ ଦେ. ପିଲ୍ଲପାଳ Name of a medicinal plant with edible plums.
Sāna kshīra(rī) koli

ସାନ ଖସୁ—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତୁର) ବ—ବୁଣ୍ଡିଆ—A petty skin-disease consisting of small eruptions.
Sāna khasu

ସାନ ଛତା—ଦେ. ବ—ପୁରୀରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସିଂହଦ୍ୱାର ନିକଟରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ଏକଦଳ ବାବାଜୀଙ୍କ (ସାନ ଛତା ଅଖଡ଼ା, ସାନ ଛତା ମଠ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଖଡ଼ା—ସାନ ଛାତା ସାନ ଛାତା A sect or group of mendicants residing near the Lion's gate of the Puri temple of Jagannātha. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ପୂର୍ବେ ବଡ଼ଦାଣ୍ଡରେ ଛତା ଖୋଇ ତହିଁ ତଳେ ରହୁଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ସରକାର ତାଙ୍କୁ ଦାଣ୍ଡରୁ ଉଠାଇ ଦେବାରୁ ଏମାନେ ସିଂହଦ୍ୱାର ନିକଟରେ ମଠ କରି ରହିଅଛନ୍ତି । ଏହିପରି ସମ୍ପ ଅରି ଗୋଟିଏ ଅଖଡ଼ାକୁ ବଡ଼ଛତା ବୋଲାଯାଏ ।]
Sānachhatā

ସାନ ଜା(ଯା)ଆ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ)—ଦେବରଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—ଛୋଟିଜା ଛୋଟୀଦ୍ୟାଦ୍ନୀ One's husbands's younger brothers wife.
Sāna jā(jā)ā

ସାନ ତାଟି—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତୁର) ବ—ଛୋଟ ଥାଳ ବା ଥାଳିଆ—
Sāna tāṭhi A small plate.

ସାନନ୍ଦ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି, ସ+ଆନନ୍ଦ)—ସହର୍ଷ; ଆହ୍ଲାଦିତ—(ସାନନ୍ଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବ—୧ । ଷୋଡ଼ଶ ଧ୍ରୁବାନ୍ତର୍ଗତ ଧ୍ରୁବକ-ବିଶେଷ (ସଙ୍ଗୀତ ଦାମୋଦର)—1. One of the 16 classes of refrains in Hindu music. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ୧୮୫ ଅକ୍ଷର ଓ ଏଥିର ବ୍ୟବହାର ପ୍ରାୟ ବୀରରସ ବର୍ଣ୍ଣନରେ ହୁଏ—ହ. ଶ) ।] ୨ । ବୃକ୍ଷ-ବିଶେଷ—(ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ)—2. A sort of tree. ଦେ.ବ—ଲୋକଙ୍କ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.
Sānanda (ସାନନ୍ଦା—ସ୍ତ୍ରୀ)
Glad; joyous; delighted.

ସାନନ୍ଦରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସ. ସାନନ୍ଦଂ)—ଆନନ୍ଦ ସହକାରେ—ସାନନ୍ଦେ सानन्दमें Gladly; joyfully.
Sānandare

ସାନନ୍ଦ୍ୱର—ସ. ବ—ବିନ୍ଧ୍ୟପର୍ବତ ଓ ମଳୟ ସମୁଦ୍ରର ଉତ୍ତର ଓ ମଳୟ ଗିରିର ଦକ୍ଷିଣସ୍ଥ ତୀର୍ଥବିଶେଷ—Name of a place of Hindi pilgrimage in Southern India. ଦ୍ର—ଏଠାରେ ଭ୍ରମରର ନାମକ ଗୋଟିଏ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଅଛି ।]
Sānandwara

ସାନ ପାସ୍—ଦେ, ବ (ଅଧିକାଂଶ ସ୍କୁଲ ପିଲାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ)—ଏକ; ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯିବାପାଇଁ ଗୁରୁଙ୍କ ଅନୁମତି—ଛୋଟ ପାସ୍ ପାଂଚ ମିନିଟ Permission of the teacher to a student to go out to pass urine.
Sāna pās

ସାନ ପିଲା—ଦେ. ବ—୧ । (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) ଶିଶୁ ବାଳକ ବାଳିକା—ଛୋଟ ଛେଲେ; ମେୟେ ୨। (ପୁଂ) ସାନ ପୁଅ—2. Youngest son, ଛୋଟା ଲଡ଼କା, ଲଡ଼କୀ
Sāna pilā 1. Young ones; children.

ସାନ ପୁଅ—ଦେ. ବ. ପୁଂ—କନିଷ୍ଠ ପୁତ୍ର—Youngest son. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ସାନ ଝିଅ, ସାନ ଭଉଣୀ, ସାନ ଭାଇ, ସାନ ଭାଉଜ, ସାନ ମାମୁଁ, ସାନ ମାଉସୀ ଇତ୍ୟାଦି ହୁଏ ।]
Sāna pua ଛୋଟ ଛେଲେ ଛୋଟା ଲଡ଼କା ଲଡ଼କୀ

ସାନ ବାବୁ—ଦେ ବ—୧ । ଗୃହର କନିଷ୍ଠ ବାବୁ—1. The youngest master in the family. ଛୋଟ ବାବୁ ଛୋଟା ବାବୁ ୨ । ଅଫିସ୍‌ର ବଡ଼ ବାବୁଙ୍କ
Sāna bābu

ଅଧସ୍ତନ କାରୁ—2. The assistant or subordinate Indian officer in an office.

ସାନ ବାଳ—ଦେ. ବି—କ୍ଷୁଦ୍ର କେଶ—Small or short hairs.
Sāna bāla (ଉ—ଚଙ୍ଗୁଡ଼ ଲେ ! ସାନ ବାଳ ଦେ, ଲମ୍ବବାଳ
ଛୋଟଚୁଲ **छोटा बाल** ଦେ । ଶିଶୁଙ୍କ ସ୍ନାନ ଗୀତ ।)

ସାନ ବୁଆ—ପ୍ରାଦେ (ବଲଙ୍ଗିର,ଖାଟଣା) ବି—କାକା; କକେଇ—
Sāna buā (ସାନ ମା—ସ୍ତ୍ରୀ) Paternal uncle.

ସାନ ବୋଲ—ଦେ. ବି—ସାନ କଥା (ଦେଖ)
Sāna bola Sāna kathā. (See)
ଛୋଟ କଥା **छोटि बात**

ସାନ ଭଇଞ୍ଚ—ଦେ. ବି—କଣ୍ଟାଳିଆ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—
Sāna bhaiñcha Flacourtia Ramontchi
ବୋଁଚ **छोटि झिङ्गिणी** (thorny bush)

ସାନ ଭାତ—ଦେ. ବି—୧ । ଖଦ ଭାତ—1. Particles of rice
Sāna bhāta cooked. ୨ । ଭାତ, ତୋଡ଼ାଣୀ, ଖଟା
ଖୁଦଭାତ ଓ ରସ ଚକଟା ଯାଇ ଉଥର ହୋଇଥିବା ଖାଦ୍ୟ—
खुदिका भात A kind of food prepared with cooked rice, gruel, sour and pungent articles kneaded together. [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲୋକମାନେ ତରକାରୀରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ସାନ ମଝିଆଁ—ଦେ. ବିଣ—ଚାରି ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ତିନିଜଣଙ୍କ ଉପର (ଭାଇ
Sāna majhiāñ ଇତ୍ୟାଦି)—The 3rd of four (brothers etc).
ଛୋଟ ମେଜ, ସେଜୋ **छोटेसे बडा**
(ସାନ ମଝିଅଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବଡ଼ ମଝିଆଁ—ବିପରୀତ)

ସାନ ମୁହଁ—ଦେ. ବି—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲୋକର ମୁହଁ—The mouth of a
Sāna muhañ low person. (ଉ—ସାନ ମୁହଁରୁ ବଡ଼
ଛୋଟ ମୁଖ କଥା, ଶୁଣିଲେ ମନରେ ହୁଏ ବ୍ୟଥା—ଉଗ ।)
छोटा मुहँ

ସାନ ଲଙ୍କା ଗବ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବାଇଗବ ୨ (ଦେଖ)
Sāna laṅkā gaba Bāigaba 2 (See)

ସାନଲୀ—ପ୍ରାଦେ (ଖାଟଣା) ବି—ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହିତା ପତ୍ନୀ—
Sānalī 1. One's second wife. ୨ । କନିଷ୍ଠା ପତ୍ନୀ—
(ସାନଦାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. One's younger wife.

ସାନ ସିନ୍ଦୁକ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତ୍ରର) ବି—କାଠର ଛୋଟ କାଉସ—
Sāna sinduka A wooden box.

ସାନ ସାନ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ବହୁବଚନ)—ଛୋଟ ଛୋଟ ବହୁ
Sāna sāna (ଲୋକ ବା ବସ୍ତୁ)—Many small (individuals or things).
ଛୋଟ ଛୋଟ [ଉ—ବଡ଼ ବଡ଼ ଘରେ **छोटा छोटा** ଫସର ଘାଟି, ସାନ ସାନ ଅଇଲେ ବେସର ବାଟି—ଉଗ ।]

ସାନସି—ସଂ. ବି—ସୁବର୍ଣ୍ଣ (ଉଣାଦ କୋଷ)—
Sānasi Gold.

ସାନ ହାଟି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ବି)—ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—
Sāna hāṭi A species of wild tree.
[ଦ୍ର—ଏହା ୧୦।୧୫ ହାତ ଉଚ୍ଚ ହୁଏ । ଏଥିରୁ ଅଙ୍ଗାର ହୁଏ, ବାଡ଼ି ଉଥର ହୁଏ; ଏଥିରେ ଉଥର କାଠବାଡ଼ି ନାଲି ଦିଶେ ।]

ସାନି—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ଅ)—୧ । ପୁନର୍ବାର; ଅଦ୍ୟର ଥରେ—
Sāni 1. Once again. ୨ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର—2. Second
ସାନି, ଛାନି time. ବିଣ—୧ । ପୁନର୍ବାର ଅନୁଷ୍ଠିତ—1. Done
फिर, सानी again. ୨ । ଦ୍ୱିତୀୟବାର କୃତ—2. Done for a second time. ୩ । ଦୋସରା; ଦ୍ୱିତୀୟ; ଅନ୍ୟ—
3. Another; second. ୪ । ସମାନ—4. Equal.

ସାନି ବିଚାର, ଛାନି ବି (କଚରିଆ)—୧ । ଫଏସଲ ହୋଇଥିବା
फिर बिचार, सानी बिचार ମକଦମାର ପୁନର୍ବିଚାର—
1. Review or retrial or restoration of a case once disposed of. ୨ । (କଚରିଆ) ଅପୀଲ୍ ଅଦାଲତଙ୍କ ଆଦେଶ- କ୍ରମେ ପୁନର୍ବିଚାର ପାଇଁ ନିମ୍ନ ଅଦାଲତକୁ ମକଦମାର ପ୍ରେରଣ—2. Remand of a case to the lower court for retrial.

ସାନି ଦେ. ବି—୧ । ଗୋରୁଙ୍କୁ ଖୁଆଇବା ପାଇଁ ପିଡିଆ ଗୁଣ୍ଡା
सानी ଗୋଳିଆ ହୋଇଥିବା କଟାଳଡ଼ା—1. Cut straw mixed with oilcake for feeding cattle.
୨ । (ଅଦରାର୍ଥକ) ସାନନନ୍ଦଙ୍କ ନାମ—2. Nickname of 'Sānanda' in fondness.

ସାନି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚରିଆ)—ଫଏସଲ ହୋଇଥିବା ମକଦମା
Sāni karibā ପୁନର୍ବିଚାର ହେବା ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—
सानि करना To apply for review or retrial of a case.

ସାନିକା—ସଂ. ବି—ବଂଶୀ (ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପାଦକ)—
Sānikā A flute.
(ସାନେୟିକା, ସାନେୟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାନିକି(କୁ) ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚରିଆ)—(ଫଏସଲ ହୋଇଥିବା
Sāniki(ku) āsibā ମକଦମା) ଅପୀଲ ଅଦାଲତଙ୍କ ଆଦେଶରେ
ସାନିକେ ଆଶା ପୁନର୍ବିଚାର ପାଇଁ ନିମ୍ନ ଅଦାଲତକୁ ଫେରି ଆସିବା
सानिकेलिये आना (a disposed of case) To be remanded to the lower court for retrial.

ସାନି ଗି(ଗେ)ରସ୍ତ (ଘରତା)—ପ୍ରା. ବି—ପରିତ୍ୟକ୍ତା ବା ବିଧବା ସ୍ତ୍ରୀ
Sāni gi(ge)rasta (ghaitā) ବିନା ବିବାହରେ ରକ୍ଷିତ ପୁରୁଷ—
ସାନି ଗିରସ୍ତ 1. A man with whom a widow or
दूसरा स्वामी a woman forsaken by her husband lives as husband and wife without a formal marriage. ୨ । ବିଧବା ବିବାହର ସ୍ୱାମୀ—
2; A widow's second husband (amongst the Śūdras).

ସାନି ଘାଟି—ପ୍ରାଦେ. (ବଲଙ୍ଗିର ଖାଟଣା) କ୍ରି—ବିବାଦ ପରେ ମିଳାମିଶା
Sāni ghāṭi —Reconciliation after quarrel.

ସାନିଟା(ଟେ)ରି—ବୈଦେ. ବିଣ (ଇଂ)—ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Sānitā(ṭe)ri Sanitary.
ସାନିଟେରୀ **सानिटेरी**

ସାନିଟା(ଟେ)ରିଅମ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ସ୍ଥାନ—
Sānitā(ṭe)riam 1. Sanatorium; sanitarium.
(ସାନାଟୋରିଅମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ନିବାସ—2. A ref-
ସାନିଟେରିୟାମ uge for purposes of regaining
सानिटेरियाम health. ୩ । ଅରୋଗ୍ୟୋନ୍ମୁଖ ରୋଗୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ
ଡାକ୍ତରଖାନା—3. A hospital for invalids.

ସାନିଟା(ଟେ)ରି ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍‌ଟର—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)-ନଗରାଦିର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ-
Sānitā(ṭe)ri ins-pektar ପରିଦର୍ଶକ କର୍ମଚାରୀ—Sanitary
ସାନିଟେରୀ ଇନ୍‌ସପେକଟାର **सानिटेरी इंसपेक्टर** Inspector.

ସାନିଟା(ଟେ)ରି କମିସନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)--ଯେଉଁ କର୍ମଚାରିଦଳ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ
Sānitā(ṭe)ri kamisan ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପରିଦର୍ଶନ ଓ ବିଚାର କରନ୍ତି
ସାନିଟେରୀ କମିସନ —Sanitary Commission.
सानिटेरी कमिसन

ସାନିଟା(ଟେ)ରି କମିସନର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବିଭାଗର ପରି-
Sānitā(ṭe)ri kamisanar ଦର୍ଶନକାରୀ ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ—
ସାନିଟେରୀ କମିସନାର Sanitary Commissioner,
सानिटेरी कमिसनार

ସାନିଟା(ଟେ)ରି ଟାୱେଲ୍ (ତଉଲିଆ)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଋତୁସ୍ରାବ
Sānitā(ṭe)ri tāwel(tauliā) ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ
ସାନିଟେରୀ ଟାଓୟେଲ ବ୍ୟବହୃତ କୌପୁଣ୍ଡା—Sanitary towel.
सानिटेरी टावेल

ସାନି ଦାଏ(ୟେ)ର୍—ବୈଦେ-ବି (କଚେରିଅ)—୧।ମକଦ୍ଦମାର ପୁନର୍ବିଚାର
Sāni dāe(ye)r ପାଇଁ ଦରଖାସ୍ତ—1. Petition or mo-
tion for review of a case. ୨ । ଥରେ ଉଠାଇ
ନିଆ ଯାଇଥିବା ମକଦ୍ଦମାକୁ ପୁଣି ବିଚାର ପାଇଁ ଦାଖଲ
କରିବା—2. Reinstitution or refiling
of a suit which had been withdrawn.
୩ । ଫଏସଲ ହୋଇଥିବା ମକଦ୍ଦମାର ସାନି ବିଚାର ନିମନ୍ତେ
ପୁନର୍ଗ୍ରହଣ—3. Review or reinstitu-
tion of a disposed of case.

ସାନିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ଭୁଲ. ହି. ଏହି ଅର୍ଥରେ ସାନ୍‌ନା)
Sānibā —ବହୁ ପଦାର୍ଥକୁ ଏକତ୍ର ମିଶାଇ ଗୋଳାଇବା; ସାଙ୍ଗିବା
—To mix together many things.

ସାନି ବିଚାର (ତଜ୍‌ବିଜ)—ବୈ. ବ (କଚେରିଅ)—ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିବା
Sāni bichāra (taj-bij) ମକଦ୍ଦମାର ଦ୍ୱିତୀୟବାର ବିଚାର—
ସାନି ବିଚାର Re-trial of a disposed of case.
सानी तजबीज

ସାନି ମକଦମା—ବୈ. ବ (କଚେରିଅ)—ଫଏସଲ ଥରେ ପୁଣି ବିଚାର
Sāni makadamā ହେବା ମକଦ୍ଦମା—A case restored
ସାନି ମୋକଦ୍ଦମା **सानी मुकद्दमा** for re-trial.

ସାନି ସମନ—ବୈଦେ. ବ (କଚେରିଅ)—ଥରେ ସମନ କରାଯାଇଥିବା
Sāni samana ସାକ୍ଷୀକୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର କରାଯିବା ସମନ—
ସାନି ସମନ Summons taken out against a
सानी सम्मन witness for the second time; the
resummoning of a witness.

ସାନି ହୁକୁମ୍—ବୈଦେ. ବ—୧ । (କଚେରିଅ) ମକଦ୍ଦମାକୁ ସାନି ବିଚାର
Sāni hukum କରିବା ପାଇଁ ହୁକୁମ—1. Order for re-
ସାନି ହୁକୁମ mand or restoration or retrial of a
सानी हुकुम case. ୨ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ହୋଇଥିବା ଆଦେଶ
ପରେ ପୁନର୍ଦେଶ—2. A second order;
fresh or revised ordera.

ସାନୁ—ସଂ. ବ (ସନ ଧାତୁ=ଦେବା+କୁ. ଉ)—୧ । ଚିତ୍ରକୂଟ;
Sānu ପର୍ବତର ଉପରସ୍ଥ ସମତଳ ଭୂମି;ଠଳ୍ଲୀକା—1.Plateau;
a table-land; a level expanse of land on
a mountain. ୨ । ବନ (ମେଦିନୀ)—2.Forest;
wood. ୩ । ପ୍ରବଳ ପବନ; ଝଡ଼ିଆ (ମେଦିନୀ)—
3. Wind; storm. ୪ । ପଥ; ମାର୍ଗ (ମେଦିନୀ)—
4. Way; road. ୫ । ଅଗ୍ର (ମେଦିନୀ)—5. Top.
୬ । ପଣ୍ଡିତ; ବୋଧବିଦ (ମେଦିନୀ)—7. A learned
man. ୭ । ସୂର୍ଯ୍ୟ; ଅର୍କ (ଜଟାଧର)—7. The
sun. ୮ । କିଶଳୟ; ପଲ୍ଲବ (ଜଟାଧର)—8. Leaf;
new leaf. ୯ । ପର୍ବତର ଶିଖର (ହ. ଶ)—
9. The peak of a mountain. ୧୦ । ସମତଳ
ଭୂମି (ହ. ଶ)—10. Level ground. ୧୧ ।
ପାହାଡ଼ିଆ ଜଙ୍ଗଲ (ହ. ଶ)—11. Mountanous
forest. ୧୨ । ଅନ୍ତ; ଲମ୍ବ ବସ୍ତୁର ମୁଣ୍ଡ (ହ. ଶ)—
12. The end or extremity of a long
thing.

ସାନୁକମ୍ପ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି, ସ+ଅନୁକମ୍ପା+ଅ)—
Sānukampa ସଦୟ—Kind; sympathetic.

ସାନୁକୂଲ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସ+ଅନୁକୂଲ୍ୟ)—ସଦୟ; ଅନୁକୂଳ—
Sānukūlya Favourable; propitious.

ସାନୁଜ—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି, ସ+ଅନୁଜ=କନିଷ୍ଠ)—
Sānuja ୧ । କନିଷ୍ଠ ସହିତ ବର୍ତ୍ତମାନ—1. 'Accompanied
by one's younger. ୨ । (ସାନୁ+ଜନ୍ ଧାତୁ
+କ୍ତ୍ରି. ଅ); ପର୍ବତର ସାନୁଦେଶରୁ ଜାତ—
2. Born of the plateau of a mountain.
ବ—୧ । (ପର୍ବତ ଉପରେ ଜନ୍ମିଥିବାରୁ) ପ୍ରପୌଣ୍ଡରୀକ
(ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ), ଏକପ୍ରକାର ପାର୍ବତ୍ୟ ବୃକ୍ଷର ମୂଳ—
1. Root stock of Nymphea Lotus.
୨ । (ପର୍ବତ ଉପରେ ଜନ୍ମିଥିବାରୁ) ଭୂମ୍ବୁରୁ ବୃକ୍ଷ
(ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ନେପାଳ ଖଳିଆ—2. Xanthoxy-

(ସାନ୍ତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) lon Alatum. ଦେ. ବ—ଅନୁଜ—ଛୋଟ ଭାଇ 2. Younger brother. [ଉ—ଶୁଣ ହେ ଶ୍ରୀଆ ମାଇ ସାନ୍ତ୍ରଜ ସ୍ତ୍ରୀକର ଶ୍ରବ ହାରିଲା—ବଳରାମ. ବଚନ ସ୍ତ୍ରମାସ୍ତ୍ରଣ ।]

ସାନୁ ଦେଶ—ସଂ. ବ—ପର୍ବତର ସାନୁ ବା ଉପରସ୍ଥ ସମତଳ ଦେଶ—Sānu desa Table-land; plateau. [ସାନୁପଦେଶ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସାନୁନୟ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି, ସ+ଅନୁନୟ)—ସବିନୟ—Sānunaya Respectful.

ସାନୁନାସିକ—ସଂ, ବିଣ (ସ+ଅନୁନାସିକ)—ଅନୁନାସିକ ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—Sānunāsika —Having nasal letters.

ସାନୁମାନ୍—ସଂ. ବ (ସାନୁ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥେ ମତ୍, ସାନୁମତ୍ ଶବ୍ଦ, ୧ମା. ୧ବ)—ପର୍ବତ—Sānumān Mountain. [ସାନୁମାନ—ଦେ. ରୂପ] [ଉ—ସାନୁମାନ ଉରଜା, ଦନ୍ତକାର ସାନୁଜା, ଭୁନ୍ତକନ୍ତକାଳିତ ଦେଶୀ—ଭଜ. ସୁଭଦ୍ରା ପରିଣୟ ।]

ସାନୁମାନକ—ସଂ. ବ—ପ୍ରପୌଣ୍ଡରୀକ (ହ. ଶ) (ଦେଖ) Sanumānaka Prapaundarika (See)

ସାନେୟିକା—ସଂ. ବ—ବଂଶୀ; ମହୁରୀ (ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପାଦକ)—Flute. Sāneyikā [ସାନେୟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସାନ୍ତ—ସଂ, ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଅନ୍ତ)—୧ । ଅନ୍ତ ବା ସୀମାବିଶିଷ୍ଟ, ସସୀମ—1. Bounded; definite. ୨ । ଯେଉଁ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ତରେ 'ସ' ଥାଏ—2. (words) Ending with the letter 'Sa'. ଦେ. ବ—୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମା ବା ଦୈର୍ଘ୍ୟ ବା ଆକାରବିଶିଷ୍ଟ ଭୂଭାଗ—1. Area of a given dimension or length. ୨ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମା—2. A given boundary. ୩ । (ସଂ. ସାମନ୍ତ) ସାଆନ୍ତ (ଦେଖ)—3. Sā-ānta (See) ଦେ. ବ (ସଂ. ସମାନ୍ତର)—ସମାନ୍ତରାଳ—Parallel. [ଯଥା—ଭାଇ ଭାଗରେ ପୈତୃକ ଘରବାଡ଼ିରୁ ମୋ ଭାଗ ଲମ୍ବେ ଲମ୍ବେ ୩ କଖରି 'ସାନ୍ତ'ରେ ପଡ଼ିଲା ।] ଦେ. ଅ—ଆରମ୍ଭରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—From the beginning to the end.

ସାନ୍ତ, ସାନ୍ତ, ସମାନ୍ତର, ସମାନ୍ତର

ସାନ୍ତନା—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସାନ୍ତ୍ୱନା)—ସାନ୍ତ୍ୱନା (ଦେଖ)—Sāntanā ସାନ୍ତ୍ୱନା ସାନ୍ତନା Sāntwanā (See)

ସାନ୍ତପନ—ସଂ. ବ (ସମ+ତପ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ଭାବେ ଧାତୁ+ଘଞ୍. ଅନ)—Sāntapana ବ୍ରତବିଶେଷ—A kind of religious austerity. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଅନ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କରି ଯଥାକ୍ରମେ ୬ ଦିନ ଓ ୬ ଘଣ୍ଟା ଗୋମୂତ୍ର, ଗୋମୂତ୍ର, ଦୁଗ୍ଧ, ଦଧି, ଘୃତ ଓ କୁଶୋଦକ ଖାଇବାକୁ ହୁଏ । ଦିନେ ଯଥାକ୍ରମରେ ଏ ସବୁ ଖାଇ ତହିଁ ପରଦିନ ଯଥାକ୍ରମେ ଉପବାସ କରିବାକୁ ହେଲେ ଏ ବ୍ରତକୁ 'କୃଚ୍ଛ୍ର ସାନ୍ତପନ' ବା ସନ୍ତାପନ କୃଚ୍ଛ୍ର ବୋଲାଯାଏ (ମନୁ ୧୧ଶ ଅଧ୍ୟାୟ) ଓ ଯଥାକ୍ରମେ ଉକ୍ତ ୬ଟି ଦ୍ରବ୍ୟ ୬ ଦିନ ସେବନ କରି ସପ୍ତମ ଦିନ ଉପବାସ କରିବାକୁ ହେଲେ, ଏହାକୁ 'ମହା ସାନ୍ତପନ ବୋଲାଯାଏ—ଗରୁଡ଼ ପୁରାଣ ।]

ସାନ୍ତପନ କୃଚ୍ଛ୍ର—ସଂ. ବ (ସାନ୍ତପନ+କୃଚ୍ଛ୍ର)—ବ୍ରତ ବିଶେଷ—Sāntapana kruchchhra A kind of austerity. [ଦ୍ର—ସାନ୍ତପନ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।]

ସାନ୍ତ ବାପା—ଦେ. ବ ପୁଂ—ସାଆନ୍ତ ବାପା (ଦେଖ) Sānta bāpā Sā-ānta bāpā, (See) [ସାନ୍ତମା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସାନ୍ତର—ସଂ. ବିଣ (ସ+ଅନ୍ତର)—୧ । ବ୍ୟବଧାନବିଶିଷ୍ଟ; ବ୍ୟବହିତ; Sāntara ସଚ୍ଛିଦ୍ର—1. Porous; having spaces (ସାନ୍ତ—ଉପସର୍ଗତ) between. ୨ । ବିରଳ—2. Sparse; [ସାନ୍ତରତା—ବ] thin set; open in texture. ୩ । ଜାଲ୍-ଜାଲ୍ଆ—3. Netted.

ସାନ୍ତରତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ (ସାନ୍ତର+ଭାବ. ତା, ତ୍ୱ)—ଯେଉଁ ଗୁଣ Sāntaratā(twa) ଥିବାରୁ ଜଡ଼ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଦେଶରେ ଟିକିଏ ଟିକିଏ ବ୍ୟବଧାନ ବା ଅନ୍ତର ଥାଏ—The state of solids having pores in them.

ସାନ୍ତରା—ଦେ. ବ—୧ । ସୁରଙ୍ଗୀ ମିଠା କମଳା—1. Sweet Sāntarā orange. ୨ । ସାଆନ୍ତରା (ଦେଖ)—(ସାଆନ୍ତରା, ସାନ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Sā-āntarā. (See) ସିଲଟ କମଳା ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ମିଠା ଲେମୁ—ସିଲେଟ କମଳା Sweet orange.

ସାନ୍ତାନିକ—ସଂ. ବିଣ—(ସନ୍ତାନ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ସନ୍ତାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to offspring. ୨ । ପ୍ରସରଣଶୀଳ—2. Expansive. ସଂ. ବ. ପୁଂ—ସନ୍ତାନୋତ୍ପାଦନ ନିମିତ୍ତ ପତ୍ନୀକାମୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—A Brāhmaṇa who takes a wife for begetting an offspring.

ସାନ୍ତାପିକ—ସଂ. ବିଣ (ସନ୍ତାପ+ଇକ)—ସନ୍ତାପଦାୟକ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—Sāntāpika Giving trouble or botheration.

ସାନ୍ତାଳ—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ସଂ. ସମତଳ)—ଛୋଟନାଗପୁର ଅଞ୍ଚଳବାସୀ ଜଙ୍ଗଲି ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତି ବିଶେଷ—A non-aryan wild tribe of Chhota-nagpur; the Santhals. [ଦ୍ର—ସାନ୍ତାଳମାନେ ସଂଥାଲ ଭାରତର ଗୋଟିଏ ଅଧମ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତି । ଏମାନେ (ସାଆନ୍ତାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମେଦନୀପୁର, ପଶ୍ଚିମ ବଙ୍ଗ, ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତ, ବାଲେଶ୍ୱର, ଭାଗଲପୁର ଓ ଛୋଟନାଗପୁରର ସାନ୍ତାଳ ପରଗଣାରେ ବାସ କରନ୍ତି । କଥିତ ଅଛି ଯେ, ବହୁ ପୂର୍ବପୁରୁଷ ପୂର୍ବେ ଏମାନେ ମେଦନୀପୁର ଅନ୍ତର୍ଗତ ସାଓଁତ୍ତ ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ଓ ଏଥିଯୋଗୁଁ ଏମାନଙ୍କ ନାମ ସାଓଁତ୍ତାଳ ହୋଇଅଛି । ପୂର୍ବେ ଏମାନଙ୍କ ନାମ 'ଶରବାର' ଥିଲା । ଡଣ୍ଟେଲ୍ ଡାଲ୍ଟନ୍ କହନ୍ତି ଯେ, ସାଆନ୍ତାଳଙ୍କ ନାମରୁ

ମେଦିନୀପୁରର 'ସାଓନ୍ତ' ଗ୍ରାମର ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି । କାରଣ, ସରସ୍ୱତୀରେ ଓ କେନ୍ଦୁଝରରେ 'ସାଓନ୍ତ' ନାମକ ଏକ ଜାତି ଅଛନ୍ତି । ସାନ୍ତାଳଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ ସେମାନେ ମାଝୀ ବା ସାନ୍ତାଳ ମାଝୀ ବୋଲି ଆପଣାକୁ ପରିଚୟ ଦିଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି କେହି ଶ୍ୟାମବର୍ଣ୍ଣ, କିନ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଙ୍ଗାର ପରି କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ; ନାସିକାର ଅଗ୍ରଭାଗ କିଞ୍ଚିତ୍‌ମାନଙ୍କ ପରି ସ୍ଥୂଳ ଓ ନାକ ଚେପଟା; ମୁହଁ ବଡ଼ ଓ ଓଷ୍ଠ ସ୍ଥୂଳ; ତଳ ଓଠ ଉପର ଓଠ ଅପେକ୍ଷା ବେଶୀ ବାହାରି ପଡ଼ିଥାଏ; ମୁଣ୍ଡର କେଶ ଘନ ଓ କୁଞ୍ଚିତ ଓ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ଦ୍ରାବିଡ଼ୀୟ ବଂଶ ସମ୍ଭୂତ ବୋଲି ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅଛି ଯେ, ଗୋଟିଏ ବନ୍ୟ ହଂସର ୨ଟି ଡିମ୍ବରୁ ଏମାନଙ୍କର ଆଦି ଦମ୍ପତି ପିଲ୍‌ଚୁରମ୍, ଓ ପିଲ୍‌ଚୁବର୍ଦ୍ଧୀ ଜନ୍ମିଥିଲେ । ଏ ଦୁହିଙ୍କ ବଂଶଧରମାନେ ୨ ବର୍ଗରେ ବିଭକ୍ତ ହେଲେ; ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ସାନ୍ତାଳମାନେ ୨ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ । ଆଦି ଦମ୍ପତିଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ୭ଟି ଶ୍ରେଣୀ ଛଡ଼ା ପରେ ଏମାନଙ୍କର ଆଉ ୫ଟି ଶ୍ରେଣୀ ବଢ଼ିଲା । ଏହି ୧୨ ଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ବିବାହ ପ୍ରଥା ଚଳେ । ଏକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ବ୍ୟକ୍ତି ସେହି ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବା ପୁରୁଷକୁ ବିବାହ କରି ନ ପାରେ । ସାନ୍ତାଳମାନଙ୍କ ନିମ୍ନତମ ଶ୍ରେଣୀ 'ବେଦିୟା' । ବାଳିକା ପୂର୍ଣ୍ଣଯୁବତୀ ହେଲେ ମନୋମତ ପତି ନିର୍ବାଚନ କରେ । ଅବିବାହିତା ବାଳିକା ଗର୍ଭଧାରଣ କଲେ ଗର୍ଭଧାରିଣୀ ପୁରୁଷ ତାକୁ ବିବାହ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଏ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବହୁ ବିବାହ ନାହିଁ । ପତ୍ନୀ ବନ୍ଧ୍ୟା ହେଲେ ସ୍ୱାମୀ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ ବିବାହ କରି ପାରେ । ସଧବାଠାରେ ଦେବର ସ୍ତ୍ରୀୟ ବିଧବା ଭାଉଜକୁ ବିବାହ କରେ । ଜରମାଝୀ ବା ପୁରୋହିତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମନ୍ତ୍ରଆ ଗଛ ମୂଳେ ବିବାହ ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ । କନ୍ୟାଶୁଳ୍କ ଓ ଯୌତୁକ ପ୍ରଥା ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଛି । ବିବାହ ସମୟରେ ବର କନ୍ୟାର କପାଳରେ ଓ ସୀମନ୍ତରେ ସିନ୍ଦୂର ଲଗାଇ ଦିଏ । କନ୍ୟା କୁତ୍ସିତରୂପା ବା ବିକୃତାଙ୍ଗୀ ହେଲେ ଜାମାତା ଶ୍ୱଶୁର ଘରେ ୫ବର୍ଷ ଘରଜୋଇଁଆ ହୋଇ ରହି କୃଷିକାର୍ଯ୍ୟ କରେ ଓ କନ୍ୟାକୁ ଉପଭୋଗ କରେ; ୫ବର୍ଷ ପରେ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କଠାରୁ ହଳେ ବଳଦ, କିଛି ଗୃହଜାତ ଓ କୃଷିଯନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରି ଜାମାତା ଚିରକାଳ ପାଇଁ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କଠାରୁ ଓ କନ୍ୟାଠାରୁ ବିଦାୟ ନିଏ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାଙ୍ଗା ବା ବିଧବା ବିବାହ ଅଛି । ପରିତ୍ୟକ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ପତ୍ୟନ୍ତର ଗ୍ରହଣ କରି ପାରେ । ସ୍ୱାମୀର ବା ସ୍ତ୍ରୀର ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ବିବାହ ଭଙ୍ଗ ହୋଇ ପାରେ । ବିବାହ ଭଙ୍ଗାର୍ଥ ଇଚ୍ଛୁକ ପକ୍ଷ ଅପର ପକ୍ଷକୁ (ସ୍ୱାମୀକୁ ବା ସ୍ତ୍ରୀକୁ) କିଛି ଜୋରିମାନା ଦିଏ ଓ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ଆଗରେ ୩ଟି ଶାଳପତ୍ର ଛିଣ୍ଡାଇ ଦିଏ ଓ ଗୋଟିଏ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ପିତ୍ତଳ କଳସକୁ ଲେଉଟାଇ ପକାଏ । ପିତାର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ପୁଅମାନେ ପିତୃସମ୍ପତ୍ତି ସମାନ ଭାଗରେ ବାଣ୍ଟି ନିଅନ୍ତି । ସମ୍ପତ୍ତି ବିଭାଗ ସମୟରେ କନ୍ୟା ଗୋଟିଏ ଗାଈ ପାଏ । ଏମାନେ ମରାଙ୍ଗବୁରୁ (ପ୍ରଧାନ ଦେବତା), ମୋରୋକେ (ଅଗ୍ନି), ଜାଇରଇରା (ମୋରୋକୋଙ୍କ ଭଉଣୀ, ବଣ ଦେବତା), ଗୋସେନଇରା (ମୋରୋକୋଙ୍କ ସାନ ଭଉଣୀ), ପଇଗଣା (ଡାକିନୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ) ଓ ମାଝୀ (ପରଗଣାର ଅଧିସ୍ଥାନ ଦେବ)ଙ୍କ ପୂଜା କରନ୍ତି । ଏହା ଛଡ଼ା ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାନ୍ତାଳର ଓଇବଂଗ (ଭୂତ ଦେବତା) ଓ ଅବଗେଂଗ (ଗୁପ୍ତ ଦେବତା) ଅଛନ୍ତି । ପୂର୍ବେ ସାନ୍ତାଳମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନରବଳି ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ପୌଷ ମାସରେ ଶସ୍ୟ କ୍ଷେତରୁ ଘରକୁ ଆଣିବା ସମୟରେ ଏମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଉତ୍ସବ ହୁଏ । ଶୂକର, ଛାଗ ଓ କୁକୁଟ ବଳି ଦେବତାଙ୍କୁ ଦିଆଯାଏ । ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ସମସ୍ତେ ମଦିରା ପାନରେ ମତ୍ତ ହୋଇ ଉତ୍ସବ ସମୟରେ ବ୍ୟଭିଚାରରେ ଲିପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଫାଲ୍‌ଗୁନ ମାସରେ ଶାଳଫୁଲ ଫୁଟିବା ସମୟରେ, ଆଷାଢ଼ ମାସରେ କ୍ଷେତରେ ବୀଜ ବପନ କରିବା ସମୟରେ ଓ ପୌଷ ମାସର ପ୍ରଥମ ଦିନ ମୃତ ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କୁ ପୂଜା ଉପଲକ୍ଷରେ ଉତ୍ସବ କରାଯାଏ । ମାଘ ମାସରେ ଏମାନଙ୍କ ବର୍ଷ ଶେଷ ହୁଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସାନ୍ତାଳ ଜୀବନରେ ଥରେ ଜମସିମ୍ ବା ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବଙ୍କ ପୂଜା କରି ଛେଳି ଓ ମେଣ୍ଢା ବଳି ଦିଏ ଓ ବର୍ଷକ ପରେ ଗୃହ-ଦେବତାଙ୍କୁ ଗୋଟାଏ ଗାଈ ଓ ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଷଣ୍ଢ ବଳି ଦିଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମରେ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି ମାଝୀ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରଗଣାର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପରଗଣୈତ ବୋଲାଯାଏ । ସାନ୍ତାଳମାନେ ଶବଦାହ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର କଥିତ ଭାଷା ଓରାଓଁ । ୧୮୫୫ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଏମାନେ ବିଦ୍ରୋହ କରିଥିଲେ । ଧନୁର୍ବିଦ୍ୟାରେ ଏମାନେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ ।

ସାନ୍ତାଳ, ଚୋଆ, ମୁଣ୍ଡା, ଓରାଓଁ ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ଅଟନ୍ତି । (ବିଶ୍ୱକୋଷ)]

ସାନ୍ତାଳ ପରଗଣା(ନା)—ଦେ.ବି(ନାମ)—ବିହାର ପ୍ରଦେଶର ଭାଗଲପୁର
Sāntāla paraganā(nā) ବିଭାଗର ଜିଲ୍ଲାବିଶେଷ—
(ସାନ୍ତାଳପ୍ରଗନା—ଅନ୍ୟରୂପ) Name of a district
ସାଓଁତାଳପରଗନା ସଂଥାଲପରଗନା of the Bhagalpur Division of Bihar. [ବ୍ର—ଏହାର ପ୍ରଧାନ ନଗର ଦୁମ୍‌କା । ବାବା ବୈଦ୍ୟନାଥ (ଦେବଘର) ଏହି ଜିଲ୍ଲାରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହି ଜିଲ୍ଲା ଅନୁନ୍ନତ ଉପଶାସିତ ଜିଲ୍ଲା ଓ ଏଥିର ଶାସନକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ଡେପୁଟୀ କମିଶନର୍ ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ଜିଲ୍ଲାର କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ୫୪୬୬ ମାଇଲ । ଏ ଜିଲ୍ଲାର ୬ଟି ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍ ବା ମହକୁମା ଅଛି;—ସଦର ବା ଦୁମ୍‌କା, ଦେଓଘର, ଗୋଡ୍ଡା, ଜାମତାରା, ରାଜମହଲ, ପକାଉଡ଼ । କଲେକ୍ଟର୍ ଓ ଜଜ ଓ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ କାର୍ଯ୍ୟ ଡେପୁଟି କମିଶନର୍ କରନ୍ତି ।

ସାନ୍ତାଳି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସାନ୍ତାଳସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the Sānthals. ୨ । ବଙ୍ଗଳା, ବିହାର ଓ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶମାନଙ୍କ ଅଧିବାସୀ ସାନ୍ତାଳମାନଙ୍କ କଥିତ ଖେରୱାରୀ ଭାଷାର ରୂପାନ୍ତର—2. A dialect of the Kherwāri spoken by the Sānthals of Bengal, Bihar and Orissa.
Sāntāli (ସାନ୍ତାଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) সাঁওতালি संथाली

ସାନ୍ତି—ଦେ. ବ—(ସଂ. ସମାନ୍ତର) ·· ସାନ୍ତ. ଦେ. ବ. ୩ (ଦେଖ)—ଗ୍ରାମ୍ୟ ଦେବତା (ଗଡ଼ଜାତ) ବ (ରଜାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କରିବାକୁ ଦଅସିବାରୁ) ବାଣୁଆ ଶିକାରରେ ମାରିଥିବା ମୃଗ ଆଦି ପଶୁର ପଛଥଡ଼ର ଗୋଟିଏ ଫଡ଼ିଆ (ଯାହା ଶିକାରୀ ରୟଲ୍ଟି (Royalty) ସ୍ୱରୂପ ରଜାଙ୍କୁ ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ)—The rump of a beast killed by a hunter (which is presented to the Rājā as his royalty in a game).
Sānti Sānta 3 (See)

ସାନ୍ତିଆ—ଗ୍ରାମ୍ୟ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ଗାଉଁଲିଆ ଜାତିବିଶେଷ—Name of a Sūdra caste living in the district of Ganjam.
Sāntiā ଦେ. ବିଣ—ସାଆନ୍ତିଆ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Sā·āntiā etc. (See)

ସାନ୍ତ୍ୱ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଶାନ୍ତ କରିବା; ପ୍ରବୋଧ କରିବା—To console; to pacify; to assuage; to condole.
Sāntwa (root)

ସାନ୍ତ୍ୱ—ସଂ ବ (ସାନ୍ତ୍ୱ ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—୧ । ସାମ; ପ୍ରବୋଧ ବାକ୍ୟ—1. Consoling words. ୨ । କର୍ଣ୍ଣପ୍ରୀତିଜନକ ବାକ୍ୟ—2. Sweet words. ୩ । ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟ—3. Politeness; generosity.
Sāntwa

ସାନ୍ତ୍ୱନ(ନା)—ସଂ ବ (ସାନ୍ତ୍ୱ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ; +ଆ)—୧ । ସମାଶ୍ୱାସନ; ପ୍ରିୟବଚନଦ୍ୱାରା ପ୍ରବୋଧ ଦାନ—1. Consolation. ୨ । ପ୍ରିୟକରଣ; ସାନ୍ତ୍ୱନାକରଣ—2. Assuaging; pacifying. ୩ । ବିପନ୍ନ ବା ଶୋକଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେବା—3. Condolence. ୪ । ପ୍ରଣୟ; ପ୍ରେମ (ହି. ଶ)—4. Love; attachment. ୫ । ଚେହେରାପୁଛକ କୁଶଳ ପ୍ରଶ୍ନ (ହି. ଶ)—5. Affectionate-enquiry about one's wellbeing, ୬ । ସନ୍ଧି; ମିଳନ (ହି. ଶ)—6. Union.
Sāntwana(nā)

ସାନ୍ତ୍ୱନ(ନା) କରିବା (ଦେବା)—ଦେ·କ—ଦୁଃଖିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେବା—To console; to condole.
Sāntwana(nā) karibā(debā) সান্ত্বনা করা সান্ত্বনা দেওয়া सांत्वना करना

ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦାନ—ସଂ ବ—ଦୁଃଖିତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେବା—Condolence.
Sāntwanā dāna

ସାନ୍ତ୍ୱନ(ନା) ଦାୟକ—ସଂ ବିଣ ପୁଂ (ସାନ୍ତ୍ୱ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—ଯେ ବା ଯାହା ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦିଏ—Consolatory; condoling.
Sāntwana(nā)dāyaka

ସାନ୍ତ୍ୱନ(ନା)ପ୍ରଦ
ସାନ୍ତ୍ୱନ(ନା)ପ୍ରଦାୟକ
ସାନ୍ତ୍ୱନ(ନା)ଦାତା } —ଅନ୍ୟରୂପ

ସାନ୍ତ୍ୱନ(ନା)ଦାୟିକା
ସାନ୍ତ୍ୱନ(ନା)ପ୍ରଦା
ସାନ୍ତ୍ୱନ(ନା)ପ୍ରଦାୟିକା
ସାନ୍ତ୍ୱନ(ନା)ଦାତ୍ରୀ } ସ୍ତ୍ରୀ—

ସାନ୍ତ୍ୱନିତ—ସଂ ବିଣ (ସାନ୍ତ୍ୱନ+ସୁପ୍ତାର୍ଥେ ଇତ)—ସାନ୍ତ୍ୱନାପ୍ରାପ୍ତ—Consoled.
Sāntwanita

ସାନ୍ତ୍ୱବାଦ—ସଂ ବ—ସାନ୍ତ୍ୱନାମୟ ବାକ୍ୟ—Consolatory words condolatory message.
Sāntwabāda

ସାନ୍ତ୍ୱୟିତା—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ [ସାନ୍ତ୍ୱ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ତୃ, ୧ମା ୧କ]—ସାନ୍ତ୍ୱନାଦାୟକ [ଦେଖ]—Sāntwanā dāyaka (See)
Sāntwayitā [ସନ୍ତ୍ୱୟିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସାନ୍ଦିବା—ଦେ· କ—ସାନ୍ଧିବା [ଦେଖ]
Sāndibā Sāndhibā (See)

ସାନ୍ଦୀପନି—ସଂ ବ ପୁଂ [ସନ୍ଦୀପନ=ମୁନିବିଶେଷ+ଗୋତ୍ରାପତ୍ୟାର୍ଥେ ଇ]—ମୁନିବିଶେଷ; କୃଷ୍ଣ ଓ ବଳରାମଙ୍କର ଧନୁର୍ବିଦ୍ୟା-ଶିକ୍ଷକ—Name of a sage who was the tutor in archery to Srīkṛushṇa, [ଦ୍ର—ବାଣ୍ଡଶୀର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅବନ୍ତୀ ନଗରରେ ଏହାଙ୍କ ଆଶ୍ରମ ଥିଲା । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବିବରଣ ଥିଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଓ ବଳରାମ ଏହାଙ୍କଠାରୁ ଧନୁର୍ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା କରି ସାରି ଦକ୍ଷିଣା ଦେବେ ବୋଲି ଏହାଙ୍କୁ ପଚାରିବାରୁ ଏ ଏହାଙ୍କ ମୃତ ପୁତ୍ରର ଉଦ୍ଧାର ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ । ପ୍ରଭାସତୀର୍ଥସ୍ଥ ସମୁଦ୍ରରେ ସ୍ନାନ କରିବା ସମୟରେ ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ରକୁ ଶଙ୍ଖରୂପଧର ପଞ୍ଚଜନ ନାମକ ଦୈତ୍ୟ ହରଣ କରି ନେଇଥିଲା । ଗୁରୁଙ୍କ ଅନୁରୋଧକ୍ରମେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସମୁଦ୍ରକୁ ଯାଇ ସେ ପୁତ୍ରର ଅସ୍ଥି ସଂଗ୍ରହ କରି ଯମସଦନକୁ ଯାଇ ଯମକୁ ପରାସ୍ତ କରି ସେ ପୁତ୍ରକୁ ପୁନଃ ଶରୀର ପ୍ରଦାନ କରାଇ ମୁକୁଳାଇ ଆଣି ଗୁରୁଙ୍କଠାରେ ଅର୍ପଣ କଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଦ୍ୱାରକାକୁ ଯାଇ ରାଜା ହେବା ପରେ ସାନ୍ଦୀପନି ସେଠାକୁ ଯାଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ପୁରୋହିତ ହୋଇଥିଲେ—ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣ ।]
Sāndīpani

ସାନ୍ଦୃଷ୍ଟିକ ନ୍ୟାୟ—ସଂ ବ (ସମ୍+ଦୃଶ+ଇକ) ସନ୍ଦିଗ୍ଧଫଳ; ଭାଜ୍-ଭାଜକଫଳ—A sort of reasoning. [ଦ୍ର—୧ । ଏହି ନ୍ୟାୟଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପିତାମହଙ୍କଠାରୁ ଦୌହିତ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କେହି ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ନ ଥାନ୍ତି, ତାହାଙ୍କ ଚାଲ୍ଲ ଧନକୁ ତାହାଙ୍କ ଜୀବିତ
Sāndṛushṭika nyāya

ପ୍ରତିଭାମହ ଓ ପ୍ରତିଭାମଣ୍ଡ ସାଅନ୍ତି (ବାୟୁଭମସଂଗ୍ରହ) । ୨ । ଦୁଗ୍ଧପରି ଜଳନାନ୍ୟାୟ । ପୂର୍ବେ ଗୋଟିଏ ପସ୍ୱ ଯେଉଁରୂପେ ଦେଖା ହୋଇଅଛି ସେହିରୂପ ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିଷୟ ଦେଖିଲେ ପୂର୍ବ ଦୃଷ୍ଟ ହୁ ତଦନୁରୂପ ଫଳ ଜଳନା ହେଲେ ଏ ନ୍ୟାୟ ଖଟେ। ଯାଏ (ବିଶ୍ୱକୋଷ; ହୁ ଶ)] ।

ସାନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବିଣ. (ସ=ସହିତ+ଅନ୍ଦ୍ର. ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+ ରକ୍ତି. ର)—୧ । ଘନ; ନିବିଡ଼—1. Thick, dense; close set; compact. ୨ । ଅଭେଦ୍ୟ (ଅମର)—2. Impervious. ୩ । ସ୍ନିଗ୍ଧ (ମେଦିନୀ) 3. Oily. ୪ । ଚିକ୍କଣ—4. Smooth; ୫ । ମନୋଜ୍ଞ; ସୁନ୍ଦର (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—5. Pleasing. ୬ । ମୃଦୁ—6. Gentle; mild. ବି—୧ । ବନ; ଅରଣ୍ୟ (ମେଦିନୀ)—1. Forest. ୨ । ଚକ୍ର;ଘୋଳ— 2. Churned buttermilk.

ସାନ୍ଦ୍ରତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି (ସାନ୍ଦ୍ର+ଭାବ.ତା;ତ୍ୱ)—ଘନତା; ନିବିଡ଼ତା— Sāndratā(twa) Denseness; compactness.

ସାନ୍ଦ୍ରପଦ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା.)—ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—Name of a Sāndra pada metre. (ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ ୧୧ ଅକ୍ଷର ଥାଏ; ପ୍ରଥମ, ଚତୁର୍ଥ, ପଞ୍ଚମ ଓ ଦଶମ ଅକ୍ଷର ଗୁରୁ, ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଲଘୁ; ସାଧାରଣତଃ ଏ ଛନ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ, ଛନ୍ଦରତ୍ନାକର ବିଶ୍ୱକୋଷ)

ସାନ୍ଦ୍ରପୁଷ୍ପ—ସଂ.ବି (ଏଥିର ଫୁଲଯାକ ଘନ ଭାବରେ ଡେଣ୍ଡାରେ ଲାଗିଥିବାରୁ Sāndrapushpa କର୍ମଧା.)—ବିଭୀତକ ବୃକ୍ଷ ଓ ପୁଷ୍ପ; ବାହାଡ଼ା ଗଛ ଓ ଫୁଲ, (ଶବ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରିକା)— 1. Beleric myrobalan (tree and flower)

ସାନ୍ଦ୍ରପ୍ରସାଦ ମେହ—ସଂ. ବି—ଚରକର ନିଦାନ ସ୍ଥାନରେ ଲିଖିତ Sāndraprasāda meha ମେହ ରୋଗବିଶେଷ—A kind of gonorrohea. [ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ମୂତ୍ରର କେତେକାଂଶ ଘନ ଓ କେତେକାଂଶ ତରଳ ହୁଏ ଓ ମୂତ୍ରକୁ ପାତ୍ରରେ ରଖିଲେ ଉପରଭାଗ ପତଳା ଓ ନିମ୍ନଭାଗ ଘନ ହୁଏ । ଶ୍ଳେଷ୍ମା କୁପିତ ହୋଇ ଏ ରୋଗ ବାହାରେ ।]

ସାନ୍ଦ୍ର ମେହ—ସଂ. ବି—ମେହ ରୋଗବିଶେଷ—A kind of gono- Sāndra meha rrohea in which the urine coagulates after a time. [ଦ୍ର—ଏହା ଶ୍ଳେଷ୍ମଜ । ଏ ରୋଗୀର ମୂତ୍ରକୁ କୌଣସି ପାତ୍ରରେ ରଖିଲେ କିଛି ସମୟ ପରେ ତାହା ଗାଢ଼ ହୁଏ—ଚରକ ।]

ସାନ୍ଦ୍ର ସ୍ନିଗ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ—ଘନ ଓ ଚିକ୍କଣ; ମେଦୁର— Sāndra snigdha Dense and smooth.

ସାନ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (ସନ୍ଧି+ଅ)—ସନ୍ଧିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— Sāndha Relating to sandhi.

ସାନ୍ଧକାର—ସଂ. ବିଣ (ସ+ଅନ୍ଧକାର; ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅନ୍ଧକାର- Sāndhakāra ଯୁକ୍ତ—Dark.

ସାନ୍ଧି(ନ୍ଦି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ସନ୍ଧି=ସହ ଭୋଜନ)—ସହ ଭୋଜନ; Sāndhi(ndi) ସଂଭୋଜନ; ବହୁ ଲୋକଙ୍କର ଏକତ୍ର ଭୋଜନ; ପଂକ୍ତି ଭୋଜନ ପଙ୍ଗତ (ଗୋପୀନାଥ ଜନ)—A dinner ପଂଘତ, ପଂଗତ in which many people dine together; a caste-dinner; a social dinner.

ସାନ୍ଧିକ—ସଂ. ବି (ସନ୍ଧା=ମଦ୍ୟ ସନ୍ଧାନ+ଇକ)—୧ । ଶୌଣ୍ଡିକ; Sāndhika ଶୁଣ୍ଡି—1. A distiller of wine. ୨ । (ସନ୍ଧି +ଇକ) ସନ୍ଧି କର୍ତ୍ତା— 2. The maker of a treaty.

ସାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସମ୍+ଧା ଧାତୁ=ସନ୍ଧିରୁ)—୧ । ଏକାଧିକ Sāndhibā ବସ୍ତୁକୁ ଏକତ୍ର ମିଶ୍ରିତ କରିବା ପାଇଁ ଜଳଦ୍ୱାରା ଚଟକାନ ଚଟକିବା; ଦଳିବା—1. To knead up two or ସାନ୍ଦନା more than two things. ୨ । (ସଂ. ସାନ୍ଦ୍ର) ସାନନା ଘନଭାବରେ ପଦାର୍ଥକୁ ଜଳଦ୍ୱାରା ମିଳାଇବା— 2. To mix together very intimately any thing with water. [ଯଥା—ଚୂନ ବାଲିକୁ ସାନ୍ଧ ମସଲା ତିଆରି କରିବା, ମଇଦାକୁ ସାନ୍ଧ ଲୁଚି ତିଆରି କରିବା ।] ୩ । ଛିଦ୍ରରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ସୁଗମ ଖୋଳିବା—3. To press or ram a thing into a hole. ୪ । ପ୍ରହାର କରିବା; ପାଡ଼ି ଦେବା— 4. To beat; to deal blows.

ସାନ୍ଧିବିଗ୍ରହିକ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ (ସନ୍ଧିବିଗ୍ରହ+ଇକ)—ସନ୍ଧି ଓ ବିଗ୍ରହ ସାଧନ Sāndhibigrahika ବିଷୟରେ ନିପୁଣ—Skilful in bringing about peace and war. [ଦ୍ର— ପୂର୍ବେ ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜାମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଏହି ଉପାଧି ଦେଉଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ଅପଭ୍ରଂଶ ହୋଇ 'ଫଣିବିଗ୍ରହ'ରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛି । ଏବେ ବାଲେଶ୍ୱର ଅଞ୍ଚଳରେ 'ସନ୍ଧିବିଗ୍ରହ' ଉପାଧିଧାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି] ସଂ. ବି—ସନ୍ଧି ଓ ବିଗ୍ରହ କାର୍ଯ୍ୟରେ ରାଜାଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେବା କର୍ମଚାରୀ—Foreign Secretary and Minister for peace and war.

ସାନ୍ଧିବେଳ—ସଂ. ବିଣ (ସନ୍ଧିବେଳା+ଅ)—ସନ୍ଧ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ Sāndhibela (ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କୌମୁଦୀ)— Relating to evening.

ସାନ୍ଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସନ୍ଧ୍ୟା+ଭବ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅର୍ଥରେ ଅ)—୧ । Sāndhya ସନ୍ଧ୍ୟାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the evening. ୨ । ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳୀନ—2. Happening in the evening. ୩ । ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳରେ ଅନୁଷ୍ଠେୟ— 3. Performable in the evening.

ସାନ୍ଧ୍ୟ କୁସୁମ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା. ଏହା ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ଫୁଟିବାରୁ)— Sāndhya kusuma ନିଶି ସନ୍ଧ ପୁଷ୍ପ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ସଦାବହାର ଫୁଲ—Periwinkle (flower).

ସଂ. ବହୁ (ବହୁବ୍ରୀହି) — ଯେଉଁ ଗଛ ମାନଙ୍କର ଫଳ ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ଓ ଭୋର୍ ଫୁଟେ—(trees) Flowering at dawn and eve.
(ସାନ୍ଧ୍ୟ କୁସୁମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାନ୍ଧ୍ୟ ଗଗନ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳରେ ବିରଳ ବର୍ଣ୍ଣ ରଞ୍ଜିତ ଆକାଶ—The evening sky.
Sāndhya gagana

ସାନ୍ଧ୍ୟ ତାରା(ନକ୍ଷତ୍ର) — ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—୧ । ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳରେ ଦେଖାଯିବା ନକ୍ଷତ୍ର—1. A star appearing in the evening. ୨ । ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳୀନ ଶୁକ୍ର ତାରା—2. The evening star.
Sāudhya tārā(nakshatra)

ସାନ୍ଧ୍ୟ ଦୀପ (ପ୍ରଦୀପ)—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ସନ୍ଧ୍ୟା ପ୍ରଦୀପ; ସନ୍ଧ୍ୟବତୀ; ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଜଳାଯିବା ଦୀପ—Lamp or wick lighted at nightfall.
Sāndhya dīpa (pradīpa)

ସାନ୍ଧ୍ୟ ବାତ(ୟୁ)—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ସାନ୍ଧ୍ୟ ସମୀର (ଦେଖ)
Sāndhya bāta(yu) Sāndhya samīra (See).

ସାନ୍ଧ୍ୟ ଭଜନ—ସଂ. ବ—ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳୀନ ଈଶ୍ୱର ସ୍ତୁତି—Evening prayer; vespers.
Sāndhya bhajana

ସାନ୍ଧ୍ୟ ଭୋଜ(ଜି)—ଦେ. ବ (ଅଧୁନିକ)—ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳରେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ଓ ସମ୍ମିଳିତ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ଭୋଜ—ସାନ୍ଧ୍ୟ ଭୋଜ ସାଂଧ୍ୟ ଭୋଜ Evening party; tea party.
Sāndhya bhoja(ji)

ସାନ୍ଧ୍ୟ ଭୋଜନ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଖିଆଯିବା ଖାଦ୍ୟ—Supper; evening meal.
Sāndhya bhojana

ସାନ୍ଧ୍ୟ ମିଳନ—ସଂ. ବ (ଅଧୁନିକ)—ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା ଉପଲକ୍ଷରେ ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳରେ (ସାନ୍ଧ୍ୟ ସମ୍ମି[ମ୍ମେ]ଳନ[ଣୀ]—ଅନ୍ୟରୂପ) ନିମନ୍ତ୍ରିତ ଓ ଏକତ୍ର ଉପସ୍ଥିତ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ମିଳନ—An evening party; a social gathering of friends in the evening, generally in honour of some distinguished friend.
Sāndhya milana

ସାନ୍ଧ୍ୟ ସମୀର(ସମୀରଣ)—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବହୁବା ଧୀର ପବନ—The evening breeze.
Sāndhya samīra(samīraṇa)

ସାନ୍ଧ୍ୟ ସମୀରଣ ସେବନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବାହାରେ ବୁଲି ହାଲକା ସାନ୍ଧ୍ୟ ସମୀରଣ ସେବନ କରା ଖାଇବା—To take an airing in the evening.
Sāndhya samīraṇa sebana kariba
ସାଂଧ୍ୟ ସମୀରଣ ସେବନ କରନା

ସାନ୍ଧ୍ୟାକାଶ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ସାନ୍ଧ୍ୟ ଗଗନ—The evening sky.
Sāndhyākāśa

ସାନ୍ଧ୍ୟାଲୋକ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳୀନ ଆଲୋକ—Evening light; twilight.
Sāndhyāloka

ସାନ୍ଧ୍ୟାହ୍ନିକ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳରେ ଅନୁଷ୍ଠେୟ ଉପାସନାଦି—Evening prayer; vespers.
Sāndhyāhnika

ସାନ୍ନହନିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସନ୍ନହନ+ପ୍ରୟୋଜନ ଅର୍ଥ ଏହାର, ଏହି ଅର୍ଥରେ ଇକ)—୧ । କବଚିତ; ସନ୍ନାହ ବିଶିଷ୍ଟ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କୌମୁଦୀ)—1. Armoured. ୨ । ଯେ ବିପଦ ଆସନ୍ନ ଦେଖି ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ କବଚିତ ହେବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦିଅନ୍ତି—2. Giving order to the soldiers to put on armour on seeing imminent peril. ୩ । କର୍ମ କବଚଧାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି) [ବିଶ୍ୱକୋଷ]—3. Carrying armour.
Sannahanika

ସାନ୍ନାଜ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସମ୍+ଣୀ ଧାତୁ=ନେବା+କର୍ମ. ଯ)—ହବିଃ; ହବନୀୟ ଘୃତ; ଯଜ୍ଞାର୍ଥ ଘୃତ; ମନ୍ତ୍ରପୂତ ଘୃତ—Consecrated ghee used for oblations unto the fire.
Sānnājya

ସାନ୍ନାହି(ହୁ)କ—ସଂ. ବିଣ—୧ । କବଚ ପରିହିତ—1. Armoured. ୨ । କବଚ ବନ୍ଧନାର୍ହ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—2. Fit to be armoured.
Sānnāhi(hu)ka

ସାନ୍ନିଧ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସନ୍ନିଧ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ)—ସାମୀପ୍ୟ; ନୈକଟ୍ୟ; ସନ୍ନିଧି—Propinquity; nearness.
Sānnidhya

[ଦ୍ର—ଅର୍ଚ୍ଚକଙ୍କର ଚିତ୍ତପ୍ରାବଲ୍ୟ, ଅର୍ଚ୍ଚନର ଅଭିଶାୟନ, ପୂଜାରେ ବା ପୂଜକଙ୍କର ସବୁ ଅଙ୍ଗର ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଓ ଧ୍ୟାନ ଅନୁସାରେ ପ୍ରତିମାଙ୍କ ଗଠନ ହେଲେ ଦେବପ୍ରତିମାରେ ଦେବତାଙ୍କର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ହୁଏ, ଅନ୍ୟଥା ହୁଏ ନାହିଁ । ଇତ୍ୟଳମ୍ ।]

ସାନ୍ନିପାତିକ—ସଂ. ବିଣ (ସନ୍ନିପାତ+ଦୋଷନାର୍ଥେ. ଇକ)—ସନ୍ନିପାତ ରୋଗଜନିତ ବା ବାତପିତ୍ତକଫଜ; ତ୍ରିଦୋଷକୋପ-ଜନିତ—Resulting from the morbid state of the 3 humours of the body; resulting from collapse or congestion of the wind, bile and phlegm of the system. ସଂ. ବ—ସନ୍ନିପାତ ଜ୍ୱର—Fever due to the morbid condition in the three humours.
Sānnipātika

ସାନ୍ନିପାତିକ ଜ୍ୱର—ସଂ. ବ—ତ୍ରିଦୋଷଜ ଜ୍ୱର ରୋଗ—Typhoid fever; a malignant congestive fever.
Sānnipātika jwara
(ସାନ୍ନିପାତିକ ବୁଖାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାନ୍ନ୍ୟାସିକ—ସଂ. ବ (ସନ୍ନ୍ୟାସ+ଗ୍ରାହକାର୍ଥେ. ଇକ)—ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—An anchorite; a recluse.
Sānnyāsika

ସାନ୍ୱୟ—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଅନ୍ୱୟ)—ଅନ୍ୱୟ ସହ ବର୍ତ୍ତମାନ—Accompanied with Anwaya.
Sānwaya

ସା(ସାଁ)ପ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. (ସଂ. ସର୍ପ)—ସାପ; ସର୍ପ—Snake; serpent.
Sā(sāñ)p

ସା(ସାଁ)ପ୍‌କଟି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ନେଉଳ—Ichneumon.
Sā(sāñ)pkati

ସା(ସାଁ)ପ ଜୋଗ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ସାପଖାଲି—Slough of snakes.
Sā(sāñ)pa jog

ସାପ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସର୍ପ)—୧ । ସର୍ପ; ଭୁଜଙ୍ଗ—1. Snake; serpent. [ଦ୍ର—ପୁରାଣ ମତରେ ଦକ୍ଷ ପ୍ରଜାପତିଙ୍କ (ମାଇ) ସାପ, ସାପୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କନ୍ୟା ଓ କଶ୍ୟପମୁନିଙ୍କ ଏକତମ
Sāpa

ସାପ ପତ୍ନୀ କଦ୍ରୁଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଏମାନେ ଜାତ ହୋଇଥିଲେ ।
ସାଁପ ସାଧାରଣତଃ ସାପମାନେ ଲମ୍ବ ଓ ପଦହୀନ । ଏମାନେ
ସମ୍ବଲ- ସାପ୍ ଭୂଇଁରେ ଘୁସୁର ଘୁସୁର ଚାଲନ୍ତି ଓ ଅଧିକାଂଶ ସାପ
ତେ. ପାମ୍ବ ବିଷଧର ଅଟନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଦାନ୍ତରେ ବିଷ ଥାଏ । ଏହି
ବିଷ ପ୍ରାଣୀର ରକ୍ତ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଗଲେ ପ୍ରାଣୀ ମରିଯାଏ । ଧଣ୍ଡ
ପ୍ରଭୃତି କେତେକ ସାପଙ୍କର ବିଷ ନାହିଁ ଓ ଅଜଗର ପ୍ରଭୃତି
କେତେକ ସାପ ମୃଗ ଆଦି ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ଗିଳି ପକାନ୍ତି ।
ସାପମାନେ ଅଣ୍ଡଜ । କେବଳ ବୋଡ଼ା ସାପ ମାଆ ପେଟରୁ
ଛୁଆ ହୋଇ ଜନ୍ମ ହୁଏ । ଏମାନେ ମୁଷା ଆଦି ଖୋଳିଥିବା
ଗାତରେ, ପାହାଡ଼ ଗହ୍ୱରରେ ଓ ଗଛର କୋରଡ଼ରେ
ରହନ୍ତି । ସାପମାନେ ଚାରି ଅଙ୍ଗୁଳିଠାରୁ ୨୦।୨୫ ହାତ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି । କେତେକ ସାପ ପାଣିରେ ରହନ୍ତି ।
ଆମେରିକା ମହାଦେଶରେ ଏକ ପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ବିଷଧର ସାପ
ଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ରାଟଲ୍ (Rattle) ସାପ କହନ୍ତି ।
ସେମାନଙ୍କ ଲାଞ୍ଜ ଅଗରେ ହାଡ଼ମାଳ ଲାଗିଥାଏ ଓ ସେମାନେ
ଗତି କଲାବେଳେ ସେ ହାଡ଼ଗୁଡ଼ିକ ପରସ୍ପର ସହିତ ବାଜି
ଘଡ଼ି ଘଡ଼ି ଶବ୍ଦ ଦୂରକୁ ଶୁଣାଯାଏ । ସମୁଦ୍ରରେ ଏକ ପ୍ରକାର
ଅତି ବୃହତ୍ ସାପ ଅଛନ୍ତି ଓ ସେମାନେ ଲମ୍ବରେ ବହୁ ଶତ
ହାତ ବୋଲି ଶୁଣାଯାଏ । ପୁରାଣରେ ସାତ ଫେଣା ଓ
ସହସ୍ର ଫେଣାଯୁକ୍ତ ସାପ ଥିବା ଲେଖାଅଛି । ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣ
ମତରେ ସହସ୍ରଫଣାଧାରୀ ବାସୁକି ଏ ପୃଥିବୀକୁ ଟେକି ଧରି
ଅଛି । ସର୍ପର ଶତ୍ରୁ ନେଉଳ ଓ ମୟୂର ଅଟନ୍ତି । ଏମାନେ
ସାପକୁ ମାରି ଖାଆନ୍ତି । ସାପମାନଙ୍କ ଅନ୍ତକ ଗରୁଡ଼ ବୋଲି
ମଧ୍ୟ ପୁରାଣରେ ଅଛି । ନାଗ, ତକ୍ଷ ଆଦି କେତେକ
ବିଷଧର ସର୍ପଙ୍କର ଫଣା ଅଛି । ତେଲାମାନେ ସଦ୍ ତୋଳା
ବୋଲି ଓ ନାଗେଶ୍ୱରୀ ନାମକ ଯନ୍ତ୍ର ବଜାଇ ମନ୍ତ୍ର ଓ ଔଷଧ
ଦ୍ୱାରା ବିଷଧର ସର୍ପଙ୍କୁ ବଶ କରନ୍ତି । ପୁଷ୍ପ ଋତୁରେ ଅଣ୍ଟିନ
ମାସରେ ବାହାରିବା ଖାଲ ଯାତରେ ଲୋକେ ନାଗା ସାଜି
ମନ୍ତ୍ରବଳରେ ଜଳ ଜଳର ଦେହରେ ଓ ବାହୁରେ ସାପ
ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇ ବାହାରିବା ଦେଖାଯାଏ । ସର୍ପ ବିଷର
ଅମୋଘ ଔଷଧ ଅଦ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇ ନାହିଁ । ତବ
ଆବିଷ୍କୃତ ଲେକ୍ସିନ୍ ଏଥିର ଗୋଟିଏ ବିଖ୍ୟାତ ଔଷଧ । ଗଦ
ନାମକ ଗୁଳ୍ମର ତେର ସାପ ବିଷର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଔଷଧ ବୋଲି
ଦେଖାଯାଇଅଛି । ସାଧାରଣତଃ ସାପମାନେ ଗ୍ରୀଷ୍ମପ୍ରଧାନ
ଦେଶରେ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଗୋଟିଏ
ଚାଉଳ ଖୋଳିଥାଏ ଓ ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ ଏମାନେ ଏ ଚାଉଳକୁ
ଛାଡ଼ନ୍ତି । ସାପର ବିଷ (ଗରଳ) ସାନ୍ନିପାତିକ ରୋଗରେ
ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ନାନାଜାତୀୟ ସାପ (ନାଗ, ବୋଡ଼ା, ତକ୍ଷ, ଅଜଗର,
ଡମଣା, ଧଣ୍ଡ, ଚିତ୍ର, ଅହିବାଜ, ମଣିଚୂଡ଼, ଗୋଖର,
ମାଟିବାଘୁଡ଼ିଆ, ଲାଉଡଙ୍କିଆ, ଶଙ୍ଖାମୁଠିଆ ଆଦି)ଙ୍କ ବିଷୟ
ସେହି ସେହି ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ତଳେ ଲେଖାଅଛି । ଦୂର ଓ
ପରର ଅନିଷ୍ଟକାରୀ ଓ ଦୁଃଖଦାୟକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସାପ ସଙ୍ଗେ
ତୁଳନା କରାଯାଏ । ବାଇବଲ୍ ମତରେ ସୟତାନ (Satan)
ସାପ ରୂପ ଧାରଣ କରି ପୃଥିବୀର ଆଦମ ଦମ୍ପତିଙ୍କୁ ଭୁଲାଇ
ପାପଗ୍ରସ୍ତ କରିଥିଲା । ସାପର ନାମ ଲୋକେ ସାଧାରଣତଃ
ଘୃଣାରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଅମଙ୍ଗଳକର ବୋଧ କରନ୍ତି ।
ଏଥିପାଇଁ 'ସାପ' ଶବ୍ଦ ନ କହି 'ଲମ୍ବ ଜନ୍ତୁ' 'ଲହି' 'ଦାଠି'
ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦ କହନ୍ତି । ସାପ ମହାଦେବଙ୍କ ଭୂଷଣ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ
କାଳିୟ ନାମକ ଏକ ବିଷଧର ସାପକୁ ଦଳନ କରିଥିଲେ ।
ପୁରାଣ ମତରେ ସାପମାନେ ପାତାଳସ୍ଥ ନାଗଲୋକରେ ବାସ
କରୁଥିଲେ ଓ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ସୁନ୍ଦରୀ ନାଗକନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ
ବିବାହ କରୁଥିଲେ ।

ସାପମାନେ ପବନ ଆହାର କରନ୍ତି ଓ ଏମାନଙ୍କର କାନ
ନ ଥିବାରୁ ଏମାନେ ଆଖିରେ ଶୁଣନ୍ତି ବୋଲି ପୁରାଣକାର ଓ
କବି ମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଏହା କ୍ରାନ୍ତି ଧାରଣା
ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଅଛି । ସାପମାନଙ୍କର ଦାନ୍ତର ଓ
ପାଟିର ଗଠନ ଏପରି ଯେ, ଏମାନେ ଯେଉଁ ଜୀବକୁ ପାଟି
ଦ୍ୱାରା କାମୁଡ଼ି ଧରନ୍ତି ତାହାକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ପାରନ୍ତି
ନାହିଁ ଓ ଧୃତ ଜୀବକୁ ଗଳାଧଃକରଣ କରିବା
ଛଡ଼ା ତାକୁ ପାଟିରୁ ଛାଡ଼ି ଦେବାର ଉପାୟ ଏମାନଙ୍କର
ନ ଥାଏ ।

କେତେକପ୍ରକାର ସାପଙ୍କ ନାମ –

ଆଠ ନାଗ ଷୋଳ ଚିତ୍ର, ବାର ବୋଡ଼ା ତେର ଜାତି,
(ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରବଚନ)

ଗୋଖର—୧ । ଦୁଧିଆ—ବଳରାମ ଗୋଟା—ଧଳା
କଠାଳିଚିତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ।
ଜଗନ୍ନାଥଗୋଟା—କଳା କଠାଳିଚିତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ।
୨ । ଶ୍ୱେତ—ଚାଉଳିଆ, ଗହମା, ଡହା ।
ବୋଡ଼ା—ଚନ୍ଦନ ବୋଡ଼ା, ବାଦୁଆ ବୋଡ଼ା ।
ଚିତ୍ର—ଧଳା ଚିତ୍ର, କଳା ଚିତ୍ର ।
ତକ୍ଷ – ତମ୍ବାକାଟିଆ, ଲଟାଳିଆ, ବୋଳଥିଆ, ଅଡ଼େଇ
ବିଅରିଆ, ଗେଣ୍ଡାଳିଆ

ନାଗ—ପଦ୍ମ, ପୁଣ୍ଡରୀକ, କର୍କୋଟକ, ମହାପଦ୍ମ, ବିରୂପ,
ତକ୍ଷକ, ବାସୁକି, ଅନନ୍ତ ।

ଶଙ୍ଖାମୁଠିଆ, ଅହିବାଜ, ମଣିଚୂଡ଼, ଶଙ୍ଖଚୂଡ଼, ଅଜଗର,
ଡମଣା, ମାଟିବାଘୁଡ଼ିଆ, ଧଣ୍ଡ, ବାଣିନଳ, ଲାଉଡଙ୍କିଆ, ରଣା,
ଦୋମୁଣ୍ଡିଆ ଇତ୍ୟାଦି ।

କୃଷ୍ଣଦ୍ୱୈପାୟନ ମହାଭାରତ ଆଦିପର୍ବରେ ସାପମାନଙ୍କର ବଂଶ
ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ସମ୍ବନ୍ଧେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପଦମାନ
ଅଛି—

ବହୁତ ଭୁଜଙ୍ଗମ ଅଛନ୍ତି ମହୀରେ,
କେତେ ତାହା ବିସ୍ତାରି କହିବା ସମ୍ଭରେ ।
ପ୍ରଥମେ କଦ୍ରୁ ପୁତ୍ର ଶେଷଦେବ ହେଲେ,
ତାହାଙ୍କର ଅନୁଜ ବାସୁକି ବୋଲାଇଲେ ।

ଐରାବତ ଉତ୍ପଳକ କର୍କୋଟ ଧନଞ୍ଜୟ,
ମଣିନାଗ ପୂରଣ ଆଉ କାଳକେୟ ।
ପିଞ୍ଜରକ ଏଲାପତ୍ର ଗୀଳ ଅଗୀଳ,
ବାମନ କଳମାଷ ଅର୍ଯ୍ୟକ ଶବଳ ।
ଉଗ୍ରକ କଳଶ ଗୋତକ ସୁରମୁଖ,
ବିମଳ ପିଣ୍ଡକ ନୋଥପ୍ତ ଦଧିମୁଖ ।
ଶଙ୍ଖ ବାଳଶିଖ ବିଷ୍ଣୁବକ କରୋଟକ,
ପିଙ୍ଗଳ ନକୁଳ ଯେ ମୃଦ୍ଗର ପିଣ୍ଡକ ।
ବାହ୍ୟକର୍ଣ୍ଣ ହସ୍ତିପଦ ଯେ ଅଶ୍ୱତର,
ବୃଦ୍ଧ ସମ୍ବର୍ତ୍ତକ ଲୁଷ୍ଣାଣ୍ଡକ କୁଞ୍ଜର ।
ଶଙ୍ଖମୁଖ ପିଣ୍ଡାରକ ଯେ ଚେମକ,
କର୍କଶ ଅକର୍କଶ ବଲ୍ଲଭ ହଳକ ।
ଲୁଣ୍ଡୋଦର ମହୋଦର କରବୀର,
ସୁଷ୍ପଦଂଷ୍ଟ୍ର ବିଲ୍ବଯାଣ୍ଡର ଶଙ୍ଖଶିର ।
ମୁଷ୍ଟକାଦ ପୂର୍ଣ୍ଣଭଦ୍ର ହରଦ୍ରକ,
ଶ୍ରୀବହ୍ନ ଅପରାଜିତ ଯେ ଜ୍ୟୋତିକ ।
କରରଥ ଧୃତରଷ୍ଟ୍ର ଶଙ୍ଖପିଣ୍ଡ,
ବରଜା ସ୍ୱବାହ୍ନ ଫିରକ ଅଳପିଣ୍ଡ ।
ଦସ୍ତିପିଣ୍ଡ ସୁମୁଖ ହେମଗୁହ ଲୁଠର,
କୌଣପାଶନ କୁମୁଦ ଉତ୍ତର ପ୍ରଭାକର ।
କମ୍ବଳ କର୍ଦ୍ଦମ ବହ୍ନିମୁଖକ ନାଗ
ଏମାନେଟି ନାଗମାନଙ୍କ ମହାଭାଗ ।

ସାପମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ କେତେକ ଉକ୍ତି, ପ୍ରବଚନ, ନ୍ୟାୟ ଆଦି—

୧ । ସାନ ସାପର ବିଷ ଟାଣ (ତୀବ୍ର)—ପ୍ରବଚନ କ୍ଷୁଦ୍ର ସର୍ପର ବିଷ ଉତ୍କଟତର ।

୨ । ବିଚା ମନ୍ତ୍ର ନ ଜାଣି ସାପ ଗାତରେ ହାତ ପୂରାଇବା—ନ୍ୟାୟ ।

୩ । ସାପ ମାରି ପର ଗଳାରେ ପକାଇବା—ନ୍ୟାୟ ।

୪ । ବେଳରେ ମଲା ସାପ କାନ୍ଧିବା—ନ୍ୟାୟ ।

୫ । ସାପ ଗଲା ଗାତେ, ଉମ୍ବ ଗଲା ତାହା ସାଙ୍ଗେ—ପ୍ରବଚନ ।

୬ । ସୁଅରେ ସାପ ମୁଣ୍ଡ ଛିଣ୍ଡି ଯାଉଛି—ପ୍ରବଚନ ।

୭ । ସାପକୁ ଦୁଧ ପିଆଇଲେ ଗରଳ ବାନ୍ତି କରେ—ନ୍ୟାୟ ।

୮ । ସାପ ମରେ ନାହିଁ ବି ବାଡ଼ି ଭାଙ୍ଗି ନାହିଁ; ସାପ ନ ମରୁ ବି ବାଡ଼ି ନ ଭାଙ୍ଗୁ—ନ୍ୟାୟ ।

୯ । ସାପ ମରୁ ବାଡ଼ି ନ ଭାଙ୍ଗୁ—ନ୍ୟାୟ ।

୧୦ । ସାପ ହୋଇ କାମୁଡ଼ିବା, ଗଣ୍ଡିଆଁ ହୋଇ ଝାଡ଼ିବା—ନ୍ୟାୟ ।

୧୧ । (ନାଗ) ସାପ ଚୁରୁଚୁରା ଧରିବା—ନ୍ୟାୟ ।

୧୨ । ସାପ ନେଉଳ ସମ୍ବନ୍ଧ—ନ୍ୟାୟ ।

୧୩ । ସାପ ପର ଗାତ ଖୋଜିବା—ନ୍ୟାୟ ।]

୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପରର ଅନିଷ୍ଟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି; କୁର ଓ ଖଳ ବ୍ୟକ୍ତି—2. (metaphorical) A wicked person.

ସାପ କଙ୍କାଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ସର୍ପ କଙ୍କାଳିକା)—ରାସ୍ନା । ଜାତୀୟ ଔଷଧି
Sāpa kaṅkāli ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ (ହରେକୃଷ୍ଣ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—(ସାପ କଙ୍କାଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) Name of a medicinal
ସର୍ପ କଙ୍କାଳିକା **सर्प लता** tree; Vanda Roxburghi.

ସାପ କଣ୍ଟା—ଦେ. ବି (ସଂ. ସର୍ପ+କଣ୍ଟକ)—ମୃତ ସର୍ପର ଅସ୍ଥି କଙ୍କାଳ-
Sāpa kaṇṭā Skeleton or bones of a dead snake.
ସାପେର କାଁଟା **साँपका काँटा**

ସାପ କାଟି—ଦେ. ବି—୧ । ସର୍ପାଘାତ—1. Snake-bite. ୨ । ସର୍ପ-
Sāpa kāṭi ଘାତ ଜନିତ ମୃତ୍ୟୁ—2. Death due to
ସାପ କାଟି **साँप कटी** snake bite.

ସାପ କାଟିବା—ଦେ. ବି—ସର୍ପାଘାତ ଜନିତ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବା—
Sāpa kāṭibā Death by snake bite.
ସାପ(ପେ) କାଟି (ପ୍ରୟୋଗ—ତାକୁ ସର୍ପ କାଟିଲା=ସର୍ପ ଦଂଶନ
साँप काटना ଦ୍ୱାରା ତାହାର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଲା ।)

ସାପ କାତି—ଦେ. ବି—ସାପ ଦେହର ଖୋଳ ବା ଆବରଣ—
Sāpa kāti The slough of a snake.
ସାପେର ଖୋଳସ **साँप केचुआ**

ସାପ କାମୁଡ଼ା—ଦେ. କ୍ରି—ସର୍ପ ଦଂଶନ—Snake-bite.
Sāpa kāmurḍā ସାପେର କାମଡ **साँप काटना**

ସାପ କାମୁଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ସର୍ପ ଦଂଶନ—
Sāpa kāmurḍibā Snake-bite.
ସାପ କାମଡାନ **साँप काटना**

ସାପକ୍ଷ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସପକ୍ଷ)—୧ । ଅନୁକୂଳ—1. Propitious;
Sāpaksha favourable. ୨ । ସ୍ୱପକ୍ଷୀୟ—2. Belonging
ସାପକ୍ଷ, ସପକ୍ଷ to one's party. ବି—ସହାୟ—Support;
सपक्ष [ସାଅ(ହା)ପକ୍ଷ—ଅନ୍ୟ ରୂପ] help.

ସାପ ଖେଳା—ଦେ. ବି—କେଳାମାନଙ୍କର ମନ୍ତ୍ର ବୋଲି ବା ନାଗେଶ୍ୱରୀ
Sāpa khelā ନାମକ ଯନ୍ତ୍ର ବଜାଇ ସାପକୁ ଉତ୍ପତ୍ତ ଅଟକାଇ
ସାପ ଖେଳନ କରାଇବା—Causing a snake to rear
साँप खेलाना its head, being attracted by the
song or flute of the snake charmer.

ସାପ ଖେଳା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(କେଳା) ନାଗେଶ୍ୱରୀ ବଜାଇ ବା
Sāpa khelā(le)ibā ପଦ୍ୟବୋଲା ଆଦି ବୋଲି ସାପକୁ ସ୍ତମ୍ଭିତ
ସାପ ଖେଳାନ କରି ଅଗରେ ରଖାଇବା ବା ଗୁଳିତ କରାଇବା—
साँप खेलाना (a snake charmer) To cause a snake to be charmed or to rear its head and expand its hood, by uttering certain formulae and songs and blowing flutes. [ଦ୍ର—ଅମ ଦେଶର କେଳାମାନେ ସାପଙ୍କୁ ଖେଳାଇବା ସମୟରେ ଯେଉଁ ଗୀତ ଓ ପଦମାନ ବୋଲନ୍ତି

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଇୟ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ରୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଯ	ସ	ଚ୍ୟ	ଇଅ	ଛ	ନ୍ତ

ତାହାକୁ 'ପଦ୍ମଫୋଲା' ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ଗୀତରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଜନ୍ମ, କାଳନ୍ଦୀ ହ୍ରଦରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର କାଳିୟଦଳନ ଆଦି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥାଏ । ସ୍ଥାନ ବିଶେଷରେ ସାପୁଆମାନେ ବଣୀ ଓ ନାଗେଶ୍ୱର ବଜାଇ ସାପକୁ ଖେଳାନ୍ତି ।]

ସାପ ଗରଜନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସର୍ପ ଗର୍ଜନ)—ସାପର ଫଁ ଫଁ ଶବ୍ଦ—
Sāpa garajana The hissing of a snake.
[ସାପ ଗର୍ଜନ—ଅନ୍ୟରୂପ] ସାପେର ଗର୍ଜ୍ଜନ **साँप गरजन**

ସାପ ଗରଳ—ଦେ ବି (ସଂ. ସର୍ପ ଗରଳ)—ସର୍ପର ବିଷ—
Sāpa garala ସାପେରଗରଳ **साँपविष** Snake poison.

ସାପ ଗାତ - ଦେ. ବି (ସ. ସର୍ପ+ଗର୍ତ୍ତ)—ସର୍ପମାନେ ଯେଉଁ ଗର୍ତ୍ତରେ ରହନ୍ତି—A hole inhabited by a
Sāpa gāta ସାପେର ଗର୍ତ୍ତ **साँपका बिल, बाँबी** snake.
[ଦ୍ର—ସର୍ପମାନେ ରହିବା ପାଇଁ ନିଜେ ଗର୍ତ୍ତ ଖୋଳି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନ ମୂଷା ଆଦିଙ୍କ ଗର୍ତ୍ତ ବା ଗଛର କୋରଡ଼ ବା ପଥର ଖୋଲରେ ରହନ୍ତି ।]

ସାପ ଚୋଟ—ଦେ. ବି—ସର୍ପର ଦଂଶନ—
Sāpa choṭa ସାପେରଚୋଟ **साँपचोट** Snake bite.

ସାପ ଛତୁ—ପ୍ରାଦେ (ଜୟପୁର) ବି—(ସଂ. ସର୍ପଚ୍ଛତ୍ର)—ଏକ ପ୍ରକାର
Sāpa chhatu ଛତୁ—A kind of mushroom.

ସାପ ଛୁଇଁବା—ଦେ. ବି (ଶୁଭାଶଂସୀ ବାକ୍ୟର ପ୍ରୟୋଗ)—ସାପ
Sāpa chhuiñbā କାମୁଡ଼ିବା—(Euphemism) Snake-
ସାପେ ଛୋଁୟା **साँप छूना** biting.

ସାପଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କି—୧ । ସାପ ପରି ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇ ଦୃଢ଼
Sāpaṭā(ṭe)ibā ଭାବରେ ଧରିବା; ଜଡ଼ାଇ ଧରିବା—1. To
ସାପଟି ଧରିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ entwine (like a snake).
ସାପଟେଇ ଧରିବା }
ସାପଟାନ **चिपटना** ୨ । ଜାବୁଡ଼ି କରି ଧରିବା—
2. To hold firmly.

ସାପ ଡଂ(ଡଂ,ଦଂ)ଶିବା—ଦେ. ବି (ସଂ. ସର୍ପଦଂଶକ)—ସାପ
Sāpa ḍaṁ ḍhaṁ,daṁ)śibā କାମୁଡ଼ିବା (ଦେଶ)—
ସାପ କାମଡ଼ାନ **साँप काटना** Sāpa kāmurdibā. (See)

ସାପତନ—ପ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ସାପତ୍ନ୍ୟ)—ସାବତ [ଭାଇ, ଭଉଣୀ, ମାଆ]—
Sāpatana Step (brother, sister, mother).
ସତ **सौतिला** [ଉ—ଗରୁଡ଼ ତ ଅମୃତ ସାପତନ ଭାଇ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ତନ ।]

ସାପତ୍ନ—ସଂ. ବି (ସପତ୍ନ=ଶତ୍ରୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ; କିମ୍ବା ସପତ୍ନୀ+
Sāpatna ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ଶତ୍ରୁ—1. Enemy. ୨ ।
ଶତ୍ରୁତା—2. Enmity.

ସାପତ୍ନ୍ୟ—ସଂ. ବି (ପୁଂ) (ସପତ୍ନୀ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ସପତ୍ନୀ-
Sāpatnya ପୁତ୍ର; ସତ୍ରୁଭୂଣିଆ ପୁଅ—1. Step son. ୨ । (+
ଭାବ. ଯ) ସପତ୍ନୀ ଭାବ—2. The state of being
a co-wife. ୩ । (+ସମାନାର୍ଥ.ଯ) ଶତ୍ରୁ (ଅମର)—
3. Enemy. ୪ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ—4. Rival. ୫ ।
ଶତ୍ରୁତା—5. Enmity.

ସାପତ୍ନେୟ—ସଂ. ବି (ପୁଂ) (ସପତ୍ନୀ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)-ସପତ୍ନୀପୁତ୍ର—
Sāpatneya Step son.
(ସାପତ୍ନେୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାପତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଅପତ୍ୟ)—ସନ୍ତାନ
Sāpatya ବିଶିଷ୍ଟ—Having offspring.
[ସାପତ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସାପଦ୍—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଆପଦ୍)-ଆପଦ୍‌ବିଶିଷ୍ଟ—
Sāpad Dangerous.

ସାପ ପେଡ଼ା—ଦେ. ବି—କେଲାମାନେ ଯେଉଁ ପେଡ଼ାରେ ସାପକୁ
Sāpa perdā ରଖନ୍ତି; କରଣ୍ଡ—A case in which
ସାପେର ପେଁଡ଼ୀ **साँपकि पोती** snakes are kept confined.

ସାପ ଫେଣ(ଣା)—ଦେ. ବି (ସଂ. ସର୍ପ ଓ ଫଣା)—ସର୍ପର ଫଣା—
Sāpa pheṇa(ṇā) The expanded hood of a snake.
ସାପେର ଫଣା **साँपका फेंच**

ସାପ ବଣ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସର୍ପ+ବନ)—ସର୍ପମୟ ସ୍ଥାନ—
Sāpa baṇa The place infested with snakes.
ସାପେର ବନ **साँप वन** (ତୁଳନା କର—ଗୁଡ଼ବଣ)

ସାପ ବିଷ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସର୍ପ ବିଷ)—ସର୍ପର ଗରଳ—
Sāpa bisha ସାପେର ବିଷ **साँप विष** Snake poison.

ସାପ ମଣି—ଦେ. ବି (ସଂ. ସର୍ପମଣି)—ନାଗ ଆଦି ସାପଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା
Sāpa maṇi ଏକ ପ୍ରକାର ମଣି—(ଏହାକୁ କେତେକ ବୋଲନ୍ତି
ସାପେର ମଣି ଭେଡ଼ିରଥରେ ପୁରାଣ ପିନ୍ଧନ୍ତି)—The gem
साँप मणि found in the head of some poisonous snakes.

ସାପ ମନ୍ତ୍ର—ଦେ. ବି (ସଂ. ସର୍ପ ମନ୍ତ୍ର)—ସର୍ପମନ୍ତ୍ର; ସାପକୁ ବଶ କରିବା
Sāpa mantra ପାଇଁ କିମ୍ବା ସାପ ବିଷ ଝଡ଼ାଇବା ପାଇଁ
ସାପେରମନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହୃତ ମନ୍ତ୍ର—Mystic formulae used in
साँप मन्त्र charming snakes or in alleviatng the fatal effects of snake bite.

ସାପ ମାରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ସର୍ପ+ମାରକ)—ପ୍ରସହଦର୍ଗର ଦବାରର
Sāpa mārī ଖଇରା ଉଗର ପକ୍ଷିବିଶେଷ—The short-
ଭାସ ପକ୍ଷୀ tailed eagle; Circaetus Gallicus. [ଦ୍ର—
ଉକାଷ ଏମାନଙ୍କର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ୧୨ ହାତ; ମୁଣ୍ଡ ବଡ଼, ଚଞ୍ଚୁ ବଙ୍କା, ପୁଚ୍ଛ ଦୀର୍ଘ, ବଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଏମାନେ ପଡ଼ିଆରେ ଥାଆନ୍ତି ଓ ସାପ ବେଙ୍ଗ ଧରି ଖାଆନ୍ତି ।]

ସାପ ଯୋଗ—ପ୍ରାଦେ (ପାଟଣା) ବି (ଭୁଲ,ହି. ସାଂପଜୋଗ)—ସାପ କାଞ୍ଚି
Sāp joga —The slough of a snake.

'ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ବିପରୀତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ'ଖୋଜିବେ; 'ମୃତ' ନ ମିଳିଲେ 'ମୃତ'ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ'ନ ମିଳିଲେ 'ବଧୂ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍'ଦେଖିବେ

ସାପରାଧ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ + ଅପରାଧ)—ଅପରାଧ ଯୁକ୍ତ—Offending. ବି. ପୁଂ—ଅପରାଧୀ—(ସାପରାଧା—ସ୍ତ୍ରୀ) . Offender.

Sāparādha

ସାପିଣ୍ଡ(ଣ୍ଡ୍ୟ)—ସଂ. ବି (ସପିଣ୍ଡ + ଭାବ. ଅ; ଯ)—ଜ୍ଞାତିତ୍ୱ; ସପିଣ୍ଡତା (ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ୭ ପୁରୁଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଡ଼ି ସମ୍ବନ୍ଧ ଓ କନ୍ୟା ପକ୍ଷରେ ୩ ପୁରୁଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରକ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧ)—Consanguinity; kinship (within 7 generations of agnates in the case of males and 3 in case of females).

Sāpiṇḍa(ṇḍya)

ସାପୁଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ସାପ ପରି ସରୁ—1. Narrow (as a snake). (ଯଥା—ସାପୁଆ ଡଙ୍ଗା, ସାପୁଆ ନଈ ।) ସରୁ **ସାଁପିୟା** ୨ । ଯେଉଁଠାରେ ବହୁତ ସାପ ଥାଆନ୍ତି; ସର୍ପମୟ—2. Full of or infested with snakes. ୩ । ସର୍ପ ଦମନ କରିବାରେ ଦକ୍ଷ—3. Skilful in handling snakes. ୪ । ସାପ ଧରିବା ଓ ସାପ ଖେଳାଇବା ଯାହାର ଜୀବିକା—4. Earning livelihood by catching and charming snakes. ଦେ.ବି- **ସାଁପିୟା ନାବ** ୧ । ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଡଙ୍ଗା—1. A species of narrow boat. ୨ । ଅଠଗଡ଼ରେ ପ୍ରବାହିତ ସର୍ପେଶ୍ୱରୀ ନଦୀ (ଦେଶ)—2. Name of a small river flowing in the Āṭhagarḍa State. ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—A kind of fish. ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଛଚିନ୍ଦା—Snake gourd. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଘରର ଛାତ ଉପରେ ବସିଥିବା ଝୁଲୁ ଯେଉଁ ସରୁଆ କାଠଖଣ୍ଡି-ମାନ ଛିଡ଼ି ଦିଆ ହେଲା ପରି ରହିଥାଏ—The diagonal pieces of wood which support the perpendicular Guja put on an Urā of a thatched house.

Sāpuā

ସାପୁଆ କେଳା—ଦେ. ବି—ଏକଜାତୀୟ କେଳା; ଯେଉଁ କେଳାମାନେ ସାପ ଧରି ଓ ସାପ ଖେଳାଇ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି—A class of wandering snake charmers. [ଉ—ଲୁହୁଡ଼ା ଘୋଷା, ଉକ ବେଳୁଆ, ବେକେ ଗରଗଡ଼ ମାଳା, ଦୂରରୁ ଦେଖିଲେ ଏହାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିବ ଶିଷ୍ଟେ ଏ ସାପୁଆ କେଳା—ଚଗ ।]

Sāpuā kelā

ସାପୁଆ ଡଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ ଓ ମୋଟ କାଠଗଡ଼ ଖୋଳା ସରୁ ଡଙ୍ଗା ଓ ଲମ୍ବ ଡଙ୍ଗା—A slender and long boat (scooped out of one log of wood); a dug-out.

Sāpuā daṅgā

ସାପୁଆ ନଈ—ଦେ. ବି—୧ । (ସାପ ପରି) ସରୁଆ ନଦୀ—1. A narrow river; rivulet. ୨ । ଅଠଗଡ଼ର ସର୍ପ ନଦୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ନଦୀ—2. Name of a small river flowing in the Āṭhagarḍa State. [ଦ୍ର—ଏ ନଦୀ ଛନ୍ଦୋଳରୁ ବାହାରି ଭେଙ୍ଗାନାଳ ଓ ଅଠଗଡ଼ ବାଟେ ବହି ମହାନଦୀରେ ପଡ଼ିଅଛି ।]

Sāpuā naī **ସାଁପିୟା ନଦୀ**

ସାପୁଆ ପଥର—ଦେ. ବି (ନାମ)—ନୂଆଗଡ଼ର ନାଗଝର ନଦୀକୂଳରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ୬୦ ହାତ ଲମ୍ବ ପଥର—A long slab of stone, 60 cubits long, found on the bank of the Nāgajhara river in the Nayāgarḍaa State [ଦ୍ର—ଏହାର ଆକାର ଓ ଗଢ଼ଣ ଅବିକଳ ସାପ ପରି; ବର୍ଣ୍ଣ ଈଷତ୍ କଳା ଓ ଧଳା ମିଶା ।]

Sāpuā pathara

ସାପୁଆ ବିରୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକଜାତୀୟ ବିରୁଡ଼ି—A kind of wasp. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ବସା ବା ଫେଣା ସାପଙ୍କ କାଣ ପରି ଲମ୍ବା ଓ ସରୁ ।]

Sāpuā birurḍi

ସାପୁଆ ମହୁଫେଣା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକପ୍ରକାର ମହୁମାଛିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ସରୁଆ ମହୁଫେଣା—A long honeycomb made by a kind of bees. [ଦ୍ର—ଏହି ଫେଣାରେ ମହୁମାଛିମାନେ ଗଛର କୋଉଡ଼ରେ ଚିଆର କରନ୍ତି । ଏହାର ଚଉଡ଼ା ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ଅଙ୍ଗୁଳ ଓ ଲମ୍ବା ଏକ ହାତ ।]

Sāpuā muṇḍi

ସାପୁଆ ମୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡପଡ଼ାର ପର୍ବତବିଶେଷ—Name of a hill in Khaṇḍaparḍa State of Orissa. (ଉ—ତାହାର ଦକ୍ଷିଣେ ଦିଗେ ବଲ୍ଲୁକ ଅଞ୍ଚଳ ଯେ ଗିରି, ସାପୁଆ ମୁଣ୍ଡି ଅରଧା ତାହାର—ଚିନ୍ତାମଣି ବିଦ୍ୟାଧରୀ ।) [ଦ୍ର—ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ୧୭୬୧ ଫୁଟ୍ ।]

Sāpuā(ṭe)ibā

ସାପୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସର୍ପ ପରି ଘୁଡ଼େଇ ହୋଇ ଧରିବା—To hold firmly by entwining.

ସାପଟାନ **ଚିପଟାନା**

ସପୁଟା(ଟେ)ଇ ଧରିବା, ସାପେଟିବା, ସାପ୍‌ଟେଇ ଧରିବା, ସାପ୍‌ଟେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ସାପୁଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ, ସର୍ପିଣୀ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ସର୍ପ—1. A female snake. (ଉ—ସାପୁଣୀ ଫେଣା ଟେକି ସାପିନୀ ସାବଧାନତା ସହିତ ଅନାଇଲା ପରି ଚାରିଅଡ଼ିକୁ ଅନାଇ ଅନର୍ଗଳ ବଲ୍ଲିତା ଓଜାଉ ପକାଇ ଅଛି—ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ ।) ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କ୍ରୂର ଓ ଖଳ ପ୍ରକୃତିବିଶିଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ—2. (figurative) A wicked woman.

Sāpuṇī

ସାପେକ୍ଷ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଅପେକ୍ଷା)—୧ । ଅପେକ୍ଷାଯୁକ୍ତ—
Sāpeksha 1. Waiting. ୨ । ପରସ୍ପରାପେକ୍ଷୀ—
(ସାପେକ୍ଷତା[ତ୍ୱ]—ବି) 2. Mutually dependent. ୩ । ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଅଭିଳାଷବିଶିଷ୍ଟ—3. Mutually disirous of each other. ୪ । ଯେ ଅନ୍ୟର ଅପେକ୍ଷା ରଖେ—4. Depending on another. [ଦ୍ର—ଯେ ଅନ୍ୟର ଅପେକ୍ଷା ରଖେ ସେ ସାପେକ୍ଷ, ସ୍ୱାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ପରସ୍ପର ସାପେକ୍ଷ; ଅର୍ଥାତ ସ୍ୱାମୀର ଅର୍ଥ ସ୍ତ୍ରୀ ସାହାଯ୍ୟରେ, ସ୍ତ୍ରୀର ଅର୍ଥ ସ୍ୱାମୀ ସାହାଯ୍ୟରେ ବୋଧଗମ୍ୟ ହୁଏ; ଏଣୁ ସ୍ୱାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ସାପେକ୍ଷ ଶବ୍ଦ । 'ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ଘରକୁ ଯିବି' ଏହି ବାକ୍ୟ ନିରପେକ୍ଷ; କିନ୍ତୁ (ପୂର୍ବଭାଗ) ତୁମ୍ଭେ ଆସ, ତେବେ (ପରଭାଗ) ମୁଁ ତୁମ୍ଭ ଘରକୁ ଯିବି ।' ଏହା ସାପେକ୍ଷ; କାରଣ 'ତୁମ୍ଭ ଘରକୁ ମୋହର ଯିବା' 'ତୁମ୍ଭ ଆସିବା'ର ଅପେକ୍ଷା ରଖେ । ଏହି ଜାତୀୟ ବାକ୍ୟ ସାଙ୍କଳ୍ପିକ (=Hypothetical) ନାମରେ କଥିତ । ଅନ୍ୟ ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ସାପେକ୍ଷ ବାକ୍ୟ ଆମ୍ଭେମାନେ ବ୍ୟବହାର କରୁଁ ପାହାକୁ ବୈକଳ୍ପିକ (= Disjunctive) ବୋଲିପାଏ; ଯଥା—ରାମ କଟକରେ ଅଛି (=ପୂର୍ବ ଭାଗ) ଅଥବା ଗାଁଆଁକୁ ଯାଇଅଛି (= ପର ଭାଗ) ।' ଏଠାରେ ଗାଁଆଁକୁ ଯାଇଥିବା' 'କଟକରେ ନ ଥିବା' ରୂପରେ ଓ 'କଟକରେ ଥିବା' 'ଗାଁଆଁକୁ ନ ଯାଇ-ଥିବା' ରୂପରେ ବିଭକ୍ତ କରେ । ସାପେକ୍ଷ ବାକ୍ୟ ଜଟିଳ; ଏହା ଏକାଧିକ ବାକ୍ୟ ବିଶିଷ୍ଟ; କିନ୍ତୁ ବିଭିନ୍ନ ବାକ୍ୟ ପରସ୍ପର ସଂପୃକ୍ତ; ବିଚ୍ଛିନ୍ନଭାବରେ ଅବସ୍ଥିତ ନୁହେଁ । ସଂକଳ୍ପିକ ବାକ୍ୟରେ ପୂର୍ବଭାଗ ପରଭାଗର ଅପେକ୍ଷା ରଖେ ନାହିଁ । କେବଳ ପରଭାଗ ପୂର୍ବଭାଗର ଅପେକ୍ଷା ରଖେ । ବୈକଳ୍ପିକ ବାକ୍ୟରେ ଯେ କୌଣସି ଭାଗ ଅନ୍ୟ ଭାଗର ସଂଘଟନ ରୂପରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରେ । 'ଅନୁପସ୍ଥିତ ଶତ୍ରୁମାନେ ପୋଇମାନା ଦେବେ' ଏହି ବାକ୍ୟ ନିରପେକ୍ଷ । 'ଯଦି ଶତ୍ରୁ ଅନୁପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତି ତେବେ ପୋଇମାନା ଦେବେ' ଏହା ସାପେକ୍ଷ ବାକ୍ୟ । ଏହି ଦୁଇ ବାକ୍ୟକୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଅନେକ ସମୟରେ ଏକ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର କରିଥାଉଁ । କିନ୍ତୁ ଏ ଦୁହିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଟିକିଏ ସୂକ୍ଷ୍ମ ପ୍ରଭେଦ ରହିଅଛି । ଯେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୋଟିଏ ମାତ୍ର ଶତ୍ରୁ ଅନୁପସ୍ଥିତ ହୋଇ ନାହିଁ ଅର୍ଥାତ୍ ଯଦି ଶତ୍ରୁର ଅନୁପସ୍ଥିତି ଭବିଷ୍ୟତ୍-ଗର୍ଭରେ ଥାଏ, ତେବେ ସେ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାପେକ୍ଷ ବାକ୍ୟର ବ୍ୟବହାର ପ୍ରଶସ୍ତ । କାରଣ ନିରପେକ୍ଷ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ-ଦ୍ୱାରା ବୁଝାଯିବ ଯେ, ଶତ୍ରୁର ଅନୁପସ୍ଥିତି ଘଟି ଯାଇଅଛି—ସନ୍ଦର୍ଭ ଲେଖକ. ପ୍ରୋଫେସର୍ ବିପିନବିହାରୀ ରାୟ, ଏମ୍. ଏ. ।]

ସାପ୍ତପଦୀନ—ସଂ. ବିଣ (ସପ୍ତପଦ+ଜାତାର୍ଥେ ଈନ)—୧ । ସାତ ପଦ
Sāptapadīna କଥାଦ୍ୱାରା ଜାତ (ବନ୍ଧୁତା)—1.(friendship)
Resulting from the exchange of seven words. ୨ । ସାତଥର ପଦନିକ୍ଷେପଦ୍ୱାରା ନିର୍ବିଘ୍ନ
ବା ନିଷ୍ପନ୍ନ—2. Resulting from seven steps. ବି—୧ । ସଖ୍ୟ; ବନ୍ଧୁତା—1. Friendship. ୨ । ସାତପଦ କଥାରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ବନ୍ଧୁତା – 2. Friendship resulting from the exchange of seven sentences. ୩ । ଏକସଙ୍ଗରେ ସାତ ପାଦଣ୍ଡ ଯିବା-ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ବନ୍ଧୁତା—3. Frindship contracted between person proceeding seven steps together.

ସାପ୍ତ ପୌରୁଷ—ସଂ. ବିଣ (ସପ୍ତପୁରୁଷ+ବ୍ୟାପ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ଅ)—ସାତ ପୁରୁଷ
Sāpta paurusha ବ୍ୟାପୀ—Extending over or relating to or existing for seven generations.

ସାପ୍ତମିକ—ସଂ ବିଣ (ସପ୍ତମୀ+ଇକ)—ସପ୍ତମୀସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ହି. ଶ)—
Sāptamika Relating to saptamī.

ସାପ୍ତାହିକ—ସଂ. ବିଣ (ସପ୍ତାହ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—ସପ୍ତାହସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Sāptāhika Weekly.

ସାପ୍ପି—ପ୍ରାକୃ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଜିଭ, ପାଟି ଓ ଓଠ
Sāppi ପ୍ରଭୃତିରେ ଜାହାରକା ଛୋଟ ଛୋଟ ଘାଆ—
Small sores or eruptions appearing on the tongue, mouth and lips of infants.

ସାଫ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ)—୧। ସଫା; ନିର୍ମଳ—1. Clear; clean.
Sāf ୨ । ସ୍ପଷ୍ଟ—2. Distinct. ୩ । ପରିଷ୍କୃତ—
ପରିଷ୍କାର ସାଫ 3. Cleansed. ୪ । ନିର୍ଭୀକ ଭାବରେ ବୋଲିଯିବା (କଥା); ଖାର୍ଣ୍ଣ—4. Out-spoken (words) ୫ । ସ୍ୱଚ୍ଛ—5. Transparent. ୬ । ଅବିମିଶ୍ର—6. Unadulterated; unmixed. ୭ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—7. Bright. ୮ । ନିଷ୍କପଟ—8. Free from guile. ୯ । ଯହିଁରେ ଗୋଳମାଳ ନ ଥାଏ—9. Free from confusion or duplicity. ୧୦ । ନିର୍ବିଘ୍ନ—10. Free from impedements. ୧୧ । ଯହିଁରେ କିଛି ଲେଖା ନ ଥାଏ; ସାଦା—11. Blank. ୧୨ । ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ଯାଇଥିବା (ହିସାବ)—12. Cleared up (account). ୧୩। ସନ୍ଦେହଶୂନ୍ୟ—13. Free doubt. ହି. ବିଣ—୧ । ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ—1. Clearly. ୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ—2. Fully. ୩ । ନିଃସନ୍ଦେହ ରୂପେ—3. Undoubtedly.

ସାଫ୍ କଥା—ବୈ. ବି—୧ । ସ୍ପଷ୍ଟ କଥା, ସ୍ପଷ୍ଟ ବାକ୍ୟ; ଖାର୍ଣ୍ଣ କଥା-
Sāf kathā 1. Plain speech; outspoken
ସାଫ୍ କଥା ସାଫ ବାତ words. ୨ ।ନିଷ୍କପଟ ବାକ୍ୟ—2. Guileless words.

ସାଫ୍ କ(କୋ)ବ(ବା)ଲ—ବୈଦେ. ବି (ଚଳିତ) (ଅ)-ଯେଉଁ କବଳ
Sāf ka(ko)ba(bā)la ବା ବିକ୍ରୟପତ୍ର ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପତ୍ତିର
ସାଫ୍ କୋବାଲା **साफ कबाला** ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ତ୍ୱ
ବିକ୍ରି କରାଯାଏ—An out-and-out sale; a
complete transfer-deed.

ସାଫ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସଫା କରିବା; ପରିଷ୍କୃତ କରିବା—
Sāf karibā 1. To cleanse. ୨ । (ହିସାବ)
ସାଫ୍ କରା **साफ करना** ନିକାଶ କରିବା—2. To clear off
an account.

ସାଫ୍ କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସ୍ପଷ୍ଟକଥା କହିବା—
Sāf kahibā 1. To speak plainly to a
ସାଫ୍ ବଲା **साफ कहना** person.
୨ । ନିଃସନ୍ଦେହଭାବରେ କହିବା—2. To speak
anything free from doubt.

ସାଫ୍ ବତ (ତେ)ଇବ ।—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟଭାବରେ
Sāf batā(te)ibā ଅପ୍ରିୟ କଥା ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ କହିବା—
ସାଫ୍ ବଲା **साफ बतलाना** To speak out
plain unpleasant things.

ସାଫ୍ ସାବ(ବି,ବୁ)ତ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ. ସାଫ୍ ସାବିତ୍) —୧ ।
Sāf saba,bi,bu)t ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ପ୍ରମାଣିତ—
ସାଫ୍ ସାବୁଦ **साफ साबित** 1. Clearly proved;
proved beyond doubt. ୨ । ସ୍ୱତଃ ସିଦ୍ଧ—
2. Self evident.

ସାଫ୍ ସାବି(ବୁ)ତା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ସାଫ୍ ସବୁତ୍)—୧। ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ—
Sāf sabi(bu)tā 1. Clear proof. ୨ । ଅକାଟ୍ୟ
ପ୍ରମାଣ—2. Incontrovertible proof.

ସାଫ୍ ସୁତ(ତୁ)ର(ରା)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ. ସାଫ୍ ସୁଥ୍‌ରା; ସହଜର
Sāf suta tu)ra(rā) ଶବ୍ଦ)—୧ । ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ—1.
[ସାଫସୁଥ୍ରା(ରା)—ଅନ୍ୟରୂପ] Neat and clean. ୨। ପରିଷ୍କୃତ ଓ
ସାଫ୍ ସୁତରା **साफ सुथरा** ସୁନ୍ଦର—2. Cleansed
add dainty.

ସାଫ୍‌ସୁ(ସୋ)ଫ୍—ଦେ. ବିଣ—ସାଫ୍‌ସୁତର (ଦେଖ)
Sāf su(so)f Sāfsutara (See)
ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ **साफ सुथरा**

ସାଫଲ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସଫଳ+ଭାବ. ଯ)—୧ । ସଫଳତା; କୃତକାର୍ଯ୍ୟତା;
Sāphalya ସିଦ୍ଧି—1. Fruitfulness; success.
୨ । ଫଳୋତ୍ପତ୍ତି—2. Production of the result.
୩ । ଲାଭଜନକତା—3. Profitableness.

ସାଫା—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ. ସାଫ୍)—ସାଫ୍ (ଦେଖ)—
Sāphā Saph (See) ବି (ଅ. ସାଫାହ୍)
ପାଗଡ଼ୀ **साफा** ୧ । ପଗଡ଼—1. Turban.
୨ । ଶିକାରୀ କୁକୁରକୁ ଶିକାର କରିବା ପୂର୍ବରୁ ବା ଗାଞ୍ଜା
ଉଡ଼ାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଉପବାସୀ ରଖିବା—2. Keeping
a hunting dog without food before
hunting.

ସାଫି—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ସାଫ୍)—୧ । ପରିଷ୍କୃତ ଅବସ୍ଥା—
Sāphi 1.Cleanliness. ୨। ଚିଠାରୁ ବା
ସାଫୀ **साफी** ପାଣ୍ଡୁଲିପିରୁ ପରିଷ୍କୃତଭାବରେ ଲେଖନ—
2. Fair-copying. [ଉ—ଭୁଲ ଘଣ୍ଟା
ମଧ୍ୟରେ ସିଠାମ ଚିଣା, କବଳ ଚିଠା ଓ ସାଫି ସବଲ—
ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।) ୩ । ପାଣ୍ଡୁଲିପିରୁ
ପରିଷ୍କୃତ ହୋଇ କବଳ କରି ଯାଇଥିବା ଲେଖ—
3. Faircopied writing. ୪ । ଦେହ
ପରିଷ୍କାର କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମାଜଣା; ଗାମୁଛା;
ତଉଲିଆ—4. A towel; a napkin for
cleansing the body.
୫ । ଗଞ୍ଜାର ଧୂଆଁ ପିଇବାବେଳେ ଚିଲମର ତଳ ପାଖରୁ
ଲଗାଇ କରି ଯେଉଁ କନା ଖଣ୍ଡି ଧରାଯାଏ—5. A
thin rag held below the Ganja-smoking chilam or pipe. ୬ । ଭାଙ୍ଗଛଣା କନା—
6. A rag used for straining Bhānga. ୭ ।
ମାଠରନ୍ଦା; ଯେଉଁ ରନ୍ଦାରେ କାଠକୁ ପାଲିସ କରାଯାଏ—
7. Carpenter's polishing plane. ପ୍ରାଦେ.
(ଛତିଶ ଗଡ଼) ବି—ରୁମାଲ—Handkerchief. ବିଣ—
୧ । ସାଫ୍ (ଦେଖ)—1. Sāf. (See) ୨ । ଚିଠାରୁ
ପରିଷ୍କୃତ ହୋଇ କବଳ କରାଯାଇଥିବା—
2. Faircopied.

ସାଫିଆନା—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—୧ । ପରିଷ୍କୃତ ଅବସ୍ଥା—
Sāfiānā 1. Cleanliness. ୨ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷତ୍ୱ—
ସାଫାଇ 2. Innocence. ୩ । ହାତ ସଫାଇ; ନିପୁଣତା—
सफाई 3. Skill; skill in art; a mechanic's skill
of the hand.

ସାଫିଆନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ମନାର୍ଥ) ନିଜର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷତ୍ୱ
Sāfiānā karibā ପ୍ରକାଶ କରିବା—1. To show off
ସାଫିଆନା ଦେଖା(ଖେ)ଇବା } —ଅନ୍ୟରୂପ one's inno-
ସାଫିଆନା ଦେଖା(ଖେ)ଇ ହେବା } cence.
ସାଫିୟାନା ଦେଖାନ, ସାଫାଇ ଦେଖାନ ୨ । ନିର୍ଦ୍ଦୋଷତ୍ୱ ବାହାନା
सफाई दिखाना କରିବା—2. To feign innocence.

ସାଫି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପରିଷ୍କୃତ କରିବା—1. To
Sāfi karibā cleanse. ୨ । ଚିଠାରେ ଲେଖା ଥିବା;
ସାଫ୍ କରା ବିଷୟକୁ ପରିଷ୍କାର କରି ଲେଖିବା—
सफाई करना 2. To fair copy.

ସାଫୁଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. (ସଂ. ସଫଳ)—ସଫଳ; ସାର୍ଥକ—
Sāful Successful.

ସାଫେଇ—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ସୁନ୍ନୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଭୁକ୍ତ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ
Sāfei ଚାରି ଶାଖା ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—One of the four

ସାଫେଇ subsects of the Sunni Mahomedans; the
ସାଫେଇ Saffeis. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଧର୍ମଗୁରୁ ଜମାମ 'ସାଫେଇ'ଙ୍କ ନାମରୁ ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି । ଏହି ଶାଖା ଆରବ, ମିସର, ଉତ୍ତର ଆଫ୍ରିକା, ଜମ୍ବେ ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ ମୋସ୍‌ଲମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଓ ସଲସ୍ କୁଇକୁଲରେ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ୩ ଶାଖା – ହନାଫି, ହନ୍‌ବଲି, ମାଲିକ ଅଟନ୍ତି ।]

ସାଫ୍ର(ଫ୍ରା)ନ୍— ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଜାଫ୍ରାନ୍ କେଶର—
Sāphra(phrā)n ଜାଫ୍ରାନ୍ କେଶର ଜାଫ୍ରାନ କେସର Saffron.

ସାବ୍(ବ)ରା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଇଂ. ସଭରେନ୍)— ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମୁଦ୍ରା—
Sāb(ba)rā Sovereign (gold coin).

ସାବରା ସୁନା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଇଂଲଣ୍ଡ ପ୍ରଚଳିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରାର
Sābarā sunā ଉପାଦାନ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—Sovereign-gold.

ସାବକ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ. ସାବକ୍)—୧ । ପୁରାତନ—1. Old.
Sābak ୨ । ବିଗତ; ପୂର୍ବକାଳୀନ; ଅତୀତ କାଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
(ଦ୍ରାଲ୍—ବିଶେଷତ) 2. Relating to the past. ୩ । ପୂର୍ବ
ସାବେକ ସାବିକ ବର୍ଷର—3. Of the past year.

ସାବକ୍ ଦସ୍ତୁର—ବୈଦେ. ବି (ଅ; ସାବକ୍ ଦସ୍ତୁର୍)— ପ୍ରାଚୀନ
Sābak dastur ରୀତି —Ancient custom.
ସାବେକ ଦସ୍ତୁର ସାବିକ ଦସ୍ତୁର

ସାବକ୍ ବ(ବା)କିଆ(ବାକି)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ. ସାବକ୍ ବାକ୍ୟ)—
Sābak ba(bā)kiā(bāki) ୧ । ପୂର୍ବ ବର୍ଷମାନଙ୍କ ପାଇଁ
ସାବକ୍ ବାକି ବାକି—1. Due for the past years. ୨ ।
ସାବିକ ବକାୟା ପୂର୍ବବର୍ଷରୁ ବାକି ଥିବା—2. Outstanding
ସାବେକ୍‌ବାକି from the last year. ବି—ଚଳିତ ସନର
ସାବିକବକାୟା ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ-ସନମାନଙ୍କର ବାକି ଖଜଣା—Arrears
of rent due for the previous years.

ସାବକ୍ ସନ—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ଗତ ବର୍ଷ—
Sābak sana ସବେକ ସନ ସାବିକ ସନ Last year.

ସାବକ୍ ହାଲ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ସହିତର ଶବ୍ଦ)—୧ । ଗତ ଓ
Sābak hāl ବର୍ତ୍ତମାନ—1. Past and present. ୨ ।
ପୂର୍ବ ବର୍ଷର ଓ ଚଳିତ ବର୍ଷର—2. Of the past
ସାବେକ୍ ହାଲ ସାବିକ ହାଲ and of the presentyear;
arrear and current.

ସାବକାର—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତୁର) ବି—୧ । ଅଋଣୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A person
Sābakāra without any loan. ୨ । ଧନୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. A moneyed man. ୩ । ସାହୁକାର; ପୁଞ୍ଜିପତି—
3. A capitalist.

ସାବକାଶ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ + ଅବକାଶ)—୧ । ଅବକାଶ
Sābakāsa ଯୁକ୍ତ—1. Having leisure. ୨ । ଅବସର
ପ୍ରାପ୍ତ—2. On leave. ୩ । ସୁଯୋଗଶାଳୀ—
ସାବକାଶ 3. Opportune. ଦେ. ବି (ସଂ. ସୁଅବକାଶ)—
ସାବକାଶ ୧ । ସୁଯୋଗ—1. Opportunity. ୨ । ଉତ୍ତମ
ଅବସର—2. Fit occasion. ୩ । ଅବକାଶ, ଫୁରସତ
3. Leisure.

ସାବଗୁଣ୍ଠନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ + ଅବଗୁଣ୍ଠନ)—ଅବଗୁଣ୍ଠିତ; ଓଢ଼ଣା
Sābagunṭhana ପଡ଼ାଇଥିବା—Veiled.
[ସାବଗୁଣ୍ଠନା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସାବତ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ସାବତ୍)—ସାବୁତ୍ (ଦେଖ)
Sābat Sābut. (See)

ସାବତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସପତ୍ନୀ)—ବୈମାତ୍ରେୟ—Stepmotherly.
Sābata [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ,
ସଂ ଯଥା—ସାବତପୁଅ, ସାବତ ମାଆ, ସାବତ ଭାଇ ଇତ୍ୟାଦି ।]
ସୌତେଲା ବି – ବଳଭଦ୍ର ଗୋତ୍ରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ
ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—A family title of
Baḷabhadra gotrī Brāhmaṇas and
of Śūdras.

ସାବତ ଜନନୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ବିମାତା—Step-mother. (ଉ—
Sābata jananī ସାବତ ଜନନୀ ହୁଂସ୍ତ୍ରକଭାବ ନ ଧରି ସନେ—
ସତ୍ ମା ସୌତେଲୀ ମା ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚାର ରାମାୟଣ ।)

ସାବତନ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସାପତ୍ନ)—ସାବତ (ଦେଖ)—
Sābatana Sābata (See) [ଉ—ଏ ତିନି ଭାଇଙ୍କର
ଭୁବେର ସାବତନ ଭାଇ—ଶିଳକଣ୍ଠ. ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ ।]

ସାବତନ କଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—ମୃତସପତ୍ନୀଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ—
Sābatana kanṭā The children left by one's
ସତୀନ କାଣ୍ଟା ସୌତେଲା କାଁଟା deceased co-wife.

ସାବତ ପୁଅ—ଦେ. ବି—ସପତ୍ନୀ ପୁତ୍ର—Stepson. [ଉ—ଏକା-
Sābata pua ଜାରେ ସାବତ ପୁଅଙ୍କ ପାଶରୁ । ନ ସିଦ୍ଧି କଥା
ସତୀନ ପୋ, ସତ ପୋ, ସତ ବେଟା ବାରତା ହୋଇବାରୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ.
ସୌତେଲା ଲଡକା ମହାଭାରତ. ବନ ।]
(ସାବତ ଝିଅ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାବତ ଭାଇ—ଦେ. ବି—ମାତାଙ୍କ ସପତ୍ନୀ-ପୁତ୍ର—Step-brother.
Sābata bhāi [ଉ—ଏ ଦୁହେଁ ଯେ ସାବତ ଭାଇ ତ ଭୁମ୍ବର—
ସତୀନ ଭାଇ ସୌତେଲା ଭାଇ କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।]
(ସାବତନ ଭାଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସାବତ ଭଉଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାବତ ମା(ମାତା, ମାଆ)—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମାତାଙ୍କ ସପତ୍ନୀ—One's
Sābata mā(mātā, mā-ā) stepmother. [ଉ—
ସଂ ମା ନକୁଳ ତ ସାବତ ମାଆଙ୍କ ଭୁମ୍ବର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ.
ସୌତେଲୀ ମା ବନ ।]

ସାବତା—ବୈଦେ. ବି (ଅ.ସବୁତ)—ସାବୁତା; ପ୍ରମାଣ—Evidence;
Sābatā ସାବୁତ ସବୁତ proof.
ସଂ ମା ସୌତେଲୀ ମା ଦେ. ବି (ସ୍ତ୍ରୀ)—ସାବତ ମା—Step-
mother. [ଉ—ମୋର ଜନନୀର ଠାକୁରାଣୀ ପଣେ
ସେବନ୍ତ ସ୍ୱଦ ସାବତା—ପ୍ରାଚୀ. ଉତ୍ତରାମଣ୍ଡଳ ।]

ସାବତି—ପ୍ରାଦେ. (ବଚରଅ) ବି (ଭୁଲ. ଫା. ସବୁତ୍)—ପ୍ରମାଣ—
Sābati Evidence.

ସାବଦ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସ+ଅବଦ୍ୟ)—୧ । ନିନ୍ଦନୀୟ (ହୁ. ଶ)—
Sābadya 1. Blameable. ୨ । ଅପତ୍ତିଜନକ (ହୁ. ଶ)—
2. Objectionable. ସଂ. ବି—ଯୋଗୀମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଲଭ୍ୟ ଆଠ ଯୋଗସିଦ୍ଧି ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ହୁ. ଶ)—
One of the powers attainable by Jōgis.
[ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ଶବ୍ଦର ନାମ ନିରବଦ୍ୟ ଓ ସୂକ୍ଷ୍ମ—ହୁ. ଶ ।]

ସାବଧାନ୍—ଗ୍ରା. ଅ (ସଂ. ଅବଧାନ)—୧ । ମହାଶୟ; ହେ ଅବଧାନ !
Sābadhān ମହାଶୟ महाशय —1. Oh ! sir !.
ସାବଧାନ ୨ । (ସଂ. ସାବଧାନ)—ହୁସିଆର !—
सावधान 2. Take care !

ସାବଧାନ—ସଂ. ବିଣ (ସ+ଅବଧାନ)—୧ । ସଚେତନ—1. Con-
Sābadhāna scious. ୨ । ହୁସିଆର; ସତର୍କ—2. Can-
(ସାବଧାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ticus; careful. ୩ । ଅବହିତ; ମନୋ-
(ସାବଧାନତା—ବି) ଯୋଗୀ—3. Attentive.

ସାବଧାନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ମନୋଯୋଗ କରିବା; ମନୋଯୋଗ-
Sābadhāna karibā ପୂର୍ବକ ଶୁଣିବା ବା ପଢ଼ିବା—1. To
ସାବଧାନ କରା attend to; to pay attention to.
सावधान करना (ଉ—ସୁଜନେ ସାବଧାନ କର । ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ ବିଗ୍ରହ—ପ୍ରାଚୀ. ପୂର୍ଣ୍ଣିତମ ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।)
୨ । ସତର୍କ କରିବା—2. To caution; to warn.

ସାବଧାନ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସତର୍କତା ଅବଲମ୍ବନ
Sābadhāna hebā କରିବା—To take care in any
ସାବଧାନ ହଓୟା matter; to be careful; to beware.
सावधान होना

ସାବଧାନୀ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସାବଧାନା)—୧ । ସାବଧାନର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Sābadhānī 1. The feminine of Sābadhāna.
ସାବଧାନ (ଉ—ଗୁଣ-ନିଧାନ ! ସାବଧାନୀ ହୁଅରେ ଦେଖି ଯିବାକୁ
सावधान ମୁଁ କହୁଛି—ଭଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।) ୨ ।
(ପୁଂ) ଦତ୍ତାବଧାନ; କୃତସଙ୍କଳ୍ପ—2. Bent upon;
intent on. (ଉ—ଦ୍ରୁପଦଙ୍କ ଘୋଷ ଯେ ସାତ୍ୟକିଙ୍କି ଘୋଷ । ଯୁଦ୍ଧରେ ହୋଇଛନ୍ତି ମହା ସାବଧାନୀ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।)

ସାବନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ସାବୁନ୍—
Sāban Soap.

ସାବନ—ସଂ. ବି (ସବନ+ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅ)—୧ । ସବନ ବା ଯଜ୍ଞ
Sābana ସମ୍ବନ୍ଧୀ ଦିନ—1. A day for vedic sacrifice.
୨ । ଯଜ୍ଞକର୍ମର (ମେଦିନୀ)—2. The end of vedic sacrifice. ୩ । ଯଜମାନ; ଯେ ଯଜ୍ଞ ନିମିତ୍ତ ପୁରୋହିତ ନିଯୁକ୍ତ କରେ (ମେଦିନୀ)—3. The constituent of a priest; the principal for whom a vedic sacrifice is performed. ୪ । ବରୁଣ (ମେଦିନୀ)—4. The God of the ocean. ୫ । ଯଜ୍ଞବିଶେଷ—5. A kind of vedic sacrifice. ୬ । ଅହୋରାତ୍ର—6. Day and night. ୭ । ଏକ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟରୁ ଅନ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ବ୍ୟାପୀ କାଳ; ୨୦ ଦଣ୍ଡ ବ୍ୟାପୀ କାଳ—7. The time between one sunrise and the next.
ଦେ. ବିଣ—ସାବନା (ଦେଖ)—
Sābanā (See)

ସାବନ ଦିନ(ଦିବସ)—ସଂ. ବି—୧ । ଏକ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟରୁ ଅନ୍ୟ
Sābana dina(dibasa) ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାଳ; ସୌର ଦିବସ—1. A solar day. ୨ । ଅହୋରାତ୍ର (ମଳ ମାସ ଛଡ଼ି)—2. A day and night; a day of 24 hours. [ଦ୍ର—ଏକ ତିଥିର ପରିମାଣ ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ଦିନ ହୁଏ ତାକୁ ଚନ୍ଦ୍ର ଦିନ କହନ୍ତି । ଏକ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟଠାରୁ ଅନ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକ ଅହୋରାତ୍ରକୁ ସାବନ ଦିନ ବୋଲାଯାଏ । ଏହାର ପରିମାଣ ୬୦ ଦଣ୍ଡ । କିନ୍ତୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମନ୍ଦ ଗତି ଓ ଶୀଘ୍ର ଗତି ଓ ରାଶିଚକ୍ରର ବକ୍ରତା ଯୋଗୁଁ ସାବନ ଦିନର ହ୍ରାସ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ । ଏକ ସୌରବର୍ଷ ରକ୍ତେ ନାକ୍ଷତ୍ର ଦିନ ଅପେକ୍ଷା ସାବନ ଏକ ଦିନ ନ୍ୟୂନ ହୁଏ । ସାବନ ୩୦ ଦିନରେ ଏକ ସାବନ ମାସ ହୁଏ । ସାବନ ୧୨ ମାସରେ ଏକ ସାବନ ବର୍ଷ ହୁଏ । ଯେ କୌଣସି ଦିନର ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ୩୦ ଅହୋରାତ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକ ସାବନ ମାସ ହୁଏ । ସାବନ ବର୍ଷର ସୌର ବର୍ଷର ଅପେକ୍ଷା ୫ ଦିନ ୧୫ ଦଣ୍ଡ ୩୧ ବିପଳ ୨୪ ଅନୁପଳ ନ୍ୟୂନ ହୁଏ । ଅତଏବ ଏକ ସୌର ବର୍ଷର=ସାବନ ୩୬୫ ଦିନ ୧୫ ଦଣ୍ଡ ୩୧ ବିପଳ ୨୪ ଅନୁପଳ । ସାବନ ମାସାନୁସାରେ ସଂସ୍କାର ଓ ଯଜ୍ଞକର୍ମାଦି କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଏ । ଅଶୌଚ ମଧ୍ୟ ସାବନ ମାସ ଅନୁସାରେ ଗୃହୀତ ହୁଏ । ଅଶୌଚ, ସଂସ୍କାର ଓ ଯଜ୍ଞ କର୍ମରେ ସୌର ବା ଚନ୍ଦ୍ର ମାସ ଧରାଯାଏ ନାହିଁ । ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

ସାବନ ବର୍ଣ୍ଣ—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ଶ୍ୟାମ) ଶ୍ୟାମବର୍ଣ୍ଣ—1. Dark
Sābana barṇna complexion. ୨ । (ସଂ. ଶ୍ୟାବ)
(ସାବନ ବନ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) ଯାହା ଭଲା ନୁହେଁ ବା ଗୋରା ନୁହେଁ-
ଶ୍ୟାମବର୍ଣ୍ଣ . 2. Medium complexion (not fair nor
साँवल dark).

ସାବନ ବର୍ଷ(ବତ୍ସର)—ସଂ. ବି—୩୬୦ଟି ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଯୁକ୍ତ ବର୍ଷ (ସାବନ
Sābana barsha(batsara) ଦିନ ଭଳେ ନୋଟ ଦେଖ)—
The year consisting of 360 sunrises and 360 sunsets.

ସାବନ ମାନ—ସଂ. ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଦ୍ୱାରା ପରିମିତ ଗଣନା—
Sābana māna Calculation according to sunrise. [ଉ—ଶକାବ୍ଦ ସାବନମାନରେ ଗୃହୀତ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଆ ପାଞ୍ଜି ।]

ସାବନ ମାସ—ସଂ. ବ—୧ । ତିରିଶି ଅହୋରାତ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ ମାସ (ସାବନ
Sābana mēsa ଦିନ ରାତି ନୋଟ୍ ଦେଖ)—1. A month consisting of 30 days and nights.

ସାବଳା—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ଶ୍ୟାବ=କୃଷ୍ଣ ଶୀତବର୍ଣ୍ଣ)—ଯାହାର
Sābanā ଦେହ ଅତିକଳା ବା ଅତି ଗୋରା ନୁହେଁ; ଶ୍ୟାମବର୍ଣ୍ଣ
(ସାବଳା, ସାବ[ଦେ]ଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶରୀର ବିଶିଷ୍ଟ; ଫିକା କଳା—
ଶ୍ୟାମବର୍ଣ୍ଣ Brown; brunette; of dark complexion;
ସାଁବଳା having complexion which is midway between dark and fair; medium-complexioned.

ସାବୟବ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଅବୟବ)—ଅବୟବ ଯୁକ୍ତ—
Sābayaba Having body; corporeal. ସଂ. ବ—
(ସାବୟବା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସାଦୃଶ୍ୟମୂଳକ ଅଳଙ୍କାର (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
A kind of simile (figure of speech).

ସାବର—ସଂ. ବ—୧ । ଲୋଧ୍ର; ଲୋଧ (ଅମର ଟୀକା,ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—
Sābara 1. Simplocus Racemosa. (tree) ୨ । ପାପ
(ବିଶ୍ୱ)—2. Sin. ୩ । ଅପରାଧ (ବିଶ୍ୱ)—
3. Offence. ୪। ମୃଗ ବିଶେଷର ମାଂସ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
4. A kind of venison. [ଦ୍ର—ଏହି ମାଂସ ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଶୀତଳ, ଗୁରୁ, ମଧୁରରସ, ମଧୁର ବିପାକ, ଶ୍ଳେଷ୍ମବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟନାଶକ—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

ସାବରକ—ସଂ. ବ (ସାବର+କ)—ଶ୍ୱେତ ଲୋଧ୍ର—The white
Sābaraka variety of Simplocus Racemosa.
(ସାବର ଲୋଧ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାବରା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଖୋରଧା) ବ. (ଇଂ. ସବରେନ୍) —ଇଂଲଣ୍ଡ
Sābara ପ୍ରଚଳିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା; ଗିନି—Guinea; sovereign.

ସାବରିକା—ସଂ. ବ—ନିର୍ବିଷ ଜୋକ (ହେ. ଶ)
Sābarikā Non-venomous leech.

ସାବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ସବର୍ଣ୍ଣ=ସୂର୍ଯ୍ୟପତ୍ନୀ ଛାୟା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—
Sābarṇṇa ୧ । ଦ୍ୱିତୀୟ ମନୁ—1. The 2nd Progenitor of mankind. ୨ । ସାବର୍ଣ୍ଣି (ଦେଖ)—2. Sābarṇṇi. (See) ସଂ. ବିଣ—
ସବର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to Sabarṇṇa.

ସାବର୍ଣ୍ଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ—ସଂ. ବ—ଚର୍ମ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—
Sābarṇṇa lakshya Skin.

ସାବର୍ଣ୍ଣି—ସଂ. ବ (ସବର୍ଣ୍ଣା=ସୂର୍ଯ୍ୟପତ୍ନୀ ଛାୟା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଇ)—
Sābarṇṇi ୧ । ଅଷ୍ଟମ ମନୁ; ସୂର୍ଯ୍ୟପତ୍ନୀ ସଂଜ୍ଞାଙ୍କ ସବର୍ଣ୍ଣ ଛାୟାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ମନୁ—Name of a son of the Sun-god, the 8th Progenitor of mankind. [ଦ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପତ୍ନୀଙ୍କ ନାମ ସଂଜ୍ଞା; ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ତେଜ ସହ୍ୟ ନ ପାରି ତାଙ୍କର ସବର୍ଣ୍ଣା (ସଦୃଶ ବର୍ଣ୍ଣା) ଛାୟାଙ୍କୁ ନିର୍ମାଣ କରି ତାଙ୍କୁ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ନିକଟ ଛାଡି ପିତୃ ଗୃହକୁ ଲୁଚି କରି ଚାଲିଗଲେ । ଏହି ଛାୟାଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ସାବର୍ଣ୍ଣିଙ୍କର ଜନ୍ମ ହେଲା । 'ସବର୍ଣ୍ଣା'ଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜାତ ହେବାରୁ ସନ୍ତାନଙ୍କ ନାମ ସାବର୍ଣ୍ଣ ବା ସାବର୍ଣ୍ଣି ହେଲା । ଏହାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଭଉଣୀ ତପତୀ ଓ ଭାଇ ଶନି । ଦେବୀ-ମାହାତ୍ମ୍ୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ଯେ, ସ୍ୱାରୋଚିଷ ମନ୍ୱନ୍ତରରେ ସୁରଥ ନାମକ ରାଜା ରାଜ୍ୟଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ ମେଧସ ମୁନିଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ ପହଞ୍ଚି ସେଠାରେ ସମାଧିବୈଶ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ଦେବୀ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଶୁଣି ନଦୀତୀରରେ ଦେବୀଙ୍କ ମୃଣ୍ମୟୀ ମୂର୍ତ୍ତି ପୂଜା କରି ଇଷ୍ଟ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ଏବଂ ଦେହାନ୍ତେ ସ୍ୱର୍ଗଲାଭ କରି ସାବର୍ଣ୍ଣି ମନୁ ନାମରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତରେ ମଧ୍ୟ ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ଯେ, ମନୁଙ୍କଠାରୁ ୧୦ ଜଣ ସାବର୍ଣ୍ଣି ନାମଧାରୀ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ।] ୨। ଗୋତ୍ର ବିଶେଷ—2. The root name of some clans. [ଦ୍ର—ଏହି ଗୋତ୍ରର ପ୍ରାୟ ପ୍ରବରର ଯଥା—ଔର୍ବ, ଭାର୍ଗବ, ଜାମଦଗ୍ନ୍ୟ ଓ ଅପ୍ନୁବତ୍—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।] ୩ । ଏକ ମନ୍ୱନ୍ତରର ନାମ (ହେ. ଶ); ସାବର୍ଣ୍ଣି ମନୁଙ୍କ ଭୋଗକାଳ—3. Name of a Manwantara or the regime of the Sābarṇṇi Manu.

ସାବଳ—ଦେ. ବ—୧ । ଶ ବଳ (ଦେଖ)—1. Sābala. (See)
Sābala [ଦ୍ର—ହୃଦୟରେ ସାବଳ୍ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ବର୍ଚ୍ଛା (ହେ. ଶ)]—
ସାବର ୨ । (ବିଶେଷ ଶବ୍ଦ) ସୁନାର ଓ ରୂପାର ଛାଳ ଅଦ ଜିଆର
ସାବର କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁହାର ଏକପ୍ରକାର ହତିଆର—
2. A goldsmith's instrument for preparing gold and silver water jugs. [ଦ୍ର—ଏହା ଲମ୍ବା ଓ ଏଥିର ଏକ ମୁଣ୍ଡ ମୁଚିଆ । ଏହା ଉପରେ ଧାତୁ ପତ୍ରକୁ ରଖି ହାତୁଡ଼ିରେ ପିଟିଲେ ଧାତୁପତ୍ର ସଳଖ ହୁଏ ।]

ସାବଳ ଉଞ୍ଚିଲାପରି—ଦେ. ବିଣ—ଦୃଢ଼ସମର୍ଥ; ସବଳ—
Sābal unchhilāpari Very healthy.
ସଂ ଶ୍ରୀଶାକେଜୋ

ସାବଳ ଭଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ (ଢେଙ୍କାନାଳ) ବ—ଏକପ୍ରକାର ଅରଣ୍ୟ ଗୁଳ୍ମ—
Sābala bhangā A kind of wild plant. [ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳରୁ ସାବଳ ପରି ଗୋଲ ଓ ଲମ୍ବା ଦଣ୍ଡ ବାହାରେ । ଉକ୍ତ ଦଣ୍ଡ ଭୂମି ଉପରକୁ ସେଉଳି ବାହାରିଥାଏ ଭୂମି ତଳେ ମଧ୍ୟ ସେଉଳି ଥାଏ ।]

ସାବଲମ୍ବନ—ସଂ ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି;ସ+ଅବଲମ୍ବନ)-ଅବଲମ୍ବନ ସହିତ—
Sābalambana With prop.

ସାବଶେଷ—ସଂ ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି;ସ+ଅବଶେଷ) ୧ । ଅବଶିଷ୍ଟ-
Sābaśesha 1. Remaining. ୨ । ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—
2. Incomplete. ୩ । ଅବଶେଷ ସହିତ ବିଦ୍ୟମାନ—
3. Having the ramainder.

ସାବଷ୍ଟମ୍—ସଂ. ବିଣ (ସଦ୍ଭାବ ବହୁଗ୍ରହ; ସ+ଅବଷ୍ଟମ୍)—୧ । Sābashṭambha ଦୃଢ଼; ମଜଭୁତ୍ (ଦ୍ର. ଶ)—1. Strong. ୨ । ଆତ୍ମନିର୍ଭର; ସ୍ୱାବଲମ୍ବୀ (ଦ୍ର. ଶ)—2. Self-reliant. ସଂ. ବି—ବାସ୍ତୁବିଶେଷ; ଯେଉଁ ବାସ୍ତୁରେ ବା ଘରଗୁଡ଼ିକର ନିମ୍ନ ଘରର ଉତ୍ତର ବା ଦକ୍ଷିଣ ପାଖରେ ରାସ୍ତା ଥାଏ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—A kind of homestead in which a road runs on the south or north side of the house built on it. [ଦ୍ର—ଏ ବାସ୍ତୁ ଶୁଦ୍ଧପ୍ରକ—ବୃହତ୍ ସଂହିତା ୫୩।୨୧ ।]

ସାବହିତ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ଅଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ; ଶୁଦ୍ଧ. ସାବଧାନ)—୧ । Sābahita ମନୋଯୋଗୀ—1. Attentive. ୨ । ସାବଧାନ ସାବହିତ —2. Careful. କ୍ରି. ବିଣ—ମନୋଯୋଗ- ସାବଧାନ ସହକାରେ—Attentively.

ସାବାଡ଼୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ. ଭୁଲନାକର; ସଂ. ସବାନ୍ତ)—୧ । Sābārd ନିଷ୍ପାଦିତ—1. Accomplished. ୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ— ସାବାଡ଼ 2. Finished; completed. ୩ । କ୍ଲାନ୍ତିଶ୍ରେଷ୍ଠିତ- 3. Exhausted. ୪ । ବିନାଶପ୍ରାପ୍ତ—4. Des- ଆଖୀର troyed; ruined. ୫ । ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ— 5. Having one's properties gone; shorn or deprived of whatever one had; undone.

ସାବାଡ଼୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (କର୍ମ) ସମ୍ପାଦନ କରିବା—1. To Sābārd kariba accomplish (a work). ୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାବାଡ଼ କରା କରିବା—2. To Complete. ୩ । କ୍ଲାନ୍ତିଶ- ଆଖୀର କରନା ଷ୍ଠିତ କରିବା—3. To exhaust; to finish. ୪ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ କରିବା—4. To ruin a person. ୫ । ବିନଷ୍ଟ କରିବା—5. To destroy. ୬ । ସର୍ବନାଶ ଘଟାଇବା—6. To cause ruin. ୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମାରି ପକାଇବା— 7. (figurative) To kill.

ସାବାଧ—ସଂ. ବିଣ—ପୀଡ଼ିତ; ଅସୁସ୍ଥ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ; ବିଶ୍ୱକୋଷ)— Sābādha Ill; sick.

ସାବାଲ(ଲ)କ୍(ଗ୍)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ. ସାବାଲିଗ୍)—ଆଇନ୍ Sābāla(la)k(g) ଅନୁସାରେ ଯାହାର ବିଷୟକର୍ମ ବୁଝିବାର ସାବାଲକ ବାଲିଗ ଉପଯୋଗୀ ବୟସ ହୋଇଅଛି; ବୟଃପ୍ରାପ୍ତ; ସାବାଲ[ଲ]କା[ଗି] } ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କ; ପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟବହାର— ସାବାଲିକା[ଗି] Major; one who has attained majority according to the law of the land. ବେ. ବି—ବୟଃପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ପ୍ରାପ୍ତ- ବ୍ୟବହାର—Major person; a person who has attained majority according to the law of the land. [ଦ୍ର—୧ । କେହି କେହି ସଂସ୍କୃତ ବାଲକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଏ ଶବ୍ଦର ସମ୍ପର୍କ ଥିବାର ଭ୍ରାନ୍ତ ଅନୁମାନ କରି ଏହାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ଅବାଲିକା 'ସାବାଲିକା' ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

[ଦ୍ର—୨ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କାଳରେ ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଶର ଆଇନ୍‌ରେ ବାଲକ- ବାଲିକାଙ୍କର 'ସାବାଲକ' ହେବାର ବୟସ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଅଛି । ଶିଶୁମାନଙ୍କର ହିତାହିତ ବିବେକ ନ ଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କ ଶରୀର ଓ ସମ୍ପତ୍ତି ରକ୍ଷା ବୃଦ୍ଧି କରିବାକୁ ସରକାର ଗାର୍ଜିଅନ୍ (ଅଭିଭାବକ) ନିଯୁକ୍ତ କରନ୍ତି । ଯେ ସାବାଲକ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତି ତାଙ୍କଦ୍ୱାରା ସମ୍ପାଦିତ ଦଲିଲ, ଖରିଦ, ଚୁକ୍ତି ଆଦି ଅକର୍ମଣ୍ୟ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଏ । ୧୮ ବର୍ଷ ଦୂରିଲେ ନାବାଲକ ସାବାଲକ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ଯାହା ପାଇଁ କିଛି ସାହେବ ଅଭିଭାବକ ନିଯୁକ୍ତ କରି ଥାଆନ୍ତି ଓ ଯାହାର ସମ୍ପତ୍ତି କୋର୍ଟ ଅଫ୍ ୱାର୍ଡ୍ସ୍ ରକ୍ଷୁଥାଆନ୍ତି ତାହାର ୨୧ ବର୍ଷ ବୟସ ପୂରିଲେ ସେ ସାବାଲକ ହୁଏ ।]

ସାବାଲ(ଲ)କି(ଗି)—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ସାବାଲ୍‌ଗି)—ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କ Sābāla(la)ki(gi) ଅବସ୍ଥା—Majority. ସାବାଲକି ବାଲିଗ ଅବସ୍ଥା

ସାବାସ୍—ବୈଦେ. ଅ (ଅ)—ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ! ବାଃ !—(interjec- Sābās tion) Well done! Bravo! ବି—ଧନ୍ୟବାଦ; ସାବାସ ଶାବାସ ପ୍ରଶଂସାବାଦ—Applause; praise; ap- probation. ବି—୧ । ପ୍ରଶଂସା ସୂଚକ—1. Lau- datory. ୨ । ପ୍ରଶଂସାର୍ହ—2. Praiseworthy.

ସାବାସ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରଶଂସା କରିବା; ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ କହିବା— Sābās karibā To praise; to belaud; to ସାବାସ କରା ଶାବାସ କରନା extol.

ସାବାସ୍ ଭାଇ ବାଃ—ଦେ. ଅ—ଧନ୍ୟରେ ଭାଇ !—(interjection). Sābās bhāi bāh Well done ! Bravo Brother ! ସାବାସ୍‌ରେ ଭାଇ } ଅନ୍ୟରୂପ ସାବାସରେ ଭାଇ ବାଃ ସାବାସ ଭାଇ, ବାଃ ଶାବାସ ଭାଇ ବାହ

ସାବାସି—ବୈଦେ. ବି (ଅ ଶାବାସ୍)—୧ । ଧନ୍ୟବାଦ; ପ୍ରଶଂସାବାଦ- Sābāsi 1. Praise. ୨ । ବାହାଦୁରି— ସାବାସି ଶାବାସୀ 2. Praiseworthiness. ବିଣ—୧ । ପ୍ରଶଂସାସୂଚକ—1. Laudatory. ୨ । ପ୍ରଶଂସାର୍ହଜନ—2. Praiseworthy.

ସାବାସିଆ—ଦେ. ବିଣ—ପ୍ରଶଂସାଜନକ— Sābāsiā Praiseworthy. ସାବାସିଆ ଶାବାସବାଲା

ସାବାସି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରଶଂସା କରିବା— Sābāsi debā To applaud. ସାବାସି ଦେଓୟା ଶାବାସୀ ଦେନା

ସାବି—ଦେ. ବି—୧ । ସାବି ଗୁଡ଼ିଲ (ଦେଖ)—1. Sābichāula Sābi (See) ୨ । ସାବୁନ୍ (ଦେଖ)—2. Sābun (See)

୩ । ସାବିତ୍ରୀନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ଡାକ ନାମ—3. Nickname for Sābitrī.

ସାବିକ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ସାବକ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Sabik (etc) Sabak etc (See)

ସାବି ଚାଉଳ—ପ୍ରାଦେ.(ଗଞ୍ଜାମ)ବି—(ବୈଦ୍ୟକ)—ସାଗୁଦାନା—Sago. Sābi chāula [ଦ୍—ଏହା ସ୍ୱାଦୁ ଓ ଲଘୁ । ଏହା ମୃଦୁ ବିରେଚକ ଏବଂ ମୂତ୍ରବିକାର ରୋଗରେ ପଥ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ସାବିତ୍(ତି)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା· ସବୁତ୍=ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ; ପୁଷ୍ଟାଙ୍ଗ)—Sābit(ti) ୧ । ସୁନ୍ଦର—1. Nice. ୨ । ସୁବିଧାଜନକ—ସୁନ୍ଦର ସାବୁତ 2. Convenient. ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଫା) ସାବୁତ୍(ତି) (ଦେଖ)—Sabut(ti) (See)

ସାବିତ୍ର—ସଂ. ବିଣ (ସବିତୃ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; Sābitra ସୌର—Solar. ବି—୧ । (+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ) [ସାବିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ସବିତା; ସୂର୍ଯ୍ୟ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—1. The sun. ୨ । ମହାଦେବ; ଶିବ (ମେଦିନୀ)—2. God Śiba. ୩ । ଅଷ୍ଟମ ବସୁ; ଅଷ୍ଟବସୁ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—3.One of the Basu group of Deities. [ଦ୍-ଯୁଦ୍ଧରେ ରାବଣର ଅଳା ସୁମାଲି ରାକ୍ଷସଙ୍କୁ ଏ ବଧ କରିଥିଲେ ।] ୪ । ବ୍ରାହ୍ମଣ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—4, A Brāhmaṇa, ୫ । ଯଜ୍ଞୋପବୀତ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—5, The sacred thread worn by the twice born amongst the Hindus. ୬ । ଗର୍ଭ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—6. Uterus; belly.

ସାବିତ୍ରୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସବିତୃ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ସାବିତ୍ରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—The feminine of 'Sābitra'. ବି—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟମଣ୍ଡଳର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବତା—1. The Goddess presiding over the solar orb. ୨ । ବେଦମାତା; ଗାୟତ୍ରୀମନ୍ତ୍ରାଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କର ଦ୍ୱିପ୍ରହରକାଳୀନ ଧ୍ୟେୟରୂପ—2. The form of the personified 'Gāyatrī' formula (Mantra) contemplated at noon, said to be the mother of the Bedas. [ଦ୍—ଏ ଯୁବତୀ, ଶୁକ୍ଳ-ବର୍ଣ୍ଣା, ଚତୁର୍ଭୁଜା, ଶୁଭ୍ରାମ୍ବରଦ୍ୱୟୋପେତା, ଗରୁଡ଼ସ୍କନ୍ଧସଂସ୍ଥିତା, ଶଙ୍ଖଚକ୍ରଗଦାପଦ୍ମଧାରିଣୀ ଓ ବିଷ୍ଣୁ-ଦୈବତା ଅଟନ୍ତି । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ପ୍ରଧାନ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଗାୟତ୍ରୀ ଜପିବା ପୂର୍ବରୁ ଏହାଙ୍କୁ ଧ୍ୟାନ କରନ୍ତି ।

ଏ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପତ୍ନୀ । ସବିତା (ସୂର୍ଯ୍ୟ)ଙ୍କ ଔରସରେ ତତ୍ପତ୍ନୀ ପୃଶ୍ନୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଏ ଜନ୍ମିଥିଲେ । ଏ ବେଦମାତାଙ୍କୁ ପ୍ରସବ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ନାମ ଶତରୂପା, ଗାୟତ୍ରୀ, ସରସ୍ୱତୀ, ବ୍ରହ୍ମାଣୀ ।

ଭାରତର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଗାଁରେ ଏ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମରେ ପୂଜିତା ହେଉଅଛନ୍ତି । ଯଥା—ପୁଷ୍କରରେ ସାବିତ୍ରୀ, ବାରାଣସୀରେ ବିଶାଳାକ୍ଷୀ, ପ୍ରୟାଗରେ ଲଳିତା, ଏକାମ୍ର କାନନରେ କାତ୍ୟାୟନୀ, ବିନ୍ଧ୍ୟାଚଳରେ ସୀତା, ପୁଷ୍ପକ୍ଷେତ୍ରରେ ବିମଳା ଇତ୍ୟାଦି ।] ୩ । ଦୁର୍ଗା, ପାର୍ବତୀ (ମେଦିନୀ)—3. Goddess Pārbatī. ୪ । ମଦ୍ର-ଦେଶର ରାଜା ଅଶ୍ୱପତିଙ୍କ କନ୍ୟା ଓ ସତ୍ୟବାନଙ୍କୁ ସ୍ୱୟଂବର ବିଧିରେ ବିବାହ କରିଥିବା ସାଧ୍ୱୀ (ସତ୍ୟବାନ୍ ଭଳେ ଟୀକା ଦେଖ)—4. Name of the devoted wife of Satyabān. ୫ । ଦ୍ୱିଜବାଳକର ଉପନୟନ—5. Name of one of the rites performed for the assumption of the sacred thread of a twice born boy. [ଦ୍—ଏହି ସଂସ୍କାର ନ କଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଶ୍ୟ ବ୍ରାତ୍ୟ ବା ପତିତ ହୁଅନ୍ତି । ଉପନୟନକାଳରେ ଦ୍ୱିଜବାଳକ ସାବିତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରର ଦୀକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରେ; ଏଥିପାଇଁ ଏ ସଂସ୍କାରର ନାମ ସାବିତ୍ରୀ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ଷୋଡ଼ଶ ବର୍ଷ, କ୍ଷତ୍ରିୟର ଦ୍ୱାବିଂଶତି ବର୍ଷ ଓ ବୈଶ୍ୟର ଚତୁର୍ବିଂଶତି ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପନୟନସଂସ୍କାରକାଳ । ଏହି ବୟସ ମଧ୍ୟରେ ସାବିତ୍ରୀ ସଂସ୍କାର ନ ହେଲେ ଉକ୍ତ ଜନ୍ମତଃ ଦ୍ୱିଜବାଳକଙ୍କୁ ବ୍ରାତ୍ୟ ବୋଲାଯାଏ । ତତ୍ପରେ ଉପନୟନ ସଂସ୍କାର କରାଗଲେ ଯଥାବିଧାନ ବ୍ରାତ୍ୟ-ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଦ୍ୱିଜବର୍ଣ୍ଣତ୍ରୟ ଉପନୟନ ପରେ ପ୍ରତିଦିନ ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସାବିତ୍ରୀ (ଗାୟତ୍ରୀ) ଜପ କରିବେ । ମନୁସଂହିତା ୨ୟ ଅଧ୍ୟାୟ ୭୭ ଶ୍ଳୋକଠାରୁ ୮୩ ଶ୍ଳୋକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାବିତ୍ରୀ ଜପର ବର୍ଣ୍ଣନ ଅଛି । ପ୍ରଣବ (ଓଁ), ବ୍ୟାହୃତି (ଭୂଃ, ଭୁବଃ, ସ୍ୱଃ) ସହିତ ସାବିତ୍ରୀ (ତତ୍ ସବିତୁର୍ବରେଣ୍ୟଂ ଭର୍ଗୋ ଦେବସ୍ୟ ଧୀମହି ଧିୟୋଯୋନଃ ପ୍ରଚୋଦୟାତ୍) ତ୍ରିସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଦ୍ୱିଜମାନେ ଜପ କରିବେ । ଦେବୀ ଭାଗବତ (୧।୨୨।୩-୪)ରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ଥରେ ମାତ୍ର ସାବିତ୍ରୀ ଜପ କଲେ ଦିନକୃତ ପାପ, ଦଶବାର ଜପରେ ଅହୋରାତ୍ରକୃତ ପାପ, ଶତବାର ଜପରେ ମାସାର୍ଜିତ ପାପ, ସହସ୍ରବାର ଜପରେ ସମ୍ବତ୍ସରାର୍ଜିତ ପାପ, ଲକ୍ଷ ଜପରେ ଜନ୍ମାର୍ଜିତ ପାପ, ଦଶ ଲକ୍ଷ ଜପରେ ଅନ୍ୟ ଜନ୍ମର ପାପ, ଶତ ଲକ୍ଷ ଜପରେ ସର୍ବଜନ୍ମର ପାପ ବିନଷ୍ଟ ହୁଏ ଓ ଦଶଶତ ଲକ୍ଷ ଜପ କଲେ ମୋକ୍ଷଲାଭ ହୁଏ । ଭଗବାନ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଗୋଲୋକରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କୁ ସାବିତ୍ରୀଦେବୀଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କଲେ ଓ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଓରସରେ ପରିଚୁପ୍ତା ହୋଇ ସାବିତ୍ରୀ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପତ୍ନୀରୂପେ ବରଣ କଲେ—(ବିଶ୍ୱକୋଷ) ।] ୬ । ଧର୍ମଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଓ ଦକ୍ଷଙ୍କ କନ୍ୟା (ହ. ଶ)—6. Name of the wife of Dharma and daughter of Daksha. ୭ । କଶ୍ୟପଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ (ହ. ଶ)—7. Name of a wife of sage Kaśyapa. ୮ । ଅଙ୍ଗିରାଙ୍କ କନ୍ୟା

(ହ୍ରସ୍ୱ ଶ)—8. Daughter of Ashṭābakra sage. ୯ । ଯମୁନା ନଦୀ (ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ କନ୍ୟା) (ହ୍ରସ୍ୱ ଶ)—9. The river Jamunā. ୧୦ । ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀ (ହ୍ରସ୍ୱ ଶ)—10. The extinct river Saraswati. ୧୧ । ପ୍ଲକ୍ଷ ଦ୍ୱୀପର ଏକ ନଦୀ (ହ୍ରସ୍ୱ ଶ)—11. A river of the mythological Plaksha island. ୧୨ । ଧାତ୍ରୀ ଜଗତ୍ପତି ରାଜା ଭୋଜଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ (ହ୍ରସ୍ୱ ଶ)—12. Wife of king Bhoja. ୧୩ । ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀ (ହ୍ରସ୍ୱ ଶ)—13. A woman whose husband is alive. ୧୪ । ଅଅଁଳା (ହ୍ରସ୍ୱ ଶ)—14. Embelic myrobalan. ୧୫ । ତୀର୍ଥବିଶେଷ (ହ୍ରସ୍ୱ ଶ)—15. Name of a place of Hindu pilgrimage. ଦେ.ବ—୧। ଶତ୍ରୁପ ଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ଗୁଳ୍ମ—1. A plant (like that of dill-seed) [ଦ୍ର—ଏଥିର ପତ୍ର ସୁବାସିତ ଓ ଏଥିର ଫଳସୁସ୍ୱାଦ ଶତ୍ରୁପ ପତ୍ର । ଏହି ଫଳ ବା ମଞ୍ଜି ତରକାରୀରେ ମସଲାରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏଥିର ପତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଚାଉଳ ଆଦି ବସାଯାଏ । ଅରବୀ ଭାଷାରେ ଶତ୍ରୁପର ନାମ 'ଶୀବତ' । ଏହି ଶୀବତରୁ ଏହି ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲାପରି ଅନୁମିତ ହୁଏ ।] ୨। ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—2. A name given to females. ୩ । ସାବିତ୍ରୀ ଅମାବାସ୍ୟା [(ଦେଖ)—3. Sābitrī amābāsyā (See).

ସାବିତ୍ରୀ ଅମାବାସ୍ୟା—ଦେ. ବ (ସଂ, ସାବିତ୍ରୀ ଓ ଅମାବାସ୍ୟା)—ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ Sābitrī amābāsyā କୃଷ୍ଣଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଓ ଏ ଦିନ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ [ସାବିତ୍ରୀ ଅମାବସ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ] କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବ୍ରତ ବିଶେଷ—The (ସାବିତ୍ରୀ ଅମେଲସା—ଗ୍ରା. ରୂପ) newmoon of the month of 'Jyeshṭha', [ଦ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ବରସାଇତ 'ସାବିତ୍ରୀ'ଙ୍କ ପରି ଅଙ୍ଗନ ସଧବା ହେବା ପାଇଁ ଏ ବ୍ରତ କରନ୍ତି । ଏ ଦିନ ସତ୍ୟବାନ୍ ଓ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ପୂଜା କରାଯାଏ । ଆମ ଦେଶରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଏ ଦିନ ଉପବାସ କରନ୍ତି, ଅନ୍ନ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ଅପରାହ୍ଣରେ ପୂଜା ଶେଷ ହେଲେ (ଧୂଆମୁଗ, ଜାଗୁଳେଳ, ଯବ୍ୱଆମ୍ର, ପନସ, ରମ୍ଭା, ସପୁଷ୍ପ, ତାଳସଜଆଦି) 'ଫଳାହାର କରନ୍ତି; ଏହି ବ୍ରତ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ବର୍ଷ ସାଧ୍ୟ । ଏହି ବ୍ରତ ଗ୍ରହଣ କରି ୧୪ ବର୍ଷ ପରେ ଏହାର ଉଦ୍‌ଯାପନ କରାଯାଏ । ଏ ବ୍ରତ ରାତିରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଦିନଯାକ ଉପବାସ ରହି ରାତିରେ ପଳା କରି ସାବିତ୍ରୀ ଉପାଖ୍ୟାନ ଶୁଣି ତତ୍ପରେ ନୈବେଦ୍ୟ ଭୋଜନ କରିବ । "ଶ୍ରୀଁ, ସ୍ତ୍ରୀଁ, କ୍ଲୀଁ ସାବିତ୍ର୍ୟୈ ସ୍ୱାହା" ଏହା ସାବିତ୍ରୀ ପୂଜାର ମନ୍ତ୍ର—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

ସାବିତ୍ରୀ ଉପାଖ୍ୟାନ—ଦେ. ବ—ସତ୍ୟବାନଙ୍କ ପତ୍ନୀ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ଚରିତ- Sābitrī upākhyāna The anecdote of 'Sābitrī' ସାବିତ୍ରୀ ଉପାଖ୍ୟାନ ସାବିତ୍ରୀ କଥା [ଦ୍ର—ସାବିତ୍ରୀ ପଦ ଦେଶର ରାଜା ଅଶ୍ୱପତିଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଦୁହିତା ଓ ପିତା-ମାତାଙ୍କର ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ନେହାସ୍ପଦ ଥିଲେ । ବୟସ୍କା ହେବା ପରେ ଏହାଙ୍କ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ବର ନ ମିଳିବାରୁ ଏ ପିତା-ମାତାଙ୍କ ଅନୁମତିକ୍ରମେ ଅମାତ୍ୟଗଣ ସମଭିବ୍ୟାହାରରେ ଗୋଟିଏ ଅନୁରୂପ ବର ଖୋଜିବାକୁ ବାହାରି ବହୁ ଦେଶ ବୁଲି ବୁଲି ଶେଷରେ ଗୋଟିଏ ତପୋବନରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେଠାରେ ସ୍ୱରାଜ୍ୟରୁ ନିର୍ବାସିତ ଶାଲ୍ୱ ଦେଶର ରାଜା ଦ୍ୟୁମତ୍‌ସେନ ଓ ତାଙ୍କ ରାଣୀଙ୍କ ସହ ବାସ କରୁଥିବା ରାଜପୁତ୍ର ସତ୍ୟବାନଙ୍କ ଉପରେ ଏହାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିବାରୁ ସାବିତ୍ରୀ ତାଙ୍କୁ ନିଜର ଭାବୀସ୍ୱାମୀରୂପେ ମନୋନୀତ କରି ରାଜଧାନୀକୁ ଫେରି ପିତାଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଦେବର୍ଷି ନାରଦ ଅଶ୍ୱପତିଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଏ ବିବାହରେ ମତ ନ ଦେବା ପାଇଁ ଅଶ୍ୱପତିଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । କାରଣ, ନାରଦ ତପୋବଳରେ ଜାଣିପାରିଲେ ଯେ, ସତ୍ୟବାନଙ୍କ ପରମାୟୁ ଆଉ ଏକ ବର୍ଷ ମାତ୍ର ଅଛି । ମାତ୍ର ସାବିତ୍ରୀ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବରେ କର୍ଣ୍ଣପାତ ନ କରି କହିଲେ—ମୁଁ ଯାହାଙ୍କୁ ପତିରୂପେ ବରଣ କରିସାରିଛି, ସେହି ମୋର ପତି, ଓ ତାଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କେହି ମୋର ସ୍ୱାମୀ ହୋଇ ନ ପାରନ୍ତି । ରାଜା ଅଗତ୍ୟା ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ ସତ୍ୟବାନଙ୍କ ସହିତ ବିବାହ ଦେଲେ । ବିବାହ ପରେ ସାବିତ୍ରୀ ପିତୃଗୃହର ରାଜ ସମ୍ପଦ, ବିଳାସ ଓ ଦାସଦାସୀବର୍ଗଙ୍କୁ ତ୍ୟାଗ କରି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସହିତ ତପୋବନର କୁଟୀରରେ ଏକା ରହି ଶାଶୁ ଓ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ ସେବାରେ ଲାଗିଲେ ।

ବିବାହର ଏକ ବର୍ଷ ପୂରିବାକୁ ୩ ଦିନ ବାକି ଅଛି ସାବିତ୍ରୀ କଠିନ-ବ୍ରତ ଅବଲମ୍ବନ କଲେ । ଅନନ୍ତର ଯେଉଁ ଦିନ ଏକ ବର୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ଓ ସତ୍ୟବାନଙ୍କର ପରମାୟୁ ଶେଷ ହେବ, ସେ ଦିନ ସତ୍ୟବାନ୍ ଫଳ ମୂଳ ଓ ସମିଧ ଆହରଣ କରିବାକୁ ବନକୁ ଯିବାବେଳେ ସାବିତ୍ରୀ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଗଲେ । ସତ୍ୟବାନ୍ ଫଳ ଆହରଣ କରିବା ସମୟରେ ଗୋଟାଏ ଗଛର ଡାଳ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ବାଜିଲା ଓ ସେ ଅଶାନ୍ତ ବୋଧ କରିବାରୁ ବନ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ମୂଳେ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ କୋଳରେ ମୁଣ୍ଡ ରଖି ନିଦ୍ରାଗଲେ ଓ ତାହାହିଁ ତାଙ୍କର ମହାନିଦ୍ରା (ମୃତ୍ୟୁ) ହେଲା । ବିଜୁ ସାବିତ୍ରୀ ମୃତ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମସ୍ତକକୁ ନିଜ କୋଡ଼ରେ ରଖି ସେହି ଗଛ ମୂଳରେ ବସି ରହିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଯମଦୂତମାନେ ସତ୍ୟବାନଙ୍କ ଆତ୍ମାକୁ ନେବାକୁ ସେଠାକୁ ଆସିଲେ; ମାତ୍ର ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ପରି ସାଧ୍ୱୀଙ୍କ ଅଙ୍ଗକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ତାଙ୍କ କୋଳରୁ ମୃତ ପତିଙ୍କୁ ଛଡ଼ାଇ ନେବାକୁ ସାହସ କଲେ ନାହିଁ । ଯମଦୂତମାନେ ମୃତ ଆତ୍ମାକୁ ନ ନେଇ ଫେରି ଗଲେ ଏବଂ ଯମରାଜଙ୍କୁ ସମ୍ବାଦ ଦେଲେ । ଶେଷକୁ ଯମରାଜ ନିଜେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସାବିତ୍ରୀ ସେହିପରି ମୃତ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମସ୍ତକକୁ କୋଳରେ ଧରି ଅଚଳା ଅଟଳା ହୋଇ ବସି ଥାଆନ୍ତି । ଯମଙ୍କୁ ଦେଖି ସାବିତ୍ରୀ ତାଙ୍କୁ ସ୍ତବ କରିବାରେ ଲାଗିଲେ । ଯମ ସ୍ତବରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ସତ୍ୟବାନଙ୍କ

ସ୍ୱାମୀ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଯେ କୌଣସି ବର ମାଗିବା ପାଇଁ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ କହିଲେ । ସାବିତ୍ରୀ ଶତ ପୁତ୍ର ପାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ଯମ ଖିଅଲ ନ କରିପାରି ସେଥିରେ 'ହଁ' କରିସାରି ସତ୍ୟବାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେବା ପାଇଁ ସାବିତ୍ରୀଙ୍କୁ କହିଲେ; ସାବିତ୍ରୀ କହିଲେ 'ଯମରାଜ ! ମୁଁ ସତୀ; ଆପଣ ମୋ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ନେଇଗଲେ ମୁଁ କିପରି ଶତପୁତ୍ର ପାଇବି ?' ଏହା ଶୁଣି ଯମ ଅଗତ୍ୟା ସତ୍ୟବାନଙ୍କୁ ପୁନଃ ଜୀବିତ କରାଇ ଦେଇ ଫେରିଗଲେ ।

ସାବିତ୍ରୀଙ୍କ ସତୀତ୍ୱ ପୃଥିବୀରେ ଅଦର୍ଶ ହୋଇ ରହି ଅଛି । ଏମନ୍ତି କି, ଜନେ ସୀତା ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ କହିଥିଲେ 'ସାବିତ୍ରୀ ସତ୍ୟବାନଙ୍କର ଏକାନ୍ତ ଅନୁଗତା ସହଧର୍ମିଣୀ ଥିଲାପରି ମୁଁ ତୁମର ଏକାନ୍ତ ବଶବର୍ତ୍ତିନୀ ଅଟେ ।']

ସାବିତ୍ରୀ ପତନ—ଷ: ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସାବିତ୍ରୀର ପତନ) — ଉପନୟନ ବା ଯଜ୍ଞୋପବୀତ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଉପଯୁକ୍ତ କାଳ ଅତୀତ ହେଲେ ଦ୍ୱିଜ କୁମାର ଯେଉଁ ଅପରାଧ ବା ଦୋଷର ଭାଗୀ ହୁଏ (ସାବିତ୍ରୀ ୫ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ)—The sin to which a boy of a twice-born caste is liable if the proper time for investiture of the sacred thread is allowed to pass.
Sābitrī patana

ସାବିତ୍ରୀ ପତିତ—ଷ. ବିଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସାବିତ୍ରୀରୁ ପତିତ) — ଉପନୟନଯୋଗ୍ୟ କାଳ ଅତୀତ ହେବା ପରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ରତ ହୋଇ ନ ଥିବା (ଦ୍ୱିଜ କୁମାର) — (A Dwija boy) Who has passed the proper time of investiture.
Sābitrī patita

ସାବିତ୍ରୀ ପ୍ରଦାନ—ଷ. ବ—ବ୍ରତ ବେଳେରେ ଗୁରୁଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦ୍ୱିଜ କୁମାର କର୍ଣ୍ଣରେ ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ର ଦାନ— The ceremony of wishpering the Gāyatrī formula to a Dwija boy on the investiture alter.
Sābitrī pradāna

ସାବିତ୍ରୀ ବ୍ରତ—ଷ. ବ—ସାବିତ୍ରୀ ଅମାବାସ୍ୟା ଦିନ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବ୍ରତ—(ସାବିତ୍ରୀ ଅମାବାସ୍ୟା ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ)—The religious fast and rites performed by women on the Sābitrī Amābāsyā day.
Sābitrī brata

ସାବିତ୍ରୀ ସୂତ୍ର—ଷ. ବ—ଯଜ୍ଞୋପବୀତ—The secred thread with which a Dwija boy is invested.
Sābitrī sūtra

ସାବିନ୍(ନି)—ବୈଦେ. ବ (ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍ ସାବନ୍; ସାବାଓଁ; ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍ ସାବାନ୍, ସାବଁ)—କ୍ଷାର ତୈଳ ସଂଯୋଗରେ ନିର୍ମିତ ମଳ ପରିଷ୍କାରକ ବସ୍ତୁ—Soap. [ବ—(ସାବେକ—ଅନୁରୂପ) ଘଷାଇ ସାବିକ ନିଜ ମଖାଇଣ ସାବିତର ଦେଇ ଥାନ୍ତି ପାଲଟାଇ କୃଷ୍ଣକାନ୍ତ କୃଷ୍ଣକର । ଉଦାହ. ଗୀତ ଲହରୀ ।)
Sābin(ni) ସାବାନ୍ ସାବୁନ୍

ସାବିନୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—ସରିତ୍; ନଦୀ—River. ଦେ. ବିଣ—ସାବାନାର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ The feminine of 'Sābanā'. ବୈଦେ. ବ ସାବନ୍ Soap.
Sābinī

ସାବୁ(ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ (ମାଲୟାଳମ୍)—ସାଗୁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)- ଦାଗ ସାବ Sāgu etc (See)
Sābu(etc)

ସାବୁତ୍(ତା,ଦ୍,ଦା)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ. ସାବିତ୍=ପ୍ରମାଣିତ) — ୧ । ପ୍ରମାଣିତ; ସାବ୍ୟସ୍ତ—1. Proved: evident. ୨ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ—2. Settled; ascertained. ୩ । ନିଶ୍ଚିତ—3. Certain. ୪ । ଠିକ୍—Right; correct. ୫ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ—5. Complete. ୬ । ସାଙ୍ଗ—6. With all the parts complete. ବୈଦେ. ବ (ଅ ସାବୁତ୍= ପ୍ରମାଣ ପ୍ରମାଣ)—ପ୍ରମାଣ—Evidence
Sābut(tā, d, dā) ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାବିତ ସାବୁତ

ସାବୁତ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରମାଣିତ କରିବା—To prove by evidence.
Sābut karibā ସାବୁତ କରା ସବୁତ କରନା

ସାବୁତ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରମାଣ ଆଗତ କରିବା—To adduce evidence or proof.
Sābut debā ସାବୁଦ୍ ଦେଓୟା ସାବୁତ ଦେନା

ସାବୁତ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟଠାରୁ ପ୍ରମାଣ ଗ୍ରହଣ କରିବା— To take evidence from others.
Sābut nebā ସାବୁଦ୍ ଲଓୟା ସାବୁତ ଲେନା

ସାବୁ ଦାନା—ଦେ. ବ—ସାଗୁଦାନା (ଦେଖ)—Sāgudānā (See)
Sāgudānā ସାଗୁଦାନା ସାବୁଦାନା

ସାବୁନ୍—ବୈଦେ. ବ (ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍. ସାବନ୍; ସାବାଓଁ; ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍; ସାବୁନ୍, ସାବଁ)—କ୍ଷାର ଓ ତୈଳ ମିଶ୍ରିତ ମଳ ପରିଷ୍କାରକ ଓ ଫେନୋତ୍ପାଦକ ବସ୍ତୁବିଶେଷ—Soap. [ବ—ଅଜ୍ ନାଲି ନାନାପ୍ରକାର, ନାମର ଓ ଆକାରର କଠିନ ଓ ତରଳ ସାବୁନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଅଛି । ବ୍ୟବହାର ଅନୁସାରେ ଓ ଉପାଦାନ କଣ୍ଟାଙ୍କ ନାମ ଓ ଉପକରଣର ନାମ ଅନୁସାରେ ସାବୁନର ନାମ ଦିଆଯାଏ । ଯଥା—ଲୁଗାକଚା ସାବୁନ, ଖିଅର ହେବା ସାବୁନ, କାର୍ବଲିକ୍ ସାବୁନ ଇତ୍ୟାଦି । ଗୋଡ଼ା ଓ ନଡ଼ିଆତେଲ ଗନ୍ଧ ଭଲ ସାବୁନ ହୁଏ । ବହୁ ପରିମାଣରେ ତିଆରି କରିବା ଲାଗି ନଡ଼ିଆ ତେଲ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଗୋଲାଙ୍ଗ ଚିମ୍ବା ମହୁଲ ତେଲ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।

ୟୁରୋପୀୟମାନେ ଭାରତବର୍ଷକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବେ ଭାରତରେ ସାବୁନ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉ ନ ଥିଲା । ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍ମାନେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଭାରତକୁ ଆସିଥିଲେ । ସମ୍ଭବତଃ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଭାରତବାସୀମାନେ ସାବୁନର ବ୍ୟବହାର
Sābun
ସାବାନ ସାବୁନ

ଶିଖିଲେ । ତତ୍‌ପୂର୍ବେ ଭାରତରେ ବସ୍ତ୍ରାଦି ପରିଷ୍କାର କରିବା ପାଇଁ ନାନାପ୍ରକାର କ୍ଷାର, ଉଦ୍ଭିଦ୍ ଆଠଁଶ, ସାଜିମାଟି ଏବଂ ଏରାଫଳ ଆଦିର ବ୍ୟବହାର ହେଉଥିଲା । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ମତ ଏହି ଯେ, ଯେଉଁ ଦେଶରେ ଯେତେ ପରିମାଣରେ ସାବୁନ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ସେ ଦେଶ ସେତିକି ପରିମାଣରେ ସଭ୍ୟ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଏ । ସାବୁନ ଗୋଟିଏ ଲବଣ (Salt) ତୁଲ୍ୟ ରାସାୟନିକ ଯୌଗିକ ପଦାର୍ଥ । ଲବଣ ମାନେ କ୍ଷାର (Alkali) ଓ ତୈଳିକ ଅମ୍ଳ (Acid) ସଂଯୋଗରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ସେହିପରି ସାବୁନ କ୍ଷାର (Alkali) ଓ ତୈଳିକ ଅମ୍ଳ (Fatty Acid)ରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ତୈଳରେ କିମ୍ବା ଚର୍ବିରେ ଚୌଣସି କ୍ଷାର ସଂଯୋଗ କରି ଅଗ୍ନିର ଉତ୍ତାପରେ ଫୁଟାଇଲେ ତାହା ଥଣ୍ଡା ହୋଇ ଜମିଗଲେ ସାବୁନ ହୁଏ । ପଟାସ୍ ଅପେକ୍ଷା ସୋଡ଼ାର ଅମ୍ଳଧାରଣ କ୍ଷମତା ବେଶୀ ଓ ଜମାଟ ବାନ୍ଧିବା ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ବେଶି । ଏଥିପାଇଁ ସୋଡ଼ାରେ ତିଆରି ସାବୁନକୁ କଠିନ ସାବୁନ (Hard soap) ଓ ପଟାସ୍‌ରେ ତିଆରି ସାବୁନକୁ କୋମଳ ସାବୁନ (Soft soap) ବୋଲାଯାଏ । ଯେଉଁ ତୈଳ ଯେତେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ କ୍ଷାର ଶୋଷଣ କରେ ସେଥିରେ ସେତେ ବେଶି ପରିମିତ ସାବୁନ ତିଆରି ହୁଏ । ନଡ଼ିଆ ତେଲ, ରେଡ଼ୀ, ତିଳ, ମସିନା, ତିନାବାଦାମ, ପାମ୍ (ତାଳ), କପାମଞ୍ଜି ଆଦିର ତେଲରେ ସାବୁନ ତିଆରି ହୁଏ । ଏହାଛଡ଼ା କେତେ ଗୋଟି ଉଦ୍ଭିଦ୍ ଚର୍ବି (Vegetable fat)ରେ ମଧ୍ୟ ସାବୁନ ତିଆରି ହୁଏ । କେତେକ ଜାନ୍ତବ ଚର୍ବୀ ମଧ୍ୟ ସାବୁନ ତିଆରିରେ ଲାଗେ । କାଛୁ, ଚୁଣ୍ଡିଆ, ଦେହର ବୈବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରୋଗ ନିବାରଣାର୍ଥ ଉଦ୍ଭିଦ ଫଳ ଉପାଦାନ ମିଶାଇ ସାବୁନ ତିଆରି କରାଯାଏ—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

ସାବେକ୍ (ଇତ୍ୟାଦି) ବୈଦେ. ବିଣ.—ସାବକ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sābek (etc) Sābak etc (See)

ସାବେନୀ—ବୈଦେ. ବି. ଗ୍ରାମ୍ୟ—ସାବୁନ୍ (ଦେଖ)
Sābenī Sābun (See)
ଦେ. ବିଣ- ସ୍ତ୍ରୀ—ସାବିନୀ (ଦେଖ)—Sābinī (See)

ସାବେବରାତ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—ମୁସଲମାନ୍ ସାବକ୍ ମାସର ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଦିନ (ସବେବରାତ୍ ଦେଖ)—The 14th day of the Mahomedan month 'Sābana'. (Sabebarāt See).
Sābebarāt
ସବେବରାତ୍ सबेबरात

ସାବେଲି—ଦେ. ବି—ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A kind of weapon. [ଉ—ଜଙ୍ଗେଶ୍ୱର ଶାଳାଦିତ୍ୟ ଯିଜିଲେ ସାବେଲି । ଉଷ୍ଣଶିଳା ସାବେଲି ଭାଲା ଯତ ବଶ ଲଷି ମହାବଳେ—ରାଧାନାଥ ମହାଯାତ୍ରା ।]
Sābeli
सबेलि

ସାବ୍ଦୀ(ଦି)—ସଂ. ବି (ସ+ଅବ୍ଦ+ଇ, ଏହା ବର୍ଷକେ ଥରେ ଫଳ ଧରେ)—ଦ୍ରାକ୍ଷାବିଶେଷ—A sort of grape.
Sābdī(bdi)

ସାବ୍ଧି—ସଂ. ବିଣ (ସ+ଅବ୍ଧି)—ସମୁଦ୍ର ସହିତ; ସସମୁଦ୍ର—With the sea; including the sea.
Sābdhi

ସାବ୍ଧି ଦ୍ୱୀପ—ସଂ. ବିଣ—ସମୁଦ୍ର ଓ ଦ୍ୱୀପ ସହିତ—Including or comprising the sea and the islands.
Sābdhi dwīpa
(ସାବ୍ଧି ଦ୍ୱୀପା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାବ୍ଧିଦ୍ୱୀପା ବସୁନ୍ଧରା—ସଂ ବି—ସସାଗରା ଧରା; ଜଳଭାଗ ଓ ଦ୍ୱୀପାଦି-ସମନ୍ୱିତ ପୃଥିବୀ—The globe including the ocean and the islands.
Sābdhidwīpā basundharā

ସାବ୍ୟସ୍ତ (ସ୍ଥ)—ଦେ. ବିଣ (ସ ସ୍ୱବ୍ୟବସ୍ଥ)—୧ । ଉତ୍ତମରୂପେ ପ୍ରମାଣିତ—1. Well proved; legally established. ୨ । ସ୍ୱନିଶ୍ଚିତ—2. Settled; ascertained; determined.
Sābyasta(stha) सावित
सावित
सावित

ସାବ୍ୟସ୍ତ(ସ୍ଥ) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିରୂପଣ କରିବା—1. To ascertain. ୨ । ପ୍ରମାଣ ଦ୍ୱାରା ସାବ୍ୟସ୍ତ କରା ସ୍ଥିର କରିବା—2. To settle or determine a matter by proof. (ଯଥା—ସ୍ୱତ୍ୱ ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବା, ଅମୁକଙ୍କୁ ଅପରାଧ(ଧୀ) ସାବ୍ୟସ୍ତ କରିବା ।)
Sābyasta(stha) karibā
सावित करना

ସାବ୍ୟସ୍ତ(ସ୍ଥ) ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରମାଣ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିରୀକୃତ ହେବା—To be ascertained by evidence.
Sābyasta(stha) hebā
सावितहोना

ସାଭାପତ—ସଂ. ବି. ପୁଂ(ସଭାପତି+ଅ)—ସଭାପତିଙ୍କ ପୁତ୍ର (ବିଶ୍ୱକୋଷ)
Sābhāpata —Son of a Sabhāpati. ସଂ. ବିଣ—ସଭାପତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to Sabhāpati.

ସାଭିପ୍ରାୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ+ଅଭିପ୍ରାୟ)—୧ । ଅଭିପ୍ରାୟ ସହିତ—1. With intention. ୨ । ଅଭିପ୍ରାୟ ବିଶିଷ୍ଟ—2. Having intention.
Sābhiprāya
(ସାଭିପ୍ରାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାଭିଳାଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅଭିଳାଷଯୁକ୍ତ—Having desire or wish.
Sābhilāsha
(ସାଭିଳାଷା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାଭ୍ୟସୂୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ+ଅଭ୍ୟସୂୟା)—ଅସୂୟା ପରାୟଣ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—Spiteful.
Sābhyasūya,
(ସାଭ୍ୟସୂୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାମ୍‌କେଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ଭଲପୁର) ବି. (ସଂ. ଶମ୍ବୁକ)—ଘେଣ୍ଡା ଶାମୁକା—Oyster.
Sām-kel

ସାମ୍ନା-ଦେଖ୍—ଦେ. ବି (ଗ୍ରାଣ୍ୟାମଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଡ୍ରିଲ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଆଦେଶ ବଚନ)—ଆଗକୁ ଚାହିଁ !—A term of drill) Eyes-front !
Sāmnā-dekh
ସାମ ନା-ଦେଖ सामनेदेखो

ସାମ (ଧାତୁ)—ସଂ—ସାନ୍ତ୍ୱନା କରିବା—To console; to condole.
Sāma (root)

ସାମ—ସଂ. ବି [ସୋ. ଧାତୁ=(ପାପ ଓ ବିରୋଧକୁ) ନାଶ କରିବା+ଅଣ୍ଟି. ମନ୍; ସାମନ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ; ଯାହା ପାପକୁ ଓ ବିରୋଧକୁ ନାଶ କରେ)—୧ । ଚତୁର୍ବେଦାନ୍ତର୍ଗତ ତୃତୀୟ ବେଦ—1. The 3rd of the Bedas; (scriptures of
Sāma

the Hindus). [ଦ୍ର—ଏଥିର ମନ୍ତ୍ରମାନ ଗାନ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏହି ବେଦର ଗାନ୍ଧର୍ବବେଦ (ସଙ୍ଗୀତ ବିଦ୍ୟା) ଉପବେଦ ବା ଅଙ୍ଗ ଅଟେ । ଏହି ବେଦର ଦାଶ୍ୟମ ଗୋତ୍ର, ବିଷ୍ଣୁ ଦେବତା ଓ ଜଗତୀ ଛନ୍ଦ ଅଟେ । ଭଗବଦ୍ଗୀତାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ସାମବେଦକୁ ବେଦମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ଏହି ବେଦର ଶାଖା ସହସ୍ର । ଛନ୍ଦୋଗ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ଉପନିଷଦ୍ ସାମବେଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ସାମବେଦର ଧ୍ୱନି ଶ୍ରବଣ କରି ଅନ୍ୟ ବେଦ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବା ବିଧେୟ । ଗାଦବଦ୍ଧ ଓ ଅର୍ଥଯୁକ୍ତ ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧ ବୈଦିକ ମନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଋକ୍, ଗୀତରୂପେ ରଚିତ ବୈଦିକ ମନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ସାମ ଏବଂ ଛନ୍ଦଃ ଓ ଗୀତବର୍ଜିତ ମନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଯଜୁଃରୂପେ ଖ୍ୟାତ ।] ୨ । ସାମବେଦାନ୍ତର୍ଗତ ମନ୍ତ୍ର—2. The mystic formulas which are contained in the 'Sāma' Veda. ୩ । ସାମ ଗାନ; ସାମବେଦ ଗାନ—3. The singing of the hymns of the 'Sāma' Beda. ୪ । (ସାମ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ) ସାନ୍ତ୍ୱନା ବାକ୍ୟ—4. Consolatory words; condoling words. ୫ । ମଧୁର ଉପଣ; ପ୍ରିୟବଚନ—5. Sweet or endearing words. ୬ । (ରାଜାଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ) ଶତ୍ରୁ ବଶୀକରଣୋପାୟବିଶେଷ; ପ୍ରିୟବାକ୍ୟ, ଅର୍ଥପ୍ରଦାନ, ସନ୍ଧି ବା ବନ୍ଧୁତା ସ୍ଥାପନ, କ୍ରୋଧୋପଶମନାଦି ଦ୍ୱାରା ଶତ୍ରୁକୁ ବଶ କରିବା ଉପାୟ; ସନ୍ଧି ସ୍ଥାପନ—6. One of the 4 expedients which a king should apply towards his enemy; the art of bringing one's adversary into control; conciliation. [ଦ୍ର—ହିତୁ ରାଜ ଶାସ୍ତ୍ରର ଉପଦେଶ ଯେ, ରାଜା ଶତ୍ରୁ ପ୍ରତି ୪ ପ୍ରକାରର ଉପାୟ ଯଥାକ୍ରମେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବେ । ଯଥା—ସାମ, ଦାନ, ଦଣ୍ଡ, ଭେଦ ।] ୭ । ପ୍ରିୟକରଣ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—7. Acting to please another. ୮ । ଗୀୟମାନ ବୈଦିକ ମନ୍ତ୍ର; ଯଜ୍ଞରେ ଯେଉଁ ସବୁ ମନ୍ତ୍ର ଗୀତ ହୁଏ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—9. Vedic Mantras which are sung during Vedic sacrifice. ଗ୍ରା. ବ—ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦରର ଡାକ ନାମ—Nickname for Śyāmasundara.

ସାମଏ(ଇ)—ଦେଶଜ. ବ (ଇଂ)—ମଧ୍ୟ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଇଉରୋପର ଆଲ୍‌ପ୍‌ସ୍, ପିରେନିସ୍ ଆଦି ପର୍ବତର ଉଚ୍ଚ ଶୃଙ୍ଗଦେଶରେ ବିଚରଣ କରୁଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଶୃଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ, ଦ୍ରୁତଗାମୀ ଏକପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ରମୃଗ—Chamois; a small species of antilopes living on the Alps and Pyrenese and oth er European mountains; Rubicapra Tragus. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଚମରୁ ଅତି କୋମଳ ଓ ପତଳା କଷା ଚମଡ଼ା ତିଆରି ହୁଏ ଓ ସେହି ଚମଡ଼ାରେ ଥାଉ ଓ ଖେମା ଆଦି ପାଲିଶ କରାଯାଏ । ସେହି ଚମଡ଼ାକୁ Chamois leather ସାମଏ ଚମଡ଼ା କୁହାଯାଏ । ଏ ଶବ୍ଦର ଇଂରାଜି ଉଚ୍ଚାରଣ ସାମଓ୍ୱା ବା ସାମଇ ।]

ସାମଏ ଚମଡ଼ା—ଦେ. ବ (ଇଂ. ସାମଏ+ଫ. ଚର୍ମ)—ସାମଏ ମୃଗର ଚର୍ମରୁ ନିର୍ମିତ ପତଳା କଷା ଚମଡ଼ା—Chamois leather. (ସାମଏ ଲେଦର୍—ବୈଦେ ରୂପ)

Sāmae chamardā
ସାମଏ ଚାମଡ଼ା ସାମଏ ଚମଡ଼ା

ସାମକ—ସଂ. ବ (ସମ୍. ଧାତୁ=ସମାନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ମୂଳଋଣ (ମିତାକ୍ଷରା); ଖାତକକୁ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଋଣର ଅସଲ ଧନ—1. The principal of a loan. ୨ । (ସୋ. ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଶାଣ (ଦିକାଣ୍ଡ ଶେଷ); ଚାକୁଡ଼ର ପିଣ୍ଡ—2. The ball at the base of a spind ୩ । ଶାଣ ପଥର—3. Whetstone. ସ. ବ ଓ ବିଣ (ସାମନ୍+କ)—୧ । ସାମବେଦାଧ୍ୟୟନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A person studying the Sāma Beda. ୨ । ସାମ ବେଦୋକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A person versed in the Sāma Beda.

Sāmaka

ସାମଗ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ (ସାମନ୍+ଗୈ ଧାତୁ=ଗାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—୧ । ସାମବେଦୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ (ଜଟାଧର)—A Brāhmaṇa following the 'Sāma' Beda. ୨ । ସାମବେଦଗାନକାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—2. A Brāhmaṇa singing the hymns of the Sāma Beda.

Sāmaga
(ସାମଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାମ ଗର୍ଭ—ସଂ ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସାମନ୍ ଅଛି ଗର୍ଭରେ ଯାହାଙ୍କର)—ବିଷ୍ଣୁ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—Bishṇu.

Sāma garbha

ସାମଗାନ(ୟ)—ସଂ ବ (ସାମ+ଗୈ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ+ଅ)—ଋକ ବା ଛନ୍ଦଃ ଦ୍ୱାରା ସାମବେଦର ମନ୍ତ୍ର ଗାଇବା—The chanting of the hymns of the Sām Veda.

Sāmagāna(ya)

ସାମଗାୟନ
ସାମଗୀତ } —ଅନ୍ୟରୂପ

ସାମଗିରି—ଗ୍ରାମ୍ୟ (ଲରଅ) ଓ ଗ୍ରା. ବ—ସାମଗ୍ରୀ—Sāmagrī (See); materials; ingredients.

Sāmagiri

ସାମଗୀ—ସଂ ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । (ସାମଗର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) ସାମବେଦୀ ବ୍ରାହ୍ମଣର ସ୍ତ୍ରୀ—1. The wife of a Sāmaga Brahman. ୨ । ସାମଗାନକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. A woman chanting the Sāma Beda.

Sāmagī

ସାମଗ୍ରୀ—ଗ୍ରା (ଦେଶ୍ୟ) ବ—୧ । ସାମଗ୍ରୀ (ଦେଶ)—1. Samagrī (See) ୨ । ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର; ଜାତି ହତିଆର—2. Weapons; implements. (ଉ—ଶମ୍ଭୁ ଦମ୍ଭ ପିତ ଖଣ୍ଡ ଚରୁକ ଦେଖିଲେ, ବହୁ ସାମଗ୍ରୀର କାମ ଦୂରେ ଉପସ୍ଥିତ କଲେ—ଶିଶୁଶଙ୍କର ଉଷା ଅଉଲାପ ।)

Sāmagiri
ସାମିଗ୍ରୀ (See)
ସାମଗିରି

ସାମଗ୍ରୀ—ସଂ ବ (ସମଗ୍ର+ଭାବାର୍ଥେ ଅ+ଇ)—୧ । କାରଣସମୂହ (ଉଦାହରଣ ଦୁତ)—1. Causes. ୨ । ଦ୍ରବ୍ୟ; ବସ୍ତୁ—2. Thing. ୩ । ଦ୍ରବ୍ୟସମୂହ; ଦ୍ରବ୍ୟ

Samagrī

ସମ୍ଭାର—3. A collection of things. ୪ । ସରଞ୍ଜାମ; ଉପକରଣ—4. Materials ୫ । ଉପାଦାନସମୂହ—5. Ingredients. ୬ । ଖାଦ୍ୟାର୍ଥ ବସ୍ତୁ-ଚୟ—6. Victuals. ୭ । ପାକାଦି ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପାତ୍ରାଦି—7. Cooking utensils. ୮ । ଦଳବଳ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—8. Retinue; band. ୯ । ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର—9. Weapons. ୧୦ । ଭଣ୍ଡାର—10. Store-room. ୧୧ । କାରିଗରର ଯନ୍ତ୍ରାଦି; ସାଧନ—11. Implements; tools of an artisan. ଦେ. ବ—ଭୋଜରେ ବିଭିନ୍ନପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟବସ୍ତୁ—Different items of food served in a feast. (ଯଥା—ତାଙ୍କ ବିଭାଘର ଶିରିଠାରେ ଭଲ ସାମଗ୍ରୀମାନ ହୋଇଥିଲା ।)

ସାମଗ୍ରୀ ପତ୍ର—ଦେ. ବ (ବିରର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ନାନାବିଧ ବସ୍ତୁ—Many articles. (ସାମଗ୍ରୀଯାଇ; ସାମଗ୍ରୀପତ୍ରର—ଅଳଙ୍କାରୁସ)

Sāmagrī patra

ସାମିଗ୍ରୀପତ୍ର **सामग्रीपत्र**

ସାମଗ୍ର୍ୟ—ସଂ. ବ (ସମସ୍ତ+ଭାବାର୍ଥେ, ଯ)—୧ । ସମଗ୍ରତା—1. Wholeness; completeness; entirety. ୨ । ସାମଗ୍ରୀ (ଦେଖ)—2. Sāmagrī (See)

Sāmagaya

ସାମଜ—ସଂ. ବ (ସାମନ୍=ସାମ ବେଦ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; କଥିତ ଅଛି ଯେ ବ୍ରହ୍ମା ସାମ ବେଦ ଗାନ କରିବା-ବେଳେ ହସ୍ତୀ ଜନ୍ମିଥିଲା)—ହସ୍ତୀ (ମେଦିନୀ)—Elephant. ବିଣ—ସାମରୁ ଜାତ—Born of or resulting from conciliation.

Sāmaja

ସାମଜ(ଞ୍ଜ)ସ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ)—୧ । ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ; ବିବାଦର ଅପୋଷାରେ ମେଳ; ବିବାଦ ପରେ ମେଳାପ 1. Conciliation. ୨ । ବିବାଦର ଅପୋଷ ମୀମାଂସା ବା ସମାଧାନ—2. Amicable settlement of a dispute. ୩ । ସଦ୍ଭାବ; ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମେଳ—3. Good feeling. ବିଣ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବିବାଦକୁ ମିଳାଇଦିଏ-Conciliatory; bringing about amicable settlement.

Sāmaja(ñja)sa

ସାମଜ(ଞ୍ଜ)ସ୍ୟ **सामाजस** ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ

ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସମଞ୍ଜସ=ଉଚିତ+ଭାବ ଯ)—୧ । ସମଞ୍ଜସତା; ଉପଯୋଗିତା—1. Fitness. ୨ । ସମୀଚୀନତା; ଔଚିତ୍ୟ—2. Propriety. ୩ । ମେଳ; ମେଳାପ; ସଦ୍ଭାବ—3. Good feeling; agreement; harmony. ୪ । ଐକମତ୍ୟ; ଏକମନ ହେବାର ଭାବ; ମତର ଐକ୍ୟ; ମନର ମେଳ—4 Agreement; accordance. ୫ । ସମତା—5. Consistency; congruity. ୬ । ଉତ୍କର୍ଷ—6. Excellence.

Sāmanjasya

ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ (ସାଧନ)ବିଧାନ—ସଂ. ବ (୭ମ୍ୱୀ ତତ୍)—୧ । ମେଳ କରାଇବା—1. Bringing about conciliation or agreement. ୨ । ଏକରୂପତା କରଣ—2. Harmonising.

Sāmanjasya (sadhana)bidhāna

ସାମଧେନୀ—ସଂ. ବ (ସମିଧ୍+ଅ+ଧା ଧାତୁ=ଧାରଣକରିବା+କରଣ ଅନ+ଇ; ସମିଧ+ଅଧାଗ;ବିଘାତନ) ୧ । ହୋମାଗ୍ନି ସନ୍ଦୀପନ ମନ୍ତ୍ର; ଜଅଁ ଜଳାଇବାର ମନ୍ତ୍ର; ଅଗ୍ନି ସନ୍ଦୀପନ କରିବାବେଳେ ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରାଯାଏ—1. A mystic formula for igniting sacrificial fire. ୨ । ଇନ୍ଧନ—2. Fuel.

Sāmadhenī

ସାମନା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସମ୍ମୁଖ; ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଓ ହିନ୍ଦୀ)—ଅଗ୍ରଭାଗ; ସମ୍ମୁଖଭାଗ—Front part. ବିଣ—ସମ୍ମୁଖୀନ—Front; opposite.

Sāmanā

ସାମନା **सामना** ସାମନାଚଲ **सामनेचलो**

ସାମନା-ଚାଲ୍—ଦେ. ବ—(ବ୍ରିଟିଶ୍‌ମାନଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଡ୍ରିଲ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଆଦେଶ ବଚନ) ଅଗ୍ରସର ହୁଅ—(a term of drill) Forword-march !

Sāmanā chāl

ସାମନା ଦାନ୍ତ—ଦେ. ବ (ସଂ ସମ୍ମୁଖ ଦନ୍ତ)—ଅଗ୍ରଦାନ୍ତ—Front teeth.

Sāmanā dānta

ସାମନାଦାନ୍ତ **सामनेकादांत**

ସାମନାରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସମ୍ମୁଖରେ—In front of; in the face of; before.

Sāmanāre

ସାମନେ **सामनेमें**

ସାମନା ସାମନି—ଦେ. ବିଣ—ପରସ୍ପର ସମ୍ମୁଖୀନ—Facing each other or one another.

Sāmanā sāmani

ସାମନାସାମନି **सामनासामनि** କ୍ରି. ବିଣ—ପରସ୍ପରଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ—In front of each other.

ସାମନି—ସଂ. ବ (ସୋ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା+କରଣ ମନ୍+ଇ)-ଷଣ୍ଢା, ଷଣ୍ଢ ବନ୍ଧନର ରଜ୍ଜୁ (ଷାଣ ସୁତଗ)—A rope for tying beasts.

Sāmani

ସାମନ୍ତ—ସଂ ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସମ୍=ସଂଲଗ୍ନ ଅନ୍ତ=ଏକ-ଦେଶ ଯାହାର; କିମ୍ବା ସମନ୍ତାତ୍+ଭବ ଅର୍ଥରେ ଅ;ବିଘାତନ)—୧। ରାଜ୍ୟର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ—1. Adjacent to the kingdom. ୨ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ—2. Adjacent. ସଂ ବ—୧ । ରାଜାଙ୍କ ଅଧୀନ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ରାଜା—1. A tributary or feudatory chief under a king. [ଦ୍ର—ରାଜ୍ୟର ମଧ୍ୟରେ ତତ୍‌ସଂଲଗ୍ନ ଭୂମିର ଭୂସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ସାମନ୍ତ କହନ୍ତି—ବିଶ୍ୱକୋଷ) ୨ । ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶର ରାଜା—2. King of an adjacent kingdom. ୩ । ଅଧିନାୟକ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—3. Leader. ୪ । ସାମୀପ୍ୟ

Sāmanta

(ପ୍ରବୃତ୍ତିବାଦ)—4. Propinquity. ୫ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପ୍ରଜା-ମଣ୍ଡଳ (ପ୍ରବୃତ୍ତିବାଦ)—5. Prominent subjects of a kingdom

ସାମନ୍ତ ସାମଂତ ଦେ.ବ—୧ । ସାଅନ୍ତ (ଦେଖ) 1. Sā-ānta (See) ୨ । ମଣ୍ଡଳେଶ୍ୱର; ଜମିଦାର—2. A landlord. ୩ । ଗ୍ରାମର ମଣ୍ଡଳ—(ସାମନ୍ତାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 3. The headman of a village. ୪ । ରାଜବନ୍ଧୁଦର—4. A royal kinsman or agnate. ୫ । କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଉପାଧି—5. A general title amongst the Kshatriyas. ୬ । ଭଦ୍ର ପ୍ରଜା—6. A subject of gentle family. ୭ । ଉଚ୍ଚବଂଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—7. A nobleman. ୮ । କରଣମାନଙ୍କର ସାଧାରଣ ଉପାଧି—8. A generic title of the Karaṇas. ୯ । ସାଅନ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣ; କୁଳୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣ—9. A Brāhmaṇa of high social status. ୧୦ । ସ୍ୱାମୀ; ପ୍ରଭୁ; ଖାମିନ—10. Master; lord. [ଉ—ଅଜଠାରୁ ତୁମ୍ଭେ ହୋଇଲ ମୋ ସାମନ୍ତ । ଯା ବୋଲୁଥିବ ତାହା କରିବ ତୁରତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।] ୧୧ । ଗ୍ରାମର ଯେଉଁ ଗୃହସ୍ଥଙ୍କର ଧୋବା ଭଣ୍ଡାରୀ ସେବା ଖଟନ୍ତି—11. A householder of a village who is served by a particular washerman or barber. [ଦ୍ର—ଉକ୍ତ ଗୃହସ୍ଥ ସେହି ସେବକ ଧୋବାର ବା ଭଣ୍ଡାରର ସାମନ୍ତ ବୋଲନ୍ତି ।] ୧୨ । ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧାର୍ଥ ସମ୍ବୋଧନ—12. A term of respect used for one's elders. ୧୩ । ଅଗ୍ରୀ (ଉତ୍ତରଭାରତୀୟ) ମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—13. A family-title amongst the Āgris. ୧୪ । ସେନାପତି—14. A commander; a general. ୧୫ । କରଣ ବିବାହରେ ବରଙ୍କସଙ୍ଗେ ଆସିଥିବା ବିଶିଷ୍ଟ ବରଯାତ୍ରୀ—15. Respectabel persons accompanying a bridegroom to a Karaṇa marriage. ୧୬ । ତାଳପତ୍ରର ଠୀକା ପ୍ରଣେତା ଜଣେ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ (ବିଶ୍ୱକୋଷ) (ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ)—16. Name of an astrologer who was the author of an astrological Key-book.

ସାମନ୍ତ ଗିରି (ପଣ)—ଦେ. ବ—୧ । ସ୍ୱାମିତ୍ୱ—1. Mastery. ୨ । ସାମନ୍ତ ହେବାର ଅବସ୍ଥା—2. The state of being a Sāmanta.
Sāmanta giri (paṇa)
ସାମନ୍ତପାନା ସାମନ୍ତପନ (ସାମନ୍ତ ପଣିଅ; ସାମନ୍ତ ପଣିଅଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାମନ୍ତ ବିଦାକି (ମର୍ଯ୍ୟାଦା)—ଦେ. ବ— ସାଅନ୍ତ ବିଦାକି (ଦେଖ)
Sāmanta bidāki (marjyādā) Sā-ānta bidāki (See)

ସାମନ୍ତ ରାଜା—ଦେ. ବ—ରାଜାଙ୍କ ଅଧୀନ ରାଜା—
Sāmanta rājā A feudatory chief under a king.

ସାମନ୍ତ ସେନ—ଦେ. ବ—ବଙ୍ଗଦେଶର ସେନ ବଂଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ
Sāmanta sena ଆଦିପୁରୁଷ—The name of the ancestor of the Sena family of kings of Bengal. [ଦ୍ର—ଏ ଦକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଜଣେ ସାମନ୍ତ ରାଜା ଥିଲେ; କୌଣସି କାରଣରୁ ରାଜାଙ୍କ କୋପରେ ପଡ଼ିବାରୁ ସେଠାରୁ ପଳାଇ ଆସି ନବଦ୍ୱୀପରେ ବାସ କରି (୧୦ମ ଶତାବ୍ଦୀରେ) ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କଲେ; ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ର ହେମନ୍ତ ସେନ ଓ ଗୌତ୍ର ବିଜୟ ସେନ ଥିଲେ—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

ସାମନ୍ତା(ନ୍ତେ)ଇ—ଦେ. ବଣ—ସାମନ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to
Sāmantā(nte)i Sāmanta. ବ—ସାମନ୍ତ ପଦ—
ସାମନ୍ତପନା ସାମନ୍ତପନ The position or state of being a Sāmanta.

ସାମନ୍ତେଶ୍ୱର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) (ସ୍ତ୍ରୀ ଭତ୍)—ରାଜାଧିରାଜ; ସାମନ୍ତ ରାଜା-
Sāmanteśwara ମାନଙ୍କ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ—A sovereign.

ସାମନ୍ୟ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ସାମନ୍+ଷ୍ଣ୍ୟ ଅର୍ଥରେ. ଯ)—ସାମବେଦଜ୍ଞ
Sāmanya ବ୍ରାହ୍ମଣ—A Brāhmaṇa versed in the Sāma Beda.

ସାମ ବାଦ—ସଂ. ବଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ପ୍ରିୟବାକ୍ୟ କଥନ
Sāma bāda (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—1. Speaking of things agreeable to a person. ୨ । ପ୍ରିୟବାକ୍ୟ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—2. Agreeable words.

ସାମବାୟିକ—ସଂ. ବଣ (ସମବାୟ+ଇକ)—ସମବାୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Sāmabāyika Relating to Samabāya or aggregate; cooperative. ବ—୧ । ନାୟକ; ଦଳପତି—1. Headman or leader. ୨ । ସଚିବ; ମନ୍ତ୍ରୀ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—2. Minister.

ସାମ ବେଦ—ସଂ. ବ—ସାମ ୧(ଦେଖ)
Sāma beda Sāma 1(See)

ସାମବେଦିଆ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ସାମବେଦିନ)—ସାମବେଦାଧ୍ୟାୟୀ
Sāmabediā (ବ୍ରାହ୍ମଣ)—(a Brāhmaṇa) Studying
ସାମବେଦୀ the Sāma Beda.

ସାମବେଦୀ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ସାମବେଦ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସାମ-
Sāmabedī ବେଦାଧ୍ୟାୟୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—A Brāhmaṇa studying the Sāma Beda. ଦେ. ବଣ—ସାମବେଦିଆ (ଦେଖ)—Samabediā (See)

ସାମବେଦୀୟ—ସଂ. ବଣ—୧ । ସାମବେଦ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Rela-
Sāmabedīya ting to the Sāma Beda. ୨ । ସାମ-ବେଦାଧ୍ୟାୟୀ— 2. Studying the SāmaBeda.

ସାମ ମଲ(ଲ)—ଦେ. ବ—ସାମଲ (ଦେଖ)
Sāma mala(lla) Sāmala (See)

ସାମୟିକ—ସଂ. ବଣ (ସମୟ+ଉଚିତାର୍ଥେ.ଇକ)—୧ । ସମୟୋଚିତ;
Sāmayika କାଳୋପଯୋଗୀ—1. Befitting the time;

opportune. ୨ । ସମୟେ ସମୟେ ଯାହା ଘଟି ପାରେ —2. Happening at times. ୩ । ଅସ୍ଥାୟୀ— 3. Temporary. ୪ । ନିୟମାନୁଯାୟୀ—4. According to rule; following a rule.

ସାମ ଯୋନି—ସଂ. ବି (ସାମ=ସାମବେଦ ଅଛି ଯୋନି=ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥଳ ଯାହାର)—ସାମବେଦୋତ୍ପନ୍ନ— Born of the Sāma Beda. ବି—୧ । ହସ୍ତୀ—1. Elephant. ୨ । ବ୍ରହ୍ମା—2. Brahmā the creator.
Sāma joni

ସାମର—ପ୍ରାଦେ: (ଉତ୍କଳଗଡ଼) ବି—ଶମ୍ବର ମୃଗ— The Sambar deer.
Sāmar

ସାମର—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍କଳଗଡ଼) ବିଣ—ସାମାନ୍ୟ ଗୋରା—Of slightly fair complexion.
Sāmara

ସଂ. ବି (ସମର + ସ୍ଥାର୍ଥେ ଅ)—ସମର (ବିଶ୍ୱକୋଷ); ଯୁଦ୍ଧ—Battle. ସଂ. ବିଣ— ଯୁଦ୍ଧଜନ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—Due to war.

ସାମରଥ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ (ସଂ ସମର୍ଥା)—ପ୍ରାପ୍ତଯୌବନା; ଋତୁଯୋଗ୍ୟା (ବାଳିକା)— Matured (girl); who has attained puberty. (ଯଥା—ସେ ଭୁଇ ସାମରଥ ହେଲାଣି) ।
Sāmarath

ସାମରଥ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ସାମର୍ଥ୍ୟ)—ସାମର୍ଥ୍ୟ (ଦେଖ)— Sāmarthya (See).
Sāmaratha

ସାମର୍ଥ୍ୟ ସା(ସ)ମରଥ ଦଶରଥ ଜଣା ସାମରଥ ଭରସାଁ ଭୁଗୁ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ବିଣ (ସଂ. ସମର୍ଥ)—ସାମରଥା (ଦେଖ)—Sāmarthā (See)
Sāmarthā(thī)

ସାମରଥା(ର୍ଥୀ)—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ ସମର୍ଥା)—୧ । ସାମର୍ଥ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ; ବଳିଷ୍ଠ; ବଳବାନ—1. Strong; mighty. ୨ । ପୋଗ୍ୟ— 2. Able; competent. ୩ । କ୍ଷମତାଶାଳୀ— 3. Powerful. ୪ । ବୀରତାପୂର୍ଣ୍ଣ—4. Heroic. ବି—୧ । ବୀର—1. Hero. ୨ । ସମର୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି— 2. Mighty person. ୩ । ପୋଗ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି— 3. Able person.
Sāmarthā(thī)

ସାମର୍ଥ୍ୟ—ଗ୍ରା.ତ (ସଂ ସାମର୍ଥ୍ୟ)—ସାମର୍ଥ୍ୟ (ଦେଖ)—Sāmarthya (See)
Sāmarathya

ସାମର୍ଥ୍ୟ ସାମରଥ ମାଉବାକୁ ଭୁମ୍ବ ସାମରଥ୍ୟ— କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ସାମରାଧିପ—ସଂ ବି. ପୁଂ (ସାମର + ଅଧିପ)—ସେନାପତି [ବିଶ୍ୱକୋଷ] A general.
Sāmarādhipa

ସାମରିକ—ସଂ ବିଣ (ସମର + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଇକ)—୧ । ଯୁଦ୍ଧସମ୍ବନ୍ଧୀୟ 1. Relating to war; military. ୨ । ସମରପ୍ରିୟ—2. Warlike; martial; fond of war. ୩ । ସମରୋପଯୋଗୀ— 3. Fit for battle; warlike.
Sāmarika

ସାମରିକ ଅଦାଲତ—ଦେ. ବି—ଯୁଦ୍ଧସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅପରାଧମାନଙ୍କ ବିଚାର ବିଚାରିବା ଅଦାଲତ ବା ବିଚାରାଳୟ— Court-martial.
Sāmarika adālata
ସାମରିକ ଆଦାଲତ सामरिक अदालत

ସାମରିକ ଆଇନ୍—ଦେ. ବି—ଯୁଦ୍ଧସମୟରେ ଚଳିବା କଠୋର ଆଇନ୍— Martial law.
Sāmarika āina

ସାମରିକ ବିଧି
ସାମରିକ ବିଧାନ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ସାମରିକ ଆଇନ सामरिक आइन

ସାମରିକ ପୋତ (ଜାହାଜ, ତରୀ) - ସଂ ବି (ଅଧୁନିକ)—ରଣପୋତ; ଯୁଦ୍ଧଜାହାଜ-Warship; man-o-war.
Sāmarika pota(jāhāja, tarī)
ସାମରିକ ପୋତ सामरिक जहाज

ସାମରିକ ବିଚାର—ସଂ ବି (ଅଧୁନିକ) ଯୁଦ୍ଧ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅପରାଧର ବିଚାର— A trial in a court martial.
Sāmarika bichāra
ସାମରିକ ବିଚାର सामरिकविचार

ସାମରିକ ବିଚାରାଳୟ—ସଂ ବି (ଅଧୁନିକ) ସାମରିକ ଅଦାଲତ (ଦେଖ) Sāmarika adālata (See)
Sāmarika bichārālaya
ସାମରିକ ବିଚାରାଳୟ सामरिक विचारालय

ସାମରିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ—ସଂ ବି (ଅଧୁନିକ)—ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯୁଦ୍ଧବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷାଯାଏ— A school for military training.
Sāmarika bidyālaya
ସାମରିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ सामरिक विद୍ୟାଳୟ [ଦ୍ର—ଅଗେ କେବଳ ଭାରତରେ ଏହା ଥିଲା; ଅଧୁନା ଭାରତରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଅଛି]

ସାମରିକ ବିଭାଗ—ଦେ. ବି—ରାଜ୍ୟଶାସନାଧୀନ ଯୁଦ୍ଧସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଭାଗ— The military Department of the Government.
Sāmarika bibhāga
ସାମରିକ ବିଭାଗ सामरिक विभाग

ସାମରିକ ମନ୍ତ୍ରୀ (ସଚିବ)—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ରୀ ଯୁଦ୍ଧ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଷୟ ପରିଚାଳନ ଓ ପରିଚାଳନ ସାମରିକ ମନ୍ତ୍ରୀ War minister; war-lord.
Sāmarika mantrī (sachiba)
ସାମରିକ ମନ୍ତ୍ରୀ सामरिक मन्त्री

ସାମରେୟ—ସଂ. ବିଣ (ସମର + ଏୟ ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ)—ସାମରିକ (ଦେଖ) Sāmarika. (See)
Sāmareya

ସାମର୍ଥ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ସମର୍ଥ)—ସମର୍ଥ (ଦେଖ)—Samartha.
Sāmartha

ସମର୍ଥ ସାମର୍ଥ୍ୟ (See) ବି—(ସଂ. ସାମର୍ଥ୍ୟ) ସାମର୍ଥ୍ୟ (ଦେଖ)— Sāmarthya. (See) (ଦ୍ର—ତାହାକୁ ବଳ ସାମର୍ଥ୍ୟ ସାମର୍ଥ ଅଛି ଏ ଜଗତେ ଗର୍ବ, ବୋଲିବାକୁ ଲାଗେ ଅଗେ କି ସାମର୍ଥ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ସାମର୍ଥ ପଣ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ ସମର୍ଥ + ଓଡ଼ିଆ.ପଣ)—ସାମର୍ଥ୍ୟ(ଦେଖ)— Sāmartha pana Sāmarthya. (See) (ଦ୍ର—ଲୋକ ସାମର୍ଥ୍ୟ ସମର୍ଥପନ ବୈଷ୍ଣବ ପଦରଜେ, ସାମର୍ଥ ପଣ ପରକାଶେ— ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।)

ସାମର୍ଥା(ର୍ଥୀ)—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ସାମରଥା (ଦେଖ) Sāmarthā(rthi) Sāmarathā. (See)

ସାମର୍ଥାଇବା—କ୍ରି—ବୁଝାଇବା; ସମଝାଇବା; ସମର୍ଥନ କରିବା—
Sāmarthāibā To explain; to support. (ଯଥା—ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହୁଚି ସାମର୍ଥାଇ କହିଲି, ମାତ୍ର ସେ ମୋ କଥା ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ ।)

ସାମର୍ଥ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସମର୍ଥ+ଭାବ. ଯ)—୧ । ଶକ୍ତି; କ୍ଷମତା—
Sāmarthya 1. Power; potency. ୨ । ବଳ—2. Might; strength. ୩ । ଯୋଗ୍ୟତା—3. Ability; fitness. ସଂ. ବିଣ—୧ । ଶବ୍ଦର ପ୍ରତିପାଦ୍ୟ (ବିଷୟିକା ଅର୍ଥ) (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—1. Denotative(meaning of a term). ୨ । ଶ୍ଳାଘ୍ୟ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—2. Praiseworthy.

ସାମର୍ଥ୍ୟ ପାଇବା—କ୍ରି. ବି. (ଭୁଲ. ଏ କାମ କରିବାକୁ ମୋର ବଳ
Sāmarthya pāibā ପାଉ ନାହିଁ)—ସାମର୍ଥ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବା—
ସାମର୍ଥ୍ୟ ପାଓୟା Being able. (ଉ—ଅଣିବାକୁ ମୋର
ସାମର୍ଥ୍ୟ ପାନା ସାମର୍ଥ୍ୟ ଘାଉଁ ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।)

ସାମର୍ଷ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଅମର୍ଷ)—୧ । ଅମର୍ଷ
Sāmarsha ଯୁକ୍ତ—1. Spiteful. ୨ । କ୍ରୋଧବିଶିଷ୍ଟ
(ସାମର୍ଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—2. Wrathful.

ସାମଲ—କ୍ରି. ବି(ସଂ. ସାହସ+ମଲ୍ଲ)-୧। ପାଇକମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି-
Sāmala ବିଶେଷ—1.A family title of the descen-
[ସାମଲଥଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] dants of the Oriya militia. ୨। ଶୂଦ୍ର, ଚଷା ଓ ଖଣ୍ଡାୟତମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—2. A family title of Śūdras and Khaṇḍāetas. ୩ । ପାଣ ଓ ବାଉରିମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—3. A family title of Pāṇas and Bāuris.

ସାମଲା—କ୍ରି, ବିଣ—ସାଉଁଲା (ଦେଖ)—Sāuñlā. (See)
Sāmalā ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ସୁଆଁ ନଇ
(ଦେଖ)—Suāñ nai. (See)

ସାମଲା—କ୍ରିଦେ. ବି (ଅ)—୧ । ମୁକ୍ତାର ଓ ଓକିଲମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ
Sāmalā ଯେଉଁ ପୁରୁଣାଢାଳଅ ପାଗ ପିନ୍ଧନ୍ତି—1. An old-
ସାମଲା fashioned turban used by legal practi-
ସାମଲା tioners. ୨। ପୁରାଣର ରାଜକର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ପଗଡ଼ୀ—
2. A turban used to be worn by courtiers.

ସାମଲାଇବା—କ୍ରି. କ୍ରି—ସାଉଁଲାଇବା (ଦେଖ)
Sāmalāibā Sāuñlāibā. (See)

ସାମଲାୟନ—ସଂ. ବିଣ, ପୁଂ. (ସମଳ+ଅୟନ)—୧ । ସମଳ ସ୍ଥାନରୁ
Sāmalāyana ପ୍ରତ୍ୟାବୃତ୍ତ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—1. Returned from a dirty place. ୨ । ସମଳ ସ୍ଥାନବାସୀ [ବିଶ୍ୱକୋଷ]—2. Residing in a dirty place, ସଂ. ବି—ସମଳ ସ୍ଥାନର ଅଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—A place adjoining a dirty place.

ସାମଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସାଉଁଲିଆ (ଦେଖ)
Sāmaliā Sāuñliā. (See)

ସାମଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସାଉଁଲିବା (ଦେଖ)—Sāulibā. (See)
Sāmalibā (ଉ—ଦେ ଚଉରଶୋଣ୍ଡ ଭଣ୍ଡି ଯେ, ସ୍ୱବାସ ତଉଳେ ଦେଇ ସାମଲିଲା, ଉପମା ଦୃଷ୍ଟି ବୁଡ଼ାଇ ଯେ । ଗୋଲକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।)

ସାମଲେୟ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି (ସମଳ+ଏୟ)—ସାମଲାୟନ (ଦେଖ)
Sāmaleya Sāmalāyana. (See)

ସାମଲ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ ଓ ବି (ସମଳ+ଯ)—ସାମଲାୟନ (ଦେଖ)
Sāmalyā Sāmalāyana. (See)
ବି—ସମଳତା (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—Dirtiness,

ସାମ(ମୁ)ସେଇ—ଦେ. ବି—ଅତିଖୁରୁ; ଅତି ଛୋଟ ଘଡ଼ା—
Sāma(mu)sei A very small water jug.
ଆବଖୋରା **लोटिआ**

ସାମସେର୍ ଜଙ୍ଗ୍—ଦେ. ବି—ନେପାଳ ଶାସନକର୍ତ୍ତା ଓ ପ୍ରଧାନ
Sāmaser jaṅg ରାଜମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଉପାଧି—The title of the
ସମସେର ଜଂଗ minister and the Governor of the Nepāl State.

ସାମାଜିକ—ସଂ. ବିଣ (ସମାଜ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ ।
Sāmājika ସମାଜ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to an association or meeting. ୨। ସହୃଦୟ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସମାଜରେ ମିଶେ—2. Sociable. ୩ । ଭଦ୍ର; ଶିଷ୍ଟ—3. Civil. ବି—୧ । ସଭାସଦ୍; ସଭ୍ୟ (ଅମର)—1. Member of an association. ୨ । କୌଣସି ସମାଜର ବ୍ୟକ୍ତି—2. Member of a society or community. ୩ । ଲୌକିକତା; ସମାଜର ପ୍ରଥାଗତ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—3. Social conventions.

ସାମାଜିକ ତନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—୧ । ସମାଜରେ ଚଳୁଥିବା ବିଧି—
Sāmājika tantra 1. Social rule. ୨ । ଯେଉଁ ନିୟମ
ସାମାଜିକ ନିୟମ
ସାମାଜିକ ବିଧାନ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ସାମାଜିକ ବିଧି
ଦ୍ୱାରା ସମାଜ ବା ସଭା ଅଦ ପରିଚାଳିତ ହୁଏ—2. Rules for conducting societies or associations,

ସାମାଜିକତା—ସଂ ବି (ସାମାଜିକ+ଭାବ ତ)—୧ । ଲୌକିକତା—
Sāmājikatā 1. Convention. ୨ । ବନ୍ଧୁ ବେଷ୍ଟର; ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉପହାରର ଆଦାନପ୍ରଦାନ—2. Exchange of social presents. ୩ । ସହୃଦୟତା; ଭଦ୍ରତା; ଶିଷ୍ଟତା—3. Civility. ୪ । ସମାଜାନୁମତ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—4. Social etiquette. ୫ । ସାମାଜିକ ରୀତି ବା ପ୍ରଥା—5. Social custom.

ସାମାଜିକ (ରୀତି)ପଦ୍ଧତି—ସଂ ବି—ସମାଜରେ ଚଳୁଥିବା ବ୍ୟବହାର—
Sāmājika (rīti)paddhati Social custom; usage.

ସାମାଜିକ ମୃତ୍ୟୁ—ସଂ ବ (ଅଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ରାଜଦ୍ୱାରା ଅପରାଧ ବା ଦେବାଳିଆ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସମାଜରୁ ବିତାଡ଼ିତ ହୁଏ ବା ଆଇନ-ଦୃଷ୍ଟିରେ ମୃତ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଏ—Civil death.
Sāmājika mṛutyu

ସାମାତ୍‌ସାମ୍ୟ—ସଂ. ବ—୧ । ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମେ ଗ୍ରହମାନଙ୍କର ବିଷୁବ ରେଖାରେ ପ୍ରବେଶ ଓ ତହିଁରୁ ନିର୍ଗମ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—1. The entrance into and exit from the equator of one planet after another in succession. ୨ । ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମେ ଆଗମନ ଓ ନିର୍ଗମନ—2. Successive comings in and goings out.
Sāmātsāmya

ସାମାତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ(ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଅମାତ୍ୟ)—ଅମାତ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ (ସାମାତ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) —Having ministers,
Sāmātya

ସାମାନ୍ – ଦେଶି. ବ (ଫା. ସାମାନ୍; ତୁଳ. ସଂ. ସାମଗ୍ରୀ)—(ଏ ଶବ୍ଦ ଗଞ୍ଜାମ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ପ୍ରଚଳିତ)—୧ । ସାମଗ୍ରୀ; ଉପକରଣ; ଦ୍ରବ୍ୟାଦି; ଜିନିଷପତ୍ର—1. Articles; furniture ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ବସ୍ତୁଚୟ, ଯାହା ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ହୋଇ ବିଦେଶକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନିଆଯାଏ —2. Luggage; baggage. ୩ । କାରିଗରର ସରଞ୍ଜାମ—3. Implements. ୪ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ସାଧନସ୍ୱରୂପ ବସ୍ତୁଚୟ—4. Materials.
Sāmān
ସାମାନ **ସାମାନ**

ସାମାନ୍ ପତ୍ର—ଦେ. ବ (ନିରର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହତର ଶବ୍ଦ)—ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ବସ୍ତୁଜାତ; ଆବଶ୍ୟକ ଦ୍ରବ୍ୟସମୂହ
Sāmān patra
ମାଲ ପତ୍ର **ସାମାନ ଚିଜ** —Collection of one's articles of every day use.

ସାମାନ ଗ୍ରାମିକ—ସଂ. ବିଣ (ସମାନ ଗ୍ରାମ+ଇକ)—୧ । ଏକ ଗ୍ରାମ-ଭବ—1. Belonging to one village. ୨ । ଏକ ଗ୍ରାମବାସୀ—2. Residing in the same village.
Sāmāna grām ika

ସାମାନାଧିକରଣ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସମାନଧିକରଣ+ଭାବ. ଯ)—୧ । ଏକ-ଭାବସ୍ଥିତ ଅବସ୍ଥା; ଏକ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥିତି; ଏକାଶ୍ରୟ ବୃତ୍ତି—1. The state of being situated together; co-existence. ୨ । ସମାନାଧିକରଣତା—2. Being in the same category or situation. ୩ । ସାଧାରଣ ଗୁଣର ବା ଧର୍ମର ଅବସ୍ଥିତି ସ୍ଥାନ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—3. The place where common attributes are found.
Sāmānādhikaraṇya

ସାମାନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସମାନ+ଯ)—୧ । ଯାହା ସର୍ବତ୍ର ବା ସବୁ ବସ୍ତୁରେ ମିଳେ; ସର୍ବତ୍ରଗତ; ସର୍ବବିଷୟକ—(ସାମାନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Universal; common to all. (ଅସାମାନ୍ୟ—ବିପରୀତ) ୨ । ସାଧାରଣ—2. Ordinary. [ଭ—ସାମାନ୍ୟ ବିଷୟେ ଗୃହ-ବିଗ୍ରହ ବିସ୍ତର—ରାଧାନାଥ ମହାପାତ୍ର ।] ୩ । ଅତି ଅଳ୍ପ—3. Slight. ୪ । ତୁଚ୍ଛ; ନଗଣ୍ୟ—4. Trivial; insignificant. ବି—୧ । ଗୋତ୍ୱ, ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱ ଆଦି ଜାତିସାଧର୍ମ୍ୟ (ଯଥା—ଗୋରୁର ଗୋତ୍ୱ, ମନୁଷ୍ୟର ମନୁଷ୍ୟତ୍ୱ)—1. Generic quality; state of having an attribute common to a class. ୨ । ଏକ ଜାତି; ଏକ ଶ୍ରେଣୀ—2. One caste; one class; same species; genus. ୩ । ଯୌଗିକ ସିଦ୍ଧିବିଶେଷ—3. A kind of divine attainment due to the exercise of Jōga. [ଦ୍ର—ଅଷ୍ଟାଦଶ ଯୋଗଜନ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ୫ ଗୋଟି ସାମାନ୍ୟ ସିଦ୍ଧି ଅଛି । ଯଥା—୧ ଦିବାଳଜ୍ଞତା, ୨ ଅଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱତ୍ୱ, ୩ ଚିତ୍ତଜ୍ଞତା, ୪ ବିଷ୍ଣୁମ୍ବତା, ୫ ଅପରାଜେୟତା । ଏଥିପାଇଁ ଭଗବତ ଏକାଦଶସ୍କନ୍ଧ ଷୋଡ଼ଶ ଅଧ୍ୟାୟ ଅନୁସନ୍ଧେୟ ।] ୪ । ପ୍ରକାର; ରକମ—4. Kind. ୫ । ବହୁ ବସ୍ତୁଙ୍କର ବା ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ଥିବା ସାଧାରଣ ଗୁଣ—5. Common attribute. ୬ । କାବ୍ୟାଳଙ୍କାରବିଶେଷ—6. A figure of speech. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରକୃତ ବିଷୟର ସଦୃଶ ଗୁଣଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ତାଦାତ୍ମ୍ୟ ହୁଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ସ୍ଥଳରେ ସାଧାରଣ ଧର୍ମବଳରେ ଅନେକ ବସ୍ତୁ ଏକତ୍ରସମ୍ବନ୍ଧ ହୁଏ ସେଠାରେ ଏ ଅଳଙ୍କାର ହୁଏ । ଉଦାହରଣ—'ଶୁକ୍ଳାଇସାରିକାଗଣ ଶୁକ୍ଳବସ୍ତ୍ରପରିହିତା ହୋଇ ମଲ୍ଲିକାମାଳାସୁଶୋଭିତା, ଶ୍ୱେତଚନ୍ଦନଚର୍ଚ୍ଚିତା ହୋଇ ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣରେ ଅବସ୍ଥିତା । (ପୃଥକ୍‌ରୂପେ ଅପର ଲକ୍ଷଣୀୟା) ହୋଇ ସୁଖରେ ଗମନ କରୁଅଛନ୍ତି' । ଏ ସ୍ଥଳରେ ଶୁକ୍ଳବସ୍ତ୍ର, ମଲ୍ଲିକାମାଳା, ଶ୍ୱେତ ଚନ୍ଦନ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଏ ସକଳ ଶୁଭ୍ର ବସ୍ତୁ ଥିବାରୁ ଶୁକ୍ଳା-ଇସାରିକା ଚିହ୍ନା ପଡ଼ୁ ନାହାନ୍ତି । ଏଠାରେ ଏହି ଅଳଙ୍କାର ହେଲା – ବିଶ୍ୱକୋଷ] ୭ । ସାମଗ୍ର୍ୟ—7. Aggregation; totality. ୮ । (ବୈଶେଷିକ ନ୍ୟାୟଦର୍ଶନ) ବ୍ୟାପକ ଓ ବୃହତ୍ତର ସାଧାରଣ ଲକ୍ଷଣଗତ ସତ୍ତ୍ୱ—8.(Baiseshika Nyāya school of philosophy) A definition which applies to a genus(as opposed to aspecies). [ଦ୍ର—ବୈଶେଷିକ ଦର୍ଶନରେ ୬ଟି ପଦାର୍ଥ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଅଛି । ଯଥା—ଦ୍ରବ୍ୟ, ଗୁଣ, କର୍ମ, ସାମାନ୍ୟ, ସମବାୟ ଓ ବିଶେଷ । ନିତ୍ୟ ଓ ଅନେକ ସମବେତ ପଦାର୍ଥର ନାମ ସାମାନ୍ୟ ବା ଜାତି । ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁର ସଂଯୋଗ ହୁଏ ନାହିଁ; ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁର ସଂଯୋଗ ଘଟେ । ସୃତ୍ୱଂ ସଂଯୋଗ ଅନେକ ସମ-ବେତ ଅଟେ । କିନ୍ତୁ ଏ ସଂଯୋଗ ନିତ୍ୟ ନୁହେଁ, ଅନିତ୍ୟ । ସାମାନ୍ୟ ୨ ପ୍ରକାର, ପର ସାମାନ୍ୟ ବା ପର ଜାତି ଓ ଅପର ସାମାନ୍ୟ ବା ଅପର ଜାତି—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।

"ଭାରତୀୟମାନେ ଆର୍ଯ୍ୟ ଓ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଅଟନ୍ତି । ଆର୍ଯ୍ୟ-ମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ର, ଏହି ଚାରି

ଜାତିରେ ବିଭକ୍ତ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ୪ ବେଦ ଅନୁସାରେ ୪ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ" । ଏହି ସ୍ଥଳରେ ଯଥାକ୍ରମେ 'ଭାରତୀୟ'-'ଆର୍ଯ୍ୟ' ଓ 'ଅନାର୍ଯ୍ୟ' ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ସାମାନ୍ୟ ସଂଜ୍ଞା ଓ ସର୍ବାଣ୍ଡ-ତର ଓ କ୍ଷୁଦ୍ରତରମାନଙ୍କୁ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ (ଯଥା—ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ, ଶୂଦ୍ର) ବିଶେଷ ସଂଜ୍ଞା ବୋଲାଯାଏ ।]
୯ । ସାଦୃଶ୍ୟ; ସମାନତା—9. Similarity.

ସାମାନ୍ୟ କଥା—ଦେ. ବି—ତୁଚ୍ଛ ବିଷୟ—A small or insignificant matter.
Sāmānya kathā ସାମାନ୍ୟ କଥା

ସାମାନ୍ୟ ଗୁଣ—ସଂ. ବି—ଏକଜାତୀୟ ପ୍ରାଣୀ ବା ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସାଧାରଣ ଗୁଣ—A generic attribute; a common quality.
Sāmānya guṇa

ସାମାନ୍ୟତଃ—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ସାଧାରଣତଃ—1. Generally; ordinarily; commonly. ୨ । ସାମାନ୍ୟ ରୂପେ—2. Slightly.
Sāmānyataḥ

ସାମାନ୍ୟ ନାୟିକା (ବନିତା)—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ସାମାନ୍ୟା + ନାୟିକା) —ଭାବୀଦରେ ବର୍ଣ୍ଣିତା ବେଶ୍ୟାରୂପିଣୀ ନାୟିକା—A prostitute depicted as the heroine of a plot.
Sāmānya nāyikā (banitā)

ସାମାନ୍ୟ ପୂଜା ବିଧି (ପଦ୍ଧତି)—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ପୂଜାବିଧିଦ୍ୱାରା ଯେ, କୌଣସି ଦେବତାଙ୍କର ଅର୍ଚ୍ଚନା କରାଯାଏ—A ritual with which the worship of any Deity is conducted.
Sāmānya pūjā bidhi (paddhati)

ସାମାନ୍ୟ ବିଧି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ସାଧାରଣ ବିଧିମ—A general rule. [ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି ଯେ, (ବିଶେଷ ବିଧି—ବିପରୀତ) ଏକ ବିଷୟରେ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ସାମାନ୍ୟ ବିଧି ଓ ବିଶେଷ ବିଧି ଥିଲେ ବିଶେଷ ବିଧି ସାମାନ୍ୟ ବିଧି ଅପେକ୍ଷା ବଳବତ୍ତର ହେବ । 'କୌଣସି ଜୀବକୁ ହିଂସା କରିବ ନାହିଁ ।' ଏହା ଗୋଟିଏ ସାମାନ୍ୟ ବିଧି ଅଟେ । 'ଯଜ୍ଞାର୍ଥ ପଶୁ ବଧ କରିବ' ଏହା ବିଶେଷ ବିଧି ଅଟେ । ଏ ସ୍ଥଳରେ ବିଶେଷ ବିଧିଦ୍ୱାରା ସାମାନ୍ୟ ବିଧି ଖଣ୍ଡିତ ହେବ ।]
Sāmānya bidhi

ସାମାନ୍ୟ ଲକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଲକ୍ଷଣ ଏକ ଜାତୀୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଠାରେ ଥାଏ—1. A common trait or characteristic of a species or genera. ୨ । ସାଧାରଣ ସଂଜ୍ଞା—2. A general definition.
Sāmānya lakshaṇa

ସାମାନ୍ୟ ଲକ୍ଷଣା—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ସାମାନ୍ୟ + ଲକ୍ଷଣ + ଆ)—ଅଲୌକିକ ସର୍ବିକର୍ଷବିଶେଷ, ଅର୍ଥାତ୍ ଅପରାପର ସାମାନ୍ୟ ଜ୍ଞାନ; ଏକ ଜାତୀୟ ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁକୁ ବା ପ୍ରାଣୀକୁ ଦେଖିଲେ ସେହି ଜାତିର ସମୁଦାୟ ବସ୍ତୁକୁ ବା ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଯେଉଁ ସାଧାରଣ ବା ସାମାନ୍ୟ ଧାରଣା ବା ଜ୍ଞାନ ମନରେ ଜନ୍ମେ—Intuition; inference about the common attribute of a class on seeing one of it. [ଦ୍ର—ନ୍ୟାୟ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ—ଅଲୌକିକ ସର୍ବିକର୍ଷ ତ୍ରିବିଧ ଅଟେ । ଯଥା—ସାମାନ୍ୟ ଲକ୍ଷଣା, ଜ୍ଞାନଲକ୍ଷଣା ଓ ଯୋଗଜ ଲକ୍ଷଣା ।]
Sāmānya lakshaṇā

ସାମାନ୍ୟ ଶାସନ—ସଂ. ବି—ସାମାନ୍ୟାଧିକାର (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—Common title or ownership.
Sāmānya śāsana

ସାମାନ୍ୟା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସାମାନ୍ୟ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ସାମାନ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—The feminine of 'Sāmānya'.
Sāmānyā

ବି—ପଣ୍ୟସ୍ତ୍ରୀ; ସାଧାରଣୀ ନାୟିକା; ବେଶ୍ୟା; ଧନମାତ୍ର ଲାଭାର୍ଥ ସକଳପୁରୁଷଭୋଗ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀ—A prostitute; a public woman. [ଦ୍ର—ଭାରତଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ରସମଞ୍ଜରୀ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅନୁସାରେ ସାମାନ୍ୟା ତ୍ରିବିଧା । ଯଥା—ଅନ୍ୟ-ସମ୍ଭୋଗଦୁଃଖିତା, ବଚୋଭୂଷଗର୍ବିତା ଓ ମାନବତୀ; ବଚୋଭୂ-ଗର୍ବିତା ଦ୍ୱିବିଧା, ଯଥା—ପ୍ରେମଗର୍ବିତା, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଗର୍ବିତା ।
ଏ ନାୟିକାମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଅବସ୍ଥାଭେଦରେ ଅଷ୍ଟବିଧା ହୁଅନ୍ତି । ଯଥା—ପୋଷିତଭର୍ତ୍ତୃକା, ଖଣ୍ଡିତା, କଳହାନ୍ତରିତା, ବିପ୍ରଲବ୍ଧା, ଉତ୍କଣ୍ଠିତା ବା ବିରହୋତ୍କଣ୍ଠା, ବାସକସଜ୍ଜା, ସ୍ୱାଧୀନଭର୍ତ୍ତୃକା ଓ ଅଭିସାରିକା ।]
Sāmānyā

ସାମାନ୍ୟାଧିକାର—ସଂ. ବି—ଏକ ବସ୍ତୁରେ ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଅଧିକାର—Common proprietory right over a thing.
Sāmānyādhikāra

ସାମାୟିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସମାୟ + ଇକ)—ମାୟାବିଶିଷ୍ଟ (ପାଣିନି)—Illusive.
Sāmāyika (ସମାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାମାସିକ—ସଂ. ବିଣ (ସମାସ + ଇକ)—ସାଂକ୍ଷେପିକ; ସଂକ୍ଷେପ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to abridgement.
Sāmāsika

ସଂ. ବି (ସମାସ + ସ୍ୱାର୍ଥେ ଇକ)—ସମାସ (ଦେଖ)—Samāsa. (See)

ସାମି—ସଂ. ଅ (ସାମ୍ ଧାତୁ + କି)—୧ । ନିନ୍ଦନୀୟ—1. Blamable. ୨ । ଅର୍ଦ୍ଧ—2. Half. ୩ । କୟୁଦଂଶ—3. A part; a portion.
Sāmi

ବେ. ବି—୧ । ସ୍ୱମି; ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବା ଲୌହବଳୟ—1. A small iron ring. ୨ । (ଆଦରାର୍ଥକ) ଶ୍ୟାମସୁନ୍ଦରର ଡାକ ନାମ—2. A name for calling 'Śyāmasundara' in fondness.
ସାମି **ସାମୀ**

ସାମିଆ(ୟା)ନା—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଗୃହ ଅଗ୍ର; ଚନ୍ଦ୍ରାତପ—An awning. (ଉ—ଖଟ ଚଉଦ ପାଇକି, ତମ୍ବୁ ଚଳାଇ ଜାଜାଜାଇ ଛତ୍ରଣ ସାମିଆନା ନୋହେ. ସାମିୟାନା **ସାମିୟାନା** ଲେଖି । ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।)
Sāmi(yā)nā

ସାମିକୃତ—ସଂ. ବି (ସାମି + କୃତ)—୧ । ଅର୍ଦ୍ଧୀକୃତ; ଯାହା ଅର୍ଦ୍ଧେକ କରାଯାଇଅଛି—1. Made into half; reduced to half. ୨ । ଯାହାକୁ ନିନ୍ଦା କରାଯାଇଅଛି (ଦୋଷାରୋପ)—2. Blamed; found fault with.
Sāmikṛuta

ସାମିଗ୍ରୀ—ପ୍ରା. ବି (ସଂ. ସାମଗ୍ରୀ)—ସାମଗ୍ରୀ (ଦେଖ)
Sāmigrī ସାମିଗ୍ରୀ **ସାମିଗ୍ରୀ** Sāmagrī. (See)

ସାମିତ—ସଂ. ବିଣ (ସମିତା+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—ସମିତା ବା ମଇଦା
Sāmita ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to wheaten flour.

ସାମିତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସମିତି+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଯ)—ସମିତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Sāmitya Relating to Samiti.

ସାମିଧେନୀ(ନ୍ୟ)—ସଂ. ବି (ସମିଧ୍+ଅ+ଧା. ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ+
Sāmidhenī(nya) ଈ; ସମିଧ୍+ଅଧାରା; ବିସାଚନ)—ସାମଧେନୀ
(ବେଦ)—Sāmadhenī. (See)

ସାମିନା—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ସାମିଆନା—
Sāminā An awning.

ସାମି ପୀତ—ସଂ. ବିଣ (ସାମି=ଅର୍ଦ୍ଧେକ+ପା. ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Sāmi pīta ଦର ପିଅ; ଅର୍ଦ୍ଧ ପାନକୃତ—Half-drunk.

ସାମି ଭୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ସାମି=ଅର୍ଦ୍ଧେକ+ଭୁକ୍ତ)—୧। ଅର୍ଦ୍ଧେକ
Sāmi bhukta ଭୁକ୍ତ—1. Half-eaten. ୨। ଦରଖିଆ;
ଅଂଶତଃ ଭୁକ୍ତ—2. Partly eaten.

ସାମିଷ—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ. ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଆମିଷ)—ଆମିଷ-
Sāmisha ବିଶିଷ୍ଟ—Having meat; accompanied
[ବିରାମିଷ—ବିପରୀତ] with meat.

ସାମିଷ ଶ୍ରାଦ୍ଧ—ସଂ. ବି—ମତ୍ସ୍ୟ ଓ ମାଂସାଦିଦ୍ୱାରା ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଉଦ୍ଦେ-
Sāmisha śrāddha ଶ୍ୟରେ କରାଯିବା ଶ୍ରାଦ୍ଧ—Śrāddha
offered to the deceased ancestors with
meat. [ଦ୍ର—ମନୁ ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ
ଆମିଷଦ୍ୱାରା ଶ୍ରାଦ୍ଧ କଲେ ପିତୃଗଣ କେତେ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ତୃପ୍ତିଲାଭ କରନ୍ତି ତାହା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଯଥା—
ମାଛରେ ୨ ମାସ, ହରିଣ ମାଂସରେ ୩ ମାସ, ମେଷ
ମାଂସରେ ୪ ମାସ, ଦ୍ୱିଜାତିଭକ୍ଷ୍ୟ ପକ୍ଷିମାଂସରେ ୫ ମାସ,
ଶୂକର ମାଂସରେ ୬ ମାସ, ଚିତ୍ରିତ ମୃଗ ମାଂସରେ ୭ ମାସ,
ଏଣ ମାଂସରେ ୮ ମାସ, କୃଷ୍ଣସାର ମାଂସରେ ୯ ମାସ,
ବରାହ ଓ ମହିଷ ମାଂସରେ ୧୦ ମାସ, ଠେଲୁଆ ଓ କୂର୍ମ
(କଚ୍ଛପ) ମାଂସରେ ୧୧ ମାସ, ବଡ଼ଜାତିଆ ମାଛ, ଗଣ୍ଡା
ମାଂସ ଓ ରକ୍ତଛାଗ ମାଂସରେ ଅନନ୍ତକାଳ ପାଇଁ ପିତୃଗଣ
ତୃପ୍ତିଲାଭ କରନ୍ତି—ମନୁ. ୩।୨୬୮।୨୭୨ ।]

ସାମୀଚୀ—ସଂ. ବି—ବନ୍ଦନା; ପୂଜା (ଦ୍ୱାରବଳୀ)—
Sāmīchī Worship.

ସାମୀପ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସମୀପ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ)—୧। ନୈକଟ୍ୟ; ସାନ୍ନିଧ୍ୟ—
Sāmīpya 1. Nearness; vicinity. ୨। (ବ୍ୟାକରଣ)
ସାମୀପ୍ୟାଧିକରଣ; ଅଧିକରଣବିଶେଷ—2. (grammar)
A sort of the 7th case (locative). [ଦ୍ର—
ସମାସ ସ୍ଥଳରେ ଯେଉଁଠାରେ ଅବ୍ୟୟୀ ପଦର ସାମୀପ୍ୟ
ଅର୍ଥ ହୁଏ ସେଠାରେ ଅବ୍ୟୟୀଭାବ ସମାସ ହୁଏ; ଯଥା—
କୂଳର ସମୀପବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶ=ଉପକୂଳ । ଗଙ୍ଗାର ସାମୀପ୍ୟ-
ଅନୁଗଙ୍ଗ; କୃଷ୍ଣର ନିକଟରେ=ଉପକୃଷ୍ଣ ।] ୩। ଆଧାର-
ଭେଦ—3. A class of receptacles.

ସାମୀପ୍ୟାଧିକରଣ—ସଂ. ବି—ଅଧିକରଣ ବିଶେଷ; ଯେଉଁ ଅଧିକରଣ-
Sāmīpyādhikaraṇa ଦ୍ୱାରା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀତା ବୁଝାଯାଏ—
A class of locative case denoting nearness.

ସାମୀର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସମୀର+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଯ)—ସମୀର ବା ବାୟୁ
Sāmīrjya ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to air or wind.

ସାମୀଲ୍(ଲି)—ବୈଦେ. ବିଣ (କରିରଅ;ଅ.ସାମିଲ୍; ଭୂଲ.ସ. ସମ୍ମିଳନ,
Sāmīl(li) ସମ୍ମିଳିତ)—୧। ଅନ୍ତର୍ଗତ; ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ—
ସାମିଲ 1. Included in. ୨। ସୀମାଭୁକ୍ତ—2. Included
सामिल in a boundary. (ଯଥା—ବିଶ୍ୱନାଥପୁର ସାମୀଲ୍
ନୁଆଗାଁ ଗ୍ରାମ ।) ୩। ଅଙ୍ଗୀଭୂତ—
3. Incorporated; amalgamated.

ସାମୀଲ୍(ଲି) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (କରିରଅ)—୧। ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ
Sāmīl(li) karibā କରିବା—1. To include. ୨। ଅନ୍ୟ
ସାମିଲ କରା ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ଏକତ୍ର ମିଶାଇ ନେବା—
सामिल करना 2. To amalgamate.

ସାମୀଲ୍(ଲି) ମଉଜା (ମୌଜା)—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ସାମିଲ୍; ଫା.
Sāmīl(li) maujā (mauja) ମୌଜା)—ବଡ଼ ଗ୍ରାମର
ସାମିଲ ମୌଜା ଅନ୍ତର୍ଗତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗ୍ରାମ—A small village
सामिल मौजा included in a larger village.

ସାମୀଲତ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (କରିରଅ)—୧। ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ—1. In-
Sāmīlat cluded. ୨। ଅବିଭକ୍ତ—2. Joint. ବି—
ସାମୀଲାତ ୧। ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ପଦାର୍ଥ—1. Incorporated
सामिलात article. ୨। ଅବିଭକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି—2. Joint
property.

ସାମୁଏଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—(ହେବ୍ରୁ ଭାଷା) ବାଇବଲ୍
Sāmuel ଲିଖିତ ଏଲ୍‌କାନାଙ୍କ ଔରସରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମା ସ୍ତ୍ରୀ
ସାମୁୟଲ୍ ହାନାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ—Samuel; the son
सामुयल of Elkanah and Hannah of the Bible.
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ମାତା ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମ ପୂର୍ବରୁ ମାନସିକ
କରିଥିଲେ ଯେ, ତାଙ୍କର ଯେବେ ପୁଅଟିଏ ହେବ ସେ ପୁଅକୁ
ସେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ନାମରେ 'ସାଧୁ' କରି ଦେବେ । ଏହି
'ସାମୁଏଲ୍' ଶବ୍ଦର ଅଶରୀ ଅର୍ଥ 'ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାର୍ଥନାନୁ-
ସାରେ ପ୍ରାପ୍ତ ।' ଏ ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରୁ ସ୍ୱପ୍ନାଦେଶ ପାଇ ମହାଜ୍ଞାନୀ
ହୋଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ନାମରେ ବାଇବଲ୍‌ର ପ୍ରାଚୀନ
ବିଧାନ (Old Testament)ରେ ୩୧ ଅଧ୍ୟାୟବିଶିଷ୍ଟ
୧ ସାମୁଏଲ୍ (I Samuel) ଓ ୨୪ ଅଧ୍ୟାୟବିଶିଷ୍ଟ
୨ ସାମୁଏଲ୍ (II Samuel) ନାମକ ପୁସ୍ତକ ଅଛି ।]

ସାମୁଦାୟିକ—ସଂ. ବିଣ (ସମୁଦାୟ+ଇକ)—ସମୁଦାୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Sāmudāyika Relating to the wohle. ସଂ. ବି
(ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଜନ୍ମ ନକ୍ଷତ୍ରଠାରୁ ଅଷ୍ଟାଦଶ ନକ୍ଷତ୍ର
—(Astrology) The eighteenth asterism
counted from one's natal asterism.

[ଦ୍—ଏ ନକ୍ଷତ୍ର ଅଶୁଭ ନକ୍ଷତ୍ର । ଏ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଶୁଭ କର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ କରିବା । ଗୋଚର ସଞ୍ଚାରକାଳରେ ଗ୍ରହମାନେ ଏ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ସମୟରେ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତିର ମିଶ୍ରଫଳ, ଭୃତ୍ୟଫଳ ଓ ଅର୍ଥନାଶ ଘଟେ—ଜ୍ୟୋତିସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ।]

ସାମୁଦ୍ର—ସଂ. ବିଣ (ସମୁଦ୍ର + ଭବ ପ୍ରଭୃତି ଅର୍ଥରେ ଅ)—୧ । ସମୁଦ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to ocean; marine; maritime. ୨ । ସମୁଦ୍ରଜାତ—2. Born of the sea. ୩ । ସମୁଦ୍ରରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—3. Produced from the sea. ବି—୧ । ସମୁଦ୍ର ଫେନ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1. Bone of the cuttle fish. ୨ । ସମୁଦ୍ର ଜଳଜାତ ଲବଣ; କରକଚ ଲବଣ (ରାଜବଲ୍ଲଭ)—2. Sea-salt. ୩ । ସମୁଦ୍ର ଯାତ୍ରୀ—3. A person undertaking a sea-voyage. ୪ । ଦେହସ୍ଥ ଚିହ୍ନ (ମେଦିନୀ)—4. Natal marks on the body. ୫ । (ସମୁଦ୍ର ମୂଳ କଥିତ) ସାମୁଦ୍ରିକ; ଶରୀରସ୍ଥ ଚିହ୍ନ (ବିଶେଷତଃ ହାତ ପାଇର ରେଖା)ମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ମନୁଷ୍ୟର ଗୁଣ ଓ ପ୍ରକୃତି ନିର୍ଣ୍ଣୟକ ଶାସ୍ତ୍ର—5. Cheiromancy; a treatise dealing with personal marks on the body. ୬ । ସାମୁଦ୍ରିକ ଶାସ୍ତ୍ରବେତ୍ତା—6. A person versed in palmistry; fortune-teller. ୭ । ସମୁଦ୍ରଗାମୀ ବଣିକ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)-7. Maritime trader. ୮ । ସୁଶ୍ରୁତୋକ୍ତ ବିଷଜାତୀୟ ମଶକ ବିଶେଷ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—8. A kind of poisonous mosquito. [ଦ୍—ଏ ମଶକ ଦଂଶନ କଲେ ଜ୍ୱରକଣ୍ଡୁ, ଦଂଶ ଓ ଶୋଥ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ସୁଶ୍ରୁତ—୫ । ୮] ୯ । ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣଲକ୍ଷିତ ଦେଶ ବିଶେଷ—9. Name of a country mentioned in the Mārkaṇḍeya Purāṇa. ୧୦ । ନାରିକେଳ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—10. Cocoanut. ୧୧ । ଚୀନଦେଶର ବିଷ; ଚୋପଚିନି (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—11. China root.

ସାମୁଦ୍ରକ—ସଂ. ବି (ସମୁଦ୍ର + ଅ = ସାମୁଦ୍ର + କ) - ୧ । ସାମୁଦ୍ର ଲବଣ. Sāmudraka କରକଚ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1. Sea salt. ୨ । ସାମୁଦ୍ରିକ ଚିହ୍ନ—2. A treatise dealing with the marks on the body. ୩ । ସମୁଦ୍ରଗାମୀ ବଣିକ୍ (ମହାଭାରତ)—3. Maritime trader. ସ; ବିଣ—ସମୁଦ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—Maritime.

ସାମୁଦ୍ର ବଚନ—ସଂ. ବ—ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଥିବା ଚିହ୍ନରୁ Sāmudra bachana ତତ୍ତ୍ୱତ୍ତ୍ୱମାନଙ୍କ ଗୁଣ, ପ୍ରକୃତି ଓ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ବଚନ— Saying regarding the nature and fortune of persons-bearing certain natal signs on the body.

ସାମୁଦ୍ର ମତ୍ସ୍ୟ—ସଂ. ବ—ଲୁଣୀମାଛ—Sea-fish. [ଦ୍—ଏହା ଗୁରୁ, Sāmudra matsya ସ୍ନିଗ୍ଧ, ମଧୁର, ବାତପିତ୍ତବର୍ଦ୍ଧକ, ବାତହର, ଉଷ୍ଣ, ବୃଷ୍ୟ ଓ ଶ୍ଳେଷ୍ମବର୍ଦ୍ଧକ—ସୁଶ୍ରୁତ ।]

ସାମୁଦ୍ର ଲବଣ—ସଂ. ବ—ସମୁଦ୍ରଜାତ ଲବଣ; କରକଚ ଓ ପଙ୍ଗାଲୁଣ- Sāmudra labaṇa Sea salt. [ଦ୍—ଲବଣ ଜଳେ ଜୋଟ୍ ଦେଖ ।]

ସାମୁଦ୍ର ସ୍ଥଳକ—ସଂ. ବ (ସମୁଦ୍ର + ଅ + ସ୍ଥଳ + କ)—ସମୁଦ୍ରସ୍ଥଳୀ Sāmudra sthalaka ଦେଶ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—A country in a vicinity of the sea.

ସାମୁଦ୍ରିକ—ସଂ. ବ (ସମୁଦ୍ର + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଇକ)—ସମୁଦ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— Sāmudrika Marine; maritime; relating to the sea. ବି—୧ । (ସମୁଦ୍ର = ମୁନିବ ଶେଷ + ତଦ୍ଧିତ ଶାସ୍ତ୍ରାର୍ଥେ ଇକ) ଦେହରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଉଲ୍ଲ ଚିହ୍ନଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଗୁଣ, ପ୍ରକୃତି, ପରମାୟୁ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ୍ ଆଦି ନିର୍ଣ୍ଣୟକ ଶାସ୍ତ୍ର । 1. Cheiromancy; a treatise which tells the nature, longevity and future of persons having different marks on the body; cheirosophy. ୨ । ସାମୁଦ୍ରିକ ଶାସ୍ତ୍ରବେତ୍ତା— 2. A person versed in cheiromancy. cheirosophist. [ଦ୍—ସମୁଦ୍ର ନାମକ ଜଣେ ମୁନି ପ୍ରଥମେ ଏ ଶାସ୍ତ୍ର ରଚନା କରିଥିଲେ । ସାମୁଦ୍ରିକ ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରର ଗୋଟିଏ ବିଭାଗ । ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର କରତଳସ୍ଥ ରେଖା ଓ ଚିହ୍ନ, ପାଦତଳସ୍ଥ ରେଖା ଓ ଚିହ୍ନ, ଦଣ୍ଡ, କେଶ, ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ, ଲିଙ୍ଗ, ଭଗ, ନାଭି, ସ୍ତନ, ଜଘନ, କପାଳସ୍ଥ ରେଖା, ହୃଦୟ, ହୃଦୟ, ଅଙ୍ଗୁଳି, ଲୋମ, ଜିହ୍ୱା, ନାସିକା, ଦେହରେ ଉଲ ଓ ମଶକଚିହ୍ନ ଆଦିରୁ ତତ୍ତ୍ୱତ୍ତ୍ୱଚିହ୍ନଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରକୃତି, ଆୟୁ, ରୋଗ, ଭବିଷ୍ୟତ୍, ସୁଭାଗ୍ୟ, ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ, ଭୁଲ, ଶୀଳ ଆଦି ସାମୁଦ୍ରିକ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବଚନରୁ ସ୍ଥିର କରାଯାଏ । ଅତି ପ୍ରାଚୀନକାଳରୁ ଭାରତରେ ସାମୁଦ୍ରିକ ଶାସ୍ତ୍ରର ଚର୍ଚ୍ଚା ହୋଇ ଆସିଅଛି । ପ୍ରାଚୀନ ରୋମ୍ ଓ ଗ୍ରୀସ୍‌ରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ବିଦ୍ୟା ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ଏଥିରେ କରତଳାଙ୍କିତ ରେଖା ବିବରଣ, ରେଖାମାନଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣ ବିଚାର, କରତଳରେ ଗ୍ରହଗଣଙ୍କ ସ୍ଥାନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ, ଶରୀରସ୍ଥ ଚିହ୍ନଗଣ, ନାସିକା, ନେତ୍ର, ଦନ୍ତ, ଲଲାଟ, ମସ୍ତକ, ବକ୍ଷ, କରତଳ, ପଦତଳ, ନଖନିମ୍ନାନ୍ତ, ଜଙ୍ଘ, ଚାଳ, ଅଧର, ଜିହ୍ୱା, କଟିଦେଶ, ବାହୁ, ହୃଦୟ, ମସ୍ତକ, ଶରୀରର ବର୍ଣ୍ଣ, କେଶ, ବପୁଦେଶ, କରାଙ୍ଗୁଳି, ପଦାଙ୍ଗୁଳି, ନାଭିଙ୍କର ସ୍ତନ ଆଦି ଜଣିତ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଉଲ ଉଲ ପ୍ରକୃତି, ଅବସ୍ଥା, ଭାଗ୍ୟ, ରୋଗ, ଧନ, ଧର୍ମ, ଫଳ ଆଦି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ପୂର୍ବକାଳରେ ଭାରତ ବର୍ଷରେ ଏହି ଶାସ୍ତ୍ର ଏତେ ଉନ୍ନତି ଲାଭ କରିଥିଲା ଯେ, ଏଥିର ସାହାଯ୍ୟରେ ଜ୍ୟୋତିଷ ପରି ଅଭ୍ରାନ୍ତ ଭବିଷ୍ୟଦ୍‌ବାଣୀ କୁହାଯାଇ ପାରୁଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଲୁପ୍ତପ୍ରାୟ

ଓ ଆମେରିକାରେ ଏହି ଶାସ୍ତ୍ରର ବିଶେଷ ଗବେଷଣା ହେଉଅଛି ।]

ସାମ୍ନା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ସାମନା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sāmnā (etc) Sāmanā etc. (See)

ସାମ୍ନୀ—ସଂ. ବି (ସାମନ୍ = ସାମବେଦ + ଈ)—ବୈଦିକ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ
Sāmnī (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—Name of a Vedic metre.
[ଦ୍ର—ସାମ୍ନୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍, ସାମ୍ନୀ ଉଷ୍ଣିକ୍, ସାମ୍ନୀ ଗାୟତ୍ରୀ, ସାମ୍ନୀ ଜଗତୀ, ସାମ୍ନୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍, ସାମ୍ନୀ ପଙ୍କ୍ତି, ସାମ୍ନୀ ବୃହତୀ ନାମରେ ସାତଟି ବୈଦିକ ଛନ୍ଦ ଅଛି ।]

ସାମ୍ପରାୟିକ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ପରାୟ = ଯୁଦ୍ଧ, ପରଲୋକ + ଇକ)—
Sāmparāyika ୧ । ପାରଲୌକିକ—1. Relating to existence after death. ୨ । ଯୁଦ୍ଧ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to war. ୩ । ଯୁଦ୍ଧାର୍ହ (ବିଶ୍ୱକୋଷ); ଯୁଦ୍ଧର ଉପଯୁକ୍ତ—3. Fit for battle. ବି—ଯୁଦ୍ଧ—War; battle.

ସାମ୍ପାନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଚିନ୍ ଦେଶୀୟ ଡଙ୍ଗା—Sampan; a chinese boat with a roof.
ସାମ୍ପାନ୍ [ଦ୍ର—ଏହା ୧୦।୧୫ ଫୁଟ ଲମ୍ବ ଓ ଏଥି ଉପରେ ଛଳ ଥାଏ ଓ ଲୋକେ ଏଥିରେ ରହି ପାରନ୍ତି ।]
ସାଂପାନ

ସାମ୍ପୁଟି(ଡ଼ି)ବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସମ୍ପୁଟ)—ଚାରିଆଡ଼େ ଘେରି କରି ଧରିବା—To hold tightly by enveloping on all sides.
ସାମ୍ପଟାନ ଚିପଟନା

ସାମ୍ପେନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଫ୍ରାନ୍ସଦେଶ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍ତମ ମଦ—Champagne (wine).
ସାମ୍ପେନ ସାମ୍ପେନ

ସାମ୍ପ୍ରତ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ପ୍ରତି + ଅ)—୧ । ଯୁକ୍ତ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
Sāmprata 1. Joined. ୨ । ଇଦାନୀନ୍ତନ (ଉତ୍ତରବଂଶ)—2. Modern.

ସାମ୍ପ୍ରତମ୍—ସଂ. କ୍ରି. ବିଣ (ସମ୍ପ୍ରତି + ଅମ୍)—ସମ୍ପ୍ରତି; ଅଧୁନା—
Sāmpratam Now; at present. ବିଣ (ସମ୍ + ପ୍ର + (ସାମ୍ପ୍ରତଂ—ଅନ୍ୟରୂପ) ତତ୍ର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅମ୍)—ଯୁକ୍ତ; ଉଚିତ—Proper; becoming.

ସାମ୍ପ୍ରତିକ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ପ୍ରତି + ଇକ)—ସମ୍ପ୍ରତିକ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
Sāmpratika Recent. ସଂ. ବି (ସମ୍ପ୍ରତି + ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଇକ) —ସମ୍ପ୍ରତି (ଦେଖ)—Samprati (See)

ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ପ୍ରଦାୟ + ଇକ)—ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Sāmpradāyika Sectarian.

ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ନିର୍ବାଚନ—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—କୌଣସି
Sāmpradāyika nirbāchana ଦଳ ଉଲ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବା ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରୁ ସେହି ସେହି ଗୋଷ୍ଠୀଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିନିଧି ବାଛି ନେବା—Communal representation.

ସାମ୍ପ୍ରଯୋ(ଯ୍ୟୋ)ଗିକ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ପ୍ରଯୋଗ + ଇକ)—ନିତ୍ୟ
Sāmprajo(yo)gika ସମ୍ପ୍ରଯୋଗାର୍ହ (ପାଣିନି)—
Deserving Samprajoga or investment daily.

ସାମ୍ବ—ସଂ. ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଔରସରେ ଜାମ୍ବବତୀଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ପୁତ୍ର; ଶାମ୍ବ
Sāmba (ବିଶ୍ୱକୋଷ) (ଦେଖ)—Sāmba (See)

ସାମ୍ବତ୍ସରିକ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ବତ୍ସର + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ବାର୍ଷିକ—
Sāmbatsarika 1. Annual. ୨ । ଯାହା ବର୍ଷକେ ଥରେ ଘଟେ—2. Coming up once in the year. [ଯଥା—ସାମ୍ବତ୍ସରିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ, ଉତ୍ସବ ଇତ୍ୟାଦି]
ବି—ସାମ୍ବତ୍ସରିକ ଶ୍ରାଦ୍ଧ—Annual oblation of Piṇḍa to one's deceased ancestors

ସାମ୍ବନ୍ଧିକ—ସଂ. ବି (ସମ୍ବନ୍ଧ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ସମ୍ବନ୍ଧ (ଦେଖ)
Sāmbandhika 1. Sambandha (See) ୨ । ଶ୍ୟାଳକ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—2. One's wife'sr brother.
ସଂ. ବିଣ—୧ । ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଷୟକ—1. Relating to Sambandha. ୨ । ବିବାହବିଷୟକ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—2. Nuptial; marital.

ସାମ୍ବ ପୁର(ରି)—ସଂ. ବି (ସାମ୍ବ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପୁର)—ଅଧୁନିକ ମୁଲତାନ
Sāmba pura(rī) —The ancient name of Multan.
[ଦ୍ର—ସାମ୍ବ ଶାକଦ୍ୱୀପରୁ ମଗ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ସ୍ୱପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସୂର୍ଯ୍ୟମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ପୂଜା ପାଇଁ ଅଣାଇ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ନଦୀତୀରରେ ଏହି ନଗର ନିର୍ମାଣ ଓ ସ୍ଥାପନ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ସେଠାରେ ରଖାଇଲେ । ସାମ୍ବ ଯେଉଁଠାରେ ସୂର୍ଯ୍ୟାରାଧନା କରୁଥିଲେ ତାହା ମିତ୍ରବନ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ହୋଇଥିଲା-ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

ସାମ୍ବ ପୁରାଣ—ସଂ. ବି—ଉପପୁରାଣବିଶେଷ—
Sāmba purāṇa Name of a secondary Purāṇa.

ସାମ୍ବର—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ବର + ଭବାର୍ଥେ. ଅ)—ରାଜପୁତନାର ସମ୍ବର-ହ୍ରଦଜାତ—Produced from the lake Sambara in Rajputana. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଲବଣ; ସମ୍ବରହ୍ରଦଜାତ ଲବଣ; ଗଡ଼ ଲବଣ—Salt manufactured from the inland salt lake of Rajputana. [ଦ୍ର—ଲବଣ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ]
ଦେ. ବି (ସଂ. ସମ୍ବର)—ଶମ୍ବର ୧ (ଦେଖ)—
Sambara 1 (See) ବିଣ—ସାମ୍ବରୀ (ଦେଖ)—
Sāmbari (See)

ସାମ୍ବରି—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ଶାମ୍ବରୀ)—ସମ୍ବରମୃଗ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating
Sāmbari to the Sambara deer. ବି—ସାମ୍ବରି ଚମ
ସାମ୍ବରି ଚମଡ଼ା (ଦେଖ)—Sāmbari chama (See)

ସାମ୍ବରି ଚମ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶାମ୍ବରି + ଚର୍ମ)—୧ । ଶମ୍ବର ମୃଗର
Sāmbari chama ଚର୍ମ—1. The leather of Sambar
ସାମ୍ବରି ଚମଡ଼ା deer. ୨ । ସାମବ ମୃଗର କଣା ହୋଇଥିବା ଚର୍ମ—
ସାଂବରି ଚମଡ଼ା 2. Chamois leather.

ସାମ୍ବରୀ—ସଂ. ବି—୧ । ଶାମ୍ବରୀ (ଦେଖ)—1 Sāmbarī (See)
Sāmbarī ୨ । ସାମ୍ବରୀ ଲବଣ (ଦେଖ)—
2. Sāmbari labaṇa (See)

ସାମ୍ବରୀ ଲବଣ—ସଂ·ବି· ସମ୍ବର ହ୍ରଦଜାତ ଲବଣ—Salt manufac-
Sāmbarī labaṇa tured from the salt lakes of Rājputana.

ସାମ୍ବାଦିକ—ସଂ· ବି (ସମ୍ବାଦ+ଇକ)—୧ । ନୈୟାୟିକ—
Sāmbādika 1. Logician. ୨ । (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)
ସାମ୍ବାଦିକ ସମ୍ବାଦପତ୍ରମାନଙ୍କର ସମ୍ବାଦଦାତା—2. News-
साम्बादिक supplier of a newspaper; news-agent; correspondent of a newspaper.

ସାମ୍ଭବୀ—ସଂ. ବି (ସାମ୍ବର+ଈ)—ରକ୍ତ ଲେଧୁ—Red variety
Sāmbhabī of Symplocus Racemosus.

ସାମ୍ଭସ୍—ସଂ· ବିଣ (ସ+ଅମ୍ଭସ୍)—ଜଳଜ—
Sāmbhas Watery.

ସାମ୍ମତ୍ୟ—ସଂ· ବି (ସମ୍ମତି+ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—ସମ୍ମତିର ଭାବ—
Sāmmatya The state of consent.

ସାମ୍ମାତୁର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସମ୍ମାତୃ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—ସତୀ-
Sāmmatura ପୁତ୍ର—The son of a chaste woman.
[ସାମ୍ମାତୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସାମ୍ମୁଖୀ—ସଂ· ବି—ଯେଉଁ ତିଥି ସନ୍ଧ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହେ (ହି. ଶ)—
Sāmmukhī A lunar day which lasts till evening.

ସାମ୍ମୁଖ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସମ୍ମୁଖ+ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—ସମ୍ମୁଖର ଭାବ;
Sāmmukhya ସାମନା—The state of being in front.

ସାମ୍ମୋଦନିକ—ସଂ. ବିଣ (ସମ୍ମୋଦନ+ଇକ)—ସମ୍ମୋଦଦାୟକ;
Sāmmodanika ଆନନ୍ଦଦାୟକ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—Pleasant.

ସାମ୍ୟ—ସଂ· ବି (ସମ+ଭାବେ. ଯ)—୧ । ସମାନତା; ସମତା;
Sāmya ତୁଲ୍ୟତ୍ୱ—1. Equality. ୨ । ସାଦୃଶ୍ୟ—
2. Similarity. ୩ । ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ—3. Harmony; equilibrium. ୪ । ଏକତା—4. Oneness. ୫ । ସାନ୍ତ୍ୱନା—5. Consolation. ୬ । ଏକ-ସ୍ଥାନତ୍ୱ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—6. The state of being the same place. ସଂ. ବିଣ—ସମଭାବପନ୍ନ (ବିଶ୍ୱ-କୋଷ)—Having the same condition or equality.

ସାମ୍ୟ ବାଦ—ସଂ· ବି (ଅଧୁନିକ)—ରାଜନୀତିକ ମତ ବିଶେଷ—The
Sāmya bāda political theory of equality; com-
साम्यवाद munism. [ଦ୍ର—ସବୁ ଲୋକେ ସମାନ; ରାଜା, ପ୍ରଜା, ଧନୀ, ଗରୀବ, ପଣ୍ଡିତ, ଦରିଦ୍ର, କୁଳୀନ, ଅକୁଳୀନ, ଏହିପରି ପ୍ରଭେଦ ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଯାବତୀୟ ଧନ ଓ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ସମାନ ଅଧିକାର ରହିବା ଉଚିତ, ଏହିହିଲ ମତବାଦ । ଏହି ମତବାଦ ପ୍ରଥମେ ରୁଷିଆରୁ ବାହାରି ବର୍ତ୍ତମାନ ନାନା ଦେଶରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ଅଛି ।]

ସାମ୍ୟ ବାଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Sāmya bādī ସାମ୍ୟବାଦ ମତ ଅବଲମ୍ବନ କରନ୍ତି—One
(ସାମ୍ୟବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) who advocates the theory of
साम्यवादी equality; communist.

ସାମ୍ୟ ଭାବ—ସଂ. ବି—୧ । ପଦାର୍ଥର ସମଭାବରେ ଅବସ୍ଥିତି ଓ ସ୍ଥିର
Sāmya bhāba ହୋଇ ରହିବା—1. State of equili-
brium. ୨ । ସର୍ବତ୍ର ସମଦର୍ଶିତା—2. Equality of regard for all.

ସାମ୍ୟ ସଂସ୍ଥାପନ—ସଂ· ବି—ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ସ୍ଥାପନ—
Sāmya saṁsthāpana The creation or
(ସାମ୍ୟ ସ୍ଥାପନ--ଅନ୍ୟରୂପ) establishment of harmony.

ସାମ୍ୟାବସ୍ଥା—ସଂ. ବି—୧ । ତୁଲ୍ୟାବସ୍ଥା—1. Equal condition.
Sāmyābasthā ୨ । ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜଃ ଓ ତମଃ ଗୁଣତ୍ରୟର ସମାନ
ଅବସ୍ଥା—2. The equal state of the three natural attributes. [ଦ୍ର-ଏ ଅବସ୍ଥାରେ କୌଣସି ବିକାର ବା ବିକ୍ଷୋଭ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହାକୁ 'ପ୍ରକୃତି' ବୋଲାଯାଏ—ହି. ଶ ।]

ସାମ୍ୟୁତ୍ଥାନ—ସଂ· ବି—ଯଜ୍ଞ ସମାପନ ପାଇଁ ବିଘ୍ନ ବା ଅସୁବିଧା (ବିଶ୍ୱ-
Sāmyutthāna କୋଷ)—Any obstacle or incon-
venience for the performance of a Jajña.

ସାମ୍ରାଜ୍ୟ—ସଂ· ବି (ସମ୍ରାଜ୍+ଭାବେ. ଯ)—୧ । ସାର୍ବଭୌମତ୍ୱ; ଏକ-
Sāmrājya ଛତ୍ରାଧିପତ୍ୟ—1. The state of being an
emperor; suzerainty; sultanate. ୨ । ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଅଧିକାର, ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଶାସନାଧୀନ ରାଜ୍ୟ—
2. Empire. ୩ । ସର୍ବପ୍ରଧାନ ରାଜ୍ୟ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—
3. Pre-eminent kingdom. ୪ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧିକାର (ହି. ଶ)—4. Full mastery.

ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଏକଛତ୍ର ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ—
Sāmrājya pratishṭhā The establishment of
ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସଂସ୍ଥାପନ } —ଅନ୍ୟରୂପ an empire.
ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ }

ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ବାଦ—ଦେ.ବି (ଅଧୁନିକ) —ବିଶାଳ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅଙ୍ଗ ହେଲେ
Sāmrājya bāda ଦେଶର, ବୈଷୟିକ ଓ ରାଜନୀତିକ ଉନ୍ନତି
ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସୁକର ହୁଏ, ଏହି ମତବାଦ—
साम्राज्यवाद Imperialism in politics.

ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଦଳ—ଦେ. ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ବିଶାଳ
Sāmrājyabādī dala ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅଙ୍ଗ ହେଲେ ଦେଶର
(ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସମର୍ଥକ ଦଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୈଷୟିକ ଓ ରାଜନୀତିକ
ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଦଳ ଉନ୍ନତି ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସୁକର ହୁଏ, ଏହି ମତ
साम्राज्यवादी दल ଯେଉଁମାନେ ପୋଷଣ କରନ୍ତି—The imperialists (in politics).

ସାମ୍ରାଣି କର୍ଦ୍ଦମ—ସଂ· ବି—ଜଳାଦ ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sāmrāṇi kardama ଶାଳଅପତନ କୋଷ—Name of

a scent. [ଦ୍ର—ଏହା ଗନ୍ଧମାର୍ଜାର ବା ଶାଳଅପତ୍ୟର କୋଷ ବା ବୀର୍ଯ୍ୟ । ଏହା ସୁଗନ୍ଧ ଓ ଏତ ପ୍ରଭାବ ବସ୍ତୁଶ୍ରୀ ରୂପେ ପରିଗଣିତ ।]

ସାମ୍ରାଣିଜ—ସଂ. ବ—ମହାଯାବେଦତ ଫଳ (ବ୍ରଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sāmrāṇija 'A sort of guava.

ସାମ୍ରାଣୀ—ଦେ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ଏକପ୍ରକାର ଔଷଧ ବୃକ୍ଷ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—ସାତଳା (ଦେଶ)—
Sāmrāṇī Name of a medicinal tree.
ସଂ. ସପ୍ତଳା, ଚର୍ମକଷା, ସର୍ପୁଷ୍ପୀ, ଭୂରଫେନା, ବମଳା
ଚାମରକଷା
ସାତଳା
ତେ. ସାମ୍ରାଣୀଚେଟ୍ଟୁ

ସାୟ—ସଂ. ବ (ସୋ ଧାତୁ=ନାଶକରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଦିନାନ୍ତ;
Sāya ସାୟଂକାଳ; ସନ୍ଧ୍ୟା (ଅମର)—1. Evening. ୨ । ବାଣ; ଶର [ପ୍ରେରଣା]—2. Arrow. ୩ । [+ଭାବ ଅ] ନାଶ—3. Destruction. ୪ । ଅବସାନ—4. Close. ୫ । ଶେଷ—5. Finish; end. ୬ । ଉତ୍ସବ (ନିର୍ବାଣ୍ଡଶେଷ)—6. Festival.
ସହାୟ **ସହାୟ** ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସାହାଯ୍ୟ)—ସାହାଯ୍ୟ—Help. ବିଣ (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ) ସମାପ୍ତ-Finished.

ସାୟଂ—ସଂ. ଅ.—(ସୋ ଧାତୁ ସମାପନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅମ୍; ଯାହା
Sāyaṁ ଦିବସକୁ ସମାପନ କରେ)—୧ । ସନ୍ଧ୍ୟା; ସାୟଂକାଳ—Evening; nightfall. ୨ । ବାଣ; ଶର(ହ. ଶ)—2. Arrow. ୩ । ସାୟଂକାଳୀନ (ହ. ଶ)—3. Relating to or happening in the evening.

ସାୟଂ କାଳ—ସଂ. ବ—ସନ୍ଧ୍ୟା; ଦିନାନ୍ତ; ସାୟଂସନ୍ଧ୍ୟାକାଳ—
Sāyaṁ kāla Night-fall; evening; eventide.
(ସାୟଂକାଳୀନ—ବିଣ) [ଦ୍ର—ଦିବସର ଅନ୍ତିମ ଏକ ଦଣ୍ଡ ଓ ରାତ୍ରିର ପ୍ରଥମ ଏକ ଦଣ୍ଡ, ଏହି ଦୁଇଦଣ୍ଡକାଳ ସାୟଂକାଳ—ଶବ୍ଦକୋଷ]

ସାୟଂ କୃତ୍ୟ—ସଂ. ବ—ସାୟଂସନ୍ଧ୍ୟା (ଦେଖ)
Sāyaṁ kṛutya Sāyaṁsandhyā (See)

ସାୟଂ ଗୃହ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ
Sāyaṁ gṛuha ଯେଉଁଠାରେ ପହଞ୍ଚେ, ସେଠାରେହିଁ ବାସ କରେ (ହ. ଶ.)—[a person] Who takes up his residence at the place where he arrives at nightfall.

ସାୟଂ ଗୋଷ୍ଠ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—ସାୟଂକାଳରେ ଗୋଚାରଣ ସ୍ଥାନରେ
Sāyaṁ goshṭha ଅବସ୍ଥାନକାରୀ ଗୋ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—(ସାୟଂ ଗୋଷ୍ଠୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Cattle which stays in the pasture at nightfall.

ସାୟଂ ପ୍ରାତଃ—ସଂ. ଅ—୧ । ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ଓ ସକାଳେ—
Sāyaṁ prātaḥ 1. At morning and evening.
(ସାୟଂପ୍ରାତଃ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ସନ୍ଧ୍ୟା ଓ ସକାଳ—2. Morning and evening.

ସାୟଂ ତନ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ—ସାୟନ୍ତନ (ଦେଖ)
Sāyaṁ tana Sāyantana (See)

ସାୟଂ ପ୍ରାତରଶୀ—ସଂ. ବ ପୁଂ (ସାୟଂ ପ୍ରାତଃ+ଅଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.
Sāyaṁ prātarāśī ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ (ସାୟଂ ପ୍ରାତରଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଓ ସକାଳେ ଭୋଜନକାରୀ—(ସାୟଂପ୍ରାତରଶୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Taking food in the evening and morning.

ସାୟଂ ପ୍ରାତିକ—ସଂ. ବିଣ (ସାୟଂ ପ୍ରାତଃ+ଇକ; ଜାତାର୍ଥେ)—ସନ୍ଧ୍ୟା
Sāyaṁ prātika ବେଳେ ଓ ସକାଳେ ଘଟିବା—Happening at eve and morn.
(ସାୟଂପ୍ରାତିକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାୟଂ ଭବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅବ୍ୟୟୀ ଭାବ; ସାୟଂ+ଭୂ ଧାତୁ+
Sāyaṁ bhaba କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—୧ । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେଜାତ—1. Born at eve. ୨ । ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳୀନ—2. Happening at eve.
(ସାୟଂ ଭବା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସାୟଂଭବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାୟଂ ଭୋଜନ—ସଂ. ବ (ଅବ୍ୟୟୀ ଭାବ)—ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳୀନ ଭୋଜନ—
Sāyaṁ bhojana Supper.
(ସାୟଂଭୋଜନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାୟଂ ଭୋଜୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଆହାରକାରୀ—
Sāyaṁ bhojī Taking meal at eve.
(ସାୟଂ ଭୋଜିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସାୟଂଭୋଜୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାୟଂ ସନ୍ଧ୍ୟା—ସଂ. ବ—୧। ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳା; ବେଳବୁଡ଼—1. Night-
Sāyaṁ sandhyā fall. ୨ । ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଉପାସନା—2. Evening service; worship performed at nightfall; vespers. [ଦ୍ର—ଦ୍ୱାଦଶୀ, ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ଅମାବାସ୍ୟା, ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଓ ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଦିବସରେ ସାୟଂ ସନ୍ଧ୍ୟା ନିଷିଦ୍ଧ ।] ୩ । ସାୟଂକାଳୋପାସ୍ୟା ଦେବତା; ସରସ୍ୱତୀ ୧୨ (ଦେଖ)—3. Deity Saraswati who is worshipped by the twice born castes at night fall.

ସାୟଂ ସନ୍ଧ୍ୟା ଦେବତା—ସଂ. ବ—ସରସ୍ୱତୀ ୧୨ (ଦେଖ)
Sāyaṁ sandhyā debatā Saraswatī 12 (See)

ସାୟକ—ସଂ. ବ (ସୋ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Sāyaka. ୧ । ବାଣ; ଶର—1. Arrow; dart. ୨ । ଖଡ୍ଗ—2. Sword. ୩ । ବଜ୍ର—3. Thunder. ୪ । ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର—4. Weapon. ୫ । ଭଦ୍ରମୁଞ୍ଜ (ଦେଶ)—5. Bhadramuñja (See) ୬ । ପାଞ୍ଚ ସଂଖ୍ୟା (ହ. ଶ)—6. The number five. ୭ । ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତବିଶେଷ (ହ. ଶ)—7. A kind of metre. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଦରେ ଯଥାକ୍ରମେ ସଗଣ, ଭଗଣ, ତଗଣ, ଏକଲଘୁ ଓ ଏକଗୁରୁ ବର୍ତ୍ତେ ଥାଏ—ହ. ଶ ।]

ସାୟକ ପୁଙ୍ଖ(ଙ୍ଖା)—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଶରରପୁଚ୍ଛ—
Sāyaka puṇkha(ṅkā) The tail of an arrow.

ସାୟଣ—ସଂ. ବ (ନାମ)—ସାୟନ (ଦେଖ)—Sāyana (See)
Sāyaṇa [ସାୟଣାଚାର୍ଯ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସାୟଣୀ(ନୀ)ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସାୟଣ+ଈୟ)—୧ । ସାୟନାଚାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to Sāyaṇa.
୨ । ସାୟଣାଚାର୍ଯ୍ୟକୃତ (ଗ୍ରନ୍ଥ)—
2. Composed by Sāyanacharya.

ସାୟତନ—ସଂ. ବ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଅୟତନ)—ଅୟତନ ବିଶିଷ୍ଟ—Having dimensions.
Sāyatana

ସାୟ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କଥାରେ ହଁ ମାରିବା—To say ditto to what another says.
Sāya debā
ସାୟ ଦେଓୟ **ହାଁଜୀ ହାଁଜୀ କରନା**

ସାୟକ—ସଂ. ବ (ନାମ)—ଟୀକାକାରବିଶେଷ—Name of an annotator.
Sāyana [ସାୟଣାଚାର୍ଯ୍ୟ—ଅନ୍ୟ ବ. ରୂପ]
[ଦ୍ର—ଏ ଋଗ୍‌ବେଦାଦିର ଭାଷ୍ୟକାର ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ମହା ପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ବିଦ୍ୟାନଗରାଧିପତି ମହାରାଜ ଦ୍ୱିତୀୟ ସଙ୍ଗମ, ପ୍ରଥମ ବୁକ୍କ ଓ ତତ୍‌ପୌତ୍ର ଦ୍ୱିତୀୟ ହରିହର ଏହାଙ୍କ ବିଦ୍ୱତ୍ତାରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଏହାଙ୍କୁ ରାଜ-ମନ୍ତ୍ରୀ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ ମାୟଣ । ଏହାଙ୍କ ଭ୍ରାତା ପ୍ରଥମେ ରାଜମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ ଓ ପରେ ଶୃଙ୍ଗେରୀ ମଠରେ ଗୁରୁପଦରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ବିଦ୍ୟାରଣ୍ୟ ସ୍ୱାମୀ ବା ମୁନି ନାମରେ ପୂଜିତ ହେଲେ । ଏ ୧୩୮୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପରଲୋକ ଗମନ କରିଥିଲେ । ଏ ବୈଦିକଭାଷ୍ୟ, ଯଜୁର୍ବେଦ ଭାଷ୍ୟ, ସ୍ମୃତିଭାଷ୍ୟ, ବ୍ୟାକରଣ ଭାଷ୍ୟ, ବେଦାନ୍ତ ଟୀକା, ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା ଭାଷ୍ୟ ଆଦି ଶତାଧିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।] ସଂ. ବିଣ (ସ+ଅୟନ)—ଅୟନବିଶିଷ୍ଟ (ଗ୍ରହ ଆଦି)—
(planets) Having Ayana.

ସାୟନ୍ତନ—ସଂ. ବିଣ (ସାୟଂ+ଭବାଦ୍ୟର୍ଥେ. ତନ)—୧ । ସାୟଂକାଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to evening.
Sāyantana
[ସାୟନ୍ତନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ୨ । ସାୟଂକାଳୀନ—
2. Happening in the evening.

ସାୟନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ)—ଶାନ୍ତା; ଋଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗଙ୍କ ପତ୍ନୀ—Colloquial name of the wife of sage Ṛushyaśṛunga. [ଦ୍ର—ସାୟନ୍ତା କନ୍ୟାକୁ ତାଙ୍କୁ କରିବା ପ୍ରଦାନ । ପରମପୁରୁଷ ସେ ଅଟନ୍ତି ବିଷ୍ଣୁଜନ—ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିରଚିତ ରାମାୟଣ ।]
Sāyantā

ସାୟନ୍ଦୁଗ୍ଧ—ସଂ. ବ—ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଦୁହାଁ ଯିବା ଦୁଧ—Milk drawn in the evening.
Sāyandugdha
[ସାୟଂଦୁଗ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସାୟନ୍ଦୋହନ—ସଂ. ବ—ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳୀନ ଗୋ ଦୋହନ—Milking in the evening.
Sāyandohana
[ସାୟଂଦୋହ, ସାୟଂଦୋହନ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସାୟମାଶ—ସଂ. ବ—ସାୟଂ ଭୋଜନ—Supper, evening meal.
Sāyamāśa [ସାୟାଶନ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସାୟମାହୁତି—ସଂ. ବ (ସାୟଂ+ଆହୁତି)—ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଦିଆ ଯିବା ଆହୁତି—Oblation of ghee unto the fire at eve.
Sāyamāhuti

ସାୟ(ଏ, ୟେ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବ(କରିଅ)—ଦରଖାସ୍ତକାରୀ—Applicant.
Sāya(e, ye)l ସାଏଲ **ସାୟଲ**

ସାୟା—ବୈଦେ. ବ (ପତ୍ନୀ, ଗୀଜ୍)—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର କଟିଠାରୁ ତଳକୁ ଝୁଲା ଯିବା ଢିଲା ଘାଘରା—A loose-flowing lower gown or skirt worn by females down from the waiste.
Sāyā
ସାୟା **ସାୟା, ଘାଁଘରା**

ସାୟାଁ—ପ୍ରା. ବ—ସାଞ୍ଜ(ଦେଖ)
Sāyāñ Sāñjnā (See)

ସାୟାବନ୍ଦୀ—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସାୟାହ୍ ବନ୍ଦୀ)—ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ବିବାହ ପାଇଁ ମଣ୍ଡପ ନିର୍ମାଣ କର୍ମ—The act of raising a marriage altar for a marriage (of Mahomedans).
Sāyābandī
ସାୟାବନ୍ଦୀ **ସାୟାବନ୍ଦୀ**

ସାୟାର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଇଂଲଣ୍ଡ, ସ୍କଟଲଣ୍ଡ ଓ ଆୟର୍ଲଣ୍ଡର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶ ବା ବିଭାଗ—Shire of Great Bretain and (Ireland).
Sāyār
ସାୟାର **ସାୟାର**

ସାୟାରମ୍ଭ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସାୟ+ଆରମ୍ଭ)—ସାୟଂକାଳର ଆରମ୍ଭ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
The beiginning of nightfall.
Sāyārambha

ସାୟାଶନ—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ସେ; ସାୟଂକାଳୀନ ଅଶନ୍ ବିମା ୭ମା ତତ୍, ସାୟେ ଅଶନ)—ଦିନାନ୍ତେ ଭୋଜନ; ସନ୍ଧ୍ୟା ଭୋଜନ—Evening meal; supper.
Sāyāsana

ସାୟାସ—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଆୟାସ)—ଆୟାସଯୁକ୍ତ—Accompanied with effort.
Sāyāsa

ସାୟାହ୍ନ—ସଂ. ବ (ସାୟ+ଅହନ୍; ଅହର=ଦିନର+ସାୟ=ଶେଷ)—୧ । ଦିନାନ୍ତ, ଦିବସର ଶେଷ ଦଣ୍ଡଦ୍ୱୟ; ଦିନର ଶେଷ ଦଣ୍ଡ ଓ ରାତିର ପ୍ରଥମ ଦଣ୍ଡ—1. The last Daṇḍa of the day and the first Daṇḍa of the night. [ଦ୍ର—ଏହି ସମୟରେ ରାକ୍ଷସୀବେଳ ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ସମୟରେ ଶ୍ରାଦ୍ଧ, ଶୟନ; ଭୋଜନ ଓ ଶୁଭକର୍ମ ନିଷିଦ୍ଧ—ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।] ୨ । ଦିବସର ଶେଷ ପଞ୍ଚମ ଭାଗ (ବିଶ୍ୱକୋଷ ଉଦ୍ଧୃତ)—2. The last fifth part of the day. [ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଦିବସକୁ ୫ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି । ପ୍ରଥମ ୩ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପ୍ରାତଃ, ତତ୍‌ପରବର୍ତ୍ତୀ ୩ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସଙ୍ଗବ ବା ପୂର୍ବାହ୍ନ, ତତ୍‌ପରେ ୩ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମଧ୍ୟାହ୍ନ,ତତ୍‌ପରେ ୩ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଅପରାହ୍ନ ଓ ଶେଷ ୩ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସାୟାହ୍ନ ଅଟେ । ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ=୨ ଦଣ୍ଡ କାଳ; ୧ ଦିବସ=୩୦ ଦଣ୍ଡ=୧୫ ମୁହୂର୍ତ୍ତ—ଉଦ୍ଧୃତଭାଗ ।]
Sāyāhna

ସାୟିକା—ସଂ. ବ (ସୋ, ଧାତୁ+ଅକ+ଆ)—କ୍ରମସ୍ଥିତି—Gradual position; succession; successive position.
Sāyikā

ସାୟୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସୋ ବମ୍ବା ବେଁ, ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା+ଇଣି. ଇନ୍; ସାୟିନ୍ ୧ମା. ୧ବ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗତିକ୍ଲେଶକୁ (ସାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ନାଶ କରେ)—ଅଶ୍ୱାରୋହୀ—A horse-rider.
Sāyī

ସାୟୁଜ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସହ+ଯୁଜ୍. ଧାତୁ=ଯୋଗ କରିବା+ଇଣି. ଇଣ୍=ସଯୁଜ=ସହଯୋଗ+ଷ୍ୟଞ୍. ଯ)—
Sājujya
୧ । ସହଯୋଗ—1. Co-operation. ୨ । ଏକତ୍ୱ, ଏକତା—2. Unity. ୩ । ଅଭେଦ—3. Identity. ୪ । ସାଦୃଶ୍ୟ—4. Similarity. ୫ । ପଞ୍ଚଧା ମୁକ୍ତିର ଅନ୍ତର୍ଗତ ମୁକ୍ତି ବିଶେଷ—5. A kind of emancipation. [ଦ୍ର—ମୁକ୍ତି ୫ ପ୍ରକାର ବୋଲି ଭାଗବତ ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟରେ କଥିତ ଅଛି ।
୧ । ସାଲୋକ୍ୟ—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ସହିତ ଏକଲୋକରେ ବାସ ।
୨ । ସାର୍ଷ୍ଟି—ସମାନୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ।
୩ । ସାମୀପ୍ୟ—ନୈକଟ୍ୟ ।
୪ । ସାରୂପ୍ୟ—ଏକରୂପତା ।
୫ । ସାୟୁଜ୍ୟ—ଏକତା; ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଦେହରେ ଭକ୍ତର ଲୀନ ହେବା ଅବସ୍ଥା ।
ଏହି ଶେଷୋକ୍ତ ମୁକ୍ତିଲାଭ କଲେ ଭକ୍ତ ଭଗବାନଙ୍କଠାରେ ଲୀନ ହୋଇଯାଏ । ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ସାୟୁଜ୍ୟ ୨ ପ୍ରକାର—ଭାଗବତ ସାୟୁଜ୍ୟ ଓ ବ୍ରହ୍ମସାୟୁଜ୍ୟ । ସାୟୁଜ୍ୟ ମୁକ୍ତିରେ ଭକ୍ତ ଈଶ୍ୱରେ ଭଗବତ୍ ସେବାର ଅଭାବ ଘଟେ । ଅତଏବ ଭକ୍ତ ଅନ୍ୟ ୪ ପ୍ରକାର ମୁକ୍ତିକୁ କାମନା କରେ ଓ ଏ ମୁକ୍ତିକୁ କାମନା କରେ ନାହିଁ—ଭାଗବତ ୩ୟ ଅଧ୍ୟାୟ ।]

ସାୟେ—ସଂ. ଅ (ସାୟ+୭ମୀ ବିଭକ୍ତିରେ ଏ)—ଦିନାନ୍ତେ; ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ—At eve.
Sāye

ସାୟେକ—ଗ୍ରା. ବି (ସାୟକର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ସାୟକ (ଦେଖ)
Sāyeka Sāyaka. (See)

ସାୟେ(ଏ)ନ୍ସ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ସାୟେନ୍ସ୍)—ବିଜ୍ଞାନ; ସାଏନ୍ସ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Science.
Sāye(e)ns (etc)

ସାୟେଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଜଟାଲଅ)—ସାୟଲ୍ (ଦେଖ)
Sāyel Sāyal. (See)

ସାୟେସ୍ତା ଖାଁ—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—ସାଏସ୍ତା ଖାଁ; ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ବଙ୍ଗର ଜଣେ ମୋଗଲ ଶାସନକର୍ତ୍ତା—Name of a Governor of Bengal under the Moghuls in the seventeenth century A. D. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀ ୧୬୦୩; ମୃତ୍ୟୁ ଖ୍ରୀ ୧୬୯୪ । ଏହାଙ୍କ ପିତା ଆସଫ୍‌ଖାଁ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଉଜୀର ବା ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ଆସଫ୍‌ଖାଁଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସାହାଜାହାନ୍ ଖ୍ରୀ. ୧୬୪୧ରେ ଏହାଙ୍କୁ ଉଜୀର କଲେ । ତତ୍‌ପରେ ଏ ବେରାର ଶାସନକର୍ତ୍ତାରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଖ୍ରୀ. ୧୬୫୨ରେ ସମ୍ରାଟ୍ ଅରଙ୍ଗଜେବ୍ ଏହାଙ୍କୁ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ରାଜପ୍ରତିନିଧି ଓ ୧୬୫୯ରେ ଏହାଙ୍କୁ ଶାସନକର୍ତ୍ତାରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ । ଶିବାଜୀଙ୍କ ସହିତ ଖ୍ରୀ. ୧୬୬୧ରେ ଏହାଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା ଓ ସେଥିରେ ଶିବାଜୀ ଜୟଲାଭ କରିଥିଲେ ଓ ଏଥିପରେ ଶିବାଜୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଅରଙ୍ଗଜେବ ଅମ୍ବରର ଅଧିପତି ଜୟସିଂହଙ୍କୁ ଓ ଅଫଗାନ ସେନାପତି ଦଲେର୍ ଖାଁଙ୍କୁ ପଠାଇଲେ ଓ ଅବଶେଷରେ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଶିବାଜୀଙ୍କର ସନ୍ଧି ହେଲା । ଶିବାଜୀ ଅଧିକାର କରିଥିବା ମୋଗଲ ରାଜ୍ୟମାନ ଫେରାଇ ଦେଲେ ଓ ବିଜାପୁର ରାଜ୍ୟକୁ ଜୟ କରିବାରେ ସମ୍ରାଟଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ । ସମ୍ରାଟ ଶିବାଜୀଙ୍କୁ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଦେଶର ରାଜା ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କଲେ ଓ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଶମ୍ଭୁଜୀଙ୍କୁ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟଙ୍କର ୫ ହଜାର ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ସେନାର ମନସବଦାର (ସେନାପତି) କଲେ । ସମ୍ରାଟ୍ ଶିବାଜୀଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁଭାବରେ ଦିଲ୍ଲୀକୁ ଡାକିଲେ ଓ ସେଠାରେ ସାୟେସ୍ତା ଖାଁ (ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ପୁଣି ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇଥିବା ଅହନ୍ତା ସାଧିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ) ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଗୁପ୍ତ ପରାମର୍ଶ ଦେଇ ଶିବାଜୀଙ୍କୁ ଦିଲ୍ଲୀରେ ବନ୍ଦୀ କରାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ଶିବାଜୀ କୌଶଳ ଅବଲମ୍ବନ କରି ସେଠାରୁ ଖସି ଗଲେ । ୧୬୭୬ରେ ସମ୍ରାଟ୍ ସାୟେସ୍ତା ଖାଁଙ୍କୁ ବଙ୍ଗଳାର ଶାସନକର୍ତ୍ତା ନିଯୁକ୍ତ କଲେ । ଏହାଙ୍କ ସମୟରେ ବଙ୍ଗଦେଶରେ ମୋଗଲ ଅଧିକାର ଦୃଢ଼ତର-ରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେଲା ଓ ସର୍ବତ୍ର ଶାନ୍ତି ବିରାଜିଲା । ସେ ସମୟରେ ୧ ମହଣ ଚାଉଳର ମୂଲ୍ୟ ଦୁଇ ଅଣା ମାତ୍ର ଥିଲା । ସାୟେସ୍ତା ଖାଁ ଟାକାରେ ରାଜଧାନୀ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ସେ ସମୟରେ କଲିକତାରେ ଅବସ୍ଥିତ ଇଷ୍ଟ୍ ଇଣ୍ଡିଆ କୋମ୍ପାନୀଙ୍କ ବାଣିଜ୍ୟ-କୋଠୀର ଶାସନକର୍ତ୍ତା ଜବ୍ ଚାର୍ଣ୍ଣକ୍‌ଙ୍କ ସହିତ ସାୟେସ୍ତା ଖାଁଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା । ଏ ୧୬୯୪ରେ ୯୧ ବର୍ଷ ବୟସରେ ପରଲୋକ ଗମନ କଲେ । ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯମୁନାଗାଲରେ ଗୋଟିଏ ଉଦ୍ୟାନ ଓ ପ୍ରାସାଦ ଏବଂ ଅଲ୍ଲାହାବାଦରେ ଗୋଟିଏ ଜୁମାମସଜିଦ୍ ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ । ଏ ସବୁର ଧ୍ୱଂସାବଶେଷ ଅଦ୍ୟାପି ବିଦ୍ୟମାନ—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।

ଅନ୍ୟ ସମ୍ବାଦ ପାଇଁ ସାଏସ୍ତା ଖାଁ ତଳେ ଦିଆଯାଇଥିବା ନୋଟ୍ ଦେଖ ।]

ସାହ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ସାହାଯ୍ୟ)—ସାହାଯ୍ୟ (ଦେଖ)—Sāhājya
Sājya ସାହାଯ୍ୟ सहायता (See)

ସାର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ଅ ଓ ବି (ଇଂ. ସର୍‌ର ଅଶୁଦ୍ଧ ଲେଖନ)—ସର୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Sar etc (See)
Sār (etc) सर
ସାର

ସାର୍ (ଧାତୁ)—ଅ—ଦୁର୍ବଳ ହେବା (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—To become weak.
Sār (root)

ସାରବା—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତରଭାଗ) କ୍ରି—ସାରିବା—To finish.
Sār-bā

ସାର୍‌ଲିନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ପାଟଣା) କ୍ରି—(ମୁଁ) ଶେଷ କଲଣି—
Sär·lin (I) Have finished.

ସାର—ସ. ବ (ସୃ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା ବା ସ୍ଥିର ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ବା କରଣ, ଅ)—୧ । ଦୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଶ୍ରେଷ୍ଠାଂଶ—
Sär·a 1. The most excellent part of a thing; substance. ୨ । ସାରାଂଶ; ସ୍ଥିରାଂଶ (ଅମର)—2. Essential part. ୩ । ତେଜଃ—3. Vigour. ୪ । ବଳ (ଅମର)—4. Strength. [ଉ—ଭୋଜ୍ୟଟିକ ସିଜା ହୁଟି, ମୋ ସାର ଯାଉଛି ଭୁଟି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର. ଚ-ଗୀତ ।] ୫ । ଦେହର ମଜ୍ଜା—5. Marrow. ୬ । ବୃକ୍ଷର ମଜ୍ଜା; ମଜ୍ଜ (ଅମର)—6. The pith of a tree; the heart-wood of a tree. ୭ । ବୀର୍ଯ୍ୟ; ବୀରତ୍ୱ—7. Heroism. ୮ । ବଜ୍ରକ୍ଷାର (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—8. A kind of ashes. ୯ । ବାୟୁ (ଜଟାଧର)—9. Air. ୧୦ । ରୋଗ (ଧରଣୀ)—10. Sickness. ୧୧ । ପାଶକ; ପଣା ଖେଳର ଗୋଟି (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—11. The dice balls. [ଉ—ବପଲ୍ଲବ ବାଟିକ ଧର ଦୃଢ଼ ମୁଷ୍ଟିକ ପ୍ରହାର ସାର ସାରେ ଯେ—ଭଟ୍ଟ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୧୨ । (ସର+ଉପୂର୍ବାର୍ଥେ. ଅ) ଦଧ୍ୟୁତ୍ତର; ନବନୀତ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ ଓ ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—12. Butter. ୧୩ । (ସର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ) ଦୁଧର ସର—13. The cream of milk. ୧୪ । ଜଳ (ମେଦିନୀ)—14. Water. ୧୫ । ଧନ (ମେଦିନୀ)—15. Riches. ୧୬ । ଲୌହ (ଭାବପ୍ରକାଶ)—16. Iron. ୧୭ । ବିପିନ; ବନ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—17. Forest. ୧୮ । କାଠିନ୍ୟ; ଦୃଢ଼ତା—18. Hardness. ୧୯ । ବୃକ୍ଷବର୍ଦ୍ଧକ ରସ—19. The sap of a tree. ୨୦ । ଅରଣ୍ଟ; ନିର୍ଯ୍ୟାସ—20. Essence; extract. ୨୧ । ସଂକ୍ଷେପ—21. Synopsis; summary or purport. ୨୨ । କଥାର ମର୍ମ; ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ; ତତ୍ତ୍ୱାର୍ଥ—22. Substance of a speech. ୨୩ । ରହସ୍ୟ—23. Hidden meaning. ୨୪ । ଅତିସାର—24. Dysentery. ୨୫ । ଉତ୍କର୍ଷ—25. Excellence; worth. ୨୬ । ନାନାବର୍ଣ୍ଣ—26. Various colours. ୨୭ । ଖେତକୁ ଉର୍ବର କରିବା ପାଇଁ ଦିଆଯିବା ପଦାର୍ଥ; ଖତ—27. Manure. ୨୮ । ଗୋମୟ—28. Cow-dung. ୨୯ । ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଉତ୍କର୍ଷ ବର୍ଣ୍ଣନାରୂପ ଅର୍ଥାଳଙ୍କାରବିଶେଷ (ସାହିତ୍ୟ ଦର୍ପଣ)—29. Name of a figure of speech. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବାପୂର୍ବ ପଦାର୍ଥ ଅପେକ୍ଷା ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ପଦାର୍ଥର ଉତ୍କର୍ଷ ବର୍ଣ୍ଣନାକୁ ସାର କୁହାଯାଏ । କୁଳମଣି. ଅଳଙ୍କାର ଚନ୍ଦ୍ରିକା ।]

(ଉଦାହରଣ—ବାହୁ ନେଇଛନ୍ତି ସାହା ନିଜେ ଲୀଳାମୟ
ପୁଣି ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଲୀଳା ଲାଗି ଅଖିଳ ଭିତରେ
ପର୍ଣ୍ଣଦଳେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯେହ୍ନେ ପ୍ରମୁନ ଲଜ୍ଜିତ
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଏ ଉତ୍କଳ ଭୂମି ଗୁଣେ ଗରୀୟସୀ
× × × ×
ସପ୍ତଭୂଣ୍ଡେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ତାର କେଶର ଯେସନେ
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଏ ନୀଳାଦ୍ରି ଧାମ ସମସ୍ତ ଉତ୍କଳେ—
ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।)

୩୦ । ଅମୃତ (ଭାଗବତ ୭ମ ଅଧ୍ୟାୟ)—30. Nectar. ୩୧ । ଦାଡ଼ିମ୍ବ ବୃକ୍ଷ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—31. The Pomegranate tree. ୩୨ । ପିୟାଶାଳ ବୃକ୍ଷ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—32. Buchanania Latifolia tree. ୩୩ । ରଙ୍ଗ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—33. Tin. ୩୪ । ମୁଦ୍‌ଗ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—34. Phaseolus Radiatus (grain). ୩୫ । କ୍ୱାଥ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—35. Decoction. ୩୬ । ନୀଳୀବୃକ୍ଷ (ବିଶ୍ୱକୋଷ) —36. Indigo plant. ୩୭ । କର୍ପୂର (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—37. Camphor. ୩୮ । ଗଛରୁ ପରିସ୍ରୁତ ନିର୍ଯ୍ୟାସ; ଶୁଖିଲା ଅଠା (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—38. Died gum. ୩୯ । ସାଲ ବୃକ୍ଷର ସାର (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—39. Resin of Shorea Robusta tree. ୪୦ । ପଣା; ପାନକ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—40. Sweetened drink. ୪୧ । ଦେହାନ୍ତର୍ଗତ ସ୍ଥିର ପଦାର୍ଥ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—41. The substantial part inside the body. [ଦ୍ର—ଉପରକର ବିଦ୍ୟମାନ ସ୍ଥାନରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ଯେ, ଦେହର ସାର ଅଠଗୋଟି, ଯଥା—ତ୍ୱକ, ରକ୍ତ, ମାଂସ, ମେଦ, ଅସ୍ଥି, ମଜ୍ଜା, ଶୁକ୍ର ଓ ସତ୍ତ୍ୱ । ଶରୀରର ଅଠଗୋଟି ସାରର ଲକ୍ଷଣ ଓ ଫଳ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ଯେଉଁମାନେ ଏହି ସବୁ ସାରସମ୍ପନ୍ନ ସେମାନେ ବଳବାନ୍, ସର୍ବସୁଖାନ୍ୱିତ ଓ କ୍ଲେଶସହ ହୁଅନ୍ତି । ସେମାନେ ନିଜର ସାମର୍ଥ୍ୟ ଉପରେ ଖୁବ୍ ଅସ୍ଥାବାନ୍, ଦୃଢ଼ଶରୀର, ସଯତ ଓ ସୁସମାହିତଗତି ହୁଅନ୍ତି । ସର୍ବସାରସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସ୍ୱର ପ୍ରତିଧ୍ୱନିଜନକ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଗମ୍ଭୀର ଓ ମହାନ୍ ହୁଏ ଓ ସେମାନେ ସୁଖୀ, ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ, ସମ୍ମାନଶାଳୀ ଓ ଧନୀ ହୁଅନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଜରା ଓ ରୋଗ ଅଳ୍ପ ଆକ୍ରମଣ କରେ । ସେମାନଙ୍କ ଅପତ୍ୟମାନେ ତୁଲ୍ୟଗୁଣାନ୍ୱିତ, ବଂଶ-ବିସ୍ତାରକାରୀ ଓ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ହୁଅନ୍ତି । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଶରୀରରେ ଏ ଅଠଗୋଟି ସାର ବିଦ୍ୟମାନ, ସେମାନଙ୍କୁ ସର୍ବସାର, ଯାହାଙ୍କର ଏଥି ମଧ୍ୟରୁ କେତେଗୋଟି ସାର ଥାଏ ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟସାର, ଯାହାଙ୍କର ଏ ସାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ଥାଏ ସେମାନଙ୍କୁ ଅଳ୍ପସାର ଓ ଯାହାଙ୍କର ଏ ସବୁ ସାରର ଅଭାବ ଥାଏ ତାଙ୍କୁ ଅସାର କୋହାଯାଏ । ସର୍ବସାର ବ୍ୟକ୍ତି ଦୀର୍ଘାୟୁ ଓ ବଳିଷ୍ଠ, ମଧ୍ୟସାର ମଧ୍ୟବଳ ଓ ମଧ୍ୟାୟୁ ଓ ଅଳ୍ପସାର ଅଳ୍ପବଳ ଓ ଅଳ୍ପାୟୁ ହୁଅନ୍ତି ।

ଚିକିତ୍ସକମାନେ ଚିକିତ୍ସାକାଳରେ ରୋଗୀର ଉକ୍ତ ସାରମାନ ପରୀକ୍ଷା କରି ରୋଗୀର ବଳାବଳ ନିରୂପଣ କରନ୍ତେ—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।] ୪୨ । ଦୋଫସଲ ଜମି (ହି. ଶ)—42. A land growing more than one crop. ୪୩ । ଗୋଶାଳା (ହି. ଶ)—43. Cow-shed; cattle-pen. ୪୪ । ଦୁହାଁ ହେବାର ପରକ୍ଷଣରେ ଅଉଟା ହୋଇଥିବା ଦୁଧ (ହି. ଶ)—44. Milk boiled just after it is drawn. ୪୫ । ପରିଣାମ; ଫଳ (ହି. ଶ)—45. Result; outcome. ବିଣ—୧ । ବର; ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—1. Excellent; pre-
(ସାର—ସ୍ତ୍ରୀ) eminent. ୨ । ଅତି ଦୃଢ଼ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—2. Very hard or strong. ୩ । ନାନାବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ—3. Variegated. ୪ । ବଳବାନ୍—4. Strong. ୫ । ସ୍ଥାୟୀ—5. Permanent. ୬ । ସାରଭୂତ; ଅସଲ—6. Essential. ୭ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତ—7. Summarized; abridged. ୮ । ନ୍ୟାଯ୍ୟ (ମେଦିନୀ)—8. Right; just. ୯ । ସର୍ବୋତ୍ତମ—9. Best. ଦେ. ବି—୧ । ପ୍ରାଣ; ଜୀବନ—1. Life.

ସାର (ଉ—ମାର ରଖିଛି ଶର ଶାଣି, ତାର ତ ଚରିତ ଅଛି ଜାଣି, ସାରକୁ ଯେନିଯିବ ଗଣି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ (ସଙ୍ଗୀତ) । ୨ ।
ସାରୀ ସାରୀ ପକ୍ଷୀ; ମଇନା—2. Myna bird. (ଉ—ସାରୁଛନ୍ତି ଅଷ୍ଟକାଳେ କଷ୍ଟ ଫେଡ଼, ଶୁଅ ନଦୀକୂଳ ବନ୍ଧୁ, ଶ୍ୟାମା, ସାରି, ତପାପୁଏ । ରାଧାନାଥ. ମହାପାତ୍ର ।)
ସେଟ ୩ । ଅଳଙ୍କାର ଆଦିର ଏକ ସେଟ୍—3. A set(of
ସେଟ ornaments etc.)[ଯଥା—ସେ ଝିଅକୁ ସୁନାର ସାରେ ଓ ରୁପାର ସାରେ ଅଳଙ୍କାର ଦେଇଛି; ଏକ ସାର (ସାତ ଖଣ୍ଡ) ଭୂଷାକୋଷର ମୂଲ୍ୟ ଦେଢ଼ଶତ ଟଙ୍କା ଅଟେ ।]
ହାରାହାରୀ ୪ । ଅସମବାହୁକ କ୍ଷେତ୍ରର ଏକାଧିକ ସ୍ଥାନର ମାପମାନଙ୍କର
ସାର, ହାରାହାରୀ ହାରାହାରି ପରିମାଣ—4. The mean of various measurements taken of an irregular field. [ଉ—ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ । ସା ।]
୫ । ବାହାରେ ଗଦା ହୋଇଥିବା ଚୁନାଧାନ ଉପରେ
ଚିହ୍ନ, ନାଗ ଦିଆଯିବା ପାଉଁଶ ଚିହ୍ନ—5. Marks made with
ଚିହ୍ନ ashes on a heap of grain when left at an open place.

ସାରକ—ସଂ. ବିଣ ସୃ. ଧାତୁ ଣିଚ୍=ସାର. ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍. ଅକ)—
Sāraka ବିରେଚକ—Laxative; purgative. ବି—
(ସାରକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ବିରେଚକ ଔଷଧ—1. A laxative; a purgative. ୨ । ଜୟପାଳ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. Croton seed.

ସାର କଥା—ଦେ. ବି—୧ । ସାରଗର୍ଭ କଥା—1. Substantial
Sāra kathā word. ୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିଷୟ—2. Essential
ସାର କଥା matter. ୩ । ସାର ମର୍ମ—3. Substance;
ସାରବାତ gist; summary. ୪ । କଥାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—4. The motive or intention of a speech.

ସାର କମା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦେବୀ ବିଶେଷ—Name of a
Sāra kamā popular goddess. (ଉ—ଉତ୍କଳା ସାରକମା ମାତ୍ରଜୀ ଭଲୋଉମା । ପୀତାମ୍ବର ନୃସିଂହସ୍ତବ ।)

ସାର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅସମବାହୁ କ୍ଷେତ୍ରର ଏକାଧିକ ସ୍ଥାନ ମାପି
Sāra karibā ଚହିଁର ହାରାହାରି ନେବା—1. To
ହାରାହାରି ବାହିରକରା सारलेना take a mean of the measurements of a side of an irregular field. ୨ । ସାର କରିବା (ଦେଶ)—2. Sāra karibā (See)

ସାର କୁଡ଼—ଦେ. ବି (ସଂ ସାର ଓ କୁଟ)—ଗୋବରକୁଡ଼; ଗୋବରଗଦା—
Sāra kurdha A heap of cowdung; a hole
ସାରକୁଡ଼ खादकीजगह where sweepings of the cowshed are deposited.

ସାରଖଦିର—ସଂ ବି—୧ । ଦୁଷ୍ଟଦିର (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଖଦିର—
Sārakhadira 1. A kind of catechu; a kind
ଖଇରାବାବଳା चवुरी of foetid catechu. ୨ । ବିଟଖଦିର (ବୃକ୍ଷ); ଗନ୍ଧଖଦିରିଆ ଗଛ—2. Acacia Farnesira (tree).

ସାରଗନ୍ଧ(ନ୍ଧି)—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ସାର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଟେ ଗନ୍ଧ ଯାହାର)·
Sāragandha(ndhi) ଚନ୍ଦନ—Sandal wood.

ସାରଗର୍ଭ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସାର ଅଛି ଗର୍ଭରେ ଯାହାର)—
Sāragarbha ସାରଯୁକ୍ତ; ଯାହାର ଅଭ୍ୟନ୍ତରରେ ସାର ବା
ସାରଗର୍ଭକ } ଉତ୍କର୍ଷ ଅଛି—Substantial; containing
ସାରଗର୍ଭିତ } —ଅନ୍ୟରୂପ substance inside.

ସାରଗାର—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—Excellent. ୨ । ସାରଯୁକ୍ତ-
Sāragāraସାରବାନ सार 2. Substantial
(ଉ—ସେ ଖଞ୍ଜନ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସେ ପ୍ରତିମା ପିତ୍ତଳା, ସାରଗାର ଗୁଣା ଅଠା କାଠିରେ ଲାଗିଲା—ଉଷ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।) ୩ । ମୀମାଂସିତ—3. Finally settled. (ଯଥା—ଆଜି ପଞ୍ଚାୟତରେ ଏ କଥା ସାରଗାର ହୋଇଗଲା ।) ବି—ଶେଷ ମୀମାଂସା—Final settlement. (ଯଥା—ତିନି ଦିନ ହେଲା ବସି ବସି ଅମୁକ କଥାର ସାରଗାର ନ ହେଲା ।)

ସାରଗୁଡ଼—ଦେ. ବି (ସଂ. ସାର+ଗୁଡ଼)—ମସ୍ତ୍ୟଣ୍ଡୀ; ଉତ୍ତମ ଦ୍ରବ-
Sāra gurda ଉତ୍ତାପରେ ଗାଢ଼ିଭାବ ଲଭି ଉତ୍ତମ;
ଚିଟା ଗୁଡ଼ ସାର ଗୁଡ଼ सार गुड ଚିଟା ଗୁଡ଼—Thickened molasses. [ଉ—ଏହା ଭେଦକ, ବଳକାରକ, ଲଘୁ, ମଧୁରରସ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ; ପିତ୍ତ, ବାୟୁ ଓ ରକ୍ତଦୋଷନାଶକ ।]

ସାରଗୁଣା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସାରଙ୍ଗ)—୧ । ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ; ସାରଙ୍ଗି ବାଜା—1. A kind of stringed musical instrument. ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ତାରମାନ—2. Fine wires. ୩ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଗୁଣ—3. Superior quality. (ଉ—୨ ଓ ୩ ଅର୍ଥ—ବୃନ୍ଦ ବୃନ୍ଦ ଯହିଁ କଳୁପସ୍ତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ସାରଗୁଣାହିଁ ବ୍ୟକ୍ତ—ଉଜ୍ଜ

Sāragunā
ସାରଙ୍ଗି ଗୁଣା

ସାରଙ୍ଗ ଶକୁନ ଗୀଧ ୪ । (ପୁଂ) (ସ ଶକୁନ)—ଶାରୁଣା; (ସାରଗୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଗୃଧ୍ର—4. Vulture.

ସାରଗୋ—ଦେ ବ—ଓଡ଼ିଶା ଉପକୂଳର ପ୍ରାଚୀନ ବନ୍ଦରବିଶେଷ—(ଜଗବନ୍ଧୁ ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ)—Name of an ancient seaport of Orissa.

Sārago

ସାରଗ୍ରାହୀ—ସଂ ବିଣ (ସାରଗ୍ରାହିନ୍ ଶବ୍ଦ; ସାର+ଗ୍ରହ ଧାତୁ =ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଣିନ୍; (ସାରଗ୍ରାହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ମା; ୧ବ)—ଯେ ସାର ଗ୍ରହଣ କରେ; ସାର ଗ୍ରହଣ କର୍ତ୍ତା—One who appreciates the or accepts inner worth of a matter.

Sāra grāhī

ସାରଗ୍ରାହୀ
ସାରଗ୍ରାହିତ୍ୱ } —ବି

ସାରଘ(ଘ୍ୟ)—ସଂ. ବ (ସରଘା=ମହୁମାଛି+ଭାବାର୍ଥେ. ଅ; ଘ)—ମଧୁ; ମହୁ (ଜଟାଧର)—Honey.

Sāragha(ghya)

[ଦ୍ର—ମଧୁମକ୍ଷିକା ନାନାବିଧ ପୁଷ୍ପରୁ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ମଧୁକୁ ସାରଘ ମଧୁ ବୋଲାଯାଏ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଅତି ଲଘୁ, ରୁକ୍ଷ, ନାଡ଼ିଶୀତଳ, ପାଚନ, ବଳକର ଓ କାସ, ଯକ୍ଷ୍ମାରୋଗ, କାମଳ, ଅର୍ଶଃ, ଅତିସାର, ନେତ୍ରରୋଗ, ଛର ଓ ଛର୍ଦ୍ଦି ରୋଗରେ ହିତକର—ବିଶ୍ୱକୋଷ] ।

ସାର ଘାଟି—ଦେ. ବ—୧ । ପାର ହେବାପାଇଁ ବିଷମ ସ୍ଥାନ; ସଙ୍କଟ—1. A very dangerous place for crossing. ୨ । ବିଷମ ବା କଠିନ ସମସ୍ୟା—2. Crisis; dilemma.

Sāra ghāṭi
ବିଷମ ଘାଟି
ବିଷମ ସଙ୍କଟ

ସାରଙ୍—ଦେ. ବ—ସାରଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)

Sāraṅ

Sāraṅgi (See)

ସାରଙ୍ଗ—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସରହଙ୍ଗ)—୧ । କୌଣାର ନାବିକମାନଙ୍କ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ—1. The head sailor. ୨ । କୌଣାର ସ୍ଥଳକ—2. The guide of a boat. ୩ । ବୋଟର କାପ୍ତାନ—3. The captain of a boat.

Sāraṅg
ସାରେଙ୍ଗ
ସାରେଙ୍ଗ

ସାରଙ୍ଗ—ସଂ. ବ (ସୃ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅଙ୍ଗ)—୧ । ଚାତକ ପକ୍ଷୀ (ଅମର)—1. Coccyster. ୨ । ହରିଣ; ମୃଗ (ମେଦିନୀ)—2. Dear. ୩ । ହସ୍ତୀ; ମତଙ୍ଗଜ (ମେଦିନୀ)—3. Elephant. ୪ । ଭୃଙ୍ଗ; ଭ୍ରମର (ହ. ଶ)—4. The black bee. ୫ । ଛତ୍ର; ଛତା (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—5. Umbrella. ୬ । ରାଜ-ହଂସ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—6. Swan. ୭ । ଚିତ୍ର ମୃଗ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—7. Spotted deer. ୮ । ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ; ସାରଙ୍ଗୀ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—8. A kind of stringed musical instrument. ୯ । ଅଂଶୁକ (ରତ୍ନାବଳୀ)—9. Thin cloth. ୧୦ । ନାନା ବର୍ଣ୍ଣ (ଅନେକାର୍ଥ କୋ ଭ)—10. Varied colour. ୧୧ । ମୟୂର (ଅନେକାର୍ଥ କୋଷ)—11. Peacock. ୧୨ । କାମଦେବ (ଅନେକାର୍ଥ କୋଷ)—12. Cupid. ୧୩ । ଧନୁ (ଅନେକାର୍ଥ କୋଷ)—13. Bow. ୧୪ । କେଶ (ଅନେକାର୍ଥ କୋଷ)—14. Hair. ୧୫ । ସ୍ୱର୍ଗ (ଅନେକାର୍ଥ କୋଷ)—15. Heaven. ୧୬ । ଆବରଣ; ଅଳଙ୍କାର (ଅନେକାର୍ଥ କୋଷ)—16. Ornaments. ୧୭ । ପଦ୍ମ (ଅନେକାର୍ଥ କୋଷ)—17. Lotus. ୧୮ । ଶଙ୍ଖ (ଅନେକାର୍ଥ କୋଷ)—18. Conch. ୧୯ । ଚନ୍ଦନ (ଅନେକାର୍ଥ କୋଷ)—19. Sandal. ୨୦ । କର୍ପୂର (ଅନେକାର୍ଥ କୋଷ)—20. Camphor. ୨୧ । ପୁଷ୍ପ; ଫୁଲ (ଅନେକାର୍ଥ କୋଷ)—21. Flower. ୨୨ । କୋକିଳ (ଅନେକାର୍ଥ କୋଷ)—22. Cuckoo. ୨୩ । ମେଘ (ଅନେକାର୍ଥ କୋଷ)—23. Cloud. ୨୪ । ପୃଥିବୀ; ଭୂମି (ଅନେକାର୍ଥ କୋଷ)—24. The earth. ୨୫ । ରାତ୍ରି (ଅନେକାର୍ଥ କୋଷ)—25. Night. ୨୬ । ଦୀପ୍ତି (ଅନେକାର୍ଥ କୋଷ)—26. Lustre. ୨୭ । ମଣି (ଅନେକାର୍ଥ କୋଷ)—27. Gem. ୨୮ । ସିଂହ (ଅନେକାର୍ଥ କୋଷ)—28. Lion. ୨୯ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ (ଅନେକାର୍ଥ କୋଷ)—29. Gold. ୩୦ । ପରିଚ୍ଛଦ (ଅନେକାର୍ଥ କୋଷ)—30. Dress. ୩୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—31. The moon. ୩୨ । ଖଞ୍ଜନ ପକ୍ଷୀ; ଲୁଙ୍ଗ—32. Wagtail. ୩୩ । ରକ୍ତ କର୍ଣ—33. Red lily. ୩୪ । ଶ୍ୟେନ; ବାଜ ପକ୍ଷୀ (ହ. ଶ)—34. Hawk. ୩୫ । ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହ. ଶ)—35. The sun. ୩୬ । ସର; ଜଳାଶୟ (ହ. ଶ)—36. Tank. ୩୭ । ଏକପ୍ରକାର ମହୁମାଛି (ହ. ଶ)—37. A species of bees. ୩୮ । ବିଷ୍ଣୁ ଧନୁ (ହ. ଶ)—38. Name of Bishṇu's bow. ୩୯ । ଲାବ ପକ୍ଷୀ (ହ. ଶ)—39. The grey quail bird. ୪୦ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଏକ ନାମ (ହ. ଶ)—40. A name of Śrīkṛushṇa. ୪୧ । ସମୁଦ୍ର (ହ. ଶ)—41. The sea. ୪୨ । ଜଳ (ହ. ଶ)—42 Water. ୪୩ । ବାଣ; ଶର (ହ. ଶ)—43. Arrow. ୪୪ । ଦୀପକ (ହ. ଶ)—44. Lamp. ୪୫ । ଶିବ (ହ. ଶ)—45. Śiba. ୪୬ । ସୁଗନ୍ଧିତ ଦ୍ରବ୍ୟ (ହ. ଶ) —46. Scented article. ୪୭ ।

ସର୍ପ (ହ୍ର. ଶ)—47. Serpent. ୪୮ । ସ୍ତ୍ରୀ; ନାରୀ (ହ୍ର. ଶ)—48. Woman. ୪୯ । ଦିନ (ହ୍ର. ଶ)—49. Day. ୫୦ । ଖଡ୍ଗ (ହ୍ର. ଶ)—50. Sword. ୫୧ । କପୋତ (ହ୍ର. ଶ)—51. Dove. ୫୨ । ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ (ହ୍ର. ଶ)—52. Name of a metre. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗୁରୁଟି ଚଗଣ ଥାଏ; ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ମୌନାବଳୀ (ହ୍ର. ଶ) । ଏହି ଛନ୍ଦର ପ୍ରତି ଚରଣରେ ୨୨ଟି ଅକ୍ଷର । ୧ମ, ୨ୟ, ୪ର୍ଥ, ୫ମ, ୭ମ, ୮ମ ଓ ୧୧ଶ ବର୍ଣ୍ଣ ଗୁରୁ । ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣମାନେ ଲଘୁ—ବିଶ୍ୱକୋଷ] ୫୩ । ସ୍ତନ; ସ୍ତନ (ହ୍ର. ଶ)—53. Female breast. ୫୪ । ହାତ (ହ୍ର. ଶ)—54. Hand. ୫୫ । କାକୁସ (ହ୍ର. ଶ)—55. The crow. ୫୬ । ହଳ (ହ୍ର.ଶ)—56. Plough. ୫୭ । ଗ୍ରହ; ନକ୍ଷତ୍ର (ହ୍ର. ଶ)—57. Heavenly luminary. ୫୮ । ବେଙ୍ଗ (ହ୍ର. ଶ)—58. Frog. ୫୯ । ଗଗନ; ଆକାଶ (ହ୍ର. ଶ)—59. The sky. ୬୦ । ବସ୍ତ୍ର (ହ୍ର.ଶ)—60. Cloth. ୬୧ । ପକ୍ଷୀ (ହ୍ର. ଶ)—61. Bird. ୬୨ । ଈଶ୍ୱର (ହ୍ର. ଶ)—62. God. ୬୩ । କଜ୍ଜଳ (ହ୍ର. ଶ)—63. Collyrium. ୬୪ । ବିଦ୍ୟୁତ୍; ବଜ୍ରାଗ୍ନି—64. Lightning. ୬୫ । ଏକ ରାଗ—65. Name of a musical mode. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ସବୁ ସ୍ୱର ଶୁଦ୍ଧ । କେହି କେହି ଏହାକୁ ମେଘ ରାଗର ସହଚର କହନ୍ତି । କେହି କେହି ଏହାକୁ ମଲ୍ଲାର ଓ ଦେବଗିରି ରାଗଦ୍ୱୟର ସଂଯୋଗରେ ରଚିତ ସଙ୍କର ରାଗ କହନ୍ତି—ହ୍ର. ଶ ।] ବିଣ—୧ । (ସାର + ଅଙ୍ଗ) ନାନାବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ; ଶବଳ—1. Multi-coloured. variegated. ୨ । ରଞ୍ଜିତ (ହ୍ର ଶ)—2. Coloured. ୩ । ସୁନ୍ଦର (ହ୍ର. ଶ)—3. Beautiful. ଦେ. ବି—୧ । ଶାରଙ୍ଗ୍ (ଦେଖ)—1. Sārang (See) ୨ । ରତିକ୍ରୀଡ଼ା—2. Copulation. (ଦ୍ର—ସାରଙ୍ଗ [ପଦ୍ମ] ମୁଖୀ ସାରଙ୍ଗ [ଶାଳୁଷ୍ଟ] ସାରଙ୍ଗ [ରତିକ୍ରୀଡ଼ା]ରେ ମାତିଲେ—ସଙ୍ଗୀତ ।)

ସାରଙ୍ଗ କେଶରୀ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ସାରଙ୍ଗଗଡ଼ର ନିର୍ମାତା ଭୁବନର ଜଣେ ରାଜା—Name a Raja of Orissa.
Sāraṅga keśarī

ସାରଙ୍ଗ ଗଡ଼—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନ ଦୁର୍ଗବିଶେଷ—Name of an ancient fort of Orissa.
Sāraṅga garḍa [ଦ୍ର—ସାରଙ୍ଗ କେଶରୀ ଜଣଙ୍କର ଦକ୍ଷିଣରେ (ବର୍ତ୍ତମାନ ପଟିଅଣ୍ଡଲାରେ) ସାରଙ୍ଗ ଗଡ଼ ନାମକ ଏକ ଦୁର୍ଗ ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ—କୃପାସିନ୍ଧୁ. ଇତିହାସ ।]

ସାରଙ୍ଗଧର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଉପପଦ ତତ୍ପୁରୁଷ)—୧ । ଧନୁର୍ଦ୍ଧର—1. Archer; bowman, ୨ । ବିଷ୍ଣୁ—2. Bishṇu. ଦେ. ବି—
Sāraṅgadhara
[ସାରଙ୍ଗପାଣି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
A name given to males.

ସାରଙ୍ଗନାଥ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ସାରନାଥ (ହ୍ର. ଶ) (ଦେଖ)
Sāraṅganātha Sāranātha (See)

ସାରଙ୍ଗମୁଖୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ପଦ୍ମମୁଖୀ; ସୁନ୍ଦର ମୁଖବିଶିଷ୍ଟା [ସ୍ତ୍ରୀ]—(a woman) Having a beautiful face.
Sāraṅgam ukhī

ସାରଙ୍ଗ ନୟନା(ଲୋଚନା, ନେତ୍ରା, ନେତ୍ରୀ)—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (କର୍ମଧା ହ୍ର) —ଏଣୀ-ନୟନା [ସ୍ତ୍ରୀ]—(woman) Having the eyes as graceful as that of deer.
Sāraṅga nayanā(lochanā, netrā, netrī)

ସାରଙ୍ଗ ରଦ—ସଂ. ବି—ହସ୍ତି ଦନ୍ତ—Ivory. [ଦ୍ର—ସାରଙ୍ଗରଦ ପଲଙ୍କେ, ସାରଙ୍ଗ ପଲ୍ଲିଲ ଅଙ୍କେ, ସାରଙ୍ଗମୁଖୀ ସାରଙ୍ଗ ସାରଙ୍ଗରେ ମାତିଲେ—ସଙ୍ଗୀତ ।]
Sāraṅga rada

ସାରଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ସାରଙ୍ଗୀ ଯନ୍ତ୍ର ବାଦନକାରୀ—A musician playing on the Sāraṅgi.
Sāraṅgiā
ସାରଙ୍ଗୀ ବଜାଇଏ ସାରଙ୍ଗିଆ

ସାରଙ୍ଗିକ—ସଂ. ବି (ସାରଙ୍ଗ=ମୃଗ+ହନ୍ତ୍ୟାକାରୀ ଅର୍ଥରେ ଇକ) —ବ୍ୟାଧ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କୌମୁଦୀ)—A hunter.
Sāraṅgika

ସାରଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସାରଙ୍ଗ + ଇ; ଏହା ଧନୁକାକାର ଥିବାରୁ)—ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A sort of iron-and brass-stringed fiddle; hurdy gurdy,
Sāraṅgi
ସାରଙ୍ଗ
ସାରଙ୍ଗୀ [ଦ୍ର—ଏ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବହୁ ପ୍ରାଚୀନକାଳରୁ ଭାରତରେ ଚଳି ଆସୁଅଛି । ଏହାର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ପ୍ରାୟ ୧୩ ହାତ । ଏଥିର ଧ୍ୱନିକୋଷ ଓ ଦଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡିଏ କାଠରେ ତିଆରି । ଧ୍ୱନିକୋଷ ଉପରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ହୋଇଥାଏ ଓ ଦଣ୍ଡରେ ପରଦା-ମାନ ଥାଏ । ଦଣ୍ଡର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଭାଗରେ ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଦୁଇଟି ଲେଖାଏଁ ୪ ଗୋଟି ସ୍ୱାଳକରେ ୪ ଗୋଟି ଲୌହ ତାର ଲଗା ହୋଇଥାଏ ଓ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ଗୁଡ଼ିଏ ସ୍ୱାଳକରେ ଗୁଡ଼ିଏ ପିତ୍ତଳର ତାର (ପାର୍ଶ୍ୱତନ୍ତ୍ରିକା) ଲାଗିଥାଏ । ଏହା ଘୋଡ଼ା ବାଳର କମାଣି (ଧନୁ) ସାହାଯ୍ୟରେ ବାଦିତ ହୁଏ । ବାଦକ ଡାହାଣ ହାତରେ କମାଣିକୁ ତାରମାନଙ୍କ ଉପରେ ଘଷନ୍ତି ଓ ବାଆଁ ହାତକୁ ମୁଠାକରି ଅଙ୍ଗୁଠିମାନଙ୍କୁ ପରଦାମାନଙ୍କ ପୃଷ୍ଠରେ ତାରମାନଙ୍କରେ ଚଳାନ୍ତି । ଏ ବାଦ୍ୟର ସ୍ୱର ଅତି ମଧୁର । ଏହା ଗାନ କଳାକାରୀମାନେ ବହୁଶଃ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ହ୍ର. ଶ; ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଗଡ଼ଜାତ ସରୁ ସଳଖ ବାଉଁଶ—Dendrocalamus Strictus (Kirtikar); a kind of long and slender bamboo.

ସାର ଚଳା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ପଶା ଖେଳର ପାଇଁରେ ଗୋଟୀକୁ ଦାନ ପଡ଼ିବା ଅନୁସାରେ ଇତସ୍ତତଃ (ସାର ଗୁଳିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗୁଳିତ କରିବା—To move the dice balls according to the turns of the dice.
Sāra chalā(le)ibā
ଗୋଟିଚଳାନା

ସାରଜ—ସଂ. ବି (ସାର=ଦଧି ଓ ଦୁଗ୍ଧାଦିର ସାର+ଜନ୍. ଧାତୁ+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ନବନୀତ; ଲହୁଣୀ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—
Sāraja Butter. ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ସର୍ଜ୍)—ଏକ ପ୍ରକାର
ସାରଜ ପଶମୀ ମୋଟଲୁଗା—Serge; a kind of woolen cloth.

ସାରଜାସବ—ସଂ. ବି—ଶାଳ ଚନ୍ଦନାଦି ସାରୋତ୍ଥ ବିଂଶତି ପ୍ରକାରର
Sārajāsaba ଆସବ—Twenty kinds of spirits (wine) distilled from Shorea Robusta and other plants. [ଦ୍ର—ଶାଳ, ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ, ରକ୍ତ-ଚନ୍ଦନ, ତିନିଶ, ଖଦିର, ଶ୍ୱେତଖଦିର, ଭଲଆଳା, ଅଶ୍ୱ-କର୍ଣ୍ଣ, ଅର୍ଜୁନ, ଅସନ, ବଟ୍‌ଖଦିର, ତିନ୍ଦୁକ, ବିଳ୍ୱ (ଅପାମାର୍ଗ), ଶମୀ, ବରକୋଳି, ଶଂଶପା, ଶିଂଶପ, ଅଶୋକ, ଧନ୍ୱନ ଓ ମହୁଲି, ଏହି ୨୦ ପ୍ରକାର କାଷ୍ଠର ସାରରୁ ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଏହା ମଳର, ଶଷ୍ପର ଓ ଅଗ୍ନିର ବଳପ୍ରଦ ଓ ଅଗ୍ନିଦୀପ୍ତ, ଶୋକ ଓ ଅରୁଚିନାଶକ ଏବଂ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ପାଦକ—ବିଶ୍ୱକୋଷ, ଚରକ ।]

ସାରଟ—ସଂ. ବି (ସରଟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ବହୁରୂପା ଏଣ୍ଡୁଅ—
Sāraṭa 1. Chameleon. ୨ । ଗୋଧା—2. Varanus Salvator.

ସାରଣ—ସଂ. ବି (ଚୃ. ଧାତୁ=ଗତି କରିବା. ଣିଚ୍ ସାର୍. ଧାତୁ=
Sāraṇa ଚଳାଇବା+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଚାଳନ—1. Moving. ୨ । ଅପସାରଣ—2. Removing. ୩ । ସୁଧାରିବା; ଦୋଷ ଶୁଦ୍ଧି—3. Setting right. ୪ । ଅତିସାର ରୋଗ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—4. Dysentery. ୫ । ଗନ୍ଧଭେଦ (ଧରଣୀ)—5. A kind of scent. ୬ । ଭଦ୍ରବଲା (ଧରଣୀ)—6. A kind of herbarious plant. ୭ । ଅମ୍ବାଡ଼ିକ; ଅମ୍ବଡ଼ା (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—7. Hogplum. ୮ । ରାବଣଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରି-ବିଶେଷ—8. Name of a minister of 'Rābaṇa'. [ଦ୍ର—ରାବଣଙ୍କ ଅନ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀର ନାମ ଶୁକ । ସାରଣ ରାବଣଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଛଦ୍ମବେଶରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସୈନ୍ୟ-ବଳ ବୁଲନା କରିବାକୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଶିବିରରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ; ବିଭୀଷଣ ଏହାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ପହଞ୍ଚାଇଲେ; କିନ୍ତୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଏହାଙ୍କ ପ୍ରତି ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କରି ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ।] ୯ । ପସାରୁଣୀ ଲତା (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—9. Paederia Foetida (creeper) ଦେ. ବି—ବିହାର ପ୍ରଦେଶର ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା—Name of a district of Bihar. ସ୍ତ୍ରୀ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ସ୍ୱାମୀ ବା ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ନାମ ନାରଣ (ନାରାୟଣ) ହୋଇଥିଲେ, ସେ ନାମ ନ କହି ତତ୍-ପରିବର୍ତ୍ତରେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ନାମ—A variation of the name by which a woman (the nickname of whose husband or elder is Nārana) calls a person nicknamed 'Nārana'. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ସ୍ୱାମୀ ବା ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କ ନାମ ନ ଧରି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଉକାଶ୍ୱ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଶିକାଶ୍ୱ, ଗୋପାଳ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଗୋପାଳ, ଗୋପୀନାଥ ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଗୋପୀନାଥ ଆଦି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।]

ସାରଣ ଗଡ଼—ଦେ.ବି—ପୂର୍ବ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟସମୂହର ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ—
Sāraṇa garḍa Sarangarh, a State in the Eastern States Agency. [ଦ୍ର — ପୂର୍ବେ ଏହା ସମ୍ବଲପୁର ରାଜାଙ୍କ ଅଧୀନ ଗୋଟିଏ ଗଡ଼ଜାତ ଥିଲା । ଏହି ରାଜ୍ୟାଧିପତିମାନେ ଗଣ୍ଡ ଜାତୀୟ । ମହାନଦୀ ଏ ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ୫୦ ମାଇଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରବାହିତ । ଏହି ରାଜ୍ୟର ସମ୍ବଲେଶ୍ୱରୀ ମନ୍ଦିର ଦର୍ଶନ ଯୋଗ୍ୟ—ବିଶ୍ୱକୋଷ]

ସାରଣା—ଦେ. ବି—୧ । ଧନବ୍ୟୟ—1. Spending of money.
Sāraṇā ୨ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ; ଠିକଣା; ସଂସ୍ଥାନ—2. Arrange-ଖରଚ, ଖରଚା; **ଖରଚ** ବ୍ୟବସ୍ଥା **ପ୍ରବନ୍ଧ** ment; settlement.

ସାରଣି—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଚୃ. ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ=ସାରଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃଅନ)—
Sāraṇi ୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ନଦୀ (ଅଭିଧାନ କୋଷ)—1. Rivulet. ୨ । ପ୍ରସାରଣୀ ଲତା; ପସାରୁଣୀ ଲତା—2, Paederia Foetida (creeper); Muncuna Monosperme (Haines). ୩ । ପୁନର୍ନବା (ବୈଦ୍ୟକ ନିଘଣ୍ଟୁ)—
ଲାଟୁ 3. Hog-weed. ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଖେଳନା—
ଲଟ୍ଟୁ A kind of toy.

ସାରଣିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସରଣି+ଇକ)—
Sāraṇika [ସାରଣିକା—ସ୍ତ୍ରୀ] ପଥିକ—Wayfarer.

ସାରଣିକଘ୍ନ—ସଂ. ବି (ସାରଣିକ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବାଟ-
Saraṇikaghna ମାରଣା; ବାଟଘାଡ଼ୀ; ଯେଉଁ ଦସ୍ୟୁ ପଥିକ-ମାନଙ୍କର ସର୍ବସ୍ୱ ଲୁଟି କରେ—A highwayman; a dacoit who robs travellers.

ସାରଣୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ+ଈ)—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ନଦୀ
Sāraṇī (ମେଦିନୀ)—1. Rivulet; streamlet. ୨ । ପ୍ରସାରଣୀ; ପସାରୁଣୀ ଲତା (ମେଦିନୀ)—
ଲାଟୁ 2. Paederia Foetida. ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର
ଲଟ୍ଟୁ ଖେଳନା—A kind of toy rattle. [ଦ୍ର—ଘୁଙ୍ଗୁରୁଲି ଅପସରା । ସାରଣୀ ଘୋଳି ଖେଳୁଥିଲା—ଜଗ-ନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] [ଦ୍ର—ଭଇଥ ବା ବେଲ ଇତ୍ୟାଦି ଶସ୍ୟ ଝାଡ଼ି ଉକ୍ତ ଫମ୍ପା ଖୋଳ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟାସରୂପେ ଗୋଟିଏ କାଠି ଗଳାଇ କାଠିରେ ଦଉଡ଼ି ଗୁଡ଼ାଇ ସେ ଦଉଡ଼ିକୁ ଟାଣି ଥଣି ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ଘର୍ ଘର୍ ଶବ୍ଦ କରେ ।]

ସାରଣୀ ଗ୍ରନ୍ଥ—ସଂ. ବି (ନାମ)—ଏକପ୍ରକାର ହିନ୍ଦୁ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର—
Sāraṇī grantha A treatise on Hindu astrology by the help of which calender is compiled. [ଦ୍ର—ଏଥିର ସାହାଯ୍ୟରେ ପାଞ୍ଜିର ଗଣନା ହୁଏ ।]

ସାରଣ୍ଡ—ସଂ. ବ (ସ ଧାତୁ ଣିଚ୍. ଶାର ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅଣ୍ଡ)—
Sāraṇḍa ସରୀସୃପ (ଜଳଧର)—
The egg of a serpent.

ସାରଣ୍ଡା—ସଂ. ବ—ସୁବର୍ଣ୍ଣପୁର ନିକଟସ୍ଥ ପାହାଡ଼ବିଶେଷ—Name of a
Sāraṇḍā hillock near Subarṇapur (in Banki).
[ଦ୍ର—ଏ ସଂଜ୍ଞାର ମୂଳରେ ଅଂଶୁପା ହ୍ରଦ ଅବସ୍ଥିତ ।]

ସାର ତରୁ—ସଂ.ବ (ଏହା ଭୂମିର ଉର୍ବରତା ବୃଦ୍ଧି କରିବାରୁ; ଉମା ସାର
Sāra taru =ଜଳ ପ୍ରଧାନ ତରୁ; ମ. ପ. ଲୋ)—୧ । କଦଳୀ
ବୃକ୍ଷ (ଧନଞ୍ଜୟ)—1. Banana tree. ୨ । ଖଦିର
(ବୈଦ୍ୟକ ନିଘଣ୍ଟୁ)—2. Acacia Catechu
(tree).

ସାରତ(ଥ)—ଗ୍ରା. ବ (ନାମ) ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—
Sārata(tha) A name given to males.

ସାରଥକ—ଗ୍ରା. ବଣ (ସଂ ସାର୍ଥକ)—ସାର୍ଥକ (ଦେଖ)—
Sārathaka Sārthaka (See)

ସାରଥା—ଦେ. ବ (ନାମ)—ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାରେ ବାଲେଶ୍ୱରର
Sārathā ଉତ୍ତରରେ ପ୍ରବାହିତ ସମୁଦ୍ରଗାମିନୀ ନଦୀ ଓ ତହିଁର
ସାରଥା[ଠା] ଉପକୂଳସ୍ଥ ବନ୍ଦର—Name of small river
ସାରଥା and a port on it in the district of
Balasore. [ଦ୍ର—ଏହି ବନ୍ଦର ଅକ୍ଷାଂଶ ୨୧° । ୩୪'।୩୫" ଉତ୍ତର ଓ ଦ୍ରାଘିମା ୮୭°।୮'।୧୬" ପୂର୍ବରେ ଅବସ୍ଥିତ ।

ଏହି ନଦୀରେ ନଳନାଳଡ଼ି ଗ୍ରାମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଣ୍ୟ-ବାହୀ ନୌକାମାନ ଗମନାଗମନ କରନ୍ତି । ଏହି ବନ୍ଦରରେ ନୌକାଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭୂତ ଗୁଡ଼ୁଳ ବ୍ୟବସାୟ ଚଳେ । ଏଥି ନିକଟରେ ହନ୍ତୁଆ ନାମରେ ଅଇ ଗୋଟିଏ ବନ୍ଦର ଅଛି—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

ସାରଥି—ସଂ. ବ (ସୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ଶାର ଧାତୁ=ଚଳାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Sārathi ଅଥି, ଉମା ସ+ରଥ=ସରଥ=
[ପ୍ରଥମ ଅର୍ଥରେ ଏ ଶବ୍ଦର ଅଶ୍ୱ+ପ୍ରେରଣାର୍ଥେ. କ)—୧ ।
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ନିୟନ୍ତା, ରଥଚାଳକ; କଟୁଆନ—1. A
ପ୍ରକତା, ସୂତ, ଷ୍ଟ, ଯନ୍ତା. coachman; a charioteer;
ସବ୍ୟେଷ୍ଟା, ଦାକ୍ଷିଣସ୍ଥ, ରଥ- cardriver. ୨ । ସହାୟକ—
ଭୃତ୍ୟ, ନିୟାମକ, ଗୁଡ଼ୁଳକ, 2. Helper; assistant.
ପ୍ରତେତା, ରଥକାରକ] ୩ । ସମୁଦ୍ର (ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରସାର ଉଣାଧ)
3. The sea; the ocean. ଦେ. ବ. ପୁଂ—
ଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to males.

ସାରଥୁକ—ଗ୍ରା. ବଣ (ସଂ ସାର୍ଥକ)—ସାର୍ଥକ (ଦେଖ)
Sārathuka ସାର୍ଥକ ସାରଥକ Sārthaka (See)

ସାରଥୁକ(କ୍ୟ)—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସାର୍ଥକତା; ସାର୍ଥକ୍ୟ)—ସାର୍ଥକତା
Sārathuki(kya) (ଦେଖ)—Sārthakatā (See)
ସାର୍ଥକତା ସାରଥକତା

ସାରଥ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସାରଥି+ଭାବେ. ଯ)—୧ । ସାରଥିର କର୍ମ—
Sārathya 1. The work of a charioteer. ୨ ।
ସହାୟ; ସାହାଯ୍ୟ—2. Assistance. ୩ । ଯାନ
(ବିଶ୍ୱକୋଷ)—3. A conveyance.

ସାରଥ୍ୟ ନୈପୁଣ୍ୟ—ସଂ. ବ (୭ମୀ ତତ୍))—ସାରଥିର କାର୍ଯ୍ୟରେ
Sārathya naipuṇya ପଟୁତା—Skill in driving a
car.

ସାରଦ—ସଂ. ବଣ (ସାର=ବଳ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯାହା
Sārada ବଳ ଦିଏ; ସାରଦାତା—Giving strength;
[ସାରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ] infusing vigour.

ସାରଦା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସାରଦାନ୍ତ୍ରୀ; ସାରଦ ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Sāradā Feminine of Sārada. ବ—୧ । ସରସ୍ୱତୀ;
[ଶାରଦା—ଅନ୍ୟରୂପ] ବାଗ୍‌ଦେବୀ [ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ]—
1. The Goddess of learning. ୨ । ଦୁର୍ଗା
[ଇତ୍ୟାଦି ତନ୍ତ୍ର]—2. Goddess Durgā. ଦେ.
ସାରଦା ବ—୧ । ଲିପିବିଶେଷ—1. Name of a script.
ସାରଦା [ଦ୍ର—ଗୁପ୍ତ ବଂଶର ଅବନତି ପରେ ଗୁପ୍ତ ଲିପିରୁ ଶ୍ରୀହର୍ଷ, ଓ କୁଟୀଳ ପ୍ରଭୃତି ଲିପି ଉତ୍ତର ଓ ପଶ୍ଚିମ ଭାରତରେ ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା । ଚାର୍ଣ୍ଣୀ, ଗୁରୁମୁଖୀ ଓ ସିନ୍ଧୀ ଅବଧମାନ ସାରଦା ଲିପିରୁ ଅନୁକୃତ—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।] ୨ । (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) ଲୋକଙ୍କ ଦିଆଯିବା ନାମ—2. A name given to males and females. ବୈଦେ. ବ (ଫା)—
ବେହେଲା ପରି ତନ୍ତ୍ରୀ ଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—A sort of
guitar or violin.

ସାରଦା ଆଇନ୍—ଦେ. ବ—୧୯୨୯ ସାଲରେ ବଡ଼ଲାଟଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ
Sāradā ain ସଭାରେ ପାଶ୍ ହୋଇଥିବା ବାଲ୍ୟ ବିବାହ
ସାରଦା ଆଇନ ନିରୋଧକ ଆଇନ—The Sāradā Act of
ସାରଦା ଆଇନ 1929. [ଦ୍ର—ବଡ଼ଲାଟଙ୍କ ସଭା (ଅସେମ୍ବଲି)ରେ ଏ ଆଇନକୁ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଥିବା ବାବୁ ହରବିଳାସ ସାରଦାଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ଅନୁସାରେ ଏ ବିଲ୍‌ର ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି । ଏ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ୧୮ ବରଷରୁ ଅଳ୍ପ-ବୟସ୍କ ବାଳକ ଓ ୧୪ ବରଷରୁ ଅଳ୍ପବୟସ୍କା ବାଳିକାଙ୍କର ବିବାହ ହେଲେ ଉକ୍ତ ବିବାହରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ପକ୍ଷମାନେ ଦଣ୍ଡନୀୟ ହେବେ । ଏହି ଆଇନକୁ ଓଡ଼ିଶାର ଭୁବନାନନ୍ଦ ଦାସଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ୧୯୩୭-୩୮ ରେ ଗୋଟିଏ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା କଠୋରତର କରା ଯାଇଅଛି ।]

ସାରଦାଚରଣ ମିତ୍ର—ଦେ. ବ(ନାମ)-ଜଣେ ବଙ୍ଗୀୟ ସ୍ୱର୍ଗତ ବିଚାରପତି
Sāradā charaṇa mitra ଜଜ୍—The late Justice
ସାରଦାଚରଣ ମିତ୍ର Sārada Charaṇa Mitra of Calcutta.
ସାରଦାଚରଣ ମିତ୍ର [ଦ୍ର-ଏ କଲିକତା ହାଇକୋର୍ଟର ଜଜ୍ ଥିଲେ । ୧୮୪୮ ରେ ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ । ଏ କଲିକତା ବିଶ୍ୱ-ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଏଣ୍ଟ୍ରାନ୍ସ, ଏଫ୍. ଏ, ଓ ବି. ଏ. ପରୀକ୍ଷାରେ ବଙ୍ଗରେ ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ଓ ଏମ୍. ଏ. ରେ ତୃତୀୟସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥିଲେ; ପରେ ବିଦ୍ୟାଗୃହ ଓ ପ୍ରେମଗୃହ ବୃତ୍ତି ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ବି. ଏଲ୍ ବା ଓକାଲତି ପାଶ କରି କେତେକ ବର୍ଷ କଲିକତା ହାଇ-

କୋର୍ଟରେ ଓକାଲତି କରି ପ୍ରଥମେ ଅସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ, ପରେ ଜଜ୍. ଗୁରୁଦାସ ବନ୍ଦ୍ୟୋପାଧ୍ୟାୟ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରିବାରୁ ତାଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ହାଇକୋର୍ଟ ଜଜ୍ ହେଲେ । ଏ ଛଅ ବର୍ଷ ଜଜ କାମ କରି ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରି ବଙ୍ଗୀୟ ସାହିତ୍ୟ ସେବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ଏ ବଙ୍ଗୀୟ ସାହିତ୍ୟ ପରିଷଦର ସଭାପତି ହୋଇଥିଲେ । ବଙ୍ଗୀୟ ପ୍ରାଚୀନ କବି ବିଦ୍ୟାପତିଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀର ଏ ଗୋଟିଏ ସଟୀକ ସଂସ୍କରଣ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ନାନାବିଧ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ପୁରାଣରୁ ବାୟୁତତ୍ତ୍ୱମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧେ ତତ୍ତ୍ୱମାନ ସଂଗ୍ରହ କରି ଏ 'ବାୟୁତତ୍ତ୍ୱ-କାରିକା' ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥ ସଂକଳନ କରିଥିଲେ । ସମଗ୍ର ଭାରତରେ ଦେବନାଗରୀ-ଲିପି ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଏ ବିଶେଷ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ଏ ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚାଶୟର ହିନ୍ଦୁ ଥିଲେ ।]

ସାରଦା ତିଳକ—ସଂ. ବି—ତନ୍ତ୍ରତତ୍ତ୍ୱବିଷୟକ ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
Sāradā tilaka Name of a Sanscrit treatise on metaphysics. (ଉ—ସାରଦା ତିଳକ ବିଗ୍ରହରେ, ଜମ ଦ୍ୱିପିତାର ଅଦ୍ୟରେ । ପ୍ରାଚୀ—ପୁଣ୍ଡରମ. ତନ୍ତ୍ରୋଦୟ ।)

ସାରଦା ପୀଠ (ତୀର୍ଥ)—ଦେ. ବି (ନାମ)—କାଶ୍ମୀରର ତୀର୍ଥ ବିଶେଷ—
Sāradā pīṭha (tīrtha) A place of pilgrimage in 'Kāśmīra'.
ସାରଦା ପୀଠ ସାରଦା ପୀଠ

ସାରଦା ବଙ୍ଗଲା—ପ୍ରାଦେ (ଯାଠିଣା ଓ ବଲ୍ଲାଳିର) ବି—ଲତା-ଫଳ ବିଶେଷ—Name of a fruit.
Sāradā baṅgalā
[ଉ—ଏହା ପୃଥିବୀର ଗୋଲ; ପାଚିଲେ ଖିଅଯାଏ ।]

ସାରଦା ଭୁବନ—ଦେ. ବି—ଜଟକ ଜଙ୍କାର ଝଙ୍କଡ଼ ସ୍ଥାନ—
Sāradā bhubana 'Jhaṅkarda' the seat of the Goddess Sāradā'. (ଉ—ରାଜାସ ବିଶ୍ୱ ଭୁମ୍ବେ ସାରଦା ଭୁବନେ—ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।)

ସାରଦା ମଣ୍ଡଳ—ଦେ. ବି—ସାରଦାଙ୍କ ଅଧିଷ୍ଠିତ ସ୍ଥାନ; ଝଙ୍କଡ଼—
Sāradā maṇḍala Jhaṅkarḍa, the seat of the Goddess 'Sāradā'. (ଉ—ଏମନ୍ତ କରି ଝଙ୍କଡ଼ ସାରଦା ମଣ୍ଡଳେ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।)

ସାରଦା ସୁନ୍ଦରୀ—ସଂ. ବି—ଦୁର୍ଗା (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
Sāradā sundarī Goddess Durgā.

ସାର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖେତକୁ ଉର୍ବର କରିବା ପାଇଁ ତହିଁରେ ସାର ବା ଖତ ଦେବା—1. To manure a field. ୨। ବାହାରେ ପଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଢେର ଗୋଟି କରି ଦେଲେ ଧରି ପଡ଼ିବ ଦାଗ ଦେଓୟା ବୋଲି ତହିଁ ଉପରେ ପାଇଁ ଶରଣ୍ଡା ଦ୍ୱାରା ରେଖାମାନ ଟାଣିବା—2. To draw lines with chalk-powder or ashes on a heap of paddy or other grain left in the open.
ସାର ଦେବା ଦାଗ ଦେବା

ସାର ଦ୍ରୁମ—ସଂ. ବି—୧ । ଖଦିର ବୃକ୍ଷ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sāra druma 1. Catechu tree. ୨। (ମ. ପ. ଲୋ) ସାର ପ୍ରଧାନ ବୃକ୍ଷ—2. A tree abounding in Sāra.

ସାର ଧାନ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧାନ୍ୟ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
Sāra dhānya Excellent variety of paddy.

ସାରନାଥ——ଦେ. ବି (ନାମ)—କାଶୀ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବୌଦ୍ଧ-ସ୍ଥାନ ଓ ତତ୍ତ୍ୱ—Name of a famous Buddhistic sacred place near Benares.
Sāranātha
ସାରନାଥ

[ଉ—ବର୍ତ୍ତମାନ ବାରାଣସୀ ନଗରର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମରେ ୪ ମାଇଲ୍ ଦୂରରେ ଏହି ସ୍ଥାନ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ବୁଦ୍ଧ ପ୍ରଥମେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ପ୍ରଚାର କରିଥିଲେ । ଏହାର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ ମୃଗଦାବ (Dear park) । ଏ ସ୍ଥାନ ନାନାବିଧ ବୌଦ୍ଧ କୀର୍ତ୍ତିରେ ମଣ୍ଡିତ; ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ପଞ୍ଚମ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ଚୀନ୍ ପରିବ୍ରାଜକ ଫାହିୟାନ୍ ଏ ସ୍ଥାନ ପରିଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ; ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଦଶମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ହୁଏନ୍ସାଂ ମଧ୍ୟ ଏ ସ୍ଥାନ ପରିଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱବିତ୍‌ମାନେ ଗତ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ଏ ସ୍ଥାନ ଖନନ କରାଇ ଅନେକ ପ୍ରାଚୀନ ବୌଦ୍ଧ କୀର୍ତ୍ତିର ଉଦ୍ଧାର କରିଅଛନ୍ତି ।

ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ଚୂଳମଣି ଦାସଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ 'ହିମାଳୟ ପଥେ' ନାମକ ପୁସ୍ତକରେ ସାରନାଥର ବିସ୍ତୃତ ବିବରଣ ପ୍ରଦତ୍ତ ହୋଇଅଛି ।

ଏଠାରେ ଭୂଗର୍ଭରୁ ମହାରାଜ ଅଶୋକଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଶିଳାଲିପି, ଗୋଟିଏ ମନ୍ଦିରର ଭିତ୍ତି, ଜିନଙ୍କ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ବୋଧିସତ୍ତ୍ୱମୂର୍ତ୍ତି, ପ୍ରସ୍ତରସ୍ତମ୍ଭ ଓ ସ୍ତମ୍ଭ ଗାଞ୍ଚୋଳୀଣ୍ଣ ଲିପି, ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ ଫଟାସ୍ତମ୍ଭ ଭିତ୍ତି, ବହୁ ହିନ୍ଦୁ, ଜୈନ ଓ ବୌଦ୍ଧ ଦେବଦେବୀଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ଓ ଅନେକ ବୌଦ୍ଧସ୍ତୂପ ବାହାରି ଅଛି ।]

ସାରନ୍ଦା(ଣ୍ଡା)—ଦେ. ବି—ସିଂହଭୂମି ଜିଲ୍ଲାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋ ମାନଙ୍କ ଅଧ୍ୟୁଷିତ ଗୋଟିଏ ପୀଠ (ଏଥିରେ ପ୍ରାୟ ୮୮ଟି ଗ୍ରାମ ସଂଖ୍ୟା ଅଛି)—Name of a collection of non-aryan villages in Singbhum.
Sārandā(ṇḍā)
ସାରନ୍ଦା
ସାର'ଦ୍ଦା

ସାର ପାଦପ—ସଂ. ବି (ଏଥିର ମଞ୍ଜି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶକ୍ତ ଥିବାରୁ)—ଧାମନ ବୃକ୍ଷ (ଇନ୍ଦ୍ରମାଳା); ଭାମଣ ଗଛ—
Sāra pādapa A timber tree: Cordia Macleodii.

ସାରଦ—ସଂ. ବି (ସରସ୍+ଅ; ଭାବାଦିକ)—ସରଯୂନଦୀଭବ ବସ୍ତୁ (ଅମର)
Sārada A thing produced or got from the river 'Saraju.

ସାରବତ୍ତା—ସଂ. ବି (ସାରବତ୍+ଭାବ ତା)—ସାରବାନ୍ ହେବା ଅବସ୍ଥା-
Sārabatta The State of being substantial.

ସାର ବନ୍ଦୀ—ଦେ. ବିଣ—ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ—Arranged in rows.
Sāra bandī
ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ, ସାରବନ୍ଦୀ

ବି—ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧକରଣ—Arranging in rows.
ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ

ସାର ବର୍ଜିତ—ସଂ ବିଣ—ସ୍ୱାରଂଶରହିତ—
Sāra barjita Having no substance.

ସାରବାନ—ସଂ ବିଣ. ତ୍ରି(ସାର + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍;୧ମା ୧ବ)—ସାର
Sārabān ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠାଂଶ ଯୁକ୍ତ; ସସାର—Substantial
(ସାରବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସାରବନ୍ତ—ବି)

ସାର ବାହିବା—ଦେ. କ—ସାର ଚଳାଇବା (ଦେଖ)
Sāra bāhibā Sāra chalāibā [See]
(ସାର ବାହୁନେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାର ଚାଲାନ ଗୋଟୀ ଚଲାନା (ଉ—ପଣାପଣି ମୁହଁ ଜାଣେ ନାହିଁ, ଦାନ ପଡ଼ିଲେ ସାର ଦେବ ବାହୁ—ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ସଙ୍ଗୀତ ।)

ସାରଭାଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବିଷୟର ବା ଶାସ୍ତ୍ରବିଚାରର ଶେଷ
Sārbhānga ମୀମାଂସା—Final decision or settle-
ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ନିଷ୍ପତ୍ତି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ment of a matter or transaction. [ଦ୍ର—ଆଲୋଚନା ବା ତର୍କ ବିତର୍କପରେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କ ବିବାଦ ବା ମତଭେଦକୁ ଭଞ୍ଜନ କରି ଶେଷରେ ସାରକଥା ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବାକୁ ସାରଭାଙ୍ଗ କରିବା ବୋଲାଯାଏ ।]

ସାରଭାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—୧ । ଅକୃତ୍ରିମ ଧାନ୍ୟ (ମୃଗନାଭ୍ୟାଦି)—
Sārabhāṇḍa 1. Natural receptacle or bag (e. g. the cover or bag enclosing the musk). ୨ । ଅକୃତ୍ରିମ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—(ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
2. Any commodity which is found in nature.

ସାର ଭୂତ—ସଂ. ବିଣ—(ସାର + ଭୂ. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—ସର୍ବ ଶ୍ରେଷ୍ଠ;
Sāra bhūta କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ସାର ସ୍ୱରୂପ—Essential.
(ସାର ଭୂତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାରଭୃତ୍—ସଂ. ବିଣ (ସାର + ଭୃ ଧାତୁ = ଗ୍ରହଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ ବ୍ୟ ପ୍)-
Sārabhṛut ସାରଗ୍ରାହୀ—Accepting the sāra of things.

ସାରମର୍ମ—ସଂ. ବି—୧ । କୌଣସି ବିଷୟର ଅସଲ ମର୍ମ—1. The
Sāramarma essential import. ୨ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ମର୍ମ—
2. Summary of any matter; synopsis.

ସାରମିତି—ସଂ. ବି—(ସାର = ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିଷୟ + ମା. ଧାତୁ = ମାପିବା +
Sāramiti କରଣ ତି)— ବେଦ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର) —The Bedas.

ସାରମୂଷିକା—ସଂ. ବି—ଦେବଦାଳୀ (ଘାଳ ବର୍ଦ୍ଧିଣୁ); ଏକପ୍ରକାର
Sāra mūshikā ଜହ୍ନୀ; ତଉଡ଼ା — Bristly Luffa;
Andropagen Serratus (a creeper and its fruit).

ସାରମେୟ—ସଂ. ବି—(ସରମା = କୁକୁରୀ + ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଏୟ)—
Sārameya (ସାରମେୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କୁକୁର (ଅମର)—Dog.

ସାରମେୟ ଯୁଗଳ—ସଂ. ବି—କାଳକାଞ୍ଜ ମଣ୍ଡଳ ନାମକ ନକ୍ଷତ୍ରଦ୍ୱୟ
Sārameya jugala (ନକ୍ଷତ୍ରତଳେ ଟୀକା ଦେଖ)—
Canis Vanaticii (2 stars).

ସାର ଯମକ—ଦେ. ବି (ଅଳଙ୍କାର) ଯମକ ବିଶେଷ—A kind of
Sāra jamaka alliteration. [ଦ୍ର—ଏହାର ଉଦାହରଣ ଯଥା—ନାଗରମଣୀ ଗଣ ନାଗରମଣି ଗଣନା ନୋହୁ ଦେଇଣ ଟୁକିବେ । ଅଭିମନ୍ୟୁ, ବିଦଗ୍ଧ ଚିନ୍ତାମଣି ।]

ସାରଳା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସାରଦା = ସରସ୍ୱତୀ, ଦୁର୍ଗା)—
Sāralā ୧ । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ଝଙ୍କଡ଼ ପ୍ରଗନ୍ନା ଓ ଜିଲ୍ଲୋଲ ଥାନା
(ସାରଳା ଠାକୁରାଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅନ୍ତର୍ଗତ କନକପୁରରେ
ସାରଳା ବିରାଜିତା ଦୁର୍ଗାପ୍ରତିମା—1. The name of an idol
ସାରଦା of Durga at Kanakapur in the Cuttack district.

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କୁ ଲୋକେ ବିଦ୍ୟାଦାୟିନୀ ବାଗ୍‌ଦେବୀ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଏହାଙ୍କ ନିକଟରେ ଛାତ୍ର ଓ ମହିଷୀ ବଳିପଡ଼େ; ବଳଦୁର୍ଗା ମନ୍ଦିରେ ଏହାଙ୍କ ପୂଜାହୁଏ; କିନ୍ତୁ ଏହାଙ୍କ ପୂଜାରେ ତୁଳସୀ ଓ ବେଲେପତ୍ରୀ ଉଭୟ ଲାଗେ । ଏହାଙ୍କ ସେବାପାଇଁ ଖଞ୍ଜା ଥିବା ଦେବୋତ୍ତର ସମ୍ପତ୍ତିର ପରିଚାଳନାର୍ଥ କଟକର ଜଜସାହେବଙ୍କଦ୍ୱାରା ଗୋଟିଏ କମିଟୀ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି । ଏହାଙ୍କ ନିକଟରେ ଅଧା ଘଡ଼ି ଶୂଦ୍ରମୁନି ସାରଳା ଦାସ କବିତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର 'ଘଟ'କୁ ନେଇ ସେବକମାନେ ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ବୁଲି ଗୋଡ଼ରେ ରଣପା ବାନ୍ଧି ଓ ନର୍ତ୍ତକୀ ବେଶ ଧାରଣ କରି ନାଚନ୍ତି । ଏହାଙ୍କର ବାହନ ସିଂହ ଥିବାରୁ ଏହାଙ୍କୁ କେହି କେହି 'ସିଂହସାରଳା' ବୋଲି ଡାକନ୍ତି ।] ୨ । ସରସ୍ୱତୀ—2. Goddess Saraswati. [ଉ—ଆଜ୍ଞା ପାଇ ସାରଳା ଯେ ବେଗେ ଚଳିଗଲେ —ପ୍ରତା ଯ. ଶଶିସେଣା ।]

ସାରଳାଙ୍କ ଘଟ(ଣ୍ଡ)—ଦେ. ବି—ସାରଳା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ନିକଟରେ
Sāralānka ghaṭa(ṇṭa) ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ପୂଜା ପାଇଥିବା
ସାରଳାର ଘଟ ଘଟ ବା ମାଠିଆ—A consecrated pit-
ସାରଳାକା ଘଟ cher of water representing the Goddess Sāralā which is carried by the Sebakas from village to village during summer. [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ସାରଳା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ମାଳୀ ସେବକମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ ବହନ କରି ଗୋଡ଼ରେ ରଣପା ବାନ୍ଧି ଓଡ଼ିଶାର ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ସ୍ତ୍ରୀବେଶରେ ଘଣ୍ଟା ବଜାଇ ନାଚନ୍ତି ଓ ଲୋକେ ଉକ୍ତ ଘଟକୁ ପଣା ନୈବେଦ୍ୟ ଦିଅନ୍ତି ।]

ସାରଳା ଦାସ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଓଡ଼ିଆ ପଦ୍ୟ ମହାଭାରତ ରଚୟିତା
Sāralā dāsa —The author of the metrical
ସାରଳା ଦାସ Mahābhārata in Oriya. [ଦ୍ର—
ସରଳା ଦାସ କଟକ ଜିଲ୍ଲା ଝଙ୍କଡ଼ ପରଗଣାର 'ତେଲୁଗୁପଦା' ନାମକ ଗ୍ରାମରେ ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ । ଓଡ଼ିଶାର ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜା କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ (୧୪୪୭-୧୪୭୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ) ସମୟରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଆ ମହାଭାରତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଏ ରଚନା କରିଥିଲେ—ତାରିଣୀ. ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ. ଇତିହାସ ।

ଏହାଙ୍କୁ 'ଶୂଦ୍ରମୁନି' ସାରଳା ଦାସ କହନ୍ତି । ଏହାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ନାମ ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର ଥିଲା । ଏ ପ୍ରଥମେ ମୂର୍ଖ ଥିଲେ;

ସରେ ସାରଳା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କଠାରେ ଅଧା ପଡ଼ି ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଠାରୁ ବର ପାଇ, ସାରଳା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରତି ଦିନ ପଢ଼ା ଯାଉଥିବା ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ପୁରାଣ ଶୁଣି ଓଡ଼ିଆରେ ମହାଭାରତ ରଚନା କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ସଙ୍ଗେ ଉକ୍ତ ମହାଭାରତର ଅବିକଳ ମେଳ ନାହିଁ । ଏ ମହାଭାରତରେ କବି ଅନେକ ମୌଳିକ କଥା ଗଢ଼ି ପାଇଅଛନ୍ତି ଓ କେତେକ ଚାଲଳିତ ଅଖ୍ୟାନ ମଧ୍ୟ ଯୋଗ କରିଅଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ପଦ୍ୟ ରଚନାରେ ଏହାଙ୍କର ଲେଖା ପ୍ରାଚୀନ ବୋଧ ହେଉଥିବାରୁ ଏହାଙ୍କୁ ଆଦିକବି ବୋଲି ଲୋକେ କହନ୍ତି । ଏ ପନ୍ଦରଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଲୋକ । ଏ ପୁଣି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦେଉଳ ଦେଉଳ ମଧ୍ୟସ୍ଥ କଳିବଟ ମୂଳେ ବସି ତାଙ୍କ ମହାଭାରତ ରଚନା କରିଥିଲେ । ପୁଣି ମୁକ୍ତିମଣ୍ଡପର ପଣ୍ଡିତମାନେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ 'ଶୂଦ୍ରମୁନି' ଉପାଧି ଦେଇଥିଲେ । ସାରଳାଙ୍କଠାରୁ ବର ପାଇ ସେ କବି ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ନିଜେ ଆପଣାକୁ 'ସାରଳା ଦାସ' ବୋଲି ପରିଚିତ କରାଇଲେ ।

ସେ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାରେ କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ରାଜା ଥିଲେ । ରାଜା ତାଙ୍କ କବିତ୍ୱରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ 'ପରଡ଼ା' ଉପାଧି ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବଂଶଧରମାନେ ସେହି 'ପରଡ଼ା' ଉପାଧିକୁ 'ପରିଜା' ବୋଲି ଏବେ ବ୍ୟବହାର କରୁଅଛନ୍ତି ।

ତାଙ୍କ ନାମ ଅନୁସାରେ ଝଙ୍କଡ଼ର ଉତ୍ତର-ପଶ୍ଚିମରେ 'ସାରଳା' ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ ବସିଥିଲା, ସେ ଗ୍ରାମକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ 'ବଡ଼ ସାରେଳ' ବୋଲିପାଏ ।

କବି ନିଜର ଆଉ ପ୍ରଥମ ଜୀବନରେ ଗୃହବାସ ଓ ମୁଲିଆ କାମ କରୁଥିଲେ । ମହାଭାରତ ଲେଖି ସାରି ସେ ଚିତ୍ରୋତ୍ପଳା କୂଳରେ ଗୋଟିଏ ମଠ ସ୍ଥାପନ କରି ସେହିଠାରେ ଶେଷ ଜୀବନ କଟାଇଲେ । ତାଙ୍କୁ ଲୋକେ 'ମୁନିଗୋସାଇଁ' ବୋଲି ଡାକୁଥିଲେ ଓ ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଆଶ୍ରମକୁ ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକେ ମୁନି ଗୋସାଇଁ ମଠ କହନ୍ତି । ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ସପ୍ତମୀ ଦିନ ସେ ସରଲୋକ ଗମନ କରିଥିଲେ । ପ୍ରତି ବର୍ଷ ସେହି ଦିନ ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ମହୋତ୍ସବ ହୁଏ—ବନମାଳୀ ପଣ୍ଡା ପଞ୍ଚାମୃତ ।]

ସାରଳା ଭାରତ—ଦେ. ବି—ଶୂଦ୍ରମୁନି ସାରଳା ଦାସଙ୍କ କୃତ ଓଡ଼ିଆ
Sāraḷā bhārata ପଦ୍ୟ ମହାଭାରତ—The metrical
ସାରଳା ମହାଭାରତ Mahābhārata composed by the
ସାରଳା ମହାଭାରତ poet Sāraḷa Dāsa in Oriya
(ସାରଳା ମହାଭାରତ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ଏହା ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ଉପାଖ୍ୟାନ ଅନୁସାରେ ଧାରାବାହିକରୂପେ ଲିଖିତ ହୋଇ ନାହିଁ ।]

ସାର ଲୌ(ଲୌ)ହ—ସଂ. ବି (ସାର=ସାରାଂଶ+ଲୌହ)—୧ ।
Sāra lo(lau)ha ଲୌହସାର; ଇସ୍ପାତ—1. Steel. ୨ ।
ଖାଣ୍ଟି ଲୁହା—2. Pure iron.

ସାରଲ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସରଳ+ଭାବ. ଯ)—୧ । ସରଳତା—1. Straightness. ୨ । ନିଷ୍କପଟତା—
Sāralya
2. Frankness; straightforwardness.

ସାର ଶୂନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଅସ୍ତି ତତ୍ପୁରୁଷ)—୧ । ଅସାର—
Sāra śūnya 1. Having no substance; unsubstantial. ୨ । ନିକୃଷ୍ଟ—2. Inferior.

ସାରସ୍ ମେଘୁଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ମେଘ
Sāras meghuā ଘୋଟି, ମେଘ ବର୍ଷୁଥିବା ଭଙ୍ଗ ବା ପାଗ—
Cloudy weather portending rain. (ଯଥା—ଆଜି ସାରସ୍ ମେଘୁଆ ହୋଇଛେ ।)

ସାରସ—ସଂ. ବି (ସରସ୍=ସରୋବର+ଅ; ସରୋବରରେ ବିଚରଣ
Sārasa କରୁଥିବାରୁ)—୧ । (ପୁଂ) ଜଳଚର
[ପ୍ରଥମ ଅର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ ସ.. ପକ୍ଷିବିଶେଷ; ଚଢ଼ିଆଳାଙ୍କ—1. The
ନାମ—ପୁଷ୍କରାହ୍ୱ, ଗୋନର୍ଦ୍ଦ, white stork or crane;
କାଙ୍କୁର, ଲକ୍ଷ୍ମ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ, Indian or Siberian crane;
ସରସୀକ, ସରୋଜ୍ଭବ, Ardea Siberica (M. W.)
ସରୋଭବ, ରସିକ, କାମୀ] Cineria Alba; Grus Cinerea. [ଦ୍ର—ଏହା ଜଳଚର
(ସାରସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବର୍ଗର ଧଳା ଓ ଦୁଇ ହାତ ଲମ୍ବର ପକ୍ଷୀ । ଏ ଉତ୍ତର-ଭାରତବାସୀ, କିନ୍ତୁ ଶୀତକାଳରେ ଏ ଦେଶକୁ ଆସନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଆକାର ହାଡ଼ଗିଳା ପକ୍ଷୀଙ୍କ ପରି । ଏମାନେ ଏକତ୍ର ଯୋଡ଼ା ଯୋଡ଼ା ହୋଇ ବିଚରଣ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଓ ଚେଞ୍ଚ ଲମ୍ବ; ଥଣ୍ଟ ବଡ଼ ଓ ମୁନିଆ । ଏ ପକ୍ଷୀର ମାଂସ ମଧୁର, ଅମ୍ଳ, କଷାୟ; ଏବଂ ମହାତିସାର, ପିତ୍ତ, ଗ୍ରହଣୀ ଓ ଅର୍ଶୋରୋଗରେ ଉପକାରୀ । ଏ ପକ୍ଷୀ ସାଧାରଣତଃ ଜଳା ଭୂମିରେ ବାସ କରେ । ଏହାର ଦେହର ପାଳକ [ଲୋମ] ଗୁଡ଼ିକ ଧୂସର; ମସ୍ତକର ଅଗ୍ରଭାଗ, ଚକ୍ଷୁ ଓ ଚଞ୍ଚୁର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନର ପାଳକମାନ କଳା; ମସ୍ତକର ଚିତ୍ ଉପରଭାଗ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଲୋମହୀନ ଓ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ; ଚକ୍ଷୁ ହରିତାଭ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ଚଞ୍ଚୁର ଅଗ୍ରଭାଗ ଈଷତ୍ କୃଷ୍ଣ; ପାଦ କଳା; ଏହି ଚଞ୍ଚୁର ଅଗ୍ରରୁ ପୃଷ୍ଠର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୈର୍ଘ୍ୟ ୪ ଫୁଟ୍ । ଏ ଭ୍ରମଣଶୀଳ ପକ୍ଷୀ, ବର୍ଷଯାକ ଏମାନେ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଆ ଆସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ କୃଷକମାନଙ୍କ କ୍ଷେତରେ ବୁଣା ଯାଇଥିବା ଶସ୍ୟବୀଜମାନଙ୍କୁ କ୍ଷେତରୁ ଖୁଣ୍ଟିକରି ଖାଆନ୍ତି; ଶାମୁକା, ଗେଣ୍ଡା, ବେଙ୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି ମଧ୍ୟ ଖାଆନ୍ତି । ବେଳେ ବେଳେ ଏମାନେ ଛୁଠା ବା ଛଣ ଗଦା ମଧ୍ୟରେ ଓ ଭଗ୍ନ ଅଟ୍ଟାଳିକାର ଭିତ୍ତି ପ୍ରାଚୀର ଭିତ୍ତିରେ ବସା ବାନ୍ଧନ୍ତି । ଏ ଜାତିର ହରିତ ୨ଟି ଡିମ୍ବ ପ୍ରସବ କରେ ଓ ଶାବକଙ୍କୁ ମନୁଷ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ସ୍ନେହରେ ଓ ଯତ୍ନରେ ପାଳେ । ଅସିଆ, ଆଫ୍ରିକା ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ଓ ଇଉରୋପରେ ଉତ୍ତରାଂଶରେ ଏ ପକ୍ଷୀ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଏକ ଦେଶରୁ ଅନ୍ୟ ଦେଶକୁ ଯିବା ବେଳେ ବାଟରେ ଆକାଶରେ ବହୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ

ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ ହୋଇ ଗମ୍ଭୀର ଶବ୍ଦ କରି ଉଡ଼ନ୍ତି । ସାରସ ପକ୍ଷୀ ଶୀଘ୍ର ଗୋଖା ମାଟେ ଓ ପାଳିତ ସାରସ ପକ୍ଷୀ ପାଳକଙ୍କ ଉଦ୍ୟାନରେ ବିଚରଣ କରି ଉଦ୍ୟାନରୁ ଘାସ ପତଙ୍ଗ ଖାଆନ୍ତି ଓ ସେ ସ୍ଥାନରୁ ଉଡ଼ି ପଳାଇ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଶାଳୁନ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ଯାତ୍ରାଦି ଶୁଭ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାରସଦ୍ୱନିକୁ ଦେଖିଲେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ; ଗମନକାଳରେ ପୃଷ୍ଠଦେଶରେ ଏମାନଙ୍କ ଧ୍ୱନି ଶୁଣିଲେ ଲକ୍ଷ୍ମୀନାଶ ଘଟେ; ବାମଦିଗରେ ଧ୍ୱନି ଶୁଣାଗଲେ ସ୍ତ୍ରୀଲାଭ; ଆଗରେ ଶୁଣାଗଲେ ରାଜାଙ୍କଠାରୁ ଅର୍ଥଲାଭ ହୁଏ; ଦୁଇଟି ସାରସଙ୍କ ଏକତ୍ର ଜଳଧ୍ୱନି ଶୁଣାଗଲେ ଅର୍ଥଲାଭ ହୁଏ । (ବିଶ୍ୱକୋଷ) । ୨ । ହଂସ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—2. Swan. ୩ । (ସରସ୍+ଜାତାର୍ଥେ ଅ)—ପଦ୍ମ (ଅମର)—3. Lotus. ୪ । [ସ=ସହ+ରସ]—ଚନ୍ଦ୍ର (ମେଦିନୀ)-4. The moon. ୫ । ସ୍ତ୍ରୀକଟ୍ୟାଭରଣ; ଗୋଠ; ଚନ୍ଦ୍ରହାର—5. A waist chain. ୬ । ପକ୍ଷୀ-6. A bird in general [M. W.] ୭ । ପଦ୍ମବନ—7. A place where lotus plants grow. [ଉ—ବାଣ ଭୂପାର ବୃଷ୍ଟି କପି ସାରସ ଭୁଟି ସଞ୍ଚରଣ କୁଟ୍ଟଳେ ଯେ—ଉଚ୍ଚ ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।] ୮ । ସରୋବର ଜଳ—8. Water of a tank. [ଦ୍ର—ଯବନ ପ୍ରଭୃତି ଦ୍ୱାରା ନଦ୍ୟାଦିର ଜଳ ରୁଦ୍ଧ ସ୍ଥାନକୁ ସରସ୍ ଓ ଚହିର ଜଳକୁ ସାରସ ଜଳ ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ଜଳ ବଳକର, ପିପାସା-ନାଶକ, ମଧୁରରସ, ଲଘୁ, ରୁଚିକର, କଷାୟରସ, ରୁକ୍ଷ ଓ ମଳ ମୂତ୍ରରୋଧକ—ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ ।]

ସାରସ ଜଳ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ସାରସ ୮ (ଦେଖ)
Sārasa jala Sārasa 8 (See)

ସାରସନ(ନା)—ସଂ. ବ (ସାର=ବଳ+ସନ୍· ଧାତୁ=ଦାନ କରିବା+ କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଦେହକୁ ବଳଦାନ କରେ)—୧ । ପୁରୁଷର କଟିବନ୍ଧନ; କମର ବନ୍ଧ—1. Belt. [ଉ—XXXX ବରାଙ୍ଗ ଉତ୍ତାର ଉତ୍ତମସ୍ୱ ଶିରସ୍ତ୍ରାଣ, ସାରସନ, ଭୂଷା । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।] ୨ । ବାଈ; ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ କଟିର ଆବରଣ; ଗୋଠ; ଚନ୍ଦ୍ରହାର ଆଦି—2. Waist chain of a woman. ୩ ମେଖଳା; ଓଡ଼ିଆଣୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ବାଈଲାକୁ ଦେହରେ ଦୃଢ଼ କରି ଲଗାଇବା ପାଇଁ ଅଧା ଉପରେ ଯେଉଁ ପଟୀ ପଡ଼ନ୍ତି—3. A woman's girdle. [ଦ୍ର—ବାଈଲ ପିନ୍ଧି ତାହାକୁ ଦେହରେ ଦୃଢ଼ ସଲଗ୍ନ କରିବା ପାଇଁ ଦେଉଁ କମରପଟୀ ଆଦି ବନ୍ଧା ହୁଏ ତାକୁ ସାରସନ ବୋଲାଯାଏ । ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

ସାରସ୍ୱତ—ସଂ. ବିଣ (ସରସ୍ୱତୀ+ଅ)—୧ । ସରସ୍ୱତୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Sāraswata 1. Relating to Saraswati. ୨ । ସାରସ୍ୱତ ଦେଶୀୟ—2. Belonging to the Sāraswata country. ୩ । ବିଦ୍ୱାନ୍; ପଣ୍ଡିତ—3. Learned. (ଉ—ସାରସ୍ୱତ ବ୍ରାହ୍ମଣର ବାଣୀ-ଅଗ୍ନିଶିଖା ଚିରନ୍ତନ—ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।) ୪ । (ସରସ୍ୱତ୍+ଅ) ସମୁଦ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—4. Oceanic; maritime. ବ—୧ । ବିଲ୍ୱଦଣ୍ଡ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—1. A stick made from the branch of the Bilwa tree. ୨ । ଦିଲ୍ଲୀନଗରର ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମସ୍ଥ ଦେଶ ବିଶେଷ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—2. Name of a country to the north-west of Delhi. ୩ । ସାରସ୍ୱତ ଦେଶୋଦ୍ଭବ ବ୍ରାହ୍ମଣ—3. A Brāhmaṇa from the Sāraswata country. ୪ । ଗୌଡ଼ୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ୫ ଗୋଟି ଶାଖା ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ—4. One of the five branches of the Gaurdiya Brāhmaṇas. [ଦ—ଏହା ବିନ୍ଧ୍ୟ ପର୍ବତର ଉତ୍ତରବାସୀ ପଞ୍ଚଗୌଡ଼ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଶାଖା । ପଞ୍ଚ ଗୌଡ଼ ଯଥା—

ସାରସ୍ୱତ, କାନ୍ୟକୁବ୍ଜ, ଗୌଡ଼, ମୈଥିଳ ଓ ଉତ୍କଳ । ସାରସ୍ୱତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ମର୍ଯ୍ୟାଦ ଅଟନ୍ତି । ସ୍ଥଳ ପୁରାଣରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଧାନ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି; ଯଥା—ପଞ୍ଚଗୌଡ଼ୀୟ ଓ ପଞ୍ଚ ଦ୍ରାବିଡ଼ । ବିନ୍ଧ୍ୟୋତ୍ତରବାସୀମାନେ ପଞ୍ଚଗୌଡ଼ୀୟ ଓ ବିନ୍ଧ୍ୟର ଦକ୍ଷିଣବାସୀମାନେ ପଞ୍ଚଦ୍ରାବିଡ଼ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ । 'ସାରସ୍ୱତ' ପଞ୍ଚଗୌଡ଼ୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଏକଶାଖା । ଯେଉଁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ପୂର୍ବେ ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀ ତୀରରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ସେମାନେ ଓ ସେମାନଙ୍କ ବଂଶଧରମାନେ ସାରସ୍ୱତ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ହେଲେ । ଏହି ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀ ଅଜକାଲି ରାଜପୁତାନାର ମରୁଭୂମି ମଧ୍ୟରେ ଲୁପ୍ତ ହୋଇଅଛି । ହିନ୍ଦୁମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ, ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନ୍ତଃସଲିଳା ହୋଇ ପ୍ରୟାଗ (ତ୍ରିବେଣୀ) ଠାରେ ଗଙ୍ଗା ଯମୁନା ସଙ୍ଗେ ମିଳିତ ହୋଇଅଛି । ସାରସ୍ୱତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ୪୫ ପ୍ରଧାନ ଉପଶାଖାରେ ବିଭକ୍ତ, ଯଥା—ଗାନ, ଅଷ୍ଟାନ, ବାଲହ ଓ ବାଦନ । ଏହି ଉପଶାଖାମାନଙ୍କରେ ଗାନରେ ୫, ଅଷ୍ଟାନରେ ୮, ବାଲହରେ ୧୨ ଓ ବାଦାନରେ ୫୨ଟି ବିଭିନ୍ନ ଗୋତ୍ର ଅଛି । ହରିଦ୍ୱାର, ଥାନେଶ୍ୱର ଓ ମଥୁରାର ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଏ ସବୁ ବଂଶପରମ୍ପରା ଉପରେ ଉପସ୍ଥାପିତ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଅଛି । ବୋମ୍ବାଇ ପ୍ରେସିଡେନ୍ସିର ଖାନଦେଶ, ବେଲଗାଓଁ ଓ ଦାନାଡ଼ା ଜିଲ୍ଲାରେ ଏ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗାର୍ଗ୍ଗ ଓ ବୈଷ୍ଣବମତାବଲମ୍ବୀ ଦୁଇଟି ଦଳ ଅଛି । ବୋମ୍ବାଇ ପ୍ରଦେଶରେ ସାରସ୍ୱତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ସେନ୍ଦ୍ରକ ନାମରେ ପରିଚିତ—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।] ୫ । କଳ୍ପବିଶେଷ; ସାରସ୍ୱତ କଳ୍ପ (ଦେଖ)—5. Sāraswata kalpa (See). ୬ । ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀସ୍ଥ ମୁନିବିଶେଷ—6. Name of a sage who

was the son of the Saraswatī river. ୭। ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣବିଶେଷ—7. Title of a famous and old Sanscrit grammar. ଦେ.

ସାର,ଉତ୍କୃଷ୍ଟ, ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିଣ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧। ଶ୍ରେଷ୍ଠ—1. (figurative) Excellent. (ଉ—ବୋଲଇ ଜୀବ ମଧ୍ୟରେ ସାରସ୍ୱତ କେହି—ଭଜ, ବୈଦେହୀଶବଳାଭ ।)

ଶ୍ରେଷ୍ଠ

୨। ଯୋଗ୍ୟ—2. Worthy. ୩। ସାରଯୁକ୍ତ—3. Substantial. ୪। ପ୍ରସିଦ୍ଧ—4. Famous; celebrated. ବି—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବିଷୟ; ଶ୍ରେଷ୍ଠଭାବ—Excellent idea. [ଉ—ସୁମନଚିତ୍ତେ ଦୟା କରି, କହ ତୁ ସାରସ୍ୱତ ଫେରି—ପ୍ରାଚୀ, ଜନ୍ମଦିନମାହାତ୍ମ୍ୟ ।]

ସାରସ୍ୱତ କଳ୍ପ—ସଂ. ବି—୧। ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଦିବସବିଶେଷ—1. Name Sāraswata kalpa of one of the days of Brahmā. ୨। ସରସ୍ୱତୀଙ୍କର ଉପାସନା ପ୍ରକରଣ—2. The mode prescribed for worshipping the Goddess Saraswatī. [ଦ୍ର—ଏହି ବିଷୟରେ ଉପାସନା କଲେ ଉକ୍ତ ବାକ୍‌ସିଦ୍ଧି ହୁଏ; ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ଏହି । ଏହି ମନ୍ତ୍ର ୧୨ ଲକ୍ଷ ଜପ କଲେ ମୂକ ବକ୍ତା ମୂର୍ଖ ବାଗୀଶ ହୁଏ । ଏହି କଳ୍ପ ସାଧନ କରି ଦ୍ୱୈପାୟନ ବେଦବ୍ୟାସ ହୋଇଥିଲେ—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

ସାରସ୍ୱତ ବ୍ରତ - ସଂ. ବି—ମଧ୍ୟମୁଗ୍ରଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ଉପାସନାମୂଳକ Sāasrwata brata ବ୍ରତବିଶେଷ--A religious penance observed in worshipping the Goddess Saraswatī. [ଦ୍ର—ଏହି ବ୍ରତରେ ପଞ୍ଚମୀ ଦିନ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ପୂଜା କରାଯାଏ ଓ ୧୩ ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତି ପଞ୍ଚମୀ ଦିନ ଏ ବ୍ରତ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏ ବ୍ରତ କଲେ ମନୁଷ୍ୟ ବିଦ୍ୟା, ଅର୍ଥ, କାମିତ୍ୟସୁଖ ଓ ମୋକ୍ଷଲାଭ କରେ ।]

ସାରସ୍ୱତ ବ୍ରାହ୍ମଣ—ସଂ. ବି—ସାରସ୍ୱତ ୩ (ଦେଖ) Sāraswata brāhmaṇa Sāraswata 3 (See)

ସାରସ୍ୱତୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ସରସ୍ୱତୀ+ଈୟ)—ସରସ୍ୱତୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— Sāraswatīya Relating to Saraswatī. (ସାରସ୍ୱତ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାରସ୍ୱତୋତ୍ସବ—ସଂ. ବି—ଶୁଦ୍ଧପଞ୍ଚମୀ; ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ପଞ୍ଚମୀ; ସରସ୍ୱତୀ ପୂଜା Sāraswatotsaba —The worship and festival done on the 5th day of the bright fortnight of Māgha for Goddess Saraswati.

ସାର ହୀନ—ସଂ. ବିଣ (ଶସ୍ୟ ତତ୍)—ସାରଶୂନ୍ୟ; ଅସାର— Sāra hīna Having no substance.

ସାରା—ସଂ. ବିଣ (ସାର+ଅ)—୧। କୃଷ୍ଣବିଦୁଡା (ଶଦ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ) Sārā —1. The black variety of Ipomoea Turpethum. ୨। ଦୁର୍ବା; ଦୁବ (ଶଦ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା) —2. Doob grass. ୩। (ବୈଦ୍ୟକ) ଶାଳଲା; ଚୋଲା; ଦେବଦାରୁ ସିନ୍ଧୁ; ସେଦୁଣ୍ଡବେଦ— 3. Euphorbia Antiquorum; Origanum Valgoris. ୪। କଦଳୀ (ହ. ଶ)—4. Plantain. ୫। ତାଳିଶପତ୍ର (ହ. ଶ) (ଦେଖ)— 5. Tālisapatra (See). ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସମଗ୍ର)—୧। ସମୁଦାୟ; ସମସ୍ତ—1. Whole; entire. (ଯଥା—ସାରା ଦିନ, ସାରା ରାତି ।) ୨। ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ— 2. Full; complete. (ଯଥା—ସାରା ସଂସାର) ୩। ହାରାହାରୀ (ସ. ସାର) ଦାରଦାର—3. Mean; nett. (ଯଥା—ସାରା ଦାମ) ୪। ସାରଯୁକ୍ତ; ସାରଗର୍ଭ; ସାରବାନ୍— 4. Substantial. (ଯଥା—ସାରା କଥା ।) ୫। ଶେଷରେ ସ୍ଥିରୀକୃତ ବା ମୀମାଂସିତ—5. Final; finally settled. (ଯଥା—ସାରା ଭାବ, ସାରା ଦର ।) ୬। ପ୍ରହାରଦ୍ୱାରା ଶାସିତ—6. Brought under control or reduced to submission by punishment. (ଯଥା—ମାଡ଼ରେ ଜେଠ ସାରା କରିବ ।) ୭। ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ; ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନିଷ୍ପାଦିତ— 7. Completed; finished. କ୍ରି. ବିଣ— ସାରା ସାରା; ତମାମ—Throughout. [ଉ—ବରପ ସାରା ଶାଢ଼ିବଙ୍କ ଦୁଆରେ ନେଇଲ ପରି ଲୁଙ୍ଗ ଲୁଙ୍ଗ ହେବାକୁ ଚାହିଁ—ଫକୀରମୋହନ. ଚ ମାଣ ଅଠଗୁଣ ।] [ଉ—ନ ହେବାକୁ କରିଛନ୍ତି । ଜଳିବ ଜୀବନ ସାରା— ବାଳକୃଷ୍ଣ, ଉଜାଗୁଅ, ଉଜାଇଁ ଥ ।]

ସାରାଂଶ—ସଂ. ବି (ମେଧା; ସାର+ଅଂଶ)—୧। ପଦାର୍ଥର ଶ୍ରେଷ୍ଠାଂଶ Sārāmśa ବା ମଜ୍ଜା—1. The pith or marrow of any thing. ୨। ଅରକ—2. Essence. ୩। ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ମର୍ମ; କଥାର ମର୍ମ—3. The purport or summary or synopsis of any thing. ଦେ. ବି—ଦରଦାମର ସ୍ଥିରୀକରଣ—

Settlement of price after negotiation

ସାରା କଥା—ଦେ. ବି—୧। ଶେଷ ସିଦ୍ଧାନ୍ତରୂପେ ମୀମାଂସିତ କଥା— Sārā kathā 1 Finally settled word. ୨। ସାର-ସାର କଥା ସାର ବାତ ଯୁକ୍ତ ବିଷୟ—2. Essential thing

ସାରା କରି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଭୂଇଁ ତଳକୁ ସମାନ କରିବା— Sārā kari debā 1. To level the ground. ସାର କରେ ଦେଓୟା ବରାବର କରଦେନା (ସାରା କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଠାଣ୍ଡା କରେ ଦେଓୟା ଠଣ୍ଡା କରଦେନା ୨। ଦଣ୍ଡ ଦେବା; ଯବତ୍ କରିବା; ଶାସ୍ତି ଦେବା—2. To punish. [ଉ—ଠକ ଠାଗୁଆ ଭେଳମାନଙ୍କୁ କାଳ । ସାରା କରନ୍ତି ଯେହୁ ହୁଏ ପ୍ରବଳ—ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।] ୩। ନିଷ୍ପତ୍ତି ମୀମାଂସା କରା କରିବା; ମୀମାଂସା କରିବା; ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ବିବାଦ ବା ନିପଟାରା କରଦେନା ବିଚାର ମତଭେଦକୁ ମଧ୍ୟସ୍ଥତାଦ୍ୱାରା ମୀମାଂସା କରିବା—3. To finally settle the difference between two persons by mediation. ୪। ଚୌରସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମାପ୍ତ କରିବା—

4. To finish or complete any work, (ଯଥା—ଏ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସାରା କରିଦେଇ ମୋ ପାଖକୁ ଆସିବ)

ସାରା କରିବା—କ୍ରି. କ୍ରି—୧ । ଶେଷ ମୀମାଂସା କରିବା—1. To finally settle a thing. ୨ । ପ୍ରହାରାଦି ମୀମାଂସାକରା ନିପଟାରାକରନା ଦ୍ୱାରା ଅସ୍ୱୀକୃତ କରିବା—ଠାଣ୍ଡାକରା, ଜବ୍‌ଦକରା ଠଂଡ଼ାକରନା To reduce a person to subjection by punishment.

Sārā kaaibā

ସାରା ଛିଡ଼ିବା—କ୍ରି. କ୍ରି—ନିଶ୍ଚିତ ରୂପେ ବା ଠିକ୍ ଭାବରେ ମୀମାଂସିତ ହେବା—To be finally settled. ମୀମାଂସାହେଓ୍ୱା ନିପଟାରାହୋନା

Sārā chhirdibā

ସାରା ଜୀବନ—କ୍ରି. ଅ—୧ । ଜୀବନ ତମାମ—1. Throughout one's life time. ୨ । ଯେତେଦିନ ସାରାଜୀବନ ସାରାଜୀବନ ପାଏ ମନୁଷ୍ୟ ବଞ୍ଚିଥିବ; ଅଜୀବନ—2. As long as a man lives.

Sārājibana

ସାରା ଦର୍—କ୍ରି: ବ—୧ । ହର୍‌ଦର; ହାରାହାରି ଦର—1. Nett price. ୨ । ଶେଷ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ରୂପେ ମୀମାଂସା ହାରାହାରିଦର, ଠିକଦର ହରାହାରି, ଠୀକଦର କରାଯିବା ଦର—2. Finally settled price or rate of a thing.

Sārā dara

ସାରାଦାମ, ସାରାଭାଓ, ସାରାମୂଲ୍ ⎫ —ଅନ୍ୟରୂପ

ସାରା ଦିନ—କ୍ରି. ବ ଓ ଅ—ସମସ୍ତ ଦିବସ; ଦିନ ତମାମ—The whole day; throughout the day; ସାରାଦିନ ସାରାଦ୍ର the whole day long. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ସାରା ରାତି ଦ୍ରୁତ]

Sārā dina

ସାରା ଦୁନିଆ (ସୃଷ୍ଟି)—କ୍ରି. ବ ଓ ଅ—୧ । ସମସ୍ତ ଜଗତ୍—The whole world. ୨ । ସଂସାର ଯାକ—ସାରାଦୁନିଆ ସାରାଦୁନିଆ 2. Throughout the world. ୩ । ସର୍ବତ୍ର—3. Everywhere.

Sārā duniā(srshṭi)

ସାରନାଥ—କ୍ରି. ବ (ନାମ)—ସାରନାଥ; କାଶୀ ନିକଟସ୍ଥ ଗୋଟିଏ ପାହାଡ଼ ଓ ତହିଁରେ ଥିବା ବୌଦ୍ଧ ମୂର୍ତ୍ତି—ସାରନାଥ ସାରନାଥ Sāranātha (See)

Sārānātha

ସାରା ବତା(ତେ)ଇବା (କହିବା)—କ୍ରି. କ୍ରି-କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଥାକର ମନର କଥା ବା ଅପ୍ରିୟ ସତ୍ୟ ଉଚିତବକ୍ତା ସାରାବାତବୋଲନା କହିଦେବା—To speak out plain and unpalatable truths to a man; to speak out one's mind to a person.

Sārā batā(te)ibā (kahibā)

ସାରା ବନା(ନେ)ଇବା—କ୍ରି. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ପରାସ୍ତ ବା ହତବୀର୍ଯ୍ୟ ବା ଅସହାୟ କରିବା—ସାରାକରା ଠାଣ୍ଡାକରା ଠଂଡ଼ାବନାନା To reduce a person to helplessness by punishment; to teach a person a lesson.

Sārā banā(ne)ibā

ସାରାର୍ଥ—ସ. ବ (କର୍ମଧା)—ମୁଖ୍ୟାର୍ଥ; ଭାବ୍ ଅର୍ଥ—The essential meaning or purport.

Sārārtha

ସାରାମ୍ଳ—ସ. ବ (ସାର+ଅମ୍ଳ)—ଜମ୍ବୀର ଲେମ୍ବୁ—A kind of lemon.

Sārāmla

ସାରାଲ—ସ. ବ—ତିଳ; ତିଲି (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—Sesamum seed.

Sārāla

ସାରାସାର—ସ. ବଣ (ବିପରୀତ ସହଚର ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—ସାର ଓ ଅସାର—Substantial and unsubstantial. ସ. ବ—ସାରାଂଶ ଓ ଅସାରାଂଶ—Substantial part and worthless part of any thing.

Sārāsāra

ସାରାସାର କରିବା—କ୍ରି. କ୍ରି—କୌଣସି ବିଷୟର ଭଲ ମନ୍ଦ ବାଛିବା—ସାରାସାରକରା ସାରାସାରକରନା from the bad (ସାରାସାର ବାଛିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) parts of any thing.

Sārā karibā

ସାରି(ଧାତୁ)—ସଂ (ସୃଧ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ)—ଚାଳିତ କରିବା—To cause to move.

Sari(root)

ସାରି—ସଂ. ବ (ସାର+ଇ)—୧ । ପାଶକ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ); ପଶାର ଗୋଟି—The balls used in the game of ସାରି ସାରିକ ମୈନା dice. ୨ । ପଶାଖେଳାଳି (ହ. ଶ)—2. A player at dice. ୩ । ସାରିକା; ମଇନା—3. The myna bird; Gracula Religeosa.

[ଦ୍ର—ସାରି ପକ୍ଷୀ ମୟୂରଭଞ୍ଜ, କେନ୍ଦୁଝର ଓ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଗଡ଼ଜାତର ସର୍ବତ୍ରରେ ଥାଆନ୍ତି । ଲୋକେ ସେମାନଙ୍କୁ ଧରି ଆଣି ବିକ୍ରି କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର କଥା ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଶକ୍ତି ଥିବାରୁ ଲୋକେ ଏମାନଙ୍କୁ ପାଳନ୍ତି; ଏମାନେ ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ୱରକୁ ଅବିକଳ ଅନୁକରଣ କରନ୍ତି, ଏମନ୍ତ କି, ହସିବା, କାଶିବା ପ୍ରଭୃତି ଅନୁକରଣ କରନ୍ତି; ଛନ୍ଦ ଓ ସଙ୍ଗୀତ ଓ ପଦମାନ ଶିଖାଇଲେ ଠିକ୍ ସ୍ୱରରେ ତାହା ଗାଇ ପାରନ୍ତି । ପୋଷାପାରକୁ ରୁଟି ଚୂନା, ଦୁଧ ଭାତ, ପାଚିଲା ଫଳ ଓ ସାମାନ୍ୟ ମାଂସ ଖଣ୍ଡ ଦିଆଯାଏ । ଏମାନେ ବଡ଼ି ଚାଞ୍ଚଳ । କେତେକ ସାରିଙ୍କ କେଶ ଉପରେ ଓ ଅଣ୍ଟା ପାଖରେ ହଳଦିଆ ଚିହ୍ନ ଥାଏ । ଏମାନଙ୍କୁ ସୁନା-କାଳିଆ ସାରି ବୋଲାଯାଏ । କେତେକଙ୍କର ଧଳା ଚିହ୍ନ ଥାଏ; ତାକୁ ରୂପାକାଳିଆ ବୋଲାଯାଏ । ଏମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁକୁମାର ଜୀବ । ଏମାନେ ବହୁତ ଖାଆନ୍ତି ଓ ବହୁତ ଝାଡ଼ା ଫେରନ୍ତି । ଆମ ଦେଶରେ ଲୋକବିଶ୍ୱାସ ଅଛି ଯେ, କେଉଁଣୀ, ହାଡ଼ିଆଣୀ ଆଦିଙ୍କ ନଜର ଏମାନଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଲେ ଏମାନଙ୍କୁ ଡାହାଣୀ ଖାଇ ଯାଆନ୍ତି ଓ ଏମାନେ ମରି ଯାଆନ୍ତି । ଡାହାଣୀଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲୋକେ ଏହାଙ୍କ ପଞ୍ଜୁର ଉପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଜାଲ ଘେରାଇ ରଖନ୍ତି । ସାରିମାନେ ମାଂସ, ପୋକଲୋକ ଖାଆନ୍ତି । ଏଣୁ ଅମାଂସ ପୋଷାପାରଙ୍କୁ ବେଳେବେଳେ ଖାଇବାକୁ ଦେଲେ ଏମାନେ ସୁସ୍ଥ ରହନ୍ତି । ଏମାନେ ସ୍ଥାନପ୍ରିୟ ।] ବେ. ବ (ସ. ଶ୍ରେଣୀ ବା ସରଣି) ସାରୀ —୧ । ଧାଡ଼ି; ଶ୍ରେଣୀ; ପଂକ୍ତି—1. Row. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—2. A name given to females. ୩ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ସାରି ପରି ପ୍ରିୟା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ—3. A dearly loved or fondly loved woman.

ସାରୀ

ସାରିଆ—ଦେ. ବି—ସାରି ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—Name for calling 'Sāri.' ବିଣ—୧ । ସେହା; ଅତିରିକ୍ତ ସ୍ନେହରେ ଲାଳନପାଳନ—1. Brought up with excessive fondness and indulgence. ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—2. Excellent. [ଉ—ସାରିଆ ଶବ୍ଦ ମିଶାଇ ବଡ଼ ଭଉ ଥୋଇ, ଶସ୍ତ୍ରନ ପଲଙ୍କେ ଦାନ୍ତ ଅଧରେ ପୋଷାଇ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।]

Sāriā
ସାରିଆ

ସାରିକ(କା)—ସଂ. ବି (ସୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ସାରି ଧାତୁ+କ୍ତ୍ରି. ଅକ; + ଅ; ଏମାନେ ବେଶି ସରମାଣରେ ଓ ଅନେକ ଅର୍ଥ ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ସାରିକାଦା,] ଝାଡ଼ା ଫେରିବାରୁ)—୧ । ପକ୍ଷି-ବିଶେଷ; ସାରି ପକ୍ଷୀ—1. The myna bird; Gracula Religeosa. ୨ । ବଣି ଚଢେଇ—2. The common myna; Aceridotherus Tristis. ୩ । ପାଶସୁଟିକା—3. The balls used in the game of dice. ୪ । ବେହେଲାର ଧନୁ—4. The bow of a violin. ବିଣ—(ସାରକ) ସାରକର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—The feminine of 'Sāraka.'

Sārika(kā)
ଗୋଷ୍ଠୀ, ଗୋଷ୍ଠିକା, ଶାରିକା, ଶାରୀ, ସାରୀ, ଚକ୍ରଲୋଚନା, ମଧୁଗ୍ରାହିଣୀ, ଦୁଗ୍ଧ, ମେଧାବିନୀ, ଗୋଷ୍ଠୀ (ଣ୍ଠି)କା, ଗୋକିଷ୍ଟୀ, ଗୋରିକା, କଳହପ୍ରିୟା ।

ସାରିକା ବଣ(ନ)—ସଂ. ବି (ମ. ତ. ଲେ)—ସାରିକାବହୁଳ ବନ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—A forest abounding in myna birds.

Sārikā bana(na)

ସାରିକ୍ଷୁ—ଦେ. ବିଣ—ଅବ୍ୟର୍ଥ; ଅମୋଘ—Unerring; effective.

Sārikshu
ଅମୋଘ ଅମୋଘ, ଅଚୂକ

ସାରି(ରେ)ଗ(ଗା)ମ(ମା)—ଦେ. ବି—ହିନ୍ଦୁ ସଙ୍ଗୀତର ସ୍ୱର ଗ୍ରାମ ସପ୍ତକ; ହିନ୍ଦୁ ସଙ୍ଗୀତର ସାତ ସାରିଗମ ପଧନି ସାରିଗାମା ପାଧାନି } —ଅନୁରୂପ ଗୋଟି ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ୱର—The primary seven notes of the Hindu scale of music; solfa.

Sāri(re)ga(gā)ma(mā)
ସାରିଗାମା
ସାରିଗମ [ଉ—ସଂକ୍ଷେପରେ ପ୍ରଥମ ଚାରିଗୋଟି ସ୍ୱରର ଆଦ୍ୟଅକ୍ଷରର ନାମ କରାଯାଏ । ରାଗ ଭଳେ ଗୋଟି ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।

ସାରିଗମ ସ୍ୱର ଅନୁସାରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମନମୋହନ ଘୋଷ ବି. ଏଲ୍. ଙ୍କ ରଚିତ ନାରାୟଣ ରାଗର ଓଡ଼ିଆ ଗୀତ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା ।

ସାରିଗାମା ଗୀତ

ସ୍ୱରଗ୍ରାମର ସପ୍ତସ୍ୱର (ସାରିଗାମାପାଧାନି)ର ଅକ୍ଷରମାନଙ୍କ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ସଙ୍ଗୀତ ।

ରାଗ ନାରାୟଣୀ; ତାଳ—ଖେମଟା

ଅରୋହୀ—ସାରିଗାପାଧାସା

ଅବରୋହୀ—ସାନିଧାପାମାରେସା

ବାଦୀସ୍ୱର—ଧୈବତ; ସଂବାଦୀସ୍ୱର—ଋଷଭ

ପକ୍ଡ଼—ଧାପାମାରେ

ଅସ୍ଥାୟୀ—ଧନି ଧପା ମାରେ, ନିସାରେ ସାରେ,
ନିଧପା ସରେ, ମରମେ ସରେ ।ଧ୍ରୁ ।
ଧପା ଧପାରେ ନିଧପା ସରେ,
ନିସାରେ ସାରେ, ମରମେ ମରେ ।୧।

ଅନ୍ତରା—ମାଧା ଧପା ନିସା ସାରେ ସେ ନିଧପା;
ମାପା ଧପା ଧପା ମାରେ ସାନି ସାନି,
ଧପା ଧାମା ଧରେ ନିଧପା ଧପାରେ
ନିଧପା ସାଧେ ନିସା ନିଶାରେ । ୨ ।
ନିସା ମାରପାରେ ଧାରି ସାରେ
ଧନ ସରେ ପସା ନିଶାରେ । ୩ ।
ଧପା ମାରପାରେ ନିଧପା ପାମରେ ।
ସମରେ ସେ ଧପା ନିଧପା ପାଶରେ । ୪ ।
ଧନ ଶେଷେ ଧପା ନିଧପା ସମରେ
ଧପାମରା ହରେ ମାରି ମରି ସରେ । ୫ ।

ଅର୍ଥ—

ଅସ୍ଥାୟୀ ପଦ—

ଧପା ଧପାମାରି ସେହିଁ ଧନ ଅଣେ ତାହାକୁ ନିସାରେ ଉଡ଼ାଇ ଦିଏ । କିର୍ଧନବ୍ୟକ୍ତି ଧପା ଦ୍ୱାରା ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ମରମେ ମରମେ ବ୍ୟଥା ପାଏ । ଧ୍ରୁ ।

ଧପାର ଧପାଦ୍ୱାରା କିର୍ଧନର ସର୍ବନାଶ ଘଟେ; ଧପା ଧପାମରା ଧନକୁ ନିସାରେ ଅପବ୍ୟୟ କରି ସୁଦ୍ଧା ମରମେ ମରମେ ବ୍ୟଥିତ ହୁଏ । ୧ ।

ଅନ୍ତରା—କିର୍ବିଦ୍ଧ ଧପାର ନିସା ବା ଧନଗର୍ବ କିର୍ବନକୁ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ କରେ, ସମାଜରେ ସମ୍ମାନିତ ଧପା ବାରମ୍ବାର କିର୍ଧନକୁ ଧପା ମାରୁଥାଏ ।

(ଏଥିର ପ୍ରତିହଂସାରେ)—କିର୍ବନ ବ୍ୟକ୍ତିର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରରେ ଧପା ବ୍ୟକ୍ତି ବେହାଲ ବନେ ଓ କିର୍ବନ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୃହରେ ଲୋକଚକ୍ଷୁର ଅନ୍ତରାଳରେ ନିସା ଖାଇ ମନର ସାଧକୁ ମେଣ୍ଟାଏ । ୨ ।

ନିସା ବ୍ୟକ୍ତି କିର୍ବିଶେଷରେ ଲୋକର ସର୍ବନାଶ ଘଟାଏ ଓ ଋଣ କରାଇ ତାକୁ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ କରାଏ ।

ଧପା ବ୍ୟକ୍ତିର ଧନ ଜୁଆଖେଳରେ ଓ ନିସାରେ ନିଃଶେଷ ହୁଏ । ୩ ।

ଅକିଞ୍ଚନ କିର୍ବନବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଧପା ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ କରେ, କିନ୍ତୁ ସ୍ୱଚ୍ଛଳେଲେ ଧପା ଓ କିର୍ବନବ୍ୟକ୍ତି ସମାନସ୍ତର ହୋଇ ଠିଆ ହୁଅନ୍ତି । ୪ ।

ଧନ ଶେଷ ହେଲାରୁ ଧପା କିର୍ବନର ସମାନ ହୁଏ । ଫଳରେ ଯେ ଧପା ମାରି ଧନ ଅର୍ଜିଥାଏ ସେ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହୁଏ, ପରକୁ ମାରେ ଓ ନିଜେ ସରେ । ୫ ।]

ସାରି(ରେ)ଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବି—ସାରଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)

Sāri(re)ngī
Sārangī, (See)

ସାରିଛ(ଷ)—ଗ୍ରା. ବିଣ ଓ ଅ (ସଂ. ସଦୃଶ)—ସଦୃଶ—ସଦୃଶ ସରିସ Similar; like.

Sārichha(ksha)

(ଉ—ଏବେ ତାଙ୍କ ଶ୍ରମରେ ସୁଖ, ଗୋପକନ୍ୟାମାନେ ଯେବେ ତାଙ୍କ ସାରିଛ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।]

ସାରଣୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୃ. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ + ଈ)—୧। ମହାଦେବୀ
Sāriṇī (ରାଜବର୍ଦ୍ଧିଣୀ); ମହାବଳା; ବଜ୍ରମୂଳୀ—1. Sida Rhombifolia. ୨ । କାର୍ପାସୀ; କପାଗଛ—2 Cotton plant. ୩ । ଦୁଗ୍ଧଲତା—3. Alhagi-maurorum. ୪ । କପିଳ ଶିଂଶପା; ଏକପ୍ରକାର ଶିଶୁ ଗଛ—4. A kind of Sisu tree of brown wood. ୫ । ପ୍ରସାରଣୀ—5. Pæderia Fœtida (creeper). ୬ । ରକ୍ତପୁନର୍ନବା; ନାଲି ପୁରୁଣୀ ଶାଗ—6. The red variety of spreading hogweed. ସଂ. ବିଣ (ସାରିନ୍ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ସାରିର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
ଶାରି Feminine of Sāri. ଦେ. ବ—ପଶାକାଠି (ଉଡ଼ି.
चौसरकाठी କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ)—Dice.

ସାରି ଦେ(ନେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି—ସାରିବା (ଦେଖ)
Sāri de(ne)bā Sāribā (See)
ଶେଷ କରା खतम करना

ସାରିନ୍ଦା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସାରଙ୍ଗୀ)—୧ । ସାରଙ୍ଗୀ ନାମକ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର—
Sārindā 1. Hurdy-gurdy. ୨ । ଅଶ୍ୱ ପୁଚ୍ଛର
ସାରିନ୍ଦା सारंगी କେଶନିର୍ମିତ ଧନୁଦ୍ୱାରା ବାଦିତ ୩ଟି ତାଳକ-ଦ୍ୱାରା ବାଦ୍ୟ ୩ଟି ତାରବିଶିଷ୍ଟ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—2. A kind of guitar. [ଦ୍ର—ଏହାର ସମୁଦାୟ ଅଙ୍ଗ କାଷ୍ଠ-ନିର୍ମିତ । ଏଥିର ଧ୍ୱନିକୋଷ ବିୟଦଂଶ ଚର୍ମାଚ୍ଛାଦିତ, ବିୟଦଂଶ ଶୂନ୍ୟ—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।)

ସାରି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସାରିବା; ନାଶ କରିବା—
Sāri pakā(ke)ibā To destroy. (ଉ—
ଶେଷ କରେ ଦେଓୟା, ସେରେ ଦେଓୟା ଶେଷ करना ମାରି ଭୂ
ଅରୁର ସାରିପକା ଘରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ଉମ୍ମା ଗୀତ ।)

ସାରି ଫଳ(ଫଳକ)—ସଂ. ବ—ପଶାର ଗୋଟି—
Sāri phala(phālaka) The balls of dice.

ସାରିବ—ସଂ. ବ—୧ । ଶାଳି ଧାନ୍ୟ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—1. Au-
Sāriba tumn paddy. ୨ । ଷଷ୍ଟିକା ଧାନ୍ୟ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—2. A kind of early paddy.

ସାରିବା—ସଂ. କ (ସୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ସାରି ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ବ + ଅ)—ଶାରିବା
Sāribā (ଦେଖ)—Sāribā (See) ଦେ. କ୍ରି (ସଂ
ଶେଷ କରା, ସାରା ଶେଷ करना ସୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ସାରି ଧାତୁ
=ଚଳାଇବା)—୧ । ସମାପ୍ତ କରିବା; ଶେଷ କରିବା—
1. To finish. (ଉ—ଚଦଅନ୍ତେ ଉବଂଶୀ ସ୍ୱନାଦ ସାରିଲେ—କୃଷ୍ଣଦ୍ୱିଜ ମହାଭାରତ ବନ ।) ୨ । ନିଃଶେଷ କରିବା—2. To exhaust. (ଯଥା—ଘରେ ଯେତେକ ଧନ ଥିଲା ସେତେକ ଖାଇ ପିଇ ସାରିଲଣି ।) ୩ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—3. To complete; to bring to completion. (ଉ—ଅଦ ପଙ୍କ ପୁସ୍ତକ ସାରିଲ ଗୀତରେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ ଅଦ ।) ୪ । ଦୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନିଷ୍ପନ୍ନ କରିବା; ସମ୍ପନ୍ନ କରିବା—

4. To accomplish a work. (ଯଥା—ମୁଁ ବିଲ୍ଲ-ଘର ସାରି ବଦେଶ ଫିରି ।) ୫ । ନଷ୍ଟ କରିବା—5. To spoil. (ଉ—ରଜ ଚେତନ ଦେବା କରି, ଅଇଲେ ଶବ୍ଦ କଥା ସାରି—ଭୂପତି ପ୍ରେମଅମ୍ରିତ ।) ୬ । ବିନାଶ କରିବା—6. To destroy. (ଉ—ରୁଷାରୁ ସାରୁ ସାମର୍ଥ୍ୟ ମୋର ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।) ୭ । ସର୍ବନାଶ ଘଟାଇବା—7. To cause ruin. (ଉ—ମଣ୍ଡା ଚରିବାଇ, ଅଜନ୍ମ ଘରଗୃହ, ସଂସାର ସାରିବାର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ କଲ୍ଲଲତା ।) ୮ । ଅନିଷ୍ଟ ଘଟାଇବା—8. To cause injury. (ଯଥା—ମୋର ଯେ ଅନିଷ୍ଟ ପାଞ୍ଚିବ ମୁଁ ତାକୁ ସାରିବି ।) ୯ । (ଧନାଦି) ଅପବ୍ୟୟ କରିବା—9. To spend away (money;) to squander. (ଯଥା—ସେ ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତି ସାରି ବର୍ତ୍ତମାନ ଦାଙ୍ଗାଲ ହୋଇ ବୁଲୁଛି ।) ୧୦ । ଗୃହୋପକରଣାଦି ବ୍ୟବହାର କରିବା—10. To use any domestic article (furniture or utensil). (ଯଥା—କିଣା ଯାଇଥିବା ୩ଟାଯାକ ଗରୁ ୨ଟି ଗରୁ ଅମେ ସାରୁଛୁଁ ।) ୧୧ । ପାନ କରିବା; ସେବନ କରିବା; ଭୋଜନ କରିବା—11. To eat; to partake. (ଯଥା—ଅଘଣ ଟିକିଏ ଔଷଧ ସାରନ୍ତୁ ।) ୧୨ । ଅପସାରିତ କରିବା; ଦୂର କରିବା; ସରାଇବା; ଘୁଞ୍ଚାଇବା—12. To remove. (ଉ—ଖାରିଦେବ ପରି ଅଜ, ଖରୋଜ ସୁନ୍ଦର ନେହା, ଜଳମଳ ଲଜ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଣୋଗ୍ର ଚମ୍ପୂ ଷ ଗୀତ ।) ୧୩ । ଚାଳିତ କରିବା—13. To cause to move. ୧୪ । ଡଙ୍ଗାକୁ ବାଉଁଶର ଘୁଞ୍ଚାଇବା—14. To cause a boat to move by means of a pole. ୧୫ । ସବାରୀକୁ ଘଣ୍ଟ ବାଉଁଶ ଅଡ଼ି ପେଛ ଡହିର ଗତିକୁ ଚଞ୍ଚଳ କରାଇବା—15. To push a palki by applying force on its hind pole. ୧୬ । ଅପମାନିତ ଓ ଲଜ୍ଜିତ କରାଇବା—16. To put a person to shame. (ଯଥା—ସେ ଲୋକ ମତେ ଦାଣ୍ଡରେ ସାରି ଦେଲା) —୧୭ । ସମୟ ବା କାଳ କଟାଇବାକୁ ଅକ୍ଷମକୁ ଷମ କରିବା—17. To enable a person to pass his days. [ଉ—ମୁଁ ଯୁବତୀ ଅବଳା, ମୋ ଦିନ 'କେ ସାରିବରେ ସଙ୍ଗୀତ ।] ୧୮ । କାଳ କାଟିବା—18. To spend time. [ଉ—ସାରୁଅଛି ସେ ଦିନ ପରର ହଂସାରେ । କୃଷ୍ଣଦ୍ୱିଜ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।] ୧୯ । ଶୌଚ କ୍ରିୟାରେ ଜଳ ଆଦି ବ୍ୟବହାର କରିବା—19. To use water in purifying one's self. (ଯଥା—ସାହେବମାନେ

ଝାଡ଼ା ଫେର୍ ପାଣି ସାରନ୍ତୁ ନାହିଁ ।) ପ୍ରାଦେ (ଗାଟଣା, ଜଳାନ ଭୃଷା) କ୍ରି—ଘଷିବା; ଅଙ୍ଗ ସିଞ୍ଚା—To massage; to chafe.

ସାରିଲୋ ଶୁଆ—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବ—ଗ୍ରାମ୍ୟ ଖେଳ ବିଶେଷ—
Sārilo śuā A kind of country game. ଉ—ସାରିଲୋ ଶୁଆ । କାହା ହାତରେ ଅଛୁ ଧନ ଗୁଆ । କହ ଦରୁଟିରେ ଧନ ଗୁଆ । ଏ ଖେଳର ଗୀତ ।]

ସାରିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଶ. (ସାର+ଇଷ୍ଠ)—ସର୍ବସୁନ୍ଦର (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
Sārishṭa Most beautiful of all.

ସାରି ସାରି—ଦେ. ବିଶ—(ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ) ସରି ସରି; ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି; ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ—Arranged in rows.
Sāri sāri [ଉ—ସାରି ସାରି ସାରିସାରି ମନ୍ଦିର ସାରି ସାରି ଅପ୍ସରା ଅପସରା । ଗୋଲକ. ଲନ୍ଦ୍ରେଗୋ]

ସାରିକା—ସଂ. ବ—(ସାର+ଇକ)—୧ । ସାରିକା (ଦେଶ) 1. Sārikā
Sāri (See) ୨ । ସପ୍ତଳା; ଦେଉଳିଆ ସିଜୁ—2. A species of cactus. ୩ । ପାଶକ; ପଶା (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—3. Die (in the game of dice). ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ସୃ ଧାତୁ+କ୍ତ୍ରିଣ୍ ; ପାଣିନି ୧ମା. ୧୮)—ଅନୁସରଣକାରୀ; ପଶ୍ଚାଦ୍‌ଗମନକାରୀ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—Following.

ସାରୁ—ଦେ. ବ—(ସଂ. ସାର; ଏଥିରେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ସାର ଅଂଶ
Sāru ଥାଏ ବୋଲି)—କୃଷି ଓ ଅରଣ୍ୟ ଜାତ ଜଳ ଶାକ ସଂ.—କଚୁ, କଚ୍ଚୀ, କଚଣ୍ଡା, କଚ୍ଚି, ଶଙ୍ଖାଳୁ, ଶଙ୍ଖଚନ । ବ—କଚୁ, ଅସ୍ତକଚୁ, ଗୁଡ଼ ହି—ଅରୁଇ, ଅରୁଣ୍ଡୀ, କଚ୍ଚୁ, ଅରବ୍ଧ, ଘୁଇଅନ ତେ. ଗୁମ ବିଶେଷ—Colocacia Antiquorum; Arum Colocacia (Haines) [ଦ୍ର — ଏହା ଜଙ୍ଗଲରେ ଏବଂ ଜଳାଭୂମି କୂଳରେ ଜାତ ହୁଏ, ଏବଂ କୃଷି ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ଏହା ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଏ । ଏହାର ମୂଳ କୋଷ (Bulb) ତରକାରୀ କରାଯାଏ । ଏହାର ମୂଳରୁ ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ଡେଙ୍ଗ ବାହାରେ । ଡେଙ୍ଗର ଅଗରେ ପାନ ଆକାରର ପ୍ରାୟ ଗୋଲାକାର ପତ୍ର ହୁଏ । ଏହି ପତ୍ରର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ବଡ଼ ପାନ ପତ୍ର ଆକାରର ଏବଂ ପତ୍ରର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଉପରେ ପାଣି ପଡ଼ିଲେ ପଦ୍ମପତ୍ର ଉପରେ ପଡ଼ିବା ପାଣି ପରି ଢଳ ଢଳ ହୁଏ । ମୂଳରୁ ଗୋଟିଏ ଖୋଳଯାଯୁକ୍ତ ନାଡ଼ି ବାହାରି ସେହି ନାଡ଼ିରେ ଫଳ ଧରେ, କିନ୍ତୁ ଏହାର ଫଳ ହୁଏ ନାହିଁ । ମୂଳ କୋଷ ମଞ୍ଜି ରୂପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଗୋଟିଏ ମୂଳରୁ ଅନେକ କନ୍ଦା ବା ପୁଆ ବାହାରେ । ବଡ଼ ମୂଳକୁ ମୁଣ୍ଡା କୁହାଯାଏ । ପତ୍ର ଓ ଡେଙ୍ଗ ଖଳା ଓ ନାଲି ଭେଦରେ ସାରୁ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର । କୃଷିଜାତ ସାରୁ ଭଲ ଶୁଖି ଗଲେ ଲୋକେ ଏହି ମୂଳ ଖୋଳି ତହିଁର ମୁଣ୍ଡା ଫଳିବା ଛୋଟ ପୁଆମାନଙ୍କୁ ମଞ୍ଜି ପାଇ ରଖନ୍ତି ଓ ବଡ଼ ପୁଆ ଓ ମୁଣ୍ଡାମାନଙ୍କୁ ଖାଆନ୍ତି । ଦେଶୀୟ ପ୍ରକାର ସାରୁର ପତ୍ର ନାନାବର୍ଣ୍ଣରେ ରଞ୍ଜିତ ହୋଇଥାଏ ଓ ଲୋକେ ଏହି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଏହାକୁ ବଗିଚାରେ ଲଗାନ୍ତି । କଚୁର କନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ନାନା ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ । କଚୁକନ୍ଦର ଆକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୋଟାଳଠାରୁ ଦୁଇ ହାତ ଲମ୍ବର ମୁଣ୍ଡର ପରି ହୁଏ । ଏହି କନ୍ଦର ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପତଳା ଲେମ୍ବଣ ଛୋପା ଥାଏ । ଏହି ଛୋପାକୁ ନ ଛଡ଼ାଇ ଖାଇଲେ ଏହା ଗଳା ଜରେ । ଏହାର ଭିତରର ଶସ୍ୟ ପିଙ୍ଗଳ । ଏହା ସିଝି ଗଲେ ଖୁବ୍ ନରମ ହୋଇଯାଏ । ସିଝି ହେଲେ ଏହା ଅନ୍ୟ ପରିବା ସଙ୍ଗେ ମିଶି ଯାଏ । ଏଣୁ ପେଟ ଲୋକ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଖୁବ୍ ମିଳ ମିଶି ଯାଇବା ପାଇଁ ଲୋକେ 'ସାରୁ ପରିବା' ବୋଲି କହନ୍ତି । ସାରୁ କନ୍ଦର ପ୍ରଧାନ ତିନିଗୋଟି ଅଂଶ ଅଛି । ଯଥା—ମୁଣ୍ଡା, ଛୋଟ ଛୋଟ ପୁଆ ଓ ନାଡ଼ି ବା ଅଗ୍ରଭାଗ (ପେଟ୍ ଲମ୍ବ ଅଂଶରୁ ପତ୍ର ବାହାରେ) । ସାରୁ ଗୁରୁପାକ, ପଳବେଦକ, ବାୟୁ, ପିତ୍ତ ଓ ଅମ୍ଳ-ବର୍ଦ୍ଧକ । ବଙ୍ଗଦେଶୀୟଲୋକେ ସାରୁ ପତ୍ରର ଡେଙ୍ଗକୁ ସିଝାଇ ତରକାରୀ କରି ଖାଆନ୍ତି ।

କୃଷି, ସ୍ଥାନ ଓ ଋତୁଭେଦରେ ସାରୁର ନାନାପ୍ରକାର ନାମ ଅଛି; ଯଥା—ପାଣି ସାରୁ, ବଥଳିଆ ସାରୁ, ମାଣ ବା ମହଣ ସାରୁ, ଶଙ୍ଖ ସାରୁ, ବଣ ସାରୁ, ତେଲ ବା ତେଲିଆ ସାରୁ, ପେଣ୍ଡୀ ସାରୁ, ଗୁଆଟିଆ ବା ମାଣିକ୍‌ଗୁଡ଼ ବା ଗୁଡ଼ିଆ ସାରୁ, ମୁକ୍ତାକେର ବା ମୁକ୍ତାକେର ସାରୁ, ମାଙ୍କଡ଼ ଗାଣ୍ଡି ବା ମାଙ୍କଡ଼ ସାରୁ, ମୁଣ୍ଡା ସାରୁ, ନାଡ଼ି ସାରୁ, ଝଙ୍କଡ ସାରୁ ଓ ଗାଲ୍ଲ ସାରୁ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ସାରୁଆ—ଦେ. ବିଶ—ସାରୁ କୃଷିଦ୍ୱାରା ଜୀବିକା ନିର୍ବାହକାରୀ—Earning livelihood by raising Sāru for the market.
Sāruā
କଚୁ ଚାଷୀ
ବ—ପଳଅର ବ୍ରାହ୍ମଣ; ସାରୁ ଅରୁଇ କରନେ ବାଲା କୃଷିକାରୀ ନିକୃଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ରାହ୍ମଣ—An inferior class of Brāhmaṇas who raise Sāru for the market. ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଭାଗୁଆଳ—Shareholder.

[ଦ୍ର— ସାରୁ ବାଟପଳ, ଅଳ୍ପ କାରପଳ, ବାଇ ବାର ପଳ ତରିଣି ପଳ । ଶ୍ରୀରଞ୍ଜନ ପଦ:—

ଶିଶୁମାନେ 'ର ଳ' ଅକ୍ଷରଯୁକ୍ତ ଗୁଡିଏ ଶବ୍ଦ ଏକାଳ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ର ସ୍ଥାନରେ ଳ ଓ ଳ ସ୍ଥାନରେ ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ପକାନ୍ତି । ଏହି କୌତୁକ ଦେଖିବା ପାଇଁ କଥୋପକଥନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ପଦଟି ଅବୃତ୍ତି କରିବା ପାଇଁ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ କହନ୍ତି ଓ ଶିଶୁମାନେ ର ସ୍ଥାନରେ ଳ ଓ ଳ ସ୍ଥାନରେ ର ଉଚ୍ଚାରଣ-ବିଭ୍ରାଟ କରିବାରୁ କୌତୁକ ଲାଗେ ।]

ସାରୁଆ ପଣ୍ଡା—ଦେ. ବ—ନିକୃଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀର ପଳଅର ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Sāruā paṇḍā An inferior class of Brāhmaṇas raising kitchen vegetables.
ସାରୁଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ } ଅନ୍ୟରୂପ
ସାରୁଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ }
[ଦ୍ର—ଅଶ୍ରୋତ୍ରିୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟରୁ ସାରୁଆପଣ୍ଡା ଏକ

ଶ୍ରେଣୀର । ଶ୍ରୋତ୍ରିୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ବୈବାହିକ ସମ୍ବନ୍ଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ଇତିହାସ । ଏମାନେ ପଣ୍ଡା ଶ୍ରେଣୀର । ଉକ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର ଦାଳ୍ପଥ ବା ଶାଖା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏମାନଙ୍କର ସଂସ୍ପର୍ଶ ଭୋଜନ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

ସାରୁ ନଡ଼ା—ଦେ. ବ—ସାରୁ ଗଛର ପତ୍ରର ଡେଙ୍ଗ—The stalk
Sāru narda of the leaf of a Sāru plant.
କଚୁର ଦାଁଡ଼ିଟା **अरुईका डंटल**

ସାରୁ ନାଡ଼—ଦେ. ବ—ସାରୁ ଗଛର ଫୁଲର ଡାଣ୍ଡ—The flower-
Sāru nārda stalk of a Sāru plant.
अरुइ फुलका डटल

ସାରୁପତ୍ରିଆ—ଦେ. ବ—ସାରୁ ପତ୍ର ପରି ପତ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ ଏକପ୍ରକାର
Sārupatriā ବନ୍ୟଫୁଲ—Cleistanthus Patulus.

ସାରୁ ପୋଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଅଗ୍ନିରେ ଦଗ୍ଧ ହୋଇଥିବା ସାରୁ (ଏହା
Sāru pordā ଖାଇବାକୁ ସୁଖକର ହୁଏ)—Baked arum.
କଚୁ ପୋଡ଼ା ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମୂଲ୍ୟହୀନ ଓ ଅସାର ବସ୍ତୁ—
पकी अरुइ 2. (figurative) Any valueless and unsubstantial thing. ୩ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ ବସ୍ତୁ—3. Any insignificant article. [ଦ୍ର—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଣା ସଫଳ ହେବ ନାହିଁ କିମ୍ବା ସେ କିଛି ଲାଭ ପାଇବ ନାହିଁ, ଏହି ଅର୍ଥରେ ଲୋକେ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରି କହନ୍ତି 'ସେ ସାରୁ ପୋଡ଼ା ଖାଇବ' ଅର୍ଥାତ୍ କିଛି ପାଇବ ନାହିଁ ।]

ସାରୁ ବାଇଗଣ ଆଳୁ ପରିବା—ଦେ. ବ—ନାନାପ୍ରକାରର ମିଶ୍ରିତ
Sāru bāigaṇa ālu pariba ପରିବା—Various
କଚୁ ବେଗୁନ ଆଳୁ mixed kitchen vegetables.
अरुई बैगन भतुआ

ସାରୁ ମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବ—ସାରୁ ମୂଳର ବଡ଼ ବଡ଼ ବଦ—Big bulbs
Sāru muṇḍā at the root of Sāru plant.

ସାରୁ ସାରୁ—ଦେ. ଅ—ଗାରୁ ଗାରୁ; ବିରକ୍ତିସୂଚକ ପ୍ରକାଶ ସୂଚକ ମୁଖ
Sāru sāru ବିକୃତି କରିବା ଓ ଗାଇଁ ଗାଇଁ ହେବା—
ଗଜ.ଗଜ **गाउँ गाउँ** Frowning and grumbling.

ସାରୁପ ବତ୍ସ—ସଂ. ବ—ସ୍ୱରୂପବତ୍ସା ଗାଈର ଦୁଗ୍ଧ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
Sārūpa batsa Milk of a cow having a calf of the same colour.

ସାରୁପ୍ୟ—ସଂ, ବ (ସରୂପ+ଭାବ. ଯ)—୧ । ସରୂପତା; ସମାନ-
Sārūpya ରୂପତା; ତୁଲ୍ୟ ରୂପତା—1. Equality or similarity in form. ୨ । ମୁକ୍ତିବିଶେଷ; ଯେଉଁ ମୁକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଭକ୍ତ ଭଗବାନଙ୍କ ରୂପ ପରି ସମାନରୂପ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ—2. A kind of salvation in which the devotee attains the form of the Deity.

ସାରେ—ଦେ. ବ ଓ ବିଶ—ଏକ ସାରି; ଏକ ସେଟ୍—
Sāre One set of (ornaments).
ଏକସେଟ **एकसेट** [ଦ୍ର—ବିଶେଷଣ—ସାରେ ଅଳଙ୍କାର;
ଜନ୍ୟେ **वास्ते** ବିଶେଷ୍ୟ—ଅଳଙ୍କାର ସାରେ)—
ଅ—ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ; ପାଇଁ—For. (ବ—ଯେ
ପ୍ରଶ୍ନ ଚଲ୍ଲ ତୁ ଅମ୍ବରେ; କହିଲ ଜନହିତ ସାରେ—
ସାରେ **शेषकरताहै** ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।) ଦେ.
କ—ସାରିବା କ୍ରିୟାର କ୍ରିୟାପ୍ରବୃତ୍ତି [ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ
ଅନାଦରାର୍ଥକ (ସେ) . କର୍ତ୍ତା ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ
ଏକବଚନ ରୂପ; ସେ ସାରିବା କ୍ରିୟା କରେ—(He)
Completes.

ସାରେଙ୍ଗ (ଙ୍ଗ୍)—ବୈଦେ. ବ (ଫା; ସର୍‌ହଙ୍ଗ୍)—୧ । ସାରଙ୍ଗ;
Sāreṅ(ṅg) ନୌକାର ବା ଜାହାଜର ନାବିକମାନଙ୍କ ସର୍ଦ୍ଦାର—
ସାରେଂ 1. The head boatman or captain of a
ସରହଂଗ boat. ୨ । ନାବିକ; ନାଉରି—2. Boatswain.
୩ । ନୌକାର ବା ବୋଟର ସଙ୍ଗଧରା ବ୍ୟକ୍ତି—
3. Helmsman of a boat.

ସାରେଙ୍ଗୀ ବାଉଁଶ—ଦେ. ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ସରୁଆ ଲମ୍ବ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
Sāreṅgī bāuṅśa ବାଉଁଶ—Bamboosa Vulgaris.
ବାଂଶନୀ ବାଂଶ **पतलावाँस, कबवाँसी**

ସାରେଣୀ—ଦେ. ବ—୧ । ଫମ୍ପା କରିଥରେ ବା ବେଲରେ ତିଆରି
Sāreṇī ଖେଳନା; ସାରଣୀ—1. A kind of toy rattle.
ଭେମର **घोरणी** [ଦ୍ର—ସାରଣୀ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।] ୨ । ବଡ଼.
ଗିଲେ, ଗିଲା **गेलहा** ଗିଲ (ଦେଖ)—2. Barda gila)
(See.

ସାରେଣୀ ସ୍ରୋତ—ଦେ. ବ—ଜୁଆର ଆସିବା ବେଳେ ନଦୀମୁହାଣ
Sāreṇī srota ନିକଟରେ ସମୁଦ୍ରର ଯେଉଁ ସ୍ରୋତ ନଦୀର
ସାରେଣୀସ୍ରୋତ ତଳେ ଠେଲି ଉପରକୁ ଯାଏ ଆସେ (ଏହା ଭଙ୍ଗା
ପଡ଼ରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିପଜ୍ଜନକ)—The under current of flow tide which pushes into the mouth of a river below its surface.

ସାରୋଦକ—ସଂ. ବ—ଅନନ୍ତ ମୂଳର ରସ (ହେ. ଶ)—
Sārodaka The juice of Anantamūla creeper.

ସାରୋଦ୍ଧାର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସାରର ଗ୍ରହଣ; ସାର-
Sāroddhāra ଗ୍ରହ—1. The extraction of the Sāra. ୨ । ବୈଦ୍ୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ ବିଶେଷ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
2. The title of a Sanscrit book on medicine.

ସାରୋପ—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଆରୋପ)—ଆରୋପ
Sāropa ଯୁକ୍ତ—Having imputation.
(ସାରୋପା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାରୋପା—ସଂ. ବିଣ (ସାରୋପ+ଟାପ)—ସାରୋପର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Sāropā Feminine of Sāropa. ସଂ. ବ (ଅଳଙ୍କାର

ଶାସ୍ତ୍ର) —ଶବ୍ଦର ଲକ୍ଷଣାଶକ୍ତି ବିଶେଷ—A particular potency of a word to convey an imputative meaning. [ଦ୍ର—ଯେଉଁଠାରେ ଏକ ପଦାର୍ଥରେ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁର ଆରୋପ କରାଯାଏ ସେଠାରେ ଏହି ଲକ୍ଷଣାଶକ୍ତି ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ଉଦାହରଣ – ମାଟିପାତ୍ର ପିଲାଟିଲ ଗାଈଦୁଧ ପ୍ରାଣ ହୋଇଅଛି । ଏଠାରେ ଗାଈ ଦୁଧରେ ପିଲାର ପ୍ରାଣର ଆରୋପ କରାଯାଇଅଛି ।]

ସାରେଷ୍ଟ୍ର—ସଂ ବି—ସୁରାଷ୍ଟ୍ର; ଗୁଜରାଟ; ଦେଶବିଶେଷ—
Sāroshṭra Name of a country; Gujerat.

ସାରେଷ୍ଟ୍ରିକ—ସଂ ବି (ସାରେଷ୍ଟ୍ର ଦେଶ + ଜାତାର୍ଥେ ଇକ)—ସୌରାଷ୍ଟ୍ରିକ; ଏକପ୍ରକାର ବିଷ (ଅମର; ଭରତ)—
Sāroshṭrika A sort of poison (got in Gujerat).

ସାର୍କ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମଗର; ହାଙ୍ଗର ମାଛ—
Sārk Shark.
ହାଙ୍ଗର; ସାର୍କ ସାର୍କ

ସାର୍କଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ସର୍କଲ୍ (ଦେଖ)
Sārkal ସାର୍କେଲ ସର୍କଲ Sarkal (See)
[ଦ୍ର—ଇଂରାଜର 'ସ' ଉଚ୍ଚାରଣ ଠିକରେ ଓଡ଼ିଆରେ ଓ ବିଶେଷତଃ ବଙ୍ଗଳାରେ 'ସା' ଉଚ୍ଚାରଣ ଶୁଣାଯାଏ । ତେଣୁ ସାର୍କସ୍, ସାର୍କିଟ୍, ସାର୍ଟ, ସାର୍ଜ, ସାର୍ଜିଣ୍ଟ୍, ସାର୍କନ୍, ସାର୍ଟ ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ କେହେ ସ ସ୍ଥାନରେ 'ସା' ଲଗାଇ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି; ଏହା ବଙ୍ଗ ଭାଷାରେ ବେଶି ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ।]

ସାର୍ଗଳ—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ + ଅର୍ଗଳ)—ଅର୍ଗଳବିଶିଷ୍ଟ—
Sārgala Having argala.

ସର୍ଗିକ—ସଂ.ବିଣ (ସର୍ଗ + ଇକ)—ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ସମର୍ଥ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
Sārgika Capable of creating.

ସାର୍ଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି—ସାରଙ୍ଗୀ; ବାଦ୍ୟଭେଦ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)
Sāringi A kind of stringed instrument.

ସାର୍ଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ସର୍ଜ୍ (ଦେଖ)
Sārj ସାର୍ଜ ସରଜ Sarj. (See)

ସାର୍ଜ—ସଂ. ବି (ସର୍ଜ + ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—ସର୍ଜରସ; ଝୁଣା (ବିଶ୍ୱକୋଷ)
Sārja Resin.

ସାର୍ଟିଫାଇ କରିବା—ଦୈ.କ୍ରି (ଇଂ.ସାର୍ଟିଫାଇ)—କୌଣସିବିଷୟର ଲିଖିତ ବା କଥିତ ବିବରଣ ଠିକ ବୋଲି ଦେବା—
Sārṭiphāi karibā To certify.
ସାର୍ଟିଫାଇ କରା ସାର୍ଟିଫାଇ କରନା

ସାର୍ଟିଫାଏଡ୍ ସହିମୋହରି କପି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)— ଅବିକଳ ନକଲ ଥିବାର ବିବରଣରୂପ ସାର୍ଟିଫାଏଡ ସହିମୋହର ନକଲ ସରକାରୀ ମୋହର ମରି ହୋଇ-ସାର୍ଟିଫାୟର ସହୀମୋହର କୌପି ଥିବା ନକଲ—Certified true copy bearing the seal of an office.

ସାର୍ଟିଫିକେ(ଟ)ଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧ । ପ୍ରଶଂସା ପତ୍ର—
Sārṭiphike(ka)ṭ 1. Testimonial. ୨ । ବିବରଣ ସାର୍ଟିଫିକେଟ ପତ୍ର—2. Certificate. [ଦ୍ର—ଆଚରଣ ସମ୍ବନ୍ଧେ, ସାର୍ଟିଫିକେଟ ପରୀକ୍ଷାରୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା ସମ୍ବନ୍ଧେ ବା ଏହିପରି ଅନ୍ୟ ବିଷୟରେ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ବା ମାନ୍ୟଗଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସ୍ୱାକ୍ଷରରେ ଦିଆଯିବା ବିବରଣ ପତ୍ରକୁ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ବୋଲାଯାଏ ।] ୩ । (ଚରିତ୍ର) ରାଜକୀୟ ବାକିଦାରର ସମ୍ପତ୍ତି ବିକ୍ରୟ କରିବା ପାଇଁ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଦସ୍ତଖତରେ ବାକିଦାର ଉପରେ ଜାରି ହେବା ବିଜ୍ଞପ୍ତି—3. A certificate is sued for realisation of Government arrears or public demands under the Public Demands Recovery Act.

ସାର୍ଥ—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ + ଅର୍ଥ)—୧ । ଧନବାନ୍—
Sārtha 1. Rich; wealthy. ୨ । ଅର୍ଥଯୁକ୍ତ—2. Having meaning; significant. ୩ । ସଫଳ—3. Fruitful; crowned with success. ବି—(ସୃ. ଧାତୁ ଶିତ୍=ସ'ର ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବାଣିଜ୍ୟକାରୀ; ବଣିକ୍—1. Merchant. ୨ । ବଣିକ୍‌ସମୂହ—2. A company of traders; a caravan of travelling traders. ୩ । ଜନ୍ତୁସଂଘ; ଜୀବସମୂହ (ଅମର)—3. A gathering or herd of animals. ୪ । ସମୂହ (ମେଦିନୀ)—4. A collection; multitude. ୫ । ସାଥୀ; ସଙ୍ଗୀ—5. Companion; attendant. ୬ । ସହଯାତ୍ରୀ—6. A fellow traveller. ବେ. ବିଣ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ—Best; most excellent. [ଦ୍ର—କୁରୁଶ୍ରେଷ୍ଠ ସରସ୍ୱତୀ ଦୁଇ ତୀର୍ଥ, ସବୁ ତୀର୍ଥମାନଙ୍କେ ଅଟନ୍ତି ତ ସାର୍ଥ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ.
ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ସାର୍ଥ
ବନ ।] ବି—ସାରଥି ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ ନାମ—
Name for calling 'Sārathi'.

ସାର୍ଥକ—ସଂ.ବିଣ (ସାର୍ଥ + କ)—୧ । ଅନ୍ୱର୍ଥ; ଅର୍ଥଯୁକ୍ତ—1. Significant. ୨ । ଅର୍ଥାନୁଯାୟୀ—2. Agreeing with the purport. । ଦୋକ୍ତରକୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ଅର୍ଥବୋଧକାରକ (ଶବ୍ଦ) (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—3. (Grammar) (a word) Which conveys a meaning without depending on any other word. ୪ । ସଫଳ; କୃତାର୍ଥ; କୃତକୃତ୍ୟ; ଯାହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି—4. Crowned with success; successful; answering purpose. ୫ । ପ୍ରୟୋଜନୀୟ; ଆବଶ୍ୟକ; ଦରକାରୀ—5. Useful. ୬ । ଫଳଯୁକ୍ତ—6. Effectual. ବି—(ସାର୍ଥ + କ)—
(ଉଚ୍ଚାରଣ—ବିଶ୍ୱାସ)
(ଉଚ୍ଚାରଣ—ବିଶ୍ୱାସ)
[ସାର୍ଥକତା(ତ୍ୱ), ସାର୍ଥକ୍ୟ—ବି]

ବଣିକମାନଙ୍କର ଅଧିନାୟକ—A leader or chief of merchants. ଦେ. ବ—୧ । ପ୍ରଶଂସାର୍ହ—
सार्थक 1. Praiseworthy. ୨ । ପରୋପକାରୀ—2. Beneficient. ୩ । ମୂଲ୍ୟବାନ୍—3. Valuable.
(ଅସାର୍ଥକ—ବିପରୀତ)

ସାର୍ଥକ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୃତାର୍ଥ କରିବା; ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧ
Sārthaka karibā କରିବା—To have the ultimate purpose fulfilled. (ଯଥା—ମୁଁ
सार्थक करना ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖି ମୋ ଜନ୍ମ ସାର୍ଥକ କଲି ।)

ସାର୍ଥକତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ—୧ । ସଫଳତା—1. Success; adaptability. ୨ । ଅର୍ଥାନୁଯାୟିତା—
Sārthakatā(twa)
2. The state of agreeing with the meaning. ୩ । ଆବଶ୍ୟକତା—3. Usefulness.

ସାର୍ଥକ ଜୀବନ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ଯେଉଁ ଜୀବନର ଶେଷ
Sārthaka jībana ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି—
A life, the ultimate aim of which is fulfilled; a life which has attained its
(ସାର୍ଥକଜୀବନା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) cherished object. ସଂ. ବହୁ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀବନରେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ-ସାଧନରେ ସାର୍ଥ ହୋଇଅଛି—(a person) Who has attained success in life. ଦେ. ବ—୧ । ଯେଉଁ ଜୀବନ ସବୁର ଉପକାର କି ପ୍ରୟୋଜନରେ ଲାଗେ—1. A life of usefulness. ୨ ।
सार्थकजीवन **सार्थक जीवन** ମୂଲ୍ୟବାନ ଜୀବନ—
2. Valuable life.

ସାର୍ଥକନାମା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସାର୍ଥକ+ନାମନ୍ ୧ମା ୧କ;
Sārthakanāmā ସାର୍ଥକ ହୋଇଅଛି ନାମ ଯାହାର)—
୧ । ନାମର ଉପଯୁକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ—1. Acting according to the significance of the name one bears. ୨ । ସତ୍କାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଥିତନାମା—2. Made famous by one's good acts

ସାର୍ଥପାଳ—ସଂ. ବ (ସାର୍ଥ+ପାଳ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବଣିକଦଳର
Sārthapāla ନେତା (ମାର୍କଣ୍ଡେୟପୁରାଣ)—Leader of a company of traders.

ସାର୍ଥବତ୍—ସଂ. ବିଣ (ସାର୍ଥ+ବତ୍)—୧ । ଯଥାର୍ଥ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
Sārthabat 1. Actual. ୨ । ଅର୍ଥଯୁକ୍ତ(ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
2. Significant.

ସାର୍ଥବାହ—ସଂ. ବ (ସାର୍ଥ=ସମୂହ+ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ ।
Sārthabāha ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ବାଣିଜ୍ୟ କରିବା ବଣିକ ଦଳ—1. A company of traders. ୨ । ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ବିଦେଶକୁ ଯାତ୍ରା କରୁଥିବା ବଣିକ୍‌ଦଳ—
2. A caravan of traders. ୩ । ପଥ-ପ୍ରଦର୍ଶକ—3. Guide. ୪ । ବଣିକ୍—
(ସାର୍ଥବାହନ; ସାର୍ଥବାହ—ଅନୁରୂପ) 4. Trader.

ସାର୍ଥୁକ(କ୍ୟ)—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ସାର୍ଥକ)—ସାର୍ଥକ (ଦେଖ)—
Sārthuka(kya) Sārthaka (See)
सार्थक **सार्थक**

ସାର୍ଥୁକି—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସାର୍ଥକ୍ୟ)—ସାର୍ଥକତା (ଦେଖ)
Sārthuki Sārthakatā (See)
सार्थकता **सार्थकपन**

ସାର୍ଦ୍ର—ସଂ. ବିଣ—୧ । ଆର୍ଦ୍ରତାଯୁକ୍ତ (ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ତତ୍ତ୍ୱ)—
Sārdra 1. Having moisture. ୨ । ଓଦା-
2. Moist.

ସାର୍ଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (ସ+ଅର୍ଦ୍ଧ)—ଅର୍ଦ୍ଧଯୁକ୍ତ; ସାଢ଼େ; ଅଧେ ସହିତ—
Sārddha Plus one half; having a half over; together with half.

ସାର୍ଦ୍ଧଂ—ସଂ. ଅ—ସହିତ—
Sārddham With; along with.

ସାର୍ଦ୍ଧ ବର୍ଷ(ସମ୍ବତ୍ସର)—ସଂ. ବ—ଦେଢ଼ ବର୍ଷ—A year and
Sārddha barsha(sambatsara) a half.
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ସାର୍ଦ୍ଧଦିନ, ସାର୍ଦ୍ଧମାସ ଆଦି ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]

ସାର୍ଦ୍ଧବାର୍ଷିକ—ସଂ. ବିଣ—୧ । (ସାର୍ଦ୍ଧବର୍ଷ+ଇକ) ଦେଢ଼ବର୍ଷବ୍ୟାପୀ-
Sārddhabārshika 1. Lasting a year and a half (M. W). ୨ । ଅର୍ଦ୍ଧବର୍ଷବ୍ୟାପୀ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
2. Lasting half a year.

ସାର୍ଦ୍ଧଶତ—ସଂ. ବ. ଓ ବିଣ (ସଂଖ୍ୟାବାଚକ)—ଦେଢ଼ ଶହ—
Sārddha śata One hundred and fifty.
[ଦ୍ର—ଏହିପରି ସାର୍ଦ୍ଧ ସହସ୍ର, ସାର୍ଦ୍ଧଲକ୍ଷ, ସାର୍ଦ୍ଧ କୋଟି ଆଦି ଶବ୍ଦ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ।]

ସାର୍ପ—ସଂ. ବ (ସର୍ପ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ସର୍ପ; ସାପ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
Sārpa 1. Serpent. ୨ । ଅଶ୍ଳେଷା ନକ୍ଷତ୍ର—
2. The 9th asterism. ସଂ. ବିଣ—ସର୍ପସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to snakes (M. W).

ସାର୍ପବିଦ୍ୟକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସର୍ପବିଦ୍ୟା+ଇକ)—ସର୍ପସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
Sārpabidyika ବିଦ୍ୟା ବା ତତ୍ତ୍ୱରେ ପାରଙ୍ଗମ—
(ସାର୍ପବିଦ୍ୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) Versed in ophiology or snake-science (M. W).

ସାର୍ପିଷ—ସଂ. ବିଣ (ସର୍ପିସ୍+ଅ)—ସର୍ପିଃ ସମ୍ବନ୍ଧୀ; ଘୃତସମ୍ବନ୍ଧୀ—
Sārpisha Relating to ghee. ବ—ସର୍ପିଃସଂସ୍କୃତ ବସ୍ତୁ; ଘୃତସଂସ୍କୃତ ବସ୍ତୁ—An article mixed or seasoned with ghee.

ସାର୍ପିଷ୍କ—ସଂ. ବିଣ (ସର୍ପିଃ+କ)—ସର୍ପିଃସଂସ୍କୃତ; ଘୃତଦ୍ୱାରା ସଂସ୍କୃତ—
Sārpishka Seasoned or mixed with ghee.

ସାର୍ପ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସର୍ପ+ଯ)—ସର୍ପସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
Sārpya Relating to snakes. ସଂ ବ—ଅଶ୍ଳେଷା ନକ୍ଷତ୍ର—The 9th asterism.

ସାର୍ବ(ର୍ବ)—ସଂ. ବିଣ (ସର୍ବ+ଅ)—୧ । ସର୍ବସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to all. ୨ । ସର୍ବହିତକର—
Sārba(rbba)
2. Beneficial to all. ବ—୧ । ବୁଦ୍ଧ (ହେମ-

ଚନ୍ଦ୍ର)—1. The Buddha. ୨ । ଜନ; ବୌଦ୍ଧ ପଣ୍ଡିତ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—2. A Buddhist recluse.

ସାର୍ବ(ର୍ବ)କାଳିକ—ସଂ. ବିଣ (ସର୍ବକାଳ + ସମ୍ବନ୍ଧେ ଇକ)—୧ । ସର୍ବ Sārba(rbba)kālika କାଳସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to all time. ୨ । ସର୍ବଦା ମିଳିବା (ବସ୍ତୁ)—2. Always available. ୩ । ଯାହା ସବୁ ଋତୁରେ ମିଳେ; ସର୍ବକାଳୋତ୍ପନ୍ନ—3. Produced in all seasons. ୪ । ସର୍ବକାଳରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—4. Performable in all seasons.

ସାର୍ବ(ର୍ବ)ଜନିକ—ସଂ. ବିଣ (ସର୍ବଜନ + ଇକ)—ସର୍ବଜନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— Sārba(rbba)janika Relating to all people; universal.

ସାର୍ବଜନୀନ—ସଂ. ବିଣ (ସର୍ବଜନ + ହିତାର୍ଥେ. ଖନ)—୧ । ସମସ୍ତଙ୍କ Sārbajanina ହିତ ପ୍ରୟୋଜ୍ୟ—1. Universal. ୨ । (ସାର୍ବଜନ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସାର୍ବଜନୀନ ପ୍ରେମ—2. Universal love. ୩ । ସର୍ବଜନ ହିତକର—3. Beneficial to all. ୪ । ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ହିତକର—4. Beneficial to the public; of public good. ୫ । ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ—5. Of public utility. ୬ । ସର୍ବଜନବିଦିତ—6. Universally renowned; of wide fame.

ସାର୍ବଜ୍ଞ(ଜ୍ଞ୍ୟ)—ସଂ. ବ (ସର୍ବଜ୍ଞ + ଭାବ ଅ; ଯ)—ସର୍ବଜ୍ଞତା; ସର୍ବଜ୍ଞର Sārbajña(jñya) ଭାବ ବା ଅବସ୍ଥା—Omniscience.

ସାର୍ବତ୍ରିକ—ସଂ. ବି (ସର୍ବତ୍ର + ଇକ)—୧ । ସର୍ବତ୍ରବ୍ୟାପୀ— Sārbatrika 1. Pervading everywhere. ୨ । ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରାପ୍ୟ—2. Available everywhere. ୩ । ସର୍ବତ୍ର ଉପଯୋଗୀ—3. Required everywhere; fit for all places.

ସାର୍ବଦେଶିକ—ସଂ. ବିଣ (ସର୍ବ ଦେଶ + ଇକ)—୧ । ସର୍ବ ଦେଶ- Sārbadeśika ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to all countries. ୨ । ସାର୍ବତ୍ରିକ (ଦେଖ)— 2. Sārbatrika (See)

ସାର୍ବଧାତୁକ—ସଂ. ବିଣ (ସର୍ବଧାତୁ + ଅକ)—ସର୍ବଧାତୁସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— Sārbadhātuka Relating to all metals.

ସାର୍ବବିଭକ୍ତିକ—ସଂ. ବିଣ. (ସର୍ବବିଭକ୍ତି + କ)—ସର୍ବବିଭକ୍ତିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ Sārbabibhaktika —Relating to all the grammatical cases.

ସାର୍ବବେଦ୍ୟ—ସଂ. ବି. ଅ(ସର୍ବ ବେଦ + ଜ୍ଞତାର୍ଥେ. ଯ)—ସର୍ବବେଦବିତ୍ Sārbabedya ବ୍ରାହ୍ମଣ—A Brāhmaṇa versed in (ସାର୍ବବୈଦିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) all the Bedas.

ସାର୍ବଭୌତିକ—ସଂ. ବି (ସର୍ବଭୂତ + ଇକ)—ସର୍ବଭୂତସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— Sārbabhautika Relating to all beings.

ସାର୍ବଭୌମ—ସଂ. ବିଣ (ସର୍ବଭୂମି + ଅ)—୧ । ସର୍ବଭୂମି- Sārbabhauma ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to all lands. ୨ । ଜଗଦ୍ବିଖ୍ୟାତ; ସର୍ବତ୍ର ବିଦିତ— 2. Universally famous. ୩ । ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ— 3. Pervading the universe. ବି—୧ । ସମ୍ରାଟ୍; ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ; ସର୍ବଭୂମୀଶ୍ୱର; ନୃପାଗ୍ରଣୀ—1. An emperor; a suzerein. ୨ । (ନାମ)ଉତ୍ତରଦିଗ୍‌ଗଜ —2, The name of the mythological elephant guarding the north. [ଦ୍ର—ଏ ଭୁବେଶଙ୍କ ବାହନ । ମୈନାକ ପର୍ବତର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସିଦ୍ଧାଶ୍ରମର ସରୋବରରେ ଏ ବିଚରଣ କରୁଥିବା ଉପଯୁ ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।] ୩ । ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ଉପାଧିବିଶେଷ—3. A tiltle of honour given to learned men.

ସାର୍ବଲୌକିକ—ସଂ. ବିଣ (ସର୍ବଲୋକ + ଇକ)—୧ । ସର୍ବଲୋକ- Sārbalaukika ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to all the Lokas. ୨ । ସର୍ବଲୋକ ବିଖ୍ୟାତ— 2. Universally famous.

ସାର୍ବି(ର୍ବେ)—ଦେଶ. (ଇଂ) ପ୍ରାଦେ. (ଗଣ୍ଡାମ) ବି—ସର୍ଭେ— Sārbi(rbe) Survey.

ସାର୍ଷପ—ସଂ. ବିଣ (ସର୍ଷପ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ସର୍ଷପସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— Sārshapa 1. Relating to mustard. ୨ । ସର୍ଷପ- ଜାତ—2 Produced from mustard. ବି— ସର୍ଷପତୈଳ; ଗୋଦପତେଲ—Mustard oil.

ସାର୍ଷପ ତୈଳ—ସଂ. ବି—ଗୋଦପ ତେଲ— Sārshapa taila Mustard oil.

ସାର୍ଷ୍ଟି—ସଂ. ବି (ସ=ସହିତ + ଋଷ୍ଟି = ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ)—ମୁକ୍ତିବିଶେଷ; Sārshṭi ଯେଉଁ ମୁକ୍ତିର ଫଳେ ଭକ୍ତ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସହ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟଶାଳୀ ହୁଏ—A sort of salvation by attaining which the devotee attains Devine Grandeur or beatitude.

ସାର୍ଷ୍ୟ—ସଂ. ବି—ଋଷି—Sage. [ଉ—ଦୁର୍ବାସା-ସାର୍ଷ୍ୟ କଣ୍ୱ- Sārshya ଋଷି ଋଷି ଉକ୍ତ—ଅଧମଦ୍ୟ ବିଦଧ୍ୟେତ୍ତ୍ରାମଣି ।]

ସାଲ୍(ଲ)—ଦେଶ. ବ (ଫା. ସାଲ୍)—୧ । ସନ; ଅବ୍ଦ; ବର୍ଷ— Sāl(la) 1. Year. ୨ । ବଙ୍ଗାବ୍ଦ; ଉତ୍କଳାବ୍ଦ; ଅକବର ସାଲ ସାଲ ବାଦ୍‌ସାହଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ସନ—2. The Indian year calculated according to the orders of Emperor Akbar. ୩ । ଇଂରାଜୀବ୍ଦ—3. The English year. [ଦ୍ର—ସନ ତଳେ ଗୋଟ୍ ଦେଖ] ୪ । (ଫା. ଶାଲ୍; ତୁଳ, ସଂ. ଶାଳ) ଗୋଲ ଢେକା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପଶମୀ ବସ୍ତ୍ର—4. Shawl. ଦେ. ବ—୧ । ଦୀର୍ଘଦ୍ୱାରା କାଠରେ କଟାଯିବା ଲମ୍ବ ଛିଦ୍ର— 1. A long hole cut in a piece of wood, ୨ । ଅନ୍ୟ କାଠ ପଶିବା ପାଇଁ କାଠରେ ଖୋଳାଯିବା କଣା—2. Mortise.

ସାଲ୍‌ଟା—ଦେ. ବ—ଜାଲ ବୁଣିବା ପାଇଁ ଏକାଧିକ ଖିଅରେ ଭଙ୍ଗା ବା ବଳା ଯାଇଥିବା ସୂତା—The string made up of several threads by twisting them together. [ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ ଏକାଧିକ ଖିଅକୁ ବଳି ସାଲ୍‌ଟା କାଟନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ସାଲ୍‌ଟାକୁ ଦୁଇ ଭାଙ୍ଗୁଣି କରି ବଳି ଜୋଡ଼ିବନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି ।]

Sāl-ṭā ସୁତୁଲି ପାଟ

ସାଲ୍‌ସେଟ୍—ଦେ. ବ (ନାମ)—ବୋମ୍ବାଇ ବିଭାଗର ଠାଣା ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ଉପବିଭାଗ ଓ ବୋମ୍ବାଇ ସହରର ଉତ୍ତର ଦିଗରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱୀପ—Name of an island and a subdivision of the Thana district of the Bombay presidency; Salsette. [ଦ୍ର—ଏ ଦ୍ୱୀପ ବୋମ୍ବାଇ ନଗର ସହିତ ଗୋଟିଏ ସେତୁଦ୍ୱାରା ସଂଯୁକ୍ତ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍‌ମାନେ ଏହାକୁ ଅଧିକାର କଲେ ଏବଂ ଏହାକୁ ପର୍ତ୍ତୁଗାଲର ସମ୍ରାଟ୍ ତାଙ୍କ ଜାମାତା ଇଂଲଣ୍ଡର ରାଜା ଦ୍ୱିତୀୟ ଚାର୍ଲ୍‌ସଙ୍କୁ ଯୌତୁକ ଦେଲେ । ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍‌ମାନେ ୧୬୬୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଏ ଯୌତୁକକୁ ସ୍ୱୀକାର କଲେ ନାହିଁ ତଥାପି ୧୭୩୯ରେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀୟମାନେ ଶୀଣବଳ ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍‌ମାନଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ଏ ଦ୍ୱୀପ ଦଖଲ କଲେ ଓ ୧୭୭୫ରେ ଇଂରାଜମାନେ ଏ ଦ୍ୱୀପକୁ ଅବରୋଧ କରି ଜୟ କଲେ । ପରେ ୧୭୮୨ ସାଲର ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରା ଏହା ଇଷ୍ଟ ଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନୀଙ୍କ ରାଜ୍ୟଭୁକ୍ତ ହେଲା । ଏଠାରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ହିନ୍ଦୁ ଓ ବୌଦ୍ଧକୀର୍ତ୍ତିର ଧ୍ୱଂସାବଶେଷ ଅଛି । ଏ ଦ୍ୱୀପରେ ଥିବା ଠାଣାଶୃଙ୍ଗର ଉଚ୍ଚତା ୧୫୩୦ ଫୁଟ୍ । ଏ ପର୍ବତର ଗୁହାରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରାଚୀନ କୀର୍ତ୍ତି ଅଛି । ଠାଣାନଗର ଏ ସବ୍‌ଡିଭିଜନର ରାଜଧାନୀ—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

Sālsēṭ

ସାଲ—ବୈଦେ. ବ—୧ । ସାଲ୍ (ଦେଖ)—1. Sāl (See) ୨ । ଶାଳ (ଦେଖ)—2. Śāla (See)

Sāla

ସାଲ ଛିଦ୍ର ଦେ. ବ—ଲମ୍ବ କାଠର ବା ପାନେଲ କବାଟ ଅଦି (ବୁଦ୍ଧୁ)ର ଛିଦ୍ର (ଛିଦ୍ର)ରେ ଭରତି କରିବା ପାଇଁ ଅଡ଼କାଠ (ଅଡ଼ଅ)ର ଅଗରେ ଯେଉଁ ସରୁ ଅଂଶ ଦିଆ ଯାଇ ଭିତର କରାଯାଏ—Tennon; a thin projection made at the end of piece of wood inserted into the socket or mortise of another piece in a panelled door.

ସାଳ—ସଂ. ବ (ସଳ୍ ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଶାଳ ୪ (ଦେଖ)—1. Śāla 4 (See) ୨ । ଶାଳ ୫ (ଦେଖ)—2. Śāla 5 (See) ୩ । କାନ୍ଥ; ପ୍ରାକାର; ପ୍ରାଚୀର (ମେଦିନୀ)—3. A wall. ୪ । ବୃକ୍ଷ—4. Tree. ୫ । ଶାଳ ୧ (ଦେଖ)—5. Śāla 1 (See). ୬ । ରାଳ; ଧୂଣା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—6. Resin.

Sāla

ସାଲ ଆଖର(ରି)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସାଲ୍+ଅଖୀର୍)—ବର୍ଷର ଶେଷ—The end of a year.

Sāla ākhara(ri)

ସାଲ ତାମାମି **ସାଲ ଆଖରୀ**

ସାଳକ—ସଂ. ବିଣ (ପୁଂ) (ସହାର୍ଥ. ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଅଳକ)—ଅଳକଦ୍ୱାରା ଅଳଙ୍କୃତ—Adorned with locks of hair (M. W.).

Sālaka

(ସାଳକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାଳଂକାର—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି, ସ+ଅଳଙ୍କାର) —ଅଳଙ୍କୃତ—Ornamented; decorated.

Sālamkāra

(ସାଳଙ୍କାରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାଳଂକାର ରୀତି—ସଂ. ବ—୧ । ରୀତି ୧୨ (ଦେଖ)—Rīti 12 (See) [ଦ୍ର—ନିମ୍ନଲିଖିତ ପଦଗୁଡ଼ିକ ସାଳଙ୍କାର ରୀତିର ଉଦାହରଣ ଅଟେ । ଯଥା—

Sālamkāra rīti

ଶ୍ରବଣେ ଦୋଳନ୍ତି କୁଣ୍ଡଳ, ଦୋଳେ ଗାଲ ଅଳକ,
ଲାବଣ୍ୟ ଦର୍ପଣ ପରାସ୍ତେ ଝଳେ ଗଣ୍ଡ ଫଳକ ।
ଅର୍ଦ୍ଧେନ୍ଦୁ ଲଲାଟେ ସିନ୍ଦୂର ବିନ୍ଦୁ ରମଇ ଅଙ୍ଗି,
ନୁହଇ ସିନ୍ଦୂର, ରହିଛି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ହୃଦୟେ ଲାଗି ।
ଦଶନ ଅଂଶୁକ ପିଣ୍ଧଇ ନାଶାମଣି-ଅଂଶୁକେ,
ମୃଗମଦ ବିନ୍ଦୁ ସୁନ୍ଦର ଶୋଭେ ଗୁରୁଚିବୁକେ—
ରାଧାନାଥ- ଚନ୍ଦ୍ରିକା ।]

ସାଲଗମ—ଦେ.ବ (ଏଥିର ମୂଳ ଶାଳଗ୍ରାମର ଗୋଲ ଥିବାରୁ)-ଏକ ପ୍ରକାର ଗୋଲ ମୂଳା—Turnip; Brassica Napa; Brassica Compestrus. [ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳ ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଗୋଲ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ଦେଶରେ ଶୀତ ଋତୁରେ ଏହାର ଚାଷ ହୁଏ ।]

Sālagama

ସାଲଗମ **ସଲଗମ**

ସାଲଙ୍ଗ(ଗା)—ସଂ.ବ (ସଳ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ ଅଙ୍ଗ;ଅଗ) —ରାଗର ପ୍ରକାର-ବିଶେଷ—A class of musical tune in Hindu music. [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ରାଗ ସହିତ ମିଶ୍ରିତ ନ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ରାଗର ଆଭାସ-ଯୁକ୍ତ ହୁଏ—ବିଶ୍ୱକୋଷ]

Sālaṅga(ga)

ସାଲତମାମି—ବୈଦେ. ବ(ଫା)—୧। କୌଣସି ସନର ବା ବର୍ଷର ଶେଷ ହିସାବ ବା ବିବରଣ—1. Annual accounts, returns and statements.

Sālatamāmi

ସାଲତମାମି **ସାଲତମାମୀ**

[ଉ—ଗଲ ଅଙ୍କ ପାଞ୍ଜିଆ ଯେ ସାଲ ତମାମି ଦାଖଲ କରିଥିଲ × × × × ଫକିରମୋହନ. ତମାଶା ଅଠରଶ] ୨ । ସନର ଅଖର—2. The end of a year.

ସାଳତି—ସଂ. ବ—(ସାଳ+ତି)—ଶାଳତି (ଦେଖ)—Śālati (See)

Sālati

ସାଲ ଦୋସାଲ(ଲା)—ବୈଦେ. ବ (ଫା) (ସହରର ଶବ୍ଦ)—୧ । ସାଲ ଓ ଦୋସାଲ—1. A single shawl and a double shawl. ୨ । ବହୁମୂଲ୍ୟ ଶୀତବସ୍ତ୍ର—2. Rich winter clothing or wrapper.

Sāla dosāla(lā)

ସାଲଦୋସାଲ **ସାଲଦୋ(ଦୁ)ସାଲା**

ସାଲ ଧୁ(ଧୋ)ଲ(ଲେ)ଇ—ବୈଦେ.ବ(ଫା)—ମଇଳା ହୋଇଥିବା ସାଲୁ
Sāla dhu(dho)lā(le)i ପରିଷ୍କାର କରିବା ପାଇଁ ସାବୁନ ଆଦି
ସାଲଧୁଲାଇ **ସାଲକୀଧୁଲାଇ** ଦେଇ ଧୋଇବା—Washing of a shawl for cleansing it of dirt.

ସାଲନ୍—ବୈଦେ. ବ—୧। (ଅ) ଖାଦ୍ୟାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ଜୀବମାଂସ
Sālan 1. Animal meat used for food. ୨।
ସାଲନ୍ **ସାଲନ** (ଇଂ; ଫ୍ରେଞ୍ଚ-ଘାଙ୍କେ Chalon. Sur Marne—ଫ୍ରାନ୍ସର ଏକ ନଗରର ନାମ; ଏହା ପ୍ରଥମେ ଉକ୍ତ ନଗରରେ ବୁଣା ଯାଉ ଥିବାରୁ)—କୋଟ୍ ତଳେ ଦିଅଯିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ପତଳା ପଶମି କନା—2. Shalloon; a light kind of woolen stuff for coat-lining.

ସାଲନ—ସଂ. ବ—(ସାଲ+ନ)—ସର୍ଜରସ; ଝୁଣା—
Sālana Resin.

ସାଲ ନିର୍ଯାସ—ସଂ. ବ—ସର୍ଜରସ; ଝୁଣା—
Sāla nirjāsa Resin.

ସାଲନ୍ଦୀ—ବୈ. ବ (ନାମ)—ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ଭଦ୍ରକର ନିକଟ-
Sālandī ବାହୁଣୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ନଦୀ—Name of a small river passing by the town of Bhadrak in Balasore. [ଉ—ଏ ନଦୀ ମୟୂରଭଞ୍ଜର ମେଘାସନ ପର୍ବତରୁ ବାହାରି ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାରେ ବୈତରଣୀ ନଦୀରେ ମିଶି ବଙ୍ଗୋପସାଗରରେ ପଡ଼ିଅଛି। ବାଲେଶ୍ୱରର କାଉପୁର ଠାରେ ଏ ନଦୀର ଶଯ୍ୟା ପ୍ରସ୍ତରମୟ ଓ ଏ ଶଯ୍ୟାର ନାମ ସୀତାକୁଣ୍ଡ। ଭଦ୍ରକ ନିକଟରେ ଏହାର ଦୁଇ କୂଳର ମୃତ୍ତିକା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉର୍ବର ହୋଇ ଥିବାରୁ ସେଥିରେ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣ ଶସ୍ୟ ଜନ୍ମେ। ଅନିଳ ମହାଦେବ; ଭଦ୍ରକାଳୀ ଓ ଦଶା ନାମକ ଗ୍ରାମର ନାୟିକା ଦେବୀ ସାଳନ୍ଦୀ କୂଳର ପ୍ରଧାନ ଦେବତା। ସାଳନ୍ଦୀ ଓ ବୈତରଣୀର ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥଳରେ ଅଙ୍ଗୁଳ ମଣି ବା ଅରଡ଼େଶ୍ୱର ନାମକ ମହାଦେବ ବିରାଜିତ। ଏ ନଦୀ ଉପରେ ଭଦ୍ରକ ନଗରୀ ଅବସ୍ଥିତ। ଭଦ୍ରକ ଷ୍ଟେସନ୍ ଠାରୁ ଭଦ୍ରକ ସହରକୁ ଯିବାବେଳେ ଏହା ଉପରେ ଲମ୍ବିତ ସୁଦୃଢ଼ ପୋଲ ଉପରେ ମଟର ପ୍ରଭୃତି ଯାତାୟାତ କରେ।

ସାଲପ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ସାଲୁପ୍ (ଦେଖ)—
Sālap Sālup (See)

ସାଲପଣୀ(ଣି)—ଦେ. ବ—(ସଂ.ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ)—ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Sālapaṇī(ṇi) Śālaparṇṇī (See)
ସାଳପାଣି **ସାଲପଣି**

ସାଲପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବ—ଶାଳପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)—
Sālaparṇṇī Śālaparṇṇī (See)

ସାଲପା—ଦେ. ବ—ସଡ଼ପ (ଦେଖ)—
Sālapā Sardapa (See)

ସାଲ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବ—ସ୍ଥଳପଦ୍ମ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—
Sāla pushpa Hibiscus Mutabilis.

ସାଲ ବରସାଲ—ବୈଦେ. ଅ (ଫା)—୧। ସନବରସନ; ପ୍ରତିସନ—
Sāla barasāla 1. Every year. ୨। ଯଥାକ୍ରମେ
ଫିସାଲ **ସାଲସାଲ** ପ୍ରତିବର୍ଷ—2. Year after year.

ସାଲ(ଲି)ବାହନ—ସଂ. ବ—ଶାଳିବାହନ ରାଜା (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
Sāla(li)bāhana King Śālibāhana (M, W)

ସାଲ ବନ୍ଧ—ଦେ. ବ (କଢ଼େଇର ବ୍ୟବହୃତ ଅପେକ୍ଷିକ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—
Sāla bindha ପରସ୍ପର ସହିତ ଯୋଡ଼ାଯିବା କାଠ ଦ୍ୱୟ
ସାଲଛାଁଦା **ସଲଛିଦ** ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ କାଠ (ଅଡ଼ୁଆ)ର ଅଗରେ ଛିଦ୍ରା ହେବା ସରୁ ଅଂଶ (ସାଲ) ଓ ଅନ୍ୟ କାଠ(ବୁରୁଧୁ)ର ଅଗରେ କଟା ହେବା କଣା (ବନ୍ଧ)—Tennon and mortise.

ସାଲବେଗ—ଦେ. ବ, (ନାମ)—ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଓଡ଼ିଆ କବି ବିଶେଷ
Sālabega —Name of a Mahomedan poet of the 17th century who was converted into Baishṇabism after-wards and wrote many Oriya poems. [ଉ—ଏ ମୁସଲମାନ୍ ଥିଲେ। ପରେ ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହୋଇ-ଥିଲେ। ଏହାଙ୍କ ରଚିତ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ପ୍ରେମଗର୍ଭକ ସଙ୍ଗୀତ ବଡ଼ ସରସ ଓ ମଧୁର। (ବିଚାରୁକ. ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ।) ସାଲବେଗ ପୁରୀ ସହରର ବଡ଼ଦାଣ୍ଡ ଦାଖରେ ଯେଉଁଠାରେ ବସି ଭଜନସାଧନ କରୁଥିଲେ ସେଠାରେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଜାବାହାଦୁର ଭୁୟାଁ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ର ଖଣ୍ଡିଏ ମଣ୍ଡପ ତୋଳାଇ ଦେଇଅଛନ୍ତି।]

ସାଲ ବେଷ୍ଟ—ସଂ ବ—ଧୂନକ; ଝୁଣା (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
Sāla beshṭa Resin.

ସାଲ ବୋଟ୍—ବୈଦେ.ବ (ଇଂ. ସାଲ୍‌ବର୍)—ଫନ୍ଦ ନ ଥିବା ରେକାବ
Sāla boṭ ସାଲ ବୋଟ୍ **ସାଲମର** A salver.

ସାଲ ଭଞ୍ଜି(ଞ୍ଜୀ)—ସଂ. ବ—ଶାଳଭଞ୍ଜି (ଦେଖ)
Sāla bhañji(ñji) Śāla bhañji (See)

ସାଲମ୍ ମିଛ୍ଛି(ଶି)ରି—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ସାଲବ ମିଶରି; ସଂ. ସାଲମ
Sālam michhi(si)ri କନ)—ସାଲମ କନ; ଈଷତ୍ ମିଷ୍ଟ-
[ସାଲମ ମିଛ୍ଛ(ଶ୍ରି)—ଅନୁରୂପ] ରସ ଶାକ କନ ବିଶେଷ; ରସ୍ୱାଦ
ସାଲମ ମିଛ୍ରି ବର୍ଗର ଶାକର କନ—A medicinal root;
ସାଲମ ମିଶ୍ରୀ Orchis Mascula; Eulophia Comp-
[ସଂ. ନାମ—ସାଲମ କନ, ସ୍ୱାମୁଲୀ, estres. [ଉ—ଏହି କ୍ଷୁପ ଅମୃତୋତ୍ଥା, ଶାରକନ୍ଦା] ପାରସ୍ୟ ଓ ଅଫଗାନ ସ୍ଥାନରେ ଜନ୍ମେ। ଏହା ଈଷତ୍ ମିଷ୍ଟ ଓ ରସାୟନ। ଏହା ପିଆଜ ଜାତୀୟ କ୍ଷୁପ; ଭିତରେ ଦେହ ଫୁଟ୍ ବଢ଼େ। ଏଥିର ପତ୍ର ପିଆଜ ପତ୍ର ପରି ଓ ମୂଳରୁ ଗୋଟିଏ କାଣ୍ଡ ବାହାରି କାଣ୍ଡର

ଅଗରେ ଫୁଲ ସେନ୍ଦ୍ରା ହୋଇ ଫୁଟେ । ଏଥିର ମୂଳ (ଜଡ) ଚେପଟା, ଧଳା ଓ ଢଳଢଳିଆ । ଏଥିର ଗନ୍ଧ ରେଡ଼ୀର ଗନ୍ଧ ପରି । ଏହା ଖାଇବାକୁ ନାଡ଼ୀ ଲାଗେ ।

ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ସାଲମ ଜନ ମଧୁର ଉଷ୍ଣ ରସ, ସ୍ନିଗ୍ଧକର, ଶୁକ୍ରାଦି ଧାତୁବର୍ଦ୍ଧକ, ଉତ୍ତେଜକ, ଗୁରୁପାକ, ପିତ୍ତ, ମେହ ଓ ରକ୍ତ ବିକାରର ଉପକାରକ ।

ଏକ ପ୍ରକାର ନିକୃଷ୍ଟ ଜାତୀୟ ସାଲମ ମିଶ୍ରି ଉତ୍ତର ଭାରତରେ ଜନ୍ମେ ।]

ସାଲମା—ଦେ. ବ – ବରକୋଳି ପରି ଏକପ୍ରକାର ଫଳ—
Sālamā A kind of berry.
ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଅମ୍ବଡ଼ା—Hog plum.

ସାଲର୍ ଜଙ୍ଗ୍—ଦେ. ବ—ସର୍ ସାଲର୍ଜଙ୍ଗ; ନେପାଳର ପ୍ରସିଦ୍ଧ
Sālar jaṅg ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନାମ—The late
ସାଲର୍ ଜଙ୍ଗ୍ celebrated minister of the Nepal
ସାଲର ଜଙ୍ଗ State.

ସାଲ ରସ—ସ. ବ—ଧୂନା (ହିଂ. ଶ)—
Sāla rasa Resin.

ସାଲଶ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ—ସାଲିଶ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sālaś (etc) Sāliś etc. (See)

ସାଲଶି—ବୈଦେ. ବିଣ ଓ ବ (ଅ)—ସାଲିଶି (ଦେଖ)
Sālaśi Sāliśi (See)

ସାଲ ଶୃଙ୍ଗ—ସ. ବ—ପ୍ରାଚୀରସ୍ତ—
Sāla śṛuṅga The top of a compound-wall.

ସାଲସା—ବୈଦେ. ବ (ପର୍ତ୍ତୁ. ସାଲ ସା; ଇଂ. ସାର୍ସା)—
Sālasā ରକ୍ତ ଶୋଧକ ବୃଷ୍ୟ ଔଷଧ ବିଶେଷ—
ସାଲସା ସାଲସା Sarsaparilla.

ସାଳା—ସ. ବ (ସାଳ—ପ୍ରାକାର ଅଛି ଯହିରେ, ଏହି ଅର୍ଥରେ+ଅ+
Sāla ଆ; ବିଶ୍ୱକୋଷ)—ଶାଳା; ଗୃହ (ଭବନ)—
(ଶାଳା—ଅନ୍ୟରୂପ) House.

ସାଲ—ସ. ବ—ସାଳା (ଦେଖ)
Sāla Sāla (See)
ଦେ. ବିଣ—ସାଲିଆ (ଦେଖ)—Sāliā (See)
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ସାହାଲ (ଦେଖ)
Sāhālā (See)

ସାଳାକରୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯୁଦ୍ଧରେ ପରାଜିତା ନାରୀ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)-
Sālākarī A woman vanquished in battle.

ସାଳା(ଳା) ତୁରୀୟ—ସ. ବ—ପାଣିନି ମୁନି (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—
Sālā(lā)turīya The great Sanscrit grammarian Pāṇini.

ସାଲାଦ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ.ସାଲାଡ୍)—ସଲୋଜ (ଦେଖ)
Sālāda Saloja (See)

ସାଲାନା—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ସାଲାନା)—ବାର୍ଷିକ—
Sālānā ସାଲାନା ସାଲାନା Annual.
ବ—ବାର୍ଷିକ ଦେୟ—Annual grant or due.

ସାଲା(ଳା)ବୃକ—ସ. ବ—୧ । କୁକୁର—1. Dog. ୨ । ମେଣ୍ଢା
Sāla(la)bṛuka (ଉ. ଶ)—2. Ram; sheep. ୩ ।
(ଶାଳା ବୃକ—ଅନ୍ୟରୂପ) କୋକଶିଆଳ (ଉ. ଶ)—3. Fox.
୪ । ଶୃଗାଳ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—4. Jackal.

ସାଲାର—ସ. ବ (ସାଲ+ଣ୍ଣ ଧାତୁ+ଅଣ୍ଣ, ଅ)—ଦ୍ରବ୍ୟ ରଖଣାର୍ଥ
Sālāra ଉଚ୍ଚସ୍ଥ ଖିଳକ; କାନ୍ଥରେ ମରା ପାଇଥିବା କାଠି (ଶବ୍ଦ
କଳ୍ପଦ୍ରୁମ); ନାଗଦନ୍ତକ—Peg driven into a
wall for putting or hanging articles.

ସାଲି—ଦେ. ବ (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡ ମୁନିଆ ଓ ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ
Sāli ଲମ୍ବୁଣୀ ଧାର ପରି ଚେପ୍ଟା ହୋଇଥିବା ଲୁହା ତାରର
ସୁନାର ବିଶେଷ—An iron instrument used
by goldsmith having one end sharp-
pointed and the other end with flat-
tened edge.

ସାଲିଆ—ଉଦ. ବିଣ (ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ
Sāliā ହୁଏ)—୧ । ବର୍ଷୀୟ; ସାଲ ବା ସନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
ସାଲେର 1. Relating to year. ୨ । (ଏତେ) ବର୍ଷ ବୟସ୍କ
ସାଲକା 2. Aged so many years. (ଯଥା—ଏହି
ସାଲିଆ ବାଛୁରୀ ।) ୩ । ଏତେ ବର୍ଷ ସକାଶେ କରାଯାଇ
ଥିବା—3. Done for a period of so many
years. (ଯଥା—ଦଶ ସାଲିଆ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ।) ୪ ।
ପେଡ଼େ ଧଡ଼ିଦାର—4. (cloth) Having fringe or
କୋରଦାର border. (ଯଥା—ଗାଠ ସାଲିଆ ଧୋତି ।)

ସାଲିଆନା—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ସାଲିଆନା)—ବାର୍ଷିକ—Annual. ବ—
Sāliānā ୧। ବାର୍ଷିକ ନିକ୍ଷ ଦେୟ ବା ପ୍ରାପ୍ୟ—1. Annual
ସାଲିଆନା due or payment. ୨ । ବାର୍ଷିକ ବୃତ୍ତି—
ସାଲିଆନା 2. Annual grant; annuity.

ସାଲିଆନା ଖଜଣା—ଦେ. ବ—ବାର୍ଷିକ ଦେୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଖଜଣା—
Sāliānā khajaṇā Fixed annual rent.
ସାଲିଆନା ଖାଜନା ସାଲାନା ଖଜାନା

ସାଲିଆନା ଖଞ୍ଜା—ଦେ. ବ—ଖଇରାତ ବା ଦେବସେବା ପାଇଁ
Sāliānā khañjā ଉତ୍ସର୍ଗୀକୃତ ବାର୍ଷିକ ଦେୟ ଧନ—
ସାଲିଆନା ବରାଦ୍ଦ Amount fixed to be paid annually
ସାଲାନା ବନ୍ଧା for some religious or charitable
purpose.

ସାଲିଆନାଦାର୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ଯେ ବାର୍ଷିକବୃତ୍ତି ଭୋଗ
Sāliānādār କରୁଥାଏ—One who enjoys an
ସାଲିଆନାଦାର ସାଲିଆନାଦାର annuity.

ସାଲିଉଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଅଧସ୍ତନ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପରସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Sāliuṭ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବାଲାଗି କରିବା ସଲାମ—Salute
(ସାଲ୍ୟୁଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) (of an inferior to a
ସ୍ୟାଲ୍ୟୁଟ୍ ସାଲୁଟ superior.)

ସାଲିବାହନ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବି (ନାମ)—ଶାଳିବାହନ ଇତ୍ୟାଦି
Sālibāhana (etc) (ଦେଖ)—Śālibāhana etc. (See)

ସାଲିମକନ୍ଦ—ସଂ. ବି—ସାଲମ୍ ମିଛିରି (ଦେଖ)
Sālimakanda Sālam michhiri. (See)

ସାଲିଶ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ସାଲିସ୍)—୧ । ବିବାଦରେ ମଧ୍ୟସ୍ଥ—
Sālis 1. An umpire. ୨ । ଯେ ଅଗୋଷ୍ଠିରେ ବିବାଦ
ସାଲିଶ୍ ମୀମାଂସା କରିବା ପାଇଁ ଉଭୟପକ୍ଷଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବଲଛେକ
ସାଲସ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ—2. Arbitrator appointed by parties to a dispute.

ସାଲିଶ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୁଇ ବିପକ୍ଷବଳ ନିଜ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ
Sālis karibā ଉଲଛେକଙ୍କଦ୍ୱାରା ବିବାଦ ମୀମାଂସା କରାଇବା—
ସାଲିଶ୍ କରା 1. To have a dispute between two
ସୁଲହ rival parties settled through an umpire.
୨ । ବିବାଦରେ ମଧ୍ୟସ୍ଥତା କରିବା—2. To arbitrate in a dispute.

ସାଲିଶ୍ ନାମା—ବୈଦେ. ବି (ଫାରସୀ) (ଅ)—୧ । ଅଗୋଷ୍ଠିରେ
Sālis nāmā ମଧ୍ୟସ୍ଥଙ୍କଦ୍ୱାରା ମୀମାଂସା ହେବା ବିବାଦର ଉଭୟ
ସାଲିଶ୍ନାମା ପକ୍ଷଙ୍କ ସ୍ୱୀକୃତ ସର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ଦଲିଲରେ
ସୁଲହନାମା ଲେଖାଯାଏ—1. A document signed by both parties and containing the terms of an arbitration. ୨ । ସାଲିଶ୍ ଫଇସଲା (ଦେଖ)—2. Sālis phaisalā. (See)

ସାଲିଶ୍ ଫଇ(ଏ)ସଲା—ବୈଦେ. ବି (ଫାରସୀ) (ଅ)—ମଧ୍ୟସ୍ଥମାନଙ୍କର
Sālis phai(e)salā ବିବାଦ ନିଷ୍ପତ୍ତି ବିଷୟକ ରାୟ—Judge-
ସାଲିଶ୍ ଫୟସଲା ment or decree drawn up by the
ସାଲସୀ ଫୈସଲା arbitrators; arbitrators' award.

ସାଲିଶାନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ; ବହୁବଚନ)—ମଧ୍ୟସ୍ଥମାନେ—
Sālisān ସାଲିଶାନ୍ ସାଲସାନ (Plural) Arbitrators.

ସାଲିଶି—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ)—ମଧ୍ୟସ୍ଥଙ୍କଦ୍ୱାରା ବିବାଦ ମୀମାଂସା
Sālisi ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Referring to arbitration; relat-
ସାଲିଶି ସାଲସୀ ing to arbitration. ବି- ୧ । ମଧ୍ୟସ୍ଥତା—
ସାଲିଶି ସାଲସୀପନ 1. Arbitration. ୨ । ମଧ୍ୟସ୍ଥଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
ସାଲିଶି ବିବାଦ ମୀମାଂସା—2. Decision by arbitra-
ପଂଚାୟତ tors. ୩ । ସାଲିଶ୍; ମଧ୍ୟସ୍ଥ—3. Arbitrator.

ସାଲୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶାଲ୍ଲ=ଚଷାୟ ଦ୍ରବ୍ୟ)—ଏକ ବସ୍ତ୍ରରେ ରଞ୍ଜିତ
Sālu ପତଳା ସୂତାର କନା; ପତଳା ରଙ୍ଗୀନସୂତାର କନା—
ସାଲୁ A thin coloured stuff of cotton thread;
ସାଲ୍ଲୁ shalli. [ଦ୍ର—ଏହା ନାନା, କଳା, ନେଳ, ହଳଦିଆ ଆଦି
ନାନା ରଙ୍ଗର ହୁଏ ।]

ସାଲୁକ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—(ସଂ. ଶାଲୁକ)—କଇଁଚଲର
Sāluka ମୂଳରେ ଥିବା ପିଣ୍ଡ; କୁମୁଦକନ—The root-bulb of the water lily. [ଦ୍ର—ଏହା ଭିତରେ
ଥିବା ସାଜକୁ ଗରିବ ଲୋକେ ଖାଇ ଜୀବନ ଧାରଣ କରନ୍ତି ।]

ସାଲୁକୁର୍ଡ଼ା ପୋକ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଲଙ୍ଗୁଡ଼ା ପୋକ (ଦେଖ)
Sālukurdā poka Lāngurdā poka. (See)

ସାଲୁନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ରେଳରେ ବା ଜାହାଜରେ ଚଢ଼ିବା ଓ
Sālun ଦ୍ୱାରମ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ସଙ୍କୁଚିତ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ସେଲୁନ୍ ସୈଲୁନ କୋଠରି ବା କାମରା—Sāloon.

ସାଲୁପ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ; ସାଲୁପ୍; ସ୍ଲୁପ୍)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାହାଜ—
Sālup 1. Small ship; shallop. ୨ । ସ୍ଲୁପ୍—
ସାଲୁପ୍ ସାଲୁପ 2. Sloop ୩ । ଡଙ୍ଗା; ନୌକା—3. Boat.

ସାଲୁବାଲୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ସାଲ୍ଲୁସାଲ୍ଲୁ (ଦେଖ)—1. Sālusālu.
Sālubālu (See) ୨ । ବସ୍ତୁ ମାନ ଇତସ୍ତତଃ ଓ ବିଦର୍ଭ ହୋଇ
କିଲ୍ ବିଲ ରଖାଯାଇଥିବା ପ୍ରକାର—2. Absence of
ଖଦ୍‌ଖଦ୍ arrangement, elegance and method in anything. ୩ । ଅପରିଷ୍କୃତ ଓ ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ—
3. Dirty. ୪ । ଅବର୍ଜନାଯୁକ୍ତ—4. Uncleansed.
୫ । ଗୋଳମାଳିଆ, ଅଡ଼ିଆ—5. Confused. ପ୍ରାଦେ.
(ପୁରୀ) ବି—ସଲବଲ (ଦେଖ)—Salabala. (See)

ସାଲୁର୍—ଦେ. ବି (ନାମ)—ବିଶାଖାପାଟଣା ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ଓଡ଼ିଆ
Sālur ରାଜ୍ୟ—Name of an Oriya estate in
Vizag district. [ଦ୍ର—କଳାହାଣ୍ଡି ଓ ଛତିଶଗଡ଼ ମଝିରେ ଥିବା ଗିରିସଙ୍କଟର ନାମ ମଧ୍ୟ ସାଲୁର୍;
ଏଥିର ଅନ୍ୟ ନାମ ସୌଂଗ୍ରା । ବୋଇଜଠାରୁ ସାଲୁର
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି. ଏନ୍. ଆର୍‌ର ଗୋଟିଏ ଶାଖା ରେଳ ଅଛି ଓ
ସାଲୁର ଠାରୁ ଜୟପୁର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୭୫ ମାଇଲ ପାଦଚାରୀ
ରାସ୍ତାରେ ଗାଡ଼ି, ମଟର ଆଦି ଚଳେ । ଏଠାରେ ଜଣେ
ରାଜା ଅଛନ୍ତି । ଏହାପୂର୍ବେ ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟର ଅଧୀନ
ଥିଲା ।]

ସାଲୁର୍(ରୁ)ବାଲୁର୍(ରୁ)—ଦେ. ଅ—୧ । ସାଲ୍ଲୁ ସାଲ୍ଲୁ (ଦେଖ)
Sālur(ru)bālur(ru) 1. Sālu sālu (See)
୨ । ସାଲ୍ଲୁବାଲ୍ଲୁ (ଦେଖ)—2. Sālubālu (See)

ସାଲୁସାଲୁ—ଦେ. ଅ—୧ । ବହୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବ (ଯଥା, ପୋକ) ଅଳ୍ପ
Sālu sālu ସ୍ଥାନରେ ଇତସ୍ତତଃ ହେବା—
କିଲବିଲ ଖଦ୍‌ଖଦ୍ 1. Too many tiny animals (e.g. insects) moving to and fro in a narrow space. (ଯଥା—ଆମ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଶାରେ ମହାପୁରୁଷ ଲୁପ୍ତ ବା ସାଲୁ ସାଲୁ ହେଉଅଛନ୍ତି ।)
୨ । ଅତ୍ୟଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ—2. Abounding in exc essive number. (ଯଥା—ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଉକୁଣୀ ସାଲୁ ସାଲୁ ହେଉଅଛନ୍ତି ।) ୩ । ଅସଂଖ୍ୟ ପୋକ ପୋକ ଆଦିରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ—
3. Abounding in myriads of insects.

ସାଲୁ ସାଲୁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତ୍ୟଧିକ ସଂଖ୍ୟାରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହେବା
Sālu sālu hebā To abound in myriads.
କିଲବିଲ କରା ଖଦ୍‌ଖଦ୍ ହୋନା

ସାଲୂର ସଂ. ବ—ମଣ୍ଡୂକ; ଭେକ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—
Sālūra Frog.
(ଶାଲୁର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଲେ—ପ୍ରାଦେ (ଖଡ଼ିଅଳ) ବ—ଅସ୍ଥନ ଗଛ—Buchanonia
Sāle Latifolia (a timber tre e).
ପ୍ରାଦେ (ବଲ୍ଲଙ୍ଗୀରପାଠଣା) ବ—ବନ୍ୟ କୋମଳ କାଷ୍ଠ-ବିଶେଷ—Name of a softwood timber tree. [ଦ୍ର—ଏହା ବିଅସିଲାଇ କାଠି ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ।]

ସାଲେମ୍ ମିଚ୍ଛି(ଶି)ରି—ବୈଦେ. ବ (ଅ)—ସାଲମ୍‌ମିଚ୍ଛିରି (ଦେଖ)
Sālem-michhi(śi)ri Sālam-michhiri (See)
(ଶାଲେମ୍‌ମିଶ୍ରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଲେୟ(ୟା)—ସଂ. ବ (ସାଳ+ଏୟ)—ଶାଲେୟ (ଦେଖ)
Sāleya(yā) Śāleya (See)
(ଶାଲେୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାଲୋକ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସ+ଲୋକ=ଭୁବନ+ପ)—ମୁକ୍ତିବିଶେଷ;
Sālokya ଯେଉଁ ମୁକ୍ତ ଜୀବ କେବଳ ଭକ୍ତ ପ୍ରଭୁଙ୍କ
[ସାଲୋକ୍ୟତା—ଅନ୍ୟରୂପ (ପ୍ରକୃତବାଦ)] ସହିତ ଏକଲୋକରେ ବାସ କରେ—A kind of salvation or beatitude in which the devotee resides in the same world with the Deity.

ସାଲ୍ଟ—ବୈଦେ (ଇଂ) ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ସଲ୍ଟ; ଲୁଣ—
Sālt Salt.

ସାଲ୍ଟି—ଦେ. ବ—ସୂତା ଓ ରେସମରେ ବୁଣା ଏକପ୍ରକାର କନା—
Sālti A cloth woven with silk and
ସାଲଟି ଛାଲଟି cotton threads.

ସାଲ୍ୱ—ସଂ. ବ (ନାମ)—(ସାଳ+ବ)—୧ । ମହାଭାରତର
Sālwa କର୍ଣ୍ଣପର୍ବରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଦେଶବିଶେଷ—
(ଶାଲ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Name of an ancient kingdom.
୨। ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହତ ଜଣେ ରାଜା (ମହାଭାରତ କର୍ଣ୍ଣପର୍ବ, ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—2. Name of a king killed by Bishṇu. ବିଶ—ସାଲ୍ୱ ଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Relating to the Sālwa country.

ସାଲ୍ୱ ନିସୂଦନ—ସଂ.ବ (ସାଲ୍ୱ ନୃପତିର ହନ୍ତା)—ବିଷ୍ଣୁ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—
Sālwa nisūdana Bishṇu, the slayer of the king
(ସାଲ୍ୱହା—ଅନ୍ୟରୂପ) Salwa.

ସାଲ୍ୱିକ—ସଂ. ବ (ସାଲ୍ୱ=ଦେଶ+ଇକ)—ପକ୍ଷିବିଶେଷ; କଣ୍ଟି
Sālwika ଚଢ଼େଇ; ଶାରି (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—
(ଅନ୍ୟ ସଂ ନାମ—ଶକମଞ୍ଜି, The myna bird.
ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼, ଚୁଥଳକ୍ତ)

ସାଲ୍ୱେୟ—ସଂ. ବିଶ (ସାଲ୍ୱ+ଏୟ)—୧ । ସାଲ୍ୱଦେଶସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Sālweya 1. Relating to the Sālwa
country. ୨ । ସାଲ୍ୱଦେଶବାସୀ—Residing in the Sūlwa country.

ସାଶ୍(ଶି)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—୧ । କବାଟର ବା ଝରକାର
Sāś(śi) କାଚର ଫଳକ—1. A pane of glass in a
ସାସି door or window; sash. ୨ । କାଚଫଳକ ଲଗା
ଶୀସା କବାଟ ବା ଝରକା—2. A door or window
ସାସି set with glass panes. ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ଶ୍ୱାସ)—
ଶୀଶାକା କୀବାଡ଼ (ଦେଖ)—Śwāsa (See)
ଶାସ ସାଁସ

ସାଶ୍ ମଲ୍(ଲ)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସାହସ ମଲ୍ଲ)—୧ । ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କ
Sās-mal(la) ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—1. A family title of Śūdras. ୨ । ସାହସୀ ପାଇକମାନଙ୍କୁ ରାଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧି ବିଶେଷ—2. A title given by Rājās to a brave soldier.
[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାରେ ଶୂଦ୍ର ଜାତିଙ୍କ ଉପାଧି 'ସାମଲ'—ଏହି ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଂଶ ।]

ସାଶ୍ୱକ—ସଂ. ବ—କମ୍ବଳ (ହାରାବଳୀ)—
Sāśwaka Blanket.

ସାଶ୍ରୟ—ସଂ ବିଶ (ସ+ଆଶ୍ରୟ)—୧। ଆଶ୍ରୟଯୁକ୍ତ—1. Sheltered.
Sāśraya ୨ । ଆଧାର ସମନ୍ୱିତ—2. Having a support or receptacle.

ସାଶ୍ରୟଣ୍ଡକ—ସଂ. ବ—ଜ୍ୟେଷ୍ଠୀ; ଝିଟିପିଟି (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
Sāśrayandaka House-lizard.

ସାଶ୍ରୁ—ସଂ. ବିଶ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଅଶ୍ରୁ)—ଅଶ୍ରୁଯୁକ୍ତ—
Sāśru Tearful.

ସାଶ୍ରୁଧୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ+ଅଶ୍ରୁ+ଧା ଧାତୁ+କ୍ତି. ଈ)—ଶ୍ୱଶ୍ରୂ;
Sāśrudhī ଶାଶୁ (ଶବ୍ଦାଣ୍ଡ ଶେଷ)—Mother-in-law.

ସାଶ୍ରୁ ନୟନ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ଅଶ୍ରୁପୂର୍ଣ୍ଣ ନେତ୍ର—
Sāśru nayana Tearful eye.
(ଶାଶ୍ରୁ ନେତ୍ର, ଶାଶ୍ରୁ ଲୋଚନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଶ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ଚକ୍ଷୁ ଲୋତକପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ—With eyes full of tears.
(ଶାଶ୍ରୁ ନୟନା, ଶାଶ୍ରୁ ନେତ୍ରା, ଶାଶ୍ରୁ ଲୋଚନା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଶ)

ସାଷ୍ଟମ—ଦେ. ବିଶ ଓ ବ—ସାଷ୍ଟାମ (ଦେଖ)
Sāshṭama Sāshṭāma (See)
ସଚେତନ (ଉ—ଦୁଇ ଜଣ ସାଷ୍ଟମ ହୋଇ ଖଣ୍ଡିଏ କମଳରେ ବସି
ସଚେତ ଗଲେ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।)

ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଶ (ସ+ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗ)—୧ । ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗଯୁକ୍ତ—
Sāshṭāṅga 1. Comprising the eight limbs.
[ଦ୍ର—ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗ ତଳେ ନୋଟ ଦେଖ; ମୁଣ୍ଡ, ହାତ, ଗୋଡ଼ ହୃଦୟ, ଆଖି, ଜଙ୍ଘ, ବଚନ ଓ ମନ ଦ୍ୱାରା ଭୂମିରେ ଲେଟି; ମଭାଲୁରରେ ମୁଣ୍ଡ, ଛାତି, ୨ ହାତ, ୨ ଅଣ୍ଡ ଓ ୨ ପାଦାଗ୍ରକୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ ଯେଉଁ ପ୍ରଣାମ କରାଯାଏ ତାକୁ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣାମ କହନ୍ତି—ହି. ଶ୍] ୨ । ଯହିଁରେ ଦେହର ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗ ଭୂମିରେ ଲାଗେ—2 In which eight limbs of the body touch the

ground. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗମ୍)— ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗକୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ—With the eight limbs of the body touching the ground.

ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ଦଣ୍ଡବତ—ଦେ. ବ—ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣାମ (ଦେଖ)
Sāshṭāṅga daṇḍabata Sāshṭāṅga praṇāma
ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ଦଣ୍ଡବତ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ଦଣ୍ଡବତ (See)

ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣାମ—ସଂ. ବ—ଭୂମିରେ ମୁଣ୍ଡ, ଛାତି, ଦୁଇ ହାତ, ଦୁଇ
Sāshṭāṅga praṇāma ଅଣ୍ଟୁ ଓ ଦୁଇ ପାଦକୁ ଲଗାଇ ଦଣ୍ଡ
(ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣିପାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପରି ଲମ୍ବ ହୋଇ ଗୋଡ଼ ତଳେ ପଡ଼ିବା—Obeisance made by falling flat on the ground in such a manner that the eight parts of the body touch the ground. [ଦ୍ର—ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗ ଯଥା—ମୁଣ୍ଡ, ଛାତି, ଦୁଇ ହାତ, ଦୁଇ ଅଣ୍ଟୁ, ଦୁଇ ପାଦ; ମତାନ୍ତରରେ କପାଳ, ନାକ, ହାତ, ଛାତି, ପେଟ, ଜଂଘା, ଅଣ୍ଟୁ ଓ ଗୋଡ଼ ଅଙ୍ଗୁଠି ଅଗ; ମତାନ୍ତରରେ ଜାନୁ, ପାଦ, ହସ୍ତ, ବକ୍ଷ, ଶିରଃ, ବୁଦ୍ଧି, ବଚନ, ଦୃଷ୍ଟି; ମତାନ୍ତରରେ ଦୁଇ ହସ୍ତ; ହୃଦୟ, କପାଳ, ଦୁଇ ଚକ୍ଷୁ, ମନ ଓ ବଚନ ।]

ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣାମ (ପ୍ରଣିପାତ, ଦଣ୍ଡବତ) କରିବା—
Sāshṭāṅga praṇāma (praṇipāta, daṇḍabata)
ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣିପାତ କରା karibā
ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣାମ କରନା ୧ । ହାତଗୋଡ଼କୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ ଦଣ୍ଡବତ୍ ନମସ୍କାର କରିବା—1. To make obeisance by making all the limbs touch the ground. ୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) (ଦୁଷ୍ଟ ବା ଅନିଷ୍ଟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁଠାରୁ) ଦୂରରେ ରହିବା; ଦୂରୁ ଜୁହାରିବା—2. (ironical) To keep religiously aloof from a wicked or injurious person or thing.

ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ବେଦନା—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ଦେହର ସବୁ ଅଂଶରେ ବା
Sāshṭāṅga bedanā ସ୍ଥାନରେ ଅନୁଭୂତ ବେଦନା—Pain felt throughout the whole body.
[ଦ୍ର—ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗ ଯଥା—ଶିରଃ ବା ମସ୍ତକ, ଗ୍ରୀବା, ବକ୍ଷ, ଉଦର, ପାର୍ଶ୍ୱ, ପୃଷ୍ଠ, ହସ୍ତ ଓ ପଦ—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)

ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ଯୋଗ—ସଂ. ବ—ଯମ, ନିୟମ, ଆସନ, ପ୍ରାଣାୟାମ,
Sāshṭāṅga jōga ପ୍ରତ୍ୟାହାର, ଧ୍ୟାନ, ଧାରଣା, ସମାଧି, ଏହି ଆଠ ଗୋଟି ଅଙ୍ଗ ବିଶିଷ୍ଟ ଯୋଗ—Spiritual exercise consisting of eight steps.

ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସଂ. ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗମ୍)—ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ବିଧି
Sāshṭāṅge ଅନୁସାରେ ଦେହର ଆଠ ଅଙ୍ଗକୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ
ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗେ (ପ୍ରଣାମ କରିବା)—(to make obeisance) By
ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗମେ causing the limbs of the body to touch the ground. [ଉ—ପାଞ୍ଚୋଟି ଖଣ୍ଡେ ଦୂର ଯାଇ, ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗେ ପ୍ରଣମିତ ହୋଇ । ଭୁପତି. ପ୍ରେମସୁଧାମୃତ ।]

ସାଷ୍ଟା(ଷ୍ଠା)ମ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ, ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ)—[ପାଞ୍ଚ ଯୋଗୁଁ ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗ
Sāshṭā(shṭhā)ma (ଯଥା ହସ୍ତ ପଦାଦି, ମନ ଏବଂ ବାକ୍)
(ସାଷ୍ଟମ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହୁଏ] —୧। ପୁନଃ ଚେତନାପ୍ରାପ୍ତ—
(ଅସାଷ୍ଟାମ—ବିପରୀତ) 1. Restored to consciousness.
ସଚେତନ ୨ । ସଜ୍ଞାନ; ସଚେତ—2. Conscious; sentient.
ସଚେତ, ତାଜା ୩ । ସଧୈର୍ଯ୍ୟ—3. Patient. ୪ । ଯାହାର କ୍ଲାନ୍ତି ଓ ଅବସାଦ ଦୂରୀକୃତ ହୋଇଅଛି—4. Rejuvinated; refreshed. ୫ । ଦେହର ଓ ମନର ପୁନଃ-
ସତେଜ **ଚେତନା** ତେଜସ୍ୱ ଅବସ୍ଥାପ୍ରାପ୍ତ—5 Restored to mental and bodily vigour.
(ଉ—କଂସା କଂସା ତୋରୁଣି ଅଣି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୁନାଏ ମୁନାଏ ପିଅଇ ସାଷ୍ଟାମ କରାଇଲେ—ଫକୀରମୋହନ ଛମାଣ ଅଠରୁଣ ।) ବ—୧ । ଚେତନା—1. Consciousness. ୨ । ଚୈତନ୍ୟୋଦୟ—2. Dawning of consciousness. ୩ । ମୂର୍ଚ୍ଛା ପରେ ଜ୍ଞାନୋଦୟ—3. Restaration to consciousness after swooning.

ସାଷ୍ଟାମ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଚେତ ବା କ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇଥିବା
Sāshṭāma karibā ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷାଦି ଦ୍ୱାରା ସଚେତ
ସଚେତନକରା କରାଇବା—1. To restore a person to
ସଚେତ କରନା, ତାଜା କରନା his normal condition by tending and nursing. [ଦ୍ର—ଦେଖି ମୁରଳି ସାଷ୍ଟାମ କଲେ ମୁରଳୀଧର । ଗୀତାମୃତ. ନୃସିଂହମୁରାଣ ।] ୨ । ଶୁଶ୍ରୂଷାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କ୍ଲାନ୍ତି ଦୂର କରିବା – 2. To nurse a tired person.

ସାଷ୍ଟାମ ଖାଇ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ମତ୍ସ୍ୟ ବିଶେଷ—
Sāshṭāma khāi A species of fish.

ସାଷ୍ଟାମ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚେତନା ଓ ତେଜଃ ପୁନଃପ୍ରାପ୍ତ
Sāshṭāma pāibā ହେବା—To be restored to
(ସାଷ୍ଟାମ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) normal vigour and
ଚେତନା ପାଓଣା consciousness. (ଉ—ସାଷ୍ଟାମ ପାଇଲା ଯେ ଭ୍ରମର ଚୂଡ଼ାମଣି, ବୋଇଲା ଚେତା ହାରିଲି ମୁଁ ବିରହାତ ଶୁଣି । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।]

ସାସହି—ସଂ. ବିଣ (ସହ୍ ଧାତୁ=ପୁନଃ ପୁନଃ ଅର୍ଥରେ ସଙ୍ଲ୍ଲଙ୍ଲ,
Sāsahi ସାସହ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—ସତତ ସହନକ୍ଷମ;
ଅତିଶୟ ସହିଷ୍ଣୁ—Very enduring.

ସାସାନ ଟାଙ୍ଗର—ପ୍ରାଦେ. (କୋଲ) ବ—ଶବଦାହ ପରେ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର
Sāsāna ṭāṅgara ଅସ୍ଥି ଶ୍ମଶାନରୁ ଅଣାଯାଇ ଗ୍ରାମପ୍ରାନ୍ତରେ ଭୂଗର୍ଭରେ ପୋତାଯାଇ ତହିଁ ଉପରେ ସ୍ଥାପିତ ହେବା ପଥର—A slab of stone put on the bone of a cremated Kohla (Ho), which is buried in the ground at the end of a village.

ସାସୁ—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି: ସ+ଅସୁ)—ପ୍ରାଣବିଶିଷ୍ଟ; ଜୀବିତ—Alive; living.
Sāsu

ସାସୂୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ+ଅସୂୟା+ଅ)—ଅସୂୟାବିଶିଷ୍ଟ—(ସାସୂୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Spiteful.
Sāsūya

ସାସେରାମ—ଦେ. ବି (ନାମ) (ସଂ. ସହସ୍ରାରାମ)—ବିହାର ସାହାବାଦ ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍ ଓ ଟ୍ରେନ୍‌ନଗର—Sāseram, a Subdivision and town of Sahabad district. [ଦ୍ର—ଏହି ନଗରରେ ପୂର୍ବେ ସହସ୍ର ବୌଦ୍ଧ ଅରାମ ଥିଲା । ନିକଟରେ ଏକ କୋଶ ଦୂରରେ ପର୍ବତଶିଖରରେ ପ୍ରସ୍ତର ଗାତରେ ଅଶୋକଙ୍କ ଶିଳାଲିପି ଅଛି ଓ ଅନେକ ବୌଦ୍ଧକୀର୍ତ୍ତିର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ଅଛି । ପାଣ୍ଡୀର ପଠାଣ ସମ୍ରାଟ ସେର୍‌ଶାହାଙ୍କ ନିର୍ମିତ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଓ କୋରାନର ଶ୍ଳୋକସମ୍ବଳିତ କବର ଓ ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ ସରୋବରର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରେ ଅଷ୍ଟକୋଣ-ବିଶିଷ୍ଟ ଇକ୍ତ ପ୍ରସ୍ତରର କବର ଏଠାର ଦର୍ଶନୀୟ ବସ୍ତୁ । ନଗରର ଜନସଂଖ୍ୟାର ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧେକ ମୁସଲମାନ୍—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]
ସାସେରାମ
Sāseram

ସାସ୍ଥି—ସଂ. ବିଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଅସ୍ଥି)—ଅସ୍ଥିବିଶିଷ୍ଟ—Having bone.
Sāsthi

ସାସ୍ନା—ସଂ. ବି (ଷସ୍. ଧାତୁ=ନିଦ୍ରିତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଗୋରୁର ଗଳକମ୍ବଳ (ଅମର)—A dewlap of a bullock or bull.
Sāsnā

ସାସ୍ପିଡ୍ ଇନାମ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଇଂ. ସସ୍‌ପେଣ୍ଡେଡ୍+ଫା. ଇନାମ୍)—(ଜଚରଅ ଭାଷା)—ଲାଖରାଜ ବାଜେୟାପ୍ତି—Resumed rent-free land.
Sāspid inām

ସାସ୍ର—ସଂ. ବିଣ (ସ+ଅସ୍ର)—୧ । ସାଶ୍ରୁ—1. Fearful. ୨ । ରୋରୁଦ୍ୟମାନ—2. Crying. ୩ । ସରକ୍ତ—3. With blood; bloody. ୪ । କୋଣ ସହିତ—4. Angular.
Sāsra

ସାସ୍ରନୟନ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ ପୁଂ—ସାଶ୍ରୁନୟନ (ଦେଶ)—Sāsranayana Sasrunayana. (See)
(ସାସ୍ରନେତ୍ର, ସାସ୍ରଲୋଚନ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ସାସ୍ରନୟନା, ସାସ୍ରନେତ୍ରା, ସାସ୍ରଲୋଚନା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ]

ସାହ୍‌ଜାଦା—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ—ସାହାଜାଦା (ଦେଶ)—Sāhājādā. (See)
Sāh-jādā (ସାହ୍‌ଜାଦା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାହ୍‌ଜାହାନ୍—ଦେ. ବି (ନାମ)—ସାହାଜାହାନ୍ (ଦେଶ)
Sah-jāhān Sāhājāhān. (See)

ସାହ—ଦେ. ବି—ସାହା ୧।୨ (ଦେଶ)
Sāha Saha 1-2. (See)

ସାହଙ୍କାର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ+ଅହଙ୍କାର)—ଅହଙ୍କାରଯୁକ୍ତ—(ସାହଙ୍କାରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Proud; arrogant.
Sāhaṅkāra

ସାହଚର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସହଚର+ଭାବ. ଯ)—୧ । ସଙ୍ଗ—1. Company. ୨ । ସଂଶ୍ରବ—2. Association. ୩ । ସହଚରର ଭାବ—3. Companionship. ୪ । ସହଗମନ—4. Accompaniment. ୫ । ସମାନାଧିକରଣ୍ୟ; ଏକାଧିକରଣ ବୃତ୍ତି—5. The state of being together; juxtaposition.
Sāhacarjya

ସାହଜିକ—ସଂ. ବିଣ (ସହଜ+ଇକ)—୧। ପ୍ରକୃତିଜାତ; ସ୍ୱଭାବସିଦ୍ଧ—1. Natural. ୨ । ସହଜାତ; ଜନ୍ମଗତ—2. Innate; in-born.
Sāhajika

ସାହସ—ସଂ. ବି (ସହସ୍=ବଳ+ଅ; ବଳଦ୍ୱାରା ଜାତ କର୍ମ)—
Sāhasa ୧ । ଅପରାଧର ଦଣ୍ଡ (ଅମର)—1. Punishment for offence. ୨ । ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ—2. Fine. [ଦ୍ର—ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଛଳରେ ସାହସ ବା ଦଣ୍ଡ ୩ ପ୍ରକାରର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଛି । ଯଥା—୧ । ଉତ୍ତମ ସାହସ=୮୦ ପଣ ବା ସହସ୍ର ମୁଦ୍ରା, ୨ । ମଧ୍ୟମ ସାହସ=ଏଥିର ଅର୍ଦ୍ଧେ, ୩ । ଅଧମ ସାହସ=ଏଥିର ଅର୍ଦ୍ଧେ ।] ୩ । ବଳାତ୍କାର କୃତକାର୍ଯ୍ୟ (ମେଦିନୀ)—3. Any act done by the use of force. ୪ । ଦୁଷ୍କୃତ କର୍ମ; ଅପରାଧ; ପାପ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—4. Sin; offence. ୫ । ଅବିମୃଷ୍ୟକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—5. An act done without due deliberation; a rash act. ୬ । ଦ୍ୱେଷ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—6. Grudge; malice. ୭ । ନରହତ୍ୟା, ଡକାଇତି ଓ ପରଦାରଗମନାଦି ବଳପ୍ରୟୋଗଯୁକ୍ତ ଅପରାଧ—7. Offences committed by the use of force or violence (e. g. robbery, rape and murder etc). [ଦ—ଦ୍ରବ୍ୟସ୍ୱାମୀର ସମ୍ମୁଖରେ ଲୁଟ୍‌ମାରି ଲୋକ ପର ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ବଳପୂର୍ବକ ଛଡ଼ାଇନେବାର ନାମ ସାହସ; ମାତ୍ର ଦ୍ରବ୍ୟସ୍ୱାମୀର ଅସାକ୍ଷାତରେ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଅପହରଣ କରିବା ଓ ଉକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ନେଇ ନ ମାଳିବାର ନାମ ସ୍ତେୟ (ଚୋରି) ଅଟେ—ମନୁ ୮—୩୩୨ ।

ରାଜା ସାହସିକ (ସାହସ ଅପରାଧକାରୀ) ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅବଶ୍ୟ ଦଣ୍ଡ ଦେବେ, ଏମନ୍ତ ନ, ଯେତେବେଳେ ସାହସିକମାନଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃକ କର୍ତ୍ତାଶ୍ରମୀମାନଙ୍କର ଧର୍ମଚରଣରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ହୁଏ; ଦ୍ୱିଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଶସ୍ତ୍ରଧାରଣ କରି ସାହସିକଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କଲେ ଦୋଷଭାଗୀ ହେବେ ନାହିଁ । ମନୁ—୮ । ୩୦୪—୩୫୧ ।

ବଳପୂର୍ବକ କୃତ ଅପରାଧର ନାମ ସାହସ । ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଅପରାଧ ନାରଦୀୟ ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ରରେ ପାଞ୍ଚଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ଯଥା—ମନୁଷ୍ୟମାରଣ, ସ୍ତେୟ, ପରଦାରାଭିମର୍ଷଣ, ପାରୁଷ୍ୟ ଓ ଅନୃତ । ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଅପରାଧକୁ ପ୍ରମାଣିତ କରିବା ପାଇଁ ଦାସ, ସ୍ତ୍ରୀ, ଅନ୍ଧ, ବଧିର, କୁଷ୍ଠୀ, ବାଳକ, ବୃଦ୍ଧମାନେ

ମଧ୍ୟ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେଇ ପାରନ୍ତି ।] ୮ । ନରହତ୍ୟା— 8. Murder. ୯ । ବଳାତ୍କାରରେ ସ୍ତ୍ରୀ ରମଣ— 9. Rape. ୧୦ । ବଳାତ୍କାରରେ ଦସ୍ୟୁତା; ପର ଦ୍ରବ୍ୟର ବଳପୂର୍ବକ ଅପହରଣ—10. Robbery; forcible removal of another's property; theft accompanied with the use or show of force. [ଦ୍ର—ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି 'ସାହସ' କରେ ତାହାର ହୃତ୍‌ଦ୍ରବ୍ୟର ମୂଲ୍ୟର ଦୁଇଗୁଣ ଦଣ୍ଡ ଓ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି 'ସାହସ' କରି ଅପଳାପ କରେ ବା ଭୟରୁ ତାଏ ତାହାର ହୃତ ଦ୍ରବ୍ୟର ମୂଲ୍ୟର ଚତୁର୍ଗୁଣ ଦଣ୍ଡର ବିଧାନ ଅଛି ।] ୧୧ । ଅବିମୃଷ୍ୟକାରୀ କର୍ମ— 11. Rash act. ୧୨ । ଭୟଗ୍ରହତ୍ୟ; ନିର୍ଭୀକତା— 12. Fearlessness. ୧୩ । ଦମ୍ଭ; ବିକ୍ରମ; ଶୌର୍ଯ୍ୟ— 13. Courage; boldness. ୧୪ । ଅତ୍ୟାଚାର— 14. Oppression; violence; outrage. ୧୫ । ଅନୌଚିତ୍ୟ—15. Impropriety. ୧୬ । ଧୃଷ୍ଟତା— 16. Impertinence; rudeness. ୧୭ । ଅଗ୍ନି-ବିଶେଷ; ଦାକ୍ଷଯଜ୍ଞରେ ସ୍ଥାପିତ ଅଗ୍ନି—17. Name of a consecrated fire invoked for cooking. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଅଗ୍ନିଦ୍ୱାରା ହୋମାର୍ଥ ଚରୁ ପାକ ହୁଏ, ସେ ଅଗ୍ନିର ନାମ ସାହସ—ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

ସାହସ କରି—କ୍ରି. ବିଶ— ନିର୍ଭୀକତା ସହିତ—
Sāhasa kari Boldly; fearlessly.
ସାହାସ କରିକେ ସାହସ କରକେ
ସାହସପୂର୍ବକ, ସାହସ ସହକାରେ, ସାହସ ସହିତ } —ଅନ୍ୟରୂପ

ସାହସ କରିବା—କ୍ରି. କ୍ରି— ୧ । ବଳାତ୍କାର କରିବା—
Sāhasa karibā 1. To use force or violence.
ସାହସ କରା ସାହସ କରନା ୨ । ଦୁଃସାହସିକ କର୍ମ କରିବା; ଅବିମୃଷ୍ୟକାରିତା କରିବା— 2. To act rashly; to take a bold step. (ଉ—ଖେଳାଲେଳା ଖଞ୍ଜନାଟି ବି ସାହସ କଲୁ ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବିଶୋଷ ଚମ୍ପୂ ଖ ଗୀତ ।) ୩ । ଦୁଃସାହସିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବା—3. To undertake or aspire to do a bold act.

ସାହସ ଖଟିବା—କ୍ରି. ବି—ଯଥେଷ୍ଟ ସାହସ ମନରେ ଜାତ ହେବା—
Sāhasa khatibā Having sufficient courage.
ସାହସ ପାଓୟା ସାହସ ହୋନା

ସାହସ ବାନ୍ଧିବା—କ୍ରି. କ୍ରି—୧ । ଦମ୍ଭ ଧରିବା; ଚିତ୍ତକୁ ଦୃଢ଼କରିବା-
Sāhasa bāndhibā 1. To fortify one's mind with courage.
ସାହସ ବାନ୍ଧା ସାହସ ବାଂଧନା
(ବାନ୍ଧ ଭୁ ସାହସ ହୃଦେ ଅବେ ଦୁଷ୍ଟଶତ୍ରୁ—ରାଧାନାଥ. ବେଣୀସଂହାର ।) ୨ । ସାହସ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା— 2. To have or summon courage.

ସାହସା—କ୍ରି. ବି—ଦମ୍ଭ—Courage.
Sāhasā (ଉ—ରଣ୍ଡରଣେ ପଣ୍ଡିତମନସା, ତାର ମଦନେ ବନ୍ତ ସାହସା—
ସାହସ ସାହସ ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।)
ବିଶ. ପୁଂ—ଅସମସାହସିକ—Fool-pardy.

ସାହସାଙ୍କ—ସଂ. ବି (ସାହସ=ଶୌର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ ଅଙ୍କ=ଚିହ୍ନ ଯାହାର)—
Sāhasāṅka ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ରାଜା (ଜଟାଧର)—
King Bikramāditya.

ସାହସିକ—ସଂ. ବିଶ—୧ । ନିର୍ଭୀକ—1. Fearless. ୨ ।
Sāhasika ଶୌର୍ଯ୍ୟଶୀଳ—2. Courageous; bold.
(ସାହସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ବଳାତ୍କାର ଅପରାଧକାରୀ—3. Committing offence by the use of force ବି—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଦସ୍ୟୁତା, ପରଦାର, ନରହତ୍ୟାଦି ୫ଟି ଅପରାଧ କରେ—A person who commits any of the offences of murder, rape, robbery, rude speech and falsehood.
[ଦ୍ର—ମନୁ ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ଦସ୍ୟୁ, ମନୁଷ୍ୟ ମାରକ, ପାରଦାରିକ, ପରୁଷବାଦୀ ଓ ଅନୃତବାଦୀ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ସାକ୍ଷୀରୂପେ ଗୃହୀତ ହେବେ ନାହିଁ । ବଳପୂର୍ବକ ଅନ୍ୟକୁ ମାଡ଼ ଦେବା ବା ହତ୍ୟା କରିବା, ଡକାଇତି, ବଳପୂର୍ବକ ସ୍ତ୍ରୀସମ୍ଭୋଗ, ବଳପୂର୍ବକ ପର ଖେତାଧିକାର, ପର ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗମ ଏ ପାଞ୍ଚ ଅପରାଧକାରୀଙ୍କ ସାହସିକ ବୋଲାଯାଏ ।]

ସାହସିକତା—ସଂ. ବି (ସାହସିକ+ଭାବ. ତା)—ସାହସିକର ଭାବ ବା
Sāhasikatā କାର୍ଯ୍ୟ—The act of a Sāhasika.
(ସାହସିକ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାହସିବା—କ୍ରି. କ୍ରି. (ପଦ୍ୟ)—ସାହସ କରିବା—
Sāhasibā To undertake to do a bold or
ସାହସ କରା ସାହସ କରନା forcible act.
[ଦ୍ର—ବୋଲଇ ଇନ୍ଦ୍ର କନ୍ଦେ ବସି, ସଂଗ୍ରାମ କରିବ ସାହସି—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ସାହସୀ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ସାହସ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ)—
Sāhasī ୧ । ଶୌର୍ଯ୍ୟଶୀଳ—1. Courageous.
(ସାହସିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ନିର୍ଭୀକ—2. Bold; fearless;
(ସାହସିଅ—ଦେ. ରୂପ) undaunted.

ସାହସ୍ର—ସଂ. ବି (ସହସ୍ର+ସମୂହାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ବହୁ ସହସ୍ର;
Sāhasra ସହସ୍ର ସମୂହ—1. Many thousands. ୨ ।
ସହସ୍ରମାତ୍ର—2. A thousand only. ୩ । ସହସ୍ର ସୈନ୍ୟର ଅଧିନାୟକ—3. A commander of one thousand soldiers. ବିଶ—୧ । ସହସ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to one thousand. ୨ । ସହସ୍ରସଂଖ୍ୟକ—2. Numbering one thousand. ୩ । ସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହାୟପ୍ରାପ୍ତ—3. Assisted or supported by one thousand persons.

୪ । ସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟକ ମୁଦ୍ରାଦ୍ୱାରା କ୍ରୀତ—4. Purchased with a thousand coins. ୫ । ସହସ୍ର ଧନ ମୂଲ୍ୟ ପରିମିତ—5. Valued at one thousand coins; of the value of one thousand coins.

ସାହସ୍ରକ—ସଂ. ବିଣ (ସାହସ୍ର+କ)—ସହସ୍ର ସଂଖ୍ୟା ବିଶିଷ୍ଟ—
Sāhasraka Numbering a thousand.

ସାହସ୍ରିକ—ସଂ. ବିଣ (ସହସ୍ର+ଇକ)—ସହସ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Sāhasrika Relating to a thousand. ବି,—ସହସ୍ର ଭାଗର ଏକଭାଗ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—One thousandth part.

ସାହା—ଦେ. ବି (ସଂ. ସାଧୁ)—୧ । ଶୁଣ୍ଡି ଓ ତେଲିଆଦି ବ୍ୟବସାୟୀ
Sāhā ଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି—1. Family title of trad-
ସାହା ସାହା ing castes. ୨ । ବିହାରର କାୟସ୍ଥ
ସାହାୟ ସାହାୟ ଓ ବୈଶ୍ୟମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—
2. Family title of Kāyasthas and
ସହାୟ ସାହା Baiśyas in Bihar. ୩ । ପୂର୍ବବଙ୍ଗରେ
ବଣିକଜାତିର ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—3. A family title of a caste of traders in East Bengal. ୪ । (ସଂ. ସହାୟ) ଆଶ୍ରୟଦାତା—4. Refuge. [ଉ—ଝଡ଼ି ବଡ଼ି ମଡ଼ିବରେ, ସାହା ହେବ ପ୍ରଜାଭୁଲେ—ବାଳକୃଷ୍ଣ-ରଜାଧୁଅ ରଜାଝିଅ] ୫ । ସହାୟ—5. Help. [ଉ—ଭୁମ୍ବ ବାହା ସାହାରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ରାଜା, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପୁତ୍ରେ ଯୁଝିବା କଲେ ମଜା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।] ୬ । ସହାୟକାରୀ; ସାହାଯ୍ୟକାରୀ—6. Helper; supporter. [ଉ—ନ ଭଜିରେ ଶୁଭଳୀ ଭାରତ ହୁଅ ସାହା—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଜଗନ୍ନାଥଚର୍ଯ୍ୟ. ଅ ଗୀତ ।] ୭ । (ସଂ. ଶ୍ୱାସ) ପ୍ରାଣ-
ପ୍ରାଣ ବାୟୁ—7. Life-breath. ୮ । ଜୀବନୀଶକ୍ତି—
ସାଁସ 8. Vital spark. ୯ । ପ୍ରାଣ—9. Life. [ଉ—ସଙ୍ଗଭୁମ୍ବଦ ସମ ହାସ ବିଳାସ, ତୁ ସିନା ସାହା ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।] ୧୦ । ଆତ୍ମା—10. Soul.

ଶାଖା ଡାଳି ୧୧ । (ସଂ. ଶାଖା) ଶାଖା—11. Branch.

ସଖା ସଖା ୧୨ । (ସଂ. ସଖା) ବନ୍ଧୁ—12. Friend.

ମୁଖୀ ବାତା କୀଳା ୧୩ । ଶଗଡ଼ର ଆଗ ଫଳ—13. The cross-bars put between the shafts of a bullock cart. ବୈଦେ. ବି (ଫା. ସାହ୍) —୧ ।
ଶାହ ରାଜା—1. King. ୨ । ପାରସ୍ୟ ରାଜାଙ୍କ ଉପାଧି—
ସାହ 2. Saha; the title of the king of Persia. ୩ । ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—3. A family title of the Mahomedans. ୪ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର କେତେକ ମୁସଲମାନ୍ ରାଜାଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି—4. Family title of some Mahomedan kings of India. [ଦ୍ର—ଫାର୍ସୀ—'ଶାହ' ଶବ୍ଦରୁ 'ସାହା ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ଭାଷାରେ ହୋଇଥିବା କଥା କେତେ ଲୋକ କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବଙ୍ଗଳା ଶବ୍ଦକୋଷକାର କହୁ ଗବେଷଣାଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ଯେ ଫାର୍ସୀ ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ପୂର୍ବରୁ ଭାରତରେ 'ସାହ' ବା 'ସାହ୍' ଶବ୍ଦ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଥିଲା । ଭାରତୀୟ ପ୍ରାଚୀନ ଶିଳାଲିପି ଓ ମୁଦ୍ରାଲିପିରେ ଗାନ୍ଧାର, ରାଜପୁତାନା, ପଞ୍ଜାବ ଓ ସୌରାଷ୍ଟ୍ରରେ 'ସାହ' ରାଜବଂଶର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ମୁଦ୍ରାତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ ରାପ-ସୋନ୍ ସାହେବ ମୁଦ୍ରାସମୂହ ଆଲୋଚନା କରି ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ଯେ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୨୫ ଅବଠାରୁ ମାମୁଦ୍‌ଗଜନୀଙ୍କ ଭାରତ ଆକ୍ରମଣ (ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୦୨୫) ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ 'ସାହ୍' ରାଜାମାନେ ଗାନ୍ଧାରରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ମହାରାଜ ସମୁଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କ ଅଲ୍ଲାହାବାଦସ୍ଥ ସ୍ତମ୍ଭଲିପିରୁ ଜଣାପାଏ ଯେ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୪ର୍ଥ ଶତାବ୍ଦୀର 'ସାହ୍' ଓ 'ସାହାନୁସାହ୍' ରାଜ-ବଂଶ ଭାରତରେ ପ୍ରବଳ ଥିଲେ ଓ ଏମାନଙ୍କୁ ଜୟ କରି ସମୁଦ୍ରଗୁପ୍ତ ଭାରତ ସମ୍ରାଟ୍ ହୋଇଥିଲେ । ମୁସଲମାନ୍ ବାଦ୍‌ସାହାମାନେ ଯେଉଁପରି ସାହା ଓ ସାହାନ୍‌ସାହା ଉପାଧିରେ ପରିଚିତ ହେଉଥିଲେ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ପ୍ରଥମ ଶତାବ୍ଦୀଠାରୁ ଭାରତରେ ମହତ୍ତ୍ୱବ୍ୟଞ୍ଜକ 'ସାହାନୁସାହ୍' ଉପାଧିବିଶିଷ୍ଟ ରାଜବଂଶ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ ।] ୫ । (ଫା.
ବିୟେ ଶାଦୀ) ବିବାହ—5. Marriage. [ଦ୍ର—ଏହି
ଶାଦୀ ଶବ୍ଦ ବାହା ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସହଚରରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ବାହାସାହା = ବିବାହାଦି ।]

ସାହା ଆଲମ୍—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—ଦିଲ୍ଲୀର ଶେଷ ନାମ ମାତ୍ର
Sāhā ālam ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ—The last nominal
ସାହା ଆଲମ Moghul Emperor. [ଦ୍ର—ଏ ଦିଲ୍ଲୀର
ଶାହ୍ ଆଲମ ଶେଷ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ୍ ଥିଲେ । ଏ ଖ୍ରୀ. ୧୭୬୧ରେ ସମ୍ରାଟ ହୋଇଥିଲେ । ଏ ପ୍ରଥମେ ୧୭୬୯ରେ ଲର୍ଡ କ୍ଲାଇବଙ୍କ ଅମଳରେ ଇଂରାଜମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପରାସ୍ତ ହୋଇ ମୋଗଲ ରାଜଧାନୀ ଦିଲ୍ଲୀ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଇଂରାଜଙ୍କଠାରୁ ବାର୍ଷିକ ୨୫ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ବୃତ୍ତି ପାଇ ନାମମାତ୍ର ସମ୍ରାଟ୍‌ରୂପେ ଅଲ୍ଲାହାବାଦରେ ଇଂରାଜମାନଙ୍କ ବାହୁଛାୟାରେ ବାସ କଲେ । ପରେ ସିନ୍ଧିଆ ଏହାଙ୍କ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖିଥିଲେ । ଜଣେ ଅଫଗାନ୍ ଏହାଙ୍କ ଆଖି ଫୁଟାଇ ଦେଇଥିଲା । ଇଂରାଜମାନେ ୧୯୦୮ରେ ଏହାଙ୍କୁ କାରାମୁକ୍ତ କରି ପେନ୍ସନ ଦେଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ମୋଗଲ ରାଜ୍ୟର ଶେଷ ହେଲା ଓ ଇଂରାଜ ରାଜତ୍ୱ କ୍ରମେ ବିସ୍ତୃତ ଲାଭ କଲା ।]

ସାହା ଉଡ଼ିବା—ଦେ. କ—୧ । ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଯିବା; ଦେହରୁ ପ୍ରାଣବାୟୁ
Sāhā urdibā ବହିର୍ଗତ ହେବା—1. The passing
ପ୍ରାଣ ଉଡ଼ା away of the life-breath from the
ସାଁସ ନିକଳନା body. ୨ । ପ୍ରାଣାନ୍ତକ କଷ୍ଟ ବା ପ୍ରାଣସଙ୍କଟ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା; ହଂସା ଉଡ଼ିଯିବା—2. The state of a person who is about to die. ୩ । ଦେହତ୍ୟାଗ; ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବା—3. Dying.

ସାହାଁ—ପ୍ରାଦେ (ଓଡ଼ିଆଳ) ବି—ସାହାସ—
Sāhāñ Courage; bravery.

ସାହଁସେ—ପ୍ରାଦେ (ଲରଅ) କ୍ରି. ବିଶ—ଏକାଥରକେ—
Sāhāñse All at once.

ସାହାକାର୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ସାହୁକାର; ଋଣମଣ୍ଡ; ମହାଜନ—1. Creditor. ୨ । ବୃଦ୍ଧିଦାତା—
Sāhākār 2. An usurer.

ସାହା ଖର୍ଚ୍ଚୀ—ଦେ. ବିଶ—ଜଳର ଅଯଥା ଖୁହିଁ ଯେ ବ୍ୟୟ କରେ ନାହିଁ; ଅପବ୍ୟୟୀ—Prodigal; spend-
Sāhā kharchī thrift. (ଉ—ଲୋକଟା ବଡ଼ ସାହାଖର୍ଚ୍ଚୀ ଥିଲା । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ ।)
ସାହା ଖରଚୀ (ସାହା ଖରଚୀ, ସାହା ଖରଚିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାହାଜ—ଦେ ବି (ବୈଦ୍ୟକ) (ସଂ. ସର୍ଜ୍ଜକ=ଅସନ ବା ଶାଳ
Sāhāja ଗାଛ)—ଏକପ୍ରକାର ଅରଣ୍ୟ ତରୁ—A sort of
ଶାଳକାଠ hardy timber tree. [ଦ୍ର—ଏଥିର କାଠ ଖକ୍ତ
ସଲଇକାଠ ଥିବାରୁ ଏଥିରେ ଶଗଡ଼ ଜଣ୍ଡାଆଦି ତିଆରି ହୁଏ । ଏହା ଅସନକାଠ ଶ୍ରେଣୀର ।]

ସାହାଜାଦା—ଦେ. ବି, ପୁଂ (ଫା. ସାହ୍‌ଜାଦା)—ରାଜପୁତ୍ର—
Sāhājādā Prince; a king's son.
(ସାହାଜାଦ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସାହାଜାଦା **ଶାହଜାଦା**

ସାହାଜାହାଁ—ଦେ. ବି (ନାମ) (ଫା. ଅକ୍ଷରିକ ଅର୍ଥ ଜଗତ୍‌ପତି)—
Sāhājāhāñā ଦିଲ୍ଲୀର ପଞ୍ଚମ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ—Sāhjāhān;
(ସାହାଜାହାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) the fifth Moghul Emperor,
ସାହାଜାହଁ of Delhi. [ଦ୍ର—ଏ ଅରଙ୍ଗଜେବଙ୍କ ପିତା,
ଶାହଜହାଁ ଜାହାଙ୍ଗୀରଙ୍କ ତୃତୀୟ ପୁତ୍ର ଓ ଅକବରଙ୍କ ପୌତ୍ର । ଜାହାଙ୍ଗୀରଙ୍କ ରାଜପୁତଜାତୀୟା ପତ୍ନୀ ଯୋଧବାଇଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ । ଜାହାଙ୍ଗୀରଙ୍କ ପ୍ରିୟତମା ମହିଷୀ ନୂରଜାହାନଙ୍କ ଭାଇଙ୍କ ଜନ୍ୟା 'ମମତାଜ୍‌ମହଲଙ୍କ' ସଙ୍ଗେ ଏହାଙ୍କର ବିବାହ ହୋଇଥିଲା । ଜାହାଙ୍ଗୀରଙ୍କ ଜୀବଦ୍ଦଶାରେ ଏ ପିତାଙ୍କର ବିଦ୍ରୋହୀ ହୋଇ ବଙ୍ଗଦେଶ ଓ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ଓ ଜାହାଙ୍ଗୀରଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଏ କୌଶଳକ୍ରମେ ୧୬୨୮ ସାଲରେ ଦିଲ୍ଲୀର ରାଜସିଂହାସନ ଅଧିକାର କଲେ ଏବଂ ଆପଣାର ଅଧିକାଂଶ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀମାନଙ୍କୁ ବଧ କରାଇ ଆପଣାର ଅଧିକାରକୁ ନିଷ୍କଣ୍ଟକ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ନାମ ଖୁରମ୍ ଥିଲା । ଏ ଜାହାଙ୍ଗୀରଙ୍କ ଅମଳରେ ଉଦୟପୁର ରାଜାଙ୍କୁ ପରାଜିତ କରି ପିତାଙ୍କ ନିକଟରୁ 'ସାହାଜାହାନ୍' ଉପାଧି ପାଇ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ବିଜୟନଗର ଓ ଗୋଲକୁଣ୍ଡା ରାଜ୍ୟ ଦୁଇଟି ମୋଗଲସାମ୍ରାଜ୍ୟଭୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲା ।

ଏହାଙ୍କର ଚାରିପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ତୃତୀୟପୁତ୍ର ଅରଙ୍ଗଜେବ୍ ଏହାଙ୍କର ପୀଡ଼ିତାବସ୍ଥାରେ ଏହାଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କରି ଓ ଅନ୍ୟ ଭ୍ରାତାମାନଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ୧୬୫୮ ମସିହାଠାରୁ ୧୬୬୫ ମସିହା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିତାଙ୍କ ନାମରେ ରାଜ୍ୟ ଚଳାଇଲେ ଓ ୧୬୬୬ ଅବ୍ଦରେ ଏହାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ବିଜେ ଆଲମ୍‌ଗୀର ଅର୍ଥାତ୍ "ଜଗତ୍‌ଜୟୀ" ଉପାଧିଗ୍ରହଣ କରି ସମ୍ରାଟ୍ ହେଲେ । ଏହାଙ୍କର ସିଂହାସନାରୋହଣ ୧୬୨୮, ରାଜତ୍ୱ ୧୬୫୮ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ୧୬୬୬ ରେ ହୋଇଥିଲା ।

ସାହାଜାହାନ୍ ଅକବରଙ୍କ ସାମ୍ୟନୀତି ଅନୁସରଣ କରି ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କୁ ସମାନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଖୁହିଁଥିଲେ । ଏ ଅତ୍ୟନ୍ତରସିକ ଥିଲେ ଏବଂ ୬ କୋଟି ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟ କରି ତାତ୍‌କାଳୀନ ରାଜଧାନୀ ଆଗ୍ରାଠାରେ ମଣିମୁକ୍ତାଖଚିତ ଗୋଟିଏ ମୟୂରସିଂହାସନ ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ରାଜତ୍ୱର ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ବର୍ଷରେ ଏହାଙ୍କ ମହିଷୀ ମମତାଜ୍-ମହଲ୍ ପରଲୋକ ଗମନ କରିବାରୁ ତାଙ୍କ ସ୍ମରଣାର୍ଥ ଏ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟଖଚିତ ଜଗତରେ ଅତୁଳନୀୟ ଶଙ୍ଖମର୍ମର ପ୍ରସ୍ତରର ତାଜ୍‌ମହଲ୍ ନାମକ ଗୋଟିଏ ସମାଧି ଆଗ୍ରାଠାରେ ୫ କୋଟି ସାଢ଼େ ୧୭ ଲକ୍ଷ ମୁଦ୍ରା ବ୍ୟୟରେ ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ । ଆଗ୍ରାଠାରେ ଗୋଟିଏ ମୋତିମସ୍‌ଜିଦ୍ ଓ ଦିଲ୍ଲୀଠାରେ ଜୁମା ମସ୍‌ଜିଦ୍ ଓ ରାଜପ୍ରାସାଦ ଓ ଦେଓ୍ୱାନ୍-ଇ-ଖାସ୍ ନାମକ ରାଜଦରବାର ମଣ୍ଡପ ଆଦି ବହୁଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟରେ ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ । ଏହି ଗୌଧମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଦ୍ୟମାନ ଥାଇ ସଭ୍ୟ ଜଗତକୁ ସ୍ତମ୍ଭିତ ଓ ବିସ୍ମିତ କରୁଅଛି ।]

ସାହାଜାହାନ୍ ପୁର—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଆଗ୍ରା ଏବଂ ଅଯୋଧ୍ୟା ଯୁକ୍ତ-
Sāhājāhān pura ପ୍ରଦେଶର ଗୋଟିଏ ନଗର—A town
(ସାହାଜାନ୍ ପୁର—ଅନ୍ୟପୁର) in the United Provinces
ସାହାଜାହାନ ପୁର of Agra and Oudh. [ଦ୍ର—ଏଠାରେ
ଶାହାଜାହାନ ପୁର ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦେଶୀ ବା ଅରଷ୍ଟିମଦ (Rum) ବିଖ୍ୟାତ । ମୋଗଲ ବାଦଶାହା ସାହାଜାହାନଙ୍କ ନାମ ଅନୁସାରେ ଏହି ନଗରର ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି ।]

ସାହାଜି—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଶିବାଜିଙ୍କ ପିତା—Father of
Sāhāji Śibāji. [ଦ୍ର—ଏ ବିଜାପୁର ସୁଲତାନଙ୍କ ଅଧୀନ ସୈନିକ
[ସାହାଜି ଭୋସଲେ—ଅନ୍ୟରୂପ] କରିଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କଠାରୁ କେତେକ
ସାହାଜୀ ଜାଗିର ପାଇଥିଲେ । ଏ ଯୁବକ ଶିବାଜିଙ୍କୁ ଦାଦାଜି
ସହାଜୀ କୋଣ୍ଡଦେବ ନାମକ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଅଭିଭାବକତ୍ୱରେ ରଖିଥିଲେ । ଶିବାଜି ଦାଦାଜିଙ୍କଠାରୁ ଯୁଦ୍ଧବିଦ୍ୟା ଶିଖିଥିଲେ । ପରେ ଶିବାଜି ବିଜାପୁରର ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଦୁର୍ଗ ଦଖଲ କରିବାରୁ ବିଜାପୁରର ସୁଲତାନ ସାହାଜିଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କରିଥିଲେ । ଶିବାଜି ବିଜାପୁର ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଧାନ ଶତ୍ରୁ ମୋଗଲ ସେନାପତି ଅରଙ୍ଗଜେବ୍‌ଙ୍କ ସହିତ ସନ୍ଧି କରିବାରୁ ବିଜାପୁର ସୁଲତାନ ସାହାଜିଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କରି ଦେଇଥିଲେ ।]

ସାହାଡ଼ା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଶାହାଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sāhārdā (etc) Śāhārdā etc. (See)

ସାହାଡ଼ାପତରି - ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—
Sāhārdāpatari A kind of fish.

ସାହାଡ଼ା(ଡ଼େ)ଦେବୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଶାହାଡ଼ା ଗଛରେ ପୂଜା ପାଉଥିବା ଦେବୀ)—ଶାହାଡ଼ା ଗଛରେ ପୂଜା ପାଉଥିବା
Sāhārdā(rd-)i ଦେବୀ
ସାହାଡ଼ାଦେବୀ ଗ୍ରାମଦେବତା ବିଶେଷ - Name of a village
Goddess worshipped in the trunk of a 'Sāhārdā' tree.

ସାହାଣ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଶାଣ)—୧। ଶାଣ (ଦେଖ)—
Sāhāṇa Śāṇa (See) ୨। (ସଂ. ସାଧାରଣ) କଦୁଷ୍ଟଜନ୍ତୁକ
ଶାଣ ସାନ ଜୀବ ଜନ୍ତୁଙ୍କର ଦଳ; ପଲ—
ଦଳ, ସାରି ଝୁଡ଼ 2. Horde of animals.
(ଉ—ଦେଖିଲେ ଚାଙ୍ଗୁ ରେଣ କପି ସାହାଣ—ଶ୍ରୀନାଥ ଚେତନ ରାମପୂର୍ଣ୍ଣ।) ବିଣ—(ସଂ. ସାଧାରଣ) ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ପ୍ରବେଶ ଧିକାରପ୍ରାପ୍ତ—
Accessible to the public; open to the public.
ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବ—(ଯୁଗ୍ମ ଜାଗା ଗଛର ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ—ଏହା ଗଦା ସଙ୍ଗେ ସହଚର ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ)—ବ୍ୟାୟାମକାରୀ ମଞ୍ଚ ଲୁହା ଗଦା ବୁଲାଇବା ଅଭ୍ୟାସ କରିବେଳେ ଏକ ହାତରେ ଗଦା ଓ ଅନ୍ୟ ହାତରେ ଯେଉଁ ଲୁହାର ଲମ୍ବା ପତା ଯନ୍ତ୍ର ଧରି ବୁଲାଏ—A long bit of flat iron held by a gymnast in one hand while exercising with an iron mace in the other
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଗୋରୁଙ୍କ ଧରିବା ଶରୀର ରୋଗବିଶେଷ—A kind of cattle disease.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଦେହର ରୋମ ଠାଙ୍କୁରେ; ଗୋରୁ ଶୋଇବ ସ୍ଥାନରୁ ଉଠି ପାରେ ନାହିଁ; କଣ୍ଠ ଫୁଲରେ ଅଳ୍ପ ଘର ଦାହରେ। ଏଥିର ରୋଗ ହେଲେ ଗୋରୁଙ୍କ ଦେହରେ ତାତିଲା ଲୁହାରେ ଦାଗ ଦିଅନ୍ତି।]

ସାହାଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଶାଣ)—ଯନ୍ତ୍ର ଅଦିକୁ ଶାଣ ଦେବା
Sāhāṇa karibā ବା ପଜାଇବା; ଦାଢ଼ କରିବା—
(ସାହାଣ ଦେବା—ଅନୁରୂପ) To whet; to
ଶାଣ ଦେଓୟା ସାନ କରନା sharpen an instrument by whetstone.

ସାହାଣ ଭଣ୍ଡାର—ପ୍ରାଦେ (ତାଳଚେର) ବ—ରାଜାଙ୍କର କୋଷାଗାର-
Sāhāṇa bhaṇḍāra King's treasury.

ସାହାଣ ପଥର—ଦେ. ବ—ଶାଣ ପଥର (ଦେଖ)
Sāhāṇa pathara Śāṇa pathara (See)
ଶାଣ ପାଥର ସାନ ପଥର

ସାହାଣ ମେଳା—ଦେ. ବ—ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦେଉଳରେ ଯେଉଁ ସମୟରେ
Sāhāṇa melā ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସାନ୍ନିଧ୍ୟକୁ ଯାଇ ସର୍ବସାଧାରଣ
ଯାତ୍ରା ଦର୍ଶନ କରି ପାରନ୍ତି—The time when the
inner shrine of the Idol Jagannātha
of Puri is open to the public.

ସାହାଣା—ଦେ. ବ—ଗୋରୁଙ୍କ ଦେହର ଓ ମୁହର ଫୁଲା ରୋଗ—
Sāhāṇā A cattle disease.
ଖଁହା

ସାହାଣି—ଦେଦେ. ବ (ଫା. ସାହାନାହ୍ = ଗ୍ରାମର ଚାରିପାଖ)—୧।
Sāhāṇi ଖଣ୍ଡାୟତ ଓ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ବଂଶର ଉପାଧିବିଶେଷ—
ସାହାନୀ 1. A family title of Khaṇḍayatas
ସହିସ ସାଇସ and Sūdras. ୨। ଅଶ୍ୱ
ରକ୍ଷକ; ସହିସ—2. Groom; the keeper of
a horse.

ସାହାନ୍ ଶାହା—ଦେଦେ.ବ (ଫା.ସାହାନ୍ସାହ୍)—ରାଜାଧିରାଜ; ସମ୍ରାଟ—
Sāhān sāhā A king of kings; an emperor.
ସାହାନ ସାହା ସାହନ ସାହ

ସାହାନା—ଦେଦେ, ବ (ଫା. ସାହାନାହ୍)—ରାତି ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରହରରେ
Sāhanā ଗୀତ ଗାଇବା ରାଗବିଶେଷ—Name
ସାହାନା ଶହାନା of a musical tune
suitable to be sung at midnight.
ପ୍ରାଦେ (ଲରିଅ) ବ—ସଣ୍ଡାଶି—Tongs.

ସାହାପଏଖ୍—ପ୍ରାଦେ (ଲରିଅ) ବ—ସାହାପକ୍ଷ (ଦେଖ)
Sahāpaekh Sāhāpaksha (See).

ସାହାପକ୍ଷ—ପ୍ରା. ବ (ସଂ. ସପକ୍ଷ; ସହାୟ+ପକ୍ଷ)—ସହାୟ—Help.
Sāhāpaksha (ଉ—ଚାଲି ନିଷ୍ଟେ କେହି ସାହାପକ୍ଷ ଅଛ—
ସହାୟ ସହାୟ ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ର ପିଲାଙ୍କ ରାଗପୂର୍ଣ୍ଣ।)
ସପକ୍ଷ ସାପକ୍ଷ ବିଣ—୧। ଅନୁକୂଳ—1. Favourably disposed. ୨। ସହାୟକାରୀ—2. Helping. [ଉ—ଅପାରଲୋକ ସାହାପକ୍ଷ, ଭଜିଲେ ଯାଇ ଦେଉ ମୋକ୍ଷ। ପ୍ରାଚୀ ଜନ୍ମଶ୍ରୀ ଅଭିଷ୍ଟ]

ସାହାପତି—ପ୍ରା. ବ—ସାହାପକ୍ଷ (ଦେଖ)—
Sāhāpati Sāhāpaksha (See)
ସହାୟ ସାହାୟ

ସାହାପୁରୀ—ଦେ. ବ—ବଜାରରେ ବିକ୍ରି ହେଉଥିବା ଏକପ୍ରକାର ସୁପାରି—
Sāhāpurī A sort of betel nut sold in the
ସାହାପୁରୀ ସାହାପୁରି market.

ସାହା ପୁରୁଷ—ଦେ. ବ—୧। ଜୀବାତ୍ମା—1. Life (personified).
Saha purusha (ଯଥା—ମୋ ସାହାପୁରୁଷ ଉଡ଼ିଗଲା) ୨। ପ୍ରାଣ-
ସାହାପୁରୁଷ ସାହାପୁରୁଷ ବାୟୁ—2. The breath of life.
୩। ପ୍ରେତାତ୍ମା—3. Ghost. (ଯଥା—ତୁ ମଲେ ତୋ ସାହାପୁରୁଷ ଏଠାରେ ରହିବ।)

ସାହାବ(ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେଦେ. ବ—ସାହେବ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Sāhaba (etc) Sāheba etc (see)

ସାହାବନ୍ତ—ଦେ.ବିଣ—ସାହାଯ୍ୟକାରୀ—Supporting;helping;
Sahābanta assisting. [ଉ—ଧାଣ୍ଡିପୁରନାଳେ ଦେବାରୁ
ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ସହାୟକ ସାହାବନ୍ତ। ଭୂପତିଂହ ମହାଭାରତ.ଉଦ୍ଯୋଗ]

ସାହା ବଳ—ଦେ. ବ (ସହଜର ଶବ୍ଦ; ସଂ ସହାୟ ଓ ବଳ)--ସହାୟ ଓ ବଳ—Support and strength. (ଯଥା ସହାୟସାପକ୍ଷ **सहायबल** ମୋର ସାହାବଳ କେହି ନାହିଁ)
Sāhā bala
ସହାୟବଳ

ସାହା ଭରସା—ଦେ. ବ (ସହଜର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ସହାୟ ଓ ଭରସା)—ସହାୟ ଓ ଆଶା—Help and hope. ଆଶାଭରସା **सहायभरोसा** (ଯଥା—ମୋର କେହି ସାହାଭରସା ନାହିଁ)
Sāhā bharasā
सहायभरोसा

ସାହାଭୂତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସହାୟଭୂତ)—ସଜୀବ ରୂପେ ଉପଗତ—ସହାୟଭୂତ **सहायभूत** ସହାୟଭୂତ **सहायभूत** ଅର୍ଥଶରେ, ଯାଇଣ କେଷ୍ଟଲେଟ୍ ଭୂଷ୍ଟିଙ୍କ ଦେହରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ]
Sāhābhūta Personified. [ଉ—ତସ୍ତକ ପୁଣ ସାହାଭୂତ
सहायभूत

ସାହାୟ—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସହାୟ)—ସହାୟ (ଦେଖ)
Sāhāva सहाय **साहाय** Sahāya (See)

ସାହାୟକ—ସଂ. ବ (ସହାୟ+ଣକ ବା କର୍ମାର୍ଥେ. ଣ)—
Sāhāyaka ୧ । ସହାୟକ। (ଅମରକୋଷ)—1. Help; support. ୨ । ଅନୁକୂଳ୍ୟ—2 Favour.

ସାହାଯ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସହାୟ+ଯ)—୧ । ସହାୟତା—1. Help; aid; assistance. ୨ । ଅନୁକୂଳ୍ୟ—
Sāhājya
सहाय्य 2. Favour. ଦେ. ବ—ସ୍କୁଲ ଆଦି ଚଳାଇବା ପାଇଁ ସରକାରରୁ ମିଳିବା ଅର୍ଥ—Grant-in-aid or stipend given to a school or other institution from public funds.
साहायय **साहायय**

ସାହାଯ୍ୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି - ସହାୟତା କରିବା—
Sāhājya karibā To help; to assist.
ସାହାଯ୍ୟ କରା **साहायय करना**

ସାହାଯ୍ୟ କୃତ—ଦେ. ବ—ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ (ଦେଖ)
Sāhājya kṛuta Sāhājya prāpta (See)
ସାହାଯ୍ୟ କୃତ **साहायय कृत**

ସାହାଯ୍ୟ ଦାତା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ—
Sāhājya dātā Helping; assisting.
(ସାହାଯ୍ୟ ଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସାହାଯ୍ୟ ଦାତା **साहायय देने वाला**

ସାହାଯ୍ୟ ଦାନ—ସଂ. ବ—ସାହାଯ୍ୟ କରଣ—
Sāhājya dāna Rendering of help.

ସାହାଯ୍ୟ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସାହାଯ୍ୟ କରିବା—
Sāhājya debā To help; to assist.
ସାହାଯ୍ୟ ଦେଓୟା **साहायय देना**

ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ—ଦେ. ବିଣ—(ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କଠାରୁ) ଅର୍ଥ-ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଥିବା (ସ୍କୁଲ ଆଦି)—
Sāhājya prāpta
(ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତି—ବ) Aided (by the government).
ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ **साहायय प्राप्त**

ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥନା(ଭିକ୍ଷା)—ସଂ. ବ—ଅନ୍ୟଠାରୁ ସାହାଯ୍ୟ ଚାହିଁବା-
Sāhājya prārthanā(bhikshā) Asking for help.

ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥୀ—ସଂ. ବିଣ - ସାହାଯ୍ୟ ଚାହୁଁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Sāhājya prārthi Seeking help; soliciting help.
(ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରାର୍ଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶ—ଦେ. ରୂପ)

ସାହାଯ୍ୟ ଲାଭ—ସଂ. ବ—ସହାୟତାର ପ୍ରାପ୍ତି—
Sāhājya lābha Getting of help.

ସାହାର—ଦେ. ବ (ସଂ. ସହକାର)—ସହକାର; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଓ ସୁବାସିତ ଆମ୍ବ—A sweet flavoured and excellent kind of mango.
Sāhāra
सहकार **सहकार**

ସାହାରଣ(ନ)ପୁର—ଦେ. ବ (ନାମ)—ଯୁକ୍ତ ପ୍ରଦେଶର ଗୋଟିଏ ନଗର ଓ ଜିଲ୍ଲା—Name of a district and town in the United Province of India.
Sahāraṇa(na)pura
सहारनपुर

ସାହାରା—ଦେଦେ. ବ (ନାମ)—ଆଫ୍ରିକାର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ମରୁଭୂମି—
Sāhārā The Sāhārā desert of Africa. [ଉ—
ସାହାରା ଏହା ଆଫ୍ରିକା ମହାଦେଶର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହା ପୃଥିବୀରେ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ମରୁଭୂମି । ଏହାର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ୨-ହଜାର ମାଇଲ୍ ଓ ପ୍ରସ୍ଥ ହଜାରେ ମାଇଲ୍ ।
साहारा

ସାହାଳ—ଦେ. ବ—ଚିଲିକାର ଏକପ୍ରକାର ମାଛ—
Sāhāla A kind of fish (of the Chilka lake).

ସାହାଲା—ଦେ. ବ (ସଂ. ଶାଳ; ସାଲ=ଗୃହ; ଶ୍ରେଣୀ)—ଗୃହର ଶ୍ରେଣୀ; ଧାଡ଼ି—A row of houses. [ଉ—
Sāhālā
ସାରି **महल** ଚଳେ ନରହରିପୁର ଶାସନ ମୁଣ୍ଡ ସାହାଲା ଘରକୁ ଛଡ଼ ପଶ୍ଚିମ ଖାଠିଏ କଦମ ଦୂରରେ ବଳଦେବଙ୍କ ପୂଜା-ପିଣ୍ଡି ବା ମଣ୍ଡପ—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।]

ସାହାଲା ସାହାଲା ହୋଇ ବସିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଘାଟଣା ବଲ୍ଲଭିର) ବ—
Sāhālā sāhālā hoi basibā ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ବସିବା—To sit in rows.

ସାହାଲିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସାହାଲା ବା ଶ୍ରେଣୀବିଶିଷ୍ଟ; ଶ୍ରେଣୀବଦ୍ଧ—
Sāhāliā ସାରି ବାନ୍ଧା **महलका** Arranged in rows.
[ଯଥା—ଭଳି ସାହାଲିଆ ଘର ।]

ସାହାସ—ଗ୍ରା. ବ—୧ । (ସଂ. ସାହସ)—ସାହସ (ଦେଖ)—
Sāhāsa Sāhasa (See) [ଉ—ସାହାସକୁ ଥିବା ଧରି
साहस **साहस** ଗୋ; ଶରୀର ଦୁର୍ବଳତା ଅସିଲେ ପାଖକୁ ଚଢ଼ିବା ଗେଇଠା ମାରି ଗୋ—ବାଳକୃଷ୍ଣ. ଗୁରୁଲବଙ୍ଗଲତା ।]
କଷ୍ଟ ୨ । ପୀଡ଼ା—2. Pang; pain. [ଉ—କର ଯାହା
କ୍ଲେଶ ସାହା ସାହାସ କାମର ଦିନ ଉତ୍ସବ ବଢ଼ାଇବି—ଉଷ୍ଣ. ଶ୍ୱାସ, ହାଁପାନୀ ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।] ୩ । (ସଂ. ଶ୍ୱାସ) ଶ୍ୱାସ
साँस (ଦେଖ)—3. Swāsa (See) ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ତାସ ବା ତାସ ଖେଳରେ ଜଣେ ଖେଳାଳି ହାତରେ ରଙ୍ଗ ସାଇ ସଙ୍ଗେ ନଥିଲା ବା ଦୁଇ ଥିଲେ ଓ ଅନ୍ୟ ଖେଳାଳି ହାତରେ ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ବଦ୍ଧିଲା ଥିଲେ ନଥ ବା ଦୁଇଟାକୁ ଇସ୍ତ କରି ଖେଳିବା ଏବଂ ଛଳ ସାରିଠାରୁ ୨ଟି ପାଇଣା ଥିବା ସାରିକୁ ଖେଳିବା—A position in the game of cards when a player plays

to win the 9 pointed card of his adversary.

ସାହାସ ଉଡ଼ିବା—ଦେ. କ (ସଂ. ଶ୍ୱାସ)—୧ । ଊର୍ଦ୍ଧଶ୍ୱାସ ହେବା;
Sāhāsa urdibā ହେଦମ୍ ହେବା—1. Being out of
ହାଁପିଏ ପଡ଼ା breath. ୨ । ଧୈର୍ଯ୍ୟଚ୍ୟୁତ ହେବା; ଅଧୀର
साँस उड़ना ହେବା—2. Becoming impatient; los-
(ସାହାସ ଉଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ing patience. [ଉ—
ସ୍ୱେତେ କହ ସର୍ପ ହୋଇ ଜଳରେ ବୁଡ଼ିଲା । ଦେଖି
ଶଶିସେଣା ବାଳୀ ସାହାସ ଉଡ଼ିଲା—ପ୍ରଭାସ, ଶଶିସେଣା ।]
୩ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ହେବା—3. Being bewildered. ୪ । ନିରୁତ୍ସାହ ହେବା—4. Losing courage. ୫ । ହଂସା ଉଡ଼ିଯିବା; ପ୍ରାଣାନ୍ତକ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ିବା—5. To be at the last extremity.

ସାହାସ କରିବା—ଦେ କ—ସାହସ କରିବା (ଦେଖ)—
Sāhāsa karibā Sāhasa karibā (See)
साहस करना साहस करना

ସା ।ସ ବ ନ୍ଧିବା—ଦେ. କ—ସାହସ ବାନ୍ଧିବା (ଦେଖ)—Sahasa
Sāhāsa bāndhibā bāndhibā (See) [ଉ—ଏହା ଶୁଣି
साहास बाँधा ସାହାସ ବାନ୍ଧି ଭରବାସ୍ତ ହାତରେ ଧରି ଭୀମ ଭୀଷ୍ମ-
साहस बान्धना ମାନଙ୍କ ହାତ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲେ—ଶାଳକଣ୍ଠ.
ପିଲାଙ୍କ ମହାଭାରତ ।]

ସାହାସ ମୁଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ (ଉଡ଼ିଜାତ) ବ—ଶଗଡ଼ର ଝୁଲ ବା ଜୁଆଳର
Sāhāsa munḍi ମଝିରେ ଦଉଡ଼ିରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଦୁଇ
ଦଣ୍ଡାର ଅଗ୍ର; ଝୁଲ୍ଲଡ଼ି—The two front ends of
the two beams of a bullock cart which
are joined together at the tapering
point.

ସାହାସ ମଲ(ଲ)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସାହସ ଓ ମଲ୍ଲ)—ସାସମଲ
Sāhāsa mala(lla) (ଦେଖ)—Sasamala (See)
सासमल सासमल

ସାହାସା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ସାହାସିକ (ଦେଖ)—1. Sāhāsika
Sāhāsā (ସାହାସିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) (See)
साहसी ୨ । ଅବମୁଖ୍ୟକାରୀ—2. Rash. ୩ । ଦୁଃସାହସିକ
साहसी (ସାହାସୀ, ସାହାସେଣ—ସ୍ତ୍ରୀ) 3. Foolhardy.
ହେଁପୋ ରୋଗୀ साँसी ୪ । ଶ୍ୱାସରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ—4. Asthmatic.
झूठा ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ୫ । ମିଥ୍ୟାବାଦୀ—5. Liar; lying.

ସାହ ସିବା—ଦେ. କ (ସଂ. ଶ୍ୱାସ)—୧ । ପରିଶ୍ରମାଦି ଯୋଗୁଁ ଊର୍ଦ୍ଧ ଶ୍ୱାସ
Sāhāsibā ହେବା—1. To pant for breath owing
ହାଁପିଏ ପଡ଼ା to excessive labour. ୨ । ଗଳଶ୍ୱାସରୁଦ୍ଧ
हकमना ହେବା—2. To gasp. ୩ । (ସଂ. ଶୁଷ୍ ଧାତୁ)
ଶୁକିଏ ଫେଟେ ଯାଓଣା (ଜମି ଆଦି) ଶୁଷ୍କଜଳ ବା ନିର୍ଜଳ ହେବା—
सूखना 3. (land) To become very dry. [ପଥା—ଖୁବ୍
ଖରାରେ ଜମି ସାହ.ସି ଯାଇଥିଲା ବୋଲି ୩୪ ଅସ୍ତ୍ର ବର୍ଷା
ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଭୁଇଁ ଥାଣିଯାଇ ସବୁ ଶୋଷି ନେଲା ।]

ସାହାସୀ—ଗ୍ରା. ବଣ ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସାହସୀ)—ସାହସିକ (ଦେଖ)—
Sāhāsī साहसी साहसी Sāhasika (See)

ସାହ ସୁଜା—ବୈଦେ. ବ (ନାମ)—ଅଫଗାନ ସ୍ଥାନର ଜଣେ ଅମୀର—
Sahasujā Name of an Ameer of Afghanistan.
साहासुजा [ଦ—ଏହାଙ୍କ ଦୋସ୍ତ ମହମ୍ମଦ୍ ସିଂହାସନରୁ ଚ୍ୟୁତ
साहसुजा ହେବାରୁ ଏ ଭାରତକୁ ଅସି ଇଂରାଜମାନଙ୍କର ଶରଣ
ପଶିଲେ । ଭାରତର ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନରଲ୍ ଲର୍ଡ୍ ଅକ୍‌ଲାଣ୍ଡ୍
ଏହାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇ ୧୮୪୦ ସାଲରେ ଅଫଗାନ
ସ୍ଥାନର ସିଂହାସନରେ ବସାଇଲେ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରଜାମାନେ ମେଳ
କରି ଏହାଙ୍କୁ ୧୮୪୨ ସାଲରେ ହତ୍ୟା କଲେ ଓ
ତତ୍ପରେ ଦୋସ୍ତ ମହମ୍ମଦ୍ ଇଂରାଜମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସନ୍ଧି କରି
କାବୁଲର ଅମୀର ହେଲେ ।]

ସାହାସେଇବା—ଦେ. କ—ସାହାସିବା (ଦେଖ)
Sāhāseibā Sāhāsibā. (See)

ସାହ ସ୍ତର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) —ଶାସ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Sāhāstara Śāstra. (See)

ସାହାସ୍ତ୍ର(ସ୍ତ୍ର)—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ଶାସ୍ତ୍ର)—୧ । ଶାସ୍ତ୍ର (ଦେଖ)
Sāhāstra(sra) शास्त्र शास्तर 1. Śāstra (See)
ପ୍ରିୟ ବଚନ ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କଥିତ ବା ଉଦ୍ଧୃତ ପ୍ରିୟ
प्रिय बात ବଚନ—2. An often quoted saying or
passage uttered by a person.

ସାହାସ୍ତ୍ର ପୁରାଣ—ଗ୍ରା. ବ (ସଂସ୍କୃତର ଶବ୍ଦ)—୧ । ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ପୁରାଣ—
Sāhāsra purāṇa 1. Scriptures and mythology.
शास्त्र पुराण ୨ । ଧର୍ମ ଗ୍ରନ୍ଥମାନ—2. Religious tracts.
शास्तर पुराण

ସାହାସ୍ତ୍ର ବଚନ—ଗ୍ରା. ବ—ଶାସ୍ତ୍ର ବଚନ—Sayings or pass-
Sāhāsra bachana ages from scriptures.
शास्त्र वचन शास्तर वचन

ସାହି—ପ୍ରାଦେ. (ଉଡ଼ିଆ) ବ—୧ । ସ୍ୟାହି; କାଳି—
Sāhi 1. Writing ink.
୨ । ଝିଙ୍କ (ତୁଳ. ହି. ସାଖ)—2. Porcupine.
ଗ୍ରା. ବ ଓ ଣ (ସଂ. ସହାୟ)—ସାହାଯ୍ୟ (ଦେଖ)
Sāhia (See)

ଦେ. ବ ସାଇ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sāi etc. (See)

ସାହିଆ—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସହାୟ)—ସାହାଯ୍ୟ; ସହାୟ—
Sāhia सहार सहाय Help; support.
ବଣ—ସହାୟକ—Helping; assisting.

ସାହିଆ—ଦେ. ବଣ—ସାଇଆ (ଦେଖ)
Sāhiā पाड़ार टोलावाला Sāiā (See)

ସାହିତ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସହିତ + ଭାବ.ଯ) —୧ । ସଙ୍ଗ—1. Company
Sāhitya ୨। ସଂସର୍ଗ—2. Association. ୩ । ସାହାଯ୍ୟ —
3. Help. ୪ । ଏକତ୍ର ମିଳନ—4. Meeting.
୫ । ପରସ୍ପରର ସାପେକ୍ଷ ବହୁ ଶବ୍ଦର ଏକ ଭିତ୍ତାନ୍ୱିତ

—5. The state of many words governing or being governed by the same verb. (ଉଦାହରଣ—ଧନ ଦେବ ପଳାଶ ଛେଦନ କରେ—ଏଠାରେ ସାହିତ୍ୟ ହୋଇଅଛି ।) ୬ । (ସମ୍ = ସମ୍ୟକ୍ + ହିତ + ଘ; କିମ୍ବା ସହିତ + ଷ) — ଶବ୍ଦ ଶାସ୍ତ୍ର, କାବ୍ୟ, ନାଟକ, ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରଭୃତି— 6. Literature; belles lettres. [ଦ୍ର—ଏକ ମନୁଷ୍ୟର ବା ଏକ ସମାଜର ମନୋଗତ ଭାବକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ବା ଅନ୍ୟ ସମାଜର ଶ୍ରେଷ୍ଠାର୍ଥକ କରିବା ପାଇଁ ଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗ କରା ଗଲେ ତାହାକୁ ସାହିତ୍ୟ ବୋଲି ଯାଏ ।] ୭ । ଅନ୍ୟ ଲୋକ ବୁଝି ପାରିବା ଭଳି ଲିଖିତ ଭାଷାରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରାଯିବା ମାନବର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବା ଜାତୀୟ ଚିନ୍ତା—7. Literature; thoughts of a person or a group of persons when reduced to writing for the purpose of being understood or appreciated by others. [ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟର ମନର ଭାବ ବା ଚିନ୍ତା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ ମୁଖର 'ଭାଷା' ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟକ୍ତ କରାଯାଏ ଓ ସେହି ଚିନ୍ତା ଯେତେବେଳେ ଲିଖିତ ଆକାରରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରାଯାଏ ତାହା ସାହିତ୍ୟ ନାମ ଧାରଣ କରେ । ମନୁଷ୍ୟର ମନର ଭାବ ଯେତେ ଅଧିକ ବିସ୍ତୃତ ହୋଇଅଛି 'ସାହିତ୍ୟ' ମଧ୍ୟ ସେହି ଭେଦ ଦ୍ୱାରା ଅଧିକାର କରିଅଛି । ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର, କର୍ମ ଶାସ୍ତ୍ର, ଯୋଗ ଶାସ୍ତ୍ର, ବିଜ୍ଞାନ, ଦର୍ଶନ, ଇତିହାସ, ଗଣିତ, ଜ୍ୟୋତିଷ ଇତ୍ୟାଦି 'ସାହିତ୍ୟର' ସୀମା ମଧ୍ୟରେ । ସାହିତ୍ୟ ସାଧାରଣତଃ ଦୁଇଟି ଆକାରରେ ଦେଖାଯାଏ, ଯଥା—ଗଦ୍ୟ ଓ ପଦ୍ୟ । ପଦ୍ୟ ପରି ଗଦ୍ୟ ସାହିତ୍ୟର ରଚନାରେ ମଧ୍ୟ କଳା ବା ଗୁଣ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ସାହିତ୍ୟରେ କଳା ବା ଗୁଣ (ଯଥା—କଳ୍ପନା ଗୁଣ, ଛନ୍ଦ ଗୁଣ, ଛନ୍ଦୋବନ୍ଧନ ଗୁଣ, ଅଳଙ୍କାର ଗୁଣ ବ୍ୟାକରଣ ପ୍ରୟୋଗ) ସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପେ ପ୍ରତୀୟମାନ ହୁଏ ତାହାକୁ 'ବିଶୁଦ୍ଧ ସାହିତ୍ୟ' ବା ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀର ସାହିତ୍ୟ ବୋଲାଯାଏ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗ, ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ, ଶ୍ରେଣୀ, ଉପଶ୍ରେଣୀ, ଭାଗ, ବିଭାଗ, ଦେଶ ଅନୁସାରେ ସାହିତ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମରେ ଅଭିହିତ ହୁଏ । ଯଥା—ଧର୍ମ ସାହିତ୍ୟ, ଐତିହାସିକ ସାହିତ୍ୟ, ଜାତୀୟ ସାହିତ୍ୟ (ଏକ ଜାତିର ବା ସମାଜର ବିଶେଷତ୍ୱ ଜ୍ଞାପକ ସାହିତ୍ୟ), ବିଶୁଦ୍ଧ ସାହିତ୍ୟ, (କାବ୍ୟ, ଅଳଙ୍କାର ଆଦି କଳାଯୁକ୍ତ ସାହିତ୍ୟ), ବିଜ୍ଞାନ ସାହିତ୍ୟ (ଯହିଁରେ ବିଜ୍ଞାନର ଚର୍ଚ୍ଚା ହୋଇଥାଏ), ଉଚ୍ଚ ସାହିତ୍ୟ (କଳା, ଗୁଣ ଓ କଳ୍ପନା ପ୍ରଭୃତି ସାହିତ୍ୟ), ଲୌକିକ ସାହିତ୍ୟ (ଇତର ଲୋକସମାଜରେ ଚଳିତ ବିଷୟମାନ ଯେଉଁ ସାହିତ୍ୟରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଥାଏ । ଯଥା— ଗଳ୍ପ, କାହାଣୀ, ପ୍ରବଚନ, ଲୌକିକ ଗୀତ ଆଦି), ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ବା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ (ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶର ଭାଷା ବିଷୟକ ସାହିତ୍ୟ । ଏହିପରି ବଙ୍ଗୀୟ ସାହିତ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ସାହିତ୍ୟ ଆଦି ହୁଏ), ଲଘୁ ସାହିତ୍ୟ (ସୁକୁମାର ଶିଶୁ ଆଦିଙ୍କ ଉପଯୋଗୀ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଯହିଁରେ କଳ୍ପନା ଶକ୍ତିର ବିଶେଷ ଖେଳା ନ ଥାଏ । ଯଥା—ଶିଶୁ ସଙ୍ଗୀତ, ଗୀତି ବଚନ ଆଦି) । ଭାରତରେ ଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟା ପ୍ରଚାର ଦ୍ୱାରା ବର୍ତ୍ତମାନ ସାହିତ୍ୟ କହିଲେ କାବ୍ୟ, ବ୍ୟାକରଣ, ଅଳଙ୍କାର, ଦର୍ଶନ, ସ୍ୱରଶାସ୍ତ୍ର, ଇତିହାସ, ଗଣିତ, ରାସାୟନ, ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟା ପ୍ରଭୃତି ସକଳ ପ୍ରକାର ଶାସ୍ତ୍ର ବୁଝାଯାଏ ।]

ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା—ସଂ. ବି—ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଆଲୋଚନା—Sahitya charchchā Pursuit of literature.

ସାହିତ୍ୟ ଦର୍ପଣ—ସଂ. ବି—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ରାଜା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ-ଦେବଙ୍କ ରାଜସଭାର ପଣ୍ଡିତ ବିଶ୍ୱନାଥ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ କୃତ ସମଗ୍ର ଭାରତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସଂସ୍କୃତ ଅଳଙ୍କାର ଶାସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—Sahitya darpaṇa A book on rhetoric written by the Oriya Pandit Biswānatha Mahāpātra of the court of King Purushottama Deba, of ancient Orissa. [ଦ୍ର—ଏହା ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟରେ ସଂସ୍କୃତ ଅଳଙ୍କାର ସମ୍ବନ୍ଧେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାମାଣିକ ଗ୍ରନ୍ଥରୂପେ ଗୃହୀତ ।]

ସାହିତ୍ୟ ଦର୍ପଣକାର—ଦେ. ବି (ନାମ)—ସାହିତ୍ୟଦର୍ପଣ ନାମକ ଅଳଙ୍କାର ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଣେତା କବିବର ବିଶ୍ୱନାଥ ମହାପାତ୍ର—Sāhitya darpaṇakāra Author of Sahitya darpaṇa, Biswanātha Mahāpātra.

ସାହିତ୍ୟ ପରିଷଦ୍—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ସଭାରେ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ହୁଏ—Literary society. [ସାହିତ୍ୟ ସଭା, ସାହିତ୍ୟ ସମାଜ, ସାହିତ୍ୟ ସଂଘ—ଅନୁରୂପୀ]

ସାହିତ୍ୟ ବିଶାରଦ—ସଂ.ବି ଓ ବିଣ ସଂ-ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧି ବିଶେଷ; ସାହିତ୍ୟରେ ଧୁରନ୍ଧର ବ୍ୟକ୍ତି—A title given to exceptionally proficient persons in literature. [ସାହିତ୍ୟବିଶାରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସାହିତ୍ୟ ଭକ୍ତ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତ—A votary of literature.

ସାହିତ୍ୟ ଭଣ୍ଡାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ରୂପକ)——ଭଣ୍ଡାର ସଙ୍ଗେ ତୁଳନୀୟ ସାହିତ୍ୟ—Literature compard to a storehouse.

ସାହିତ୍ୟ ରଥୀ—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ସାହିତ୍ୟରେ ରଥୀ-ସ୍ୱରୂପ)—ସାହିତ୍ୟ ଓ ରଚନା ଆଦିରେ ଧୁରନ୍ଧର [ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ରାଟ—ଅନୁରୂପ] ବ୍ୟକ୍ତି; ସାହିତ୍ୟ ସେବକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—A person versed in literature; an authority in literary matters.

ସାହିତ୍ୟରଥୀ

ସାହିତ୍ୟ ସମାଜ—ସଂ. ବ—ପେଜ୍ ସହରେ ସାହିତ୍ୟଚର୍ଚ୍ଚା ନିମିତ୍ତ ନିର୍ମିତ
Sāhitya samāja ଅଧ୍ୟବେଶନସ୍ଥାନ ହୁଏ—Literary society. [ଦ୍ର - ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ସମାଜ କଟକରେ ୩୬ ବର୍ଷ ହେଲା ଅନୁଷ୍ଠିତ । କଟକ ରାଜପଥ, ନିକଟସ୍ଥ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ଭବନରେ ଏହାର ଅଧ୍ୟବେଶନ ହୁଏ ।]

ସାହିତ୍ୟ ସେବକ—ସଂ. ବ ଓ ବିଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—୧ । ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ [ସାହିତ୍ୟ ସେବିକା—ସ୍ତ୍ରୀ] ସର୍ବଦା ଅନୁରକ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. (A person) Who has devoted his life to the service of literature. ୨ । କାବ୍ୟ; ନାଟକାଦିର ରଚୟିତା—2. An author of books of literary merit.
ସାହିତ୍ୟ ସେବକ

ସାହିତ୍ୟ ସେବା—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିଷ୍ଠା ସହକାରେ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା—Service of literature.
Sāhitya sebā

ସାହିତ୍ୟ ସେବୀ—ସଂ. ବ ଓ ବିଣ. ପୁଂ—ସାହିତ୍ୟ ସେବକ (ଦେଖ)
Sāhitya sebī Sāhitya sebaka. (See)
ସାହିତ୍ୟସେବୀ ଦେ. ବିଣ ଓ ବ—(ବ୍ୟଙ୍ଗ; ଅହମିକାସେବୀ, ମାଦକସେବୀ ଆଦି ଶବ୍ଦରେ 'ସେବୀ' ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାରର ସୂଚନାରୁ) ସାହିତ୍ୟ ସେବା ଯାହାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବ୍ୟସନରେ ବା ଦୁର୍ବ୍ୟସନରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛି—(ironical) An addict to literature.

ସାହିତ୍ୟାକାଶ—ସଂ. ବ (ରୂପକ; ସାହିତ୍ୟ + ଆକାଶ)—ଆକାଶ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନୀୟ ସାହିତ୍ୟ—Literature compared to the firmament.
Sāhityākāśa

ସାହିତ୍ୟାଧ୍ୟାପକ—ସଂ. ବ (ଅଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ସାହିତ୍ୟ ବା କାବ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରର ଶିକ୍ଷାଦାତା—A professor or teacher of literature.
Sāhityādhyāpaka

ସାହିତ୍ୟାନୁରକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ବା ୪ର୍ଥୀ ତତ୍)—ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ଅନୁରକ୍ତ—Devoted to literature.
Sāhityānurakta
(ସାହିତ୍ୟାନୁରକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗ—ସଂ. ବ (୪ର୍ଥୀ ବା ୭ମୀ ତତ୍)—ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ପ୍ରତି ପ୍ରଗାଢ଼ ସ୍ନେହ—Attachment for literature.
Sāhityānurāga
[ସାହିତ୍ୟାନୁରକ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ]
(ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗୀ—ବିଣ. ପୁଂ, ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗିଣୀ—ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାହିତ୍ୟାମୋଦ—ସଂ. ବ (ମ. ତ. ତତ୍)—ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚାରୁ ଜାତ ଆନନ୍ଦ—Joy derived from the pursuit of literature.
Sāhityāmoda
(ସାହିତ୍ୟାମୋଦୀ—ବିଣ)

ସାହିତ୍ୟାଲୋଚନା—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା (ଦେଖ)
Sāhityālochanā Sāhitya charchchā (See)

ସାହିତ୍ୟିକ—ସଂ. ବିଣ (ସାହିତ୍ୟ + ଇକ)—ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Literary. (ବ ଓ ବିଣ; ଜ୍ଞାତ ଅର୍ଥେ + ଇକ) ସାହିତ୍ୟ ସେବକ (ଦେଖ)—Sāhitya sebaka.
Sāhityika
(ସାହିତ୍ୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସାହି ପଡ଼ଶି (ପଡ଼ଶା, ପଡ଼ୁଶି, ପଡ଼ୋଶି)—ଦେ. ବ (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ପାଡ଼ାପଡ଼ଶା (ଦେଖ)—Sāipardisā (See).
Sāhi pardisi(pardisā, pardusi, pardosi)
[ସାହିପଡ଼(ଡ଼ୁ,ଡ଼ୋ)ଶୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ପାଡ଼ା ପଡ଼ଶି ଟୋଲା ପଡୋଶା

ସାହିବ(ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ. ପୁଂ—ସାହେବ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sāhiba (etc) (ସାହିବାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Sāheba etc (See).

ସାହିବାଲା—ଦେ. ବିଣ—ସାଇବାଲା (ଦେଖ)
Sāhibālā Sāi bālā (See).
(ସାହିବୁଅଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ସାହିବାଲା—ସ୍ତ୍ରୀ)
ପାଡ଼ାର ଲୋକ ଟୋଲା ବାଲା

ସାହି ଭାଇ—ଦେ. ବ—ସାଇଭାଇ (ଦେଖ)
Sāhi bhāi Sāibhāi [See].

ସାହି ଭେଣ୍ଡା—ଦେ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସାଇଭେଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Sāhi bhenḍā Sāibhenḍā [See].
(ସାହିଭେଣ୍ଡିଆ, ସାହିଭୁଅନ, ସାହିଭାନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାହି ମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବ—ସାଇ ମୁଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Sāhi munḍa Sāi munḍa (See).

ସାହିମୁଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସାଇମୁଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)
Sāhimunḍiā Sāimunḍiā (See).

ସାହି ମେଳ—ଦେ. ବ—ସାଇମେଳ (ଦେଖ)
Sāhi mela Sāi mela (See).

ସାହି ମେଳା—ଦେ. ବ—୧ । ସାହିବାଲାମାନଙ୍କର ବୈଠକ—1. A meeting of the inhabitants of a Sāhi.
Sāhi melā
ପାଡ଼ାର ବୈଠକ ଟୋଲେକା ମେଳା
୨ । ସାହିବାଲାମାନଙ୍କର ମଜ୍ଜଲିସ—2. A dinner of the combined 'Sāhibālās'

ସାହି ମେଳି—ଦେ.ବ—ସାହିବାଲାମାନଙ୍କର ଏକତ୍ର ସମ୍ମିଳିତ ପଡ଼ପଡ଼ି—A combination of the 'Sāhibālās'
Sāhi meli
ପାଡ଼ାର ମେଳି ଟୋଲେକି ମେଳି
(ସାହିମେଳିଆ—ବିଣ)

ସାହିଜ(ଯ୍ୟ)—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସାହାଯ୍ୟ)—ସାହାଯ୍ୟ (ଦେଖ)
Sāhija(jya) Sāhājya (See)
ସାହାଯ୍ୟ ସାହାଜ୍ୟ

ସାହୁ—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ସଂ. ସାଧୁ)—୧ । ମହାଜନ; ବଣିକ—1. A trader; a merchant.
Sāhu
(ସାହୁଅଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଋଣଦାତା; ଋଣମଣ୍ଡ—2, A lender; a money-lender; creditor.
ମହାଜନ
(ଉ—ଧନ ଦରକ ନେଇ ସାହୁ, ପ୍ରାଣ ଦେଖିଲ ମାଣ୍ଡିଆ ଯାଉ—ଭଗ ।) ୩ । ବଣିଆ, ଘାଟର, ତେଲି, ଗୁଡ଼ିଆ, ଶୁଦ୍ର, ଥୋଡ଼ିଆ, ଶୁଣି, ମାସ୍ତାନବ୍ରାହ୍ମଣ ଆଦିଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—3.A family title of goldsmiths, oilmen, confectioners, Śūdras, Māstāna Brāhmaṇas etc. ୪ । (ନାମ) ଶମ୍ଭୁଙ୍କ ପୁତ୍ର; ଶିବାଙ୍କ
ସାହୁ

ମୃତ୍ୟୁପରେ ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ ରାଜା—2. Name of the 2nd king of the Marhattas. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ରାଜଧାନୀ 'ସାତାରା' ଥିଲା । ଏ ଔରଙ୍ଗ୍-ଜେବ୍ ବାଦ୍‌ସାହାଙ୍କ ନିକଟରେ ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଔରଙ୍ଗ୍-ଜେବଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ନିଜ ଦେଶକୁ ଫେରି ଆସି ଖ୍ରୀ: ୧୭୦୮ ଠାରୁ ରାଜତ୍ୱ କଲେ । ଏ ଅତି ଦୁର୍ବଳ ରାଜା ଥିଲେ ଓ ଏହାଙ୍କର 'ପେଶବା' ଉପାଧିଧାରୀ ବାଲାଜୀରାଓ ନାମକ ମନ୍ତ୍ରୀ ଏହାଙ୍କ ନାମରେ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କରି ରାଜ୍ୟର ସର୍ବମୟ କର୍ତ୍ତା ହୋଇଥିଲେ । 'ସାହୁ' ୧୭୪୮ ସାଲରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ।] ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମୂଲିଆର ଖାମିଦ ବା ସ୍ୱାମୀ—The master under whom a day-labourer works.

ସାହୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମହାଜନଠାରୁ ଧନ କରଜ କରିବା—ଧାର କରା Sāhu karibā To borrow money from a money-lender. **महाजन करना**

ସାହୁକାର—ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଋଣଦାତା; ମହାଜନ; ଋଣକର୍ତ୍ତା—(ସାହୁକାରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ବାଣିଜ୍ୟାଦିର ମୂଳଧନୀ—ସାଉକାରା Sāhukāra 1. A moneylender; creditor; usurer. 2. A capitalist. **साहुकार**

ସାହୁକାରି—ଦେ. ବି—ସାହୁକାର ପଣ; ମହାଜନ—ସାଉକାରି Sāhukāri Usury; moneylending. **साहुकारी**

ସାହୁକାରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସାହୁକାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—ସାଉକାରୀ Sāhukāriā Relating to Sāhukāra. **साहुकारका**

ସାହୁ ଖାତକ—ଦେ. ବି (ଉପଗତାର୍ଥକ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ଋଣକର୍ତ୍ତା ଓ ଅଧମର୍ଣ୍ଣ—ମହାଜନ ଖାତକ Sāhu khātaka Creditor and debtor. **महाजन खतुका**

ସାହୁ ଖାତକି—ଦେ. ବି—ସାହୁପଣ ଓ ଖାତକପଣ; ସାହୁ ଓ ଖାତକ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧ—ଖାତକ ମହାଜନୀ Sāhu khātaki The relationship between a creditor and debtor. **खतुका महाजनी**

ସାହୁ ଖାତକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସାହୁ ଓ ଖାତକ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—ଖାତକ ମହାଜନି Sāhu khātakiā Relating to a creditor and debtor. **महाजन खतुकाका**

ସାହୁଘର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସାହୁ କରିବା (See) Sāhu ghara karibā Sāhu karibā (See)

ସାହୁଜି—ଦେ. ବି—୧ । ସାହୁ ଉପାଧିଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନାର୍ଥକ ସମ୍ବୋଧନ—ସାହୁଜୀ (ସାହୁ ମହାଶୟ) ୨ । ମହାଜନ ବା ଋଣଦାତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନାର୍ଥକ ସମ୍ବୋଧନ—ସାହୁଜୀ Sāhuji 1. A term of respect addressed to a person having the title of 'Sāhu.' 2. A term of respect addressed to a creditor. **महाजनजी साहुजी**

ସାହୁ ପତିଆରା—ଦେ. ବି—ଖାତକର ଧାରିଥିବା ଟଙ୍କା ସୁଝିବାକୁ କ୍ଷମତାଥିବା ଉପରେ ସାହୁର ମନରେ ଥିବା ନିଶ୍ଚିନ୍ତତା—ମହାଜନର ପ୍ରତ୍ୟୟ Sāhu patiārā The credit of a debtor in the eyes of his creditor. **महाजन विश्वास** ବିଣ—ଖାତକର ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ଥିବାରୁ ଖାତକର ଦେଣା ସୁଝିବାର କ୍ଷମତା ସମ୍ବନ୍ଧେ ମହାଜନ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଥାଏ—(anything) Which being in possession of the debtor produces credit in the eyes of the creditor. [ଦ୍ର—ବାଣ୍ଡରେ କବାଟ ବାଡ଼ିରେ ଛାଟି, ସାହୁ ପତିଆରା ହିଁ ଅ ଦର୍ଓଟି—ଛଗ ।]

ସାହୁ ବାହ୍ମୁଣ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଏକ ଜାତୀୟ ମାସ୍ତାନ ବ୍ରାହ୍ମଣ—(ସାହୁ ବ୍ରାହ୍ମ(ହ୍ମ)ଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) Sāhu bāhmuṇa A class of Brāhmaṇas who trade on silk cloths (in Ganjam). [ଦ୍ର—ଏମାନେ ମଠା ଓ ପାଟ ଲୁଗା ବେପାର କରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି ।]

ସାହୁ ମ(ମା)ହାଜନ—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସମାସ)—୧ । ଋଣଦାତା; ଋଣକର୍ତ୍ତା—ସାହ ମହାଜନ Sāhu ma(mā)hājana 1. Creditor. ୨ । ବଣିକ—2. A trader; merchant. **साहु महाजन**

ସାହେନ—ପ୍ରାଦେ. (ଉଡ଼ିଆ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସାହୁକାର ସ୍ତ୍ରୀ—Sāhen The wife of a sāhukāra.

ସାହେବ—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ଆ. ସାହିବ୍=ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି)—୧ । ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ସମ୍ମାନନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—ସାହେବ Sāheba 1. A respectable person; a man of position. **साहब** [ଦ୍ର—ଦିନେ ଓପର ଓଳି ଅଙ୍ଗୁଳି ସାହେବ ଖାନା ଖାଇ ଚିତ୍ ହୋଇ ଶୋଇଥିଲେ—ଫକୀରମୋହନ. ଛ ମାଣ ଆଠ ଗୁଣ ।] ୨ । ସମ୍ମାନସୂଚକ ଉପାଧି ବା ସମ୍ବୋଧନ; (ଯଥା—ମହାଶୟ)—2. A term of respect used in addressing a respectable person. ୩ । ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ମୁସଲମାନ୍ ମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ—3. A term of respect addressed to a respectable Mahomedan. [ଯଥା—ମୌଲବୀ ସାହେବ; ବକିମ୍ ସାହେବ ।] ୪ । ଇଉରୋପୀୟ ଓ ଇଉରେସୀୟମାନଙ୍କର ସାଧାରଣ ଉପାଧି—4. A distinguishing term used for Europeans and Eurasians. [ଯଥା—ପାଦ୍ରୀ ସାହେବ, ଫିରିଙ୍ଗୀ ସାହେବ, ଚଳା ସାହେବ ।] ୫ । ଉଚ୍ଚ ରାଜକର୍ମଚାରୀ ବା ଶାସନକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ—5. A term of respect used to a high official. [ଯଥା—ଦରୋଗା ସାହେବ, ଦାରୋଗା ସାହେବ, ପୁଲିସ ସାହେବ ଇତ୍ୟାଦି ।] ୬ । ମୁସଲମାନ

ସାହେବା } ସ୍ତ୍ରୀ
ସାହେବାଣୀ }

କାଇଦା ବା ଶିଷ୍ଟାଚାର ଅନୁସାରେ କୌଣସି ଭଦ୍ରବ୍ୟକ୍ତି ବା ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କୁ ସ୍ନେହ ବା ସମ୍ମାନସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ—6. A term of endearment or respect addressed to any gentlemen or friend. [ଯଥା—ଭାଇ ସାହେବ, ବାବୁ ସାହେବ ।] ୨ । ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କଦ୍ୱାରା ଭାରତୀୟ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଉପାଧିର (ଯଥା—ରାୟ ସାହେବ, ରାଓସାହେବ, ରାଜା ସାହେବ, ମହାରାଜା ସାହେବ) ଓ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଉପାଧିର (ଖାଁ ସାହେବ, ସର୍ଦ୍ଦାର ସାହେବର) ଶେଷ ପଦ—7. The last term of some of the honorific titles given by the British Government to Indian Hindus and Mahomedans. [ଦ୍ର—ଏହା 'ବାହାଦୁର' ଉପାଧିର ନିମ୍ନତର ଉପାଧି ।] ୮ । (ଅବ୍ୟୟ, ସମ୍ବୋଧନ) ହେ ମହାଶୟ; ହେ ମାନନୀୟ ମହାଶୟ—8. (Interjection) Sir ! Respectable Sir ! [ଦ୍ର—ସାହେବ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟକ୍ତିର ପଦବୀଯୁକ୍ତ ଉପାଧିରେ ଯୋଗ କରାଯାଏ; ଯଥା—ବାବୁ ସାହେବ, ଡାକ୍ତର ସାହେବ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଦେଶର, ବିଭାଗର ବା ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଧାନତମ ରାଜକର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଉପାଧି ପରେ 'ସାହେବ' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର ହୁଏ; ଯଥା—ଡାକ୍ତର ସାହେବ, ପୁଲିସ ସାହେବ, ଜଜ ସାହେବ, କଲେକ୍ଟର ବା କଲେକ୍ଟର ସାହେବ, ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ବା ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ସାହେବ, ଲାଟ୍ ସାହେବ; କମିସନର୍ ବା କମିସନର୍ ସାହେବ, ଜିଲ୍ଲା ସାହେବ ।

ସାହେବ ଶବ୍ଦ ଆରବୀ ଭାଷାରେ ପୁଂଲିଙ୍ଗ ଓ ତହିଁର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗରେ ସାହେବ ଓ ସାହେବା ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣତଃ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏହି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ଯଥା—ମେମ ସାହେବ, ରାଣୀ ସାହେବ, ବିବି ସାହେବ, ମିସ୍ ସାହେବ ।

ଯେଉଁ ଭାରତୀୟମାନେ ବିଲାତ ଯାଇ କିମ୍ବା ବିଲାତ ନ ଯାଇ ସାହେବୀ ଚାଲି ଚଳଣି ଅନୁକରଣ କରିଅଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ଦୋଷୋପାଧି ସଙ୍ଗେ ସାହେବ ଶବ୍ଦ ଯୋଗ କରାଯାଏ । ଯଥା—ଦାସ ସାହେବ, ସେନ୍ ସାହେବ, ଗୁପ୍ତ ସାହେବ, ପଟ୍ଟନାୟକ ସାହେବ, ତ୍ରିପାଠୀ ସାହେବ, ମିଶ୍ର ସାହେବ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କେତେକ ଶବ୍ଦ ପରେ ମଧ୍ୟ ସାହେବ ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—ବଖାରୀ ବା ବୁଖାରୀ ସାହେବ, ମିଆଁ ସାହେବ, ହକିମ୍ ସାହେବ, ମଉଲବୀ ବା ମୌଲବୀ ସାହେବ, ବାବୁ ସାହେବ, ବାବା ସାହେବ, ମିସ୍ ସାହେବ, ମେମ୍ ସାହେବ, ବିବି ସାହେବ, ବିବା ସାହେବ, ଗୋରା ସାହେବ, ଫିରଙ୍ଗି ସାହେବ, ଦୋମିଶା ସାହେବ, ଗ୍ରନ୍ଥ ସାହେବ, ନାନା ସାହେବ, ମୁ ସାହେବ ବା ମୋ ସାହେବ, ଫିରୋଜର ସାହେବ, ପାଣ୍ଡା ସାହେବ, ନାନ୍ଦାନା ସାହେବ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଭାରତୀୟମାନଙ୍କୁ ଭାରତ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ କେତେକ ଉପାଧିର ଅଙ୍ଗରୂପେ ଏ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ରାୟ ସାହେବ, ରାଓ ସାହେବ, ଖାଁ ସାହେବ ।]

ସାହେବ ଜାଦା—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ମୁସଲମାନ ଭଦ୍ରସନ୍ତାନ—Sāheba jādā The son of a Mahomedan gentleman. [ଦ୍ର—ଏହି ନାମରେ କଟକ ସହରରେ ଗୋଟିଏ ବଜାର ଅଛି । ଉପାଦୋଷ (ସାହେବଜାଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଲେନ୍ ଓ ଅଶ୍ରମ ଏହି ବଜାରରେ ଅବସ୍ଥିତ ।]
ସାହେବ ଜାଦା

ସାହେବ ମେମ୍—ବୈଦେ. ବ—ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ସାହେବ—Sāheba mem A European gentleman and lady.
ସାହେବ ମେମ

ସାହେବ ସୁବା—ବୈଦେ. ବ (ଆ. ସାହେବ ଓ ସୁବାଦାର)—୧ । ଧନବାନ୍ ଓ ପଦସ୍ଥ ଇଉରୋପୀୟ—1. Rich and noble Europeans. ୨ । ହାକିମ ହୁକୁମା—2. High officials.
Sāheba subā
ସାହେବ ସୁବା

ସାହେବା—ବୈଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଆ)—ସାହେବ ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ; ଭଦ୍ର ମହିଳାଙ୍କ ନାମ ପରେ ବ୍ୟବହୃତ ସମ୍ମାନାର୍ଥକ ଶବ୍ଦ; ମହାଶୟା—A term used after the name of noble females. (ଯଥା—ରାଣୀ ସାହେବା)
Sāhebā
ସାହିବା

ସାହେବାଣୀ—ଦେ. ବ. (ସାହେବ ଶବ୍ଦରେ ଓଡ଼ିଆ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗାନ୍ତ ଆଣୀ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ବିବି; ମେମ୍; ଇଉରୋପୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—A European lady.
Sāhebāni
ସାହେବା ମେମ

ସାହେବାନ୍—ବୈଦେ. ବ (ବହୁବଚନ) (ଫା)—ସାହେବ ଶବ୍ଦର ବହୁବଚନ—Plural of the word Sāheba.
Sāhebān
ସାହେବରା ସାହବାନ

ସାହେବାନା—ଦେ. ବ—ସାହେବ ବା ଇଉରୋପୀୟମାନଙ୍କର ଭାବ, ଆଚରଣ ବା ପଦ୍ଧତି—European mode or conduct or fashion. ବିଣ—ସାହେବାନି (ଦେଖ) Sāhebāni (See)
Sāhebānā
ସାହେବିୟାନା ସାହବାନା

ସାହେବାନି—ଦେ. ବ—ସାହେବାନା (ଦେଖ) Sāhebānā (See)
Sāhebāni
ସାହେବିୟାନୀ ସାହବାନୀ ବିଣ—ସାହେବ ବା ଇଉରୋପୀୟଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟ ବା ଉପଯୁକ୍ତ—Befitting a European.
(ଯଥା—ସାହେବାନି କାଇଦା, ସାହେବାନି ଢଙ୍ଗ ।)

ସାହେବାନିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସାହେବ ବା ଇଉରୋପୀୟଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟ ବା ଉପଯୁକ୍ତ—Befitting a European.
Sāhebāniā
ସାହେବୀ ସାହବାନୀ

ସାହେବାନି କାଇ(ଏ, ୟ)ଦା—ଦେ. ବ—ଇଉରୋପୀୟମାନଙ୍କ ଶିଷ୍ଟାଚାର—European etiquette.
Sāhebāni kāi(e,ya)dā
ସାହେବୀ କାୟଦା ସାହବାନୀ କାୟଦା

ସାହେବାନି ଚଳଣ(ନ)—ଇଉରୋପୀୟମାନଙ୍କ ପରି ଆଚରଣ—
Sāhebāni chalana(na) Mode of conduct be-
ସାହେବୀ ଚାଲ **साहबानी चलन** fitting a European.
(ସାହେବାନି ଚାଲ[ଲି], ସାହେବାନି ଚାଲଚଳଣ[ନ]—ଅନୁରୂପ)

ସାହେବାନି ଢଙ୍ଗ—ଦେ. ବ—ସାହେବମାନଙ୍କର ରୀତି—
Sāhebāni dhanga Mode of Europeans.
ସାହେବୀ ଢଙ୍ଗ **साहबानी ढङ्ग**

ସାହେବଆନା—ଦେ. ବ—ସାହେବାନା (ଦେଖ)—Sāhebānā.
Sāhebiānā (See) ବଣ—ସାହେବାନି (ଦେଖ)—
Sāhebāni. (See)

ସାହେବୀ—ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ସାହେବାନି (ଦେଖ)—Sāhebāni.
Sāhebī (See) (ଉ—ସାହେବୀ ପୋଷାକ କେହୁ ଅବା ପିନ୍ଧି ।
ରାଧାନାଥ. ବରବାର ।]

ସାହେବେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ସାହେବାଣୀ—
Sāheben A European lady.

ସାହେଯ—ପ୍ରାଦେ (ଲରଥ) ବ—ସାହାଯ୍ୟ—
Sāheja Sāhājya.

ସାହେର—ପ୍ରା. ବ (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) (ସଂ. ସାଗର)—ସମୁଦ୍ର—
Sāhera Ocean. (ଉ—ରାମ ଅଙ୍କ ଶିରେ ହନୁ ଘେନ, ଅଞ୍ଜନା-
ସାୟର **सायर** ପୁତ ସାହେର ଜିଣି । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର
ରାମାୟଣ ।)

ସାହ୍ନ—ସଂ. ବଣ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଅହନ୍)—ଦିବସବିଶିଷ୍ଟ—
Sāhna Consisting of a day.

ସାହ୍ୱୟ—ସଂ. ବ (ସ+ଅହ୍ୱୟ)—୧ । ସମାହ୍ୱୟ; ମେଷାଦି ପ୍ରାଣିଦ୍ୱୟର
Sāhwaya (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—1. Fight of animals by
laying wagers. ୨ । ପଶୁ ଯୁଦ୍ଧ—2. Fight
of animals (e. g. cockfight; bullfight).
ସଂ. ବଣ—ନାମଯୁକ୍ତ; ନାମବିଶିଷ୍ଟ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
Having a name.

ସାହ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସହ+ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ସାହାଯ୍ୟ; ସହାୟତା
Sāhya (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—1. Help; support. ୨ । ମେଳନ
ସାହାଯ୍ୟ (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—2. Combination; union.
सहाय ୩ । ସହଭାବ (ଧରଣୀ)—3. The state of
companionship. ପ୍ରା. ବଣ—ସାହାଯ୍ୟକାରୀ;
ସହାୟୀ—Helping. ପ୍ରା. ବ—ସହାୟକର୍ତ୍ତା—
Helper; assistant.

ସାହ୍ୟକୃତ୍—ସଂ. ବଣ (ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ସାହ୍ୟ+କୃ. ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍.
Sāhyakrut କ୍ୱିପ୍)—୧ । ସମଘଟକାରୀ; ସଙ୍ଗୀ (ବିଶ୍ୱ-
କୋଷ)—1. Accompanying. ୨ । ସାହାଯ୍ୟ-
କାରୀ—2. Helping.

ସାହ୍ଲା—ପ୍ରାଦେ (ଲରଥ) ବ—୧ । ସଭା (ଦେଖ)—1. Sahlā.
Sāhlā (See) ୨ । ବହୁବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମେଳ—2. Combination
of many people. ବଣ—୧ । ମେଳ ବାନ୍ଧି ଥିବା
(ବ୍ୟକ୍ତିଗଣ)—1. Combined (persons). ୨ ।
ପରାମର୍ଶ ସଂଭୂତ (କର୍ମ)—2. (act) Due to or
resulting from consultation or advice.

ସାହ୍ଲାଦ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସହାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ସ+ଅହ୍ଲାଦ)—
Sāhlāda ୧ । ଅହ୍ଲାଦବିଶିଷ୍ଟ (ବିଷୟ)—1. Delightful.
(ସାହ୍ଲାଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅହ୍ଲାଦିତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Delighted;
overjoyed. ଦେ. କ୍ରି. ବଣ (ସଂ, ସାହ୍ଲାଦଂ)—
ଅହ୍ଲାଦ ସହକାରେ—With joy; joyously.

ସି (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ବନ୍ଧନ କରିବା—1. To tie. ୨ । ଭୂମି
Si (root) ଖନନ କରିବା—2. To dig earth.

ସି—ଦେ. ଅ—୧ । (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) ଲଙ୍କାମରିଚ ବା ତିତ ଖାଇଲେ
Si ପାଟିରୁ ବାହାରିବା ଶବ୍ଦ—1. Hissing sound made
सीसी by a person after tasting pungent
things. ୨ । (ଅନୁକରଣ ଧ୍ୱନି) ସିଟି ମାରିବାର ଶବ୍ଦ—
2. Whistling sound. ୩ । (ସଂ. ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ
ଓ ଅନୁଜ୍ଞା ୨ୟ ପୁରୁଷ ଏକବଚନାର୍ଥକ କ୍ରିୟାରେ ଯୋଗ
କରାଯିବା ଅକ୍ଷର) ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁଜ୍ଞା ୨ୟ ପୁରୁଷ
ଏକବଚନରେ କ୍ରିୟାର ରୂପରେ ଯୋଗ କରାଯିବା
ଅକ୍ଷର—3. An inflection used after a
verb in the imperative mood, singular
number. (ଉ—ସେ କଥା ବିକଟ ତୋର ଏବେ
ହେଲା ଅସି, ଜାଣିଣ କୋଦଣ୍ଡ ଭୁହ ବିମନ ନୁହସି ।
ବଳରାମ. ରାମାୟଣ ଅଦିକାଣ୍ଡ ।) ୪ । (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)
ଶୀତାର୍ତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ସିତ୍‌କାର ଶବ୍ଦ—4. The hissing
sound of a person shivering with cold.
୫ । ସି ଅକ୍ଷର (ଦେଖ)—5. Si akshara. (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) (କ୍ରିୟାର ପ୍ରତ୍ୟୟ ବିଶେଷ)—
ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ ୩ୟ ଓ ୧ମ ପୁରୁଷ ଏକବଚନ ଓ
ଭବିଷ୍ୟତ୍‌କାଳ ୧ମ ପୁରୁଷ ଏକବଚନରେ କ୍ରିୟାରୂପରେ
ଯୋଗ କରାଯିବା ଅକ୍ଷର—Inflection added
to a verb to indicate Indicative mood,
future tense, 1st person singular and
present tense, 1st. and 3rd. persons
singular. [ଉ—ଓଡ଼ିଆରେ କ୍ରିୟା ପରେ 'ଛି'ର ବ୍ୟବହାର ପରି ଏହାର ବ୍ୟବହାର ଅଛେ । ଯଥା—
ଦେଖସି=ଦେଖୁଛ ।]

(ଉ—ଦୂତ ! ମୁଇଁ ତୋ ଦୋହା କରସି ଗୋ ।
ନନ୍ଦପୁଅର କଥା ମତେ ଦେଲାଦେଲା ଲାଗସି ଗୋ ।
ବିଶ୍ୱଥାଇସି ଜଳଅ ଝରିଟିର
ପିନ୍ଧି ଥାଇସି ହଳ୍‌ଦିଅ ଜରିଜର୍
ଧୋକ ଫର୍‌ଫର୍‌ଟେ ଜଅଳ୍ ବାଗିଜ୍‌ଟେ
ବେଳେ ଓଲ୍ଲାଇ ଥାଇସି ଗୋ ।
ଯିବାବେଳ୍‌ରେ ଯମ୍‌ନା ଜଳେ
ବସି ଥାଇସି ଛେମ୍ ତଳେ

ମତେ ଅଳାଇ ବାଇଅ ଟୋକା
ବାଇବାଇ କଥା କହୁସି ଗୋ ।
ବାଇ ବାଇ ମନ୍ତର ଅଇସି ଚାଇକେ
ମୁଖା ଭଇଁଶା ହୋସି ଘାଏକେ
ଯେତେ ଥାଇସି ଖୀର୍ ଲହୁଣା
ଗ୍ରେସ୍ଲଇ କର ଖାଇସି ଗୋ ।
ସମ୍ଭଲପୁରୀ କୌତିକ ଗୀତ ।)

ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଅ—ମଧ୍ୟ; ବ—Too; also.
[ଉ—ମୁଁ ସି ଯାଇଥିଲି ।]

ସିଅ(ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ (ସଂ. ଶିଫ)—ଶିଅ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sia (etc) Śia etc (See)

ସିଅଁ—ପ୍ରାଦେ (ଇଚ୍ଛର ବ୍ୟବହୁଳ; ଅନ୍ତ୍ୟଲ, ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ସ୍ରୋତ;
Siañ ସ୍ରୋତ—Current. ଦେ. ଜି—ସେଇଁବା କ୍ରିୟାର
ସେଲାଇକର ସିଲାଇକରୋ ଅନୁଜ୍ଞାରେ ରୂପ (ତୁମ୍ଭେ)
ସିଲାଇ କର—(Imperative mood of the verb To sew) (you) Do sew.

ସି ଅକ୍ଷର—ଦେ. ବ (ଓଡ଼ିଆ ଶିଶୁର ପ୍ରଥମେ ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭବେଳେ ଗୁରୁ
Si akshara ଭୂମିରେ ଖଡ଼ିଦ୍ୱାରା • ଗୋଟି ମୁଣ୍ଡଲା
କ ଅକ୍ଷର ସି ଅକ୍ଷର କାଟି ଦିଅ। ସିଦ୍ଧିରସ୍ତୁ (ସଂ.
ସିଦ୍ଧିରସ୍ତୁ—ବିଦ୍ୟା ସିଦ୍ଧି ହେଉ) ଲେଖି ଶିଶୁଙ୍କ ହାତ
ଧରି 'ସିଦ୍ଧିରସ୍ତୁ' ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ତାହା ଉପରେ ଶିଶୁର
ହାତକୁ ଚାଳିତ କରନ୍ତି । ଏହି ଶବ୍ଦର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷର 'ସି'
ଥିବାରୁ ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି ।)
ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭରେ ଶିଶୁର ବୋଲିବା ଓ ଲେଖିବା ପ୍ରଥମ
ଅକ୍ଷର—The 1st letter written and uttered by a child when first ceremonially learning to write.

(ଢାକୁ) ସି ଅକ୍ଷର ବରୁଣା(ଣେ)ଇ ପର୍ବତ—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—ଗଳମୂର୍ଖ
Si akshara baruṇā(ṇe)i parbata ବ୍ୟକ୍ତିପ୍ରତି
କ ଅକ୍ଷର ଗୋ ମାଂସ କରିଆ ଅଛର ମୈଶ ବରାବର ପ୍ରୟୋଗ
କରାଯିବା ବାକ୍ୟ [ଅର୍ଥାତ୍ ତାହାର ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ ସ୍ୱିକା
ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ତାକୁ 'ସି' ଅକ୍ଷର ବରୁଣାଇ ପର୍ବତ
(ଖୋରଧାର ବଡ଼ ପାହାଡ଼ ଓ କଟକର ମହାନଦୀଠାରେ
ପର୍ବତ) ପରି ବଡ଼ ଓ ଅସାଧ୍ୟ ଜଣା ଯାଉଛି]—ସେ ଜରକ୍ଷର
ବା ମୂର୍ଖ ଅଟେ—(a phrase used to denote a person who has not even begun the alphabets, and to whom the 1st letter of a beginner appears like a mountain) He is illiterateor unlettered.

ସି ଅକ୍ଷର ବିବର୍ଜି(ଜ୍ଜ)ତ(ତା)—ଦେ. ବଣ—ଅତି ମୂର୍ଖ (ବ୍ୟକ୍ତି);
Si akshara bibarji[rjjij]ta(tā) ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି.
କ ଅକ୍ଷର ବିବର୍ଜିତ ସି ଅକ୍ଷର ବିବର୍ଜିତ ଅର୍ଥାତ୍ ବିଦ୍ୟା-
ରମ୍ଭ କରି ନାହିଁ ବିମ୍ବା ଯାହାର ବର୍ଣ୍ଣପରିଚୟ ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ
ହୋଇ ନାହିଁ—Unlettered; a person who has not even begun the alphabets

ସିଅଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ବଲଙ୍ଗିର, ପାଟଣା) (ସଂ ଶୀତଳ)—ଶୀତଳ; ଥଣ୍ଡା—
Sial Cool; cold.

ସିଅଳ—ଦେ.ବ—ଖଜୁରି ଓ ତାଳ ଗଛରୁ ରସ (ତାଡ଼ି) ବାହାର କରିବା
Siala ହରିଜନ ଜାତି; ଶିଅଳ (ଦେଖ)—
ପାଶୀ, ଶିଓଳୀ ପାସୀ A depressed caste, whose profession is to tap date palm and palmyra trees for toddy.

ସିଅଳ ପାଗ—ପ୍ରାଦେ. (ବଲଙ୍ଗିର ପାଟଣା) ବ—ଶୀତଳ
Siala pāga ପାଗ; ଥଣ୍ଡା ଋତୁ ବା ସମୟ—
Cool or cold weather.

ସିଆ—ଦୈଦେ ବ. (ଫା. ସିହା)—ସିହା (ଦେଖ)—
Siā Sihā (See).- ଦେ. ବ (କଣିଆ ଭାଷା) ସୁନା—
ସୋନା ସୋନା Gold.

ସିଆଇ(ହି)—ଦୈଦେ. ବ (ଫା. ସିୟାହି)—ମସୀ; କାଳି—
Siai(hi) Writing ink.
କାଳୀ ସେହାଇ ସୟାହୀ

ସି. ଆଇ. ଇ.—ଦୈଦେ. ବ (ଇଂ) ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ
Si. āi. i. ଉଚ୍ଚ ସମ୍ମାନସୂଚକ ଉପାଧି ବିଶେଷ—
ସି ଆଇ. ଇ ସି. ଆଇ ଇ The title C. I. E. (ଏହା Companion of Indian Empire ଶବ୍ଦର ସଙ୍କେତ; ଏହାର ଅର୍ଥ ଭାରତ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସଙ୍ଗୀ ବା ବନ୍ଧୁ ।)

ସିଆଇ(ହି) ଘଡ଼ି—ଦେ. ବ—ମସୀ ପାତ୍ର; କାଳି ଘଡ଼ି; ଦୁଆତ—
Siāi(hi) ghardi Inkpot; inkstand.
[ସିଆଇଦାନ(ନ)—ଅନ୍ୟରୂପ] ଦୋଆତ ମଶିହା(ଦ୍ରା)ନୀ

ସି.ଆଇ.ଡି—ଦୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସି. ଆଇ. ଡି.)—ଗୋପ ପୁଲିସ;
Si.āi.di ସରକାରଙ୍କ ଡିଟେକ୍ଟିଭ୍ ବା ଗୁଇନ୍ଦା ପୁଲିସ ବିଭାଗ—
ସିଆଇଡି ସିଆଇଡ଼ୀ The C. I. D. Department of the Govt. [ଦ୍—ଏହା ଇଂରେଜ Criminal Investigation Department ଶବ୍ଦତ୍ରୟର ସଙ୍କେତ]

ସିଆଁ(ଞା)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୀବନ)—ସିଲେଇ କର୍ମ—
Siāñ(ñā) Sewing.
ସିଆଁ ସିଲାଇ ଦେ. ବଣ—ସିଲେଇ କରାଯାଇଥିବା; ସୁନ୍ଦର-
ସେଲାଇକରା ସିଲାଇକିୟାହୁଆ Sewn.

ସିଆ(ଞା)ଇ(ଈ)ବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ ସୀବ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ)—୧ ।
Siañ(ñā)i(īñ)bā (ସିଲେଇବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ) ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା
ସିଆଁନ, ସେଲାଇକରାନ ସଲବାନା ସିଲେଇକର୍ମ କରାଇବା—1.
(Causative of Śiñbā) To cause to be sewn. [ଉ—ସିଆଇଁ ଝୁଲିବ୍ ତା ବସ୍ତ୍ରଗୁଳିକ ଦେଇଁ
ସିଆଁ, ସିନ୍ନାଁ ସୀନା ମମତାରେ ସମ୍ଭାଳିଛ ।—ଅଭିମନ୍ୟୁ-

ବଦଗ୍‌ଧଚିନ୍ତାମଣି] ୨ । (ସଂ. ସୀବ୍ ଧାତୁ) ସିଲିବା (ଦେଖ)—Siiñbā (See)

ସିଆଁ(ଞ୍ଚା)ସି(ସେ)ଇଁ—ଦେ. ବ—ନାନା ବସ୍ତୁକୁ ସିଲାଇ କରିବା କାର୍ଯ୍ୟ-
Siāñ ñā)si(se)iñ Act of sewing many things.
ସିଆଁ ସିଇ ସିଲାଇଉଲାଇ

ସିଆକାଟୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ. (ତେଲୁଗୁ)—ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନଙ୍କ
Siākāṭu ମଣିବନ୍ଧରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ବଳୟ ବିଶେଷ—A kind
bracelet. [ଉ—ବଡ଼ଅଳ ସର୍ମାସେ ସିଆକାଟୁ ଦେଇ
ଥ ଥ । —ବଦସୁନ୍ଦରୀ. ଚନ୍ଦ୍ରକଳା]

ସିଆଡ଼—ଦେ. ବ—୧ । ସେହିଅଡ଼; ସେ ଦିଗ—1. That side.
Siārda ୨ । ବିପରୀତ ଦିଗ—2. Opposite direction.
[ସ୍ୟାଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ] ୩ । ସେ ଦେଶ ବା ଅଞ୍ଚଳ—3. That
ସେଥା, ଉଦିକ(ଗ) ଉଧର country or locality.
ଦେ. ବିଶ—୧ । ସେ ଦିଗର—1. Of that side.
ଉଦିଗ୍‌କାର ଉଧରକା ୨ । ସେ ଦେଶର—2. Of that
country or locality.

ସିଆଡ଼(ଡ଼ି)କା—ଦେ.ବିଶ—୧। ସେହି ଦିଗର—1. Of that side.
Siārda(rdi)kā ୨ । ସେହି ଦେଶର ବା ଅଞ୍ଚଳର—2. Of
ସିଆଡ଼(ଡ଼)କାର } —ଅନ୍ୟରୂପ that country
ସ୍ୟାଡ଼(ଡ)କା, ସ୍ୟାଡ଼(ଡ଼)କାର } or locality.
ସିଦିଗ୍‌କାର; ଉଦିଗ୍‌କାର ଉଧରକ ୩ । ବିପରୀତ ଦିଗର—
ଇଅଡ଼(ଡ଼)କା, ସ୍ୟାଡ଼(ଡ଼)କା } —ବିପରୀତ 3. Of an
ଇଅଡ଼(ଡ଼)କାର; ସ୍ୟାଡ଼(ଡ଼)କାର } opposite direc-
tion.

ସିଆଡ଼(ଡ଼, ଡ଼ୁ)କୁ—ଦେ. ଅ—ତେଣିକି; ସେହିଅଡକୁ; ସେହିଦିଗକୁ—
Siārd(rdi; rdu) ku 1. To that side; to that
[ସ୍ୟାଡ଼(ଡ,ଡ଼ୁ)କୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) direction. ୨ । ବିପରୀତ
ସେଦିକେ, ଉଦିକେ ଉଧରକୋ ଦିଗକୁ—2. To an op-
[ଇଅଡ଼(ଡ଼;ଡ଼ୁ)କୁ; ସ୍ୟାଡ଼(ଡ଼ି;ଡ)କୁ—ବିପରୀତ] posite dir-
ection. ୩ । ତପରେ; ସେହି ସମୟ ପରେ—3.
After that time.

ସିଆଡ଼ି—ଦେ. ବ—(ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—୧ । ସନ୍ଧାର କଣାରେ
Siārdi ରୂପାର ବା ସୁନା ସରୁ ତାର ମୁଣ୍ଡକୁ ଧରିବା
ସାଡ଼ାଶି ସରସ କରି ତାର କରିବାକୁ ହେଲେ ସଣ୍ଡାସିଆଳ ଯେଉଁ
ଦୁଇଅରରେ ଉକ୍ତ ସୁନା ବା ରୂପାର ମୁଣ୍ଡକୁ ଧରି
ଟାଣନ୍ତି—1. A prong or pair of tongs used
by the goldsmiths for holding the sil-
ver or gold wire while drawing it
through holes of a metal plate for
making wires. ୨ । ବଳୟଲତା ବିଶେଷ—
2. A kind of wild creeper with big
leaves. [ଉ—ଏଥିର ପତ୍ରରେ ତରୁପତ୍ର ଓ ଖଲ
ସିଆଁଯାଏ ଓ ଛତା ରୂପରେ ପତ୍ର ବିଛାଯାଏ । ଏଥିର
ଫଳ ବଳ ଛାତିମାନେ ଘୋଡ଼ି କରି ଖାଆନ୍ତି ଓ
ପତ୍ରର ଠୋଙ୍ଗରେ ଭାତ ଖାଆନ୍ତି । ଏଥିର ଭିତରେ
ଲତା ହୁଏ । ସିଆଡ଼ି ଲତାରେ ଗଣ୍ଠି ପକାଯାଇ ବିଦ୍ରୋହ
ବା ମେଳର ସଂବାଦ ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ବୁଲାଯାଏ ।]

ସିଆଡ଼ିକ(କୁ)—ଦେ. ଅ—ସିଆଡ଼କୁ (ଦେଖ)—
Siārdik (ku) Siārdaku (See)
[ସ୍ୟାଡ଼ିକ(କୁ, — ଅନ୍ୟରୂପ]
[ଇଅଡ଼ିକ(କୁ), ସ୍ୟାଡ଼ିକ(କୁ)—ବିପରୀତ]

ସିଆଡ଼ି ଗଣ୍ଠି ଫେରା(ରେ)ଇବା—ପ୍ରାଦେ.(ଗଡ଼ଜାତ)କ—(ଗଡ଼ଜାତର
Siārdi gaṇṭhi pherā(re)ibā ଭୂୟାଁ, କନ୍ଧଅଦ ଅନାର୍ଯ୍ୟ-
[ସିଆଡ଼ି ଗଣ୍ଠି ବୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ମାନେ) ସିଆଡ଼ି
ଲତାରେ ଗଣ୍ଠି ପକାଇ ବିଦ୍ରୋହ ବା ମେଳର
ଉତ୍ତେଜନାମୂଳକ ଚିହ୍ନ ଗ୍ରାମରୁ ଗ୍ରାମାନ୍ତରକୁ ଫେରାଇବା—
(Said of the people and specially non-
aryan people of the Orissa States)—
To despatch from one village to an-
other a Siardi creeper with knots as
an incitement and indication to rise
in or join a revolt. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଗ୍ରାମର ଲୋକ
ମେଳରେ ଯୋଗ ଦେବ ବୁ ସ୍ୱୀକୃତ ହୁଅନ୍ତି ସେମାନେ ଉକ୍ତ
ଲତାରେ ଗୋଟିଏ ଗଣ୍ଠି ପକାନ୍ତି । ଗଣ୍ଠି ବୁଲି ସାରି
ମୂଳସ୍ଥାନକୁ ଫେରି ଆସିଲେ ମେଳର ସୂତ୍ରପାତ ହୁଏ ।
ଯେଜମୋହନ. ଦେଶୁଙ୍ଗର ଇତିହାସ ।]

ସିଆଡ଼ି ଲଇ—ଦେ. ବ—ସିଆଡ଼ି ୨ (ଦେଖ)—
Siārdi lai Siārdi 2 (See)

ସିଆଡ଼ୁ(ଡ଼ୁଁ)—ଦେ. ଅ—୧ । ସେଥିରୁ; ତେଣୁ; ସେଦିଗରୁ—1.
Siārdu(rdu) From that side; from that dire-
ସିଦିଗ୍‌ଥେକେ, ହେଥାଥେକେ ଉଧରସେ ction. ୨ । ବିପରୀତ
[ସ୍ୟାଡ଼ୁ(ଡ଼ୁଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ] ଦିଗରୁ—2. From an opposi-
[ଇଅଡ଼ୁ(ଡ଼ୁଁ), ସ୍ୟାଡ଼ୁ(ଡ଼ୁଁ)—ବିପରୀତ] te direction. ୩ ।
ସେଅଞ୍ଚଳରୁ—3. From that locality.

ସିଆଡ଼େ—ଦେ. ଅ—୧ । ସେ ଦିଗରେ—1. On that side.
siārde ୨ । ସେଠାରେ—2. There. ୩ । ସେ ଦେଶରେ;
ସେଦିକେ ଉଧରମ ତେଣେ—3. In that country
(ଇଅଡ଼େ, ସ୍ୟାଡ଼େ—ବିପରୀତ) or locality. ୪। ବିପରୀତ ଦିଗରେ-
4. In an opposite direction. ୫। ପକ୍ଷାନ୍ତରରେ-
5. On the other hand. ଦେ. ବିଶ. (ସଂ. ସାର୍ଦ୍ଧ)
ସାଢେ ସାଢ଼େ ସାଢ଼େ (ଦେଖ)—Sārdhe (See).

ସିଆ(ହ୍ରା)ଣ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସଜ୍ଞାନ)—୧ । ଚତୁର;
Siā(hā) a ଚଳାକ—1. Clever; shrewd. ୨ ।
(ସ୍ୟାଣା, ସିଆଣିଆ, ସିହ୍ରାଣିଆ, ସ୍ୟାଣିଆ— ଅନ୍ୟରୂପ) ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—
ସିୟାନ(ନା), ସେୟାନ(ନା) 2. Intelligent. ୩ । ଶଠ; ଧୂର୍ତ୍ତ—
ସୟାନା, ସିୟାନା 3. Sly; crafty.
(ସିଆଣୀ, ସିଆଣେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସିଆଣା—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସଜ୍ଞାନା)—୧ । ରଜୋବତୀ; ପ୍ରାପ୍ତ-
Siāṇā ରଜସ୍ୱା; ରଜସ୍ୱଳା ହୋଇଥିବା (ବାଳିକା)—
ସୋମତ୍ତ 1. Menstruated (girl); who has attain-
सयानी, रजस्वला ed puberty. ୨ । (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) ସିଆଣ
(ଦେଖ)—2. Siāṇa (See)

ସିଆଣା ଚତୁର(ରୀ)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—
Siāṇā chatura(rā) ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚତୁର ବା ଧୂର୍ତ୍ତ—
ସେୟାନା ଚତୁର **चतुर सयान** Very sly.
(ସିଆଣୀ ଚତୁରେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସିଆଣା ପଣ(ପଣିଆଁ)—ଦେ. ବ—୧ । ଚତୁରତା—1. Clever-
Siāṇā paṇa(paṇiāñ) ness. ୨ । ଧୂର୍ତ୍ତତା—2. Slyness.
ସେୟାନତି **सयानपन** ୩ । ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତା—3. Intelligence.

ସିଆଣା ପାଗଲ(ଲି)—ଦେ. ବିଣ—୧। ଯେଉଁ ଦୋଷୀ ବା ଅନ୍ୟାୟକାରୀ
Siāṇā pāgala(li) ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ଦୋଷ ବା ଅନ୍ୟାୟ ପ୍ରକାଶିତ
(ଜାଣି ସିଆଣା, ଜାଣି ସିଆଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ହେବା କଥା ଆଗରୁ
ସେୟାନା ପାଗଲ ଜାଣି ପାର ବାତୁଳତାର ବାହାନା କରେ—1. A
सयान पागल wrong doer or offender who feigns
madness to screen or excuse his wrong
or crime. ୨ । ଯେଉଁ ଚତୁର ବ୍ୟକ୍ତି ବାତୁଳତାର
ଭାଣ କରେ—2. A clever person who
feigns insanity. ୩ । ବାହାରେ ଲୋକଙ୍କୁ
ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ବାତୁଳ ବା ସରଳ କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ
ଧୂର୍ତ୍ତ ବା କୁଟବୁଦ୍ଧି ବ୍ୟକ୍ତି—3. A person who is
wicked or sly at heart but affects
frankness or madness.

ସିଆଣା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବାଳିକା) ପ୍ରଥମେ ରଜସ୍ୱଳା ହେବା;
Siāṇā hebā ଘର ଯୋଗ୍ୟ ହେବା; ଜ୍ଞାନ ପାଇବା—To be
ସୋମତ୍ତ ହଓୟା menstruated for the first time.
रजस्वला होना, ऋतुकोहोना

ସିଆଣାରେ ସିଆଣାରେ କୋଳା କୋଳି—ଦେ. ପ୍ରବଚନ—ପରସ୍ପର
Siāṇāre siāṇāre kolā koli ପ୍ରତି କପଟ ବନ୍ଧୁତା
ସିଆଣାରେ ସିଆଣାରେ କୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡ } —ଅନ୍ୟରୂପ] ଦେଖାଇବା; ଦୁଇ
ହଅଣାରେ ସିଆଣାରେ ମିଳିଯିବା } ଜଣ ଧୂର୍ତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ
ସେୟାନେ ସେୟାନେ କୋଳା କୋଳୀ ମଧ୍ୟରେ କୁଟ ବନ୍ଧୁତାର
सयानमें सयानमें गल बहिया ଅଦାନ ପ୍ରଦାନ—
Exchange of civilities between two sly
persons.

ସିଆଣିଆ(ଆଁ) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—
Siāṇiā(āñ) ସିଆଣ(ଣା) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Siāṇa(ṇā) etc. (See)

ସିଆଣୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସିଆଣର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Siāṇī Feminine of 'Siāṇa'.
(ସିଆଣେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସିଆ(ଆଁ)ନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—୧ । ଅଧିନାୟକ—
Siā(āñ)n 1. Leader. ୨ । ଦଳପତି—2. Leader
of a group. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—୧। ସିଆଣା;
ଚତୁର—1. Clever. ୨ । ହୁସିଆର—2. Wary;
cautious.

ସିଆନଙ୍ଗା—ଦେ. ବ—ବୌଦରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ପର୍ବତ (ଉଚ୍ଚତା
Siānangā ୧୧୧୭ ଫୁଟ)—The name of a moun-
tain in the State of Baud.

ସିଆନା—ପ୍ରାଦେ. (ଲରଅ) ବିଣ—ସିଆଣା—
Siānā Clever; sly.

ସିଆର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଯୌଥ କାରବାରରେ ଅଂଶୀଦାରୀ ହିସା—
Siar A share in a joint business.
ସେୟାର୍ **सेयर**

ସି. ଆର୍. ଦାସ୍—ବଙ୍ଗର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ରାଜନୀତିକ ନେତା ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଦେଶ-
Si. ār. dās ବନ୍ଧୁ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ—The late C. R.
Das, the late celebrated political leader
of Bengal.

[ଦି—ଦେଶବନ୍ଧୁ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ କଲିକତାର ପୋଟଳ ଉଙ୍ଗାରେ ବାସ କରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ପରିବାରରେ ୧୮୭୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପୂର୍ବ ବଂଶଧରମାନଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ ବିକ୍ରମପୁର ପ୍ରଗନାର ତେଲିବାଗ ଗ୍ରାମ ଥିଲା । ତାଙ୍କ ପିତା ଭୁବନ ମୋହନ କଲିକତା ହାଇକୋର୍ଟର ଅଡ଼ିଟ୍ ଥିଲେ; ସେ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ; ନିଜେ ଦୁଇ ଗୋଟି ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦକ ଥିଲେ; ଦୁଃଖୀ ଲୋକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୟା ପ୍ରଦର୍ଶନ ନିମିତ୍ତ ବହୁତ ଅର୍ଥ ଋଣ କରିଥିଲେ । ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କର ଜନ୍ମର କେତେକ ବର୍ଷ ପରେ ଭୁବନମୋହନ ଭବାନୀ ପୁରକୁ ଆସି ବାସ କଲେ । ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ୧୮୮୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପ୍ରେସିଡେନ୍ସି କଲେଜରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଏହି ସମୟରେ ତାଙ୍କର ଅସାଧାରଣ ବାଗ୍ମିତା ଦ୍ୱାରା ଛାତ୍ର ଓ ଅଧ୍ୟାପକଗଣ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ୧୮୯୦ ମସିହାରେ ବି. ଏ. ପାସ୍ କଲେ । ସିଭିଲ୍ ସର୍ଭିସ୍ ପଢ଼ିବା ଲାଗି ଭୁବନମୋହନ ପୁତ୍ରକୁ ବିଲାତ ପଠାଇ ଦେଲେ । ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ବିଲାତରେ ଥିବା ସମୟରେ ଭାରତର ପ୍ରଧାନ ରାଜନୀତିକ ଦାଦା ଭାଇ ନାଓରୋଜି ବିଲାତ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟର ସଭ୍ୟ ହେବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ସାହେବମାନେ ଏ ଚେଷ୍ଟାରେ ବାଧା ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ପାର୍ଲିମେଣ୍ଟର ଜଣେ ସଭ୍ୟ ନିଜ ବକ୍ତୃତାରେ ଭାରତୀୟ-ମାନଙ୍କୁ ଦାସ ଜାତି ବୋଲି କହୁଥିଲେ । ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସ୍ୱଜାତିର ଏହି ଅପମାନ ଅସହ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଅଦମ୍ୟ ଉତ୍ସାହରେ ଅତି ଅଳ୍ପ ଭାରତୀୟ ଛାତ୍ରଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ବିଲାତର ନାନା ସ୍ଥାନରେ ସଭା ସମିତି କରି

ଓଜସ୍ୱିନୀ ଭାଷାରେ ବକ୍ତୃତା କରି ଏହି ଉକ୍ତିର ଭାବ ପ୍ରତିବାଦ କରିଥିଲେ । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ଫଳରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ନିନ୍ଦା କରିଥିଲେ, ସେ କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ପାର୍ଲାମେଣ୍ଟ ସଭ୍ୟପଦ ଇସ୍ତଫା ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ । ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କର ଏହି ବକ୍ତୃତା ଓ ଏକାଗ୍ରତା ଦେଖି କେତେକ ଇଂରାଜୀ ସଂବାଦ ପତ୍ର ମଧ୍ୟ ବିଲାତରେ ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କର ଭାବୀ ରାଜନୀତିକ ଜୀବନର ବୀଜ ବପନ କରିଥିଲେ । ସେ ସିଭିଲ୍ ସର୍ଭିସ୍ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାସ୍ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ, ମାତ୍ର ୧୮୯୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ବାରିଷ୍ଟର ପାସ କରି ଭାରତକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । କଲିକତା ହାଇକୋର୍ଟରେ ବାରିଷ୍ଟରି କରିବା ସମୟରେ ସେ ସମୟ ସମୟରେ ସାହିତ୍ୟସେବା ମଧ୍ୟ କରୁଥିଲେ ଏବଂ କେତେକ ଗୁଡ଼ିଏ କବିତା ରଚନା କରିଥିଲେ । ୧୮୯୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ବିଜ୍ଞ ଷ୍ଟେଟ୍‌ର ଦେଓାନ କରିବା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହାଇକୋର୍ଟର କନ୍ୟା ଶ୍ରୀମତୀ ବାସନ୍ତୀ ଦେବୀଙ୍କ ସହିତ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କର ଶୁଭ ପରିଣୟ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିଲା । ବାସନ୍ତୀ ଦେବୀ ପତିଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟା ସହଚରୀ ଥିଲେ । ୧୯୦୬ ସାଲରେ ବଡ଼ଲାଟ ଲର୍ଡ୍ କର୍ଜନ୍ ବଙ୍ଗ ପ୍ରଦେଶକୁ ବଙ୍ଗ ଓ ପୂର୍ବବଙ୍ଗ, ଏପରି ଦୁଇଟି ପ୍ରଦେଶରେ ବିଭକ୍ତ କରିବାରୁ ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଘୋର ଆନ୍ଦୋଳନ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ଅରବିନ୍ଦ ଘୋଷ ସେହି ଆନ୍ଦୋଳନର ନେତା ଥିଲେ । ୧୯୦୮ ମସିହାରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଲିପୁର ବୋମା ମକଦମାରେ ବଙ୍ଗର କତିପୟ ଯୁବକ ଏବଂ ସ୍ୱୟଂ ଅରବିନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ମୁଦ୍ଦାଲା ଥିଲେ । ମକଦମା ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ଅର୍ଥ ନ ଥିଲା । ଏହି ବିପଦ ସମୟରେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ପାରିଶ୍ରମିକ ଗ୍ରହଣ ନ କରି ମୁଦ୍ଦାଲାମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ମକଦମା ଲଢ଼ିଲେ । ଏ ମକଦମାରେ ନିଯୁକ୍ତ ସରକାର ପକ୍ଷର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବାରିଷ୍ଟର ନର୍ଟନ୍ ସାହେବଙ୍କ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀରୂପେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନକୁ ଠିଆ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ମକଦମା ଆଠ ମାସ କାଳ ଚଳିଲା । ଏଥିରେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କର ଯେ କେତେ ଅର୍ଥ କ୍ଷତି ହେଲା ତାହା ସହଜରେ ଅନୁମେୟ । ମାତ୍ର ଏହି ମକଦମାରେ ସେ ଜୟଲାଭ କଲେ । ଦେଶ ଲାଗି ଏପରି ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପର କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିବାରୁ ତାହାଙ୍କୁ ଦେଶବନ୍ଧୁ ଅଖ୍ୟା ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲା । ଏହି ମକଦମାରେ ଜୟଲାଭ କରିବାଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର ନାମ ଏତେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲାଭ କଲା ଯେ, ସେ ବାରିଷ୍ଟରି କରି ଦିନକୁ ପ୍ରାୟ ଏକ ହଜାର ଟଙ୍କା ଅର୍ଜନ କଲେ । ଦେଶ-ସେବା ଲାଗି ଏବଂ ଦାନ ଲାଗି ଅଜସ୍ର ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରି ସୁଦ୍ଧା ସେ ପିତୃଋଣ ପରିଶୋଧ କରିବା ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରିଥିଲେ, ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଂ ପିତାଙ୍କର ୨୪ ହଜାର ଟଙ୍କାର ଋଣ ସମସ୍ତ ସେ ପରିଶୋଧ କଲେ ।

ସେ ୧୯୧୯ ସାଲର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷପୀଡ଼ିତ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଦଶ-ହଜାର ଟଙ୍କା ଦାନ କରିଥିଲେ । ଅନାଥାଶ୍ରମ ପ୍ରତିଷ୍ଠା, ଶିକ୍ଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନତି କଳ୍ପେ ସେ ଅଢ଼ାତର ଦାନ କରିଥିଲେ । ୧୯୦୫ ସାଲରେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ କଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ଏହି ସମୟରେ କଂଗ୍ରେସରେ ଦୁଇଗୋଟି ଦଳ ହୋଇଥିଲା । ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ନବୀନ ଦଳର ନେତା ହେଲେ । ୧୯୧୪ରୁ ୧୯୧୮ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇଉରୋପୀୟ ମହା-ସମର ଲାଗିଲା । ୧୯୧୯ ସାଲରେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି ଅହିଂସା-ବାଦର ସାଦରମଠାରେ ଅଶ୍ରମ ସ୍ଥାପନ କରି ରାଉଲଟ୍ Rowlat Act ଆଇନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସତ୍ୟାଗ୍ରହ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ସ୍ଥିର କଲେ । ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଏହି ସତ୍ୟାଗ୍ରହର ମୂଳ-ନୀତିକୁ ସମର୍ଥନ କରି କଲିକତାରେ ବକ୍ତୃତା ଦେଇଥିଲେ । ଜାଲିଆନାବାଗ୍‌ର ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ତଦନ୍ତ କରିବା ଲାଗି କଂଗ୍ରେସ ଯେଉଁ କମିଟି ଗଠନ କରିଥିଲେ ସେଥିରେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଜଣେ ସଭ୍ୟ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ୧୯୧୯ ମସିହାରେ ପଞ୍ଜାବର ଅମୃତସର ସହରଠାରେ କଂଗ୍ରେସ ଅଧିବେଶନ ହେଲା । ପଣ୍ଡିତ ମୋତିଲାଲ ନେହେରୁ ସେଥିରେ ସଭାପତି ହୋଇଥିଲେ । ସେହି ସଭାରେ ଚିତ୍ତ-ରଞ୍ଜନ ସରକାରଙ୍କ ଭାରତ ଶାସନ ସଂସ୍କାରର ପ୍ରତିବାଦ କରିଥିଲେ, ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧିଙ୍କର ଅସହଯୋଗ ନୀତିକୁ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ପ୍ରଥମେ ସମର୍ଥନ କରୁ ନ ଥିଲେ । ମାତ୍ର ୧୯୨୦ ମସିହାରେ କଲିକତାଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ କଂଗ୍ରେସର ବିଶେଷ ଅଧିବେଶନରେ ଅସହଯୋଗ ପ୍ରସ୍ତାବ ଗୃହୀତ ହୋଇଗଲା । ସେହି ସାଲର ଶେଷରେ ନାଗପୁରଠାରେ କଂଗ୍ରେସର ବାର୍ଷିକ ଅଧିବେଶନ ହେଲା । ସେଠାରେ ଅସହଯୋଗର ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେବାର କଥା ଥିଲା । ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଗୋଟିଏ ସ୍ପେଶାଲ୍ ରେଲଗାଡ଼ି(Special train) ଭଡ଼ା କରି ବଙ୍ଗଦେଶର କଂଗ୍ରେସ ପ୍ରତିନିଧିମାନଙ୍କୁ ନେଇ ନାଗପୁର ଯାତ୍ରା କଲେ । ସେ ଅସହଯୋଗ ନୀତିର ଭାବ ପ୍ରତିବାଦ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ; ମାତ୍ର ମହାତ୍ମାଙ୍କର ସହିତ କିଛି ସମୟ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଜନ କୋଠରୀରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା ପରେ ତାଙ୍କର ମତ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେଲା ଓ ତାଙ୍କର ପୂର୍ବ ସଙ୍କଳ୍ପ ସବୁ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ମହାତ୍ମାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ହେଲେ; ତତ୍ପରେ ବଙ୍ଗଦେଶର ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ଭୂତ ଅସହଯୋଗ ନୀତି ପ୍ରଚାର କଲେ । ୧୯୨୧ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ମାସରେ ଭାରତ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଯୁବରାଜ (Prince of Wales) ଭାରତ ଭ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଆସି କଲିକତାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେ ଦିନ କଂଗ୍ରେସ ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ସମଗ୍ର ଭାରତରେ ଧର୍ମଘଟ (ହରତାଳ) ହେଲା । ଚିତ୍ତ-ରଞ୍ଜନଙ୍କ ଚେଷ୍ଟାରେ କଲିକତାରେ ଏ ଧର୍ମଘଟ ଅସାଧାରଣ ଭାବରେ ସଫଳ ହେଲା । ଏହା ପରେ ବଙ୍ଗଲାଟ ବଙ୍ଗଳାର ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ମଣ୍ଡଳକୁ ବେଆଇନ ବୋଲି ଘୋଷଣା କଲେ । ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ସରକାରଙ୍କର ଏହି ଆଦେଶର ପ୍ରତିବାଦ କରିବା ଲାଗି ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି କରିବାରେ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କ ଆହ୍ୱାନରେ ହଜାର ହଜାର

ଯୁବକ ଏହି ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକ ଦଳରେ ଯୋଗ ଦେଲେ ଓ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ତହିଁର ସେନାପତି ହେଲେ । ସେନାପତିଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକବାହିନୀ ୧୯୨୧ ଡିସେମ୍ବରରେ କଲିକତାର ବଡ଼ବଜାରକୁ ପ୍ରେରିତ ହେଲେ । ସେଠାରେ ସରକାର ସେମାନଙ୍କୁ ଗିରଫ କଲେ । ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କ ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର ଚିରରଞ୍ଜନ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହ ମଧ୍ୟ ଗିରଫ ହେଲେ । ତହିଁଥିର ଦିନ ନାରୀ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବକା-ମାନେ ବାହାର କିଛି ଦୂର ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଗିରଫ ହେଲେ । ସେଥିମଧ୍ୟରେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କର ପତ୍ନୀ ଓ ଭଗିନୀ ଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଜେଲରେ ଅଟକ ରଖାଯାଇ ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳକୁ ଛାଡ଼ି ଦିଆଗଲା । ତହିଁର କିଛି ଦିନ ପରେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ନିଜେ ଗିରଫ ହେଲେ । ସେହି ଦିନ ବଙ୍ଗର ଅନ୍ଦାଜ କେତେ ଜଣ ବିଶିଷ୍ଟ ନେତାଙ୍କୁ ଗିରଫ କରାଗଲା । ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଶଙ୍ଖଧ୍ୱନି ଏବଂ ହୁଳହୁଳି ମଧ୍ୟରେ ପତିଙ୍କୁ କାରାବାସାର୍ଥ ବିଦାୟ ଦେଲେ । ୧୯୨୨ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ମାସରେ ଦେଶବନ୍ଧୁଙ୍କର ବିଚାର ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଚିତ୍ତ-ରଞ୍ଜନ ମୁକ୍ତି ଲଭିବା ପାଇଁ ମକଦମା ଲଢ଼ିଲେ ତାହିଁ ଏବଂ ୬ ମାସ ବିନାଶ୍ରମ କାରାବାସଦଣ୍ଡ ବରଣ କଲେ । କାରାଗାରରେ ଥାଇ ସ୍ୱାମୀ ସେ ଦେଶର ଅବସ୍ଥା ଏବଂ କର୍ମୀମାନଙ୍କ ବିଷୟ ଚିନ୍ତା କରୁଥାଆନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଜେଲରୁ ମୁକ୍ତି ଉପଲକ୍ଷରେ କଲିକତା ସହରରେ ବିଶେଷ ଉତ୍ତେଜନା ହେବାର ଆଶଙ୍କା କରି ସରକାର ତାଙ୍କ କାରାଦଣ୍ଡର ମିଆଦ ଶେଷ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଦେଶବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କରି ଦେଲେ । କାରାମୁକ୍ତ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନଙ୍କୁ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା କରିବାକୁ କଲିକତାରେ ବିରାଟ ସଭା ହେଲା । ୧୯୨୨ ସାଲରେ ଗୟା କଂଗ୍ରେସରେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ସଭାପତି ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ; ସେଥିରେ କଂଗ୍ରେସ ସଭ୍ୟମାନଙ୍କର ବ୍ୟବସ୍ଥା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଚାର କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲେ । ମାତ୍ର ସେ ପ୍ରସ୍ତାବ କଂଗ୍ରେସଦ୍ୱାରା ଗୃହୀତ ନ ହେବାରୁ ସେ କଂଗ୍ରେସର ସଭାପତି ପଦରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଲେ । କଂଗ୍ରେସରେ ଦୁଇ ଦଳ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ଏହି ସମୟରେ ସ୍ୱରାଜଦଳର ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ।

୧୯୨୪ ସାଲରେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ କଲିକତା କର୍ପୋରେସନ୍ (ମିଉନିସିପାଲିଟି)ର ମେୟର (ସଭାପତି) ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ । ତାଙ୍କର ମେୟର କର୍ମ କାଳରେ କଲିକତା ସହରର ଅନେକ ଉନ୍ନତି ସାଧିତ ହୋଇଥିଲା । ୧୯୨୫ ସାଲରେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଭଙ୍ଗ ହେଲା । ଡାକ୍ତରମାନଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ସେ ଦାର୍ଜିଲିଙ୍ଗରେ ଯାଇ ରହିଲେ ଓ ସେହି ବର୍ଷ ଜୁନ୍‌ମାସରେ ସେ ଇହଲୀଳା ଶେଷ କଲେ । କଲିକତାକୁ ତାଙ୍କର ଶବ ଆଣିତ ହେଲା । ସ୍ୱୟଂ ମହାତ୍ମାଜୀ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ଶବାଧାର ବହନ କରିଥିଲେ । ଶୋଭାଯାତ୍ରାରେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କର ଦରିଦ୍ର ବାସଭବନ ନାରୀହାସପାତାଲ ଓ ଧାତ୍ରୀବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ଦାନ କରି ଯାଇଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ହାସ୍‌ପାତାଲ୍‌ରେ ହଜାର ହଜାର ନାରୀ ଚିକିତ୍ସା ପାଉ ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଶ୍ରାଦ୍ଧ ସଭାରେ ମହାତ୍ମାଜୀ ବକ୍ତୃତା କରି-ଥିଲେ ଏବଂ ଭାରତର ଗୁରୁଅଡ଼େ ତାଙ୍କର ସ୍ମୃତି ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା ଲାଗି ମହାତ୍ମାଜୀ ଗୁରୁଅଡ଼କୁ ସନ୍ଦେଶ ପଠାଇଥିଲେ ।

ସନ୍ଦର୍ଭ ଲେଖକ

ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ତ୍ରିପାଠୀ, ବି. ଏ., ବି. ଟି.]

ସିଆର୍ ବସିବା—ଦେ.ଚି—କୌଣସି ବ୍ୟବସାୟରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ
Siār basibā ହିସାବାର ହେବା—To go into shares;
ସୀଆର୍ ବସା to be a partner in a joint stock
सेयर करना business.

ସିଆର —ଦେ. ବ—ଶିଆର (ଦେଖ)
Siāra Śiāra (See)

ସିଆରି—ଦେ. ବ—ଶିଆରି; ସିଆଡ଼ି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Siāri Śiāri; siārdi etc. (See)

ସିଆରିବା—ଦେ. ଚି—ଶିଆରିବା (ଦେଖ)
Siāribā Śiāribā. (See)
(ସିଆରେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିଆଲି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ଶିଆଲି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Siāli (etc) Śiāli etc. (See)

ସିଆଲିଆ ପ(ପୁ,ପୋ)ତନି—ଦେ. ବ—ଶାଳିଆପତନି (ଦେଖ)
Siāliā pa(pu,po)tani Śāliāpatani. (See)

ସିଆଲି ଲତା—ଦେ. ବ—୧ । ଔଷଧି ଲତା ବିଶେଷ (ଚରକ
Siāli latā ହରେକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ରଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ 'ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ')—
1. A kind of medicinal creeper. ୨ । ସିଆଡ଼ି
୨ (ଦେଖ)—2. Siardi 2 (See)

ସିଇଠି(ଠିଁ)—ଗ୍ରା. ସର୍ବନାମ—ସେହିଠାରେ; ସେହି ସ୍ଥାନରେ—
Si-iṭhi(ṭhiñ) ସେଖାନେ वहाँपर There; therein.
(ସିଇଠେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିଇ(ଈ,ଞ)ବା—ଦେ. ଚି (ସଂ. ସୀବ୍. ଧାତୁ)—୧। ସିଲାଇ କରିବା—
Si-i(iñ,ñi)bā 1. To sew. (ଉ—ଶର ସୂଚୀରେ ଶସ୍ତର ଯୁଗ
ସୀଅଁ, ସୀଁ ଗାଡ଼େ ସିଇଁଲା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉତ୍ତାକର. ଚମ୍ପୂ ।)
सीना (ଉ—ଅଘାଟ ହୃଦରେ ସିଇଁ
ବାହା ମନ ବାସଭୂମି
ଝୁଲିଏ ଅଛୁ ଉଥଇ
ପରମାନନ୍ଦ କବିଇ;
ସିବୁ ପତ୍ର —ପ୍ରୀତିଉଷା ମଣ୍ଡିରେ—
ପ୍ରୀତିଲତି, ହେବୁ ପତ୍ର ବାଳା ବଇଗଗୀରେ । ସଙ୍ଗୀତ ।)
୨ । ଦନା ବା ଚଉପତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଇଁ ଶାଳ ଆଦି
ଗଛର ପତ୍ରମାନଙ୍କରେ ଖଡ଼କା ଫୋଡ଼ିବା—2. To sew
Śāla leaves together to form a
receptacle or plate.

ସିଉରା—ପ୍ରାଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ବ—ମାଟି ଗୋବର ଲେପା ହୋଇ ନ ଥିବା ଟୋକେଇ—A basket which has not been plastered with a layer of clay and cow dung.
Si-irā

ସିଉ—ଦେ. ବ—ସିଓ (ଦେଖ)
Siu Sio (See)

ସିଉକା(କି)—ଦେ. ବ (ସଂ. ଚତୁଷ୍କ)—ଟଙ୍କାର ଚତୁର୍ଥାଂଶ ମୁଦ୍ରା—A four anna bit. [ଦ୍ର—ଭାରତ ପ୍ରଚଳିତ ଏ ସୀକୀ ମୁଦ୍ରା ପୂର୍ବେ ତୁଖାରେ ତିଆରି ହେଉଥିଲା; ଏବେ ବ୍ରୋଞ୍ଜ୍ (Bronze) ଧାତୁରେ ତିଆରି ହେଉଅଛି ।]
Siukā(ki) सुका, चौअन्नी

ସିଉକା(କି)ଏ(କ)—ଦେ. ବ—ଏକ ସିଉକା ମାତ୍ର—One four anna bit only.
Siukā(ki)e(ka) एक सीकी एक सुका

ସିଉକା(କି)କର—ଦେ. ବିଣ—ଏକ ସିଉକା ମୂଲ୍ୟର—Of the value of 4 annas.
Siukā(ki)kara एक सीकीर एक सुकाका

ସିଉକାର (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରା. ବ (ସଂ. ଶ୍ରୀକାର)—ସୀଉକାର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Siukāra etc. (See) (ଦ୍ର—ସୁନାମୁଦି ସିଉକାର, ସେ ବି ଦୁଇ ସିଉକାର । ଭଗ ।)
Siukāra (etc)

ଦେ. ବିଣ—ଚାରି ଅଣ ମୂଲ୍ୟର—Of the value of a four anna bit.

ସିଉକି ଦୋଅ(ଓ)ଣି—ଦେ. ବ (ସମ୍ବଲପୁର)—ଚାରି ଅଣା ମୂଲ୍ୟର ଓ ଦୁଇ ସିଉକି ଦୋଣି—ଅନ୍ୟରୂପ) ସୀକୀ ଦୁଆନୀ चौअन्नी दोअनी [ଦ୍ର—ଏହିପରି ସିଉକି ଅଣି, ସିଉକି ଅ ଣ, ଅଦି ଦେର ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ ।]
Siuki doa(o)ṇi अणा मूल्यर मुद्राद्वय—Four anna bits and two anna bits.

ସିଉନା—ପ୍ରାଦେ.(ବସ୍ତର) ବ—ଗମ୍ବାରୀ(ଗଛ)—Siunā Gmelina Arborea tree.

ସିଉନ୍ତା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୀମନ୍ତ)—ସୁନ୍ଥା; କେଶବିନ୍ୟାସ ବିଶେଷ—A mode of dressing the ringlets of the hair on the brow.
Siuntā सौंथि सिउथ [ସିଉଁଥା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସିଉନ୍ତି(ନ୍ଥି)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୀମନ୍ତ)—ସନ୍ଥି; ସୀମନ୍ତର ଅଳଂକାର—An ornament for the forehead.
Siunti(nthi) सौंथि मांगटीका [ସିଉଁଥି(ଥୀ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସିଉନ୍ତିଆ—ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର)ବ—(ସଂ. ସୀମନ୍ତ) ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସୁନ୍ଥା—Mode of parting the combed hair of females over the forehead.
Siuntiā [ସିଉଁଥିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସିଉରା—ପ୍ରାଦେ.(କେନ୍ଦୁଝଡ଼ା)ବ—ଟୋକେଇ—Basket of wicker work.
Siurā

ସିଏ—ପ୍ରା. ସର୍ବନାମ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. 'ତତ୍' ଶବ୍ଦରୁ ପୁଂ. 'ସଃ' ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ସା)—ସେ—He or she. [ବ—ସିଏତ ସିଏ, ଅଜ୍ ସେ ବହ ବାଡ଼ିପଡ଼ା ଜଣୁଅ ଭଏ !—ଭଗ]
Sie

ସିଓ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସେବ, ସିବିତିକା ଫଳ)—ସିବିତିକା ଫଳ
Sio (ଦେଖ)—Sibitikā phala (See)

ସିଂକ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଲରଥ)ବ—ଖଡ଼ିକା—Slender long pick.
S'mk

ସିଂକ୍ରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଲରଥ) କ୍ରି—ସିଙ୍ଘାଣି ପୋଛିବା—To wipe away the mucus from one's running nose.
Simkribā

ସିଂଖପତା—ପ୍ରାଦେ.—(ଲରଥ) ବ—ଖଡ଼ିକାଦ୍ୱାରା ସିଅଁ ହୋଇଥିବା ପତ୍ରମାନ; ଶଳ—A flat plate made by sewing leaves together.
Simkh-patā

ସିଂଖାଣ—ସ. ବ—(ସିନଦ୍ ଧାତୁ+ଅଣ)—ସିହାଣ (ଦେଖ)—Simkhāṇa Simhāṇa (See)

ସିଂଗ(ଘ୍, ହ୍)ରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଶିଂଗ୍ରା (ଦେଖ)—Sing (gh,h)-rā Śiṅg-rā (See)

ସିଂଗଲ୍—ଦେଦେ. ବ ଓ ବିଣ—ଶିଂଗଲ୍ (ଦେଖ)—Simgal Śiṅgal (See)

ସିଂଗା(ଘା)ଣି(ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ଶିଂଗାଣି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Simgā (ṁghā)ṇi(etc) Śiṅgāṇi etc (See)

ସିଂଗା(ଘା)ଣିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁ—ଶିଂଗାଣିଆ (ଦେଖ)—Simgā(ṁghā) ṇiā Śiṅgāṇiā (See) [ସିଂଗା(ଘା)ଣେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସିଂଗା(ଘା)ପୁର—ଦେ. ବ—ସିଙ୍ଗାପୁର (ଦେଖ)—Simgā(ṁghā)pura Śiṅgāpura (See)

ସିଂଗିଲ୍—ଦେଦେ. ବ ଓ ବିଣ—ଶିଂଗଲ୍ (ଦେଖ)—Simgil Śiṅgal (see)

ସିଂଗେ(ଘେ)ଇ(ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ଶିଂଗେଇ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Simge (ṁghe)ī (etc) Śiṅgeī (See)

ସିଂଘ(ଗ) (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରା.ବ.ପୁଂ—୧। (ସଂ ସିଂହ) ସିଂହ (ଇତ୍ୟାଦି) [ସିଂଘିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] (ସଂ. ଶୃଙ୍ଗ)—ଶିଂଘ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Simgha(ga) (etc) (ଦେଖ)—Simha etc (See). ୨। Śiṅgha etc (See)

ସିଂଘଡ଼ା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ଶିଂଘଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Simghardā (etc) Śiṅghardā etc (See)

ସିଂଘଣ—ସ. ବ (ସିନଦ୍ ଧାତୁ=ଶୁଙ୍ଘିବା+କର୍ମ ଅଣ)—୧। ନାସିକା ମଳ—1. Snot; the mucus of the nose. ୨। ଲୌହ ମଳ (ପ୍ରଭୃତିବାଦି)—2. The rust or dross of iron.
Simghaṇa

ସିଂଘଳ—ପ୍ରା. ବ—ସିହଳ (ଦେଖ)—Simghala Simhala (See)

ସିଂଘଳୀ—ପ୍ରା. ବ ଓ ବିଣ—ସିହଳୀ (ଦେଖ)—Simghalī Simhalī (See).

ସିଂହଳୀ सिंहली ଦେ. ବ—ସିହଳ ଦ୍ୱୀପରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ଭାଷା—The Simghalese language; a language of the Southern group

of the outer sub-branch of Indo-aryan language; used in Ceylon.

ସିଂଘାଣ—ସଂ. ବି (ଶିଂଘ ଧାତୁ + କର୍ମ ଅନ)—୧ । ନାସିକା ମଳ—
Simghāṇa 1. Snot, ୨ । କଫ; ଶ୍ଳେଷ୍ମା—2. Phlegm.

ସିଂଘାଣକ—ସଂ. ବି (ସିଂଘାଣ + କ)—୧ । ନାସିକାମଳ—1. Snot.
Simghāṇaka ୨ । କାଚପାତ୍ର (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—2. Glass pot. ୩ । ନାସିକାରୋଗ ବିଶେଷ—3. A kind of ear-disease. [ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ କଫ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଢି ନାକ ସୁଡାର ଛୋଲକୁ ରୁଦ୍ଧ କରେ; ନିଶ୍ୱାସ ନେବା ଅଟକିବା କେଉଁ ଘୁଡ଼ୁ ଘୁଡ଼ୁ ଶବ୍ଦ ହୁଏ ଓ ଶୀତଳ ରୋଗ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ବେଦନା ହୁଏ ଓ ଅନବରତ ପିଚ୍ଛିଳ ପୀତବର୍ଣ୍ଣ ଘନ କଫ ନିର୍ଗତ ହୁଏ—ବିଶ୍ୱକୋଷୋଦ୍ଧୃତ କାଇଟ] ୪ । ଅଶ୍ୱରୋଗ ବିଶେଷ—4. A kind of horse-desease. [ଦ୍ର—ଏହା ବାତଜ, ପୈତ୍ତିକ ଓ ଶ୍ଳୈଷ୍ମିକ ଭେଦରେ ୩ ପ୍ରକାର । ଏଥିରେ ଅଶ୍ୱର ନାକରୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର କଫ ନିର୍ଗତ ହୁଏ (ଜୟଦତ୍ତ)] ୫ । ଲୌହକିଟ୍ଟ; ମଣ୍ଡୂର (ବିଶ୍ୱକୋଷ —5. Scoria of iron.

ସିଂଘାନ—ସଂ. ବି—କୁରୁଣ୍ଡ ବୃଦ୍ଧି (ବିଶ୍ୱକୋଷ)—
Simghāna Hydrocele.

ସିଂଘାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଶିଙ୍ଗଥଳ) ବି—ବାଳଅ ମାଛ ପରି ବଡ଼, ଅଳାଉଅ ଓ ବେକ ପାଖରେ ୨ଟି ଦଣ୍ଡା ଥିବା ବଡ଼ ମାଛ; ଟଙ୍ଗ ମାଛ—Macrones Aor; a scaleless fish with a big snout.

ସିଂଘାରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଶିଘାରି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Simghāri (etc) Simghāri etc (see)

ସିଂଘାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନ୍ତ୍ରମୁଗ୍ଧ ଜନ୍ତୁ (ପଥା ସାପ)କୁ ମନ୍ତ୍ରମୋହରୁ ମୁକ୍ତ କରି ନିଜର କରାମତ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଉତ୍ତେଜିତ ଚିତ୍ରାନ ଟୋନାଛୁଡ଼ାନା କରିବା—To free an animal from a charm and excite it to fury.
Simghā (gā) ri hebā

ସିଂଘା(ଗା)ରି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିବାଦ ବା ଗୋଳମାଳ କରିବାକୁ ରାଗରେ ରବେଇ ଖବେଇ ହେବା; ଝାଲମେଣ୍ଟାହବାର ସିଂହଜୈସେଗରଜେନା ରାଗାନ୍ୱିତ ହୋଇ କୌଣସି ଛାଳଖୋଜା ଅସତ୍‌କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାଟ ଖୋଜିବା—

ସିଂଘିନୀ—ସଂ. ବି—ନାସିକା (ହସ୍ତାୟୁଧ)—
Simghinī Nose.

ସିଂଘେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବଲଙ୍ଗିର ପାଠଣା) ବି—ଶିଂଗାଣି (ଦେଖ)
Simghen Simgāṇi (See)

ସିଂଚା—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ସଂ. ସିଞ୍ଚତ ଧାତୁ)—ସିଞ୍ଚା (ଦେଖ)
Simchā Sinchā (See)

ସିଂଚା(ଚେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସିଞ୍ଚାଇବା (ଦେଖ)
Simchā(che)ibā Sinchāibā (See)
ଛେଁଚାନ ଛିଟାଇବାନା

ସିଂଚିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସିଚ ଧାତୁ)—ସିଞ୍ଚିବା (ଦେଖ)—
Simchibā ଛିଟା ଛିଟାନା Sinchibā (See)

ସିଂବଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (କୋଲ୍ଲ) ବି—ସୂର୍ଯ୍ୟ (ଦେବତା)—The Sun
Simbangā (God). [ଦ୍ର—କୋଲ୍ଲମାନେ ବିବାଦ ନିଷ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତ ବା ବିଚାରପତିଙ୍କ ନିକଟ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଶପଥ କରନ୍ତି—

'ସିରିବାରେ ସିଂବଙ୍ଗା ଏଡେରେ ନାଗେ ଏଗ୍ଗ'

(ଏଥିର ଅର୍ଥ—ଉପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବତା ଓ ତଳେ ବାସୁକି ମାତାଙ୍କ ନାମ ଧରି ମୁଁ ଶପଥ କରୁଛି ।]

ସିଂସା—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୀସକ)—ସୀସା (ଧାତୁ)—Lead (metal).
Simsā ପ୍ରାଦେ (ବୌଦ) ବି—ସୀସା ପେନ୍ସିଲ—Lead pencil; wooden pencil.
ସୀସା ରାଂଗା ଦେ. ସାଷମୁ

ସିଂହ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ହିନ୍ସ୍ ଧାତୁ=ହିଂସା କରିବା; ବଧ କରିବା + କ୍ତି. ଅ; ବର୍ଣ୍ଣ ବିପର୍ଯ୍ୟୟରେ ନିପାତନ ସିଦ୍ଧ)—୧ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶ୍ୱାପଦ ବନ୍ୟ ପଶୁ; ମୃଗେନ୍ଦ୍ର—1. The lion; Felis Leo. [ଦ୍ର—ଏହାର ବେକରେ ଓ ମୁଣ୍ଡରେ ସାର୍ଦ୍ଧ କେଶର ଥାଏ ଓ ଲାଙ୍ଗୁଳର ଅଗରେ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଲୋମଗୁଚ୍ଛ ଥାଏ । ସିଂହୀର ବେକରେ ଓ ମୁହଁରେ କେଶର ନ ଥାଏ । ସିଂହର ବର୍ଣ୍ଣ ପିଙ୍ଗଳ ବା ଫିକା ହଳଦିଆ । ଅଫ୍ରିକାର ଅଲଜିରିଆଠାରୁ କେପ୍‌ଟ-ଲେନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଓ ପାରସ୍ୟରେ ସିଂହ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ।

ପୂର୍ବେ ଭାରତବର୍ଷରେ ଅନେକ ସିଂହ ଥିଲେ । ଭୁବନେଶ୍ୱର ଦେବାଳୟାଦିରେ ସିଂହର ମୂର୍ତ୍ତି ବହୁତ ପରିମାଣରେ ଦେଖାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ବମ୍ବେ ପ୍ରଦେଶସ୍ଥ କାଠିଆବାଡ଼ର ଜଙ୍ଗଲରେ ସିଂହ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ।

ସିଂହର ଗର୍ଜନ ଅତି ଭୟଙ୍କର । ଏହାର କଟି ଅତି ସରୁ ଥିବାରୁ ସରୁ କଟିଯୁକ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ କଟିକୁ ମୃଗେନ୍ଦ୍ର କଟି ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଏ । ସିଂହ ସମସ୍ତ ବନ୍ୟ ପଶୁ ମଧ୍ୟରେ ବଳିଷ୍ଠ; ସେଥି-ପାଇଁ ତାକୁ 'ପଶୁରାଜ' ବୋଲାଯାଏ । ଅଫ୍ରିକାର ଜଙ୍ଗଲରେ ଅନେକ ସିଂହ ଅଛନ୍ତି । ସିଂହମାନେ ଗହ୍ୱରର ଗୁହାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଅଫ୍ରିକାର ସିଂହମାନେ ବାଲୁକାମୟ ସ୍ଥାନରେ ବିଚରଣ କରନ୍ତି । ପୁରୁଷ ସିଂହର ବେକ ଉପରେ କେଶର ଥାଏ, ମାଈ ସିଂହର କେଶର ନ ଥାଏ । ସିଂହୀ ଏକାଥରକେ ୩।୪ଟି ଶାବକ ପ୍ରସବ କରେ । ନବଜାତ ଶିଶୁକର ୧୦।୧୫ ଦିନ ପରେ ଆଖି ଫିଟେ । ସିଂହକୁ

ଗୃହରେ ଅଣି ପୋଷିଲେ ସେ ବରାହ ପରି ଖେଳା ମାତନ ।

ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହାର ମାଂସ ଅର୍ଶ, ପ୍ରମେହ, ଜଠରାମୟ ଓ ଜଡ଼ତା ନାଶ କରେ । ଅନ୍ୟ ସ୍ୱାଦୁମୟ ଜୀବମାନଙ୍କ ମାଂସ ପରି ସିଂହର ମାଂସ ବାତକର, ଗୁରୁ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ମଧୁର, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ବଲ୍ୟ ଓ ନେତ୍ର ଗୁହ୍ୟ ବିକାରରେ ହିତକର । ସିଂହର ଚର୍ବି ବାତରୋଗରେ ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ୨ । (ଅନ୍ୟ ଜାତିବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଶ୍ରେଷ୍ଠତା ବୁଝାଏ । ଯଥା—ନରସିଂହ, ପୁରୁଷ-ସିଂହ, କପିସିଂହ) ଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. Chief of a class. [ଉ—ତହିଁ ଦ୍ୱିଜ ସଙ୍ଗେ ସେ ନୃପକୁଳ ସିଂହ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।] ୩ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମେଷାଦି ଦ୍ୱାଦଶ ରାଶିର ଅନ୍ତର୍ଗତ ପଞ୍ଚମ ରାଶି—3. The astrological sign Leo. [ଉ—ସିଂହ ରାଶି ମଘା ଓ ପୂର୍ବଫାଲ୍ଗୁନୀ ନକ୍ଷତ୍ର ଏବଂ ଉତ୍ତର ଫାଲ୍ଗୁନୀର ପ୍ରଥମ ପାଦ ଅଧିକାର କରିଅଛି । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଭାଦ୍ର ମାସରେ ଏ ରାଶିରେ ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି । ଏହି ରାଶିରେ ଜନ୍ମିତା ବ୍ୟକ୍ତି କୋଧୀ, ଶୀଘ୍ରଗତି, ହାସ୍ୟବାଣୀ, ଅତି ବକ୍ତା, ଚଞ୍ଚଳ, ଶୀତଳ ଓ ମନ୍ତ୍ରୀପ୍ରିୟ ହୁଏ । ସିଂହ ଲଗ୍ନରେ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି ରୋଗୀ, ଶତ୍ରୁବିମର୍ଦ୍ଦନ ସ୍ଥୂଳୋଦର, ଅଳ୍ପ ପୁତ୍ର, ଦୁରାତ୍ମା ଓ ଗତିଶକ୍ତିମାନ ହୁଏ ।] ୪ । ଚୌର ଭାଦ୍ର ମାସ—4. The solar month of Bhādra. ୫ । ରକ୍ତ ଶିଗ୍ରୁ; ନାଲି ସଜନା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—5. The red variety of horse radish. ୬ । ବୌଦ୍ଧ ଯତିମାନଙ୍କର ଧ୍ୱଜ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର) —6. The flag of Buddhist monks. ୭ । ରାମାୟଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଚନ୍ଦ୍ରଗିରି ପର୍ବତବାସୀ ବିଶାଳ ପକ୍ଷିବିଶେଷ—7. Name of a gigantic mythological bird mentioned in the Rāmāyaṇa. [ଉ—ଏ ଏତେ ବଳଶାଳୀ ଯେ, ଦସ୍ତୀ ଓ ଉପି-ମନ୍ୟୁ ଧରି ଗରୁଡ଼ରେ ପ୍ରବେଶ କରେ ।] ୮ । ରାକ୍ଷସବିଶେଷ—8. Name of a giant. [ଉ—ବିଦ୍ୟୁତ ରେ କେଶରୀ-ସିଂହ ବେନ ବଳେ କହନ୍ତି ଏ ତର୍କେ ପମ ଦେ—ଇଷ୍ଟ. ଦୈବେଷ୍ଟିଶବିଳାସ ।] ଦେ. ବ—୧ । କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—1. A family title of Kshatriyas. ୨ । କାୟସ୍ଥ, ସାଗରପେଣ୍ଡା, ଶୂଦ୍ର, ରାଜପୁତ ଆଦିଙ୍କ ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ—2. A family title of some Kayasthas etc. ୩ । (ଅନ୍ୟ ଗୁଣ ବା ଉତ୍କର୍ଷବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ) ରାଜପ୍ରଦତ୍ତ ଉପାଧିବିଶେଷ—3. A title given by Rajahs to persons (added to another word). [ଉ—ପାଲଟସିଂହ, ବଳିଅରସିଂହ, ଛଟ୍‌ପଟ୍‌ସିଂହ, ବାଘସିଂହ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ସିଂହ କେଶର—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ) ୧ । ଗଣ୍ଡା; ସିଂହଜଟା; ସିଂହର Simha kesara ଗ୍ରୀବା, ମୁଣ୍ଡ ଓ କେତରେ ଥିବା ଲମ୍ବ କେଶର— (ସିଂହକେଶରବତ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. The manes of a lion. ୨। ବକୁଳ ଗଛ (ଶିକାଣ୍ଡ ଶେଷ)—2. The Bakula tree; Mimusops Elengi.

ସିଂହ ଗ୍ରୀବ—ସଂ. ବିଶ. ଷ୍ଟ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସିଂହର ଗ୍ରୀବାପରି ଗ୍ରୀବା Simha grība ଯାହାର)—ସିଂହପରି ଉନ୍ନତ ଗ୍ରୀବା ବିଶିଷ୍ଟ— (ସିଂହଗ୍ରୀବା—ସ୍ତ୍ରୀ) Having a neck as high as that of a lion.

ସିଂହ(ଭି)ଟାଳୀ—ଦେ. ବ— ଏକ ପ୍ରକାର ଶକ୍ତ-ସ୍ଥାନ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମତ୍ସ୍ୟ; ଏହାର Simha(mhi)ṭalī ଦୁଇ ଗାଳରେ ଦୁଇଟା କଣ୍ଟା ଥାଏ; ଏହାକୁ ଟ୍ୟାଂରା କାଁଟୀ ସିଂଘୀମାଛ କହନ୍ତି— A species of small fish.

ସିଂହଡ଼ା—ଦେ. ବ (ସଂ. ଶୃଙ୍ଗାଟକ)—ଶିଂଘଡ଼ା (ଦେଶ)— Simbarḍā Singharḍa. (See)

ସିଙ୍ଗାଡ଼ା (ଉ— ସିଂହଡ଼ା କେଶର ସମି ଗୁଅଙ୍ଗୁଠେ ପୋଇ,
ସିଂହାର କପୂର ମରିଚ ମେଳି ମିଠା ଦୁଧେ ମୋହ । ପ୍ରାଚୀ.
ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।)

ସିଂହତଳ—ସଂ. ବ (ସଂହତ+ତଳ; ଉପାଚନ)—କରପୋଚନ; Simhatala କୃତାଞ୍ଜଳି (ରାମାଶ୍ରମ୍ ଅମରକୀର୍ତ୍ତି)—The folded palms.

ସିଂହ ତୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବ—୧ । ସେହୁଣ୍ଡ ବୃକ୍ଷ; ସିଜୁ ଗଛ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)— Simha tuṇḍa 1. Euphorbia Nerifolia. ୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ମାଛ (ଉଷ୍ଟକୋଷ)—2. A kind of fish. [ଉ—ମାଗୁର ପ୍ରଭୃତି ମାଛକୁ ସିଂହତୁଣ୍ଡ ବୋଲାଯାଏ । ଦୈବ ଓ ଦୈହିକ କର୍ମରେ ଏ ମତ୍ସ୍ୟ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ— ମନୁ ୫।୧୨ ।

ସିଂହ ଦର(ରୋ)ଜା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସିଂହଦ୍ୱାର)—ସିଂହଦ୍ୱାର Simha dara(ro)jā (ଦେଶ)—Simhadwāra. (See) (ସିଂହଦୁଆର—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଉ— ଅରଣ୍ୟେତୋତ୍ତର ଦର୍ଶନ ଅଶେ ସିଂହଦରଜା, ସିଂହଦୁଆର ସିଂହଦୁଆରେ, ବିଜେ ଅଜ ଦେବଦେବୀ ଏ ସିଂହଦ୍ୱାରଜା ଯେହୁ ପୂଜାସମ୍ଭାରେ । ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।]

ସିଂହଦ୍ୱାର—ସଂ. ବ (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧାରୟ; ସିଂହମୂର୍ତ୍ତି ଚିହ୍ନିତ Simhadwāra ଦ୍ୱାର; ଏଥିର ଦୁଇ ପାଖରେ ସିଂହର ମୂର୍ତ୍ତି ଥାଏ)—ରାଜପ୍ରାସାଦ ଓ ଦେବାଳୟକୁ ପ୍ରବେଶକରିବାପାଇଁ ପ୍ରଧାନ ବା ସଦର ଦୁଆର—The main entrance to a palace or temple.

ସିଂହ ଧ୍ୱନି—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ)—୧ । ସିଂହର ଶବ୍ଦ ବା ଗର୍ଜନ— Simha dhwani 1. The roar of a lion. ୨ । ସିଂହ-ନାଦ ସଦୃଶ ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ (ଭୂମାରତମ୍ବର ୧।୫ ର)— 2. A loud roar like that of a lion.

ସିଂହ ନାଥ—ଦେ. ବ (ନାମ)—ବାଙ୍ଗୀ ବୈଦ୍ୟେଶ୍ୱରର ସମ୍ମୁଖରେ Simha nātha ମହାନଦୀ ଗର୍ଭରେ ବଡ଼ମା ରାଜ୍ୟଭୁକ୍ତ ଏକ ପାହାଡ଼ ଦ୍ୱୀପ ଓ ତହିଁରେ ଥିବା ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ

ଶିବଲିଙ୍ଗ—Name of an idol of Śiba on a hillock-island in the bed of the Mahānadī river opposite Baidyeswara in Banki. (ଦ୍ର—ସ୍ରୋତେ ଶୈଳଶୃଙ୍ଗେ ଶଶାଙ୍କ ଶେଖର, ସିଂହନାଥ ପୁଣି ଧବଳେଶ୍ୱର । ବ୍ରଧାନାଥ. ନନ୍ଦକେଶ୍ୱର ।) [ଦ୍ର—ଏହି ପାହାଡ଼ରୁ ସିଂହନାଥ ମୁଣ୍ଡିଆ ବୋଲାଯାଏ । ଏହା ମହାନଦୀ ଗର୍ଭସ୍ଥ ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱୀପ । ଏହି ପାହାଡ଼ରେ ଗୋଟିଏ ଗୁହା ଅଛି ଏବଂ ସେହି ଗୁହାରେ ଗୋଟିଏ ବୈଷ୍ଣବୀ (ଯେ ପୂର୍ବେ ଗୃହସ୍ଥ ଥାଇ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ଦାରପରିଗ୍ରହ କରିଥିଲେ ଓ ପରେ ସ୍ତ୍ରୀକ ସଂସାର ତ୍ୟାଗ କରିଅଛନ୍ତି) ଓ ତାଙ୍କ ମାତାଙ୍କୀ (ବୈଷ୍ଣବୀଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ) ମଠ କରି ଅଛନ୍ତି । ସେହି ପାହାଡ଼ରୁ ଲାଗି ଗୋଟିଏ ଅମ୍ବତୋଟା ଅଛି । ମନ୍ଦିରଟି ପ୍ରସ୍ତରଶିଳାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏହି ମୁଣ୍ଡିଆ ଉପରେ ବଡ଼ାମ୍ବା ରାଜାଙ୍କର ଗୋଟିଏ କୋଠା ଅଛି । ଏଠାରେ ଅନ୍ୟ କେହି ବାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ଏବଂ ବୈଦ୍ୟେଶ୍ୱରନିବାସୀ ପଣ୍ଡାମାନେ ପ୍ରତିଦିନ ନଦୀ ପାର ହୋଇ ଆସି ଏହି ମହାଦେବଙ୍କର ସେବା କରନ୍ତି ।

ସ୍ଥାନୀୟ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅଛି ଯେ, ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବନବାସ ସମୟରେ ଏ ବିଗ୍ରହ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ରାମନାଥ ଶିବଲିଙ୍ଗ ନଦୀର ଅପର ପାରରେ ଓ ସୀତା ବା ବୈଦେହୀଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବୈଦ୍ୟନାଥ ଶିବଲିଙ୍ଗ ଜଳଦେବୀ ବୈଦ୍ୟେଶ୍ୱର ମୁଣ୍ଡିଆ ତଳେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ବଡ଼ାମ୍ବାରେ ମିଳୁଥିବା ଓଡ଼ିଆ ରାମାୟଣରେ ଏହି କିମ୍ବଦନ୍ତୀର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଓଡ଼ିଶା ଉତ୍କଳର ଅରଣ୍ୟ ଦଣ୍ଡକାରଣ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଥିବାରୁ କେହି କେହି ଏପରି ଅନୁମାନ କରନ୍ତି । କଥିତ ଅଛି—ଭୁବନେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିର କମିଟି—ଲିଙ୍ଗରାଜ, କେଶରୀଙ୍କ ଭାଇ ବିରାଟ କେଶରୀ (ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୭ମ ଶତାବ୍ଦୀ) ଏ ମନ୍ଦିରକୁ ତୋଳାଇଥିଲେ ।]

ସିଂହନାଥ ମୁଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବ (ନାମ)—ମହାନଦୀ ଗର୍ଭସ୍ଥ ବଡ଼ାମ୍ବା ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ ପାହାଡ଼ ବିଶେଷ—
Simhanātha muṇḍiā Name of a hillock on the bed of the Mahānadī.

ସିଂହ ନାଦ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସିଂହଧ୍ୱନି (ଦେଖ)—
Simha nāda 1. Simha dhwani. (See) ୨ । ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କର ଉତ୍ସାହଜନକ ରବ (ଅମର)—2. A war-cry; shout of warriors; a roar made by warriors in the brunt of the fight. [ଦ୍ର—ଗଜଯୂଥ ଦର୍ଶନ କରି ସେହି ଦଳର ଶତ୍ରୁଭୟ କରାଇବାକୁ ସିଂହ ଯେପରି ଗର୍ଜନ କରେ ଏବଂ ଶତ୍ରୁଭୟ ଓ ନିଜ ଦଳର ଉତ୍ସାହବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଯୋଦ୍ଧା ଯେପରି ଗର୍ଜନ ଶବ୍ଦ କରେ ତାକୁ ସିଂହନାଦ ବୋଲାଯାଏ (ବିଶ୍ୱକୋଷ) ।] ୩ । ମହାଦେବ (ମହାଭୈରବ)—3. Mahādeba. ୪ ।

ସଂସ୍କୃତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—4. Name of a Sinscrit metre. [ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରତି ଚରଣରେ ୧୩ ଅକ୍ଷର ଥାଏ; ୩ୟ, ୫ମ, ୧୨ଶ ଓ ତ୍ରୟୋଦଶ ଅକ୍ଷର ଗୁରୁ; ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣମାନ ଲଘୁ—ଛନ୍ଦୋମଞ୍ଜରୀ ।]

ସିଂହ ନାଦକ—ସଂ. ବ (ସିଂହ+ନଦ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅକ)—
Simha nādaka ତୂରୀ; ଶିଙ୍ଗା; ରଣଶିଙ୍ଗା (ହାସ୍ୟବଳୀ)—A war-trumpet.

ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (+ଚ୍ଛିଃ ଅକ)—ସିଂହପରି ନାଦକାରୀ—Roaring like lion.

ସିଂହ ନାଦିକା—ସଂ. ବ (ସିଂହ ନାଦକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Simha nādikā ଦୁରାଲଭା (ଶବ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରିକା) (ଦେଖ)
Durālabhā (See)

ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସିଂହନାଦକର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of simha nādaka.

ସିଂହ ପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବ—ବାସକ (ଜଟାଧର); ବାସକ ଗଛ—
Simha parṇṇī A tree; Adhatoda Vasaca.

ସିଂହ ପୁଚ୍ଛିକା—ସଂ. ବ—କ୍ଷୁଦ୍ର ପର୍ଣ୍ଣିକା; କ୍ଷୁଦ୍ର ଚକ୍ର ପର୍ଣ୍ଣୀ; ପୃଶ୍ନି ପର୍ଣ୍ଣୀ ଲତା (ରତ୍ନମାଳା; ଅମର); ମାଷପର୍ଣ୍ଣୀ (ସିଂହ ପୁଚ୍ଛା—ଅନ୍ୟରୂପ)
Simha puchchhikā A creeper; Uraria Lagopoides.

ସିଂହ ପୁର—ଦେ. ବ (ନାମ)—ପ୍ରାଚୀନ କଳିଙ୍ଗର ଏକ ରାଜଧାନୀ—
Simha pura A capital of the ancient Kaliṅga Empire.

ସିଂହ ପୁଷ୍ପୀ—ସଂ. ବ—ପୃଶ୍ନି ପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Simha pushpī Pṛuśni parṇṇī (See)

ସିଂହ ବାହିନୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ [ସିଂହରୂପ ବାହନ (ବାହନ)+ଅସ୍ତି. ଅର୍ଥରେ ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଦୁର୍ଗା—
Simha bāhinī Goddess Durgā. [ଦ୍ର—ଏ ସିଂହରେ ଆରୋହଣ କରି ମହିଷାସୁରଙ୍କୁ ବଧ କରିଥିଲେ ।]

ସିଂହ ବାହୁ—ଦେ. ବ (ନାମ)—ସିଂହଭୂମିର ଜନୈକ ରାଜା—Name
Simha bāhu of a king of Siṁhabhūmi. [ଦ୍ର—ଏ ବୁଦ୍ଧ ଦେବଙ୍କ ସମକାଳୀନ । ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ର ବିଜୟ ସିଂହ ରାଜ୍ୟରୁ ବହିଷ୍କୃତ ହୋଇ ଲଙ୍କାକୁ ଯାଇ ସେଠାର ଆଦିମ ନିବାସୀମାନଙ୍କୁ ଜୟ କରି ସେଠାରେ ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ସିଂହଳ ଦେଖ]

ସିଂହ ବିକ୍ରମ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସିଂହର ପରାକ୍ରମ—The
Simha bikrama strength of a lion. ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ସିଂହ ବିକ୍ରମା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସିଂହ ପରି ପରାକ୍ରମଶାଳୀ—Strong as a lion.

ସିଂହ ବିକ୍ରାନ୍ତ—ସଂ. ବିଶ (ସିଂହ+ବି+କ୍ରମ୍ ଧାତୁ+କ୍ତ ତ)—ସିଂହ
Simha bikrānta ପରି ପରାକ୍ରମୀ—Strong as a lion.

ସଂ. ବ—ଅଶ୍ୱ; ଘୋଟକ (ହାସ୍ୟବଳୀ, ଶବ୍ଦମାଳା)—The horse.

ସିଂହ ବିନ୍ନା—ସଂ. ବ—ମାଷପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)—
Simha binnā Māshaparṇṇī (See)

ସିଂହଭୂମ୍(ମି)— ଦେ. ବ (ନାମ)— ଅଧୁନିକ ବିହାର ପ୍ରଦେଶର ଅନ୍ତର୍ଗତ
Simhabhūm(mi) ଓଡ଼ିଆ ଜିଲ୍ଲାବିଶେଷ —A district now
ସିଂହଭୂମ in the province of Bihar mostly
ସିଂହଭୂମି inhabited by Hos and the Oriyas.

[ଦ୍ର—୧ । ଏହା ପ୍ରଥମେ ଭୂୟାମାନଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ଥିଲା । ଭୂୟାମାନଙ୍କ ଅଭ୍ୟୁଦୟ ପୂର୍ବେ ଏଠାରେ ସରାକ (ଜୈନ-ଶ୍ରାବକ) ଜାତିର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଥିଲା । ଏଠାରେ ସିଂହବାହୁ ରାଜା ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ଏ ଏପରି ପ୍ରଜାପ୍ରିୟ ଥିଲେ ଯେ, ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ଆପତ୍ତି ଯୋଗୁଁ ଅତ୍ୟାଚାରୀ ଯୁବରାଜ ବିଜୟସିଂହଙ୍କୁ ଅଭୁଣ୍ଡିତ ଚିତ୍ତରେ ରାଜ୍ୟରୁ ବିତାଡ଼ିତ କରି ଦେଇଥିଲେ । ସିଂହବାହୁ ଅନେକ ଜଳାଶୟ, ପୁଷ୍କରିଣୀ ଓ କୂପ (କେନାଲ) ଖୋଳାଇ ଥିଲେ ।

ସିଂହଭୂମିର ନାମ ପୂର୍ବରେ ଯେ କଅଣ ଥିଲା ତାହା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମ୍ଭେମାନେ ଜାଣି ପାରୁ ନାହିଁ । ତେବେ ସ୍ଥୂଳତଃ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଏହା ଗୋଟିଏ ଜଙ୍ଗଲ-ମୂଲକ ଥିଲା । ଏହାର ଆଦିମ ବାସିନ୍ଦା ହୋ ଓ ଭୂୟାଁ ପ୍ରଭୃତି ଥିଲେ; ଆର୍ଯ୍ୟ ଜାତି କେହି ବାସ କରୁ ନ ଥିଲେ । ଯେତେ-ବେଳେ ସିଂହ ରାଜାମାନେ ରାଜପୁତାନାରୁ ଆସି ଅନାର୍ଯ୍ୟ-ମାନଙ୍କୁ ଜୟ କରି ଏଠାରେ ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କଲେ, ସେହି ଦିନଠାରୁ ସିଂହଭୂମିର ନାମକରଣ, ସିଂହ ରାଜାମାନଙ୍କ ଅଧିକୃତ ହେବାରୁ, ସିଂହଭୂମି ହେଲା । କେହି କେହି ସାହେବ ଓ ପ୍ରତ୍ନତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧିତ୍ସୁ କହନ୍ତି ଯେ, ହୋ ମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବତାଙ୍କୁ 'ସିଙ୍ଗବଙ୍ଗା' କହନ୍ତି; ସୁତରାଂ ଏହି ଶବ୍ଦର ଅପଭ୍ରଂଶରେ ସିଂହଭୂମି ହୋଇଅଛି । କିନ୍ତୁ ଏହା ଯୁକ୍ତିସିଦ୍ଧ ବା ସର୍ବବାଦିସମ୍ମତ ହୋଇ ନ ପାରେ ବୋଲି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ମତ । ଆମ୍ଭେ ସିଂହରାଜାମାନଙ୍କ ଏ ଅବଧି ତେର ପୁରୁଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜାଣିପାରୁଅଛୁଁ । ପୂର୍ବରେ ସିଂହରାଜାଙ୍କର ଆଉ କେତେ ପୁରୁଷ ଥିଲେ, ତାହା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଜଣା ନାହିଁ । କିମ୍ବା ପ୍ରଥମତଃ କେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆସି ସିଂହଭୂମିରେ ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ ତାହା ମଧ୍ୟ ଅବିଦିତ । କିନ୍ତୁ ଏହା ଧ୍ରୁବ ସତ୍ୟ ଯେ, ଏହାର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ସିଂହରାଜାମାନେହିଁ ଅଟନ୍ତି । ଖୋଡ଼ାହାଟ, କେଉ, ଆନନ୍ଦପୁର, ଖୋଡ଼ଶଳା (ଖଡ଼େଇଶଳା), ଖରସୁଆଁ ପ୍ରଭୃତି ଯେତେ ରାଜ୍ୟ ଅଛି, ସେ ରାଜ୍ୟର ରାଜବଂଶଗଣ ଏକ ସିଂହବଂଶର ଶାଖା । ଏହି ସିଂହଭୂମିର ତତ୍କାଳୀନ ମହାରାଜା ଘନଶ୍ୟାମ ସିଂହ ସନ ୧୮୧୮ ମସୀହାରେ ବ୍ରିଟିଶ୍ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଅଧୀନତା ସ୍ୱୀକାର କଲେ । ପୂର୍ବରେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ସମସ୍ତ ରାଜ୍ୟ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଥିଲା । ସେହି ପୂର୍ବକାଳରୁହିଁ ଏହି ସିଂହରାଜାମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ନିଜ ମାତୃଭାଷାରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ଆସିଅଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ସମ୍ରାଟ ଗଜପତିଙ୍କର ସିଂହଭୂମିର ମହାରାଜାଙ୍କ ସହ ବିଶେଷ ବନ୍ଧୁତ୍ୱ ଥିଲା; ଗଜପତିଙ୍କ ରାଜ୍ୟରୁ ଆର୍ଯ୍ୟ ବାସିନ୍ଦା ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କୁ ଆଣି ସିଂହଭୂମିର ମହାରାଜା ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ ରଖିଥିଲେ । ଆଜିକାଲି ଚଳୁ ଆର୍ଯ୍ୟବାସିନ୍ଦା ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଜମିଦାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କରଣ ଓ ଖଣ୍ଡାୟତ ପ୍ରଭୃତିହିଁ ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ କର୍ମଚାରୀରୂପେ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ବୃତ୍ତିରେଖୀ ହୋଇ ରହି ଅଛନ୍ତି । ଅତ ଯାଏ ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ସିରେସ୍ତାର କାଗଜପତ୍ର, ଦଲିଲ ଦସ୍ତାବେଜ ପ୍ରଭୃତି ସିଂହରାଜାମାନଙ୍କର ଅଛି, ସେ ସମସ୍ତହିଁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଲେଖା । ଅବଶ୍ୟ ପରେ ପରେ କ୍ରମାନୁସାରେ ଆର୍ଯ୍ୟବାସିନ୍ଦାମାନେ ସ୍ୱକ୍ଷ୍ୟ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରଦେଶରୁ ଆସି ସିଂହଭୂମିରେ ବାସ କରିଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁହିଁ ସିଂହଭୂମିର ପ୍ରଧାନ ଭାଷା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିଅଛନ୍ତି ଓ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ଅନୁକରଣରେ ସମସ୍ତ ପଞ୍ଚପର୍ବାଣି ଓ ସାମାଜିକ ବିଧିମାନ ସମ୍ପାଦନ କରନ୍ତି । ହଣ୍ଟର ସାହେବ Statistical Account of India ବୋଲି ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକଟି ପ୍ରଣୟନ କରିଅଛନ୍ତି [ସନ ୧୮୭୭] ସେଥିରେ ସେ ଯେଉଁ ହିସାବ ଦେଖାଇ ଅଛନ୍ତି, ସେଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ ଆଭାସ ମିଳେ ଯେ, ସିଂହଭୂମିରେ ଅନାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିରହିଁ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟତା ଓ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି ହୁଏ—ସନ୍ଦର୍ଭ ଲେଖକ ହରିଚରଣ ରାଉତ- ଦୈନିକ ଆଶା ୮।୧।୩୦ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ 'ହୋ' [ସାନ୍ତାଳ]ମାନେ ସିଂହଭୂମିର ପ୍ରଧାନ ଅଧିବାସୀ ଅଟନ୍ତି ଓ ଏଠାରେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଓଡ଼ିଆ ବାସ କରନ୍ତି । ଏହି ଜିଲ୍ଲାର ଜାମସେଦପୁର [ଟାଟାନଗର] ଠାରେ ଟାଟାକମ୍ପାନିଙ୍କ ପୃଥିବୀ ବିଖ୍ୟାତ ଲୁହା ଓ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା [Tata Iron and Steel Works] ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବାରୁ ଏହି କାରଖାନାରେ କାମ କରିବା ପାଇଁ ବହୁ ହିନ୍ଦୀଭାଷୀ ଓ ବଙ୍ଗଭାଷୀ ଲୋକ ଏଠାରେ ଅଧିବାସୀ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଏହା ଓଡ଼ିଆଅଧ୍ୟୁଷିତ ଅଞ୍ଚଳ ଥିବାରୁ ପୂର୍ବେ ଭାଷାସୂତ୍ରରେ ଗଢ଼ା କଂଗ୍ରେସ-ପ୍ରଦେଶମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସିଂହଭୂମି ଜିଲ୍ଲାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ପରେ କଂଗ୍ରେସ ନେତା ବିହାରୀ ରାଜେନ୍ଦ୍ରପ୍ରସାଦଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଏହା ବିହାରର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇଅଛି । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର ବିଷୟ ଯେ, ସିଂହଭୂମି ରାଜନୈତିକ ଓଡ଼ିଶାର ସୀମାଭୁକ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ ଓ ଏଥିର ଫଳରେ ଏଠାର ଅଧିବାସୀ ଓଡ଼ିଆମାନେ ନିଜ ମାତୃଭାଷା ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିବାକୁ ସୁବିଧା ଯାଉନାହାନ୍ତି ଓ କ୍ରମଶଃ ଜାତୀୟତା ହରାଇ ଅଛନ୍ତି । ସିଂହଭୂମିକୁ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ସିଂହଭୂମିର ତଥା ଓଡ଼ିଶାର ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ଚେଷ୍ଟା ଲାଗିଅଛି ।

ସିଂହଭୂମିରେ ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଚାର ଓ ପ୍ରସାର ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନ ସ୍ଥାପନ କରିବା ଓ ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷାର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ବିହାର ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କଠାରୁ ଲୋକ ସଂଖ୍ୟା ଅନୁପାତରେ ସାହାଯ୍ୟ ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ପଣ୍ଡିତ

ବୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଅଗ୍ନିର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରମୁଖ କେତେ ଦେଶକର୍ମୀ ସିଂହଭୂମି ଇତିହାସ ଗବେଷଣା କରୁଅଛନ୍ତି । ସମ୍ପ୍ରତି କଟକର ଶ୍ରୀମାନ୍ ବୃନ୍ଦାବନ ସାହୁ ପ୍ରମୁଖ କେତେଜଣ ଏ ଦେଶପ୍ରେମିକ ଯୁବକ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶରେ ଭୁକ୍ତ ନ ହୋଇଥିବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳ ସଙ୍ଗେ ସିଂହଭୂମି ବିସର ଓଡ଼ିଶାପ୍ରଦେଶଭୁକ୍ତ ଅସିବ ଏଥିପାଇଁ 'ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଇତିହାସ ଅବକାଶ ବାହୁଗା' ନାମରେ ଗୋଟିଏ ସଙ୍ଘ ଗଢ଼ି ଅଛନ୍ତି ।]

ସିଂହ ମାଦଳା—ଦେ. ବ ଷଡ଼େଇକଳା ରାଜାଙ୍କ ଗୃହରେ ରକ୍ଷିତ Siṁha mādalā ସିଂହଭୂମିର ତଥା ସିଂହରାଜବଂଶର ଇତିହାସ —The history of Siṁhabhūmi and the Siṁha line of Kings preserved in the Seraikela Raj-family.

ସିଂହ ମୁଖ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସିଂହର ମୁଖ— Siṁha mukha 1. Lion's face. ୨ । ହସ୍ତୀର ଭୂଷଣ ବିଶେଷ—2. Name of a sort of trapping of the elephant.

ସିଂହ ମୁଖୀ—ସଂ. ବ—ବାସକ (ଗଛ ନିର୍ଘଣ୍ଟୁ); ବାସଙ୍ଗ (ଦେଶ) Siṁha mukhī Bāsaṅga (See)

ସିଂହ ଯାନା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସିଂହ ଅଛି ଯାନ ବା ବାହନ Siṁha jānā ଯାହାର) —ଦୁର୍ଗା—Goddess Durgā. (ସିଂହରଥା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିଂହ ରଜା—ଦେ. ବ (ନାମ)—୧ । ସିଂହଭୂମିର ରାଜା; ସିଂହଭୂମ୍ (ଦେଶ) Siṁha rajā 1. Siṁhabhūm (See) ସିଂହ ରାଜା ସିଂହଭୂମିକା ରାଜା ୨ । ପଶୁରାଜ ସିଂହ— 2. Lion, the king of beasts.

ସିଂହ ରାଠୋର—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବ—କ୍ଷତ୍ରିୟ ଜାତି ବିଶେଷ— Siṁha rāṭhora A race of Kshatriyas.

[ଦ୍ର—ରାମେଶ୍ୱରର ଶିବଲିଙ୍ଗଙ୍କ ସେବା ପାଇଁ ଶ୍ରୀରାମ ଟୀକା ଦେଇ ଏହି ବଂଶ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କ ବଂଶଧରମାନେ ରାଷ୍ଟ୍ରକୂଟ ରାଜ୍ୟରେ କନୌଜ ଅସିଥିଲେ । କନୌଜରୁ ଦଳେ ମାରବାଡ଼ ଗଲେ । ଦଳେ ପୁଣି ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ର ଦେଇ ବେଣୁ ରାଜାଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ ପୋଡ଼ାହାଟ ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ପୋଡ଼ାହାଟରୁ ଅଭିରାମ ସିଂହଙ୍କ ପ୍ରପିତାମହ ବିକ୍ରମ ସିଂହ ଅସି ସଡ଼େଇକଳା ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ—ହ. ଶ]

ସିଂହଳ—ସଂ. ବ (ନାମ)—୧ । ଲଙ୍କା ଦ୍ୱୀପ—1. Ceylon. Siṁhala [ଦ୍ର—ସିଂହଭୂମିର ରାଜା ସିଂହ ବାହୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟରୁ ବିତାଡ଼ିତ ରାଜପୁତ୍ର ବିଜୟସିଂହ ଏହି ଦ୍ୱୀପକୁ ଜୟ କରିଥିବାରୁ ତାହାଙ୍କର ନାମ ଅନୁସାରେ ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି ବୋଲି କେହି କେହି କହନ୍ତି । ଭାରତର ଦକ୍ଷିଣରେ ସିଂହଳ ଅବସ୍ଥିତ ଥିବା କ୍ଷୋଭସ୍ତ୍ରକ୍ଷ ଭୂଭାଗରେ ଅଛି ।] ୨ । ପିତ୍ତଳ—2. Brass. ୩ । ରାଙ୍ଗା; ଟିଣ ଧାତୁ—3. Tin. ୪ । ଦାରୁଚିନି—4. Cinnamon.

ସିଂହଳସ୍ଥା—ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ଶେହଳୀ (ଗଛ ନିର୍ଘଣ୍ଟୁ)— Siṁhalasthā A medicinal plant.

ସିଂହଳାସ୍ଥାନ—ସଂ. ବ—ତାଳ ବୃକ୍ଷ ସଦୃଶ ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ (ଶବ୍ଦମାଳା)— Siṁhalāsthāna A kind of palm tree.

ସିଂହଳୀ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସିଂହଳୀୟ) —୧ । ସିଂହଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— Siṁhalī 1. Relating to Ceylon. ୨ । ସିଂହଳ ସିଂହଳୀ ଦେଶୀୟ—2 Ceylonese. ୩ । ସିଂହଳ ଅଧିବାସୀ ସିଂହଳୀ —3. Residing in Ceylon. ୪ । ସିଂହଳ ଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ (ଭାଷା)—4. Siṁhalese (language).

ସିଂହଳୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ସିଂହଳ+ଈୟ)—ସିଂହଳ ଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— Siṁhalīya Ceylonese.

ସିଂହ ଲୀଳ—ସଂ. ବ (ସିଂହ+ଲୀଳା; ବହୁବ୍ରୀହି)—ସିଂହ ପରି ଲୀଳା- Siṁha līla ଯୁକ୍ତ— Sportive as a lion. ସଂ. ବ— ରତିବନ୍ଧ ବିଶେଷ —A sort of posture during coition. [ଦ୍ର—ଏହା 'ବିପରୀତ' ରତିବନ୍ଧ ବିଶେଷ । ଏ ବନ୍ଧରେ ନାରୀ ଭୂମିରେ ବମ୍ବା ଜାନୁର ଭରୁ ଦେଶରେ ପଦ ଦ୍ୱୟ ସ୍ଥାପନ କରି ରମଣ କରେ —ରତି ମଞ୍ଜରୀ ।]

ସିଂହ ଶାବକ(ଶିଶୁ)—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସିଂହର ଛୁଆ— Siṁha śābaka(śiśu) Cub of a lion.

ସିଂହ ସଂହନନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସିଂହ ପରି ଅତ୍ୟୁତ୍ତମ ସଂହନନ= Siṁha saṁhanana ଦେହ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)— ୧ । ସିଂହ ତୁଲ୍ୟ ସର୍ବାଙ୍ଗସୁନ୍ଦର; ବଜ୍ରାଙ୍ଗରୁପୋପେତ (ଅମର)—1. (a person) Having a symmetrical body like the lion. [ଉ—ତଥି ପରେ ମଣ୍ଡି ଭଣ୍ଡି ସିଂହାସନ, ଯୁକା ଦେବାକୁଳ ସିଂହସଂହନନ- ରାଧାନାଥ. ରାଜକା ।] ୨ । ସିଂହ ସଦୃଶ ଦୃଢ଼ବପୁଃ— 2. Strong-bodied as a lion. ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ , ସିଂହ+ସମ୍+ହନ୍ ଧାତୁ+ଘଞ୍ ଅଳ)— ସିଂହ ଶିକାର—Lion-hunting.

ସିଂହ ସାରଳା—ଦେ. ବ—କଟକ ଜିଲାର ଝଙ୍କଡ଼ରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା Siṁha sāralā ସିଂହବାହିନୀ ସାରଳା ଠାକୁରାଣୀ—The Deity Sāralā (Durgā) in Jhankarda in the Cuttack district.

ସିଂହା—ସଂ. ବ (ସିଂହ+ଅ)—ନାଡ଼ (ଗଛନିର୍ଘଣ୍ଟୁ)—Pulse. Siṁhā ଦେ. ବ (ସଂ. ଶୃଙ୍ଗା)—ଶିଙ୍ଗା; ରଣ ଶିଙ୍ଗା— ସିଂହା ନଗସଂଘା War horn; a war trumpet.

ସିଂହାଚଳ—ସଂ. ବ—ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣୋକ୍ତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ତୀର୍ଥ ଓ ପର୍ବତ; Siṁhāchala ସୀମାଚଳ (ଦେଶ)—Simāchala (See) (ସିଂହାଦ୍ରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିଂହାଣ(ଣ)—ସଂ. ବ (ସିଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ=ଶୁଙ୍ଘିବା+କର୍ମ. ଅଳ)— Siṁhāṇa(na) ୧ । ଲୌହମଳ (ଅମର); ମଣ୍ଡୁର; ଲୁହାଚୂନ--

[ଶିଂ(ସିଂ)ଘାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ] 1. Rust of iron; the dross of iron. [ଦ୍ର—ଏହା ଖାଣ୍ଟ ଲୋହ ନାଶ କରେ ।] ୨ । ନାସିକା ମଳ; ସିଙ୍ଘାଣି—2. Snot; mucous of the nose.

(ସିଂହାଣକ, ସିଂଘାଣ, ସିଂଘଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିଂହ ଦେ. ବ—୧ । ପରାକ୍ରମୀ—1. Powerful. [ଉ—ଭୂମିର ବଳେ ଶତ୍ରୁ ଜୟ କରେ ସିଂହାଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୨ । ଚତୁର—2. Cunning. [ଉ—କୃଷ୍ଣ ଅଗ୍ରଜ ସିଂହାଣ, କଲେ ବିରହ ମାଲ ବିଜାଣ । ଦାନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।] ଦେ. ବ—୧ । ପୁରୁଷସିଂହ; ବୀର—1. A hero like the lion [ଉ—ଭାବିଲେ ଅଜେ ପାର୍ଥ, ଶତ୍ରୁଯୁ ସିଂହାଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୨ । ଧାନ—2. Paddy.

ସିଂହାଣ(ଣ)କ—ସଂ. ବ (ସିଂହାଣ, ସିଂହାନ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—Siṁhāṇa(na)ka ନାସିକା ମଳ; ସିଂଘାଣି—Snot; mucus of the nose.

ସିଂହାଣ ପଣ—ଦେ. ବ—ବୀରତ୍ୱ—Heroism; valour. [ଉ—Siṁhāṇa paṇa ଜଦରାରେ ସିଂହଟି ବସିଣ ସିଂହାଣ, ପଣ ବୀରତ୍ୱ ଛଡ ଦେଇ ଶୋଇଲାପରି ଜାଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ବୀରତା

ସିଂହାବଲୋକନ—୧ । ସିଂହର ଚାହାଣି (ବାଟରେ ଯାଉ ଯାଉ ଠିଆ ହୋଇ ପଛକୁ ଚାହିଁବା, ପୁଣି ଚାଲିବା)—1. Lion's glance; pausing and looking back from time to time (like a lion). ୨ । ନ୍ୟାୟ ବିଶେଷ; ସିଂହ ଯେଉଁପରି ଯାଉ ଯାଉ ମଝିମଝିରେ ଠିଆ ହୋଇ ପଛଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଅବଲୋକନ କରେ, ସେହିପରି ସ୍ଥଳରେ ଏ ନ୍ୟାୟ ବିଚାର ଯାଏ—2. An analogy applied to cases were a person looks back on distant things ignoring nearer things. ୩ । ପଦ୍ୟ ରଚନାରେ ଚାତୁର୍ଯ୍ୟ ବିଶେଷ; ଶୃଙ୍ଖଳା ବା ଅନୁପ୍ରାସ ଯୁକ୍ତ ରଚନା ବିଶେଷ—3. A kind of alliteration in which a particular group of letters occur in many places in a stanza. [ଦ୍ର—ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ଓ ଅରଜୁନ ସାମନ୍ତସିଂହାର ଅଦକ ରଚନାରେ ଏହା ଦେଖାଯାଏ । ସିଂହ ଯେଉଁପରି ଚାଲିଚାଲି ବେଳେ ମୁହଁ ଫେରାଇ ପଛକୁ ବେଳେ ବେଳେ ଅନାଉଥାଏ, ସେହିପରି ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ିର ଶେଷରେ ବା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଟେ ବା ଅକ୍ଷର ପର ପଦର ପ୍ରଥମରେ ବା ମଧ୍ୟରେ ଲେଖାଯାଏ, ଯଥା—

'ଧନ୍ୟ ରଥେ ଭୂମ୍ବ ଜନ୍ମ ଶୁଭକ୍ଷଣେ' ଭୂମ୍ବେତ ଗଲ ବଖାଣି

ଭୂମିର ମହିମା ପ୍ରକାଶିବା ପାଇଁ ପରାଙ୍ମୁଖୀ ହୁଏ ବାଣୀ—

ବାଣୀକର ସ୍ତୁତି ଏ ଘାସ ସଂସାରେ ଅଛି ବ ଅସିବ ଫେରି ?

ଫେରି ବ ଅସିବ ରାଧାନାଥ ଯୁଗ ବାଢିବ ବ ଜୟ ଦେଉ ।

ଦେ ଓ ଜଦ୍ୟ—ଜଗନ୍ନାଥ ଦିପାଠୀ ।

ସିଂହାବଲୋକନ ଦ୍ର ପ୍ରକାରର । ଯଥା—୧ । ଶୃଙ୍ଖଳା ସିଂହାବଲୋକନ—ଏଥିରେ ଏକ ଧାଡ଼ିର ଶେଷ ଅକ୍ଷର ଦୁଇଟି ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଧାଡ଼ିର ଆଦ୍ୟ ଅକ୍ଷର ୨ଟି ସମାନ ଅଟେ । ଯଥା—

ବଞ୍ଚ ଚନ୍ଦ୍ର ଦରପଣ ବଦନ ରଞ୍ଜନ
ଜନ ହରଷ ଜନକ ବର ପରସଲ
ସଜନ ମନ ବଞ୍ଚନ ସବନନ ହସ
ହଂସ ଗମନ ରଥେ ଭର୍ଗ ତରଷ ।

—ଅରଜୁନ୍ୟ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି]

୨ । ସାଧାରଣ ସିଂହାବଲୋକନ—

[ଉ—ସକଳ-ବେଳକଳା ଲୁଣିଲା-ଜାଲା !
ଜଳା-ଗୁଣ-ବେଣା ଗ୍ରସ-ବିଲେଳା !
ଚୋଚଳ-ଲେଖୁଗ୍ର ବର ରସିଲା !
ଜା ଜରେ ଜଲ୍ ବିଜା ଶୋର ବିଜା ରେ ?

— କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର କର. ଉତ୍ସବେଳୀ]

(ଏହି ଚରିତାଂଶଟିରେ ୨ଟି ମାତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣର ବ୍ୟବହାର ହୋଇଅଛି ।)

୩ । ଚକ୍ର ସିଂହାବଲୋକନ—ଏଥିରେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ଳୋକର ପ୍ରଥମ ଧାଡ଼ିରେ ଆଦ୍ୟ ପଦ ବା ବର୍ଣ୍ଣଦ୍ୱୟ, ଯାହା ଶ୍ଳୋକର ଅର୍ଥ ଧାଡ଼ିର ଶେଷ ପଦ ବା ବର୍ଣ୍ଣଦ୍ୱୟ ତାହା ଅଟେ ।]

ସିଂହାର—ଦେ. ବ (ସଂ. ଶୃଙ୍ଗାର)—ଶିଂଘାର (ଦେଶ)—Siṁhāra Sing hāra (See) [ଉ—ଶ୍ରେରେ ସିଂହାର ଯାହା, ଶ୍ରେ ଲେଲେ ଗୁଣ, ପାର୍ଥ ! ସେ ସିଂହାର ହୁଏ ଅନର୍ଥର ହେତୁ । —ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା]

ସିଂହାରହାର—ଦେ.ବ (ସଂ.ଶୃଙ୍ଗାରହାର)—ଶିଂଘଡ଼ାହାର (ଦେଶ)—Siṁhārahāra 1. Singhardāhāra (See) [ସିଂହାରହାର—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ଶିର ଶିଉଳି ସିହାରହାର ପିଠା ଆଦର ଏକ ପ୍ରକାର ଭୋଗ । (ଜଗନ୍ନାଥ—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ)—2. A kind of of fering made to the Deity Jagannātha of Puri.

ସିଂହାସନ—ସଂ. ବ (ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମଧାରୟ; ସିଂହ ଚିତ୍ରିତ ଆସନ; ଏଥିରେ ସିଂହର ମୂର୍ତ୍ତି ଥାଏ)—Siṁhāsana ୧ । ରାଜଗାଦି; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ ବିଳାସନ; ଯାହା ଉପରେ ବସି ରାଜା ରାଜପଦରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି—1. A king's throne. ୨ । ଦେବତାଙ୍କର ବସିବା ଆସନ ବା ବେଦୀ—2. A throne or pedestal on which an idol is installed. ୩ । ଯୋଗାସନ ବିଶେଷ—3. A sort of posture during in spiritual meditation. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଚେତା

ପକାଇ ବସି ଦୁଇ ଗୋଇଠିକୁ ଅଣ୍ଡକୋଷର ତଳେ ଦୁଇ ପାଖରେ ଲଗାଇ (ଅର୍ଥାତ୍ ବାଆଁ ଗୋଇଠିକୁ ଅଣ୍ଡ-କୋଷ ତଳେ ଡାହାଣ ପାଖେ ଓ ଡାହାଣ ଗୋଇଠିକୁ ଅଣ୍ଡ-କୋଷ ତଳେ ବାଆଁ ପାଖେ ଲଗାଇ ରଖି) ଦୁଇ କତେଇର ସଂପ୍ରସାରିତ ପୃଷ୍ଠକୁ ଜାନୁ ବା ଜଙ୍ଘ ଉପରେ ରଖି ସିଧା ହୋଇ ବସି ନାସାଗ୍ର ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇବାକୁ ହୁଏ । —ହଠଯୋଗ ପ୍ରଦୀପ] ୪ । ଷୋଡ଼ଶ ରତି ବନ୍ଧାନ୍ତର୍ଗତ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ବନ୍ଧ—4. A posture during coition. [ବ୍ୟୁ—ଏଥିରେ ପୁରୁଷ ନିଜର ଜଂଘ ଓ ବାହୁ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ତ୍ରୀର ପଦଦ୍ୱୟକୁ ଧାରଣ କରି ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ତନ ଧାରଣ ପୂର୍ବକ ରମଣ କରେ । —ରତିମଞ୍ଜରୀ]

ସିଂହାସନ ଚକ୍ର—ସଂ. ବ (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ସପ୍ତବିଂଶତି ନକ୍ଷତ୍ରାଙ୍କିତ
Simhāsana chakra ନରାକାର ଚକ୍ରଦ୍ୱୟ—(Astrology) Three figures of man in which the 27 asterisms are put, to calculate the future of a king ascending the throne. [ବ୍ୟୁ—ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚକ୍ରରେ ୯ଟି ଲେଖାଏଁ ନକ୍ଷତ୍ର ଅବସ୍ଥାପିତ କରାଯାଏ । ଏହି ଚକ୍ରର ଗଣନା କ୍ରମେ ସିଂହାସନାଧିଷ୍ଠିତ ରାଜାଙ୍କର ଶୁଭାଶୁଭ ନିର୍ଣ୍ଣୀତ ହୁଏ ।]

ସିଂହାସନ ଚ୍ୟୁତ—ସଂ. ବିଣ (୫ମୀ ତତ୍)—୧ । ରାଜା ସନରୁ ତାଡ଼ିତ—
Simhāsana chyuta 1. Dethroned. ୨ । ରାଜ୍ୟ ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ—2. Deprived of sovereignty.
(ସିଂହାସନ ଚ୍ୟୁତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିଂହାସନାଧିରୁଢ଼—ସଂ, ବିଣ. ପୁଂ (୭ମୀ ତତ୍)—୧ । ସିଂହାସନରେ
Simhāsanādhirūrdha ଉପବିଷ୍ଟ—1. Ascending or sitting on throne. ୨ । ରାଜ୍ୟାଧିକାରପ୍ରାପ୍ତ—2. Installed on the throne.
(ସିଂହାସନାରୂଢ଼—ଅନ୍ୟରୂପ) [ସିଂହାସନାଧିରୂଢ଼ା, ସିଂହାସନାରୂଢ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସିଂହାସନାରୋହଣ—ସଂ. ବ (୭ମୀ ତତ୍) ରାଜଗାଦିରେ ବସିବା—
Simhasonārohaṇa Ascending the throne; installation on the throne.

ସିଂହାସ୍ୟ—ସଂ.ବ—୧। (ସିଂହ + ଆସ୍ୟ = ମୁଖ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସିଂହର
Simhāsya ମୁଖ—1. Lion's face. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ବାସକ (ଅମର); ବାସଙ୍ଗ ଗଛ—2. The Vasaca tree. ୩. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସିଂହର ମୁଖ ପରି (ସିଂହାସ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ) ମୁଖ ଯାହାର) ସିଂହ ପରି ବିକରାଳମୁଖଯୁକ୍ତ—
Having the face as ferocious as that of a lion.

ସିଂହିକା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସିଂହୀ = ରାହୁର ମାତା + ସ୍ୱାର୍ଥେ କ + ଆ)—
Simhikā ୧ । ଏକତମା ଦକ୍ଷପ୍ରଜାପତିକନ୍ୟା; ବାଶ୍ୟପତ୍ନୀ; ରାହୁ ମାତା—1. Name of the mother of Rāhu. [ବ୍ୟୁ—ମହର୍ଷି କାଶ୍ୟପଙ୍କ ଔରସରେ ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଗନ୍ଧର୍ବଗଣ ଓ ରାହୁ ଜନ୍ମିଥିଲେ ।] ୨ । ସିଂହୀ—2. Lioness. ୩ । ରାମାୟଣବର୍ଣ୍ଣିତ ଜଣେ ରାକ୍ଷସୀ—3. Name of a demoness mentioned in the Rāmāyaṇa. [ବ୍ୟୁ—ଏ ଲଙ୍କା ନିକଟସ୍ଥ ସାଗର ଗର୍ଭରେ ବାସ କରୁଥିଲା ଏବଂ ଆକାଶରେ ଚଳପ୍ରଚଳ ହେଉଥିବା ଜୀବ ଜନ୍ତୁଙ୍କ ଛାୟା ଜଳ ଉପରେ ପଡ଼ିଲେ ଏହି ରାକ୍ଷସୀ ମାୟା ବଳରେ ସେହି ଜୀବ ଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ଆକର୍ଷଣ କରି ଆଣି ଖାଉଥିଲା । ହନୁମାନ ସୀତାଙ୍କୁ ଠାଡ଼ କରିବାପାଇଁ ସାଗର ଉପରେ ଲଙ୍ଘାକୁ ଉଡ଼ି ଯାଉଥିବେଳେ ତାହାର ଛାଇ ପାଣି ଉପରେ ପଡ଼ିବାରୁ ସିଂହିକା ହନୁମାନଙ୍କୁ ଆକର୍ଷଣ କରି ଗିଳିଦେଲା । କିନ୍ତୁ ହନୁମାନ ନିଜ ବିକ୍ରମରେ ରାକ୍ଷସୀର ପେଟ ଚିରି ବାହାର ଆସିଲା ଏବଂ ଫଳରେ ରାକ୍ଷସୀ ମରିଗଲା ।]

ସିଂହିକାସୁତ (ସୁନୁ)—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ରାହୁ—
Simhikāsuta (sūnu) 1. The Ascending Node; the Dragon's Head. ୨ । ଯାଗରେ ଆବାହନ କରାଯିବା ବାସୁ ପୁରୁଷ (ବାସୁ ଯାଗ ତତ୍ତ୍ୱ)—2. A being invoked during the consecration ceremony of a foundation.

ସିଂହିଟାଲି—ଦେ. ବ—ଶିଂଗି (ଦେଶ)
Simhiṭāli Simgi (See)

ସିଂହିରୀ—ପ୍ରାଦେ (ବଲଙ୍ଗିରପାଠଣା) ବ—ଭାରର ବାଶନିର୍ମିତ ଶିକା—
Simhirī The bamboo-made pan of a banghy.

ସିଂହୀ—ସଂ, ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂହ + ସ୍ତ୍ରୀ ଇ)—୧ । ମାଈ ସିଂହ; ସିଂହ ସ୍ତ୍ରୀ—
Simhī Lioness. ୨ । ସଂହିକା; ରାହୁ ମାତା—The mother of Rāhu. ୩ । ବାର୍ତ୍ତାକୀ; ବାଇଗଣ (ଅମର)—3. Brinjal. ୪ । କଣ୍ଟକାରୀ (ଅମର) ଅଙ୍କ ବୃକ୍ଷ—4. Solanum Anthocarpum. ୫ । ବୃହତୀ; ବଡ଼ାକୁଡ଼ି ଲଟାବେଁଗୋଳ (ବିଶ)—5. Solanum Indicum. ୬ । ବାସକ; ବାସଙ୍ଗ ଗଛ (ମେଦନୀ)—6. The Vasaka tree. ୭। ମୁଦ୍ଗପର୍ଣ୍ଣୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) — 7. A kind of wild creeper; Phaseolus Trilobus.

ସିଂହୀଲତା—ସଂ. ବ—ବୃହତୀ (ବିଶ୍ୱପ୍ରକାଶ); ଲଟାବେଁଗୋଳ—
Simhī latā Solanum Indicum.

ସିଂହୁଣୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସିଂହୀ)—ମାଈ ସିଂହ—
Simhuṇī सिंहिनी, सिंही सिंहनी Lioness.

ସିଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟର୍ଥକ)—ଅନୁନାସିକ ସେଁ ସେଁ ଶବ୍ଦ—
Siñ ସୁଁ ସୁଁ ସୋଁ Nasal hissing sound.
(ସିଁଇ, ସିଁ, ସୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିଁଅ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟର୍ଥକ)—ସିଅଁ (ଦେଶ)
Siñāñ Siaṅ. (See)
ସିଁଅ(ଏଁ)ଇବା—ଦେ. ଜି—ସିଅଁଇବା (ଦେଶ)
Siñāñ(eñ)ibā Siāñibā. (See)
ସିଁଅଣ(ଣା)—ଦେ. ବଣ—ସିଅଣ (ଦେଶ)
Siñāñna(ṇā) Siāṇa. (See)
[ସିଁଅଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]
ସିଁଅଁ ସେଁଇଁ—ଦେ. ବ—ସିଅଁ ସିଇଁ (ଦେଶ)
Siñāñ señiñ Siāñ si-iñ. (See)
ସିଁଇଁବା—ଦେ. ଜି—ସିଇବା (ଦେଶ)
Siñiñbā Si-ibā. (See)
ସିଁଉ(ଉଁ)ତା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୀମନ୍ତ)—ସିଉନ୍ତା (ଦେଶ)
Siñu(uñ)tā Siuntā. (See)
[ସିଁଉନ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ]
ସିଁଉଁତି(ଥି)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୀମନ୍ତ)—ସିଉନ୍ତି (ଦେଶ)
Siñuñti(thi) Siunti. (See)
[ସିଁଉନ୍ତି(ଥି)—ଅନ୍ୟରୂପ]
ସିଁଉଁତିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—ସିଉନ୍ତିଆ (ଦେଶ)
Siñuñtiā Siuntiā. (See)
[ସିଁଉନ୍ତିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]
ସିଁକେର୍—ପ୍ରାଦେ (ଲରିଆ) ବ—ସିଂଘାଣି—
Siñker The mucus of the nose.
ସିଁଗ(ଘ,ହ)ରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ସିଂଗ୍ରା (ଦେଶ)
Siñg(gh,h)-rā Siṁg-rā. (See)
ସିଁଗ(ଗି)ଲ୍—ଦେ.ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ସିଂଗଲ୍ (ଦେଶ)
Siñga(gi)l Siṁgal. (See)
ସିଁଗା(ଘା)ଣି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ସିଂଗାଣି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଶ)
Siñgā(ghā)ṇi (etc) Siṁgāṇi etc. (See)
ସିଁଗା(ଘା)ଣିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ସିଂଗାଣିଆ (ଦେଶ)
Siñgā(ghā)ṇiā Siṁgāṇiā. (See)
(ସିଁଗା[ଘା]ଣେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)
ସିଁଗା(ଘା)ପୁର—ଦେ. ବ—ସିଙ୍ଗାପୁର (ଦେଶ)
Siñgā(ghā)pura Siṁgāpura. (See)
ସିଁଗେ(ଘେ)ଇ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ସିଂଗେଇ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଶ)
Siñge(ghe)ī (etc) Siṁgeī etc. (See)
ସିଁଘ (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରା. ବ (ସଂ. ସିଂହ)—ସିଂହ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଶ)
Siñgha (etc) Siṁha etc. (See)
ସିଁଘଳ—ପ୍ରା. ବ—ସିଂହଳ (ଦେଶ)
Siñghaḷa Siṁhaḷa. (See)
ସିଁଘଳୀ—ପ୍ରା. ବ—ସିଂହଳୀ (ଦେଶ)
Siñghaḷī Siṁhaḷī. (See)
ସିଁଘାରିବା—ଦେ. ଜି—ସିଂଘାରିବା (ଦେଶ)
Siñghāribā Siṁghāribā. (See)
ସିଁଘାରି ହେବା—ଦେ. ଜି—ସିଂଘାରି ହେବା (ଦେଶ)
Siñghāri hebā Siṁghāri hebā. (See)
ସିଁଘାଳ—ପ୍ରାଦେ. (ଶବ୍ଦଶଳ) ବ—ସିଂଘାଳ (ଦେଶ)
Siñghāla Siṁghāla. (See)
ସିଁଚ—ଦେ. ବ ଓ ବଣ (ସଂ. ସିଚ୍ ଧାତୁ)—ସିଞ୍ଚା (ଦେଶ)
Siñchā Siṁchā. (See)
ସିଁଚ(ଚେ)ଇବା—ଦେ. ଜି—ସିଞ୍ଚାଇବା (ଦେଶ)
Siñchā(che)ibā Siṁchāibā (See)
ସିଁଚିବା—ଦେ. ଜି (ସଂ. ସିଚ୍ ଧାତୁ)—ସିଞ୍ଚିବା (ଦେଶ)
Siñchibā Siṁchibā. (See)
ସିଁଡ଼ି(ଢ଼ି)—ପ୍ରା. ବ (ସଂ. ଶ୍ରେଣୀ)—ସିଡ଼ି (ଦେଶ)
Siñrḍi(rḍhi) Sirḍi. (See)
ସିଁତି(ଥି)—ଦେ.ବ (ସଂ. ସୀମନ୍ତ)—୧ । ସୁନ୍ଥା; ସୀମନ୍ତ—1.Parting
Siñti(thi) of the hair over the brow. ୨ । ସୀମନ୍ତର
ସିଁଥୀ सिउथ ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—2. An ornament
ସିଁଥୀ मांगटीका for the hair of the forehead.
ସିଁଦି(ଧି) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସନ୍ଧି)—ସିନ୍ଧି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଶ)
Siñdi(dhi) (etc) Sindi etc. (See)
ସିଁଦି(ଧି)ଆ—ଦେ. ବ—ସିନ୍ଧି(ନ୍ଧି)ଆ (ଦେଶ)
Siñdi(dhi)ā Sindi(ndhi)ā. (See)
ସିଁଦି(ଧି)ଆରା(ଳ)—ଦେ. ବ—ସିନ୍ଧିଆରା (ଦେଶ)
Siñdi(dhi)ārā(ḷa) Sindiārā. (See)
ସିଁଦୁ(ଧୁ)—ପ୍ରା. ବ [ଭାମ] [ସଂ. ସିନ୍ଧୁ]—ସିନ୍ଦୁ (ଦେଶ)
Siñdu(dhu) Sindu. (See)
ସିଁଦୁ(ଧୁ)କ—ପ୍ରା. ବ—ସିନ୍ଦୁକ (ଦେଶ)
Siñdu(dhu)ka Sinduka. (See)
ସିଁଦୂର—ପ୍ରା. ବ—ସିନ୍ଦୁର (ଦେଶ)
Siñdūra Sindūra. (See)
ସିଁଦୂରି—ପ୍ରା. ବ ଓ ବଣ—ସିନ୍ଦୁରି (ଦେଶ)
Siñdūri Sindūri. (See)
ସିଁଦୂରିଆ—ପ୍ରା. ବଣ—ସିନ୍ଦୁରିଆ (ଦେଶ)
Siñdūriā Sindūriā. (See)
ସିଁସା—ଦେ. ବ—(ସଂ. ସୀସକ—ସିଂସା (ଦେଶ)
Siñsā Siṁsā. (See)
ସିଁହ (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରା. ବ (ସଂ. ସିଂହ)—ସିଂହ ଇତ୍ୟାଦି [ଦେଶ]
Siñha (etc) Siṁha etc. [See]
ସିକ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ଗମନ କରିବା; ଗତି କରିବା—
Sik (root) To go; to move.
ସିକ୍—ସଂ. ବଣ [ସିଚ୍, ଧାତୁ=ଛିଞ୍ଚିବା+କ୍ତ୍ରି. କ୍ତ୍ରପ୍]—ସେଚନ-
Sik ବାଣ—Sprinkling ଦେଦେ. ବ ଫା. ସୀକ୍]—
[ସିକ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ] ୧ । ଲୁହାର ଛଡ଼—1. Iron rod. ୨ ।
ସୁରୁଣାଳାଳିଆ ସରୁ ଜଳିଆ ବନ୍ଦୁକ—2. An old-
fashioned narrow-barelled gun.

ସିକ୍‌ମୀ—ବୈଦେ. ବ [ଫା]—ଅଧୀନ ପ୍ରକାର ଅଧିକାର—
Sik-mī Subordinate interest; an under
ସୀକ୍‌ମୀ ସିକ୍‌ମୀ tenure. ବୈଦେ.
ବଣ—ଜମିଦାର ବା ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀର ଅଧୀନ—
Subordinate; sub (tenant); holding a
subordinate tenure. [ଯଥା—ସୀକ୍‌ମୀ ଜମିଦାରୀ;
ସିକ୍‌ମୀ ରୟତ ।]

ସିକ୍‌ମୀ ଗଉଣ୍ଟିଆ—ପ୍ରାଦେ [ସମ୍ବଲପୁର] ବ—ଗଉଣ୍ଟିଆ ଥିବା ଗ୍ରାମର
Sik-mī gauntiā ଜମିଦାର ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ସମ୍ବଲପୁର
ମାନ୍ୱାଲ୍—୧୯୨୮)—Sub proprietor of lands
in a gaontiali village.

ସିକ୍‌ମୀ ଜମିଦାରୀ—ଦେ. ବ—ଜମିଦାରୀର ଅଧୀନ ଜମିଦାରୀ—
Sik-mī jamidārī A Sikmi Zamidndari.
(ସିକ୍‌ମୀ ମାହାଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସୀକ୍‌ମୀ ଜମୀଦାରୀ ସିକ୍‌ମୀ ଜମିଦାରୀ

ସିକ୍‌ମୀ ପଟା(ଟ୍ଟା)— ଦେ. ବ—ସକମ୍ ରୟତର ଦଅପିବା ପଟ୍ଟା—
Sik-mī paṭā(ṭṭā) A sub lease.
ସୀକ୍‌ମୀ ପାଟା ସକ୍‌ମୀ ପଟା

ସିକ୍‌ମୀ ପ୍ରଜା—ଦେ. ବ—ରୟତର ଅଧୀନ ରୟତ—A sub-lesee;
Sik-mī prajā a sub-tenant; an under-tenant.
[ସକ୍‌ମୀ ରୟ(ଏ,ସ୍ତ)ତ—ଅନ୍ୟରୂପ]
ସୀକ୍‌ମୀ ରାୟତ ସିକ୍‌ମୀ ପ୍ରଜା

ସିକ୍‌ମୀଦାର—ବୈଦେ. ବ—ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀର ବା ରୟତର ଅଧୀନ
Sik-mīdār ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ—Holder of a sub-
ordinate interest; a sub-lessee-
ସୀକ୍‌ମୀଦାର ସିକ୍‌ମୀଦାର

ସିକ୍‌ଲା(ଲି)—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଶିକୁଳି—
Sik-lā(li) [ସିକୁଲ୍—ଅନ୍ୟରୂପ] Chain.

ସିକ—ଦେ. ବ [ବଣିଆ ଶବ୍ଦ]—ତାରବର୍ତ୍ତୀ ତାମର ଅନେକ ତାରପ୍ରଭୃତିରେ
Sika ଯେଉଁ ତାରକୁ ପ୍ରଧାନ କରି ତାହାର ବଳରେ
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଂଶ ଗଢ଼ା ହୁଏ—The main wire
from which other finer wires radiate
in a filigree work. ବୈଦେ. ବ (ଫା ସୀକ୍)
ସିକ୍ ପତଳାଲୋହେକାଠ୍ଠ ଲୁହାର ସରୁ ଛଡ—Iron
rod.

ସିକଞ୍ଜା—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ବନ୍ଧା ବହି ଉପରେ ଚାପ ଦେବାର
Sikañjā ଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—An instrument used to
ସିକଂଜା ସିକ୍‌ଜା press bound books. [ଦ୍ର-
ଏହା ସାହାଯ୍ୟରେ ବହିର ଦାଢ଼ ମଧ୍ୟ କଟା ହୁଏ । ଅଗେ
ଓଡ଼ିଶାରେ ବହି କାଟିବା କାର୍ଯ୍ୟ ଏହାର ଦ୍ୱାରା ସରୁ ପ୍ରେସରେ
ହେଉଥିଲା । ମାତ୍ର ଏବେ କଟା କଳ(Cutting mach-
ine) ର ସୂକ୍ଷ୍ମ କଟାକାର୍ଯ୍ୟ ସିକଞ୍ଜାର ବ୍ୟବହାରକୁ
ପ୍ରାୟଶଃ ଉଠାଇ ଦେଲାଣି ।]

ସିକତା—ସଂ. ବ (ସିଚ୍ ଧାତୁ—ଛଡ଼ିବା+କର୍ମ ଅତ+ଆ)—୧ ।
Sikatā ବାଲୁକା; ବାଲି (ଗ୍ରଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1. Sand.
[ଦ୍ର—ଏ ଅର୍ଥରେ ସିକତା ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତରେ ନିତ୍ୟ
ବହୁ ବଚନାନ୍ତ] ୨ । ବାଲିଆ ଭୂଇଁ; ବାଲୁକାମୟ,
ଭୂମି (ମେଦନୀ)—2. Sandy soil. ୩ । ଶର୍କରା;
କନ୍ଦ—3. Sugar.

ସିକତାବାନ୍—ସଂ. ବଣ (ସିକତା+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍; ସିକତା
Sikatābān ବତ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା. ୧ବ)—ସିକତିଳ; ବାଲୁକା-
(ସିକତାବନ୍ତ—ସ୍ତ୍ରୀ) ମୟ—Sandy; full of sand.

ସିକତାମୟ—ସଂ. ବଣ—ବାଲୁକାମୟ—Sandy. ସଂ. ବ—
Sikatāmaya ୧ । ବାଲୁକାମୟ ତଟ—1. Sandy
[ସିକତାମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] bank ୨ । ଯେଉଁ ଦ୍ୱୀପର ଉପକୂଳ
କେବଳ ବାଲୁକାପୂର୍ଣ୍ଣ—2. An island with
sandy shore.

ସିକତିଳ—ସଂ. ବ (ସିକତା+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଇଳ)— ସିକତାମୟ; ବାଲୁକା-
Sikatila ମୟ—Sandy.

ସିକନ୍ଦର୍—ଦେ. ବ (ନାମ)—ସେକନ୍ଦର୍ (ଦେଖ)—
Sikandar Sekandar (See)
[ସିକନ୍ଦର୍ ବଦସା(ବାଦସାହା)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସିକଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା; ଶକଲ୍; ତୁଳନା ସଂ. ଶିଖା)—ମୁହଁର
Sikal ଚେହେରା—Facile expression; mien;
ଚେହେରା ଶକଲ bearing.

ସିକଲ୍ ଖସି ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବ—ମୁହଁର ଚେହେରା ବିବର୍ଣ୍ଣ ହେବା;
Sikal khasi pardibā ମୁହଁ ଶୁଖିଯିବା—State of be-
ମୁଖଫ୍ୟାକାସେ ହଓୟା ଶକଲନୀଚାହୋନା ing browbeaten.
[ସିକଲ୍ ଖସିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସିକ(କା, ଖ)ସ୍ତ—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସିକସ୍ତ୍=ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ)—
Sika(kā,kha)sta ତୁଳ ସଂ. ଶୁଷ୍କ) ୧ । କ୍ଷତି—1.Damage.
କ୍ଷତି ସିକସ୍ତ ୨ । ବିନାଶ—2. Destruction. ୩ ।
ଭଙ୍ଗ—3. Breaking. ୪ । କ୍ଲାନ୍ତି—4. Weari-
ness. ବୈଦେ. ବଣ—୧ । କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ—1.Damag-
କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ସିକସ୍ତ ed. ୨ । ଭଗ୍ନ—2. Broken.
୩ । ବିନଷ୍ଟ—3. Destroyed. ୪ । ଶୁଷ୍କ—
4. Dried up; withered. ୫ । ଦୁରବସ୍ଥାପ୍ରାପ୍ତ—
5. Reduced to bad or wretched condi-
tion. ୬ । କ୍ଲାନ୍ତ; ଶ୍ରାନ୍ତ—6. Pulled down;
fatigued. ୭ । ବିମର୍ଷ—7. Sorrowfult. ୮ ।
ଜୀର୍ଣ୍ଣଶୀର୍ଣ୍ଣ—8. Emaciated; lean.

ସିକ(କା)ସ୍ତ୍ରପ (ପା)ଇଉଅ(ଆ)ସ୍ତ—ବୈଦେ.ବଣ (ଚତୁରଥ) (ଫା)—
Sika(kā)stpa(pā)iua(ā)st ଯେଉଁ ଭୂମି ନିଜ
ସିକସ୍ତପାଇବସ୍ତ ସିକସ୍ତପୈବସ୍ତ ବଢ଼ିବେ ଖୋଇ ହୋଇଯାଏ
[ସିକ(ବ)ସ୍ତ୍ର ପ(ପା)ଇଉସ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ] ବନ୍ୟା ଯେଉଁ ଜମି
ନିଜ ଖାଇଯାଇ ଥିବାରୁ ଜଳ ହୋଇଥାଏ—(Land)

Damaged by erosion by the flood of a river; diluvian. [ଦ୍ର—ନଦୀର ଉଚ୍ଚସ୍ତ୍ର କୂଳରେ ଥିବା ଜମିର ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଅକୂଳର ଜମିରୁ ନଦୀଗର୍ଭ ଖାଇଯିବା ଓ ଅନ୍ୟ କୂଳରେ ଚଡ଼ା ପଡ଼ିଯିବା ଯୋଗୁ ଯେଉଁ ବିବାଦ ଘଟେ ତାହା ମୀମାଂସା କରିବାକୁ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଆଇନ୍ କରିଅଛନ୍ତି ।]

ସିକ(କା)ସ୍ତି—ବୈଦେ. ବି (ସଂ)—୧ । କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ଅବସ୍ଥା—1. Sika(kā)sti Damaged condition. ୨ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା-ଗ୍ରସ୍ତ ସକସ୍ତୀ ଗ୍ରସ୍ତ ଅବସ୍ଥା—2. Wretched state.

[ସିକ(କା)ସ୍ତିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ] ବୈଦେ. ବିଣ ୧ । କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ; କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ସିକସ୍ତ ବିନଷ୍ଟ—1. Damaged; ruined. ୨ । କ୍ଲାନ୍ତ—2. Pulled down; fatigued; wearied. ୩ । ଦୁଃଖିତ—3. Sorrowful. ୪ । ଦୁରବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ—4. Reduced to wretched condition.

ସିକସ୍ତି ଜମି—ବୈଦେ. ବି—ନଦୀବଢ଼ି ଦ୍ୱାରା ଖାଇଯାଇଥିବା ବା ବାଲି ମାଡ଼ିଯାଇ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଜମି—Sikasti jami ସିକସ୍ତିଜମି सिकस्तीजमीन Land damaged by allu vion and diluvion.

ସିକା—ବୈଦେ. ବି—ସିକ୍କା (ଦେଖ)—Sikā (ସିକାଟକା—ଅନ୍ୟରୂପ) Sikkā (See)

ସିକା(ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—(ସଂ. ସିକ୍ୟ ବା ଶିକ୍ୟ)—ଶିକା ଇତ୍ୟାଦି Sikā (etc) ଦେଖ)—Sikā etc (See)

ସିକାଏ(ୟ,ୟେ)ତ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ସିକାୟତ୍)—ଅଭିଯୋଗ—Sikāe(ya,ye)t 1. Complaint. ୨ । ଦୋଷାରୋପ—ଶିକାୟତ୍ ଶିକାୟତ 2. Laying of a charge against a person. ୩ । ନିନ୍ଦା—3. Blame. ୪ । ଚୁଗୁଲି—4. Backbiting.

ସିକାଏ(ୟ,ୟେ)ତି—ଦେ. ବିଣ—ସିକାଏତ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Sikā(ya, ye)ti Relating to complaint. ଶିକାୟତୀ शिकायती

ସିକାୟା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଅରିଷ୍ଟକ)—କରୁଣ ଜାତୀୟ ଏକ କଙ୍ଗାଲୀ ଗଛ—Sapindus Mukorissi. [ଦ୍ର—ଛୋଟରିଠା कोची, सीकाकइ, बनरिठा ଏହା ପୁଷ୍ପ ଓ ଫଳ ଭିତରେ ବଣରେ ଜନ୍ମେ । ଏଥିର ଛାଲ ଓ ଫଳ ଔଷଧରେ ଲାଗେ; ଛାଲ ଚେପଟା ଓ ଚିକ୍କଣ ଘର ପୁଟ-ବାଲି; ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଚେପଟା ମଞ୍ଜି ଥାଏ । ଏହି ଛାଲିକୁ ବାଟି ମାଇପେ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇ ଗାଳ ଧୋଇ ବାଳରୁ ମଳ ସଫା କରନ୍ତି । ଏହାକୁ ଗଞ୍ଜାମରେ 'ବଡ଼ିଫଳ' କହନ୍ତି ।]

ସିକି—ଦେ. ଅ (ଜିଜ୍ଞାସାର୍ଥକ)—ସିନା; ଜଣେ; ଟି; ହିଁ—Siki Certainly. [ଉ—ଖାରକୁ ଖାର ସିକି ରଖା କରି ପାରେ, ପ୍ରାକୃତ ଲୋକଠାରେ ସମ୍ଭବ ନ ପାରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ହି ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।]

ସିକ(କ୍କି)ମ୍—ଦେ. ବି(ନାମ)—ନେପାଳ ଓ ଭୁଟାନର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ୱାଧୀନ ରାଜ୍ୟ ବିଶେଷ—Name of a feudatory State between Nepal and Bhutan. ସିକିମ୍ सिक्किम

ସିକିମ୍(ମି) (ଇତ୍ୟାଦି)—ବେଦେ. ବ ଓ ବିଣ—ସିକ୍ମି ଇତ୍ୟାଦି Sikim(mi) (etc) (ଦେଖ)—Sik-mī etc. (See)

ସିକୁନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଖଡ଼ିଅଳ) ବି—ବାଉଁଶ ଚଟ୍ଟା; ବାଉଁଶ ଚିରି ହୋଇ ଲମ୍ବ ହେବା ସରୁ କାଠି—Long narrow sticks made out of bamboo lathis.

ସିକେ(ଖେ)ନ—ପ୍ରାଦେ. (ଖଡ଼ିଅଳ) ବିଣ—୧। ମଣ ହେଉଥିବା(ପଶୁ) Sike(khe)n 1. Under training. —୨। ଅନ୍ୟଠାରୁ ଶିକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାପ୍ତ(ବୁଦ୍ଧି)—2. Got from the teaching of another.

ସିକେ(ଖେ)ନ୍ ବଚ୍ଛା—ପ୍ରାଦେ. (ଖଡ଼ିଅଳ) ବି—ମଣ ହେଉଥିବା Sike(khe)n bachhā ବାଛୁରି—A young ox which is being trained to draw plough or cart. [ଦ୍ର—ଜନ୍ମଠାରୁ ୩।୪ ମାସ ଯାଏ ବାଛୁରୀକୁ ଲୁଚ ବଛା, ଦୁଧ ପିଉଥିବା ଯାଏ—ପିଅବଛା, ଦୁଧ ଛାଡ଼ିବା ପରେ—ଛଡ଼ା ବଛା; ମଣ ହେଉଥିବା ସମୟରେ ସିକେନ୍ ବଛା, ମଣ ହେବାର ଏକ ବର୍ଷ ପରେ ବାଉଁବଛା, ତତ୍ପରେ ବଳଦ କହନ୍ତି ।]

ସିକେନ୍ ବୁଦ୍ଦି(ବୁଧି)—ପ୍ରାଦେ. (ଖଡ଼ିଅଳ) ବି—ଅନ୍ୟଠାରୁ ଶିକ୍ଷା ପାଇଥିବା ବୁଦ୍ଧି; ଶିଖେଇ ଦେଇ ବୁଦ୍ଧି—Siken buid(budhi) —Intelligence due to the tutoring of another person.

ସିକେନ୍ ବୁଧିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଖଡ଼ିଅଳ) ବିଣ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟର କଥାରେ ଚାଲେ—Siken budhiā A person who acts according to the tutoring of another.

ସିକ୍କ—ବୈଦେ. ବି—ସିକ୍ (ଦେଖ) Sikka Sik (See)

ସିକ୍କା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ସିକ୍କା=ମୁଦ୍ରା; ମୋହର; ଛାପ)—Sikkā ମୋଗଲ ବାଦସାହାଙ୍କ ଅମଳରେ ଭାରତରେ ଚଳୁଥିବା (ସିକ୍କା ଟଙ୍କା—ଅନ୍ୟରୂପ) ରୌପ୍ୟ ମୁଦ୍ରା; ଗୋଲ ଟଙ୍କା (ଏହା ସିକା, ସିକା ଟାକା ଆକାରରେ ଅଧୁନିକ ଟଙ୍କାଠାରୁ ଛୋଟ, କିନ୍ତୁ ଓଜନରେ ବେଶୀ ଏବଂ ଏଥିରେ ଅଧୁନିକ ଟଙ୍କା ଅପେକ୍ଷା ଖାଦ କମ ଥିଲା)—Silver coin current in India during the Moghul reign. ସିକ୍କା सिक्का [ଦ୍ର—୧୮୦୦ ମସିହାରେ ଇଂରାଜୀ ରାଜତ୍ୱ ଆରମ୍ଭ ହେବାରୁ ସିକ୍କା ଏକ ଟଙ୍କାର ମୂଲ୍ୟ ୪ ଚାହାଣ କରିଦିଆ ହେଲା । ଭାଷାଭାଷ୍ୟ. ପ୍ରାଚୀନ. ଉତ୍କଳ—୧୦୦ ସିକ୍କା ଟଙ୍କା = ଅଧୁନିକ ଟ ୧୦୨।୶୨ ପାଇ ।]

ସିକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (ସିଚ୍ ଧାତୁ=ଛିଞ୍ଚା+କର୍ମ. ତ)—୧ । ପାଣି ଛିଞ୍ଚା ପାଇଥିବା—1. Sprinkled with water. ୨ । ଆର୍ଦ୍ରୀକୃତ—2. Moistened.
Sikta

ସିକ୍ଥ—ସଂ. ବି (ସିଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଥ)—୧ । ମଧୁଚ୍ଛିଷ୍ଟ; ମହଣ (ମେଦଗ)—1. Bees wax. ୨। ନୀଳୀ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)-2. The Indigo plant. ୩ । ଭୁକ୍ତପୁଲାକ; ଗ୍ରାସ; ଅନ୍ନର ଏକ ଗ୍ରାସ (ମେଦଗ)—3. One mouthful of food.
Siktha

ସିକ୍ଥକ—ସଂ. ବି (ସିକ୍ଥ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—ମଧୁଚ୍ଛିଷ୍ଟ; ମହଣ—
Sikthaka Bees wax.

ସିକ୍ମୀ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେଶଜ. ବି ଓ ବିଣ—ସିକ୍ମୀ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sikmī (etc) Sik-mī etc. (See)

ସିକ୍ୟ(କ୍ୟା)—ସଂ. ବି (ସିଚ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ; +ଆ)—ଶିକା (ଦେଖ)—Śikā (See)
Sikya(kyā)

ସିକ୍ୟିତ—ସଂ. ବିଣ (ସିକ୍ୟ+ଇତ)—ଶିକାରେ ରଖା ପାଇଥିବା (ବସ୍ତୁ)
Sikyita —(anything) Kept in a 'Sikā.'

ସିକ୍ଷ୍ୟ—ସଂ. ବି—ସ୍ଫଟିକ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
Sikshya Quartz.

ସିଖ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ଶିଖ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Sikh (etc) Śikh etc. (See)

ସିଖର(ରି)ଣୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶିଖରିଣୀ)—ଶିଖରିଣୀ ୩ (ଦେଖ)—
Sikhara(ri)ṇī Śikhariṇī (See)

ସିଖା—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶିକ୍ଷା; ପ୍ରା. ସିକ୍ଖା)—୧ । ଶିକ୍ଷା—1. Learning. ୨ । ଶିଖ(ହା)ଇବା; ଉତ୍ତେଜିତ ଶେଖା ସିଖା କରିବା—2. Instigating. ୩ । ଅଧ୍ୟାପନା—3. Teaching; tutoring. ଦେ. ବିଣ—୧। ଶିକ୍ଷା ଉତ୍ତେଜିତ ପ୍ରାପ୍ତ—1. Taught; tutored. ୨ । ଉତ୍ତେଜିତ—2. Instigated. ୩ । ଯେ ଅନ୍ୟଠାରୁ ଶିକ୍ଷା କରେ—3. Learning from another. [ଉ—ଦେଖା ସିଖା ଓଡ଼ିଶା—ଦୁଗ ।]
Sikhā सिखा सिखा सिखित

ସିଖ୍ରି—ପ୍ରାଦେ. (ଲରଥ) ବି ଓ ବିଣ—ଅଇଁଠା—
Sikhri Leaving of another's food.

ସିଗ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଲରଥ) ବି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଅଗ୍ରଭାଗ—
Sig The top part of anything.

ସିଗ୍(ଗା)ରେଟ୍—ଦେଶଜ. ବି (ଇଂ. ସିଗାରେଟ୍)—ଏକ ଜାତୀୟ ଛୋଟ ପିକା—Cigarette.
Sig-(gā)ret (ସିଗ୍ରେଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ସିଗାରେଟ୍ सिगरेट

ସିଗଲ୍—ଦେଶଜ. ବି (ଇଂ. ସିଗଲ୍)—ସମୁଦ୍ର ଉପରେ ଭାସିବା ଓ ଉଡ଼ିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଛୋଟ ଚଢ଼େଇ—Sea-gull.
Sigal ସିଗଲ୍ सिगल

ସିଗା—ପ୍ରାଦେ. (ବଲଙ୍ଗିର ପାଟଣା) ବିଣ—ବଡ଼—
Sigā Large.

ସିଗାର୍—ଦେଶଜ. ବିଣ (ଇଂ. ସିଗାର୍)—ପିକା—
Sigār ସିଗାର सिगार Cigar.

ସିଗାର୍ ଟ୍ରେ—ଦେଶଜ. ବି (ଇଂ)—ପିକା ରଖିବା ଥାଳିଆ—
Sigār tre Cigar-tray.
ସିଗାରଟ୍ରେ सिगार ट्रे

ସିଗିର୍ ବିଗିର୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ସାଲୁ ସାଲୁ (ଦେଖ)
Sigir bigir Sālu sālu. (See)

ସିଗ୍ନାଲ୍—ଦେଶଜ. ବି (ଇଂ. ସିଗ୍ନାଲ୍)—ଷ୍ଟେସନକୁ ରେଲଗାଡ଼ି ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଉକ୍ତ ଗାଡ଼ିର ଆଗମନସୂଚକ ପୂର୍ବ-ସିଗନାଲ ସିଗନଲ ସଙ୍କେତ—Signal given of an incoming train.
Signāl

ସିଗ୍ନାଲର୍—ଦେଶଜ. ବି (ଇଂ. ସିଗ୍ନାଲର୍)—୧ । ସଙ୍କେତଦାତା; ଯେ ସଙ୍କେତ ଦିଏ—1. Signaller. ୨ । ରେଲ ସିଗ୍ନାଲର ଗାଡ଼ିର ସିଗନାଲ୍ ଦେଖାଇବା ଭାର ଯେଉଁ କର୍ମଚାରୀ ସିଗନଲର ବା ଭୃତ୍ୟ ଉପରେ ଥାଏ—2. Signal man. (ସିଗ୍ନଲ୍ ମାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ଟେଲିଗ୍ରାଫ କଳ ଚଳାଇବା କର୍ମଚାରୀ—3. The operator of a Telegraph Office.
Signālar

ସିଗ୍ରି—ପ୍ରାଦେ (ଲରଥ) ବି—ପିଠା ବିଶେଷ—
Sigri A kind of cake.

ସିଙ୍କ୍ରା—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ଶିକଳି—
Siṅk-rā A chain.

ସିଙ୍କୋନା—ଦେଶଜ. ବି (ଇଂ. ସିନ୍‌କୋନା)—ଅଳ୍ପକାଦ ବର୍ଗର ଅମେରିକା ଦେଶୀୟ ଗଛ—Cinchona. [ଦ୍ର—ସିଙ୍କୋନା ବର୍ତ୍ତମାନ ବଙ୍ଗର ଦାର୍ଜିଲିଙ୍ଗ୍ ଓ ମାଦ୍ରାଜର ନୀଲଗିରି ପାହାଡ଼ରେ ଲେଣ୍ଡମେଣ୍ଟ ଦ୍ୱାରା ଏହାର ଚାଷ ହେଉଅଛି । ଏହି ଗଛର ଛେଲି ପାଣିରେ ତିତିଲେ ସେଥିରୁ ଏକପ୍ରକାର ମଣ୍ଡ ବାହାରେ । ସେ ମଣ୍ଡକୁ ଶୁଖାଇଲେ ତାହା ଅପାଣ୍ଡୁର ଚୂର୍ଣ୍ଣରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ତାହାକୁ 'ସିଙ୍କୋନା' ବା କୁଇନାଇନ୍ କୋଳାଯାଏ । ଏହା ଜ୍ୱରଘ୍ନ ଔଷଧ; ଏହା ଖାଇଲେ ବାନ୍ତି ଦେଖାଏ; ବେଶୀ ମାତ୍ରାରେ ଏହା ସେବନ କଲେ ଦୁର୍ବଳତା ବଢ଼େ ଓ କାନରେ ଝାଁଇଁ ଝାଁଇଁ ଶବ୍ଦ ଓ ମୁଣ୍ଡଚକ୍ରା ଅନୁଭୂତ ହୁଏ ।]
Siṅkonā (ସିନ୍‌କୋନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିଙ୍କୋଳା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଶିକୁଳା ଘାସ (ଦେଖ)
Siṅkolā Śikulā ghāsa. (See)

ସିଙ୍ଗ(ଙ୍ଘ,ହ)ରା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶିଂଗ୍ରା (ଦେଖ)
Siṅg(ṅgh,h)-rā Śiṅg-rā. (See)

ସିଙ୍ଗ୍‌ସିଙ୍ଗିଆ—ପ୍ରାଦେ (ପାଳପୁର) ବି—ଝିଙ୍ଗିଶୁଳା; ଭମଭମ—
Siṅg-siṅgiā Surly; peevish.
(ଉ—ସେ ଜଣେ ଭାରି ସିଙ୍ଗ୍‌ସିଙ୍ଗିଆ ଲୋକ ।)

ସିଙ୍ଗ(ଙ୍ଘ) (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରା.ବି (ସଂ.ସିଂହ)—ସିଂଗ (ଘ)ଇତ୍ୟାଦି(ଦେଖ)
Siṅga(ṅgha) (etc) Śiṅga(gha) etc. (See)

ସିଙ୍ଗ(ଙ୍ଗି,ଙ୍ଗେ,ଙ୍ଘ,ଙ୍ଘି,ଙ୍ଘେ)ଡ଼ା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—୧ । ଶିଂଗଡ଼ା
Siṅga(ṅgi,ṅge,ṅgha,ṅghi,ṅghe)rḍā (etc) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଶ)—1. Siṅgarḍā etc. (See). ୨ । ତାଳଚେରର ନଦୀ ବିଶେଷ—2. Name of a river in the Talcher State of Orissa. (ଦ୍ର—ସିଙ୍ଗଡ଼ା ଚଟିଶ ଧୌତ ଅଙ୍ଗାର ପ୍ରାନ୍ତରେ । ରାଧାନାଥ, ମହାଯାତ୍ରା ।)

ସିଙ୍ଗ(ଙ୍ଗି)ଲ୍—ଦେ. ବ ଓ ବିଣ—ଶିଂଗଲ୍ (ଦେଶ)
Siṅga(ṅgi)l Siṅgal. (See)

ସିଙ୍ଗା(ଙ୍ଘା)ଣି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ଶିଂଗାଣି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଶ)
Siṅgā(ṅghā)ṇi (etc) Siṅgāṇi etc. (See)

ସିଙ୍ଗା(ଙ୍ଘା)ଣିଆ—ଦେ. ବିଣ, ସ୍ତ୍ରୀ—ଶିଂଗାଣିଆ (ଦେଶ)
Siṅgā(ṅghā)ṇiā Siṅgāṇiā. (See)
(ସିଙ୍ଗା[ଙ୍ଘା]ଣେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସିଙ୍ଗା(ଙ୍ଘା)ପୁର—ଦେ. ବ (ନାମ)—୧ । ମାଲୟ ଉପଦ୍ୱୀପର ଦକ୍ଷିଣ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଥିବା ବନ୍ଦର—1. Singapore. [ଦ୍ର—ଏହା ମାଲୟ ଉପଦ୍ୱୀପର ଦକ୍ଷିଣରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱୀପ । ୧୮୧୯ ସାଲରେ ସର୍ ଷ୍ଟାମ୍‌ଫୋର୍ଡ଼ ରାଫଲ୍‌ସ ଏହାକୁ ଇଷ୍ଟଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନୀଭୁକ୍ତ କରିଥିଲେ । ୧୯୨୧ ସାଲରେ ଏଠାରେ ଦୁର୍ଗ ନିର୍ମାଣ କରି ଏହାର ଶ୍ରୀ ବୃଦ୍ଧି ହେଲା । ସେତେବେଳେ ଏହା ଗୋଟିଏ ଜଙ୍ଗଲମୟ ସମୁଦ୍ରତଟସ୍ଥ ସ୍ଥାନ ଥିଲା; କେବଳ ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ସୁରକ୍ଷିତ ବାଲିର ପୋତାଶ୍ରୟ ଥିଲା । ବ୍ରିଟିଶ୍ ଇଞ୍ଜିନିୟରମାନଙ୍କର ଚେଷ୍ଟାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହାକୁ ଶୁଷ୍କଭୂମି, ପୋତାଶ୍ରୟ, ରାସ୍ତା ଏବଂ ରେଲରାସ୍ତାରେ ସଜ୍ଜିତ କରାଯାଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ପୃଥିବୀରେ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ଦୁର୍ଗସମ୍ବଳିତ ଦ୍ୱୀପ । ଏହା ବ୍ରିଟିଶ୍‌ଜାତିର ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗରରେ ସର୍ବପ୍ରଧାନ ନୌବାହିନୀ କେନ୍ଦ୍ର [Naval Base]. ଏହି ନୌକେନ୍ଦ୍ର ନିର୍ମାଣରେ ୯୦୦ ଲକ୍ଷ ପାଉଣ୍ଡ ବା ପ୍ରାୟ ୧୩ କୋଟି ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଅଛି । ଏଥିର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୋଠାବାଡ଼ିମାନଙ୍କ ଖର୍ଚ୍ଚ ହିସାବ କଲେ ମୋଟ ଖର୍ଚ୍ଚ ଦୁଇକୋଟି ପାଉଣ୍ଡ ବା ୩୦ କୋଟି ଟଙ୍କାରୁ ଅଧିକ ହେବ । ଏଠାରେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଯୁଦ୍ଧଜାହାଜ ଏବଂ ଉଡ଼ାଜାହାଜ ରହିଅଛି । ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ, ନିଉଜିଲାଣ୍ଡ, ହଙ୍ଗକଙ୍ଗ ପ୍ରଭୃତି ଦେଶମାନଙ୍କୁ ଏବଂ ଚିନ୍‌ଦେଶରେ ବ୍ରିଟିଶ୍‌ଜାତିର ବିପୁଳ ବାଣିଜ୍ୟକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ଏହି ନୌକେନ୍ଦ୍ରର ପ୍ରଧାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।

ସନ୍ଦର୍ଭଲେଖକ—ଶ୍ରୀ ଜଗବନ୍ଧୁ ତ୍ରିପାଠି, ବି. ଏ, ବି. ଟି ।]
୨ । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ମଧୁପୁର ଜିଲ୍ଲାଅନ୍ତର୍ଗତ ଗ୍ରାମବିଶେଷ—2. Name of a village in Cuttack district. [ଦ୍ର—ଏଠାରେ ପଣ୍ଡାସଂକ୍ରାନ୍ତି ସମୟରେ ଏକମାସବ୍ୟାପୀ ଏକ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ମେଳା ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶା ବାହାର ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରୁ ଅନେକ ଦେଶୀୟ ଆସି ଏଠାରେ ମାସବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହନ୍ତି । ନାନା ଦୂର ସ୍ଥାନରୁ ସମ୍ପ୍ରାୟିକ ନରନାରୀ ଏହି ମେଳା ଦେଖିବା ପାଇଁ ରୁଣ୍ଡ ହୁଅନ୍ତି ।]

ସିଙ୍ଗାର୍ ବାର୍ଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର)—ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ କଡ଼ି କାଠ
Siṅgār bārḍi ଉପରେ ରହିଥିବା ଛୋଟ ଛୋଟ କାଠଖଣ୍ଡ (ଯାହା ଉପରେ ପତ୍ରା ଛତର ଟାଇଲ୍ ବସାଯାଏ); ବରଗା—Pieces of rafter put over two timbers of a roof.

ସିଙ୍ଗାର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—୧ । ଶିଂଗାର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଶ)—
Siṅgāra (etc) 1. Siṅgāra etc. (See). ୨ । ଭୂଷଣ—
ସିଂଗାର 2. Ornament. [ଦ୍ର—ଚ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଭାହା ରୂପଶୋଭା,
ସିଗାର ଅହା ବିଶାଳ ଯାର ସିଙ୍ଗାର । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।]

ସିଙ୍ଗା(ଙ୍ଘା)ରିବା—ଦେ କ୍ରି—ସିଂଘାରିବା (ଦେଶ)
Siṅgā (ṅghā) ribā Siṅghāribā. (See)

ସିଙ୍ଗା(ଙ୍ଘା)ରି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସିଂଘାରି ହେବା (ଦେଶ)
Siṅgā (ṅghā) ri hebā Siṅghāri hebā. (See)

ସିଙ୍ଗୁରୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଶାଗୁଅନ୍ (ଦେଶ)
Siṅguru Sāguān. (See)

ସିଘଣ—ସଂ. ବ (ହନସ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ; ଣତ୍ୱବିଧାନ)—ସିଘାଣ
Siṅghaṇa (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)(ଦେଶ)—Siṅghāṇa. (See)

ସିଘଣକ—ସଂ.ବ (ସିଘଣ+ଅକ)—ସିଘାଣ [ଦେଶ](ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)
Siṅghaṇaka Siṅghāṇa [See].

ସିଘଳ—ପ୍ରା. ବ—ସିଂହଳ [ଦେଶ]—
Siṅghala Siṁhala [See].

ସିଘଳୀ—ପ୍ରା. ବ.—ସିଂହଳୀ [ଦେଶ]
Siṅghalī Siṁhalī [See].

ସିଘା—ଦେ. ବ—୧ । ଶିଂଘା (ଦେଶ)—1. Siṅghā (See).
Siṅghā ୨ । ଚିଲିକାରେ ଚଳୁଥିବା ଡଙ୍ଗାର ପାଲକୁ ବା ଡଲେଇକୁ ଅଗ ସଙ୍ଗରେ ଖଟାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଦଉଡ଼ି (ନିଟିଆରୁ ଛୋଟ)—2. The string which fastens the sail or bamboo matting to the prow of a country boat in the Chilka lake.

ସିଘାଣ—ସଂ.ବ (ହନସ୍ ଧାତୁ=ନାଶକରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅନ;ବର୍ଣ୍ଣବିପର୍ଯ୍ୟୟ;
Siṅghāṇa ଣତ୍ୱବିଧାନ)—ସିଂଘାଣ (ଦେଶ)—
Siṁhāṇa [See].

ସିଘାରୀ—ଦେ. ବ—ରାଜା ବା ଦେବତାଙ୍କ ବେଶକାରୀ—
Siṅghārī Dresser; dresser of an idol or a King.
ଶିଙ୍ଗାରୀ ସିଂଗାରୀ

ସିଘିନୀ—ସଂ. ବ—ନାସିକା (ଦେହାୟୁଧ)—
Siṅghinī The nose.

ସିଘୁଣୀ—ପ୍ରା. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସିଂହୁଣୀ (ଦେଶ)—
Siṅghuṇī Siṁhī [See].
(ସିଘ—ସୁଂ)

ସିଚ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ସେଚନ କରିବା; ଛୁଞ୍ଚିବା—
Sich [root] 1. To sprinkle. ୨ । ସିକ୍ତ କରିବା;

ଓଦା କରିବା—2. To moisten. ୩ । ସେଙ୍କିବା; ଉତ୍ତାପ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—3. To foment; to apply heat.

ସିଚୟ—ସଂ. ବି (ସିଚ୍ ଧାତୁ=ଜଳାଦି ସେଚନ କରିବା+କର୍ମ.ଅୟ)—
Sichaya ୧ । ବସ୍ତ୍ର (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—1. Cloth. ୨ । ଜୀର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତ୍ର (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—2. Torn cloth; rag.

ସିଜର୍—ଦେ. ବି (ନାମ) (ଇଂ. ସିଜାର୍)—ପ୍ରାଚୀନ ରୋମ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର
Sijar ସୀଜର୍ ସିଜର ଜନୈକ ରାଜା—Caesar.
[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ପୁତ୍ର ନାମ ଜୁଲିଅସ୍ ସିଜର୍ (Julius Caesar) । ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀ: ପୂ: ୧୦୦ ଅବ୍ଦ । ବାଗ୍ମିପ୍ରବର ସିସିରୋଙ୍କର ଏ ସମସାମୟିକ ଥିଲେ । ଏ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତାରେ ରୋମ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲି ପରିଗଣିତ ହୋଇ ଥିଲେ ଏବଂ ସିସିରୋଙ୍କ ଛଡ଼ା ଏହାଙ୍କ ପରି ରୋମ୍‌ରେ ଅନ୍ୟ କେହି ବାଗ୍ମୀ ନ ଥିଲେ । ଏ ପ୍ରଥମେ ରୋମ୍ ରାଜ୍ୟରେ ଜଣେ ଶାସନକର୍ତ୍ତା (consul) ହୋଇ ପରେ ଇଉରୋପର ପଶ୍ଚିମବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶକୁ ଓ ଇଂଲଣ୍ଡକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ସେ ଦେଶମାନଙ୍କୁ ରୋମ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଭୁକ୍ତ କଲେ । ଏ ଅଫ୍ରିକାକୁ ଯାଇ ସେଠାର ରାଜକୁମାରୀ କ୍ଲିଓପାଟ୍ରାଙ୍କଠାରେ ପ୍ରାଣ ସମର୍ପଣ କଲେ । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ସେ କ୍ରମଶଃ ୩ ଗୋଟି ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ପାଣି ଗ୍ରହଣ କରି ସାରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଔରସରେ କ୍ଲିଓପାଟ୍ରାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ହେଲା । ତାହା ପରେ ଏ ମିଶରର ରାଜା ଟଲେମୀଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି କ୍ଲିଓପାଟ୍ରାଙ୍କୁ ମିଶରର ରାଜ ସିଂହାସନରେ ବସାଇ ଦେଶକୁ ଫେରିଲେ । ଏ ଅପଣାକୁ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ର ରୋମ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସମ୍ରାଟ୍ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରୁଅଛନ୍ତି, ଏହା ସନ୍ଦେହ କରି କେତେଜଣଏ ଦେଶପ୍ରାଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଚକ୍ରାନ୍ତ କରି ଏହାଙ୍କୁ ଖ୍ରୀ: ପୂ: ୪୪ ଅବ୍ଦରେ ଗୁପ୍ତ ଭାବରେ ହତ୍ୟା କଲେ ।

ଏ ଖ୍ରୀ: ପୂ: ୫୫ ଅବ୍ଦରେ ଇଂଲଣ୍ଡକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ତାହାକୁ ରୋମ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟଭୁକ୍ତ କରିଥିଲେ । ଏ ପଣ୍ଡିତାର ସଂସ୍କାର କରିଥିଲେ ଓ ଲାଟିନ୍ ବ୍ୟାକରଣରେ ଅପାଦାନ କାରକ (Oblative case)ର ନୂତନ ପ୍ରଚଳନ କରାଇଥିଲେ ।]

ସିଜା—ଦେ. ବି ଓ କ୍ରି—ସିଝା (ଦେଖ)
Sijā Sijhā (See)

ସିଜା(ଜେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସିଝାଇବା (ଦେଖ)
Sijā(je)ibā Sijhāibā (See)

ସିଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସିଝିବା (ଦେଖ)
Sijibā Sijhibā (See)

ସିଜୁ—ଦେ. ବି—ସିଜୁ (ଦେଖ)—Sijhu (See) [ଦ୍ର—ସିଜୁ
Siju ଅଳ୍ପ ବାଡ଼େ, ଛଞ୍ଚା ପିଡ଼ା ଡାଳେ, ଫୁଟେ ଭୋଗ ଜଳ୍ପି ଫୁଲେ । ଜନକଶୋର ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।]

ସିଝା—ଦେ. ବି (ସଂ. ସିଦ୍ଧ; ପ୍ରା. ସିଜ୍ଝ)—ସିଦ୍ଧ କରିବା—
Sijhā Boiling.
ସୀଜା, ସୀଝା ସୀମ୍ଝା ଦେ. ବିଣ—ସିଦ୍ଧ—Boiled.

ସିଝା(ଝେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଗ୍ନି ଉତ୍ତାପରେ ସିଦ୍ଧ କରିବା—
Sijhā(jhe)ibā To boil a thing over fire.
ସୀଜାନ, ସୀଝାନ ସୀମ୍ଝାନା

ସିଝା ଘା—ଦେ. ବି—ଗରମ ପାଣି ବା ଗରମ ତେଲ ଆଦି ପତ
Sijhā ghā ଦେହରେ ହୋଇଥିବା ଫୋଟକା ଓ ବ୍ରଣ—
ସିଝା ଘା ସୀମ୍ଝା ଘା Scald.
(ସିଝା ଘାଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିଝା ମଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ସଂ-ହରୁମ) ବି—ଅଧାରରେ ସିଦ୍ଧ ମଣ୍ଡା ପିଠା-
Sijhā mandā Cake boiled in water vapour.

ସିଝିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସିଦ୍ଧ; ଫ. ସିଧ୍ ଧାତୁ)—ଅତପ ବା ଅଗ୍ନିରେ
Sijhibā ସିଦ୍ଧ ହେବା—To be boiled over fire or
ସୀଜା, ସିଝା ସିମ୍ଝା in sun's rays.

ସିଜୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୀହୁଣ୍ଡ; ସେହୁଣ୍ଡ; ସ୍ନୁହୀ) —ପତର ସିଜୁ; ମନସା
Sijhu ସିଜୁ; କଣ୍ଟା ସିଜୁ—Euphorbia Nivulia;
ସୀଜ, ସୀଝ, ମନସା ସୀଜ Euphorbia Hirta (Haines).
ସିଜ, ଡୁଣ୍ଡୀ, ଥୁହର [ଦ୍ର—ଏହା ଏକ ପ୍ରକାର କ୍ଷୀର
ଅ. ଜରୁମ୍ ଜରୁ । ଏହାର ପତ୍ରର ଅକୃତି ଚୂଚୁର-
ସଂସ୍କୃତ ପର୍ଯ୍ୟାୟ— ଜର ପରି ଓ ମୋଟା । ଏ ଗଛର
ସିଂହ ଭୁଣ୍ଡ, ଦଣ୍ଡ ବୃକ୍ଷକ, ଡାଳରେ ଓ ପତ୍ର ମୂଳରେ ପୋଡ଼ା
ବଜ୍ରୀ, ବଜ୍ରଦ୍ରୁ, ବଜ୍ରକଣ୍ଟକ, ପୋଡ଼ା କଣ୍ଟା ଥାଏ । ଏ ଗଛ ଆମ
ବଜ୍ରଦ୍ରୁମ, ନେତ୍ରାରି, ଦେଶରେ ଜଙ୍ଗଲରେ ହୁଏ ଓ କଣ୍ଟା
କୃଷ୍ଣସାର, ସୁଧା, ନାଗଦ୍ରୁ, ଥିବାରୁ ଲୋକେ ଏହାଦ୍ୱାରା ବାଡ଼
କାଣ୍ଡଶାଣ, ସୀହୁଣ୍ଡ, ବୁଜନ୍ତି । ଏହାର ପତ୍ର ଓ ଡାଳ
ସମକ୍ଷ ଦୁଗ୍ଧା, କାଣ୍ଡ ରୋହକ, ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ ଚୁନ ପାଣି ପରି ଖୁବ
ଶୀହୁଣ୍ଡ, ସେହୁଣ୍ଡ, ସ୍ନୁକ୍, ଧଳା ବହଳିଆ କ୍ଷୀର ବାହାରେ ।
ମହାବୃକ୍ଷା, ସ୍ନୁହା, ସ୍ନୁହ, ସ୍ନୁହୀ, ଏହାର ପତ୍ରକୁ ଛେଳିମାନେ
ଗୁଡ଼ା, ଗୁଡ଼, ସ୍ନୁଷା, ଗୁଡ଼ୀ । ଖାଆନ୍ତି । ଏହାର କ୍ଷୀର ଅଠାଳିଆ,
ଗଛ ଝାଖୁଡ଼ା ଓ ବଳଳ ମୋଟ ।

ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଏହା ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବିରେଚକ, ଅଗ୍ନି, ଦୀପକ, କଟୁରସ ଓ ଗୁରୁ । ଏହା ଶୂଳ, ଆମ, ଅଷ୍ଠୀଳିକା, ଉଦରାଧ୍ମାନ, କଫ, ଗୁଳ୍ମ, ଜଠର, ବାୟୁ, ଉଦାବର୍ତ୍ତ, ମୋହ, କୁଷ୍ଠ, ଅର୍ଶ, ଶୋଥ, ମେଦ, ଅଶ୍ମରୀ, ପାଣ୍ଡୁ, ବ୍ରଣ, ଜ୍ୱର ପ୍ଲୀହା ଓ ବିଷ ନାଶକ ।

ଏହାର ଅଠା ଗୁଳ୍ମ, କୁଷ୍ଠ, ପାଣ୍ଡୁ ଆଦି ରୋଗରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ ଏବଂ ଏହା ବିରେଚକ ।

ଦେବ ଶୟନ ଘରେ କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷ ପଞ୍ଚମୀରେ ଗୁହର ଅଗଣାରେ ସିଜୁ ଗଛରେ ସୁପ୍ତ ନାରାୟଣଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବାର ବିଧି ଅଛି । (ଦେବୀ ପୁରାଣ. ଇତ୍ୟାଦି ତନ୍ତ୍ର)

କଣ୍ଟାଶୂନ୍ୟ ସିଜୁ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ତାହାର ପତ୍ର ସିଜୁ ପତ୍ରଠାରୁ ଛୋଟ ଓ ପତଳା । ଜଙ୍ଗଲରେ ନାନାଜାତୀୟ ସିଜୁ ଦେଖାଯାଏ ।]

ସିଜୁ ଶୋଲ—ଦେ. ବ—ଶିଜୁ ଶୋଲ (ଦେଖ)
Sijhu śola Śijhu śola (See)

ସିଞ୍ଚଡ଼ା—ଦେ. ବ ଓ ବଣ (ସଂ. ସଞ୍ଚାଳନ)—ଛଞ୍ଚଡ଼ା (ଦେଖ)
Sĩchardā Chĩchardā (See)

ସିଞ୍ଚଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ସିଞ୍ଚାଡ଼ିବାର ଣିଜନ୍ତରୂପ—
Sĩchardā(rde)ibā The causative of Sĩchārdā
ଛିଟାନ ସୀଂଚାନା

ସିଞ୍ଚଣା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସେଚନ)—ସିଞ୍ଚନ (ଦେଖ)
Sĩchanā Sĩchana (See)

ସିଞ୍ଚନ୍—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସିଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଣନ୍ [ଅଜ]; ସିଞ୍ଚତ୍ Sĩchan ଶବ୍ଦର ୧ମା. ୧ବ)—ସେଚନକାରୀ—Sprinkling
[ସିଞ୍ଚଣ, ସିଞ୍ଚନ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସିଞ୍ଚନ—ସଂ. ବ (ସିଚ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ସେଚନ—Sprink-
Sĩchana ling. [ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ସଂସ୍କୃତରେ 'ସିଞ୍ଚନ' ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖାଯାଏ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରୁ ଏହି ଶବ୍ଦ ସ୍ଥାନରେ 'ସେଚନ' ପ୍ରୟୋଗ ହେଉଅଛି ।]

ସିଞ୍ଚା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସିଚ୍ ଧାତୁ; ସିଞ୍ଚନ)—ଛଞ୍ଚା; ଛଞ୍ଚିବା କ୍ରିୟା—
Sĩchā Sprinkled. [ଉ—ଚନ୍ଦନ ଜଳ ସିଞ୍ଚା ତହିଁରେ
ଛିଟା ସୀଂଚା ହୋଇଛି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଶ୍ୱ ।]
ଛେଁଚା ସୀଂଚା ଦେ. ବଣ—ଛଞ୍ଚା ହୋଇଥିବା; ସିକ୍ତ—
Sprinkled.

ସିଞ୍ଚା(ଞ୍ଚେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସିଚ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ)—ଅଳ୍ପଛାଟ
Sĩchā(ñche)ibā ସେଚନ କ୍ରିୟା କରାଇବା—To cause
ଛିଟାନ ସୀଂଚାନା to sprinkle. [ଉ—ବରାଟେ
ବର୍ଷରୁ ଗାଳ ଅଣି ରାଜା ସିଞ୍ଚାଇ ସଙ୍ଗା ହାତେ—ରାଧାନାଥ
ରାବଣୀ ।]

ସିଞ୍ଚାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ ସଞ୍ଚାଳନ)—୧ । ଛଞ୍ଚାଡ଼ିବା; ଇତସ୍ତତଃ
Sĩchārdibā ସଞ୍ଚାଳନ କରିବା—1. To wave to and
ଛିଟାନ ଛୀଟନା fro. ୨ । ଇତସ୍ତତଃ ବିଛିବା ବା ବୁଣିବା—
2. To strew.

ସିଞ୍ଚାଣି—ଦେ. ବ (ସଂ ସିଞ୍ଚନ)—ସିଞ୍ଚନ (ଦେଖ)
Sĩchāṇi Sĩchana (See)

ସିଞ୍ଚା ବିଞ୍ଚା—ଦେ. ବ (ସହଚର)—ସିଞ୍ଚିବା କର୍ମ ଓ ବିଞ୍ଚିବା କର୍ମ—
Sĩchā bĩchā The act of sprinkling and fan-
ସୀଂଚା ପଂଖାଲଗା ning. [ଉ—କେତେ ସିଞ୍ଚା ବିଞ୍ଚାରେ
ଶ୍ରମ ହେବାରୁ ସେ କହିଲେ—ଗାଳକଣ୍ଠ ଦାସ. ପିଲଙ୍କ
ରାମାୟଣ ।]

ସିଞ୍ଚିତ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ସିକ୍ତ)—ଛଞ୍ଚା ଯାଇଥିବା—
Sĩchita Sprinkled.

ସିଞ୍ଚିତା—ସଂ. ବ—ପିପ୍ପଳୀ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—
Sĩchitā Long pepper.

ସିଞ୍ଚିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସିଚ୍ ଧାତୁ)—୧ । ସିଞ୍ଚିବା; ସେଚନ
Sĩchibā କରିବା—1. To sprinkle. [ଉ—ଅପାର
ଛିଟା ଉଚ୍ଚଳ ବାଣ୍ଟି ଗୋ; ବିଷ୍ଣୁପ୍ରେମମଣ୍ଡ ପୋଡ଼ିଣ ହୃଦୟରେ
ସୀଂଚନା ଉଚ୍ଛଳାଇ ତହିଁ ସିଞ୍ଚ ଗୋ—ବାଳକୃଷ୍ଣ. ଫୁଲ ବଉଳ-
ବେଣୀ ।] ୨ । ଜଳାର୍ଦ୍ର କରିବା—2. To mois-
ten. [ଉ—ପୃଥିବୀର ଶୋକ ଅଞ୍ଜନ ଜାଣିବାକୁ,
ସିଞ୍ଚିଲେ ବୁହଦଣ୍ଡ ବାଣୀ ଅମୃତକୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହା-
ଭାରତ. ବନ ।]

ସିଞ୍ଜା—ସଂ. ବ—ଶିଞ୍ଜା; ଅଳଙ୍କାରଧ୍ୱନି (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)—The tink-
Sĩjā ling sound of ornaments. ଦେ. ବ (ସଂ
ଶିଞ୍ଜିନୀ)—ଧନୁର ଗୁଣ—The string of a bow.

ସିଟ—ବୈଦେ. ବ—୧ । (ଇଂ ଶୀଟ୍) କାଗଜର ଫର୍ଦ୍ଦ—
Siṭ 1. A sheet of map or paper. ୨ । (ଇଂ.
ସିଟ ସୀଟ୍) ଛାତ୍ରାବାସରେ ବାଳକର ରହିବାର ସ୍ଥାନ—
ସିଟ 2. The seat of student in a hostel. ୩ ।
ସିନେମା, ଥିଏଟର,ସର୍କସ ବା ସଭାସମିତିରେ ଦର୍ଶକଙ୍କ ବସିବାର
ସ୍ଥାନ—3. The seat of the audience in a
cinema, circus or meeting etc. ୪ । ଆସନ
—4. Seat.

ସିଟ୍(ଟି)କା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୀତ୍କାର)—ଛଟକା; ଛଞ୍ଚାଡ଼ିବା—
Siṭ-(ṭi)kā ସିଟିକାନ ଛିଟକା Strewing
ସିଟିକାନ ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ସଞ୍ଚାଳନକାରୀ—Waving to
ଛିଟନେବାଳା and fro. [ଉ—ନାକ ସିଟ୍କା=ଯେ ନାକରୁ
[ସିଟ୍କୀ, ସିଟ୍କେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ] ସିଟ୍କାଏ ।]

ସିଟ୍କା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ ସୀତ୍କାର)—ଛଞ୍ଚାଡ଼ିବା; ଛଟ୍କା-
Siṭ-kā(ke)ibā ଇବା; ଉ ଦ୍ରବିତ କରିବା; ଇତସ୍ତତଃ ସଞ୍ଚାଳନ
ସିଟକାନ ଛିଟକାନା କରିବା—To wave; to move to
and fro.

ସିଟ୍(ଟି)କିଣି—ଦେ. ବ—ଛଟ୍କୁଣି (ଦେଖ)
Siṭ-(ṭi)kiṇi Chhiṭ-kiṇi (See)

ସିଟ୍କିଣୀ—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତ୍ର) ବ—ବେଡ଼ି (ଦେଖ)
Siṭ-kiṇī Berḍi (See)

ସିଟ୍(ଟି କିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛଟ୍କିବା (ଦେଖ)
Siṭ-(ṭi)kibā Chhiṭ-kibā (See)

ସିଟ(ଟା, ଠ, ଠା)—ଦେ. ବ—ଶିଟ (ଦେଖ)
Siṭa (ṭa, ṭha, ṭhā) Śiṭa (See)

ସିଟ(ଠ,ଠି)କରଣ—ଦେ. ବ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରଣ (ଦେଖ)
Siṭa(ṭha, ṭhi)karaṇa Śreshṭha karaṇa (See)

ସିଟାମ୍—ବୈଦେ. ବ [ଇଂ. ଷ୍ଟାମ୍ପ୍]—୧ । ଷ୍ଟାମ୍ପ; ଦଲିଲ ଆଦି
Siṭām ଲେଖାଦେବା ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କ ଛାପା ମହ କାଗଜ—
ସିଟାମ ଷ୍ଟାମ୍ପ 1. Stamp for writing document.
୨ । ଡାକଟିକଟ—2. Postage stamp.

ସିଟାମ୍ ଫରୋସ୍ [ଫୁରୋସ୍, ଭେଣ୍ଡର୍]—ବୈଦେ. ବ [ଇଂ. ଷ୍ଟାମ୍ପ+
Siṭām pharos [phurus, bheṇḍar] ଫା. ଫରୋସ୍; ଇଂ,
ସିଟାମଦାର, ସିଟାମ ଭେଣ୍ଡର ଭେଣ୍ଡର୍]—ସରକାରଙ୍କୁ ଲାଇସେନ୍ସ

ସ୍ଟାମ୍ପ ଫରୋସ ପ୍ରାପ୍ତ ସରକାରୀ ଷ୍ଟାମ୍ପ ବିକ୍ରେତା—Licensed stamp vendor.

ସିଟାମ୍ ଭେଣ୍ଡର—ଦେ. ବ—ଷ୍ଟାମ୍ପ ଭେଣ୍ଡରର କାର୍ଯ୍ୟ—
Sitām bhendari The work of a stamp vendor.
ସୀଟାମ ଭେଣ୍ଡରୀ **ସ୍ଟାମ୍ପ ଭେଣ୍ଡରୀ**

ସିଟାଳ—ଦେ. ବଣ—୧ । ମହୁଣ ସିଠା ପରି—1. Waxen. ୨ । Sitāla ସୀଟେ **ଚପଚପାଯା** ଅଠାଳିଆ—2. Gummy. (ସିଟାଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସୀଟାନ ୩ । ସିଠା ପରି ବିବର୍ଣ୍ଣ—
ସୀଠିୟାଯା 3. Pale as wax; wan.

ସିଟି(ଠି)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସିଟ୍‌କାର; 'ଶୀ' ଧ୍ୱନି)—୧ । ମୁହଁଦ୍ୱାରା Siti(ṭhi) ସାର୍ଥ 'ଶୀ ଶୀ' ଧ୍ୱନି—1. Whistling sound
ସିଟି **ସୀଟୀ** by the lips. ୨ । ମୁହଁଦ୍ୱାରା ଫୁଙ୍କି ସାର୍ଥ 'ଶୀ' ଧ୍ୱନି କରିବାର ଯନ୍ତ୍ର—2. A whistle. ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ସିଟି) ସହର; ନଗର—City (e. g. Patna city).

ସିଟିଙ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସିଟ୍‌ଟିଙ୍)—ସଭାସମିତିର ଅଧିବେଶନ—
Siting ସିଟିଂ **ସିଟି** Sitting (of an association).
(ସିଟିଂ—ଅଶୁଦ୍ଧ ବନାନ)

ସିଟି ଦେବା (ମାରିବା)—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଖଦ୍ୱାରା ସାର୍ଥ 'ଶୀ' ଧ୍ୱନି
Siti debā (māribā) କରିବା—1. To whistle with
ସିଟି ଦେଓୟା, ସିଟି ମାରା the mouth. ୨ । ସିଟି ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା
ସୀଟୀ ଦେନା ଧ୍ୱନି କରିବା—2. To sound a whistle.

ସିଠ—ପ୍ରାଦେ (ତାଳଚେର) ବ—ଶ୍ରେଣୀକରଣ; ରାଜାଙ୍କର ହିସାବ-
Siṭha ପତ୍ର ରୁଜିବା କର୍ମଚାରୀ—An accountant of a Rājā.
ଦେ. ବ ଓ ବଣ—ସିଠା (ଦେଖ)—Sithā (See)

ସିଠା—ଦେ. ବ—୧ । ଶିଠା (ଦେଖ)—1. Siṭhā (See)
Siṭhā ସିଠା **ସୀଠା** ୨ । ମହୁ ଶିଠା; ମହୁଣ—Beeswax.
ସିଠା **ଗୋଂଦ** ୩ । ଆମ, ପଣସ, ସଜନା ଆଦି ଗଛରୁ ବହି ଅଳ୍ପ ଶୁଖି ଯାଇଥିବା ଘନ ଅଠା—3. Dried juice or gum of certain trees, such as, mango, jack, etc. [ଉ—ଆମ ସିଠା, ସଜନା ସିଠା,
ସିଠା ପଣସ ସିଠା ।] ୪ (ଅବଶିଷ୍ଟ) କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟରୁ ରସ ବା
ସୀଠା ନିର୍ଯାସ ବାହାର କରି ନେବା ପରେ ଦ୍ରବ୍ୟର ବର୍ଜିତ ଅଂଶ—4. Refuse of any matter after the juice has been squeezed. [ଉ—ନାଗେଶ୍ୱର ଗଛ ଫୁଲିବାରୁ ରହିଛି ସିନା ମାତ୍ର ସିଠା—ଭକ୍ତ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।] ୫ । ଗଞ୍ଜେଇ ବା ଗଞ୍ଜେଇ ମରିଚ ଆଦି ସଙ୍ଗେ ବାଟି ବଟା ଜିନିଷକୁ ଛାଣିରେ ଗୋଳାଇ ତାକୁ କନାରେ ଛାଣି ନେବା ପରେ କନାରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିଯିବା ଶଦଡ଼ା ଅଂଶ—5. Dregs of Bhang after it is silted. ୬ । ତେଲର ତାଳି—6. The sediment at the bottom of an oil vessel. ପ୍ରାଦେ (ପୁଂ)ବ—ସେଠା; ସେ ସ୍ଥାନ—That place.

ସିଟେ ଦେ. ବଣ—ସିଠା ପରି ବିବର୍ଣ୍ଣ; ସିଠାଳିଆ—Waxen;
ସିଠାକାଜିସା pale as wax. [ଉ—ଜରପୋଡ଼ି ତା ମୁହଁ ସିଠା ଛଡ଼ି ଗଲାଣି ।]

ସିଠାକା—ପ୍ରାଦେ (ପୁଂ) ବଣ—ସେଠାକା (ଦେଖ)
Siṭhākā **Seṭhākā** (See)

ସିଠାକାର—ପ୍ରାଦେ (ପୁଂ) ବଣ—ସେଠାକାର (ଦେଖ)
Siṭhākāra **Seṭhākāra** (See)

ସିଠାକୁ—ପ୍ରାଦେ (ପୁଂ) ବ—ସେଠାକୁ (ଦେଖ)
Siṭhāku **Seṭhāku** (See)

ସିଠାମ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ—ସିଠାମ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Siṭhāma (etc) Sitām etc (See) [ଉ—ଦୁଇ ସାଖା ମଧ୍ୟରେ ସିଠାମ ବଣା, ବଦଳ ଚିଠା, ସାଫ ହୋଇଗଲା—ଫକୀରମୋହନ. ଛ ମାଣ ଅଠାଗୁଣ ।]

ସିଠାରୁ—ପ୍ରାଦେ (ପୁଂ) ବ—ସେଠାରୁ (ଦେଖ)
Siṭhāru **Seṭhāru** (See)

ସିଠାଳ—ଦେ. ବଣ—ସିଠାଳ (ଦେଖ)—Siṭāla (See)
Siṭhāla (ସିଠାଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିଠି(ଠିଁ)—ପ୍ରାଦେ. (ପୁଂ) ବ—ସେଠାରେ (ଦେଖ)
Siṭhi(ṭhiñ) **Seṭhāre** (See)

ସିଠିକା—ପ୍ରାଦେ (ପୁଂ) ବଣ—ସେଠିକା (ଦେଖ)
Siṭhikā **Seṭhikā** (See)

ସିଠିକାର—ପ୍ରାଦେ. (ପୁଂ) ବଣ—ସେଠିକାର (ଦେଖ)
Siṭhikāra **Seṭhikāra** (See)

ସିଠିକି—ପ୍ରାଦେ. (ପୁଂ) ବ—ସେଠିକି (ଦେଖ)
Siṭhiki **Seṭhiki** (See)

ସିଠୁ(ଠୁଁ)—ପ୍ରାଦେ. (ପୁଂ) ବ—ସେଠୁ (ଦେଖ)
Siṭhu(ṭhuñ) **Seṭhu** (See)

ସିଠୁଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ସିଠାଳ; ସିଠାପରି ପରିତ୍ୟକ୍ତ ବା ଅଚା-
Siṭhuā ସିଠା **ସିଠାକାଜିସା** ପଚା—1. Left as refuse.
ସିଠାନ **ସୀଠିୟାଯା** ୨ । ବିବର୍ଣ୍ଣ—2. Pale-coloured. [ଉ—ମୁହଁ ସିଠୁଆ ବଳା ପଡ଼ିଯାଇଛି—ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।]

ସିଠେଇଁ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁଂ) ବ—ସେଠେଇଁ (ଦେଖ)—Seṭheiñ
Siṭheiñ (See) [ଉ—ସଖୀମାନେ ତ ଥିର ସିଠେଇଁ ରହିଲେ—ଗୀତଗୋବିନ୍ଦ. ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ ।]

ସିଡ଼(ଢ଼)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସିଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା)—୧ । ସେଡ଼
Sir<u>d</u>a(<u>rdh</u>a) (ଦେଖ)—1. Ser<u>d</u>a (See) ୨ । ତୁଳା
ପାଁଜ **ପୀର** କାତିବା ପାଇଁ ଧଣା ତୁଳାରେ ଭରି କରି ଯାଇଥିବା ବଳଣା—2. Roll of carded cotton
ପାଲ used in spinning yarn. ୩ । (ଜାହାଜଆ-
ପାଲ ଣିକ) ଜାହାଜର ପାଲ—3. The sail of a ship.
ରସି ୪ । ଜାହାଜର ପାଲ ଟଣା ଦଉଡ଼ି—4 The rope
ରସ୍ସୀ or riggings of the sail.

ସିଡ଼(ଢ଼) ହଙ୍କାରିବା—ଦେ. ଶ—ସେଡ଼ ହଙ୍କାରିବା (ଦେଖ)
Sirda(rdha) hankāribā Serda hankāribā (See)

ସିଡ଼ି(ଢ଼ି)—ଦେ. ବ (ସଂ. ଶ୍ରେଣୀ; ନିଃଶ୍ରେଣୀ, ଶ୍ରିଷ୍ଟ [Beams])—
Sirdi(rdhi) ୧ । ନିଃଶ୍ରେଣୀ; ନିଶ୍ରଣୀ—1. Ladder. ୨ । ସୋପାନାବଳୀ; ପାଦଚ୍ଛଦସ୍ୱ—
2. Flight of steps.

ସିଡ଼ୁ(ଢ଼ୁ)ଆ—ଦେ. ବିଣ—ନିଶ୍ରଣୀ ପରି ସରୁ—Narrow like a
Sirdu(rdhu)ā ladder. ଦେ. ବ (ଜାମ)—(ଏହା ସିଁଡ଼ିର ମତ ପୁଟେଁ ଅତି ସରୁ ଥିବାରୁ) ଜଃଜ ସହରର ପୂର୍ବ
ସୀଢ଼ୀକା ଜୈସା ପ୍ରାନ୍ତରେ ଏକ ମାଇଲଠାରୁ କାହାରିଥିବା କାଠ-ଯୋଡ଼ ନଦୀର ଗୋଟିଏ ଶାଖା, ଯାହା ୫।୬ ମାଇଲ ପରେ ପୁଣି କାଠଯୋଡ଼ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଅଛି)—A river branching from the Kāthjori river about one mile from the eastern extremity of the town of Cuttack and meeting it again after a course of 5 or 6 miles.

ସିଡ଼—ଦେ. ବ—ସିଡ଼ (ଦେଖ)
Sirdha Sirda (See)

ସିଣି ସିଣିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଜଃଜ) ବିଣ—ଫଣଫଣିଆ; ସରଦ ଯୋଗୁ
Sini siniā ସାମାନ୍ୟ ଫୁଲିଥିବା (ମୁହଁ)—A little swollen
ଫନ୍‌ଫନେ on account of cold (face).
ଫନଫନ, ଫନଫନିଆ ପ୍ରାଦେ. (ବାଣପୁର) ବିଣ—ଦଣପଣ; ଅଢ଼ଭଅ; ଅଢ଼ଭଅ—Awkward. [ଉ—ଗୁଣି ଭେଳ ଲଗାଇଲେ ଜମିଛି ସିଣିସିଣିଆ ଲାଗେ ।]

ସିଣ୍ଡିକେଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଶାସନକାର୍ଯ୍ୟ
Sindiket ପରିଚାଳକ ସଭା—The syndicate of a uni-
ସିଣ୍ଡିକେଟ versity. [ଉ—ଏଥିର ସଭ୍ୟଙ୍କୁ ଫେଲୋ
ସିଣ୍ଡିକେଟ୍, (Fellow) ବୋଲାଯାଏ ।]

ସିତ୍-ଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଜଳାଭୂମି; ଜୋଡ଼—
Sit-li Marshy land; marsh; a moor.

ସିତ—ସଂ. ବ (ସୋ ଧାତୁ=ନାଶ କରିବା, କିମ୍ବା ସି ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ
Sita କରିବା+କର୍ତ୍ତା. ତ)—୧ । ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ (ଅମର)—
1. White colour. ୨ । ରୌପ୍ୟ (ଗୁଳ ନିଘଣ୍ଟୁ)—
2. Silver. ୩ । ମୂଳକ; ମୂଳା (ଗୁଳ ନିଘଣ୍ଟୁ)—
3. Radish. ୪ । ଚନ୍ଦନ (ଇନ୍ଦ୍ରମାଳା)—4. Sandal. ୫ । ଦୈତ୍ୟଗୁରୁ ଶୁକ୍ରାଚାର୍ଯ୍ୟ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—
5. The sage 'Sukra'; the preceptor of the demons. ୬ । ଶର; ବାଣ (ଧ୍ୱନି ମଞ୍ଜରୀ)—
6. Dart; arrow. ୭ । ଶ୍ୱିତ୍ର; ଶୁକ୍ଳକୁଷ୍ଠ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—7. Vitiligo; leucoderma; albino. ୮ । ଶୁକ୍ର ଗ୍ରହ (ହ. ଶ)—8. The planet Venus. ୯ । ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ (ହ. ଶ)—9. The bright fortnight of a lunar month. ୧୦ । ଚିନି (ହ. ଶ)—
10. White sugar. ୧୧ । ଧଳା କଞ୍ଚନ ଗଛ (ହ. ଶ)—11. The white flowered Kañchana tree. ୧୨ । ସ୍କନ୍ଦଙ୍କ ଅନୁଚର ବିଶେଷ (ହ. ଶ)—
12. Name of one of the attendants of Skanda. ୧୩ । ଭୂର୍ଜ ପତ୍ର (ହ. ଶ)—13. The leaves of Birch tree. ୧୪ । ଧଳା ତିଳ (ହ. ଶ)—14. White sesamum seed. ସ. ବିଣ. ପୁଂ—
୧ । ଶୁକ୍ଳ; ଧାଦା (ଅମର)—1. White.
(ସିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । (ସି ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—ଅବସିତ; ସମାପ୍ତ; (ବିଣ)—2. Finished. ୩ । ବିଦିତ; ଜ୍ଞାତ (ବିଣ)—3. Known. ୪ । ନିବଦ୍ଧ (ବିଣ)—
4. Bound down; tied; fastened. ୫ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ (ହ. ଶ)—5. Bright. ୬ । ଚକଚକିଆ (ହ. ଶ)—
6. Glittering; dazzling. ଦେ. ବ (ସଂ. ସୀତା ରାମ)—ସୀତାରାମଙ୍କ ଡାକ ନାମ—Nickname for Sītārāma.

ସିତ କଙ୍ଗୁ—ସଂ. ବ—ସର୍ଜ ନିର୍ଯ୍ୟାସ (ହ. ଶ)—
Sita kaṅgu Gum-resin.

ସିତ କଣ୍ଟା—ସଂ. ବ—ଶ୍ୱେତ କଣ୍ଟକାରି (ଗୁଳ ନିଘଣ୍ଟୁ) (ଦେଖ)
Sita kanṭā Sweta kanṭakāri (See)
(ସିତ କଣ୍ଟାରିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିତ କଣ୍ଠ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସିତ=ଶୁକ୍ଳ ଅଟେ କଣ୍ଠ ଯାହାର)—
Sita kanṭha ଦାହ୍ୟକ ବା ଡାହୁକ ପକ୍ଷୀ—Moor hen Rallus Aquaticus. ସ. ବିଣ. ପୁଂ—ଶ୍ୱେତ ବର୍ଣ୍ଣ ଗଳା ବିଶିଷ୍ଟ—White-necked.

ସିତ କର—ସଂ. ବ (ସିତ=ଶୁକ୍ଳ ଅଟେ କର=କିରଣ ଯାହାର;
Sita kara ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon. ୨ । କର୍ପୂର—2. Camphor.

ସିତ କର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବ—ବାସଙ୍ଗ (ଗୁଳ ନିଘଣ୍ଟୁ) (ଦେଖ)
Sita karṇṇī Bāsaṅga (See)

ସିତକାଂଶୁ—ସଂ. ବ—ସିତାଂଶୁ (ଦେଖ)
Sitakāṁsu Sitāṁsu (See)

ସିତ କୁଞ୍ଜର—ସଂ. ବ—୧ । (କର୍ମଧା) ଶ୍ୱେତ ହସ୍ତୀ—1. White
Sita kuñjara elephant. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଇନ୍ଦ୍ର—
2. God Indra, the God of rains. ୩ । (କର୍ମଧା) ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହସ୍ତୀ; ଐରାବତ—3. The elephant of Indra, the God of rains.

ସିତ କୁମ୍ଭୀ—ସଂ. ବ—ସିତ ପାଟଳା (ଦେଖ)
Sita kumbhī Sita pāṭalā (See)

ସିତ କ୍ଷାର—ସଂ. ବ—ସୁହାଗା (ଦେଖ)
Sita kshāra Borax.

ସିତ ଗୁଞ୍ଜା—ସଂ. ବ—ଶ୍ୱେତ କାଇଞ୍ଚ (ଗୁଳ ନିଘଣ୍ଟୁ)—The white
Sita gunjā variety of Kāincha seeds.

ସିତ ଚିହ୍ନ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବଲ୍ଲିକା ଗଡ଼; ବାଲଗରଡ଼ା ମାଛ
Sita chihna (ବାରବଳୀ)—A sort of small scaly fresh waterfish.

ସିତଚ୍ଛତ୍ର—ସଂ. ବ—ରାଜଛତ୍ର (ରାଜଚିହ୍ନ)—The umbrella
Sitachchhatra of royalty.

ସିତଚ୍ଛତ୍ରା(ତ୍ରୀ)—ସଂ. ବ—ଶତ ପୁଷ୍ପା; ଶତାବରୀ—
Sitachchhatrā(trī) Fenugreek.

ସିତଚ୍ଛତ୍ରିତ—ସଂ. ବଣ. ସୁ. (ସିତଚ୍ଛତ୍ର+ସୁଭ୍ରାର୍ଥେ. ଇତ)—
Sitachchhatrita ଶ୍ୱେତ ଛତ୍ରଯୁକ୍ତ (ରାଜା)—(the king) Having a white umbrella held over him.

ସିତଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସିତ=ଶୁକ୍ଳ ଅଟେ ଛଦ=ପକ୍ଷ
Sitachchhada ଯାହାର)—୧। ରାଜ ହଂସ (ଦ୍ୱେମଚନ୍ଦ୍ର)—
1. Swan. ୨। ହଂସ—2. Drake, ୩। ରକ୍ତ ଶୋଭାଞ୍ଜନ (ହ. ଶ)—3. The red flowered variety of Moringa tree.

ସିତଚ୍ଛଦା—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଶ୍ୱେତ ଦୁର୍ବା (ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sitachchhadā The white Doob grass.

ସିତଜା—ସଂ. ବ—ସିତାଖଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Sitajā Sitākhaṇḍa. (See)

ସିତତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ (ସିତ+ଭାବାର୍ଥେ. ତା; ତ୍ୱ)—ଶୁକ୍ଳତା—
Sitatā(twa) Whiteness.

ସିତ ଦର୍ଭ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ଶ୍ୱେତକୁଶ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—The
Sita darbha white variety of Kuśa grass.

ସିତ ଦୀଧିତି—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସିତ=ଶୁକ୍ଳ+ଦୀଧିତି=କିରଣ
Sita dīdhiti ଯାହାର)—ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

ସିତଦୀପ୍ୟ—ସଂ. ବ—ଶ୍ୱେତ ଜୀରକ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—The white
Sitadīpya variety of cumin seed.

ସିତଦୁର୍ବା(ର୍ବା)—ସଂ. ବ—ଶ୍ୱେତ ଦୁର୍ବା (ରତ୍ନମାଳା) (ଦେଖ)
Sita dūrbā(rbbā) Śweta dūrbā. (See)

ସିତ ଦ୍ୱିଜ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ରାଜ ହଂସ—
Sita dwija Swan.

ସିତଦ୍ରୁ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—୧। ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ବୃକ୍ଷ—1. A
Sitadru white tree. ୨। ମୋରଟ ବିଶେଷ; ମୁରୁଗା (ସିତଦ୍ରୁମ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଘାସ—2. A sort of grass; Sanserveira Zeylanica. ୩। ଅର୍ଜୁନ ଗଛ (ହ. ଶ)—3, The Arjuna tree.

ସିତ ଧାତୁ—ସଂ. ବ—୧। ଶୁକ୍ଳ ଧାତୁ—1. White metal. ୨।
Sita dhātu ଚିଟିକା; ଖଡ଼ି (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. Chalk.

ସିତ ପକ୍ଷ—ସଂ. ବ—୧। (କର୍ମଧା) ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ—1. The bright
Sita paksha fortnight of the lunar month. ୨। (ବହୁବ୍ରୀହି) ରାଜହଂସ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—2. The swan.

ସିତପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବ—ଅର୍କ ପୃଥିକା ବୃକ୍ଷ (ରତ୍ନମାଳା)—
Sitaparṇṇī A plant; Calotropis Gigantea.

ସିତ ପଞ୍ଚଦଶୀ—ସଂ. ବ—ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—
Sita pañchadaśī Fullmoon.

ସିତ ପାଟଳା—ସଂ. ବ—ଶ୍ୱେତପାଟଳ ଗଛ; ଶୁକ୍ଳ ପାଟଳା ବୃକ୍ଷ; ଶୁକ୍ଳ
Sita pāṭalā ପୁଷ୍ପଯୁକ୍ତ ପାଟଳ ଗଛ—The white-
(ସିତ ପାଟଳିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) flowered variety of
ଶ୍ୱେତପାରୁଲ Pāṭali tree. [ଦ୍ର—ଭଲ୍ଲାତ,
ଶ୍ୱେତପାଡରୀ ଗୁରୁତ୍ୱ, ଉଷ୍ଣତ୍ୱ; ବାତହନ୍ତା, କଫ,
ମ. ଶ୍ୱେତପାଡଲ୍ଲ ଶ୍ରମ, ଶୋଥନାଶକତ୍ୱ ଏହାର ଗୁଣ
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ସିତଭୂମ୍ନୀ, ଅଟେ।]

ଫଳେରୁହା, ସିତାମୋଦା, ଭୂଦେବୀପ୍ରିୟା, ଶ୍ୱେତାହ୍ୱା, ବାଷ୍ପପାଟଳା, ଧବଳପାଟଳୀ]

ସିତପୁଙ୍ଖା—ସଂ. ବ—ସିତଶାୟକା (ଦେଖ)—
Sitapuṅkhā Śita śāyakā (See)

ସିତପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବ—୧। ଦୋ ବଲ୍ବି ମୁସ୍ତକ; ଦୋଇଟିଆ ମୁଥା (ଭଟ୍ଟା-
Sita pushpa (ଧର)—1. A large-bulbed variety of grass root. ୨। ତଗର ବୃକ୍ଷ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—2. A white-flowering plant. ୩। ଶ୍ୱେତ ରୋହିତ; ଶ୍ୱେତ ସୁଆମ ଗଛ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—3. A white variety of the Suāma (a timber tree). ୪। କାଶ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ—4. A white flowered reed. ୫। ଏକ ପ୍ରକାର ଆଖୁ (ହ. ଶ)—5. A kind of sugarcane. ୬। ଶିରିଷ ଗଛ (ହ. ଶ)—6. Albizza Lebbek (tree) ୭। ପିଣ୍ଡ ଖଜୁର (ହ. ଶ)—7. A kind of white date (palm).

ସିତପୁଷ୍ପା—ସଂ. ବ—୧। ମଲ୍ଲିକା (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—1. Jasmine.
Sitā pushpā ୨। ବଳା; ବାଉଁଳା; ବଜ୍ରମୂଳୀ (ହ. ଶ)—2. Sida Cordifolia.

ସିତପୁଷ୍ପୀ—ସଂ. ବ—୧। ଶ୍ୱେତାପରାଜିତା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1. The
Sita pushpī white variety of Clitoris flower. ୨। ଦୋ ବଲ୍ବିମୁସ୍ତକ (ହ. ଶ)—2. A variety of bulbous rooted grass. ୩। କାଶତୃଣ (ହ ଶ) 3. The Kāsa grass. ୪। ନାଗବଲ୍ଲୀ; ପାନ (ହ. ଶ)—4. The piper betel (creeper).

ସିତ ପ୍ରଭ(ରାଗ)—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି, ସିତ ଅଟେ ପ୍ରଭା ଯାହାର)—
Sita prabha(rāga) ରୌପ୍ୟ—silver ସଂ. ବଣ.—ଶ୍ୱେତ ବର୍ଣ୍ଣ ଯୁକ୍ତ—White.

ସିତ ବରାହ(ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବ—ଶ୍ୱେତ ବରାହ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Sita barāha(etc) Sweta barāha etc. (See)

ସିତ ବର୍ଷାଭୂ—ସଂ. ବ—ଶ୍ୱେତପୁନର୍ନବା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—The white
Sita barshābhū variety of hogweed.

ସିତ ବଲ୍ଲରୀ—ସଂ. ବ—ବଣଜାମୁ (ହି. ଶ)—
Sita ballarī The wild variety of black berry.

ସିତ ବଲ୍ଲୀଜ(ମରିଚ)—ସଂ ବ—ଶ୍ୱେତ ମରିଚ (ଦେଖ)—
Sita ballīja (maricha) Śweta maricha (See)

ସିତବାଜୀ—ସଂ. ବ—(ବହୁବ୍ରୀହି, ସିତବାଜିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଅର୍ଜୁନ
Sitabājī (ହି. ଶ)—Arjuna.

ସିତ ବାର (ବାରକ)—ସଂ. ବ—ମଦରଙ୍ଗା ଶାଗ (ହି. ଶ)—
Sita bāra(bāraka) Alternanthera Sessilis (potherb).

ସିତ ମଣି—ସଂ. ବ—୧ । ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ମଣି—1. The moon-stone. ୨ । ସ୍ଫଟିକୋପଳ; ସ୍ଫଟିକ ମଣି—2. Crystal; quartz.
Sita maṇi

ସିତ ମାଷ—ସଂ. ବ—ରାଜମାଷ; ଏକ ପ୍ରକାର ଖଳା ବିରି—
Sita māsha A kind of Phaseolus; Brihi.

ସିତମ୍ବର—ବେଦେ. (ଗ୍ରା) ବ (ଇଂ. ସେପ୍‌ଟେମ୍ବର ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)
Sitambara ଇଂରେଜୀ ବର୍ଷର ନବମ ମାସ; ସେପ୍‌ଟେମ୍ବର
ସେପ୍ଟେମ୍ବର सितम्बर ମାସ—The month of September
(ସିତମ୍ — ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିତରଞ୍ଜ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—କର୍ପୂର (ହି. ଶ)—
Sitarañja Camphor.

ସିତରଞ୍ଜନ—ସଂ. ବ—ପୀତବର୍ଣ୍ଣ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)
Sitarañjana Yellow colour.

ସିତ ରଶ୍ମି—ସଂ ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଶିତ ଅଛେ ରଶ୍ମି ଯାହାର)—
Sita raśmi ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon. ୨ । କର୍ପୂର 2. Camphor.

ସିତ ରୁଚି—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି, ସିତ ଶୁଭ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ+ରୁଚ=କିରଣ)-
Sita ruchi ଚନ୍ଦ୍ର—The moon. [ଉ—ପବନଙ୍କରେ ମୋର ନାମଟି ମଖାରି, ନଭଙ୍ଗରେ ମୁହିଁ ବୋଲାଏଁ ସିତରୁଚି ।—କୁଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।]

ସିତଶାୟକା—ସଂ. ବ—ଶ୍ୱେତ ଶରପୁଙ୍ଖା ବା ବନ ଗିଲ—
Sita sāyakā (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—The white variety of Tephrosia.

ସିତ ଶିଂଶପା—ସଂ. ବ—ଶ୍ୱେତ ଶିଂଶପା ବୃକ୍ଷ—
Sita śiṁśapā The white variety of sissoo tree.

ସିତ ଶି(ସି)ବ—ସଂ. ବ—୧ । ସୈନ୍ଧବ ଲବଣ; ସୈନ୍ଧବ (ଦେଖ)-
Sita śi(si)ba 1. A variety of salt; rock-salt. ୨ । ଶମୀ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶ)—2. Acacia Suma (tree).
[ଶୀତଶି(ସି)ବ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସିତ ଶିମ୍ବିକ—ସଂ. ବ—ଗୋଧୂମ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—
Sita śimbika Wheat.

ସିତଶୂକ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯବ (ହି. ଶ)—
Sitaśūka Barley (grain).

ସିତ ଶୂରଣ—ସଂ. ବ—ବନଶୂରଣ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sita śūraṇa The wild varety of arum.

ସିତଶୃଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବ [ସିତ+ଶୃଙ୍ଗ+ଇନ୍; ୧ମା ୧ବ]—ଅତିବିଷା
Sitaśrungī [ହି. ଶ]—Aconite.

ସିତସପ୍ତି—ସଂ. ବ (ସିତ=ଶୁଭ୍ର ଅଛେ ସପ୍ତି=ଅଶ୍ୱ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)-
Sita sapti ୧ । ପ୍ରଥମ ପାଣ୍ଡବ ଅର୍ଜୁନ—1. The third Pāṇḍaba brother Arjjuna. ୨ । [କର୍ମଧା] ଶ୍ୱେତ ଅଶ୍ୱ—2. White horse.

ସିତ ସର୍ଷପ—ସଂ, ବ—ଗୌର ସର୍ଷପ; ଧଳା ସୋରିଷ [ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ]
sita sarshapa The white variety of rye.

ସିତ ସାଗର[ସିନ୍ଧୁ]—ସଂ. ବ—୧ । କ୍ଷୀର ସାଗର—1. The mytho logical sea of milk. ୨ । ଗଙ୍ଗା [ହି.ଶ] 2. The Ganges.
Sita sāgara sindhu

ସିତ ସାର (ସାରକ)—ସଂ. ବ [ଅନ୍ୟରୂପ ଶିତସାର]—ଶାଳମ୍ବି ଶାକ;
Sita sāra (sāraka) ମଦରଙ୍ଗା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—A sort of aquatic pot herb; Alteranthera Sessilis

ସିତସିଂହୀ—ସଂ. ବ—ଶ୍ୱେତ କଣ୍ଟକାରୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) (ଦେଖ)
Sitasimhī Śweta kaṇṭakārī (See)

ସିତା—ସଂ. ବଣ (ସିତ+ଆ)—ସିତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ; ଶ୍ୱେତା; ଶୁକ୍ଳା—
Sitā Feminine of Sita (white). ସଂ. ବ—୧ । ଶ୍ୱେତ ଶର୍କରା; ଖଣ୍ଡ; ଚିନି; ନବାତ; ଚିନି (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1. Bleached sugar; white sugar. [ଉ—ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଲୋଭରେ ଖାଇଲେ ସିତା—ଚକ୍ରସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।] ଗୁ—ଏହା ସୁମଧୁର, ରୁଚ୍ୟ, ବାତପିତ୍ତଦାହହର, ଶୁକ୍ରକର, ମୂର୍ଚ୍ଛାଛର୍ଦ୍ଦିହର ନାଶକ ଅଛେ ।] ୨ । ମଲ୍ଲିକା (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—2. Jasmine. ୩ । ଶ୍ୱେତ କଣ୍ଟକାରୀ (ଦେଖ)--3. Śweta kaṇṭakārī (See ୪ । କାକୁଡ଼ୀ; ଘୋଷରୁଲା—4. Serratula Anthelmentica ୫ । ଦଦାରୁ; ଭୂଇଁକଖାରୁ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—5. A medicinal bulbous root; Ipomoea Digitata. ୬ । ଶ୍ୱେତଦୂର୍ବା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—6. The white doob grass. ୭ । ଚନ୍ଦ୍ରିକା; ହାଲିମ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—7. Common cress. ୮ । କୁଟମିରୀ ଗୁଳ୍ମ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—8. A kind of plant. ୯ । ମଦ୍ୟ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—9. Wine. ୧୦ । ପିଙ୍ଗା; ପିତ୍ତଳ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—10 Brass ୧୧ । ହାସୁମାଣା; ଚଦଚ୍ଚଦଳଅ ନାମକ ଗୁଳ୍ମ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—11. A plant; Thalicrotnm Faliolosum. ୧୨ । ତେଜଘାସ; ମୁରୁଗା ଘାସ; ମୁବା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—12. A kind of grass. ୧୩ । ପର୍ବତ ଜାତ ଅପରାଜିତା (ରତ୍ନମାଳା)—13. The clitoris flower growing in the mountain. ୧୪ । ଚନ୍ଦ୍ରିକା; (ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ହି. ଶ)—14. Moonlight.

୧୫ । ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ (ହି. ଶ)—15 The bright lunar fortnight. ୧୬ । ଅର୍କପୁଷ୍ପୀ (ହି. ଶ)—16. Arkapushpī (See). ୧୭ । ବଚ୍ (ହି. ଶ)—17. Acorus Calamus; the sweet flag (root). ୧୮ । ସିଂହଳୀ ପିପ୍ପଳୀ (ହି. ଶ)—18. A kind of white long pepper. ୧୯ । ଅମ୍ରାତକ; ଅମ୍ବଡ଼ା (ହି. ଶ)—19. Hogplum. ୨୦ । ଗୋରୋଚନା (ହି. ଶ)—20. A yellow pigment got from dead kine. ୨୧ । ରଜତ; ରୁପା (ହି. ଶ)—21. Silver. ୨୨ । ଶ୍ୱେତପୁନର୍ନବା (ହି. ଶ)—22. The white variety of hogweed. ୨୩ । ଶ୍ୱେତ ପାଟଳ ବୃକ୍ଷ (ହି. ଶ)—23. The white flowered Stereospermum Suaveolens tree. ୨୪ । ଧଳା ଶିମ୍ (ହି.)—24. White bean ପାଦେ. (ବଲ୍ଲଙ୍ଗିର ପାଟଣା)
ବ—ପଖାଳ ଭାତ—Watered boiled rice.

ସିତାଂଶୁ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସିତ ଅଛେ ଅଂଶୁ ଯାହାର)—୧ । Sitāṁśu ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon. ୨ । କର୍ପୂର—2. Camphor.

ସିତାଂଶୁ ତୈଳ—ସଂ. ବ—କର୍ପୂର ତୈଳ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—Sitāṁśu taila Oil of camphor.

ସିତାଂଶୁ ମୁଖ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସିତାଂଶୁ ସଦୃଶ ମୁଖ ଯାହାର) Sitāṁśu mukha —ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ; ଚନ୍ଦ୍ର ପରି ସୁନ୍ଦର ମୁଖବିଶିଷ୍ଟ (ସିତାଂଶୁ ମୁଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) —Having the face as beautiful as the moon.

ସିତା ଖଣ୍ଡ—ସଂ. ବ—୧ । ମଧୁଜାତ ଶର୍କରା—1. Sugar from honey. [ଦ୍ର—ଏଥିର ଗୁଣ—ମଧୁରତ୍ୱ, ଛର୍ଦ୍ଦି, କଫ, ବ୍ରଣ, ତୃଷ୍ଣା, ଶ୍ୱାସ, ହିକ୍କା, ପିତ୍ତଦୋଷ ନାଶକତ୍ୱ ।] Sitā khaṇḍa ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ଖଣ୍ଡକ, ସିତଜା, ଶର୍କରଜା, ମାଧ୍ୱୀ, ମଧୁଶର୍କରା, ମାହିକଶର୍କରା ୨ । ମିଛି (ହି. ଶ)—2. Sugar candy

ସିତାଗ୍ର—ସଂ ବ (ବହୁବ୍ରୀ ହି; ସିତ + ଅଗ୍ର)—କଣ୍ଟକ (ହାରାବଳୀ)—Sitāgra Thorn.

ସିତାଙ୍କ—ସଂ. ବ—ବାଲ୍ଲଟାଗଡ଼ ମତ୍ସ୍ୟ; ବାଲଗଲଡ଼ା ମାଛ (ହାରାବଳୀ) Sitāṅka —A species of small scaly fresh-water fish.

ସିତାଙ୍ଗ—ସଂ. ବ—ଶ୍ୱେତ ରୋହିତ, ଧଳା ସୁଅମ କାଠ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—Sitāṅga A white species of Suāma tree.

ସିତାଜାଜୀ—ସଂ. ବ—ଶ୍ୱେତ ଜୀରକ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—Sitājājī The white Jirā.

ସିତାଦି—ସଂ. ବ—୧ । ଗୁଡ଼ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1. Molasses. Sitādi ୨ । ଖଣ୍ଡ; ଚିନି—2. Whitened sugar; bleached sugar.

ସିତାନନ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଶୁକ୍ଳ ମୁଖଯୁକ୍ତ—Having Sitānana a white face. ସଂ. ବ—୧ । ଗରୁଡ଼ [ଶବ [ସିତାନନା—ସ୍ତ୍ରୀ] ବଲ୍ଲଭ୍ରମ]—1. The mythological king of birds. ୨ । ବେଲ ଗଛ [ହି. ଶ]—2. Aegle Marmalus (tree).

ସିତାପାଙ୍ଗ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସିତ=ଶୁକ୍ଳ ବର୍ଣ୍ଣ + ଅପାଙ୍ଗ=ଚକ୍ଷୁର ପ୍ରାନ୍ତଭାଗ) — ମୟୂର—Peacock. Sitāpāṅga

ସିତା ଫଳ—ପାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ, ଘୁମସର)—ଅତ—Custard apple; Anona Squamosa. Sitā phala
ଆତା **सीताफल, शरीफा**

ସିତା(ତି)ବର—ସଂ. ବ—ସୁନିଷଣ୍ଣକ; ଶାକବିଶେଷ; ସୁନୁସୁନିଆ ଶାଗ—Sitā(ti)bara Marselia Quadrifoliata. [ଦ୍ର—ଏହା ସନ୍ତାପ୍ତି, କଷାୟ, ଉଷ୍ଣ, ବିଷପ୍ରଣାଶକ, ଶ୍ରୀଦୋଷନାଶୀ, ମେଧା ଓ ରୁଚିପ୍ରଦ, ରସାୟନ ଓ ନିଦ୍ରାକାରୀ ଅଟେ । ଏହାର ପତ୍ର ଚତୁର୍ଦଳ ଓ ପତ୍ରର ଡେମ୍ବ ଚୁଣ୍ଟ ପରି ସରୁ । ଏହା ଜଳାଭୂମିରେ ଜନ୍ମେ ।]
ସ୍ୱସନେ ଶାକ **सुसनी साक**

ସିତାବରୀ—ସଂ. ବ—ବାଳୁତୀ; ସୋମରାଜୀ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—Sitābarī Serratula Anthelmintica (herb and seed).

ସିତାବ୍ଜ—ସଂ. ବ—ଶ୍ୱେତ ପଦ୍ମ—Sitābja White lotus.

ସିତାଭ—ସଂ ବଣ. ପୁଂ (ସିତ + ଆଭା; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଶୁକ୍ଳ ଆଭାଯୁକ୍ତ—Sitābha Having a white lustre. ସଂ. ବ—କର୍ପୂର—(ସିତାଭା—ସ୍ତ୍ରୀ) Camphor ଚନ୍ଦ୍ର—The moon.

ସିତାଭା—ସଂ ବ—ଭଦ୍ରାହାଣ୍ଡୁପ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ) — Sitābhā A kind of medicinal plant.

ସିତା ଭୋଗ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସିତା=ଶୁକ୍ଳ ବା ଚିନି + ଭୋଗ)—ସୀତାଭୋଗ **सितामीग** ୧ । ଗୁଡ଼ଲ ଅଟା, ମଇଦା, କ୍ଷୀର ଓ ଛେନା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ଘୃତପକ୍ୱ ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—1. A kind of sweetmeat. ଦ୍ର—ସିତାଭୋଗ ଦେଶୀକାରୁ ଧଳା ଭିତରେ । ଗୁଡ଼ଲଅଟା, ମଇଦା, ଦୁଧଛେନା ଓ ଘିଅ ଅଛି । ଦୁଧ ବା ଗବାଦ୍ରୁ ଏକତ୍ର ଚକଟି ତାକୁ ପିଠାପରି କରି ଜାଲିଚଟୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଅଣ୍ଟା ଉପରେ ବସିଥିବା ଘିଅ ଦେଇ ଦେଇଥିବାରେ ଝାଡ଼ି ଏହା ତିଆରି କରାଯାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନର ସିତାଭୋଗ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଅଟେ । ଆଜିକାଲି ଏହା କଟକରେ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଅଛି । । ୨ । ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଧାନ—2. Name of a species of fine paddy. [ଦ୍ର—ଏଥିର ଗୁଡ଼ଲ ବାସନାଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ସିତାଭ୍ର—ସଂ. ବ—୧ । କର୍ପୂର (ଅମର)—1. Camphor. ୨ । ଧଳା ମେଘ (ହ. ଶ)—2. White cloud.
Sitābhra
(ସିତାଭ୍ରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିତାମ୍ବର—ସଂ. ବ—୧ । (କର୍ମଧା) ଶୁଭ୍ର ବସ୍ତ୍ର—1. White cloth. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଜୈନମାନଙ୍କ ଶ୍ୱେତାମ୍ବର ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—2. A sect of the Jainas.
Sitāmbara
ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ଶୁଭ୍ର ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
[ସିତାମ୍ବର—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ] Wearing white cloth.

ସିତାମ୍ଭୋଜ—ସଂ ବ (କର୍ମଧା, ସିତ + ଅମ୍ଭୋଜ)—ଶ୍ୱେତପଦ୍ମ—
Sitāmbhoja White lotus.

ସିତାର(ରା)—ବୈଦେ. ବ [ଫା. ସେତାର୍, ସିତାର୍ (ସେ, ସି = ତିନି + ତାର); ବୋଧହୁଏ ଟୁଙ୍କେ ଏଥିରେ ୩ଟି ତାର ଥିଲା; ସଂ. ତ୍ରିତନ୍ତ୍ରୀ]—ଲାଉଭୁମ୍ବୀ ଲାଗିଥିବା ଏବଂ ଲମ୍ବାର ୧ ଗୋଟି ଓ ପିତଳର ୪ଟି ବା ୬ଟି, ଏପରି ମୋଟରେ ୫ଟି ବା ୭ଟି ତାରଯୁକ୍ତ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—
Sitāra(rā)
ସେତାର
ସିତାର
Guitar [ଦ୍ର—ଲାଉ ଭୁମ୍ବୀର ପାତ୍ରାକାର ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ ରୂପରେ ପଟା ଖଣ୍ଡି ଦିଆ ଚଉଁରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଲ ଦଣ୍ଡା ଲଗାଯାଏ; ସେହି ଦଣ୍ଡାର ଏକ ମୁଣ୍ଡରେ କଣାମାନ କରି ସେ କଣାମାନଙ୍କରେ କାଠର ଖିଲମାନ ଗୋଡାଯାଏ । ଭୁମ୍ବୀର ଯେଉଁ ମୁଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡ ଲାଗିଥାଏ ତହିଁର ବିପରୀତ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଖିଲମାରି ସେ ଖିଲରେ ତାରଗୁଡ଼ିକର ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡ ବନ୍ଧାଯାଏ ଓ ସେ ତାରମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡର ଉପରେ ଲମ୍ବ ଭାବରେ ନେଇ ଦଣ୍ଡର ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡର ଛିଦ୍ରମାନଙ୍କରେ ଗୋଡାଥିବା ଖିଲ-ମାନଙ୍କ ଦେହରେ ବାନ୍ଧିବାକୁ ହୁଏ ଓ ଉକ୍ତ ଖିଲମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ତାରମାନଙ୍କୁ ଉଡ଼ାଯାଏ ବା ଦୁଲୁଲା କରାଯାଏ । ଦଣ୍ଡର ଅଡ଼ ବାସରେ ଧାତୁର ଗୁଡ଼ିଏ ପରଦା ବା ଘାଟି ବନ୍ଧାଯାଏ । ତାହାଣ ହାତର ତର୍ଜନୀଅଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା ତାର-ମାନଙ୍କୁ ଧ୍ୱନିତ କରାଯାଏ ଓ ବାଁଆଁ ହାତ ଦ୍ୱାରା ଦଣ୍ଡକୁ ମୁଠାଇ ଧରି ବାଁଆଁ ହାତର ତର୍ଜନୀଅଙ୍ଗୁଠି ଦ୍ୱାରା ତାରକୁ ଉକ୍ତ ପରଦା ବା ଘାଟି (ସଂ. ଘଟ୍ଟ)ମାନଙ୍କ ଉପରେ ଚପିବାକୁ ଓ ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ ହୁଏ ଓ ପରଦାମାନଙ୍କ ଉପରେ ବାଁଆଁ ହାତର ତର୍ଜନୀଅଙ୍ଗୁଠିକୁ ଉପରକୁ ବା ତଳଅଡ଼କୁ ଚଳାଇଲେ ଉକ୍ତ ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱର ବାହାରେ । ଲମ୍ବା ତାର ଦ୍ୱାରା ଚର୍ମନିର୍ମିତ 'ମିଜରାବ୍'କୁ ତାହାଣ ହାତର ତର୍ଜନୀଅଙ୍ଗୁଠିରେ ଚେପିପରି ପିଛି ଏହି ତାରମାନଙ୍କୁ ବଜାଇବାକୁ ହୁଏ ।

ଲାଉର ଗୋଲକ ଅଧଫାଳକୁ ଭୁମ୍ବ, ଭୁମ୍ବା ବା ଭୁମ୍ବୀ (ସଂ. ତୁମ୍ବ) ବୋଲାଯାଏ । ଭୁମ୍ବ ଉପରେ ଭୁଅଣି ହୋଇ ଥିବା ଗଢ଼ଣା କାଠର ପଟାକୁ 'ତବଲି' କହନ୍ତି । ତବଲି ଓ ଭୁମ୍ବୀର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଖିଲ (ପଟ୍ଟି)ରେ ତାରମାନଙ୍କୁ ଗଣ୍ଠାଇ ରଖି ତବଲିର କେନ୍ଦ୍ରରେ ଭୁଇଁ ଗୋଡ଼ ଥିବା ହାଡ଼ର ବା ହାତୀଦାନ୍ତର ଘୋଡିଆ (ସେତିଆ, ଚକ୍ରିକା, ସବାରି) ର ଉପର ଭେଇ ତାରମାନଙ୍କୁ ଟାଣି କରି ଦଣ୍ଡର ଶେଷ ଉପରେ ଅଡ଼ ଭାଗରେ ସଂଲଗ୍ନ ୨ଟି ହାଡ଼ ବା ହାତୀଦାନ୍ତର ମଗରମୁହାଁ ପିଡ଼ା [ଅଡ଼ ବା ସରମ୍ବଣ୍ଡ; ସଂ. ଅଳ] ଉପର ବାଟେ ନେଇ ତାରମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡାର ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା କାଠ ଖିଲ [କାନ; ସଂ. କର୍ଣ୍ଣ] ରେ ଗଡ଼ାଇବାକୁ ହୁଏ ।

ପ୍ରଥମ ତାର ଇସ୍ପାତର । ଏହାକୁ 'ବାଜ୍' 'ପଜ୍ଜା' ବା 'ଲାୟକ୍ଷା' ତାର ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ତାରକୁ ତାହାଣ ହାତରେ ମଜରବ୍ ଦ୍ୱାରା ବଜାଇ ବାଁଆଁ ହାତର ଅଙ୍ଗୁଠି-ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଘାଟି ବା ପରଦା ଉପରେ ଘଷି ସ୍ୱରକୁ ଉପନ୍ଦିତ କରାଯାଏ । ଅନ୍ୟ ପିତଳ ତାରଗୁଡ଼ିକରେ କେବଳ ମଜରବ୍‌କୁ ଅଘାତ କରିବାକୁ ହୁଏ । ୨ୟ ଓ ୩ୟ ତାରକୁ 'ଖରଜ'ର ଯୋଡ଼ି, ୪ର୍ଥ ଲମ୍ବାର ତାରକୁ 'ପଞ୍ଚମ' ଓ ୫ମ ତାରକୁ 'ଗନ୍ଧାର' ବୋଲାଯାଏ । ଏହି ୫ଟି ତାର ବ୍ୟତୀତ ୨ଟି ଛୋଟ ଲମ୍ବା ତାରକୁ 'ତରଫ ତାର' ବା 'ଚିକାରୀ' ବୋଲାଯାଏ । 'ଲାୟକ୍ଷା' ତାରର ସ୍ୱରକୁ ଉଚ୍ଚଗାମୀ କରିବା ପାଇଁ ତାରର ମୁଣ୍ଡ [ଅର୍ଥାତ୍ ସବାରି ଓ ପଟ୍ଟିର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅଂଶ]ରେ କାଠର ମାଳ ବା ଗୋଲ ବା ଛୋଟ କଉଡ଼ି [ମାନୁଲୀ] ଲଗା ଯାଇଥାଏ ।

ଟୁଙ୍କେ ଓଡ଼ିଶା ଗଡ଼ଜାତର କେନ୍ଦୁଝରରେ ସିତାରର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ତାର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁକ୍ତପ୍ରଦେଶର ବରେଲିରୁ ସିତାର ପାଇଁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ତାର ଅସେ ।]

ସିତାରୀ—ଦେ. ବ—ସିତାର ବଜାଇବାରେ ଦକ୍ଷ ବ୍ୟକ୍ତି—
Sitārī A person who can play on guitar.
[ସିତାରବାଜ୍, ସିତାରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]
ସେତାରୀ सितारी, सितारबाज

ସିତାର୍ଜ(ର୍ଜ)କ—ସଂ. ବ—ଶ୍ୱେତ ତୁଳସୀ—The white variety
Sitārja(rjja)ka of Basil plant. [ଦ୍ର—ଏହା କଟୁ, ଉଷ୍ଣ, କଫବାତ ଓ ନେତ୍ର ରୋଗର ନାଶକ, ରୁଚ୍ୟ ଓ ମୁଖପ୍ରସାଦକାରକ ଅଟେ ।]
ସଂ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ—ବୈଲୁଣ୍ଡ, କଟପତ୍ର, କୁଠେରକ, ଜମ୍ବୀର, ଗନ୍ଧବହଳ, ସୁମୁଖ, କଟୁପତ୍ରକ ।
श्वेत तुलसी श्वेत आजबला
ମ. ପାଂଢ଼ରା ଅଜବଲ

ସିତାଳକ—ସଂ. ବ—ଶ୍ୱେତ ଅର୍କ (ବ୍ରଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sitālaka The white variety of Calotropis Gigantea plant.

ସିତା ଲତା—ସଂ. ବ—ଶ୍ୱେତଦୂର୍ବା (ରତ୍ନମାଳା)—
Sitālatā The white Doob grass.

ସିତାଳିକା—ସଂ. ବ—ଶୁକ୍ତି; ସିପ (ହ. ଶ)
Sitālikā Oyster shell.

ସିତାଶ୍ମା—ସଂ. ବ (ସିତ + ଅଶ୍ମନ୍=ପଥର; ୧ମା. ୧ବ)—ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ ମଣି—A gem; the moon-stone.
Sitāśmā

ସିତାଶ୍ୱ—ସଂ. ବ—୧ । (କର୍ମଧା) ଧଳା ଘୋଡ଼ା—1. White
Sitāśwa horse. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଅର୍ଜୁନ—
2. The 3rd Pāṇḍaba brother. ୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି)
ଚନ୍ଦ୍ରମା (ହି. ଶ)—3. Moon.

ସିତାସିତ—ସଂ. ବଣ (ସିତ+ଅସିତ)—ଶୁକ୍ଳ ଓ କୃଷ୍ଣ—White
Sitāsita and black. ସଂ. ବ—୧ । ବଳରାମ; ବଳଦେବ—
1. The brother of Śrīkṛūshṇa. ୨ ।
(ଜ୍ୟୋତିଷ) ଶୁକ୍ର ଗ୍ରହ ସହିତ ଶନି ଗ୍ରହ—
2. The planet Venus with Saturn.
୩ । ଗଙ୍ଗା ଓ ଯମୁନା (ହି. ଶ)—3. The Ganges
and the Jamuna rivers.

ସିତାହ୍ୱୟ—ସଂ. ବ—୧ । ସଜନା (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sitāhwaya 1. The horse radish.
୨ । ଶ୍ୱେତ ରୋହିତ; ଧଳା ସୁଅମ ଗଛ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
2. A timber tree. ୩ । ଧଳା ସଜନା (ହି. ଶ)
3. The white flowered Moringa. ୪ । ଧଳା
ତୁଳସୀ (ହି. ଶ)—4. The white Basil plant.

ସିତି—ସଂ. ବଣ (ସି ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+କ୍ତି ; ଅନ୍ୟରୂପ
Siti ଶିତି)—୧ । ଶୁକ୍ଳ (ରମାନାଥ)—
1. White. ୨ । କୃଷ୍ଣ; କଳା [ରମାନାଥ]—
2. Black. ୩ । ନୀଳ—3. Blue.

ସିତିକଣ୍ଠ—ସଂ. ବ—ଶିତିକଣ୍ଠ; ମହାଦେବ [ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ]—
Sitikaṇṭha God Śiba.

ସିତିକାର—ଗ୍ରା. ବ [ସଂ. ସୀତ୍‌କାର]—ସୀତ୍‌କାର [ଦେଖ]—
Sitikāra Sīt-kāra (See). [ଉ—କହେ
ସୀତ୍‌କାର ସିସକାରୀ ଉପଇନ୍ଦ୍ର ସିତିକାରେ ବଢେ ତୁମ୍ଭି
ପତି ମୁଖେ ବୋଲେ ଖାତି ତୋ ଏ ନା—ଉଷ୍ଣ
ରସପଞ୍ଚକ ।]

ସିତିବାର(ବାରକ)—ସଂ. ବ—ସିତାବର [ଦେଖ]
Sitibāra(bāraka) Sitābara (See)

ସିତିବାସ—ସଂ. ବ—ବଳଦେବ [ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ]—
Sitibāsa Lord Baladeba.

ସିତିମା—ସଂ.ବ [ସିତ+ଭାବେ ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ]—୧। ଶୁକ୍ଳତା—
Sitimā 1. Whiteness. ୨ । କୃଷ୍ଣତା—
2. Blackness.

ସିତିଲିଆ—ପ୍ରାଦେ [ବଲ୍ଲଙ୍ଗିରପାଟଣା] ବ—ଓଷ୍ଠ ଘାଆ—
Sitiliā Eruptions or sores in the mouth
or on the lips.

ସିତିଲି ପଶିବା—ପ୍ରାଦେ [ବଲ୍ଲଙ୍ଗିରପାଟଣା] କ୍ରି—ସନ୍ତେଇବା;
Sitili paśibā ଆର୍ଦ୍ରହେବ—To be damp.

ସିତୁ—ଦେ. ବ (ନାମ) (ଅଦରାର୍ଥକ)—'ସୀତାରାମ'ର ଡାକନାମ—
Situ The name for calling 'sitārāma'
(ସିତୁଥ— ଅନାଦରାର୍ଥ ରୂପ)

ସିତେକ୍ଷୁ—ସଂ. ବ (ସିତ+ଇକ୍ଷୁ)—ଶ୍ୱେତେକ୍ଷୁ; ଧଳା ଆଖୁ—
Siteksbu White sugarcane.

ସିତେତର—ସଂ.ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସିତ+ଇତର) ୧ । ଶ୍ୟାମଶାଳ; ଭୁଲଣ୍ଡ
Sitetara 1. A cereal; horse-gram.
୨ । ଶୁକ୍ଳେତର ବର୍ଣ୍ଣ—2. Any colour other
than white. ସଂ. ବଣ—୧ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ;
କଳା—1. Black. ୨ । ନୀଳ (ହି. ଶ); ନେଳ—
2. Blue.

ସିତେତର ଗତି—ସଂ. ବ—କୃଷ୍ଣବର୍ତ୍ମା; ଅଗ୍ନି (ଦଳାୟୁଧ)—
Sitetara gati Fire.

ସିତୋଦର—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସିତ=ଶ୍ୱେତ+ଉଦର ଯାହାର)—
Sitodara କୁବେର (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—
The God of wealth.

ସିତୋଦ୍ଭବ—ସଂ. ବ—ଶ୍ୱେତ ଚନ୍ଦନ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—
Sitodbhaba The white sandal.
ସଂ. ବଣ—ଶର୍କରାରୁ ଜାତ—Produced from
sugar.

ସିତୋପଳ—ସଂ ବ (ସିତ+ଉପଳ)—୧ । ଖଡ଼ିମାଟି; ଖଡ଼ି (ହିଜାଣ୍ଡ-
Sitopala ଶେଷ)—1. Chalk. ୨ । ସ୍ଫଟିକ
(ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. Quartz.

ସିତୋପଳା—ସଂ ବ—୧ । ଶର୍କରା (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—1. Sugar.
Sitopalā ୨ । ମିଶ୍ରି (ହି. ଶ)—2. Sugarcandy.

ସିଦ(ଦା,ଦି,ଦୁ,ଧ,ଧା,ଧୁ,ଧୁ)—ଗ୍ରା. ବ (ନାମ)—ସିଦ୍ଧନାଥ ବା
Sida(dā,di,du,dha,dhā,dhi,dhu) ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରର ଡାକନାମ-
[ସିଦ(ଧ)ଅ, ସିଦେ(ଧ)ଇ—ଅନ୍ୟରୂପ] Names for call-
ing Siddheśwara.

ସିଦ(ଧ)ଶର—ଗ୍ରା. ବ—ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରର ଡାକନାମ—
Sida(dha)śara Name for calling Sidheśwara.

ସିଦା(ଧା)—ଦେ. ବ (ସଂ ସିଦ୍ଧ; ଯାହା ସିଦ୍ଧ ହୋଇଛି)—ଦୌଣସି
Sidā(dhā) ଅଗନ୍ତୁକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଭୋଜନ ନିମିତ୍ତ ଡାଲି
ସିଧା ସିଧା ଚାଉଳ ପ୍ରଭୃତି ଡାଲି ଗୁଡ଼ିକ
ଆଦି ରନ୍ଧନ ସାମଗ୍ରୀର ସମ୍ଭାର; ଅମାନ୍ୟ; ଅସିଦ୍ଧ ଖାଦ୍ୟ-
A tray of victuals; uncooked victuals
ସିଧେ ସୀଧା sent to a guest.
ଦେ. ବଣ (ସଂ ଶୁଦ୍ଧ)—୧ । ସରଳ—1. Straight.
୨ । ଅମାୟିକ; ସରଳ; ଉଷ୍ମପ୍ରକୃତି—2. Straight;
simple. ୩ । ପ୍ରହାର ବା ଦଣ୍ଡାଦିଦ୍ୱାରା ଅଧିକୃତ—
3. Brought under control.

ସିଦା(ଦେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସିଧାଇବା (ଦେଖ)
Sidā(de)ibā Sidhāibā (See)

ସିଦା ସଞ୍ଚା—ଦେ. ବ (ଏକାର୍ଥକ ସମୁଚ୍ଚୟ)—ସିଦା [ଦେଖ]
Sidā sanchā Sidā (See)
ସିଧାପତ୍ର ସୀଧାସାମଗ୍ରୀ

ସିଦ୍ଧା ସାମଗ୍ରୀ—ଦେ. ବ—ରନ୍ଧାଯିବାପାଇଁ ଅପକ୍ୱଦ୍ରବ୍ୟ ଦିଆଯିବା
Sidā sāmagrī ଦ୍ରବ୍ୟମାନ—Uncooked victuals
ସିଧାସାମଗ୍ରୀ ସିଧାସାମଗ୍ରୀ sent to a guest.

ସିଦ୍—ପ୍ରା. ବ (ସଂ ସିଦ୍ଧି)—ସିଦ୍ଧି (ଦେଖ)
Sidi Siddhi (See)
ସିଧି ସିଧୀ

ସିଦୋ—ପ୍ରାଦେ (ବଲଙ୍ଗିରପାଟଣା) ବ—ସୁଯୋଗ; ସୁବିଧା—
Sido Opportunity; chance.

ସିଦ୍ଧ—ସଂ ବିଣ [ସିଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ତ]—୧ । ଅଗ୍ନି ଅତିରେ ପକ ହେଉ ଯାଇଥିବା; ପକ୍ୱ; ସିଝା ଯାଇଥିବା—
Siddha 1. Boiled over fire. ୨। ରନ୍ଧା ଯାଇଥିବା; ପକ୍ୱ—2. Cooked. ୩ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ—3. Famous; celebrated. (ଉ—ବୋଧହୋଏ ଏ ସିଦ୍ଧ; ଧରିବାକୁ ସିଦ୍ଧ, ବୋଧ ହେଉଛି ଗତ ସେ—ଉଚ୍ଚ ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୪ । ସମାହିତ; ନିଷ୍ପନ୍ନ; ସମ୍ପାଦିତ—4. Accomplished; effected. ୫ । ପ୍ରତିପାଦିତ; ତର୍କ ବା ପ୍ରମାଣାଦି ଦ୍ୱାରା ନିଶ୍ଚିତ—5. Established by argument, reasoning or proof. ୬ । ପ୍ରମାଣୀକୃତ—6. Proved; demonstrated. ୭ । ଫଳିତ; ସଫଳ; ଉପଲବ୍ଧ—7. Solved; fulfilled. ୮ । ନିତ୍ୟ—8. Eternal; permanent. ୯ । ମୁକ୍ତ—9. Released. ୧୦ । ସିଦ୍ଧିବିଶିଷ୍ଟ—10. Blessed with success; successful. ୧୧ । ମନ୍ତ୍ର ସିଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ—11. Accomplished in mystic formulae. ୧୨ । ପରିଶୋଧିତ—12. Refined. ୧୩ । ନିପୁଣ; ପାରଦର୍ଶୀ—13. Expert; skilled. ୧୪ । ଯୋଗ ସାଧନରେ ବା ତପସ୍ୟାରେ ସିଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ—14. One who has attained success in Joga or penance. ୧୫ । ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଉପସ୍ଥିତ—15. Arrived at one's aim. ୧୬ । ମୋକ୍ଷର ଅଧିକାରୀ (ହ. ଶ)—16. Deserving beatitude. ୧୭ । ଫଳରେ ଘଟିଥିବା—17. Come to pass; which has borne fruit. ୧୮ । ନିଶ୍ଚିତ—18. Settled. ୧୯ । ଶୋଧିତ (ଋଣ) (ହ. ଶ)—19. Repaid; liquidated; cleared off. ୨୦ । ସ୍ୱଭାବ—20. Inherent. [ଯଥା—ସ୍ୱଭାବ-ସିଦ୍ଧ ଗୁଣ ।] ସଂ. ବ—୧ । ସୈନ୍ଧବ ଲବଣ (ରାଜ-ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1. A kind of salt. ୨ । କୃଷ୍ଣ ଧୁସ୍ତୁର (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. The black variety of Datura plant. ୩ । ଗୁଡ଼ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—3. Molasses. ୪ । ବ୍ୟବହାର (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ); ମକଦମା (ହ. ଶ)—4. Litigation. ୫ । ଦେବ-ଯୋନିବିଶେଷ—5. A class of aerial beings; a class of Demi-gods. [ଦ୍ର—ସିଦ୍ଧମାନଙ୍କ ନିବାସ ସ୍ଥାନ ଭୁବର୍ଲୋକ ଓ ତାହା ତାହା ମତରେ ଭୂମାଳସ୍ଥ ଅଟେ । ବାୟୁପୁରାଣ ମତରେ ଏମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ୮୮ ହଜାର । ଏମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଉତ୍ତର ଓ ସପ୍ତର୍ଷିଙ୍କ ଦକ୍ଷିଣ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଏକ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷିତ ରହନ୍ତି (ହ. ଶ) । ଏମାନେ ଅଣିମାଦି ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ । ବିଦ୍ୟାଧର ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।] ୬ । ଯୋଗସିଦ୍ଧି ବା ତପଃସିଦ୍ଧି ପ୍ରାପ୍ତ ମୁନି—6. A sage who has attained success in mystic exercises or in Jōga and penance. [ଉ—ବୋଧ ହୋଏ ଏ ସିଦ୍ଧ ଧରି ବସିଲେ ସିଦ୍ଧ—ଉଚ୍ଚ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୭ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ବିଷ୍କୁମ୍ଭାଦି ସପ୍ତବିଂଶତି ଯୋଗାନ୍ତର୍ଗତ ଏକବିଂଶ ଯୋଗ—7. (Astrology) One of the 27 astrological conjunction . [ଦ୍ର—ଏହା ଶୁଭ ଯୋଗ, ଏଥିରେ ଜାତ ହେବା ବ୍ୟକ୍ତି ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ, ସଙ୍କଳ୍ପଲାଳନ, ଗୌର, ଉନ୍ନତ, ସତ୍ୟବାଦୀ ଓ ଭୋଗୀ ହୁଏ ।] ୮ । କୃଷ୍ଣ ସିନ୍ଦୁ-ବାର (ହ. ଶ)—8. The black variety of Sindubāra. ୯ । ଧଳା ଗୋରସ (ହ. ଶ)—9. Wcite Ryb. ୧୦ । ଅର୍ହତ୍; ଜିନ (ହ. ଶ)—10. Jaina saint. ଦେ. ବ—ସିଦ୍ଧନାଥ ବା ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରର ଡାକ ନାମ—Name for calling Siddhanātha or Siddheśwara.

ସିଦ୍ଧ ଅତିବଡ଼ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ଗୋସ୍ୱାମୀ—
Siddha ati barda jagannātha dāsa goswāmī

[ଦ୍ର—ସିଦ୍ଧ ଯୋଗୀ ଶ୍ରୀ ଅତି ବଡ଼ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ଗୋସ୍ୱାମୀ ସ୍ୱୀୟ ବଡ଼ ଓଡ଼ିଆ ମଠର ସ୍ଥାପୟିତା । ଭୁଜଲର ପୁଣ୍ୟଶ୍ଳୋକ ମହାରାଜ କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କପିଳେଶ୍ୱରପୁର ଶାସନ ଏହି ମହାତ୍ମାଙ୍କର ଜନ୍ମସ୍ଥାନ । ଏହି ଶାସନଟି ପୁରୁଷୋତ୍ତମ କ୍ଷେତ୍ରର ପଶ୍ଚିମରେ ପ୍ରାୟ ଛଅ କୋଶ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ୧୪୯୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଭାଦ୍ରମାସ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଅଷ୍ଟମୀ ଅନୁରାଧା ନକ୍ଷତ୍ର ବୁଧବାର ଦିନ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସମୟରେ ଏ ମହାତ୍ମା ଏ ଗ୍ରାମରେ ଆବିର୍ଭୂତ ହୋଇଥିଲେ । ଯେଉଁ କ୍ଷଣରେ ବୃଷଭାନୁ ନନ୍ଦିନୀ ରାଧା-ଦେବୀଙ୍କର ଜନ୍ମ ବୋଲି ପୁରାଣରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି, ଠିକ୍ ସେହିକ୍ଷଣରେ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ରାଧାଙ୍କର ଅଂଶାବତାର ବୋଲି ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ ଭଗବାନ ଦାସ ଓ ମାତାଙ୍କ ନାମ ସଦ୍ଭାବତୀ । ଭଗବାନ ଦାସ ମହାରାଜା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବଙ୍କର ଦୌହିତ୍ରଣିକ ଥିଲେ । ସଦ୍ଭାବତୀ ବଡ଼ ଧର୍ମ-ପରାୟଣା, ସୁଶୀଳା ଓ ପତିବ୍ରତା ଥିଲେ । ଶୋଶୀ ଭେଷ

କେହି ଏହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରରୁ ନିରାଶ ହୋଇ ଫେରୁ ନ ଥିଲେ । ଭଗବାନ ଦାଶଙ୍କର ପୁତ୍ରଜନ୍ମ ସମ୍ବାଦ ଲୋକମୁଖରେ ପ୍ରଚାରିତ ହେଲାଷଣି ଗ୍ରାମର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱରୁ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ରୁଣ୍ଡ ହେଲେ । ସଦ୍ୟୋଜାତ ଶିଶୁଟିର ସୁନ୍ଦରତା ଗୁଣରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରାୟ ଶୋଭା ଦେଖି ସମସ୍ତେ ଚମତ୍କୃତ ହୋଇଥିଲେ । ଭୂମିଷ୍ଠ ଶିଶୁର ମହାପୁରୁଷ ଲକ୍ଷଣ ଓ ଲୋକୋତ୍ତର ଲାବଣ୍ୟ ଦେଖି ଦର୍ଶକବୃନ୍ଦ ଆନନ୍ଦ ଓ ବିସ୍ମୟରେ ମଗ୍ନ ହୋଇ ଜନକ ଜନନୀଙ୍କ ତପସ୍ୟାର ପ୍ରଶଂସାପୂର୍ବକ ନବଜାତ ଶିଶୁର ମଙ୍ଗଳ କାମନା କରି ନିଜ ନିଜ ଗୃହକୁ ଫେରିଗଲେ ।

ଶିଶୁଟି ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବଙ୍କ ପ୍ରସାଦରୁ ଲବ୍ଧ ବୋଲି ଭକ୍ତ ଭଗବାନ ଦାଶ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ପରାମର୍ଶକ୍ରମେ ତାହାର ଜଗନ୍ନାଥ ବୋଲି ନାମକରଣ କଲେ । ଶିଶୁଟି କ୍ରମେ ଚତୁର୍ଥ ବୟସରେ ପଦାର୍ପଣ କରିବା ବେଳକୁ ପିତା ତାହାଙ୍କର ଚୂଡ଼ାକର୍ମ, କର୍ଣ୍ଣବେଧ ଆଦି ଶେଷ କରିଥିଲେ । ଏହି ଚତୁର୍ଥ ବର୍ଷ ବୟସ୍କ ବାଳକ କେବଳ କ୍ରୀଡ଼ା କୌତୁକରେ ସମୟ କଟାଉଥିଲେହେଁ ତାହାଙ୍କର ଅସାଧାରଣ ସ୍ମରଣଶକ୍ତି ଓ ପ୍ରତିଭାର ପରିଚୟ ମିଳୁଥିଲା । ପଞ୍ଚମ ବର୍ଷରେ ସେ ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ କରି ପୁଣି ଜନ୍ମ ସଂସ୍କାର ବଶତଃ ଅତି ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ପଠିତ ବିଷୟମାନ ମନେ ରଖି ପାରୁଥିଲେ । ସେ ପ୍ରଥମେ ଗ୍ରାମ ପାଠଶାଳାରେ ବର୍ଣ୍ଣପାଠ ଓ ଅଙ୍କ ଆଦି ଶିଖିଥିଲେ; ତତ୍ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ପିତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଅମରକୋଷ, ଅଭିଧାନ ଏବଂ ଜଳାପ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ନାମକ ଦୁଇଟି ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କଣ୍ଠସ୍ଥ କରି ସେଥିରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନକୁ ପ୍ରତିଦିନ ଯାଇ ଯଜୁର୍ବେଦ ଓ ସାମବେଦର ସଂହିତାମାନ ମଧ୍ୟ ସେ ଅଧ୍ୟୟନ ଓ କଣ୍ଠସ୍ଥ କରିଥିଲେ; ନ୍ୟାୟ ବେଦାନ୍ତାଦି ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର ଏବଂ ମହାଭାରତ ଓ ରାମାୟଣ ଆଦି ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ସମସ୍ତ ପଢ଼ିଲେ, ସର୍ବଶେଷରେ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତ ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ । ଏହି ସମୟରେ ପିତା ଭଗବାନ ଦାଶ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ଉଠାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ଜଗନ୍ନାଥ ଅଳ୍ପ କେତେକ ଶାସ୍ତ୍ରର ଅଧ୍ୟୟନ ସମାପ୍ତ କରି ବିବାହ କରିବା ପାଇଁ ପିତାଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ଅଷ୍ଟାଦଶ ବର୍ଷ ବୟସ ବେଳକୁ ସେ ସମସ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରବୀଣତା ଲାଭ କରିଥିଲେ । ପଣ୍ଡିତ ସମାଜରେ ତାହାଙ୍କ ଖ୍ୟାତି କ୍ରମେ କ୍ରମେ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଲା । ବୟୋବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାହାଙ୍କର ଭଗବତ୍ ପ୍ରୀତି ମଧ୍ୟ କ୍ରମଶଃ ବୃଦ୍ଧି ହେଲା । ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ-ଠାରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଗାଢ଼ ଭକ୍ତି ହେତୁ ସେ ପ୍ରତ୍ୟହ ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନ କ୍ରମରେ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଆସୁଥିଲେ; ମନ୍ଦିର ଉତ୍ତର ବେଢ଼ାରେ ଭକ୍ତଗଣେଶଙ୍କ ନିକଟରେ ବସି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତ ପାଠ କରୁଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟହ ବହୁଲୋକ ସ୍ତବଣ ଶୁଣିବାକୁ ସେଠାରେ ରୁଣ୍ଡ ହେଉଥିଲେ । ଭକ୍ତବିଦ୍ୟାସ୍ତ ନାମକ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ତବଣ ପାଠ ହେଉଅଛି ଓ ସ୍ତବଣ ପାଠକଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରପ୍ରଦତ୍ତ ବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟ ଦିଆ ଅଛି ।

୧୫୦୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟଦେବ ସନ୍ନ୍ୟାସ ଗ୍ରହଣ କରି ଭକ୍ତଗଣ ସମେତ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ଦେବଙ୍କ ଦର୍ଶନ ନିମନ୍ତେ ପୁରୀକୁ ଆଗମନ କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ ବୟସ ଦ୍ୱାବିଂଶତି ବର୍ଷ । ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ଦେବ ବଡ଼ଦେଉଳରେ ପ୍ରବେଶ କରି ବଟ ମୂଳରେ ପ୍ରଥମେ ଏହାଙ୍କୁ ଭେଟିଥିଲେ । ସାକ୍ଷାତ୍ ମାନେ ଦୁଇ ଭକ୍ତଙ୍କର ଅପୂର୍ବ ମିଳନ ଘଟିଲା । ଦୁହିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନନ୍ତ ଭାବର ମଧୁର ଆଦାନପ୍ରଦାନ ହେଲା । ଅଢ଼ାଇ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୁହେଁ ଏକତ୍ର ବାସ କଲେ; ଅନ୍ୟ କାହାରି ସହିତ ସାକ୍ଷାତ୍କାର ହେଲା ନାହିଁ । ପରସ୍ପରଙ୍କ ଆଲିଙ୍ଗନରେ ଦୁହେଁ ପ୍ରେମବିହ୍ୱଳ ଓ ଭାବୋନ୍ମତ୍ତ ହେଉଥିଲେ ।

ଦିନେ ଦାସେ ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗବତର ଦଶମ ସ୍କନ୍ଧ ବ୍ରହ୍ମସ୍ତୁତି ପାଠ କରୁଅଛନ୍ତି; ଏମନ୍ତ ସମୟରେ ଚୈତନ୍ୟ ଅତି ଭାବାବିଷ୍ଟ ହେବାରୁ ତାଙ୍କର ଭାବାବେଶ ହେଲା । ଅନନ୍ତର ସଂଜ୍ଞାଲାଭ କରି ସେ ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ମନ୍ଦିର ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ ଓ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବଙ୍କ ଦର୍ଶନ କଲେ । ତତ୍ପରେ ସ୍ୱୀୟ ସହଚରବର୍ଗଙ୍କ ଅଙ୍କକୁ ଗଦି ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ କହିଲେ "ବ୍ରହ୍ମ ଦେବଭୂତରେ ପର ଭକ୍ତ ଅଛନ୍ତି । ମୁ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବଙ୍କୁ ଯେମତି ଭକ୍ତି ଭାବରେ ସର୍ବଦା ମୋର ସ୍ନେହ ଭାବ । ବିଶେଷତଃ ଦାସଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୁଁ ବେଶି ଖୁସି; କହିବି ନାହିଁ, ଦାସେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସଙ୍ଗୀ, ଦାସଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମ ମହାପ୍ରେମର ଆକର, ମୁଁ ତାହା ନିଷ୍କାମ ଭାବରେ ହୃଦୟରେ ଧାରଣ କରିଥିବି ।" ଏହା କହି ଚୈତନ୍ୟଦେବ ବାରମ୍ବାର ଦାସଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇଲେ । ତାହା ଦେଖି ଭକ୍ତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୈଷ୍ଣବମାନେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇ ନିଜ ନିଜ ବାସାକୁ ଫେରି ଗଲେ । ଏହିପରି ପ୍ରତିଦିନ ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଅସିବା ସମୟରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ବଟ ମୂଳରେ ବସି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମୁଖରୁ ସ୍ତବଣ ଶ୍ରବଣ କରୁଥିଲେ । ଏହା ଦେଖି ଗୌଡ଼ୀୟ ବୈଷ୍ଣବଗଣ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ କହିଲେ—"ଦେଖନ୍ତୁ, ଆପଣ ଜଣେ ଅନୁପଦସ୍ଥଙ୍କୁ ପ୍ରେମାଲିଙ୍ଗନ କରୁ ଅଛନ୍ତି । ବୈଷ୍ଣବ ସମାଜରେ ସାଂପ୍ରଦାୟିକ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଦୀକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରି ନ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଙ୍ଗ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ଶାସ୍ତ୍ରନିଷିଦ୍ଧ ।" ଏହା ଶୁଣି ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ଦେବ କହିଲେ, "ଏହା ଠିକ୍ କଥା ହେଉ । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଅଙ୍ଗ ବ୍ରହ୍ମମୟ । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଅଙ୍ଗରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବାସ । ସୁତରାଂ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ କରିବା କଦାପି ଉଚିତ ନୁହେ । ଉପଦେଷ୍ଟା ନୋହିଲେ ମଧ୍ୟ ଦାସେ ବ୍ରହ୍ମମୟ ଶ୍ରୀଭଗବାନ ।" ବାସ୍ତବିକ ଦୟାମୟ ଭଗବାନ ଅହେତୁକ ଦୟା ପ୍ରକାଶ କରି ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ନିଜ ଅଙ୍କକୁ ଆକର୍ଷଣ

କରିବା ପାଇଁ ସ୍ୱୟଂ ଶ୍ରୀଗୁରୁ ରୂପରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ମହା ଅନୁଗ୍ରହ କରି ଥାଆନ୍ତି, ଏହା ଗୁରୁତ୍ୱ ସାଧକ ଓ ଭକ୍ତଜନ ଉତ୍ତମରୂପେ ବୁଝନ୍ତି, ଏବଂ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଦାସେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଉତ୍ତମ ରୂପେ ଉପଲବ୍ଧି କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ସେ ନିଜକୃତ ଓଡ଼ିଆ ଭଗବତରେ ଲେଖି ଯାଇ ଅଛନ୍ତି :—

'ସବୁ ଶାସ୍ତ୍ରର ମଧ୍ୟେ ସାର, ଦୁର୍ଲଭ ନର କଳେବର ।
ସୁଲଭ ନାବ ରୂପେ ଘଟେ, ବନ୍ଧନ ଭବ ସିନ୍ଧୁ ତଟେ ।
ଏ ନାବେ ଗୁରୁ କର୍ଣ୍ଣଧାର, ମୃଦୁ ଅନୁକୂଳ ସମୀର ।
ଏମନ୍ତ ନାବ ଥାଉଁ ଜଳେ, ଯେବା ନ ତରେ ଭବ ଜଳେ,
ସେ ନର ହୀନ ମୂଢ଼ମତି, ତାହାକୁ ବୋଲି ଅସ୍ମଘାତୀ ।"

ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସେ ବଡ଼ ନିରଭିମାନ ଲୋକ ଥିଲେ । ସେ ଶୁଣି ଥାଉଛନ୍ତି ଯେ, ଗୌଡ଼ୀୟ ବୈଷ୍ଣବମାନେ ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ଅଗରେ ଅପରାଧ କରୁଅଛନ୍ତି ଯେ, ଦାସେ ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମ—ଦୀକ୍ଷିତ ନୁହନ୍ତି । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ମନ ଦୀକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ଅତି ଆଗ୍ରହରେ ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ତେତେବେଳେ ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ଦେବ କାଶୀ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଘରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିଲେ । କାଶୀ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଘର ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଧାକାନ୍ତ ମଠ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ । ଦାସେ ଦୁଇ ହାତରେ ଦୁଇଟି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଭୂଡ଼ଆରେ ମହାପ୍ରସାଦ ଧରି ଉକ୍ତ ମଠରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ଚୈତନ୍ୟ ସମୁଦ୍ର ସ୍ନାନ ସମାପ୍ତ କରି ମଠସ୍ଥ ସ୍ୱୀୟ ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥାଆନ୍ତି । ଦାସେ ହସ୍ତପ୍ରକ୍ଷାଳନ କରି ତାହାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରନ୍ତେ ସେ ତାହାଙ୍କୁ ମହା ସମାଦରରେ କହିଲେ, "ପଣ୍ଡିତ ଭକ୍ତିମୟ ଦାସ ଆପଣେ ! ଆସିବା ହେଉ ।" ତାହା ଶୁଣି ଦାସେ ଯୁକ୍ତକରରେ ଅତି ବିନୟରେ କହିଲେ, "ଆଜ୍ଞା ! ମୁଁ ଅନୁପଦନ୍ତ । ମୋତେ ସ୍ପର୍ଶ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଦୟା କରି ମୋତେ ଦୀକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ ।" ଏହା ଶୁଣି ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ଦେବ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ମଉ ବଳରାମ ଦାସଙ୍କ ଅଙ୍କରୁ ଗ୍ରହିଲେ ଏବଂ ଏହାଙ୍କୁ ଦୀକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରି ବୋଲି ଇଙ୍ଗିତ କଲେ । ଦାସେ ସେଥର ଗୁରୁ ଅବାଞ୍ଛା କରୁଥିଲେ ତଦନୁରୂପ ଗୁରୁ ପାଇଲେ ।

ପୂର୍ବରେ ସେ ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ପ୍ରତ୍ୟହ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ଆଳତି, ଅବକାଶ, ଧୂପ, ବଡ଼ ସିଂହାର ଆଦି ସେବାରେ ଖଟି ଥାଆନ୍ତି । ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ପହୁଡ଼ ପରେ ଦାସେ ନିଜ ଆଶ୍ରମକୁ ଫେରୁଥିଲେ ।

ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ସ୍ୱୀୟ ଗୁରୁ ବଳରାମ ଦାସଙ୍କୁ ସେଥର ସନ୍ଧାନ ଦେଖାଉଥିଲେ, ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ସନ୍ଧାନ ଦେଖାଉଥିଲେ । ପ୍ରତିଦିନ ପ୍ରାତରୁ ଗାତ୍ରୋତ୍ଥାନ କରି ଗୁରୁଙ୍କ ଦଣ୍ଡବତ କରୁଥିଲେ ଓ ଗୁରୁଙ୍କ ଚରଣେ ବନ୍ତକାଷ୍ଠ ଓ ମୁଖ ପ୍ରକ୍ଷାଳନାର୍ଥ ଜଳ ପୋଗାଇ ରଖୁଥିଲେ; ସ୍ନାନାର୍ଥ ଜଳଦାନ, ଶଯ୍ୟାମାର୍ଜନ ଓ ଦଣ୍ଡକମଣ୍ଡଳୁ ମାର୍ଜନାଦି ଗୁରୁଙ୍କର ନାନାବିଧ ସେବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜକୁ ନିୟୋଜିତ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ "ହରେକୃଷ୍ଣ କୃଷ୍ଣ" ମନ୍ତ୍ର ଜପନ କରୁଥିବା ଦେଖି ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, "ଦାସେ ! ଆପଣଙ୍କ ଗତି ଦେଖିଲେ ଜଣାଯାଏ, ଆପଣ ସାଧକ ନୁହନ୍ତି, ନିତ୍ୟସିଦ୍ଧ । ଆପଣ ପୂର୍ବଜନ୍ମ ସିଦ୍ଧ ଶରୀର କିପରି ପାଇଲେ, କହିବା ହେଉନୁ ।" ତାହା ଶୁଣି ଦାସେ କହିଲେ, "ମହାପ୍ରଭୋ ! ଆପଣ ତ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ, ଆପଣଙ୍କୁ କେଉଁ କଥା ଅଗୋଚର ? ଆପଣ ଯେତେବେଳେ ପଚାରୁ-ଅଛନ୍ତି ଆପଣଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ମୋର କହିବା ଉଚିତ । ବୈକୁଣ୍ଠ-ପୁରରେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣସିଂହାସନସ୍ଥିତ ମଣିମଣ୍ଡିତ ମଣ୍ଡପରେ ଯୁଗଳମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କର ପ୍ରକାଶ ସ୍ମରଣ କରି ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଭାବାବିଷ୍ଟ ହେଉଛି, ସେତେବେଳେ ମୋର ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନ ଏକାବେଳେ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଥିଲା । ଉପଲବ୍ଧି କରି, ନିତ୍ୟ ବୈକୁଣ୍ଠଧାମରେ ଶ୍ରୀମଦ୍‌ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଏକତ୍ରାବସ୍ଥିତ ଥିଲେ; ପରସ୍ପର ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଆନନ୍ଦରେ ନିରୀକ୍ଷଣ କଲେ; ଭଗବାନ୍ ଶ୍ରୀମତୀ ରାଧାରାଣୀଙ୍କ ମୁଖରୁ ଗୁହି ମଧୁରହାସ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କଲେ; ସେ ହାସ୍ୟରୁ କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଜାତ ହେଲା । ଆପଣ ମଧ୍ୟ ସେହି ହାସରୁ ଆବିର୍ଭୂତ ହେଲେ । ମୁଁ ରାଧାଙ୍କ ହାସରୁ ସମୁଦ୍ଭୂତ ହୋଇ ଆପଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲି । ପ୍ରଭୁ ଆପଣଙ୍କୁ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ, 'ଯାଅ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଅବତାର ଗ୍ରହଣ କରି ଜଳଜଳୁଷିତ ଜନମାନଙ୍କୁ ହରିନାମ ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ କରାଇ ଚୈତନ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କର । ଏହି ସ୍ୱରରେ ତୁମ୍ଭର ଚୈତନ୍ୟ ନାମ ହେବ ।' ଅନନ୍ତର ମୋତେ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ, 'ଯାଅ, ତୁମ୍ଭେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଏହି ମୂର୍ତ୍ତି ଧ୍ୟାନ କରୁଥିବ । ଅନ୍ତକାଳରେ ଏହି ଗତି ପାଇବ ।" ଏହା ଶୁଣି ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ଭାବଗଦ୍‌ଗଦ ହୋଇ କହିଲେ, "ଏ ଅତି ଅପୂର୍ବ ରହସ୍ୟ । ଯେଉଁ ରାଧିକା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ପ୍ରେମର ସର୍ବସ୍ୱ, ତୁମ୍ଭେ ସେହି ରାଧାଙ୍କର ଅଂଶ । ଆଃ ! ଏ ଅତି ଚମତ୍କାର ଭାବ !" ଦାସଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି ଚୈତନ୍ୟ ଦେବ କହିଲେ, 'ଦାସେ ! ଆପଣେ ଅତି ବଡ଼ ।' ଏହା କହି ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ନିଜର ଗୈରିକ ଉତ୍ତରୀୟ ତାହାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ବାନ୍ଧି ଦେଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ଲୋକେ ତାହାଙ୍କୁ 'ଅଉବଡ଼ ଗୋସ୍ୱାମୀ' ବୋଲି ଡାକିଲେ । ତାହାଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସମ୍ପ୍ରଦାୟକୁ 'ଅଉ ବଡ଼ୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ' କୁହାଯାଏ ।

ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲେଖା ଅଛି, କୃଷ୍ଣରତି ଦୁଇପ୍ରକାର; ଯଥା—ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଜ୍ଞାନମିଶ୍ରା ଏବଂ କେବଳା ବା ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ-ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟା । କେହି କେହି ଅଉବଡ ଗୋସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଜ୍ଞାନମିଶ୍ରା କୃଷ୍ଣରତିର ଉପାସକ ଶ୍ରେଣୀସ୍ଥ ବୋଲି କହିଥାଆନ୍ତି ।

ଦିନେ ଉତ୍କଳର ମହାରାଜା ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର ଦେବ ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନକୁ ଯାଇଥିଲେ, ଏମନ୍ତ ସମୟରେ ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମନ୍ଦିରରେ ତାଙ୍କର ଦେଖା ହେଲା ।

ମହାରାଜ ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, "ଜଗନ୍ନାଥ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ବିଷୟ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଯୁଗଳମୂର୍ତ୍ତି ଭାବ ଉପଲବ୍ଧି କରି ପାରିବି, ଏହା ମୋତେ ଅନୁଗ୍ରହ କରି ବୁଝାଇ ଦିଅନ୍ତୁ ।" ଏହା ଶୁଣି ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ଦେବ ଉତ୍ତର ଦେଲେ 'ଅମ୍ବ ଅଭିବଡ଼ ସ୍ୱାମୀ ତାହା ଆପଣଙ୍କୁ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ ବୁଝାଇ ଦେବେ ।" ତହୁଁ ଅଭିବଡ଼ ସ୍ୱାମୀ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ମହାରାଜ ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର ଦେବଙ୍କୁ ତାହା ବୁଝାଇ ଦେବାରୁ ରାଜା ତାଙ୍କଠାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ତାଙ୍କର ଭକ୍ତ ଓ ବଶୀଭୂତ ହେଲେ । ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ବାୟୁ କୋଣରେ ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ତୀର୍ଥର ଅନତିଦୂର ଦକ୍ଷିଣରେ ନିଜ ରାଣୀଙ୍କର ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବସ୍ଥାନ ନିମନ୍ତେ ମହାରାଜଙ୍କର ଯେଉଁ ରାଜପ୍ରାସାଦ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା, ତହିଁରେ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କୁ ରହିବାକୁ ମହାରାଜ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ଅଭିବଡ଼ ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରଥମେ ସେଠାରେ ରହିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛୁକ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମହାରାଜଙ୍କର ସେବାରେ ଓ ଭକ୍ତିରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ କିଛି କାଳ ସେଠାରେ ଅବସ୍ଥାନ କଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହା ଓଡ଼ିଆମଠ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ।

ଅନନ୍ତର ଅଭିବଡ଼ ସ୍ୱାମୀ ସମୁଦ୍ର କୋଳାହଳ ବର୍ଜିତ ସମୁଦ୍ରତୀରବର୍ତ୍ତୀ ବାଲୁକାମୟ ଭୂମିରେ ଏକ ନିର୍ଜନ ଭଜନକୁଟୀ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ଏହାର ଆଧୁନିକ ନାମ ସାତଲହଡ଼ି ମଠ । ଏହି ମଠଟି ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ମଠର ଦକ୍ଷିଣରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କର ମଣିବିଗ୍ରହ (ପ୍ରସ୍ତର-ମୂର୍ତ୍ତି) ବିଦ୍ୟମାନ । ଜଣେ ଅଛି ଶ୍ରୀ ଅଭିବଡ଼ ସ୍ୱାମୀ ସମୁଦ୍ରତରଙ୍ଗର ଘୋର ଗର୍ଜନ ଯୋଗୁଁ ଭଜନସ୍ମରଣରେ ଅସୁବିଧା ଅନୁଭବ କରି ଶ୍ରୀଜଗ ।ଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର କୃପାପ୍ରାର୍ଥୀ ହେବାରୁ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ ସମୁଦ୍ର ସାତ ସ୍ତର ଲହରର ଦୂରତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୂରକୁ ଘୁଞ୍ଚି ଯାଇଥିଲା । ତେଣୁ ସେହି ଦିନଠାରୁ ଉକ୍ତ ମଠଟିର ନାମ ସାତଲହଡ଼ି ମଠ ହୋଇଅଛି ।

ପ୍ରତିଦିନ ରାତିରେ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବଙ୍କ ପହୁଡ଼ି ସମୟରେ ମେଧା ଓ ସୁମେଧା ନାମରେ ପରମା ସୁନ୍ଦରୀ ଦୁଇ ଜଣ ସଖୀ (ଦେବଦାସୀ) ଅଭିବଡ଼ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଆଶ୍ରମକୁ ଆସି ତାହାଙ୍କ ସେବା କରୁଥାଆନ୍ତି । ଏହା ଶୁଣି ମହାରାଜ ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର ଦେବ ବିସ୍ମିତ ଓ ଦୁଃଖିତ ହୋଇ ଅଭିବଡ଼ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଚରିତ୍ରରେ କଳଙ୍କ ଆଶଙ୍କା କରି ସ୍ୱୟଂ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରି ସମୟରେ ଅନ୍ଧାର ବେଳେ କରି ତାହା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କଲେ । ମାତ୍ର ଭକ୍ତାବତାର ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ଅଭିବଡ଼ସ୍ୱାମୀ ତାହା ଜାଣି ପାରି ରାଜାଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି କହିଲେ, 'ମହାରାଜ ! ଆପଣଙ୍କ ଅନ୍ତଃପୁରରେ ମହାଦେବଙ୍କୁ ଯେପରି ପରିଚାରିକା-ମାନେ ସେବା କରନ୍ତି, ମୋତେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଦୁଇଟି ଭକ୍ତିପରାୟଣା ସ୍ତ୍ରୀ ଆସି ସେବା କରନ୍ତି ।' ମହାରାଜା ତହୁଁ ଏ ଦୁଇଟି ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଧରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବାରୁ ଉକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ ଦୁହେଁ ଗୃହୁଁ ଗୃହୁଁ ଅନ୍ତର୍ହିତା ହୋଇଗଲେ । ଏହା ଦେଖି ରାଜା ଭୟରେ ଓ ଭକ୍ତିରେ ବିହ୍ୱଳହୋଇ ଅଭିବଡ଼ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନିକଟରେ କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ । ଅତି ଦିନେ ମହାରାଜ ବହୁ ମୂଲ୍ୟର ଚନ୍ଦନକାଠ କିଣି ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କଠାରେ ତାହା ଲାଗି କରିବା ନିମନ୍ତେ ଅଭିବଡ଼ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅର୍ପଣ କଲେ । ମାତ୍ର ସ୍ୱାମୀ ସେହି ଚନ୍ଦନ ଘୋରି ତାଙ୍କ ଆଶ୍ରମର କାନ୍ଥରେ ବୋଳି ଦେଲେ । ମହାରାଜ ଏହା ଶୁଣି ପାରି ବଡ଼ ଦୁଃଖିତ ହେଲେ; କିନ୍ତୁ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଆସି ଦେଖିଲେ ଯେ, ସେହି ଚନ୍ଦନ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗରେ ବୋଳା ହୋଇଅଛି । ଅଭିବଡ଼ ସ୍ୱାମୀ ଏହିପରି ଅନେକ ଚମତ୍କାର ମହିମା ପ୍ରକାଶ କରି ଭକ୍ତମାନଙ୍କର ହୃଦୟ ବଶୀଭୂତ କରିଥିଲେ ।

କିଛି ଦିନ ପରେ ଦିନେ ଶତ ଶିଷ୍ୟ ପରିବେଷ୍ଟିତ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦ ନାମକ ଜନୈକ ମାୟାବାଦୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଆସି ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ତାଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ପତାକା ଥିଲା; ସଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ଝିଟୋଣାକାର ଛତ୍ର ଥିଲା । ସେ ମହାରାଜାଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ କହିଲେ, "ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କୁ ଡକାନ୍ତୁ, ମୋତେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଚ୍ଚା ଦିଅନ୍ତୁ । ବ୍ରହ୍ମତତ୍ତ୍ୱରେ ମୋତେ ପରାଜୟ କଲେ ମୁଁ ଦୀକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିବି । ନଚେତ୍ ମୁଁ ଏଠାରୁ ଗୋଟିଏ ଚତୁଷ୍କୋଣ ଛତ୍ର ଘେନି ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କରିବି ।" ତହୁଁ ମହାରାଜ ପ୍ରତାପରୁଦ୍ରଦେବ ଅଭିବଡ଼ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଡକାଇ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତର୍କ କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ଶ୍ରୀ ଅଭିବଡ଼ ସ୍ୱାମୀ ଯୁକ୍ତି ତର୍କରେ ଅଦ୍ୱୈତବାଦ ଖଣ୍ଡନ କରି ସ୍ୱୀୟ ପ୍ରଗାଢ଼ ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ଭେଦାଭେଦ ଭାବ ପ୍ରତିପାଦନ କଲେ । ଏଥିରେ ବ୍ରହ୍ମାନନ୍ଦଙ୍କର ଗର୍ବ ଚୂର୍ଣ୍ଣୀଭୂତ ହେଲା । ସେ ଛତ୍ର ଓ ପତାକା ତ୍ୟାଗ କରି ସନ୍ନ୍ୟାସଗ୍ରହଣପୂର୍ବକ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟକୁ ଯାତ୍ରା କଲେ ।

ଦିନେ ମହାରାଜ ପ୍ରତାପରୁଦ୍ରଦେବ ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନ ସାରି ବଟମୂଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗଲେ । ବଟମୂଳରେ ଅଭିବଡ଼ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରି ମହାରାଜାଙ୍କର ଭାବାବେଶ ହେଲା । ସେ ତନ୍ମୁହୂର୍ତ୍ତ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ଦେଖିଲେ—

"ଅଷ୍ଟବାହୁଜଗନ୍ନାଥ ଦାସୋବଶୀ ଧନୁଃ ଶରାନ୍,
ଶଙ୍ଖଚକ୍ରଗଦାପଦ୍ମଂ ବିଭ୍ରଦ୍ଭ୍ୟାମୋଽଭିବଭୂଦା ।

ଅର୍ଥାତ୍ ଅଭିବଡ଼ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ଅଷ୍ଟଭୁଜ ହୋଇଅଛନ୍ତି; ସେ ଚାରିଗୋଟି ହସ୍ତରେ ଶଙ୍ଖ, ଚକ୍ର, ଗଦା, ପଦ୍ମ, ଦୁଇଟି ହସ୍ତରେ ଧନୁଶର ଏବଂ ଅପର ଦୁଇଗୋଟି ହସ୍ତରେ ବଂଶୀ-ଧାରଣପୂର୍ବକ ଅଚିନ୍ତ୍ୟ ଶକ୍ତିସମ୍ପନ୍ନ ଶ୍ୟାମବିଗ୍ରହରୂପେ ବିଦ୍ୟମାନ । ଦିନେ ପ୍ରତାପରୁଦ୍ରଦେବ ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟଙ୍କ କହିଲେ, ଅମ୍ବର ଶ୍ରୀମଙ୍ଗ ଗୌରୀ ପାଟମହାଦେବୀଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରୋପ-ଦେଶ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଶ୍ରୀଘ୍ରରୁ ଦିଲ୍ଲୀରୁ ଦିଲ୍ଲୀ । ଏହା ଶୁଣି ଚୈତନ୍ୟ ଅଭିବଡ଼ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ କହିଲେ-'ଆପଣ ସ୍ତ୍ରୀତ୍ୱ ଧାରଣ କରି ରାଣୀଙ୍କୁ ଦୀକ୍ଷାପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ' । ଅଭିବଡ଼ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀତ୍ୱ ଧାରଣ କଲେ । ମହାରାଜ ତାହାଙ୍କ ଅଙ୍ଗସଂସ୍କାରରେ ସ୍ତ୍ରୀ

ଭକ୍ତମାନ ଅବଲୋକନ କରି ଚମତ୍କୃତ ହୋଇ ତାହାଙ୍କୁ ସବିନୟ ସମର୍ଦ୍ଧନା କରି ତାହାଙ୍କଠାରୁ ପାଞ୍ଚମହାଦେଈଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରାଇଲେ ।

ଏ 'ବିଷୟ ଭକ୍ତମାଳ', 'ଚୂଡ଼ାମଣି' ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ।

ଅଚ୍ୟୁତଦାସ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମାହାତ୍ମ୍ୟ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଚାରିଆଡ଼େ ପ୍ରଚାରିତ ହେବାରୁ ବହୁ ସ୍ତ୍ରୀ, ବହୁ ପୁରୁଷ, ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ଭକ୍ତିଭାବ ଭାବରେ ତାହାଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପଗତ ହେଲେ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ସଙ୍କୋଚ ବୋଧ ନ କରି ବକ୍ଷସ୍ଥଳରେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟରେ ରୁଣ୍ଡ ହେଉଥିଲେ । ଅଚ୍ୟୁତଦାସ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ୧୬ଜଣ ଶିଷ୍ୟ ଥିଲେ । ସେମାନେ ଓଡ଼ିଶାରେ ନାନା ସ୍ଥାନରେ ମଠମାନ ସଂସ୍ଥାପନ କରିପାରିଅଛନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀ ଅଚ୍ୟୁତଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ଗୋସ୍ୱାମୀ ବଟ ଗଣେଶଙ୍କ ନିକଟରେ ବସି ସଂସ୍କୃତ ଭାଗବତକୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ନବୀନଛନ୍ଦ ବୃତ୍ତରେ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଅଦ୍ୟାବଧି ତାହା ଓଡ଼ିଶାରେ ଧୁରନ୍ଧରମାନଙ୍କରେ ସର୍ବଦା ପାଠ କରାଯାଉଥିବା ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଣୟନ କରି ସେ ଉତ୍କଳର ମହୋପକାର ସାଧନ କରି ଯାଇଅଛନ୍ତି । ଏହା ଛଡ଼ା ସେ ସଂସ୍କୃତ ଓ ଉତ୍କଳ ଭାଷାରେ ଭକ୍ତିରସପୂର୍ଣ୍ଣ ବହୁତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଲେଖିଯାଇ ଅଛନ୍ତି ।

୧୬୫୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ମାଘ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ସପ୍ତମୀ ଦିନ ଶ୍ରୀ ଅଚ୍ୟୁତଦାସଙ୍କର ତିରୋଧାନ ହେଲା । ତାଙ୍କର ଶୁଦ୍ଧ ଶରୀର ଦ୍ୟୋତ୍ଅକାର ଧାରଣ କରି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗରେ ଲୀନ ହୋଇଗଲା ।

ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କ ସମୟରେ ଉତ୍କଳର ଯେଉଁ ବୈଷ୍ଣବ ମହାପୁରୁଷମାନେ ପ୍ରସିଦ୍ଧିଲାଭ କରିଥିଲେ ସେମାନେ ପଞ୍ଚସଖା ନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ । ଏହି ପଞ୍ଚମୂର୍ତ୍ତି ବୈଷ୍ଣବ ମହାପୁରୁଷମାନେ ପରସ୍ପର ସଖା ଥିଲେ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କର ନାମ ପଞ୍ଚସଖା ହୋଇଥିଲା । ସେମାନଙ୍କର ନାମ—

ଶ୍ରୀ ଅଚ୍ୟୁତଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ, ଶ୍ରୀ ବଳରାମ ଦାସ, ଶ୍ରୀ ଅନନ୍ତ ଦାସ, ଶ୍ରୀ ଯଶୋବନ୍ତ ଦାସ ଓ ଶ୍ରୀ ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଦାସ । ଶ୍ରୀ ଅଚ୍ୟୁତଦାସ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ ପରେ ତାଙ୍କର ୧୬ ଶିଷ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗୋପୀନାଥ ଦାସ ସ୍ୱାମୀ ଓଡ଼ିଆ ମଠର ଅଧିକାରୀ ହେଲେ । ତାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ମାଧବାନନ୍ଦ ଓ ତାହାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ମୁରାରି ଓ ଦ୍ୱାରକାବନ୍ଧୁ ଦାସ ଏମାନେ ଯଥାକ୍ରମେ ଓଡ଼ିଆ ମଠର ଅଧିକାରୀ ହେଲେ । ଅଧିକାରୀ ମୁରାରି ଦାସ ଗୋସ୍ୱାମୀ ଏ ମଠରେ ମୃତ୍ତିକା ନିର୍ମିତ ୩ ଗୋଟି ବୃହଦାକାର ନନ୍ଦିଆରେ ଶ୍ରୀମହାପ୍ରସାଦ ଚଳ (ଅର୍ଥାତ୍ ଅଢ଼ିଆ ଭୋଡ଼ାଣି) ରଖା ଯାଇଥିଲେ । ଅଦ୍ୟାବଧି ପୂର୍ବପରି ଏହା ମଧ୍ୟ ଏ ମଠରେ ରଖାଯାଇଅଛି । ଏ ଭୋଡ଼ାଣି ଶୀତ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ସମୟରେ କମେଇ, ମଧ୍ୟାହ୍ନ, ପଶ୍ଚିମ ଓ ଚଳନ୍ତା ପ୍ରଭୃତିକୁ ରେଳ ଦ୍ୱାରା ପଠାଯାଉ ଅଛି । ଏ ମଧ୍ୟ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଭୂମିଖଣ୍ଡ କ୍ରୟ କରିଥିଲେ । ମୁରାରିଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ଥିଲେ ବୃଷ୍ଣ; ତାହାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ, ତାହାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ମୁକୁନ୍ଦ ତାହାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ବଣୀଧର ଦାସ । ଏ ଜଣେ ନୈଷ୍ଠିକ, ବିଦ୍ୱାନ୍ ଓ ସଦାଚାର ସାଧୁ ଥାଇ ମଠୀୟ ସମ୍ପତ୍ତିର ସୁପରିଚାଳନା କରିଥିଲେ । ତାହାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ଗୋଳାଡ଼ି ଦାସ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଦ୍ୱାନ୍ ଥିଲେ । ଉକ୍ତ ମହାତ୍ମା ମଠର ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ଢେଙ୍କାନାଳ, ତାଳଚେର, ଭୁଜଙ୍ଗ, ଦେଓଗଡ଼, ବଲରାମପୁର, ଜଗରଅ, ଖଣ୍ଡପଡ଼ା, ରଣପୁର, ଦୁମା ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନରୁ ଏବଂ ପୁରୀ, ବଟକ, ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କରୁ ବହୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଉପାର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ଏ ମହାତ୍ମା ପ୍ରତ୍ୟହ ସନ୍ଧ୍ୟା, ତର୍ପଣ, ପୂଜା, ହୋମ ସମାପନାନ୍ତେ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥଦେବଙ୍କ ଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ; ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କୁ ଯଥାବିଧି ଅର୍ଚ୍ଚନା କରୁଥିଲେ । ସେ ମଧ୍ୟ ପୁରୀର ଧର୍ମୀୟ କମିଟିର ସଭ୍ୟ ଥିଲେ । ତାହାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ରାଘବଦାସ; ତାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ବୈଷ୍ଣବଚରିତ ଶ୍ରୀ ରାମକୃଷ୍ଣ ଦାସ ଗୋସ୍ୱାମୀ ଏହି ମଠର ପୂର୍ବତନ ଅଧିକାରୀ । ଏ ମହାତ୍ମା ବିଦ୍ୱାନ୍, ବିବେକୀ, ସ୍ୱଧର୍ମ-ପରାୟଣ, ସାଧୁଚରିତ୍ର ଓ ପରମ ବୈଷ୍ଣବ ଥିଲେ । ମଠରେ ସଂସ୍କୃତ ଟୋଲ ଏହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା । ଏ ମହାଶୟ ଜଗନ୍ନାଥବଲ୍ଲଭ ଏଣ୍ଡାଉମେଣ୍ଟ୍ କମିଟିର ଜଣେ ସଭ୍ୟ ଥିଲେ । ଏହା ଛଡ଼ା ସେ ପୁରୀର ଅଦ୍ୱୈତବାଦ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଥିଲେ ଏବଂ ଦେଶହିତକର କାର୍ଯ୍ୟ-ମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଏ ମହାତ୍ମା ଚିତ୍ତବୈମଳ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯଥାବିଧି ସମାଧାନ କରୁଥିଲେ; ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବୈଷ୍ଣବ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀସ୍ଥ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସମବୃଦ୍ଧିରେ ଦେଖୁଥିବାରୁ ସର୍ବଜନ ଅଦ୍ଭୁତ ହୋଇ ଥିଲେ । ସେ ମଠର ସମୁନ୍ନତି ସାଧନ କରିବା ନିମନ୍ତେ କେତେକ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ଅର୍ଜନ କରିପାରିଅଛନ୍ତି । ଏହାଙ୍କର ଶିଷ୍ୟ ମଠର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଧିକାରୀ ଶ୍ରୀ ବୃନ୍ଦାବନ ଦାସ ଗୋସ୍ୱାମୀ । ଏ ମହାଶୟ ବିଦ୍ୱାନ୍, ବିବେକୀ, ଦାନଶୀଳ, ଧର୍ମ ପରାୟଣ ଓ ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ଅଟନ୍ତି; ଗୁରୁଙ୍କ ଆଦର୍ଶରେ ଜୀବନ ଗଠନ କରି ମଠୀୟ ସମ୍ପତ୍ତିର ସୁପରିଚାଳନାରେ ସର୍ବଦା ତତ୍ପର । ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବୈଷ୍ଣବ, ଅତିଥି ଓ ଅଭ୍ୟାଗତ, ଯେ କେହି ପ୍ରାର୍ଥୀ ଏହାଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ନିରାଶ ହୋଇ ଫେରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏ ମହାଶୟ ଦେଶହିତକର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅର୍ଥସାହାଯ୍ୟ କରିବାରେ କୁଣ୍ଠିତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ; ବିଶେଷତଃ, ଗତ ପ୍ରବଳ ବନ୍ୟାରେ ବିପନ୍ନ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଧନ ଓ ଚାଉଳ ସାହାଯ୍ୟ କରିଅଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ଦେବଙ୍କ ନୈବେଦ୍ୟ ପାଇ ମଠରେ ଯାହା ଯାହା ଖଞ୍ଜା ଅଛି ତାହା ଉତ୍ତମରୂପେ ଚଳାଉଅଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ଦେବଙ୍କ ରତ୍ନସିଂହାସନସ୍ଥ ଚନ୍ଦନମଣ୍ଡପକୁ ସନ ୧୯୩୦ ମସିହାରେ ବହୁ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରି ନୂତନଭାବେ ନିର୍ମାଣ କରାଇ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଉକ୍ତ ସିଂହାସନର ପଶ୍ଚିମ ଭାଗ ଚଳା ଶଙ୍ଖମରର ପଥରରେ ନିର୍ମାଣ କରାଇବାଦ୍ୱାରା ତାହାର ପରମ ଶୋଭା

ବର୍ଦ୍ଧିତ କରାଇ ଅଛନ୍ତି । ଅତିବଡ଼ ଗୋସ୍ୱାମୀଙ୍କଠାରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଠରେ ଏକାଦଶ ଶାଖା ଗୋସ୍ୱାମୀମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥାନ ହେଲା । ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଗୋସ୍ୱାମୀ ମୁକୁନ୍ଦ ଦାସ ୫ ଗୋଟି ଶିଷ୍ୟ କରି ପ୍ରଧାନ ଶିଷ୍ୟଙ୍କୁ ନିଜ ମଠରେ ଗାଦିନସୀନ କରାଇ ଅପର ୪ ଗୋଟିଙ୍କୁ ମଠର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱରେ ରଖାଇ ସ୍ୱୟଂ, କଟକ,ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ଖୋରଧା ଅଞ୍ଚଳରେ ସେମାନଙ୍କ ଚଳାଚଳ ପାଇଁ କେତେକ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ଖଞ୍ଜି ଦେଇ ଯାଇ ଅଛନ୍ତି । ଉକ୍ତ ୪ ଗୋଟି ମଠ ଅଦ୍ୟାବଧି ବଡ଼ ଓଡ଼ିଆ ମଠର ଅଧୀନ ଥାଇ ଚଳି ଆସୁଅଛି । ଯଥା—୧ ସ୍ଥାନ ଓଡ଼ିଆ ମଠ, ୨ ମଧୁ ଦାସ ମଠ, ୩ ବନମାଳି ଦାସ ମଠ ଓ ୪ ଭଗବତ ଦାସ ମଠ ।

ଏହା ଛଡ଼ା ପୁରୀ କୁଣ୍ଡାଇବେଷ୍ଣବସ୍ୱାମୀ ଓ ଦାଣ୍ଡିମାଳ ସ୍ୱାମୀଙ୍କରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ୧୫।୧୬ଟି ମଠ ଅଛି । ସେହି ସବୁ ମଠର ଅଧିକାରୀଗଣ ବଡ଼ ଓଡ଼ିଆ ମଠର ନେତୃତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କରିଥାଆନ୍ତି । ଏହି ସବୁ ମଠର ଅଧିକାରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଡ଼ ଓଡ଼ିଆ ମଠର ଅଧିକାରୀ ମହୋଦୟ ଶାଢ଼ି ବାନ୍ଧିଲେ ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ ମଠରେ ଅଧିକାରୀ ହୁଅନ୍ତି । ଏହି ବଡ଼ ଓଡ଼ିଆ ମଠର ମଣ୍ଡାଳମୀ ଶିଷ୍ୟମାନେ ମୋଗଲବନ୍ଦ ଓ ଗଡ଼ଜାତମାନଙ୍କରେ ନାନାସ୍ଥାନରେ ପ୍ରାୟ ୨୦ ହଜାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଛନ୍ତି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଧିକାରୀ ବୃନ୍ଦାବନ ଦାସ ଗୋସ୍ୱାମୀ ଭୁଷାକୋଷର ଜଣେ ପରମପ୍ରେମୀ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଅଟନ୍ତି ।

ସନ୍ଦର୍ଭ ଲେଖକ—ପୁରୀ ଓଡ଼ିଆ ମଠ ରାମକୃଷ୍ଣ ଗୋଲର ହେଡ୍‌ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର ନ୍ୟାୟରତ୍ନ ।]

ସିଦ୍ଧକ—ସଂ. ବି (ସିଦ୍ଧ+କ)—୧ । ସିନ୍ଦୁବାର; ବେଗୁନିଆ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1. Vitex Integrifolia (tree). ୨ । ଶାଳ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—2. The Śāla tree.
Siddhaka

ସିଦ୍ଧ କାମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସିଦ୍ଧାର୍ଥ; ଯାହାର ମନୋରଥ ସଫଳ ହୋଇଅଛି—Having attained one's aims.
Siddha kāma (ସିଦ୍ଧକାମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସିଦ୍ଧ କାମେଶ୍ୱରୀ—ସଂ. ବି—କାମାଖ୍ୟା ଦେବୀଙ୍କର ପଞ୍ଚମୂର୍ତ୍ତି ଅନ୍ତର୍ଗତ ପ୍ରଥମ ମୂର୍ତ୍ତି—The first of the five images of the Goddess Kāmākhyā.
Siddha kāmeśwarī

[ଏହାଙ୍କ ଧ୍ୟାନ—ରବିଶଶିଯୁତକର୍ଣ୍ଣା ବ୍ରହ୍ମମାଣିକକର୍ଣ୍ଣା
ମଣିକନକବିଚିତ୍ରା ଲୋଲକର୍ଣ୍ଣା ତ୍ରିନେତ୍ରା
ଅଭୟବରଦହସ୍ତା ସାକ୍ଷସୂତ୍ରପ୍ରହସ୍ତା
ନବତରୁଣଶରୀରା ମୁକ୍ତକେଶୀ ସୁହାସା—
କାଳିକାପୁରାଣ. ୬୧ ଅଧ୍ୟାୟ ।]

ସିଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ର—ସଂ. ବି—୧ । ଦଣ୍ଡକବନର ଅଂଶବିଶେଷ—1. Name of a part of the ancient Daṇḍaka forest. ୨ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଯୋଗୀ ବା ତନ୍ତ୍ରସାଧକ ଶୀଘ୍ର ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରନ୍ତି—2. A hallowed place where persons easily attain success in Joga and Tantric rites.
Siddha kshetra

ସିଦ୍ଧ ଗଙ୍ଗା—ସଂ. ବି—ମନ୍ଦାକିନୀ; ସ୍ୱର୍ଗଗଙ୍ଗା (ଜଟାଧର)—The Ganges said to flow through Heaven
Siddha gaṅgā

ସିଦ୍ଧ ଗଣ—ସଂ. ବି—ସିଦ୍ଧମାନଙ୍କର ସମୂହ—A multitude of the Siddha class of demi-gods.
Siddha gaṇa

ସିଦ୍ଧ ଗୁଟିକା—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ରସିଦ୍ଧ ବଟିକାକୁ ପାଟିରେ ପୂରାଇବା କ୍ୟକ୍ତି ଅଦ୍ଭୁତ ଶକ୍ତି ଲାଭ କରେ (ହେ. ଶ)—A hallowed pill which endows a person who keeps it in his mouth with supernatural powers.
Siddha guṭikā

ସିଦ୍ଧ ଗୋସା(ସେ)ଇଁ—ଦେ. ବି—ସିଦ୍ଧପୁରୁଷ; ମୁନି; ଯୋଗୀ—An ascetic,
Siddha gosā(se)iñ
ସିଦ୍ଧ ପୁରୁଷ ସଦ୍ଧ ଗୋସାଇଁ

ସିଦ୍ଧ ଦେବ—ସଂ. ବି—ଶିବ; ମହାଦେବ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—God Śiba.
Siddha deba

ସିଦ୍ଧ ଧାତୁ—ସଂ. ବି—ପାରଦ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣଶେଷ)—Mercury.
Siddha dhātu

ସିଦ୍ଧ ନାଥ—ସଂ. ବି—ମହାଦେବ—Śiba. ଦେ. ବି—୧ । ମହାଦେବଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତିବିଶେଷ; ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର—1. Name of an idol of Śiba. ୨ । ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ—2. A name given to males. ୩ । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ମହାନଦୀରୁ କାଠଯୋଡ଼ୀ ବାହାରିଥିବା ସ୍ଥାନ ନରାଜର ପାହାଡ଼ରେ ଅବସ୍ଥିତ ଶିବଲିଙ୍ଗ ଓ ପାହାଡ଼—3. Name of a Śibaliṅga as well as of a hillook in Narāja where the Kāṭhajordi branches off from the Mahānadī (Orissa).
Siddha nātha
ସିଦ୍ଧନାଥ

ସିଦ୍ଧ ପକ୍ଷ—ସଂ. ବି—୧ । (ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର) ମୀମାଂସା କରାଯାଇଥିବା ବିଷୟ—1. (logic) Conclusion. ୨ । ପ୍ରମାଣିତ ବିଷୟ—2. Proved matter.
Siddha paksha

ସିଦ୍ଧ ପଥ—ସଂ. ବି (ସିଦ୍ଧମାନଙ୍କ ପଥ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ; ଆକାଶ (ହେ. ଶ)—The sky.
Siddha patha

ସିଦ୍ଧ ପୀଠ—ସଂ. ବି—୧ । (ତନ୍ତ୍ର) ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଏକ ଲକ୍ଷ ବଳିଦାନ, କୋଟି ସଂଖ୍ୟକ ହୋମ ଓ କୋଟି ମହାବିଦ୍ୟା ଜପ ହୋଇଅଛି (ଶୀଠ ତଳେ ଦେଖ)—1. A place sanctified by the offering of one lakh of victims, 10 millions of Vedic oblations and 10 millions of mystic incantations of Durgā. ୨ । ସିଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ର (ଦେଖ) 2. Siddha kshetra (See).
Siddha pīṭha

ସିଦ୍ଧ ପୁର—ସଂ. ବି—ହିନ୍ଦୁ ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଭୂଗୋଳକର ଅଧୋଦେଶ ବିଶେଷ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତଶିରୋମଣି)—A my-
Siddha pura

thological country below the globe described in astrological treatises.

ସିଦ୍ଧ ପୁରୁଷ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—୧ । ସିଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A Siddha purusha person who has attained success; an adept. ୨ । ମୁକ୍ତ ମାନବ—2. A person who has attained salvation. ୩ । ଯୋଗୀ—3. An ascetic. ୪ । ମନ୍ତ୍ରସିଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି—4. A person who has attained success in accomplishing mystic formula. ୫ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଇପ୍ସିତ ବସ୍ତୁ ଲାଭ କରି ପାରନ୍ତି—5. A person who gets anything he wants.

ସିଦ୍ଧ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବ—କରବୀର ବୃକ୍ଷ (ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକର୍ଦ୍ଦମ)—The Siddha pushpa Oleander. [ଦ୍ର—ଏହା ସିଦ୍ଧମାନଙ୍କ ପ୍ରିୟ ପୁଷ୍ପ ଓ ସନ୍ଧିସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ—ହ୍ର. ଶ ।]

ସିଦ୍ଧପ୍ରୟୋଜନ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ-ସିଦ୍ଧକାମ (ଦେଖ)--Siddha kāma. Siddha prayojana (See) ସଂ. ବ—ଗୌର ସର୍ଷପ (ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ (ସିଦ୍ଧପ୍ରୟୋଜନା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ) କର୍ଦ୍ଦମ)—The white rye.

ସିଦ୍ଧ ବସ୍ତି—ସଂ. ବ (ଆୟୁର୍ବେଦ)—ତୈଳ ଆଦିର ପିଚକାରୀ (ହ୍ର. ଶ) Siddha basti Syringing or spraying with oil.

ସିଦ୍ଧ ବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବ—ଦଶ ମହାବିଦ୍ୟାର ଏକ (ଦେଖ) — Siddha bidyā One of the daśa mahābidyā: (See)

ସିଦ୍ଧ ବିଦ୍ୟାଧର—ସଂ. ବ (ସମାସ)—ସିଦ୍ଧ ଓ ବିଦ୍ୟାଧର ନାମକ ଦେବଯୋନି ଦ୍ୱୟ—Two classes of demi-gods. Siddha bidyādhara

ସିଦ୍ଧ ବିନାୟକ—ସଂ. ବ—ଗଣେଶଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ବିଶେଷ—An image of Ganeśa. Siddha bināyaka [ଦ୍ର—ସିଦ୍ଧ ବିନାୟକଙ୍କୁ ଷୋଡ଼ଶୋପଚାର ପୂଜା କରେ ପୂଜକର ସମସ୍ତ ମଧ୍ୟରେ କାମନା ସିଦ୍ଧି ହୁଏ ।]

ସିଦ୍ଧ ବୁଟୀ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସିଦ୍ଧ+ବୁଟୀ)—ସିଦ୍ଧ ଯୋଗୀମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ରୋଗମାନଙ୍କ ଅବ୍ୟର୍ଥ ମହୌଷଧ—Never-failing medicine prescribed by saints for diseases. Siddha buṭī ସିଦ୍ଧବୁଟୀ सिद्धबुटी [ଦ୍ର—ଏହିପରି ସିଦ୍ଧମଲମ, ସିଦ୍ଧବଟିକା ଆଦି ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ହୁଏ ।]

ସିଦ୍ଧ ମଠ—ସଂ. ବ—ସିଦ୍ଧ ପୁରୁଷଙ୍କ ଆଶ୍ରମ— Siddha maṭha The Maṭha of a 'Siddha purusha'. ସିଦ୍ଧମଠ सिद्धमठ

ସିଦ୍ଧ ମନୋରଥ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (କର୍ମଧା)—ସିଦ୍ଧକାମ (ଦେଖ) Siddha manoratha Siddha kāma. (See) (ସିଦ୍ଧ ମନୋରଥା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସିଦ୍ଧ ଯୋଗୀ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—୧ । ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରିଥିବା ଯୋଗୀ—Siddha jogī 1. A Jogī who has attained success. ୨ । ମହାଦେବ (ହ୍ର. ଶ)—2. Śiba.

ସିଦ୍ଧ ରସ—ସଂ. ବ—ପାରଦ (କଜ୍ଜଳ) Siddha rasa Mercury.

ସିଦ୍ଧ ରସାୟନ—ସଂ. ବ—ଦୀର୍ଘଜୀବନ ଓ ପ୍ରଭୂତ ଶକ୍ତିଦାତା ରସୌଷଧ-ବିଶେଷ—A medicinal preparation giving longevity and strength. Siddha rasāyana

ସିଦ୍ଧ ଲକ୍ଷ(କ୍ଷ୍ୟ)—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (କର୍ମଧା)—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ୟ-ବେଧରେ ଅବ୍ୟର୍ଥ—1. Of unerring aim. ୨ । ସିଦ୍ଧ ସଂକଳ୍ପ (ଦେଖ)—2. Siddha saṅkalpa. (See) Siddha laksha(kshya) (ସିଦ୍ଧଲକ୍ଷା[କ୍ଷ୍ୟା]—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସିଦ୍ଧ ସଂକଳ୍ପ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ସଂକଳ୍ପ ସିଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି—One who has his desire fulfilled. Siddha saṅkalpa (ସିଦ୍ଧ ସଂକଳ୍ପା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସିଦ୍ଧ ସଲିଳ—ସଂ. ବ—୧ । କାଞ୍ଜିକା (ଚାଉଳ ଶେଷ)—1. Fermented rice water. ୨ । ସିଦ୍ଧ ପାଣି—2. Boiled water. Siddha salila

ସିଦ୍ଧ ସାଧକ—ସଂ. ବ—୧ । (କର୍ମଧା) ସିଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ ସାଧକ ବ୍ୟକ୍ତି—1. An adept. ୨ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍) କଳ୍ପ ବୃକ୍ଷ (ହ୍ର. ଶ)—2. The mythological tree which fulfills a suitor's wish. ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ମନୋରଥ ପୂରଣକାରୀ—Fulfilling another's wishes. Siddha sādhaka (ସିଦ୍ଧ ସାଧିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସିଦ୍ଧ ସାଧନ—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସିଦ୍ଧ ବସ୍ତୁର ସାଧନ—1. Solution of a solved matter. ୨ । ଗୌର ସର୍ଷପ—2. White rye. ୩ । ପ୍ରମାଣିତ ବିଷୟର ପୁନଃ ପ୍ରମାଣ—3. Proving of an already proved matter. Siddha sādhana

ସିଦ୍ଧ ସାଧିତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ଚିକିତ୍ସକ ବ୍ୟବହାର ଦ୍ୱାରା (ଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ ଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ) ଚିକିତ୍ସା-ବିଦ୍ୟାରେ ନିପୁଣତା ଲାଭ କରିଅଛନ୍ତି (ହ୍ର. ଶ)—(a physician) Who has become an expert by practice (and not by the study of books). Siddha sādhita

ସିଦ୍ଧ ସିନ୍ଧୁ (ସରିତ୍)—ସଂ. ବ—୧ । ସ୍ୱର୍ଗ ଗଙ୍ଗା—1. The heavenly Ganges. ୨ । ଗଙ୍ଗା ନଦୀ (ଦିକାଣ୍ଡ ଶେଷ)—2. The Ganges. Siddha sindhu (sarit)

ସିଦ୍ଧ ସେନ—ସଂ. ବ—କାର୍ତ୍ତିକେୟ; ଦେବ ସେନାପତି (ଶକ୍ତି ଉତ୍ପାଦକ)—The Deity Kārttikeya. Siddha sena

ସିଦ୍ଧ ସେବିତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ସିଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉପାସିତ—W rshipped by the 'Siddha' persons. Siddha sebita (ସିଦ୍ଧ ସେବିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବ. ପୁଂ—ଭୂତ ଦେବତା—One of the attendants of Śiba.

ସିଦ୍ଧ ସ୍ଥାଳୀ—ସଂ. ବ—ସିଦ୍ଧ ଯୋଗୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା, ଯହିଁରୁ
Siddha sthālī ଅବଶ୍ୟକତା ଅନୁରୂପ ଭୋଜନ ସାମଗ୍ରୀ
ବାହାରେ (ହ. ଶ)—A consecrated pot
from which food for as many persons
as required, comes out. [ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି
ଯେ, ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ବନବାସ ସମୟରେ ବ୍ୟାସଦେବ
ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ସିଦ୍ଧସ୍ଥାଳୀ ଦେଇଥିଲେ । ବନବାସ
କାଳରେ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ଅତିଥିଙ୍କ-
ମାନଙ୍କ ଖାଦ୍ୟ ସେହି ସ୍ଥାଳୀରୁ ମିଳୁଥିଲା ଓ ସେହି ଉପବାସୀ
ହୋଇ ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ନିକଟରୁ ଫେରୁ ନ ଥିଲେ ।]

ସିଦ୍ଧହସ୍ତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୌଣସି କର୍ମରେ ଅତି ପଟୁ—
Siddha hasta Very skilful in any work; profi-
(ସିଦ୍ଧହସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ସିଦ୍ଧହସ୍ତତା—ବ) cient or adept in
any work.

ସିଦ୍ଧା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସିଦ୍ଧ + ଅ)—ସିଦ୍ଧର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine
Siddhā of Siddha. ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଅଷ୍ଟ ଯୋଗିନୀ
ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ଯୋଗିନୀ—1. Name of one of the
eight attendants of Goddess Pārbatī.
[ଦ୍ର—ଅଷ୍ଟ ଯୋଗିନୀଙ୍କର ନାମ, ଯଥା—ମଙ୍ଗଳା, ପିଙ୍ଗଳା,
ଧନ୍ୟା, ଭ୍ରାମରୀ, ଭଦ୍ରିକା, ଭଦ୍ରା, ଦିବ୍ୟା, ସଙ୍କଟା ।]
୨ । ଋଦ୍ଧି ନାମକ ଔଷଧି—2. A medicinal herb.
୩ । ସିଦ୍ଧାଙ୍ଗନା (ଦେଖ)—3. Siddhāṅganā
(See) ୪ । ଆର୍ଯ୍ୟାଛନ୍ଦର ଏକ ଭେଦ (ହ. ଶ)—
4. One of the variations of Ārjyā metre.
ଦେ. ବ. ଓ ବଣ—ସିଧା (ଦେଖ)—Sidhā (See)

ସିଦ୍ଧାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସିଧାଇବା (ଦେଖ)
Siddhāibā Sidhāibā (See).

ସିଦ୍ଧାଙ୍ଗନା—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସିଦ୍ଧ ନାମକ ଦେବଯୋନି
Siddhāṅganā ଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—A female of the
Siddha class of demigods.

ସିଦ୍ଧାଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସିଦ୍ଧାଙ୍ଗ)—ସିଦ୍ଧ ଅଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Siddhāṅgī (a person) Having the body conse-
ସିଦ୍ଧାଙ୍ଗୀ crated by Joga. [ଉ—ମୁନି ସିଦ୍ଧାଙ୍ଗୀ ଅବ ଗୋ
ସିଧାଂଗୀ ବେଗି । ଅଟାଣୀ ସହସ୍ର କନ୍ୟା ଜନାନୁରାଗୀ—
ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।]

ସିଦ୍ଧାଞ୍ଜନ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ; ସିଦ୍ଧପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଅଞ୍ଜନ; ବା କର୍ମଧା)—
Siddhāñjana ଯେଉଁ ଅଞ୍ଜନ ଆଖିରେ ଲଗାଇଲେ ଅଦୃଶ୍ୟ
ବସ୍ତୁମାନ ଦେଖାଯାଏ—A consecrated colly-
rium, the user of which can see
invisible things.

ସିଦ୍ଧା ଦେବୀ—ସଂ. ବ—ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରୀ (ଦେଖ)
Siddhā debī Siddheswarī (See)

ସିଦ୍ଧାନ୍ତ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସିଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି ଅନ୍ତ=ଶେଷ ଯାହାର)
Siddhānta —୧ । ମୀମାଂସା; ବିଚାରର ଶେଷ ଫଳ; ଉତ୍ତମ-
ରୂପେ ବିଚାର ପରେ ସ୍ଥିର କରାଯିବା ମତ—1. Final
decision; conclusion; conclusion arriv-
ed at after due consideration. ୨ ।
(ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର) ପ୍ରକୃତ ପକ୍ଷ ମୀମାଂସାପୂର୍ବକ ସିଦ୍ଧପକ୍ଷ ସ୍ଥାପନ
2. (Logic) Arriving at a conclusion
from predicate or data; logical conclu-
sion. ୩ । ନବବିଧ ପ୍ରାଚୀନ ଜ୍ୟୋତିର୍ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—
3. Name of nine old Hindu astronomi-
cal treatises or systems. [ଦ୍ର—ନବସିଦ୍ଧାନ୍ତର
ନାମ, ଯଥା—ବ୍ରହ୍ମସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ସୂର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ସୋମସିଦ୍ଧାନ୍ତ,
ବୃହସ୍ପତିସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ଗର୍ଗସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ନାରଦସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ପରାଶର
ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ପୁଲସ୍ତ୍ୟସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଓ ବଶିଷ୍ଠସିଦ୍ଧାନ୍ତ ।

ହିନ୍ଦୁ ଜ୍ୟୋତିଷରେ ୧୮ଟି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଛି । ଯଥା—୧ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ୨ ବ୍ରହ୍ମା, ୩ ବ୍ୟାସ, ୪ ବଶିଷ୍ଠ, ୫ ଅତ୍ରି, ୬ ପରାଶର, ୭ ଜଣ୍ଟପ, ୮ ନାରଦ; ୯ ଗର୍ଗ, ୧୦ ମରୀଚି, ୧୧ ମନୁ, ୧୨ ଅଙ୍ଗିରା, ୧୩ ଲୋମଶ ବା ରୋମକ, ୧୪ ପୌଲିଶ, ୧୫ ଚ୍ୟବନ, ୧୬ ଯବନ, ୧୭ ଭୃଗୁ, ୧୮ ଶୌନକ ।] ୪ । (ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର, ଗୌତମ ସୂତ୍ର) ତତ୍ତ୍ୱାର୍ଥନିରୂପଣାଦ୍ୟବୟବ ସଂସ୍ଥିତି—4. Settled doctrine in philosophy. [ଦ୍ର—ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ୪ ପ୍ରକାର । ଯଥା—

୧ । ସର୍ବତନ୍ତ୍ର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ—ସବୁ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ପଣ୍ଡିତ-ମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ସମ୍ମତ ବା ସର୍ବସମ୍ମତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ।

୨ । ପ୍ରତିତନ୍ତ୍ର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ—କେତେକ ଶାଖାର ଦାର୍ଶନିକଙ୍କଦ୍ୱାରା ସ୍ୱୀକୃତ ଓ ଅନ୍ୟ ଶାଖାମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅସ୍ୱୀକୃତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ।

୩ । ଅଧିକରଣ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ—ଯେଉଁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ମାନିଲେ ତହିଁର ଅନୁସଙ୍ଗିକ ଅନ୍ୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ମାନିବାକୁ ହୁଏ ।

୪ । ଅଭ୍ୟୁପଗମ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ—ଯେଉଁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ସ୍ପଷ୍ଟରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଏ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସବୁ ଅବସ୍ଥା ବିଚାର କଲେ ତାହା ପ୍ରକଟ ହୁଏ—ହ. ଶ ।]

୫ । ସମ୍ମତି (ହ. ଶ)—5. Approval.
୬ । ନିର୍ଣ୍ଣୀତ ଅର୍ଥ (ହ. ଶ)—6. Settled meaning or purport. ୭ । ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବା ଲକ୍ଷ୍ୟ (ହ. ଶ)—7. Principal or ultimate aim. ୮ । କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ରର ବା ବିଜ୍ଞାନର ଶାଖା (ଯଥା—ଜ୍ୟୋତିଷ, ଗଣିତ) ବିଷୟକ ତତ୍ତ୍ୱ ନିର୍ଣ୍ଣୟକ ଗ୍ରନ୍ଥ—1. A treatise on a particular branch of knowledge. [ଯଥା—ସୂର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ବ୍ରହ୍ମସିଦ୍ଧାନ୍ତ]

ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦେ. ବଣ (ସଂ. ସିଦ୍ଧାନ୍ତିତ)—୧ । ମୀମାଂସିତ—
ସିଧାନ୍ତ 1. Settled; decided. ୨ । ଶିକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତ—

2. Proficient. [ଉ—ଆଣେ ବସ୍ତୁ ଥିଲା ଲୋକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହୋଇବେ—ପ୍ରାଚୀ· ବ୍ରହ୍ମନିରୁପଣଗୀତା ।]

ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୀମାଂସା କରିବା—To decide finally.
Siddhānta karibā
सिद्धान्त करना सिधान्त करना

ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କୌମୁଦୀ—ସଂ. ବ—ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ ଗ୍ରନ୍ଥ—
Siddhānta kaumudī A famous Sanskrit grammar. [ଦ୍ର—ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କୌମୁଦୀର ସୁଖମାନ ସଙ୍କଳିତ ହୋଇ ଲଘୁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କୌମୁଦୀ ନାମରେ ଖଣ୍ଡିଏ କ୍ଷୁଦ୍ରତର ଗ୍ରନ୍ଥ ହୋଇଅଛି ।]

ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ପଣ—ସଂ. ବ—ଖଣ୍ଡପଡ଼ାର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟ
Siddhānta darpaṇa ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ସାମନ୍ତ (ଘଠାଣି ସାଆନ୍ତ)ଙ୍କ କୃତ ସଂସ୍କୃତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥ (ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ ଲାଗି ଲେଖକ ଭାରତରେ ତଥା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଖ୍ୟାତ)—
Title of the Sanskrit astronomical treatise by the late Mahāmahopādhāya Chandraśekhara Sāmanta of Khundpara in Orissa.

ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ପଞ୍ଚାନନ—ଦେ. ବ—ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ମୀମାଂସକ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ଉପାଧି
Siddhānta pañchānana ବିଶେଷ—A title given
सिद्धान्त पञ्चानन सिधान्त पंचानन to Pandits.

ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କାଗୀଶ, ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଭୂଷଣ, ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ରତ୍ନ, ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସାଗର } —ଅନ୍ୟରୂପ

ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ମୁକ୍ତାବଳୀ—ସଂ. ବ—ନ୍ୟାୟଦର୍ଶନ ଗ୍ରନ୍ଥ ବିଶେଷ—
Siddhānta muktābalī Name of a treatise on the Nyāya Philosophy.

ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପନୀତ (ଉପସ୍ଥିତ) ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶେଷ ମୀମାଂସା
Siddhāntare upanīta (upasthita) hebā କରିବା—
सिद्धान्तमें उपनीत होना सिद्धान्तमें पौंचा To arrive at a conclusion; to come to a conclusion.
(ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ପହଞ୍ଚିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିଦ୍ଧାନ୍ତାଚାର—ସଂ. ବ—ତାନ୍ତ୍ରିକାଚାର ବିଶେଷ—A sort of
Siddhāntāchāra Tāntric service. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ସାଧକ ଅପଣାକୁ ଦେବତା ବୋଲି କଳ୍ପନା କରି ଶୁଦ୍ଧ ଓ ଶାନ୍ତ ଚିତ୍ତରେ ନିଶ୍ଚଳ ମନରେ ଦେବତାଙ୍କୁ ପୂଜା କରେ ।]

ସିଦ୍ଧାନ୍ତି—ଗ୍ରା. ବ—ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (ଦେଖ)—Siddhānta. (See)
Siddhānti (ଉ—ମହିମା ନାମକ ଯେଉଁ ମହାଦେବ ଜାତି, ମହାତ୍ମାଙ୍କ ଶକ୍ତିରୁ ହୋଇଲା ସିଦ୍ଧାନ୍ତ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମ-ନିରୁପଣ, ଗୀତା ।)

ସିଦ୍ଧାନ୍ତିତ—ସଂ. ବିଣ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତ + ଇତ)—ନିର୍ଣ୍ଣୀତ (ହି. ଶ)
Siddhāntita Ascertained.

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତ + ଇନ୍; ୧ମା· ୧ବ)—
Siddhāntī ସିଦ୍ଧାନ୍ତକାରୀ; ମୀମାଂସକ—Deciding; con-
(ସିଦ୍ଧାନ୍ତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) cluding. ସଂ, ବ—୧ । ତାର୍କିକ—
1. A reasoner. ୨ । ନୈୟାୟିକ—2. A logician.

ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତ + ଈୟ)—ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Siddhāntīya Relating to Siddhānta.

ସିଦ୍ଧାନ୍ନ—ସଂ. ବ (ସିଦ୍ଧ—ପକ୍ୱ + ଅନ୍ନ)—୧ । ପକ୍ୱାନ୍ନ; ରନ୍ଧାଚାଉଳ—
Siddhānna 1. Cooked rice. ୨ । ରନ୍ଧା ବା ସିଝା ଖାଦ୍ୟ—2. Cooked or boiled food. ପ୍ରାଦେଶିକ (ପାଜପୁର) ବ—ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଚାଉଳ, ଦୁଧ, ତିଳ, ନଡ଼ିଆ ଏକତ୍ର ସିଦ୍ଧ କରି ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀଦିନ ଗଣେଶଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଭୋଗ—Fixed quantities of rice, milk, sesamum seeds and cocoanut boiled together and offered to the Deity Ganeśa on the Ganeśa-chaturthī festival.

ସିଦ୍ଧାପଗା—ସଂ. ବ (ସିଦ୍ଧ=ଅକାଶସ୍ଥ ଦେବଯୋନି ବିଶେଷ ବା ଋଷି. Siddhāpagā ମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଅପଗା=ନଦୀ; ୬ତ୍ପୁ ତତ୍)—
୧ । ସୁର ନଦୀ; ସିଦ୍ଧ ଗଙ୍ଗା (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—1. The heavenly Ganges. ୨ । ଗଙ୍ଗା ନଦୀ (ହି. ଶ)—
2. The Ganges.

ସିଦ୍ଧାୟିକା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ବୌଦ୍ଧଗଣପୂଜିତା ଦେବୀ ବିଶେଷ—
Siddhāyikā Name of a Buddhist Goddess.

ସିଦ୍ଧାରି—ସଂ. ବ (ସିଦ୍ଧ + ଅରି)—ମନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
Siddhāri Name of some mystic formula. [ଦ୍ର—ଏହି ମନ୍ତ୍ର ଜପ କଲେ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟମାନେ ବିନଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି (ତନ୍ତ୍ରସାର) । ଅତଏବ ଏ ମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ (ବିଶ୍ୱକୋଷ) ।]

ସିଦ୍ଧାର୍ଥ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି) ସିଦ୍ଧକାମ (ଦେଖ)—
Siddhārtha Siddhakāma (See) ସଂ. ବ—୧ ।
(ସିଦ୍ଧାର୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବୁଦ୍ଧଦେବ; ଗୌତମ; ଶାକ୍ୟସିଂହ (ମେଦିନୀ)—
1. A name of Buddha. ୨ । ମହାବୀର ଜୈନଙ୍କ ପିତା; ଚତୁର୍ବିଂଶ ଅର୍ହତ୍‌ଙ୍କ ପିତା (ହି. ଶ)—2. Father of the Jaina saint Mahābīra. ୩ । ଶ୍ୱେତ ସର୍ଷପ (ଅମର); ରାଇ. ସୋରିଷ—3. The white rye. ୪ । ଏକଜାତୀୟ ବଟ ବୃକ୍ଷ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—4. A species of Banyan tree. ୫ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅର୍ଥ—
5. Well-known meaning. ୬ । ରାଜା ଦଶରଥଙ୍କର ଏକ ମନ୍ତ୍ରୀ (ହି. ଶ)—6. Name of one of the ministers of Daśaratha. ୭ । ସ୍କନ୍ଦଙ୍କ ଗଣ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ହି. ଶ)—7. One of the attendants of Skanda. ୮ । ଯେଉଁ ଗୃହର ଦକ୍ଷିଣ ଓ ପଶ୍ଚିମାଂଶରେ ବଡ଼ ଶାଳା (ହଲ୍) ଥାଏ (ହି. ଶ)—8. A house containing big halls in its south and west.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଊ	ଏ	ହ୍ରସ୍ୱ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଖ	ଚ	ଶ,ଷ	ଛ	ଇଯ	ଉଅ	ଭ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ଲୃ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଘ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଛ	ନ୍ଦ

ସିଦ୍ଧାର୍ଥକ—ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ଶ୍ୱେତ ସର୍ଷପ; ଧଳା ସୋରିଷ; ଗୁଇ—White rye.
Siddhārthaka

ସିଦ୍ଧାର୍ଥା—ସଂ. ବ—୧ । ଚତୁର୍ଥ ଅର୍ହତ୍‌ଙ୍କ ମାତା—1. Name of the mother of the 4th Jaina saint. ୨ । ଶ୍ୱେତ ସର୍ଷପ (ହ. ଶ)—2. White rye.
Siddhārthā

ସିଦ୍ଧାଶ୍ରମ—ସଂ. ବ—୧ । (ନାମ) ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ତପୋବନ—1. Name of the hermitage of sage Biswāmitra. [ଦ୍ର—ଏଠାରେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଆଦି ଋଷି ତପସ୍ୟା କରି ସିଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ । ତାଡ଼କା ଓ ସୁବାହୁ ରାକ୍ଷସ ଏହି ଆଶ୍ରମରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରିବାରୁ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ନେଇ ସେମାନଙ୍କ ଉପଦ୍ରବରୁ ଏ ବନକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ଏହିଠାରେ ଯଜ୍ଞ କରିଥିଲେ ।] ୨ । ସିଦ୍ଧପୁରୁଷମାନେ ଯେଉଁ ଆଶ୍ରମରେ ବାସ କରନ୍ତି—2. A hermitage where adepts in Jōga reside. (ଦେଶଜ)—ଅଲେଖ ବ୍ରହ୍ମାବଧୂତ ଗୁରୁ ମହିମା ଗୋସାଇଁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ପରମହଂସୀମାନଙ୍କ ଆଶ୍ରମ—The Āśrama of recluses established by Mahimā Goswāmī, the founder of Alekha dharma. [ଦ୍ର—ସତ୍ୟମହିମାଧର୍ମୀ ଅବଧୂତାଶ୍ରମୀ ବଲ୍ଲଭଧାରୀ ପରମହଂସୀମାନଙ୍କ ପନ୍ଥାକୁ ସିଦ୍ଧାଶ୍ରମ ପନ୍ଥା ବୋଲାଯାଏ । ପ୍ରଥମେ ସିଦ୍ଧଗୋବିନ୍ଦ ବାବା, ତତ୍‌ପରେ ନୃସିଂହ ବାବା ପ୍ରଭୃତି ସିଦ୍ଧ ନନ୍ଦବାବାଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଦ୍ୟାନବେ ମୂର୍ତ୍ତି ଭକ୍ତ ପନ୍ଥାରେ ଭୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ତତ୍ପରଠି ମୂର୍ତ୍ତି ସିଦ୍ଧଯୋଗୀ ପଦବାଚ୍ୟ ଅଟନ୍ତି । ଭକ୍ତ ସିଦ୍ଧପୁରୁଷମାନଙ୍କର ଅଲୌକିକ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଅଛି । ପୁନଶ୍ଚ ଏହି ସିଦ୍ଧାଶ୍ରମ ପନ୍ଥା ଗୁରୁ ମହିମା ଗୋସାଇଁଙ୍କ ଆଜ୍ଞାନୁସାରେ ସିଦ୍ଧ ନନ୍ଦବାବା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମହିମା ଗାଦିଠାରେ ପ୍ରଚାରିତ ହୋଇ ସମୃଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଅଛି ।

ଲେଖକ—ଅବଧୂତ ବିଶ୍ୱନାଥ ବାବା ।]
Siddhāśrama

ସିଦ୍ଧାସନ—ସଂ. ବ (୭ମୀ ତତ୍)—ହଠଯୋଗ ସାଧକମାନଙ୍କର ଆସନ ବିଶେଷ—One of the seats assumed by the persons engaged in Haṭhajoga. [ଦ୍ର—ମଳଦ୍ୱାର ଓ ମୂତ୍ରଦ୍ୱାରର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରେ ବାମ ଗୋଇଠିକୁ ଓ ଶିଶ୍ନର ଉପରେ ମୂଳରେ ଡାହାଣ ଗୋଇଠିକୁ ଲଗାଇ ପଦ୍ମାସନରେ ବସି ଦୁଇ ଭ୍ରୂର ମଧ୍ୟବିନ୍ଦୁ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ସିଦ୍ଧାସନ ବୋଲାଯାଏ—ହ. ଶ ।]
Siddhāsana

ସିଦ୍ଧି—ସଂ. ବ (ସିଧ୍. ଧାତୁ+କ୍ତିନ୍. ଇ)—୧ । ସମ୍ପାଦନ—1. Accomplishment. ୨ । ସଫଳତା; କାର୍ଯ୍ୟର ପୂର୍ଣ୍ଣତା; କୃତକାର୍ଯ୍ୟତା—2. Success; fulfilment. ୩ । ଫଳୋତ୍ପତ୍ତି—3. Fructification. ୪ । ନିଷ୍ପତ୍ତି—4. Final decision. ୫ । ମୋକ୍ଷ; ମୁକ୍ତି—5. Liberation; salvation; beatitude. ୬ । ଭାବନା ସିଦ୍ଧି; ମନୋବାଞ୍ଛାର ସଫଳତା—6. Fulfilment of one's desire or wish. (ଉ—ବିରତିର୍ଭବତି ରାମାୟଣ ଏ ମୋ ବଡ଼ ସିଦ୍ଧି । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୭ । ବୃଦ୍ଧି—7. Increase. ୮ । ତପଃସାଧନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରାପ୍ତ ଅମାନୁଷିକ ଗୁଣ—8. Supernatural powers acquired by severe practice of asceticism. ୯ । ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—9. Divine power; supernatural power. ୧୦ । ଶୁଭ; ମଙ୍ଗଳ—10. Bliss. ୧୧ । ଜୟଲାଭ—11. Attainment of victory. ୧୨ । ଋଦ୍ଧି ନାମକ ଔଷଧି—12. Name of a rare medicinal herb. ୧୩ । ସମ୍ପତ୍ତି—13. Property. ୧୪ । ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଯୋଗ ବିଶେଷ—14. Name of a kind of astrological conjuncton. ୧୫ । ଦୁର୍ଗା—15. Goddess Durgā. ୧୬ । ରାଜାଙ୍କ ତ୍ରିବିଧ ସିଦ୍ଧି—16. Kings's accomplishment or success. (ଉ—ଏହା ତ୍ରିବିଧ ସିଦ୍ଧି, ଯଥା—ପ୍ରଭୁ ସିଦ୍ଧି, ମନ୍ତ୍ରସିଦ୍ଧି ଓ ଉତ୍ସାହ ସିଦ୍ଧି ।) ୧୭ । (+କରଣ. ଇ) କାଷ୍ଠ ପାଦୁକା—17. Wooden sandals. ୧୮ । ପତ୍ର; ଭାଙ୍ଗ; ବିଜୟା—18. A drinte made by grinding the leaves of Cannabis Sativa into a paste and the leaves themselves. ୧୯ । ଆଡ଼ମ୍ବର; ଘନଘଟା—19. Grandeur; grand display. ୨୦ । ଆଡ଼ମ୍ବରଯୁକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ—20. Any matter full of grandeur. ୨୧ । ଆଡ଼ମ୍ବରମୟ କର୍ମପଦ୍ଧତି—21. Insignia; grand method; any mode which is full of display. ୨୨ । ଅଷ୍ଟୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ (ଦେଶ)—22. Ashṭaiswarjya. (See) ୨୩ । ଅଷ୍ଟାଦଶ ସିଦ୍ଧି (ଦେଶ)—23. Ashṭādaśa siddhi (See) ୨୪ । ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭେଦ (ହ. ଶ)—24. Hitting at a target. ୨୫ । ପରିଶୋଧ (ହ. ଶ)—25. Liquidation. ୨୬ । ପ୍ରମାଣିତ ହେବା (ହ. ଶ)—26. The state of being proved. ୨୭ । ପରିପକ୍ୱତା (ହ. ଶ)—27. Full development. ୨୮ । ନିପୁଣତା; ଦକ୍ଷତା (ହ. ଶ)—28. Dexterity; skill. ୨୯ । ବୁଦ୍ଧି (ହ. ଶ)—29. Intelligence. ୩୦ । ଦକ୍ଷ

'ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ମୁଦ୍ରିତ ଏକଲିଖିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଏକଲିଖିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ, ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଚହ୍ନିର ବର୍ଣ୍ଣରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଇ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ'ଖୋଜିବେ; 'ମୃତ' ନ ମିଳିଲେ 'ମୃତ'ଖୋଜିବେ; 'ବଧୂ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଗ୍ନି' ନ ପାଇଲେ 'ଅଗ୍ନି' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍'ଦେଖିବେ

ପ୍ରଜାପତିଙ୍କର ଏକ କନ୍ୟା ଓ ଧର୍ମଙ୍କ ପତ୍ନୀ (ଭ୍ର. ଶ)— 30. A daughter of Daksha Prajāpati. ୩୧ । ଗଣେଶଙ୍କର ଦୁଇ ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ବ୍ର. ଶ)— 31. One of the wives of God Ganeśa. ୩୨ । ଦେଣ୍ଡାଶିଙ୍ଗା ମହୁଲ (ବ୍ର. ଶ)—32. Aconite.

ସିଦ୍ଧି ଦେ. ବ— ବାହାଦୁରୀ—Boasting. (ଉ—କଳିଷ୍ଟ
ସିଦ୍ଧୀ ପୁତ୍ର ଭଲତକୁ ରାଜା କଲେ, ଏହା ସିଦ୍ଧ କରି କହୁଛୁ
ସିଦ୍ଧ ଦେଖେ ଭଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ଦେ.
ସୋଧ ବ୍ର—ନିଶ୍ଚିତ—Sure. (ଉ—ଦିନାଣ ହୋଇବା କଥା
ମୋର ହେଲା ସିଦ୍ଧି । ଭଃ ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ସିଦ୍ଧିଜ—ସଂ. ବ (ସିଦ୍ଧି + ଜନ୍. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସିଦ୍ଧିରୁ ଜାତ—
Siddhija Born of success.

ସିଦ୍ଧିଦ—ସଂ. ବ (ସିଦ୍ଧି + ଦା. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ., ଅ)—୧ । ବଟୁକ
Siddhida ଭୈରବ—1. Name of an attendant of Śiba. ୨ । ପୁତ୍ରଂଜୀବ ବୃକ୍ଷ (ବ୍ର. ଶ)—2. The Putranjība tree. ୩ । ବଡ଼ ଶାଳଗଛ (ବ୍ର. ଶ)— 3. The big Shorea Robusta tree. ସଂ. ବିଣ.
(ସିଦ୍ଧିଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୁଂ—ସିଦ୍ଧିଦାତା; ଯେ ସିଦ୍ଧି ବା ସଫଳତା
ଦିଏ—Giving or awarding success.

ସିଦ୍ଧି ଦାତା—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସିଦ୍ଧିଦ (ଦେଖ)—Siddhida.
Siddhi dātā (See) ସଂ. ବ. ପୁଂ—ଗଣନାଥ; ଗଣେଶ—
(ସିଦ୍ଧିଦାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) The God Ganeśa.

ସିଦ୍ଧିମନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସିଦ୍ଧିମାନ୍)—ଯେ ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରିଅଛି—
Siddhimanta One who has attained success.
ସିଦ୍ଧିମନ୍ତ (ଉ—ପରନ୍ତୁ ଜେବେ ନ କରିବ ସନ୍ତପତ,
ସୋଦ୍ଧିମନ୍ତ ଏତେକ ଥିଲେ ବାନପ୍ରସ୍ଥେ ସିଦ୍ଧିମନ୍ତ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।)

ସିଦ୍ଧି ଯୋଗ—ସଂ. ବ—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଛଅ ବାର ଘଟିତ ଶୁଭଯୋଗ
Siddhi jog ବିଶେଷ—An auspicious conjunction of some week days and tithis. [ଦ୍ର—ଶୁକ୍ର-ବାରରେ-ନନ୍ଦା ତିଥି, ବୁଧବାରରେ—ଭଦ୍ରା, ଶନିବାରରେ —ରିକ୍ତା, ମଙ୍ଗଳବାରରେ—ଜୟା ଓ ଗୁରୁବାରରେ—ପୂର୍ଣ୍ଣା ତିଥିମାନ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଏହି ଯୋଗମାନଙ୍କୁ ସିଦ୍ଧି ଯୋଗ ବୋଲାଯାଏ— ଜ୍ୟୋତିଃସାଗର ।]

ସିଦ୍ଧି ଯୋଗିନୀ—ସଂ. ବ (ମ. ଷ ଲେ; ସିଦ୍ଧିଚ୍ଛିୟା ଯୋଗିନୀ)—
Siddhi jogini ୧ । ଯୋଗିନୀ ଭେଦ—1. A class of attendants of Durgā. ୨ । ଦକ୍ଷପ୍ରଜାପତିଙ୍କର ୫୦ ଜଣ କନ୍ୟା(ଅର୍ଥାତ୍ ପୁତ୍ରଣ)—2.Fifty daughters of Daksha. [ଦ୍ର—ଏହି ୫୦ ଜଣ ଦେବୀ ଯୋଗିନୀଙ୍କ ନାମ, ଯଥା—

ସତ୍ତା, ଜ୍ୟୋତି, ସ୍ମୃତି, ସ୍ୱାହା, ଅନସୂୟା, ସ୍ୱଧା, ପ୍ରୀତି, ଶମା, ସମୃଦ୍ଧି, ସ୍ୱଗତି, ଅରୁନ୍ଧତୀ, ଲୀର୍ତ୍ତି, ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଧୃତି, ମେଧା, ପୁଷ୍ଟି, ଶ୍ରଦ୍ଧା, କ୍ରିୟା, ମତି, ବୁଦ୍ଧି, ଲଜ୍ଜା, ବପୁଃ, ଶାନ୍ତି, ତୁଷ୍ଟି, ସିଦ୍ଧି, ରତି, ଅବତ୍ତା, ବସୁ, ଯାମୀ, ଲମ୍ବା, ଭାନୁ, ମରୁଦ୍ଧତୀ, ଫଳକ୍ଷା, ମୁହୂର୍ତ୍ତା, ସାଧ୍ୟା, ବିଶ୍ୱା, ଅଦିତି, ଦିତି, ଦନୁ, କାଳାଦନା, ଅୟୁଷା, ସିଂହିକା, ସୁରସା, କଦ୍ରୁ, ବିନତା, ସୁରଭି, ଶ୍ୱସା, କ୍ରୋଧା, ଇରା, ପ୍ରୋଧା । ଏମାନେ ସର୍ବଲୋକଙ୍କର ମାତା ଅଟନ୍ତି—ବର୍ତ୍ତି-ପୁରାଣ, ଦଣ୍ଡଭେଦ ନାମାଧ୍ୟାୟ; ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।

ମତାନ୍ତରେ ଏମାନଙ୍କ ନାମ—ସତ୍ତା, ଜ୍ୟୋତି, ସ୍ମୃତି, ସମୃଦ୍ଧି, ସ୍ୱଗତ, ଅରୁନ୍ଧତୀ, ଲୀର୍ତ୍ତି, ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଧୃତି, ମେଧା, ପୁଷ୍ଟି, ଶ୍ରଦ୍ଧା, କ୍ରିୟା, ମତି, ବୁଦ୍ଧି, ଲଜ୍ଜା, ବପୁଃ, ଶାନ୍ତି, ତୁଷ୍ଟି, ସିଦ୍ଧି, ରତି, ବସୁ, ଯାମୀ, ଲମ୍ବା, ଭାନୁ, ମରୁଦ୍ଧତୀ, ଫଳକ୍ଷା, ମୁହୂର୍ତ୍ତା, ସାଧ୍ୟା, ବିଶ୍ୱା, ଅଦିତି, ଦିତି, ଦନୁ, କାଳାଦନା, ଅୟୁଷା, ସିଂହିକା, ସୁରସା, କଦ୍ରୁ, ବିନତା, ସୁରଭି, ଶ୍ୱସା, କ୍ରୋଧା, ଇରା ଓ ପ୍ରୋଧା—ବିଶ୍ୱକୋଷ । ବିନୁ ଦ୍ୱିତୀୟୋକ୍ତା ଯୋଗିନୀମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ୪୪ ହେଉଛି ।]

ସିଦ୍ଧି ରସ୍ତୁ—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସିଦ୍ଧିରସ୍ତୁ)—୧ । ଶିଶୁର ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ—
Siddhi rarastu 1. The formal beginning of a
ସିଦ୍ଧିରସ୍ତୁ child to read and write. ୨ । କୌଣସି
ସିଧିରସ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଥମ ଆରମ୍ଭ—2. The beginning of any thing.

ସିଦ୍ଧିରସ୍ତୁ—ସଂ. (ବାକ୍ୟ) (ସଂ. ବାକ୍ୟର ଅର୍ଥ—ସିଦ୍ଧି ଲାଭ ହେଉ)—
Siddhirastu ୧ । ବାଳକର ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ କାଳରେ ପିଲାର
ସିଦ୍ଧିରସ୍ତୁ ମୁଖୋଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ—1. The word recited by
ସିଧୀରସ୍ତୁ a biginner following the utterance of the Guru when the boy touches the chalk. [ଦ୍ର—ବାଳକ ପ୍ରଥମେ ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ କଲା ବେଳେ ଗୁରୁ ଭୂମିରେ ଚତୋଷ୍ଟ ମୁଣ୍ଡଳା କାଟି ସେହି ଚତୋଷ୍ଟ ମୁଣ୍ଡଳାରେ ପଥାକ୍ରମେ ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ମହେଶଙ୍କୁ କଳ୍ପନା କରି ସେହି ମୁଣ୍ଡଳା ଉପରେ ପିଲାର ହାତରେ ଖଡ଼ି ଗଡ଼ିକୁ ପିଲାର ହାତ ସହିତ ଚୁଇଇ ଅଣଣ୍ଡି ଏବଂ ମୁହଁରେ ଗୁରୁ ଓ ପିଲା ଏହି ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି; ଅର୍ଥାତ୍ 'ହେ ଶ୍ରୀଦେବ । ମୋର ବିଦ୍ୟାରେ ସିଦ୍ଧି ହେଉ ।'] ୨ । ଶିଶୁର ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ—2. The ceremony of an infant's first biginning to write. ୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରଥମ ଆରମ୍ଭ—3. The biginning of any work. ୪ । ସିଦ୍ଧି ଲାଭ ହେଉ—
4. Success be attained.

ସିଦ୍ଧି ଲାଭ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସଫଳତା ପ୍ରାପ୍ତି—
Siddhi lābha Attainment of success.

ସିଦ୍ଧିଲୀ—ସଂ. ବ (ସିଦ୍ଧି+ଲା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ+ଈ)—କ୍ଷୁଦ୍ର ପିପୀଲିକା;
Siddhilī ସାନ ପିମ୍ପୁଡ଼ି (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—Tiny ants.

ସିଦ୍ଧୁ—ଦେ. ବ—ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରର ଡାକ ନାମ—Name for calling
Siddhu Siddheswara.
[ସିଧୁଅ, ସିଦ୍ଧେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସିଦ୍ଧେଶର—ଗ୍ରା. ବ—ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରର ଡାକ ନାମ—
Siddhesara Name for calling Siddheswara.

ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର—ସଂ. ବ. ପୁଂ—୧ । ସିଦ୍ଧିଦାତା ପରମେଶ୍ୱର—1. God
Siddheswara who crowns a person with success. ୨ । ଶିବଦୁର୍ଗାଙ୍କର ନାମବିଶେଷ—
2. Name of an image of Siba. ୩ । ମହାଯୋଗୀ (ହି. ଶ)—3. A great adept. ଦେ. ବ.
ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର ପୁଂ—୧ । ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଶିବଲିଙ୍ଗବିଶେଷ—
ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର 1. Name of an image of Siba at Bhubaneswara. [ଦ୍ର—ଏ ମନ୍ଦିରରେ ଗୁଡ଼ିଏ ସୂକ୍ଷ୍ମ ପ୍ରସ୍ତରର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ।] ୨ । ପୁରୁଷଙ୍କ ନାମ—
2. A name given to males.

ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୁଣ୍ଡମାଳା ଉତ୍କଳିତ ମହାଦେବୀ ବା
Siddheswarī ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ମୂର୍ତ୍ତିବିଶେଷ—Name of an image of Durgā. [ଦ୍ର—ଏ ମନ୍ଦିରରେ ସିଦ୍ଧିପ୍ରଦା, ସିଦ୍ଧିବିଦ୍ୟାଧରଗଣଯୁକ୍ତା, ଯୋନିସ୍ଥ ଦେବୀ ଓ ଲିଙ୍ଗ-
ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରୀ ଶୋଭିତା ।] ଦେ. ବ—୧ । ଗ୍ରାମଦେବତାବିଶେଷ—
ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରୀ 1. Name of a popular village deity. ୨ ।
ସ୍ତ୍ରୀକ ନାମ—2. A name given to females.

ସିଦ୍ଧୌଘ—ସଂ. ବ (ସି +ଔଘ=ସମୂହ)—ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଗୁରୁକ୍ରମ-
Siddhaugha ବିଶେଷ ବା ସଦ୍‌ଗୁରୁଗଣ—A succession of preceptors mentioned in the Tantras.
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ନାମ—ନରଦ, ଭାଶ୍ୟପ, ଶମ୍ଭୁ, ଭୃଗୁଦ, ବୁଲକୌଶିକ । ଏମାନେ ସଂଖ୍ୟାରେ ପାଞ୍ଚ ଜଣ ।]

ସିଧ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ପାକ କରିବା; ସିଝାଇବା—1. To boil.
Sidh (root) ୨ । ରନ୍ଧିବା—2. To cook. ୩ । ସମ୍ପାଦନ କରିବା—3. To accomplish. ୪ । ଗମନ କରିବା
—4. To move.

ସିଧ(ଧା, ଧି, ଧୁ)—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ସଂ. ସିଦ୍ଧି)—ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରର ଡାକ
Sidha(dhā, dhi, dhu) ନାମ—Names for calling
(ସିଧୁଅ, ସିଧୁଅ, ସିଧେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ) Siddheswara.

ସିଧଶର—ଗ୍ରା. ବ—ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରର ଡାକ ନାମ—
Sidhasara Name for caling Siddheswara.

ସିଧା—ଦେ. ବ—୧ । ସିଦା (ଦେଖ)—1. Sidā (See) ୨ ।
Sidhā ଏକପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲୀ କାଠ ଗଛ—2. A timber tree;
ସିଧା ସୀଧା Lagerstræmia Parviflora. ଦେ. ବିଣ—
ସିଦା (ଦେଖ)—Sidā (See)

ସିଧା ଆଙ୍ଗୁଠି—ଦେ. ବ—ବଙ୍କା କରାଯାଇ ନ ଥିବା ଆଙ୍ଗୁଠି—An
Sidhā āṅguṭhi unbent finger; a stiffened
ସୋଜା ଆଙ୍ଗୁଳ ସୀଧା ଉଂଗଲୀ finger.

ସିଧା ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ଘିଅ ବାହାରେ ନାହିଁ—(ନ୍ୟାୟ)—ଯେଉଁ ପର
Sidhā āṅguṭhire ghia bāhāre nāhiñ ଗୋଟିଏ ଘଡ଼ିରେ ଘିଅ ଥିଲେ ସେ ପାଖରେ ଅଙ୍ଗୁଠିକୁ ବୁଡ଼ାଇ ଅଙ୍ଗୁଠିକୁ ବଙ୍କା ନ କରି ଘଡ଼ିରୁ ଉଠାଇ ଅଣିଲେ ଅଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ଘଡ଼ିରୁ ଘିଅ ଉଠି ଆସେ ନାହିଁ, ସେହିପରି ସରଳ ଓ ନିଷ୍କପଟ ବ୍ୟବହାରକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟଠାରୁ ଧନାଦି ଲାଭ କରି ପାରେ ନାହିଁ—A proverb meaning 'A frank or simple person is hoodwinked in the world'.

ସିଧା(ଧୋ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସିଧା କରିବା; ସଳଖ କରିବା—
Sidhā(dhe)ibā To straighten.
ସୋଜା କରା ସୀଧା କରନା

ସିଧାଏ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସଳଖେ ସଳଖେ; ସରଳରେଖା ମାର୍ଗରେ
Sidhāe —Straightway; in a straight iine.
ସୋଜା, ସୋଜାସୋଜି ସୀଧେ ସୀଧେ
(ସିଧାଏ ସିଧାଏ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିଧା କଥା—ଦେ. ବ—୧ । ସରଳ କଥା; ନିଷ୍କପଟ ବାକ୍ୟ—
Sidhā kathā 1. Frank or simple words. ୨ ।
ସୋଜା କଥା ସୀଧୀ ବାତ ଢଙ୍ଗ କଥା—2. Plain truth.

ସିଧା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସଳଖିବା—1. To straighten.
Sidhā karibā ୨ । ଯଷ୍ଟି ପରି ସଳଖ ଓ ଟାଣୁଆ କରିବା;
ସୋଜା କରା ଲଠ ଦେବା—2. To stiffen; ୩ । ପ୍ରହାର ବା
ସୀଧା କରନା ଦଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ବାଟକୁ ଅଣିବା—2. To teach
(ସିଧା ବନା[ନେ]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) a lesson.

ସିଧା ପଣ(ପଣିଆଁ)—ସଂ. ବ—ସରଳତା—Straightness.
Sidhā paṇa(paṇiāñ) ସୋଜାପନା ସୀଧାପନ

ସିଧା ବାଟ(ରାସ୍ତା)—ସଂ. ବ—ସଳଖ ବାଟ—Straight road.
Sidhā bāṭa(rāstā) ସୋଜା ରାସ୍ତା ସୀଧା ରାସ୍ତା

ସିଧା ମଣ(ଣି, ନି)ଷ—ଦେ. ବ—ନିଷ୍କପଟ ବ୍ୟକ୍ତି—A simple
Sidhā maṇa(ṇi, ni)sha person.
ସୋଜା ମାନୁଷ ସୀଧା ଆଦ୍‌ମୀ

ସିଧା ସଞ୍ଚା—ଦେ. ବ—ସିଦା (ଦେଖ)
Sidhā sañchā Sidā (See)

ସିଧା ସାମଗ୍ରୀ—ଦେ. ବ—ସିଦା ସାମଗ୍ରୀ (ଦେଖ)
Sidhā sāmagrī Sidā sāmagrī (See)

ସିଧା ସିଧା—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସିଧାଏ ସିଧାଏ; ସଳଖେ ସଳଖେ—
Sidhā sidhā In a straight line; straightway.
ସୋଜାସୋଜି ସୀଧେ ସୀଧେ

ସିଧି(ଧୁ)—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ଅଦରାର୍ଥକ)—ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରର ଡାକ ନାମ—
Sidhi(dhu) Names for calling Siddheswara.

ସିଦେ—(ସିଧଅ, ସିଧୁଅ—ଅନାଦରାର୍ଥକ ରୂପ)

ସିଧି—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସିଦ୍ଧି)—ସିଦ୍ଧି (ଦେଖ)—Siddhi (See)
Sidhi ସିଧି **ସିଧୀ** [ଉ—ଦେଇ ଚଷ୍ମ ଦୋଣେ ସିଧ ଅଛର ବସିବ—ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଭଗବତୀ ।]

ସିଧି ବିଧି—ଦେ. ବ (ସହଜର; ସଂ. ସିଦ୍ଧି+ବିଧ) —ସିଦ୍ଧି; ଆଡମ୍ବର; ଘନଘଟା—Ado; grandeur;
Sidhi bidhi **ଜାକଜମକ ସିଧୀବିଧୀ** display.

ସିଧିରସ୍ତୁ—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସିଦ୍ଧିରସ୍ତୁ)—ସିଦ୍ଧିରସ୍ତୁ (ଦେଖ)
Sidhirarastu Siddhirastu (See)

ସିଧିରସ୍ତୁ—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସିଦ୍ଧିରସ୍ତୁ)—ସିଦ୍ଧିରସ୍ତୁ (ଦେଖ)
Sidhirastu Siddhirastu (See)

ସିଧ୍ମ(ଧ୍ମା, ଧ୍ମି)—ସଂ. ବ (ସିଧ୍ ଧାତୁ+ମନ୍, ମିନ୍; ୧ମା. ୧୦)—
Sidhma(dhmā, dhmi) ବଳାସ ରୋଗ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର); ଛଉ ରୋଗ; ଶ୍ୱିତ୍ର—A disease; scurf; partial discolouration or whitening of the skin; albinism. [ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର—ଶ୍ୱେତ ଓ ଲୋହିତ । ଏ ରୋଗରେ ଦେହର ଚର୍ମ ଶ୍ୱେତ ବା ତାମ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖାଯାଏ ଏବଂ ଦେହରୁ ଧୂଳି ଝାଡ଼ିଲାରେ । ଏହା ଲାଲ ଫୁଲ ପରି ଓ ଶରୀରରେ ପ୍ରଥମେ ମାଡ଼ିକା ଦେଖାଯାଏ । ଏହା ସପ୍ତମହାକୁଷ୍ଠାନ୍ତର୍ଗତ କୁଷ୍ଠରୋଗ-ବିଶେଷ—ମାଧବକର ।] ସଂ. ବିଣ—ଶ୍ୱେତ ଚିହ୍ନ ବିଶିଷ୍ଟ (ତ୍ରି, ଣ)—Having white marks.

ସିଧ୍ମପୁଷ୍ପିକା—ସଂ. ବ—ଧଳା ଛଉ; ଶ୍ୱିତ୍ର; ଶ୍ୱେତକୁଷ୍ଠ—The
Sidhma pushpikā white variety of scurf; albinism.

ସିଧ୍ମଳ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ (ସିଧ୍ମ+ଲ ଧାତୁ=ଚକ୍ରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—
Sidhmala ବଳାଶୀ; ଛଉ ବା ଶ୍ୱିତ୍ର ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(ସିଧ୍ମଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) Suffering from Sidhma or scurf; albino.

ସିଧ୍ମଳା—ସଂ. ବ—୧ । ମତ୍ସ୍ୟ ବିକୃତି (ମେଚକ)—1. A disease
Sidhmalā of the fishes. ୨ । ଶୁଖୁଆ (ତ୍ରି. ଣ)—
2. Dried fish, ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସିଧ୍ମଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Sidhmala.

ସିଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ସିଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ)—କାର୍ଯ୍ୟସାଧକ—
Sidhya Causing accomplishment of work. ସଂ. ବ—ପୁଷ୍ୟାଳକ୍ଷତ୍ର (ଅମର)—The eighth lunar asterism. ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ସିଦ୍ଧ)—ସିଦ୍ଧ (ଦେଖ)
Siddha (See)

ସିଧ୍ୟା—ଗ୍ରା. ବ—ସିଧ୍ୟଅ; ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରର ଡାକ ନାମ—A name for
Sidhyā ସିଧୁ calling Siddheswara.

ସିଧ୍ର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସିଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ର)—ସାଧୁ; ଧର୍ମପରାୟଣ
Siddhra (ଉଣାଦି କୋଷ)—Pious; religious. (ସିଧ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବ—ବୃକ୍ଷ (ଉଣାଦି କୋଷ)—
A tree.

ସିଧ୍ରକା—ସଂ. ବ (ସିଧ୍ ଧାତୁ+ରକ୍+ଅ)—ବୃକ୍ଷବିଶେଷ (ଅମର,
Sidhrakā ଭରତ)—A kind of tree.

ସିଧ୍ରକା ବଣ—ସଂ. ବ (ସିଧ୍ରକା=ଏକପ୍ରକାର ବୃକ୍ଷ+ବଣ; ବନ=
Sidhrakā bana ଦେବୋଦ୍ୟାନ (ଶବ୍ଦାର୍ଣ୍ଣ ଶେଷ)—
A garden of the Gods.

ସିନ୍—ଦେଶ. ବ (ଇଂ. ସିନ୍)—୧ । ନାଟକର ଦୃଶ୍ୟ—1. The
Sin scene of a drama. ୨ । ରଙ୍ଗାଳୟର ଘଟ—
ସିନ୍ **ସୀନ** 2. The scene of a theatre. ୩ । (ଖଇନ୍)
ସାଇନ୍ **ସାଇନ** (ରାଜଗଣିତ) ସାଇନ୍ ୨ (ଦେଖ)—
3. (Algebra) Sāin 2. (See)

ସିନ୍‌କୋନା—ଦେଶ. ବ (ଇଂ. ସିନ୍‌କୋନା)—ସିଙ୍କୋନା
Sinkonā (ଦେଖ)—Sinkonā. (See)
ସିଙ୍କୋନା **ସିନକୋନା**

ସିନ୍ ସିନ୍—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟର୍ଥକ)—ଚିନ୍ ଚିନ୍ (ଦେଖ)
Sin sin ଚିନ୍ ଚିନ୍ Chin chin. (See)

ସିନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସି. ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+କର୍ମ. ନ)—
Sin ୧ । ଶୁକ୍ଳ; ସାଦା; ଧଳା—1. White. ୨ । କାଣ; କଣା
(ସିନା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—2. One-eyed. ସଂ. ବ—
୧ । ଗ୍ରାସ (ମୁଗ୍ଧବୋଧ ବ୍ୟାକରଣ)—1. Devouring.
୨ । ଶରୀର; ଦେହ (ଶବ୍ଦପ୍ରସାର)—2. Body.

ସିନା—ଦେ. ଅ (ସଂ. ନନୁ)—୧ । ମାତ୍ର; କେବଳ—1. Only.
Sinā (ଉ—ଗଲ୍ଲଣି ତ ଗଲ୍ଲ କଥାରେ ସଙ୍ଗାତ !
ବଇକି, ବଟେ, ବଇତନୟ ରୂପରେ ସିନା ମୁଁ ତରେ ପଡ଼ୁଛି
ତୋ ବଳ ପଡ଼ିବାରୁ ବ୍ୟଥା ।
ବଳରାମ ଦାଶ. ବିଶୋଷ୍ଟ ଚମ୍ପୂ ର ଗୀତ ।)

ଇ ହୋ ୨ । ଅବଧାରଣ ବା ନିଶ୍ଚୟାର୍ଥକ; ନିଶ୍ଚୟେ—2. Certainly. (ଉ—ଭୁଲି ହେତୁ ସିନା ଅମ୍ଭେ ଫଳ ବିନା । ବଳରାମ. ବିଶୋଷ୍ଟ ଚମ୍ପୂ ର ଗୀତ ।) ୩ ।
(ସମ୍ଭାବନାର୍ଥକ) ସମ୍ଭବତଃ—3. Probably; me-
ନା thinks. (ଉ—ରାଜା ରାଣୀଙ୍କର ସାରାଜନା ପାଇଁ
ସେ ସିନା ପ୍ରଦୀପ ଶିଖା ।
ରାଧାନାଥ. ସାବିତ୍ରୀ ।)

ଇ ୪ । (ଯୁକ୍ତି ବା ତର୍କ ସ୍ଥଳରେ ଏକପକ୍ଷବୋଧକ ସ୍ୱଭାବତଃ; ସାଧାରଣତଃ—4. Naturally; ordinarily. (ଉ—ଶିଷ୍ୟ ସିନା ଗୁରୁଙ୍କୁ ଡରେ, ଏବେ ଶିଷ୍ୟଙ୍କୁ ଗୁରୁ ଡରିବାର ଦେଖାଗଲାଣି ।) ୫ । ମାତ୍ରକ—5. Merely. (ଉ—ବୁଝାଯାଉଥାଏ ସିନା, ଭୁଆ ଭୁଆ ଜର ଘଟ ଦେଉଥିଲେ ଲଢ଼ା କି ହୋଇବ ସୁନା ? ଭଗ ।) ଦେଶ. ବ—
ସିନା **ସୀନା** (ଫା. ସିନା)—୧ । ଘୋଡ଼ାର ଛାତି (ଆଗ ଗୋଡ଼ ଓ ଦେହ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅଂଶ)—1. The breast or chest of a horse. ଦେ. ବ—୧ । ସିଂହ; 'ସିଂହ'
ସିଂ ନାମକ ବଂଶୋପାଧିର ଇଂରେଜ 'Sinha' ର ଉଚ୍ଚାରଣ—
ସିନହା 1. Pronunciations of the family-title

'Sinha'. (ଉ—ଲଢ଼ ସିନ୍‌ହା ।) ୨ । ଶ୍ରୀ ନିବାସର ଡାକ ନାମ—2. Name for calling Śrīnibāsa.

ସିନା ଜୋର୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା.)—୧ । ମୁହଁ ଅଣ୍ଟ; ଦାମ୍ଭିକତା—
Sinā jor 1. Effrontery. ୨ । ସାହସ—2. Courage.
ମୁଖସାପଟ ୩ । ମୁହଁ ଜୋର୍; ପାଟିର ବଳ—3. Loudness of the tongue.
सीनाजोर

ସିନାନ—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସ୍ନାନ)—ସ୍ନାନ; ଗାଧୋଇବା—
Sināna सिनान सनान Bath.

ସିନାନ କରିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ସ୍ନାନ କରିବା; ଗାଧୋଇବା—
Sināna karibā To take a bath.
सिनान करा सनान करना

ସିନାନ ଯାତ(ରା)—ଗ୍ରା. ବ—ସ୍ନାନପୂର୍ଣ୍ଣିମା (ଦେଖ)—
Sināna jāta(trā) Snāna pūrṇṇimā. (See)
(ସିନାନ ଯାତରା, ସିନାନ ପୂନେଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
सिनान यात सनान जातरा

ସିନାନିଆ—ଗ୍ରା. ବଣ (ସଂ. ସ୍ନାତ)—ସ୍ନାତ; ଯେ ଗାଧୋଇ ଅଛି—
Sināniā ସ୍ନାତ सनानकिया हुआ Bathed.

ସିନା ବନ୍ଦ—ବୈଦେ. ବ (ଫା.)—ଜେରବନ୍ଦ; ଘୋଡ଼ାର ବେକର ଚାରିପାଖେ ଘେରି ଯାଇଥିବା ଚମଡ଼ାର ପଟି, ଯାହା ଜେରବନ୍ଦ ଶବ୍ଦବାଚ୍ୟ ଘୋଡ଼ାର ପେଟୀ ସଙ୍ଗେ ଲାଗିଥାଏ ଓ ଯାହା
सीनाबंद ପେଟୀ ସଙ୍ଗେ ସଂଲଗ୍ନ ଥିବାରୁ ଘୋଡ଼ା ବେକକୁ ବେଶୀ ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠାଇପାରେ ନାହିଁ—A ring or thin halter of leather put round the neck of a horse; necktie of a horse.

ସିନି—ଦେ. ବ—୧ । ବିହାରର ବେଙ୍ଗଲ ନାଗପୁର ରେଲୱେର ଗୋଟିଏ ଜଙ୍କ୍‌ସନ୍ ଷ୍ଟେସନ (ଏହି ଷ୍ଟେସନରୁ ସଡ଼େଇବଳାକୁ ଯିବାକୁ ହୁଏ ।)—1. Sini; a junction station of the B. N. Ry in Bihar
Sini
सिनि
सीनी
୨ । ଶ୍ରୀନିବାସର ଡାକ ନାମ—2. Name for calling Śrīnibāsa.

ସିନିଅ(ହ) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସ୍ନେହ)—ସ୍ନେହ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Sneha etc. (See) (ଉ—ବର ଭଡେ ଏତେ ସିନିଅ ଦେଖେଇ ହଉଥିଲା, ଏବେ ସେନେହ ଘରଭଲ ସାମୁଦ୍ରରକୁ ପଠାଇ ଦେଲା ।
ଗାଳକଣ୍ଠ. ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ ।)
Sinia(ha) (etc)
सनेह
सनेह

ସିନିଅ(ଆ, ୟ, ୟା)ର—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ. ସିନିଅର୍)—
Sinia(ā,ya,yā)r ୧ । ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ—1. Senior in age. ୨ । କର୍ମଶ୍ରେଣୀରେ ଉଚ୍ଚତର—2. Senior in position. ବୈଦେ. ବ—୧ । କର୍ମଶ୍ରେଣୀରେ ଉଚ୍ଚତର ସହକର୍ମୀ—1. A senior colleague. ୨ । ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A person senior in age. ୩ । ଯେଉଁ ପୁରୁଣା ବୁଢ଼ା ଓକିଲଙ୍କ ନିକଟରେ ନୂଆ ଓକିଲମାନେ କାମ ଶିଖନ୍ତି—3. A senior pleader.
सिनियर

ସିନିଆ—ଗ୍ରା. ବ (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ଶ୍ରୀନିବାସର ଡାକ ନାମ—
Siniā Name for calling Śrīnibāsa.

ସିନୀ—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସିନ+ଈ)—'ସିନ' ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Sinī Feminine form of 'Sina'.

ସିନୀ ବାଲୀ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସିନୀ=ଶ୍ୱେତା ଚନ୍ଦ୍ରକଳା+ବଲ୍ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—୧ । ଦୃଶ୍ୟେନ୍ଦୁ କଳା ଅମାବାସ୍ୟା (ଅମରା); ପ୍ରତିପଦ୍ ବା ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀଯୁକ୍ତା ଅମାବାସ୍ୟା; ଯେଉଁ ଅମାବାସ୍ୟାରେ ଚନ୍ଦ୍ର ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର ଦେଖାଯାଏ—1. An Amāvāsyā day of which a part is Chaturdaśī or Pratipa ୨ । ବୈଦିକ ଦେବୀବିଶେଷ—2. Name of a Vedic Goddess. [ଉ—ଋଗ୍‌ବେଦରେ ଏ ପ୍ରଶସ୍ତକଟିବିଶିଷ୍ଟା, ସୁନ୍ଦର ଅଙ୍ଗୁଳିଯୁକ୍ତା ଓ ଗର୍ଭପ୍ରସବର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଅଥର୍ବବେଦରେ ଏହାଙ୍କୁ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପତ୍ନୀ ବୋଲି ବୋଲା ଯାଇଅଛି ।] ୩ । ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ପ୍ରତିପଦା (ଶବ୍ଦକୋଷ)—3. The Pratipadā of the bright lunar fortnight. ୪ । ଦୁର୍ଗା (ଉ. ଶ)—4. Durgā. ୫ । ଅଙ୍ଗିରା ଋଷିଙ୍କର ଏକ ପତ୍ନୀ (ଉ. ଶ)—5. Name of a wife of sage Angirā. ୬ । ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ନଦୀବିଶେଷ (ଉ ଶ)—6. Name of a mythological river.
Sinī
सिनी

ସିନୁ—ଦେ. ବ(ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ଶ୍ରୀନିବାସର ଡାକ ନାମ—Name for calling Śrīnibāsa.
Sinu
सिनु
(ସିନୁଆ, ସିନେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିନେ—ପ୍ରାଦେ. ଅ—୧ । (ବୋଦି) ସେଠାରେ—1. There. ୨ । (ବଲଙ୍ଗିର ପାଠଣା) ସିନା—2. Too; even.
Sine
सिने

ସିନେଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସିନେଟ୍)—୧ । ପ୍ରାଚୀନ ରୋମ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଶାସନ ସଭା—1. The senate of the ancient Roman Empire. ୨ । ଆମେରିକା ଯୁକ୍ତରାଜ୍ୟର ଶାସନ ସଭା—2. The senate of United States. ୩ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ବାହକ ସଭା—3. The senate of a University.
Sineṭ
सिनेट
सिनेट

ସିନେଟ୍ ମିଟିଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସିନେଟ୍ ମିଟିଂ)—ସିନେଟ୍ ସଭାର ଅଧିବେଶନ—Senate meeting.
Sineṭ miṭing
सिनेट मिटिङ्ग सिनेट मीटिंग (ସିନେଟ୍ ମିଟିଂ-ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିନେଟ୍ ମେମ୍ବର୍—ବୈଦେ. ବ—ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସଭ୍ୟ—Member of the senate of a University.
Sineṭ membar
सिनेट मेम्बर सिनेट मेंबर

ସିନେଟ୍ ସଭା—ଦେ. ବ (ଇଂ ସିନେଟ୍+ସଂ. ସଭା)—ସିନେଟ୍ (ଦେଖ)—Sineṭ (See)
Sineṭ sabhā
सिनेट सभा सीनेट सभा

ସିନେଟ୍ ହଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସିନେଟ୍ ହଲ୍)—ସିନେଟ୍ ସଭାର ବଇଠକ ଘର—Senate hall.
Sinet hal
ସିନେଟ ହଲ ସୀନେଟ ହାଲ

ସିନେଟର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସିନେଟର୍)—ପ୍ରାଚୀନ ରୋମ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସିନେଟ୍ ସଭାର ସଭ୍ୟ—Senator of the ancient Roman Empire.
Sinetar
ସିନେଟର ସୀନେଟର

ସିନେମା—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସିନେମା)—ବାୟସ୍କୋପ୍ (ଦେଖ)
Sinemā Bāyaskop (See)
ସିନେମା ସିନେମା

ସିନେମା କମ୍ପାନୀ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ ସିନେମା କମ୍ପାନୀ)—ଯେଉଁ ସିନେମା କମ୍ପାନୀ ବା ଅନୁଷ୍ଠାନ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ ବା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତି—Cenema company.
ସିନେମା କମ୍ପନୀ

ସିନେମା ଘର (ହାଉସ୍)—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଘରେ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୁଏ—Sinema house.
Sinemā ghara (hāus)
ସିନେମା ଘର ସିନେମା ବାଡ଼ୀ

ସିନେମା(ମେ)ଟୋଗ୍ରାଫ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ, ସିନେମାଟୋଗ୍ରାଫ୍)—ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ଦେଖାଇ ହୁଅଯାଏ—Cenemetograph.
Sinemā(me)tograph
ସିନେମାଟୋଗ୍ରାଫ ସିନେମାଟୋଗ୍ରାଫ

[ଦ୍ର—ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଉନ୍ନତ ଅବସ୍ଥାରେ ଧାରଣ କରିଅଛି ଏବଂ ଛାୟାଚିତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ପରଦା ଉପରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ଜୀବଜନ୍ତୁଙ୍କର ଓ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଚଳମାନ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କ ଧ୍ୱନି ଦର୍ଶକମାନଙ୍କୁ ଶୁଣା ଯାଉଅଛି । ଏହା ବାୟସ୍କୋପ୍ ଓ ଗ୍ରାମୋଫୋନ୍‌ର ବୈଜ୍ଞାନିକ ସମବାୟ । ସିନେମାରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଜୀବଜନ୍ତୁ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଚିତ୍ର ପ୍ରଦର୍ଶନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କ ଧ୍ୱନି ଅବ ଶୁଣା ଯିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଟକି (Talkie) କୁହାଯାଏ ।]

ସିନେହ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସ୍ନେହ)—ସ୍ନେହ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Sneha etc (See)
Sineha (etc)
ସେନେହ ସନେହ

ସିନେହୀ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସ୍ନେହୀ)—ସ୍ନେହଶୀଳ—Affectionate; loving.
Sinehī
ସେନେହୀ ସନେହୀ

ସିନ୍ତ୍(ନ୍ତ)ସିନ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସନ୍ତ୍ରସନ୍ତ୍ରିଆ; ଜଳାର୍ଦ୍ର—Moist.
Sint(nti)sintiā
ସିଂ୍ଜତ ସିଂ୍ଜତ ଗୀଳା

ସିନ୍ତା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ସେପରି—In that manner.
Sintā
ସିନ୍ତାଣ—ଦେ. ବ—ସିନ୍ଥାଣ (ଦେଖ)
Sintāṇa
Sinthāṇa (See)

ସିନ୍ତି(ନ୍ଥି)—ଦେ. ବ—୧ । (ସଂ. ସୀମନ୍ତ)—ସିଁଥି (ଦେଖ)—1. Siñti (See) ୨ । ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ସିଁଥୀ ସତ୍ରଥ ବ୍ୟବହୃତ ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—2. A kind of weapon used in ancient days in battle.
Sinti(nthi)

ସିନ୍ତି(ନ୍ଥି) ପାଟି—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୀମନ୍ତ ପଟ୍ଟ)—ସୀମନ୍ତର ପଟ୍ଟାକାର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାରବିଶେଷ; ଚେତଲା—A gold plate worn on the hair over the forehead.
Sinti(nthi) pāṭi
ସିଁଥୀପାଟି ସିତ୍ରଥ ପାଟୀ
(ସିନ୍ତି[ନ୍ଥି]ଗାଟିଆ—ଅଳଙ୍କାରୂପ)

ସିନ୍ତୁଲା ଦେ. ବ ଓ ବିଣ (ସଂ. ସନ୍ତୋଳନ)—ସନ୍ତୁଲା (ଦେଖ)
Sintulā
Santulā (See)

ସିନ୍ତୁଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସନ୍ତୁଳାଇବା (ଦେଖ)
Sintulā(le)ibā
Santulāibā (See)

ସିନ୍ତୁଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସନ୍ତୁଳିବା (ଦେଖ)
Sintulibā
Santulibā (See)

ସିନ୍ତୁଳି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସନ୍ତୁଳି ହେବା (ଦେଖ)
Sintuli hebā
Santuli hebā (See)

ସିନ୍ଥା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି) ବ—ସିଁଥି (ଦେଖ)
Sinthā ସିଁଥୀ ପାଟୀ
Siñti (See)

ସିନ୍ଥାଣ(ଣି)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୀମନ୍ତ)—ମୁଣ୍ଡ ତଳେ ଦିଆଯିବା ତକିଆ—A pillow for the head.
Sinthāṇa(ṇi)
ବାଲିସ ସିରହାନା [ଦ୍ର—ଦେଖ ମୋହର ମୁଣ୍ଡ ଲମ୍ବୁଛି ତଳକୁ, ସିନ୍ଥାଣ ଖଣ୍ଡେ ଦିଅ ଲଦିବ ତାହାକୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଖୁପ୍ତ ।]

ସିନ୍ଧ୍ - ଦେ. ବ (ନାମ) (ସଂ. ସିନ୍ଧୁ)—ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରଦେଶ (ଦେଖ)—Sind
Sindhu pradeśa. (See)

ସି(ଛି)ନ୍ଦ୍ କନ୍ଦା—ପ୍ରାଦେ (ମୟୂରଭଞ୍ଜ) ବ—ବଣ ଖଜୁରି ଗଛର କନ୍ଦା—Tender edible and sweet substance found inside the trunk at the top of wild date palm trees (from where the branches shoot forth.)
Si(chhi)nd kandā

ସିନ୍ଦ୍‌ବାଦ୍—ଦେ. ବ (ନାମ) (ଅ. ସିନ୍ଦ୍‌ବାଦ୍)—ଆରବ୍ୟୋପନ୍ୟାସରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଜଣେକ ନାବିକର ନାମ—Sindbad, the sailor, in, the Arabian Nights.
Sind-bād
ସିନ୍ଦବାଦ ସିନ୍ଦ୍‌ବାଦ୍

ସିନ୍ଦି(ନ୍ଧ)—ଦେ. ବ—ସିନ୍ଧି (ଦେଖ)—Sindi. (See) (ଦ୍ର—ଦେହ ଭୂମି ଲେଖ ଲଗନେ, ସିନ୍ଦେ ଦେହ ଅବା । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।]
Sinda(ndha)

ସିନ୍ଦି(ନ୍ଧି)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସନ୍ଧି=ଛିଦ୍ର)—ଚୋର କରିବା ପାଇଁ ଚୋର ସିଂଧ(ଦ) ବା ସୁଡ଼ଙ୍ଗ ଖୋଳେ—A tunnel dug through a wall for housebreaking.
Sindi(ndhi)
ସିଂଧ

ସିନ୍ଧି(ନ୍ଧି)ଆ—ଦେ. ବ—୧ । ସିନ୍ଦିଆର (ଦେଖ)—Sindiāra. Sindi(ndhi)ā (See) ୨ । ସିନ୍ଧି କରିବା ବାଲା—2. House breaker. ୩ । (ନାମ) (ମରହଟ୍ଟା) ସିଂଧଦେନେବାଲା ଭାରତର ମରହଟ୍ଟା ରାଜ୍ୟ ବିଶେଷ ଓ ତହିଁର ରାଜାଙ୍କ ସିନ୍ଧିୟା ଉପାଧି—3. The Sindhiā (a Marhatta State and the title of its Chief.) [ଦ୍ର—ସିନ୍ଧିଆ

ରାଜ୍ୟର ଉତ୍ତରରେ ଚମ୍ବଲ୍ ଓ ଦକ୍ଷିଣରେ ନର୍ମଦା ନଦୀ । ଏହି ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ ଗୋଅଲିଅର୍ ଅଟେ । ଶିବାଜୀଙ୍କ ପରେ ମରହଟ୍ଟାଙ୍କର ଏକାଧିପତ୍ୟ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ୫ ଗୋଟି ମରହଟ୍ଟା ରାଜ୍ୟର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ଯଥା—

ରାଜାଙ୍କ ଉପାଧି	ରାଜଧାନୀ
୧ । ପେଶବା—	ପୁନା
୨ । ଗାଇକବାଡ଼—	ବରୋଦା
୩ । ସିନ୍ଧିଆ—	ଗୋଅଲିଅର୍
୪ । ହୋଲ୍‌କାର—	ଇନ୍ଦୋର
୫ । ଭୋଂସ୍ଲା—	ନାଗପୁର

ପ୍ରଥମେ ପେଶ୍‌ବା (ଅର୍ଥାତ୍, ମନ୍ତ୍ରୀ) ମରହଟ୍ଟାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ପରେ ସେ ମରହଟ୍ଟା ରାଜ୍ୟର ରାଜା ହେଲେ ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ ୪ ଗୋଟି ରାଜା ପ୍ରଥମେ ମରହଟ୍ଟା ରାଜାଙ୍କୁ ଅର୍ଥାତ୍ ପେଶ୍‌ବାଙ୍କୁ 'ଭଉଥ' ବା ପେଶ୍‌କସ୍ ଦେଉଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ପରେ ସେମାନେ ପେଶ୍‌ବାଙ୍କୁ ନ ମାନି ନିଜେ ସ୍ୱାଧୀନ ହେଲେ । ଏହି ପାଞ୍ଚଗୋଟି ମରହଟ୍ଟା ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ପେଶ୍‌ବାଙ୍କ ରାଜ୍ୟ (ପୁନା) ଓ ଭୋଂସ୍ଲାଙ୍କ ରାଜ୍ୟ (ନାଗପୁର) ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ହସ୍ତଗତ ହୋଇଅଛି ଓ ଅନ୍ୟ ୩ ଜଣ ରାଜା (ସିନ୍ଧିଆ, ଗାଇକବାଡ଼୍ ଓ ହୋଲ୍‌କାର) ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କର ମିତ୍ର-ରାଜାରୂପେ ନିଜ ନିଜ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କରୁଅଛନ୍ତି । ସିନ୍ଧିଆ ରାଜ୍ୟର ମୃତ ରାଜା ଦଉଲତ୍ ରାଓ ସିନ୍ଧିଆଙ୍କ ବିଧବାରାଣୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ରରୂପେ ଗୃହୀତ ଜନକାଜୀ ସିନ୍ଧିଆଙ୍କୁ ଲର୍ଡ୍ ଓ୍ୱେଲେଷ୍ଲି ବେଣ୍ଟିକ୍ ରାଜଗାଦିରେ ବସାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଅପୁତ୍ରକ ହୋଇ ମୃତ ହେବାରୁ ତାଙ୍କର ୧୨ ବର୍ଷର ବିଧବା ସ୍ତ୍ରୀ ଗୋଟିଏ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ କଲେ ଏବଂ ଇଂରେଜଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ କଲେ । ଅବଶେଷରେ ମହାରାଜପୁର ଓ ପୁଣ୍ଡିଆର ଯୁଦ୍ଧରେ ୧୮୩୩ ଖ୍ରୀ: ଅ: ରେ ଇଂରେଜମାନେ ସିନ୍ଧିଆଙ୍କ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ଉକ୍ତ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ନାବାଲଗ୍ ଜୟାଜୀ ସିନ୍ଧିଆଙ୍କୁ ରାଜା କରାଇଲେ । ସେହିଭାବରୁ ସିନ୍ଧିଆ ରାଜବଂଶଧରମାନେ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କ ମିତ୍ରରାଜାରୂପେ ନିଜ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କରୁଅଛନ୍ତି ।]

ସିନ୍ଧି(ନ୍ଧି)ଆର(ର,ଲ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ସନ୍ଧିଳା=ଗାତ)—ଯେଉଁ ଚୋର Sindi(ndhi)āra(rā,la) ସିନ୍ଧିଗାତ ଘରୁ ଚୋରି କରେ— ସିଁଧେ(ଦେ)ଲ Housebreaker, who breaks into a **सेंध करनेवाला** house by digging a tunnel into a house. ଦେ. ବିଣ—ଯେ ସିନ୍ଧି କରି ଚୋରି କରେ—House breaking (person).

ସିନ୍ଧି କରିବା (କାଟିବା, ଖୋଲିବା)—ଦେ. କ୍ରି—ଚୋରି କରିବା Sindi karibā (kāṭibā, kholibā) ପାଇଁ ବାହାରରୁ ଘର ସିଁଦ[ଧ] କାଟା ଭିତରକୁ ସିନ୍ଧିଗାତ ଖୋଳିବା—To break **सेंध करना** into a house by boring a hole; to bore through the wall into a house.

ସିନ୍ଧି କାଟି(ଠି)—ଦେ. ବି—ସିନ୍ଧିଗାତ ଫୁଟାଇବା ପାଇଁ ଲୁହାର ଉଅଁର Sindi kāṭi(ṭhi) ବା ଶାବଳ—House breaking tool. ସିଁଦ କାଟି **सेंध काटी**

ସିନ୍ଧି ଗାଡ଼(ଡ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ସନ୍ଧି+ଗର୍ତ୍ତ)—ସିନ୍ଧି; ଘରର Sindi gārda(ta) କାନ୍ଥରେ ସିନ୍ଧିଆର ଗୋଲାକାର ଖୋଳିଥିବା ସିଁଦ[ଧ],ସିଁଦ[ଧ] ଗର୍ତ୍ତ ଗଡ଼ି—Sindi hole; a hole bored **सेंध** through a wall by a house breaker.

ସିନ୍ଧି ଫୁଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସିନ୍ଧି କରିବା (ଦେଖ) Sindi phuṭā[ṭe]ibā Sindi karibā. (See) ସିଁଦ[ଧ] କାଟା **सेंध फोड़ना**

ସିନ୍ଧି ମୁହଁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସନ୍ଧି+ମୁଖ)—ସିନ୍ଧି ଗାତର ମୁଖ ବା ମୁଣ୍ଡ, Sindi muhañ ଯେଉଁଠାରେ ସିନ୍ଧିଗାତ ଘରଭିତରକୁ ଫୁଟିଥାଏ— ସିଁଧେ(ଦେ)ର ମୁଖ The mouth of a sindi hole; the **सेंधका मुँह** place where the sindi-hole opens into the inside of a house.

ସିନ୍ଧି ମୁହଁକୁ ପେଲି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଯେଉଁଠାରେ Sindi muhañku peli debā ବିପଦର ଆଶଙ୍କା ଥାଏ, ସିଁଧେର ମୁଖେ ଠେଲିଦେଓୟା ସେପରି ସ୍ଥାନରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ **सेंधका मुँह पर ढकेल देना** ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବା—To push a person to a place of imminent risk. [ଦ୍ର—ଏପରି କହିବାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଯେ, ଚୋର ଘରେ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ହାତୁଡ଼ିରେ ଯେବେ ସିନ୍ଧିମୁହଁରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପଡ଼ିଯିବ, ତେବେ ତାହାକୁ ଗୃହସ୍ୱାମୀ ମାର ଯଥାଇଥାରେ ଏବଂ ସେତେବେଳେ ଘରର ବାହାରରେ ଥିବା ସଙ୍ଗୀ ଚୋର ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇ ବିପଦ ସଙ୍ଗୀକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।]

ସିନ୍ଦୁ(ନ୍ଧୁ)—ଦେ. ବି—୧ । କୃପାସିନ୍ଧୁର ଡାକ ନାମ—1. Name Sindu(ndhu) for calling Kṛupāsindhu. ୨ । (ସିନ୍ଧୁ, ସିନ୍ଧୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସିନ୍ଧୁ ଦେଶ (ଦେଖ)— 2. Sindhu deśa. (See) ୩ । ସିନ୍ଧୁ ନଦ (ଦେଖ)— ସିନ୍ଧୁ **सिन्धु** 3. Sindhu nada. (See)

ସିନ୍ଦୁକ—ସଂ. ବି (ସ୍ୟନ୍ଦ୍. ଧାତୁ+କଣ୍ଟ୍, ଉକ)—ସିନ୍ଦୁବାର (ଦେଖ)— Sinduka Sindubāra (See) ବୈଦେ. ବି (ଅ. ସନ୍ଦୁକ୍)— ସିନ୍ଦୁକ ବଡ଼ ବାକ୍ସ; ଲୁହାର ବା କାଠର ମଞ୍ଜୁଷା—A chest **सन्दुक** (of wood or iron). [ଦ୍ର—ଏହାର ତଳ ଅଂଶଟି ଭୂଇଁ ଉପରେ ରଖାଯାଏ ଏବଂ ଉପରର ଢାଙ୍କଣି କବଜା ଓ ଶିକୁଳି ଲାଗି ଉଠାଯାଏ ଓ ମୁଦାଯାଏ ।]

ସିନ୍ଦୁକ କ(କୁ)ଞ୍ଚି—ଦେ. ବି—ସିନ୍ଦୁକ ଚାବି (ଦେଖ) Sinduka ka(ku)ñchi Sinduka chābi. (See) ସିନ୍ଦୁକରେ ଚାବି

ସିନ୍ଦୁକ ଚାବି—ଦେ. ବି—ସିନ୍ଦୁକରେ ପଡ଼ିଥିବା କୋଳସର ଚାବି— Sinduka chābi The key of the lock of a chest. ସିନ୍ଦୁକେର ଚାବି **सन्दुककी चाभी**

ସିନ୍ଦୁକ ଡାଲା—ଦେ. ବ—ସିନ୍ଦୁକର ଉପରେ ଥିବା ଢାଙ୍କୁଣୀ—
Sinduka ḍāla The upper lid of a chest.
सिन्दूकेर डाला सन्दुकका डाला

ସିନ୍ଧୁ ଦେଶ—ସଂ. ବ—ସିନ୍ଧୁ ଦେଶ (ଦେଶ)—Sindhu deśa
Sindu deśa सिन्दु देश, सिन्दु मुलक् (See)
सिन्ध देश (ସିନ୍ଧୁ ମୁଲକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିନ୍ଦୁବାର—ସଂ. ବ (ସ୍ୟନ୍ଦ୍ ଧାତୁ+ଉର୍. ଉ=ସିନ୍ଦୁ=ସ୍ୟନ୍ଦନ+
Sindubāra ବାର ଧାତୁ=ନିବାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ-ଅ; ଏହା
निसिन्दा ସ୍ୟନ୍ଦନ ବା ଜଳକୁ ନିବାରଣ କରେ)—ନିର୍ଗୁଣ୍ଡୀ
(ସିନ୍ଦୁବାରକ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଦେଶ)—Nirguṇḍi (See)

ସିନ୍ଦୁରି—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁନ୍ଦର)—୧ । ସୁନ୍ଦର ସଂ. ବ (ଦେଶ)
Sinduri 1. Sundara (See) ୨ । ସିନ୍ଦୁରି (ଦେଶ)—
सेंदुरी सिँदूरे 2. Sindūri (See)

ସିନ୍ଦୁଲିବା—ଦେ. କ—ସିନ୍ଦୋଳିବା (ଦେଶ)
Sindulibā Sindolibā (See)

ସିନ୍ଦୁର—ସଂ ବ (ସ୍ୟନ୍ଦ୍ ଧାତୁ=ସ୍ରବଣ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉର; ଏହା
Sindūra द्राविड़ शब्द; द्राविड़ରୁ ଏହା
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ରକ୍ତ- ସଂସ୍କୃତକୁ ଅସିଅଛି)—୧ । ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ
ରେଣୁ, ନାଗଗର୍ଭ, ଶୀସକ, ଚୂର୍ଣ୍ଣବିଶେଷ—1. Vermillion;
ନାଗରେଣୁ, ବାଳରକ, red lead; Plumbi Oxidum;
ଗଣେଶଭୂଷଣ, ସନ୍ଧ୍ୟାରାଗ, ciunabar. ୨ । ସିନ୍ଦୁର ବର୍ଣ୍ଣ—
ଶୃଙ୍ଗାରକ, ସୌଭାଗ୍ୟ, 2. Vermillion colour. ୩ ।
ଅରୁଣ, ମଙ୍ଗଲ୍ୟ । ନିର୍ଗୁଣ୍ଡୀ (ଦେଶ)—3. Nirguṇḍi
सिन्दूर सेंदुर (See) [ଦ୍—ବର୍ତ୍ତମାନ ବଜା-
ତେ. ଚେନ୍ଦ୍ରମ୍ ରରେ ବହି ହେଉଥିବା ସିନ୍ଦୁର
ତା. ଚେନ୍ଦୁରମ୍ (ଚିନ ସିନ୍ଦୁର) ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉପା-
ଫା. ସିରଞ୍ଜ୍ ଯୁରେ ପାରଦ ଓ ଗନ୍ଧକରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ
(vermillion); ତନ୍ତୁ ପୁଙ୍କେ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ସିନ୍ଦୁର
ସୀସକଘଟିତ ଥିଲା (minium) । ଏ ସିନ୍ଦୁରର ରଙ୍ଗ
ମାଟିଆ ବା ଫକ୍‌କା ।

ସିନ୍ଦୁର ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ଅତି ଆଦରର ସାମଗ୍ରୀ । ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ର (ଯଥା—କାଶୀଖଣ୍ଡ ୪ର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟ)ରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ସ୍ତ୍ରୀ ଜୀବନରେ ସିନ୍ଦୁର ଧାରଣ କଲେ ପତିଙ୍କ ଆୟୁ ବଢ଼େ । ଓଡ଼ିଶାରେ ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କପାଳର ମଝିରେ ସିନ୍ଦୁର ବିନ୍ଦୁ ଓ ଟୋପା ଲଗାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ବଙ୍ଗଦେଶରେ ସଧବାମାନେ ସୁନ୍ଦାରେ ଲମ୍ବ କରି ସିନ୍ଦୁର ଗାର ଲଗାନ୍ତି ଓ ହାତରେ ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁହା (ଲୁହା ଖଡ଼ୁ)ରେ ଟିକିଏ ସିନ୍ଦୁର ମାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି । ସିନ୍ଦୁର ପିନ୍ଧିବା (ଏବଂ ବଙ୍ଗଦେଶରେ ଲୁହା ଖଡ଼ୁ ଓ ଅମ ଦେଶରେ ଚାଉ ବା ଶଙ୍ଖା) ସଧବାର ଚିହ୍ନ । 'ତୋର ଚାଉ ସିନ୍ଦୁର ବଜ୍ର (ଅର୍ଥାତ୍ ଚିରସ୍ଥାୟୀ) ହେଉ'—ଏହି ଆଶୀର୍ବାଦ ଅପେକ୍ଷା ସଧବା ପ୍ରତି ଅନ୍ୟ ଉଚ୍ଚତର ଓ ମଙ୍ଗଳମୟ ଆଶୀର୍ବାଦ ଆଉ ନାହିଁ । ଦେବତା (ଦେଶ ଓ ବିଶେଷତଃ ଗ୍ରାମଦେବୀ)ଙ୍କଠାରେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ସିନ୍ଦୁର ଢୋଳାଯାଏ । ସିନ୍ଦୁର ଚୂନା ଥିବାରୁ ତାହା ଦେହରେ ଲାଗି ରହିବା ପାଇଁ ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ଘିଅ ଗୋଳା ଯାଏ । ଦେଶେ ଅନାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁବକ ବିବାହ ପାଇଁ ମନୋନୀତା ସ୍ତ୍ରୀର କପାଳରେ ସିନ୍ଦୁର ଲଗାଇ ଦିଏ । ଦେଶେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବର କନ୍ୟାର କପାଳରେ ସିନ୍ଦୁର ଲଗାଇବାର ପ୍ରଥା ମଧ୍ୟ ଚଳେ । ସିନ୍ଦୁର ମଧ୍ୟ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଲାଲ ଲାଲ ସଙ୍ଗେ ସିନ୍ଦୁର ଗୋଳି ବାଘୀ ଓ ପିଚୁଳି ଉପରେ ଲଗାଇଲେ ବେଦନା ଓ ଫୁଲା କମି ଯାଏ ।

ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ସିନ୍ଦୁରକୁ ସପ୍ତ ଉପଧାତୁ ମଧ୍ୟରେ ଗଣନା କରାଯାଏ । ଏହା ସୀସାର ଉପଧାତୁ । ଏହା ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ବିସର୍ପଘ୍ନ, ବିଷଦୋଷ ନାଶକ, ତୃପ୍ତି ଓ ବ୍ରଣ-ରୋପକ । ଏହା ବିଷାକ୍ତ ।]

ସିନ୍ଦୁର କଜ(ଜ୍ଜ)ଳ—ଦେ. ବ (ସକ୍ତରର)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ପ୍ରସା-
Sindūra kaja(jwa)la ଧନର ଦୁଇଟି ସାମଗ୍ରୀ । (ଯଥା—
सिँदूर काजल କପାଳରେ ଲଗାଇବା ସିନ୍ଦୁର ଓ ଆଖିରେ
सेंदुर काजल ଲଗାଇବା କଜ୍ଜଳ)—Vermillion (for
ସିନ୍ଦୁର କଜ୍ଜ[ଜ୍ଜ]ଳ—ସଂ. ରୂପ) the brow) and
collyrium (for the eyes) used by women.

ସିନ୍ଦୁର କଳା—ଦେ. ବ (ସକ୍ତରର)—କପାଳରେ ନାଲି ଟୋପି ଦେବା
Sindūra kalā ପାଇଁ ସିନ୍ଦୁର ଓ କଳା ଟୋପି ଦେବାପାଇଁ
सिँदूरेर उपरे काल टिप ଲାଲକଳା—Vermillion [red]
सेंदुर काला and black mixture [black]
used for painting the forehead.

ସିନ୍ଦୁର କଲି(ଲ୍ଲି)—ଦେ. ବ—କପାଳରେ ଚିତ୍ରିତ କଳିଆକାରର
Sindūra kali(lli) (ମୂଳ ମୋଟ, ଅଗ ସରୁ) ସିନ୍ଦୁରର
सिँदूर कलि ରେଖା—A bud-like line painted
सेंदुर कली vertically on the brow with
vermillion.

ସିନ୍ଦୁର କାରଣ—ସଂ. ବ (ସିନ୍ଦୁର+କାରଣ=ହେତୁ; ସୀସକରୁ
Sindūra kāraṇa ସିନ୍ଦୁରର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେବାରୁ ଏହି ନାମ
ହୋଇଅଛି)—ସୀସକ; ସୀସାଧାତୁ (ହେମରତ୍ନ)—
Lead.

ସିନ୍ଦୁର କୋ(କୌ)ଟା—ଦେ. ବ (ବର୍ଣ୍ଣିଅଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ, ବଙ୍ଗାନୁକୂଳ
Sindūra ko(kau)ṭā ଶବ୍ଦ)—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ସିନ୍ଦୁର ରଖିବା
सिँदूर कौटा ଉପଯୋଗୀ ରୁପାର ଡବା ସୁନାର ବା—
सेंदुर डब्बा, सिंदूरकी डिबिया Metal case for keep-
ing vermillion,

ସିନ୍ଦୁର ଗୋଳା—ଦେ. ବ—ଛୋଟ ଗିନା; ଯେଉଁ ଗିନାରେ ସିନ୍ଦୁରକୁ
Sindūra golā ତେଲ ବା ଘିଅ ସଙ୍ଗେ ଗୋଳାନ୍ତି—A small
सिँदूर गोला वाटि dish or pot in which vermillion
सेंदुर घोरा is mixed with ghee or oil

ସିନ୍ଦୂର ଘି(ଘେ)ନିବା—ଦେ. କ୍ରି—କପାଳରେ ସିନ୍ଦୂର ଲଗାଇବା—
Sindūra ghi(ghe)nibā To put vermillion mark
ସିଁଦୂର ପରା सेंदुर लगाना on the forehead.
(ସିନ୍ଦୂର ନା[ଲି]ଲ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ସିନ୍ଦୂର ଟିକ୍(କି)ଲି—ଦେ. ବ (ସଧବର)—ବାଳିକା ବା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ
Sindūra ṭik-(ki)li କପାଳରେ ପୋଛି ସିନ୍ଦୂର ଓ ଧାତୁର
ସିନ୍ଦୂର ଟିପି ଲଗାନ୍ତି—Vermillion and metal tips
सेंदुर टिकुली worn on the forehead by females having husband and by girls.

ସିନ୍ଦୂର ଟୋପା—ଦେ. ବ—କପାଳରେ ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନିତ
Sindūra ṭopā ସିନ୍ଦୂରର ଗୋଲାକାର ଚିହ୍ନ—A circular
ସିନ୍ଦୂରର ଫୋଁଟା mark with vermillion on the
सेंदुर ठोपा forehead made by the tip of the finger.

ସିନ୍ଦୂର ଟୋପା ଖେଳ—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବ—ବାଳକମାନଙ୍କର
Sindūra ṭopā khelā ଏକପ୍ରକାର ଖେଳ—A kind of
play among the children. [ଦ୍ର—ଏ ଖେଳରେ ଜଣେ ପିଲାର ଅଖି ବୁଜା ହେବା ବେଳେ ତା ମୁଣ୍ଡରେ ଅନ୍ୟ ଜଣ ପିଲା ସିନ୍ଦୂର ଟୋପା ମାରେ ତାହା ଉକ୍ତ ବାଳକ ଅନୁମାନ କରି କହେ ।]

ସିନ୍ଦୂର ଟୋପି—ଦେ. ବ—ସିନ୍ଦୂରର କ୍ଷୁଦ୍ର ଟୋପା (ଟୋପାଠାରୁ
Sindūra ṭopi ସାନ)—A tiny mark of vermillion
ସନ୍ଦୂରେର ଟିପ ଛୋଟା सेंदुर ठोप on the forehead.

ସିନ୍ଦୂର ତିଳକ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ସିନ୍ଦୂର ଅଟେ ତିଳକ
Sindūra tilaka ଯାହାର) ହସ୍ତୀ (ମେଦିନୀ)—1. Ele-
(ସିନ୍ଦୂର ତିଳକା—ସ୍ତ୍ରୀ) phant. ୨ । ସିନ୍ଦୂରଦ୍ୱାରା କପାଳରେ
ଅଙ୍କିତ ତିଳକ (ହ. ଶ)—2. Mark on the fore-
head drawn with vermillion.

ସିନ୍ଦୂର ତିଳକା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)-୧ । ସଧବା ନାରୀ (ମେଦିନୀ)-
Sindūra tilakā 1. A woman having her hus-
band living. [ଦ୍ର—କପାଳରେ ସିନ୍ଦୂର ଧାରଣ ସଧବାର ଚିହ୍ନ ।] ୨। ହସ୍ତିନୀ—2. She-elephant.

ସିନ୍ଦୂର ଦାନ—ସ. ବ—ସିନ୍ଦୂର ବନ୍ଦନ (ଦେଖ)—
Sindūra dāna Sindūra bandana (See)

ସିନ୍ଦୂର ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଣ୍ଡରେ ସିନ୍ଦୂର ଟୋପା
Sindūra debā ଅଙ୍କନ କରିବା—To paint another's
ସିନ୍ଦୂର ଦେଓରା सेंदुर देना brow with vermillion.

ସିନ୍ଦୂର ପଦା—ଦେ. ବ (ନାମ)—ସୁନ୍ଦର ପଦା (ଦେଖ)
Sindūra padā Sundara padā (See)

ସିନ୍ଦୂର ପାଟି—ଦେ. ବ—ସିନ୍ଦୂରଦ୍ୱାରା ଭ୍ରୂଲତା ଉପରେ କପାଳର
Sindūra pāṭi ଦୁଇ ପାଖରେ ଟଣା ଯାଇଥିବା ଚଉଡ଼ା ରେଖା ଦ୍ୱୟ
ସିନ୍ଦୂର ପାଟି —Two broad lines of vermillion
सेंदुर पाटी painted over the eyebrows.
(ସିନ୍ଦୂର ପାଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିନ୍ଦୂର ପେଡ଼ି—ଦେ. ବ-ସିନ୍ଦୂର ଫରୁଆ, କଜଳପାତି, ଅରସି, ପାଉଡ଼ର,
Sindūra perḍi ମହଣ, ଚନ୍ଦନଚୂଆ ଆଦି ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରସାଧନ-
ସିନ୍ଦୂର ଚୁପଡ଼ି, ଦ୍ରବ୍ୟସମ୍ଭାର ରଖିବା ପାଇଁ ବେତର ବା ବାଉଁଶର
ସିନ୍ଦୂର ପାତିଆ, ଛୋଟ ପେଡ଼ି—Small fancy boxes
ସିନ୍ଦୂର ପେତୋ for keeping toilette requisites;
सेंदुर पौती toilet box. [ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଧବାଙ୍କ ସଦ୍ଭରର ଓ ସମ୍ବଳ ଅଟେ ।]

ସିନ୍ଦୂରପୁଷ୍ପୀ—ସଂ. ବ—ପୁଷ୍ପ ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ (ଗ୍ରନ୍ଥ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sindūra pushpī A flower tree.
ସ. ପର୍ଯ୍ୟାୟ— [ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ବା ସିନ୍ଦୂର
ସିନ୍ଦୁରୀ, ବାର ପୁଷ୍ପୀ, ବର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ ଏପରି ନାମକରଣ
ତୃଣପୁଷ୍ପୀ, କରଞ୍ଜିକା, ହୋଇଥିବ ।
ଶୋଣପୁଷ୍ପୀ, ଏଥିର ଗୁଣ—କଟୁତ୍ୱ, ତିକ୍ତତ୍ୱ
ସିଁଦୂର ପୁଷ୍ପୀ କଷାୟତ୍ୱ, ଶ୍ଳେଷ୍ମବାତଶିରୋରୋଗ ଓ
सेन्दरिया, सदासुहागीन କୁଷ୍ଠନାଶିତ୍ୱ, ତଣ୍ଡୀପୀଡ଼ାତ୍ୱ । (ଗ୍ରନ୍ଥନିର୍ଘଣ୍ଟ)]
ମ. ସେନ୍ଦ୍ରୀ

ସିନ୍ଦୂର ଫରୁଆ—ଦେ. ବ—ମାଇପଙ୍କ ଘେନିବା ସିନ୍ଦୂର ଯେଉଁ ଛୋଟ
Sindūra pharuā କାଠ ଡବାରେ ରହେ—A small
ସିନ୍ଦୂର କୌଟା circular wooden box for keeping
सेन्दुर डब्बा; सिंदो(धो)रा vermillion for the toilette.
[ଦ୍ର—ବାଙ୍ଗ ମାଇପର ବି ସମ୍ପତ୍ତି ?
ସିନ୍ଦୂର ଫରୁଆ କଜଳପାତି ।—ଭଗ]

(ତୋ)ସିନ୍ଦୂର ବଜର(ବଜ୍ର)ହେଉ—ଦେ. ବାକ୍ୟ—ସଧବା ଓ କୁମାରୀ
Sindūra(bajara)bajra heu ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଆଶୀର୍ବାଦ;
(ତୋମାର) ସିନ୍ଦୂର ବଜ୍ର ହଉକ୍ ଅର୍ଥାତ୍—'ତୁ ଚିରଦିନ ସଧବା ହୋଇ
(ତୋମାର) ସିନ୍ଦୂର ନା ଲି ଭୁକ୍ ବଞ୍ଚ. ରହ'—ଏହିଭାବ ।
सेंदुर बजर हो A blessing to maidens and women who have their husbands living, meaning 'May the vermillion on your forehead be permanent as thunder', i e. 'May your husband live long.
[(ତୋ)ସିନ୍ଦୂର ନ ଲଭୁ—ଅନ୍ୟରୂପ ।]

ସିନ୍ଦୂର ବନ୍ଦନ—ସଂ ବ—ବିବାହ ସମୟରେ କନ୍ୟାର କପାଳରେ ବା
Sindūra bandana ମାଙ୍ଗରେ ବରର ସିନ୍ଦୂର ଲଗାଇବା
ପ୍ରଥା । (ହ. ଶ)—The custom of the bridegroom putting vermillion on the brow of the bride during marriage.

ସିନ୍ଦୂର ବିନ୍ଦୁ—ସଂ. ବ—ଲଲାଟରେ ଚିହ୍ନିତ ସିନ୍ଦୂରର କ୍ଷୁଦ୍ର ବିନ୍ଦୁ—
Sindūra bindu A small circlet of vermillion put on the forehead.

'ସିନ୍ଦୂର ବିନ୍ଦୁ ବିଧବା ଲଲାଟେ'—ସଂ ବାକ୍ୟ (ନ୍ୟାୟ)—(ଅଦ୍ଭୁତ,
Sindūra bindurbidhabā lalāṭe ଅସାଧାରଣ, ଅସମ୍ଭବ
ବା ସମାଜ ବିରୁଦ୍ଧ କଥା ଦେଖିଲେ ବୋଲାଯିବା ବାକ୍ୟ) —
(ବିଧବା କପାଳରେ ସିନ୍ଦୂର ଟୋପା ରହିବା ଯେପରି

ଅସାଧାରଣ, ସେହିପରି) ଅସାଧାରଣ ବିଷୟ— A sentence applied on seeing any thing which is un-common or against social rules.

[ଦ୍ର—ଏଥିର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ଳୋକ ଏହି—
ଚୋଲ୍ଲିଛ ଭାଲେ ବରବର୍ଣ୍ଣିନୀ=ସିନ୍ଦୁର ବିନ୍ଦୁଃ
ବା ରୌଦ୍ର ଘନା ମଧ୍ୟ ଯାମିନୀଷୁ=ବିଧବା
ବସ୍ତ୍ରିନ ବିଧତ୍ତେ ଶଶିନଂ ମହେଶଃ=ଲଜ୍ଜତେ
(ପ୍ରଥମ ୩ ପାଦର ପୂରଣ) ସିନ୍ଦୁରବିନ୍ଦୁର୍ବିଧବାଲଜ୍ଜତେ ।

ସିନ୍ଦୂର ମଥା—ଦେ. ବ—ସିନ୍ଦୁରଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ରିତ ମୁଖ ବା କପାଳ—
Sindūra mathā Face (or brow) painted
ସିଁଥୀତେସିଁଦୁର with vermillion. [ଉ—କଥାକେକଥାଏ
सीउथमें सींदुर ଭାଇ ଘରକୁ ଭଉଣୀ ଗଲେ ସିନ୍ଦୂରମଥାଏ ।
—ଭଗ ।]

ସିନ୍ଦୂର ମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ସିନ୍ଦୂରବର୍ଣ୍ଣ ମସ୍ତକବିଶିଷ୍ଟ—
Sindūra muṇḍā 1. Having vermillion-colo-
ସିଁଦୂର ମୁଣ୍ଡି ured head; having the head red
सेंदुर मुंडा as vermillion. ୨ । ସିନ୍ଦୁର ଚର୍ଚ୍ଚିତ ମସ୍ତକ
(ସିନ୍ଦୂର ମୁଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯୁକ୍ତ—2. With the head
(ସିନ୍ଦୂର ମୁଣ୍ଡୀ, ସିନ୍ଦୂର ମୁଣ୍ଡେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) painted with vermillion.

ସିନ୍ଦୂର ମୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବିଣ—ସିନ୍ଦୂର ମୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)—Sindūra
Sindūra muṇḍi muṇḍā (See) ଦେ. ବ—ଏକ-
ସିଁଦୂର ମୁଣ୍ଡି ପ୍ରକାର କାଳମୁଣ୍ଡିଆ ଚଢ଼େଇ—A kind of
सेंदुर मुंडी red headed bird. [ଉ—ଚୌଦିଗେ
(ସିନ୍ଦୂର ମୁଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶୁଭଇ ସିନ୍ଦୂରମୁଣ୍ଡିର ସ୍ୱାଗତ
ଉଚ୍ଚନାଦୁକେ—ରାଧାନାଥ. ଉତ୍କଳୀ ।] [ଦ୍ର—ଏହାର
ଦେହ ହରିଦ୍ରବର୍ଣ୍ଣ (ସାବଳା) ଓ ମୁଣ୍ଡ ସିନ୍ଦୂର ପରି
ଲାଲ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏ ପକ୍ଷୀ ସର୍ବତ୍ର ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ।
ରୌଦ୍ରର ଅଧିକ୍ୟ ହେଲେ ଏମାନେ 'ସତର, ସତର,
ସତର' ରବରେ ବନ ଭୂମିକୁ ଝଙ୍କାରିତ କରନ୍ତି ।]

ସିନ୍ଦୂର ମୁଣ୍ଡୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ସିନ୍ଦୂର ମୁଣ୍ଡାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Sindūra muṇḍī 1. Feminine of Sindūra muṇḍā
(ସିନ୍ଦୂର ମୁଣ୍ଡେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ କପାଳରେ ଅତ୍ୟଧିକ ସିନ୍ଦୂର
ବୋଳିଥାଏ—2. (a woman) Who has smear-
ed excessive vermillion on her forehead.
୩ । ସିନ୍ଦୂର ମୁଣ୍ଡି (ଦେଖ)—
3. Sindūra muṇḍi (See)

ସିନ୍ଦୂର ରସ—ସଂ. ବ—ରସସିନ୍ଦୂର (ଛ. ଶ)—
Sindūra rasa Sulphide of mercury.

ସିନ୍ଦୂର ସିନ୍ଥି (ସୁନ୍ଥା, ମାଙ୍ଗ)—ଦେ. ବ—ବନ୍ଧସ୍ତ କେଶର ସିନ୍ଦୂର ବୋଳା
Sindūra sinthi(sunthā, māṅga) ଯାଇଥିବା ମଧ୍ୟ
ସିଁଦୂର ସିଁଥୀ ରେଖା—The furrowed line of the
सेंदुर सिउथ, सिंदूर लगा हुआ मांग parted hair over the brow besmeared with vermillion.
[ଉ—ବଙ୍ଗଦେଶରେ ସଧବାମାନେ ସ୍ୱାମୀରେ ସିନ୍ଦୂର
ରେଖା ଘେନନ୍ତି ।]

ସିନ୍ଦୂରୀ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସିନ୍ଦୂର)—ସିନ୍ଦୂର ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
Sindūrī Vermillion coloured.
ସିଁଦୂରେ ସେନ୍ଦୁରା (ସିନ୍ଦୂରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଅରୁଣୋଦୟ ଦେ. ବ—୧ । ସିନ୍ଦୂର; ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ ପୂର୍ବ-
सेंदूरी ଦିଗରେ ଦେଖାଯିବା ରକ୍ତିମା; ଅରୁଣିମା—1. The
red colour on the east seen before sun-
rise; the aurora before sunrise. [ଉ—
ସବିତା ଉଦୟନେ ଅଣ୍ଡ ପ୍ରାଚୀବାଳା ବିରହ-ଦୁଃଖେ ବିଧୁର,
ସମାଗମେ ଏବେ ଗଣ୍ଡେ ସ୍ପନ୍ଦମାନ ପିଟିଲ ଲଜ୍ଜସିନ୍ଦୂରୀ—
ରାଧାନାଥ. ଗାବଂଗ ।] ୨ । ସିନ୍ଦୂର ବର୍ଣ୍ଣ—
2. Vermillion colour.

ସିନ୍ଦୂରୀ ଫାଟିବା (ଉଇଁବା)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସିନ୍ଦୂର+ଉଦୟ)—
Sindūrī phāṭibā (uiñbā) ଅରୁଣୋଦୟ—The ap-
अरुणोदय pearance of ruddiness on the eastern
सेंदूर उगना horizon before sunrise; dawning of
the day; the breaking of the day. [ଉ—
ଫାଟିଛି ନଭେ ସିନ୍ଦୂରୀ, ଚୁଡ଼ିଅଛି ଚୁଅଁ ଚକ୍ର—ନନ୍ଦକିଶୋର
ବର୍ଦ୍ଧଚଣ୍ଡୀ ।]

ସିନ୍ଦୂରି—ଦେ. ବ (ସଂ. ସିନ୍ଦୂରିତ)—ସିନ୍ଦୂର ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
Sindūri Vermillion coloured. (ଉ—ସୁପକ
ସିଁଦୂରେ ସିନ୍ଦୂରି ରସାଳ ଫଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇବ—ଲଙ୍କା
सेंदूरी କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।) ଦେ. ବ—ସିନ୍ଦୂରୀ
(ଦେଖ)—Sindūrā (See)

ସିନ୍ଦୂରିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସିନ୍ଦୂରିତ)—ସିନ୍ଦୂର ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
Sindūriā ସିଁଦୂରେ सेंदूरिया Vermillion coloured.

ସିନ୍ଦୂରି ଆମ୍ବ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଆମ୍ବର ଛେପା ସିନ୍ଦୂର ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ—
Sindūri āmba Mango of which the peel is
ସିଁଦୂରେ ଆମ सिंदूरिआ आम vermillion coloured

ସିନ୍ଦୂରି ଉଇଁ(ଠି)ବା—ଦେ. ବ—ସିନ୍ଦୂରୀ ଫାଟିବା (ଦେଖ)
Sindūri uiñ(ṭhi)bā Sindūrā phāṭibā (See)
(ସିନ୍ଦୂର ଫାଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିନ୍ଦୂରିତ—ସଂ. ବିଣ (ସିନ୍ଦୂର=ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ+ଇତ)—୧ । ସିନ୍ଦୂର
Sindūrita ପରି ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣରେ ରଞ୍ଜିତ—1. Coloured red;
tinged with red colour; vermillion-co
loured. (ଉ—ଜଳୁଳ ଚଂଶ୍ରକ ଚୁମ୍ବନ ମଣ୍ଡଳେ
ସିନ୍ଦୂରିତ ବଳସ୍ଥଳୀ—ରାଧାନାଥ. ଗାବଂଗ ।) ୨ ।
ସିନ୍ଦୂରଦ୍ୱାରା ରଞ୍ଜିତ—2. Painted with vermi-
llion.

ସିନ୍ଦୂରୀ—ସଂ. ବ—୧ । ସିନ୍ଦୂରପୁଷ୍ପୀ (ସ୍ୱଳ୍ପବର୍ଣ୍ଣ) (ଦେଖ)—
Sindūrī 1. Sindūrapushpi (See) ୨ । ସେଚକା;
ପୋଦନା ଶାକ (ମେଦଗ) —2. A sweet scented

mint (herb). ୩ । ରକ୍ତଚେଳକା (ମେଦନୀ)—3. A herb. ୪ । ଧାତକୀ (ମେଦନୀ)—4. A red-flowered herb; Woodfordia Floribunda.

ସିନ୍ଦୋଟ୍—ପ୍ରାଦେ. ବି (ସ୍ତ୍ରୀ)—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଯିବା ଅସିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଶାସନ ଗ୍ରାମର ପଛପଟେ ଥିବା ପଥ—
Sindoṭ (ସିନ୍ଦୋଟ୍ ବାଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) The path on the back-door side of a Śāsana village (in Rāhāngā of the Puri district), used by the pardanasin ladies while going from one village to another or from one part of it to another.

ସିନ୍ଦୋଲିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ସନ୍ଧାନ; ସନ୍ଧାନିତ)—ଗେଣ୍ଡା ଲଗାଥିବା ଦୁଇଟା ନଡ଼ିଆର କଡାରୁ ଚିରିଯିବା ଛଡ଼ ପରି ଅଂଶ-ଦ୍ୱୟକୁ ଏକତ୍ର ଗଣ୍ଠି ପକାଇ ଛନ୍ଦିବା—To join two rinded cocoanuts together by knotting together two thin flaps from the rinds of both. [ଦ୍ର—ଏପରି କଲେ ଯୋଡ଼ା ଯୋଡ଼ା କରି ବହୁସଂଖ୍ୟକ ନଡ଼ିଆକୁ ବାହୁଁଶ ଦେହରେ ଭୂପର୍ଯ୍ୟ ପରି ଛନ୍ଦି ରଖା ଯାଇ ପାରେ ।]
Sindolibā ଯୋଡ଼ା ବାଁଧା ଜୋଡ଼ନା

ସିନ୍ଧ—ଦେ. ବି—ସିନ୍ଧୁପ୍ରଦେଶ—The Province of Sindh.
Sindh ସିନ୍ଧ ସିନ୍ଧ

ସିନ୍ଧ(ନ୍ଧି)—ଦେ. ବି (ସ. ସନ୍ଧି)—ସିନ୍ଦି (ଦେଖ)—Sindi (See) [ଦ୍ର—ଯେ ବରପ ଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟରେ ଗୃହ ପାଞ୍ଚ ମିଁଧ, ସିଁଦ ନମ୍ବର ସିନ୍ଧ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ଜେନା ସଜଲୁରର କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ—ଫକୀରମୋହନ. ଛ ମାଣ ଅଠଗୁଣ ।]
Sindha(ndhi) ସିନ୍ଧ

ସିନ୍ଧାଳ—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ସ. ସନ୍ଧିଳା)—ସିନ୍ଦଅର (ଦେଖ)
Sindhāla Sindiāra (See)

ସିନ୍ଧ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ସିନ୍ଦି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sindhi (etc) Sindi etc (See)

ସିନ୍ଧିଆ—ଦେ. ବି—ସିନ୍ଦିଆ (ଦେଖ)—Sindiā (See) (ଉ—ମହାରାଷ୍ଟ୍ରେଶ୍ୱର ବୀରେନ୍ଦ୍ର ସିନ୍ଧିଆ—ରାଧାନାଥ. ।)
Sindhiā

ସିନ୍ଧିଆର(ରା, ଳ) —ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ସିନ୍ଦିଅର (ଦେଖ)
Sindhiāra(rā, la) Sindiāra (See)

ସିନ୍ଧି କାଠି—ଦେ. ବି—ସିନ୍ଦି କାଟି (ଦେଖ)
Sindhi kāṭhi Sindi kāṭi (See)

ସିନ୍ଧି ଗାତ—ଦେ. ବି—ସିନ୍ଦି (ଦେଖ)—Sindi (See) (ଉ—ଆଗେ ସିନ୍ଧି ଗାତ ଖୋଳ ନେଉଥାଏ ବୋହୁ—ପ୍ରାଚୀ. ଭ୍ରାତୃବିରୁପଣଗୀତା ।)
Sindhi gāta

ସିନ୍ଧୀ—ଦେ. ବି—୧ । ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରଦେଶ ଓ ତତ୍ସନ୍ନିହିତ କଚ୍ଛ ଆଦି ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରାୟ ୩୦ ଲକ୍ଷ ଲୋକଙ୍କ କଥିତ ଆର୍ଯ୍ୟଭାଷା—ସିନ୍ଧୀ ସିନ୍ଧୀ 1. An Indo-Aryan language spoken (ସିନ୍ଧୀ ଭାଷା—ଅନ୍ୟରୂପ) by about 30 lakhs of people in Sindh and Cutch etc. [ଦ୍ର—ଏ ଭାଷାରେ ଆରବୀ ଓ ଫାର୍ସୀ ଭାଷାର ଅନେକ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ଏଥିର ଲିପି ଆରବୀ ଓ ଫାର୍ସୀ ଲିପି ପରି । ଏ ଭାଷାର ସିନ୍ଧୀ, ଲାରୀ ଓ ଥରେଲୀ ନାମକ ତିନୋଟି ମୁଖ୍ୟ ଭାଷା (dialect) ଅଛି—ଦ୍ର. ଶ ।]
Sindhi

୨ । ସିନ୍ଧୁପ୍ରଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. An inhabitant of Sindh. ୩ । ସିନ୍ଧୁ ଅଞ୍ଚଳର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଘୋଡ଼ା—3. An excellent breed of horse found in Sindh. ଦେ. ବିଣ—ସିନ୍ଧୁଦେଶୀୟ—Relating to the country of Sindh.

ସିନ୍ଧୁ—ସ. ବି (ସ୍ୟନ୍ଦ୍ ଧାତୁ—ସରିତ ହେବା + କୁ ଉ. ଉ; ଜିଘାଂସ) —୧ । ସମୁଦ୍ର; ସାଗର (ଅମର)—1. The sea; ocean. ୨ । ବମଥୁ; ବମନ (ମେଦନୀ)—2. Vomiting. ୩ । ଦେଶ ବିଶେଷ; ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରଦେଶ; (ମେଦନୀ); ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରଦେଶ (ଦେଖ)—3. The Sind Province. ୪ । ନଦ ବିଶେଷ; ସିନ୍ଧୁ ନଦ (ମେଦନୀ) (ଦେଖ)—4. The Indus river. ୫ । ଗଜ ମଦ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—5. The scented liquid flowing from the temples of elephants in rut. ୬ । ସିନ୍ଦୁବାର ବୃକ୍ଷ; ବେଣ୍ଡିଆ ଗଛ (ଶବ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରିକା); 'ନିର୍ଗୁଣ୍ଡୀ (ଦେଖ)—6. Nirguṇḍī. (See) ୭ । ଶ୍ୱେତ ଟଙ୍କଣ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—7. Borax. ୮ । ରାଗ ବିଶେଷ; କୌଶିକ ରାଗର ପୁତ୍ର; ସିନ୍ଧୁ ରାଗ (ସଙ୍ଗୀତ ସିନ୍ଧୁ)—8. One of the airs of the Hindu music. [ଦ୍ର—ଏହା ସପ୍ତ ଷାଡ଼ବ ଜାତିର ରାଗ । ଏହା ମାଳକୋଷ ରାଗର ପୁତ୍ର ବୋଲି କଳ୍ପିତ । ଏଥିରେ ଗାନ୍ଧାର ଓ ନିଷାଦ, ଦୁଇ କୋମଳ ସ୍ୱର ଲାଗେ । ଏହା ଗାଇବା ସମୟ ହେବା ୧୦ ଦଣ୍ଡ ଠାରୁ ୧୨ ଦଣ୍ଡ—ଦ୍ର. ଶ ।] ୯ । ନଦୀ (ମେଦନୀ)—9. River. ୧୦ । ହସ୍ତୀ—10. Elephant, [ଉ—ବିବର୍ଦ୍ଧନ ଦେଶରୁ ପାଳନେ ଯେହୁ, ବିଭେଦକ ସିନ୍ଧୁର ହୋଇଲା ସେହୁ । (୧୩ ଓ ୧୦ମ ଅର୍ଥ) ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।] ୧୧ । (ନାମ) ଦଶରଥଙ୍କ ବାଣରେ ନିହତ ଅନ୍ଧମୁନିଙ୍କ ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର—11. Name of the only son of a blind sage, killed by king Daśaratha's darts. ୧୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ଗୁଣର ବା ପଦାର୍ଥର ଆଧାର (ବ୍ୟକ୍ତି)—12. (a person who is) The receptacle of certain qualities or things. (ଉ—ସକଳ ଗୁଣଙ୍କର ସିନ୍ଧୁ, ମୁଣ୍ଡ ଦଣ୍ଡକ ପୁଣ୍ଡ ଜନ । ଜଗନ୍ନାଥ. ରାମବତ ।) [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଗୁଣର ଆଧାର, ସେହି ଗୁଣବାଚକ ଶବ୍ଦ ସିନ୍ଧୁ ଶବ୍ଦ ସହିତ ଯୋଗ ହୁଏ । ଯଥା—କରୁଣା ସିନ୍ଧୁ, କୃପାସିନ୍ଧୁ, ଦୟାସିନ୍ଧୁ ଇତ୍ୟାଦି; ଏଠାରେ ସିନ୍ଧୁ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ସାଗର ।] ୧୩ । ଗୃହ ସଖୀ (ଉ. ଶ)—13. The

number four. ୧୪ । ସାତ ସଂଖ୍ୟା (ହି. ଶ)—14. The number seven. ୧୫ । ବରୁଣ ଦେବତା (ହି. ଶ)—15. The Deity of the ocean. ୧୬ । ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶ)—16. A resident of Sindh. ୧୭ । ଓଷ୍ଠର ଆର୍ଦ୍ରତା (ହି. ଶ)—17. The wetness of the lips. ୧୮ । ହାତୀର ଶୁଣ୍ଢରୁ ବୋହୁଥିବା ପାଣି (ଲାଳ) (ହି. ଶ)—18. The watery substance or saliva flowing from the trunk of the elephant. ୧୯ । (ନାମ) ଗନ୍ଧର୍ବମାନଙ୍କ ରାଜବିଶେଷ (ହି. ଶ)—19. The name of a king of the Gandharbas. ଦେ. ବ—

ସିନ୍ଧୁ ସିନ୍ଧୁ ୧ । (ପୁଂ) ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମ—1. A name given to males. ୨ । କୃପାସିନ୍ଧୁ, କରୁଣାସିନ୍ଧୁ ଆଦିଙ୍କ ଭାଳ ନାମ—2. A nickname of Krupāsindhu, etc.

ସିନ୍ଧୁଆ—ଦେ. ବ—୧ । (ପୁଂ; ଅନାଦରାର୍ଥକ) ସିନ୍ଧୁର ଭାଳ ନାମ—Sindhuā 1. Name for calling 'Sindhu'. ୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ପାଟଲୁଗା—2. A kind of silk cloth.

ସିନ୍ଧୁ ସିଂଘୁଆ (ବ—ବଲ୍ଲଭ ବୋଲି ପିଇାଇ ଦୌଶେୟ ସେନ, ବ୍ୟାଘ୍ର ଚର୍ମ ଭୂଗରେ ସିନ୍ଧ ଆ ସଯ୍ୟାମାନ । ଭଞ୍ଜ. ବେ ଦେଖିଲ ବଳାସ ।) ଦେ. ବଣ—ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରଦେଶ ସଂବନ୍ଧୀୟ—Relating to the Province of Sindh.

ସିନ୍ଧୁଆ ବାଘ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଚିତ୍ରବିଚିତ୍ର ବାଘ—Sindhuā bāgha Spotted panther; leopard.

ସିନ୍ଧୁକ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେଦେ. ବ—ସିନ୍ଦୁକ ଦେଦେ. ବ ଇତ୍ୟାଦି Sindhuka (etc) (ଦେଖ)—Sinduka etc. (See)

ସିନ୍ଦୂକ ସନ୍ଦୁକ (ଭ—ସିନ୍ଧୁ ଉତ୍ପାଦକର ବ୍ୟର୍ଥ, ସିନ୍ଧୁକେ ଏହାର ସାର୍ଥ । ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।) ସ. ବ—ନିର୍ଗୁଣ୍ଡି (ଦେଖ) (ହି. ଶ)—Nirgundi. (See)

ସିନ୍ଧୁ କନ୍ୟା (ପୁତ୍ରୀ, ଦୁହିତା, କନ୍ୟକା)—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—Sindhu kanyā (putrī, duhitā, kanyakā) ଲକ୍ଷ୍ମୀ—Goddess Lakshmī.

ସିନ୍ଧୁ କଫ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମୁଦ୍ର ଫେନ (ଦେଖ) Sindhu kapha Samudra phena. (See)

ସିନ୍ଧୁ କର—ସଂ. ବ—ଶ୍ୱେତ ଟଙ୍କଣ (ସ୍ୱର୍ଜିକ୍ଷାର)—Sindhu kara Borax.

ସିନ୍ଧୁ ଖେଳ—ସଂ. ବ (ସିନ୍ଧୁ=ସିନ୍ଧୁ ନଦ+ଖିଲ. ଧାତୁ=କ୍ରୀଡ଼ା କରିବା+ଅଣ୍. ଅ) (ଯେଉଁଠାରେ ସିନ୍ଧୁନଦ କ୍ରୀଡ଼ା କରେ)—ସିନ୍ଧୁ ଦେଶ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—Sindhu khela The country of Sind.

ସିନ୍ଧୁ ଗଜ—ସଂ. ବ (ଅଧୁନିକ ନାମ; ସଂ. ସିନ୍ଧୁ+ଗଜ)—ଏକପ୍ରକାର Sindhu gaja ସାମୁଦ୍ରିକ ଜୀବ; ଜଳହସ୍ତୀ—The sea elephant; Macrorhinus Probescidecus. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଦକ୍ଷିଣ ମହାସାଗରରେ ମିଳନ୍ତି; ଲମ୍ବରେ ୩୦ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଚର୍ବିରୁ ତେଲ ହୁଏ । ଅଣ୍ଡିରା ସିନ୍ଧୁ ଗଜଙ୍କ ନାକ ହାତୀମୁଣ୍ଡ ପରି ଓ ୧ ଫୁଟ ଲମ୍ବା ।]

ସିନ୍ଧୁ ଘୋଟକ—ସଂ. ବ (ଅଧୁନିକ ନାମ; ସଂ. ସିନ୍ଧୁ+ଘୋଟକ)—Sindhu ghoṭaka ୧ । ଶୀଲ୍ ଜାତୀୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଜଳଚର ଜୀବ—1. Walrus; a marine animal; sea horse; Trichecus Rosmarus. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ଆକୃତି ଘୋଡ଼ାପରି ବଡ଼ ଥିବାରୁ ଏପରି ନାମ ଦିଆଯାଇଅଛି । ଏମାନେ ଉତ୍ତର ସିନ୍ଧୁ (Arctic ocean) ରେ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି । ଅଣ୍ଡିରା ଜୀବଙ୍କର ଉପର ପାଟିରୁ ତଳ ଆଡ଼କୁ ଦୁଇ ହାତ ଲମ୍ବର ଦୁଇଟି ଦାନ୍ତ ବାହାରି ଥାଏ । ଏମାନଙ୍କର ହାତ ଅଗ୍ରପଦ ଗୋଟି ଏକ ଗୋଡ଼ ପରିବର୍ତ୍ତିତରେ ଯୁକ୍ତ ଥାଏ ।

ଅଧୁନା ସମୁଦ୍ରରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଅଗ୍ରପଦବିଶିଷ୍ଟ ଜୀବଙ୍କୁ ଦୁଇଟି ଏହିପରି ନାମମାନ ଦିଆଯାଇ ଅଛି; ଯଥା—

ସିନ୍ଧୁ ଗଜ—Sea elephant.
ସିନ୍ଧୁ ସିଂହ—Sea lion.
ସିନ୍ଧୁ ବିଡ଼ାଳ—Sea otter.
ସିନ୍ଧୁ ଭଲ୍ଲୁକ—Sea bear.
ସିନ୍ଧୁ ବ୍ୟାଘ୍ର—Sea leopard.]

୨ । ଜଳ ଘୋଟକ; ଗଣ୍ଡାପରି; ମୁଖବିଶିଷ୍ଟ ସାମୁଦ୍ରିକ ଜୀବ ବିଶେଷ—2. Hippopotamus; Hippopsamus Amphibius; the river horse. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଚାରି ଗୋଡ଼ ବିଶିଷ୍ଟ ଓ ଉଭୟଚର । ଆଫ୍ରିକା ଦେଶର ନଦୀମାନଙ୍କରେ ଏମାନେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନେ ଭୀଷଣଗ୍ରେଷ୍ମ, ଘୃଣ୍ୟଜାତୀୟ ଓ ଏମାନଙ୍କ ଚର୍ମ ଖୁବ୍ ମୋଟ ।] ୩ । ସିନ୍ଧୁଦେଶୀୟ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଅଶ୍ୱ—3. An excellent breed of horse of Sind.

ସିନ୍ଧୁଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସିନ୍ଧୁ+ଜନ୍. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତା. ଅ)—ସିନ୍ଧୁଜାତ Sindhuja (ଦେଖ)—Sindhujāta. (See) ସଂ. ବ—[ସିନ୍ଧୁଜା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ] ୧ । ସୈନ୍ଧବ ଲବଣ (ଅମର) (ଦେଖ)—Saindhaba labaṇa. (See) ୨ । ସିନ୍ଧୁଦେଶଜାତ ଲବଣ—2. Salt produced in the Sindh countr . ୩ । ଚନ୍ଦ୍ର—3. The moon. ୪ । କର୍ପୂର—4. Camphor. ୫ । ଉଚ୍ଚୈଃଶ୍ରବା ଅଶ୍ୱ—5. Indra's horse. ୬ । ଶଙ୍ଖ (ହି. ଶ)—6. Conch shell. ୭ । ସୋହାଗା (ହି. ଶ)—7. Borax.

ସିନ୍ଧୁଜନ୍ମା—ସଂ. ବ (ସିନ୍ଧୁ+ଜନ୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ସୈନ୍ଧବ Sindhujanmā ଲବଣ (ରତ୍ନମାଳା) (ଦେଖ)—1. Saindhaba labaṇa. (See) ୨ । ଚନ୍ଦ୍ରମା

(ହ୍ରସ୍ୱ ଶ)—2. The moon. ସଂ. ବହୁ— ସମୁଦ୍ରୋଦ୍ଭବ—Born of the sea.

ସିନ୍ଧୁଜା—ସଂ. ବହୁ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସିନ୍ଧୁଜ + ଆ)—'ସିନ୍ଧୁଜ'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Sindhujā Feminine of 'Sindhuja' ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ— ୧ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—1, Goddess Lakshmī. ୨ । ମୁକ୍ତା ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଶୁକ୍ତି (ହ୍ରସ୍ୱ ଶ)—2. Pearl-oyster.

ସିନ୍ଧୁ ଜାତ—ସଂ. ତତ୍ସ. ପୁଂ—୧ । ସମୁଦ୍ର ଜାତ—1. Produced
Sindhu jāta from the sea. ୨ । ସିନ୍ଧୁଦେଶ ଜାତ— 2. Of the Sind country. ସଂ. ବ—୧ । ସିନ୍ଧୁ ଦେଶୀୟ ଘୋଡ଼ା (ହ୍ରସ୍ୱ ଶ)—1. The excellent breed of horse of Sindh. ୨ । ମୋତି (ହ୍ରସ୍ୱ ଶ) —2. Pearl.

ସିନ୍ଧୁ ଜାତି ଘୋଡ଼ା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସିନ୍ଧୁଜାତ + ଘୋଟକ)—ସିନ୍ଧୁ-
Sindhu jāti ghordā ଦେଶୀୟ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଘୋଡ଼ା—
ସୈନ୍ଧବ ସିନ୍ଧୀ ଘୋଡ଼ା A good breed of horse of Sindh.

ସିନ୍ଧୁଡ଼ା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମାଳବ ରାଗର ଗୋଟିଏ ରାଗିଣୀ (ସଙ୍ଗୀତ
Sindhurdā ଦାମୋଦର)—One of the musical airs said to be a wife of Mālaba tune. [ଦ୍ର—ମାଳବ ରାଗର ଭାର୍ଯ୍ୟାମାନଙ୍କ ନାମ—ଧାନ୍ଦ୍ରୀ, ମାଳସୀ, ରାମକିରୀ, ସିନ୍ଧୁଡ଼ା, ଅଶ୍ୱବାଣୀ, ଭୈରବୀ ।]

ସିନ୍ଧୁ ତନୟା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସିନ୍ଧୁଜା (ଦେଖ)
Sindhu tanayā Sindhujā (See)

ସିନ୍ଧୁତମ ତୀର୍ଥ—ଦେ.ବ—ହନୁମାନଙ୍କର ତୀର୍ଥବିଶେଷ—One of the
Sindhutama tīrtha sacred places of the Hindus; [ଦ୍ର—ସିନ୍ଧୁତମ ତୀର୍ଥେ ଧୋଇଲେ ନିଜ କାୟେ, ବହୁତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଦାନ ଫଳ ଲାଭ ହୁଏ—କୁମ୍ଭସଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ସିନ୍ଧୁ ଦୁଲଣା(ଣୀ)—ଦେ, ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସିନ୍ଧୁଜା; ଲକ୍ଷ୍ମୀ—Goddess
Sindhu dulanā(nī) Lakshmī.
ସିନ୍ଧୁ ଦୁଲାଣୀ ସିନ୍ଧୁକୀ ଦୁଲାରୀ

ସିନ୍ଧୁ ଦେଶ—ସଂ.ବ—ଦେଶବିଶେଷ;ସିନ୍ଧୁ ନଦର ଦକ୍ଷିଣାଂଶର (ଅର୍ଥାତ୍
Sindhu deśa ଯେଉଁ ଅଂଶରେ ସିନ୍ଧୁର ୫ଟି ଶାଖା ମିଳିତ ହୋଇ ଏକ ଧାରରେ ସମୁଦ୍ରକୁ ଯାଇଅଛି ତାହାର) ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ଭୂଭାଗ—The Sind Province. [ଦ୍ର— ହାଇଦରାବାଦ ଓ ଭାରତର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବନ୍ଦର କରାଚୀ ଏହି ପ୍ରଦେଶରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହା ପୂର୍ବେ ବୋମ୍ବେ ପ୍ରଦେଶର ଗୋଟିଏ ବିଭାଗ ଥିଲା ଏବଂ ଜଣେ ଚିଫ୍ କମିଶନରଙ୍କଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ହେଉଥିଲା । ୧୯୩୭ ଏପ୍ରେଲ ମାସ ପହିଲା ତାରିଖରୁ ଏହା ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଜଣେ ଗଭର୍ଣ୍ଣରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ହେଉଅଛି । ଏହାର ଉତ୍ତରରେ ବେଲୁଚିସ୍ତାନ ଓ ପଞ୍ଜାବ, ପୂର୍ବରେ ରାଜପୁତାନା, ଦକ୍ଷିଣରେ ସମୁଦ୍ର ଓ କଚ୍ଛ ଏବଂ ପଶ୍ଚିମରେ ବେଲୁଚିସ୍ତାନ ଓ ଆରବ ଉପସାଗର । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ପ୍ରଦେଶର ସୁକର୍ ନଗରଠାରେ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଗୋଟିଏ ସେତୁ (Barrage) ବାନ୍ଧି କେନାଲଦ୍ୱାରା ଖେତକୁ ପାଣି ଯୋଗାଉ ଅଛନ୍ତି । ଏହାଦ୍ୱାରା ମରୁପ୍ରଦେଶ ଉର୍ବର ଭୂମିରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଅଛି । ପ୍ରାଚୀନ ସିନ୍ଧୁଦେଶରେ ଜୟଦ୍ରଥ ରାଜା ଥିଲେ ।]

ସିନ୍ଧୁ ଦ୍ୱୀପ—ସଂ. ବ (ନାମ)—ଭାରତବର୍ଷୀୟ ଅଜମୀର ନାମକ
Sindhu dwīpa ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଜହ୍ନୁ ମୁନିଙ୍କ ପୁତ୍ର; ମୁନିବିଶେଷ—
Name of a sage, son of Jahnu. [ଦ୍ର—ଏ ଜହ୍ନୁତା ଋଷିଙ୍କ ଥିଲେ; ଜହ୍ନୁ ତପୋପ୍ରଭାବରୁ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ପରି ବ୍ରାହ୍ମଣତ୍ୱ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଏ ସଜୁବେଦର ଗୁଡ଼ିଏ ମନ୍ତ୍ରର ଦ୍ରଷ୍ଟା ଥିଲେ ।]

ସିନ୍ଧୁ ନଦ—ସଂ. ବ—ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ ପ୍ରାନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନଦ—
Sindhu nada The river Indus. [ଦ୍ର—ଏହା (ସିନ୍ଧୁ ନଦୀ—ଦେଶଜରୂପ) ହିମାଳୟର ଉତ୍ତରସ୍ଥ ମାନସରୋବରରୁ ବାହାରି ପଶ୍ଚିମ ବାଟେ କୁଳ କାଶ୍ମୀରଦେଶ ବାଟ ଦେଇ ଦକ୍ଷିଣଗାମୀ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ୪ଗୋଟି ନଦ(ଚେନାବ, ଝେଲମ୍, ରାବି, ସଟ୍‌ଲେଜ୍) ସଙ୍ଗେ ମିଳିତ ହୋଇ ପଞ୍ଜାବଦେଶ ବାଟେ ସିନ୍ଧୁଦେଶରେ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ ଆରବ ସାଗରରେ ପଡ଼ିଅଛି । ଏହି ପଞ୍ଚନଦର ପଶ୍ଚିମତମ ନଦ ସିନ୍ଧୁ ଏବଂ ପୂର୍ବତମ ନଦ ଶତଦ୍ରୁ ବା ସଟ୍‌ଲେଜ୍ ଅଟେ । ଡେରାଗାଜୀ ଖାଁ, ସ୍ୱକର, ହାଇଦରାବାଦ (ସିନ୍ଧୁନଦକୂଳସ୍ଥ ପ୍ରଧାନ ନଗର ।]

ସିନ୍ଧୁ ନନ୍ଦନ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର (ହିମାଂଶୁଶେଷ)—
Sindhu nandana 1. The moon. ୨ । କର୍ପୂର— 2. Camphor.

ସିନ୍ଧୁ ନନ୍ଦିନୀ (ନନ୍ଦନା)—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଲକ୍ଷ୍ମୀ—The
Siddha nandinī(nandanā) Goddess Lakshmī.

ସିନ୍ଧୁ ନାଥ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସରିତ୍‌ପତି; ସାଗର; ସମୁଦ୍ର
Sindhu nāth (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—The sea.

ସିନ୍ଧୁ ପିବ—ସଂ. ବ (ସିନ୍ଧୁ + ପା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ସମୁଦ୍ରକୁ ପାନ
Sindhu piba କରିଥିଲେ)—ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଋଷି (ହ୍ରସ୍ୱ ଶ)—
Sage Agastya.

ସିନ୍ଧୁ ପୁତ୍ର—ସଂ. ବ—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon.
Sindhu putra ୨ । ମର୍କଟେନ୍ଦ୍ର (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ); ବାନର-ଇନ୍ଦ୍ର; ଏକପ୍ରକାର କେନ୍ଦୁ ଗଛ—
2. Diospyrus Tomentosa (tree).

ସିନ୍ଧୁ ପୁତ୍ରୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସିନ୍ଧୁଜା (ଦେଖ)
Sindhu putrī Sindhujā (See)

ସିନ୍ଧୁ ପୁଷ୍ପ—ସଂ ବ—୧ । ଶଙ୍ଖ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—1. The conch.
Sindhu pushpa ୨ । କଦମ୍ବ (ହ୍ରସ୍ୱ ଶ)—2. Nuclea Kadamba (tree). ୩ । ବକୁଳ (ହ୍ରସ୍ୱ ଶ)— 3. The Bakula tree.

ସିନ୍ଧୁ ପ୍ରଦେଶ—ସଂ. ବ—ସିନ୍ଧୁ ଦେଶ (ଦେଖ)—Sindhu Sindhu pradeśa deśa (See) [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏହା ବମ୍ବେ ପ୍ରଦେଶର ଗୋଟିଏ ବିଭାଗ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ୧୯୩୭ ସାଲଠାରୁ ଏହା ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ ହୋଇଅଛି ।]

ସିନ୍ଧୁ ଫଳ—ଦେ. ବ—ମୁକ୍ତା—Pearl. [ଦ୍ର—ବିରୁପାମ ନାମା Sindhu phala ପୃଷ୍ଠ, ସିନ୍ଧୁ ଫଳ ଷ୍ଠ ଷ୍ଠ—ପ୍ରାଚୀ. ଉଦ୍ଭସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।]

ସିନ୍ଧୁ ବାର—ସଂ. ବ—୧ । ନିର୍ଗୁଣ୍ଡୀ (ଦେଖ)—1. Nirgundi Sindhu bāra (See) ୨ । ସିନ୍ଧୁଦେଶୀୟ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଅଶ୍ୱ ସିନ୍ଧବାରକ } ଅନ୍ୟରୂପ —2. An excellent breed of ସିନ୍ଧୁବାରକ } horse of Sindh. ୩ । ପାରସ୍ୟ ଦେଶୀୟ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଅଶ୍ୱ (ପ୍ରକୃତବାଦ)— 3. An excellent breed of horse of Persia.

ସିନ୍ଧୁ ବେଳା—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —ସାଗରକୂଳ— Sindhu belā The sea shore.

ସିନ୍ଧୁ ବିଡ଼ାଳ—ସଂ. ବ—ସଂ. ବ (ଅଧୁନିକ ନାମ)—ଏକପ୍ରକାର Sindhu birdāla ଛୁଦ୍ର ସିଲ୍ ମାଛ—Sea otter; Enhydris Marina. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଉତ୍ତର ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗରରେ ବାସକରନ୍ତି ।]

ସିନ୍ଧୁ ବେଷଣ—ସଂ. ବ—ଗମ୍ଭାରୀ ବୃକ୍ଷ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା)— Sindhu beshaṇa Gmelina Arborea (tree).

ସିନ୍ଧୁ ବ୍ୟାଘ୍ର—ସଂ. ବ (ଅଧୁନିକ ନାମ)—ଦେହରେ ବାଘ ପରି Sindhu byāghra ଢଳା ଢଳା ଟୋପି ଟୋପି ବାଗ ଥିବା ଏକପ୍ରକାର ସିଲ୍ ମାଛ—A kind of seal; the sea-leopard; Omorghinus Leptonya. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣ ମହାସାଗରରେ ଥାଆନ୍ତି ।]

ସିନ୍ଧୁ ଭଲ୍ଲୁକ—ସଂ ବ (ଅଧୁନିକ ନାମ)—ଏକପ୍ରକାର ସିଲ୍ ମାଛ— Sindhu bhalluka The sea bear; the ursine seal.

ସିନ୍ଧୁ ମନ୍ଥଜ—ସଂ. ବ—୧ । ସୈନ୍ଧବ ଲବଣ (ରତ୍ନମାଳା) (ଦେଖ) Sindhu manthaja Saindhaba labaṇa (See) ୨ । ଅମୃତ—2. Nectar. ସଂ. ବିଶ—ସିନ୍ଧୁ ମନ୍ଥନରୁ ଜାତ—Produced from the ocean as a result of churning.

ସିନ୍ଧୁ ମନ୍ଥନ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନ (ଦେଖ) Sindhu manthana Samudra manthana (See)

ସିନ୍ଧୁର—ସଂ. ବ, ପୁଂ (ସିନ୍ଧୁ=ମଦବାହ+ଅଚ୍ ଅର୍ଥରେ. ର)— Sindhura ୧ । ହସ୍ତୀ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—1. Elephant. (ସିନ୍ଧୁର—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—ପୁଣି ବ ସିନ୍ଧୁ ମନ୍ଥିଲେ ଦେବେ, ସିନ୍ଧୁର କୂଳ ଜନମି ଏବେ, ଅସଂଖ୍ୟ ହୋଇ ଅସୁଅଛନ୍ତି ଅତି ବଳଗେ—ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।] ୨ । ଆଠ ସଂଖ୍ୟା (ହ. ଶ) —2. The number eight.

ସିନ୍ଧୁର ଦ୍ୱେଷୀ—ସଂ. ବ—ସିଂହ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ) — Sindhura dweshī The lion.

ସିନ୍ଧୁର ବଦନ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଗଜାନନ; ଗଣେଶ— Sindhura badana The elephant-headed Deity (ସିନ୍ଧୁରବଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ) Ganeśa.

ସିନ୍ଧୁରା(ରୀ)—ସଂ. ବ—ରାଗିଣୀବିଶେଷ—A musical air. [ଦ୍ର— Sindhurā(rī) ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ଏକ ରାଗ ଓ ହିଣ୍ଡୋଳ ରାଗର ପୁତ୍ର । ଏହା ବୀର ରସର ରାଗ । ଏଥିରେ ଋଷଭ ଓ ଗନ୍ଧାର କୋମଳ ସ୍ୱର ଲାଗେ । ଏଥିର ଗାନର ସମୟ ଦିବା ୧୧ ଦଣ୍ଡଠାରୁ ୧୫ ଦଣ୍ଡ—ହ ଶ ।]

ସିନ୍ଧୁ ରାଗ—ସଂ. ବ—ସଙ୍ଗୀତର ରାଗବିଶେଷ ; କୌଶିକ ରାଗର ପୁତ୍ର Sindhu rāga (ସଙ୍ଗୀତ ସିନ୍ଧୁ)—Name of a musical air. [ଦ୍ର—କୌଶିକ ରାଗର ପୁତ୍ରଗଣ, ଯଥା—ମାଧବ, ଶୋଭନ, ସିନ୍ଧୁ, ମାରୁ, ମେଘାଡ଼, ଚନ୍ଦ୍ରଳ, କଳିଙ୍ଗ ଓ ସୋମ ।]

ସିନ୍ଧୁରାବ—ସଂ. ବ—ନିର୍ଗୁଣ୍ଡୀ (ଦେଖ) (ହ. ଶ)— Sindhurāba Nirgundī. (See)

ସିନ୍ଧୁ ଲତାଗ୍ର—ସଂ. ବ—ପ୍ରବାଳ; ପୋହଳା (ହ. ଶ)— Sidhu latnāgra Coral.

ସିନ୍ଧୁ ଲବଣ—ସଂ. ବ—ସୈନ୍ଧବ ଲବଣ (ହ. ଶ) Sindhu labaṇa Saindhaba labaṇa.

ସିନ୍ଧୁ ଶୟନ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—କ୍ଷୀରୋଦଶାୟୀ; ବିଷ୍ଣୁ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—Bishṇu. Sindhu śayana [ସିନ୍ଧୁଶାୟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସିନ୍ଧୁ ସଙ୍ଗମ—ସଂ. ବ—୧ । ନଦୀ ବା ନଦ ଓ ସମୁଦ୍ରର ମିଳନ ସ୍ଥାନ Sindhu saṅgama (ଭରତ)—1. The junction of a river with the sea. ୨ । ଦୁଇ ନଦ ବା ନଦୀର ସଙ୍ଗମ ସ୍ଥାନ—2. The junction of two rivers.

ସିନ୍ଧୁ ସମ୍ଭବ—ସଂ. ବିଶ. (ପୁଂ) ଓ ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସିନ୍ଧୁଜ (ଦେଖ) Sindhu sambhaba Sindhuja. (See)

ସିନ୍ଧୁ ସମ୍ଭବା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସିନ୍ଧୁ ସମ୍ଭବ+ଆ)—ସିନ୍ଧୁସମ୍ଭବର Sindhu sambhabā ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Sindhusamhbaba. ସଂ. ବ—୧ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ— 1. Goddess Lakshmī. ୨ । ଫିଟିକିରି (ହ. ଶ) — 2. Alum.

ସିନ୍ଧୁ ସିଂହ—ସଂ. ବ (ଅଧୁନିକ ନାମ)—ଏକ ପ୍ରକାର ସିଲ୍ ମାଛ— Sindhu simha Sea lion; a species of seal. [ଦ୍ର— ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକା ଉପକୂଳସ୍ଥ ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗର (Eumetopia Stelleri) ଉତ୍ତରସ୍ଥ ଜାପାନ ଓ କାଲିଫର୍ଣ୍ଣିଆ ଓ ସାଲଫ୍ରାନ୍‌ସିସ୍‌କୋ ଉପକୂଳରେ (Zalophus Californianus)—ଏହି ତିନି ସ୍ଥାନରେ ତିନି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ସିନ୍ଧୁସିଂହ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ।]

ସିନ୍ଧୁ ସୁତ—ସଂ. ବ—ଶିବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହତ ଜଳନ୍ଧର ଅସୁର (ହ. ଶ)— Sindhu suta The demon Jalandhara.

ସିନ୍ଧୁ ସୁତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—1. Goddess Lakshmī.
Sindhu sutā ୨। ଶୀପ; ଶାମୁକା—2. Pearl-oyster.

ସିନ୍ଧୁ ହସ୍ତୀ—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ନାମ)—ସିନ୍ଧୁ ଗଜ (ଦେଖ)
Sindhu hastī Sindhu gaja. (See)

ସିନ୍ଧୁପଳ—ସଂ. ବି (ସିନ୍ଧୁ + ଉପଳ)-ସୈନ୍ଧବ ଲବଣ (ହାରବଳୀ)--
Sindhūpala Rock-salt,

ସିନ୍ଧୁଭବ—ସଂ. ବି (୫ମୀ ତତ୍)—ସିନ୍ଧୁଜାତ; ସମୁଦ୍ରରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—
Sindhūdbhaba Produced from the ocean.
ସଂ. ବି—ସୈନ୍ଧବ ଲବଣ (ଉତ୍ପମାଳା)—
Rock salt.

ସିନ୍ଧୋଟ—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ-ଗ୍ରହାଙ୍ଗ) ବି—ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ଗ୍ରହାଙ୍ଗ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନ-
Sindhoṭa ମାନଙ୍କର (ଗ୍ରାମ ଦାଣ୍ଡରେ ପୁରୁଷମାନେ ଚଳପ୍ରଚଳ ହେଉଥିବାରୁ) ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଗ୍ରାମର ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ବା ଗ୍ରାମାନ୍ତରକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଘରମାନଙ୍କ ବାଡ଼ିପଟରେ ପଡ଼ିଥିବା ରାସ୍ତା—The path running on the back door side of the rows of houses and used by the females of the Brahman villages of Puri district for going from one village to another.

ସିନ୍ନି—ବୈଦେ. ବି (ଫା· ଶୀର୍ = ଖୀର; ଫା. ଶୀରିନ୍)—୧ । ମୁସଲ-
Sinni ମାନ୍‌ମାନଙ୍କର ପୀରଙ୍କୁ ଦେୟ ନୈବେଦ୍ୟ ଶର୍କରା—
ସିନ୍ନି 1. Sugar or sweetmeat offered to
ସିରନୀ, ସିନ୍ନୀ Mohommedan saints. ୨ । ସତ୍ୟପୀର ବା ସତ୍ୟନାରାୟଣଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ ଦିଆଯିବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନ; (ସତ୍ୟନାରାୟଣ ଦେଖ)—2. Sweetmeat offered to the Satyapīra Deity. [ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାରର, ଯଥା—କଚାସିନ୍ନି, (ପାଚଲା କଦଳୀ, ଗୁଡ଼, ଅଟା, ଚିନି ଓ ଦୁଧ ଚକଟା) ଓ ପକ୍ୱା ସିନ୍ନି (ଗୁଡ଼ର ଢୋକା କିମ୍ବା ଚୁଡ଼ିଆ) ।] ବୈ. ବି (ନାମ)—
ସିନୀ ଶ୍ରୀନିବାସର ଡାକ ନାମ—
ସିରନୀ Name for calling Śrīnibāsa.

ସିନ୍ନିଆ—ବୈ· ବି (ନାମ) (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ଶ୍ରୀନିବାସର ଡାକ ନାମ—
Sinniā Name for calling Śrīnibāsa.

ସିନ୍ୟ—ପ୍ରା· ବି (ସଂ. ସ୍ନେହ)—ସ୍ନେହ (ଦେଖ)
Sinya Sneha (See)

ସିପ—ବୈ. ବି (ସଂ. ଶୁକ୍ତି; ପ୍ରା· ସିପ୍ପି)—ଶିପ (ଦେଖ)
Sipa Śipa (See)

ସିପଟି—ପ୍ରାଦେ· (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଗଞ୍ଜାମର ତାରାତାରଣୀଙ୍କ ମାଳିଜାତୀୟ
Sipaṭi ଶୂଦ୍ର ସେବକ ଓ ପୂଜାହାରୀ—The Śūdras in service of the Tārātāriṇī Deity of Ganjam.

ସିପ ଚୁନ—ବୈ· ବି—ଶିପ ଚୂନ (ଦେଖ)
Sipa chūna Śipa chūna (See)

ସିପ ବୋତାମ—ବୈ, ବି—ଶିପ ବୋତାମ (ଦେଖ)
Sipa botāma Śipa botāma (See)

ସିପା—ବୈ. ବି—ଶିପ ପରି ପତଳା ଓ ସେମନ୍ତା—Thin and ema-
Sipā ciated or shrunk like oyster shell.
ସିପ୍‌ସିପା ଚିପଟା (ସେପ୍‌ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିପା(ପେ)ଇ(ହି) —ବୈଦେ· ବି (ଫା. ସିପାହି)—୧। ସୈନିକ; ପଦାତିକ
Sipā(pe)i(hi) —1. Soldier; sepoy. [ଦ୍ର—ସିପାଇଏ
ସିପାଇ ସିପାହୀ ଇଂରାଜ ପରି ହୁଦନ୍ତ—ଭୂପ୍ରସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅନ୍ତ ।] ୨ । ଦେଶୀୟ ପଦାତିକ—2. An Indian soldier. ୩ । ଦେଶୀୟ କନଷ୍ଟବଲ—3. Indian constable. ୪ । ଚପରାସୀ; ପିଅନ—4. Peon. ୫ । ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରଧାରୀ ପ୍ରହରୀ—5. Armed sentry. [ଦ୍ର—ଏହି ଫାରସି ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀରେ Sepoy ରୂପ ଧାରଣ କରିଅଛି ।]

ସିପାଇ ପଲଟଣ(ନ)—ବୈଦେ. ବି (ଫା· ସିପାହି + ଇଂ. ପ୍ଲାଟୁନ୍)—
Sipāi palaṭan(na) ଦେଶୀୟ ସେନା—Indian army.
ସିପାଇ ପଲଟନ ସିପାହୀ ପଲଟନ

ସିପା(ପେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶିପାଇବା (ଦେଖ)—
Sipā(pe)ibā Śipāibā (See)
[ସିପା(ପେ)ଇ ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସିପାଇ ବିଦ୍ରୋହ—ଦେ. ବି—୧୮୫୭ ସାଲରେ ଭାରତ ଅଧିକାରୀ
Sipāi bidroha ଇଂରାଜଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ କେତେକ ଭାରତୀୟ
ସିପାଇ ବିଦ୍ରୋହ ସୈନିକଙ୍କର ଅସ୍ତ୍ର ଧାରଣ—The Indian
ସିପାହୀ ବିଦ୍ରୋହ Sepoy Mutiny of 1857. [ଦ୍ର—ଇଂରାଜ ଇଷ୍ଟ ଇଣ୍ଡିଆ କୋମ୍ପାନୀଙ୍କ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାରରେ ଅଯୋଧ୍ୟା, ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ, ଦିଲ୍ଲୀ, ଦକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ଓ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ପଦଚ୍ୟୁତ ଓ ଖର୍ବୀକୃତ ରାଜାମାନେ ଇଂରାଜଙ୍କ ପ୍ରତି ଖଡ଼ଗହସ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଅତି ସାମାନ୍ୟ କାରଣରୁ ବଙ୍ଗ ଓ ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ଦେଶୀୟ ସିପାହୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ରୋହାଗ୍ନି ଜଳି ଉଠିଲା । ସିପାହୀମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଦୁକ ଫଏର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ଟୋଟା (କାର୍ଟ୍ରିଜ୍) ଦିଆଗଲା, ତାହା ଦାନ୍ତରେ ଛିଣ୍ଡାଇ ବନ୍ଦୁକରେ ଦେବାକୁ ହୁକୁମ ହେଲା । ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନ ସିପାହୀମାନଙ୍କ ମନରେ ଧାରଣା ହେଲା ଯେ, ଏ ଟୋଟାରେ ଘୃତ ଓ ଚର୍ବି ଦିଆଯାଇଅଛି; ତେଣୁ ଏହା ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନଙ୍କ ଧର୍ମଗତ ଅନୁଯାୟୀ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ; ସରକାର ଏପରି ଟୋଟା ବ୍ୟବହାର କରାଇ ବାଧ୍ୟ କରି ସେମାନଙ୍କ ଜାତି ନଷ୍ଟ କରାଇବାକୁ ବସି ଅଛନ୍ତି । ଏହା ଚମତ୍କାର ସିପାହୀମାନେ ସାହେବ ଜାତିମାନଙ୍କ ହୁକୁମ ମାନିଲେ ନାହିଁ । ଫଳରେ ୧୮୫୭ ସାଲରେ ଦିଲ୍ଲୀ ନିକଟସ୍ଥ ମିରଟରେ ପ୍ରଥମେ ସିପାହୀ ବିଦ୍ରୋହ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ସିପାହୀମାନେ ଇଂରେଜ ସ୍ତ୍ରୀ, ପୁରୁଷ, ବାଳକ ବାଳିକା, ଯେଉଁଠାରେ ପାଇଲେ, ମାରି ପକାଇଲେ, ଜଳିବା ଘୋଡ଼ି ଦେଲେ, ଜେଲ୍‌ଖାନା ଭାଙ୍ଗି କଏଦୀମାନଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କରାଇ ଦେଲେ । ଏହା ପରେ ସେମାନେ ଦିଲ୍ଲୀ ଅଡ଼ିକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ । ଏଠାରେ ପଦଚ୍ୟୁତ ବୃଦ୍ଧ ମୋଗଲ-

ସମ୍ରାଟ୍ ସାହା ଅଲମ (ଯାହାକୁ ଇଂରେଜମାନେ ଶେହ୍ଲିଆ ଦେଇ ଦିଲ୍ଲୀରେ ରଖାଇ ଥିଲେ) ବିଦ୍ରୋହୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୋଗ ଦେଲେ ଏବଂ ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ସିପାହୀମାନେ ଇଂରାଜ ନରନାରୀଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କଲେ ।

କାନପୁରଠାରେ ପେଶବା ବାଜି ରାଓଙ୍କ ପୁତ୍ର ନାନା ସାହେବ ବିଦ୍ରୋହୀ ସେନାମାନଙ୍କ ନାୟକ ହୋଇ ଶତ ଶତ ଇଂରେଜ ନରନାରୀଙ୍କୁ ହତ୍ୟା ଓ ବନ୍ଦୀ କଲେ । ଦିଲ୍ଲୀରେ ବିଦ୍ରୋହୀମାନେ ୫ ମାସ କାଳ ଅଧିକାର ଶାସନ କଲେ ।

ଲକ୍ଷ୍ନୌରେ ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ରୋହାଗ୍ନି ଜଳିଲା । ମରହଟ୍ଟା-ରାଜା ସିନ୍ଧିଆ ଓ ହୋଲକାରଙ୍କ ପଲଟଣମାନେ ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ରୋହାଚରଣ କଲେ ।

ଏ ସମୟରେ ଭାରତବର୍ଷରେ ଶିଖ ଓ ଗୁର୍ଖା ପଲଟଣ-ମାନେ ଇଂରାଜ ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରତି ବହୁ ଅଟଳ ରହିଥିଲେ । ସେନାପତି ହାଭେଲକ୍ (General Havelock, afterwards Sir Henry Havelook) କାନ-ପୁରରେ ନାନା ସାହେବଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କଲେ । ନାନା ସାହେବ ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ପଳାଇ ଯାଇ ଶେଷରେ ନେପାଳ ବନରେ ଲୁଚି ଶେଷ ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କଲେ । ଇଂରାଜଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସେନାପତି (ଯଥା—ସେନାପତି କାମ୍ବେଲ୍, ଆଉଟ୍‌ରାମ୍, ନିକଲ୍‌ସନ୍, ହିଟ୍‌ଲକ୍ ରୋଜ୍) କ୍ରମଶଃ ଉକ୍ତ ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନର ବିଦ୍ରୋହୀମାନଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ବିଦ୍ରୋହୀ-ମାନଙ୍କ ଅଧିକୃତ ସ୍ଥାନମାନ ଦଖଲ କଲେ । ମରହଟ୍ଟା ସିନ୍ଧିଆ ଓ ହୋଲକାର ରାଜାମାନେ ଭିତରେ ବିଦ୍ରୋହୀ ହୋଇ ନ ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ସୈନ୍ୟମାନେ ତାନ୍ତିଆ ଟୋପି ବା ତାନ୍ତିଆଓ୍ୱାଲ ନାମକ ଜଣେ ଓ୍ୱାଲ୍ ନେତାଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ବିଦ୍ରୋହୀ ହୋଇଥିଲେ । ପରିଶେଷରେ ଇଂରାଜମାନେ ଦିଲ୍ଲୀ ଅଧିକାର କଲେ ଏବଂ ୧୮୫୮ ସାଲରେ ଏହି ବିଦ୍ରୋହାଗ୍ନି ପ୍ରଶମିତ ହେଲା ।

ଏହି ସିପାହୀ ବିଦ୍ରୋହ ପରେ ବିଲାତ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟ ଭାରତର ଶାସନକୁ ଇଷ୍ଟ୍‌ଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନୀର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ହାତରେ ନ ରଖି ମହାରାଣୀ ଭିକ୍ଟୋରିଆଙ୍କୁ ଭାରତର ସମ୍ରାଜ୍ଞୀ ବୋଲି ଘୋଷଣା କଲେ ଏବଂ ଭାରତର ବଡ଼ ଲାଟ, ସମ୍ରାଜ୍ଞୀଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ବା ଭାଇସ୍‌ରୟ (Viceroy) ଉପାଧି ଧାରଣ କଲେ । ୧୮୫୮ ସାଲରେ ଭାରତର ପ୍ରଥମ ଭାଇସ୍‌ରୟ ଜେନେରାଲ୍ ଲର୍ଡ୍ କାନିଙ୍ଗ୍ ଭାଇସ୍‌ରୟ ହେଲେ ଏବଂ ବିଦ୍ରୋହୀମାନଙ୍କୁ ସମ୍ରାଜ୍ଞୀଙ୍କ ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ କ୍ଷମା ଦିଆଗଲା ଓ ମହାରାଣୀ ଭିକ୍ଟୋରିଆ ଘୋଷଣା-ପତ୍ରଦ୍ୱାରା ଭାରତବାସୀଙ୍କୁ ଅଭୟ ପ୍ରଦାନ କଲେ ।]

ସିପା(ପେ)ର ସରଦାର—ବୈଦେ. ବି (ଫା.)—ସିପାହୀମାନଙ୍କର
Sipā(pe)i saradāra ନେତା—A Sirdar or captain
ସିପାଇ ସରଦାର ସିପାହୀ ସରଦାର of Indian soldiers.

ସିପା(ପେ)ର ସନ୍ତ୍ରୀ—ବୈଦେ. ବି (ସଦୃଶ; ଫା. ସିପାହ; ଇଂ. ସେଣ୍ଟ୍ରୀ)
Sipā(pe)i santrī —ବୈଦିକ ଓ ରକ୍ଷୀ; ସଶସ୍ତ୍ର ସିପାହୀ—
ସିପାଇ ସାନ୍ତ୍ରୀ ସିପାହୀ ସଂତ୍ରୀ An armed sentinal.

ସିପାଞ୍ଜି—ଦେ. ବି—ସିମ୍ପାଞ୍ଜି (ଦେଖ)
Sipānji Simpānji. (See)

ସିପାର(ରି)ସ୍(ସି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ସିପାରିସ୍)—ସୁପାରିସ୍ (ଦେଖ)
Sipāra(ri)s(si) Supāris. (See)

ସିପାଲ—ଦେ. ବି—ଚିଲିକା କୂଳରେ ଜନ୍ମୁଥିବା ଘାସ ଛପରରେ
Sipāla ବ୍ୟବହୃତ ଘାସ ବିଶେଷ—A species of grass,
growing on the shore of the Chilkā
lake and used in thatching houses.

ସିପା(ପେ)ହି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ସିପାହି)—ସିପାଇ
Sipā(e)hi (petc) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Sipāi etc. (See)

ସିପି—ଦେ. ବି—ସିପ (ଦେଖ)
Sipi Sipa. (See).

ସିପିଆ—ଦେ. ବିଣ—ସିପା (ଦେଖ)—
Sipiā ଶିପ୍‌ଶିପା ସିପିଆ Sipā. (See)

ସେପିଆ ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ସେପିଆ)-ଏକପ୍ରକାର ଫିକା କଳାରଙ୍ଗ—
ସେପିଆ Sepia colour.

ସିପିଓ—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—[ଲାଟିନ୍ ଶବ୍ଦ ସିପିଓ—ଯଷ୍ଟି; ଏହି
Sipio ବଂଶର ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ସର୍ବଦା ତାଙ୍କ ବୃଦ୍ଧ ଅନ୍ଧ ପିତାଙ୍କର
ସିପିଓ ଯଷ୍ଟିସ୍ୱରୂପ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ସର୍ବଦା ଚଳାଉଥିଲେ]—
ସିପିଆ ପ୍ରାଚୀନ ରୋମ୍‌ର ବିଖ୍ୟାତ ବଂଶ—Scipio (a
distinguished family of successive con-
suls and commanders) of ancient Rome.
[ଭ୍ର—ଏହି ବଂଶର ଅନେକ ବିଖ୍ୟାତ ବ୍ୟକ୍ତି ରୋମ୍
ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଦେଶକୁ ଶାସନକର୍ତ୍ତା ଓ ସେନାପତି-
ରୂପେ ପ୍ରେରିତ ହୋଇ ସୁନାମପ୍ରସିଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ
ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଏହି ନାମଧାରୀ ଜଣେ ଆଫ୍ରିକା ଜୟ କରି
(Scipio Africanus) ବିଶେଷ ଖ୍ୟାତିଲାଭ କରି
ଥିଲେ । ସେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୧୮୫ ଅବ୍ଦରେ ମରିଥିଲେ ।]

ସିପିବା—ଦେ. ବି—ସିପିବା (ଦେଖ)—Sipibā. (See)
Sipibā [ସିପିସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସିପିହର ଶୁକୋ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ୍
Sipihara śuko ସାହାଜାହାନଙ୍କର ଜନୈକ ପୁତ୍ର—A son
ସିପିହର ଶୁକୋ of Sāhājāhān, the Mogul Emperor.
ସିପିହର ଶୁକ୍କୋ [ଭ୍ର—ଏହାକୁ ଅରଙ୍ଗଜେବ ହତ୍ୟା କରିଥିଲେ ।]

ସିପୁଟି—ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ବସ୍ତ୍ର ସିଲେଇ କାରି; ଦରଜି—
Sipuṭi 1. Tailor. [ଭ୍ର—ଜାତିରେ ଅଟେ ସିପୁଟି, ନାମ
ଦରଜି ତାହାର ପରମେଷ୍ଟି । ରାମଦାସ. ଦାର୍ଭ୍ୟିକା ଉକ୍ତ ।] ୨ ।
ଦରଜୀ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ତାରାତାରିଣୀଙ୍କ ସେବକ ଜାତି—2. The
[ସିପୁଟିଆଣି—ସ୍ତ୍ରୀ] caste of temple servants of
Goddess Tārātāriṇī in Ganjam.

ସିପୁଲ୍ ବଇଠା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବ—ପୂର୍ବେ ଗୃହଶାଳୀରେ
Sipul baiṭhā ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଦଣ୍ଡବିଶେଷ; କାନ୍ଥ ଚଢ଼ଣା (ଦଣ୍ଡ)—A kind of corporeal punishment formerly meted out to students of primary schools.

ସିପ୍ରା—ସଂ. ବ. (ସିପ୍ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କ୍ରଣ୍ଟି. ରା; ଉପାଦାନ
Sipra ସିଦ୍ଧ)—୧ । ଚନ୍ଦ୍ର (ଶିକାଣ୍ଡ ଶେଷ)—1. The moon. ୨ । ଘର୍ମ; ସ୍ୱେଦ (ଘେଦଣ)—2. Perspiration; sweat. ୩ । କାଳିକା ପୁରାଣୋକ୍ତ ଦେବସରୋବରବିଶେଷ—3. Name of a mythological tank described in the Kālikā Purāṇa.

ସିପ୍ରା—ସଂ. ବ (ସିପ୍ର+ଆ; ଅନ୍ୟରୂପ 'ଶିପ୍ରା।')—୧ । ଉଜ୍ଜୟିନୀ ସମୀପସ୍ଥ
Siprā ନଦୀ ବିଶେଷ (ଘେଦଣ)—1. Name of a river passing by the country of Ujjain. [ଦ୍ର—କାଳିକା ପୁରାଣ ୨୩ଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ, ବଶିଷ୍ଠ ଅରୁନ୍ଧତୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରି ମାନସାଚଳରେ ସୁଖରେ ବାସ କଲେ ଏବଂ ସେହି ପର୍ବତରୁ ଜଳଧାରା ନିର୍ଗତ ହୋଇ ହିମାଳୟ କନ୍ଦରରେ ଥିବା ସିପ୍ରା ସରୋବରରେ ପତିତ ହୋଇ ସେହିଠାରୁ ନଦୀ ଆକାରରେ ସିପ୍ରା ନାମରେ ପ୍ରବାହିତ ହେଲା । ଏହାର ଅଧୁନିକ ନାମ ଶିପ୍ରା ।] ୨ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ କଟିବନ୍ଧ (ହି. ଶ)—2. Woman's girdle.

ସିଫାଇ—ପ୍ରାଦେ (ଲରଥ) ବ—ସିପାଇ (ଦେଖ)
Siphāi Sipāi. (See)

ସିଫାର(ରି)ସ୍(ସି)—ବୈଦେ. ବ (ପା. ସିଫାରସ୍)—ସୁପାରସ୍
Siphāra(ri)s(si) (ଦେଖ)—Supāris. (See)

ସିବନ୍ଦୀ—ପ୍ରାଦେ (ଜୟପୁର) ବ—ସିପାହୀ—
Sibandī Sepoy.

ସିବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—ସିଲାଇ କରିବା—
Sib (root) To sew.

ସିବର—ସଂ. ବ (ସି. ଧାତୁ=ଗତି କରିବା+କ୍ରଣ୍ଟି ବର)-ହସ୍ତୀ
Sibara (ଜଟାଧର)—The elephant.

ସିବସ—ସଂ. ବ—(ସିବଧାତୁ+କ୍ରଣ୍ଟି ଅସ)—୧ । ବସ୍ତ୍ର (ହି. ଶ)—
Sibasa 1. Cloth. ୨ । ପଦ୍ୟ; ଶ୍ଳୋକ (ହି. ଶ)—2. Poem; couplet.

ସିବାୟ(ଏ)—ବୈଦେ. ଅ (ଫା. ସିବା)—ଛଡ଼ା; ବ୍ୟତୀତ—
Sibāy(e) Without; besides; except. [ଉ—ଏ ସିବାଏ ସେଓୟାମ୍ ସିବାୟ ଟକାଲୁ ସୁଧ ଗୁରଅଣା ହିସାବେ ପାଇବ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ ।]

ସିବିତିକା ଫଳ—ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—କାବୁଲଦେଶୀୟ ଖାଦ୍ୟ ଫଳ-
Sibitikā phala ବିଶେଷ; ସେଓ ଫଳ—Apple; Pyrus Malus. [ଦ୍ର—ଏହା ବାତଘ୍ନ, ମୂତ୍ର ପ୍ରମାଣ, ବଦର, ସେବ । ପିତ୍ତନାଶକ, ମୂତ୍ରକାରକ, କଫ-

ସେଓ, ସେଉ ଜନକ, ଗୁରୁ, ମଧୁରରସ, ମଧୁର-
ସେବ୍ ବିପାକ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ରୁଚିକର ଓ
ଫା. ସେବ୍ ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ ଅଟେ ।]
ଅ. ଭୁଫାଇ

ସିଭିଲ୍—ବୈଦେ—୧ । ଦେଶ୍ୟ—1. Civil. ୨ । ଉଚ্চ—
Sibhil ସିଭିଲ୍ ସିବିଲ 2. High.

ସିଭିଲ୍ କୋଟ୍(ର୍ଟ୍)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସିଭିଲ୍ କୋର୍ଟ୍)—
Sibhil kot(rt) ଦେବାଣୀ ଅଦାଲତ—
ସିଭିଲ କୋର୍ଟ ସିବିଲ କୋର୍ଟ Civil Court.

ସିଭିଲ୍ କୋଟ୍(ର୍ଟ୍) କମିଶନର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସିଭିଲ୍ କୋର୍ଟ୍
Sibhil kot(rt) kamisanar କମିଶନର୍)—ପକ୍ଷମାନଙ୍କ
ସିଭିଲକୋର୍ଟ କମସନାର ବିବାଦୀୟ ବିଷୟ ସରଜମିନରେ ତଦନ୍ତ ତଦ୍ୱ
ସିବିଲକୋର୍ଟ କମିସନର କରି ମାପି ପରୀକ୍ଷା କରିବା ବା ଅଦାଲତରେ ଅନୁପସ୍ଥିତ ସାକ୍ଷୀଙ୍କ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବା ବା ହିସାବପତ୍ର ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—Civil Court Commissioner.

ସିଭିଲ ଜେଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଯେଉଁ କାରାଗାରରେ ଖାତକ-
Sibhil jel ମାନଙ୍କୁ ବନ୍ଦ କରାଯାଏ—Civil jail.
ସିଭିଲ ଜେଲ ସିବିଲ ଜେଲ

ସିଭିଲ୍ ସର୍ଜନ୍—ବୈଦେ. ବ—ଡାକ୍ତର ସାହେବ; ଜିଲ୍ଲାର ସର୍ବୋଚ୍ଚ
Sibhil sarjan ଡାକ୍ତର—Civil Surgeon.
ସିଭିଲ ସର୍ଜନ ସିବିଲ ସରଜନ

ସିଭିଲ୍ ସର୍ଭିସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସିଭିଲ୍ ସର୍ଭିସ୍)—ରାଜ୍ୟଶାସନ
Sibhil sarbhis ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଉଚ୍ଚ ସରକାରୀ ଚାକିରି—
ସିଭିଲ୍ ସର୍ଭିସ ସିବିଲ ସରଭିସ୍ Civil service.
(ସିଭିଲ୍[ଲ] ସରଭିସ୍[ସି]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିଭିଲିୟା(ଆ)ନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସିଭିଲିଅନ୍)—ରାଜ୍ୟଶାସନ
Sibhiliyā(ā)n ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଉଚ୍ଚ କର୍ମଚାରୀ—A civilian; a
ସିଭିଲିୟାନ୍ ସିବିଲିୟନ member of the civil service.

ସିମ୍ତି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ଅ—ସେମିତି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sim-ti (etc) Semiti. etc (See)

ସିମ୍(ମ,ମି)ଲା(ଲ)—ଦେ. ବ (ନାମ)—୧ । ପଞ୍ଜାବ ପ୍ରଦେଶର
Sim(ma, mi)lā(lā) ଉତ୍ତରାଂଶ ଓ ଦିଲ୍ଲୀଠାରୁ ୩୦୦ ମାଇଲ
ସିମିଲା ଉତ୍ତରରେ ହିମାଳୟର ସାନୁରେ ଅବସ୍ଥିତ ଭାରତ
ସିମିଲା ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କର ଓ ଭାଇସ୍‌ରୟଙ୍କ ଗ୍ରୀଷ୍ମନିବାସ—
1. Simla on the Himalayan slope; the summer capital of the Viceroy of India. [ଦ୍ର—ଏହା ସିନ୍ଧୁନଦର ପ୍ରବଂତମ ଶାଖା ଶତ୍‌ଲେଜ୍ ବା ଶତଦ୍ରୁ ନଦୀର ଦକ୍ଷିଣ କୂଳ ନିକଟରେ ଅବସ୍ଥିତ ଅଟେ । ଏହା ପଞ୍ଜାବ ପ୍ରଦେଶର ଗଭର୍ଣ୍ଣରଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଗ୍ରୀଷ୍ମନିବାସ ଅଟେ ।] ୨ । କଲିକତାର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ—
2. Name of a part of the town of Cal-

cutta. [ଦ୍ର—ଏଠାର ତନ୍ତୁମାନେ ଦୁଇ ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ ସୂତା ଲମ୍ବା ବୁଣୁଥିଲେ ।]

ସିମ୍(ମି)ଲିଆ—ବେ. ବିଣ—ସିମ୍‌ଲା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Sim(mi)liā Relating to Simla.
ସିମିଲାଇ सिमलिया (ଯଥା—ସିମ୍ଲିଆ ଗୃହର)

ସିମ—ସଂ. ବିଣ (ସି. ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା + ଉଣ୍. ମନ୍)—ସମସ୍ତ;
Sima ସକଳ (ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କୌମୁଦୀ)—Entire; all; whole.
ସିମ ବେ. ବ (ସଂ. ଶିମ୍)—ଶିମ୍ (ଦେଖ)
सेम Śimba (See)

ସିମନ୍—ବୈଦେ. ବ (ହେବ୍ରୁ. ସିମନ୍)—ବାଇବଲ ଲେଖିତ ନାମ-
Siman ବିଶେଷ—A Biblical proper name; Simon.
ସାଇମନ सिमन (ସାଇମନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିମନ୍ଥା(ସ୍ଥା)ଣ—ବେ. ବ—ଶିମସ୍ଥାନ (ଦେଖ)
Simanthā(sthā)na Śimasthāna (See)

ସିମସ୍ଥାନ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଶିମସ୍ଥାନ (ଦେଖ)
Simasthāna Śimasthāna (See)
(ସିମସ୍ଥାନମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିମାଇ—ବେ. ବ—ସିମେଇ (ଦେଖ)—Simei (See)
Simāi ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସେମାହ୍)—ସିମାହି (ଦେଖ)
Simāhi (See)

ସିମା(ମେ)ଇ ଯିବା—ବେ. କ୍ରି (ସଂ. ଶିମ୍)—ସେମ୍‌ଟି ଯିବା; ଶୀର୍ଣ୍ଣ
Simā(me)i jibā ହୋଇଯିବା—To become emacia-
ସିଟିୟେ ଯାଓୟା चिपटा होना ted.

ସିମାକ ଜୋଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ବାଟି ବା କଉଡ଼ି ଖେଳରେ
Simāka jorda ବାଟିରେ ବାଟିକ ମାରିବା ଅଷ୍ଟ ଅଘାତ—
[ଗୋପୀନାଥ ଚନ)—A particular throw in the game of cowries.

ସିମା କୟାଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଶିମା କୟାଁ (ଦେଖ)
Simā kayāñ Śimā kayāñ (See)

ସିମାଦ୍ରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ (ପୁଂ)—ସୀମାଚଳାଥଙ୍କ ନାମାନୁ-
Simādri ସାରେ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ନାମ—A name given
[ସିମା, ସିମାଲ୍—ଶ୍ରୀଶୈଳଙ୍କ ନାମ] to males in Ganjam.
[ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେପରି ପୁରୀର 'ଜଗନ୍ନାଥ' 'ଲୋକନାଥ' ନାମ ଦିଆଯାଏ, ଗଞ୍ଜାମ ଅଞ୍ଚଳର ଓଡ଼ିଆ ଘରେ ଠିକ୍ ସେହିପରି ପୁଅ ଙ୍କଅଙ୍କୁ 'ସିମାଦ୍ରି' ବା 'ସିମାଲ୍' ନାମ ଦିଆଯାଏ ।]

ସିମାଦ୍ରି ଅପୁର୍ଦ୍ଦୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ବାସୁଆ ବଳଦ (ଦେଖ)
Simādri āpurdu Bāsuā balada (See)
[ସିମାଦ୍ରି, ଅପଦ୍ରା, ଅପଦ୍ରା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସିମାନା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବେ. ବ—ସୀମାନା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Simānā (etc) S mānā etc (See)

ସିମା ପାଇକେର୍—ପ୍ରାଦେ.(ବା ଶବ୍ଦର) ବ—ଏକପ୍ରକାର ଅତି ବଡ଼ ବନ୍ୟ
Simā pāikerā ଗରୁ—A kind of very large wild tree. [ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ତେନ୍ତୁଳି ପତ୍ର ପରି; ଗଛ ତେନ୍ତୁଳି ଗଛଠାରୁ ବଡ଼ । ଏହାର ଫୁଲ ଲାଲ ।]

ସିମା ଫୋର୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସେମା ଫୋର୍)—ରେଲ
Simā phor ଷ୍ଟେସନର ଦୁଇ ପାଖରେ ଖଣ୍ଡୁରରେ ଖୋଳା
ସିମା ଫୋର ହୋଇଥିବା ସିଗ୍‌ନାଲ୍ ଖୁଣ୍ଟି—Semaphore;
सेमा फोर signal posts on both sides of a railway station. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଗୋଟିଏ ବାହୁ ଥାଏ; ତାହା ଉଠାଯାଏ ଓ ପକାଯାଏ ଏବଂ ରାତିରେ ଏଥିରେ ନାଲି ବତ୍ତି ଜଳେ ଅଲ୍ପ ଦିଆଯାଏ ।]

ସିମା ଶିମ୍ବ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଏକପ୍ରକାର ଶିମ୍ବ (ପାଚ୍ୟ
Simā simba ଲତା ଫଳ)—A kind of bean.

ସିମାହି—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସେମାହ୍; ଫା. ସେ=ତିନି+ମାହ୍=
Simāhi ମାସ)—ତ୍ରୈମାସିକ—Quarterly.
ସେମାହୀ सेमाही

ସିମିତି—ଛା. ଅ (ଭୁଳନାକର-ବିମିତି, ଉମିତି)—ସେମିତି (ଦେଖ)
Simiti Semiti (See)

ସିମିତିକା—ବେ. ବିଣ—ସେମତିକା (ଦେଖ)—
Simitikā Sematikā (See)
[ସିମିତିକଅ, ସିମିତିଅ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସିମିଲି [ଇତ୍ୟାଦି]—ବେ. ବ (ସଂ. ଶାଳ୍ମଳୀ)—ଶିମିଳି (ଦେଖ)
Simili [etc] Śimili etc (See). ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବ (ସଂ. ଶୈବାଳ)—ଶିଉଳି—Moss.

ସିମୁଣା—ପ୍ରାଦେ (ଅଳ) ବ—ସାନ ସଣ୍ଡାଶି—
Simuṇā Small pincers.

ସିମେଇ—ବେ. ବ (ସଂ. ସେବିକା; ସଂ. ଶିମ୍; ଏହାର ଅକୃତି ଶିମ୍
Simei ପରି)—୧ । ଘିଅରେ ପୁଅ ହୋଇଥିବା ଶିମ୍
ସିମାଇ, ସେମଇ ଆକାରର ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ପତଳା ଗଜା—1. Slender
सेमई bean-shaped sweetmeat. [ଦ୍ର—ମଇଦାକୁ ତରଳି ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ କରି ଖରାରେ ଶୁଖାଇ ଶିମ୍ବ ପରି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ବାଟି ଘିଅରେ ଏହାକୁ ପୁଅଯାଏ; ଏହା ଦୁଇପ୍ରକାର—୧ । ଲଣିଆ ଓ ୨ । ଚିନି ପାଗ ଦିଆ ମିଠା ।] ୨ । ମଇଦାର ପିଣ୍ଡରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସୂତା ପରି ଖାଦ୍ୟ ବିଶେଷ—2. Vermicelli. ବେ. ବିଣ (ସଂ. ଶିମ୍)
କୋଁକଡ଼ା —ଶିମ୍ବ ପରି ଶୀର୍ଣ୍ଣ; ସେମଠା—Shrunken; ema-
सेमके जैसा ciated and lean (like the bean).

ସିମେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସିମେଣ୍ଟ)—ଘର ଅଦର ଜାନ୍ଥ ଓ ତଳ
Siment ପଲସ୍ତର କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ମାଟି—
ସିମେଣ୍ଟ सिमेंट Cement.

ସିମ୍ପାଞ୍ଜି—ବେ. ବ (ଏହି ଜାତିର ବିଗ୍ରୋ ଭାଷାର ନାମରୁ ଏ ଶବ୍ଦ
Simpāñji ଗଢ଼ା)—୧ । ଅଫ୍ରିକାର ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ବାସ
ସିମ୍ପାଞ୍ଜି କରୁଥିବା ଶୁଭ୍ର ସ୍ତନ ଓ କେତେକାଂଶରେ ମନୁଷ୍ୟର
सिंपांजा ଅନୁରୂପ ଶିମ୍ପ ମର୍କଟ ବା ବଣମଣିଷ—1. Chimpa-

nzee; Anthropithems Troglodites. [ଦ୍ର— ଅନ୍ୟ ମାଙ୍କଡ଼ଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଏ ମାଙ୍କଡ଼ ମନୁଷ୍ୟ ଅଳ୍ପଭିନ୍ନ ଅଧିକତର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ । ଏହା ଉଚ୍ଚତାରେ ୪ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼େ । 'ମାଙ୍କଡ଼' ଶବ୍ଦ ତଳେ ଟିପ୍ପଣୀ ଦେଖ ।] ୨ । [ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ] ସିମ୍ପାଞ୍ଜି ପରି ଅସୁନ୍ଦର ମନୁଷ୍ୟ—2. (figurative) A person of hideous appearance and proportions like the chimpanzee.

ସିମ୍ପିବା—ଦେ. କ—ସିପି ସିବା; ସେମିଟ୍ଟ ସିବା—
Simpibā To become shrunken.
ସିଟିୟେଯାଓୟା, ସିଟିପିଟୀ चिपटान [ସିମ୍ପି ସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିମ୍ବ(ମ)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସିମ୍ବୀ)—ଶିମ୍ବ (ଦେଖ)
Simba(ma) Śimba (See)

ସିମ୍ବ(ମ) ଖାଇ—ପ୍ରାଦେ (ବୌଦ; ସମ୍ବଲପୁର; ଗଡ଼ଜାତ) ବ—
Simba(ma) khāi ନବାନ୍ନ ଉତ୍ସବ; ବର୍ଷର ପ୍ରଥମେ ଅମଳ ହେବା ଶସ୍ୟର ଚୂଡ଼ା, ଅଳ, ଖିର ଆଦି ଦେବତାଙ୍କୁ ନୈବେଦ୍ୟ କରାଯାଇ ଭୋଜନ କରାଯିବାରୂପ ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବ—The annual feast of taking the rice of the grains garnered first for the year. [ଦ୍ର—ଏ ଉତ୍ସବର ଅନ୍ୟ ନାମ ଝଣ୍ଟାନୁଆଁ । ଏ ଦିନ ଗ୍ରାମର ଉପକଣ୍ଠରେ ଥିବା ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କ ଅସ୍ଥାନରେ ବା ଡମ୍ବଲ ଠାରେ ନୂଆ ଧାନର ଅନ୍ନ, ଖେଚୁଡ଼ି, ଖିର, ଚୂଡ଼ା ଆଦି ଭୋଗ ଦିଆଯାଏ ଓ ତତ୍‌ପରେ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ଘରେ ନୈବେଦ୍ୟ ଓ ନୂଆଖିଆ ଉତ୍ସବ ହୁଏ ।]

ସିମ୍ବା—ସଂ. ବ (ଅନ୍ୟରୂପ ଶିମ୍ବା)—୧ । ଶମୀଧାନ୍ୟ (ଦ୍ୱିରୂପ କୋଷ)—
Simbā 1. Leguminous grain. ୨ । ଶିମ୍ବ (ଦ୍ୱିରୂପ କୋଷ)—2. Bean.

ସିମ୍ବି—ସଂ. ବ (ଅନ୍ୟରୂପ ଶିମ୍ବି)—୧ । ଶିମ୍ବ (ଦ୍ୱିରୂପ କୋଷ)—
Simbi 1. Bean. ୨ । କଣ୍ଟୀ ନାମକ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ (ବ୍ରଜ ଜଟାମାଂସୀ)—2. A scented herb.

ସିମ୍ବିଜା—ସଂ. ବ (ଅନ୍ୟରୂପ ଶିମ୍ବିଜା)—ଶମୀଧାନ୍ୟ; ଶିମ୍ବିଜ (ବ୍ରବ ପ୍ରକାଶ)—Leguminous grains.
Simbijā

ସିମ୍ବୀ—ସଂ. ବ (ଅନ୍ୟରୂପ ଶିମ୍ବୀ) —୧ । ଶିମ୍ବ—1. Bean. ୨ । ଶମୀ ଧାନ୍ୟ—2. Leguminous pods or grains. ୩ । ଜଣ୍ଟାବା (ବ୍ରଜଜଟାମାଂସୀ); ବରଗୁଡ଼—
Simbī
3. Vigna Catjong; Dolichus Synesis.

ସିଜ୍(ଯେ)ବାର୍—ଦେ. ବ—ଗୟାଳ ପଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—Family title of some Paṇḍās of Gaya.
Sij(je)bār
[ସିଯେଜ୍‌ଆର୍ —ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିୟାଳ(ଳି) (ଇତ୍ୟାଦି) —ଦେ. ବ—ଶିଆଳ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sivāla(li) (etc) Śiāla etc. (See)

ସିୟୁଣି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଝୋଡ଼େଇ (ଗୋସୀଳାଥ ନଦ)—
Siyuṇi Basket.

ସିର୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ମାଫିଦାର ବା ଲଖରାଜଦାରଙ୍କ ନିଜର ଗୃହ ଜମି—A permanent home farm of a proprietor or Maphidār or Lakharājadār.
Sir

ସିର୍‌କସ୍ତ—ଦେ ଦେ. ବ (ଫା. ସିକସ୍ତ)—ସିକସ୍ତ—(ଦେଖ)
Sir-kast Sikast (see)

ସିର୍‌କା—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ସିର୍କା ; ଗୁଡ଼ ଓ ଅନ୍ୟ ମିଷ୍ଟ ରସ ସଢ଼ାଇଲେ ଯେଉଁ ଅମ୍ଳ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ; ମଦର କାଞ୍ଜି—Vinegar. [ଦ୍ର—ଅଖୁ, ଅଙ୍ଗୁର, ଜାମୁ ଆଦିର ରସକୁ ଖପ୍ପରେ ରଖି ସଢ଼ାଇ ତାକୁ ଛାଣି ସିର୍‌କା କରାଯାଏ ।]
Sir-kā
सिरका

ସିର୍‌ଖିସ୍ତ—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସୀର୍‌ଖିସ୍ତ)—ଯବାସ ଶର୍କରା; ବୃକ୍ଷ-ବିଶେଷର ଅପୀତ ଚମ୍ବା ଶ୍ୱେତବର୍ଣ୍ଣ ମିଷ୍ଟ ନିର୍ଯ୍ୟାସ—Manna.
Sir-khist
सिरखिस्त सीरखिस्त
[ଦ୍ର—ନାନା ବୃକ୍ଷରୁ ଏହି ନିର୍ଯ୍ୟାସ ମିଳେ । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ପଶ୍ଚିମ ହିମାଳୟର ବୃକ୍ଷବିଶେଷ [The common Ash, Fraxinus Floribunda) ପ୍ରସିଦ୍ଧ । କୌଣସି କୌଣସି ବାର୍ଷିକ ଶରୁ, ସରଳ ଗଛର ଡାଳରୁ ଓ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଗଛରୁ ସିର୍‌ଖିସ୍ତ ମିଳେ । ଯୋଜମାନେ ଡାଳକୁ ଛତ କରିବାରୁ ଏ ନିର୍ଯ୍ୟାସ ବାହାରେ—ଯୋଜେଷ୍ଟନ୍ ।]

ସିର୍‌ଚ(ଚ୍ଚ)ନ—ଦେ. ବ—ହାତୀର କପାଳରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଅଳଙ୍କାର—A crescent-shaped ornament put on the brow of an elephant.
Sir-cha(chā)nda
शिरचाँद सिरचांद

ସିର୍‌ଜନା—ପ୍ରାଦେ [ଲରଅ] ବ. [ତୁଳ. ହି. ସିରଜନା]—ସର୍ଜନା—Creation.
Sir-jinā

ସିର୍‌ପେ(ପେଁ)ଚ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସର ପେଚ୍)-ଶିର୍‌ପେଚ୍ (ଦେଖ)
Sirpe(peñ)ch śir-pech. (See)

ସିର୍‌ଣି(ନି)—ବୈଦେ. ବ—ସିନ୍ନି (ଦେଖ)—Sinni. (See) ଦେ. ବ—ଶ୍ରୀନିବାସର ଅବଜ୍ଞାର୍ଥକ ଡାକ ନାମ—Name-for calling Śrinibāsa.
Sir-ṇi(ni)
[ସିଣ୍ଣି—ଅନ୍ୟରୂପ]
(ସିଣ୍ଣି[ନି]ଆ, ସିଣ୍ଣିଆ—ଅନାଦରାର୍ଥରୂପ)

ସିର୍ (ରୋ)ପା—ଦେ. ବ—ଶିର(ରୋ)ପା [ଦେଖ]
Sir-(ro)pā Śira(ro)pā. [See]

ସିର୍‌ଫାସି—ପ୍ରାଦେ [ଖଡ଼ିଅଲ] ବ—୧ । ଦଉଡ଼ିର ଏକପ୍ରକାର ଗଣ୍ଠି ବା ଫାସ [ଗଣ୍ଠିର ଏକ କାନକ ଟାଣି ଦେଲେ ତାହା ଫିଟିଯାଏ)—1. A kind of slip-knot. ୨ । ଗଳାରେ ଲଗାଇ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଫାସ ଲଗା ଦଉଡ଼ି—2. Noosed rope used for committing suicide by slipping it round the neck.
Sir-phāsi

ସିର୍ ସିର୍—ଦେ. ଅ—୧ । ସରସର; ଦେହ ଉପରେ ହାଲ୍‌କା ସ୍ପର୍ଶ
Sir-sir ବା ପର ଅଦ ଚଳାଇଲେ ଓ ଖୋଳ, ଅଦ ଗୁଳିଗଲେ
ସିର୍ ସିର୍, ପେଣ୍ଡ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ—1. Light creeping
ସରସର sensation over the skin. ୨ । ଜ୍ୱରାଦି ରୋଗାକ୍ରମଣ
ଆଡିମୁଡି ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଦେହର ଅସୁସ୍ଥତା ବୋଧ ଅବସ୍ଥା—
ସିହରି, ସିହରନା 2. Sickly feeling before an attack
of fever. ୩ । ଦେହ ଛେଚିହୁଟି ହେବା ଅବସ୍ଥା; ଦେହ
ହାତ ଗୋଳେଇ ବନ୍ଦ ହେବା ଅବସ୍ଥା—3. Aching
sensation throughout the body. ୪ । ରୋମ
ଠାଢୁରିବା ଅବସ୍ଥା; ରୋମାଞ୍ଚ—4. Horripilation.
୫ । ଦେହ ଶୀତେଇବା ଓ ଚହଚହି କମ୍ପ ବା ଅବସ୍ଥା—
5. Feeling of cold and shivering in the
body.

[ଦେହ] ସିର୍ ସିର୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଦେହ) ସରସର
Sir-sir hebā ହେବା; ଦେହ ଉପରେ ପିମ୍ପୁଡ଼ି ଗୁଳିବାପରି
ସିର୍ ସିର୍(ରେ)ଲାଗିବା
ସିର ସିରିବା, ସିର୍ ସିର୍(ରେ)ଲ ଉଠିବା } ଅଭ୍ୟୁତ୍ପ ଜଣା ସିରା—
ସିର୍ ସିର୍(ରେ)ଲ ହେବା 1. (the body) To

(ଗା)ସିର୍ ସିରକରା feel a creeping sensation on the
ସିହରନା skin. ୨ । (ଦେହ) ରୋଗାକ୍ରମଣ ପୂର୍ବରୁ ଅସୁସ୍ଥ ବୋଧ
କରିବା—2. (the body) To feel sickly or
feverish. ୩ । (ଦେହ) ଛେଚିହୁଟି ହେବା—3. (the
body) To have aching throughout the
system. ୪ । (ଦେହ) ରୋମ ଠାଢୁରିବା—4. the
body) To have horripilation. ୫ । (ଦେହ)
ଶୀତେଇବା—5. (the body) To have a feel-
ing of cold or shivering. ୬ । [ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ]
କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ବିରକ୍ତିକର ମୁଖଭଙ୍ଗୀ କରିବା
ବା ଚଢ଼ିବା—6. To frown on a person.

ସିର—ସଂ. ବି [ସି. ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ର]—ପିପ୍ପଳୀ
Sira ମୂଳ—The root of Piper Nigrum, ଦେ. ବି
ସିର ସୀର [ସଂ. ସିରା]—ଶିରା; ନାଡ଼—Vein; artery.

ସିରତ୍—ପ୍ରାଦେ [ଉଡ଼ିଶାଗଡ଼] ବି—ସତ୍ୟ—
Sirat Truth.
ବିଣ—ସତ୍ୟ—True.

ସିର(ର୍)ତାଜ—ଦୈଦେ. ବି [ଫା]—୧ । ମୁକୁଟ—1. Diadem.
Sira(r)tāja ୨ । ଶିରୋମଣି—2. A gem worn in the
brow. ୩ । [ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ] ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—3. (figura-
tive) Chief or preeminent person.

ସିରନା—ଦୈଦେ. [ବସ୍ତୁର] ବି—ଗମ୍ଭାରି ଗଛ—
Siranā Gmelina Arborea. (tree)

ସିର[ର୍]ନାମା—ଦୈଦେ. ବି—ଶିରୋନାମା [ଦେଖ]
Sira[r]nāmā Śironāmā [See]

ସିରମ—ଦୈଦେ. ବି (ଇଂ. ସିରମ୍)—ଦଧି ମାଂସରୁ ବହିବା ଧଳା
Siram ସିରମ ସିରମ ଲସା—Serum.

ସିର ସିର—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସିରା ପଶିରାରେ; ଶିରେ ଶିରେ—
Sira sira Through every vein and artery.

ସିରସ୍ତା—ଦୈଦେ. ବି [ଫା. ସରସ୍ତା]—୧ । ସରକାରୀ କାଗଜ—
Sirastā 1. Official record. ୨ । କଚରି; ଲେଖା ଗଢ଼ା
ସେରିସ୍ତା ହେବା କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ—2. Office where records
ସରିସ୍ତା are kept. ଦେ. ବି—ହାତୀକୁ ମଣ କରିବା—
ସାୟେସ୍ତା ସିରିସ୍ତା Breaking of an elephant.

ସିରସ୍ତା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହାତୀକୁ ମଣ କରିବା—To train or
Sirastā karibā break an elephant.
ସାୟେସ୍ତା କରା ସିରିସ୍ତା କରନା

ସିରସ୍ତାଦାର—ଦୈଦେ. ବି (ଫା. ସରସ୍ତେଦାର୍)—ଅଫିସ୍‌ର ପ୍ରଧାନ
Sirastādār କର୍ମଚାରୀ—Seristadar; the head of the
ସେରିସ୍ତାଦାର ସରିସ୍ତେଦାର ministerial officers of an
office.

ସିରସ୍ତାଦାରି—ଦୈଦେ. ବି (ଫା)—ସିରସ୍ତାଦାରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ—The
Sirastādari post or service of a Seristadar.
ସେରିସ୍ତାଦାରି ସରିସ୍ତେଦାରୀ

ସିରସ୍ତା ପତର—ଦେ. ବି (ସହତର)—୧ । ସିରସ୍ତା ଅଦ—
Sirastā patara 1. Office etc. ୨ । ସିରସ୍ତାର କାଗଜ-
ସେରିସ୍ତା ସରିସ୍ତା ପତର ପତ୍ର—2. Office records.

ସିରସ୍ତା ପୂଜା—ଦେ. ବି—ସୁନିଅ ଓ ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ ଅଦରେ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟର
Sirastā pūjā କାଗଜପତ୍ରର ପୂଜା—The worship of
ସେରିସ୍ତା ପୂଜା the records on Suniāñ or
ସରିସ୍ତା ପୂଜା Śrīpañchamī.

ସିରା—ସଂ. ବି (ସି. ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ର+ଅ)—୧। ନାଡ଼;
Sirā ଉତ୍ତାପ ନାଡ଼ (ଭେନ୍‌ଟନ୍)—1. Artery, vein.
୨ । ଅମୃତାହରଣ; ବାରିବାହକାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ଚର୍ମମୁଣା;
ଭିସ୍ତି—2. A water-carrier bag; bhisti. ଦେ.
ବି—ଶିରା (ଦେଖ)—Śirā (See). ପ୍ରାଦେ. ବି
—୧। (ଗଞ୍ଜାମ; ଦୈଲଙ୍ଗ ଶବ୍ଦ)—ମସି; ସ୍ୟାହି; କାଳି—
1. Ink. ୨ । (ସମ୍ବଲପୁର) ଗିରି ଅଦର ଟୁଙ୍ଗ;
କୂଟ—2. The summit of a mountain.
୩ । (ଯାଜପୁର) ଝୋଳେଇ—
3. Basket of wicker work.

ସିରାଇ—ଦେ. ବି—୧ । ଶିରାଇ (ଦେଖ)—1. Śirāi (See)
Sirāi ୨ । ସରାଇ (ଦେଖ)—2. Sarāi (See) · (ଉ—
ସରାଇ ଅଶୋକ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସୁବିଧା ସକାଶେ ପଥରେ ସ୍ଥାନେ
ସରାଯ. ସ୍ଥାନେ ସିରାଇ ବସାଇଥିଲେ—କୃପାସିନ୍ଧୁ, ଉତ୍କଳ
ଇତିହାସ ( )

ସିରାଜ୍—ବୈଦେ. ବ—୧ । (ଫା. ସିରାଜ) ଏକପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟ ଓ ମୃଦୁ ମଦ୍ୟ—1. A kind of sweet and mild wine. ୨ । (ଫା. ସିରାଜ୍) ପ୍ରଦୀପ—2. Lamp.
Sirāj

ଦେ. ବ. ପୁଂ—ମୁସଲମାନଙ୍କ ନାମ—
A name of Mahommedans.

ସିରାଜ୍ ଉଦ୍ଦ(ଦ୍ଦି)ନ୍—ଦେ. ବ (ନାମ)—୧ । ମୁସଲମାନଙ୍କ ନାମ—1. A name of Mahommedan, males. ୨ । ଭାରତରେ ତ୍ରୟୋଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିବା ଦାସବଂଶୀୟ ମୁସଲମାନ୍ ରାଜା କୁତବୁଦ୍ଦିନଙ୍କର ଜଣେ ବଂଶଧର ରାଜା—2. Name of one of the kings of the Slave Dynasty (Mahommedan) who ruled India in the 1st part of the 13th century.
Sirāj udi(ddi)n
ସିରାଜ ଉଦ୍ଦିନ
ସିରାଜୁଦ୍ଦୀନ

ସିରାଜ୍ ଉଦ୍ଦୋ(ଦ୍ଦୌ)ଲା—ଦେ. ବ (ନାମ) (ଫା. ସିରାଜ୍ ଉଦ୍ଦୌଲା; ସିରାଜ୍-ଉଦ୍-ଦଉଲା=ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଦୀପ) —ବଙ୍ଗଳାର ଶେଷ ସ୍ୱାଧୀନ ନବାବ—Seraj-ud-doula; the last independent Nawab of Bengal.
Sirāj uddo(ddau)lā
ସିରାଜ୍ ଉଦ୍ଦୋଲା
ସିରାଜୁଦ୍ଦୌଲା
ସିରାଜ୍ ଦ(ଦ)ଉଲା
ସିରାଜ୍ (ନ୍)ଦୌ(ଦ୍ଦୌ)ଲା } ଅନ୍ୟରୂପ

[ଦ୍ର—ଏ ଅଲିବର୍ଦ୍ଦି ଖାଁଙ୍କ ଦୌହିତ୍ର । ଅଲିବର୍ଦ୍ଦି ଅପୁତ୍ରକ ହେବାରୁ ଏ ବଙ୍ଗ ନବାବଙ୍କ ରାଜଧାନୀ ମୁର୍ଶିଦାବାଦର ସିଂହାସନରେ ଖ୍ରୀ: ୧୭୫୬ ସାଲରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ହେଲେ । ଏହାଙ୍କର ବୟସ ସେତେବେଳେ ୧୭ ବର୍ଷ ମାତ୍ର ହୋଇ ଥିଲା । ଏହି ସମୟରେ ମୋଗଲ୍ ବାଦଶାହାଙ୍କ କ୍ଷମତା କ୍ରମଶଃ କ୍ଷୀଣ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ବଙ୍ଗଦେଶ ମୋଗଲ୍ ବାଦଶାହାଙ୍କ ଅଧୀନ ଏକ ସୁବା ବା ପ୍ରଦେଶ ଥିଲେହେଁ ଅଲିବର୍ଦ୍ଦି ବାସ୍ତବିକ ବଙ୍ଗର ସ୍ୱାଧୀନ ନବାବ ହୋଇଥିଲେ । ଅଲିବର୍ଦ୍ଦି ଖାଁଙ୍କଠାରୁ ଅନୁମତି ନେଇ ଇଂରାଜ ଇଷ୍ଟ୍ ଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନୀ ସେମାନଙ୍କ କଲିକତା କୋଠିର ଅଧୀନତାରେ ପାଟଣା ଓ ଢାକାରେ ବାଣିଜ୍ୟ କୋଠି ଖୋଲିଥିଲେ ।

ସିରାଜ୍ ଉଦ୍ଦୌଲା ନବାବ ଗାଦିରେ ବସିବା ବେଳେ ଭାରତରେ ଇଂରାଜ ଓ ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍ ଜାତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ ହେବାର ଆଶଙ୍କା ଥିବାରୁ ଇଂରାଜମାନେ ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍ ଆକ୍ରମଣରୁ କଲିକତାକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର କଲିକତାସ୍ଥ କୋଠି ଓ ଫୋର୍ଟ୍ ଉଇଲିଅମ୍ ଦୁର୍ଗକୁ ନବାବଙ୍କ ବିନା ଅନୁମତିରେ ମରାମତି କଲେ । ନବାବ ଏହି ସମ୍ବାଦ ପାଇ ସ୍ୱଗାଳ୍ପିତ ହୋଇ କଲିକତାସ୍ଥ ଦୁର୍ଗ ଆକ୍ରମଣ କରି ତତ୍ରତ୍ୟ ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ଇଂରାଜମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ କାରାଗାରରେ ରାତିରେ ବନ୍ଦୀକରି ରଖିଲେ । ଏ ଗୃହରେ ପବନ ଯିବା ଆସିବାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ବାଟ ନ ଥିଲା । ସକାଳେ ଦେଖାଗଲା ଯେ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ମରି ଯାଇ-ଥିଲେ । ଏହି ଘଟଣାକୁ ଇତିହାସରେ ଅନ୍ଧକୂପ ହତ୍ୟା (Tragedy of the Black-hole) କୁହା ଯାଇଅଛି । ମାଦ୍ରାଜରେ ଥିବା ଇଂରାଜମାନେ ଏହି ସମ୍ବାଦ ଶ୍ରବଣରେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ କ୍ଲାଇବଙ୍କ ନାୟକତ୍ୱରେ ସୈନ୍ୟ ସହିତ କଲିକତାକୁ ଆସି ସେଠାରୁ ମୁର୍ଶିଦାବାଦ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ବାହାରିଲେ । ଏହା ଶୁଣି ସିରାଜ୍ ଉଦ୍ଦୌଲା ବାଟରେ ପଲାସି ନାମକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସୈନ୍ୟ ଘେନି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ନବାବଙ୍କ ସେନାରେ ପଚାଶ ହଜାର ପଦାତିକ, ଆଠର ହଜାର ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଓ ୫୦ଟି ତୋପ ଥିଲା । ଇଂରାଜଙ୍କ ସେନାରେ ଏଗାର ଶହ ଇଂରାଜ ସୈନ୍ୟ, ଦୁଇ ହଜାର ଦେଶୀ (ମାଦ୍ରାସୀ) ସିପାହୀ ଓ ୧୦ଟି ମାତ୍ର ତୋପ ଥିଲା । ସିରାଜଙ୍କ ସେନାପତି ମୀର୍ ଜାଫରଙ୍କ ବଙ୍ଗର ନବାବରୂପେ ସିଂହାସନରେ ବସାଇବାର ଲୋଭ ଦେଖାଇ କ୍ଲାଇବ୍ ତାଙ୍କୁ କରଗତ କରି ନେଲେ ଏବଂ ପଲାସି ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ (୧୭୫୭ ସାଲରେ) ନବାବଙ୍କ ସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କଲେ । ନବାବଙ୍କ ସୈନ୍ୟମାନେ ଇଙ୍ଗିତ ଦେଇ ପଳାଇ ଗଲେ । ଫଳରେ କ୍ଲାଇବ୍ ଯୁଦ୍ଧରେ ଜୟୀ ହୋଇ ମୁର୍ଶିଦାବାଦକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ ଏବଂ ସେଠାରେ ମିରଜାଫର୍‌ଙ୍କୁ ବଙ୍ଗ ବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ନବାବ ପଦରେ ବସାଇଲେ । ସିରାଜ ଉଦ୍ଦୌଲା ପଳାଇ ଗଲେ, କିନ୍ତୁ ମିର୍ ଜାଫରଙ୍କ ପୁଅ ତାଙ୍କୁ ଧରି ଆଣି ହତ୍ୟା କଲେ । ଏହି ସୁବା ଫଳରେ ମିର୍ ଜାଫର୍ ଇଂରାଜମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ କ୍ଷତି ପୂରଣ କଲେ ଓ କ୍ଲାଇବ୍ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ପ୍ରଚୁର ଭେଟି ଦେଲେ । ପୁଣି ଇଂରେଜମାନଙ୍କୁ କଲିକତାର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ତିନିଶ ପ୍ରଗଣାର ଜମିଦାରରୂପେ ଦେଲେ । ଫଳତଃ ପଲାସି ଯୁଦ୍ଧଠାରୁ ବଙ୍ଗଦେଶ ଇଂରାଜମାନଙ୍କ କରଗତ ହେଲା ଶୁଣାଯାଏ ଯେ, ସିରାଜ୍ ଉଦ୍ଦୌଲା ଅତ୍ୟାଚାରୀ ଥିଲେ ଏବଂ ଏହାଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାରପ୍ରପୀଡ଼ିତ ସାମନ୍ତ ରାଜା (ଯଥା—ନଦିଆର ରାଜା କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର), କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ ଜଗତ୍ ସେଠ, କଲିକତାର ସେଠ ଉମିଚାନ୍ଦ) ଏହାଙ୍କୁ ସିଂହାସନଚ୍ୟୁତ କରିବାକୁ ଇଂରାଜମାନଙ୍କ ସହିତ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରିଥିଲେ ।]

ସିରାଜି—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସିରାଜି)—ପାରସ୍ୟ ଦେଶୀୟ ଏକପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟ ଓ ମୃଦୁ ମଦ୍ୟ—A sweet and mild wine of Persia. [ଦ୍ର—ଏହାର ରଙ୍ଗ ଗୋଲାପୀ ଏବଂ ଜିହ୍ୱା କଳକଳ୍ପନାଶକ୍ତିବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ଅନୁପ୍ର ବୋଲି ପାରସ୍ୟ ସାହିତ୍ୟରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଅଛି ।]
Sirāji
ସିରାଜି
ସିରାଜୀ

ସିରାଜ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବ (ଫ. ସ୍ଥାନ)—ସିନାନ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Sirāna (etc) Sinānn etc (See)

ସିରାନା—ଦେ. ବ (ଫ. ସିରଃସ୍ଥାନ)—ପଲଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ପାଖର ବାଡ଼—The railing attached to the head of a bedstead or couch
Sirānā
ସିରାନା ସିରାନା

ସିର୍(ର)ପ୍—ବୈଦେ. ବ—ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ କଦଳୀ, ଆମ୍ବ ଓ କମଳା ପ୍ରଭୃତି ଫଳରୁ ବାହାରିବା ରସ ବା ସାରାଂଶ ସଙ୍ଗେ ମିଶ୍ରିତ ପ୍ରଗାଢ଼କ—Syrup.
Sirā(ra)p
ସିରାପ ସିରାପ

ସିରାମଇ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଶିର + ଆମସ୍ୱ)—ଶିରାମଇ (ଦେଖ)
Sirāmai Śirāmai. (See)

ସିରି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ସୂତା କାଟିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ତୁଳାର ବଳଣା—Roll of cotton used for Spinning thread; skein. ଦେ. ବ—୧ । ରାମାନୁଜ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ବୈଷ୍ଣବମାନେ କପାଳରେ ତିଳକ ସଙ୍ଗେ ଦେବାର ଲାଲ ବର୍ଣ୍ଣର ଚୂର୍ଣ୍ଣ— A red powder used by anchorites of the Rāmānuja sect to paint their forehead. ୨ । ଶିରି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—2 Śirī etc (See)
Siri ଶିରୀ सिरी

ସିରିକା—ବୈଦେ. ବ—ଶିର୍କା (ଦେଖ)—
Sirikā Śirkā (See)

ସିରିଣି—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସିର୍‌ଗି)—ଶିରିଣି (ଦେଖ)
Sirini śirini (See)

ସିରିୟା—ଦେ. ବ (ନାମ)—ଶିରିଆ (ଦେଖ)
Siriyā Śiriā (See)

ସିରିସ—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସିରେଶ୍)—ଗୋମେଷାଦିଙ୍କ ଚର୍ମ, ଖୁର, ଶିଙ୍ଗ ଆଦି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଅଠା—Glue.
Sirisa सिरिस सरेस

ଶିରୀଷ शिरीष ଦେ. ବ (ସଂ. ଶିରୀଷ)—ଶିରୀଷ (ଦେଖ)
Sirisha (See)

ଶିରିସ ଅଠା—ଦେ. ବ—୧ । ଗୋମେଷାଦିଙ୍କ ଚର୍ମ, ଖୁର, ଶିଙ୍ଗ ଆଦି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହୋଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଅଠା—1. Glue. [ଦ୍ର—ଏହା ଶୁଖାଯାଇ ରଖାଯାଇ ଥାଏ ଓ ଏହାକୁ ପାଣିରେ ବତୁରାଇ ତଳେ ଜାଳି ଗରମ କଲେ ପେଣ୍ଟ ଅଠା ହୁଏ, ସେଥିରେ କାଠ ଆଦି ଯୋଡ଼ା ହୁଏ ।]
Sirisa ath ā सिरिश आठा सरेस

୨ । ଶିରୀଷ ଗଛର ଅଠାଳିଆ ରସ; ଗୁନ୍ଦ ଅଠା—2. Gum arabic.

ଶିରିସ କାଗଜ—ଦେ. ବ (ଫା. ସିରେଶ୍ + ଫା. କାଗଜ)—କାଚକୁ ଶିରିସ ଅଠା ସାହାଯ୍ୟରେ କାଗଜ ଉପରେ ଦିଆଯାଇ ଶୁଖାଇ ତିଆରି କରାଯିବା କାଗଜ, ଯାହା ଦ୍ୱାରା କାଠ ପାଲିଶ ହୁଏ—Glass paper. [ଦ୍ର—ଏହି କାଗଜରେ ଘଷି କାଠ ଓ ଧାତୁ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ପାଲିସ୍ କରାଯାଏ ।]
Sirisa kāgaja सिरिस कागज सिरीस कागज

ସିରି ସିରି—ଦେ. ଅ—ସିର୍ ସିର୍ (ଦେଖ)
Siri siri Sir sir (See)

(ଓଡ଼େଇ) ସିରି ସିରି ହେବା—ଦେ. କ—ସିର୍ ସିର୍ ହେବା (ଦେଖ)
Siri siri hebā Sir sir hebā (See)
(ସିରିସିରା[ରେ]ଇବା, ସିରି ସିରିବା, ସିରି ସିରା[ରେ]ଇ ଉଠିବା, ସିରି ସିରା[ରେ]ଇ ହେବା—ଅଜ୍ଞାରୁଣ)

ସିରୀ—ସଂ. ବ—୧ । ତନ୍ତ (ହ. ଶ)—1. Weaver's loom. ୨ । ଲଙ୍ଗଳୀ; ଲଙ୍ଗଳଙ୍ଗଳିଆ ଗୁଳ୍ମ (ହ. ଶ)—2. Wolfsbane (plant).
Sirī सिरी

ସିର୍କସ୍ତ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସିକସ୍ତ)—ସିକସ୍ତ (ଦେଖ)
Sirkast Śikast.

ସିର୍କା—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ସିରକା (ଦେଖ)
Sirkā Sir-kā. (See)

ସିର୍କାସ୍ତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ (ଫା) —ଶିର୍କାସ୍ତ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sirkāst (etc) Śirkāst etc. (See)

ସିର୍ଜନ(ନା)—ଛା. ବ (ଅଶୁଦ୍ଧ 'ସୃଜନ'ର ବିକୃତ ଉଚ୍ଚାରଣ)—(ସଂ. ସର୍ଜନ) ସୃଷ୍ଟି; ପୃଥିବୀ—The creation.
Sirjana(nā) ସୃଜନ सिरजन

ସିଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସୀଲ୍)—୧ । ରାଜା ଅଥବା ନାମାଙ୍କିତ ମୋହର; ନାମାଙ୍କିତ ମୁଦ୍ରା [ଦ୍ର-ଏଥିରେ ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକ ଓଲଟା ହୋଇ ଖୋଳା ହୋଇଥାଏ; ଲାଖକୁ ତରଳାଇ ଚିଠି ବା ପାର୍ଶେଲ୍ ଉପରେ ଦେଇ ତା ଉପରେ ସିଲ୍ ଚାପି ଦେଲେ ସିଲ୍‌ର ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକ ସିଧା ଭାବରେ ଉଠେ । ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ଓ ଇନ୍‌ସିଓର୍ କରାଯିବା ଚିଠି ବା ପାର୍ଶେଲ ସିଲ୍ କରା ନ ହେଲେ ଡାକଘର ତାହା ଗ୍ରହଣ କରେ ନାହିଁ]—1.Seal. ୨। ନାମାଙ୍କିତ ମୋହର ଦ୍ୱାରା ଚିଠି ଉପରେ ବସାଯିବା ମୁଦ—2. The seal put over a cover. ୩ । (ଇଂ. pelter) ଦସ୍ତା—3. Zinc. ବୈଦେ. ବ (ଇଂ: ସୀଲ୍)
Sil सील सील

—ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣର ଶୀତପ୍ରଧାନ ଅଞ୍ଚଳର ଉପକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରଶାନ୍ତ ଓ ଆଟଲାଣ୍ଟିକ୍ ସମୁଦ୍ରରେ ବିଚରଣ କରୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଜଳଜନ୍ତୁ—The seal; Phoca Vitulina. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ମୁହଁ ଭାଲୁର ଓ ବିରାଡ଼ିଙ୍କ ମୁହଁପରି ଏବଂ ଏମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ବିରାଡ଼ି ଆଦିଙ୍କ ପରି ନଖ ଅଛି । ସାଧାରଣତଃ ଏମାନଙ୍କର ନଖ ଓ ଅଙ୍ଗୁଠିଯୁକ୍ତ ହାତପରି ଦୁଇଟି ଡେଣା ଓ ଖୁବ ଚଉଡ଼ା ଗୋଟିଏ ବା ଯୋଡ଼ିଏ ଲାଞ୍ଜ ଥାଏ । ଏମାନେ ଅଗ ହାତ ବା ଡେଣା ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥଳଭାଗ ଉପରକୁ ଚଢ଼ିପାରନ୍ତି । ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କାତର ଓ ଅଚାରର ସିଲ୍‌ମାନଙ୍କର ସ୍ୱଭାବର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜୀବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସାଦୃଶ୍ୟ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ସିନ୍ଧୁଘୋଡ଼ା, ସିନ୍ଧୁବିଡ଼ାଳ, ସିନ୍ଧୁସିଂହ, ସିନ୍ଧୁବ୍ୟାଘ୍ର ଆଦି ନାମ ଦିଆଯାଏ । ଏମାନଙ୍କ ଚମଡ଼ା ଓ ଚର୍ବି ଯୋଗୁଁ ଲୋକେ ଏମାନଙ୍କୁ ଶିକାର କରନ୍ତି । ଦେହେକ ସିଲ୍‌ଙ୍କ ଦେହରେ ଖୁବ୍ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଓ କୋମଳ ରୋମ ଥାଏ । ସେହି ରୋମରେ ପୋଷାକ କରାଯାଏ । ଉତ୍ତରମେରୁ ପ୍ରଦେଶରେ ବାସ କରୁଥିବା ଏସ୍କିମୋ ନାମକ ଜାତି ଏମାନଙ୍କୁ ଶିକାର କରନ୍ତି, କାରଣ ଏହା ସେମାନଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଖାଦ୍ୟ । ସେମାନେ ଜନ୍ତା ସିଲ ମାଂସ ଭକ୍ଷଣ କରନ୍ତି । ଛୋଟ ନୌକାରେ ଜଣେ ଏସ୍କିମୋ ବସି ସମୁଦ୍ରକୁ ଯାଏ ଓ ସିଲ୍‌କୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ଏକପ୍ରକାର ବର୍ଚ୍ଛା ବା ଡେଣ୍ଡା ତା ଉପରକୁ ଫିଙ୍ଗେ । ଉକ୍ତ ବର୍ଚ୍ଛାର ବେଣ୍ଟ ଗୋଟିଏ ଦଉଡ଼ିରେ ଉକ୍ତ ଶିକାରୀର ହାତରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ । ସିଲ୍ ଦେହରେ ଡେଣ୍ଡା ବିଦ୍ଧ ହେବା ପରେ ସେହି ଦଉଡ଼ି ଟାଣିବାଦ୍ୱାରା ସିଲ୍‌କୁ ଶିକାରୀ ନିଜ
Sīl सील

ସିଲ ନିକଟରୁ ଅଣେ ।] ଦେ. ବ(ସଂ. ଶୀଲ)—ବଙ୍ଗୀୟ ବଂଶୋପାଧି
सील ବିଶେଷ—A family title in Bengal. [ଦ୍ର—
ବଲକତାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସିଲବଂଶୀୟ ଜମିଦାରମାନଙ୍କର ବାର୍ଷିକ
ବହୁ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ଅୟବିଶିଷ୍ଟ ଜମିଦାରୀ ବଙ୍ଗ ଦେଶ ଜମାମ୍
ବିସ୍ତୃତ ।] ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର, ବସ୍ତର) ବ—ଶିଳ—
Pasting stoneslab.

ସିଲ୍ କ(ମା)ରିବା—ଦେ. କ—୧ । ଚିଠି ଆଦି ବନ୍ଦ କରି ଛାପା କାଗଜ
Sil ka(mā)ribā ବା ବାକସ ଆଦି ବନ୍ଦ କରି ସେଥିରେ
सील करना ସିଲ କ(ମା)ରା ନାମାଙ୍କିତ ମୋହର ବା ଜଉମୁଦ ବସାଇବା—
1. To seal a box or letter. [ଦ୍ର—ଏପରି
କଲେ ସିଲ୍‌ର ଅଧିକାରୀ ଭିନ୍ନ ଅନ୍ୟ କେହି ତାଙ୍କ ଅନୁମତି
ସାରେରେ ଉକ୍ତ କାଗଜକୁ ବା ବାକସକୁ ଖୋଲି ପାରିବେ
ନାହିଁ ।] ୨ । ସରକାରୀ ଆଦେଶପତ୍ର ଆଦି ଉପରେ ହାକିମଙ୍କ
ନାମଯୁକ୍ତ ମୋହର ଛାପିବା—2. To put a court's
or official seal on any document.

ସିଲ୍‌ଚର—ଦେ. ବ (ନାମ)—ମଣିପୁର ରାଜ୍ୟର ପୂର୍ବଦିଗ୍ରେ ଆସାମର
Sil-chara ଗୋଟିଏ ନଗର—Silchar (town) in
सिलचर Assam. [ଦ୍ର—ଏଠାରେ ବ୍ରିଟିଶ୍ ଭାରତର 'ଲୁସାଇ
सिलचर ପାହାଡ଼'ର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗୋଟିଏ ମହକୁମା ବା ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍
ଅଛି ।]

ସିଲ୍(ଲି)ପଟ୍(ର୍)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସ୍ଲିପର୍)—ରେଲ ଲାଇନ
Sil(li)paṭ(r) ତଳେ ଆଡ଼ ଭାବରେ ପକାଯିବା କାଠର ଖଣ୍ଡ—
सिलपट सिलपट Railway sleepers.

ସିଲ୍(ଲି)ପଟ୍(ଟା)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଇଂ. ସ୍ଲିପର୍)—୧ । ସିଲ୍‌ପର୍
Sil(li)paṭ(ṭā) ପରି ସମତଳ ଓ ପତଳା—1. Level and
(ସିଲ୍[ଲି]ପଟିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) thin like the body of a
सिलपट sleeper. ୨ । ଖର୍ବ; କ୍ଷୀଣ—2. Emaciated.
सिलपट [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସ୍ତନ ଉନ୍ନତ ନ ହୋଇ ବକ୍ଷସ୍ଥଳ
ଲୀନପ୍ରାୟ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଶରୀର ପାଖ
ଚିଟିକା ଦେଖାଯାଏ, ତାହାଙ୍କ ବକ୍ଷସ୍ଥଳକୁ ସିଲ୍‌ପଟ୍ ସଙ୍ଗେ
ତୁଳନା କରାଯାଏ ।]

ସିଲ୍‌ପା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ବ—ଶିଳଯୁଅ—
Silpā Stone-pestle.

ସିଲ୍‌ବ(ଭ)ର—ବୈଦେ. ବ—୧ । (ଇଂ. ସିଲ୍‌ବର୍) ରୌପ୍ୟ;
Silba(bha)r ରୁପା—1. Silver. ୨ । (ଇଂ. ଜର୍ମାନ୍
सिलभर ସିଲ୍‌ଭର୍) ରସାୟନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ନିର୍ମିତ ଓ ରୁପାପରି
सिलभर ଦେଖାଯିବା ଏକପ୍ରକାର ଧାତୁ—2. German
silver.

ସିଲ୍‌ବ(ଭ)ର୍ ଜୁବି(ବୁ)ଲି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସିଲ୍‌ବର୍+
Silba(bha)r jubi(bu)li ଜୁବିଲି)—ରାଜାଙ୍କର ୨୫ ବର୍ଷ
सलभर ଜୁବିଲି ରାଜତ୍ୱ ପୂରିବା ଉପଲକ୍ଷରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ
सिलभर जुबिली ଶତବାର୍ଷିକ—Silver-jubilee.

ସିଲ୍ ମୁଦ—ଦେ. ବ (ଇଂ. ସୀଲ୍+ସଂ. ମୁଦ୍ରା) —ଚିଠି ଆଦି ଜଉରେ
Sil muda ବନ୍ଦ ହେବା ପରେ ତା ଉପରେ ସିଲ୍ ମରାଯିବା—
सील छाप सील मुहर Sealing of a closed cover.

ସିଲ୍ ମୁଦି—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗୁରୀୟକରେ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ନାମ
Sil mudi ଖୋଳା ହୋଇଥାଏ—A ring containing
सील आंगुठी a name engraved on it; signet ring.
मोहरवाली अंगुठी

ସିଲ୍ ମୋହ(ହୋ)ର—ବୈଦେ. ବ (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର; ଇଂ. ସିଲ୍
Sil moha(ho)ra +ଅ. ମୁହର୍=ମୁଦ୍ରା)—ନାମାଙ୍କିତ
सील मोहर सील मोहर ମୁଦ୍ରା ବା ମୋହର—A seal.

ସିଲ୍‌ଲୋଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ—ଶିଳପା; ଶିଳଯୁଅ—
Sil-lorḍā Stone-pestle.

ସିଲ୍ ସିଲା—ବୈଦେ. ବ (ଫା.)=ବ୍ୟବସ୍ଥା; ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
Sil-silā Arrangement. ପ୍ରାଦେ (ଛତିଶଗଡ଼) ବ—
ପ୍ରବାଦ—Proverb; saying.

ସିଲ୍‌ହଟ୍—ଦେ. ବ (ନାମ)—ସିଲଟ୍ [ଦେଖ]
Sil-haṭ Silaṭ [See]

ସିଲା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଶିଳ [ଦେଖ]—
Sila 1. Śila [See] ୨ । (ସମ୍ବଲପୁର) ଶିଳ—
सुविधा 2. A stone slab used as mortar. ଦେ.
सुविधा ୧ । ଶିଳ [ଦେଖ]—1. Śila [See] ୨ । ଶସ୍ତା-
ଶସ୍ତା—2. Cheapness, ୩ । ସୁବିଧା—3. Con-
venience. ଦେ. ବିଣ—୧ । ଶସ୍ତା—1. Cheap.
सुविधाजनक ୨ । ସୁବିଧାଜନକ—2. Convenient.

ସିଲା (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରାଦେ. ବ—ଶିଳ ଇତ୍ୟାଦି [ଦେଖ]
Sila (etc) Śila etc [See]

ସିଲଖ(ଖି)ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ବୌଦ)ବ—ଶୃଙ୍ଖଳା—Method. [ଦ୍ର—
Silakha(khi)lā ଜାମଠା ସିଲଖିଲାରେ ପଡ଼ିଗଲା ।]

ସିଲଙ୍ଗ—ଦେ. ବ (ନାମ)—ଆସାମ ପ୍ରଦେଶର ଲଠ ସାହେବଙ୍କ
Silang ଗ୍ରୀଷ୍ମାବାସ ରାଜଧାନୀ—Shillonin Assam. [ଦ୍ର—
सिलङ्ग ଏହା ଖାସି ବା ଜଇ ଆ ଜିଲ୍ଲାର ରାଜଧାନୀ ଏବଂ ପର୍ବତ
सिलांग ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହି ପର୍ବତରୁ ଗୋଟିଏ ଗିରି ନଦୀ
ଯାଇ ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ରରେ ମିଶିଅଛି ।]

ସିଲଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସ୍ଲେଟ୍)—ସ୍ଲେଟ୍ ପଟା; ଯେପରି ସିଲ୍‌ରେ
Silaṭ ଲେଖିବା ପାଇଁ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରସ୍ତରର
सिलेट सिलेट ବା ମାଟିର ଫଳକ—Slate.

ସିଲହେଟ ଦେ. ବ (ନାମ)—ସିଲ୍‌ହଟ୍; ଆସାମ ପ୍ରଦେଶର
सिलहट ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ଓ ତହିଁର ରାଜଧାନୀ—
Sylhet; a district and town in Assam.
[ଦ୍ର—ଏହା ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ନଦୀ ବହିଯାଇ ବ୍ରହ୍ମ-
ପୁତ୍ରରେ ପଡ଼ିଅଛି । ଏଠାରେ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ମିଠା
କମଳାଲେମ୍ବୁ ମିଳେ ।] ଦେ. ବିଣ—ସିଲଟି (ଦେଖ)
Silaṭi (See)

ସିଲଟ୍ (ଟି) କମଳା—ଦେ. ବ—ସିଲହଟ୍ ଅଞ୍ଚଳର ମିଠା ଲେମ୍ବୁ—
Silaṭ (ṭi) kamalā Sweet orange of Sylhet.
ସିଲହେଟ କମଳା **सिलहट कमला**

ସିଲଟ୍ ଖଡ଼ି—ଦେ. ବ—ସିଲଟ୍ ପିନ୍‌ସିନ୍ (ଦେଖ)
Silaṭ khardi silaṭ pin-sin (See)
ସିଲେଟ ପେନସିଲ **सिलेट पेनसिल**

ସିଲଟ୍ ପଟା—ଦେ. ବ—ସ୍ଲେଟ୍ ଫଳକ—Slate.
Silaṭ paṭā ସିଲେଟ **सिलेट पटा**

ସିଲଟ୍ ପି(ପେ)ନ୍(ନି)ସିନ୍(ଲ୍, ନି, ଲି)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. Silaṭ pi(pe)n(ni)sin(l, ni, li) ସ୍ଲେଟ୍ ପେନ୍‌ସିଲ୍)—ସିଲେଟ ପେନସିଲ **सिलेट पेनसिल** ୧ । ସ୍ଲେଟ୍ ଉପରେ ଲେଖିବା (ସିଲଟ୍ ପି[ପେ]ନ୍ସିନ୍[ଲ୍, ନି, ଲି]—ଅନ୍ୟରୂପ) ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମାଟିର ଲେଖନୀ—1. Slate-pencil. ୨ । ଲେଖିବାର ଉପକରଣଦ୍ୱୟ-ସ୍ଲେଟ୍ ଓ ପେନ୍‌ସିଲ୍—
2. Slate and pencil.

ସିଲଟି—ଦେ. ବଣ—ଆସାମର ସିଲହଟ୍ ଅଞ୍ଚଳର—Belonging to
Silaṭi to Sylhet. (ଯଥା—ସିଲଟି କମଳା ।)
ସିଲହେଟୀ **सिलहटिया**

ସିଲନ୍ଦ(ନ୍ଧ)—ସଂ. ବ—ଶିଳନ୍ଦ (ଦେଖ)
Silanda(ndha) silinda (See)

ସିଲା—ବୈଦେ. ବ (ଆ. ସିଲହ୍)—୧ । ଜମିର କତା; ଜମିର ଖଣ୍ଡ—
Silā 1. A strip or plot of land. ୨ । ଲମ୍ବଖଣ୍ଡ
କିତା କମ୍ ଚଉଡ଼ାବିଶିଷ୍ଟ ଲମ୍ବା ଖେତ; ପଟି—2. A long or.
କିତା thin strip of land. ୩ । ଭାଗବାଣ୍ଟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଂଶୀଦାରର ହିସାବରେ ପଡ଼ିଥିବା ଜମିର ଚିହ୍ନିତ ଲମ୍ବା ପଟି—
3. A long strip or block of land allotted to each co-sharer in a partition. ପ୍ରାଦେ. ବ—୧ । (ବାଲେଶ୍ୱର) ଏକ ପ୍ରକାର ଲୁଣି ମାଛ—1. A species of sea-fish. ୨ । (ଗଡ଼ଜାତ) କୋବି (ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—2. Cabbage.

ସିଲା(ଲେ)ଇ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସିବ୍ ଧାତୁ)—
Silā(le)i ସୀବନ—Sewing.
ସେଲାଇ **सीलाइ**

ସିଲା(ଲେ)ଇ କରିବା—ଦେ. କି—ସିଇଁବା—To sew.
Silā(le)i karibā ସେଲାଇ କରା **सीलाइ करना**

ସିଲା(ଲେ)ଇ କଳ—ଦେ. ବ—ସିଇଁବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ର—
Silā(le)i kala Sewing machine.
ସେଲାଇଏର କଳ **सीलाइ कल**

ସିଲାଉଆର(ରି)—ବୈଦେ. ବଣ(ଫା)—୧ । ସିଲା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Silāuār(ri) 1. Relating to strips or allotments.
କିତାଓୟାରୀ ଦେ. କି. ବଣ—ସିଲା ସିଲା କରି—In strips.
कीतावार (ସିଲାଉଆର[ରି]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିଲା ଉଆରି ଜରିବ—ବୈଦେ. ବ(ଫା)—କତା କତା କରି ମାପିବା—The measre-
Silā uārī jariba ment of land by strips.
ସିଲା ଓୟାରୀ ଜରିବ **कितावार जरीब**
ସିଲା ଉଆର ମାପ, ସିଲା ଆର ଜରିବ, ସିଲା ଆର ମାପ } ଅନ୍ୟରୂପ

ସିଲା(ଲେ)ବସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସିଲାବସ୍)—ପାଠ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ; ଶିକ୍ଷାବିଭାଗର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପାଠ
Silā(le)bas
ସିଲେବସ **सिलेबस** ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସଙ୍କେତ ବା ତାଲିକା—Syllabus.

ସିଲି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଶଗଡ଼ ଚକ—
Sili Cart-wheel.

ସିଲିକ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସିଲ୍କ୍)—ସିଲ୍କ୍; ରେଶମ—Silk.);
Silik ବୈଦେ. ବଣ—ରେଶମୀ—Silk (as in silk cloth);
ସିଲକ **सिल्क** [ସିଲ୍କ—ଅନ୍ୟରୂପ] silken.

ସିଲି ଗୁଡ଼ି—ଦେ. ବ (ନାମ)—ବଙ୍ଗ ଲଟକ ପ୍ରାଣ୍ତୁଳକାର ଦାର୍ଜିଲିଙ୍ଗ୍ରି
Sili gurdi ଯିବା ରେଳପଥର ଗୋଟିଏ ଷ୍ଟେସନ୍—Siliguri, a
ସିଲିଗୁଡି **सिलि गुडि** railway station near Darjeeling.

ସିଲିଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ଶିଲିଙ୍ଗ୍)—ବ୍ରିଟିଶ୍‌ପ୍ରଚଳିତ ରୌପ୍ୟ
Siling ମୁଦ୍ରା—Shilling (coin.)
ସିଲିଙ୍ଗ **सिलिंग** (ସିଲିଂ-ଅଣ୍ଡିର ବନାନ)

ସିଲିନ୍ଦ(ନ୍ଧ)—ସଂ. ବ (ଅନ୍ୟରୂପ ଶିଳନ୍ଦ)—ଶିଳନ୍ଦ (ଦେଖ)
Silinda(ndha) Silinda. (See)

ସିଲିପ୍(ପି)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସ୍ଲିପ୍)—କାଗଜର ଛୋଟ ଖଣ୍ଡ—
Silip(pi) Slip of paper.
ସିଲ୍ପ **स्लीप**

ସିଲିବ(ଭ)ର୍—ବୈଦେ. ବ—ସିଲ୍‌ବର୍ (ଦେଖ)
Siliba(bha)r Sil-bar. (See)

ସିଲି ସିଲି—ଦେ. ବଣ ଓ କି ବଣ—ସ୍ମଲ୍ ସ୍ମଲ୍ (ପବନ)—Sweet
Sili sili and mild (breeze). [ଉ—ସିଲିସିଲି ପବନ
ଫୁରଫୁରେ **सनसन** ଝିଲିକେଇଲା । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ମଳ୍ପ ।]

ସିଲେଇ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ସିଲାଇ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Silei (etc) Silāi etc. (See)

ସିଲେକ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସିଲେକ୍ଟେଡ୍)—ନିର୍ବାଚିତ; ବଛା ହେ ଥିବା—Selected.
Silekṭ
ସିଲେକ୍ଟ **सिलेक्ट**

ସିଲେକ୍ଟ କମିଟି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସିଲେକ୍ଟ୍ କମିଟି)—ବୌଣ୍ଡିତ
Silekṭ kamiṭi ସଭାର ବହୁ ସଭ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବିଶିଷ୍ଟ ବିଷୟର
ସିଲେକ୍ଟକମିଟି ଅନୁଶୀଳନାର୍ଥ ନିର୍ବାଚିତ କେତେକ ସଭ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
सिलेक्टकमिटी ଗଠିତ ସମିତି—Select committee.

ସିଲେକ୍ଟ କରିବା—ବୈଦେ. କି.—ନିର୍ବାଚନ କରିବା—
Silekṭ karibā To select.
ସିଲେକ୍ଟ କରା **सिलेक्ट करना**

ସିଲେକ୍ସନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସିଲେକ୍ସନ୍)—୧ । ବହୁ ଲୋକ
Sileksan ବା ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରୁ ବଛାବଛି—1. Selection. ୨ । ବହୁ
ସିଲେକ୍ସନ୍ ପୁସ୍ତକରୁ ବା ଲେଖାରୁ ସମ୍ମାନିତ ଓ ଚମତ୍କାରିତ ସଙ୍କଳନ—
सिलेक्सन 2. Selection of passages or extracts from various sources.

ସିଲେକ୍ସନ୍ କମିଟି—ବୈଦେ. ବ୍ଯ (ଇଂ)—ଯେଉଁ କମିଟି ଚୌଣସି
Sileksan kamiṭi କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ବହୁ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଉପଯୁକ୍ତ
ସିଲେକ୍ସନ କମିଟି ବ୍ୟକ୍ତି ବାଛନ୍ତି—Selection committee.
सिलेक्सन कमिटि

ସିଲେଟ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ—ସିଲଟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sileṭ (etc) Silaṭ etc. (See)

ସିଲୋନ୍—ବୈଦେ. ବ (ନାମ) (ଇଂ. ସିଲୋନ୍; ଫ୍ରେ. ସିଂହଳ)—
Silon ସିଂହଳଦ୍ୱୀପ; ଲଙ୍କା—Ceylon.
सिलोन सिलोन

ସିଲ୍କ୍—ବୈଦେ. ବ ଓ ବିଣ—ସିଲିକ୍ (ଦେଖ)
Silk Silik. (See)

ସିଲ୍ପ୍(ଲ୍ପି)—ବୈଦେ. ବ—ସିଲିପ୍ (ଦେଖ)
Silp(lpi) Silip. (See)

ସିଲ୍ଭର୍—ବୈଦେ. ବ—ସିଲ୍‌ବର୍ (ଦେଖ)
Silbhar Sil-bar. (See)

ସିଲ୍ଲା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ)—୧ । ବିଦାୟ—1. Leave to go
Silla away. ୨ । ଅନୁମତି—2. Permission.

ସିଲ୍ଲା ହେବା—ପ୍ରାଦେ [ଗଞ୍ଜାମ] କ୍ରି—ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କରିବା—
Silla hebā To take leave.

ସିଲ୍ଲିଙ୍ଗି ଦେବା—ପ୍ରାଦେ [ଜୟପୁର] କ୍ରି. [ତେ. ସିଲ୍ଲିଂଗି]—ପାଙ୍ଗିବା
Sillingi debā (ଦେଖ)—Pāngibā. (See)

ସିଲ୍ହକ—ସଂ. ବ—ଶିଳାରସ [ହି. ଶ]
Silhaka Benzoin; styrax.
[ସିଲ୍ଭ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସିସ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଶିଶ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sis (etc) Śiś etc. (See)

ସିଶୁ(ସୁ)—ଦେ. ବ [ସଂ. ଶିଂଶପା]—୧ । ଶିଶୁ [ଦେଖ]—
Sisu(su) 1. Śiśu 5. (See) ୨ । ଶିଂଶପା ଗଛ—2. The
शिशु शिशुक sissoo tree,

ସିଷର—ଦେ. ବ [ସଂ. ଶୁଷିର]—ସିଟି; ସିଟି ମାରିବା ଯନ୍ତ୍ର—
Sishara सिटी सिठी A whistle.

ସିଷାଧୟିଷା—ସଂ. ବ [ସାଧ୍ ଧାତୁ+ ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍+ଭାବ. ଅ+
Sishādhayishā ଆ]—ସାଧନ କରିବାର ଇଚ୍ଛା—
A desire to accomplish.

ସିଷାଧୟିଷୁ—ସଂ. ବିଣ [ସାଧ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ. ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ.
sishādhayishu ଉ]—ସାଧନେଚ୍ଛୁ—Desirous of
accomplishing.

ସିଷୁମ୍ନା(ନା)—ପ୍ରା. ବ [ପଦ୍ୟ]—ସୁଷୁମ୍ନା [ଦେଖ]
Śishumuṇā(nā) Sushumṇā. [See]

ସୁଷୁମ୍ନା [ଇ—ପିଅଁଳା ଯମୁନା ନଦୀ ଅଟେ, ସିଷୁମ୍ନା ସରସ୍ୱତୀ ସ୍ରୋ
सिसुमणा ତୋଳ । ପ୍ରାଚୀ. ପରତେ ଗୀତା ।]

ସିଷୁମ୍ନା[ମ୍ନା]—ଦେ. ବ [ପଦ୍ୟ] – ସୁଷୁମ୍ନା [ଦେଖ]
Sisbumṇā[mnā] Sushumṇā. [See]

ସୁଷୁମ୍ନା [ଇ—ଇଅଁଳା ପିଅଁଳା ସିଷୁମ୍ନା ଭଳି । ପ୍ରାଚୀ. ପରତେ
सिसुमणा ଗୀତା ।]

ସିସଲ—ବୈଦେ. ବ [ଅ. ସିଲ୍ ସିଲ]—୧ । ବ୍ୟବସ୍ଥା—
Sisala 1. Arrangement. ୨ । ନିଷ୍ପତ୍ତି; ମୀମାଂସା—
ବ୍ୟବସ୍ଥା 2. Decision. ବୈଦେ. ବିଣ—ମୀମାଂସିତ—
सिलसिला Decided; settled.

ସିସା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ [ସଂ. ଶୀସକ]—ଶିଶା ଇତ୍ୟାଦି [ଦେଖ]
Sisā (etc) Śisā etc. [See]

ପ୍ରାଦେ [ବୌଦ] ବ—ଉଡ୍ଡ୍ ପେନ୍ସିଲ୍—Wooden
pencil.

ସି[ସିଂ,ସିଁ]ସି—ବୈଦେ. ବ [ଫା. ଶିଶି]—ଶିଶି [ଦେଖ]
Si[sim,siñ]si Śiśi. [See]

ସିସି(ସେ)ରୋ—ବୈଦେ. ବ[ଲାଟିନ୍ ନାମ]—ରୋମର ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ବାଗ୍ମୀଜନ
Sisi(se)ro ପଣ୍ଡିତ ଓ ବାଗ୍ମୀଶ୍ରେଷ୍ଠ—The great orator
सिसोरो Cicero. [ଇ—ଏହାଙ୍କର ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀ: ପୂ:୧୦୬ ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁ
ଖ୍ରୀ: ପୂ:୪୩ ଅବ୍ଦରେ । ଏ ବ୍ୟବହାରଜୀବୀଭାବ ଅବଲମ୍ବନ
କରି ନିଜ ବାଗ୍ମିତାର ଉନ୍ନତି ସାଧନାର୍ଥ ଗ୍ରୀସ୍‌କୁ ଯାଇ
ସେଠାରେ ବହୁ ପଣ୍ଡିତଙ୍କଠାରୁ ବାଗ୍ମିତା ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ
ଏବଂ ୫୦ ବର୍ଷ ବୟସରେ ରୋମ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଏକ
ପ୍ରଦେଶର ଶାସନକର୍ତ୍ତା [Consul] ରୂପେ ମନୋନୀତ
ହୋଇଥିଲେ । ଯେବେ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ଚକ୍ରାନ୍ତରୁ ଜଣେ
ସ୍ୱଦେଶ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଥିଲେ, ତାହା ପୁଣି ଦେଶକୁ ଫେରି
ଆସିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଶତ୍ରୁମାନେ ସିଜର୍‌ଙ୍କ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡରେ
ଏ ଲିପ୍ତ ଥିବାର ପ୍ରମାଣିତ କରିବାରୁ ଏହାଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚତର
ଦଣ୍ଡାଜ୍ଞା ହେଲା ଏବଂ ଏ ଦଣ୍ଡ ଏଡ଼ିବା ନିମନ୍ତେ ପଳାଇ
ଯାଇ ଯାଇ କାଳରେ ଶତ୍ରୁମାନେ ଏହାଙ୍କ ଶିରଶ୍ଛେଦନ
କଲେ । ଏହାଙ୍କର ବାଗ୍ମିତାପୂର୍ଣ୍ଣ ବକ୍ତୃତାମାନ ଯାବତୀୟ
ସଭ୍ୟ ଭାଷାରେ ଅନୁବାଦିତ ହୋଇ ୨୦୦୦ ବର୍ଷ ପରେ
ମଧ୍ୟ ଆଜି ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ବହୁ ସମାଦର ଲାଭ କରୁଅଛି ।]

ସିସୃକ୍ଷା—ସଂ. ବ (ସୃଜ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍+ଭାବ. ଅ+ ଆ)—
Sisṛukshā ସର୍ଜନ ବା ନିର୍ମାଣ କରିବାର ଇଚ୍ଛା—
Desire to create.

ସିସୃକ୍ଷୁ—ସଂ. ବିଣ (ସୃଜ୍ ଧାତୁ+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Sisṛukshu ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ; ନିର୍ମାଣ କରିବାକୁ ଅଭିଳାଷୀ
—Desirous of creating.

ସିସୋଦିୟା—ଦେ. ବିଣ—ସିସୋଦିୟା କୁଳର—Belonging to
Sisodiya the Sisodiyā clan of the Rajputs.
सिसोदीय सीसोदिय

ସିଶୋଦିୟା—ଦେ. ବ—ଗୁହଲୋତ ରାଜପୁତମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶାଖା—A celebrated branch of the Rajputs. [ଦ୍ର—ରାଜପୁତନାର ସିଶୋଦ ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ଏ ଶାଖାର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ବହୁ ଦିନ ବାସ କରିଥିବାରୁ ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନର ନାମ ଅନୁସାରେ ଏ ଶାଖାର ନାମ ହୋଇଅଛି । କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏମାନଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସର୍ବୋଚ୍ଚ । ଚିତୋର ଏମାନଙ୍କ ପ୍ରାଚୀନ ରାଜଧାନୀ ଓ ଉଦୟପୁର ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜଧାନୀ । ଏମାନେ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବଂଶଧର ବୋଲି କଥିତ । ଏମାନେ ପ୍ରଥମେ ଗୁଜୁରାଟର ବଲ୍ଲଭୀପୁରରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ, ପରେ ଚିତୋରର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜାଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ସେଠାରେ ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କଲେ । ମୁସଲମାନ୍ ଓ ମୋଗଲ୍ ରାଜତ୍ୱ କାଳରେ ମଧ୍ୟ ଚିତୋର ହିନ୍ଦୁ ରାଜଶକ୍ତିର ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥାନ ଥିଲା । ଏ ବଂଶର ରାଜାମାନଙ୍କ ଉପାଧି ରାଣା । ରାଣା ସମର ସିଂହ, ରାଣା କୁମ୍ଭା, ରାଣା ସଂଗ୍ରାମ ସିଂହ ମୁସଲମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବୀରତା ସହକାରେ ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିଲେ । ରାଣା ପ୍ରତାପ ସମ୍ରାଟ୍ ଅକବରଙ୍କ ବଶତା ସ୍ୱୀକାର କରି ନଥିଲେ । ଉଦୟପୁର ରାଜ୍ୟ (୧୨୬୧୦ ବର୍ଗ ମାଇଲ, ଲୋକ ସଂଖ୍ୟା ୧୩ ଲକ୍ଷ)ର ମହାରାଣା ଏହି ବଂଶୀୟ ଅଟନ୍ତି—ହିନ୍ଦି-ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ସିସ୍ତ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଶିଷ୍ଟ)—୧ । ଯନ୍ତ୍ରାଦି—1. Implements. ୨ । ଶିଷ୍ଟ; ଉପାୟ—2. Means. ୩ । କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନର ଯନ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର ଉପାୟ—3. Means employed for accomplishment of an end.

Sista
ସିସ୍ତ

ସିସ୍ତି—ବୈଦେ. ବ (ଫା, ସିସ୍ତୀ)—ମାପିବା ଡେଲ୍ ସଙ୍ଗେ ଭୂମିରେ ପୋତିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବା ଲୁହାର ପିନ୍—Iron pins used with the surveying chain.

Sisti
ସିସ୍ତି ସିସ୍ତୀ

ସିସ୍ତୁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ (ଇଂ. ସେସ୍)—ଭୂମିକର; ଖଜଣା—Land cess.

Sistu

ସିହ୍‌ନିବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଦୂର ଗୁଡ଼ିକ ଭର୍ତ୍ତି କରିବା—To ram in things together into a narrow receptacle.

Sih-nibā

ସିହଳ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଶୈଳ)—ଶିଅଳ (ଦେଶ)

Sihala

Siala (See)

ସିହ୍ନା—ବୈଦେ. ବ—୧ । (ଫା. ସୀହା) ଜମା ଖରଚ ବହି—1. Account book. [ଦ୍ର—ଏହି ହିସାବ ବହିରେ ଜମା ଓ ଖରଚ ଲେଖାଯାଏ ।]

Sihā
ସେହା ସିହ୍ନା

ସିୟା ୨ । ସିହା; ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର ସମ୍ପ୍ରଦାୟବିଶେଷ—2. A sect of Mohommedans; the Sihā. [ଦ୍ର—ମୁସଲମାନ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନେ ପ୍ରଧାନ ଦୁଇ ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ବିଭକ୍ତ; ଯଥା—ସିହା ଓ ସୁନ୍ନୀ । ଇସଲାମ ଧର୍ମର ନେତା ବା ଗୁରୁ(ଇମାମ୍) ଜଣେ, ଏହି ସଂଜ୍ଞାରେ ଦୁଇ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ମତଭେଦ ଅଛି । ସୁନ୍ନୀମାନେ କହନ୍ତି ଯେ, ଯାହାଙ୍କୁ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ନେତା ପଦରେ ମନୋନୀତ କରନ୍ତି ସେ 'ଇମାମ୍'; କିନ୍ତୁ ସିହାମାନେ କହନ୍ତି ଯେ, ମହମ୍ମଦଙ୍କ ଶିଷ୍ୟାନୁଶିଷ୍ୟ କ୍ରମେ 'ଇମାମ୍' ଅଟନ୍ତି । ସିହା ଓ ସୁନ୍ନୀମାନଙ୍କର ଆଇନ୍ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ । ସିହାମାନଙ୍କ ଆଇନ୍ କୋରାନ୍ ଓ ଶିଷ୍ୟାନୁଶିଷ୍ୟ କ୍ରମେ ପୁରୁଷପରଂପରା ଚଳୁଥିବା ମହମ୍ମଦଙ୍କ ଉପଦେଶ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । କିନ୍ତୁ ସୁନ୍ନୀମାନଙ୍କ ଆଇନ ଏହି ଦୁଇ ଭିତ୍ତି, ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ଟୀକା ଓ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କର ସ୍ୱାଧୀନ ବିଚାର ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ।

ମହମ୍ମଦୀୟ ହିଜରୀ ସନର ଦ୍ୱିତୀୟ ଶତାବ୍ଦୀରେ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ଶିଷ୍ୟାନୁଶିଷ୍ୟକ୍ରମେ ୬ଷ୍ଠ ସ୍ଥାନୀୟ ଜଫର୍-ଅସ୍-ସାଦିକ୍ ସିହା ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ ।

ସିହାମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଉପସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଅଛି; ଯଥା—ଅସ୍‌ନା ଅଶାରିୟା ବା ଇମାମିୟା (ଏମାନେ ପୁଣି ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ—ଅସ୍ଲ, ଅକ୍‌ବରୀ), ମୁତାଜାଲ୍ଲ, ଇସ୍‌ମାଇଲିଆ । ବୋମ୍ବେ ପ୍ରଦେଶର 'ଖୋଜା', 'ବୋହ୍ରା' ଆଦିଙ୍କ ଛଡ଼ା ଭାରତର ଅଧିକାଂଶ ମୁସଲମାନ ସୁନ୍ନୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଭୁକ୍ତ ।

ସିହା ଓ ସୁନ୍ନୀଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିବାର ଗୋଟିଏ ସହଜ ଚିହ୍ନ ଏହି ଯେ, ସିହାମାନେ ନମାଜ୍ ପଢ଼ିଲା ବେଳେ ଦୁଇ ହାତକୁ ଦୁଇ କାନରେ ସିଧା କରି ଓହଳାଇ ରଖନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସୁନ୍ନୀମାନେ ଦୁଇ ହାତକୁ ସାମନା ପାଖରେ ଯୋଡ଼ି କରି ନମାଜ ପଢ଼ନ୍ତି ।

ସିହାମାନେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମତୁଲବର୍ତ୍ତୀ ସଗୋତ୍ର (agnate, ଯଥା—ଘୌତ୍ର) ଓ ଅସଗୋତ୍ର (cognate; ଯଥା—ଦୌହିତ୍ର)ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ସମାନରୂପେ ବଣ୍ଟନ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସୁନ୍ନୀମାନେ କେବଳ ସଗୋତ୍ର ପୁରୁଷ—ଉତ୍ତରାଧିକାରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ପତ୍ତି ବଣ୍ଟନ କରନ୍ତି ।

ସିହା ଓ ସୁନ୍ନୀ ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ନିୟମ କେବଳ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଖାଟେ ନାହିଁ; ଯଥା—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପିତା, ମାତା, ପୁତ୍ର, କନ୍ୟା, ସ୍ୱାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ।]

Sihā
ସିହା ସେହା

ସିଖ ସିଖା—ଦେ. ବ (ସଂ. ଶିଖା)—ଅଗ୍ରଭାଗ—Top.

ସିହାଇ—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସିହାଇ)—ସ୍ୟାହି; ଲେଖିବାର କାଳି; ମସି—Writing ink.

Sihāi
ସେହାଇ ସ୍ୟାହୀ

ସିହାଇ ଘଡ଼ି—ଦେ. ବ—ମସ୍ୟାଧାର; କାଳି ଘଡ଼ି; ଦୁଆତ—Inkpot.

Sihāi ghardi
ସେହାଇ ଦୋୟାତ ଦ୍ୱାତ
(ସିହାଇ ଦୁଆତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସିହା ଉଆରଜା—ବୈଦେ. ବ (ଜମିଦାରୀ ହିସାବ)—ଯେଉଁ ସିହାରେ ଉଭୟ ଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଜମା ଓ ଖରଚମାନ ପୃଥକ ପୃଥକ୍ ହେଡଙ୍କ ତଳେ ଲେଖାଯାଏ—Account

Sihā uārijā
ସିହା ଓୟାରିଜା

ସେ ବାରିଜା (ସିହା ଉଆସିଲ୍[ଲି] ବାକି—ଅନ୍ୟରୂପ) book showing receipts and expenditures entered under different items or headings.

ସିହା ଉଆସିଲ୍(ଲି) ବାକି—ଦେ. ବ (ଜମିଦାରୀ ସିରସ୍ତା)—ଜମିଦାରୀ ହିସାବ ବାକି ହା ବସୁଲ ବାଁକୀ (ସିହା ଉସିଲ୍[ଲି] ବାକି—ଅନ୍ୟରୂପ) Sihā uāsil(li) bāki Zemindary account showing the current year's account of every tenant and respective due after deducting the payments made by the tenant. [ଉ—ବର୍ଷକ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଜା ଯେତେ ଖଜଣା ଦେଇଥାଏ, ଏଥିରେ ତାହା ଲେଖା ଯାଇ ଗତ ବର୍ଷର ହିସାବ ଗଡ଼ାଣ କରାଯାଇ ସନ ଅଖରକୁ ଛଡ଼ି ପ୍ରଜା ଉପରେ କେତେ ବାକି ରହିଲା, ତାହା ଦେଖାଇ ଦିଆଯାଏ ।]

ସିହାଁ—ଦେ. ବ—ସିଆଁ (ଦେଖ)— Sihāñ Siāñ (See)

ସିହାଁଇ(ଇଁ)ବା—ଦେ. କି—ସିଆଁଇବା (ଦେଖ) Sihāñi(iñ)bā Siāñibā (See)

ସିହା କରିବା—ଦେ. କି—୧ । ହିସାବ ବହିରେ ଜମା ଖରଚ ଲେଖିବା ସିହା କରା ସେହା କରନା, (ସିହା ଚଢ଼ା[ଢ଼େ]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) Sihā karibā 1. To enter receipts and expenses in the account book. ୨ । ଜମା ଧନକୁ ହିସାବରେ ଲେଖିବା—2. To enter a receipt in the account book

ସି(ସିଂ, ସିଁ)ହାଣ(ଣା) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସଜ୍ଞାନ)—୧ । ସିଆଣ(ଣା) (ଦେଖ)—ସୟାନ ସୟାନା Si(sim, siñ)hāṇa(ṇ) 1. Siāṇa(ṇā) (See) [ଉ—ସିହାଣ ବିଷୟରେ ମୋତେ ନ କରିବ ଦୟା—ଭଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସ୍ମରଣ ।] ୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. Best. [ଉ—ଯୁଦ୍ଧରେ ଭୋଳ ହୋଇ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସିହାଣ । ରଖିଲେ ମାତ୍ର ପାଣ୍ଡ୍ୟ ନୃପତିଙ୍କ ପ୍ରାଣ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।]

ସି(ସିଂ, ସିଁ)ହାଣିଆ(ଆଁ) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ସିଆଣ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Si(sim, siñ)hāṇiā(āñ) (etc) Siāṇa etc (See). [ଉ—ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅତି ତ ଅଟେ ସିହାଣିଆଁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅଦି ।]

ସିହାଣୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—'ସିହାଣ'ର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ— Sihāṇī Feminine of 'Sihāṇa'. (ଉ—ଅସତର୍କେ କେବେ ଦେଖିଲେ ସିହାଣୀ—କାବ୍ୟକୁ ରାଗ-ତରଙ୍ଗ । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତିକେଶରୀ ।)

ସିହାଭୁକ୍ତ— ଦେ. ବିଣ—ସିହାରେ ଲେଖା ହୋଇଥିବା— Sihābhukta Entered in the accounts. ସେହା ଭୁକ୍ତ ସେହାଭୁଗତାନ

ସିହାର(ରା) ହାର—ଦେ. ବ—ଶିଂଘଡ଼ା ହାର (ଦେଖ) Sihāra(rā) hāra Simghardā hāra. (See)

ସିହୁଣ୍ଡ—ସ. ବ—ସ୍ନୁହୀ ବୃକ୍ଷ (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ); ସିଜୁ (ଦେଖ) Sihuṇḍa Sijhu. (See)

ସିହ୍ନା—ଗ୍ରା. ଅ—ସିନା (ଦେଖ)—Sinā. (See) (ଉ—ଲ୍ଲହୁ ଲ୍ଲହୁ ଲ୍ଲହୁ ସିହ୍ନା ଅଟଇ ସେ ଘୁଅ । ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମକରୂପଣ ଗୀତା ।) Sihnā

ସିହ୍ଳ—ସ. ବ (ସ୍ନିହ୍. ଧାତୁ=ସ୍ନିଗ୍ଧ ହେବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଲ; ଭାବାଳନ) ୧ । ଧୂପରେ ବ୍ୟବହୃତ ଗନ୍ଧଦ୍ରବ୍ୟ ବିଶେଷ [ସିହ୍ଳକ—ଅନ୍ୟରୂପ] (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ); ଲୋବାନ୍; ଏକପ୍ରକାର ସିହ୍ଳା ଗୁଣ୍ଡ—1. Olibanum. ୨ । ଶିହ୍ଳକ—2. Liquid amber. ଶିଲାରସ

ଫା. ଶଲ୍ଲରସ, ଅ. ମୋଆଇଏ ସାଇଲ୍

ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ—ଭୁରୁଷ୍ଟ, ପିଣ୍ଡକ, ଯାବନ, ପିଣ୍ୟାକ, କପିତ୍ରଫଳ, କପିବାଚକ, କପିତୈଳ, ତୈଳାଖ୍ୟ, ଯାବ, ଯାବକ, ସଲ୍ଲକୀଦ୍ରବ, ଶିହ୍ଳକ, ପିଷ୍ଟକ, ତୈଳପର୍ଣ୍ଣୀ, ବୃକଧୂପ, କୃପ୍ତଧୂପ ।

ସିହ୍ଳକା—ସ. ବ—ଶଲ୍ଲକୀ (ଦେଖ) Sihlakī Śallkaī. (See) [ସିହ୍ଳଭୂମିକା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଶଲଇ, ଶଲାଇ ଶଲଇ, ଶଲ୍ଲକ

ସିହ୍ଳା(ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ—ସିଲ୍ଲ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Sihlā (etc) Silā. etc (See)

ସୀଉକାର—ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ସ୍ୱୀକାର)—୧ । ସ୍ୱୀକାର; ସମ୍ମତି— Siukāra 1. Consent. [ଉ—ଭୁମ୍ବର ସୀଉକାର ହେଲେ ସ୍ୱୀକାର ସିନା ଏହା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।] ୨ । କରଣ ସ୍ୱୀକାର ସମାଜରେ ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ କନ୍ୟାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଉଭୟ ପକ୍ଷ ପରସ୍ପର ଉପଢ଼ୌକନ ବିନିମୟ ଓ ଆଦାନ—2. The ceremony of formal betrothal before marriage (amongst the Karaṇas of Orissa). ୩ । କରଣ ସମାଜର 'ସ୍ୱୀକାର' ଉତ୍ସବରେ କନ୍ୟାଘରୁ ବରଘରକୁ ପଠାଯିବା ଦ୍ରବ୍ୟ—3. Sending of presents from the betrothed bride to the bridegroom.

ସୀଉକାର କରିବା—କ୍ରି. କି—ସ୍ୱୀକାର କରିବା (ଦେଖ) Siukāra karibā Swikāra karibā. (See) ସ୍ୱୀକାର କରା ସ୍ୱୀକାର କରନା

ସୀଉକାର ସନମତି—ଗ୍ରା. ବ (ସହଚର)—କରଣ ସମାଜରେ ବର ଓ କନ୍ୟାଙ୍କର ବିବାହ ବିଷୟରେ ବିନିମୟ ସ୍ୱୀକାର ସମ୍ମତି ହେବା ପରେ ବର ପକ୍ଷ ଓ କନ୍ୟା ପକ୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଦିଆନିଆ ହେବା ଦ୍ରବ୍ୟ—Mutual exchange of presents between the betrothed bride and the bridegroom. Siukāra sanamati ସ୍ୱୀକାର ସମ୍ମତି

ସୀଉକାରିଆ—ଦେ. ବ—କରଣ କୁଳରେ ବିବାହ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ହେବା ବ୍ୟକ୍ତି—The negotiator or middle-man in a marriage in the 'Karaṇa' society. (ଉ—ବରେ ଚନ୍ଦନ, ତୁ ସବୁ ସକଳ ଘଟକ Siukāriā ଘଟକ

ସାଜଲ ଜଉ ସାଉଲ୍ଲଣି ? ସୀତ୍ତାଣ୍ଡଅ ଏବୁ ପଡ଼ିଅ ଯିବେ ପଣ୍ଡ । ଉଚ୍ଚାଣ୍ଡଚରଣ ଯୌତ୍ତକ ।)

ସୀକ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ସେଚନ କରିବା—1. To sprinkle.
Sīk (root) ୨ । ସେଚିବା—2. To foment.

ସୀକର—ସ. ବ ('ଶୀକର'ର ଅନ୍ୟରୂପ; ସୀକ୍, ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅର)—
Sīkara ୧ । ସୂକ୍ଷ୍ମ ଜଳବିନ୍ଦୁ—1. Spray; minute water-particles ୨ । ବାୟୁପ୍ରେରିତ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଜଳକଣା—2. Minute particles or spray of water driven by the wind. ୩ । (+ଜଳିଅର) ବୁଣ୍ଡାଝଡ଼ା ବୃଷ୍ଟି—3. Drizzle; rain in minute drops ୪ । ବାୟୁ—4. Air; wind.

ସୀକର ଶୀତ—ସ. ବଣ (ଶୟା ତତ୍)—୧ । ଜଳକଣା ଦ୍ୱାରା
Sīkara sīta ଶୀତଳ—1. Cooled with water spray. (ଉ—ଦ୍ୱରିତ ବଧୂ ମୋହ ବିନାଶ ଅଶେ, ସୀକର-ଶୀତ ବାୟୁ ପେଶିଲେ ପାଶେ । ମଧୁସୂଦନ. ସୀତା-ଜନବାସ [ଜନ୍ମତାବଳୀ] ।) ୨ । ଜଳକଣା ପରି ଶୀତଳ—2. Cool like spray.

ସୀକାର—ପ୍ରାକୃତ (ଶବ୍ଦଅଳ) ବ—୧ । ସ୍ୱୀକାର—1. Promise;
Sīkāra agreement. ୨ । ମାଂସ—2. Meat. ୩ । ଗାରମ୍ବ—3. Hunting

ସୀ(ତ)—ସ. ବ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଜିହ୍ୱା ଓ ଦନ୍ତ ଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚାରିତ
Sīt(ta) ସୀତ୍ ଧ୍ୱନି—Whistling sound produced by the tongue and teeth

ସୀତ୍(ତ)କାର—ସ. ବ (ସୀତ୍, ସୀତ=ଅବ୍ୟକ୍ତ ମଧୁର ଧ୍ୱନି+କୃ,
Sīt-(ta)kāra ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ଅବ୍ୟକ୍ତ ମୁଖଶବ୍ଦ ବିଶେଷ; [ସୀତ୍‌କୃତ(ତ)—ଅନ୍ୟରୂପ] ବିପରୀତକାମାନନ୍ଦର ଜିହ୍ୱା ଓ ଦନ୍ତ ସାହାଯ୍ୟରେ ଉତ୍ପନ୍ନ 'ସୀତ୍'ରୂପ ଅବ୍ୟକ୍ତ ଶବ୍ଦ; ଉତ୍ତମା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ରମଣାଦି କାଳରେ ଅନୁଭବଗଳିତ ସୁଖବ୍ୟଞ୍ଜକ ଅସ୍ଫୁଟ ମଧୁର ଶବ୍ଦ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—Sweet whistling sound heard from the mouth of amorous women during orgasm in coition.

ସୀତ୍‌କୃତ—ସ. ବଣ—କୃତ ସୀତ୍‌କାର—Making a whistling
Sīt-kṛuta amorous sound during coition.
ସଂ. ବ—ସୀତ୍‌କାର (ଦେଖ)—Sīt-kāra. (See)
(ସୀତକୃତ- ଅନ୍ୟ ବ, ରୂପ)

ସୀତ(ତ୍ୟ)ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବ (ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ସୀତା ଦେବୀ; ରାମପତ୍ନୀ—
Sīta(tya)yā Sītā; the wife of Rāma. (ଉ—ସୀତା ଅଶ୍ରମ କର ନାରାୟଣ, ଜନା ସୀତୟା ରାମାଶ୍ରମ । ଲଳିତାଂ ସୀତିୟା ଭାଗବତ ।) ବେ. ବ—'ସୀତା'ର ଡାକ ନାମ—Nickname of 'Sītā'.

ସୀତ(ତ୍ୟ)ୟା ଠାକୁରାଣୀ, ସୀତ(ତ୍ୟ)ୟା ଦେବୀ
ସୀତ୍ୟା, ସୀତ୍ୟା ଦେବୀ, ସୀତ୍ୟା ଠାକୁରାଣୀ } —ଅନ୍ୟରୂପ

ସୀତା—ସଂ. ବ—[ସି- ଧାତୁ=(ଭୂମି) ଖନନ କରିବା+କର୍ମ. ତ,
Sītā +ଆ, ଭାବାଚନ); ଅନ୍ୟରୂପ ଶୀତା]—୧ । ଲାଙ୍ଗଳ ପଦ୍ଧତି; ଲାଙ୍ଗଳ ଦ୍ୱାରା ଭୂମିରେ ଖୋଳ ହୋଇଯିବା ଗାର; ଲାଙ୍ଗଳପଦ୍ଧତିର ଗଭୀର ରେଖା—1. Furrow made by the plough. ୨ । (+ଜଳିଅ) ସ୍ୱର୍ଗଗଙ୍ଗା; ମନ୍ଦାକିନୀର ଶାଖା ବିଶେଷ—2. Name of a branch of the Ganges said to flow in the heaven. ୩ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ (ଧ୍ୱନି ମଞ୍ଜରୀ)—3. The Goddess Lakshmī. ୪ । ଉମା; ପାର୍ବତୀ (ଧ୍ୱନିମଞ୍ଜରୀ) —4. Pārbatī. ୫ । ଶସ୍ୟାଧି ଦେବତା (ଧ୍ୱନିମଞ୍ଜରୀ) —5. The Deity presiding over the corn. ୬ । ମଦିରା (ବିଜଳିଘଣ୍ଟା)—6. Wine. ୭ । ଗଙ୍ଗା ସ୍ରୋତ (ଶବ୍ଦମାଳା)—7. The current of the river Ganges. ୮ । (ନାମ) (ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ବୈଦେହୀ; ମୈଥିଲୀ (ସୀତା ବା 'ସୀତାମୁଖ' ବା ଜାନକୀ, ଧରଣୀସୁତା, ଭୂମିସମ୍ଭବା ।] ଲାଙ୍ଗଳପଦ୍ଧତିରୁ ମିଳି ଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି) ଜନକରାଜନନ୍ଦିନୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପତ୍ନୀ—8. The wife of Rāmachandra. [ଦ୍ର—ମିଥିଳାପତି ଜନକ ଲାଙ୍ଗଳଦ୍ୱାରା ଯଜ୍ଞ ଭୂମି ଚାଷ କରିବା ସମୟରେ ଲାଙ୍ଗଳପଦ୍ଧତିରୁ ଗୋଟିଏ ଶିଶୁ କନ୍ୟାଙ୍କୁ କେଶାଗ୍ର ଶୁକ୍ଳ ନବମୀ (ରାମନବମୀ) ମଙ୍ଗଳବାର ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ ପାଇଥିଲେ ଏବଂ 'ସୀତା'ରୂ ଏହାଙ୍କୁ ପାଇ ଥିବାରୁ ଏହାଙ୍କ ନାମ 'ସୀତା' ରଖିଲେ । ସୀତା ଅଯୋନି-ସମ୍ଭବା ବୋଲି ଖ୍ୟାତା । ସୀତା ଯୁବତୀ ହେବାରୁ ଜନକ ଗୋଟିଏ ଶିବଧନୁ ରଖି ଏହି ପଣ କଲେ ଯେ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଉକ୍ତ ଧନୁକୁ ଅକର୍ଷଣ କରି ଅଖଣ୍ଡ କରିବେ, ସେ ତାଙ୍କୁ ଉକ୍ତ କନ୍ୟା ସମର୍ପଣ କରିବେ । ଏହି ପଣ ଶୁଣି ନାନା ଦେଶରୁ ରାଜଗଣ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ; କିନ୍ତୁ ଉକ୍ତ ଧନୁକୁ ଅକର୍ଷଣ କରିବା କଥା ଦୂରେ ଥାଉ, କେହି ତାକୁ ଭୂମିରୁ ଉଠାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଏହି ସମୟରେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଋଷି ତାଙ୍କ ଆଶ୍ରମରୁ ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ଦଶରଥଙ୍କ ନିକଟରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ଆଣିଥିଲେ । ସେହି ଧନୁର୍ଭଙ୍ଗ ସଭା ଦେଖିବା ପାଇଁ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର କୁମାରଦ୍ୱୟଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ଦେଇ ମିଥିଳାକୁ ଆସି ଥିଲେ । ସମବେତ ରାଜନ୍ୟବର୍ଗ ସେ ଧନୁକୁ ଉଠାଇ ନ ପାରିବାରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ଧନୁ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଧନୁକୁ ଟେକି ସେଥିରେ ଗୁଣ ଦେବା ପାଇଁ ଅକର୍ଷଣ କରୁ କରୁ ଧନୁଟି ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଜନକ ଏଥିରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଦଶରଥଙ୍କ ଡକାଇ ସୀତାଙ୍କ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ କନ୍ୟା ଉର୍ମିଳା ଓ ଭ୍ରାତୃଦ୍ୱୟ ମାଣ୍ଡବୀ, ଶ୍ରୁତକୀର୍ତ୍ତିଙ୍କୁ ଯଥାକ୍ରମେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ଭରତ ଓ ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କୁ ସମର୍ପଣ କଲେ । ସୀତାଙ୍କୁ ଦେଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପିତାଙ୍କ ସହିତ ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ଫେରିଯିବା ସମୟରେ ବାଟରେ ପରଶୁରାମ ତାଙ୍କୁ ବାଧା ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରାଜିତ ହୋଇ ସେଠାରୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ

ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରାଜ୍ୟକୁ ଫେରିଯାଇ ସୀତାଙ୍କ ସହିତ ସୁଖରେ ରହିଲେ । ସୀତା ନିଜ ଗୁଣରେ ଶାଶୁ, ଶ୍ୱଶୁର, ସ୍ୱାମୀ ଓ ରାଜ୍ୟର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ କଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଦଶରଥ ବୃଦ୍ଧ ହେବାରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ 'ଯୌବରାଜ୍ୟ' ଦେବାଯାଇଁ ଘୋଷଣା କରି ତହିଁର ସମସ୍ତ ଆୟୋଜନ କଲେ । ଉକ୍ତ ଉତ୍ସବର ପୂର୍ବଦିନ ରାତିରେ ମନ୍ଥରାନାମ୍ନୀ ଦାସୀର ପ୍ରରୋଚନାରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବିମାତା ଭରତଜନନୀ କୈକେୟୀ ଦଶରଥଙ୍କୁ ଅକଳରେ ପକାଇ ପୂର୍ବଅଙ୍ଗୀକୃତ ଦୁଇଟି ବର ଦେବା ପାଇଁ ସତ୍ୟ କରାଇ ନେଲେ ଯେ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ୧୨ ବର୍ଷକାଳ ବନବାସୀ ହେବେ ଓ ଭରତ ରାଜା ହେବେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପିତୃସତ୍ୟ ପାଳନାର୍ଥ ବନକୁ ବାହାରିଲେ ଏବଂ ପତିବ୍ରତା ସୀତା ଓ ଅଗ୍ରଜ ଅଙ୍ଗୀକୃତ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ସହଗାମୀ ହେଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବନ-ଗମନରେ ଶୋକଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ଦଶରଥ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ତେଣେ ରାମ, ସୀତା ଓ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ୧୨ ବର୍ଷ ବନରେ ତପସ୍ୱି-ବେଶରେ ବନ୍ୟ ଫଳମୂଳ ଖାଇ କୁଟୀରରେ ବାସ କରି ରହିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ରାକ୍ଷସୀ ସୂର୍ପଣଖାର ପ୍ରରୋଚନାରେ ଲଙ୍କାଧିପତି ରାବଣ ସୀତାଙ୍କୁ ଛଳବଳ ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ ରଥରେ ବସାଇ ଲଙ୍କାକୁ ଘେନିଗଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସୀତାଙ୍କୁ ନ ଦେଖି ଉନ୍ମତ୍ତପ୍ରାୟ ହେଲେ ଏବଂ ଋଷ୍ୟମୂକ୍ୟରେ ବାନରରାଜ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପନ କରି ହନୁମାନକୁ ପଠାଇ ସୀତାଙ୍କୁ ରାବଣ ନେଇ ଲଙ୍କା-ଗଡ଼ରେ ଅଶୋକବନରେ ବନ୍ଦିନୀ କରି ରଖିଥିବା ଜାଣିଲେ । ତତ୍ପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ ସପିସେନା ସହ ଲଙ୍କାକୁ ଯୁଦ୍ଧଯାତ୍ରା କଲେ ଏବଂ ସମୁଦ୍ରରେ ସେତୁବନ୍ଧ ବନ୍ଧାଇ ଲଙ୍କାରେ ପଶି ରାବଣଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧରେ ନିହତ କରି ସୀତାଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କଲେ । ସୀତା ରାବଣକର୍ତ୍ତୃକ ନାନାପ୍ରକାରେ ପ୍ରଲୋଭିତା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ସତ୍ତ୍ୱକୁ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖି ପାରିଥିଲେ । ତଥାପି ଜନା ବାଦ ଅଶଙ୍କାରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଲଙ୍କାରେ ତାଙ୍କୁ ଅଗ୍ନିପରୀକ୍ଷା କରାଇବା ପରେ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଓ ତାହା ପରେ ସ୍ୱଦେଶକୁ ଫେରିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ବନବାସର ୧୨ ବର୍ଷ ଅତୀତ ହୋଇଥିଲା । ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ସୀତା, ରାମ ଦୁହେଁ ସୁଖରେ କିଛିକାଳ ରହିବା ପରେ ସୀତା ଅନ୍ତଃସତ୍ତ୍ୱା ହେଲେ ଏବଂ ନିଜର ଉପଯୋଗ ଦର୍ଶନଲାଳସା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଉତ୍ତମ-ବସରରେ ରାବଣ ଦ୍ୱାରା ସୀତା ଅପହୃତା ହୋଇ ସେଠାରେ କେତେକାଳ ବାସ କରିଥିବା ଯୋଗୁଁ ତାଙ୍କ ଆଚରଣରେ କଳଙ୍କ ଲାଗିବାର ଗୁଜବ ଲୋକମୁଖରେ ପ୍ରଚାରିତ ହେବା ଶୁଣି ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ଜନାପବାଦକୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ପ୍ରାଣାଧିକା ସ୍ତ୍ରୀ ସୀତାଙ୍କୁ ବନଦର୍ଶନ ଛଳନାରେ ନିର୍ବାସିତା କରିବାକୁ ସ୍ଥିର କଲେ । ଶେଷରେ ଅଗ୍ରଜଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଅନୁଜ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସୀତାଙ୍କୁ ନେଇ ବାଲ୍ମୀକି ମୁନିଙ୍କ ଆଶ୍ରମ ନିକଟରେ ଅରଣ୍ୟରେ ଏକାକିନୀ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଫେରିଆସିଲେ । ସୀତା ସେହିଠାରେ ନିଜର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ କଥା ଜାଣି ଖୁବ ବହୁ ଶୋକ କରି ଶେଷରେ ବାଲ୍ମୀକିଙ୍କଠାରୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ପାଇ ତାଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ ଯାଇ ଆଶ୍ରୟ ଅଦାୟ ରହିଲେ । ସେହିଠାରେ ତାଙ୍କର ଯମଜ ପୁତ୍ର କୁଶ ଓ ଲବ ଜନ୍ମ ହେଲେ । ସେମାନେ ସେହି ଆଶ୍ରମରେ ବିଦ୍ୟା ଓ ଧନୁର୍ବେଦ ଶିକ୍ଷା କଲେ ଏବଂ ବାଲ୍ମୀକି ସ୍ୱରଚିତ ରାମାୟଣ କାବ୍ୟ କୁମାରଦ୍ୱୟଙ୍କୁ କଣ୍ଠସ୍ଥ କରାଇଲେ । ଅନନ୍ତର ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞାନୁଷ୍ଠାନକୁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ମହର୍ଷି ବାଲ୍ମୀକିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆସିଥିବା ଉକ୍ତ କୁମାରଦ୍ୱୟ ସଭାସ୍ଥଳରେ ରାମାୟଣ ଆବୃତ୍ତି କଲେ । ଏହା ଶୁଣି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୁଗ୍ଧ ହେଲେ ଏବଂ ଋଷିଙ୍କ ମୁଖରୁ ସେ ଦୁଇ କୁମାରଙ୍କ ପରିଚୟ ପାଇ ଓ ସୀତାଙ୍କ ସତୀତ୍ୱ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ମୁନିଙ୍କ-ଠାରୁ ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଶ୍ରବଣ କରି ସୀତାଙ୍କୁ ପୁନର୍ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ସଂକଳ୍ପ କଲେ । ତତ୍ପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସୀତାଙ୍କୁ ଅଯୋଧ୍ୟାକୁ ଆଣିଲେ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ମନୋରଞ୍ଜନାର୍ଥ ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ଥରେ ଅଗ୍ନିପରୀକ୍ଷା କରାଇବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ କରିବାରୁ ସୀତା ତାଙ୍କ ମାତା 'ବସୁନ୍ଧରାଙ୍କୁ ବିକଳ ସ୍ୱରରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ, "ମା ! ତୁ ଏହିକ୍ଷଣି ଦ୍ୱିଧା ହୋଇଯାଇ ତୋ କନ୍ୟାକୁ କୋଳରେ ସ୍ଥାନ ଦେ ।" ଏହା କହିବା ମାତ୍ରେ ପୃଥିବୀପୃଷ୍ଠ ଫାଟି ଗଲା ଓ ସୀତା ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଲୋକଚକ୍ଷୁର ଅନ୍ତର୍ହିତା ହୋଇଗଲେ ।

ସୀତାଙ୍କ ସତୀତ୍ୱ ଓ ପତିସେବା ଆଦି ଗୁଣ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତ ଲଳନାଙ୍କର ଚରମ ଆଦର୍ଶରୂପେ ପୂଜିତ ହୋଇ ଆସୁଅଛି ।

ସୀତା ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଅବତାର ବୋଲି ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣା-ନ୍ତର୍ଗତ 'ଚଣ୍ଡୀ'ରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।] ଦେ· ବ—

ସୀତାଭୋଗ ୧ । ସୀତାଭୋଗ (ଦେଶ)—1. Sītā bhoga.

ସୀତାଭୋଗ (See) ୨ । ଶାକର—2. Molasses (ଉ—

ସୀତା ରେ ରାମା । ସୀତା ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ପରି ସୁଷମ । ଭକ୍ତ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ.

ସୀତିଆ ସୁନ୍ଦରୀ ।) ୩ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—3. A name given to females.

ସୀତା କାନ୍ତ(ନାଥ)—ସଂ· ତତ୍ପୁ· ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —ରାମଚନ୍ଦ୍ର—

Sītākānta(nātha) ସୀତାକାନ୍ତ **सीताकान्त** Rāma chandra. ଦେ· ବ· ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ନାମ—A name given to males.

ସୀତା କୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବ—ବିହାରର ମୁଙ୍ଗେର ଜିଲ୍ଲାନ୍ତର୍ଗତ ଉଷ୍ଣ ପ୍ରସ୍ରବଣ

Sītā kuṇḍa ବିଶେଷ—Name of a hotspring in Monghyr in Bihār. [ଦ୍ର—ଏହି ସ୍ଥାନଟି ହିନ୍ଦୁ-ମାନଙ୍କର ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଧାନ ତୀର୍ଥ ଅଟେ ।]

ସୀତା ଜନ୍ମବ୍ରତ—ସଂ. ବ—ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳ ନବମୀ ଦିନ ସୀତାଙ୍କର

Sītā janmabrata ପୂଜା ଓ ବ୍ରତ—A festival of

(ସୀତାବ୍ରତ—ଅନ୍ୟରୂପ) worshipping Sītā on the

Rāma nabamī day. [ଦ୍ର—ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳନବମୀ ଦିନ ଲଙ୍ଗଳ ପର୍ବତରୁ ସୀତାଙ୍କୁ ପୂଜା ଜନକ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଥିବାରୁ ଉକ୍ତ ଦିନ ଏହି ବ୍ରତଟି ହୁଏ ।]

ସୀତା ଦେବୀ—ସଂ. ବି (ଦେବୀ ଦ୍ରୁଣୀ ସୀତା)—ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପତ୍ନୀ—
Sītā debī The wife of Rāmachandra.

ସୀତା ନବମୀ—ସଂ. ବି—ସୀତା ଜନ୍ମବ୍ରତ (ଦେଖ)
Sītā nabamī Sītā janmabrata, (See)

ସୀତା ପତି—ସଂ. ବି (ମସ୍ତୀତତ୍)—ରାମଚନ୍ଦ୍ର—
Sītāpati Rāma chandra,

ସୀତା ପୁର—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଯୁକ୍ତପ୍ରଦେଶାନ୍ତର୍ଗତ ଲକ୍ଷ୍ନୌର ଉତ୍ତରସ୍ଥ ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ଓ ସହର—Sitāpur; name of a district and town near Lucknow in the United Provinces.
ସୀତାପୁର
ସୀତାପୁର

ସୀତା ଫଳ—ଦେ. ବି—ସିତାଫଳ (ଦେଖ)
Sītā phala Sītā phala. (see)

ସୀତା ବିକ—ସଂ. ବି—ସଙ୍ଗଳକ (ରାସ୍ନମୁକ୍ତ); ମାଷ; ବ୍ରୀହି—
Sītā bika Kidney bean.

ସୀତାବିଞ୍ଜ—ଦେ. ବି (ନାମ)—କେନ୍ଦୁଝରର ପର୍ବତ ବିଶେଷ—
Sītā binja Name of a mountain in the Keonjhar State of Orissā. [ଦ୍ର—କେନ୍ଦୁଝର ଜିଲ୍ଲାର ସଦର ମହକୁମା [ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍] ଘାଟପଡ଼ା ଦଣ୍ଡପାଟ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଭୁଙ୍ଗୁଅପଣି ଗ୍ରାମ ନିକଟସ୍ଥ ସୀତାନାମ୍ନୀ ଗିରି-ନଦୀର ଉପକୂଳରେ ସୀତାବିଞ୍ଜ ପର୍ବତ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହା କେନ୍ଦୁଝର ଗଡ଼ର ପୂର୍ବରୁ ୧୨ ମାଇଲ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ; ଉଚ୍ଚତା ୨୨୦୦ ଫୁଟ୍ । ସ୍ଥାନୀୟ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅନୁ-ସାରେ ଏହି ସ୍ଥାନରେ ମହର୍ଷି ବାଲ୍ମୀକିଙ୍କ ଆଶ୍ରମ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ବାଲ୍ମୀକିଆଶ୍ରମ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ପାହାଡ଼ ଏଠାରେ ଅଛି ଏବଂ ତହିଁରେ କେତେକ ଶିଳାଲିପି ଅଛି । ଏହି ପାହାଡ଼ ଦେହରେ ଗୋଟିଏ ଖୋଲ [କ୍ଷୁଦ୍ର ଗହ୍ୱର] ଅଛି । ତାହା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଲବ କୁଶଙ୍କର ସୂତିଭାଗାର କୁହାଯାଏ । ଏହି ଖୋଲକୁ ଲଗାଲଗି ହୋଇ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଖୋଲ ଅଛି । ତହିଁରେ ତିନି ଗୋଟି ପ୍ରସ୍ତର ମୂର୍ତ୍ତି ଅଛି । ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକମାନେ ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିକୁ ସୀତାଦେବୀ ଓ ଗୋଲାକୃତି ତଳା ଚକ୍‌ଣା ପଥର ଦୁଇଟିକୁ କୁଶ ଓ ଲବ କହୁଥାଆନ୍ତି ।

ଏହି ସ୍ଥାନର ଏକ ମାଇଲ ଦୂରରେ ସୀତାବିଞ୍ଜ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ ଅଛି । ଏହି ଗ୍ରାମର ଭୁଙ୍ଗୁଅ [ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କୁ ପେ ଦୌଣସ୍ତି ସାମାଜିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଉପଲକ୍ଷେ ଡାକି ଏକତ୍ର କରେ] ଉକ୍ତ ସୀତାଦେବୀଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ପୂଜା କରୁଥିଲା । ପ୍ରତିଦିନ ଏକ ମାଇଲ ରାସ୍ତା ଚାଲି ଆସି ଏହି ପୂଜାବିଧି ସମାଧାନ କରିବା ତାହା ପକ୍ଷରେ କଷ୍ଟ-କର ହେବାରୁ ସେ ପ୍ରଥମେ ଏହି ସ୍ଥାନରେ ତାହାର କୁଟୀର ସ୍ଥାପନ କଲା । କ୍ରମେ ତାହାର ବଂଶ ବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଭୁଙ୍ଗୁଅପଣି ନାମରେ ଅଭିହିତ ହେଉଅଛି । ତେଣୁ ଭୁଙ୍ଗୁଅପଣି ଗ୍ରାମଟି ସୀତାବିଞ୍ଜ ଗ୍ରାମର ସୃଷ୍ଟିର ବହୁକାଳ ପରେ ସ୍ଥାପିତ ।

ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ବହୁ ଗ୍ରାମରୁ ଯାତ୍ରୀମାନେ ଏଠାକୁ ପ୍ରତି ଗୁରୁବାର ଦିନ ଆସନ୍ତି । ରଜଦିନାନ୍ତ ସମୟରେ ଏଠାରେ ତିନି ଦିନ ମେଳା ହୁଏ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରିବାରେ ବିଳମ୍ବ ଦେଖାଯାଏ ସେମାନେ ଏଠାକୁ ଆସି ସୀତା ଦେବୀଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ପୂଜା କରନ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ ସେମାନେ ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରି ପାରିବେ କି ନାହିଁ, ଏହା ସ୍ଥିର କରିବା ନିମନ୍ତେ ଲବ କୁଶଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତର ମୂର୍ତ୍ତି ଦୁଇଟିକୁ ଦୁଇ ହାତରେ ଧରି ସେହି ଠାକୁରାଣୀ ଥିବା ଘରର ଗୃହ ପାଖରେ ବୁଲନ୍ତି । ଯେଉଁ ନାରୀ ଅବଲୀଳାକ୍ରମେ ସାତବାର ପରିକ୍ରମଣ କରି ପାରେ ତାହାର ବନ୍ଧ୍ୟାତ୍ୱ ପ୍ରତିପାଦିତ ହୁଏ । ଯେଉଁମାନେ ଦୁଇ ତିନିବାର ପରିକ୍ରମଣ କରି ଶ୍ରାନ୍ତ-କ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି ସେମାନେ ଗର୍ଭଧାରଣ କରି ପାରିବେ ବୋଲି ସୂଚନା ମିଳେ । ଏହି ପରୀକ୍ଷା ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଅନେକ ରମଣୀ ଏଠାକୁ ଆସିଥାନ୍ତି ।

ଉକ୍ତ ବାଲ୍ମୀକି ଆଶ୍ରମ ପାହାଡ଼ର ଅନତିଦୂରରେ ଆଉ ଦୁଇଗୋଟି କ୍ଷୁଦ୍ର ପାହାଡ଼ ଅଛି । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିକୁ ରାବଣ ଛାୟା ଓ ଅନ୍ୟଟିକୁ ଭଣ୍ଡାରଘର କହନ୍ତି । ରାବଣ ଛାୟା ପାହାଡ଼ରେ ରାମ ରାବଣ ଯୁଦ୍ଧର ଚିତ୍ରମାନ ରହି ଅଛି । ସୀତା ଦେବୀ ମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ଦେହରେ ଯେଉଁ ଚନ୍ଦନ ଦିଆ ଯାଏ ତାହା ପ୍ରକୃତ ଚନ୍ଦନ ନୁହେଁ । ଉକ୍ତ ଭଣ୍ଡାରଘର ପାହାଡ଼ରୁ ଦେହୁରି (ପୂଜକ) ଏକପ୍ରକାର ପଥର ଆଣି ତାକୁ ଚନ୍ଦନ ପରି ଘୋରି ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଦେହରେ ଲଗାଏ । ସେହିଭଳି ପଥର ଅନ୍ୟ ଭାଗାରେ ମିଳେ ନାହିଁ ।

ଭଣ୍ଡାରଘର ପାହାଡ଼ରୁ ରାବଣ ଛାୟା ପାହାଡ଼କୁ ଯିବା ବାଟରେ ଇସ୍ତକ ସ୍ତୂପମାନ ରହିଅଛି । ସେ ସବୁ ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ଗର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ପରି ଜଣାଯାଏ—ସନ୍ଦର୍ଭ ଲେଖକ, ଶ୍ରୀ ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି ।]

ସୀତା ବ୍ରତ—ସଂ. ବି—ସୀତା ଜନ୍ମ ବ୍ରତ (ଦେଖ)
Sītā brata Sītā janma brata (See)

ସୀତା ଭୋଗ—ଦେ. ବି—ସିତା ଭୋଗ (ଦେଖ)
Sītā bhoga Sitā bhoga (See)

ସୀତା ମୁଖ—ସଂ. ବି (ନାମ) (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ଲାଙ୍ଗଳ-ପର୍ବତର ମଧ୍ୟଭାଗ—
Sītā mukha The inside of a furnow.

ସୀତା ରାମ—ସଂ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ସୀତା ଓ ରାମଚନ୍ଦ୍ର—Sita and Rāmachandra. ଦେ. ବି. ପୁ.—ଲୋକଙ୍କୁ ସୀତାରାମ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.
Sītā rāma
ସୀତା ରାମ

ସୀତାରାମପୁର—ଦେ. ବି—ଲକ୍ଷ୍ନୌ ଲଣ୍ଡିଆନ୍ ରେଲ ଲାଇନ୍‌ର ଗୋଟିଏ ଷ୍ଟେସନ—A station on the main
Sītārāmapura

ସୀତାରାମପୁର line of E. I. Ry. from which a
सीतारामपुर line goes to Deoghar. [ଦ୍ର—ଏହିଠାରୁ ବାବା ବୈଦ୍ୟନାଥ ବା ଦେଓଘରକୁ ଶାଖା ଲାଇନ୍ ଯାଇଅଛି ।]

ସୀତା ଶାଳି—ଗ୍ରା. ବ (ସିଂହଭୂମ) ବ—ଏକପ୍ରକାର ଧାନ—
Sītā sāli A species of paddy.

ସୀତିକାର – ଦେ. ବ (ସଂ. ସୀତ୍‌କାର)—ସୀତ୍‌କାର (ଦେଖ)—
Sītikāra Sīt-kāra (See [ଉ—କାମଜଓଳ ତନୁ ସୀତ୍‌କାର **सीतकार** ବୁଡ଼ି ରୋମାଞ୍ଚେ, କର୍ମ୍ମ ସୀତ୍‌କାରେ ବୋଳ ନ ମୁଞ୍ଚେ—ଶିଶୁଶଙ୍କର. ଉପାଅଭାଷ ।]

ସୀତ୍କାର—ସଂ. ବ—ସୀତ୍‌କାର (ଦେଖ)
Sītkāra Sīt-kāra (See)
(ସୀତ୍କୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୀତ୍କୃତ—ସଂ. ବଣ—ସୀତ୍‌କୃତ (ଦେଖ)
Sītkṛuta Sīt-kṛuta (See)
ସଂ. ବଣ—ସୀତ୍‌କାର (ଦେଖ)—Sīt-kāra (See)

ସୀତ୍ୟ—ସଂ. ବ (ସୀତା=ଲାଙ୍ଗଳ ପଦ୍ଧତି+ଯ)—୧ । ଧାନ୍ୟ
Sītya (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—1. Paddy. ୨ । ବୃଷ୍ଟିଶେଷ; ଚାଷ ହୋଇଥିବା ଜମି (ଅମର —
2. A ploughed field.

ସୀତ୍ୟୟା—ଗ୍ରା. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅଶ୍ରବ ଉଚ୍ଚାରଣ)—୧ । ସୀତା—
Sītyayā 1. Sītā; the wife of Rāmachandra.
ସୀତା **सीतिया** ୨ । ସାଧାରଣ ଡାକ ନାମ—
2. Nickname of Sītā.

ସୀଦତି—ସଂ. କ୍ରି (ସଂ.ସୀଦ୍ ଧାତୁ=ପୀଡ଼ା ପାଇବା+ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳ, ଲଟ୍ ତି)—ପୀଡ଼ା ଭୋଗ କରୁଅଛ—Is suffering
(pain). [ଉ—ଦାସଗୃହେ ସୁଧା ସୀଦତି କାମ କ୍ୟଗ୍ରସ୍ତେ—ପ୍ରାଚୀ. ଉପକାରଧ ।]

ସୀଦ୍ୟ—ସଂ. ବ,(ସି. ଧାତୁ+କରଣ. ଦ୍ୟ)—ଆଳସ୍ୟ (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—
Sīdya Idleness.

ସୀଧୁ—ସଂ. ବ (ସୀଧ୍ ଧାତୁ=ଶୋଲିବା+କର୍ମ. ଉ; ଉପାତନସିଦ୍ଧ; ଏହା ପାନ କଲେ ଉନ୍ମାଦ ହୁଏ; ଅନ୍ୟରୂପ 'ଶୀଧୁ' ଓ 'ଶୀଧୂ')—ପକ୍ୱ ଇକ୍ଷୁରସଜାତ ମଦ୍ୟ; ମଦିରା; ଅଖ ଗୁଡ଼ଜାତ ମଦ୍ୟ—Wine made from boiled
sugarcane-juice; sugar from molasses.
[ଦ୍ର—ଏହା ସ୍ୱଚ୍ଛ ନିର୍ମଳବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ, ଛୁଦ୍ୟ ଓ ବାଲ-ପିତ୍ତକର ଅଟେ । ଅପକ୍ୱ ଇକ୍ଷୁରସଜାତ ମଦ୍ୟକୁ ଶୀତରସ ବୋଲାଯାଏ ।]

ସୀଧୁ ଗନ୍ଧ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —୧ । ମଦ୍ୟଗନ୍ଧ—1. The
Sīdhu gandha smell of wine. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୀଧୁ ପରି ଗନ୍ଧ ଯାହାର) ବକୁଳ ଫୁଲ—2. The Bakula
flower. ୩ । ବକୁଳ ଗଛ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—
3. The Bakula tree.

ସୀଧୁ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । କଦମ୍ବ (ବୃକ୍ଷବିଶେଷ)—
Sīdhu pushpa 1. The Neuclea Kadamba tree.
୨ । ବକୁଳ; ବକୁଳ (ବୃକ୍ଷବିଶେଷ)—
2. The Bakula tree.

ସୀଧୁ ପୁଷ୍ପୀ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଧାତକୀ (ଦେଖ)—A flow-
Sīdhu pushpī ering plant; Woodfordia
Floribunda.

ସୀଧୁ ରସ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୀଧୁ ପରି ରସ ଯାହାର)—ଆମ୍ବବୃକ୍ଷ—
Sīdhu rasa Mango tree.

ସୀଧୁ ସଞ୍ଜ୍ଞା—ସଂ. ବ (ସୀଧୁ+ସଞ୍ଜ୍ଞା ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—ବକୁଳ
Sīdhu samjñā ବୃକ୍ଷ (ବୃକ୍ଷବିଶେଷ)—
The Bakula tree.

ସୀଧ୍ର—ସଂ. ବ—୧ । ଅପାନ (ଶବ୍ଦକଳ୍ପଦ୍ରୁମ); ପ୍ରାଣବାୟୁବିଶେଷ;
Sīdhra ଅଧୋବାୟୁ—1. One of the five vital airs of the body which passes hrough the anus.
୨ । ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର—2. Anus.

ସୀପ—ସଂ, ବ—ପାତ୍ରୀ; ତର୍ପଣାଦି ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଜଳପାତ୍ରବିଶେଷ
Sīpa (ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ)—A small boat-shaped
କୋଷା, ସୀପ copper vessel used in pouring water
कोषा during the offering of water to the manes.

ସୀବନ—ସଂ. ବ (ସୀବ୍ ଧାତୁ=ସିଲାଇ କରିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ ।
Sībana ସିଲାଇ (ଅମର)—1. Sewing. ୨ । ସୂଚୀକର୍ମ—
2. Needle work. ୩ । ତନ୍ତୁ ସନ୍ତାନ; ବୁଣା; ବୁଣିବା (ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ)—3. Weaving.

ସୀବନୀ—ସଂ. ବ (ସୀବ୍ ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ ।
Sībanī ସୂଚୀ; ଛୁଞ୍ଚି—1. Needle. ୨ । (ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ପରିଭାଷା) ଲିଙ୍ଗାଗ୍ରଠାରୁ ଲିଙ୍ଗ ମୂଳ ଓ କୋଷର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ ଦେଇ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସିଲାଇ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—
2. Sewing of the part between the end of the penis up to the anus after an operation for scrotal tumour. ୩ । ଲିଙ୍ଗ-ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସିରା—3. The vein or ridge running below the penis.

ସୀମନ୍ତ—ସଂ. ବ (ସୀମନ୍=କେଶର ସୀମା+ଅନ୍ତ=ଶେଷ,
Sīmanta ଉପାତନ)—୧ । କେଶ ମଧ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚ ବର୍ତ୍ତ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର); କେଶଶ୍ରେଣୀ; ସ୍ତ୍ରୀ; ଶାଳିଆ ଦ୍ୱାରା ବିଭକ୍ତ କେଶମଧ୍ୟସ୍ଥ ରେଖା; କେଶରଚନାବିଶେଷ; ସାଙ୍ଗ—1. A mode of dressing the hair; the parting line between two tufts of combed hair; partition of the hair; a furrow done up on the head of women.
୨ । ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନ (ଦେଖ)—2. Simanton-nayna. (See) ୩ । ଶୀର୍ଷ; ମସ୍ତକ—3. The head.

ସୀମନ୍ତକ—ସଂ. ବି (ସୀମନ୍ତ+କ; ଏହାକୁ ସଧବାମାନେ ସୀମନ୍ତରେ
Sīmantaka ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି)—୧ । ସିନ୍ଦୂର (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
1. Vermillion. ୨ । ନରକବାସୀ (ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—
2. Certain beings said to inhabit the hell. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ସଂଖ୍ୟାରେ ୫ ଲକ୍ଷ ଥିବା କଥିତ ।] ୩ । (ସୀମନ୍ତ+କ); ସୀମନ୍ତ (ଦେଶ)—
3. Sīmanta. (See) ୪ । ଅସ୍ଥିସନ୍ଧି (ସୁଶ୍ରୁତ); ଅସ୍ଥିମାନଙ୍କ ମିଳନ ସ୍ଥଳ—4. The meeting place of bones. [ଦ୍ର—ଦେହସ୍ଥ ଅସ୍ଥି ସଂଖ୍ୟା ୩୦୦ ଓ ମତାନ୍ତରରେ ୩୦୬ । ସୀମନ୍ତକ ୧୪୫ । ଅସ୍ଥିର ମିଳନ ସ୍ଥାନମାନ ସୀବନ ଅର୍ଥାତ୍ ସିଲାଇ କରାଯାଏ ବୋଲି ଏହି ନାମ ଦିଆଯାଇଅଛି ।] ୫ । (ସୀମନ୍ତ+କେ· ଧାତୁ+କ ଣି. ଅ) ଚକ୍ରସିନ୍ଦୂର—5. Vermillion.

ସୀମନ୍ତ ମଣି—ସଂ· ବି—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ସୀମନ୍ତରେ ପେଣ୍ଧି ମଣି ପିନ୍ଧନ୍ତି;
Sīmanta maṇi ମଥାମଣି—An ornament for the Sīmanta.

ସୀମନ୍ତ ରେଖା—ସଂ· ବି· ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁନ୍ଥା ଗାର—The parting line
Sīmanta rekhā dividing the hair on the head when combed· ସଂ· ବିଣ· ସ୍ତ୍ରୀ (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ—Best; paragon. [ଉ—ତାଙ୍କ ପରେ ଯାଙ୍କସେବା ଗଜେନ୍ଦ୍ରଗାମିନୀ ରମଣୀ-ସୀମନ୍ତରେଖା ରମା ମଣ୍ଡଳେ । ରାଧାନାଥ· ମହାଯାତ୍ରା]

ସୀମନ୍ତିତ—ସଂ· ବିଣ(ସୀମନ୍ତ+ଯୁକ୍ତ ବା ବିଶିଷ୍ଟାର୍ଥେ ଇତ)—୧ । ସୀମନ୍ତ
Sīmantita ବିଶିଷ୍ଟ (କେଶ); ମାଝ ବା ସୁନ୍ଥା କଟା ଯାଇ ଥିବା (କେଶ)—1. (a head) With hair parted in the middle. ୨ । ଦ୍ୱିଖଣ୍ଡିତ—
2. Parted or divided into two.

ସୀମନ୍ତିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୀମନ୍ତ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଇନି+ଙ୍ଗୀ, ଈ;
Sīmantinī ଯାହାଙ୍କର ସୀମନ୍ତ ଅଛି, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ବାଳରେ ସୁନ୍ଥା ପକାନ୍ତି)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ; ନାରୀ (ଅମର)—
1. Woman. ୨ । ସୀମନ୍ତଧାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀ (କାରଣ ସଧବାମାନେହିଁ ସୁନ୍ଥା କାଟିବାର ଓ ସୁନ୍ଥାରେ ସିନ୍ଦୂର ଦେବାର ଅଧିକାରିଣୀ)—2. A woman having her husband living. ସଂ· ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—[ସୀମନ୍ତୀ—ପୁଂ] ସୀମନ୍ତଧାରିଣୀ—(A woman) Having the dressed hair parted in the middle.

ସୀମନ୍ତିନୀ—ସଂ· ବିଣ, ପୁଂ (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର;ସୀମନ୍ତ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ,ଇନି;
Sīmantī ୧ମା· ୧ବ)—ସୀମନ୍ତଧାରୀ; ଚେର କାଟିବାବାଲା—(ସୀମନ୍ତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Wearing the dressed hair parted in the middle· [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ ବିଧି ଅନୁସାରେ ଗଢ଼ା; କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବକାଳରେ ପୁରୁଷମାନେ ସୁନ୍ଥା କାଟୁ ନ ଥିବାରୁ ଏ ଦେଶର ବ୍ୟବହାର ସଂସ୍କୃତ ରୂପାରେ ନ ଥିଲା । ଅଜକାଲି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଭାବରୁ ବାବୁମାନେ ନାନା ଭଙ୍ଗୀରେ (ଦଶ ଅଣି, ଆଠ ଅଣି, ଛଅ ଅଣି, ଚାର ଅଣି, ଚାରି ଅଣି ଇତ୍ୟାଦି ଅନୁପାତରେ) ମୁଣ୍ଡର ଆଗ ଓ ପଛ ବାଳକୁ ଚିରୁଛିରେ ଚଟାଇ ସୁନ୍ଥା । (ଫିରେଇ ବା ଚେର) ପକାଇବାରୁ ଏହି ଶବ୍ଦର ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ବ୍ୟବହାର ଅବଶ୍ୟକ ହୋଇ ଉଠିଅଛି ।] ଦେ. ବି (ସଂ. ସୀମନ୍ତ)—
ସିଁତା(ଥା) ସୁନ୍ଥା; ଚେର—The artistic parting of
ସିଉଥ the hair on the head· (ଉ—ଶିରରେ ସିମନ୍ତୀ ମୋଡ଼ିଲାଇ ଅତି ଶୋଭା । କେଶବ ପଟ୍ଟନାୟକ. କେଶବ
ସୀମନ୍ତିନୀ ରାମାୟଣ. ଅଯ ।) ଦେ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀ—ସୀମନ୍ତିନୀ; ସ୍ତ୍ରୀ—
सीमन्तिनी Woman; lady· (ଉ—ବସିଲା ସୀମନ୍ତୀ ମନ ଦୁଃଖେ । ପ୍ରାଚୀ· ଉତ୍ସବାରମ୍ଭ)

ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନ—ସଂ. ବି (ସୀମନ୍ତ=ସୁନ୍ଥା+ଉନ୍ନୟନ=ଉପରକୁ
Sīmantonnayana ଉଠାଇବା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସୀମନ୍ତକୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ନେବାରୂପ କ୍ରିୟା; କେଶକୁ ଗୋଟାଇ ନେଇ ସୁନ୍ଥା ନ ପକାଇ ବାନ୍ଧିବା, ସୁନ୍ଥାକୁ ଉପରକୁ ଟେକି ନେଇ ବାଳ ବାନ୍ଧିବା—1. Tying of the hair of the head without parting it into ridges. ୨ । (ସପ୍ତମ୍ୟନ୍ତ ପଦାର୍ଥ ବହୁବ୍ରୀହି; ଯେଉଁ ସଂସ୍କାରରେ ସୀମନ୍ତର ବା ସୀମନ୍ତିତ କେଶର ଉନ୍ନୟନ କରାଯାଏ)—ଗର୍ଭିଣୀର ଗର୍ଭଧାରଣର ୪ର୍ଥ, ୬ଷ୍ଠ ବା ୮ମ ମାସରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସଂସ୍କାର ବିଶେଷ; ଅପଣାର ଗର୍ଭିଣୀସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କେଶରେ ସୁନ୍ଥାକୁ ଭାଙ୍ଗି କେଶଯାକ ଗୋଟାଇ ବାନ୍ଧିବାରୂପ ପୁରୁଷ-କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସଂସ୍କାର; ଦୁଇଙ୍କ ବିଶିଷ୍ଟ ସଂସ୍କାର ମଧ୍ୟରୁ ତୃତୀୟ ସଂସ୍କାର—2. A ritual performed by the husband on the hair of a pregnant woman (on the 4th, 6th or 8th month of pregnancy) by combing the hair up without leaving a furrow. [ଦ୍ର—ଗର୍ଭର ତୃତୀୟ ମାସରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଗର୍ଭଧାନ ସଂସ୍କାର ପରେ ଗର୍ଭ ହେବା କଥା ସ୍ଥିରରୂପେ ଜଣା ପଡ଼ିଲେ ପୁଂସବନ ସଂସ୍କାର କରାଯାଏ । ତତ୍ପରେ ଗର୍ଭର ୪ର୍ଥ, ୬ଷ୍ଠ ବା ଅଷ୍ଟମ ମାସରେ ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନ ସଂସ୍କାର କରାଯାଏ । ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଅବିଦ୍ୟମାନତାରେ ଗର୍ଭିଣୀଙ୍କ ଭ୍ରାତା ବା ପିତା ଏ କ୍ରିୟା ଅନୁଷ୍ଠାନ କରନ୍ତେ । ନାରଦ ।

ଗର୍ଭ ସ୍ଥାପନକାଳଠାରୁ ପ୍ରସବକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ସଂସ୍କାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଓ ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ଏହା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ, ତେତେ ଭଲ । ସ୍ୱାମୀ ହାତରେ ଗୋଟିଏ ଶର ବା ବାଣ ଧରି ବେଦୋକ୍ତ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ତାହା ଗର୍ଭିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସୀମନ୍ତର ମୂଳଦେଶରେ ଲଗାଇ ଶରମୂଳ ଦ୍ୱାରା ସୀମନ୍ତର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ଦ୍ୱିଧାକୃତ କେଶକୁ ଏକତ୍ର କରି ପଛ ଆଡ଼କୁ ଟେକି ନେଇ ବାନ୍ଧି ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ଗର୍ଭିଣୀଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣରେ ଉଦମ୍ବର ଫଳଗୁଚ୍ଛ ବାନ୍ଧି ଦିଅନ୍ତି । ଗର୍ଭାବସ୍ଥାରେ ଓ ବିଶେଷତଃ ଗର୍ଭ ଗୁରୁ ହେବା ଅବସ୍ଥାରେ ଗର୍ଭିଣୀଙ୍କ ସ୍ୱାମୀସହବାସ ତ୍ୟାଜ୍ୟ ଅଟେ ।

ସୀମନ୍ତିନୀମାନଙ୍କ ସୀମନ୍ତ ବିନ୍ୟାସ କାମିନୀଙ୍କ କମନୀୟତାକୁ ଓ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରେ ପ୍ରଲୋଭନୀୟତାକୁ ବୃଦ୍ଧି କରେ । ସୀମନ୍ତକୁ ଉନ୍ନୟନ କରି କେଶଗୁଚ୍ଛକୁ ଏକାଠେଇଁ କରି ବାନ୍ଧିଲେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମୁଖସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସୀମନ୍ତସଙ୍ଗତ ମୃଗ ପରି ଅନ୍ତୁଣ୍ଡ ଓ ଉମଣୀୟ ହୁଏ ନାହିଁ । ଅତଏବ ଗର୍ଭଧାରଣର ଅନ୍ତତଃ ୪ର୍ଥମାସଠାରୁ ପ୍ରସବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗର୍ଭିଣୀଙ୍କର ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନ ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ କାମପିପାସାରେ ବାଧା ଦେବା ବୋଧ ହୁଏ ଏହି 'ସୀମନ୍ତୋନ୍ନୟନ' ସଂସ୍କାରର ଗୂଢ଼ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ।

ଆଜିକାଲି ଏହି ବୈଦିକ ପ୍ରଥା ପ୍ରଚଳିତ ନାହିଁ । କେବଳ ଗର୍ଭଧାରଣର ୨ୟ ବା ୫ମ ମାସରେ ଚତୁର୍ଥୀଥ ପ୍ରଥା ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି ।]

ସୀମ ଲିଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ସୀମନ୍+ଲିଙ୍ଗ)—ସୀମାଲିଙ୍ଗ (ଦେଶ)
Sīma liṅga Sīmāliṅga (See)

[ଦ୍ର—ଗ୍ରାମସ୍ଥ ଲୋକଗଣଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ଉଭୟ ପକ୍ଷ (ବାଦୀ ପ୍ରତିବାଦୀ)ଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ପଚାରି ସୀମଲିଙ୍ଗମାନ ସ୍ଥିର କରିବ—ମନୁ ୮।୨୫୪-୨୫୫ ।]

ସୀମ ସ୍ଥାନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୀମନ୍+ସ୍ଥାନ)—୧ । ମୁଣ୍ଡ ତଳେ ଦିଆଯିବା ତକିଆ—1. Pillow for the head. (ଉ—ଶିରକୁ ସୀମସ୍ଥାନ ଯୋଗାଇ ଜଗୁରଧୂଳ ସିଞ୍ଚା । ଭକ୍ତଚରଣ. ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ ।)
ତାକିୟା तकिआ
ମାଥା मस्तक ୨ । ମସ୍ତକ—2. Head.

ସୀମା—ସଂ. ବି (ସି. ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+ମନ୍); ୧ମା. ୧ବ; ସୁଂ. ସୀମନ୍ ଶବ୍ଦର ପ୍ରଥମା. ଏକବଚନରେ ହେବା ସୀମା ଶବ୍ଦ ପୁଂଲିଙ୍ଗ ଏବଂ ସୀମନ୍ ଶବ୍ଦରେ ଅ ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୋଇ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହେବା ସୀମାଶବ୍ଦ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—୧ । ପ୍ରାନ୍ତ; ଅନ୍ତ; ଅବଧି—1. Extremity. ୨ । ଶେଷ; ସମାପ୍ତି—2. End; finish. ୩ । ଗ୍ରାମାଦିର ଅବଧାରିତ ଅନ୍ତର୍ଭାଗ; ସରୁହଦ୍—3. Border; the defined limit of a village or country; boundary. ୪ । ତୀର; ସମୁଦ୍ର-ବେଳା—4. Sea-shore. ୫ । କ୍ଷେତ୍ର—5. A field; plot of land. ୬ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା; ସ୍ଥିତି—6. The bounds of morality or decorum; limits of propriety; etiquette; good manners. ୭ । ରୀତି; ପ୍ରଥା; ବ୍ୟବହାର—7. Usage; custom. ୮ । ମୁଷ୍କ; ଅଣ୍ଡକୋଷ—8. The scrotum. ୯ । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରଦେଶ—9. Adjacent tract of land.

[ଉ—ବାର ନ ପାରି ରେ ବାଉଳାଶି,
ବାର ମଧ୍ୟେ ଭୁ ଥିଲୁ ବଳସି,
ଗୁରି ଚକ୍ଷୁ ଯହୁଁ ଗଲେ ମିଶି,
ପଳାଇଣ ମଣ୍ଡି ଦେଲୁ ମଣ୍ଡପ ସୀମାରେ—
ଜଳ ଶ୍ରମାରେ
ଜଣା ନ ଥିଲା ମାଳଣା ହେବ ବୋଲି ଜେମା—
ଜଳସୁନ୍ଦର ସଙ୍ଗୀତ ।]

[ଉ—ମନ୍ୱାଦି ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରରେ ଚତୁର୍ବିଧ ସୀମାର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଯଥା—ଜନପଦ ସୀମା, ଗ୍ରାମ ସୀମା, କ୍ଷେତ୍ର ସୀମା ଓ ଗୃହ ସୀମା । ଏହା ଛଡ଼ା ସୀମାର ସପ୍ତବିଧ ଲକ୍ଷଣ ମଧ୍ୟ ତହିଁରେ ନିର୍ଣ୍ଣୀତ ହୋଇଅଛି । ଯଥା—

୧ । ଧ୍ୱଜିନୀ—ବୃକ୍ଷାଦି ଚିହ୍ନିତ ସୀମା ।

୨ । ମତ୍ସ୍ୟିନୀ—ଜଳାଶୟ ଓ ନଦ୍ୟାଦି ଚିହ୍ନିତ ସୀମା ।

୩ । ନୈଧାନୀ—ଭୂମିତଳେ ପୋତା ହୋଇଥିବା ଭୂସ, ଅଙ୍ଗାରାଦି ଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନିତ ସୀମା ।

୪ । ଉଭୟବନ୍ଧିତା—ଅର୍ଥୀ ଓ ପ୍ରତ୍ୟର୍ଥୀ ପରସ୍ପରଙ୍କ ସମ୍ମତିରେ ନିର୍ଣ୍ଣୀତ ସୀମା ।

୫ । ରାଜଶାସନଜାତା—ରାଜାଦେଶରେ ନିର୍ଣ୍ଣୀତ ସୀମା ।

ସୀମାବିବାଦର ମୀମାଂସା, ସୀମା ଲଙ୍ଘନର ଦଣ୍ଡ ଓ ସୀମାଲିଙ୍ଗ ବା ସୀମାଜ୍ଞାପକ ଚିହ୍ନ ସ୍ଥାପନ ପାଇଁ କାତ୍ୟାୟନ, ନାରଦ, ମନୁ, ମିତାକ୍ଷରା ପ୍ରଭୃତି ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର-ମାନଙ୍କରେ ନାନାବିଧ ଉପଦେଶ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି ।]

ପାଶ ଦେ. ଅ—ପାଖରେ; ଦେହରେ; ଠାରେ—In; near.
କାଛେ [ଉ—ନନ୍ଦ ରଜା ବୋଇଲେ ସେ ତ ଭଜିଲେମା, ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ କର ନ ପଡ଼େ ତାର ସୀମା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।], ଦେ.ବ—ପାଖ; ନିକଟ—Nighness; proximity. [ଉ—ଜୀବନ ଥିବାପାଇ ରଜାଙ୍କୁ ପ୍ରଣିମା, ବୋଲୁଥାନ୍ତି ମଲେ ନ ଯାନ୍ତି ତାଙ୍କ ସୀମା ।
ସୀମା
ପାଶ
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।]

ସୀମା ଅଙ୍ଗାର—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କୋଇଲା—
Sīmā aṅgāra Coal.

ସୀମା କାଉଁରିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ପର୍ବତ କାଉଁରିଆ—
Sīmā kāuñriā A red variety of jute plant.

ସୀମା କୃଷାଣ—ସଂ. ବି—ସୀମା ସନ୍ଧିସ୍ଥିତ କ୍ଷେତ୍ରକର୍ଷକ; ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ କୃଷି—
Sīmā kṛushāṇa Persons cultivating lands on the boundary of any land.

ସୀମା ଚଂକ୍ରମଣ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍); ସୀମା+ଚଂକ୍ରମଣ)—ସୀମାତି-
Sīmā chaṁkramaṇa କ୍ରମଣ; ଅନ୍ୟର ସୀମାଲଙ୍ଘନ—
Encroaching on the boundary of another

ସୀମାଚ(ଞ)ଳ—ଦେ. ବି (ନାମ) (ସଂ. ସିଂହାଚଳ)—ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର
Sīmācha(ñcha)la ତୀର୍ଥ ବିଶେଷ—Sīmāchala—a
[ସୀମାଚଳମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ] shrine in South India in
ସୀମାଚଳ the district of Vizag. [ଉ—ଏହା ଗୋଦାବ-
ସୀମାଚଳ ରୀ ଷ୍ଟେଶନରୁ ମାଦ୍ରାଜ ଲାଇନରେ ୨୩୨ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଓଲଟାୟାର୍ ଷ୍ଟେଶନଠାରୁ ୮ ମାଇଲ ଦୂରରେ ପର୍ବତ ଉପରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହି ପର୍ବତର ନାମ ସଂସ୍କୃତରେ ସିଂହାଚଳ ଓ ଭାଷାରେ ସୀମାଚଳ ଏବଂ ତେଲିଙ୍ଗୀ ଭାଷାରେ ସୀମାଚଳମ୍ ଅଟେ । ଏହା ଲୋକ ପର୍ବତର ଏକ ଅଂଶ ବୋଲି କଳ୍ପିତ । ପ୍ରାୟ ୩ ନିର୍ମିତ ସହସ୍ରାଧିକ ସୁପ୍ରସସ୍ତ ପାଦକ୍ଷ ଅତିକ୍ରମ କରି ପର୍ବତୋପରସ୍ଥ ମନ୍ଦିର କଟକ ପିବାକୁ ହୁଏ । ପର୍ବତ

ଶୃଙ୍ଗରୁ ଝରଣା ସମୂହ ନିମ୍ନକୁ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ ପର୍ବତ-ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଓ ନିମ୍ନଦେଶରେ ଥିବା ଖେତମାନଙ୍କରେ କଦଳୀ, ସପୁରି, ନଡ଼ିଆ, ଗୁଆ, ଆମ୍ବ, ଅମୃତଭଣ୍ଡା, ପଣସ ଆଦି ଫଳ ଓ ଚମ୍ପା, ଗୋଲାପ, କଇଅର ପ୍ରଭୃତି ପୁଷ୍ପମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପର୍ବତକୁ ସୁଶୋଭିତ କରୁଅଛି । ଏହି ମନ୍ଦିରରେ ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ-ହନ୍ତା ନୃସିଂହଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଅଛନ୍ତି । ମନ୍ଦିରର ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଶତାଧିକ ପ୍ରସ୍ତର ସ୍ତମ୍ଭଯୁକ୍ତ ବିରାଟ ମୃତ୍ତିକା-ଶୋଭିତ ନାଟ-ମଣ୍ଡପ ଅଛି । କଥିତ ଅଛି ଯେ, ଭକ୍ତପ୍ରବର ପ୍ରହ୍ଲାଦ ସ୍ତବ କରିବାରୁ ଭଗବାନ୍ ନୃସିଂହମୂର୍ତ୍ତି ଧାରଣ କରି ଏହି ସ୍ଥାନରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ । ଏହା "ବରାହ ନରସିଂହ" କ୍ଷେତ୍ର ବୋଲି ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ମନ୍ଦିରର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱରେ ଶୂକର ଶାବକମାନେ ବିଚରଣ କରନ୍ତି ଏବଂ ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକେ ଏହି ଶୂକର-ମାନଙ୍କୁ ଘୃଣାଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖନ୍ତି ନାହିଁ । ସୀମାଚଳରେ ଥିବା ମନ୍ଦିର ଉତ୍କଳର ରାଜା ଲାଙ୍ଗୁଲା ନରସିଂହଦେବଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଏରେ ବିଜୟନଗରର ମହାରାଜା କୃଷ୍ଣଦେବ ପ୍ରାୟ ୨୫୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଏହି ମନ୍ଦିରର ଜୀର୍ଣ୍ଣ ସଂସ୍କାର କରି ଦେବସେବା ପାଇଁ ବାର୍ଷିକ ୧୫ ହଜାର ଟଙ୍କା ଅର୍ଥର ବୃତ୍ତି ଦେଇ ଯାଇଅଛନ୍ତି । ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳ ତୃତୀୟା (ଅକ୍ଷୟ ତୃତୀୟା) ଓ ଏକାଦଶୀ ଦିନ ଦେବତାଙ୍କର ବିଗ୍ରହର ଦର୍ଶନ ମିଳେ; ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ବିଗ୍ରହର ସର୍ବାଙ୍ଗ ଚନ୍ଦନ ଲିପ୍ତ ଥାଏ । ମନ୍ଦିରର ଏକ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କର ସପ୍ତାଶ୍ୱଯୁକ୍ତ ପ୍ରସ୍ତରର ଶିଳ୍ପକଳାବିମଣ୍ଡିତ ରଥ ଶୋଭା ପାଉଅଛି ।

ମଦନମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ—ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ ।]

ସୀମା ଚିହ୍ନ—ସଂ. ବି—ସୀମାଲିଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Sīmā chihna Sīmāliṅga. (See)

ସୀମା ଚିହ୍ନିତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍)—ଯହିଁର ସୀମାରେଖା ଅଙ୍କିତ ହୋଇଅଛି—Having the boundary line demarcated.
Sīmā chihnita

ସୀମା ଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି(୬ଷ୍ଠୀ ବା ୭ମୀ ତତ୍)—ସୀମା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସ୍ଥିର ଧାରଣା—Knowledge about any boundary.
Sīmā jñāna

ସୀମା ଜ୍ଞାପକ—ସଂ. ବିଣ—ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥଦ୍ୱାରା କୌଣସି ସ୍ଥାନର ସୀମା ଜଣା ଯାଏ—(A thing or mark) Indicating the boundary.
Sīmā jñāpaka

ସୀମାତିକ୍ରମ—ସଂ. ବି—ସୀମା ଲଙ୍ଘନ; ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସୀମାକୁ ଟପିଯିବା—Encroachment; going beyond the bounds.
Sīmātikrama (ସୀମାତିକ୍ରମଣ, ସୀମାତିଲଙ୍ଘନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୀମାତୀତ—ସଂ. ବିଣ(୫ମୀ ତତ୍)—୧ । ଯାହା ସୀମାରୁ ବଳି ପଡ଼ିଅଛି—1. That wich is beyond the bound. ୨ । ଅସୀମ—2. Limitless.
Sīmātīta

ସୀମା ନିରୂପଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି ସ୍ଥାନର ସୀମାର ନିଶ୍ଚୟ-କରଣ—Ascertainment of the boundary; settling up of the limits.
Sīmā nirūpaṇa (ସୀମାନିର୍ଣ୍ଣୟ, ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ସୀମା ନିର୍ଣ୍ଣୟକ, ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ—ବିଣ]

ସୀମା ନିର୍ଣ୍ଣିତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍)—ସୀମା ଚିହ୍ନିତ (ଦେଖ)
Sīmā nirṇṇita Sīmā chihnita. (See) (ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୀମାନା—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୀମନ୍)—ସରହଦ; ସୀମା—
Sīmānā ସୀମାନା **सीमाना** Boundary.

ସୀମାନା ସରହଦ୍(ଦ୍)—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର; ସଂ. ସୀମା; ଫା. ସରହଦ୍)—ସୀମା—Boundary.
Sīmānā sarahad(dd)
ସୀମାନା ସରହଦ **सरहद् सीमाना**

ସୀମାନ୍ତ—ସଂ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—୧ । ସୀମା—1. Boundary. ୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ସୀମାର ବହିର୍ଭୂତ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶ—2. Frontier; a place adjoining the boundary. ସଂ. ବିଣ—୧ । ସୀମାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଶେଷଭାଗ—1. Last or extreme (part of a country on the boundary). ୨। ସୀମାର ବହିର୍ଭୂତ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ—2. Situated beyond the frontier and adjoining it.
Sīmānta

ସୀମାନ୍ତର୍ଗତ—ସଂ. ବିଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୀମାମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ—Situated or included in the boundary.
Sīmāntargata (ସୀମାନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୀମାନ୍ତ ଦେଶ—ସଂ. ବି—୧ । କୌଣସି ଦେଶର ସୀମାକୁ ଲାଗିଥିବା ଦେଶ—[ଦ୍ର—ଉତ୍ତର-ପଶ୍ଚିମ ସୀମାନ୍ତ ପ୍ରଦେଶ—ଅନ୍ୟରୂପ] ପ୍ରଦେଶ ଭାରତ ଓ ଅଫଗାନ ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ।] 1. The frontier Province [N. W. Frontier Province between India and Afganistan. ୨ । ଦୁଇ ଦେଶ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବିବାଦୀୟ ଭୂମି—
2. Debatable land between two countries.
Sīmānta deśa

ସୀମାନ୍ତ ନୀତି—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ସୀମାନ୍ତ ଦେଶର ରାଜନୀତି—Frontier policy of the Government.
Sīmānta nīti

ସୀମାନ୍ତ ବାଣିଜ୍ୟ—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ସୀମାନ୍ତ ପ୍ରଦେଶର ବାଣିଜ୍ୟ—Trade in the frontier.
Sīmānta bāṇijya

ସୀମାନ୍ତର—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଅନ୍ୟ ସୀମା—Another limit.
Sīmāntara

ସୀମାବଚ୍ଛିନ୍ନ—ସଂ. ବି (୩ୟା ତତ୍; ସୀମା+ଅବଚ୍ଛିନ୍ନ)—ସସୀମ; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମାଦ୍ୱାରା ଆବଦ୍ଧ—Bounded by fixed limits; limited.
Sīmābachchhinna [ସୀମାବଦ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସୀମା ବାଇଗଣ—ଦେ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଏକପ୍ରକାର ଗଛ ଓ ତାହାର ଫଳ—A kind of tree and its fruit.
Sīmā bāigaṇa [ଦ୍ର—ଏହି ଫଳ ଅମ୍ଳ, ମଧୁର ଓ ରୁଚିକର ।

ଏହା ମେହ, ଅଗ୍ନିମାନ୍ଦ୍ୟ, ଶ୍ୱାସ ଓ କ୍ଷୟରୋଗରେ ହିତକର —ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ. କଲ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ସୀମା ବାଦ(ବିବାଦ)—ସଂ. ବ—ଏକାଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘଟିବା
Sīmā bāda(bibāda) ସୀମା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କଳହ—Boundary dispute. [ଦ୍ର—ସୀମାବିବାଦ ବିଷୟ, ଅର୍ଥାତ୍ କେଉଁ କେଉଁ ପ୍ରମାଣ ଗ୍ରହଣପୂର୍ବକ ମୀମାଂସା କରାଯିବ, କେଉଁ ଶ୍ରେଣୀର ସାକ୍ଷୀ ଏଥିପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ଓ ସୀମା ବିବାଦ ମୀମାଂସା ପରେ ସୀମା ବିଷୟରେ ଚିହ୍ନିତ କରିବାକୁ ହେବ, ଏହା ଶ୍ରୁତି (ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଓ ସଂହିତା)ମାନଙ୍କରେ ବିଶେଷରୂପରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।]

ସୀମା ବିଲାତ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଇଂଲଣ୍ଡ—
Sīmā bilāta England.

ସୀମା ମଞ୍ଜୁଆତି—ଦେ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ଏକପ୍ରକାର ଗଛ—
Sīmā mañjuāti A kind of tree. [ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ରର କ୍ୱାଥ ବାତବେଦନା ହରଣ କରେ । ଏହି ଗଛର ମୂଳକୁ ସୋରିଷ ତେଲରେ ଫୁଟାଇ ମୁଣ୍ଡରେ ମର୍ଦ୍ଦନ କଲେ ଉକୁଣି ମରନ୍ତି । ଏହାର ବୀଜ ଗଞ୍ଜାର ତୁଲ୍ୟ ମାଦକ ଓ ବୀର୍ଯ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ । ଅନେକ ରୋଗରେ ଏହାର ମୂଳ, ପତ୍ର ଓ ବୀଜ ବିଶେଷ ଉପକାରୀ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ. କଲ୍ପଦ୍ରୁମ ।]

ସୀମା ରେଖା—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ; ସୀମା+ରେଖା)—ସୀମାଜ୍ଞାପକ
Sīmā rekhā ରେଖା—Boundary line.
ସୀମା ରେଖା ସୀମା ରେଖା [ସୀମା ଲଙ୍ଘନ—ଦେ. ରୂପ]

ସୀମା ଲଙ୍ଘନ—ସଂ. ବ—୧ । ସୀମାକୁ ଟପିଯିବା—1. Encroachment. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମର୍ଯ୍ୟାଦାର [ସୀମା ଲଂଘୀ—ବିଣ. ପୁଂ] ଅତିକ୍ରମଣ—2. (figurative) [ସୀମା ଲଂଘିନୀ—ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ] Stepping beyond the bounds of etiquette.

ସୀମା ଲିଙ୍ଗ—ସଂ. ବ(ମ. ପ. ଲୋ)—୧ । ଦୁଇ ଖେତର ବା ଗ୍ରାମାଦିର
Sīmā liṅga ନିର୍ଣ୍ଣିତ ସୀମାରେଖାକୁ ଚିହ୍ନାଇବା ପାଇଁ ସେହି ରେଖା ରୂପରେ ଦିଆଯିବା ଚିହ୍ନ—1. Boundary mark. ୨ । ଯେଉଁ ବୃକ୍ଷାଦିଦ୍ୱାରା କୌଣସି ସ୍ଥାନର ସୀମା ସ୍ଥିର କରାଯାଇ ପାରେ—2. Landmark.

ସୀମା ଶୂନ୍ୟ(ହୀନ)—ସଂ. ବିଣ (ଅସ୍ତ୍ରୀ ତତ୍)—ଅସୀମ;ଯାହାର ସୀମା ନାହିଁ
Sīmā śūnya(hīna) —Boundless; limitless.

ସୀମା ସନ୍ଧି—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୀମା ରେଖା—
Sīmā sandhi Boundary line.

ସୀମା ସନ୍ନିହିତ—ସଂ. ବିଣ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୀମାର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ—
Sīmā sannihita Adjoining the boundary.

ସୀମା ସର୍‌ହଦ୍(ଦ)—ଦେ. ବ (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର; ସଂ. ସୀମା+
Sīmā sarhad(d ଫା. ସର୍‌ହଦ୍)—ସୀମା—Boundary.
ସୀମା ସରହଦ ସୀମା ସରହଦ୍

ସୀମା ସ୍ଥାନ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୀମନ୍+ସ୍ଥାନ)—ମସ୍ତକ—Head. [ଉ-
Sīmā sthāna ଜାନୁରେ ରଖି ସୀମାସ୍ଥାନ । କେ ବସି ଗୃପନ୍ତ
ସୀମାସ୍ଥାନ ମସ୍ତକ ଚରଣ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭଗବତ ।]

ସୀମୀକ—ସଂ. ବ (ସ୍ୟମ୍ ଧାତୁ+ଇକ; ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କୌମୁଦୀ)—୧ ।
Sīmīka ବୃକ୍ଷଭେଦ (ସଂସ୍କୃତାର)—1. A kind of tree. ୨ । ବଳ୍ମୀକ; ଗୃହ ଘରର ଓଲି (ସଂସ୍କୃତାର)—2. Eaves of a thatched house. ୩ । କ୍ଷୁଦ୍ର କୃମି ଜାତି (ସଂସ୍କୃତାର)—3. A tiny worm.

ସୀର—ସଂ. ବ (ସି. ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+କର୍ତ୍ତ. ର; ଇ ସ୍ଥାନରେ
Sīra ଇ ଆଦେଶ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ (ମେଦିନୀ)—1. The sun. ୨ । ହଳ; ଲଙ୍ଗଳ (ଅମର)—2. Plough. [ଉ—ବଳ ଥିଲ ଭୂମ୍ନେ, ବିଚ୍ଛେଦ ସୀରକୁ ହୃଦ ଅରମ୍ଭେ—ଉଜ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୩ । ଅର୍କ ବୃକ୍ଷ—3. Calotropis Gigantea (plant).

ସୀରକ—ସଂ. ବ (ସୀର=ଲଙ୍ଗଳ+ଉପମାଳାର୍ଥେ. କ)—ଶିଶୁମାର
Sīraka (ଶବ୍ଦମାଳା)—The Gangetic purpoise or dolphin.

ସୀରଧ୍ୱଜ—ସଂ. ବ (ସୀର=ଲଙ୍ଗଳ+ଧ୍ୱଜ=ଚିହ୍ନ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Sīra dhwaja ଜନକ ରାଜା—King Janaka. [ଦ୍ର—ଏ ନୃପଶ୍ରେଷ୍ଠ ରାଜାଙ୍କର ପୁତ୍ର । ଏ ପୁତ୍ରଲାଭ ଜମିରେ ଯଜ୍ଞ-ଭୂମି ଖନ୍ନ କଲାବେଳେ ଲଙ୍ଗଳ ସିଆର ମଧ୍ୟରୁ ସୀତା ବାହାରିଲେ । ଏହାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଭାନୁମାନ—ଦଶ୍ରୁପୁରାଣ ।]

ସୀର ପାଣି—ସଂ. ବ (ସୀର=ଲଙ୍ଗଳ; ପାଣି=ହାତରେ ପାହାର;
Sīra pāṇi ବହୁବ୍ରୀହି)—ବଳଦେବ (ଅମର)—
Baladeba.

ସୀରୀ—ସଂ. ବ (ସୀର=ଲଙ୍ଗଳ+ଅଣ୍ଟ ଅର୍ଥରେ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବି)—
Sīrī ୧ । ବଳଦେବ—1. Baladeba. ୨ । ଲଙ୍ଗଳୀ; ଲଶଲଙ୍ଗଳିଆ (ଗୁରୁପ୍ରକାଶ)—
2. Wolfsbane; Aconitum Napellus.

ସୀଲନ୍ଧ—ସଂ. ବ—ଶିଳିନ୍ଦ (ଦେଖ)—
Sīlandha Śilinda (See)

ସୀସ—ସଂ. ବ—ସୀସା ନାମକ ଏକପ୍ରକାର ଖନିଜ ପଦାର୍ଥ ବା ଧାତୁ—
Sīsa Lead; plumbum. [ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ଧାତୁ ଅପେକ୍ଷା ଏହା ଶୀଘ୍ର ତରଳି ଯାଏ ଓ ଏଥିରେ ବନ୍ଧୁକର ଛରରା ଓ ଗୁଳି ତିଆରି ହୁଏ ।
ସୀସକ, ସୀସପତ୍ରକ } ଅନ୍ୟରୂପ
ଓ. ସୀସା
ସୀସା
ସୀସକ, ସୀସା
ତେ. ସିସ୍ସୁ, ଶସି
ତା. ଶିଶ
ଫା. ସ୍ରବ
ଅ, ରୁସାସ୍ସଲ୍, ଅସ୍ସଦ୍
ଅନ୍ୟ ସଂ. ଶବ୍ଦ—ବ୍ରଧ୍ନ, ବ୍ରଧ୍ନ, ବଜ୍ର, ଯୋଗେଷ୍ଟ, ପିଣ୍ଡ, ଶିଖରୁତ୍ତ, ନାଗ, ଗଣ୍ଡପଦଭବ, ଚୀନ, ଚୀନପିଣ୍ଡ, ଚାରଶୁଦ୍ଧିକର,
ଏହା ବଙ୍ଗ ତୁଲ୍ୟ ଗୁଣକର ଓ ପ୍ରମେହ ରୋଗରେ ବିଶେଷ ଉପକାରୀ । ଏହାକୁ ଜାରଣ କରି ସେବନ କଲେ ଶତ ନାଗ ତୁଲ୍ୟ ବଳ, ରୋଗନାଶ, ଶରୀର ଉପଚୟ, ଅଗ୍ନିବୃଦ୍ଧି ଓ ଜୀବନ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ ଏବଂ ଏହାଦ୍ୱାରା ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଓ ମୃତ୍ୟୁ ସୁଦ୍ଧା ନିବାରିତ ହୁଏ । ଅଜାରିତ ସୀସକ ସେବନ କଲେ ବୃଷ୍ଣ, ଗୁଳ୍ମ, କଣ୍ଡୁ, ପ୍ରମେହ, ବାୟୁ-ରୋଗ, ଅବସାଦ, ଶୋଥ ଓ ଭଗନ୍ଦର ଜନ୍ମେ ।

ସିନ୍ଦୁରକାରଣ, ବର୍ଦ୍ଦ, ବହ୍ନିମଳ, ପଦ୍ମ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାର, ପବନେଷ୍ଟ, ପବନେଷ୍ଟକ, ମୃଦୁବୃଷ୍ଟାସ୍ୱସ, ସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣକ, ବଧ୍ର, ପିଚିଟ, ପରପିଷ୍ଟକ, ବସ୍ତ୍ରୋବଙ୍ଗ, ସ୍ୱବର୍ଣ୍ଣାର, ଶିଖୁ, ବଧ୍ରକ, ଭୁରଙ୍ଗ, ମହାବଳ, ଜଡ଼, ଭୁଜଙ୍ଗମ, ଭଲଭ । ସୀସକକୁ ଜାରଣ କରି ଦୁଇପ୍ରକାର ଭସ୍ମ କରାଯାଏ; ଯଥା—ଶୀତ ଭସ୍ମ —ଗୋଟିଏ ଲୌହ ପାତ୍ରରେ ମୃଦୁ ଜାଳରେ ଚଢ଼ାଇ ନ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯବକ୍ଷାର ମିଶାଇ ଘାଣ୍ଟୁଥିବ । ବୃଷ୍ଟିଭସ୍ମ—ସୀସକକୁ ଜଳରେ ତରଳାଇ ସେଥିରେ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ମନଃଶିଳ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ମିଶାଇ ଘାଣ୍ଟିବ ଏବଂ ଧୂଳି ପରି ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲେ ତାକୁ ଶୀତଳ କରି ତହିଁରେ ଗନ୍ଧକ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ମିଶାଇ ଲେମ୍ବୁ ରସରେ ବାଟି ଗଳପୁଟରେ ପାକ କରିବ ।]

ସୀସା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୀସକ)—୧ । ସିସା ଇତ୍ୟାଦି
Sīsā (etc) (ଦେଖ)—1. Sisā etc (See) ୨ । ବନସିର ତେରଣ୍ଡାଠାରୁ ଥୋଥ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଣି ଭିତରେ ଥିବା ଡୋରକୁ ସଳଖଭାବରେ ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ଭାର—2. Weight attached to the angling line a few inches above the float to keep the float erect on water. [ଦ୍ର—ଏହା ସାଧାରଣତଃ ସୀସାରେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥାଏ ।]

ସୀସା ଗୁଲି(ଲି)—ଦେ.ବ—୧। ସୀସକରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବାଟୁଳା—1.Lead
Sīsā gulī(li) balls. ୨ । ସୀସକ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବନ୍ଧୁକର (ସୀସା ଗୋଲା[ଲି]—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗୋଳା—2. Leaden
ସୀସାଗୋଳା ସୀସାଗୋଳା balls for gun.

ସୀହୁଣ୍ଡ—ସ. ବ—ସେହୁଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Sīhunda Sehunda. (See)

ସୁ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ପ୍ରସବ କରିବା—1. To bring forth;
Su (root) produce. ୨ । ଗତି କରିବା—2. To move.

ସୁ—ସଂ. ଅ (ଉପସର୍ଗପରେ ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଜନ୍ମ
Su ଅର୍ଥମାନ ବୁଝାଏ)—A prefix indicating. ୧ । (ଭୁ—ବିପରୀତ) ଉତ୍କୃଷ୍ଟ; ଉତ୍ତମ—1. Good; excellent. [ଉ—ସୁଗତି, ସୁଚରିତ୍ର ।] ୨ । ସୁନ୍ଦର—2. Beautiful. (ଉ—ସୁଦର୍ଶନ, ସୁକନ୍ୟା, ସୁକେଶୀ ।) ୩ । ସାତିଶୟ; ଅତି; ଅତ୍ୟନ୍ତ—3. Very; much. (ଉ—ସୁଗମ୍ଭୀର, ସୁସ୍ପର୍ଦ୍ଧ, ସୁକୁମାର ।) ୪ । ସହଜ—4. Easy. (ଉ—ସୁପ୍ରସବ ।) ୫ । ଅନାୟାସରେ; ସହଜରେ—5. Easily. [ଉ—ସୁସାଧ୍ୟ, ସୁକର, ସୁଲଭ ।] ୬ । ଶୁଭକର; ମଙ୍ଗଳକର—6. Auspicious. [ଉ—ସୁଲକ୍ଷଣ] ୭ । ଉଗ୍ର—7. Excessive; furious. ୮ । ମନୋରମ—8. Charming. [ଉ—ସୁଗନ୍ଧ ।] ୯ । ପୁଣ୍ୟ—9. Piety. [ଉ—ସୁକୃତ ।] ୧୦ । ପୂଜା—10. Worship. ୧୧ । ଗର୍ବ—11. Trust. ୧୨ । ଅନୁମତି—12. Permission. ୧୩ । ସମୃଦ୍ଧି—13. Prosperity; increase. ୧୪ । କୃଚ୍ଛ୍ର—14. Difficult. ସଂ. ବ—ଶୁଭ—Bliss. [ସ୍ୱସ୍ତି—ଅନ୍ୟ ଅବ୍ୟୟରୂପ] ଦେ. ଅ(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧। ପବନର ସୋଁସୋଁ ଜୋରରେ ବହିବାର ଶବ୍ଦ—1. Hissing sound
ସୁସ୍ତି ସୁସ୍ତି of blowing wind. ୨ । ସାପ ବଜିବାର ଶବ୍ଦ—2. Hissing sound of snake. ଦେ.ବ.ଣ—ଉତ୍ତମ—Good.

ସୁଅ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ରୋତସ୍)—ନଦୀଆଦିର ସ୍ରୋତ—
Sua ସ୍ରୋତ ସୋତା Current of river etc.

(ନଈ) ସୁଅ ଦେବା—ଦେ. କ—(ନଦୀ) ସ୍ରୋତସ୍ୱଳ ହେବା—
(nai) To flow with current.
(ଜଳରେ ସୁଅ ପଡ଼ିବା, ସୁଅ ବୋହିବା—ଅନ୍ୟ ବ. ରୂପ)
ସ୍ରୋତଚଳା ସୋତା ଚଲନା

ସୁଅ ମୁହଁ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସ୍ରୋତୋମୁଖ)—୧ । ସ୍ରୋତୋମୁଖ;
Sua muhañ ଯେଉଁଠାରେ ସ୍ରୋତର ବେଗ ଅତି ଅଧିକ—
ସ୍ରୋତେର ମୁଖ 1. A place where the current is very
ଚଲତା ସୋତ swift. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବିପଜ୍ଜନକ ସ୍ଥାନ—2. (figurative) Dangerous place.

ସୁଅ ମୁହଁକୁ ପେଲି ଦେବା—ଦେ. କ—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିପଦକୁ
Sua muhañku peli debā ଠେଲି ଦେବା—To push a
ସ୍ରୋତେର ମୁଖେ ଠେଲେ ଦେଓୟା person to a place of
ସୋତ ମୁଁହମେଁ ଢ଼କେଲନା danger.

ସୁଅର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ଶୁଅର୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Suar (etc) Śuar etc. (See)

ସୁଆଇ—ଦେ. ବ—ସ୍ୱାଇ (ଇତ୍ୟାଦି)
Suāi Swāi. (See)

ସୁଆଇଁ—ଦେ. ବ—ସ୍ୱାଇଁ (ଦେଖ)
Suāiñ Swāiñ. (See)

ସୁଆଁ—ଦେ. ବ—୧ । ଶୁଆଁ (ଦେଖ)—1. Śuāñ. (See) ୨ ।
Suāñ ସୋମଲତା (ଦେଖ)—2. Somalatā. (See) (ଉ—ଏ ବାହାରେ ସୁଆଁରେ ଜଳେ ସେହି ଯାଗ, ହେଲାକୁ ଅବଲମ୍ବନ୍ତେ ମହାଭାଗ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।)

ସୁଆଁ ଚାଉଳ—ଦେ. ବ—୧ । ଦାନାବିଶିଷ୍ଟ ଧଳା ଶସ୍ୟ—
Suāñ chāula 1. Panicum Frumentacium.
ଶାମା (ଉ—ଏଥିର ଉଚ୍ଚ ଧାନଚିଆଣ୍ଡ ଉପରେ ଅନ୍ୟ ଶସ୍ୟଚାଉଳ-
ସାଁଚାବଲ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଢ଼େ ।) ୨ । ଶୁଆଁ ଚାଉଳ (ଦେଖ)—2. Śuāñ chāula (See)

ସୁଆଁ ଧାନ—ଦେ. ବ—ଶୁଆଁ ଧାନ (ଦେଖ)
Suāñ dhāna Śuāñ dhāna. (See)

ସୁଆଁ ଳ(ଲ)ଇ—ଦେ. ବ—୧। ଶ୍ୟାମାଲତା (ଦେଖ)—1. Syāmā-
Suāñ na(la)i latā (See). ୨। ବୃହତ୍ ଇଚ୍ଛାଲତା
ଶ୍ୟାମଲତା ଅରଣ୍ୟ ବୃକ୍ଷାବଶେଷ—2. Ichnocarpus
शामालता Frutescens (Haines).

ସୁଆଁରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଅଳ୍ପ ଘଷିବା—
Suāñriba To tenderly chafe or massage
the body. ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡର କେଶକୁ ଅଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା
ଚିର କେଶ କେଶ କରିବା—To divide the hair
of the head into sheaves with the
fingers.

ସୁଆଁ ଲତା—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୋମଲତା)—୧। ସୋମଲତା (ଦେଖ)
Suāñ lata 1. Somalata (Se ୨। ସୁଆଁ ନଇ
(ଦେଖ)—2. Suāñ nai (See).

ସୁଆଁଲି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ—ପୁର ପିଠା—Sandwiched
Suāñli cake. ପ୍ରାଦେ. (ଛତିଶଗଡ଼) ବ—ସରପୁଳି—
A kind of pastry cake.

ସୁଆଁଶ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସମ, ସଂଦେଶ)—୧। ଭୂମିକୁ ସମତଳ
Suāñsa କରିବା କାର୍ଯ୍ୟ—1. The act of levelling the
समतल ground. ୨। ଜମିକୁ ସମତଳ କରିବା ଓ ଘର, କୋଠା
समतल ଆଦି ତୋଳିବା କାର୍ଯ୍ୟ; ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀ କାମ—2. Act of
a digger or a mason. ଦେ. ବିଣ—ସମତଳ
କରି ଘାଇଥିବା (ଜମି)—Levelled (ground).

ସୁଆଁଶ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସଂଦେଶ)—୧। ଜମିକୁ ସମତଳ
Suāñsa karibā କରିବା—1. To level the ground.
समतल करना ୨। ମାଟି କାନ୍ଥକୁ କାଟି ସରଳ କରିବା—2. To
straighten a mud wall by
cutting it.

ସୁଆଁଶ ପରୀକ୍ଷା(ଛା)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସଂଦେଶ+ପରୀକ୍ଷା)—ଯେଉଁ କର୍ମ-
Suāñsa pariksha(chha) ଗୃହ ଘରତୋଳାଇ ମୂଲ୍ୟଙ୍କର ଓ
ତଦାରଖକାରୀ ରାଜ ମିସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କାମ ତଦାରଖ କରେ—An officer
तदारख करनेवाला engaged to supervise the
work of building and house construc-
tion.

ସୁଆଁଶିଆ—ଦେ. ବ. ପୁଂ—ମୂଲିଆ—A day labourer; a
Suāñsia labourer engaged to help masons.
(ସୁଆଁଶେଇ, ସୁଆଁଶୀ, ସୁଆଁଶିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଜମି
मजदूर ଖୋଳିବା, ସମତୁଲ କରିବା, ଘର ତୁଆଣି କରିବା ଓ ଘର
ତିଆରି କରିବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ରାଜମିସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ
ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି।]

ସୁଆଁଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୂମିକୁ ହାଣି, ଚାଛି ସମତୁଲ କରିବା—
Suāñsiba To level up a ground.

ସୁଆଗ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୌଭାଗ୍ୟ)—ସୁହାଗ ଇତ୍ୟାଦି
Suāga (etc) (ଦେଖ)—Suhāga etc. (See) [ଦ୍ର—
ଦୁଆଗଲ୍ଲ ଶାଳୀ ବନେ ବ ରଙ୍ଗ, ସୁଆଗ ନ ଥିବା ଜନେ
ବ ସଙ୍ଗ ? ବଦ୍ୱସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ।]

ସୁଆଗ ବୁଡ଼—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର ଓ ଘଡ଼ଜାତ) ବ—ବାଳିକାମାନଙ୍କର
Suāga burda ଓଷା ଓ ପୂଜା ବିଶେଷ—A kind of fast-
ing and worship practised by girls.

ସୁଆଗ ମାନ,
ସୁଆଗ ସିନା[ଣ]ନ,
ସୁଆଗ ସ୍ନାହାନ,
ସୁଆଗ ସ୍ନାହା } ଅନ୍ୟରୂପ [ଦ୍ର—ପିଲା ଦିନରୁ ଶାଶୁ
ଘରକୁ ଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କନ୍ୟା-
ମାନେ ଅଶ୍ୱିନ କୃଷ୍ଣ ଅଷ୍ଟମୀ
(ଭୁତୟା ଓଷା)ଠାରୁ ମହା-
ଅଷ୍ଟମୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାଇ ପାହାନ୍ତା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରେ ଜଳରେ
ସ୍ନାନ କରି ସ୍ନାନଘାଟର ବାଲିରେ ସାତଗୋଟି ବାଲିକା
ମୂର୍ତ୍ତି କରି ଗୌରୀଙ୍କୁ ପୂଜା କରନ୍ତି ଓ ନୈବେଦ୍ୟ ସବୁ
ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇଥିବା ଟିଲିମାନଙ୍କୁ ବାଣ୍ଟନ୍ତି। ସେମାନେ ଏହି
୧୫ ଦିନ ଗୀତ ବୋଲି ଜଡ଼ ଅନନ୍ଦରେ ଥାଆନ୍ତି ଓ ମାଛ,
ବାଇଗଣ, ଲଙ୍କା ଆଦି ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ। ଶେଷ ଦିନ
(ଦୁର୍ଗାଷ୍ଟମୀରେ) ଭୋଗ ହୋଇଥିବା ନଡ଼ିଆକୁ ଭାଙ୍ଗି ପିଲାଙ୍କୁ
ବାଣ୍ଟନ୍ତି ଓ ସ୍ନାନ କରିବା ସମୟରେ ଏହି ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି—
'ବୁଡ଼ି ବୁଡ଼ି, ଏହି ବୁଡ଼ିକ ସୁଆଗ ବୁଡ଼
ପଦ୍ମପତ୍ରିଶରୁ। ମହ୍ନ ବରଷେ !
ଚଣ୍ଡୁଗିଠା ପରି ଦାଆଟା ଦିଶେ—ଇତ୍ୟାଦି।'
ଓଷା କରିଥିବା ବାଳିକାମାନେ ଶେଷ ଦିନ ଭାତ ନ
ଖାଇ ଜଳଖିଆ ଖାଆନ୍ତି। ସେମାନେ ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ ଓ
ସ୍ୱାମୀପ୍ରିୟା ହେବା ପାଇଁ ଏହି ବ୍ରତ ପାଳନ କରନ୍ତି।]

ସୁଆଗା—ଦେ. ବ. ଓ ବିଣ—ସୁହାଗା (ଦେଖ)
Suāgā Suhāgā (See)

ସୁଆଗିଆ(ହା)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ସୁହାଗିଆ (ଦେଖ)
Suāgiā(hā) Suhāgiā (See)
(ସୁଆଗୀ, ସୁଆଗେଇ[ଣୀ]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁଆଗିନୀ—ଦେ. ବିଣ ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁହାଗିନୀ (ଦେଖ)—Suhāgini
Suāginī (ସୁଆଗୀ—ପୁଂ) (See)

ସୁଆଗୀ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁହାଗୀ (ଦେଖ)—Suhāgī
Suāgī (See) [ଦ୍ର—କୃଷ୍ଣର ନଖ ଶତ ଲାଗି। ନ ପୁଣ
ଦୋଇଛି ସୁଆଗୀ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ।]

ସୁଆଙ୍ଗ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଶୋଭାଙ୍ଗ=ଶୋଭାଯାତ୍ରାର ପ୍ରଧାନ ଅଙ୍ଗ, କିମ୍ବା
Suānga ସଂ, ଉଂଙ୍ଗ, ସଂଗ, ସଙ୍ଗ, ସ୍ୱାଙ୍ଗ)—୧। ଅଭିନୟରେ
ସଂ, ସଙ୍ଗ୍ ଓ ଯାହାଦ୍ୱାରା ଦୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବେଶ ଆଦି ପ୍ରକ୍ଷ
रवाँग କରାଯିବା ଅଭିନୟ ଓ ନାଟ; କୁଶୀଳବାଦିଙ୍କର ଭିତର
ଜଳାପ୍ରିୟ ଅଭିନୟ—1. Assuming the dress
of any character in a play or dance;
popular farce. ୨। ନାଟକୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ରୂପ ଧାରଣ
କରି ନୃତ୍ୟାଦି କରିବା ଅଭିନେତା—2. A mime. [ଦ୍ର
—ଜଣେ ଜଣେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସୁଆଙ୍ଗ—ରାଧାନାଥ.
କରବାର।] ୩। ପ୍ରହସନ—3. Farce. ୪। ବିଭିନ୍ନ
ବେଶଧାରୀ ଅଭିନେତାମାନଙ୍କର ଯାତ୍ରା—4. Pantomi-

me. ୫ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବେଶ ଧରି କରାଯିବା ଅଭିନୟ—5. Theatrical acting of a person. ୬ । ଠଟ୍ଟା, ତାମସା, ଖେଳଦିଆ; ଛଳ—6. Wit; joking; sport. ୭ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆଡ଼ମ୍ବରଯୁକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ; ଘଟନାଘଟା; ଆରମ୍ଭ—7. Ado; grand display. [ଚ—ଯେଉଁ ଅଭିନୟରେ ସୁଆଙ୍ଗ ଅଛି ତାହାରେ, ତାକୁ ଓଡ଼ିଶାରେ 'ପାଲା' ବା 'ଲୀଳା' ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା—କୃଷ୍ଣଲୀଳା; ଭରତଲୀଳା, ରାମଲୀଳା]

ସୁଆଙ୍ଗ କରିବା(କାଢ଼ିବା)—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଚରିତ୍ର ଅଭିନୟ କରିବା ପାଇଁ ସେହି ସଜ କରା ବ୍ୟକ୍ତିର ବେଶ ଧାରଣ କରିବା—1. To assume the garb or mask of any character in a pantomime. ୨ । ସୁଆଙ୍ଗ ସମ୍ବଳିତ ଯାତ୍ରା କରିବା—2. To act a pantomime. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବାହାରମ୍ଭ ବା ଆଡ଼ମ୍ବର କରିବା—3. To make much ado about nothing. ୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗୋଟାଏ ନୂଆ କିମ୍ବା ଲୋକାକର୍ଷକ କର୍ମ କରିବା—4. To do some thing new, so as to attract people.

Suāṅga karibā(kārdhibā) ଅଭିନୟ କରିବା ପାଇଁ ସେହି ସଜ କରା ବ୍ୟକ୍ତିର ବେଶ ଧାରଣ କରିବା—1. To assume the garb or mask of any character in a pantomime. ୨ । ସୁଆଙ୍ଗ ସମ୍ବଳିତ ଯାତ୍ରା କରିବା—2. To act a pantomime. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବାହାରମ୍ଭ ବା ଆଡ଼ମ୍ବର କରିବା—3. To make much ado about nothing. ୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗୋଟାଏ ନୂଆ କିମ୍ବା ଲୋକାକର୍ଷକ କର୍ମ କରିବା—4. To do some thing new, so as to attract people.

ସ୍ୱାଂଗ କରନା, ସ୍ୱାଂଗ ନିକାଲନା
ସୁଆଙ୍ଗ ଦେବା, ସୁଆଙ୍ଗ ସାଜିବା, ସୁଆଙ୍ଗ ବାହାର କରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ସୁଆଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । ସୁଆଙ୍ଗପ୍ରିୟ—1. Fond of pantomime. ୨ । ବାହାରମ୍ଭ ପ୍ରିୟ—2. Fond of ado or display. ୩ । ଛଳଳ; ରଙ୍ଗ ବାଜ ଆମୁଦେ, ଭାଁଡ ଦିଲ୍ଲିଗି ବାଜ—3. Sportive; witty; humorous.

Suāṅgia (ସୁଆଙ୍ଗିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ) (See)

ସୁଆଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁଆଙ୍ଗିଆ (ଦେଖ)

Suāṅgī Suāṅgia. (See)

ସୁଆଦ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ୱାଦ)—୧ । ରୁଚି; ସ୍ୱାଦ—1. Taste. (ଉ—ଅଘ୍ରାଣ କରିଣ ବାଳୀ ସୁଆଦ ଜାଣିଲେ । ଚାରୀ. ସାଦ ନଳ ଚରିତ ।) ୨ । ସୁସ୍ୱାଦୁ; ମଧୁର ସ୍ୱାଦ—2. Sweet taste. (ଉ—ଖୁଆଦଣ୍ଡ ଛୁଆଁ ଗରିବ ଶରୀରେ ସୁଆଦ ଥାଏ କି ଅଛି ? କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।) ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନୋରମତା—3. (figurative) Agreeableness; charm. ଦେ. ବିଶ—୧ । ସୁସ୍ୱାଦୁ—1. Sweet to the taste. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନୋରମ—2. (figurative) Charming; agreeable. (ଉ—ପ୍ରୀତି ପରି କେ ସୁଆଦ ଗୋ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।)

Suāda (ସ୍ୱାଦ) ରୁଚି; ସ୍ୱାଦ—1. Taste. (ଉ—ଅଘ୍ରାଣ କରିଣ ବାଳୀ ସୁଆଦ ଜାଣିଲେ । ଚାରୀ. ସାଦ ନଳ ଚରିତ ।) ୨ । ସୁସ୍ୱାଦୁ; ମଧୁର ସ୍ୱାଦ—2. Sweet taste. (ଉ—ଖୁଆଦଣ୍ଡ ଛୁଆଁ ଗରିବ ଶରୀରେ ସୁଆଦ ଥାଏ କି ଅଛି ? କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।) ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନୋରମତା—3. (figurative) Agreeableness; charm. ଦେ. ବିଶ—୧ । ସୁସ୍ୱାଦୁ—1. Sweet to the taste. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନୋରମ—2. (figurative) Charming; agreeable. (ଉ—ପ୍ରୀତି ପରି କେ ସୁଆଦ ଗୋ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ ।)

ସ୍ୱାଦ ଚଖନା

ସୁଆଦ ଚାଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ସ୍ୱାଦ ଗ୍ରହଣ କରିବା—To taste anything; to have a taste of anything.

Suāda chākhibā ଅନୁଭବ କରିବା—To taste anything; to have a taste of anything.

ସ୍ୱାଦ ଚଖନା
ସ୍ୱାଦ ପାଓୟା

ସୁଆଦ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବସ୍ତୁର ସ୍ୱାଦ ଅନୁଭବ କରିବା—

Suāda pāibā To have the experience of the taste of anything.

ସ୍ୱାଦ ପାଓୟା ସ୍ୱାଦପାନା

ସୁଆଦ ବାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବସ୍ତୁ ସୁସ୍ୱାଦୁ କି ଅସ୍ୱାଦୁ ଏହା ଜିହ୍ୱାରେ ପରୀକ୍ଷା କରିବା—To examine the taste of anything by the tongue.

Suāda bāribā

ସ୍ୱାଦଚାଖା
ଚଖକର ଦେଖନା

ସୁଆଦ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସୁସ୍ୱାଦୁ ବୋଧ ହେବା—To taste sweet; to seem charming.

Suāda lāgibā

ସ୍ୱାଦ ଲାଗା ସ୍ୱାଦ ଲଗନା

ସୁଆଦିଆ—ଦେ. ବିଶ—୧ । ସ୍ୱାଦ ବିଶିଷ୍ଟ—1. Having a taste. ୨ । ମଧୁର; ସୁସ୍ୱାଦୁ—2. Sweet; delicious. (ଅସ୍ୱଦ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)

Suādia

ସ୍ୱାଦୁ ସୁସ୍ୱାଦୁ

ସୁଆଦୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସ୍ୱାଦୁ)—ସ୍ୱାଦ—Taste. ଦେ. ବିଶ (ସଂ. ସ୍ୱାଦ ସୁସ୍ୱାଦ ସ୍ୱାଦ)—ସୁଆଦିଆ—Sweet.

Suādu

ସ୍ୱାଦୁ ସୁସ୍ୱାଦୁ

ସୁଆଧୀନ—ପ୍ରାଦେ. (ଲବଣ) ବିଶ—ସ୍ୱାଧୀନ—Free; independent.

Suādhīna

ସୁଆନନୀ—ଦେ. ବିଶ—ସୁବଦନା; ସୁମୁଖୀ—(a woman) Having a charming or beautiful face.

Suānani

ସୁବଦନୀ ସୁଆନନୀ

[ଉ—ସୁଆନନୀ ବିମୁଖରେ, ବିନର୍ଷ ଦହେ ଅନ୍ତରେ—ପ୍ରାଚୀ. ଉତ୍ତରାଗ୍ରନ୍ଥ ।]

ସୁଆ(ଆଁ) ବାଲି—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶୁକ+ବାଲ)—ଶୁଆଁ ବାଲି (ଦେଖ)—Suāñ bāli (See)

Suā(āñ) bāli

ଶୁଆଁ ପୋକା ମୁଆ

(ସୁଆ[ଆଁ]ବାଲି[ଡ଼ି]ଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁଆ(ଆଁ) ଭାତ—ଦେ. ବି—ଶ୍ୟାମାଚାଉଳ ଧାନର ଅନ୍ନ—The cooked rice prepared from the grains of Panicum Frumentacium

Suā(āñ) bhāta

ସାଁବାଁ ଭାତ

[ଉ—ଅପରୀ କଦାଳରେ ଢ଼ିଜେ ସୁଆ ଭାତ, ଦେଇଣ ସ୍ଥାନ କଲେ ଢ଼ୁଅଇ ମୁଚ୍ଛ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ସୁ(ସୋ)ଆ(ହା)ମ—ଦେ. ବି (ସଂ. ଶାଲ୍ମଳି)—ମଧ୍ୟ ଓ ପଶ୍ଚିମ ଭାରତରେ ଜନ୍ମୁଥିବା କମ୍ବାଦ ବର୍ଗର ଏକପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲ କାଠ ଗଛ—A timber wood; Tecoma Andulata; Andersonia Rohitaka. [ଉ—ଏହାର କାଣ୍ଡ ସିଧା ଓ ବଳଳ ନାଲିଆ । ଏଥିର ଗୋଟିଏ ଡେଙ୍ଗରେ ୫ ଠାରୁ ୬ ପୋଡ଼ା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘନ ଥାଏ । ଏହାର ଫଳ ୧।୨ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବ ଓ ପାଚିଲେ ୫ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଫାଟିଯାଏ । ଏଥିର

Su(so)ā(hā)ma

ସଂ. ନାମ—ରୋହିତକ, ରୋଷ୍ଟକ, ରୋଷ୍ଟ, ରୋହଣ, ଦାଡ଼ିମ ପୁଷ୍ପକ, ପ୍ରୀହ ଶତ୍ରୁ, ଦାଡ଼ିମପୁଷ୍ପ, ରକ୍ତଦ୍ରୁ, ମାଂସଦଳନ, ଯକୃଦ୍ଦେଷ୍ଟ, କୃଶାଳୁକ, କୁଟଶାଳୁକ, ଉଦାପ୍ରମୁନ, ବିରୋଚନ, ଶାଲ୍ମଳିକ ।

ରୋଭା, ରୋହନା,

କଡାର, ରୋହାଣ'] ରୀତି ରେପ୍ଟା ଓ ପକ୍ଷପୁଚ୍ଛ । ଏହାର
ରୋହିଡା କାଠ ଶକ୍ତ ଥିବାରୁ ଲୋକେ ଏଥିରେ
ଡେ· ମୁକ୍ତମୋଦ୍ଗଗଚେଷ୍ଟ୍ କବାଟ, ଶଗଡ଼ ଆଦି ତିଆରି କରନ୍ତି ।
ସାଧାରଣତଃ ଏହାର ମଞ୍ଜି ଜାତ ନାଲ । କିନ୍ତୁ ଏକ ଜାତିର
କାଠର ମଞ୍ଜି ଶ୍ୱେତ । ଏଥିର ତେଲରୁ ଲଇ ହୁଏ । ଏହାର
ତେଲ କଟୁ କଷାୟ ରସ, ପ୍ଲୀହାନାଶକ, ଜ୍ୱରକର ଓ
ରକ୍ତ ପରିଷ୍କାରକ ଏବଂ ଯକୃତ୍, ଗୁଳ୍ମ, କୃମି, ବ୍ରଣ, ନେତ୍ର-
ରୋଗ ଓ ଉଦର ରୋଗରେ ବିଶେଷ ଉପକାରୀ ।]

ସୁଆର(ର)—ଦେ. ବି—୧ । ସବାର (ଦେଖ)—1. Sabār (See)
Suār(ra) ୨ । ଶୁଆର (ଦେଖ)—2. Suar (See)

ସୁଆର—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ସୂପକାର)—୧ । ଏକଜାତୀୟ ଅଶ୍ରୋତ୍ରିୟ
Suāra ପାଚକ ବ୍ରାହ୍ମଣ (ପୁରୀ ବଡ଼ ଦେଉଳରେ ଏମାନେ ଭୋଗ
ସୋୟାର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି)—A kind of low Brāhmaṇa
ସୂପକାର [ଦ୍ର—ପଣ୍ଡା, ପୂଜାହାରୀ, ସୁଆର ବା ଦେଉଳିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ
ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଶ୍ରୋତ୍ରିୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ସଙ୍ଗେ
ଏମାନଙ୍କର ବୈବାହିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ହୁଏ ନାହିଁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ.
ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ ।] ୨ । ରାନ୍ଧୁଣୀ; ସୂପକାର; ପାଚକ—
2. Cook. [ଉ—ବିରାଟ ବୋଲିଲେ ହେ ! ସୁଆର
ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପରସ୍ତ୍ରୀ ଦିଶ ନାହିଁ ନେତ୍ରକୁ ଅପଣ—କୃଷ୍ଣସିଂହ.
ମହାଭାରତ· ବିରାଟ ।] ୩ । ରାଜାଙ୍କ ଖାଦ୍ୟ ଓ
ଦେବତାଙ୍କ ଭୋଗ ପାକକାରୀ ସେବକ—3. A cook
of a king or an Idol. ୪ । (ଅଶ୍ୱାରୋହୀ) ଅଶ୍ୱା-
ସୋୟାର ରୋହୀ; ସବାର—4. Rider. [ଉ—ଲଖ ଘୋଡ଼ା
ସବାର ନବଗାଡ ସୁଆର, ପ୍ରଚଣ୍ଡାନଳେ ଯଥେ ଗୁଲିବାର—
ଅଭିମନ୍ୟୁ ସମନ୍ତସିଂହାର. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।]

ସୁଆର ପାଳି—ଦେ.ବି—ରାଜା ଓ ଦେବତାଙ୍କ ପାଇଁ ଅହାଦି ପାକ କରିବା
Suāra pāli କ୍ରମରେ ସେବକର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନ—The turn
ସୋୟାର ପାଳି of a cook to cook on certain days
ସୂପକାର ପାରୀ for a Raja or Idol.

ସୁଆର ପିଠା—ବି—ପୁରୀ ବଡ଼ଦେଉଳରେ ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ଧୂପରେ
Suāra piṭhā ଭୋଗ ହେବା ନାନାପ୍ରକାର ପିଠା ମଧ୍ୟରେ
ବଡ଼ ପିଠା—A cake offered to Lord Jaga-
nnātha at evenving daily.

ସୁଆର ବରତନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୂପକାର+ହି. ବର୍ତ୍ତନ)—
Suāra baratana ସୂପକାରର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାରିଶ୍ରମିକ—The
ସୋୟାରେର ବେତନ fixed scale of remuneration of a
ସୂପକାର ବେତନ cook. [ଦ୍ର—ପୁରୀର ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ଭୁବନେ-
(ସୁଆର ବର୍ତ୍ତନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଶ୍ୱରର ଲିଙ୍ଗରାଜ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅନ୍ନ-
ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି ରାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ସୁଆରମାନଙ୍କର ପାରିଶ୍ରମିକର
ରେଟ୍ ପୂର୍ବ ବର୍ଷ ଅନୁସାରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଛି ।]

ସୁଆର ସେବକ—ଦେ. ବି—ଦେବତାଙ୍କର ପାଚକ ଭୃତ୍ୟ—
Suāra sebaka The cook of an Idol.
ସୋୟାର ସେବକ ସୂପକାର ସେବକ

ସୁଆର ସେବା—ଦେ ବି—ଦେବତାଙ୍କ ଅନ୍ନପାକ କରିବାରୂପ ସେବା—
Suāra sebā The service of an Idol.
ସୋୟାର ସେବା ସୂପକାର ସେବା

ସୁଆର ହେବା—ଦେ. ବି—ସବାର ହେବା (ଦେଖ)
Suāra hebā Sabāra hebā (See)

ସୁଆରି—ଦେ. ବି ଓ ବିଶ—ସବାରି (ଦେଖ)
Suāri Sabāri (See)

ସୁଆ(ଆଁ)ରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୂପକାର)—ଏକପ୍ରକାର ପୂର ପିଠା—
Suā(āñ)ri A kind of cake with minced sweets
ପୁରପିଠା or pulse inside. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—
ପିରକିୟା ପୁରୁ ଜାକରି—A kind of thin flat sweet
pastry bread fried in ghee.

ସୁଆ(ଆଁ)ରି[ଲି]ବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସ୍ତ୍ରୋମ=ଗଦା)—୧ । ତୁଳାକୁ
Suā(āñ)ri[li]bā ପିଞ୍ଜିବା ବା ଭଣିବା ପରେ ଅଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା
ତୁଳା ପେଁଜା ତନ୍ତୁର ତନ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ କରିବା—
ତୁମନା, ଉଷ୍ଣେଡନା 1. To card coarse cotton with the
fingers. [ଦ୍ର—ଏପରି କଲେ ତୁଳାରୁ ମଇଳା ଓ
ଖଦଡ଼ାଅଂଶପାକ ବାହାରି ଯାଏ ଓ ତାହା ଭଣିବାକୁ ସହଜ
ହୁଏ ।] ୨ । ମୁଣ୍ଡର କାଳକୁ ଅଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ଭେଣ୍ଡ ଭେଣ୍ଡ
କରି ଚିରିବା—2. To separate the hair of
the head into sheaves with the fingers.

ସୁଆରୁଣୀ—ଦେ. ବି· ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ରାନ୍ଧୁଣୀ—1. A female cook.
Suāruṇi ୨ । ସୁଆରର ସ୍ତ୍ରୀ—2. Wife of a cook.
ସୋୟାରିନୀ ସୂପକାରିଣୀ (ସୁଆର—ପୁଂ)

ସୁଆ(ଆଁ)ରେ(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ସୁଆରିବା (ଦେଖ)
Suā(āñ)re(le)ibā Suāribā (See)

ସୁଆଲ୍(ଇତ୍ୟାଦି)—ବେଦେ. ବି(କଚରିଆ)—ସବାଲି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Suāl (etc) Sabāl etc (See) [ଉ—ସୁଆଲରେ
ଜଳାଇ ଦେଲ—ଫକୀରମୋହନ. ଛଅ ମାଣ ଆଠ ଗୁଣ ।]

ସୁଆଲି—ବେଦେ. ବି(କଚରିଆ)—ସବାଲି (ଦେଖ)—Sabāli (See)
Suāli (ସୁଆଲିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁଆ(ଆଁ)ଲି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ପୂର ଥିବା ପିଠା—A kind of
Suā(āñ)li sandwiched cake. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)
ଏକପ୍ରକାର ପୁର ପିଠା ବି—ବାଣ୍ଡ ଜାକରି—A sweet cake
ପିରକିୟା without sandwich inside it.

ସୁଆଲି ଦେବା—ପ୍ରାଦେ. (ବଲାଙ୍ଗିର ପାଟଣା) କ୍ରି—ଅଙ୍ଗ ସିବା—
Suali debā To massage or chafe the limbs.

ସୁଆଲି ଲତା—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୁବହା)—ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ଲତା-
Suāli latā ବିଶେଷ; ଗୋଧାପଦୀ—A kind of creeper
ସୁବହା used in medicine. [ଦ୍ର—ଏହାର
ଗୋଧାପଦୀ ଲତା ସଂସ୍କୃତ ନାମ 'ଗୋଧାପଦୀ', 'ସୁବହା'—ଜଗଦ୍ଗୁରୁ
ହରେକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ର· ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

ସୁଆସୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଲରଖ) ବି—ଅଦ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀ—A housewife
Suāsī with her husband living.
(ସୁଆସେହ—ବହୁବଚନ)

ସୁଇ—ପ୍ରାଦେ. ବ—୧ । (ବାଲେଶ୍ୱର ପ୍ରାନ୍ତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର) ଛୁଞ୍ଚି—
Sui 1. Needle. ୨ । (ବାଲେଶ୍ୱର ପ୍ରାନ୍ତ) କୁମ୍ଭାର—2. Potter. (ଛ—ସ୍ୱର ସୁଗାର, ସବୁଠାରୁଁ ଠକ ବଢ଼େଇ କମାର—ପ୍ରବଚନ ।) ୩ । (ବାମଣ୍ଡା) ଚଢ଼ିଁ ବିଶେଷ—3. The name of a bird. ୪ । (ବଜ୍ରଜିର ପାଟଣା) ସୁଇଚ (ମୁଦ୍ରା)—4. A four-anna bit. (ଛ—ସୁଇ ସୁଧ=ସୁଚ ସୁଧ ।)

ସୁଇଚ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ସ୍ୱିଚ୍)—କୌଣସି ଚଳ (ଯଥା—ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଆଲୋକ, ପଙ୍ଖା) ଅଦଳ ବଦଳ କରିବା
Suich ପାଇଁ ତାହା ସଙ୍ଗେ ଲାଗିଥିବା ଯନ୍ତ୍ର (ଏହାକୁ ଚିପି ଦେବା
ସୁଇଚ ମାତ୍ରକେ ଏଥି ସମ୍ପୃକ୍ତ ଆଲୋ ଜଳି ଉଠେ ବା ପଙ୍ଖା
ସ୍ୱୀଚ (ସ୍ୱିଚ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚଳେ । ଅନ୍ୟ ଥରୁ ଚିପି ଦେଲେ ଚଳର ଗତି ବନ୍ଦ ହୁଏ)—A switch of an electric installation. [ଦ୍ର—ଏହି ଇଂରାଜି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଅନ୍ୟ ଇଂରେଜି ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି । ଯଥା—ସୁଇଚ୍ ବୋର୍ଡ଼୍ (Switch board), ସୁଇଚ୍ ଲାଇଟ୍ (Switch light), ସୁଇଚ୍ ବେଲ୍ (Switch bell), ସୁଇଚ୍ ରୋପ୍ (Switch rope)]

ସୁଇଚ୍ କ(ମା)ରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଇଂ. ସ୍ୱିଚ୍)—ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଆଲୋ ବା
Suich ka(mā)ribā ଅନ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଚଳାଇବା ବା ବନ୍ଦ କରିବା
(ସ୍ୱିଚ୍ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପାଇଁ ଉପାମନ ଯନ୍ତ୍ରରେ ହାତ
ସୁଇଚ୍ କରା ମାରିବା—To switch the key of any
ସ୍ୱୀଚ କରନା electric light, fan etc.

ସୁଇଜର୍ ଲ(ଲା)ଣ୍ଡ୍—ଦେ. ବ (ନାମ) (ଇଂ. ସ୍ୱିଜର୍ ଲାଣ୍ଡ୍)—
Suijar la(lā)nd ଆଲପ୍ସ ପର୍ବତର ଉତ୍ତରରେ ଥିବା ୟୁରୋପର
ସୁଇଜର ଲାଣ୍ଡ ପାର୍ବତ୍ୟ ରାଜ୍ୟବିଶେଷ ଓ ୟୁରୋପର ହ୍ରଦ ଭମ
ସୁଇଜର ଲାଁଡ଼ ରାଜ୍ୟ—Switzerland. [ଦ୍ର—ଏହି ରାଜ୍ୟର
ସ୍ୱିଜର୍ ଲ(ଲ)ଣ୍ଡ୍ } 'ଜେନେଭା' ନଗର ଘଡ଼ି ଓ ଘଣ୍ଟା ଉଦ୍ଯୋ
ସୁଇଟ୍‌ଜର୍ ଲ(ଲ)ଣ୍ଡ୍ } ଜନିତ ପୃଥିବୀରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ଏହି ରାଜ୍ୟ
ସ୍ୱିଟ୍‌ଜର୍ ଲ(ଲ)ଣ୍ଡ୍ } ଜର୍ମାନୀର ଦକ୍ଷିଣ ଓ ଇଟାଲୀର ଉତ୍ତରରେ
ଅବସ୍ଥିତ । ଏଥିର ପଶ୍ଚିମରେ ଫ୍ରାନ୍ସ ଓ ପୂର୍ବରେ ଅଷ୍ଟ୍ରିୟା । ବର୍ଣ୍ଣ (Berne) ଏହାର ରାଜଧାନୀ । ଏ ଦେଶବାସୀଙ୍କୁ ସୁଇସ୍ (Swiss) ବୋଲାଯାଏ । ଏଥିରେ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର ଶାସନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଏହାର ମନୋହର ଆଲପ୍ସ ପର୍ବତର ଓ ହ୍ରଦମାନଙ୍କ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବା ଲାଗି ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ଯାତ୍ରୀ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏଠାକୁ ଆସନ୍ତି ।]

ସୁଇଝିବା—ପ୍ରାଦେ (ଲରଅ) କ୍ରି—ସୁଝିବା—
Suijh-bā To repay.

ସୁଇଡ୍—ବୈଦେ. ବ (ନାମ) (ଇଂ. ସ୍ୱୀଡ)-ସୁଇଡେନ୍ ଦେଶବାସୀ—
Suid ସୁଇଡ୍ ସ୍ୱୀଡ଼ A Swede.
(ସ୍ୱିଡ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁଇଡିଶ୍—ବୈଦେ. ବିଣ—(ଇଂ. ସ୍ୱିଡିଶ୍)—ସୁଇଡେନ୍ ଦେଶ
Suidis ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Swedish.
ସୁଇଡିଶ୍ ସ୍ୱୀଡ଼ିଷ

ସୁଇଡେନ୍—ବୈଦେ. ବ (ନାମ) (ଇଂ)—ଇଉରୋପର ଶୀତପ୍ରଧାନ
Suiden ରାଜ୍ୟ ବିଶେଷ—Sweden. [ଦ୍ର—ଏହା ଇଉରୋପର
ସୁଇଡେନ୍ ଉତ୍ତର-ପଶ୍ଚିମ ପ୍ରାନ୍ତସ୍ଥ ନରୱେ ରାଜ୍ୟର ପୂର୍ବରେ
ସ୍ୱୀଡ଼ିନ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହାର ପଶ୍ଚିମରେ ନରୱେ, ଉତ୍ତରରେ
ଲାପ୍‌ଲାଣ୍ଡ୍, ପୂର୍ବରେ ବଲ୍‌ଟିକ୍ ଓ ବୋଥନିଆ ଉପସାଗର
ଏବଂ ଦକ୍ଷିଣରେ ବଲ୍‌ଟିକ୍ ଉପସାଗର । ଏହା ରାଜାଙ୍କ
ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ । ଏଥିର ପ୍ରଧାନ ନଗର ଷ୍ଟକ୍‌ହଲ୍‌ମ ।]

ସୁଇଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ବଲଙ୍ଗିର ପାଟଣା) ବ—୧ । ଧାନ ବୁହାଇ ନେବାର
Suil ଆଧାର—1. A receptacle for carrying paddy.
୨ । ଚାଉଁରିଆ—2. The stem of a jute plant shorn of its fibres.

ସୁଇସ୍—ବୈଦେ. ବିଣ. (ନାମ) (ଇଂ. ସ୍ୱିସ୍)—ସୁଇଜର୍‌ଲାଣ୍ଡ୍‌ର
Suis ଅଧିବାସୀ—A Swiss. ଦେ. ବିଣ—ସୁଇଜର୍‌ଲାଣ୍ଡ୍ ଦେଶ
(ସ୍ୱିସ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Swiss.
ସୁଇସ୍ ସ୍ୱୀସ

ସୁଉ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟର୍ଥ)—ସୁ ସୁ (ଦେଖ)
Su-u Su su. (See)
(ସୁ ସୁ ସୁଉ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁଉଁ—ଦେ. ବ (ଧ୍ୱନ୍ୟର୍ଥକ)—ସୁଁ ସୁଁ (ଦେଖ)
Su-uñ Suñ suñ. (See)
(ସୁଉଁ ସୁଉଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁଉକା(କି) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ (ଫ. ଚତୁଷ୍କ)—ସିଉକା ଇତ୍ୟାଦି
Su-ukā(ki) (etc) (ଦେଖ)—Siukā etc. (See)

ସୁଉକାର (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରା. ବ (ଫ. ସ୍ୱୀକାର)—ସୀଉକାର ଇତ୍ୟାଦି
Su-ukāra (etc) (ଦେଖ)—Siukāra etc. (See)

ସୁଉସିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମାରିବା
Su-usibā ପାଇଁ ଅତି ଜୋର୍‌ରେ ଦଉଡ଼ି ଅସିବା—
ମାରିବାକୁ ଦୌଡ଼ା To advance furiously towards a
ହୁରୁକନା person to strike a blow.

ସୁଏଜ୍—ଦେ. ବ (ନାମ)—ୟୁରୋପ ଓ ଅସିଆର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଯୋଜକ,
Suej (ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହା କେନାଲରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଭୂମଧ୍ୟସାଗର
ସୁଏଜ୍ ଓ ଲୋହିତସାଗରକୁ ଯୋଗ କରୁଅଛି (ନଗର, ପ୍ରଣାଳୀ,
ସୁଏଜ କେନାଲ୍)—Suez (isthmus, canal, gulf and town.

ସୁଏଜ୍ କେନାଲ୍ (ଖାଲ, ନାଳ)—ଦେ. ବ—ଭୂମଧ୍ୟସାଗର ଓ
Suej kenāl (khāla, nāla) ଲୋହିତସାଗରକୁ ଯୋଗ
ସୁଏଜ କେନାଲ କରିଥିବା ନାଳ—Suez canal. [ଦ୍ର—ଏହି
ସୁଏଜ କେନାଲ ନାଳ ଖୋଳା ହେବା ପୂର୍ବେ ସାହେବମାନେ
ଭାରତକୁ ଜଳପଥରେ ଅସିବା ପାଇଁ ଆଫ୍ରିକାର ଉତ୍ତମାଶା
ଅନ୍ତରୀପ (Cape of Good Hope) ବାଟେ ବୁଲି କରି
ଅସୁଥିଲେ । ଏହି ନାଳକୁ ଜଣେ ଫରାସୀ ଇଞ୍ଜିନିଅର ବୁଦ୍ଧି-
ବଳରେ ଖୋଳାଇବାରୁ ଏହି ନାଳ ବାଟେ ସାହେବମାନେ
ଭୂମଧ୍ୟସାଗରରୁ ଲୋହିତସାଗର ଓ ଆରବ ଉପସାଗର
ବାଟେ ଭାରତକୁ ଆସୁଅଛନ୍ତି । ଏହି ନାଳ ବ ମାନ-

ଇଂରାଜଙ୍କ ଅଧିକୃତ । ଏହାର ଉତ୍ତର ପ୍ରାନ୍ତରେ ପୋର୍ଟ ସଇଦ୍ ଓ ଦକ୍ଷିଣରେ ସୁଏଜ୍ ନଗର ନାମକ ଦୁଇଟି ବନ୍ଦର ଅବସ୍ଥିତ ।]

[ମିଶ୍ର ଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ ନରପତି ଫାରାଓମାନଙ୍କ [Pharaohs] ସମୟରେ ଲୋହିତ ସାଗରଠାରୁ ନାଇଲ୍ [ନୀଳ] ନଦୀର ନିମ୍ନକୋଣ ଭୂମି [ଡେଲ୍ଟା] ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ କେନାଲ୍ ଖୋଳା ହୋଇଥିଲା । ଏହାର ପଥ ଆଜି ସୁଦ୍ଧା ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଅଛି । କିଛିକାଳ ପରେ ସେଥିରେ ବାଲି ଜମିଗଲା । ତତ୍ପରେ ପାରସ୍ୟୀକମାନେ ଅସି ବାଲି କଢ଼ାଇ କେନାଲର ପୁନର୍ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କ ପରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ଶତାବ୍ଦୀ ଆରମ୍ଭର ପ୍ରାୟ ଚାରିଶତ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ମିଶରର କରପତିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କେନାଲ୍ ଖୋଳା ହେଲା । ତତ୍ପରେ ଆଉ ଥରେ ମିଶରର ମୁସଲମାନ୍ ବିଜେତାମାନେ ଏହି କେନାଲକୁ ଖୋଳାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଇତିମଧ୍ୟରେ ଅଧୁନିକ ଧରଣର କେନାଲ୍ ଖୋଳା ହେଲା ଏବଂ ସେହି ପୁରାତନ କେନାଲଟି ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ ଜାଣେଇ ଗଲା ।

ପ୍ରାୟ ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଫର୍ଡିନାଣ୍ଡ୍ ଡି ଲେସେପ୍ସ୍ (Ferdinand de Lesseps) ନାମକ ଜଣେ ଫରାସୀ ଇଞ୍ଜିନିଅର୍ ଅସୀମ ଉତ୍ସାହରେ ଗୋଟିଏ ନକ୍ସା ପ୍ରସ୍ତୁତକଲେ । ସେ କିଛିକାଳ ଭିତରେ ମିଶରର ରାଜା ଖେଦିଭ୍ [Khedive] ଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ଲାଭ କରିବାରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ୧୮୫୬ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସୁଏଜ୍ କେନାଲ୍ କୋମ୍ପାନୀ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା । କେନାଲ ଖନନପାଇଁ ଯେତେ ଟଙ୍କା ଦରକାର ହୋଇଥିଲା ସେଥିରୁ ଅଧେ ଫ୍ରାନ୍ସ ଓ ଅଧେ ଖେଦିଭ୍ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଖେଦିଭ୍ କେନାଲ୍ ଖୋଳା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଖୁବ୍ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ସେ ଖୋଳା କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଲୁଣ ଯୋଗାଇ ଥିଲେ । ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ପ୍ରାୟ ଦଶବର୍ଷ କାଳ ଲାଗିଥିଲା । ସାମ୍ରାଜ୍ଞୀ ଇଉଜିନ୍ [Eugenie] ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ୧୮୬୯ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ମାସ ୧୭ ତାରିଖ ଦିନ କେନାଲ୍ ଖୋଲାଗଲା । ୧୮୭୫ ମସିହାରେ ଇଂଲଣ୍ଡର ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଡିସ୍‌ରେଲି [Disraeli] ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସମସ୍ତ ୪୦୦,୦୦୦ ଅଂଶ ମଧ୍ୟରୁ ଖେଦିଭ୍‌ଙ୍କ ଭାଗ ୧୭୬,୬୦୨ ଗୋଟି ଅଂଶ ୪୦ ଲକ୍ଷ ପାଉଣ୍ଡ୍ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ କିଣି ନେଲେ । ଅଳ୍ପଦିନେ ଏହି ଅଂଶ ଗୁଡ଼ିକର ମୂଲ୍ୟ ୩ କୋଟି ୬୫ ଲକ୍ଷ ୨୪ ହଜାର ୩୫୦ ପାଉଣ୍ଡକୁ ବଢ଼ିଗଲା ।

୧୮୮୮ ମସିହାରେ ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ଚୁକ୍ତିପତ୍ର ସ୍ୱାକ୍ଷରିତ ହୋଇଗଲା । ଏହା ଫଳରେ ସବୁ ଦେଶର ଯୁଦ୍ଧ ଜାହାଜ, ମାଲ ବୋଝାଇ ଜାହାଜ ଇତ୍ୟାଦି କି ଯୁଦ୍ଧ, କି ଶାନ୍ତି, ସମସ୍ତ ସମୟରେ ସୁଏଜ୍‌କେନାଲ୍ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଯାତାୟାତ କରିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ପାଇଲେ ।

ସୁଏଜ୍ କେନାଲ୍ ପୋର୍ଟସେଡ୍ ବନ୍ଦରଠାରୁ ସୁଏଜ୍ ବନ୍ଦର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକ ଶତ ମାଇଲ ଲମ୍ବ । ପ୍ରଥମେ କେନାଲ୍‌ର ଓସାର ୭୨ ଫୁଟ୍ ଥିଲା । ଏହା କ୍ରମେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୌଣସିଠାରେ କେନାଲର ଓସାର ୧୩୫ ଫୁଟ୍‌ରୁ ଊଣା ନୁହେଁ । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ କେନାଲ୍‌ର ଓସାର ୧୯୬ ଫୁଟ୍ ଓ ବାଙ୍କ ମାନଙ୍କରେ ତାହାର ଓସାର ୬୫୦ ଫୁଟ୍ । ବର୍ତ୍ତମାନ କେନାଲ୍‌ର ଗଭୀରତା ପ୍ରାୟ ୪୦ ଫୁଟ୍ । ଯେଉଁ ଜାହାଜମାନ ୩୩ ଫୁଟ୍‌ରୁ କମ ଗଭୀର ଜଳରେ ଗତି କରିପାରେ, ସେବଳ ଜାହାଜଗୁଡ଼ିକ କେବଳ କେନାଲ୍ ଭିତରେ ଯାତାୟାତ କରିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ପାଆନ୍ତି ।

ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ଦୁଇଟି ଜାହାଜ କେନାଲ୍‌ରେ ଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ । କେବଳ ଖୁବ୍ ଓସାରିଆ ଗ୍ରେଟ୍ ବିଟର୍ ହ୍ରଦ ବ୍ୟତୀତ କେନାଲ୍‌ର ଅନ୍ୟ ଅଂଶମାନଙ୍କରେ ଗୋଟିଏ ଜାହାଜ ଚାଲିବାର ଦେଖିଲେ ବିପରୀତ ଦିଗରୁ ଆସୁଥିବା ଜାହାଜ ଚାଲିଯିବାକୁ ସ୍ଥାନ ପାଏ । କେନାଲ ଚାଲିରେ ତେର ଗୋଟି ସିଗ୍‌ନାଲ୍ ଷ୍ଟେଶନ୍ ଅଛି ।

ବଡ଼ ବଡ଼ ଜାହାଜମାନଙ୍କୁ କେନାଲ୍ ଭିତରେ ଘଣ୍ଟାରେ ପ୍ରାୟ ସାଢ଼େ ଛଅ ମାଇଲ୍‌ରୁ ବେଶୀ ବେଗରେ ଚଳାଇବାର ନିୟମ ନାହିଁ । କେବଳ ଗ୍ରେଟ୍ ବିଟର୍ ହ୍ରଦରେ ବେଶୀ ସ୍ଥାନ ଥିବାରୁ ଜାହାଜ ସେଠାରେ ଅଧିକ ବେଗରେ ଚାଲେ ।

ବଡ଼ ବଡ଼ ଜାହାଜଗୁଡ଼ିକୁ ଥରେ କେନାଲ୍‌ରେ ଯିବା ପାଇଁ ପ୍ରାୟ ୩ହଜାର ପାଉଣ୍ଡ୍ ମାସୁଲ ଦେବାକୁ ହୁଏ । ଜାହାଜକୁ କେନାଲ୍ ପାର ହେବା ନିମିତ୍ତ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରାୟ ୧୨ ଘଣ୍ଟାରୁ ୧୫ ଘଣ୍ଟା ଲାଗେ । ଦିନରେ ପ୍ରାୟ ୧୬ଟି ଜାହାଜ ସୁଏଜ୍ କେନାଲ୍ ବାଟେ ଯାତାୟାତ କରେ । ସୁଏଜ୍ କେନାଲ୍ ବାଟେ ଯାତାୟାତ କରୁଥିବା ଜାହାଜ ଗୁଡ଼ିକ ଭିତରୁ ଶତକଡ଼ା ୫୫ଟି ଜାହାଜ ଇଂରେଜ-ମାନଙ୍କର ।

ଏ ସମ୍ବନ୍ଧେ P & O Company ଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ Suez Canal ଇଂରାଜୀ ପ୍ରବନ୍ଧର ଅବଲମ୍ବନରେ ଶ୍ରୀ ବସନ୍ତକୁମାର ବେଜ୍‌ରାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ ଓ ନବଭାରତ (୫।୧)ରେ ପ୍ରକାଶିତ ।]

ସୁଏଜ୍ ନଗର (ବନ୍ଦର)—ବେ. ବି—ସୁଏଜ୍ କେନାଲ୍‌ର ଦକ୍ଷିଣ
Suej nagara (bandara) ପ୍ରାନ୍ତରେ ସୁଏଜ୍ ପ୍ରଣାଳୀରେ
ସୁୟେଜ୍ ବନ୍ଦର ସୁଏଜନଗର ଅବସ୍ଥିତ ବନ୍ଦର—The port of Suez.

ସୁଏଜ୍ ପ୍ରଣାଳୀ—ବେ. ବି—ଲୋହିତ ସାଗରର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ
Suej pranali କୋଣରେ ଥିବା ପ୍ରଣାଳୀ, ଯାହାର ଉତ୍ତର
ସୁୟେଜ୍ ପ୍ରଣାଳୀ ଦୋଟେରୁ ଭୂମଧ୍ୟସାଗରକୁ ଜାଲ ଖୋଳା ହୋଇଅଛି—
ସୁଏଜ ପ୍ରଣାଳୀ The bay of Suez.

ସୁଓର୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ ବ—ଶୁଅର, ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Suor (etc) Śuar etc. (See)

ସୁଂ (ସୁଁ)—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—୧ । ଶରଦ ସମୟରେ ଶ୍ଳେଷ୍ମା-
Sum (suñ) ଯୁକ୍ତ ନାକରୁ କାହାରିବା ଅନୁନାସିକ ଶବ୍ଦ—
(ସୁଁ ସୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Nasal sound due to cold.
ସୁଁ ସୁଁ ୨ । ଶବ୍ଦେ ଦେ ଧୀରେ ଧୀରେ କାନ୍ଦିବାର ଶବ୍ଦ—
2. Sound of sighing cry. ୩ । ଶରଦରେ ନାକ
ଘୋଚିବାର ଶବ୍ଦ; ସଇଁ ସଇଁ—3. The sound of
clearing the nose affected with cold.

ସୁଂ(ସୁଁ)ଗା(ଘା)—ଦେ. ବ ଓ ବ—ଶୁଙ୍ଗା (ଦେଖ)
Sum(suñ)gā(ghā) Śuṅgā. (See)

ସୁଂ[ସୁଁ]ଗା[ଗେ,ଘା,ଘେ]ଇବା—ଦେ. କ—ଶୁଙ୍ଗାଇବା [ଦେଖ]
Sum[suñ]gā[ge,ghā,ghe]ibā Śuṅgāibā. [See]

ସୁଂ[ସୁଁ]ଗା[ଘା] ସୁଂ[ସୁଁ]ଗି[ଘି]—ଦେ. ବ—ଶୁଙ୍ଗାସୁଙ୍ଗି [ଦେଖ]
Sum[suñ]g [ghā] sum[suñ]gi[ghi] Śuṅgāsuṅgi.
[See]

ସୁଂ[ସୁଁ]ଗି[ଘି]ବା—ଦେ. କ—ଶୁଙ୍ଗିବା [ଦେଖ]
Sum[suñ]gi[ghi]bā Śuṅgibā. [See]

ସୁଁ—ଦେ. ଅ [ପଞ୍ଚମୀ ବିଭକ୍ତି ଚିହ୍ନ]—୧ । ରୁ; ଠାରୁ—1. From;
Suñ since. [ଉ—କଣ୍ଠାଭରଣ ! ଏତେ ଗୁଣ ବୋଲି ଜାଣି
ହୋଇ ଥେକେ ସେ ଥିଲେ ବ । କେଳସୁଁ ନ କହିଲ; ଫୁଲ ପତ୍ର ଦେ
ଟେକ ଧରି ଥିଲ ଦେଖିଲ ପଦେଇଲ—ଭଗ ।] ୨ । ସୁଂ
(ଦେଖ)—2. Sum (See)

ସୁଁଆଁ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ସୁଆଁ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Suñāñ (etc) Suāñ etc (See)

ସୁଁକାର—ଦେ. ବ—ନାକର ସୁଁ ସୁଁ ଦେ—
Suñkāra Nasal hissing sound.
ସୁଁକାର ସୁଁକାର

ସୁଁତ—ପ୍ରାଦେ. (ଲବଣ) ବ (ଭୁଲ. ହିଂ ସୁତା)—ସୁତା—
Suñta Thread.

ସୁଁତା(ଥା) (ଇତ୍ୟାଦି)—ପ୍ରା ବ—ସୁନ୍ଥା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Suñtā(thā) (etc) Sunthā etc (See)

ସୁଁତା(ଥା)ଣି—ଦେ. ବ—ସୁନ୍ଥାଣି (ଦେଖ)
Suñtā(thā)ṇi Sunthāṇi (See)

ସୁଁଥାଣ(ଣି)—ଦେ. ବ—ସୁନ୍ଥାଣ (ଦେଖ)
Suñthāṇa(ṇi) Sunthāṇa (See)

ସୁଁସୁଁଆଁ (ସୁଁ)— ଦେ. ବ୍ୟ, ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସୁଁ ସୁଁ ଶବ୍ଦ କରେ—
Suñsuñāñ(yāñ) Making small nasal sounds.
ସୁଁସୁଁୟେ ସୁଁ ସୁଁ କରନେ ବାଲା (ସୁଁସୁଁଇଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଁ ସୁଁ କାନ୍ଦିବା- ଦେ. କ—ବଡ଼ ଗାଢ଼ ନ କରି, ଚୁପି ଚୁପି, ସୁଁ ସୁଁ
Suñ suñ kāndibā ଶବ୍ଦ କରି କାନ୍ଦିବା—1o moan
ଫୁଁ ପିୟେ ଫୁଁ ପିୟେ କାଁଦା with suppressed hissings.
सुसुक सुसुक रोना

ସୁଁ ସୁଁ ହେବା—ଦେ. କ—୧ । ଶର୍ଦ୍ଦି ପୋଷୁଁ ଅନୁନାସିକ ନିଶ୍ୱାସ-ଶବ୍ଦ
Suñ suñ hebā ହେବା—1. To make a nasal
ସୁଁ ସୁଁ କରା sound of breathing. ୨ । ସକେଇ କରି
सुँ सुँ करना କାନ୍ଦିବା—2. To moan with sighs and
suppressed hissings.

ସୁକ୍[କୁ]ତ[ତା]ଳା[ଲି]—ଦେ. ବ—ଶୁକ୍‌ତଳା (ଦେଖ)
Suk-[ku]ta[tā]lā[li] Śuk-ta]ā(See)

ସୁକ୍‌ତାନି—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁକ୍ତାନି)—ଶୁକ୍ତାନି (ଦେଖ)
Suk-tāni Śuktāni (See)

ସୁକ୍‌ପାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଲସ୍ତ୍ରର) ବ—ପାଲକି—
Suk-pāl Palanquin.

ସୁକ୍[କୁ]ସୁକ୍[କୁ] (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବଣ—ଶୁକ୍ ଶୁକ୍ ଇତ୍ୟାଦି
Suk-[ku]suk-[ku] (etc) (ଦେଖ)—Śuk śuk etc
(See)

ସୁକ୍[କୁ]ସୁକା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଶୁକ୍‌ଶୁକା (ଦେଖ)—Śuk-śukā
Suk-[ku]sukā (ସୁକ୍[କୁ]ସୁକଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) (See)
(ସୁକ୍[କୁ]ସୁଗା, ସୁକ୍[କୁ]ସୁକେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁକ—ଦେ. ବ—ସୁକୁମାରର ଡାକ ନାମ—Nickname for Suku.
Suka māra.

ପ୍ରା. ବ (ସଂ. ଶୁଷ; ପ୍ରା. ଶୁକ୍ଖ)—୧ । ଶୁଷ
ସୁକୋ ବ. (ଦେଖ)—1. Śuka (See) ୨ । (ସଂ.
सुख ସୁଖ) ସୁଖ—2. Happiness. ୩ । ଆନନ୍ଦ—
3. Pleasure. ୪ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—4. Health. ପ୍ରା.
ଶୁକ୍‌ନୋ ସୁଖା ବଣ (ସଂ. ଶୁଷ; ପ୍ରା. ଶୁକ୍ଖ)—ଶୁଖିଲା; ଶୁଷ୍କ—
Dry.

ସୁକଟ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବ—ସୁକୁଟ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Sukaṭa (etc) Śukuṭa etc (See) [ଉ—ଯାହାର
ଥିବ ଦେଉଳ ଅଟଟ । ଦେଖିଲ ତୁମ୍ଭେ ତାହାର ସୁକଟ—
ଜଗନ୍ନାଥ. ଗୀତ ।]

ସୁକଟାକ୍ଷା—ସଂ. ବଣ(ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ+କଟାକ୍ଷ+ଅ)—ସୁଦୃଶା; ସୁନୟନା
Sukaṭākshā —(a woman) Having charming
and ogling eyes. [ଉ—ବିଗତ ତୁ ଦେଇ
କଥା । ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ ବ ରୂପରେ ଅଛ ସୁକଟାକ୍ଷା—ଭଜ.
ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ସୁକଠିନ—ସଂ. ବଣ—୧ । ଅତି କଠିନ; ଅତି ଦୃଢ଼—
Sukaṭhina 1. Very hard. ୨ । ଦୁଷ୍କର—
2. Very difficult.

ସୁକଣ୍ଟକା—ସଂ. ବ—ଘୃତକୁମାରୀ (ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ଡ)—
Sukaṇṭakā The Indian aloe; Aloe Indica.

ସୁକଣ୍ଠ—ସଂ. ବ—ମଧୁର କଣ୍ଠ ସ୍ୱର—Sweet tone.
Sukaṇṭha ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଉତ୍ତମ ବା ମଧୁର
[ସୁକଣ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ. ବଣ] କଣ୍ଠ ସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟ—Having a sweet
tone; sweet-toned; melodious.

ସୁକଣ୍ଠୀ—ବେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସୁକଣ୍ଠା)—୧ ମଧୁର ସ୍ୱରବିଶିଷ୍ଟା
Sukanṭhī (ସ୍ତ୍ରୀ)—1. (a lady) Having a
ସୁକଣ୍ଠି sweet tone. ୨ । ସୁନ୍ଦରକଣ୍ଠବିଶିଷ୍ଟା—
ସୁକଂଠୀ 2. (a woman) Having a beautiful neck.

ସୁକଣ୍ଡୁ—ସଂ. ବ—କଣ୍ଡୁ ରୋଗ; କାଚୁ [ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ]—
Sukaṇḍu Itches.

ସୁକନ୍ଦ—ସଂ. ବ—କଶେରୁ [ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ]; ମୁଥା—
Sukanda Grass-root; Cyprus Rotunda.

ସୁକନ୍ଦକ—ସଂ. ବ—୧ । ପଲାଣ୍ଡୁ; ପିଆଜ—1. Onion. ୨ । ବାରାହୀ
Sukandaka କନ୍ଦ—2. A medicinal root bulb;
Disocorea. ୩ । ଧରଣୀ କନ୍ଦ—
3. A medicinal root bulb.

ସୁକନ୍ଦୀ—ସଂ. ବ—ଶୂରଣ; ଓଲ୍ଲଅ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Sukandī Wild taro; wild arum.

ସୁକନ୍ୟକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ+କନ୍ୟକା+ଅ)—
Sukanyaka ଯାହାର କନ୍ୟା ସୁନ୍ଦରୀ—Having a beauti-
[ସୁକନ୍ୟକା—ସ୍ତ୍ରୀ] ful daughter.

ସୁକନ୍ୟା—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—୧। ସୁନ୍ଦରୀ କନ୍ୟା—1. A beauti-
Sukanyā ful girl. ୨ । (ନାମ) ଶର୍ଯ୍ୟାତି ରାଜାଙ୍କ କନ୍ୟା;
ଚ୍ୟବନ ଋଷିଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—2. Name of the wife of
Chyabana sage. [ଉ—ସୁକନ୍ୟା ଚ୍ୟବନ
ସମୀପେ । ଶଠଇ ମନ ଅନୁରୂପେ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]
[ଦ୍ର—ଶର୍ଯ୍ୟାତି ମୃଗୟା ନିମନ୍ତେ ଥରେ ସପରିବାର ଅରଣ୍ୟକୁ
ଯାଇଥିଲେ । ସୁକନ୍ୟା ମନ ଆନନ୍ଦରେ ବନରେ ବୁଲି
ବୁଲି ଗୋଟିଏ ଢିବା ମଧ୍ୟରେ ଜ୍ୱଳଜ୍ୱଳ ଦିଶୁଥିବା ଦୁଇଟି
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପଦାର୍ଥ ଲକ୍ଷ କରି ବାଳସୁଲଭ ବଶତଃ ସେ
ଦୁଇଟି ବସ୍ତୁକୁ କଣ୍ଟାଦ୍ୱାରା ଫୋଡ଼ି ଦେଲେ । ଦେଖାଗଲା
ଯେ, ଏ ଦୁଇଟି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବସ୍ତୁ ତପସ୍ୟାମଗ୍ନ ଚ୍ୟବନ ଋଷିଙ୍କର
ଦୁଇଟି ଚକ୍ଷୁ । ଚ୍ୟବନ ମୁନି ନିଜର ନୟନ ନାଶରେ କ୍ରୁଦ୍ଧ
ହୋଇ ଅଭିଶାପଦ୍ୱାରା ରାଜାଙ୍କ ସୈନ୍ୟଗଣର ମଳ ମୂତ୍ର ବନ୍ଧ
ବନ୍ଦ କରି ଦେଲେ । ରାଜା ଅନନ୍ୟୋପାୟ ହୋଇ
ଋଷିଙ୍କ ହସ୍ତରେ ସ୍ୱ କନ୍ୟା ସୁକନ୍ୟାଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରି ଉକ୍ତ
ଶାପରୁ ନିଷ୍କୃତି ପାଇଲେ । ଚ୍ୟବନ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୋପନ-
ସ୍ୱଭାବ ଥିଲେହେଁ ସୁକନ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀସୁ ପାତିବ୍ରତ୍ୟ ଓ ସେବାଦ୍ୱାରା
ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ପରମ ପ୍ରୀତ କରାଇଲେ ।]

ସୁକନ୍ୟାକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁକନ୍ୟକ (ଦେଖ)
Sukanyāka Sukanyaka (See)
(ସୁକନ୍ୟାକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁକର—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସୁ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ସୁସାଧ୍ୟ;
Sukara ସହଜସାଧ୍ୟ; ଅନାୟାସସାଧ୍ୟ—1. Easy of accom-
ସୁକର ସୁକ୍ରର plishment. ୨ । ସୁଖକର—2. Pleasant.
[ଦୁଷ୍କର—ବିପରୀତ] ବେ. ବଣ—ସୁନ୍ଦର—Beautiful. [ଉ—
ବାହାରଲେ ସୁନ୍ଦର ବଣ୍ଟାଇ ପରକାର ଯେ—ଭଜ. ବୈଦେ-
ଶୁକର ସ୍ତ୍ରୀଶବଳାସ ।] ପ୍ରା. ବ (ସଂ. ଶୂକ)—ଶୂକର (ଦେଖ)
ସୁକର Sukara (See)

ସୁକରଜା—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ+କରଜ+ଅ)—ସୁନଖୀ;
Sukarajā ସୁନ୍ଦର ନଖବିଶିଷ୍ଟା—[a lady] Having
beautiful nails. [ଉ—ସୁକରଜା ମୋହ ପାରେ
ଶୁକ—ଭଜ. ପ୍ରେମସୁଖାବହ ।]

ସୁକରା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁକର+ଅ)—ସୁଶୀଳା ଗୌ; ଶାନ୍ତ ଗାଈ
Sukarā (ଅମର)—A meek cow.

ସୁକର୍ଣ୍ଣକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁନ୍ଦର କର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ—
Sukarṇṇaka Having butiful ears.
(ସୁକର୍ଣ୍ଣିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବ—ହସ୍ତିକନ୍ଦ (ଦେଖ)
Hastikanda (See)

ସୁକର୍ଣ୍ଣିକା—ସଂ. ବ—ମୂଷିକକର୍ଣ୍ଣୀ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ); ମୁଷାକାନ;ବନ
Sukarṇṇikā ଶାକ ବିଶେଷ—Acalypha Indica.

ସୁକର୍ମ[ର୍ମ୍ମ]—ସଂ. ବ—୧ । ସୁନ୍ଦର କାର୍ଯ୍ୟ; ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟ—
Sukarma[rmma] 1. Good work. ୨ । ସତ୍କ୍ରିୟା;
ସତ୍କାର୍ଯ୍ୟ—2. Benevolent act. ସଂ. ବଣ—
ସତ୍କ୍ରିୟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—(A man) Performing
good acts.

ସୁକର୍ମ[ର୍ମ୍ମ] ସେବା—ସଂ. ବ—ଉତ୍ତମ କର୍ମ ସାଧନ; ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟ ହିତ
Sukarma[rmma] sebā କର୍ମ ସାଧନାରେ ନିଜର
ନିୟୋଜନ—Performance of good acts.
(ଉ—ନ ଦେଇ ଅଦୃଷ୍ଟେ ମନ ଗୋ । କର୍ମମୟ ଭବେ
ସୁକର୍ମ ସେବାରେ ରତ ଥିବା ସବୁଶଣ ଗୋ—
ବାଳକୃଷ୍ଣ. ଫଲ୍ଲ ବଚ୍ଛଳବେଣୀ ।)

ସୁକର୍ମା(ର୍ମ୍ମୀ)—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ+କର୍ମିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Sukarmā(rmmā) ୧ । ଶୋଭନ କର୍ମଶୀଳ; ସତ୍କ୍ରିୟ
(ହେମଚନ୍ଦ୍ର)—1. Performing good acts. ୨ ।
କର୍ମକ୍ଷମ; କାର୍ଯ୍ୟକୁଶଳ—2. Able; skilful. ସଂ. ବ—
୧। (ଜ୍ୟୋତିଷ) ବିଷୁମ୍ଭାଦି ସପ୍ତବିଂଶତି ଯୋଗାନ୍ତର୍ଗତ ସପ୍ତମ
ଯୋଗ—1. (Astrology) One of the 27
astrological conjunctions. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ
ଜାତ ହେବା ବ୍ୟକ୍ତି ପରୋପକାରୀ, କଳାକୁଶଳ, ଧର୍ମଯୁକ୍ତ,
ଯଶସ୍ୱୀ ଓ ସୁକର୍ମା ହୁଏ । ଜୋଷୀ ଗ୍ରହାପ ।] ୨ । ବିଶ୍ୱ-
କର୍ମା (ମେଦିନୀ)—2. The heavenly architect.

ସୁକଳ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ସୁ=ଅତ୍ୟନ୍ତ+କଲ୍. ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+
Sukala କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଦାତା ଓ ଭୋକ୍ତା; ଦାନ ଓ ଭୋଗରେ
(ସୁକଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସମର୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତି—A person who is a good
bestower and enjoyer of things. ସଂ. ବ—
(ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ=ଉତ୍ତମ ଅଟେ କଳ=ଧ୍ୱନି ଯାହାର)—
୧ । ମଧୁରସ୍ୱରଠି ଧ୍ୱନିକାରୀ—1. Making a sweet
sound. ୨। ଅବିକଳ—2. Exact. ୩। ଦାନଶୀଳ—
3. Generous; charitable.

ସୁକଲ୍ୟ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ସୁକଳ)—ସୁକଳ (ଦେଶ)
Sukalya Sukāla. (See)
ଦାତାଓ ଭୋଗୀ (ଉ—ସୁକଲ୍ୟ ଅମାନ୍ୟ ମାନବ, ତବ ସମ୍ବନ୍ଧି
दाता और भोगी ଶୁଦ୍ଧବୋଧ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ସୁକା(କି)—ଦେ. ବ—୧ । ସିକ୍ତିକା—1. Four anna bit. ୨ ।
Sukā(ki) ଶୁକଦେବ ଓ ସୁକୁମାରର ଭାବ ନାମ—2. Names
ଶୁକା सुका for calling Śukadeba and
(ସୁକାଇ, ସୁକଆ, ସୁକୁ, ସୁକୁଆ, ସୁକେଇ-ଅନ୍ୟରୂପ) Sukumāra.
ଦେ. ବିଣ—ଶୁକା (ଦେଶ)—Śukā. (See)

ସୁକାଣ୍ଡ—ସଂ. ବ—୧ । (କର୍ମଧା) ସୁନ୍ଦର କାଣ୍ଡ—1. A beautiful
Sukāṇḍa trunk. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କାରବେଲ୍ଲ (ରାଜନିଘଣ୍ଟୁ)
ଲତା—2. Hairy Memordica creeper and
its bitter fruit. ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—
ସୁନ୍ଦର କାଣ୍ଡଯୁକ୍ତ (ବୃକ୍ଷାଦି)—Having a beautiful
trunk or stalk.

ସୁକାଣ୍ଡିକା—ସଂ. ବ—କାଣ୍ଡୀର ଲତା (ରାଜନିଘଣ୍ଟୁ)—
Sukāṇḍikā A sort of creeper.

ସୁକାଣ୍ଡୀ - ସଂ. ବିଣ (ସୁ+କାଣ୍ଡ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ସୁନ୍ଦର
Sukāṇḍī କାଣ୍ଡଯୁକ୍ତ—1. Having a good trunk. ୨ ।
ଭ୍ରମର (ରାଜନିଘଣ୍ଟୁ)—2. The black bee.

ସୁକାନ୍(ନି)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସୁକାନ୍=ନୌକାର କର୍ଣ୍ଣ)—
Sukān(ni) ନୌକାର ପଛ ମଙ୍ଗରେ ଥିବା ଦିଗ୍ଦର୍ଶକ ଦଣ୍ଡ ବା
ହାଲ ଯନ୍ତ୍ର—The helm of a boat. [ଉ—ଜାହାଜ
सुक्कान, पतवार ସୁକାନରେ ଖାଲି ହାତ ପଡ଼ିଥାଏ, ସଲଖ
ଜାହାଜ ଧାଇଁଛି । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।]

ସୁକାନ୍(ନି) ଧରିବା—ଦେ. କ—ଡଙ୍ଗା ଆଦିର ସଙ୍ଗ ଧରିବା—
Sukān(ni) dharibā To steer the helm of a
ହାଲ ଧରା सुकान पकड़ना boat.

ସୁକାନ—ଦେ. ବ—ଚିଲିକାରେ ଯେଉଁ ଡଙ୍ଗାରେ ଲୋକମାନେ
Sukāna ଯାତ୍ରା ଅସ କରନ୍ତି—A kind of boat used in
ସୁକାନ सुकान carrying passengers across the
Chilka lake.

ସୁକାନି—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ସୁକାନ=କର୍ଣ୍ଣଧାର)—ନୌକାର
Sukāni କର୍ଣ୍ଣଧାର; ସଙ୍ଗଧର—The helmsman. (ଉ—
ମାଝି, କାଣ୍ଡାରୀ .....ଶଲସିମାନେ ଅଛି ସୁକାନି ଅପଣା ଅପଣା
सुक्कानि, पतवारिया ଜାଗାରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଗଲେ । ଫକୀର-
ମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।) ପ୍ରାଦେ (ଛତ୍ରର ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—
ସୁନ୍ଦୁସୁନ୍ଦଆ—Marsibā Quadrifolia. (pot-
herb)

ସୁକାନ୍ତ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—ସ୍ନେହଶୀଳ ସ୍ୱାମୀ—Loving husband.
Sukānta ଦେ. ବ. ପୁଂ—ଲୋକର ନାମ—
ସୁକାନ୍ତ सुकान्त A name given to males.
(ସୁକାନ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁକାନ୍ତି—ସଂ. ବ—୧ । ସୁନ୍ଦର କାନ୍ତି—1. Beautiful lus-
Sukānti tre. ୨ । (ନାମ) ମୁନି ବିଶେଷ—2. Name
of a sage. (ଉ—ଏକାନ୍ତେ ସୁକାନ୍ତି ଉତ୍ତୁଙ୍ଗ-ଭାର-
ଶେ ଲବିହାର । ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।) [ଦ୍ର—ସୁକାନ୍ତି
ଋଷିଙ୍କ ତପସ୍ୟା ପ୍ରଭାବରୁ ମହାନଦୀ ଜାତ ହୋଇଥିବା
ପୌରାଣିକ କଂବଦନ୍ତୀ ଅଛି ।] ୩ । (ନାମ) ବିଦ୍ୟୁଜ୍ଜିହ୍ୱ
ରାକ୍ଷସର ଭଗିନୀ—3. Sister of the Rākshasa
Biddyujjihwa, who assumed the form
of Sitā by magic. (ଉ—ବାଣ୍ଟା ବଟ ତଳେ ଗତ
ସୁକାନ୍ତିର ଦେଖ ଭ୍ରାତ ମନାସି କାମ୍ୟକ ଗାର୍ଥେ ଦାହ୍ନ । ।
ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) [ଦ୍ର—ଏହି ରାକ୍ଷସୀ ରାବଣର
ପ୍ରରୋଚନାରେ ମାୟାସୀତା ରୂପଧାରଣ କରିଥିଲା ।]
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସୁଶ୍ରୀକ; ସୁନ୍ଦରୀ—
Beautiful (male and female). (ଉ—ହେ
ଭଲ ଜହ୍ନଲ ବର କାହିଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସୁକାନ୍ତିକ ଦେଲ ଭୁଲ ।
ଭଞ୍ଜ. କୋଣିଦ୍ରୁମ୍ଭ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।)

ସୁକାମା—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଶୋଭନ କାମଯୁକ୍ତା—Having a good
Sukāmā desire. ସଂ. ବ—ଜାୟମାଣା (ରାଜନିଘଣ୍ଟୁ);
ବଲାଡ୍‌ମୁର, ବନଭାଇଲିୟା ହିମାଳୟଦେଶୀୟ ଚଦବଦଳଆ ଫୁଲ—
सुकामा A plant; Thalictrum Falialosum.

ସୁକାର—ଦେ. ବ—ସୁସ୍ୱ ଶବ୍ଦ—Hissing sound. (ଉ—ଗର୍ଜନ
Sukāra କ୍ୟାଜେ କରି ସୁକାର ଶବ୍ଦ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ
ସେଁ ସେଁ ବନ ।) ପ୍ରା. ବ (ସଂ. ସ୍ୱୀକାର)—ସ୍ୱୀକାର (ଦେଶ)—
सुकार Swīkāra. (See)

ସୁକାଳ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—୧ । ସୁସମୟ—1. Good time. ୨ ।
Sukāla ରାଜ୍ୟରେ ସୁଖଦ ଅବସ୍ଥା—2. Time of plenty
in the country.

ସୁକାଷ୍ଠକ—ସଂ. ବ—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବା ସୁନ୍ଦର କାଷ୍ଠ—1. Excel-
Sukāshṭhaka lent or nice wood. ୨ । ଦେବକାଷ୍ଠ
(ରାଜନିଘଣ୍ଟୁ); ଦେବଦାରୁ—2. Pine wood.

ସୁକାଷ୍ଠା—ସଂ. ବ—୧ । କୃଷ୍ଣା; କଟୁକି (ଶଙ୍ଖରପୁଷ୍ପିକା)—1. Black
Sukāshṭhā hellebore. ୨ । କାଷ୍ଠ କେଳୀ (ଶଙ୍ଖ
ରପୁଷ୍ପିକା)—2. A sort of wild hard
plantain.

ସୁକି—ଦେ. ବ—୧ । ସିକ୍ତିକ; ଚାର ଅଣା—1. Four anna bit.
Suki ୨ । ଟଙ୍କାର ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ—2. ¼ of a rupee. ୩ ।
ସିକି ତୋଳାର ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ—3. ¼ of a tola in
चौअन्नि, सुका weight.

ସୁକିନ୍ଦା—ଦେ. ବ (ନାମ)—କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ସାଜପୁର ସବ୍‌ଡିଭିଜନ୍
Sukindā ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲାଜାତ ଜମିଦାରୀ—The name
of an estate in the Cuttack district,
[ଦ୍ର—ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶବାସୀ
ଯୋଗେନ୍ଦ୍ର ନୃପତି ପୁରୀରୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଦର୍ଶନ ପାଇଁ ଆସି
ଥିଲେ । ସେ ଏଠାରେ ରହି ଏହି ଜିଲ୍ଲାର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ

ଅସଭ୍ୟ ଜାତିଙ୍କ ପ୍ରଧାନ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଧୀରଙ୍କ ତନୟାଙ୍କୁ ବିବାହ କରି ସୁକନାର ରାଜା ହେଲେ । ତାଙ୍କ ସମୟରୁ ଆଜ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୁକନାରେ ସର୍ବ ମୋଟ ୪୪ ଜଣ ରାଜା ହେଲେଣି ।

ଲେଖକ—ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଦାସ ।]

ସୁକୁ—ଦେ. ବି (ନାମ)—୧ । (ପୁଂ) ସୁକୁମାରର ଡାକ ନାମ—
Suku 1. (Masculine) Name for calling Sukumāra. ୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ସୁକୁମାରୀର ଡାକ ନାମ—
2. (Feminine) Name for calling Sukumārī.

ସୁକୁଟ—ଦେ. ବି (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥକ)—୧ । ଭାଣ୍ଡବ; କଳହକଥା; ଅନର୍ଥ;
Sukuṭa ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ—1. Any quarrel. [ଉ—ସେ ଗାଁ ଅବୁ ମଜା ଅସି ସୁକୁଟ ଲଗାଇଛି ।] ୨ । ଅଘନୟ; ନାଟ; ନୃତ୍ୟ—
मगड़ा 2. Dancing. [ଉ—ତା ଘରେ ସୁକୁଟ ଲାଗିଛି ।]
लाञ्छना ୩ । ଲାଞ୍ଛନା; ହଠହଟା—3. Being in trouble;
दिक्कत harassment. [ଯଥା—ତୁ ମୋ ସୁକୁଟ ଦେଖୁଛୁ ।]

ସୁକୁଟ ଦେଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରର ଦୁଃଖ ବା ଲାଞ୍ଛନାରୋଗକୁ
Sukuṭa dekhibā ଅନନ୍ଦ ସହିତ ଦେଖିବା—To look
मजादेखा complacently on another's troubles; to
दिक्कत देखना gloat over another's misery.

ସୁକୁଟ ଲଗା(ଓଗ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନର୍ଥ ବା ଜଳ ଘଟାଇବା—
Sukuṭa lagā(ge)ibā To foment quarrel or
मजा लागान, ଝଗଡ଼ା ବାଁଧାନ मगड़ा लगाना trouble.
(ସୁକୁଟ ଲଗାଇ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁକୁଟା [ଇତ୍ୟାଦି]—ଦେ. ବିଶ—ଶୁକୁଟା ଇତ୍ୟାଦି [ଦେଖ]
Sukuṭā (etc) Śukuṭā etc. (See)

ସୁକୁଟି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଶ ଓ ବି—୧ । ଶୁକୁଟି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)-
Sukuṭi (etc) 1. Śukuṭi etc. (See) ୨ । ଝିଅଙ୍କ ଦିଆ ଯିବା ଘରେଇ ନାମ—2. Nickname of girls.

ସୁକୁଟାନି—ଦେ. ବି (ସଂ. ସୁକ୍ତାନି)—ଶୁକ୍ତାନି (ଦେଖ)
Sukutāni Śuktāni. (See)

ସୁକୁଟୁଣୀ ପୂଜା—ଦେ. ବି—ଶୁବଚନୀ (ଦେଖ)—Śubachanī.
Sukutuṇī pūjā (See) [ଉ—ହିନାଥମେଳା, ସୁକୁଟୁଣୀ ପୂଜା, [ସୁକୁଟୁଣୀ ପୂଜା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଗ୍ରାମଦେବତା ମାଳଣା—ଦୁଇଜଣ ସାଜ ଚେର୍ ଚେର୍ ଧର୍ମଚାର୍ଯ୍ୟ ଚଲେ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।]

ସୁକୁଣ୍ଡକ—ସଂ. ବି—ପଲଣ୍ଡୁ [ଶବ୍ଦ ରତ୍ନାବଳୀ]—
Sukundaka Onion.

ସୁକୁଣ୍ଡନ—ସଂ. ବି—ବଙ୍ଗର ଚନ୍ଦନ [ଶବ୍ଦ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ]—
Sukundana A kind of sandal wood.

ସୁକୁ(ଖୁ)ମ—ଗ୍ରା. ବିଶ (ସଂ. ସୂକ୍ଷ୍ମ)—ସରୁ; ସୂକ୍ଷ୍ମ—
Suku(khu)ma सरु सूक्ष्म Fine.

ସୁକୁମାର—ସଂ. ବି. ସୂ (କର୍ମଧା)—୧ । ଉତ୍ତମ ବାଳକ—1. Good
Sukumāra boy. ୨ । ଅତି ଶିଶୁ—2. Infant; mere
[ସୁକୁମାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] child. ୩ । ପୁଣ୍ଡ୍ରେକ୍ଷୁ [ମେଚକ]—3. A kind of sugarcane. ୪ । ବନଚମ୍ପକ (ସ୍ୱଳ୍ପ-କର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ)—4. A sort of wild flower. ୫ । ଖଳ; ଛିଙ୍କ [ସ୍ୱଳ୍ପ କର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ]—5. Sneezing. ୬ । ଶ୍ୟାମଳା; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଧାନ [ସ୍ୱଳ୍ପକର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ]—6. A wild grain; Panicum Frumentaceum. ୨ । ଅପାମାର୍ଗ [ହି. ଶ]—7. Acheranthes Aspera. (plant) ୮ । ତମାଖୁ ପତ୍ର [ହି. ଶ]—8. Tobacco leaf. ସଂ. ବିଶ—୧ । ଅତି କୋମଳ [ଅମର]—1. Very soft; delicate; tender. ୨ । କୋମଳାଙ୍ଗଯୁକ୍ତ; ଯେ କଷ୍ଟ ସହିପାରେ ନାହିଁ—2. Incapable of bearing pain; delicate-bodied; tender-bodied. ୩ । ସୂକ୍ଷ୍ମ; ସରୁ—3. Fine. ୪ । ପତଳା—4. Slender. ଦେ. ବିଶ—୧ । କୋମଳ
सुकुमार ଶରୀର ବିଶିଷ୍ଟ—1. Having a very tender
सुकुमार body. [ଉ—ସହିଲେ ଦୁଃଖ ଏବେ ସୁକୁମାର ହୋଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ, ବନ ।] ୨ । [ସ୍ତ୍ରୀ] ଯେ ଦୁଃଖ ବା କଷ୍ଟ ସହିପାରେ ନାହିଁ—2. Incapable of bearing pain and sorrow. [ଉ—ଦଣ୍ଡେ ବସଇ ଦଣ୍ଡେ ଚାଲି, ଅତି ସୁକୁମାର ବୁଅଲୀ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମ ଷଟ୍ପଦୀ ।]

ସୁକୁମାରକ—ସଂ. ବି (ସୁକୁମାର+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ସୁକୁମାର (ଦେଖ)
Sukumāraka Sukumāra. (See)

ସୁକୁମାର କଳା—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ସୂକ୍ଷ୍ମ କଳା (ଦେଖ)—
Sukumāra kalā Sūkshma kalā. (See) (ଉ—ସୁକୁମାର କଳା ସଙ୍ଗେ ଶବ୍ଦବିଦ୍ୟା ଶିଖିଥିଲ କଳାବଗ୍ଗ । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।)

ସୁକୁମାର ବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—କଳା ବିଦ୍ୟା—
Sukumāra bidyā Arts.

ସୁକୁମାର ଶିଳ୍ପ—ସଂ. ବି (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—୧ । ସୂକ୍ଷ୍ମ କଳା
Sukumāra śilpa ବିଦ୍ୟା—1. Fine arts. ୨ । ସାହିତ୍ୟାଦି ଶାସ୍ତ୍ର—2. Polite or elegant learning; belles lettres.

ସୁକୁମାରୀ—ସଂ. ବି (ସୁକୁମାର+ଈ)—୧ । ଜାତି; ଜାଇଫୁଲ—
Sukumārī 1. One-pettaled Jasmine; Jasminum Grandiflorum. ୨ । ନବମାଳିକା; ଜଇଲୀ ଫୁଲ—2. A kind of flower; Jasminum Arborescens. ୩ । କଦଳୀ—3. Banana; plantain. ୪ । ପୃଷ୍ଠା; ପିଡ଼ିଘ ଶାକ—4. Trigonella Corniculata (pot herb). ୫ । ମାଳତୀ—5. A creeper and its flower; echites.

ସୁକୁମାରିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ସୁକୁମାର)—ସୁକୁମାର
Sukumāriā (ଦେଖ)—Sukumāra. (See)
ସୁକୁମାର ସୁକୁମାର

ସୁକୁମାରିକା—ସଂ. ବ—କଦଳୀ ଗଛ (ହି. ଶ)
Sukumārikā Plantain tree.

ସୁକୁମାରୀ—ସଂ. ବ—୧ । କଦମ୍ବଫୁଲ (ବିଜନିର୍ଘଣ୍ଟ); ଜଅଳୀ—
Sukumārī 1. A flower; Jasminum Arborescens. ୨ । ବନମଲ୍ଲିକା (ହି. ଶ)—2. Wild jasmine. ୩ । ବଡ଼ କଲରା (ହି. ଶ)—3. Big variety of memordica. ୪ । କଦଳୀ ଗଛ (ହି. ଶ)—4. Plantain tree. ୫ । ପୃଚ୍ଛା; ପିଡ଼ଙ୍ଗ ଶାଗ (ହି.ଶ)—5. Trigonella Corniculata (herb) ୬ । ଜଳ୍ପା (ହି. ଶ); ବାଳିକା-6. Girl. ୭ । ଝିଅ (ହି. ଶ)-7. Daughter. ସଂ. ବଣ—ସୁକୁମାରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
ସୁକୁମାରୀ Feminine of Sukumāra. ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—
ସୁକୁମାରୀ, ସୁକୁଆରୀ ୧ । କୋମଳାଙ୍ଗୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. A delicate-bodied woman. ୨ । ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଶାରୀରିକ କଷ୍ଟ ସହିପାରେ ନାହିଁ—2. A woman who cannot bear physical pain. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—3. A name given to females.

ସୁକୁମାରେଇ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁକୁମାର ବା ସୁକୁମାରିଆର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Sukumārei The feminine form of Sukumāra
ସୁକୁମାରୀ ସୁକୁମାରୀ or Sukumāriā.

ସୁକୁର୍କୁର—ସଂ. ବ—ବାଳରୋଗବିଶେଷ (ହି. ଶ)—
Sukurkura A kind of infantile disease.

ସୁକୁଳ—ସଂ. ବ—୧ । ଉତ୍ତମ କୁଳ ବା ବଂଶ—1. Good family.
Sukula ୨ । ଉଚ୍ଚବଂଶ-2. High family. ସଂ. ବିଣ (ପୁଂ)—
(ସୁକୁଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଉଚ୍ଚବଂଶୋଦ୍ଭବ; କୁଳୀନ (ହି. ଶ)—
Of noble birth.

ସୁକୁଲା—ଆଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ସିଙ୍କୋଲା (ଦେଖ)
Sukulā Sinkolā (See)

ସୁକୃତ୍—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+କୃ, ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍)—୧ । ପୁଣ୍ୟବାନ୍
Sukṛut (ଉଚ୍ଚାଧିକ)—1. Pious. ୨ । ଧାର୍ମିକ (ଶିକାଣ୍ଡ ଶେଷ)—2. Godfearing. ୩ । ଉତ୍ତମ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ —3. Doing good acts.

ସୁକୃତ—ସଂ. ବିଣ (ସୁ+କୃତ)—୧ । ସୁନ୍ଦରରୂପେ ନିର୍ମିତ; ସୁଗଠିତ
Sukṛuta —1. Well made. ୨ । (ପୁଂ) ସୌଭାଗ୍ୟଶାଳୀ—
(ସୁକୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Prosperous. ୩ । ଭାଗ୍ୟବାନ୍—3. Fortunate; lucky. [ଉ—ଯାହାକୁ ହର ଅନୁଭବ କରୁଛ ତେତେ ସୁକୃତ ସେ ନାରୀ—ପ୍ରାଚୀ. ରସବାରିଧି ।] ୪ । ସୁସମ୍ପନ୍ନ—4. Well accomplished. ୫ । ସୁବିହିତ—5. Proper; befitting. ୬ । (କୃ-ଧାତୁ; ସୁ—ଉତ୍ତମ ଅର୍ଥେ କୃତ—କର୍ମ ଯାହାର) ପୁଣ୍ୟ-ବାନ୍—6. Pious. ୭ । ଧାର୍ମିକ; ଧର୍ମଶୀଳ—
7. Religious; godfearing. ସଂ. ବ—୧ । ପୁଣ୍ୟ (ଅମର)—1. Peity. ୨ । ଧର୍ମ କାର୍ଯ୍ୟ—2. Religious act. ୩ । ସତ୍‌କର୍ମ—3. Act of religious merit; good act; virtuous act. ୪ । ଦୟା—4. Mercy; kindness. ୫ । ମଙ୍ଗଳ; ଶୁଭ (ମେଦିନୀ)—5. Bliss. ୬ । ପୁରସ୍କାର—6. Reward. ୭ । ସୌଭାଗ୍ୟ; ଭାଗ୍ୟ—7. Affluence; prosperity; good luck. [ଉ—ସୁକୃତଙ୍କ ଯାହାର ହୋଇବ ଉଦୟ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ଦେ. ବ—୧ । ହଲଫ—1. Oath. [ଉ—
ହଲଫ ବିକୃତ ନୁହେ ମୁଁ ସୁକୃତ କରୁଛି ତୋହ କୃତ ରସେ ମୋର
ସୌଗନ୍ଧ ପ୍ରୀତି—ଉଷ୍ଣ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ପୂର୍ବ
ସୁକୃତ ଜନ୍ମାର୍ଜିତ ପୁଣ୍ୟ—2. Piety due to religious
ସକୃତ acts performed in a previous life.

ସୁକୃତ ଅରଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପୁଣ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିବା—To earn
Sukṛuta arajibā religious merit by doing
ସୁକୃତ ଅର୍ଜନ କରା ସକୃତ ଅରଜନା pious acts.
(ସୁକୃତ ଅର୍ଜିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁକୃତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପୁଣ୍ୟ କରିବା; ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
Sukṛuta karibā 1. To do pious work; to do
ସୁକୃତ କରା - ସକୃତ କରନା acts of religious merit.
ହଲଫ କପା ସୌଗନ୍ଧ କରନା ୨ । ହଲଫ କରିବା—
2. To take oath.

ସୁକୃତ ପରିଣାମ(ଫଳ)—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ପୁଣ୍ୟର ଫଳ—
Sukṛuta pariṇāma(phala) 1. The result of pious act. ୨ । ବାଞ୍ଛିତ ସମୃଦ୍ଧି; ଅଭିଳଷିତ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—2. Wished-for bliss.

ସୁକୃତବନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ସୁକୃତବତ୍)—ସୁକୃତୀ (ଦେଖ)
Sukṛutabanta Sukṛutī (See) [ଉ—ତୁମ୍ଭ ପରି
ସୁକୃତବନ୍ତ ସକୃତବନ୍ତ ସୁକୃତବନ୍ତ ହୋଇ ଦେହ—କୃଷ୍ଣସିଂହ.
(ସୁକୃତବନ୍ତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ମହାଭାରତ. ଅଦ ।]

ସୁକୃତବାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁକୃତ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବତ୍; ସୁକୃତ-
Sukṛutabān ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସୁକୃତୀ (ଦେଖ)
(ସୁକୃତବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Sukṛutī (See)

ସୁକୃତି—ସଂ. ବ (ସୁ+କୃ ଧାତୁ+କ୍ତିନ୍. ତି)—୧ । ପୁଣ୍ୟ—
Sukṛuti 1. Piety. ୨ । ସତ୍‌କର୍ମ—2. Act of religious merit. ୩ । ମଙ୍ଗଳ—3. Bliss. ୪ । ଅଦୃଷ୍ଟ; ଭାଗ୍ୟ—4. Luck. ଦେ. ବ (ସ୍ତ୍ରୀ)—
ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—
A name given to females.

ସୁକୃତୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ସୁକୃତ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥେ. ଇନ୍; ସୁକୃତିନ୍; ୧ମା.
Sukṛutī ୧ବ)-୧ । ପୁଣ୍ୟବାନ୍—1. Pious. ୨ । ସତ୍‌କର୍ମକାରୀ
(ସୁକୃତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Doing beneficient or good

acts. ୩ । ଧାର୍ମିକ—3. Religious. ୪ । ଭାଗ୍ୟବାନ୍—4. Lucky; fortunate. ୫ । ଶୁଭଯୁକ୍ତ—5. Auspicious. ୬ । ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ (ହ୍ର. ଶ)—6. Intelligent.

ସୁକେତ—ସଂ. ବ—ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହ୍ର. ଶ)—
Suketa The sun.

ସୁକେତୁ—ସଂ ବ (ପୁଂ) (ନାମ)—୧ । ତାଡ଼କା ରାକ୍ଷସୀର ପିତା—
Suketu 1. Name of the father of demoness Tardakā. ୨ । ଚିତ୍ରକେତୁ ରାଜାଙ୍କ ନାମ (ହ୍ର. ଶ)—2. A name of king Chitraketu. ୩ । ସାଗରଙ୍କ ପୁତ୍ରଙ୍କ ନାମ (ହ୍ର. ଶ)—3. Name of the son of Sāgara. ୪ । ନନ୍ଦିବର୍ଦ୍ଧନଙ୍କ ପୁତ୍ର (ହ୍ର. ଶ)—4. Name of the son of Nandibarddhana. ୫ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମନୁଷ୍ୟଙ୍କର ଓ ପକ୍ଷୀଙ୍କ ଭାଷା ବୁଝି ପାରେ (ହ୍ର. ଶ)—5. One who can understand the speech of men and birds.

ସୁକେଶ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସୁ ଅର୍ଥେ କେଶ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Sukeśa ସୁନ୍ଦର କେଶବିଶିଷ୍ଟ—Having charming hair; fine-haired. ସ. ବ (ନାମ)—
ସୁକେଶା, ସୁକେଶୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ଜନୈକ ଧର୍ମଭୀରୁ ରାକ୍ଷସ—Name of a god-fearing demon. (ଦ୍ର—ଏ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌କେଶ ରାକ୍ଷସଙ୍କ ପୁତ୍ର । ଗନ୍ଧର୍ବ କନ୍ୟା ଦେବବତୀଙ୍କ ସହିତ ଏହାଙ୍କର ବିବାହ ହୋଇଥିଲା । ମାଲ୍ୟବାନ୍, ସୁମାଲୀ ଓ ମାଲୀ ଏହାଙ୍କର ପୁତ୍ର ।)

ସୁକେଶର—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁ+କେଶର)—ବୀଜପୂର; ଟକ୍ଷ—
Sukeśara Citrus.

ସୁକେଶା(ଶୀ)—ସଂ ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁକେଶ+ଅ; ଈ)—ସୁନ୍ଦର
Sukeśā(śī) କେଶବିଶିଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
(a woman) Having fine hair.

ସୁକେଶି—ସଂ. ବ (ନାମ)—ସୁକେଶ (ଦେଖ)
Sukeśi Sukeśa (See)

ସୁକେଶୀ—ସଂ. ବ—(ମହାଭାରତୋକ୍ତ) ଜଣେ ସ୍ୱର୍ଗବେଶ୍ୟା; ଅପ୍ସରୋ-
Sukeśī ବିଶେଷ—Name of a heavenly nymph. ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଶୋଭନ କେଶଯୁକ୍ତା (ରମଣୀ)—Having charming hair (woman) ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସୁକେଶ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସୁନ୍ଦର
[ସୁକେଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] କେଶଯୁକ୍ତ—Having fine hair. ଦେ.
ସୁକେଶୀ ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଶୋଭନ କେଶଯୁକ୍ତା ପତ୍ନୀ—A wife having charming hair. [ଦ୍ର—ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀରେ କାହାର ସୁକେଶୀ, ସ୍ନାନ କରୁଥିଲା ହୋଇଣ ମହାଳସୀ । କୁମ୍ଭସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।]

ସୁକେସର—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ସିଂହ—
Sukesara Lion.

ସୁକୋମଳ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ଅତି କୋମଳ—Very soft.
Sukomala [ସୁକୋମଳା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସୁକୋଳୀ—ସଂ. ବ—୧ । ଶୋଭନ ବଦରୀ—1. Beautiful
Sukolī jejube berry. ୨ । କ୍ଷୀରକାକୋଳୀ (ଋଷଭାଳା)—2. A medicinal root found in the Himālayas; Coculus Indicus.

ସୁକୋଶକ—ସଂ. ବ—କୋଷାମ୍ର (ରାଜବର୍ଦ୍ଧଣ); ଲକ୍ଷ୍ମା ବୃକ୍ଷ; ବୃକ୍ଷାମ୍ର
Sukośaka ଗଛ—Wild olive; Eleocarpus Serratus.

ସୁକୌଶଳ—ସଂ. ବ—୧ । ଅତିଶୟ ନୈପୁଣ୍ୟ—1. Much skill.
Sukauśala ୨ । କୌଶଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପାୟ—2. Tact.

ସୁକ୍କର୍ଦ୍ଦି ଚନ୍ଦନ—ସଂ. ବ (ବୈଦ୍ୟକ)—ଯେଉଁ ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡଚନ୍ଦନର ଡାଳ
Sukkardi chandana ବା ଗଛ ସ୍ୱୟଂ ଶୁଷ୍କ ହେବା ପରେ ସଂଗୃହୀତ ହୁଏ—Sandal wood collected from the forest after it has withered from natural causes. [ଦ୍ର—ଏହା ସୁଗନ୍ଧ, ତିକ୍ତ, ଶୀତଳ ଏବଂ ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର, ରକ୍ତପିତ୍ତ ଓ ଦାହ ରୋଗରେ ଉପକାରକ ।]

ସୁକ୍ତ—ସଂ. ବ—ଏକପ୍ରକାର କାଞ୍ଜି—A kind of fermented
Sukta rice-water. [ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ପାଣିରେ ଘିଅ ବା ତେଲ, ଲୁଣ, କନ୍ଦ ବା ଫଳ ଅବ ମିଳା ଯାଇ ସୁକ୍ତ ତିଆରି ହେଉଥିଲା । ଏହା ରକ୍ତପିତ୍ତ ଓ କଫନାଶକ, ରୁଚିକର, ପାଚକ ଓ କୃମିନାଶକ—ହ୍ର. ଶ ।]

ସୁକ୍ତ(ଖ, କ୍ତା, ଖ୍ତା)ଳ(ଳା)—ଦେ. ବ—ଶୁକ୍ତଳା (ଦେଖ)
Sukta(khta, ktā, khtā)lā(lā) Śuk-talā (See)

ସୁକ୍ତା—ସଂ. ବ—ତିନ୍ତୁଳୀ (ହ୍ର. ଶ)—
Suktā Tamarind.

ସୁକ୍ତାନି—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁତ୍ତାନି)—ଶୁକ୍ତାନି (ଦେଖ)
Suktāni Śuktāni (See)

ସୁକ୍ତି(ଖ୍ତି)—ଦେ. ବି—ଶୁକ୍ତି (ଦେଖ)
Sukti(khti) Śukti (See)

ସୁକ୍ରତୁ—ସଂ. ବଣ—ଉତ୍ତମ କର୍ମକାରୀ (ହ୍ର. ଶ).
Sukratu Doing good acts.

ସୁକ୍ରତୁୟା—ସଂ. ବ—ଶୁଭ କର୍ମ କରିବାର ଇଚ୍ଛା (ହ୍ର. ଶ)—
Sukratuyā Desire to do good acts.

ସୁକ୍ଷମ—ସଂ. ବଣ (ପୁଂ) (ସୁ=ଅତ୍ୟନ୍ତ+କ୍ଷମ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ପାରଙ୍ଗମ—
Sukshama Very competent. ଗ୍ରା. ବଣ (ସଂ. ସୂକ୍ଷ୍ମ)—
(ସୁକ୍ଷମା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସୂକ୍ଷ୍ମ—Minute. । ଦ୍ର—ମାୟା ଉଦ୍ଭବର ମାନସେ
ସୁକ୍ଷମ ସୁକ୍ଷମ ମାନସେ ଦୃଅଇ ଯାଇ ସେ—ବିଶ୍ୱନାଥ,ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।]

ସୁଖ୍—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁକ)—ଶୁକ (ଦେଖ)
Sukh Suka (See)

ସୁଖ (ଧାତୁ)—ସଂ—ତୃପ୍ତି କରିବା—
Sukh (root) To please; to make happy.

ସୁଖ୍ ଦୁଖ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)ବ—ସୁଖ ଦୁଖ (ଦେଖ)
Sukh dukh Sukha dukha (See)

ସୁଖ୍(ଖୁ) ସୁଖ୍(ଖୁ) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଶୁକ୍ ଶୁକ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sukh-(khu) sukh(khu) (etc) Śuk śuk etc (See)

ସୁଖ୍(ଖୁ)ସୁଖା—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଶୁକ୍‌ଶୁକା (ଦେଖ)—Śuk-śukā
Sukh(khu)sukhā (ସୁଖ୍[ଖୁ]ସୁଖିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) (See)
[ସୁଖ୍(ଖୁ)ସୁଖୀ, ସୁଖ୍(ଖୁ)ସୁଖେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସୁଖ—ସଂ. ବ (ସୁଖ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ; କିମ୍ବା ସୁ=ଉତ୍ତମରୂପେ+
Sukha ଖନ୍ ଧାତୁ=ଖୋଳିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ହର୍ଷ—
(ଦୁଃଖ—ବିପରୀତ) 1. Joy; delight. ୨ । ଆନନ୍ଦ; ମନର
ପ୍ରୀତି—2. Happiness; pleasure. ୩ । ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ
3. Comfort; easiness of mind. ୪ । (କର୍ତ୍ତୃ.
ଅ) ଜଳ—4. Water. ୫ । ସ୍ୱର୍ଗ (ମେଦିନୀ)—
5. Heaven. ୬ । ବୃଦ୍ଧି ନାମକ ଔଷଧ (ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ)
—6. A rare herb. ସଂ.ବଣ—୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ.
ଅ) ସୁଖଜନକ; ପ୍ରୀତିକର—1. Pleasant; causing
happiness. ୨ । ପ୍ରିୟ—2. Dear; loved.
୩ । ମନୋହର—3. Charming; beautiful.
୪ । (ସମାସରେ) ସୁଖଯୁକ୍ତ; ସୁଖୀ; ବିନ୍ଧୁବିହୀନ—
4. (in compound words) Happy; pain-
less. (ଉ—ସୁଖ ପ୍ରସବ ।) ୫ । ମଧୁର—
5. Sweet. ୬ । ସ୍ୱସ୍ଥତାଯୁକ୍ତ—6. Healthy.
ଗ୍ରା. ବ (ସଂ. ଶୁଷ୍କ)—ଶୁଖ (ଦେଖ)—
ସୁଖ Śukha (See) ଦେ. ବ—୧ । ସ୍ୱସ୍ଥତା; ଅରୋଗ୍ୟ;
ସୁଖ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ—1. Health. (ଉ—ବଇଦ ତ ବଦ୍ୟାରେ
ଦୁଇଜ ମୁରୁଖ । ବୋଇଲ ସେ ନଳଦ ବନା ନାହିଁ ସୁଖ—
କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ବନ ।) ୨ । ସୁଖକର ଅବସ୍ଥା
—2. Happy condition. (ଉ—ସୁଖ କହିବ
ବ ଦୁଖ କହିବ ? ଯାହା ଅଙ୍ଗେ ଜନ୍ମେଇଛ ତାହା କହିବ-
(ଅସୁଖ, ବିସୁଖ—ବିପରୀତ) ଭଗ ।] ଦେ. ବଣ—ସୁସ୍ଥତାଯୁକ୍ତ
(ଶରୀର ଓ ମନ)—Healthy (body and
mind). (ଉ—ଆଜ ମୋ ଦେହ ବା ମନ ଅଛି ସୁଖ
ନାହିଁ ।) ଗ୍ରା. ବଣ (ସଂ. ଶୁଷ୍କ)—ଶୁଖ (ଦେଖ)—
Sukha (See)

ସୁଖାଇବା—ପ୍ରାଦେ (ବଲାଙ୍ଗିର ପାଟଣା) କ୍ରି—ସ୍ନେହ କରିବା—
Sukhāibā To love.

ସୁଖ କର—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସୁଖ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ସୁଖ.
Sukha kara ଜନକ—1. Pleasing. ୨ । ସୁକର
(ସୁଖକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ଦୁର୍ଗାଦାସ)—2. Easy of accomplish-
ment.

ସୁଖ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ରୂପରେ) ସନ୍ତୁଷ୍ଟ
Sukha karibā ହେବା—1. To be pleased with
ସୁଖକରା (a person). [ଉ—ଅର୍ଜୁନଙ୍କଠାରେ ବହୁତ ସୁଖ
सन्तुष्ट होना କଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।] ୨ । ସୁଖ
ଭୋଗ କରିବା—2. To enjoy happiness.

ସୁଖଗ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସୁଖ+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ସୁଖରେ ଗମନ
Sukhaga କର୍ତ୍ତା—Moving pleasantly or easily;
(ସୁଖଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) of easy movement.

ସୁଖଗମ(ମ୍ୟ)—ସଂ.ବଣ (ସୁଖ+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅ;+ କର୍ମ. ଯ)—
Sukhagama(mya) ସୁଗମ (ଇ.ଶ)—Easily passable.

ସୁଖ ଘର—ଦେ.ବଣ ଓ ବ—ସୁଖଜନକ;ସୁଖଦାନକାରୀ; ସୁଖର ଆକର
Sukha ghara —Pleasant, abode of pleasure
ସୁଖଜନକ [ଉ—କେବଳ ତାମ ରୂପ ଭୋର, ମୋର ସୁଖଙ୍କ
सुख जनक, सुखमूल ସୁଖ ଘର । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]
(ସୁଖର ଘର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସୁଖଙ୍କର—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ [ସୁଖଂ=ସୁଖକୁ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ];
Sukhaṅkara ଅଲୁକ୍ ସମାସ]—ସୁଖକର; ଆନନ୍ଦକର;
(ସୁଖଙ୍କରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପ୍ରୀତିଜନକ—Pleasant.

ସୁଖଙ୍କରୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—'ସୁଖଙ୍କର'ର ସ୍ତ୍ରୀ—Feminine of
Sukhaṅkarī Sukhaṅkarī. ସଂ. ବ—ଜାବନ୍ତୀ ବୃକ୍ଷ;
(ବ୍ରାହ୍ମ ଅର୍ଦ୍ଧ)—A kind of creeping medi-
cinal plant; Celtis Orientalis.

ସୁଖ ଚର—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସୁଖ+ଚର୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Sukha chara ୧ । ସୁଖରେ ବିଚରଣକାରୀ—1. Walking
(ସୁଖଚରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) with pleasure or ease. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)
ସୁଖୀ; ଆନନ୍ଦ ଭୋଗକାରୀ—2. Happy; (a man)
enjoying happiness.

ସୁଖ ଚାର—ସଂ. ବ (ସୁଖ+ଚର୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଶ୍ୱ
Sukha chāra (ଶବ୍ଦମାଳା)—1. An excellent horse.
୨ । ସୁଶିକ୍ଷିତ ଅଶ୍ୱ—2. A well-trained horse.

ସୁଖ ଚାରୀ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ସୁଖଚର)—ସୁଖୀ—Happy. [ଉ—
Sukha chārī ଯେସନେ ବିଷ୍ଣୁ ଅଗ୍ରେ ଚର, ଦେବେ ଦୁଃଖ
ସୁଖଚାରୀ सुखी ସୁଖଚାରୀ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ସୁଖ ଜନକ—ସଂ, ବଣ, ପୁଂ (ସୁଖ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ, ଅକ)—
Sukha janaka ଯାହା ସୁଖ ଦିଏ—Producing happi-
(ସୁଖ ଜନିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ness.

ସୁଖ ଜାତ—ସଂ. ବ (୭ମୀ ତତ୍)—ସୁଖ ସମୂହ—Various
Sukha jāta pleasures. ସଂ. ବଣ (୫ମୀ ତତ୍)—
୧ । ସୁଖରୁ ଜାତ—1. Born of happiness. ୨ ।
(ବହୁବ୍ରୀହି; ସୁଖ ହୋଇଅଛି ଜାତ ଯାହାର)—ଜାତ-
ସୁଖ; ସୁଖୀ (ଭଟ୍ଟି, ପଞ୍ଚମସର୍ଗ)—2. Happy; made
happy.

ସୁଖଞ୍ଜଣି—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁଖଚିତ)—ସୁନ୍ଦର ରୂପେ ଛାଉଣି;
Sukhañjaṇi ପରିପାଟୀରେ ଶଜା ହୋଇଥିବା; ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ
सुजडित ଶଜିତ—Well-set. [ଉ—ଶ୍ରୀଦେବେ ଭବସ୍ତୁତ ଗଣି
सुग्रथित ସୁକର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱରେ ସୁଖଞ୍ଜଣି । ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।]

ସୁଖଦ—ସଂ, ବଣ, ପୁଂ (ସୁଖ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେ ଅନ୍ୟକୁ
Sukhada ସୁଖ ଦିଏ—Causing happiness. ସଂ. ବ—
(ସୁଖଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. An epithet of Bishṇu.

୨ । ଶୃଙ୍ଗାର ବା ବୀରରସପ୍ରଧାନ ବିଂଶତ୍ୟକ୍ଷର ସଂଯୁକ୍ତ ତାଳ ବିଶେଷ (ସଙ୍ଗୀତ ଦାମୋଦର)—2.Name of a musical measure of 20 letters ୩ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଆସନ ବା ଅସ୍ଥାନ (ହୁ. ଶ)—3. The seat of Bishṇu.

ସୁଖଦା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁଖଦ+ଆ)—'ସୁଖଦ'ର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Sukhadā Feminine of Sukhada.
[ଉ—ଭଙ୍ଗେ ଦାମ ଅଣି ଅଣି, ବୋଲେ ଧର ଅଣି ଅଣି-ମାଦ ସୁଖଦା ରମଣୀମଣି ହେ । ଭଜ. ପ୍ରେମସୁଧାକର ।]
ସଂ. ବିଶ—୧ । ସ୍ୱର୍ଗ ବେଶ୍ୟା; ଅପ୍ସରା (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—1. Heavenly nymph. ୨ । ଶମୀ ବୃକ୍ଷ (ଦେଖ)—2. Śamī bṛuksha. (See) ୩ । ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ହୁ. ଶ)—3. The river Ganges. ୪ । ଛନ୍ଦୋ-ବିଶେଷ (ହୁ. ଶ)—4. Name of a Sanscrit metre.

ସୁଖଦାଇ—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସ୍ତ୍ରୀ. ସୁଖଦାୟିନୀ) ସୁଖଦାୟୀ; ସୁଖଦ—
Sukhadāyi Causing happiness.
ସୁଖଦାୟୀ ସୁଖଦାଇ (ସୁଖଦାଇ[ଏ]ଜା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ସୁଖଦାତା(ଯିନୀ)—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ସୁଖ+ଦା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ସୁଖଦ—Causing happiness.
Sukhadātā(yi)
(ସୁଖଦାୟକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ସୁଖ ଦାଣ୍ଡୀ, ସୁଖଦାୟିନୀ, ସୁଖଦ ଯିତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ସୁଖଦାନୀ—ଦେ. ବିଶ—ସୁଖଦାତା; ସୁଖଦ—
Sukhadānī Causing happiness.
ସୁଖଦାତା [ଉ—ସକଳ ବାଞ୍ଛା ସୁଖଦାନୀ, ତାହାଙ୍କୁ ହଜାଇ ଗୋପିନୀ । ଭୂପତ. ପ୍ରେମ ପଞ୍ଚାମୃତ ।]
ସୁଖଦାତା
ସୁଖ ଦୁଃଖ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବି—ସୁଖ ଦୁଃଖ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Sukha duḥkha (etc) Sukha dukha etc (See)

ସୁଖ ଦୁଖ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ସୁଖ+ଦୁଃଖ)—୧ । ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖ—
Sukha dukha 1. Happiness and sorrow; weal
ସୁଖଦୁଖ and woe. ୨ । ସଂସାରରେ ସୁଖର ଓ ଦୁଃଖର ଅନୁଭୂତି—
ସୁଖଦୁଖ 2. The weals and woes of the world.
୩ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିଜ ନିଜର ସାଂସାରିକ ଭଲ ମନ୍ଦ ବିଷୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା—3.Talk between two about each other's worldly affairs.

ସୁଖ ଦୁଖ ହେବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ନିଜର ସୁଖମୟ ଓ ଦୁଃଖମୟ
Sukha dukha hebā ସାଂସାରିକ ଅନୁଭବ ବିଷୟରେ
ଦୁଖ ସୁଖ ହେଓୟା ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା—To talk
ସୁଖ ଦୁଖ କହନା to each other about each other's
weals and woes.

ସୁଖଦୁ(ଦୋ)ହ୍ୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସୁଖ+ଦୁହ. ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ+
Sukha du(do)hyā ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ଯାହାକୁ [ଯେଉଁ ଗାଈକୁ]
ଅନାୟାସରେ ଦୁହାଁ ଯାଇପାରେ—Easily milked
(cow). ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁଖସଦୋହ୍ୟା ଗୌ
(ହେମଚନ୍ଦ୍ର); ସହଜରେ ଦୁହଁ ହେଉଥିବା ଗାଈ—
Easily milked cow.

ସୁଖ ଦେବା—କ୍ରି. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସୁଖୀ କରିବା—
Sukha debā To cause another's happiness; to
ସୁଖ ଦେଓୟା ସୁଖ ଦେନା make another happy.

ସୁଖ ଧାମ—ସଂ. ବି (ଏସ୍ତ୍ରୀ ଉତ୍ତ; ସୁଖ+ଧାମନ୍)—୧ । ଯେଉଁଠାରେ
Sukha dhāma ସର୍ବଦା ସୁଖ ସ୍ୱଳ୍ପ କରେ—1. Abode
of happiness. ୨ । ବୈକୁଣ୍ଠ—2. Paradise.
ସଂ. ବିଶ—ସୁଖଦାୟକ (ହୁ. ଶ)—Giving pleasure.

ସୁଖ ନାଶ—ସଂ. ବି (ଏସ୍ତ୍ରୀ ଉତ୍ତ)—ସୁଖର ବିନାଶ ବା ଲୋପ—
Sukha nāśa Destruction or disappearance of one's happiness.

ସୁଖ ନିଦ୍ରା—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ସୁଖ ସମୟବ୍ୟାପ୍ତା ନିଦ୍ରା)—
Sukha nidrā ୧ । ଅଗ୍ରମରେ ହେବା ନିଦ୍ରା; ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ବା ଗାଢ଼
(ସୁଖନିଦ୍ରିତ—ବିଶ. ପୁଂ) ନିଦ୍ରା; ସୁଖନିଦ୍ରା—1. Sound sleep;
[ସୁଖନିଦ୍ରିତା—ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ] slumber. ୨ । ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନାଦି ଦ୍ୱାରା
ବିକୃତ ହୋଇ ନ ଥିବା ନିଦ୍ରା—2. Undisturbed sleep.

ସୁଖ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସୁଖ ଭୋଗ କରିବା—1. To enjoy
Sukha pāibā happiness. ୨ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା
ସୁଖପାଓୟା, ଭାଲବାସା ଜାତିକୁ) ସ୍ନେହ ବା ଆଦର ଚକ୍ଷୁରେ
ସୁଖ ପାନା ଦେଖିବା—2.To like or love (a person or
thing). [ଉ—ଜାଟେ ଖଟ ବୋଲ ହଂସୁର ଭୁଲକ ମୁଖ ଧୁଲକ ସୁଖ ପାଇଲ ହେ ରାଜନ । ବିଷନାଥ. ବିରହ ରାମାୟଣ ।]

ସୁଖ ପେୟ—ସଂ. ବିଶ—ସୁପେୟ; ଯାହା ପିଇଲେ ସୁଖ ହୁଏ—
Sukha peya Sweet to drink.

ସୁଖ ପ୍ରଦ—ସଂ. ବିଶ. ପୁଂ (ସୁଖ+ପ୍ର+ଦା. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Sukha prada ଯେ ସୁଖ ଦାନ କରେ—Causing happi-
[ସୁଖପ୍ରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ] ness.

ସୁଖ ପ୍ରସବ—ସଂ.ବି(ମ.ପ.ଲୋ) —ସୁପ୍ରସବ; ସହଜରେ ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ—
Sukha prasaba Easy delivery; painless delivery.

ସୁଖ ପ୍ରସବା—ସଂ. ବିଶ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ କଷ୍ଟ ନ ପାଇ
Sukha prasabā ପ୍ରସବ କରନ୍ତି (ହୁ. ଶ)—(a woman)
Who has painless delivery.

ସୁଖ ବର୍ଚ୍ଚକ (ବର୍ଚ୍ଚାଃ)—ସଂ. ବି-ସଜିକା କ୍ଷାର; ସାଜି ମାଟି (ଅମର)—
Sukha barchchaka (barchchhāḥ) Carbonate of soda; Panjab salt; Rhe soil.

ସୁଖବାଇ—ଦେ. ବିଶ—ସୁଖରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ପ୍ରାୟ—
Sukhabāi Maddened with happiness; intoxi-
ସୁଖ ବେୟେ ସୁଖସେ ଉନ୍ମତ୍ତ cated with pleasure.

ସୁଖ ବାସ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀ) —ତରମୁଜ; ଶୀର୍ଣ୍ଣବୃନ୍ତ (ବହୁମାଳା)—
Sukha bāsa Melon. ସଂ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ନିବାସ ସୁଖକର (ତୃ. ଶ)—1. (a place) Where one feels happy to live. ୨ । ସୁଖମୟ ବାସ-ସ୍ଥାନ—2. Blissful residence.

ସୁଖ ବାସନ—ସଂ. ବ—ମୁଖ ବାସନ ଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ (ଶବ୍ଦରତ୍ନାବଳୀ)—
Sukha bāsana Spices and sweet scented articles used for chewing after meals.

ସୁଖ ବାସର—ସଂ. ବ (ମ. ତ. ଲୋ)—ଆନନ୍ଦଦାୟକ ଦିବସ—
Sukha bāsara A happy day.

ସୁଖ ବେଳ—ଦେ. ବ (ସଂ. ସୁଖବେଳା)—ସୁଖଭୋଗର କାଳ—
Sukha bela Time of happiness.
ସୁଖେର ବେଳା ସୁଖ ସମୟ [ସୁଖର ବେଳ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ସୁଖ ବୋଧ—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୁଖାନୁଭବ—
Sukha bodha Enjoyment of happiness.

ସୁଖ ବୋଧ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—ଯାହା ସହଜରେ ବୁଝା ଯାଏ; ସହଜବୋଧ;
Sukha bodhya ସୁବୋଧ—Easy; that which can be easily understood; easy of comprehension.

ସୁଖବୋଧ୍ୟ ରୀତି—ସଂ. ବ—୧ । ସୁବୋଧ୍ୟ ରଚନାଶୈଳୀବିଶେଷ—1. Sukha bodhya rīti Easy seyle of composition.
୨ । ରୀତି (ଦେଖ)—2. Rīti, (See)

[ତୃ—ଦିନେ ଗୃହାଳିରୁ ଫେରି ଅସି ପୁଅ
ଉଭା ହେଲା ମାତା ପାଶେ
ଆଖି ଅନ ଅନ ବଦନ ମଳିନ
ତୁଣ୍ଡରେ କଥା ନ ଅସେ ।
ପୁଅକୁ ଅନାଇ ମାତା ଅତି ଚୁପେ
ପଶ୍ଚାତ୍ତ ବେଗେ ଦୁଃଖେ
କିଆଇଁ ରେ ଧନ ! ବିରସ ତୋ ମନ,
ହସ ନାହିଁ କିପାଁ ମୁଖେ ?"

ସୁଖ ଭକ୍ଷ—ସଂ. ବ—ଶ୍ୱେତପୁଷ୍ପ; ଧଳା ସଜନା (ତୃ. ତ)—
Sukha bhaksha White flowered variety of Moringa tree.

ସୁଖ ଭକ୍ଷ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—ସୁଭକ୍ଷ୍ୟ; ଯାହା ଖାଇବାକୁ ସୁଖକର ହୁଏ—
Sukha bhakshya (a thing) Which can be eaten with pleasure; pleasant to eat.

ସୁଖ ଭଞ୍ଜ—ସଂ. ବ—ସପେଦ ମରିଚ; ଧଳା ମରିଚ (ତୃ. ଶ)
Sukha bhanja White pepper.

ସୁଖ ଭଦ୍ରା—ସଂ. ବ—ଭଦ୍ରମୁଥା; ମୁସ୍ତକ ବିଶେଷ—
Sukha bhadrā Cyp ras Rotundus.
(ତୃ—ଚମ୍ପା ଚାଗେଶ୍ୱର ମଦନା ମାଧବୀ, ସୁଖଭଦ୍ରା ।
ଲକ୍ଷ୍ମୀଦୂତୀ । ପ ଚା. ଚତୁର୍ଥମଞ୍ଜରୀ ।)

ସୁଖ ଭାକ୍—ସଂ. ବିଣ (ସୁଖ + ଭଜ୍. ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ସୁଖଭାକ୍,
Sukha bhāk ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ସୁଖଭାଗୀ; ସୁଖର ଭାଗୀଦାର; ଯେ ଅନ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସୁଖକୁ ଭୋଗ କରେ—
1. Enjoying or sharing pleasure with another. ୨ । ସୁଖଭୋଗୀ; ସୁଖୀ—2. Enjoying happiness; happy.

ସୁଖଭାଗୀ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ (ସୁଖ + ଭଜ୍ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଘଞ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Sukha bhāgi ସୁଖଭାକ୍ (ଦେଖ)—Sukha bhāk (See)
(ତୃ—ଲକ୍ଷ୍ମୀକଟାକ୍ଷ ଦେହେ ଲାଗି,
ସବେ ହୋଇଲେ ସୁଖଭାଗୀ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ସୁଖ ଭାନୁ—ସଂ. ବ (ରୂପକ କର୍ମଧା)—ସୁଖ ସୂର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)
Sukha bhānu Sukha sūrjya (See)

ସୁଖ ଭୋଗ—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସୁଖ ବା ଆନନ୍ଦକୁ ଅନୁଭବ
Sukha bhoga କରିବା—Enjoyment of happiness

ସୁଖ ଭୋଗୀ—ସଂ. ବ (ଉପପଦ ତତ୍)—ସୁଖ ଭାକ୍ (ଦେଖ)
Sukha bhogī Sukha bhāk (See)

ସୁଖ ଭୋଜନ—ସଂ. ବ—୧ । ସୁଖକର ପଦାର୍ଥ ଭୋଜନ—1. Par-
Sukha bhojana taking of dainty food. ୨ । ସନ୍ତୋଷ ଜନକ ଭୋଜନ—2. A hearty meal.

ସୁଖମୟ—ସଂ. ବ (ସୁଖ + ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟାର୍ଥେ ମୟ)—ସୁଖରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ—
Sukhamaya Full of pleasure or happiness.

ସୁଖ ମାରି—ପାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସୁକୁମାରୀ—
Sukha mārī (Girl) Of a delicate disposition of mind and body; tenderly brought up (girl).

ସୁଖମୁନିଆଁ—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ଗୁଳଗଛର ବନ୍ୟଲତା ବିଶେଷ;
Sukha muniāñ ଜଳମ୍ବାଦ ବର୍ଗର ଲତା—Scammony;
ସୁଖମୁନିୟା Convolvulus Scammonia. [ତୃ—ଏହାର ସୁଖମୁନିୟା ଚେରକୁ ଶତ ଜଳେ ଯେଉଁ ନିର୍ଯ୍ୟାସ ବାହାରେ, ତାହା ଭାଲୁଆ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର ।]

ସୁଖମୋଦା—ସଂ. ବ—ଶଲ୍ଲକୀ ୨, ୩ (ଦେଖ)
Sukhamodā Sallakī 2, 3 (See)

ସୁଖ ଯାଦୁ—ଦେ. ବ (ସଂ. ଶୁଷ୍କ + ଦଦ୍)—ଚର୍ମରୋଗ ବିଶେଷ—
Sukha jādu Barber's itch; Sycosis ance-
ଶୁକ୍‌ନୋ ଦାଦ ସୁଖଦାଦ mentagra.

ସୁଖ ଯାମିନୀ—ସଂ. ବ—ସୁଖ ରଜନୀ (ଦେଖ)
Sukha jāminī Sukha rajanī (See)

ସୁଖ ରଜନୀ—ସଂ. ବ (ମ. ତ. ଲୋ)—ସୁଖମୟୀ ରାତି; ଯେଉଁ
Sukha rajanī ରାତିରେ ମନୁଷ୍ୟ ସୁଖଭୋଗ କରୁଥାଏ—
A night of pleasure; a night of happiness; a gala night.

ସୁଖର ପିଆ(ୟା)ରା—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମନୁଷ୍ୟର ସୁଖଭୋଗ
Sukhara piā(yā)rā ସମୟରେ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ,
ସୁଖର ସ୍ୟାରା
ସୁଖର ସ(ସା)ଥୀ } —ଅନ୍ୟରୂପ ବିପଦ ଦୁଃଖ ପଡ଼ିଲେ ଛାଡ଼ିଯାଏ—A friend or companion during
ସୁଖର ସାଥୀ one's happy days; a friend in prosperity (not in adversity); a summer friend.
ସୁଖେର ପାୟରା, ସୁଖେର ସଙ୍ଗୀ, ସୁଖେର ସାଥୀ
ସୁଖକା ସାଥୀ